Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

Ald. 3/5

P366

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
ALDINI
III
5
11
RACCOLTA NENCINI

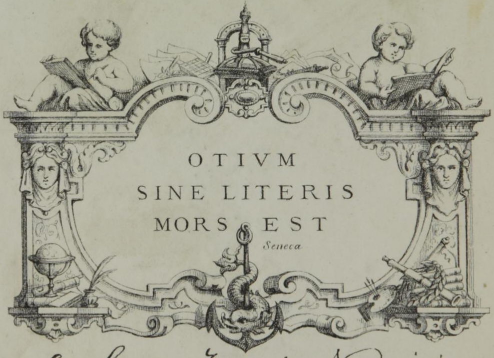

Ex Libris Joannis Nencini
1874

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

Questo Libro costo Crazie 30.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ΑΡΙΣΤΟΤΕ

ΛΟΥΣ ΤᾺ ἨΘΙΚᾺ ΜΕΓΆΛΑ, ΚΑῚ ἨΘΙΚᾺ
ΕὔΔΗΜ. ΚΑῚ ἨΘΙΚᾺ ΝΙΚΟΜΑΧ. ΚΑῚ
ΟἸΚΟΝΟΜΙΚᾺ ΚΑῚ ΠΟΛΙΤΙΚᾺ
ΠΕΡΙΈΧΩΝ [redacted].

ARISTOTE

LIS MORALIA MAGNA, ET MORALIA
EVDEM. ET MORALIA NICOMACH.
ET REI FAMILIARIS, CIVILIS'
QVE DISCIPLINAM CON=
TINENS [redacted].

ALDI FILII

VENETIIS M. D. LII.

S. SPO
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

INDEX SVMMARIVS.

De moralibus magnis.	lib.	II.
De moral. Eudem.	lib.	VIII.
De moral. Nicomach.	lib.	X.
De re familiari.	lib.	II.
De rerum ciuilium adminiſtratione.	lib.	VIII.
De uirtutibus.	lib.	I.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

FEDERICVS TVRRISANVS STVDIOSIS S.

VOLVMEN Ariſtotelis quintum uobis exhibemus: quod quidem uolumen ex authoritate doctorum hominum, & ex Camotij ſermone humanæ ac domeſticę philoſophiæ corpus quaſi quoddam ſeparatim per ſe cōficit. In hoc enim eſt de moribus ac de uita hominum inſtituenda, de re familiari tuenda, ac de rep. ordinanda. Quæ quidem diſciplinæ omnes: quanq̃ reliquæ cognitionem rerum plurimam afferunt, ſcientiaq; Deo quodammodo ſimilem hominem reddunt: hæ tamen pręter cæteras tanq̃ humano generi coniunctiores atq; propiores, ad uitam noſtram perutiles magiſq; opportunæ exiſtimantur: quippe quæ quocunq; te uerteris, tecum quotidie ſunt, tecum in eadem domo habitant, atq; in eadem rep. ſimul uerſantur. Quod enim tempus eſt: aiunt ſummi philoſophi: quo non ſemper frugi uir eſſe cupias? non ſemper moderatam ac ſapientem uitam ſequaris? non ſemper rei familiaris cura habenda ſit? rectè liberi educandi? domus ſeruanda? uxor pudica caſtaq; cuſtodienda? agro uel mercaturæ opera danda ſit? Quæſo tandem quod tempus unq̃ eſt, quo in optima ac moderatiſsima rep. & in cœ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

tu hominum tibi non ſit uiuendum? Inſtituta nanque reip. fuit ad ſocietatem humani generis continendam; quòd homines quondam per agros diſperſi palanteſq; cum ſumma rerum inopia miſeram uitam agitabant in agris & in ſyluis. Nunc huiuſce philoſophiæ uirtute in unum redacti gregem mortales commodisſime uiuunt alius alii præſtantes operam ſuam: ſimulq; humanæ naturæ imbecillitatem mutua ope ſuſtentant. Te ipſum igitur ac domum & remp. ſimul tuam ut cures, hæc una philoſophia præcipit diligenter ac docet. hæc una inquam inducit nos in uiam ueræ diſciplinæ ac ciuilis rationis. Quid? ꝙ a ſummis uiris acceptum habemus ex hac philoſophia iura, leges, imperii regimina, atq; fundamenta iuſtitiæ orta radicitus ad homines permanaſſe? Quid? ꝙ rationes non ſolum pacis ſed bellorum quoq; gerendorum, uim, formamq; duelli omnem, iura non tam publici quàm priuati cuiuſq; honoris ac dignitatis tuendæ: ſiquis philoſophiam moralem diligenter attenderit & inueſtigarit: rectè ab ipſa tradi ac præcipi proculdubio cognouerit. Itaq; pleriq; philoſophi omiſſa rerum cœleſtium philoſophia eorumq; quæ ſupra captum humani ingenij ſunt, ad hanc potisſimum partem omne ſuum ſtudium contulerunt. Quam hoc uno uolumine ab alijs ſeparatim impreſſam uobis damus. Valete.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΜΕΓΆΛΩΝ ΤῸ Α΄.

1 Περὶ τοῦ ἀγαθοῦ καθόλου. 1

2 Τὸ ἀγαθὸν πολλαχῶς λέγεται. 5

3 Ἄλλη διαίρεσις τῶν ἀγαθῶν. 7

4 Ὅτι τὸ ἄριστόν ἐστιν ἡ εὐδαιμονία. 7

5 Ποία ἕξις ἀρετή. 7

6 Ὅτι ἀρετὴ καὶ κακία οὐκ ἄνευ λύπης καὶ ἡδονῆς. καὶ ὅτι τὸ ἦθος ἀπὸ τοῦ ἔθους λέγεται. 10

7 Ὅτι αἱ ἀρεταὶ τῶν ἐν ψυχῇ γινομένων μεσότητές εἰσι. 10

8 Ὅτι ἀρετή ἐστιν ἕξις πρὸς μεσότητα τῶν παθῶν. 11

9 Τί τῇ μεσότητι ἀντίκειται. καὶ ὅτι ἐφ' ἡμῖν τὸ σπουδαίοις εἶναι καὶ τὸ φαύλοις. 11

10 Ὅτι ὡς ἂν ἔχωσιν αἱ ἀρχαί, οὕτως καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν. 13

12 Ὅτι προαίρεσις καὶ βούλησις μεταβάλλουσι. καὶ ὅτι βελτίω μὲν γίνεσθαι ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, οὐ μὴν τὸ πάντων βέλτιστον. 13

13 Περὶ τοῦ ἑκουσίου, καὶ εἰδῶν ὀρέξεων, καὶ ὅτι τὰ δι' ἐπιθυμίαν καὶ ἀκρασίαν πραττόμενα, ἑκούσια. 14

14 Ἔνστασις, ὅτι ἀκούσια τὰ κατ' ὄρεξιν πραττόμενα. 15

15 Περὶ βίας καὶ ἀνάγκης. 15

16 Ἔτι περὶ ἀνάγκης καὶ ἀναγκαίου. 16

17 Περὶ τοῦ ἐκ διανοίας γινομένου ἑκουσίου. 16

18 Περὶ προαιρέσεως, καὶ ὅτι οὐκ ἔστι τὸ ἑκούσιον προαιρετόν. 17

19 Περὶ διανοίας. 18

20 Ὅτι τῆς ἀρετῆς τέλος τὸ καλόν. 19

21 Περὶ ἀνδρίας. 20

22 Περὶ σωφροσύνης. 22

23 Περὶ πραότητος. 23

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

24 Περὶ ἐλευθεριότητος. 23
25 Περὶ ἀνελευθεριότητος. 23
26 Περὶ μεγαλοψυχίας. 24
27 Περὶ μεγαλοπρεπείας. 24
28 Περὶ νεμέσεως. 25
29 Περὶ σεμνότητος. 25
30 Περὶ αἰδοῦς. 25
31 Περὶ εὐτραπελείας. 25
32 Περὶ φιλίας. 26
33 Περὶ ἀληθείας. 26
34 Περὶ δικαιοσύνης. 26
35 Ὅτι ἑτέρῳ ψυχῆς μορίῳ τὰ αἰσθητὰ, ἑτέρῳ δὲ τὰ νοητὰ γνωρίζομεν, καὶ περὶ ἐπιστήμης φρονήσεως, νοῦ, σοφίας, ὑπολήψεως, συνέσεως, καὶ δεινότητος. τίς ὅρος ἑκάστων, τί διαφέρουσι, καὶ ἀρεταί. 34

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΜΕΓΆΛΩΝ ΤῸ Β΄.

1 Περὶ ἐπιεικείας. 39
2 Περὶ εὐγνωμοσύνης. 39
3 Περὶ εὐβουλίας, καὶ ὅτι τῷ ἀδίκῳ οὐ παρακολουθεῖ, καὶ ὅτι ἀρετὴ εἰς ὑπερβολὴν γινομένη χείρους οὐ ποιεῖ. 39
4 Περὶ ἐγκρατείας καὶ ἀκρασίας. 42
5 Περὶ θηριότητος. 43
6 Περὶ ἀκρασίας καὶ ἐγκρατείας. 43
7 Περὶ ἡδονῆς. 51
8 Περὶ τύχης. 57
9 Περὶ καλοκαγαθείας. 59
10 Περὶ ὀρθοῦ λόγου. 59
11 Περὶ φιλίας. 61

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

12 Περὶ συγγενικῆς φιλίας, καὶ περὶ εὐνοίας, καὶ ὁμονοίας, ὅτι οὐ φιλίας, συνεγγὺς δέ. 68
13 Περὶ φιλαυτίας. 69
14 Πῶς ὁ σπουδαῖος ἑαυτὸν φιλήσει. 70
15 Ὅτι καὶ ὁ αὐτάρκης δεήσεται φιλίας. 70
16 Ὅτι οὔτε πολλοὺς οὔτ' ὀλίγους φίλους κτητέον. 72
17 Πῶς δεῖ φίλῳ χρῆσθαι. 72

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΕΥ̓ΔΗΜΙΩΝ ΤΟ Α.

1 Τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ ἐν τίνι τὸ εὖ ζῆν, καὶ πῶς κτητόν. 73
2 Ὅτι διοριστέον, ἐν τίνι τὸ εὖ ζῆν, καὶ ὧν ἄνευ οὐ δυνατόν. 74
3 Ποία προεξετασία, πρὸς τὸ γνῶναι, ἐν τίνι τὸ εὖ ζῆν. 74
4 Διαίρεσις τῶν βίων, καὶ ἐν τίνι τὴν εὐδαιμονίαν τακτέον. 75
5 Ὡς χαλεπὸν τὸ γνῶναι, τί τῶν ἐν τῷ ζῆν αἱρετόν. 76
6 Περὶ μεθόδου διδασκαλικῆς, καθόλου τε, καὶ τῆς ἐνταῦθα. 79
7 Εὐδαιμονία τί, καὶ ὅτι ἄριστον τῶν ἀνθρώπῳ πρακτῶν. 80
8 Τί τὸ ἄριστον, καὶ ποσαχῶς λέγεται, καὶ ὅτι οὐκ ἰδέα, κἂν εἴ τις ἰδέαν εἶναι συγχωρήσειεν, ἀλλ' οὐδὲν ἡ ἰδέα εἰς τὰ πρακτὰ συμβάλλεται. 80

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΕΥΔΗΜΙΩΝ ΤΟ Β.

1 Ὅτι ἡ εὐδαιμονία τὸ ἄριστον, καὶ ψυχῆς ἀγαθῆς βελτίστη διάθεσις, καὶ ἐνέργεια. 84
2 Ὅτι τὸ ἦθος παρὰ τοῦ ἔθους. 87

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

3 Ὅτι ἐν ἅπαντι συνεχεῖ καὶ διαιρετῷ ἐστὶν ὑπεροχὴ καὶ ἔλλειψις καὶ μέσον. 88
4 Ὅτι φαῦλον τὸ ἦθος καὶ σπουδαῖον, τῷ διώκειν καὶ φεύγειν ἡδονάς τινας καὶ λύπας. 90
5 Ὅτι ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ μεσότης. 91
6 Ὅτι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία τῶν ἑκουσίων εἰσί. 92
7 Ὅτι οὐκ ἔστι τὸ ἑκούσιον τὸ κατ᾽ ὄρεξιν πράττειν, οὐδ᾽ ἀκούσιον τὸ παρὰ τὴν ὄρεξιν. 94
8 Ὅτι τὸ ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον οὐκ ἔστι κατὰ προαίρεσιν. 95
9 Ὅτι τῇ διανοίᾳ τὸ ἑκούσιον ὥρισται. 99
10 Ὅτι οὔτε δόξα οὔτε βούλησίς ἐστι προαίρεσις, ἀλλ᾽ ὡς ἑκάτερον. 99

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩΝ ΕΥΔΗΜΙΩΝ ΤΟ Γ.

1 Περὶ ἀνδρείας καὶ δειλίας. 106
2 Περὶ σωφροσύνης, καὶ ἀκολασίας. 111
3 Περὶ πρᾳότητος καὶ χαλεπότητος. 113
4 Περὶ ἐλευθεριότητος καὶ τῶν ἐναντίων. 114
5 Περὶ μεγαλοψυχίας καὶ τῶν ἐναντίων. 115
6 Περὶ μεγαλοπρεπείας. 117
7 Ὅτι καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστα τῶν περὶ τὰ ἤθη ἐπαινετῶν καὶ ψεκτῶν, ἢ ὑπερβολαί εἰσιν, ἢ ἐλλείψεις καὶ μεσότητες, καὶ ποῖα ταῦτα. 118

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩΝ ΕΥΔΗΜΙΩΝ ΤΟ Δ.

1 Περὶ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, ποῖαι τε καὶ ποσαχῶς λέγονται. 107

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

2 Περὶ τῆς μερικῆς δικαιοσύνης. τῆς τε ἐν ταῖς διανομαῖς, καὶ τῆς ἐν τοῖς συναλλάγμασι. 124

ΚΑΜΩΤΙΟΣ.

Τὰ κεφάλαια τοῦ ἑ βιβλίου καὶ τοῦ ς΄ ἐπειδὰν τὰ αὐτὰ ἔστι τοῖς ἐν τοῖς ἠθικοῖς νικομαχίοις, διὰ τοῦτο παρελείψαμεν ὡς ἄλλα ἐκτεθησόμενοι κεφαλαιωδῶς πρὸς τὰ ἠθικὰ νικομάχεια παραγεγονότες.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΕὙΔΗΜΊΩΝ ΤῸ Η΄.

1 Περὶ φιλίας τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων λεγόμενα. 173
2 Ὅτι τριχῶς λέγεται ἡ φιλία, ἡ μὲν δι' ἀρετήν, ἡ δὲ διὰ τὸ χρήσιμον, ἡ δὲ διὰ τὸ ἡδύ. καὶ περὶ τούτων ἑκάστου. 175
3 Περὶ τῆς καθ' ὑπερβολὴν φιλίας, ἤτοι ἄρχοντός πως καὶ ἀρχομένου. 182
4 Ὅτι τὸ φιλεῖσθαι, καὶ οἱ φίλοι διαφέρουσιν, οἵ τε κατ' ἰσότητα καὶ οἱ καθ' ὑπεροχήν. 182
5 Περὶ τῆς κατὰ τὸ ὅμοιον φιλίας. 184
6 Πότερον ἐνδέχεται αὐτὸν αὐτῷ φίλον εἶναι. 185
7 Περὶ ὁμονοίας καὶ εὐνοίας. 187
8 Διὰ τί οἱ εὐεργέται τοὺς εὐεργετηθέντας μᾶλλον φιλοῦσιν, ἢ ἀνάπαλιν. 188
9 Ὅτι ἡ φιλία ἐν ἰσότητι. 188
10 Περὶ συγγενικῆς φιλίας καὶ ἑταιρικῆς καὶ κοινωνικῆς. 189
11 Πότερον τὸν φίλον, ἢ τὸν σπουδαῖον εὖ ποιητέον μᾶλλον. 193
12 Πότερον ὁ εὐδαίμων καὶ αὐτάρκης δεῖται φίλων. 195
13 Πῶς τοῖς φίλοις χρηστέον, καὶ ἄλλα τινὰ καὶ συγ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

κεχυμένα περὶ τοῦ τὰς ἀρετὰς οὐκ εἶναι ἐπιστή-
μας. 199
14 Περὶ εὐτυχίας. 200
15 Τίς ὅρος καλοκαγαθίας, καὶ τίς σκοπὸς τῶν ἁπλῶς ἀ-
γαθῶν. 204

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ ΤῸ Α΄.

1 Τί τἀγαθὸν, καὶ τίνες τελῶν διαφοραί. 207
2 Τί τἀνθρώπινον ἀγαθόν. 207
3 Περὶ τοῦ τῆς ἐνταῦθα διδαχῆς τρόπου καὶ περὶ τοῦ ἀ-
κροατοῦ. 208
4 Περὶ τοῦ ἀκροτάτου ἀγαθοῦ, καὶ ἠθικῆς ἀγωγῆς τοῦ ἐν-
ταῦθα ἀκροατοῦ ἐσομένου. 209
5 Ὅτι ἡ εὐδαιμονία οὐκ ἔστιν ἡδονὴ, ἢ τιμὴ, ἢ ἀρετὴ, ἢ πλοῦ-
τος. 210
6 Ὅτι οὐκ ἔστι τὸ ἀγαθὸν κοινόν τι κατὰ μίαν ἰδέαν. 211
7 Τί τῶν πρακτῶν ἁπάντων τέλος. 213
8 Πῶς συμφωνοῦσιν οἱ ἀρχαῖοι περὶ τοῦ τριπλοῦ ἀγαθοῦ εἰς
εὐδαιμονίαν ἀναγκαίου. 216
9 Ἡ εὐδαιμονία πῶς παραγίνεται. 218
10 Τίς ὁ εὐδαίμων. 219
11 Ὅτι αἱ τῶν ἐγγόνων καὶ φίλων εὐπραξίαι συμβάλλον-
ταί τι εἰς εὐδαιμονίαν, καὶ τοὐναντίον. 221
12 Ὅτι ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία τῶν τιμίων καὶ οὐκ ἐπαινετῶν. 222
13 Περὶ διττοῦ μέρους ψυχῆς, καὶ ἀρετῆς διαίρεσις. 223

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ ΤῸ Β΄.

1 Πῶς γίνεται καὶ αὔξεται ἀρετὴ διανοητική τε καὶ ἠ-

θική. 226
2 Ὅτι ἡ ἀρετὴ ὑπὸ μὲν τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως φθείρεται, διὰ συμμέτρων δὲ πράξεων σώζεται. 227
3 Ὅτι ἐστὶν ἡ ἀρετὴ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας. 228
4 Ὅτι ἐκ τοῦ τὰ δίκαια πράττειν ὁ δίκαιος, καὶ ἐκ τοῦ τὰ σώφρονα ὁ σώφρων. 238
5 Ὅτι μήτε πάθη εἰσὶν αἱ ἀρεταί, μήτε δυνάμεις, ἀλλὰ ἕξεις. 231
6 Ὅτι μεσότης τίς ἐστιν ἡ ἀρετή, καὶ πῶς. 232
7 Τῶν μεσοτήτων διαγραφή. 234
8 Πῶς αἱ ἀρεταὶ καὶ κακίαι ἀλλήλαις ἀντίκεινται. 237
9 Πῶς τοῦ μέσου καὶ τοῦ εὖ τευξόμεθα. 238

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ ΤῸ Γ΄.

1 Τί τὸ ἑκούσιον, καὶ τί τὸ ἀκούσιον. 248
2 Τί ἐστι προαίρεσις. 243
3 Περὶ τοῦ βουλεύεσθαι. 226
4 Περὶ βουλήσεως, καὶ βουλητοῦ. 246
5 Περὶ τῆς κατὰ προαίρεσιν καὶ ἑκουσίων πράξεων. 247
6 Ἀνδρείας διορισμός. 250
7 Περὶ διαφορᾶς τῶν φοβερῶν, καὶ τῶν τῆς ἀνδρείας ἄκρων. 251
8 Ἕτεροι πέντε τρόποι τῆς οὐ γνησίας ἀνδρείας. 252
9 Περὶ ἰδίων τινῶν τῆς ἀνδρείας. 254
10 Περὶ σωφροσύνης καὶ ἀκολασίας. 255
11 Τῶν ἐπιθυμιῶν εἴδη διάφορα. 257
12 Ὅτι ἑκουσίῳ μᾶλλον ἔοικεν ἡ ἀκολασία τῆς δειλίας. 258

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ ΤῸ Δ΄.

1 Περὶ ἐλευθεριότητος, καὶ ἀνελευθερίας. 260
2 Περὶ μεγαλοπρεπείας καὶ μικροπρεπείας. 265
3 Περὶ μεγαλοψυχίας καὶ μικροψυχίας. 267
4 Περὶ τῆς ἀμφὶ τιμῶν ἐπιθυμίας ἀνωνύμου ἀρετῆς. 271
5 Περὶ πρᾳότητος καὶ ὀργιλότητος. 272
6 Περὶ τῆς ἐν ταῖς ὁμιλίαις καὶ τῷ συζῆν ἀνωνύμου ἀρετῆς, καὶ τῶν ἐναντίων. 274
7 Περὶ τῶν ἀληθευόντων τε καὶ ψευδομένων, ἐν λόγοις τε καὶ πράξεσι, καὶ προσποιήματι. 275
8 Περὶ τῶν εὐτραπέλων καὶ τῶν ἐναντίων. 277
9 Περὶ αἰδοῦς. 278

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ ΤῸ Ε΄.

1 Περὶ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας. 280
2 Ὅτι εἰσὶ δικαιοσύναι πλείους, καὶ ὅτι ἔστι τις καὶ ἑτέρα παρὰ τὴν ὅλην ἀρετήν, καὶ τίς, καὶ ποία. 282
3 Περὶ τοῦ ἐν ταῖς διανομαῖς δικαίου. 284
4 Περὶ τοῦ ἀντιπάσχειν καὶ ἀντιποιεῖν, καὶ νομίσματος, καὶ ἐνδείας. 287
6 Περὶ ἀδικημάτων, καὶ δικαίου πολιτικοῦ, καὶ δεσποτικοῦ, καὶ πατρικοῦ, καὶ οἰκονομικοῦ. 290
7 Περὶ δικαίου φυσικοῦ καὶ νομικοῦ. 291
8 Τρία ἀδικημάτων εἴδη, οἷς βλάπτονται ἄνθρωποι. 292
9 Περὶ τοῦ ἀδικεῖσθαι πῶς συμβαίνει, καὶ ὅτι οὐδενὶ ἑκόντι. 294
10 Περὶ ἐπιεικείας, καὶ τοῦ ἐπιεικοῦς. 297
11 Ὅτι οὐδεὶς ἑαυτὸν ἀδικεῖ. 298

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ ΤΟ͂ ϛʹ.

1 Τίς ἐστιν ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ τούτου τίς ὅρος. 300

2 Τρία ἐν τῇ ψυχῇ τὰ κύρια πράξεως καὶ ἀληθείας, αἴσθησις, νοῦς, καὶ ὄρεξις. 301

3 Περὶ τῶν πέντε διανοητικῶν ἕξεων, περὶ ἐπιστητοῦ καὶ ἐπιστήμης. 302

4 Περὶ τέχνης. 302

5 Περὶ φρονήσεως. 303

6 Ὅτι ὁ νοῦς μόνος τὰς τῆς ἐπιστήμης ἀρχὰς ἐνδέχεται. 304

7 Περὶ σοφίας. 305

8 Περὶ τῶν τῆς φρονήσεως μερῶν. 306

9 Περὶ εὐβουλίας. 307

10 Περὶ συνέσεως. 308

11 Περὶ γνώμης. 309

12 Πρὸς τί συμφέρουσιν ἡ σοφία καὶ ἡ φρόνησις. 310

13 Περὶ φυσικῆς τε καὶ τῆς κυρίως ἀρετῆς, καὶ τῶν κυρίως ἀρετῶν πρὸς φρόνησιν ἑνώσεως. 311

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ ΤΟ͂ Ζʹ.

1 Περὶ ἡρωϊκῆς καὶ θείας ἀρετῆς. καὶ περὶ ἐγκρατείας, καὶ τῶν ἐναντίων. 314

2 Ἀπορίαι, πῶς ὑπολαμβάνων ὀρθῶς ἀκρατεύεταί τις. 315

3 Περὶ εἰδότα, καὶ μή, καὶ πῶς εἰδότα ἐνδέχεται ἀκρατεύεσθαι. 317

4 Πότερόν ἐστί τις ἁπλῶς ἀκρατής, ἢ πάντες κατὰ μέρος, καὶ εἰ ἔστι, περὶ ποῖά ἐστι. 319

5 Ὅτι περὶ τὰ παρὰ φύσιν ἡ ἰδέα οὐ γίνεται ἀκρασία

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἁπλῶς, ἀλλ' ἑτέρα τις κατὰ μεταφορὰν οὕτως λεγομένη. 321

6 Ὅτι ἡ τοῦ θυμοῦ ἀκρασία ἧττον αἰσχρά, ἢ τῶν ἐπιθυμιῶν. Περὶ διαφορᾶς ἡδονῶν, καὶ κακίας ἀνθρωπίνης. 322

7 Περὶ ἐγκρατοῦς καὶ ἀκρατοῦς, καὶ καρτερικοῦ καὶ μαλακοῦ. 224

8 Ἀκρατὴς καὶ ἀκόλαστος τί διαφέρουσι. 226

9 Ἐγκρατὴς καὶ ἰσχυρογνώμων, τί ὅμοιον ἔχουσι, καὶ τί διαφέρουσι. 227

10 Ὅτι ἐνδέχεται ἅμα φρόνιμον ἀκρατῆ καὶ εἶναι τὸν αὐτόν. 228

11 Τὰ περὶ ἡδονῆς λεγόμενα ὅτι οὐκ ἀγαθόν. 229

12 Λύσις τῶν προειρημένων, καὶ ὅτι ἡδονὴ ἀγαθόν. 330

13 Ὅτι ἡ ἡδονή τις ἄριστον. 331

14 Περὶ τῶν τοῦ σώματος ἡδονῶν. 333

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ ΤΟ Η.

1 Περὶ φιλίας. 336

2 Τί τὸ φιλητόν. 337

3 Περὶ διαφορῶν τῆς φιλίας. 338

4 Ὅτι οἱ ἀγαθοὶ δι' αὑτοὺς καὶ ἁπλῶς φίλοι. ἕτεροι δὲ κατὰ συμβεβηκός. 340

5 Τίνες φιλικοί, καὶ τίνα τῇ τῶν ἀγαθῶν φιλίᾳ ὑπάρχει. 341

6 Ὅτι πολλοῖς εἶναι τελείως φίλον οὐκ ἐνδέχεται, καὶ ποῖαι τῶν ἐν ἐξουσίαις φιλίαι. 342

7 Περὶ τῆς καθ' ὑπεροχὴν φιλίας. 344

8 Περὶ τῆς ἐν τῷ φιλεῖσθαι μᾶλλον, ἢ τῷ φιλεῖν οὔσης φιλίας, οἷα τῶν φιλοκολάκων. 345

9 Περὶ πολιτικῆς φιλίας. 346

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

10 Πολιτειῶν εἴδη τρία, καὶ τρεῖς παρεκβάσεις. 347
11 Περὶ τῆς καθ' ἑκάστην τῶν πολιτειῶν φιλίας. 349
12 Περὶ ἑταιρικῆς φιλίας, καὶ συγγενικῆς, καὶ οἰκονομικῆς. 350
13 Περὶ τῶν ἐν τῇ κατὰ τὸ χρήσιμον φιλίᾳ ἐγκλημάτων. 352
14 Περὶ μέμψεων τῶν ἐν ταῖς καθ' ὑπεροχὴν φιλίαις. 353

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ ΤΟ Θ.

1 Ποῖα τὰ τὴν φιλίαν σώζοντα. 355
2 Τίνα τίσιν ἀποδοτέον. 356
3 Περὶ τοῦ διαλύεσθαι τὰς φιλίας. 358
4 Περὶ φιλικῶν ἔργων, καὶ ὅτι φίλος ὁμοίως εἰς ἑαυτόν τε καὶ τὸν φίλον. φαῦλος δὲ οὔτε εἰς ἑαυτόν πως, οὔτ' εἰς ἄλλον φιλικῶς διάκειται. 359
5 Περὶ τῆς εὐνοίας. 361
6 Περὶ τῆς ὁμονοίας. 362
7 Περὶ τῆς εὐεργεσίας. 363
8 Περὶ τῆς φιλαυτίας. 364
9 Ὅτι καὶ εὐδαίμων φίλων σπουδαίων δεήσει. 366
10 Περὶ ἀριθμοῦ τῶν φίλων. 369
11 Πότερον ἐν εὐτυχίαις φίλων μᾶλλον δεῖ, ἢ ἐν ἀτυχίαις. 370
12 Ὅτι τὸ συζῆν ἰδιαίτατον ἔργον ἐν φιλίαις σπουδαίων τε καὶ φαύλων. 371

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ ΤΟ Ι.

1 Περὶ ἡδονῆς. 373
2 Εὐδόξου ὑπόληψις περὶ ἡδονῆς καὶ Πλάτωνος καὶ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἑτέρων. 373
3 Ὅτι ἀγαθὸν ἡ ἡδονὴ καὶ οὐ πᾶσα αἱρετή, καὶ λύσις τῶν ἐναντίων λόγων. 373
4 Τί ποτέ ἐστιν ἡδονή, καὶ ὅτι πᾶσαν ἐνέργειαν τελειοῖ. 377
5 Ὅτι αἱ ἡδοναὶ τῷ εἴδει διαφέρουσι. 379
6 Περὶ εὐδαιμονίας. 382
7 Περὶ τῆς θεωρητικῆς εὐδαιμονίας. 383
8 Ὅτι ὁ σοφὸς μάλιστα εὐδαίμων. 385
9 Ὅτι περὶ ἀρετῆς οὐχ ἱκανὸν τὸ εἰδέναι, ἀλλ' ἔχειν καὶ χρῆσθαι πειρατέον. 388

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΟἸΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΤΟ Α.

1 Οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς διαφορά. 393
2 Οἰκίας διαίρεσις, καὶ τῆς κτήσεως πρώτη ἐπιμέλεια. 393
3 Τοῦ ἄρρενος καὶ τῆς θήλεως φύσις καὶ ἔργα. 394
4 Πῶς γυναικὶ χρηστέον. 395
5 Πῶς δούλοις χρηστέον. 395
6 Περὶ οἰκονόμου καὶ τῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ τάξεως. 396

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΟἸΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΤΟ Β.

1 Περὶ τῶν τεττάρων οἰκονομιῶν. 399
2 Παραδείγματα τῶν χρήματα τεχνικῶς ποιησαμένων. 400

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Α.

1 Τί οἰκία καὶ τί κώμη. 417

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

2 περὶ πόλεως. 418
3 Οἰκονομίας διαίρεσις, καὶ ὅτι εἰσὶ φύσει τινὲς οἱ μὲν δοῦλοι, οἱ δὲ ἐλεύθεροι. 420
4 Ὅτι ἔνιοι κατὰ νόμον. δουλεύουσιν ἀδίκως, καὶ ὅτι οὐ ταυτόν ἐστι δεσποτεία καὶ πολιτική, οὐδὲ πᾶσαι ἀλλήλαις αἱ ἀρχαί. 423
5 Ὅτι ἐστί τις κτητικὴ κατὰ φύσιν τοῖς οἰκονόμοις καὶ πολιτικοῖς, καὶ δι' ἣν αἰτίαν. 425
6 Περὶ χρηματιστικῆς, τίς ἐστι, καὶ διὰ τί. 412
7 Χρηματιστικῆς διαίρεσις καὶ μέρεια. 431
8 Οἰκονομικῆς μέρη, καὶ ποίας δεῖ εἶναι τὰς κατὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀρετάς. 434

ἈΡΙΣΤΟΤΕ΄ΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩ͂Ν ΤΟ΄ Β΄.

1 Ὅτι οὔτε πάντας πάντων κοινωνεῖν δεῖ τοὺς πολίτας, οὔτε μηδενός. 438
2 Περὶ τῆς περὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας σωματικῆς κοινωνίας, ὅτι βλαβερά. 440
3 Ὅτι ἡ Σωκρατικὴ τῶν κτήσεων κοινωνία οὐκ ἀγαθή. 443
4 Τὰ περὶ τὴν Σωκρατικὴν πολιτείαν τὴν ἐν τοῖς νόμοις ψεκτά. 447
5 Περὶ Φαλαίου τοῦ χαλκηδονίου πολιτείας, εἴτι τυγχάνει καλῶς εἰρηκὼς ἢ μὴ καλῶς. 451
6 Περὶ τῆς ἱπποδάμου πολιτείας, καὶ πότερον κινητέοι νόμοι, καὶ τίνος, καὶ πότε. 455
7 Περὶ τῆς λακεδαιμονίων πολιτείας, ὅτι φαύλη. 459
8 Περὶ τῆς κρητικῆς πολιτείας, ὅτι οὐκ ἀγαθά. 464

*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

9 Περὶ τῆς τῶν Καρχηδονίων πολιτείας, ὅτι φαύλη. 467
10 Περὶ τῶν ἀποφηναμένων τι περὶ τῆς πολιτείας, καὶ περὶ τῶν νομοθετῶν. 469

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Γ.

1 Τί ποτέ ἐστιν ἡ πόλις, καὶ τίς πολίτης. 473
2 Πῶς χρὴ λέγειν τὴν πόλιν εἶναι τὴν αὐτὴν ἢ ἑτέραν. 476
3 Ὅτι οὐ τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ πολίτου σπουδαίου θετέον. 477
4 Ὅτι πλείους θετέον τὰς πολιτείας. 481
5 Πόσαι πολιτεῖαι, τί βασιλεία, καὶ ἀριστοκρατία, καὶ πολιτεία, καὶ τί αἱ τούτων παρεκβάσεις. 483
6 Τίνας ὅρους λέγουσι τῆς ὀλιγαρχίας, καὶ δημοκρατίας, καὶ τί τὸ τούτων δίκαιον. 485
7 Τί δεῖ τὸ κύριον εἶναι τῆς πόλεως. 487
8 Ποίῳ ὑπερέχουσι νεμέσθαι χρὴ τὰς ἀρχάς. 491
9 Πῶς ἐν ταῖς πόλεσι χρηστέον τοῖς λίαν ἀρετῇ διαφέρουσι. 495
10 Περὶ τῶν τεττάρων τῆς βασιλείας διαφορῶν. 497
11 Ὅτι αἱρετώτερον ταῖς πόλεσιν ἀριστοκρατία βασιλείας. 498
12 Περὶ παμβασιλείας, ὅτι βλαβερά. 502

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Δ.

1 Τί τῷ νομοθέτῃ ὡδὶ σκεπτέον. 806

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

2 Ἀνακεφαλαίωσις τῶν περὶ πολιτείας λόγων. 507
3 Ὅτι δυοῖν ἢ μιᾶς οὔσης τῆς καλῶς συνεστηκυίας πολιτείας, αἱ ἄλλαι παρεκβάσεις εἰσίν. 509
4 Διορισμὸς τῶν δημοκρατείας εἰδῶν. 510
5 Ὀλιγαρχίας εἴδη. 515
6 Ἔτι περὶ τῶν δημοκρατίας καὶ ὀλιγαρχίας διαφορῶν. 516
7 Ἀριστοκρατίας δύο εἴδη, παρὰ τὴν πρώτην. 518
8 Τῆς νομιζομένης πολιτείας διορισμός. 518
9 Τίνα τρόπον γίνεται ἡ καλουμένη πολιτεία, καὶ πῶς αὐτὴν δεῖ καθιστάναι. 520
10 Τυραννίδος εἴδη. 522
11 Τίς ἀρίστη πολιτεία, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν. 522
12 Τίς πολιτεία τίσι, καὶ ποία συμφέρει. 526
13 Τὰ ὀλιγαρχικὰ σοφίσματα τῆς νομοθεσίας, καὶ τὶ ἐν ταῖς δημοκρατίαις πρὸς ταῦτ' ἀντισοφίζονται. 527
14 Περὶ τοῦ βουλευομένου καὶ τοῦ κυρίου τῆς πολιτείας. 529
15 Ἡ περὶ ἀρχὰς διαίρεσις. 131
16 Περὶ τῆς τῶν ἀρχῶν καταστάσεων. 534
17 Ὅσοις τρόποις ἐνδέχεται εἶναι τὰ δικαστήρια. 535

ἈΡΙΣΤΟΤΕ'ΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩ͂Ν ΤΟ` Ε'.

1 Ἐκ τίνων γίγνονται ἐν ταῖς πολιτείαις στάσεις. 537
2 Τῶν στάσεων ἀρχαὶ καὶ αἰτίαι. 539
3 Ἔτι τῶν διαστάσεων αἰτίαι. 540
4 Ἐκ τίνων συμβαίνει γίνεσθαι τὰς μεταβολὰς περὶ πάσας τὰς πολιτείας. 543

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

5 Τῶν δημοκρατιῶν αἱ μεταβολαὶ διὰ τίνας αἰτίας γίγνονται. 545
6 Διὰ τίνας αἰτίας μεταβάλλουσι καὶ στασιάζουσιν αἱ ὀλιγαρχίαι. 547
7 Διὰ τίνας αἰτίας μεταβάλλουσι καὶ στασιάζουσιν αἱ ἀριστοκρατίαι. 550
8 Τὰ τὰς πολιτείας σώζοντα καθόλου. 552
9 Ἅτινα χρὴ ἔχειν τοὺς μέλλοντας ἄρξειν τὰς κυρίας ἀρχάς. 556
10 Διὰ τίνας αἰτίας φθείρονται αἱ μοναρχίαι. 558
11 Πῶς σώζονται τυραννίδες. 565
12 Ὅτι ὀλιγαρχία καὶ τυραννὶς ὀλιγοχρόνιοι, καὶ ὅτι Σωκράτης ἀμφὶ τὴν περὶ τὰς πολιτείας μεταβολὴν οὐκ ὀρθῶς ἀπεφήνατο. 571

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Ζ.

1 Προοίμιον πῶς τῶν πολιτειῶν ἑκάστην χρὴ κατασκευάζειν, καὶ πρῶτον περὶ δημοκρατίας. 575
2 Τὰ κοινὰ ταῖς δημοκρατίαις. 576
3 Πῶς ἐν τῇ δημοκρατίᾳ ἕξουσι τὸ ἴσον, ἀπορία. 578
4 Πῶς δεῖ κατασκευάζειν τὴν βελτίστην καὶ πρώτην δημοκρατίαν, τοῦτ' ἐστι τὴν γεωργῶν καὶ νομέων. 579
5 Τί ἔργον τοῦ τῆς δημοκρατίας νομοθέτου. 582
6 Τὰ τὰς ὀλιγαρχίας σώζοντα. 584
7 Πῶς χρὴ καθιστάναι τὰς ὀλιγαρχίας. 585
8 Τὰ περὶ τὰς ἀρχάς, πόσαι, καὶ τίνες, καὶ τίνων. 586

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Η΄.

1 Ὅτι ὁ μετ' ἀρετῆς αἱρετώτατος βίος. 591
2 Πότερον ὁ θεωρητικὸς αἱρετώτερος βίος, ἢ ὁ πρακτικός. καὶ πρὸς τί τέλος δεῖ τὴν ἀρίστην πολιτείαν συντείνειν. 593
3 Ὅτι ἡ αὐτὴ εὐδαιμονία ἐστὶν ἑκάστου καὶ πόλεως. 596
4 Πόσον τι πλῆθος εἶναι δεῖ τῶν πολιτῶν. 698
5 Ποίαν καὶ πόσην δεῖ τῆς πόλεως εἶναι χώραν, καὶ ποῦ. 600
6 Περὶ τῆς πρὸς τὴν θάλατταν κοινωνίας τῆς πόλεως. 601
7 Ποίους τὴν φύσιν εἶναι δεῖ τοὺς πολιτευομένους. 602
8 Πόσα ἐστὶν, ὧν ἄνευ πόλις οὐκ ἂν εἴη. 603
9 Ὅσα μέρη τῆς πόλεως. 604
10 Ὅτι δεῖ διῃρῆσθαι χωρὶς κατὰ γένη τὴν πόλιν, καὶ πῶς. 606
11 Ποίαν δεῖ τὴν θέσιν εἶναι τῆς πόλεως, καὶ ὡς τείχεσι περιβεβλημένην. 608
12 Ποῦ τὰ φυλακτήρια, καὶ ἀγορὰς καὶ συσσίτια, καὶ ἱερὰ, οἰκοδομητέον. 610
13 Ἐκ τίνων καὶ ἐκ ποίων δεῖ συνιστάναι τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι πόλιν μακαρίαν. 612
14 Ὅτι ἀναγκαῖον πάντας ὁμοίως κοινωνεῖν τοῦ κατὰ μέρος ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι, καὶ τίνων τὸν νομοθέτην στοχάζεσθαι δεῖ. 614
15 Ποίας δεῖ ἔχειν τὴν πόλιν ἀρετάς. 617
16 Πότε καὶ ποίους τινὰς ὄντας χρὴ ποιεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους τὴν γαμικὴν ὁμιλίαν. 619
17 Γενομένων τῶν τέκνων ποίαν τινὰ δεῖ ἀγωγὴν ποιεῖσθαι μέχρι τῶν ἑπτὰ ἐτῶν. 622

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙ-
ΚΩ͂Ν ΤΟ͂ Θ΄.

1 Ὅτι νομοθετητέον περὶ παιδείαν, καὶ ταύτην κοινὴν ποιητέον. 625

2 Τίς ἐστιν ἡ παιδεία, καὶ πῶς χρὴ παιδεύεσθαι. 625

3 Τίνα παιδευτέον τοὺς παῖδας 626

4 Ὅτι χρηστέον τῇ γυμναστικῇ, καὶ πῶς. καὶ περὶ μουσικῆς, καὶ ὅτι τοὺς παῖδας τὴν μουσικὴν παιδευτέον. 628

5 Ἐπιτιμήσεως λύσις, ἣν τινες ἐπιτιμῶσιν, ὡς ποιούσης τῆς μουσικῆς βαναύσους. 634

6 Πότερον πάσαις χρηστέον ταῖς ἁρμονίαις καὶ πᾶσι τοῖς ῥυθμοῖς, ἢ διαιρετέον. 636

τέλος.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΜΕΓΑ'-ΛΩΝ, ΤΟ' Α'.

ΕΠΕΙΔΗ' προαιρούμεθα λέγειν ὑπὲρ ἠ-
θῶν, πρῶτον ἂν εἴη σκεπτέον, τίνος ἐστὶ μέρος
τὸ ἦθος. ὡς μὲν οὖν συντόμως εἰπεῖν, δό-
1 ξειεν οὐκ ἄλλης ἢ τῆς πολιτικῆς εἶναι μέ-
ρος. ἔστι δ' οὐθὲν ἐν τοῖς πολιτικοῖς δυνα-
τὸν πρᾶξαι ἄνευ τοῦ ποιόν τινα εἶναι, λέγω
δ' οἷον σπουδαῖον, τὸ δὲ σπουδαῖον εἶναι, ἔστι τὸ τὰς ἀρετὰς ἔ-
χειν. δεῖ ἄρα εἴ τις μέλλει ἐν τοῖς πολιτικοῖς πρακτικὸς εἶ-
ναι, τὸ ἦθος εἶναι σπουδαῖος. μέρος ἐστὶν ἄρα ὡς ἔοικε καὶ ἀρ-
χὴ, ἡ περὶ τὰ ἤθη πραγματεία, τῆς πολιτικῆς. τὸ δ' ὅλον
καὶ τὴν ἐπωνυμίαν δικαίως δοκεῖ ἄν μοι ἔχειν ἡ πραγμα-
2 τεία, οὐκ ἠθικὴν, ἀλλὰ πολιτικήν. δεῖ ἄρα ὡς ἔοικε πρῶ-
τον ὑπὲρ ἀρετῆς εἰπεῖν, τί τε ἐστὶ καὶ ἐκ τίνων γίνεται. οὐθὲν
γὰρ ἴσως ὄφελος εἰδέναι μὲν τὴν ἀρετὴν, πῶς δ' ἂν καὶ ἐκ
» τίνων μὴ ἐπαΐειν. οὐ γὰρ μόνον ὅπως εἰδήσομεν τί ἐστι σκοπεῖ-
» σθαι δεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τίνων ἐστὶ σκέψασθαι. ἅμα γὰρ εἰδῆσαι
βουλόμεθα καὶ αὐτοὶ εἶναι τοιοῦτοι. τοῦτο δ' οὐ δυνησόμε-
θα, ἐὰν μὴ εἰδῶμεν, καὶ ἐκ τίνων καὶ πῶς ἄν. ἀναγκαῖον μὲν
» οὖν εἰδῆσαι, τί ἐστιν ἀρετή. οὐ γὰρ ῥάδιον εἰδέναι τὸ ἐκ τίνων
3 ἂν, καὶ πῶς ἂν ἀγνοοῦντα τὸ, τί ἐστι. ὥσπερ οὐδ' ἐπὶ τῆς ἐ-
πιστήμης. οὐ δεῖ δὲ λανθάνειν, οὐδ' εἴ τινες πρότερον ὑπὲρ
τούτων εἰρήκασι. πρῶτος μὲν οὖν ἐνεχείρησε Πυθαγόρας
περὶ ἀρετῆς εἰπεῖν, οὐκ ὀρθῶς δέ. τὰς γὰρ ἀρετὰς εἰς τοὺς ἀριθ-
μοὺς ἀνάγων, οὐκ οἰκείαν τῶν ἀρετῶν τὴν θεωρίαν ἐποιήσα-
το. οὐ γάρ ἐστιν ἡ δικαιοσύνη ἀριθμὸς ἰσάκις ἴσος. μετὰ τοῦτον
Σωκράτης ἐπιγενόμενος βέλτιον καὶ ἐπὶ πλεῖον εἶπεν ὑπὲρ
τούτων. οὐκ ὀρθῶς δὲ οὐδ' οὗτος. τὰς γὰρ ἀρετὰς ἐπιστήμας
4 ἐποίει. τοῦτο δ' ἐστὶν εἶναι ἀδύνατον. αἱ γὰρ ἐπιστῆμαι πᾶσαι με

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τοῦ λόγου. λόγος δὲ ἐν τῷ διανοητικῷ τῆς ψυχῆς γίνεται μό-
νῳ. γίνονται οὖν αἱ ἀρεταὶ πᾶσαι καθ' αὐτὸν ἐν τῷ λογιστικῷ
τῆς ψυχῆς μορίῳ. συμβαίνει οὖν αὐτῷ ἐπιστήμας ποιοῦντι
τὰς ἀρετὰς, ἀναιρεῖν τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς. τοῦτο δὲ
ποιῶν, ἀναιρεῖ καὶ πάθος καὶ ἦθος. διὸ οὐκ ὀρθῶς ἥψατο ταύ-
τῃ τῆς ἀρετῆς. μετὰ ταῦτα δὲ πλάτων διείλετο τὴν ψυχὴν εἴς
τε τὸ λόγον ἔχον, καὶ εἰς τὸ ἄλογον ὀρθῶς. καὶ ἀπέδωκεν ἑ-
κάστου ἀρετὰς προσηκούσας μέχρι μὲν οὖν τούτου, καλῶς. 1
μετὰ μέντοι ταῦτα, οὐκέτι ὀρθῶς. τὴν γὰρ ἀρετὴν κατέμιξεν εἰς
τὴν πραγματείαν τὴν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ. οὐ δὴ ὀρθῶς, οὐ γὰρ
οἰκεῖον. ὑπὲρ γὰρ τῶν ὄντων καὶ ἀληθείας λέγοντα οὐκ ἔδει
ὑπὲρ ἀρετῆς φράζειν. οὐδὲν γὰρ τούτῳ κἀκείνῳ κοινόν. οἱ
μὲν οὖν ἄχρι τοσούτου ἥψαντο καὶ οὕτως. ἐχόμενον δ' ἂν εἴη με-
τὰ ταῦτα σκέψασθαι, τί δεῖ αὐτοὺς λέγειν ὑπὲρ τούτων. πρῶ-
τον μὲν οὖν ἰδεῖν δεῖ, ὅτι πάσης ἐπιστήμης καὶ δυνάμεως ἐ-
στί τι τέλος καὶ τοῦτ' ἀγαθόν. οὐδεμία γὰρ, οὔτ' ἐπιστήμη οὔτε 2
δύναμις ἕνεκεν κακοῦ ἐστιν. εἰ οὖν πασῶν τῶν δυνάμεων ἀγα-
θὸν τὸ τέλος, δῆλον ὡς καὶ τῆς βελτίστης, βέλτιον ἂν εἴη. ἀλ-
λὰ μὴν ἥ γε πολιτικὴ, βελτίστη δύναμις. ὥστε τὸ τέλος αὐ-
τῆς ἂν εἴη ἀγαθόν. ὑπὲρ ἀγαθοῦ ἄρα ὡς ἔοικεν ἡμῖν λεκτέον.
καὶ ὑπὲρ ἀγαθοῦ, οὐ τοῦ ἁπλῶς, ἀλλὰ τοῦ ἡμῖν. οὐ γὰρ τοῦ θεῶν
ἀγαθοῦ. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτου καὶ ἄλλος λόγος καὶ ἀλλοτρία
ἡ σκέψις. ὑπὲρ τοῦ πολιτικοῦ ἄρα ἡμῖν λεκτέον ἀγαθοῦ. πά-
λιν δὲ καὶ τοῦτο διελεῖν δεῖ, ὑπὲρ ἀγαθοῦ πῶς λεγομένου. οὐ 3
γάρ ἐστιν ἁπλοῦν. λέγεται γὰρ ἀγαθὸν, ἢ τὸ ἄριστον ἐν ἑκάστῳ
τῶν ὄντων, τοῦτο δ' ἐστὶ, τὸ διὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν αἱρετὸν, ἢ, οὗ τ'
ἄλλα μετέχοντα ἀγαθά ἐστι. τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ ἰδέα τ' ἀγαθοῦ, πό-
τερον οὖν ὑπὲρ τῆς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ δεῖ, ἢ οὔ; ἀλλ' ὡς τὸ κοι-
νὸν ἐν ἅπασιν ὑπάρχον ἀγαθόν. ἕτερον γὰρ τῆς ἰδέας τοῦτο δό-
ξειεν ἂν εἶναι. ἡ μὲν γὰρ ἰδέα, χωριστὸν καὶ αὐτὸ καθ' αὑτό. τὸ δὲ
κοινὸν, ἐν ἅπασιν ὑπάρχει. οὐκ ἔστι δὲ ταὐτὸν τῷ χωριστῷ. οὐ γὰρ
ἄν ποτε τὸ χωριστὸν καὶ τὸ πεφυκὸς αὐτὸ καθ' αὑτὸ εἶναι, ἐν 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

πᾶσιν ὑπάρχῃ. πότερον οὖν περὶ τούτου δεῖ λέγειν τἀγαθοῦ τοῦ ἐνυπάρχοντος, ἢ οὔ; διὰ τί; ὅτι τοῦτο ἐστὶ μὲν τὸ κοινὸν, ὡς ὁ ὁρισμὸς καὶ ἡ ἐπαγωγή. ὁ δὲ ὁρισμὸς, βούλεται τὴν ἑκάστου οὐσίαν λέγειν, ἤτι ὅτι ἀγαθὸν, ἢ ὅτι κακὸν, ἢ ὅτι αὖ ἄλλο τῶν. λέγει δὲ ὁ ὅρος, ὅτι τοιόνδ' ἀγαθὸν καθόλου, ὃ ἐὰν ἢ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ αἱρετόν. τὸ δὲ ἐν ἅπασιν ἐνυπάρχον, ὅμοιον τῷ ὅρῳ ἐστίν. ὁ δὲ ὅρος λέγει, ὅτι ἀγαθόν. ἐπιστήμη δὲ γε, οὐδὲ

1 δύναμις οὐδεμία λέγει περὶ τοῦ τέλους τοῦ αὐτῆς, ὅτι ἀγαθόν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἄλλης δυνάμεως ἐστι θεωρῆσαι. οὔτε γὰρ ὁ ἰατρὸς, οὔτε ὁ οἰκοδόμος λέγει, ὅτι ἀγαθὸν ἡ ὑγίεια, οὐδὲ ἡ οἰκία, ἀλλ' ὅτι, ὁ μὲν, ὑγίειαν ποιεῖ, καὶ ὡς ποιεῖ, ὁ δ' οἰκίαν. δῆλον τοίνυν, ὅτι οὐδὲ τῇ πολιτικῇ περὶ τοῦ ἀγαθοῦ λεκτέον τοῦ κοινοῦ. μία γάρ ἐστι καὶ αὕτη τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν. τοῦτο δὲ οὐ μιᾶς τῶν λέγειν οὔτε δυνάμεως οὔτ' ἐπιστήμης ὡς τέλους. οὐδ' ἄρα τῆς πολιτικῆς ἐστι τὸ περὶ τοῦ κοινοῦ ἀγα-

2 θοῦ λέγειν τοῦ κατὰ τὸν ὁρισμὸν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦ κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν κοινοῦ. διὰ τί; ὅτι ὅταν βουλώμεθα δεῖξαί τι τῶν κατὰ μέρος ἀγαθῶν, ἢ τῷ ὁρισμῷ δείκνυμεν, ὅτι ὁ αὐτὸς λόγος ἐφαρμόττει ἐπί τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἐπὶ τοῦτο, ἐὰν βουλώμεθα δεῖξαι ὅτι ἀγαθὸν, ἢ τῇ ἐπαγωγῇ. οἷον ὅταν θέλωμεν δεῖξαι, ὅτι ἡ μεγαλοψυχία ἐστὶν ἀγαθὸν, φαμὲν, ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀνδρία, καὶ ἁπλῶς αἱ ἀρεταί. ἡ δὲ μεγαλοψυχία ἀρετή· ὥστε καὶ ἡ μεγαλοψυχία ἀγαθόν.

3 οὐδὲ δὴ περὶ τοῦ κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν κοινοῦ ἀγαθοῦ λεκτέον τῇ πολιτικῇ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἀδύνατα συμβήσεται, τοῦτο καὶ τῷ κατὰ τὸν ὅρον κοινῷ ἀγαθῷ. ὅτι γὰρ ἀγαθὸν, καὶ ἐνταῦθα ἐρεῖ. δῆλον τοίνυν, ὅτι περὶ τοῦ ἀρίστου ἀγαθοῦ λεκτέον ἐστὶ, καὶ ἀρίστου τοῦ ἡμῖν ἀρίστου. τὸ δ' ὅλον ἴδοι ἄν τις, ὅτι οὐκ ἔστι μιᾶς, οὔτ' ἐπιστήμης, οὔτε δυνάμεως τὸ περὶ παντὸς ἀγαθοῦ σκοπεῖν. διὰ τί; ὅτι τἀγαθὸν ἐν πάσαις ταῖς κατηγορίαις ἐστί. καὶ γὰρ ἐν τῷ τί, καὶ ἐν τῷ ποιῷ, καὶ ἐν τῷ ποσῷ, καὶ πότε

4 καὶ πρός τι, καὶ τινὶ, καὶ ἁπλῶς ἐν πάσαις. ἀλλὰ μὴν οὐ πότε

ἀγαθὸν, ἐν μὲν ἰατρικῇ ὁ ἰατρὸς οἶδεν ἐν δὲ κυβερνητικῇ, ὁ κυβερ-
νήτης. ἐν ἑκάστῃ δ' ἕκαστος. πότε μὲν γὰρ δεῖ τεμεῖν, ὁ ἰατρὸς οἶ-
δε. πότε δὲ δεῖ πλεῖν κυβερνήτης. ἐν ἑκάστῃ δὲ τὸ ποτὲ ἀγα-
θὸν, ἕκαστος τὸ καθ' ἑαυτὸν εἰδήσει. οὔτε γὰρ ὁ ἰατρὸς ἐν τῇ κυ-
βερνητικῇ ἀγαθὸν πότε εἰδήσει, οὔτε ὁ κυβερνήτης τὸ ἐν ἰατρι-
κῇ. οὐκ ἄρα οὐδ' οὕτως ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ λεκτέον. τὸ
γὰρ ποτὲ ἐν πάσαις κοινόν. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ πρός τι ἀγα-
θόν. καὶ τὸ κατὰ τὰς ἄλλας κατηγορίας, κοινὸν μὲν ἐν πάσαις. 1
οὐδὲ μιᾶς δ' ἐστὶν οὔτε δυνάμεως οὔτ' ἐπιστήμης εἰπεῖν ὑπὲρ
τοῦ ἐν ἑκάστῃ ποτὲ ἀγαθοῦ. οὐδ' αὐτῆς πολιτικῆς ὑπὲρ τοῦ
κοινοῦ ἀγαθοῦ λέγειν. ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ ἄρα καὶ ὑπὲρ τοῦ
ἀρίστου, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἡμῖν ἀρίστου. ἴσως δὲ, οὐδὲ δεῖ βουλό-
μενόν τι δεικνύναι τοῖς μὴ φανεροῖς παραδείγμασι χρῆσθαι.
ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἀφανῶν τοῖς φανεροῖς. καὶ ὑπὲρ τῶν νοητῶν
τοῖς αἰσθητοῖς. καὶ ταῦτα γὰρ φανερώτατα. ὅταν οὖν ὑπὲρ ἀ-
γαθοῦ ἐγχειρῇ τις λέγειν, οὐ λεκτέον ἐστὶ ὑπὲρ τῆς ἰδέας λέ- 2
γειν. καίτοι οἴονταί γε δεῖν ὅταν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ λέγωσιν, ὑ-
πὲρ τῆς ἰδέας δεῖ λέγειν, ὑπὲρ γὰρ τοῦ μάλιστα ἀγαθοῦ φα-
σὶ δεῖν λέγειν. αὕτη δὲ ἕκαστον μάλιστ' ἐστὶ τὸ τοιοῦτον. ὥστε μά-
λιστ' ἂν εἴη ἀγαθὸν ἡ ἰδέα ὡς οἴονται. ὁ δὴ τοιοῦτος λόγος, ἀλη-
θὴς μὲν ἐστὶν ἴσως, ἀλλ' οὐχ ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη ἢ δύναμις, ὑ-
πὲρ ἧς νῦν ἐστὶν ὁ λόγος. οὐ γὰρ ὑπὲρ τούτου σκοπεῖν τἀγαθοῦ,
ἀλλὰ τοῦ ἡμῖν ἀγαθοῦ. οὐδεμία γὰρ οὔτ' ἐπιστήμη οὔτε δύνα-
μις ὑπὲρ τοῦ τέλους λέγει ὅτι ἀγαθὸν, ὥστ' οὐδ' ἡ πολιτική. 3
διὸ, οὐχ ὑπὲρ τοῦ, κατὰ τὴν ἰδέαν ἀγαθοῦ, τὸν λόγον ποιεῖ-
ται. ἀλλ' ἴσως φησὶ, τούτῳ τἀγαθῷ ἀρχῇ χρησάμενος ὑπὲρ
τῶν καθέκαστα, ἐκ τούτων προβὰς ἐρῶ, οὐδ' οὕτως ὀρθῶς. δεῖ
γὰρ τὰς ἀρχὰς οἰκείας λαμβάνειν. ἄτοπον γὰρ εἴ τις βουλόμενος
τρίγωνον, ὡς δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχον δεῖξαι, λάβοι ἀρχὴν ὅτι
ἡ ψυχὴ ἀθάνατος, οὐ γὰρ οἰκεία. δεῖ δὲ τὴν ἀρχὴν οἰκείαν εἶναι
καὶ συνημμένην. νῦν δὲ καὶ ἄνευ τοῦ, τὴν ψυχὴν εἶναι ἀθάνα-
τον, δείξει τις δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχον τὸ τρίγωνον. ὁμοίως δὲ καὶ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ὡδὶ τῶν ἀγαθῶν ἐστι θεάσασθαι τὰ ἄλλα αὐτοῦ τῇ κατὰ τὴν ἰ-
δέαν ἀγαθοῦ. διὸ οὐκ οἰκείαν ἀρχὴν εἶναι ταύτην τἀγαθοῦ. οὐκ
ὀρθῶς δὲ οὐδ' ὁ σωκράτης ἐπιστήμας ἐποίει τὰς ἀρετάς. ἐκεῖ-
νος γὰρ οὐδὲν ᾤετο δεῖν μάτην εἶναι. ἐκ δὲ τοῦ τὰς ἀρετὰς ἐπιστή-
μας εἶναι, συνέβαινεν αὐτῷ τὰς ἀρετὰς μάτην εἶναι. διὰ τί; ὅτι ἐπὶ
τῶν ἐπιστημῶν συμβαίνει ἅμα εἰδέναι τὴν ἐπιστήμην τί ἐστι, καὶ
εἶναι ἐπιστήμονα. εἰ γὰρ ἰατρικὴν τις οἶδε τί ἐστι, καὶ ἰατρὸς οὗτος εὐ-
1 θέως ἐστίν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν, ἀλλ' οὐκ ὡδὶ
τῶν ἀρετῶν τοῦτο συμβαίνει. οὐ γὰρ εἴ τις οἶδε τὴν δικαιοσύνην
τί ἐστιν, εὐθέως δίκαιός ἐστιν. ὡς δ' αὔτως κἀπὶ τῶν ἄλλων. συμ
βαίνει οὖν καὶ μάτην τὰς ἀρετὰς εἶναι, καὶ μὴ εἶναι ἐπιστή-
» μας. Ἐπειδὴ δὲ περὶ τούτων διώρισται. πειραθῶμεν λέγειν τὸ
» ἀγαθὸν ποσαχῶς λέγεται. ἔστι γὰρ τῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν τίμια,
τὰ δ' ἐπαινετά, τὰ δέ, δυνάμεις. τὸ δὲ τίμιον λέγω, τὸ τοιοῦ-
τον, τὸ θεῖον, τὸ βέλτιον. οἷον ψυχή, νοῦς, τὸ ἀρχαιότερον. ἡ ἀρ
2 χή. τὰ τοιαῦτα. τίμια δ' ἐφ' οἷς ἡ τιμή. τοῖς δὲ τοιούτοις πᾶσι
τιμὴ ἀκολουθεῖ. οὐκοῦν καὶ ἡ ἀρετὴ τίμιον, ὅταν γε δὴ ἀπ'-
αὐτῆς σπουδαῖός τις γίνηται. ἤδη γὰρ οὗτος εἰς τὸ τῆς ἀρε-
τῆς σχῆμα ἥκει. τὰ δ' ἐπαινετά, οἷον ἀρεταί. ἀπὸ γὰρ τῶν κατ'-
αὐτὰς πράξεων ὁ ἔπαινος γίνεται. τὰ δέ, δυνάμεις, οἷον ἀρ-
χή. πλοῦτος. ἰσχύς. κάλλος. τούτοις γὰρ καὶ ὁ σπουδαῖος εὖ ἂν
δύναιτο χρῆσθαι, καὶ ὁ φαῦλος κακῶς. διὸ δυνάμει τὰ
τοιαῦτα καλεῖται ἀγαθά. ἀγαθὰ μὲν δή εἰσι. δοκιμάζεται
3 γὰρ τῇ τοῦ σπουδαίου αὐτῶν ἕκαστον χρήσει, οὐ τῇ τοῦ φαύλου.
» τοῖς δ' αὐτοῖς τούτοις συμβέβηκεν ἀγαθοῖς καὶ τὴν τύχην τῆς
» γενέσεως αὐτῶν αἰτίαν εἶναι, ἀπὸ τύχης γὰρ καὶ πλοῦτος γί-
» νεται καὶ ἀρχὴ καὶ ὅλως ὅσα εἰς δυνάμεως τάξιν ἥκει. λοι
» πὸν δὲ καὶ τέταρτον τῶν ἀγαθῶν τὸ σωστικὸν καὶ ποιητικὸν ἀ-
γαθοῦ. οἷον γυμνάσια ὑγιείας καὶ ἔτι ἄλλο τοιοῦτον. ἀλλ' ἔ-
τι καὶ ἄλλην ἔχει τἀγαθὰ διαίρεσιν. οἷόν ἐστι τῶν ἀγαθῶν,
τὰ μὲν πάντη καὶ πάντως αἱρετά. τὰ δ' οὔ. οἷον ἡ μὲν δικαιο-
4 σύνη καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί, καὶ πάντη καὶ πάντως αἱρεταί. ἰ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ξὶς δὲ καὶ πλοῦτος καὶ δύναμις καὶ τὰ τοιαῦτα, οὔτε πάν-
τῃ οὔτε πάντως. ἔτι καὶ ἄλλως. τῶν γὰρ ἀγαθῶν, τὰ μέν ἐστι
τέλη. τὰ δ' οὐ τέλη. οἷον, ἡ μὲν ὑγίεια, τέλος. τὰ δὲ τῆς ὑγιείας
ἕνεκεν, οὐ τέλη. καὶ ὅσα οὕτως ἔχει, τούτων ἀεὶ τὸ τέλος βέλ-
τιον. οἷον ὑγίεια βέλτιον ἢ τὰ ὑγιεινά. καὶ ἁπλῶς ἀεὶ καθό-
λου τοῦτο βέλτιον, οὗ ἕνεκεν καὶ τὰ ἄλλα. πάλιν αὐτῶν τῶν
τελῶν, βέλτιον ἀεὶ τὸ τέλειον τοῦ ἀτελοῦς. τέλειον δέ ἐστιν οὗ
παραγενομένου μηθενὸς ἔτι προσδεόμεθα. ἀτελὲς δέ, οὗ 1
παραγενομένου, προσδεόμεθά τινος. οἷον, τῆς δικαιοσύνης
μὲν μόνον παραγενομένης, πολλῶν προσδεόμεθα, τῆς δὲ εὐ-
δαιμονίας παραγενομένης, οὐδενὸς ἔτι προσδεόμεθα. τοῦτ'
ἄρα ἐστὶ τὸ ἄριστον ἡμῖν ὃ ζητοῦμεν (ὅ ἐστι τέλος τέλειον) τὸ δὲ
δὴ τέλειον τέλος ἀγαθόν ἐστι. καὶ τὸ τέλος τὸ ἀγαθόν. μετὰ
ταῦτα τίνα πῶς τὸ ἄριστον δεῖ σκοπεῖν. πότερον οὕτως, ὡς
καὶ αὐτοῦ συναριθμουμένου, ἀλλ' ἄτοπον. τὸ γὰρ ἄριστον ἐπει-
δή ἐστι τέλος, τέλειον. τὸ δὲ τέλειον τέλος ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, 2
οὐθὲν ἂν ἄλλο δόξειεν εἶναι, ἢ εὐδαιμονία. τὴν δ' εὐδαιμονίαν
ἐκ πολλῶν ἀγαθῶν συντίθεμεν. ἐὰν δὴ τὸ βέλτιστον σκοπῶν
καὶ αὐτὸ συναριθμῇς, αὐτὸ ἔσται αὑτοῦ βέλτιον. αὐτὸ γὰρ βέλ-
τιστον ἔσται. οἷον τὰ ὑγιεινὰ θεὶς καὶ τὴν ὑγίειαν, σκόπει τί τού-
των πάντων βέλτιστον. βέλτιστον δ' ἐστὶν ὑγίεια. εἰ δὴ τούτων πάν-
των βέλτιστον, καὶ αὐτὸ αὑτοῦ βέλτιστον, ἄτοπον δὴ συμβαίνει.
οὐ δὴ ἴσως γε οὕτω σκεπτέον τὸ βέλτιστον, ἀλλ' ἆρά γε οὕτως,
οἷον, χωρὶς αὐτοῦ. ἢ καὶ τοῦτο ἄτοπον; ἡ γὰρ εὐδαιμονία ἐστὶν 3
ἔκ τινων ἀγαθῶν συγκειμένη. τὸ δ' ἐξ ὧν ἀγαθῶν σύγκειται,
σκοπεῖν εἰ τοῦτ' ἐστὶ βέλτιον, ἄτοπον. οὐ γάρ ἐστιν ἄλλο τι χωρὶς
τούτων ἡ εὐδαιμονία, ἀλλὰ ταῦτα. ἀλλ' ἆρά γε οὕτω σκοπῶν ὀρ-
θῶς ἄν τις σκοποίη συγκρίνων τὸ ἄριστον, οἷον αὐτὴν τὴν εὐ-
δαιμονίαν τὴν ἐκ τούτων τῶν ἀγαθῶν οὖσαν, συγκρίνων πρὸς
ἄλλα, ἃ μή ἐστιν ἐν αὐτῇ ἐνόντα, οὕτως τὸ ἄριστον σκοπῶν, ὀρ-
θῶς ἂν σκοποίη. ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἁπλοῦν τὸ ἄριστον, ὃ ζητοῦμεν
νῦν. οἷον λέγοι ἄν τις εἶναι ἄριστον τὴν φρόνησιν ἁπάντων τῶν 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἀγαθῶν καθ' ἓν συγκρινομένων. ἀλλ' ἴσως οὐχ οὕτω ζητη-
τέον ἐστὶ τὸ ἄριστον ἀγαθόν. τὸ γὰρ τέλειον ζητοῦμεν ἀγαθόν. ἡ
δὲ φρόνησις μόνη οὖσα, οὐ τέλειον. οὐκ ἄρα τοῦτο τὸ ἄριστον ὃ
ζητοῦμεν. οὐδὲ τὸ οὕτως ἄριστον. μετὰ τοίνυν τοῦτο ἔχει τἀγα-
θὰ ἄλλην διαίρεσιν. ἔστι γὰρ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν, ἐν ψυχῇ,
οἷον αἱ ἀρεταί. τὰ δ' ἐν τῷ σώματι, οἷον ὑγίεια, κάλλος. τὰ δὲ,
ἐκτὸς, πλοῦτος, ἀρχὴ, τιμὴ, ἢ εἴ τι ἄλλο τῶν τοιούτων. τούτων
1 δὲ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ βέλτιστα. τὰ δ' ἐν ψυχῇ ἀγαθὰ διαιρεῖται
εἰς τρία, εἰς φρόνησιν, εἰς ἀρετὴν, καὶ ἡδονήν. ἤδη τοίνυν τὸ με-
τὰ τοῦτο, ὃ καὶ λέγομεν πάντες, καὶ δοκεῖ καὶ τέλος τῶν ἀγα-
θῶν, καὶ τελειότατον εἶναι, ἡ εὐδαιμονία. καὶ τοῦτο ταυτὸ
φαμὲν εἶναι τὸ εὖ πράττειν, καὶ εὖ ζῆν. τὸ δὲ τέλος ἐστὶν οὐχ
ἁπλοῦν, ἀλλὰ διττόν. ἐνίων μὲν γάρ ἐστι τὸ τέλος, αὐτὴ ἡ ἐνέρ-
γεια καὶ ἡ χρῆσις, οἷον τῆς ὄψεως, καὶ ἔστι γε ἡ χρῆσις αἱρετω-
τέρα τῆς ἕξεως· τέλος δὲ ἡ χρῆσις. οὐδεὶς γὰρ ἂν βούλοιτο
2 ἔχειν τὴν ὄψιν μὴ μέλλων ὁρᾶν, ἀλλὰ μύειν. ὁμοίως δὲ καὶ
ἐπ' ἀκοῆς καὶ τῶν τοιούτων, ὧν ἄρα καὶ ἡ χρῆσις καὶ ἕξις ἐ-
στὶν, ἀεὶ βέλτιον, καὶ αἱρετώτερον ἡ χρῆσις τῆς ἕξεως. ἡ γὰρ
χρῆσις καὶ ἡ ἐνέργεια τέλος. ἡ δ' ἕξις, τῆς χρήσεως ἕνεκα.
μετὰ τοῦτο τοίνυν τοῦτ' ἐάν τις σκοπῇ ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν πα-
σῶν, ὄψεται οὐκ ἄλλην μὲν ποιοῦσαν οἰκίαν. ἄλλην δὲ σπου-
δαίαν οἰκίαν, ἀλλὰ τὴν οἰκοδομικήν. καὶ οὗ ποιητικὸς ὁ οἰ-
κοδόμος, ἡ τούτου ἀρετὴ τοῦ αὐτοῦ τούτου ποιητική. ὁμοίως
3 καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων: μετὰ τοῦτο τοίνυν ὁρῶμεν, ὅ-
τι οὐθενὶ ἄλλῳ, ἢ ψυχῇ ζῶμεν: ἐν ψυχῇ δὲ ἐστὶν ἀρετή. τὸ
αὐτό γέ τοι φαμὲν τήν, τε ψυχὴν ποιεῖν, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς
ἀρετήν. ἀλλ' ἡ μὲν ἀρετὴ ἐν ἑκάστῳ τοῦτο ποιεῖ, οὗ ἐστὶν ἀρε-
τή. ἡ δὲ ψυχὴ καὶ τἄλλα μέν: ψυχῇ δὲ ζῶμεν. διὰ τὴν τῆς
» ψυχῆς ἀρετὴν ἄρα εὖ ζήσομεν. τὸ δέ γε εὖ ζῆν καὶ εὖ πράτ-
» τειν, οὐθὲν ἄλλο, ἢ τὸ εὐδαιμονεῖν λέγομεν. τὸ ἄρα εὐδαιμο-
» νεῖν καὶ ἡ εὐδαιμονία, ἐν τῷ εὖ ζῆν ἐστι, τὸ δ' εὖ ζῆν, ἐν τῷ κατὰ
4 τὰς ἀρετὰς ζῆν. τοῦτ' ἄρα ἐστὶ τέλος καὶ ἡ εὐδαιμονία καὶ τὸ ἄριστον.

» ἐν χρήσει τινὶ ἂν εἴη καὶ ἐνεργείᾳ τέλος ἡ εὐδαιμονία.
» ὧν γὰρ ἕξις καὶ χρῆσις, ἡ χρῆσις καὶ ἡ ἐνέργεια τέλος. τῆς δὲ
ψυχῆς ἡ ἀρετή, ἕξις ἐστίν. ἔστι δὲ ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ χρῆσις αὐτῆς
τῆς ἀρετῆς. ὥστε τέλος ἂν εἴη ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ χρῆσις αὐτῆς.
ἡ εὐδαιμονία ἄρα εἴη ἂν ἐν τῷ κατὰ τὰς ἀρετὰς ζῆν. ἐπειδὴ
τοίνυν τὸ ἄριστον ἀγαθόν ἐστιν, ἡ εὐδαιμονία καὶ αὕτη τέλος, ἐ
νέργεια· ζῶντες ἂν κατὰ τὰς ἀρετὰς εὐδαίμονες ἂν εἴημεν. καὶ
ἔχοιμεν τὸ ἄριστον ἀγαθόν. ἐπεὶ οὖν ἐστιν ἡ εὐδαιμονία τέλειον 1
» ἀγαθὸν καὶ τέλος, οὐ δεῖ τοίνυν λανθάνειν, ὅτι καὶ ἐν τελείῳ
» ἔσται. οὐ γὰρ ἔσται ἐν παιδί. οὐ γάρ ἐστι παῖς εὐδαίμων. ἀλλ' ἐν ἀν-
» δρί. οὗτος γὰρ τέλειος. οὐδ' ἐν χρόνῳ γε ἀτελεῖ. ἀλλ' ἐν τελείῳ.
» τέλειος δ' ἂν εἴη χρόνος, ὃν ἄνθρωπος βιοῖ. καὶ γὰρ λέγεται ὀρ-
» θῶς παρὰ τοῖς πολλοῖς, ὅτι δεῖ τὸν εὐδαίμονα ἐν τῷ μεγίστῳ
» χρόνῳ τοῦ βίου κρίνειν, ὡς δέον τὸ τέλειον εἶναι καὶ ἐν χρόνῳ τελείῳ
καὶ ἐν ἀνθρώπῳ. ὅτι δὲ ἐνέργειά ἐστιν, ἴδοι ἄν τις καὶ ἐντεῦθεν. ἐν
γὰρ τοῖς ὕπνοις, εἴ τις καθεύδοι διὰ βίου, τὸν τοιοῦτον οὐ πάνυ 2
βουλόμεθα λέγειν εὐδαίμονα εἶναι. τὸ μὲν γὰρ ζῆν αὐτῷ ὑπάρ
χει. ἀλλὰ τὸ ζῆν αὐτῷ κατὰ τὰς ἀρετὰς οὐχ ὑπάρχει, ὃ ἦν
κατὰ τὴν ἐνέργειαν. μετὰ τοίνυν τὸ μέλλον λέγεσθαι οὔτ' ἂν
λίαν δόξειεν οἰκεῖον εἶναι τοῦτο, οὔτε μακρὰν ἀπέχον. οἷον ἐπεὶ
δή τι ἐστίν, ὡς δοκεῖ μόριόν τι τῆς ψυχῆς, ᾧ τρεφόμεθα ὃ κα-
λοῦμεν θρεπτικόν. τοῦτο γὰρ εὔλογόν ἐστιν εἶναι. τοὺς γοῦν λίθους
ὁρῶμεν ἀδυνάτους τρέφεσθαι ὄντας. ὥστε δῆλον, ὅτι τῶν ἐμ-
ψύχων ἐστὶ τὸ τρέφεσθαι. εἰ δὲ τῶν ἐμψύχων, ἡ ψυχὴ ἂν εἴη αἰ- 3
τία. τῆς δὲ ψυχῆς, τούτων μὲν τῶν μορίων, οὐθὲν αἴτιον ἂν εἴη
τοῦ τρέφεσθαι, οἷον τὸ λογιστικόν, ἢ τὸ θυμικόν, ἢ τὸ ἐπιθυμη-
τικόν. ἄλλο δέ τι παρὰ ταῦτα, ᾧ οὐθὲν ἔχομεν οἰκειότερον ὄνο-
μα ἐπιθεῖναι, ἢ θρεπτικόν. τί οὖν ἄν τις εἴποι, πότερον καὶ
τούτου τοῦ μορίου τῆς ψυχῆς ἐστιν ἀρετή, εἰ γάρ ἐστι, δῆλον ὅ-
τι καὶ ταύτῃ δεήσει ἐνεργεῖν. τῆς γὰρ τελείας ἀρετῆς ἡ ἐ-
νέργεια, εὐδαιμονία. εἰ μὲν οὖν ἐστιν ἀρετὴ τούτου, ἢ μή ἐστιν, ἄλ-
λος λόγος. εἰ δ' ἄρα ἐστίν, οὐκ ἔστι ταύτης ἐνέργεια. ὧν γὰρ μὴ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἐστὶν ὁρμή, οὐδ᾽ ἀνδρεία τούτων ἔσται. οὐκ ἔοικε δὲ εἶναι ὁρμὴ
ἐν τῷ μορίῳ τούτῳ, ἀλλ᾽ ὅμοιον ἔοικεν εἶναι τῷ πυρί. καὶ γὰρ
ἐκεῖνο, ὅτι ἂν ἐμβάλῃς, καταναλώσει καὶ εἰ μὴ ἐμβάλῃς, οὐκ
ἔχει ὁρμὴν πρὸς τὸ λαβεῖν. οὕτω γὰρ ἔχει τὸ μόριον τῆς ψυ-
χῆς ἔχει. ἂν μὲν γὰρ ἐμβάλῃς τροφήν, τρέφει. ἂν δὲ μὴ ἐμβάλῃς
τροφάς, οὐκ ἔχει ὁρμὴν τοῦ τρέφειν. διὸ οὐδὲ ἀνδρεία, οὐ μὴ δὲ
ὁρμή. ὥστ᾽ οὐδὲν συνεργεῖ τὸ μόριον τοῦτο πρὸς εὐδαιμο-
1 νίαν. μετὰ ταῦτα τοίνυν λεκτέον ἂν εἴη, τίς ἐστιν ἡ ἀρετή. ἐπεὶ περὶ
ἡ ταύτης ἀνδρεία ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία. ὡς μὲν οὖν ἁπλῶς εἰ-
πεῖν, ἐστὶν ἡ ἀρετή, ἕξις ἡ βελτίστη. ἀλλ᾽ ἴσως οὐχ ἱκανὸν οὕτως
ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀλλὰ σαφέστερον διορίσαι δεῖ. πρῶτον μὲν οὖν
λεκτέον περὶ τῆς ψυχῆς, ἐν ᾗ ἐγγίνεται. οὐ τί ἐστιν ἡ ψυχή.
περὶ μὲν γὰρ τούτου ἄλλος λόγος. ἀλλ᾽ ὡς τύπῳ διελέσθαι.
ἔστι δ᾽ ἡ ψυχὴ ὥς φαμεν εἰς δύο μέρη διῃρημένη, εἴς τε λόγον ἔ-
χον, καὶ ἄλογον. ἐν μὲν γὰρ δὴ τῷ λόγον ἔχοντι ἐγγίνεται, φρό-
2 νησις, ἀγχίνοια, σοφία, εὐμάθεια, μνήμη, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐν
δὲ τῷ ἀλόγῳ, αὗται αἱ ἀρεταὶ λεγόμεναι, σωφροσύνη, δι-
καιοσύνη, ἀνδρία καὶ ὅσαι ἄλλαι τοῦ ἤθους δοκοῦσιν ἐπαινε-
ταὶ εἶναι. κατὰ γὰρ ταύτας ἐπαινετοὶ λεγόμεθα. κατὰ δὲ τὰς
τοῦ τὸν λόγον ἔχοντος, οὐδεὶς ἐπαινεῖται. οὔτε γὰρ ὅτι σοφὸς
οὐδεὶς ἐπαινεῖται, οὔτε ὅτι φρόνιμος, οὐδ᾽ ὅλως κατά τι τῶν
τοιούτων οὐθέν. οὐ δὲ δὴ τὸ ἄλογον εἶναι ἢ ὑπηρετικόν ἐστι καὶ
ὑπηρετεῖ ἢ τῷ λόγον ἔχοντι μορίῳ. ἔστι δ᾽ ἡ ἀρετὴ ἡ ἠθικὴ ὑπὸ
3 ἐνδείας καὶ ὑπερβολῆς φθειρομένη. ὅτι δὲ ἡ ἔνδεια, καὶ ἡ
» ὑπερβολὴ φθείρει, τὰ τ᾽ ἰδεῖν ἐστὶν ἐκ τῶν ἠθικῶν. δεῖ δ᾽ ὑπὲρ
» τῶν ἀφανῶν τοῖς φανεροῖς μαρτυρίοις χρῆσθαι. εὐθέως γὰρ
ἐπὶ γυμνασίων ἴδοι ἄν τις. πλειόνων γὰρ γινομένων φθείρεται ἡ
ἰσχύς, ὀλίγων τε ὡσαύτως, ἐπί τε ποτῶν καὶ σιτίων ὡσαύτως.
πολλῶν τε γὰρ δὴ γινομένων, φθείρεται ἡ ὑγίεια, ὀλίγων τε ὡ-
σαύτως. συμμέτρων δὲ γινομένων σώζεται ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ ὑγεία. ὁ-
μοίως δὲ τούτοις συμβαίνει καὶ ἐπὶ σωφροσύνης καὶ ἐπὶ ἀν-
4 δρίας, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν. ἐὰν μὲν γὰρ τινὰ λίαν ποιήσῃς

ἄφοβον ὥστε μηδὲ τοὺς θεοὺς φοβεῖσθαι, οὐκ ἀνδρεῖος, ἀλ-
λὰ μαινόμενος. ἂν δὲ φοβούμενον πάντα, δειλός. ἀνδρεῖος
ἄρα ἔσται, οὔτε ὁ φοβούμενος πάντα, οὔτε ὁ μηδέν. ταῦτ' ἄρα
καὶ αὔξει καὶ φθείρει τὴν ἀρετήν. καὶ γὰρ οἱ λίαν φόβοι καὶ
πάντες, φθείρουσι. καὶ οἱ περὶ μηδὲν δὲ, ὁμοίως. ἔστι δ' ἡ ἀνδρία
περὶ φόβους. ὥστε οἱ μέτριοι φόβοι αὔξουσι τὴν ἀνδρίαν. ὑπὸ
τῶν αὐτῶν ἄρα καὶ αὔξεται καὶ φθείρεται ἡ ἀνδρία. ἀπὸ φόβων
γὰρ τούτων πάσχουσιν. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί. ἔτι οὐ μόνον 1
τοῖς τοιούτοις τὴν ἀρετὴν ἀφορίσειεν ἄν τις, ἀλλὰ καὶ λύπῃ καὶ
ἡδονῇ. διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν, τὰ φαῦλα πράττομεν. διὰ δὲ τὴν
λύπην, τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα. ὅλως τε οὐκ ἔστι λαβεῖν ἀρετὴν
καὶ κακίαν ἄνευ λύπης καὶ ἡδονῆς. ἔστιν οὖν ἡ ἀρετὴ περὶ ἡ-
δονὰς καὶ λύπας. ἡ δ' ἠθικὴ ἀρετὴ ἐντεῦθεν τῆς ἐπωνυμίας
ἔχει. εἰ δεῖ παρὰ γράμμα λέγοντα τὴν ἀλήθειαν ὡς ἔχει σκο
πεῖν, δεῖ δ' ἴσως. τὸ γὰρ ἦθος ἀπὸ τοῦ ἔθους ἔχει τὴν ἐπωνυ-
μίαν. ἠθικὴ γὰρ καλεῖται διὰ τὸ ἐθίζεσθαι. ὃ καὶ δῆλον, ὅτι 2
οὐδεμία ἡμῖν τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀλόγου μέρους φύσει ἐγγίνεται.
» οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων φύσει, ἔθει ἄλλως γίνεται. οἷον, ὁ λίθος. καὶ
» ὅλως τὰ βαρέα πέφυκε κάτω φέρεσθαι, ἄν τις ῥίπτῃ πολλά
κις, καὶ ἐθίζῃ ἄνω φέρεσθαι, ὅμως οὐκ ἄν ποτε ἄνω ἐνεχθείη,
ἀλλ' ἀεὶ κάτω. ὁμοίως δὲ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. μετὰ τοί-
νυν ταῦτα, δεῖ βουλομένους εἰπεῖν, τὸ, τί ἐστιν ἡ ἀρετή, εἰδῆσαι
τίνα ἐστὶ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα. ἔστι δ' ἃ γίνεται, ταῦτα. πά-
θη. δυνάμεις. ἕξεις. ὥστε δῆλον τούτων ἄν ποτ' εἴη ἀρετή. πά 3
θη μὲν οὖν ἐστιν, ὀργή. φόβος. μῖσος. πόθος. ζῆλος. ἔλεος. τὰ
τοιαῦτα, οἷς εἴωθε παρακολουθεῖν λύπη καὶ ἡδονή. δυνάμεις
δὲ, καθ' ἃς παθητικοὶ τούτων λεγόμεθα. οἷον καθ' ἃς δυνα-
τοὶ ἐσμὲν ὀργισθῆναι, λυπηθῆναι, ἐλεῆσαι, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἕ-
ξεις δ' εἰσὶ, καθ' ἃς πρὸς ταῦτα ἔχομεν εὖ, ἢ κακῶς. οἷον πρὸς
τὸ ὀργισθῆναι, εἰ μὲν λίαν ὀργίλως. κακῶς ἔχομεν πρὸς ὀρ-
γήν. εἰ δ' ὅλως μὴ ὀργιζόμεθα ἐφ' οἷς δεῖ, καὶ οὕτω κακῶς ἔ-
χομεν πρὸς ὀργήν. τὸ ἄρα μέσως ἔχον, τὸ μήτε λίαν ὑπερβαλ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.3.5.11

ζειν, μήτε παντελῶς ἀναλγήτως ἔχειν. ὅταν δὲ οὕτως ἔχω-
μεν, εὖ διακείμεθα. ὁμοίως δὲ πρὸς τὰ ἄλλα τὰ ὅμοια. τὸ γὰρ
εὐόργητον καὶ τὸ πρᾶον ἐν μεσότητι ἐστὶ ὀργῆς καὶ ἀναλγησίας
τῆς πρὸς ὀργήν. ὁμοίως ἐπ' ἀλαζονείας, τὸ μὲν γὰρ πλείω πρὸς
ποιεῖσθαι τῶν ὑπαρχόντων ἔχειν, ἀλαζονείας. τὸ δὲ ἐλάττω,
εἰρωνείας. ἡ ἄρα μεσότης ἡ τούτων, ἡ ἀλήθειά ἐστιν. ὁμοίως καὶ
ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων, αὕτη γάρ ἐστι τῆς ἕξεως, τὸ εὖ ἢ κακῶς
1 πρὸς ταῦτα ἔχειν. τὸ δ' εὖ ἔχειν πρὸς ταῦτα ἐστὶ τὸ μήτε πρὸς
τὴν ὑπερβολὴν ἔχειν, μήτε πρὸς τὴν ἔνδειαν. πρὸς μεσότη-
τα ἄρα τῶν τοιούτων καθ' ἃ ἐπαινετοὶ λεγόμεθα, ἡ ἕξις. τοῦ
δὲ κακῶς, πρὸς ὑπερβολὴν καὶ ἔνδειαν. ἐπεὶ τοίνυν ἐστὶν ἡ
ἀρετὴ τῶν παθῶν τούτων μεσότης, τὰ δὲ πάθη ἤτοι λῦπαι
εἰσὶν ἢ ἡδοναί, οὐκ ἄνευ λύπης ἢ ἡδονῆς, ἡ ἄρα ἀρετὴ ἐστὶ περὶ
λύπας καὶ ἡδονάς, καὶ ἐντεῦθεν ἐστὶ δῆλον. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα
πάθη, ὡς δόξειεν ἄν τινι, ἐφ' ὧν ἡ κακία οὐκ ἔστιν ἐν ὑπερβολῇ
2 καὶ ἐλλείψει τινί, οἷον μοιχεία, καὶ ὁ μοιχός, οὐκ ἔστιν οὗτος ὁ
μᾶλλον τὰς ἐλευθέρας διαφθείρων. ἀλλὰ καὶ αὕτη, καὶ εἴ τι
ἄλλο τοιοῦτόν ἐστιν, ὃ περιέχεται ἡδονῇ τῇ κατ' ἀκολασίαν, ἢ καὶ
ὃ ἐν ἐλλείψει, καὶ ὃ ἐν ὑπερβολῇ τὸ ψεκτὸν ἔχει. μετὰ τοίνυν
ταῦτα, ἀναγκαῖόν ἐστιν ἴσως ῥηθῆναι, τί τῇ μεσότητι ἀντίκειται.
πότερον ἡ ὑπερβολή, ἢ ἔνδεια. ἐνίαις μὲν γὰρ μεσότησιν, ἔν-
δεια ἐναντίον, ἐνίαις δὲ ὑπερβολή. οἷον, ἀνδρίᾳ μὲν οὐχὶ θρα-
σύτης ὑπερβολὴ οὖσα, ἀλλ' ἡ δειλία ἔνδεια οὖσα. τῇ δὲ σω-
3 φροσύνῃ μεσότητι οὔσῃ ἀκολασίας καὶ ἀναισθησίας τῆς περὶ
ἡδονάς, οὐ δοκεῖ ἐναντίον εἶναι ἡ ἀναισθησία, ἔνδεια οὖσα. ἀλλ' ἡ
ἀκολασία, οὖσα ὑπερβολή. ἔστι δ' ἀμφότερα ἐναντία τῇ με-
σότητι, καὶ ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔνδεια. ἡ γὰρ μεσότης, τῆς μὲν
ὑπερβολῆς ἐνδεέστερον. τῆς δ' ἐνδείας ὑπερβάλλον. διὸ καὶ
οἱ μὲν ἄσωτοι, τοὺς ἐλευθερίους ἀνελευθέρους φασὶν εἶναι.
οἱ δ' ἀνελεύθεροι, τοὺς ἐλευθερίους ἀσώτους. καὶ οἱ μὲν θρα-
σεῖς καὶ προπετεῖς, τοὺς ἀνδρείους καλοῦσι δειλούς. οἱ δὲ δει-
4 λοί, τοὺς ἀνδρείους προπετεῖς καὶ μαινομένους. διὰ δύο αἰτίας

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

δόξοιμεν ἀντιτιθέναι τῇ μεσότητι τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἔν-
δειαν. ἢ γὰρ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος σκοποῦσι, πότερον ἐγ-
γύτερόν ἐστι τοῦ μέσου, ἢ πορρώτερον. οἷον ἐλευθεριότητι πό-
τερον ἀσωτία ἢ ἀνελευθερία πορρώτερον. μᾶλλον γὰρ ἂν δό-
ξειεν ἡ ἐλευθεριότης ἀσωτία ἢ ἀνελευθερία. πορρώτερον ἄ-
ρα ἡ ἀνελευθερία. τὰ δὲ πλεῖον ἀπέχοντα τοῦ μέσου ἐναντιώ-
τερα δόξειεν ἂν εἶναι. ἐκ μὲν ἄρα αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ἡ ἔν-
δεια ἐναντιώτερον φαίνεται. ἔστι δὲ καὶ ἄλλως. οἷον, πρὸς ἃ 1
μᾶλλον πεφύκαμεν, ταῦτα μᾶλλον ἐναντία τῷ μέσῳ. οἷον
πεφύκαμεν πρὸς ἃ μᾶλλον ἀκόλαστοι, ἢ κόσμιοι εἶναι. ἡ οὖν
ἐπίδοσις γίνεται μᾶλλον πρὸς ἃ πεφύκαμεν. πρὸς ἃ δὲ μᾶλ-
λον ἐπιδίδομεν, ταῦτα καὶ μᾶλλον ἐναντία. ἐπιδίδομεν δὲ
πρὸς ἀκολασίαν μᾶλλον ἢ κοσμιότητα. ὥστε ἐναντιώτερον
ἂν εἴη ὑπερβολὴ μεσότητος. ἡ γὰρ ἀκολασία, ὑπερβολὴ σω-
φροσύνης. ὅτι τι μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἀρετή, ἐπισκεπτέον. μεσότης
γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τῶν παθῶν. ὥστε δέοι ἂν τὸν μέλλοντα κα- 2
τὰ τὸ ἦθος εὐδοκιμήσειν, τὴν μεσότητα τῶν παθῶν ἑκάστου
διατηρεῖν. διὸ καὶ ἔργον ἐστὶ σπουδαῖον εἶναι. ἐν ἑκάστῳ γὰρ τὸ
μέσον λαβεῖν ἔργον. οἷον κύκλον μὲν γράψαι, παντός ἐστι. τὸ δὲ
μέσον τὸ ἐν αὐτῷ ἤδη λαβεῖν, χαλεπόν. ὁμοίως δὲ ὀργισθῆναι
μέν, ῥᾴδιον. καὶ τὸ ἐναντίον δὲ τούτου. τὸ δὲ μέσως ἔχειν, χα-
λεπόν. ἁπλῶς δὲ ἐν ἑκάστῳ τῶν παθῶν ἐστὶν ἰδεῖν, ὅτι τὸ ἐμπε-
ριέχον τὸ μέσον, ῥᾴδιόν ἐστι. τὸ δὲ μέσον, χαλεπόν, καθ' ὃ ἐπαινού-
μεθα. διὸ καὶ σπάνιον τὸ σπουδαῖον. ἐπεὶ δ' οὖν ὑπὲρ ἀρετῆς 3
εἴρηται, μετὰ τοῦτ' ἂν εἴη σκεπτέον, πότερον δυνατὴ παραγίνε-
σθαι, ἢ οὔ, ἀλλ' ὥσπερ Σωκράτης ἔφη, οὐκ ἐφ' ἡμῖν γίνεσθαι
τὸ σπουδαίους εἶναι ἢ φαύλους· εἰ γάρ τις φησὶν ἐρωτήσειεν
ὁντινοῦν, πότερον ἂν βούλοιτο δίκαιος εἶναι ἢ ἄδικος, οὐθεὶς
ἂν ἕλοιτο τὴν ἀδικίαν. ὁμοίως δ' ἐπ' ἀνδρείας καὶ δειλίας
καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἀεὶ ὡσαύτως, δῆλον ὡς εἴ τινες φαῦλοί τι-
νές εἰσιν, οὐκ ἂν ἑκόντες εἶεν ταῦτα φαῦλοι. ὥστε δῆλον, ὅτι οὐδὲ
σπουδαῖοι. ὁ δὴ τοιοῦτος λόγος οὐκ ἔστιν ἀληθής. διὰ τί γὰρ ὁ νο- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μοθέτης οὐχ ἐᾷ τὰ φαῦλα πράττειν. τὰ δὲ καλὰ καὶ σπου-
δαῖα κελεύει. καὶ ὡδὶ μὲν τοῖς φαύλοις ζημίαν τάττει, ἂν
πράττῃ. ὡδὶ δὲ τοῖς καλοῖς ἂν μὴ πράττῃ. καίτοι ἄτοπον ἂν εἴη
» ταῦτα νομοθετεῖν ἃ μὴ ἐφ' ἡμῖν ἐστι πράττειν. ἀλλ' ὡς ἔοικεν ἐ-
φ' ἡμῖν τὸ σπουδαίοις εἶναι καὶ τὸ φαύλοις. ἔτι δὲ μαρτυροῦσιν
οἵ τ' ἔπαινοι καὶ ψόγοι γινόμενοι. ὡδὶ μὲν γὰρ τῇ ἀρετῇ, ἔπαι-
νος. ὡδὶ δὲ τῇ κακίᾳ, ψόγος. ἔπαινος δὲ καὶ ψόγος οὐκ ἐπὶ τοῖς
1 ἀκουσίοις. ὥστε δῆλον, ὅτι καὶ οὕτως ἐφ' ἡμῖν καὶ τὰ σπου-
δαῖά ἐστι πράττειν καὶ τὰ φαῦλα. ἔλεγον δὲ καὶ τοιαύτην τινὰ
παραβολὴν βουλόμενοι δεικνύναι, ὅτι οὐχ ἑκούσιον. διὰ τί
γάρ φασιν, ὅταν νοσῶμεν, ἢ αἰσχροὶ ὦμεν, οὐδεὶς ψέγει τῶν τοιού-
των. τὸ δ' οὐκ ἀληθές, ψέγομεν γε καὶ τῶν τοιούτων, ὅταν αὐτοὺς
οἰηθῶμεν αἰτίους εἶναι τοῦ νοσεῖν, ἢ τοῦ κακῶς ἔχειν τὸ σῶμα.
ὡς οὖν καὶ ἐνταῦθα τὸ ἑκούσιον. ἔοικε δὲ καὶ τὸ κατ' ἀρετὴν
καὶ κακίαν εἶναι τὸ ἑκούσιον. ἔτι δ' αὖ τις τῶνδε ἐναργέστερον καὶ
2 ἐντεῦθεν ἴδοι. πᾶσα γὰρ φύσις γεννητική ἐστιν οὐσίας τοιαύ-
» της, οἵα ἐστίν. οἷον τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα. ἀμφότερα γὰρ γεννητι-
» κά. γεννητικὰ δὲ ἐκ τῶν ἀρχῶν. οἷον τὸ δένδρον ἐκ τοῦ σπέρματος.
» αὕτη γάρ τις ἀρχή. τὸ δὲ μετὰ τὰς ἀρχὰς οὕτως ἔχει. ὡς γὰρ
ἂν ἔχωσιν αἱ ἀρχαί, οὕτως καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν ἔχει. ἐναργέ-
στερον δ' ἐστὶ κατιδεῖν τοῦτο ἐν τοῖς κατὰ γεωμετρίαν. καὶ γὰρ
ἐκεῖ ἐπειδή τινες λαμβάνονται ἀρχαί, ὡς ἂν ἔχωσιν οὕτω καὶ
τὰ μετὰ τὰς ἀρχάς. οἷον εἰ τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει, τὸ
3 δὲ τετράγωνον τέτταρσι, καὶ ἐὰν μεταβάλῃ τὸ τρίγωνον, οὕτω
καὶ τὸ τετράγωνον συμμεταβάλλει. ἀντιστρέφει γάρ, καὶ ἐὰν τὸ
τετράγωνον μὴ ἔχῃ τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσας, οὐδὲ τὸ τρίγωνον ἕξει
δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας. οὕτω τοίνυν καὶ ὁμοίως τούτοις καὶ ἐπ' ἀν-
θρώπου. ἐπειδὴ γὰρ γεννητικόν ἐστιν ἄνθρωπος οὐσίας, ἔκ τινων
ἀρχῶν καὶ τινῶν πράξεων ὧν πράττει ἄνθρωπος, γεννητικόν
» ἐστι. τί γὰρ ἂν ἄλλο. οὔτε γὰρ ἀψύχων οὐθὲν λέγομεν πράττειν,
» οὔτε τῶν ἐμψύχων, ἔξω ἀνθρώπων. δῆλον οὖν, ὅτι ὁ ἄνθρω-
4 πος τῶν πράξεων ἐστὶ γεννητικός. ἐπεὶ οὖν ὁρῶμεν μεταβαλ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

λύσαντες τὰς πράξεις. καὶ οὐδέποτε τὰ αὐτὰ πράττομεν. εἰσὶ
δὲ αἱ πράξεις γεγεννημέναι ἔκ τινων ἀρχῶν, δῆλον ὅτι ἐπει-
δὴ καὶ πράξεις μεταβάλλουσι, καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς πράξεων ἐ-
φ' ὧν εἰσι, μεταβάλλουσιν. ὥσπερ ἔφαμεν παραβάλλοντες
ἐπὶ τῆς ἐν γεωμετρίᾳ. ἀρχὴ δ' ἐστὶ πράξεως, καὶ σπουδαίας
καὶ φαύλης, προαίρεσις καὶ βούλησις καὶ τὸ κατὰ λόγον πᾶν.
δῆλον τοίνυν, ὅτι καὶ αὗται μεταβάλλουσι. μεταβάλλομεν
γὰρ καὶ ταῖς πράξεσιν ἑκόντες. ὥστε καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ προαί- 1
ρεσις. μεταβάλλει γὰρ ἑκουσίως. ὥστε δῆλον, ὅτι ἐφ' ἡμῖν ἂν
εἴη καὶ σπουδαίοις εἶναι καὶ φαύλοις. ἴσως οὖν λέγοι ἄν τις,
ἐπειδὴ πρὸς ἐν ἐμοί ἐστι τὸ δικαίῳ εἶναι καὶ σπουδαίῳ. ἐὰν βού-
λωμαι, ἔσομαι πάντων σπουδαιότατος. οὐδὴ δυνατὸν τοῦτο.
διὰ τί; ὅτι οὐδ' ἐπὶ τοῦ σώματος γίγνεται τοῦτο. οὐ γάρ ἄν τις
βούληται ἐπιμεληθῆ τοῦ σώματος, καὶ δὴ πάντως ἄριστον ἕξει τὸ
σῶμα. δεῖ γὰρ μὴ μόνον τὴν ἐπιμέλειαν ὑπάρχειν. ἀλλὰ καὶ τῇ
φύσει γίνεσθαι τὸ σῶμα καλὸν κἀγαθόν. βέλτιον μὲν οὖν ἕξει τὸ 2
» σῶμα. ἄριστα μέντοι πάντων οὔ. ὁμοίως δὲ δεῖ ὑπολαμβάνειν
» καὶ ἐπὶ ψυχῆς. οὐ γὰρ ἔσται ὁ προαιρούμενος εἶναι σπουδαιότατος,
ἂν μὴ ἡ φύσις ὑπάρξῃ. βελτίων μέντοι ἔσται. ἐπεὶ οὖν φαίνεται
ἐφ' ἡμῖν ὂν τὸ σπουδαῖον εἶναι, ἀναγκαῖον τὸ μετὰ ταῦτα εἰπεῖν
περὶ ἑκουσίου. τί ἐστι τὸ ἑκούσιον. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ κυριώτατον
κατὰ τὴν ἀρετήν, τὸ ἑκούσιον. ἑκούσιον δὲ, ἁπλῶς μὲν οὕτως
ῥηθῆναί ἐστιν, ὃ πράττομεν μὴ ἀναγκαζόμενοι. ἀλλ' ἴσως σαφέ-
στερόν ἐστι λεκτέον περὶ αὐτοῦ. ἔστι μὲν οὖν καθ' ὃ πράττομεν ὄ- 3
ρεξις. ὀρέξεως δέ ἐστιν εἴδη τρία, ἐπιθυμία, θυμὸς, βούλησις. πρῶ-
τον μὲν οὖν τὴν κατ' ἐπιθυμίαν πρᾶξιν ἐπισκεπτέον. πότερον
ἑκούσιόν ἐστιν ἢ ἀκούσιον. δῆλον, τὸ μὲν οὖν ἀκούσιον, οὐκ ἂν δόξειε.
διὰ τί καὶ πόθεν; ὅτι ὅσα μὴ ἑκόντες πράττομεν, ἀναγκαζόμενοι
πράττομεν, ἐπὶ δὲ τοῖς ἐξ ἀνάγκης πραττομένοις πᾶσιν, ἕπε-
ται λύπη. τοῖς δὲ δι' ἐπιθυμίαν πραττομένοις ἡδονὴ ἀκολου-
θεῖ. ὥστε οὕτωσί γε οὐκ ἂν εἴη τὰ δι' ἐπιθυμίαν πραττόμενα
ἀκούσια, ἀλλ' ἑκούσια. ἀλλὰ πάλιν ἄλλος λόγος τις τούτῳ 4

ἐναντιοῦται, ὅ ἐστι τῇ ἀκρασίᾳ. οὐδεὶς γάρ φησι πράττει ἑκὼν
τὰ κακά, εἰδὼς ὅτι κακά ἐστιν. ἀλλὰ μὴν φησὶν ὅ γε ἀκρατὴς
εἰδὼς ὅτι ταῦτα φαῦλά ἐστιν, ὅμως πράττει. καὶ κατ' ἐπιθυ-
» μίαν γε πράττει. οὐκ ἄρα ἑκών, ἀναγκαζόμενος ἄρα. ἐνταῦ-
θα πάλιν ὁ αὐτὸς λόγος ἀπαντήσεται. καὶ γὰρ ἡ κατ' ἐπιθυ-
μίαν οὐκ ἐξ ἀνάγκης. τῇ γὰρ ἐπιθυμίᾳ ἡδονὴ ἀκολουθεῖ, τὰ δὲ
δι' ἡδονὴν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης. καὶ ἄλλως τοῦτ' ἂν γένοιτο δῆλον. ὅτι
1 ὁ ἀκρατὴς ἑκὼν πράττει. οἱ μὲν γὰρ ἀδικοῦντες, ἑκόντες ἀδι-
κοῦσιν. οἱ δὲ ἀκρατεῖς, ἄδικοι καὶ ἀδικοῦσιν. ὥστε ὁ ἀκρατὴς
ἑκὼν ἂν πράττοι τὰ κατὰ τὴν ἀκρασίαν. ἀλλὰ πάλιν ἄλλος
λόγος ἐναντιοῦται, ὅς φησιν οὐχ ἑκούσιον εἶναι. ὁ γὰρ ἐγκρα-
τὴς ἑκὼν πράττει τὰ κατὰ τὴν ἐγκράτειαν. ἐπαινεῖται γάρ.
ἐπαινοῦνται δὲ ἐπὶ τοῖς ἑκουσίοις. εἰ δ' ἐστὶ τὸ κατὰ τὴν ἐπιθυ
μίαν ἑκούσιον, τὸ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἀκούσιον. ὁ δ' ἐγκρα-
τὴς παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν πράττει. ὥστε ὁ ἐγκρατὴς οὐχ ἑ-
2 κὼν ἂν εἴη ἐγκρατής. ἀλλ' οὐ δοκεῖ. οὐδ' ἄρα τὸ κατὰ τὴν ἐπιθυ-
μίαν ἑκούσιόν ἐστι. πάλιν ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν θυμὸν ὁμοίως. οἱ
γὰρ αὐτοὶ λόγοι οἵπερ καὶ κατὰ τῆς ἐπιθυμίας, ἁρμόττου-
σιν. ὥστε τὴν ἀπορίαν ποιήσουσιν. ἔστι γὰρ ἀκρατῆ καὶ ἐγκρα-
τῆ ὀργῆς εἶναι. ἔτι λοιπὴ ἐστὶ τῶν ὀρέξεων ὧν διειλόμεθα, ἡ βού-
λησις πρὸς τὸ ἐπισκέψασθαι, εἰ ἔστιν ἑκούσιον. ἀλλὰ μὴν οἵ γε
ἀκρατεῖς, ἐφ' ἃ ὁρμῶσι, ταῦτα πως βούλονται. πράττουσιν
ἄρα οἱ ἀκρατεῖς τὰ φαῦλα, βουλόμενοι. ἑκὼν δέ γε οὐ-
3 δείς, τὰ κακὰ εἰδὼς πράττει, ὅτι κακά ἐστιν. ὁ δὲ ἀκρατὴς
εἰδὼς τὰ κακά, ὅτι κακά, πράττει βουλόμενος, οὐκ ἄρα
ἑκών, οὐδ' ἡ βούλησις ἄρα ἑκούσιός ἐστιν. ἀλλ' οὗτος ὁ λό-
γος ἀναιρεῖ ἀκρασίαν, καὶ τὸν ἀκρατῆ. εἰ γὰρ μὴ ἑκών, οὐκ
ἔστι ψεκτός. ἀλλ' ἔστιν ὁ ἀκρατὴς ψεκτός, ἑκὼν ἄρα. ἡ ἄρα
βούλησις ἑκούσιον. ἐπεὶ οὖν λόγοι τινὲς ἐναντίοι φαίνον-
ται, σαφέστερον λεκτέον περὶ τοῦ ἑκουσίου. πρότερον αὖ
τίνων εἴη λεκτέον περὶ βίας καὶ ἀνάγκης. ἡ μὲν γὰρ βία ἐστὶ
4 καὶ ἐν τοῖς ἀψύχοις. ἑκάστοις γάρ ἐστι τῶν ἀψύχων οἰκεῖος

τόπος ἀποδεδομένος. τῷ μὲν πυρὶ, ὁ ἄνω. τῇ δὲ γῇ, ὁ κάτω. ἔστι
μέντοι γε βιάσασθαι καὶ τὸν λίθον ἄνω φέρεσθαι καὶ τὸ πῦρ
κάτω. ἔστι δὲ καὶ τὸ ζῶον βιάσασθαι. οἷον, τὸν ἵππον ἐπ' ὀρθὸν
θέοντα, ἀντιλαμβανόμενον ἀποστρέψαι. ὅσοις μὲν οὖν ἐστὶν ἐκ-
τὸς ἡ αἰτία τοῦ παρὰ φύσιν τι, ἢ παρ' ἃ βούλονται ποιεῖν, φήσο-
μεν βιαζομένους ἂν ποιῶσι, ποιεῖν. ἐν οἷς δ' ἐν αὐτοῖς ἐστὶν ἡ αἰ-
τία, οὐκέτι τούτοις βιάζεσθαι φήσομεν. εἰ δὲ μὴ ὁ ἀκρατὴς αὐ-
τὸν ἐρεῖ οὐ φάσκων φαῦλος εἶναι. βιαζόμενος γάρ φησιν ὑπὸ 1
» τῆς ἐπιθυμίας, τὰ φαῦλα πράττειν. τοῦ οὖν βιαίου οὗτος ἡ-
» μῖν ἐστὶν ὁ ὁρισμός, ὧν ἐκτὸς ἐστὶν ἡ αἰτία, ἀφ' ἧς βιάζονται
» πράττειν. ὧν δ' ἐντὸς καὶ ἐν αὐτοῖς ἡ αἰτία, οὐ βία. πάλιν δ' ὑ-
πὲρ ἀνάγκης καὶ τοῦ ἀναγκαίου λεκτέον. τὸ δὲ ἀναγκαῖον, οὐ πάν-
τως οὐδ' ἐν παντὶ λεκτέον ἐστίν. οἷον, ὅσα ἡδονῆς ἕνεκεν πράττο-
μεν. εἰ γάρ τις λέγοι ὅτι ἠναγκάσθην τὴν τοῦ φίλου γυναῖκα
διαφθεῖραι ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἄτοπον ἂν εἴη. τὸ γὰρ ἀναγκαῖον
οὐκ ἐν παντὶ, ἀλλ' ἤδη ἐν τοῖς ἐκτός. οἷον ἐάν τις καταβλάπτη- 2
ται, ἀντικαταλλαττόμενός τι ἄλλο μεῖζον ὑπὸ τῶν πραγμά-
των. οἷον ἠναγκάσθην συντονώτερον βαδίσαι εἰς ἀγρόν. εἰ γὰρ μὴ,
ἀπολωλότ' ἂν εὗρον τὰ ἐν ἀγρῷ. ἐν τοῖς τοιούτοις ἄρα τὸ ἀναγ-
[ἑκούσιον] καῖον. ἐπεὶ δὲ τὸ ἀκούσιον ἐν οὐδεμιᾷ ὁρμῇ ἐστὶ, λοιπὸν ἂν εἴη
τὸ ἐκ διανοίας γινόμενον. τὸ τ' ἀκούσιόν ἐστι, τό, τε κατ' ἀνάγ-
κην καὶ κατὰ βίαν γινόμενον. καὶ τρίτον ὃ μὴ μετὰ διανοίας
γίνεται. δῆλον δ' ἐστὶ τοῦτο ἐκ τῶν γινομένων. ὅταν γάρ τις
πατάξῃ τινὰ ἢ ἀποκτείνῃ, ἤ τι τῶν τοιούτων ποιήσῃ μηδὲν προ- 3
διανοηθεὶς, ἄκοντα φαμὲν ποιῆσαι, ὡς τοῦ ἑκουσίου ὄντος ἐν τῷ
διανοηθῆναι. οἷόν φασί ποτέ τινα γυναῖκα φίλτρον τινὶ δοῦναι
πιεῖν. εἶτα τὸν ἄνθρωπον ἀποθανεῖν ἀπὸ τοῦ φίλτρου. τὴν δ' ἄν-
θρωπον ἐν ἀρείῳ πάγῳ ἀποφυγεῖν. οὗ παροῦσαν δι' οὐθὲν ἄλ-
λο ἀπέλυσαν, ἢ διότι οὐκ ἐκ προνοίας. ἔδωκε μὲν γὰρ φιλίᾳ, διή-
μαρτε δὲ τούτου. διὸ οὐχ ἑκούσιον ἐδόκει εἶναι, ὅτι τὴν δόσιν
τοῦ φίλτρου οὐ μετὰ διανοίας τοῦ ἀπολέσθαι αὐτὸν ἐδίδου. ἐν-
ταῦθα ἄρα τὸ ἑκούσιον πίπτει εἰς τὸ μετὰ διανοίας. Ἔτι δὲ 4

λοιπόν

λοιπὸν ἐστὶν ἐπισκέψασθαι τὴν προαίρεσιν. πότερόν ἐστι ὄρε-
ξις ἢ οὔ. ὄρεξις μὲν γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἐγγίνεται, προαί-
ρεσις δὲ οὔ. ἡ γὰρ προαίρεσις, μετὰ λόγου. λόγος δ' ἐν οὐδενὶ τῶν
ἄλλων ζώων ἐστί. ὄρεξις μὲν δὴ οὐκ ἂν εἴη. ἀλλ' ἆρά γε βούλη-
σις. ἢ οὐδὲ τοῦτο. βούλησις μὲν γάρ ἐστι καὶ τῶν ἀδυνάτων. οἷον
βουλόμεθα μὲν ἀθάνατοι εἶναι. προαιρούμεθα δὲ οὔ. ἔτι δὲ
προαίρεσις μὲν οὐκ ἔστι τοῦ τέλους, ἀλλὰ τῶν πρὸς τὸ τέλος.
1 οἷον οὐδεὶς προαιρεῖται ὑγιαίνειν. ἀλλὰ τὸ πρὸς τὴν ὑγίειαν
προαιρούμεθα περιπατεῖν, τροχάζειν. βουλόμεθα δὲ τὰ τέ-
λη. ὑγιαίνειν γὰρ βουλόμεθα. ὥστε δῆλον καὶ οὕτως, ὅτι οὐ
ταυτὸν ἡ βούλησις καὶ ἡ προαίρεσις. ἀλλὰ ἡ προαίρεσις ἔοι-
κεν οὕτως ἔχειν, ὥσπερ καὶ τοὔνομα αὐτῆς ἔχει. οἷον, προαιρού-
μεθα τόδε ἀντὶ τοῦδε. οἷον, τὸ βέλτιστον, ἀντὶ τοῦ χείρονος, ἐν αἱ-
ρέσει ὄντος. ἐνταῦθα τὸ προαιρεῖσθαι δόξειεν ἂν οἰκεῖον εἶναι.
ἐπεὶ οὖν ἡ προαίρεσις οὐθὲν τούτων ἐστὶ, ἆρά γ' ἐστὶ τὸ κατὰ
2 διάνοιαν, ἐν προαιρέσει. ἢ οὐδὲ τοῦτο. πολλὰ γὰρ διανοούμε-
θα καὶ δοξάζομεν κατὰ διάνοιαν. ἆρ' οὖν ἃ διανοούμεθα ταῦ-
τα καὶ προαιρούμεθα, ἢ οὔ. πολλάκις δ' διανοούμεθα περὶ
τῶν ἐν ἰνδοῖς. ἀλλ' οὔτι καὶ προαιρούμεθα. οὐκ ἄρα οὐδὲ διά-
νοιά ἐστιν ἡ προαίρεσις. ἐπεὶ οὖν καθέκαστον τούτων οὐθέν ἐστιν
ἡ προαίρεσις, ταῦτα δέ ἐστι τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα, ἀναγ-
καῖον συνδυαζομένων τινῶν, τούτων εἶναι τὴν προαίρεσιν. ἐπεὶ
οὖν ἐστιν ὥσπερ ἔμπροσθεν ἐλέχθη, ἡ προαίρεσις τῶν πρὸς τὸ
3 τέλος ἀγαθῶν καὶ οὐ τοῦ τέλους, καὶ τῶν δυνατῶν ἡμῖν, καὶ
τῶν ἀντιλογίαν παραδιδόντων, πότερον τοῦτο ἢ τοῦτο αἱρετόν.
δῆλον ὅτι δεῖ αὖ πρότερον διανοηθῆναι περὶ αὐτῶν καὶ βου
λεύσασθαι. εἶθ' ὅταν ἡμῖν φανῇ κρεῖττον διανοηθεῖσιν, οὕτως
ὁρμή τις τοῦ πράττειν ἐστί. καὶ τοῦτο δὴ πράττοντες, κατὰ προαί-
ρεσιν δοκοῦμεν πράττειν. εἰ τοίνυν ἡ προαίρεσις ὄρεξίς τις βου
λευτικὴ μετὰ διανοίας, οὐκ ἔστι τὸ ἑκούσιον προαιρετόν. ἑκόν-
τες γὰρ πολλὰ πράττομεν πρὸ τοῦ διανοηθῆναι καὶ βουλεύ-
4 σασθαι. οἷον, καθίζομεν καὶ ἀνιστάμεθα. καὶ ἄλλα πολλὰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τοιαῦτα ἑκόντες μέν, ὅλως δὲ τῷ διανοηθῆναι. οὐκ ἄρα τὸ ἑκούσιον προαιρετόν, ἀλλὰ τὸ προαιρετὸν ἑκούσιον. αὐτοί τε προαιρούμεθα πράττειν βουλευσάμενοι, ἑκόντες πράττομεν. φαίνονται δέ τινες ὀλίγοι καὶ τῶν νομοθετῶν διορίζειν τό, τι ἑκούσιον, καὶ τὸ ἐκ προαιρέσεως ἕτερον ὄν, ἐλάττους τὰς ζημίας ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις, ἢ τοῖς κατὰ προαίρεσιν τάττοντες. ἔστιν οὖν ἡ προαίρεσις ἐν τοῖς πρακτικοῖς. καὶ τούτοις, ἐν οἷς ἐφ' ἡμῖν
ἐστι καὶ πρᾶξαι καὶ μὴ πρᾶξαι. καὶ οὕτως ἢ μὴ οὕτως. καὶ ἐν 1
οἷς ἐστι λαβεῖν τὸ διὰ τί. τὸ δὲ διὰ τί, οὐχ ἁπλοῦν ἐστι. ἐν μὲν γὰρ γεωμετρίᾳ, ὅτ' ἂν φῇ τὸ τετράγωνον τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσας ἔχειν, καὶ ἐρωτᾷ διὰ τί. ὅτι φησὶ καὶ τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει. ἐν μὲν οὖν τοῖς τοιούτοις, ἐκ τῆς ἀρχῆς ὡρισμένως ἔλαβον τὸ διὰ τί. ἐν δέ γε τοῖς πρακτικοῖς ἐν οἷς ἡ προαίρεσις, οὐχ οὕτως, οὐδὲ μία γὰρ κεῖται ὡρισμένη. ἀλλ' ἂν ἀπαιτῇ τις, διὰ τί τοῦτο ἔπραξας, ὅτι οὐκ ἐνῆν ἄλλως. ἢ ὅτι βέλτιον
οὕτως ἐξ αὐτῶν τῶν συμβαινόντων, ὁποῖ' ἂν φαίνηται βέλτιον 2
εἶναι, ταῦτα προαιρεῖται καὶ διὰ ταῦτα. διὸ δὴ ἐν τοῖς τοιούτοις τὸ βουλεύσασθαί ἐστι, τὸ πῶς δεῖ. ἐν δὲ ταῖς ἐπιστήμαις οὔ. οὐδεὶς γὰρ βουλεύεται, πῶς δεῖ γράψαι τὸ ὄνομα ἀρχικλέους. ἡ οὖν ἁμαρτία οὐ γίνεται ἐν τῇ διανοίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ἐνεργείᾳ, τοῦ γράφειν. ἐν οἷς γὰρ μή ἐστιν ἡ ἁμαρτία ἐν τῇ διανοίᾳ, οὔτε βουλεύονται περὶ τούτων. ἀλλ' ἐν οἷς ἤδη ἀόριστόν ἐστι τὸ ὡς δεῖ, ἐνταῦθα ἡ ἁμαρτία. ἔστι δ' ἐν τοῖς πρακτι-
κοῖς τὸ ἀόριστον, καὶ ἐν οἷς διτταὶ αἱ ἁμαρτίαι. ἁμαρτάνο- 3
μεν οὖν ἐν τοῖς πρακτικοῖς, καὶ ἐν τοῖς κατὰ τὰς ἀρετὰς ὁμοίως. τῆς γὰρ ἀρετῆς στοχαζόμενοι, ἁμαρτάνομεν ἐπὶ τὰς πεφυκυίας ὁδούς. ἔστι γὰρ καὶ ἐν ἐλλείψει καὶ ἐν ὑπερβολῇ ἁμαρτία. ἐφ' ἑκάτερα δὲ τούτων φερόμεθα δι' ἡδονὴν καὶ λύπην. διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονήν, τὰ φαῦλα πράττομεν. διὰ δὲ τὴν λύπην, τὰ καλὰ φεύγομεν. ἔτι δ' ἐστὶν ἡ διάνοια, οὐχ ὥσπερ αἴσθησις, οἷον τῇ ὄψει, οὐ καὶ δύναιτο οὐδὲν ἂν
ἄλλο ποιῆσαι, ἢ ἰδεῖν. οὐδὲ τῇ ἀκοῇ οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἀκοῦσαι. 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ὁμοίως δὲ οὐδὲ βουλευόμεθα, πότερον δεῖ αἰσθάνεσθαι τῇ ἀ-
κοῇ ἢ ἰδεῖν. ἡ δὲ διάνοια οὐ τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ ταῦτα δύνα-
ται πράττειν καὶ ἄλλα. διὰ τοῦτο βουλεύεσθαι ἐν τούτοις ἤ-
δη ὑπάρχειν. ἔστιν οὖν ἡ ἁμαρτία ἐν τῇ αἱρέσει τῶν ἀγαθῶν
οὐ περὶ τὰ τέλη. ταῦτα μὲν γὰρ ἅπαντες ὁμογνωμονοῦσιν,
οἷον τὴν ὑγίειαν ὅτι ἀγαθόν. ἀλλ' ἤδη τὰ κατὰ τὸ τέλος. οἷον
πότερον ἀγαθὸν πρὸς ὑγίειαν φαγεῖν τοῦτο, ἢ οὐ. μάλιστα δὲ
1 ποιεῖ ἐν τούτοις σφάλλεσθαι ἡδονὴ καὶ λύπη. τὴν μὲν γὰρ,
φεύγομεν. τὴν δὲ αἱρούμεθα. ἐπεὶ οὖν διῄρηται, ἐν τίνι ἁμαρ-
τία καὶ πῶς, λοιπόν ἐστι τίνος ἐστὶν ἡ ἀρετὴ στοχαστική. πότε-
ρον τοῦ τέλους, ἢ τῶν εἰς τὸ τέλος. οἷον, πότερον τοῦ καλοῦ, ἢ
τῶν εἰς τὸ καλόν. πῶς μὲν οὖν ἡ ἐπιστήμη πότερον τῆς οἰκο-
δομικῆς ἐπιστήμης τὸ τέλος καλῶς προθέσθαι, ἢ τὰ εἰς τὸ τέ-
λος ἰδεῖν. ἂν γὰρ τοῦτο καλῶς προθῆται. οἷον καλὴν οἰκίαν
ποιῆσαι καὶ τὰ εἰς τοῦτο, οὐκ ἄλλος τις εὑρήσει καὶ ποριεῖ, ἢ
2 οἰκοδόμος. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν ἐπιστημῶν.
ὡσαύτως ἄρα δόξειεν ἂν ἔχειν καὶ ἐπ' ἀρετῆς, μᾶλλον εἶναι
αὐτῆς τὸν σκοπὸν εἰς τὸ τέλος. ὃ δεῖ ὀρθῶς προθέσθαι, ἢ τὰ
εἰς τὸ τέλος. καὶ ἐξ ὧν τοῦτ' ἔσται οὐθεὶς ἄλλος ποριεῖ. καὶ εὑ-
ρήσει ἃ δεῖ εἰς τοῦτο. καὶ εὔλογον δὲ τοῦτον εἶναι προθετικὴν
τὴν ἀρετὴν, ἐν οἷς ἡ ἀρχὴ τοῦ βελτίστου ἐστὶν ἕκαστον καὶ ποιη-
τικὸν καὶ προθετικόν. οὐθὲν οὖν βέλτιον τῆς ἀρετῆς ἐστί. ταύ-
» της γὰρ ἕνεκα καὶ τἆλλα ἐστί. καὶ εἰς ταύτην ἐστὶν ἡ ἀρχή. τοῦ
3 οὗ ἕνεκεν μᾶλλον τὰ εἰς τοῦτ' ἐστίν. τὸ δὲ τέλος ἀρχῇ τινι
» ἔοικε. καὶ τούτου ἕνεκεν ἐστὶν ἕκαστον. ἀλλὰ κατὰ τρόπον τοῦτο
» ἄν. ὥστε δῆλον ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἀρετῆς, ἐπειδὴ βελτίστη ἐστὶν
αἰτία, ὅτι τοῦ τέλους ἐστὶ στοχαστικὴ μᾶλλον, ἢ τῶν εἰς τὸ τέ-
λος. τῆς δέ γ' ἐστὶ τέλος τὸ καλόν. τούτου ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ
στοχαστικὴ μᾶλλον ἢ ἐξ ὧν ἔσται. ἔστι δὲ καὶ ταυτὸν ταύτῃ. ὅ-
λως δὲ δὴ φαίνεται ἄτοπον. ἴσως γὰρ ἂν ἐν γραφικῇ εἴη τις
ἀγαθὸς μιμητής. ὅμως δὲ, οὐκ ἂν ἐπαινεθείη ἂν μὴ τὸν σκο-
4 πὸν θεὶς τὰ βέλτιστα μιμεῖσθαι, τῆς ἀρετῆς περιπαν-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τελέως τοῦτ' ἔστι τὸ καλὸν προαιρεῖσθαι. διὰ τί οὖν ἄν τις εἴποι,
πρότερον μὲν ἐλέγομεν τὴν ἐνέργειαν κρείττονα εἶναι, ἢ τὴν
ἀρετὴν αὐτήν, νῦν δ' οὐκ ἐξ ὧν ἡ ἐνέργεια, ταῦτα τῇ ἀρετῇ ἀπο-
δίδομεν ὡς κάλλιον, ἀλλ' ἐν ᾧ οὐκ ἔστιν ἐνέργεια. ναί. ἀλλὰ καὶ
νῦν φαμὲν ταῦτα, ὁμοίως τὴν ἐνέργειαν τῆς ἕξεως βελτίω εἶναι.
οἱ γὰρ ἄλλοι ἄνθρωποι τὸν σπουδαῖον θεωροῦντες κρίνουσιν
ἐκ τοῦ πράττειν, διὰ τὸ μὴ δυνατὸν εἶναι δηλῶσαι τὴν ἑκάστου
προαίρεσιν, ἣν ἔχει. ἐπεὶ εἰ ἦν εἰδέναι τὴν ἑκάστου γνώμην, ὡς 1
ἔχει πρὸς τὸ καλόν, καὶ ἄνευ τοῦ πράττειν σπουδαῖος ἂν ἐδό-
κει εἶναι. ἐπεὶ δὲ μεσότητάς τινας τῶν παθῶν κατηριθμησά-
σάμεθα, λεκτέον ἂν εἴη, περὶ ποῖα τῶν παθῶν εἰσίν. Ἐπεὶ οὖν
ἐστὶν ἡ ἀνδρία περὶ θάρρη καὶ φόβους, σκεπτέον ἂν εἴη περὶ
ποίους φόβους καὶ θάρρη. ἆρ' οὖν εἰ μέν τις φοβεῖται, μὴ ἀπο-
βάλῃ τὴν οὐσίαν, οὗτος δειλός. εἰ δέ τις θαρρεῖ περὶ ταῦτα
ἀνδρεῖος ἢ οὔ. ὁμοίως δ' εἴ τις φοβεῖται μόνον ἢ θαρρεῖ. οὔτε
δειλὸν φατέον εἶναι τὸν φοβούμενον, οὔτ' ἀνδρεῖον τὸν μὴ φο- 2
βούμενον. οὐκ ἄρα ἐν τοῖς τοιούτοις φόβοις καὶ θάρρεσιν ἐστὶν
ἡ ἀνδρία. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐν τοῖς τοιούτοις οἷον, εἰ μή τις φοβεῖ-
ται βροντάς, ἢ ἀστραπὰς ἢ ἄλλό τι τῶν ὑπὲρ ἄνθρωπον φοβε-
ρῶν, οὐκ ἀνδρεῖος ἀλλὰ μαινόμενός τις. ἐν φόβοις ἄρα καὶ
θάρρεσιν ἐστὶν ὁ ἀνδρεῖος τοῖς κατ' ἀνθρώπους. λέγω δὲ ἃ οἱ
λοιποὶ φοβοῦνται, ἢ οἱ πάντες. πρὸς ταῦτα ὁ ὢν θαρραλέος,
οὗτος ἀνδρεῖος. τούτων τοίνυν διωρισμένων, σκεπτέον ἂν εἴη,
ἐπειδὴ κατὰ πολλά εἰσιν οἱ ἀνδρεῖοι, ὁποῖος ἀνδρεῖος. ἔστι γὰρ 3
καὶ κατ' ἐμπειρίαν τις ἀνδρεῖος, οἷον, οἱ στρατιῶται. οὗτοι γὰρ
οἴδασι δι' ἐμπειρίαν, ὅτι ἐν τοιούτῳ τόπῳ ἢ ἐν τοιούτῳ και-
ρῷ, ἢ οὕτως ἔχοντι, ἀδύνατόν τι παθεῖν. ὁ δὲ ταῦτα εἰδὼς καὶ
διὰ ταῦτα ὑπομένων τοὺς πολεμίους, οὐκ ἀνδρεῖος. ἐὰν γὰρ
τούτων μηδὲν ὑπάρχῃ, οὐχ ὑπομένει. διὸ τοὺς δι' ἐμπειρίαν
οὐ φατέον ἀνδρείους εἶναι. οὐδὲ σωκράτης γε ὀρθῶς ἔλεγεν,
ἐπιστήμην φάσκων εἶναι τὴν ἀνδρίαν. ἡ γὰρ ἐπιστήμη ἐξ ἔθους
τὴν ἐμπειρίαν λαβοῦσα, ἐπιστήμη γίνεται. τοὺς δὲ δι' ἐμπειρίαν 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ὑπομένοντας, οὐ φαμέν. οὐ δ' ἐροῦσιν ἀνδρείους αὐτοὺς εἶν.
οὐκ ἄρα ἡ ἀνδρεία ἐπιστήμη ἂν εἴη. πάλιν οὖν εἰσὶν ἀνδρεῖοι
ἐκ τοῦ ἐναντίου τῆς ἐμπειρίας. οἱ γὰρ ἄπειροι τῶν ἐκβησομέ-
νων οὐ φοβοῦνται διὰ τὴν ἀπειρίαν. οὐδὲ δὴ οὐδὲ τούτους φα-
τέον ἀνδρείους. εἰσὶ δ' αὖ ἄλλοι δοκοῦντες ἀνδρεῖοι εἶναι διὰ
τὰ πάθη, οἷον οἱ ἐρῶντες, ἢ οἱ ἐνθουσιάζοντες. οὐδὲ δὴ τούτους
φατέον ἀνδρείους εἶναι. καὶ γὰρ ἂν τούτων τὸ πάθος ἀφαιρεθῇ,
1 οὐκέτι εἰσὶν ἀνδρεῖοι. δεῖ δὲ τὸν ἀνδρεῖον, ἀεὶ εἶναι ἀνδρεῖον.
διὸ οὐδὲ τὰ θηρία οἷον τοὺς ὗς οὐκ ἄν τις εἴποι ἀνδρείους, διὰ
τὸ ἀμύνεσθαι, ἐπειδὰν πληγέντες λυπηθῶσιν. οὐδὲ δεῖ δὲ τὸν
ἀνδρεῖον, διὰ πάθος εἶναι ἀνδρεῖον. πάλιν ἐστὶν ἄλλη ἀνδρεία
πολιτικὴ δοκοῦσα εἶναι. οἷον εἰ δι' αἰσχύνην τὴν εἰς τοὺς πολί-
τας ὑπομένουσι τοὺς κινδύνους, καὶ δοκοῦσιν ἀνδρεῖοι εἶναι.
σημεῖον δὲ τούτου, καὶ γὰρ Ὅμηρος πεποίηκε τὸν Ἕκτορα λέγον
» τα. Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει. διὸ οἴε-
2 ται δεῖν μάχεσθαι. οὐδὲ τὴν τοιαύτην φατέον εἶναι. ὁ γὰρ αὐ-
τὸς ἐφ' ἑκάστῳ τούτων διορισμὸς ἁρμόσει. οὗ γὰρ ἀφαιρου-
μένου μὴ διαμένει ἡ ἀνδρεία, οὐκ ἂν εἴη ἔτι ἀνδρεῖος. ἂν οὖν
τὴν αἰσχύνην περιέλω, δι' ἣν ἦν ἀνδρεῖος, οὐκέτι ἔσται ἀνδρεῖ
ος. ἔτι καὶ ἄλλως εἰσὶν ἀνδρεῖοι δοκοῦντες εἶναι, οἱ δι' ἐλπίδα
καὶ προσδοκίαν ἀγαθοῦ. οὐδὲ δὴ φατέον τούτους εἶν ἀνδρεί-
ους. ἐπειδὴ τοὺς τοιούτους καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνδρείους λέγειν
ἄτοπον φαίνεται. οὐδένα οὖν τῶν τοιούτων ἀνδρεῖον θετέον εἶν τὸν
3 ὁποιονοῦν ἀνδρεῖον. καὶ τίς ὁ ἀνδρεῖος, σκεπτέον. ὡς ἁπλῶς
» μὲν εἰπεῖν ὁ διὰ μηθὲν τῶν προειρημένων ἀνδρεῖος ὤν, ἀλλὰ διὰ
» τὸ νομίζειν αὐτὸ εἶναι καλὸν, καὶ τοῦτο ποιῶν. καὶ ἂν παρῇ τις, καὶ
» μὴ παρῇ. οὐδὲ δὴ παντελῶς ἄνευ πάθους καὶ ὁρμῆς ἐγγίγνεται
» ἡ ἀνδρεία. δεῖ δὲ τὴν ὁρμὴν γίνεσθαι ἀπὸ τοῦ λόγου διὰ τὸ κα-
» λόν. ὁ δὴ ὁρμῶν διὰ λόγον ἕνεκεν τοῦ καλοῦ ἐπὶ τὸ κινδυνεύειν,
» ἄφοβος ὢν περὶ αὐτά, οὗτος ἀνδρεῖος. καὶ ἡ ἀνδρεία περὶ
» ταῦτα. ἄφοβος δέ, οὐχ ὅταν οὕτω συμπίπτῃ τῷ ἀνδρείῳ, ὥστε
4 ὅλως μὴ φοβεῖσθαι. ὁ μὲν γὰρ τοιοῦτος οὐκ ἀνδρεῖος, ᾧ ὅλως

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μηθὲν ἐστὶ φοβερόν. οὕτω μὲν γὰρ ὁ λίθος εἴη καὶ ἄλλα ἄψυ-
χα ἀνδρεῖα. ἀλλὰ δεῖ φοβεῖσθαι μὲν, ὑπομένειν δὲ, εἰ γὰρ ἂν
μὴ φοβούμενος ὑπομένοι, οὐκ ἂν εἴη ἀνδρεῖος. ἔτι δὲ καὶ ὥσ-
περ ἐπάνω διελόμεθα περὶ φόβους καὶ κινδύνους, οὐ πάν-
τας, ἀλλὰ τοὺς ἀναιρετικοὺς τῆς οὐσίας. ἔτι δὲ, οὐδ᾽ ἐν τῷ τυ-
χόντι καὶ παντὶ χρόνῳ. ἀλλ᾽ ἐν ᾧ οἱ φόβοι καὶ οἱ κίνδυνοι πλη-
σίοι εἰσιν. εἰ γάρ τις τὸν εἰς δέκατον ἔτος κίνδυνον μὴ φοβεῖ-
ται, πῶς ἀνδρεῖος. ἔνιοι γὰρ θαῤῥοῦσι διὰ τὸ μακρὰν ἀπέ- 1
χειν. ἂν δὲ πλησίον γίνωνται, ἀποθνήσκουσι τῷ δέει. ἡ μὲν οὖν
ἀνδρία καὶ ὁ ἀνδρεῖος τοιοῦτος. σωφροσύνη δ᾽ ἐστὶ μεσότης
ἀκολασίας καὶ ἀναισθησίας τῆς περὶ τὰς ἡδονάς. ἔστι γὰρ ἡ
σωφροσύνη, καὶ ἁπλῶς ἅπασα ἀρετὴ, ἕξις ἡ βελτίστη. ἡ δὲ
βελτίστη ἕξις, τοῦ βελτίστου ἐστίν. βέλτιστον δὲ τῆς ὑπερβολῆς
καὶ τῆς ἐνδείας τὸ μέσον. κατ᾽ ἀμφότερα γάρ εἰσι ψεκτοί,
καὶ καθ᾽ ὑπερβολὴν καὶ κατ᾽ ἔνδειαν. ὥστε εἴπερ τὸ μέσον
βέλτιστον, ἡ σωφροσύνη μεσότης τις ἂν εἴη ἀκολασίας καὶ 2
ἀναισθησίας. μεσότης μὲν ἂν εἴη τούτων. ἔστι δὲ ἡ σωφροσύ-
νη περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας, οὐ πάσας δὲ, οὐδὲ τὰς περὶ πάν-
τα. οὐ γὰρ εἴ τις ἥδεται θεωρῶν γραφὴν ἢ ἀνδριάντα, ἤ τι
ἄλλο τῶν τοιούτων. καὶ δὴ οὗτος ἀκόλαστος. ὁμοίως δὲ, οὐδὲ περὶ
ἀκοὴς, οὐδὲ περὶ ὀσφρήσεως. ἀλλ᾽ ἐν ἡδοναῖς ταῖς περὶ ἁφὴν
καὶ γεῦσιν. οὐδὲ δὴ περὶ ταύτας ἀνὴρ σώφρων ἔσται οὕτως
ἔχων. ὥστε μὴ δὲ ὑπὸ μιᾶς τῶν τοιούτων ἡδονῶν μηθεὶς πά-
σχειν. ὁ μὲν γὰρ τοιοῦτος ἀναίσθητος, ἀλλ᾽ ἤδη ὁ πάσχων καὶ μὴ 3
ἀγόμενος, ὥστε εἰς ὑπερβολὴν αὐτῶν ἀπολαύων, πάντα τἄλ-
λα ποιεῖσθαι πάρεργα. καὶ αὐτόν γε τὸν ἢ δι᾽ αὐτὸ τοῦ καλοῦ ἕνε-
κεν, καὶ μὴ ἄλλου πράττοντα, σώφρονα, ὅστις γὰρ τῶν τοιούτων
ἡδονῶν τῆς ὑπερβολῆς ἀπέχεται, ἢ διὰ φόβον, ἢ δι᾽ ἄλλο ὅτι τῶν
τοιούτων, οὐ σώφρων. οὐ γὰρ τἄλλα ζῷα λέγομεν τὰ σώφρονα
ἔξω ἀνθρώπου, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐν αὐτοῖς λόγον, ᾧ δοκιμάζοντες τὸ
» καλὸν αἱροῦνται. πᾶσα γὰρ ἀρετὴ τοῦ καλοῦ, καὶ εἰς τὸ καλόν
ἐστιν, ὥστε εἴη ἂν ἡ σωφροσύνη περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας, καὶ 4

ταύταις ταῖς ἐν ἁφῇ καὶ γεύσει γινομέναις. ἐχόμενον δ' ἂν εἴη
τούτου λέγειν περὶ πραότητος, καὶ τί ἐστι καὶ ἐν τίσιν. ἔστιν οὖν
» ἡ πραότης ἀναμέσον ὀργιλότητος καὶ ἀοργησίας. καὶ ὅλως
» δὲ δοκοῦσιν αἱ ἀρεταὶ, μεσότητές τινες εἶναι. ὅτι δ' εἰσὶ μεσότη-
» τες, καὶ οὕτως ἄν τις εἴποι. εἰ γάρ ἐστιν ἐν μεσότητι τὸ βέλτι-
» στον. ἡ δ' ἀρετή ἐστιν ἡ βελτίστη ἕξις, βέλτιστον δ' ἐστὶ τὸ μέσον, ἡ ἀ-
ρετὴ ἂν εἴη τὸ μέσον. δῆλον δ' ἔσται μᾶλλον καὶ καθ' ἕκαστον σκο-
1 ποῦσιν. ἐπειδὴ γάρ ἐστιν ὀργίλος ὁ παντὶ καὶ πάντως καὶ ἐπὶ πλ-
λεῖον ὀργιζόμενος, καὶ ψεκτὸς δ' ὁ τοιοῦτος. οὔτε γὰρ παντὶ δεῖ
ὀργίζεσθαι, οὔτ' ἐπὶ πᾶσιν, οὔτε πάντως καὶ ἀεί. οὐδ' αὖ πάλιν
οὕτως ἔχειν δεῖ ὥστε μηδενὶ μηδέποτε. καὶ γὰρ οὗτος ψεκτὸς,
ἀνάλγητός γε ὤν. ἐπεὶ τοίνυν καὶ ὁ κατὰ τὴν ὑπερβολὴν ψεκ-
τὸς, καὶ ὁ κατὰ τὴν ἔλλειψιν, ὁ μέσος ἂν τούτων εἴη καὶ πρᾶος
καὶ ἐπαινετὸς. οὔτε γὰρ ὁ ἐλλείπων τῇ ὀργῇ, οὔτε ὁ ὑπερβάλλων
ἐπαινετός. ἀλλ' ὁ μέσως ἔχων πρὸς ταῦτα, οὗτος πρᾶος. καὶ ἡ
2 πραότης δὲ, τούτων τῶν παθῶν μεσότης ἂν εἴη. ἐλευθεριότης
δέ ἐστι, μεσότης ἀσωτίας καὶ ἀνελευθερίας. ἔστι δὲ περὶ χρήμα-
τα τὰ τοιαῦτα πάθη. ὅτε γὰρ ἄσωτός ἐστιν ὁ ἀναλίσκων εἰς ἃ μὴ
δεῖ. καὶ πλείω ὧν δεῖ, καὶ ὅτε μὴ δεῖ. ὁ δ' ἀνελεύθερος, ἐναντίος
τούτῳ, ὁ μὴ ἀναλίσκων εἰς ἃ δεῖ, καὶ ὅσα δεῖ, καὶ ὅτε δεῖ. καὶ ἀμ-
φότεροι δ' οὗτοι ψεκτοί. ἔστι δὲ τούτων, ὁ μὲν, κατ' ἔλλειψιν. ὁ δὲ,
καθ' ὑπερβολήν. ὁ δ' ἄρα ἐλευθέριος ἐπειδή ἐστιν ἐπαινετὸς,
μεσότης ἂν εἴη τούτων. τίς οὖν ἐστιν, ὁ ἀναλίσκων εἰς ἃ δεῖ καὶ ὅ-
3 σα δεῖ καὶ ὅτε δεῖ. ἔστι δὲ καὶ τῆς ἀνελευθεριότητος εἴδη πλείω. οἷον
κίμβικάς τινας καλοῦμεν καὶ κυμινοπρίστας καὶ αἰσχροκερδεῖς καὶ
» μικρολόγους. πάντες δ' οὗτοι ὑπὸ τὴν ἀνελευθεριότητα πε-
» ριπίπτουσι. τὸ μὲν γὰρ κακὸν πολυειδές. τὸ δ' ἀγαθὸν, μονοειδές.
οἷον. ἡ μὲν ὑγίεια, ἁπλοῦν. ἡ δὲ νόσος, πολυειδές. ὁμοίως, ἡ μὲν
ἀρετὴ, ἁπλοῦν. ἡ δὲ κακία πολυειδές. πάντες γὰρ οὗτοι πε-
ρὶ χρήματά εἰσι ψεκτοί. πότερον δὲ τοῦ ἐλευθερίου καὶ
τὸ κτήσασθαί ἐστι καὶ τὸ παρασκευάσασθαι χρήματα, ἢ οὔ.
4 οὐδὲ γὰρ ἄλλης ἀρετῆς οὐδεμιᾶς. οὔτε γὰρ τῆς ἀνδρίας ἐστὶ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὸ ὅπλα τρίψασθαι, ἀλλ' ἄλλως. ταύτης δὲ λαβούσης, τούτοις ὀρ-
θῶς χρήσασθαι, ὁμοίως ἐπὶ σωφροσύνης καὶ τῶν ἄλλων. οὐ-
δὲ δὴ τῆς ἐλευθεριότητος. ἀλλ' ἤδη χρηματιστική. ἡ δὲ μεγα-
λοψυχία, μεσότης μέν ἐστι χαυνότητος καὶ μικροψυχίας.
ἔστι δὲ περὶ τιμὴν καὶ ἀτιμίαν καὶ περὶ τιμὴν, οὐ τὴν παρὰ πολ-
λῶν, ἀλλὰ τὴν παρὰ τῶν σπουδαίων. καὶ μᾶλλον δὲ δεῖ, ἢ περὶ
ταύτην. οἱ γὰρ σπουδαῖοι εἰδότες καὶ κρίνοντες ὀρθῶς, τιμήσου-
σι. βουλήσεται οὖν μᾶλλον ὑπὸ τῶν εἰδότων αὐτὸν, ὅτι ἄξιός 1
ἐστι τιμῆς, τιμᾶσθαι. οὐδὲ γὰρ περὶ πᾶσαν τιμὴν ἔσται, ἀλλὰ πε-
ρὶ τὴν βελτίστην, καὶ τὸ τίμιον ἀγαθὸν, καὶ ἀρχῆς τάξιν ἔχον.
οἱ μὲν οὖν εὐκαταφρόνητοι ὄντες καὶ φαῦλοι, μεγάλων δ' αὑ-
τοὺς ἀξιοῦντες, καὶ πρὸς τούτοις τιμᾶσθαι οἰόμενοι δεῖν, χαῦ-
νοι. ὅσοι δὲ ἐλαττόνων αὐτοὺς, ἀξιοῦσιν ἢ προσήκει αὐτοῖς, μι-
κρόψυχοι. ὁ ἄρα μέσος τούτων ἐστὶν ὃς μὴ ἐλάττονος τιμῆς αὑ-
τὸν ἀξιοῖ, ἧς προσήκει, μήτε μείζονος ἢ ἄξιός ἐστι, μήτε πάσης.
οὗτος δ' ἐστὶν ὁ μεγαλόψυχος. ὥστε δῆλον, ὅτι ἡ μεγαλοψυ- 2
χία μεσότης ἐστὶ χαυνότητος καὶ μικροψυχίας. Μεγαλο-
πρέπεια δ' ἐστὶ μεσότης ἀλαζονείας καὶ μικροπρεπείας. ἔστι
δ' ἡ μεγαλοπρέπεια περὶ δαπάνας, ἃς τῷ πρέποντι γίγνε-
σθαι προσήκει. ὅστις μὲν οὖν δαπανᾷ οὗ μὴ δεῖ, ἀλαζών. οἷον,
εἴτις ἑστιᾷ ἐρανιστὰς, ὡς ἂν γάμους τις ἑστιῶν, ὁ τοιοῦτος ἀλαζών.
ὁ γὰρ τοιοῦτός ἐστιν, ὁ ἐν ᾧ μὴ δεῖ καιρῷ ἐνδεικνύμενος τὴν ἑαυ-
τοῦ εὐπορίαν. ὁ δὲ μικροπρεπὴς, ὁ ἐναντίος τούτῳ, ὃς οὗ δεῖ
μὴ μεγαλείως δαπανήσει. ἢ τοῦτο μὴ ποιῶν. οἷον εἰς γάμους ἢ 3
χορηγίαν δαπανῶν, μὴ ἀξίως ἀλλ' ἐνδεῶς, ὁ τοιοῦτος μικρο-
πρεπής. ἡ δὲ μεγαλοπρέπεια καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος φανερά
ἐστιν, οὖσα τοιαύτη, οἷον λέγομεν. ἐπεὶ γὰρ ἐν τῷ καιρῷ τῷ πρέ-
ποντι τὸ μέγα δίον ἐστὶ. ὀρθῶς τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τοὔνομα κεῖ-
ται. ἡ μεγαλοπρέπεια ἄρα ἂν εἴη, ἐπειδὴ ἐστὶν ἐπαινετὴ, μεσό-
της ἐλλείψεως καὶ ὑπερβολῆς τῆς περὶ δαπάνας τὰς προ-
σηκούσας. ἔνιοι δὲ εἰσὶν ὡς οἴονται καὶ πλείους μεγαλο-
πρέπειαι. οἷον φασὶ, μεγαλοπρεπῶς τε ἐβάδισε, καὶ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἄλλαι δὲ τοιαῦται μεγαλοπρέπειαι λέγονται μεταφορι-
κῶς καὶ οὐ κυρίως, οὐ γάρ ἐστιν ἐν τούτοις μεγαλοπρέπεια,
ἀλλ' ἐν οἷς εἰρήκαμεν. Νέμεσις δέ ἐστι μεσότης φθονερίας καὶ
χαιρεκακίας. ἀμφότεραι γὰρ αὗται ψεκταί εἰσιν. ὁ δὲ νεμε-
σητικὸς, ἐπαινετός. ἔστι δὴ ἡ νέμεσις περὶ ἀγαθὰ, ἃ τυγχάνει ὑ-
πάρχοντα ἀναξίῳ ὄντι λύπη τις. νεμεσητικὸς οὖν ὁ ἐπὶ τοῖς
τοιούτοις λυπητικός. καὶ αὐτὸς γε πάλιν οὗτος λυπήσεται,
1 ἂν ἴδῃ κακῶς πράττοντα ἀνάξιον ὄντα. ἡ μὲν οὖν νέμε-
σις καὶ ὁ νεμεσητικὸς, ἴσως τοιοῦτος. ὁ δέ γε φθονερὸς ἐναν-
τίος τούτῳ, ἁπλῶς γὰρ, ἄν τε ἄξιός τις ᾖ, ἄν τε μὴ τοῦ εὖ
πράττειν, λυπηθήσεται. ὁμοίως τούτῳ ὁ ἐπιχαιρέκακος ἡσθή-
σεται, κακῶς πράττοντι καὶ τῷ ἀξίῳ καὶ τῷ ἀναξίῳ. ὁ δέ γε νε-
μεσητικὸς οὒ, ἀλλὰ μεσότης τις ἐστὶ τούτων. σεμνότης δέ ἐστιν
αὐθαδείας ἀναμέσον τι καὶ ἀρεσκείας. ἔστι δὲ περὶ τὰς ἐν-
τεύξεις. ὅ, τι γὰρ αὐθάδης τοιοῦτός ἐστιν, οἷος μηθενὶ ἐντυ-
2 χεῖν μηδὲ διαλλαγῆναι. ἀλλὰ τοὔνομα ἔοικεν ἀπὸ τοῦ τρόπου
κεῖσθαι. ὁ γὰρ αὐθάδης αὐτάδης τίς ἐστιν ἀπὸ τοῦ αὐτὸς αὐ-
τῷ ἀρέσκειν. ὁ δὲ ἄρεσκος τοιοῦτος, οἷος πᾶσιν ὁμιλεῖν καὶ
πάντως καὶ πανταχῇ. οὐδέτερος δὴ τούτων ἐπαινετός. ὁ δέ-
γε σεμνὸς ἀναμέσον τούτων ὢν ἐπαινετός. οὔτε γὰρ εἰς πάν-
τας, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἀξίους. οὔτε εἰς οὐθένα, ἀλλὰ εἰς τοὺς αὐτοὺς
τοιούτους. Αἰδὼς δ' ἐστὶ μεσότης ἀναισχυντίας, καὶ καταπλή-
ξεως. ἔστι δὲ περὶ πράξεις καὶ λόγους. ὁ μὲν γὰρ ἀναίσχυντός
3 ἐστιν ὁ ἐν παντὶ καὶ εἰς πάντας λέγων καὶ πράττων ἃ ἔτυχεν.
ὁ δὲ καταπεπληγμένος, ὁ ἐναντίος τούτῳ, ὁ πάντα καὶ πάν-
τας εὐλαβούμενος καὶ πρᾶξαι καὶ εἰπεῖν. ἄπρακτος γὰρ ὁ
τοιοῦτος, ὁ πάντα καταπληττόμενος. ἡ δὲ αἰδὼς καὶ ὁ αἰδή-
μων μεσότης τούτων. οὔτε γὰρ ἅπαντα καὶ πάντως ὡς ὁ ἀ-
ναίσχυντος, καὶ ἐρεῖ καὶ πράξει. οὔτε ὡς ὁ καταπλὴξ, ἐν παν-
τὶ καὶ πάντως εὐλαβηθήσεται. ἀλλὰ πράξει καὶ ἐρεῖ, ἐν οἷς
δεῖ. καὶ ἃ δεῖ καὶ ὅτε δεῖ. Εὐτραπελία δ' ἐστὶ μεσότης βωμο-
4 λοχίας καὶ ἀγροικίας, ἔστι δὴ περὶ τὰ σκώματα. ὅτε γὰρ

βωμολόχος ἐστὶν ὁ πάντα καὶ πᾶν οἰόμενος δεῖν σκώπτειν. ὁ δὲ
ἄγροικος ὁ μήτε σκώπτειν βουλόμενος δεῖν, μήτε σκωφθῆ-
ναι, ἀλλ' ὀργιζόμενος. ὁ δ' εὐτράπελος ἀνὰ μέσον τούτων, ὁ μή-
τε πάντας καὶ πάντως σκώπτων. μήτ' αὐτὸς ἄγροικος ὤν. ἔ-
σται δὲ ὁ εὐτράπελος διττῶς πως λεγόμενος. καὶ γὰρ ὁ δυνά-
μενος σκῶψαι ἐμμελῶς. καὶ ὃς ὑπομένει σκωπτόμενος, εὐτρά-
πελος. καὶ ἡ εὐτραπελία τοιαύτη. φιλία δ' ἐστὶ μεσότης κολα-
κίας καὶ ἔχθρας. ἔστι δὲ περὶ πράξεις καὶ λόγους. ὁ μὲν γὰρ 1
κόλαξ, ἐστὶν ὁ πλείω τῶν προσηκόντων καὶ ὄντων προστιθείς. ὁ
δὲ ἀπεχθητικὸς, ἐχθρὸς, καὶ τῶν ὑπαρχόντων ὑφαιρῶν. οὐδέ-
τερος οὖν ὀρθῶς ἐπαινετός ἐστιν. ὁ δὲ φίλος ἀνὰ μέσον τού-
των. οὔτε γὰρ πλείω τῶν ὑπαρχόντων προσθήσει, οὔτ' ἐπαινέσει
τὰ μὴ προσήκοντα. οὔτ' αὖ πάλιν ἐλάττω ποιήσει, οὔτε πάν-
τως ἐναντιώσεται παρὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ. ὁ μὲν οὖν φίλος
τοιοῦτος. ἀλήθεια δ' ἐστὶ μεταξὺ εἰρωνείας καὶ ἀλαζονείας. ἔστι
δὴ περὶ λόγους, οὐ πάντως δέ. ὁ μὲν γὰρ ἀλαζών ἐστιν ὁ πλείω 2
τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ προσποιούμενος εἶναι, ἢ εἰδέναι ἃ μὴ οἶ-
δεν. ὁ δὲ εἴρων, ἐναντίος τούτῳ. καὶ ἐλάττω τῶν ὑπαρχόντων
αὐτῷ προσποιούμενος εἶναι, καὶ ἃ οἶδε μὴ φάσκων, ἀλλ' ἐπι-
κρυπτόμενος τὸ εἰδέναι. ὁ δὲ ἀληθὴς, οὐδέτερον τούτων ποιή-
σει. οὔτε γὰρ προσποιήσεται πλείω τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ, οὔ-
τ' ἐλάττω. ἀλλὰ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ ταῦτα φήσει καὶ εἶναι καὶ
εἰδέναι. εἰ μὲν οὖν εἰσὶν αὗται ἀρεταὶ, ἄλλος ἂν εἴη λόγος. ὅτι
δὲ μεσότητές εἰσι τῶν εἰρημένων, δῆλον. οἱ γὰρ κατ' αὐτὰς ζῶν- 3
τες, ἐπαινοῦνται. περὶ δὲ δικαιοσύνης λοιπὸν ἂν εἴη εἰπεῖν,
τί ἐστι καὶ ἐν τίσι καὶ περὶ τί. πρῶτον μὲν οὖν εἰ λάβοιμεν
» τί ἐστι τὸ δίκαιον. ἔστι δὴ διττὸν τὸ δίκαιον. ὧν τὸ μὲν κατὰ νό-
» μον ἐστί. δίκαιά γάρ φασιν εἶναι, ἃ ὁ νόμος προστάττει. ὁ δὲ νό-
» μος κελεύει τ' ἀνδρεῖα πράττειν καὶ τὰ σώφρονα. καὶ ἁπλῶς
» ἅπαντα ὅσα κατὰ τὰς ἀρετὰς λέγεται. διὸ καὶ φασὶ δοκεῖ ἡ
δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετὴ εἶναι. εἰ γὰρ δίκαια μέν ἐστιν ἃ ὁ
νόμος κελεύει ποιεῖν. ὁ δὲ νόμος τὰ κατὰ πάσας ἀρετὰς ὀν- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὰ πράττει. ὁ ἄρα τοῖς κατὰ νόμον δικαίοις ἐμμένων, τε-
λείως σπουδαῖος ἄν. ὥστε ὁ δίκαιος καὶ ἡ δικαιοσύνη, τελεία
τις ἀρετή ἐστιν. ἓν μὲν δή τι δίκαιον, ἔν τε τούτοις ἐστὶ καὶ περὶ
ταῦτα. ἀλλὰ μὴν οὐ δὲ τοῦτο τὸ δίκαιον, οὐ δὲ τὴν περὶ ταῦτα
δικαιοσύνην ζητοῦμεν. κατὰ μὲν γὰρ ταῦτα δίκαιά ἐστι, καθ'-
ἑαυτὸν ὄντα δίκαιον εἶναι. ὁ γὰρ σώφρων καὶ ἀνδρεῖος καὶ
ἐγκρατὴς καὶ αὐτὸς καθ' αὑτόν ἐστι τοιοῦτος. ἀλλὰ τὸ δί-
1 καιον τὸ εἰς ἕτερον, ἄλλο τοῦ εἰρημένου κατὰ νόμον δικαίου
ἐστίν. οὐ γάρ ἐστιν ἐν τοῖς εἰς ἕτερον δικαίοις οὖσι, καθ' αὑτὸν
εἶναι δίκαιον. τοῦτο δ' ἐστὶν ὃ ζητοῦμεν δίκαιον καὶ τὴν δι-
» καιοσύνην τὴν περὶ ταῦτα. τὸ τοίνυν δίκαιόν ἐστι τὸ εἰς ἕτε-
» ρον, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν τὸ ἴσον. τὸ γὰρ ἄδικον, τὸ ἄνισόν ἐστιν. ὅ-
ταν γὰρ τῶν μὲν ἀγαθῶν τὰ μείζω αὑτοῖς νέμωσι, τῶν δὲ κα-
κῶν τὰ ἐλάσσονα, ἄνισον τοῦτ' ἐστί, καὶ οὕτως ἀδικεῖν καὶ ἀδι-
κεῖσθαι οἴονται. δῆλον ἄρα, ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἀδικία ἐν ἀνίσοις, ἡ
2 δικαιοσύνη καὶ τὸ δίκαιον ἐν ἰσότητι συμβολαίων. ὥστε δῆ-
λον, ὅτι ἡ δικαιοσύνη μεσότης τις ἂν εἴη ὑπερβολῆς καὶ ἐλ-
λείψεως, καὶ πολλοῦ καὶ ὀλίγου. ὁ, τε γὰρ ἀδικῶν τῷ ἀδικεῖν
πλεῖον ἔχει. καὶ ὁ ἀδικούμενος δὲ, τῷ ἀδικεῖσθαι ἔλαττον. τὸ
δὲ γε μέσον τούτων, δίκαιον ἐστι. τὸ δὲ μέσον, ἴσον. ὥστε τὸ ἴσον
ἂν, πλείονος καὶ ἐλάττονος εἴη δίκαιον. καὶ δίκαιος δὲ, ὁ τὸ
ἴσον βουλόμενος ἔχειν. τὸ δέ γε ἴσον, ἐν ἐλαχίστοις δυσὶν ἐγγί-
νεται. τὸ ἄρα εἰς ἕτερον ἴσον εἶναι, δίκαιόν ἐστι. καὶ δίκαιος ὁ
3 τοιοῦτος ἂν εἴη. ἐπεὶ οὖν ἡ δικαιοσύνη ἐν δικαίῳ καὶ ἐν ἴ-
σῳ καὶ ἐν μεσότητι, τὸ μὲν δίκαιον, ἔν τισι λέγεται δίκαι-
ον. τὸ δὲ ἴσον, τισὶν ἴσον. τὸ δὲ μέσον, τισὶ μέσον. ὥσθ' ἡ δι-
καιοσύνη, καὶ τὸ δίκαιον ἔσται καὶ εἴς τινας καὶ ἐν τισίν. ἐ-
πεὶ οὖν ἐστὶ τὸ δίκαιον ἴσον, καὶ τὸ τούτῳ ἀνάλογον ἴσον
» δίκαιον ἂν εἴη. τὸ δὲ ἀνάλογον, ἐν τέτταρσι γίνεται ἐλαχί-
» στοις. ὡς γὰρ τὸ α' πρὸς τὸ β', καὶ τὸ γ' πρὸς τὸ δ'. οἷον
ἀνάλογόν ἐστι, τὸν τὰ πολλὰ κεκτημένον, πολλὰ εἰσφέρειν.
4 τὸν δὲ ὀλίγα κεκτημένον, ὀλίγα. πάλιν ὁμοίως. τὸν μὲν πολλὰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

πεπονηκότα, πολλὰ λαμβάνειν. τὸν δὲ ὀλίγα πεπονηκότα, ὀ-
λίγα λαμβάνειν. ὡς δὲ ὁ πεπονηκὼς ἔχει πρὸς τὸν μὴ πεπονη-
κότα, οὕτω τὰ πολλὰ εἰς τὰ ὀλίγα. ὡς δὲ ὁ πεπονηκὼς πρὸς
» τὰ πολλά, οὕτως ὁ μὴ πεπονηκὼς εἰς τὰ ὀλίγα. ἔοικε δὲ καὶ
» πλάτων τῇ ἀναλογίᾳ ταύτῃ τοῦ δικαίου χρῆσθαι ἐν τῇ πο-
λιτείᾳ. ὁ μὲν γὰρ γεωργός φησι, σῖτον ποιεῖ. ὁ δὲ οἰκοδόμος οἰ-
κίαν. ὁ δ' ὑφάντης ἱμάτιον. ὁ δὲ σκυτοτόμος ὑπόδημα. ὁ μὲν
οὖν γεωργός, τῷ οἰκοδόμῳ σῖτον δίδωσιν. ὁ δ' οἰκοδόμος τῷ 1
γεωργῷ οἰκίαν. ὁμοίως δὲ οἱ ἄλλοι πάντες οὕτως ἔχουσιν. ὥσ-
τε τὰ παρ' αὐτοῖς ἀντικαταλλάττεσθαι τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις.
ἔστι δ' ἡ ἀναλογία αὕτη. ὡς γὰρ ὁ γεωργὸς τῷ οἰκοδόμῳ, οὕ-
τως ὁ οἰκοδόμος τῷ γεωργῷ. ὁμοίως τῷ σκυτεῖ. τῷ ὑφάντῃ.
τοῖς ἄλλοις πᾶσιν, ἡ αὐτὴ ἀναλογία πρὸς ἀλλήλους γίνεται.
καὶ συνέχει δ' ἡ αὐτὴ ἀναλογία τὴν πολιτείαν. ὥστε τὸ δί-
καιον ἔοικεν εἶναι τὸ ἀνάλογον. τὸ γὰρ δίκαιον συνέχει τὰς πο-
λιτείας. τὸ αὐτὸ δ' ἐστὶ τὸ δίκαιον τῷ ἀνάλογον. ἐπεὶ δὲ ὁ οἰ- 2
κοδόμος πλείονος ἄξιον ποιεῖ τὸ αὑτοῦ ἔργον ἢ ὁ σκυτεύς.
καὶ τὸ ἔργον ἀντικαταλλάττεσθαι καὶ τῷ σκυτεῖ πρὸς τὸν οἰ-
κοδόμον. ἀνθ' ὑποδημάτων δ' οὐκ ἦν οἰκίαν λαβεῖν. ἐνταῦ-
θα ἤδη ἐνόμιζον ταῦτα πάντα ὠνητὰ καί τι ἀργύριον προ-
σαγορεύσαντες νόμισμα τούτῳ χρῆσθαι. καὶ πρὸς τὴν ἀξίαν
ἕκαστον ἑκάστου διδόντας, τὴν ἄλλαξιν ποιεῖσθαι παρ' ἀλλήλων.
καὶ τούτῳ τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν συνέχειν. ἐπεὶ οὖν τὸ δί-
καιόν ἐστιν ἐν τούτοις καὶ τοῖς εἰρημένοις ἔμπροσθεν, ἡ περὶ 3
ταῦτα δικαιοσύνη ἂν εἴη τῇ ἕξει ὁρμὴν ἔχουσα μετὰ προαιρέ-
» σεως, περὶ ταῦτα καὶ ἐν τούτοις. ἔστι δὲ δίκαιον καὶ τὸ ἀντιπε-
» πονθός. οὐ μέντοι γε ὡς οἱ πυθαγόρειοι ἔλεγον. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ
ᾤοντο δίκαιον εἶναι, ἃ ἐποίησέ τις, ταῦτα ἀντιπαθεῖν. τὸ δὴ τοι-
οῦτον οὐκ ἔστιν πρὸς ἅπαντας. οὐ γάρ ἐστι δίκαιον οἰκέτῃ πρὸς
ἐλεύθερον ταυτόν. ὁ οἰκέτης γὰρ ἐὰν πατάξῃ τὸν ἐλεύθερον,
οὐκ ἔστι δίκαιος ἀντιπληγῆναι, ἀλλὰ πολλάκις. καὶ τὸ ἀν-
τιπεπονθὸς δὲ δίκαιόν ἐστιν ἐν τῷ ἀνάλογον. ὡς γὰρ ὁ ἐλεύθε- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ρος ἔχει πρὸς τὸν δοῦλον τῷ βελτίων εἶναι, οὕτως τὸ ἀντι-
πεποιῆσθαι πρὸς τὸ πεποιῆσαι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐλευθέρῳ πρὸς ἐλεύ-
θερον ἕξει. οὐ γὰρ δίκαιον εἴ τις τὸν ὀφθαλμὸν ἐξέκοψέ τινος,
» ἀντεκκοπῆναι μόνον, ἀλλὰ πλείονα παθεῖν, ἀκολουθήσαν-
τα τῇ ἀναλογίᾳ. καὶ γὰρ ἦρξε πρότερον καὶ ἠδίκησεν. ἀδικεῖ
δὲ κατ᾽ ἀμφότερα. ὥστε ἀνάλογον καὶ τὰ ἀδικήματα. καὶ
τὸ ἀντιπαθεῖν πλείω ὧν ἐποίησε, δίκαιόν ἐστι. ἐπεὶ δὲ τὸ δί-
1 καιον πολλαχῶς λέγεται, διοριστέον ἂν εἴη, ὑπὲρ ποίου δι-
καίου ἐστὶν ἡ ἐπίσκεψις. ἔστι δὲ δίκαιον τὸ ὥς φασιν οἰκέτῃ πρὸς
δεσπότην. καὶ υἱῷ πρὸς πατέρα. τὸ δ᾽ ἐν τούτοις δίκαιον, ὁ-
μωνύμως ἂν δόξειε λέγεσθαι τῷ πολιτικῷ δικαίῳ. ἔστι γὰρ
δίκαιον ὑπὲρ οὗ ἐστιν ἡ σκέψις, τὸ πολιτικὸν δίκαιον. τοῦτο
γὰρ μάλιστά ἐστιν ἐν ἰσότητι. κοινωνοὶ γὰρ οἱ πολῖταί τινές, καὶ
ὅμοιοι βούλονται εἶναι τῇ φύσει. τῷ δὲ τρόπῳ ἕτεροι. τῷ δὲ υἱῷ
πρὸς πατέρα, καὶ οἰκέτῃ πρὸς δεσπότην, οὐκ ἂν δόξειεν εἶναι
2 δίκαιον οὐθέν. οὔτε γὰρ τῷ ποδὶ τῷ ἐμῷ πρὸς ἐμέ, οὔτε τῇ
χειρί. ὁμοίως δὲ οὐδ᾽ ἑκάστῳ τῶν μορίων. ὡσαύτως οὖν δό-
ξειεν ἔχειν καὶ ὁ υἱὸς πρὸς πατέρα. ὥσπερ γὰρ μέρος τί ἐστι τοῦ
πατρὸς ὁ υἱός, πλὴν ὅταν ἤδη λάβῃ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τάξιν καὶ
χωρισθῇ ὑπ᾽ αὐτῆς, τότ᾽ ἤδη ἐν ἰσότητι καὶ ὁμοιότητί ἐστι τῷ
πατρί. οἱ δὲ πολῖται τοιοῦτοί τινες θέλουσιν εἶναι. ὡς δ᾽ αὕτως
οὐδ᾽ οἰκέτῃ πρὸς δεσπότην ἐστὶ δίκαιον διὰ τὴν αἰτίαν. τοῦ γὰρ
δεσπότου ἐστὶν ὁ οἰκέτης. ἀλλὰ δὴ καὶ εἰ ἔστιν αὐτῷ δίκαιον, τὸ
3 οἰκονομικὸν δίκαιον πρὸς αὐτόν ἐστιν. οὐ τοῦτο δέγε ἡμεῖς ζη-
» τοῦμεν, ἀλλὰ τὸ πολιτικόν. ἐν ἰσότητι γὰρ καὶ ὁμοιότητι τὸ πο
» λιτικὸν δίκαιον ἔοικεν εἶναι. ἀλλὰ δὴ τὸ μὲν ἐν γυναικὸς καὶ
ἀνδρὸς κοινωνίᾳ δίκαιόν ἐστιν ἐγγὺς τοῦ πολιτικοῦ δικαίου.
χεῖρον μὲν γάρ ἐστιν ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς ἀλλ᾽ οἰκειότερον. καὶ με
μετέχει ἰσότητός πως μᾶλλον, διότι ἐγγὺς τῆς πολιτικῆς κοι-
νωνίας ὁ βίος αὐτῶν. ὥστε καὶ τὸ δίκαιον τὸ γυναικὶ πρὸς
ἄνδρα μάλιστά πως ἤδη τῶν ἄλλων πολιτικόν ἐστιν. ἐπεὶ οὖν
4 δίκαιον τὸ ἐν πολιτικῇ κοινωνίᾳ ὄν, ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ δίκαιος

» περὶ τὸ πολιτικὸν δίκαιον ἔσται. τῶν δὲ δικαίων, ἔστι τὰ μὲν, φύ-
» σει. τὰ δὲ νόμῳ. δεῖ δ' οὕτως ἀπολαμβάνειν, μὴ ὡς μὴ δέπο-
τε ἂν μεταπεσόντα, καὶ γὰρ τὰ φύσει ὄντα μεταλαμβάνου-
σι μεταβολῆς. λέγω δ', οἷον εἰ πάντες τῇ ἀριστερᾷ μελετῷ-
μεν ἀεὶ βάλλειν. γενοίμεθα ἂν ἀμφιδέξιοι. ἀλλὰ φύσει γε ἀ-
ριστερά ἐστι. καὶ τὰ δεξιὰ οὐδὲν ἧττον φύσει βελτίω ἐστὶ τῆς ἀ-
ριστερᾶς, κἂν πάντα ποιῶμεν τῇ ἀριστερᾷ καθάπερ τῇ δε-
ξιᾷ. οὐδ' ὅτι μεταπίπτουσι, διὰ τοῦτ' ἐστὶν οὐ φύσει. ἀλλ' εἰ ὡς 1
ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὸν πλείω χρόνον οὕτω διαμένει ἡ ἀριστερὰ,
ἀριστερὰ οὖσα, καὶ ἡ δεξιὰ, δεξιά. τοῦτο φύσει ἐστίν. ὡσαύτως
ἐπὶ τῶν φύσει δικαίων μὴ εἰ μεταβάλλοι διὰ τὴν ἡμετέραν
χρῆσιν, διὰ τοῦτ' οὐκ ἔστι φύσει δίκαιον. ἀλλ' ἔστι. τὸ γὰρ ὡς ἐπὶ
τὸ πολὺ διαμένον, τοῦτο φύσει δίκαιον περιφανές, ὃ γὰρ ἂν
ἡμεῖς θώμεθα καὶ νομίσωμεν, τοῦτο καὶ ἔστι δίκαιον ἤδη καὶ
καλοῦμεν κατὰ νόμον δίκαιον. βέλτιον οὖν δίκαιον, τὸ κα-
τὰ φύσιν τοῦ κατὰ νόμον. ἀλλ' ὃ ζητοῦμεν, δίκαιόν ἐστι πολιτι- 2
κόν. τὸ δὲ πολιτικόν ἐστι τὸ νόμῳ, οὐ τὸ φύσει. τὸ δ' ἄδικον καὶ
τὸ ἀδίκημα δόξειεν ἂν εἶναι ταυτὸ, οὐκ ἔστι δέ. τὸ μὲν γὰρ ἄδι-
κόν ἐστι, τὸ τῷ νόμῳ ὡρισμένον. οἷον τὴν παρακαταθήκην ἀπο-
στερῆσαι ἄδικόν ἐστιν. τὸ δ' ἀδίκημά ἐστι τὸ ἤδη ἀδίκως τι πρᾶ-
ξαι. ὁμοίως δὲ τὸ δίκαιον καὶ τὸ δικαιοπράγημα οὐ ταυτόν.
τὸ μὲν γὰρ δίκαιον τὸ τῷ νόμῳ ὡρισμένον. τὸ δὲ δικαιοπρά-
γημα, τὸ τὰ δίκαια πράττειν. πότε οὖν δίκαιον, καὶ πότε οὔ.
ὡς ἁπλῶς μὲν εἰπεῖν, ὅταν πράττῃ κατὰ προαίρεσιν καὶ ἑ- 3
κουσίως. τὸ δὲ ἑκουσίως ὃ ἦν, εἴρηται ἐν τοῖς ἐπάνω ἡμῖν. καὶ
ὅταν εἰδὼς καὶ ὃν καὶ ᾧ καὶ οὗ ἕνεκα, οὗτος δίκαιον πράττῃ.
ὁμοίως καὶ ὡσαύτως καὶ ὁ δίκαιος ἔσται, ὁ εἰδὼς καὶ ὃν καὶ ᾧ
καὶ οὗ ἕνεκα. ὅταν δὲ μηδὲν τούτων εἰδὼς πράξῃ τι ἄδικον, ἄ-
δικος μὲν οὐκ ἔστιν. ἀτυχὴς δέ. εἰ γὰρ οἰόμενος τὸν πολέμιον
ἀποκτείνειν, τὸν πατέρα ἀπέκτεινεν. ἄδικον μέν τι ἔπρα-
ξεν. ἀδικεῖ μέν τι οὐδένα. ἀτυχεῖ δέ. ἐπεὶ οὖν τὸ μὴ ἀδικεῖν
τὰ ἄδικα πράττοντα ἐν τῷ ἀγνοεῖν ἐστὶ τοῦτο, ὃ καὶ μικρὸν ἐ- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

πάντως ἐλέγετο. ὅταν μὴ εἰδὼς μήθ᾽ ὃν βλάπτει μήθ᾽ ᾧ, μὴ δ᾽=
οὗ ἕνεκεν. ἀλλ᾽ ἤδη τὴν ἄγνοιαν διοριστέον ἐστὶ, πῶς ἂν γινο-
μένης τῆς ἀγνοίας ὃν βλάπτει οὐκ ἀδικήσει. ἔστω δὴ οὗτος ὁ
διορισμός. ὅταν μὲν γὰρ ἡ ἄγνοια αἰτία ᾖ τοῦ πρᾶξαί τι, οὐχ
ἑκὼν τοῦτο πράττει. ὥστε οὐκ ἀδικεῖ. ὅταν δὲ τῆς ἀγνοίας αὐ-
τὸς ᾖ αἴτιος, καὶ πράττῃ τι κατὰ τὴν ἄγνοιαν, ἧς αὐτὸς αἴ-
τιός ἐστιν, οὗτος ἤδη ἀδικεῖ. καὶ δικαίως αἴτιος ὁ τοιοῦτος κλη
1 θήσεται. οἷον ἐπὶ τῶν μεθυόντων. οἱ γὰρ μεθύοντες καὶ πρά-
ξαντές τι κακὸν, ἀδικοῦσι. τῆς γὰρ ἀγνοίας αὐτῆς εἰσιν αἴ-
τιοι. ἐξῆν γὰρ αὐτοῖς μὴ πιεῖν τοσοῦτον, ὥστ᾽ ἀγνοήσαντα τύ-
πτειν τὸν πατέρα. ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀγνοιῶν, ὅσαι
μὲν γίνονται δι᾽ αὐτοὺς, οἱ κατ᾽ αὐτὰς ἀδικοῦντες ἄδικοι. ὧν δὲ
μὴ αὐτοί εἰσιν αἴτιοι, ἀλλ᾽ ἡ ἄγνοια κἀκείνοις ἐστὶν αἰτία τοῖς
πράξασι τοῦ πρᾶξαι, οὐκ ἄδικοι. ἔστι δ᾽ ἡ τοιαύτη ἄγνοια ἡ φυ-
σική. οἷον τὰ παιδία ἀγνοοῦντα τοὺς πατέρας τύπτουσιν. ἀλ-
2 λ᾽ ἡ ἐν τούτοις ἄγνοια φυσικὴ οὖσα, οὐ ποιεῖ διὰ τὴν πρᾶξιν
ταύτην τὰ παιδία λέγεσθαι ἄδικα. ἡ γὰρ ἄγνοια αἰτία τοῦ
πράττειν ταῦτα. τῆς δ᾽ ἀγνοίας οὐκ αὐτὰ αἴτια. διὸ οὐκ ἄδι-
κα λέγονται. ὑπὲρ δὲ τοῦ ἀδικεῖσθαι πῶς, πότερον ἑκόντα ἐ-
στὶν ἀδικεῖσθαι, ἢ οὔ. δίκαια μὲν γὰρ καὶ ἄδικα πράττομεν ἑ-
κόντες, ἀδικούμεθα δὲ οὐκέτι ἑκόντες. τὸ γὰρ κολάζεσθαι
φεύγομεν. ὥστε δῆλον, ὅτι οὐκ ἂν ἀδικοίμεθα ἑκόντες. οὐ-
δεὶς γὰρ ἑκὼν βλάπτεσθαι ὑπομένει. τὸ γὰρ ἀδικεῖσθαι βλά
3 πτεσθαί ἐστι. ναί. ἀλλ᾽ εἰσί τινες, οἳ δέον αὐτοὺς τὸ ἴσον ἔχειν, πα-
ραχωροῦσι τισίν. ὥστε εἰ τὸ ἴσον ἔχειν ἦν δίκαιον, τὸ ἔλαττον
ἔχειν ἀδικεῖσθαί ἐστιν. ἔλαττον δὲ ἔχει ἑκών. ἑκὼν ἄρα φησὶν ἀ-
δικεῖται, ἀλλ᾽ ἐντεῦθεν πάλιν δῆλον, ὅτι οὐχ ἑκών. πάντες
γὰρ οἱ ἔλαττον λαμβάνοντες, ἀντικαταλλάττονται ἢ τιμὴν, ἢ
ἔπαινον, ἢ δόξαν, ἢ φιλίαν, ἢ ἄλλό τι τῶν τοιούτων. ὁ δ᾽ ἀντι-
καταλλαττόμενός τι ἀνθ᾽ οὗ προΐεται, οὐκέτι ἀδικεῖται. εἰ
δὲ μὴ, ἀδικεῖται. ἔτι πάλιν οἱ τὸ ἔλαττον λαμβάνοντες καὶ
4 ἀδικούμενοι ἢ οὐκ ἴσον λαμβάνουσιν, οὗτοι καλλωπίζον-

ται καὶ σεμνύνονται ἐπὶ τῶν τοιούτων. ὅτι φασὶν ἐξόν μοι ἴσον
λαμβάνειν, οὐκ ἐλάμβανον. ἀλλὰ παρῆκα τῷ πρεσβυτέρῳ
ἢ τῷ φίλῳ. ἀδικούμενος δέ γε οὐδεὶς σεμνύνεται. εἰ δ᾽ ἔστι τοῖς
ἀδικήμασι μὴ σεμνύνονται. ἐπὶ δὲ τούτοις σεμνύνονται, ὅλως
οὐκ ἂν ἀδικοῖντο οὕτως ἐλαττούμενοι. εἰ δὲ μὴ ἀδικοῦνται. οὐ
δ᾽ ἂν ἑκόντες ἀδικοῖντο. πρὸς δὴ ταῦτα τοῖς ἐν τοιούτοις λόγοις
ὁ ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς λόγος ἐναντιοῦται. ὁ γὰρ ἀκρατὴς, βλάπ
τει αὐτὸς αὑτὸν, εἰδώς. ὥστε ἑκὼν αὐτὸς ὑφ᾽ αὑτοῦ ἀδικεῖται. 1
ἀλλ᾽ ἐνταῦθα ὁ διορισμὸς προστεθεὶς κωλύσει τὸν λόγον
τοῦτον. ἔστι δὲ ὁ διορισμὸς οὗτος, τὸ μηδένα βούλεσθαι ἀδικεῖ-
σθαι. ὁ δέ γε ἀκρατὴς, βουλόμενος πράττει τὰ κατὰ τὴν ἀ-
κρασίαν. ὥστε αὐτὸς αὑτὸν ἀδικεῖ. βούλεται ἄρα τὰ φαῦλα
πράττειν αὑτῷ. ἀλλ᾽ οὐδεὶς βούλεται ἀδικεῖσθαι. ὥστ᾽ οὐδ᾽ ὁ
ἀκρατὴς αὐτὸς αὑτὸν ἑκὼν ἀδικοίη. ἀλλ᾽ ἴσως ἐνταῦθα πά-
λιν ἀπορήσειεν ἄν τις. ἆρά γε ἐνδέχεται αὐτὸς αὑτὸν ἀδικεῖν.
ἐκ μὲν δὴ τοῦ ἀκρατοῦς σκοπουμένῳ ἔοικεν ἐνδέχεσθαι. καὶ πά 2
λιν οὕτως. εἰ γὰρ ἃ ὁ νόμος πράττειν τάττει ταῦτα ἐστὶ δίκαια,
ὁ μὴ πράττων ταῦτα, ἀδικεῖ. καὶ εἰ πρὸς ὃν κελεύει πράττειν,
πρὸς τοῦτον εἰ μὴ πράττει, τοῦτον ἀδικεῖ. ὁ δὲ νόμος κελεύει
σώφρονα εἶναι, οὐσίαν κεκτῆσθαι, σώματος ἐπιμελεῖσθαι, καὶ
τἄλλα τὰ τοιαῦτα. ὁ ἄρα ταῦτα μὴ πράττων, ἀδικεῖ αὑτόν.
εἰς οὐθένα γὰρ ἄλλον τῶν τοιούτων ἀδικημάτων ἡ ἀναφορά ἐ-
στιν, ἀλλὰ μή ποτε ταῦτα οὐκ ἀληθῆ ᾖ. οὐδ᾽ ἐνδέχεται αὐ-
τὸν ἀδικεῖν αὑτόν. τὸν γὰρ αὐτὸν οὐκ ἐνδέχεσθαι κατὰ τὸν αὐ 3
τὸν χρόνον πλεῖον ἔχειν καὶ ἔλαττον. οὐδ᾽ ἑκόντα ἅμα καὶ ἄ-
κοντα. ἀλλὰ μὴν ὁ ἀδικῶν ᾗ ἀδικεῖ, πλεῖον ἔχει. ὁ δ᾽ ἀδικούμε
νος ᾗ ἀδικεῖται, ἔλαττον. εἰ ἄρα αὐτὸς αὑτὸν ἀδικεῖ, ἐνδέχεται
τὸν αὐτὸν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ πλεῖον ἔχειν καὶ ἔλατ-
τον. ἀλλὰ τοῦτ᾽ ἀδύνατον. οὐκ ἄρα ἐνδέχεται αὐτὸν αὑτὸν ἀδι
κεῖν. ἔτι ὁ μὲν ἀδικῶν, ἑκὼν ἀδικεῖ. ὁ δὲ ἀδικούμενος ἄκων ἀδι-
κεῖται. ὥστε εἰ ἐνδέχεται αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν, ἐνδέχοιτ᾽ ἂν ἅ-
μα καὶ ἀκουσίως καὶ ἑκουσίως πράττειν τι. τοῦτο δὲ ἀδύνα- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὸν. οὐκ ἄρα οὐδ' οὕτως ἐνδέχεται αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν. ἔτι εἴ-
τις λαμβάνοι ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἀδικημάτων, ἀδικοῦσι γὰρ
πάντες ἢ παρακαταθήκην ἀποστεροῦντες, ἢ μοιχεύοντες,
ἢ κλέπτοντες, ἢ ἄλλο τῶν κατὰ μέρος ἀδικημάτων ποιοῦν-
τες. οὐδεὶς δὲ πώποτε αὐτὸς αὑτὸν παρακαταθήκην ἀπεστέρη-
σεν. οὐδ' ἐμοίχευσε τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα. οὐδ' ἔκλεψεν αὐ-
τὸς τὰ ἑαυτοῦ. ὥστε εἰ τὸ μὲν ἀδικεῖν ἐν τοῖς τοιούτοις ἐστί, τού-
1 των δὲ μηθὲν ἐνδέχεται πρὸς αὑτὸν ποιεῖν, οὐκ ἂν ἐνδέχοιτο
αὐτὸν ἀδικεῖν. εἰ δὲ μή, οὔ τό γε πολιτικὸν ἀδίκημα. ἀλλὰ τὸ
οἰκονομικόν. ἡ γὰρ ψυχὴ εἰς πλείω μεμερισμένη ἔχει τι αὐ-
τῆς, τὸ μὲν χεῖρον, τὸ δὲ βέλτιον. ὥστ' εἴ τι ἐγγίνεται τῶν ἐν ψυ-
χῇ ἀδικημάτων μερῶν πρὸς ἄλληλα. τὸ οἰκονομικὸν γὰρ ἀ-
δίκημα διελόμεθα τὸ ὡδὶ τὸ χεῖρον καὶ βέλτιον. ὥς γίνεσθαι
πρὸς αὑτὸν ἄδικον καὶ δίκαιον. οὐ τοίνυν δ' ἡμεῖς ἐπισκοπού-
μεθα, ἀλλὰ τὸ πολιτικόν. ὥστε τοῖς τοιούτοις ἀδικήμασιν ἐν
2 οἷς ἡμεῖς ζητοῦμεν, οὐκ ἐνδέχεται αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν. πότε-
ρον δὲ πάλιν ἀδικεῖ, καὶ ἐν ποτέρῳ ἐστὶ τὸ ἀδίκημα, ἐν τῷ ἀ-
δίκως ὅ ποιοῦν ἔχοντι, ἢ τῷ κρίναντι καὶ τῷ ἀπονείμαντι ὥσ-
περ ἐν τοῖς ἀγῶσι. καὶ γὰρ ὁ λαβὼν τὸν φοίνικα παρὰ τοῦ ἐφε-
στῶτος καὶ ταῦτα κρίναντος, οὐκ ἀδικεῖ, κἂν ἀδίκως αὐτῷ ἀπ-
οδοθῇ. ἀλλ' ἤδη ὁ κρίνας κακῶς καὶ δοὺς, οὗτος ἀδικεῖ. καὶ οὗ-
τος, ἔστι μὲν ᾗ ἀδικεῖ. ἔστι δὲ ᾗ οὐκ ἀδικεῖ. ᾗ μὲν γὰρ τὸ τῇ ἀλη-
» θείᾳ καὶ τῇ φύσει ὂν δίκαιον μὴ ἔκρινε, ταύτῃ ἀδικεῖ ᾗ δὲ τὸ αὐ-
3 τῷ ᾗ δὲ τοῦτο δοκοῦν εἶναι δίκαιον, οὐκ ἀδικεῖ. ἐπεὶ δ' ὑπὲρ
» τῆς ἀρετῆς καὶ τίνες εἰσί, καὶ ἐν τίσι, καὶ περὶ ποῖα. καὶ πε-
» ρὶ ἑκάστης αὐτῆς, ὅτι εἰ πράττομεν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον τὸ
βέλτιστον. τὸ μὲν οὕτως εἰπεῖν τὸ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράτ-
τειν, ὅμοιόν ἐστιν ὥσπερ ἂν εἴ τις εἴποι, ὅτι ὑγίεια ἄριστ' ἂν γέ-
νοιτο, εἴ τις τὰ ὑγιεινὰ προσφέροιτο. τὸ δὴ τοιοῦτον ἀσαφές. ἀλ-
λ' ἐρεῖ μοι τὰ ποῖα διασάφησον ἐστὶν ὑγιεινά. οὕτω καὶ περὶ τοῦ
λόγου τί ἐστιν ὁ λόγος καὶ τίς ὁ ὀρθὸς λόγος. ἀναγκαῖον ἴσως
4 ἐστὶ πρῶτον μὲν ἐν ᾧ ὁ λόγος ἐγγίνεται, ὑπὲρ τούτου διελέ-

σθαι. διωρίσθη μὲν οὖν ὑπὲρ ψυχῆς ὡς τύπῳ καὶ πρότερον. ὅτι τὸ μὲν αὐτῆς ἐστι λόγον ἔχον, τὸ δὲ ἄλογον μόριον τῆς ψυχῆς. ἔστι δὴ εἰς δύο τὴν διαίρεσιν ἔχον, τὸ λόγον ἔχον μόριον τῆς ψυχῆς. ὧν ἐστι τὸ μὲν, βουλευτικόν. τὸ δὲ, ἐπιστημονικόν. ὅτι δὲ ἕτερα ἀλλήλων ἐστὶν, ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἂν γένοιτο φανερόν. ὥσπερ γὰρ δὴ ἕτερά ἐστιν ἀλλήλων χρῶμά τι καὶ χυμός. καὶ ψόφος καὶ ὀσμή. ὡσαύτως καὶ ταῖς αἰσθήσεις ἑτέρας αὐτῶν ἡ φύσις ἀπέδωκε. ψόφον μὲν γὰρ ἀκοῇ, χυμὸν δὲ 1
γεύσει γνωρίζομεν. χρῶμα δὲ ὄψει. ὁμοίως δὲ καὶ τἄλλα τὸν αὐτὸν τρόπον δεῖ ὑπολαμβάνειν. ἐπεὶ δ᾽ ἕτερα τὰ ὑποκείμενά ἐστιν. ἕτερα καὶ τὰ τῆς ψυχῆς εἶναι δεῖ μέρη, οἷς ταῦτα γνωρίζομεν. ἕτερον δ᾽ ἐστὶ τὸ νοητὸν καὶ τὸ αἰσθητόν. ταῦτα δὲ ψυχῇ γνωρίζομεν. ἕτερον ἄρ᾽ ἂν εἴη τὸ μόριον τὸ περὶ αἰσθητὰ καὶ τὰ νοητά. τὸ δὲ βουλευτικὸν, περὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ ἐν κινήσει. καὶ ἁπλῶς ὅσα ἐν γενέσει τε καὶ φθορᾷ ἐστιν. βουλευόμεθα γὰρ ὑπὲρ τούτων ἃ ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστι καὶ πρᾶξαι ἢ μὴ πρᾶ- 2
ξαι. προελομένοις περὶ ἃ ἐστι βουλὴ καὶ προαίρεσις τοῦ πρᾶξαι ἢ μὴ πρᾶξαι. ταῦτα δ᾽ ἐστὶν αἰσθητὰ καὶ ἐν κινήσει τοῦ μεταβάλλειν. ὥστε τὸ προαιρετικὸν μόριον, τῆς ψυχῆς, κατὰ τὸν λόγον τὸν αἰσθητόν ἐστι. τούτων δὴ διωρισμένων, μετὰ ταῦτα λεκτέον ἂν εἴη. ἐπειδὴ ὑπὲρ ἀληθοῦς ἐστιν ὁ λόγος. καὶ τἀληθὲς ὡς ἔχει σκοπούμεθα. ἔστι δὲ ἐπιστήμη. φρόνησις. νοῦς. σοφία. ὑπόληψις. περὶ τί δὴ ἕκαστον τούτων ἐστίν. ἡ μὲν οὖν ἐπι-
στήμη ἐστὶ περὶ ἐπιστητὸν, καὶ τοῦτο μετὰ ἀποδείξεως καὶ λό- 3
γου διατεινόμενον. ἡ δὲ φρόνησις περὶ τὰ πρακτά, ἐν οἷς αἵρεσις καὶ φυγή. καὶ ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστι πρᾶξαι καὶ μὴ πρᾶξαι. ἔστι δὴ τῶν ποιουμένων καὶ πραττομένων οὐ ταυτὸ τὸ ποιητικὸν καὶ πρακτικόν. τῶν μὲν γὰρ ποιητικῶν ἐστι τὸ παρὰ τὴν ποίησιν ἄλλο τέλος. οἷον παρὰ τὴν οἰκοδομικὴν ἐπειδή ἐστιν οἰκίας ποιητικὴ, οἰκία αὐτῆς τὸ τέλος παρὰ τὴν ποίησιν. ὁμοίως ἐπὶ τεκτονικῆς καὶ τῶν ἄλλων τῶν ποιητικῶν. ἐπὶ δὲ τῶν πρακτικῶν,
οὐκ ἔστιν ἄλλο οὐδὲν τέλος παρ᾽ αὐτὴν τὴν πρᾶξιν. οἷον παρὰ τὸ 4

κιθαρίζειν οὐκ ἔστιν ἄλλο τέλος οὐθὲν, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο τέλος
ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ πρᾶξις. περὶ μὲν οὖν τὴν πρᾶξιν καὶ τὰ πρακ-
τὰ, ἡ φρόνησις. περὶ δὲ τὴν ποίησιν καὶ τὰ ποιητὰ, ἡ τέχνη. ἐν
γὰρ τοῖς ποιητικοῖς μᾶλλον ἢ τοῖς πρακτοῖς ἐστι τὸ τεχνάζειν.
ὥστε ἡ φρόνησις ἂν εἴη, ἕξις τις προαιρετικὴ καὶ πρακτικὴ
τῶν ἐφ' ἡμῖν ὄντων. καὶ πρᾶξαι εἰς τὸ συμφέρον ἤδη καὶ συν-
τείνει. ἔστι δ' ἡ φρόνησις ἀρετὴ ὡς δόξειεν ἂν οὐκ ἐπιστήμη. ἐπαι-
1 νετοὶ γάρ εἰσιν οἱ φρόνιμοι. ὁ δ' ἔπαινος ἀρετῆς. ἔτι δ' ἐπιστή-
μης μὲν πάσης ἀρετή ἐστι. φρονήσεως δὲ ἀρετὴ οὐκ ἔστιν, ἀλλ'
ὡς ἔοικεν αὐτό τι ἐστὶν ἀρετή. ὁ δὲ νοῦς ἐστι περὶ τὰς ἀρχὰς
τῶν νοητῶν καὶ τῶν ὄντων. ἡ μὲν γὰρ ἐπιστήμη τῶν μετ' ἀποδεί-
ξεως ὄντων ἐστίν. αἱ δ' ἀρχαὶ, ἀναπόδεικτοι. ὥστ' οὐκ ἂν εἴη πε-
ρὶ τὰς ἀρχὰς ἡ ἐπιστήμη, ἀλλὰ νοῦς. ἡ δὲ σοφία, ἐστὶν ἐξ ἐπιστή-
μης καὶ νοῦ συγκειμένη. ἔστι γὰρ ἡ σοφία καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς
καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν ἤδη δεικνύμενα, περὶ ἃ ἡ ἐπιστήμη. ᾗ μὲν
2 οὖν τὰς ἀρχὰς, τοῦ νοῦ αὕτη μετέχει, ᾗ δὲ περὶ τὰ μετὰ τὰς
ἀρχὰς, μετ' ἀποδείξεως ὄντα, τῆς ἐπιστήμης μετέχει. ὥστε
δῆλον, ὅτι ἡ σοφία ἐστὶν ἐκ νοῦ καὶ ἐπιστήμης συγκειμένη. ὥσ-
τ' εἴη ἂν περὶ ταῦτα, περὶ ἃ καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ ἐπιστήμη. ἡ δὲ ὑ-
πόληψίς ἐστιν, ᾗ ὑπὲρ ἁπάντων ἐπαμφοτερίζομεν πρὸς τὸ
καὶ εἶναι ταῦτα, οὕτω καὶ μὴ εἶναι. πότερον δ' ἐστὶν ἡ φρόνησις
καὶ ἡ σοφία ταυτὸν, ἢ οὔ. ἡ μὲν γὰρ σοφία ἐστὶ περὶ τὰ μετ' ἀπο-
δείξεως καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ὄντα. ἡ δ' φρόνησις οὐ περὶ ταῦτα, ἀλλὰ
3 περὶ τὰ ἐν μεταβολῇ ὄντα. λέγω δὲ οἷον εὐθὺ μὲν ἢ καμπύλον
καὶ κοῖλον καὶ τὰ τοιαῦτα ἔστιν ἢ τοιαῦτα. τὰ δὲ συμφέροντα οὐκ
ἔτι οὕτως ἔχουσι τῷ μὴ εἰς ἄλληλα μεταβάλλειν. ἀλλὰ μετα-
βάλλουσι. καὶ νῦν μὲν συμφέρει τοῦτο, αὔριον δ' οὔ. καὶ τῷ μὲν, τῷ
δ' οὔ. καὶ οὕτω μὲν συμφέρει, ἐκείνως δ' οὐ συμφέρει. περὶ δὲ τὰ συμ-
φέροντά ἐστιν ἡ φρόνησις. ἡ δὲ σοφία οὔ. ἕτερον ἄρα ἡ σοφία καὶ ἡ
φρόνησις. πότερον δ' ἐστὶν ἡ σοφία ἀρετὴ, ἢ οὔ. διὰ τούτων δῆ-
λον ἂν γένοιτο, ὅτι ἐστὶν ἀρετὴ ἐκ τῆς φρονήσεως. εἰ γὰρ
4 ἡ φρόνησις ἀρετή ἐστιν ὡς φαμὲν τοῦ μορίου τοῦ ἑτέρου τοῦ

λόγον ἐχόντων. ἔστι δὲ χεῖρον ἡ φρόνησις τῆς σοφίας, περὶ χεί-
ρω γάρ ἐστιν. ἡ μὲν σοφία, περὶ τὸ ἀΐδιον καὶ τὸ θεῖον ὡς φα-
μέν. ἡ δὲ φρόνησις, περὶ τὸ συμφέρον ἀνθρώπῳ. εἰ οὖν τὸ χεῖ-
ρον ἀρετή ἐστι, τό γε βέλτιον, εἰκός ἐστιν ἀρετὴν εἶναι. ὥστε δῆ-
λον, ὅτι ἡ σοφία ἀρετή ἐστιν. Ἡ δὲ σύνεσις τί ἐστιν, ἢ περὶ τί.
ἔστι δ' ἡ σύνεσις ἐν οἷς περ καὶ ἡ φρόνησις, περὶ τὰ πρακτά. ὁ
γὰρ συνετός που λέγεται τῷ δυνατὸς βουλεύεσθαι, καὶ ἐν
τῷ ὀρθῶς κρῖναι καὶ ἰδεῖν. περὶ μικρόν τι καὶ ἐν μικροῖς 1
ἡ κρίσις αὐτοῦ. ἔστιν οὖν ἡ σύνεσις καὶ ὁ συνετὸς, μέρος τι φρο-
νήσεως καὶ τοῦ φρονίμου. καὶ οὐκ ἄνευ τούτου οὐ γὰρ ἂν χωρί-
σαις τὸν συνετὸν τοῦ φρονίμου. ὁμοίως δ' ἂν δόξειεν ἔχειν καὶ
τὰ περὶ τῆς δεινότητος. ἡ γὰρ δεινότης καὶ ὁ δεινὸς, οὐκ ἔστι μὲν
οὔτε φρόνησις, οὔτε φρόνιμος. ὁ μὲν δὴ φρόνιμος, δεινός. διὸ
καὶ συνεργεῖ πως τῇ φρονήσει ἡ δεινότης. ἀλλὰ δεινὸς μὲν καὶ
ὁ φαῦλος λέγεται. οἷον, Μέντωρ δεινὸς μὲν ἐδόκει εἶναι. ἀλλ' οὐ
φρόνιμος ἦν. τοῦ γὰρ φρονίμου καὶ τῆς φρονήσεώς ἐστι τὸ τῶν 2
βελτίστων ἐφίεσθαι. καὶ τούτων προαιρετικὸν εἶναι καὶ πρακ-
τικὸν ἀεί. τῆς δὲ δεινότητος καὶ τοῦ δεινοῦ σκέψασθαι, ἐκ τίνων
ἂν ἕκαστον γένοιτο τῶν πρακτῶν, καὶ τὸ ταῦτα πορίσασθαι. δό-
ξειεν ἂν οὖν εἶναι ὁ δεινὸς ἐν τοῖς τοιούτοις τε καὶ περὶ ταῦτα,
Απορήσειε δ' ἄν τις καὶ θαυμάσειε, διότι περὶ ἠθῶν λέγον-
τες καὶ πολιτικῆς τινὸς πραγματείας, ὑπὲρ σοφίας λέ-
γομεν. ὅτι ἴσως γε πρῶτον μὲν οὐ δ' ἀλλοτρία δόξειεν ἂν εἶναι
ἡ σκέψις ὑπὲρ αὐτῆς, εἴπερ ἐστὶν ἀρετὴ ὡς φαμέν. ἔτι δ' ἴσως 3
ἐστὶ φιλοσόφου καὶ περὶ τούτων τῶν ἐπισκοπεῖν, ὅσα ἐν τῷ
αὐτῷ τυγχάνουσιν ὄντα. καὶ ἀναγκαῖον δὲ ἐπεὶ περὶ τῶν ἐν
ψυχῇ λέγομεν, ὑπὲρ ἁπάντων λέγειν. ἔστι δὲ καὶ ἡ σοφία ἐν
ψυχῇ. ὥστε οὐκ ἄλλως ὑπὲρ ψυχῆς ποιούμεθα τοὺς λόγους.
ὥσπερ δ' ἔχει ἡ δεινότης πρὸς φρόνησιν, οὕτως δόξειεν ἂν ἔ-
χειν ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἁπασῶν. λέγω δὲ, οἷον εἰσὶν ἀρεταὶ καὶ φύ-
σει ἐν ἑκάστοις ἐγγινόμεναι, οἷον ὁρμαί τινες ἐν ἑκάστῳ ἄνευ λό-
γου πρὸς τὰ ἀνδρεῖα καὶ τὰ δίκαια. καὶ καθ' ἑκάστην καὶ πρὸς 4

τὰ τοιαῦτα. ἔτι δὲ δὴ καὶ ἔθει καὶ προαιρέσει. αἱ δὴ μετὰ λό-
γου οὖσαι, πῶς ἀρεταί εἰσιν ἐπαινεταὶ ἐπιγινόμεναι. ἔστιν οὖν
» ἡ φυσικὴ ἀρετὴ αὕτη ἡ ἄνευ λόγου. χωριζομένη μὲν τοῦ λό-
» γου μικρὰ καὶ ἀπολειπομένη τοῦ ἐπαινεῖσθαι. πρὸς δὲ τὸν
» λόγον καὶ τὴν προαίρεσιν προστεθεῖσα τελείαν ποιεῖ τὴν
» ἀρετήν. διὸ καὶ συνεργεῖ τῷ λόγῳ. καὶ οὐκ ἔστιν ἄνευ τοῦ λό-
γου ἡ φυσικὴ ὁρμὴ πρὸς ἀρετήν. οὐδ᾽ αὖ ὁ λόγος καὶ ἡ προαί-
1 ρεσις, οὐ πάνυ τελειοῦται τῷ εἶναι ἀρετὴ ἄνευ τῆς φυσικῆς ὁρ-
μῆς. διὸ οὐκ ὀρθῶς Σωκράτης ἔλεγε φάσκων εἶναι τὴν ἀρε-
τὴν λόγον. οὐδὲν γὰρ ὄφελος εἶναι πράττειν τὰ ἀνδρεῖα καὶ
τὰ δίκαια, μὴ εἰδότα καὶ προαιρούμενον τῷ λόγῳ. διὸ τὴν ἀ-
ρετὴν ἔφη λόγον εἶναι οὐκ ὀρθῶς. ἀλλ᾽ οἱ νῦν βέλτιον. τὸ γὰρ
κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν τὰ καλά, τοῦτό φασιν εἶναι
ἀρετήν. ὀρθῶς μὲν οὐδ᾽ οὕτω. πράξειε μὲν γὰρ ἄν τις τὰ δί-
καια προαιρέσει μὲν οὐδ᾽ ἅμα, οὐδὲ γνώσει τῶν καλῶν, ἀλ-
2 λ᾽ ὁρμῇ τινι ἀλόγῳ. ὀρθῶς δὲ ταῦτα καὶ κατὰ τὸν ὀρθὸν λό-
γον. λέγω δὲ ὡς ἂν ὁ λόγος ὁ ὀρθὸς κελεύσειεν ἄν, οὕτως ἔ-
πραξεν. ἀλλ᾽ ὅμως ἡ τοιαύτη πρᾶξις, οὐκ ἔχει τὸ ἐπαινετόν.
ἀλλὰ βέλτιον ὡς ἡμεῖς ἀφοριζόμεθα τὸ μετὰ λόγου εἶναι τὴν
ὁρμὴν πρὸς τὸ καλόν. τὸ γὰρ τοιοῦτον καὶ ἀρετὴ καὶ ἐπαινε-
τόν. πότερον δ᾽ ἔστιν ἡ φρόνησις ἀρετή, ἢ οὔ, ἀπορήσειεν ἄν
τις. οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐντεῦθεν γένοιτ᾽ ἂν δῆλον, ὅτι ἀρετή. εἴπερ γὰρ
δικαιοσύνη καὶ ἀνδρεία καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ διὰ τὸ, τῶν κα-
3 λῶν πρακτικαί, ἐπαινεταί εἰσι. δῆλον ὡς καὶ ἡ φρόνησις τῶν
ἐπαινετῶν ἄν τις εἴη καὶ τῶν ἐν ἀρετῆς τάξει ὄντων. ἀφ᾽ ἃ γὰρ
» ἡ ἀνδρία ὁρμᾷ πράττειν, ἐπὶ ταῦτα καὶ ἡ φρόνησις. τὸ γὰρ ὅ-
» λον ὡς αὕτη προστάττει, οὕτω καὶ ἡ ἀνδρία πράττει. ὥστε ἡ
αὐτὴ ἐπαινετή, τῷ ποιεῖν ἃ ἂν ἡ φρόνησις προστάττῃ. ἥ τε φρό-
νησις τελέως ἂν εἴη καὶ ἐπαινετὴ ἀρετή. πότερον δ᾽ ἐστὶν ἡ
φρόνησις πρακτική, ἢ οὔ, ἴδοι ἄν τις ἐντεῦθεν ἐπὶ ταῖς ἐπιστή-
μαις ἐπιβλέψας. οἷον ἐπὶ τὴν οἰκοδομικήν. ἔστι γὰρ ὡς φα-
4 μὲν ἐν οἰκοδομικῇ, ὁ μὲν ἀρχιτέκτων τις καλούμενος, ὁ δὲ ὑ-

πηρέτης τούτῳ οἰκοδόμος. οὗτος δ' ἐστὶ ποιητικὸς οἰκίας. ἔτι
δὲ καὶ ὁ ἀρχιτέκτων καθὸ οὗτος ἐπὶ οἰκίαν, ποιητικὸς οἰκίας.
ὁμοίως δὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ποιητικῶν ἔχει. ἐν αἷς ἐστὶν ἀρχι-
τέκτων καὶ ὑπηρέτης τούτου, ποιητικὸς ἄρα τινὸς καὶ ὁ ἀρ-
χιτέκτων ἔσται. καὶ τὸ αὐτὸ τούτου ποιητικὸς καὶ ὑπηρετικός.
εἰ τοίνυν ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει, ὥσπερ εἰκὸς καὶ εὔ-
» λογον, καὶ ἡ φρόνησις ἂν εἴη πρακτική. αἱ γὰρ ἀρεταὶ πᾶσαι
» πρακτικαί εἰσιν. ἡ δὲ φρόνησις, ὥσπερ ἀρχιτέκτων τις αὐτῶν 1
» ἐστιν. ὅπως γὰρ αὕτη προστάξει, οὕτως αἱ ἀρεταὶ καὶ οἱ κατ'
αὐτὰς πράττουσιν. Ἐπεὶ οὖν αἱ ἀρεταὶ πρακτικαί, καὶ ἡ φρό-
νησις πρακτικὴ ἂν εἴη. πότερον δὲ αὕτη πάντων ἄρχει τῶν
ἐν τῇ ψυχῇ, ὥσπερ δοκεῖ καὶ ἀπορεῖται, ἢ οὔ. τῶν γὰρ βελ-
τιόνων οὐκ ἂν δόξειεν. οἷον τῆς σοφίας οὐκ ἄρχει. ἀλλὰ φη-
σὶν αὕτη ἐπιμελεῖται πάντων. καὶ κυρία ἐστὶ προστάττου-
σα. ἀλλ' ἴσως ἔχει ὥσπερ ἐν οἰκίᾳ ὁ ἐπίτροπος. οὗτος γὰρ πάν-
των κύριος καὶ πάντα διοικεῖ. ἀλλ' οὔπω οὗτος ἄρχει πάν- 2
των, ἀλλὰ παρασκευάζει τῷ δεσπότῃ σχολήν, ὅπως ἂν ἐκεῖνος
μὴ κωλυόμενος ὑπὸ τῶν ἀναγκαίων, ἐκκλείηται τὸ τῶν
καλῶν τι καὶ προσηκόντων πράττειν. οὕτω καὶ ὁ-
μοίως τούτῳ ἡ φρόνησις. ὥσπερ ἐπίτροπός
τίς ἐστι τῆς σοφίας, καὶ παρασκευά-
ζει ταύτῃ σχολὴν καὶ τὸ ποιεῖν
τὸ αὐτῆς ἔργον, κατέχου-
σα τὰ πάθη καὶ
ταῦτα σω-
φρο-
νίζουσα.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΜΕΓΆΛΩΝ, ΤῸ Β.

Μετὰ δὲ ταῦτα περὶ ἐπιεικείας δέοι
ἂν τὴν ἐπίσκεψιν ποιήσασθαι. τί τέ ἐστι
καὶ ἐν τίσι, καὶ περὶ ποῖα. ἔστι δὴ ἡ ἐ-
1 πιείκεια καὶ ὁ ἐπιεικής, ὁ ἐλαττωτικὸς
τῶν δικαίων τῶν κατὰ νόμον. ἃ γὰρ ὁ-
νομοθέτης ἀδυνατεῖ καθ' ἕκαστα ἀ-
κριβῶς διορίζειν, ἀλλὰ καθόλου λέ-
γει. ὁ ἐν τούτοις παραχωρῶν, καὶ ταῦθ' αἱρούμενος ἃ ὁ νομοθέ-
της ἐβούλετο μὲν τῷ καθ' ἕκαστα διορίσαι, οὐκ ἠδυνήθη δέ, ὁ
τοιοῦτος ἐπιεικής. οὐκ ἔστι δὲ ἐλαττωτικὸς τῶν δικαίων ἁπλῶς.
τῶν μὲν γὰρ φύσει καὶ ὡς ἀληθῶς ὄντων δικαίων οὐκ ἐλατ-
2 τοῦται, ἀλλὰ τῶν κατὰ νόμον, ἃ ὁ νομοθέτης ἀδυνατῶν ἀ-
πέλιπεν. ἡ δὲ εὐγνωμοσύνη καὶ ὁ εὐγνώμων ἐστὶ περὶ ταὐτά,
περὶ ἃ καὶ ἡ ἐπιείκεια περὶ τὰ δίκαια καὶ τὰ ἐλλελειμμέ-
να ὑπὸ τοῦ νομοθέτου τῷ μὴ ἀκριβῶς διωρίσθαι, κριτικὸς
ὢν τῶν ἐλλελειμμένων ὑπὸ τοῦ νομοθέτου καὶ γινώσκων, ὅ-
τι ὑπὸ μὲν τοῦ νομοθέτου ἐλλέλειπται. ἔστι μέντοι δίκαια ὁ
τοιοῦτος εὐγνώμων. ἔστι μὲν οὖν οὐκ ἄνευ ἐπιεικείας ἡ εὐγνω-
μοσύνη. τὸ μὲν γὰρ κρῖναι, τοῦ εὐγνώμονος. τὸ δὲ δὴ πράττειν
3 καὶ κατὰ τὴν κρίσιν, τοῦ ἐπιεικοῦς. ἡ δὲ γε εὐβουλία ἐστὶ μὲν
περὶ ταὐτὰ τῇ φρονήσει. περὶ γὰρ τὰ πρακτά ἐστι τὰ περὶ
αἵρεσιν καὶ φυγήν. ἔστι δὲ οὐκ ἄνευ φρονήσεως. ἡ μὲν γὰρ φρόνη-
σις πρακτικὴ τούτων ἐστί. ἡ δ' εὐβουλία, ἕξις ἢ διάθεσις, ἢ τοιοῦ-
τον. ἡ ἐπιτευκτικὴ τῶν ἐν τοῖς πρακτικοῖς βελτίστων καὶ συμ-
φορωτάτων. διὸ οὐδὲ τὰ τοιαῦτα εὐβουλίας ἂν δόξειε τὰ
ἀπὸ ταὐτομάτου συμβαίνοντα κατὰ τρόπον. οἷς γὰρ μή ἐ-
στιν ὁ λόγος ὁ σκοπῶν τὸ βέλτιστον, οὐκ ἔτι ἂν εἴποις, ὡς συ-
4 νέβη τι κατὰ τρόπον, εὔβουλον, ἀλλ' εὐτυχῆ. τὰ γ' ἄνευ

τοῦ λόγου τοῦ κρίνοντος γινόμενα κατορθώματα, εὐτυχήματά
τά ἐστι. πότερον δέ ποτε τοῦ δικαίου ἐστὶ τὸ τῇ ἐντεύξει τὸ ἴσον
ἑκάστῳ ἀποδιδόναι. λέγω δὲ οἷον, ὁποῖος ἂν εἴη ἕκαστος. τοιοῦ-
τον γινόμενον ἐντυγχάνειν. ἢ οὔ. τοῦτο μὲν γὰρ καὶ κόλακος
καὶ ἀρέσκου δόξειεν ἂν εἶναι, ἀλλὰ τὸ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ ἀπο-
διδόναι τὴν ἔντευξιν, τοῦτο καὶ δικαίου καὶ σπουδαίου ἁπλῶς
ἂν δόξειεν εἶναι. ἀπορήσειε δ' ἄν τις καὶ τοῦτο. εἴπερ ἐστὶ τὸ ἀδι-
κεῖν τὸ βλάπτειν ἑκόντα καὶ εἰδότα, καὶ ὃν, καὶ ὡς, καὶ οὗ ἕνε- 1
κα. ἔστι δὲ ἡ βλάβη καὶ ἡ ἀδικία ἐν ἀγαθοῖς καὶ περὶ ἀγαθά.
ὁ ἀδικῶν ἄρα καὶ ὁ ἄδικος εἰδείη ἂν, ὁποῖα ἀγαθὰ καὶ ὁποῖα
κακά. τὸ δέ γε περὶ τῶν τοιούτων εἰδέναι ἐστὶν ἴδιον τοῦ φρο-
νίμου καὶ τῆς φρονήσεως. ἄτοπον δὴ συμβαίνει, τὸ τῷ ἀδίκῳ
συμπαρακολουθεῖν τὸ μέγιστον τ' ἀγαθὸν τὴν φρόνησιν. ἢ οὐκ
ἂν δόξειε παρακολουθεῖν τῷ ἀδίκῳ ἡ φρόνησις. οὐ γὰρ σκοπεῖ ὁ
ἄδικος, οὐδὲ δύναται κρίνειν τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν καὶ τὸ αὐ-
τὸ ἀγαθὸν, ἀλλὰ διαμαρτάνει. τῆς δὲ φρονήσεως τοῦτ' ἐστὶ τὸ, 2
ὀρθῶς δύνασθαι ταῦτα θεωρεῖν. ὁμοίως ὥσπερ ἐπὶ τῆς κα-
τὰ τὴν ἰατρικὴν τὸ μὲν ἁπλῶς ὑγιεινὸν καὶ τὸ ὑγείας ποιη-
τικὸν οἴδαμεν ἅπαντες. ὅτι ἐλλέβορος καὶ τὸ ἐλατήριον. καὶ
αἱ τομαὶ καὶ αἱ καύσεις ὑγιειναί εἰσι. καὶ ὑγείας ποιητικά,
ἀλλ' ὅμως οὐκ ἔχομεν τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην. οὐ γὰρ ἔτι οἴ-
δαμεν τὸ καθέκαστον ἀγαθόν. ὥσπερ ὁ ἰατρὸς οἶδε τίνι ὅ-
τι τοῦτ' ἀγαθὸν καὶ πότε καὶ πῶς διακειμένῳ. ἐν τούτῳ
γὰρ ἤδη ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη. τὰ μὲν οὖν ἁπλῶς ὑγιεινὰ εἰδό- 3
τες, ὅμως οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ παρακολουθεῖ ἡμῖν ἡ ἰατρικὴ ἐ-
πιστήμη. ὡς δ' αὐτὸς ὁ ἄδικος. ὅτι μὲν οὖν ἁπλῶς καὶ ἡ
τυραννὶς ἀγαθὸν, καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ἐξουσία, οἶδεν. ἀλλ' εἰ
αὐτῷ ἀγαθὸν ἢ μὴ, ἢ πότε, ἢ πῶς διακειμένῳ, οὐκέτι οἶδε.
τοῦτο δέ ἐστι μάλιστα τῆς φρονήσεως. ὥστε τῷ ἀδίκῳ οὐ πα-
ρακολουθεῖ ἡ φρόνησις. αἱρεῖται γὰρ τ' ἀγαθὰ περὶ ὧν ἀ-
» δικεῖ τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ, οὐ τὰ αὐτῷ ἀγαθά. ὁ γὰρ πλοῦτος
καὶ ἡ ἀρχὴ, ἁπλῶς μὲν ἀγαθόν. αὐτῷ μέντοι ἴσως οὐκ ἀγα- 4

θόν. ἀδικήσας γὰρ καὶ ἄρξας, πολλὰ κακὰ αὐτὸς ἑαυτῷ
ποιήσει καὶ τοῖς φίλοις. οὐ γὰρ δυνήσεται τῇ ἀρχῇ ὀρθῶς χρή-
σασθαι. ἔχει δὲ καὶ τοῦτο ἀπορίαν καὶ σκέψιν, πότερόν ἐστι
πρὸς τὸν φαῦλον ἀδικία, ἢ οὔ. εἰ γὰρ ἡ μὲν ἀδικία ἐστὶν ἐν βλά-
βῃ, ἡ δὲ βλάβη, ἐν στερήσει τῶν ἀγαθῶν, οὐκ ἂν δόξειε βλάπτειν.
τὰ γὰρ ἀγαθὰ ἃ αὐτῷ οἴεται εἶναι ἀγαθὰ, οὐκ ἀγαθά εἰσιν. ἡ
γὰρ ἀρχὴ καὶ ὁ πλοῦτος τὸν φαῦλον οὐ δυνάμενον αὐτοῖς
1 χρῆσθαι ὀρθῶς βλάψει. εἰ οὖν αὐτὸν βλάψει παραγινόμενα,
ὁ τούτων στερίσκων οὐκ ἂν δόξειεν ἀδικεῖν. ὁ δὴ τοιοῦτος λόγος
δόξειεν ἂν εἶναι παράδοξος τοῖς πολλοῖς. πάντες γὰρ οἴονται
καὶ ἀρχῇ καὶ δυνάμει καὶ πλούτῳ δυνατοὶ εἶναι χρῆσθαι,
οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνοντες. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ νομο-
» θέτου. ὁ γὰρ νομοθέτης οὐ πᾶσιν ἐπιτρέπει τὸ ἄρχειν, ἀλλ' ὡς
» εἴρηται καὶ ἡ ἡλικία καὶ ἡ εὐπορία. ἣν δεῖ ὑπάρχειν τῷ μέλ-
λοντι ἄρχειν, ὡς οὐ δυνατὸν ὂν παντὶ ἄρχειν ὑπάρξαι. εἰ δή-
2 τις ἀγανακτοίη ὅτι οὐκ ἄρχει. ἢ οὐδεὶς ἐᾷ κυβερνᾶν, οὐ
γὰρ ἔχεις, εἴποι ἄν τις οὐδὲν τοιοῦτον ἐν τῇ ψυχῇ, ᾧ δυνήσει καὶ
ἄρχειν καὶ κυβερνᾶν. ἢ ἐπὶ μὲν τοῦ σώματος ὁρῶμεν οὐ δυνα-
μένοις ὑγιαίνειν τοῖς τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ προσφερομένοις. ἀλ-
λ' εἰ μέλλει τις ὑγιαίνειν τὸ σῶμα τὸ φαῦλον, ὕδωρ αὐτῷ πρό-
τερον καὶ ὀλίγα σιτία προσενεκτέον. τῷ δὲ τὴν ψυχὴν φαύ-
λην ἔχοντι πρὸς τὸ μηδὲν κακὸν ἐργάζεσθαι, ἀφεκτέον καὶ πλού-
του καὶ ἀρχῆς καὶ δυνάμεως καὶ ἁπλῶς τῶν τοιούτων. ὅσῳ
3 εὐκινητότερον καὶ εὐμεταβολώτερον ψυχὴ σώματος. ὥσπερ
γὰρ ὁ φαῦλος τὸ σῶμα οὕτως ἦν ἐπιτήδειος διαιτᾶσθαι. καὶ
ὁ φαῦλος τὴν ψυχὴν οὕτως ἐπιτήδειος διάγειν μηδὲν τῶν
τοιούτων ἔχων. ἔχει δὲ καὶ τὸ τοιοῦτον ἀπορίαν, οἷον ἐπειδὰν
μὴ ᾖ ἅμα πρᾶξαι, τὰ ἀνδρεῖα καὶ τὰ δίκαια πότερ' ἄν τις πρά-
ξειεν. ἐν μὲν δὴ ταῖς φυσικαῖς ἀρεταῖς ἔφαμεν τὴν ὁρμὴν μό-
νον δεῖν πρὸς τὸ καλὸν ὑπάρχειν ἄνευ λόγου. ᾧ δ' ἐστὶν αἵρεσις
ἐν τῷ λόγῳ, καὶ τῷ λόγον ἔχοντί ἐστιν. ὥστε τὸ ἅμα λέγεσθαι
4 καὶ παρίσαι. καὶ ἡ τελεία ἀρετὴ ὑπάρξει, ἣν ἔφαμεν μετὰ φρο-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

νηκαίως εἶναι. οὐκ αὐτὴ δὲ τῆς φυσικῆς ὁρμῆς τῆς ἐπὶ τὸ καλὸν,
οὐδ᾽ ἐναντιώσεται ἀρετῇ. πέφυκε γὰρ ὑπείκειν τῷ λόγῳ. ἢ ὡς
οὗτος προστάττει. ὥστ᾽ ἐφ᾽ ὃ ἂν οὗτος ἄγῃ, ἐπὶ τοῦτο ἀποκλί-
νει. τὸ γὰρ βέλτιον οὗτός ἐστιν ὁ αἱρούμενος. οὔτε γὰρ ἄνευ τῆς
φρονήσεως αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ γίνονται, οὔθ᾽ ἡ φρόνησις τελεία
ἄνευ τῶν ἄλλων ἀρετῶν. ἀλλὰ συνεργοῦσί πως μετ᾽ ἀλλήλων
ἐπακολουθοῦσαι τῇ φρονήσει. οὐχ ἧττον δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα
ἀπορήσεται. πότερόν ποτε καὶ ἐπὶ τῆς ἀρετῆς οὕτως ἔχει ὥς 1
περ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν τῶν τ᾽ ἐκτὸς καὶ τῶν περὶ σῶμα.
ταῦτα γὰρ εἰς ὑπερβολὴν γινόμενα, χείρους ποιεῖ. οἷον ὁ πλοῦ
τος πολὺς γινόμενος, ὑπερόπτας καὶ ἀηδεῖς ἐποίησεν. ὁ-
μοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ἀρχῆς, τιμῆς, κάλλους,
μεγέθους, πότερον οὕτω καὶ ἐπ᾽ ἀρετῆς οὕτως ἔχει, ὥστε ἐὰν
τινι δικαιοσύνη ἢ ἀνδρία εἰς ὑπερβολὴν παραγένηται, χεί-
ρων ἔσται; ἢ οὔ φησιν. ἀλλ᾽ ἀπ᾽ μὲν τῆς ἀρετῆς τιμὴ γίνεται.
ἡ δὲ τιμὴ, μεγάλη γινομένη, χείρους ποιεῖ. ὥστε δῆλον, ὅτι φη 2
σὶν ἀρετὴ εἰς ἐπίδοσιν βαδίζουσα μεγέθους χείρους ποιήσει. τῆς
δὲ τιμῆς ἡ ἀρετὴ αἰτία. ὥστε καὶ ἡ ἀρετὴ ποιοίη ἂν χείρους
μείζων γινομένη. ἢ οὐ τοῦτο ἀληθές. τῆς γὰρ ἀρετῆς εἰ καὶ ἀλ
» λα πολλά ἐστιν ἔργα ὥσπερ καὶ ἔστι, καὶ τοῦτο ἐν τοῖς μάλι-
» στα, τὸ τοῖς ἀγαθοῖς τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις δύνασθαι ὀρ-
» θῶς παραγινομένοις χρῆσθαι. εἰ δὴ ὁ σπουδαῖος παραγινο-
μένης αὐτῷ ἢ τιμῆς ἢ ἀρχῆς μεγάλης μὴ χρήσεται τούτοις,
οὐκέτι ἂν εἴη σπουδαῖος. οὔτε δὴ ἡ τιμὴ οὔτε ἡ ἀρχὴ ποιήσει 3
τὸν σπουδαῖον χείρω, ὥσπερ οὐδ᾽ ἡ ἀρετή. τὸ δ᾽ ὅλον ἐπει-
δήπερ ἡμῖν ἐν ἀρχῇ διώρισται, ὅτι εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ μεσότη-
τες. καὶ ἡ μᾶλλον ἀρετὴ, μᾶλλον ἐστὶ μεσότης. ὥστ᾽ οὐχ
ὅτι χείρω ποιήσει εἰς μέγεθος ἡ ἀρετὴ ἰοῦσα, ἀλλὰ βελτίω.
ἡ γὰρ μεσότης, ἐνδείας καὶ ὑπερβολῆς τῆς τῶν παθῶν ἦν
μεσότης. ταῦτα μὲν μέχρι τούτου. μετὰ δὲ ταῦτα ἀναγκαῖόν
ἐστιν ἑτέραν ἀρχὴν ποιησαμένους, λέγειν ὑπὲρ ἐγκρατείας
καὶ ἀκρασίας. ὥσπερ δὲ καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία αὐταί εἰσιν 4

ἄτοπι, ὡσαύτως ἀναγκαῖον καὶ τοὺς περὶ τούτων λόγους λεχ
θησομένους ἀτόπους γίνεσθαι. οὐ γὰρ ὁμοία ἡ ἀρετὴ αὕτη
ἐστὶ ταῖς ἄλλαις. ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἐπὶ ταὐτὰ καὶ ὁ λό-
γος καὶ τὰ πάθη ὁρμῶσι, καὶ οὐκ ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις. ἐπὶ
δὲ ταύτης ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις ὅ, τε λόγος καὶ τὰ πάθη. ἔστι
» δὲ τρία τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα, καθ' ἃ φαῦλοι λεγόμεθα,
» κακία, ἀκρασία, θηριότης. περὶ μὲν οὖν κακίας καὶ ἀρε-
1 τῆς τί ἐστι καὶ ἐν τίσιν, εἴρηται ἡμῖν ἐν τοῖς ἐπάνω. νῦν δὲ περὶ
ἀκρασίας καὶ θηριότητος λεκτέον ἂν εἴη. Ἔστι δὲ ἡ θηριότης,
ὑπερβάλλουσά τις κακία. ὅταν γάρ τινα παντελῶς ἴδωμεν
φαῦλον, οὐδ' ἄνθρωπόν φαμεν εἶναι, ἀλλὰ θηρίον. ὡς οὔσης
τινὰ κακίαν, θηριότητα. ἡ δὲ ἀντικειμένη ἀρετὴ ταύτῃ, ἔστιν ἀ-
» νώνυμος. ἔστι δ' ἡ τοιαύτη ὑπὲρ ἄνθρωπον οὖσα οἷον ἡρωϊκή-
» τις καὶ θεία. ἀνώνυμος δὲ ἐστὶν αὕτη ἡ ἀρετή, ὅτι οὐκ ἔστι θεοῦ
» ἀρετή. ὁ γὰρ θεὸς βελτίων τῆς ἀρετῆς. καὶ οὐ κατ' ἀρετήν ἐστι
2 σπουδαῖος. οὕτω γὰρ βελτίων ἔσται ἡ ἀρετὴ τοῦ θεοῦ. διὸ ἀνώ-
νυμος ἡ ἀρετὴ ἡ τῇ κακίᾳ τῇ θηριότητι ἀντικειμένη. θέλει δὴ
τῇ τοιαύτῃ ἀντικεῖσθαι ἡ θεία καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον. ὥσπερ
γὰρ καὶ ἡ κακία ἡ θηριότης ὑπὲρ ἄνθρωπόν ἐστιν. οὕτω καὶ ἡ
ἀρετὴ ἡ ἀντικειμένη. περὶ δὲ ἀκρασίας καὶ ἐγκρατείας πρῶ
τον δεῖ εἰπεῖν τὰ ἀπορούμενα πρὸς τοὺς ἐναντιουμένους λό-
γους τοῖς φαινομένοις, ὅπως ἐκ τῶν ἀπορουμένων λόγων συνε
πισκεψάμενοι, καὶ ταῦτα ἐξετάσαντες, τὴν ἀλήθειαν περὶ
3 αὐτῶν, εἰς τὸ ἐνδεχόμενον ἴδωμεν. ῥᾷον γὰρ οὕτως ἰδεῖν τἀλη
θὲς ἔσται. Σωκράτης μὲν οὖν ὁ πρεσβύτης ἀνῄρει ὅλως, καὶ
οὐκ ἔφη ἀκρασίαν εἶναι, λέγων ὅτι οὐθεὶς εἰδὼς τὰ κακά, ὅτι
κακά εἰσιν, ἕλοιτ' ἄν. ὁ δὲ ἀκρατὴς δοκεῖ εἰδὼς ὅτι φαῦλά
εἰσιν, αἱρεῖσθαι, ὅμως ἀγόμενος ὑπὸ τοῦ πάθους. διὰ δὴ τὸν
τοιοῦτον λόγον οὐκ ᾤετο εἶναι ἀκρασίαν οὐκ ὀρθῶς. ἄτοπον
γὰρ τῷ λόγῳ τούτῳ πεισθέντας ἀναιρεῖν τὸ πιθανῶς γινό-
μενον. ἀκρατεῖς γάρ εἰσιν ἄνθρωποι καὶ αὐτοὶ εἰδότες ὅτι
4 φαῦλα, ὅμως ταῦτα πράττουσιν. ἐπεὶ δ' οὖν ἐστιν ἀκρασία,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

πότερον ὁ ἀκρατὴς ἐπιστήμην τινὰ ἔχει, ᾗ θεωρεῖ καὶ ἐξετάζει
» τὰ φαῦλα; ἀλλὰ πάλιν οὐκ ἂν δόξειεν· ἄτοπον γὰρ τὸ κράτι-
» στον καὶ βεβαιότατον τῶν ἐν ἡμῖν, ἡττᾶσθαι ὑπό τινος. ἐπιστήμη
» γὰρ πάντων τῶν ἐν ἡμῖν, μονιμώτατόν ἐστι καὶ βιαστικώτατον.
ὥστε πάλιν ὁ λόγος οὗτος ἐναντιοῦται τῷ μὴ εἶναι ἐπιστήμην.
ἀλλ' ἆρά γε ἐπιστήμη μὲν οὔ. δόξα δέ. ἀλλ' εἰ δόξαν ἔχει ὁ ἀκρα-
τής, οὐκ ἂν εἴη ψεκτός. εἰ γὰρ φαῦλόν τι πράττει μὴ ἀκριβῶς
εἰδώς, ἀλλὰ δοξάζων, συγγνώμην ἄν τις ἀποδοίη προσθέσθαι 1
τῇ ἡδονῇ καὶ πρᾶξαι τὰ φαῦλα μὴ ἀκριβῶς εἰδότα ὅτι τὰ φαῦ-
λά εἰσιν, ἀλλὰ δοξάζοντα. οἷς δέ γε συγγνώμην ἔχομεν, τούτους
οὐ ψέγομεν. ὥστε ὁ ἀκρατὴς εἴπερ δόξαν ἔχει, οὐκ ἔσται ψεκτός.
ἀλλ' ἔστι ψεκτός. οἱ δὴ τοιοῦτοι λόγοι ἀπορεῖν ποιοῦσιν. οἱ μὲν
γάρ, οὐκ ἔφασαν εἶναι ἐπιστήμην. ἄτοπόν τι γὰρ συμβαίνει. οἱ δὲ
πάλιν, οὐδὲ δόξαν. καὶ γὰρ οὕτως ἄτοπόν τι πάλιν ἐναντίον συμ-
βαίνειν. ἀλλὰ δὴ καὶ ταῦτ' αὖ τις ἀπορήσειεν. ἐπεὶ γὰρ δοκεῖ ὁ
σώφρων καὶ ἐγκρατὴς εἶναι. πότερον τῷ σώφρονι τί ποιήσει σφο- 2
δρὰς ἐπιθυμίας. εἰ μὲν οὖν ἔσται ἐγκρατής, σφοδρὰς δεήσει
ἔχειν αὐτὸν ἐπιθυμίας. οὐ γὰρ ἂν εἴποις ἐγκρατῆ, ὅστις με-
τρίων ἐπιθυμιῶν κρατεῖ. εἰ δέ γε σφοδρὰς μὴ ἕξει ἐπιθυμίας,
οὐκ ἔτι ἔσται σώφρων. οὐ γὰρ σώφρων ἔσται ὁ μὴ ἐπιθυμῶν μὴ
δὲ πάσχων οὐθέν. ἔχει δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα πάλιν ἀπορίαν. συμ-
βαίνει γὰρ ἐκ τῶν λόγων καὶ τὸν ἀκρατῆ ποτε ἐπαινετὸν εἶναι.
καὶ τὸν ἐγκρατῆ ψεκτόν. ἔστω γάρ τις φησὶ διημαρτηκὼς τῷ λο-
γισμῷ. καὶ δοκείτω αὐτῷ λογιζομένῳ τὰ καλὰ εἶναι φαῦ- 3
λα. ἡ δ' ἐπιθυμία ἀγέτω ἐπὶ τὰ καλά. οὐκ οὖν ὁ μὲν λόγος
οὐκ ἐάσει πράττειν. ὑπὸ δὲ τῆς ἐπιθυμίας ἀγόμενος πράσ-
σει. τοιοῦτος δ' ἦν ὁ ἀκρατής. πράξει ἄρα τὰ καλά. ἡ δ' ἐπι-
θυμία ἐπὶ ταῦτα ἀγέτω. ὁ δὲ λόγος κωλύσει. διαμαρτανέτω
γὰρ τῷ λογισμῷ τῶν καλῶν. οὐκοῦν οὗτος ἀκρατὴς μὲν ἔσται.
ἐπαινετὸς μέντοι. ᾗ γὰρ πράττει τὰ καλά, ἐπαινετός. ἄτοπον
δὴ τὸ συμβαῖνον. πάλιν δ' αὖ διαμαρτανέτω τῷ λόγῳ. καὶ τὰ
καλά, αὐτῷ μὴ δοκείτω καλὰ εἶναι. ἡ δ' ἐπιθυμία ἀγέτω ἐπὶ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὰ καλά. ἐγκρατὴς μὲν γε ἐστὶν ὁ ἐπιθυμῶν μὲν, μὴ πράττων
δὲ ταῦτα διὰ τὸν λόγον. οὐκοῦν ὁ διαμαρτάνων τῷ λόγῳ τῆς
καλῶν κωλύει ὧν ἐπιθυμεῖ, πράττειν. κωλύει ἄρα τὰ καλὰ
πράττειν. ἔστι ταῦτα γὰρ ἡ ἐπιθυμία ἡ φαύλη. ὁ δέ γε τὰ καλὰ
μὴ πράττων δέον πράττειν, ψεκτός. ὁ ἄρα ἐγκρατὴς ἔσται πο-
τε ψεκτός. ἄτοπον δὴ καὶ οὕτω τὸ συμβαῖνον. πότερον δ' ἡ ἀ-
κρασία καὶ ὁ ἀκρατὴς ἐν ἅπασιν ἔσται καὶ περὶ πάντα, οἷον
1 περὶ χρήματα καὶ τιμὴν καὶ ὀργὴν καὶ δόξαν. περὶ γὰρ ταῦτα
πάντα δοκοῦσιν ἀκρατεῖς εἶναι, ἢ οὔ. ἀλλὰ περί τι ἀφωρισμέ-
νον ἐστὶν ἡ ἀκρασία, ἀπορήσειεν ἄν τις. τὰ μὲν οὖν ἀπορίαν πα-
ρέχοντα, ταῦτ' ἐστίν. ἀναγκαῖον δὲ λῦσαι τὰς ἀπορίας. πρῶ-
τον μὲν οὖν τὴν ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης, ἄτοπον γὰρ ἐδόκει εἶναι, ἐπι-
στήμην ἔχοντα ταύτην ἐκβαλεῖν ἢ μεταπίπτειν. ὁ δ' αὐτὸς
λόγος καὶ ἐπὶ τῆς δόξης. οὐθὲν γὰρ διαφέρει δόξαν εἶναι ἢ ἐπιστή-
μην. εἰ γὰρ ἔσται ἡ δόξα σφοδρὰ τῷ βέβαιον εἶναι καὶ ἀμετά-
2 πιστον, οὐθὲν διοίσει τῆς ἐπιστήμης, δόξης ἐχούσης τὸ πιστεύειν,
οὕτως ἔχειν ὡς δοξάζουσιν. οἷον Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος τοιαύτην
ἔχει δόξαν, ὑπὲρ ὧν αὐτῷ ἐδόκει. οὐθὲν δὴ ἄτοπον τῷ ἀκρα-
τεῖ, οὔτ' εἰ ἐπιστήμην ἔχει οὔτ' εἰ δόξαν οἵαν λέγομεν, πράττειν
» τι φαῦλον. ἔστι γὰρ ἐπίστασθαι διττόν. ὧν ἓν μὲν ἐστὶ τὴν ἐπιστή-
» μην ἔχειν. ἐπίστασθαι γὰρ φαμὲν τότε ὅταν τις ἐπιστήμην ἔχῃ. ἓν
» δ' ἕτερον, τὸ ἐνεργεῖν ἤδη τῇ ἐπιστήμῃ. ἀκρατὴς οὖν ἐστὶν ὁ ἔχων
τὴν ἐπιστήμην τῶν καλῶν, οὐκ ἐνεργῶν δὲ αὐτῇ. ὅταν οὖν μὴ
3 ἐνεργῇ τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ, οὐδὲν ἄτοπόν ἐστιν αὐτὸν πράττειν τὰ
φαῦλα ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην. ὅμοιον γάρ ἐστιν ὥσπερ ἐπὶ τῶν
καθευδόντων. οὗτοι γὰρ ἔχοντες τὴν ἐπιστήμην, ὅμως ἐν τῷ
ὕπνῳ πολλὰ δυσχερῆ καὶ πράττουσι καὶ πάσχουσιν. οὐ γὰρ ἐνερ-
γεῖ ἐν αὐτοῖς ἡ ἐπιστήμη. ὡσαύτως δ' ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς. ὥσπερ
γὰρ καθεύδοντι ἔοικε, καὶ τῇ ἐπιστήμῃ οὐκ ἐνεργεῖ. λύεται δ' ἡ
ἀπορία οὕτως. ἠπορεῖτο γὰρ, πότερον ὁ ἀκρατὴς ἐκβάλλει πό-
τε τὴν ἐπιστήμην, ἢ μεταπίπτει. ἄτοπον γὰρ ἀμφότερα δοκεῖ
4 εἶναι. ἀλλὰ πάλιν ἐντεῦθεν ἂν γένοιτο φανερὸν, ὥσπερ ἔφα-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μὲν ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς, ἐκ δύο προτάσεων γίνεσθαι τὸν συλ-
λογισμόν. καὶ τούτων εἶναι τὴν μὲν πρώτην καθόλου, τὴν δὲ
δευτέραν ὑπ' αὐτήν τε καὶ ἐπὶ μέρους. οἷον ἐπίσταμαι πάντ'
ἄνθρωπον πυρέττοντα ὑγιῆ ποιῆσαι, οὗτος δὲ πυρέττει. ἐπίστα-
μαι ἄρα καὶ τοῦτον ὑγιῆ ποιῆσαι. ἔστιν οὖν, ὃ τῇ μὲν καθόλου
ἐπιστήμῃ ἐπίσταμαι. τῇ δ' ἐπὶ μέρους οὔ. γίνεται οὖν ἁμαρτία
τῷ τὴν ἐπιστήμην ἔχοντι. καὶ ἐν ταὐτῷ οἷον ἅπαντα μὲν τὸν πυ-
ρέττοντα ὑγιῆ ποιῆσαι. εἰ μέντοι οὗτος πυρέττει, οὐκ οἶδα. ὡσαύ- 1
τως τοίνυν ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς τοῦ τὴν ἐπιστήμην ἔχοντος ἡ αὐ-
τὴ ἁμαρτία συμβήσεται. ἐνδέχεται γὰρ τὸν ἀκρατῆ, τὴν μὲν
καθόλου ἐπιστήμην ἔχειν, ὅτι τὰ τοιαῦτα φαῦλα καὶ βλα-
βερά. μὴ μέντοι γε ὅτι ἐστὶ ταῦτα φαῦλα, ἐπὶ μέρους εἰδέναι.
ὥστε οὕτως ἔχων τὴν ἐπιστήμην ἁμαρτήσεται. ἔχει γὰρ τὴν κα-
θόλου. τὴν δ' ἐπὶ μέρους, οὔ. οὐδὲν οὖν ἄτοπον οὐδ' οὕτω συμ-
βήσεται ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς, τὸν ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην φαῦλόν
τι πράττειν. ἔστι γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν μεθυόντων. οἱ γὰρ μεθύοντες, 2
ὅταν αὐτοῖς ἡ μέθη ἀπαλλαγῇ, πάλιν οἱ αὐτοί εἰσιν. οὐκ ἐξέ-
στη δ' αὐτῶν ὁ λόγος, οὐδ' ἡ ἐπιστήμη, ἀλλ' ἐκρατήθη ὑπὸ
τῆς μέθης. ἀπαλλαγέντες δὲ τῆς δὲ μέθης, πάλιν οἱ αὐτοί εἰ-
σιν. οὐκ ἐξέστη δ' αὐτῶν ὁ λόγος οὐδ' ἡ ἐπιστήμη. ὁμοίως ἔχει
ὁ ἀκρατὴς πάλιν. ἐπικρατῆσαν γὰρ τὸ πάθος ἠρεμεῖν ἐποίησε
τὸν λογισμόν. ὅταν δ' ἀπαλλαγῇ τὸ πάθος ὥσπερ ἡ μέθη, πά-
λιν ὁ αὐτὸς ἐστιν. ἦν δὲ καὶ ἄλλος τις λόγος ἐπὶ τῆς ἀκρασίας,
ὃς παρεῖχεν ἀπορίαν ὡς ἐπαινετοῦ ποτε τοῦ ἀκρατοῦς ἐσομέ- 3
νου, καὶ ψεκτοῦ τοῦ ἐγκρατοῦς. οὐ συμβαίνει δὲ τοῦτο. οὐ γάρ ἐστιν
οὔτ' ἐγκρατὴς οὔτ' ἀκρατὴς ὁ τῷ λόγῳ διαψευσάμενος. ἀλλὰ
ὀλίγον ἔχων ὀρθὸν καὶ τούτῳ τὰ φαῦλ' ὄντα κρίνων καὶ τὰ κα-
λά. καὶ ἀκρατὴς μὲν, ὁ τῷ ὡς τοιούτῳ λόγῳ ἀπειθῶν. ἐγκρα-
τὴς δὲ, ὁ πειθόμενος καὶ μὴ ὑπὸ τῆς ἐπιθυμιῶν ἀγόμενος.
οὐδὲ γὰρ ᾧ τινι οὐ δοκεῖ πατέρα τύπτειν αἰσχρὸν εἶναι, ἐπιθυ-
μεῖ τι δὲ τύπτειν, ὁ τούτου ἀπεχόμενος ἐγκρατής ἐστι. ὥστε εἰ
μή ἐστιν ἐπὶ τῶν τοιούτων μήτε ἐγκράτεια μήτε ἀκρασία, οὐδ' ἂν 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἐπαινετὴ εἴη ἡ ἀκρασία, ἡ δὲ ψεκτὴ ἡ ἐγκράτεια, ὥσπερ ἐδόκει.
εἰσὶ δὲ τῶν ἀκρασιῶν αἱ μὲν, νοσηματικαί. αἱ δὲ φύσει. οἷον.
νοσηματικαὶ μὲν, αἱ τοιαῦται. εἰσὶ γάρ τινες οἳ τίλλοντες τρί-
χας διατρώγουσιν εἰ οὖν τις ταύτης τῆς ἡδονῆς κρατεῖ, οὐκ ἔστιν
ἐπαινετός. οὐδὲ ψεκτὸς, ἐὰν μὴ κρατεῖ. ἢ οὐ σφόδρα. φύσει
δὲ, οἷον υἱόν ποτέ φασι κρινόμενον ἐν δικαστηρίῳ ὅτι τὸν πατέρα
τύπτοι, ἀπολογεῖσθαι λέγοντα ὅτι, καὶ γὰρ οὗτος τὸν ἑαυτοῦ
1 πατέρα, καὶ ἀποφυγεῖν δεῖ. δοκεῖ γὰρ τοῖς δικασταῖς φυσικὴν
εἶναι τὴν ἁμαρτίαν. εἰ δή τις τοῦ τὸν πατέρα τύπτειν κρατοίη,
οὐκ ἐπαινετός. οὐ δὴ τὰς τοιαύτας ζητοῦμεν νῦν ἀκρασίας, οὐ
δ' ἐγκρατείας. ἀλλὰ καθ' ἃς ψεκτοὶ ἁπλῶς καὶ ἐπαινετοὶ λεγό-
μεθα. ἔστι δὲ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν, ἐκτὸς οἷον, πλοῦτος, ἀρχὴ, τι-
μὴ, φίλοι, δόξα. τὰ δὲ ἀναγκαῖα, καὶ περὶ σῶμά ἐστιν. οἷον ἁφή-
τε καὶ γεῦσις. ὁ οὖν περὶ ταῦτα ἀκρατὴς, οὗτος ἁπλῶς ἂν καὶ
ἀκρατὴς δόξειεν εἶναι. καὶ οἷαι σωματικαί. καὶ ἣν ζητοῦμεν
2 ἀκρασίαν ἤδη περὶ ταῦτα δόξειεν εἶναι. ἠπορεῖτο δὲ πάλιν, τί
ποτέ ἐστιν ἡ ἀκρασία. περὶ μὲν οὖν τιμὴν, οὐκ ἔστιν ἁπλῶς ἀ-
κρατής. ἐπαινεῖται γάρ πως ὁ περὶ τιμὴν ἀκρατής. φιλότι-
μος γάρ τις. τὸ δ' ὅλον λέγομεν καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων τὸν ἀ-
κρατῆ προστιθέντες, περὶ τιμὴν ἀκρατὴς, ἢ δόξαν, ἢ ὀργήν.
ἀλλὰ τῷ ἁπλῶς ἀκρατεῖ οὐ προστίθεμεν περὶ ἃ ὑπάρχον-
τος αὐτῷ καὶ φανεροῦ ὄντος αὐτοῦ τῆς προσθέσεως περὶ ἅ ἐστιν,
ἔστι γὰρ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας τὰς σωματικὰς, ὁ ἁπλῶς
3 ἀκρατής. δῆλον δὲ καὶ ἐντεῦθεν, ὅτι περὶ ταῦτα ἡ ἀκρασία.
ἐπεὶ γὰρ ψεκτὸς ὁ ἀκρατὴς, ψεκτὰ εἶναι τὰ ὑποκείμενα. τι-
μὴ μὲν οὖν, καὶ δόξα καὶ ἀρχὴ, καὶ χρήματα, καὶ περὶ ὅ-
σα ἄλλα ἀκρατεῖς λέγονται, οὐκ εἰσὶ ψεκτά. αἱ δ' ἡδοναὶ
αἱ σωματικαὶ, ψεκταί. διὸ εἰκότως ὁ περὶ ταύτας ὢν
μᾶλλον τοῦ δέοντος, οὗτος ἀκρατὴς τελέως λέγεται.
ἐπειδὴ δέ ἐστι τῶν περὶ τὰ ἄλλα ἀκρασιῶν λεγομένων, ἡ
περὶ τὴν ὀργὴν οὖσα, ἀκρασία ψεκτοτάτη, πότερον ψεκ-
4 τοτάτη ἐστὶν ἡ περὶ τὴν ὀργὴν. ἢ ἡ περὶ τὰς ἡδονάς.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἔστιν οὖν ἡ περὶ τὴν ὀργὴν ἀκρασία, ὁμοία τῇ τῶν παίδων τοῖς
πρὸς τὸ διακονεῖν προθύμως ἔχουσι. καὶ γὰρ οὗτοι ὅταν εἴπῃ
ὁ δεσπότης δός μοι, τῇ προθυμίᾳ ἐξενεχθέντες, πρὶν τὴν ἀκοῦ
σαι ὃ δεῖ δοῦναι, ἔδωκαν καὶ ἐν τῇ δόσει διήμαρτον. πολλάκις
γὰρ δέον βιβλίον δοῦναι, γραφεῖον ἔδωκαν. ὅμοιον δὲ πέπονθε
τούτῳ, ὁ τῆς ὀργῆς ἀκρατής. ὅταν γὰρ ἀκούσῃ τὸ πρῶτον ῥῆ-
μα ὅτι ἠδίκησεν, ὥρμησεν ὁ θυμὸς πρὸς τὸ τιμωρήσασθαι, οὐκ
ἔτι ἀναμείνας ἀκοῦσαι. πότερον δεῖ, ἢ οὐ δεῖ. ἢ ὅτι γε οὐχ 1
οὕτω σφόδρα. ἡ μὲν οὖν τοιαύτη ὁρμὴ πρὸς ὀργὴν, εἰ δοκεῖ
ἀκρασία εἶναι ὀργῆς, οὐ λίαν ἐπιτιμητέα ἐστίν. ἡ δὲ πρὸς τὴν
ἡδονὴν ὁρμὴ, ψεκτή γε. ἔστι γὰρ διαφορὰ ἔχουσα πρὸς ταύ-
την διὰ τὸν λόγον, ὃς ἀπορρέπει τοῦ μὴ πράττειν. ἀλλ' ὅμως
πράττει διὰ τὸν λόγον. διὸ ψεκτὴ ἐστὶ μᾶλλον τῆς δι' ὀργὴν ἀ-
κρασίας. ἡ μὲν γὰρ δι' ὀργὴν ἀκρασία, λύπη ἐστίν. οὐδεὶς γὰρ
ὀργιζόμενος οὐ λυπεῖται. ἡ δὲ δι' ἐπιθυμίαν, μεθ' ἡδονῆς. διὸ
μᾶλλον ψεκτή. ἡ γὰρ δι' ἡδονὴν ἀκρασία μεθ' ὕβρεως δοκεῖ 2
εἶναι. πότερον δὲ καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ καρτερία ταυτόν ἐστιν,
ἢ οὔ. ἡ μὲν γὰρ ἐγκράτεια ἔστι περὶ ἡδονὰς, καὶ ὁ ἐγκρατὴς ὁ
κρατῶν τῶν ἡδονῶν. ἡ δὲ καρτερία περὶ λύπας. ὁ γὰρ καρ-
τερῶν καὶ ὑπομένων τὰς λύπας, οὗτος καρτερικός ἐστι. πάλιν
ἡ ἀκρασία καὶ ἡ μαλακία οὐκ ἔστι ταυτόν. ἡ μὲν γὰρ μαλακία
ἐστὶν ὁ μαλακὸς, ὁ μὴ ὑπομένων πόνους οὐχ ἅπαντας δὲ, ἀλ
λ' οὓς ἀναγκαίως ἂν ἄλλος τις ὑπομείνειεν. ὁ δ' ἀκρατὴς ὁ μὴ
δυνάμενος ὑπομένειν ἡδονὰς, ἀλλὰ καταμαλακιζόμενος καὶ 3
ὑπὸ τούτων ἀγόμενος. ἔστιν οὖν πάλιν τις καλούμενος ἀκό-
λαστος. πότερον οὖν ὁ ἀκόλαστος ἀκρατὴς, καὶ ὁ ἀκρατὴς ὁ
αὐτὸς, ἢ οὔ; ὁ μὲν γὰρ ἀκόλαστος τοιοῦτός τις, οἷος οἴεσθαι ἃ
πράττει, ταῦτα καὶ βέλτιστα εἶναι αὐτῷ καὶ συμφορώτατα.
καὶ λόγον οὐδένα ἔχειν ἐναντιούμενον τοῖς αὐτῷ φαινομένοις
ἡδέσιν. ὁ δὲ ἀκρατὴς λόγον ἔχει, ὃς ἐναντιοῦται αὐτῷ, ἐφ' ἃ ἡ
ἐπιθυμία ἄγει. πότερον δὲ εὐιατότερος ὁ ἀκόλαστος ἢ ὁ ἀ-
κρατής. οὕτω μὲν οὖν οὐ δόξειεν ἂν ὁ ἀκρατὴς, ὁ δ' ἀκόλαστος 4

εὐιατό-

εὐιατότερος. εἰ γὰρ αὐτῷ λόγος ἐγγένοιτο ὁ διδάξων ὅτι φαῦλα, οὐκέτι πράξει. τῷ δέ γε ἀκρατεῖ ὑπάρχει ὁ λόγος, καὶ ὅμως πράττει. ὥστε ἂν ὁ τοιοῦτος δόξειεν ἀνίατος εἶναι. ἀλλὰ πότερον διάκειται χεῖρον ᾧ μηδὲν ἀγαθόν τι ὑπάρχει καὶ τῷ κατὰ ταῦτα. ἢ δῆλον ὅτι ἐκεῖνος. καὶ ὅσῳ γε ὅ, τι τιμιώτερον κακῶς διάκειται. ἔστι τοίνυν ὁ μὲν ἀκρατής, ἀγαθὸν ἔχων τὸν λόγον, ὀρθὸν ὄντα. ὁ δὲ ἀκόλαστος οὐκ ἔχει, ὅτι ἐστὶν ὁ λόγος ἑκά-
1 στου ἀρχή. τοῦ μὲν οὖν ἀκρατοῦς ἡ ἀρχὴ τιμιώτατον ὄν, εὖ διάκειται. τοῦ δὲ ἀκολάστου, κακῶς. ὥστε χείρων ἂν εἴη ὁ ἀκόλαστος τοῦ ἀκρατοῦς. ἔτι ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς θηριότητος ἧς ἐλέγομεν κακίας, οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἐν θηρίῳ οὖσαν ἀλλ' ἐν ἀνθρώπῳ. ἡ γὰρ θηριότης, ὄνομά ἐστιν τῇ ὑπερβαλλούσῃ κακίᾳ. διὰ τί δ' οὐδέν, ἢ ὅτι ἡ ἀρχὴ φαύλη ἐν θηρίῳ οὐκ ἔστιν. ἔστι δὲ ἡ ἀρχή, ὁ λόγος. ἐπεὶ πότερον ἂν πλείω κακὰ ποιήσειε λέων, ἢ Διονύσιος ἢ Φάλαρις ἢ Κλέαρχος ἤ τις τούτων τῶν μοχθηρῶν. ἢ δῆλον, ὅτι οὗ-
2 τοι. ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐνοῦσα φαύλη, μεγάλα συμβάλλεται. ἐν δὲ θηρίῳ ὅλως οὐκ ἔστιν ἀρχή. ἐν μὲν οὖν τῷ ἀκολάστῳ ἔνεστιν ἀρχὴ φαύλη. ἡ γὰρ πράττει φαῦλα ὄντα, καὶ ὁ λόγος σύμφησι ταῦτα, καὶ δοκεῖ αὐτῷ ταῦτα δεῖν πράττειν, φαῦλος. ἐν αὐτῷ δ' ἡ ἀρχὴ ἔνεστιν ὑγιής. διὸ βελτίων ἂν δόξειεν εἶναι ὁ ἀκρατὴς τοῦ ἀκολάστου. ἔστι δὲ καὶ τῆς ἀκρασίας, δύο εἴδη. ἡ μέν, προπετική τις καὶ ἀπρονόητος καὶ ἐξαίφνης γινομένη. οἷον, ὅταν ἴδωμεν καλὴν γυναῖκα, εὐθέως τι ἐπάθομεν, καὶ ἀπὸ τοῦ πάθους
3 ὁρμὴ ἐγένετο πρὸς τὸ πρᾶξαί τι ὧν ἴσως οὐ δεῖ. ἡ δ' ἑτέρα, οἷον ἀσθενική τις ἡ μετὰ λόγου οὖσα ἀποτρέποντος. ἐκείνη μὲν οὖν, οὐδ' ἂν λίαν δόξειεν εἶναι ψεκτή. καὶ γὰρ ἐν τοῖς σπουδαίοις ἡ τοιαύτη ἐγγίνεται ἐν τοῖς θερμοῖς καὶ εὐφυέσιν. ἡ δέ, ἐν τοῖς ψυχροῖς καὶ μελαγχολικοῖς. οἱ δὲ τοιοῦτοι ψεκτοί, ἔτι τί ἐστι τῷ λόγῳ προλαβόντα, μηθὲν παθεῖν. οἷον ὅτι ἥξει γυνὴ εὐπρόσωπος, δεῖ οὖν κατέχειν αὑτόν. τῷ δὴ τοιούτῳ λόγῳ προκαταλαβὼν ὁ ἐκ τῆς προσφάτου φαντασίας ἀκρατής, οὐδὲ πεί-
4 σεται οὐδὲ πράξει οὐδὲν αἰσχρόν. ὁ δὲ τῷ λόγῳ μὲν εἰδὼς ὅτι

οὐ δεῖ, πρὸς δὲ τὴν ἡδονὴν ἐνδιδοὺς καὶ καταμαλακιζόμε-
νος, ὁ τοιοῦτος ψεκτότερος. οὔτε γὰρ ὁ σπουδαῖος οὐδέποτε
οὕτω γένοιτ' ἂν ἀκρατής. ὅ, τε λόγος περικαταλαβὼν οὐκ ἂν
ἐάσαι. ὁ ἡγεμὼν γὰρ οὗτος ἐν αὐτῷ ὑπάρχει, ᾧ οὔτε πειθαρ-
χεῖ, ἀλλὰ τῇ ἡδονῇ ἐνδίδωσι καὶ καταμαλακίζεται καὶ ἐξασθε-
νεῖ πως. πότερον δ' ὁ σώφρων ἐγκρατής ἐστιν, ἠπορήθη μὲν ἐν
τοῖς ἐπάνω. νῦν δὲ λέγομεν. ἔστι γὰρ ὁ σώφρων καὶ ἐγκρατής. ὁ
γὰρ ἐγκρατής ἐστιν, οὐ μόνον ὁ ἐπιθυμιῶν ἐνουσῶν ταύταις κα- 1
τέχων διὰ τὸν λόγον, ἀλλὰ ὁ τοιοῦτος ὤν, οἷος καὶ μὴ ἐνουσῶν
ἐπιθυμιῶν τοιοῦτος εἶναι οἷος εἰ ἐγγένοιντο κατέχειν. ἔστι δὲ σώ
φρων, ὁ μὴ ἔχων ἐπιθυμίας φαύλας, τόν τε λόγον ὀρθὸν τὸν
περὶ ταῦτα. ὅ τ' ἐγκρατὴς ὁ ἐπιθυμίας ἔχων φαύλας, τόν τε
λόγον τὸν περὶ ταῦτα ὀρθόν. ὥστ' ἀκολουθήσει τῷ σώφρονι ὁ
ἐγκρατὴς καὶ ἔσται σώφρων. ὁ μὲν γὰρ σώφρων, ὁ μὴ πάσχων. ὁ
δ' ἐγκρατής, ὁ πάσχων καὶ τούτων κρατῶν. ἢ ὁ οἷός τε πάσχειν.
οὐδέτερον δὲ τούτων τῷ σώφρονι ὑπάρχει. διὸ οὐκ ἔστιν ὁ ἐγκρα 2
τὴς, σώφρων. πότερον δὲ ὁ ἀκόλαστος ἀκρατής ἐστιν. ἢ ὁ ἀκρα-
τὴς ἀκόλαστος. ἢ οὐδετέρῳ ἕτερος ἀκολουθεῖ. ὁ μὲν γὰρ ἀκρα
τής ἐστιν, οὗ λόγος τοῖς πάθεσι μάχεται. ὁ δ' ἀκόλαστος, οὐ τοι
οῦτος, ἀλλ' ὁ πράττων τὰ φαῦλα ἅμα τὸν λόγον σύμφωνον
ἔχων. οὐδὲ δὴ ὁ ἀκόλαστος, οἷος ἀκρατής οὔθ' ὁ ἀκρατὴς, οἷος
» ὁ ἀκόλαστος. ἔτι δὲ φαυλότερος ὁ ἀκόλαστος τοῦ ἀκρατοῦς.
» δυσιατότερα γὰρ τὰ φυσικὰ τῶν ἐξ ἔθους γινομένων. καὶ γὰρ
» τὸ ἔθος διὰ τοῦτο δοκεῖ ἰσχυρὸν εἶναι, ὅτι εἰς φύσιν καθίστησιν. 3
ὁ μὲν οὖν ἀκόλαστος αὐτὸς τοιοῦτός ἐστιν, οἷος φαῦλός τις τῇ
φύσει εἶναι. διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ τούτου ὁ λόγος φαῦλος ἐν αὐ
τῷ ἐστι. ἀλλ' ὁ ἀκρατὴς οὐχ οὕτως. οὐ γὰρ ὅτι αὐτὸς τοιοῦτός
ἐστιν, ὁ λόγος ὁ σπουδαῖος. φαῦλον γὰρ αὐτὸν ἔδει εἶναι, εἰ αὐ
τὸς τῇ φύσει τοιοῦτος ἦν, οἷος ὁ φαῦλος, ὁ μὲν οὖν ἄρα ἀκρα
τὴς ἔθει ἔοικε φαῦλος εἶναι. ὁ δὲ ἀκόλαστος φύσει. δυσιατότε-
» ρος γὰρ ὁ ἀκόλαστος. τὸ μὲν γὰρ ἔθος ἄλλῳ ἔθει ἐκκρούεται. ἡ
» δὲ φύσις οὐδενὶ ἐκκρούεται. πότερον δ' ἐπεὶ πάρεστιν ὁ ἀκρα- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τῆς τοιοῦτός τις, οἷος εἰδέναι καὶ μὴ διεψεῦσθαι τῷ λόγῳ. ἔστι
δὲ καὶ ὁ φρόνιμος τοιοῦτος, ὁ τῷ λόγῳ τῷ ὀρθῷ ἕκαστα θεω-
ρῶν. πότερον ἐνδέχεται τὸν φρόνιμον ἀκρατῆ εἶναι, ἢ οὔ. ἀπο-
ρήσειε γὰρ ἄν τις τὰ εἰρημένα. ἐὰν δὲ παρακολουθήσωμεν τοῖς
ἔμπροσθεν εἰρημένοις, οὐκ ἔσται ὁ φρόνιμος ἀκρατής. ἔφαμεν
γὰρ τὸν φρόνιμον εἶναι, οὐχ ᾧ ὁ ὀρθὸς λόγος μόνον ὑπάρχει, ἀλ-
λ' ᾧ καὶ τὸ πράττειν τὰ κατὰ λόγον φαινόμενα βέλτιστα. εἰ δὲ
1 πράττει τὰ βέλτιστα ὁ φρόνιμος, οὐδ' ἂν ἀκρατὴς εἴη ὁ φρόνι-
μος. ἀλλ' ὁ τοιοῦτος δεινὸς μέν ἐστι. διῃρήμεθα γὰρ ἐν τοῖς ἐπά-
νω τόν, τε δεινὸν καὶ τὸν φρόνιμον ὡς ἑτέρων ὄντων. περὶ μὲν
γὰρ ταυτά. ἀλλ' ὁ μὲν, πρακτικὸς περὶ ἃ δεῖ. ὁ δ' οὐ πρακτικός.
τὸν μὲν οὖν δεινόν, ἀκρατῆ ἐνδέχεται εἶναι. οὐ γὰρ πρακτικὸς περὶ ἃ
καὶ δεινός. τὸν φρόνιμον δ' οὐκ ἐνδέχεται ἀκρατῆ εἶναι. Μετὰ δὲ ταῦ-
τα λεκτέον ἂν εἴη περὶ ἡδονῆς. ἐπειδὴ περὶ εὐδαιμονίας
» ἐστὶν ὁ λόγος. τὴν δ' εὐδαιμονίαν οἴονται πάντες, ἤτοι ἡδονὴν
2 εἶναι καὶ τὸ ἡδέως ζῆν, ἢ οὐκ ἄνευ γε ἡδονῆς. οἱ δὲ καὶ τῇ ἡδονῇ δυ-
σχεραίνοντες καὶ οὐκ οἰόμενοι δεῖν τὴν ἡδονὴν ἐναριθμεῖσθαι
τοῖς ἀγαθοῖς, ἀλλὰ τό γε ἄλυπον προστιθέασιν. ἐγγὺς οὖν τὸ
ἀλύπως τῆς ἡδονῆς ἐστι. διό περὶ λεκτέον περὶ ἡδονῆς. οὐ μό-
νον δὲ διότι καὶ οἱ ἄλλοι οἴονται δεῖν. ἀλλὰ δὴ ἀναγκαῖόν
ἐστιν ἡμῖν λέγειν περὶ ἡδονῆς. ἐπειδὴ γὰρ περὶ εὐδαι-
» μονίας ἡμῖν ἐστιν ὁ λόγος. τὴν δ' εὐδαιμονίαν διωρίσα-
» μεν, καὶ φαμὲν εἶναι ἀρετῆς ἐνέργειαν ἐν βίῳ τελείῳ. ἡ
3 δ' ἀρετὴ περὶ ἡδονὴν καὶ λύπην. ἐπειδὴ περὶ οὐκ ἔστιν ἡ
εὐδαιμονία ἄνευ ἡδονῆς. πρῶτον μὲν οὖν εἴπωμεν ἅ τινες
λέγοντες οὐκ οἴονται δεῖν τὴν ἡδονὴν ὡς ἐν ἀγαθοῦ μέ-
ρει λαμβάνειν. πρῶτον μὲν γάρ φασιν εἶναι τὴν ἡδονὴν
γένεσιν. τὴν δὲ γένεσιν ἀτελές τι. τὸ δὲ ἀγαθὸν οὐδέπο-
τε τὴν τοῦ ἀτελοῦς χώραν ἔχειν. δεύτερον δ' ὅτι εἰσί τινες
φαῦλαι ἡδοναί. τὸ δ' ἀγαθὸν οὐδέποτε ἐν φαυλότητι εἶναι.
πάλιν οὖν ἐν ἅπασιν ἐγγίνεται. καὶ γὰρ ἐν τῷ φαύλῳ καὶ
4 ἐν τῷ σπουδαίῳ καὶ ἐν θηρίῳ καὶ ἐν βοσκήματι. τὸ δ' ἀγα-

θὲν ἀμιγές ἐστι τοῖς φαύλοις καὶ ἐν πολυκοινὸν. καὶ ὅτι οὐ κρά-
τιστον ἡδονή. τὸ δ' ἀγαθὸν κράτιστον. καὶ ὅτι ἐμπόδιον τοῦ πράτ
τειν τὰ καλά. τὸ δὲ κωλυτικὸν τῶν καλῶν, οὐκ ἂν εἴη ἀγα-
θόν. πρῶτον μὲν οὖν πρὸς τὸ πρῶτον ἂν εἴη λεκτέον πρὸς τὴν
γένεσιν, καὶ πειρατέον τὸν λόγον τοῦτον λύειν, διὰ τὸ μὴ ἀληθῆ
» εἶναι. ἔστι γὰρ πρῶτον μὲν οὐ πᾶσα ἡδονὴ γένεσις. ἡ γὰρ ἀπὸ τοῦ
» θεωρεῖν ἡδονὴ γινομένη, οὐκ ἔστι γένεσις. οὐδ' ἡ ἀπὸ τοῦ ἀκοῦσαι
καὶ ὀσφρανθῆναι. οὐ γὰρ ἐξ ἐνδείας γινομένη ὥσπερ ἐπὶ τῶν 1
ἄλλων. οἷον ἐκ τοῦ φαγεῖν ἢ πιεῖν. αὗται μὲν γὰρ ἐξ ἐνδείας καὶ
ὑπερβολῆς γίνονται. τῷ, ἢ τὴν ἔνδειαν ἀναπληροῦσθαι, ἢ
τῆς ὑπερβολῆς ἀφαιρεῖσθαι. διὸ γένεσις δοκεῖ εἶναι. ἡ δ' ἔν=
δεια καὶ ὑπερβολὴ, λύπη. λύπη οὖν ἐνταῦθα, ἔνθα ἡδονῆς γένε
σις, ἐπὶ δέ γε τοῦ ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι καὶ ὀσφρανθῆναι οὐκ ἔστι
προλυπηθῆναι. οὐδεὶς γὰρ ἡδόμενος τῷ ὁρᾶν ἢ τῷ ὀσφραίνε-
σθαι προελυπήθη. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς διανοίας ἐστὶ θεω=
ροῦντά τι ἥδεσθαι ἄνευ τοῦ προλυπηθῆναι. ὥστ' εἴη ἄν τις ἡ- 2
δονή. ὡς λόγος ὁ αὐτῆς ἔφη, διὰ τοῦτο οὐκ ἀγαθὸν, ὅτι γένε-
σις. ἔστι δέ τις ἡδονὴ, ἣ οὐκ ἔστι γένεσις. αὕτη ἂν εἴη ἀγαθόν. τὸ
δ' ὅλον οὐκ ἔστιν οὐδεμία ἡδονὴ, γένεσις. οὐδὲ γὰρ αὗται αἱ ἀπὸ
τοῦ φαγεῖν καὶ πιεῖν ἡδοναὶ, οὐκ εἰσὶ γενέσεις. ἀλλὰ διαμαρ-
τάνουσιν οἱ τοῦτο φάσκοντες εἶναι τὰς ἡδονὰς, γενέσεις. οἴον
ται γὰρ, ἐπειδὴ τῆς προσφορᾶς γινομένης γίνεται ἡδονὴ, διὰ
τοῦτο γένεσιν εἶναι, ἔστι δ' οὔ. ἐπειδὴ γάρ ἐστι τῆς ψυχῆς τι μέ
ρος, ᾧ ἡδόμεθα ἅμα τῇ προσφορᾷ, ὡς ἐσμὲν ἐνδεεῖς. τοῦτο 3
μόριον τὸ τῆς ψυχῆς ἐνεργεῖ καὶ κινεῖται. ἡ δὲ κίνησις αὐτοῦ
καὶ ἡ ἐνέργεια ἐστὶν ἡδονή. διὰ τὸ δὴ ἅμα τῇ προσφορᾷ ἐκεῖνο τὸ
μόριον τὸ τῆς ψυχῆς ἐνεργεῖν, ἢ διὰ τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν οἴον
ται γένεσιν εἶναι τὴν ἡδονὴν, τῷ τὴν προσφορὰν δήλην εἶναι.
τὸ δὲ τῆς ψυχῆς μόριον ἄδηλον. ὅμοιον οὖν εἴ τις τὸν ἄνθρω
πον οἴεται εἶναι σῶμα, ὅτι τοῦτο μὲν ἐστὶν αἰσθητόν. ἡ δὲ ψυχὴ,
οὔ. ἔστι δέ γε καὶ ἡ ψυχή. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τούτου. ἔστι γὰρ
μόριόν τι τῆς ψυχῆς ᾧ ἡδόμεθα, ὃ ἅμα τῇ προσφορᾷ ἐνερ- 4

γεῖ. διὸ οὐκ ἔστιν οὐδεμία ἡδονὴ γένεσις. καὶ ἀποκατάστασις
δέ φασιν εἰς φύσιν αἰσθητήν. καὶ γὰρ μὴ ἀποκαθισταμένοις εἰς
φύσιν, ἔστιν ἡδονή. τὸ γὰρ ἀποκαθίστασθαί ἐστι, τὸ τοῦ ἐνδέους
τῇ φύσει, τοῦτο τὴν ἀναπλήρωσιν γίνεσθαι. ἔστι δὲ ὥς φα-
μεν μὴ ὄντα ἐνδεᾶ, ἥδεσθαι. ἡ μὲν γὰρ ἔνδεια, λύπη. χωρὶς δὲ
λύπης φαμὲν ἥδεσθαι. ὥστ' οὐκ ἂν εἴη ἡδονὴ ἀποκατάστασις τοῦ
ἐνδέους. ἐνδεὲς γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡδονῶν οὐδέν. ὥστε εἰ-
1 διότι μὲν γένεσις, ἡ ἡδονὴ οὐκ ἀγαθὸν ἐδόκει εἶναι. οὐκ ἔστι δὲ
οὐδεμία ἡδονὴ γένεσις, ἀγαθὸν ἂν εἴη ἡδονή. ἀλλὰ μετὰ ταῦτα
οὐ πᾶσάν φησιν ἡδονὴν ἀγαθόν. συνίδοι δ' ἄν τις καὶ ἐντεῦθεν τοῦ-
το οὕτως. ἐπεὶ γὰρ τἀγαθὸν φαμὲν ἐν πάσαις ταῖς κατηγο-
ρίαις λέγεσθαι. καὶ γὰρ ἐν οὐσίᾳ καὶ ἐν τῷ πρός τι καὶ πο-
σῷ καὶ πότε, καὶ ὅλως ἐν ἁπάσαις ἤδη γ' ἐκεῖνο φανερὸν κα-
τὰ πάσας γὰρ ἡδονή τις ἀκολουθεῖ. ὥστ' ἐπειδὴ τὸ ἀγαθὸν ἐν
ἁπάσαις ταῖς κατηγορίαις, καὶ ἡδονὴ ἂν εἴη ἀγαθόν. ὥστ' ἐπεὶ
2 δὴ ἐν τούτοις μὲν τἀγαθά, καὶ ἡδονή. ἡ δ' ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν ἡ-
δονή. ἀγαθὸν ἂν εἴη πᾶσα ἡδονή. ἅμα δὲ δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι
καὶ διάφοροι τῷ εἴδει ἡδοναί εἰσι. διάφοροι γὰρ καὶ κατηγο-
ρίαι, ἐν αἷς ἐστιν ἡδονή. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν ἔχει, οἷον
τῆς γραμματικῆς ἢ ἄλλης ἧς τινοσοῦν. ἐὰν ἔχῃ ὁ Λάμπρος
τὴν γραμματικήν. ὁμοίως δὲ διακείσεται ὑπὸ τῆς γραμματι-
κῆς ταύτης ὁ γραμματικός, ἄλλῳ ὁτῳοῦν ἔχοντι γραμματι-
κήν, οὐ δύο εἰσὶ διάφοροι αἱ γραμματικαὶ ἥ τ' ἐν Λάμπρῳ καὶ
3 ἐν Ἴλῳ, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἡδονῆς οὐχ οὕτως. ἡ γὰρ ἀπὸ τῆς μέθης
ἡδονή, καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ συγγίνεσθαι, οὐχ ὁμοίως διατιθέασι. διὸ
διάφοροι τῷ εἴδει δόξαιεν ἂν εἶναι αἱ ἡδοναί. ἀλλὰ δὴ καὶ διό-
τι φαῦλαί εἰσιν ἡδοναί τινες. καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐδόκει ἡδονὴ
αὐτοῖς ἀγαθὸν εἶναι. τὸ δὴ τοιοῦτον καὶ ἡ τοιαύτη κρίσις οὐκ
ἴδιός ἐστιν ἡδονῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ φύσεως καὶ ἐπιστήμης. ἔστι γὰρ
καὶ φύσις φαύλη, οἷον ἡ τῶν σκωλήκων καὶ ἡ τῶν κανθάρων,
καὶ ὅλως ἡ τῶν ἀτίμων ζώων. ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἡ φύσις τῶν
4 φαύλων. ὁμοίως δ' εἰσὶ καὶ ἐπιστῆμαι φαῦλαι, οἷον αἱ βα-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

νῶσι, ἀλλ' ὅμως οὐ διὰ τοῦτο φαῦλον ἡ ἐπιστήμη, ἀλλ' ἀγα-
θὸν τῷ γένει καὶ ἡ ἐπιστήμη καὶ φύσις. ὥσπερ γὰρ οὐδ' ἀνδρίαν-
τα ποιὸν θεωρεῖν δεῖν ποῖός τις ἐστὶν ἐξ ὧν ἀπέτυχε καὶ κακῶς
εἰργάσατο, ἀλλ' ἐξ ὧν εὖ, οὕτως οὐδ' ἐπιστήμην οὐδὲ φύσιν οὐ-
δὲ ἄλλο οὐδὲν ποιόν τι ἐστὶν ἐκ τῶν φαύλων, ἀλλ' ἐκ τῶν σπου-
δαίων. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἡδονή, τῷ γένει ἀγαθόν ἐστι. ἐπεὶ ὅτι
γε εἰσὶ φαῦλαι ἡδοναί, οὐδὲ ἡμᾶς λανθάνει. ἐπεὶ γὰρ καὶ
φύσεις τῶν ζώων εἰσὶ διάφοροι, οἷον καὶ φαύλη καὶ σπουδαία. 1
οἷον ἡ μὲν ἀνθρώπου σπουδαία, ἡ δὲ λύκου ἤ τινος ἄλλου θη-
ρίου φαύλη. ὁμοίως δ' ἑτέρα φύσις ἵππου καὶ ἀνθρώπου
καὶ ὄνου καὶ κυνός. ἡ δὲ ἡδονή ἐστι κατάστασις ἐκ τοῦ παρὰ φύ-
σιν εἰς φύσιν ἑκάστου τὴν αὐτοῦ. ὥστε τοῦτ' ἂν εἴη ἥδιστον τῇ γε
φαύλῃ φύσει. ἀλλὰ τῇ φαύλῃ φύσει φαύλη ἡδονή. οὐ γάρ
ἐστι ταυτὸν καὶ ἵππῳ καὶ ἀνθρώπῳ, ὁμοίως οὐδὲ τοῖς ἄλλοις,
ἀλλ' ἐπεὶ γὰρ αἱ φύσεις διάφοροι, καὶ αἱ ἡδοναὶ διάφοροι. ἡ
γὰρ ἡδονὴ ἦν ἀποκατάστασις. καὶ ἡ ἀποκατάστασις φασὶν εἰς 2
φύσιν καθίστησιν. ὥστε τῆς μὲν φαύλης φύσεως ἡ κατάστα-
σις φαύλη. τῆς δὲ σπουδαίας σπουδαία. ἀλλ' οἱ φάσκον-
τες εἶναι τὴν ἡδονὴν οὐ σπουδαίαν, πεπόνθασιν. οἷον οἱ μὴ
εἰδότες τὸ νέκταρ, οἴονται τοὺς θεοὺς οἶνον πίνειν καὶ οὐκ εἶναι
τούτου ἥδιον οὐδέν. τοῦτο δὲ πάσχουσιν διὰ τὴν ἄγνοιαν. οἷς ὅ-
μοιον πεπόνθασιν οἱ πάσας τὰς ἡδονὰς γενέσεις φάσκοντες
εἶναι καὶ οὐκ ἀγαθόν. διὰ γὰρ τὸ μὴ εἰδέναι ἄλλας ἡδονάς,
ἀλλ' ἢ τὰς σωματικάς, ταύτας τε ὁρᾶν γενέσεις τε οὔσας καὶ 3
σπουδαίας, ὅλως οὐκ οἴονται εἶναι τὴν ἡδονὴν ἀγαθόν. ἐπεί-
δ' οὖν ἐστιν ἡ ἡδονὴ καὶ καθισταμένης τῆς φύσεως καὶ καθε-
στηκυίας, οἷον καθισταμένης μὲν αἱ ἐξ ἐνδείας ἀναπληρώ-
σεις. καθεστηκυίας δέ, αἱ ἀπὸ τῆς ὄψεως καὶ τῆς ἀκοῆς καὶ
τῶν τοιούτων οὖσαι. βελτίους ἂν εἶεν αἱ καθεστηκυῖαι τῆς
φύσεως ἐνέργειαι. αἱ γὰρ ἡδοναί, κατ' ἀμφοτέρους λεγόμε-
ναι τοὺς τρόπους ἐνέργειαί εἰσιν. ὥστε δῆλον ὅτι αἱ ἀπὸ τῆς ὄ-
ψεως ἡδοναὶ καὶ τῆς ἀκοῆς καὶ τοῦ διανοεῖσθαι βελτίους τε ἂν 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

εἶναι. ἐπεὶ αἵ γε σωματικαὶ, ἐξ ἐνδείας καὶ ἀναπληρώσεως. ἔτι καὶ τοιοῦτο
ἔλεγχον, ὅτι οὐκ ἀγαθόν. τὸ γὰρ ἐν πᾶσιν εἶναι καὶ πᾶσι κοινόν,
οὐκ ἀγαθόν. τὸ δὴ τοιοῦτον περὶ φιλοτίμου μᾶλλον καὶ φιλοτι-
μίας οἰκεῖόν ἐστιν. ὁ γὰρ φιλότιμός ἐστιν ὁ μόνος βουλόμενος
ἔχειν, καὶ τῷ τοιούτῳ τῶν ἄλλων ὑπερέχειν. καὶ τὴν ἡδονὴν
οὖν εἰ μέλλει τἀγαθὸν εἶναι τοιοῦτον δεῖν εἶναι, ἢ οὔ. ἀλλὰ καὶ
» τοὐναντίον. διὰ τοῦτο δόξειεν ἂν εἶναι ἀγαθὸν, ὅτι πάντα τού-
1 του ἐφίεται. τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ πάντα πέφυκεν ἐφίεσθαι. ὥστ' εἰ
» τῆς ἡδονῆς πάντα ἐφίεται, ἀγαθὸν ἂν εἴη τῷ γένει ἡ ἡδονή. πά-
λιν καὶ ὅτι ἐστὶν ἐμπόδιον ἡ ἡδονὴ, οὐκ ἔφασαν αὐτὴν ἀγαθὸν
εἶναι. τὸ δὲ ἐμπόδιον φάσκειν εἶναι, διὰ τὸ μὴ ὀρθῶς σκοπεῖν
φαίνεται αὐτοῖς. οὐ γάρ ἐστιν ἐμπόδιον ἡ ἀπὸ τοῦ πράγματος
τοῦ πραττομένου ἡδονή. ἀλλ' ἢ μὲν τοι ἄλλη ἐμπόδιον. οἷον ἡ ἀπὸ
τῆς μέθης ἡδονὴ ἐμπόδιόν ἐστι τοῦ πράττειν. ἀλλ' οὕτω μὲν καὶ
ἐπιστήμη, ἐπιστήμης ἐμπόδιον ἄν. οὐ γάρ ἐστιν ἅμα ἀμφοτέ-
2 ραις ἐνεργεῖν. ἀλλὰ διὰ τί οὐκ ἀγαθὸν ἡ ἐπιστήμη, ἂν ποιῇ
τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης ἡδονὴν, καὶ πότερον ἐμπόδιον ἔσται
ἢ οὔ. ἀλλὰ μᾶλλον πράξει. ἡ γὰρ ἡδονὴ παρορμᾷ πρὸς τὸ
μᾶλλον πράττειν ἀπ' αὐτοῦ γινομένου, ἡ περὶ τὸν σπουδαῖον
ποιήσοντα πράττειν τὰ κατ' ἀρετὴν καὶ ἡδέως ταῦτα πράτ-
τειν. ἀλλὰ οὐ πολλῷ μᾶλλον ἐνεργήσει ἄρα κατὰ τὴν
πρᾶξιν. καὶ ἐὰν μέν γε ἡδόμενος πράττῃ, σπουδαῖος ἔσται.
ἂν δὲ λυπούμενος τὰ καλὰ πράττῃ, οὐ σπουδαῖος. ἡ γὰρ
3 λύπη περὶ τὶς δι' ἀνάγκην ἐστίν. ὥστ' εἰ λυπεῖταί τις τὰ
καλὰ πράττειν ἀναγκαζόμενος πράττει. ὁ δ' ἐξ ἀνάγ-
κης πράττων, οὐ σπουδαῖος. ἀλλὰ μὴν οὐκ ἔστι γε μὴ λυ-
πούμενον, ἢ ἡδόμενον τὰ κατ' ἀρετὴν πράττειν. τὸ δ' ἀνὰ-
μέσον, οὐκ ἔστι. διὰ τί, ὅτι ἡ ἀρετὴ ἐν πάθει. τὸ δὲ πάθος
ἐν λύπῃ καὶ ἡδονῇ. ἐν δὲ τῷ ἀνὰ μέσον, οὐκ ἔστι. δῆλον
οὖν ὡς καὶ ἡ ἀρετὴ μετὰ λύπης καὶ ἡδονῆς. εἰ μὲν οὖν λυ-
πούμενός τις τὰ καλὰ πράττει, οὐ σπουδαῖος. ὥστε οὐκ ἂν
4 εἴη ἡ ἀρετὴ μετὰ λύπης καὶ μεθ' ἡδονῆς ἄρα. οὐ μόνον ἄρα

οὐκ ἐμποδιόν ἐστιν ἡ ἡδονή, ἀλλὰ καὶ προτρεπτικὸν πρὸς τὸ πράτ-
τειν. καὶ τὸ ὅλον δὲ οὐκ ἐνδέχεται ἄνευ ἡδονῆς εἶναι τῆς ἀπ' αὐ-
τῆς γινομένης. ἄλλος ἦν λόγος, ὅτι οὐδεμία ἐστὶν ἐπιστήμη περὶ ἡ-
δονήν. ἔστι δὲ οὐδὲ τοῦτο ἀληθές. οἱ γὰρ λειπνοποιοὶ καὶ στεφα-
νοπλοκοὶ καὶ οἱ μυρεψοὶ ἡδονῆς εἰσι ποιητικοί. ἀλλὰ δὴ ταῖς ἄλ-
λαις ἐπιστήμαις οὐκ ἔστιν ἡ ἡδονὴ ὡς τέλος, ἀλλὰ μεθ' ἡδονῆς
τε καὶ οὐκ ἄνευ ἡδονῆς. ἔστιν οὖν ἐπιστήμη ποιητικὴ ἡδονῆς. ἔτι
1 δὲ καὶ ἄλλως ἐλέγετο, οὐκ ἄριστον. ἀλλ' οὕτω μὲν καὶ τῷ τοιού-
τῳ λόγῳ ἀναιρήσεις καὶ τὰς καθ' ἕκαστα λεγομένας ἀρετάς.
ἡ γὰρ ἀνδρία, οὐκ ἔστιν ἄριστον. ἆρ' οὖν διὰ τοῦτο οὐκ ἀγαθόν, ἢ τοῦ-
τ' ἄτοπον. ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. οὐδὲ ἡδονὴ διὰ τοῦτο οὐκ
ἀγαθόν, ὅτι οὐκ ἄριστον. ἀπορήσειε δ' αὖ τις μεταβὰς μὲν καὶ ἐπὶ
τὴν ἀρετήν, τὸ τοιοῦτον. ἆρ' ἐπειδὴ ὁ λόγος κρατεῖ ποτὲ τῶν
παθῶν. φαμὲν γὰρ ἐπὶ τῶν ἐγκρατῶν. καὶ τὰ πάθη δὲ πάλιν ἀνέ-
τε στραμμένως τοῦ λόγου κρατεῖ. ἆρ' ἐπὶ τῶν ἀκρατῶν συμβαίνει.
ἐπεὶ οὖν τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς ἔχον τὴν κακίαν, κρατεῖ 2
τοῦ λόγου εὖ διακειμένου. ὁ γὰρ ἀκρατὴς τοιοῦτος. καὶ ὁ λόγος
ὁμοίως φαῦλος. διὸ κἀκεῖνος κρατήσει τῶν παθῶν εὖ διακει-
μένων καὶ ἐχόντων τὴν οἰκείαν ἀρετήν. εἰ δὲ τοῦτ' ἐπισυμβήσε-
ται τῇ ἀρετῇ κακῶς χρῆσθαι. ὁ γὰρ λόγῳ φαύλῳ διακείμενος,
καὶ χρώμενος τῇ ἀρετῇ κακῶς αὐτῇ χρήσεται. τὸ δὴ τοιοῦτον
ἄτοπον ἂν συμβαίνειν δόξειεν. πρὸς δὴ τὴν τοιαύτην ἀπορίαν
ῥᾴδιον ἀντειπεῖν καὶ λῦσαι ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημέ-
» νων περὶ ἀρετῆς. τότε γάρ φαμεν εἶναι ἀρετήν, ὅταν ὁ 3
» λόγος εὖ διακείμενος τοῖς πάθεσιν ἔχουσι τὴν οἰκείαν ἀρε-
» τὴν σύμμετρος ᾖ. καὶ τὰ πάθη τῷ λόγῳ. οὕτω γὰρ διακεί-
» μενα συμφωνήσουσι πρὸς ἄλληλα. ὥστε τὸν μὲν λόγον προσ-
τάττειν ἀεὶ τὸ βέλτιστον. τὰ δὲ πάθη ῥᾳδίως εὖ διακεί-
μενα ποιεῖν, ὃ ἂν λόγος προστάττῃ. ἂν οὖν ὁ λόγος φαῦ-
λος ᾖ διακείμενος, τὰ δὲ πάθη εὖ, οὐκ ἔστιν ἀρετὴ ἐκλείπον-
τος τοῦ λόγου ἐξ ἀμφοτέρων γὰρ ἡ ἀρετή. ὥστ' οὐδὲ κακῶς χρῆ-
σθαι ἐνδέχεται ἀρετῇ. ἁπλῶς δ' οὐχ ὥσπερ οἴονται οἱ ἄλλοι, 4

τῆς ἀρετῆς ἀρχὴ καὶ ἡγεμών ἐστιν ὁ λόγος, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ
πάθη. δεῖ γὰρ πρὸς τὸ καλὸν ὁρμὴν ἄλογόν τινα πρῶτον ἐγ
γίνεσθαι, ὃ καὶ γίνεται. εἶθ' οὕτως τὸν λόγον ὕστερον ἐπιψηφί-
ζοντα εἶναι καὶ διακρίνοντα. ἴδοι δ' ἄν τις τοῦτο ἐκ τῶν παίδων
καὶ τῶν ἄνευ λόγου ζώντων. ἐν γὰρ τούτοις ἄνευ τοῦ λόγου ἐγ
γίνονται ὁρμαὶ τῶν παθῶν πρὸς τὸ καλὸν πρότερον. ὁ δὲ λό
γος ὕστερον ἐπιγινόμενος καὶ σύμψηφος ὤν, ποιεῖ πράττειν τὰ
1 καλά. ἀλλ' οὐκ ἐὰν ἀπὸ τοῦ λόγου τὴν ἀρχὴν λάβῃ πρὸς τὰ
καλά, οὐκ ἀκολουθεῖ τὰ πάθη ὁμογνωμονοῦντα, ἀλλὰ πολ-
λάκις ἐναντιοῦται. διὸ μᾶλλον ἀρχὴ ἔοικε πρὸς τὴν ἀρε-
τὴν τὸ πάθος εὖ διακείμενον, ἢ ὁ λόγος. ἐχόμενον δ' ἂν εἴη του
των εἰπεῖν, ἐπειδὴ περὶ εὐδαιμονίας ἐστὶν ὁ λόγος, περὶ εὐ-
» τυχίας. οἴονται γὰρ οἱ πολλοὶ τὸν εὐδαίμονα βίον, τὸν εὐτυ-
» χῆ εἶναι, ἢ οὐκ ἄνευ γε εὐτυχίας. καὶ ὀρθῶς ἴσως. ἄνευ γὰρ
» τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν ὧν ἡ τύχη ἐστὶ κυρία, οὐκ ἐνδέχεται εὐδαί=
2 μονα εἶναι. διὸ ῥητέον ἐστὶν περὶ εὐτυχίας. καὶ ἁπλῶς ὁ εὐ-
τυχής τίς ἐστι. καὶ ἐν τίσι. καὶ περὶ τί. πρῶτον μὲν οὖν ἐπὶ
ταῦτ' ἄν τις ἐλθὼν καὶ ἀποβλέψας ἀπορήσειεν. οὔτε γὰρ
ἂν εἴποι τις τὴν τύχην ὥς ἐστι φύσις. ἡ γὰρ φύσις ἀεὶ οὗ ἐστιν
αἰτία, τούτου ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἢ ὡσαύτως, ποιητική ἐστιν. ἡ δέ=
γε τύχη οὐδέποτε, ἀλλ' ἀτάκτως καὶ ὡς ἔτυχε. διὸ ἡ τύχη ἐν
τοῖς τοιούτοις λέγεται. οὔτε δὴ νοῦν γέ τινα ἢ λόγον ὀρθόν. καὶ
γὰρ ἐνταῦθα οὐχ ἧττόν ἐστι τὸ τεταγμένον καὶ τὸ ἀεὶ ὡσαύ=
3 τως. ἡ δὲ τύχη. διὸ καὶ οὗ πλεῖστος νοῦς καὶ λόγος, ἐνταῦθα
» ἐλαχίστη τύχη. οὗ δὲ πλείστη τύχη, ἐνταῦθα ἐλάχιστος νοῦς.
» ἀλλ' ἆρά γε ἡ εὐτυχία ἐστὶν ὡς ἐπιμέλειά τις. ἢ τοῦτ' οὐκ ἂν δό
ξειεν. τὸν γὰρ θεὸν ἀξιοῦμεν κύριον ὄντα τῶν τοιούτων, τοῖς ἀ-
ξίοις ἀπονέμειν καὶ τἀγαθὰ καὶ τὰ κακά. ἡ δὲ τύχη καὶ τὰ
ἀπὸ τῆς τύχης ὡς ἀληθῶς ὡς ἂν τύχῃ γίνεται. εἰ δέ γε τῷ θεῷ
τοιοῦτον ἀπονέμομεν, φαῦλον αὐτὸν κριτὴν ποιήσομεν, ἢ οὐ
δίκαιον. καὶ τοῦτ' οὐ προσῆκόν ἐστι θεῷ. ἀλλὰ μὴν ἔξω γε τού-
4 των εἰς οὐδὲν ἄλλο τὴν τύχην ἄν τις τάξειεν. ὥστε δῆλον, ὅτι

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τούτων αἴτιον εἴη. νοῦς μὲν δὴ καὶ λόγος καὶ ἐπιστήμη, παντε-
λῶς, ἀλλότριόν τι ἔοικεν εἶναι. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἡ ἐπιμέλεια ἡ
καὶ ἡ εὔνοια παρὰ τοῦ θεοῦ δόξειεν ἂν εἶναι εὐτυχία, διὰ τὸ ἐν
» τοῖς φαύλοις ἐγγίνεσθαι. τὸν δὲ θεὸν τῶν φαύλων οὐκ εἰκὸς
» ἐπιμελεῖσθαι. λοιπὸν τοίνυν καὶ οἰκειότατον τῆς εὐτυχίας
ἐστὶν, ἡ φύσις. ἔστι δ' ἡ εὐτυχία καὶ ἡ τύχη ἐν τοῖς μὴ ἐφ' ἡμῖν οὖ-
σι. μηδ' ὧν αὐτοὶ κύριοι ἐσμὲν καὶ δυνατοὶ πρᾶξαι. διὸ τὸν
δίκαιον, οὐθεὶς λέγει εὐτυχῆ, οὐδὲ τὸν ἀνδρεῖον, οὐδ' ὅλως 1
τῶν κατ' ἀρετὴν οὐδένα. ἐφ' ἡμῖν γάρ ἐστι ταῦτα καὶ ἔχειν καὶ
μὴ ἔχειν. ἀλλ' ἤδη ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οἰκειότερον τὴν εὐτυχίαν
ἐροῦμεν. τὸν γὰρ εὐγενῆ εὐτυχῆ λέγομεν. καὶ ὅλως, ᾧ τοιαῦ-
τα τῶν ἀγαθῶν ὑπάρχει, ὧν μὴ αὐτός κύριός ἐστιν. ἀλλ' ὅμως
οὐδ' ἐνταῦθα ἂν κυρίως εὐτυχία λέγοιτο. ἔστι δὲ πολλαχῶς
λεγόμενος. καὶ γὰρ ᾧ παρὰ τὸν λογισμὸν τὸν αὐτοῦ συνέβη
τι ἀγαθὸν πρᾶξαι, εὐτυχῆ φαμέν. καὶ ᾧ κατὰ λόγον ζημίαν
ἦν λαβεῖν, τὸν τοιοῦτον κερδαίνοντα εὐτυχῆ φαμέν. ἔστιν οὖν ἡ 2
εὐτυχία τῷ ἀγαθόν τι ὑπάρξαι παρὰ λόγον. ἀλλὰ μᾶλλον
καὶ οἰκειότερον ἡ εὐτυχία ἂν δόξειεν εἶναι ἐν τῷ ἀγαθὸν λα-
βεῖν. τὸ μὲν γὰρ ἀγαθὸν λαβεῖν, ὃ καὶ καθ' αὑτὸ δόξειεν εὐτύ-
» χημα εἶναι. ἔστιν οὖν ἡ εὐτυχία ἄλογος φύσις. ὁ γὰρ εὐτυχὴς
» ἐστὶν ὁ ἄνευ λόγου ἔχων ὁρμὴν πρὸς τὰ ἀγαθά, καὶ τούτων ἐ-
» πιτυγχάνων. τοῦτο δ' ἐστὶ φύσεως. ἐν γὰρ τῇ ψυχῇ ἔνεστι τῇ φύ-
σει τοιοῦτον, ᾧ ὁρμῶμεν ἀλόγως, πρὸς ἃ ἂν εὖ ἔχωμεν. καὶ εἴ-
τις ἐρωτήσειε τὸν οὕτως ἔχοντα, διὰ τί τοῦτο ἀρέσκει σοι οὕτω 3
πράττειν, οὐκ οἶδά φησιν, ἀλλ' ἀρέσκει μοι, ὅμοιον πάσχων τοῖς
ἐνθουσιάζουσι. καὶ γὰρ οἱ ἐνθουσιάζοντες, ἄνευ λόγου ὁρμὴν
ἔχουσι πρὸς τὸ πράττειν τι. τὴν δ' εὐτυχίαν, οὐκ ἔχομεν οἰκείῳ καὶ
ἰδίῳ ὀνόματι προσαγορεύειν. ἀλλ' αἰτίαν πολλάκις φαμὲν εἶναι
αὐτήν. ἡ δ' αἰτία ἀλλότριον τοῦ ὀνόματος. ἡ γὰρ αἰτία καὶ οὗ ἐστιν
αἰτία, ἄλλο ἐστὶ καὶ ἄνευ ὁρμῆς τῆς ἐπιτυγχανούσης τῶν ἀγα-
θῶν αἰτία λεγομένη. οἷον ἡ τοῦ κακὸν μὴ λαβεῖν. ἢ πάλιν τὸ μὴ
οἰόμενον ἀγαθὸν λήψεσθαι, ἀγαθὸν λαβεῖν. ἔστιν οὖν ἡ τοιαύτη 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

εὐτυχία διάφορος ἐκείνης. καὶ ἔοικεν αὕτη, ἐκ τοῦ πράγμα-
των τῆς μεταπτώσεως γίνεσθαι καὶ κατὰ συμβεβηκὸς εὐτυχία.
ὥστε ἀλλ' οὖν πρός γε τὴν εὐδαιμονίαν, ἡ τοιαύτη ἂν εἴη εὐ-
τυχία οἰκειοτέρα. ἧς ἐν αὐτῷ ἡ ἀρχὴ τῆς ὁρμῆς τῶν ἀγαθῶν
ἐστι τῆς ἐπιτεύξεως. ἐπεὶ οὖν ἐστιν ἡ εὐδαιμονία οὐκ ἄνευ τῶν
ἐκτὸς ἀγαθῶν, ταῦτα δὲ γίνεται ἀπὸ τῆς εὐτυχίας, οἷον ἀρ-
τίως ἔφαμεν. συνεργὸς ἂν εἴη τῇ εὐδαιμονίᾳ. περὶ μὲν οὖν εὐ-
1 τυχίας ταῦτα. ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ ἑκάστης τῆς ἀρετῆς, κατὰ μέ-
ρος εἰρήκαμεν. λοιπὸν ἂν εἴη καθόλου συντιθέντα καθέκα-
στα κεφαλαιωσαμένους εἰπεῖν. Ἔστι μὲν οὖν οὐ κακῶς λε-
γόμενον τοὔνομα ἐπὶ τοῦ τελέως σπουδαίου, ἡ καλοκαγα-
» θία. καλὸς κἀγαθὸς γάρ φησιν ὅταν τελέως σπουδαῖος.
» ἐπὶ γὰρ τῆς ἀρετῆς τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν λέγουσιν. οἷον τὸν
» δίκαιον καλὸν, καὶ ἀγαθόν φασι. τὸν ἀνδρεῖον. τὸν σώφρονα.
ὅλως ἐπὶ τῆς ἀρετῆς. ἐπειδὴ οὖν εἰς δύο διαιροῦμεν. καὶ τὰ
2 μὲν φαμὲν εἶναι καλά. τὰ δὲ, καὶ ἀγαθὰ, καὶ τῶν ἀγαθῶν,
τὰ μὲν ἁπλῶς ἀγαθά. τὰ δὲ οὔ. καὶ καλὰ μὲν, οἷον τὰς ἀρε-
τὰς, καὶ τὰς ἀπ' ἀρετῆς πράξεις. ἀγαθὰ δὲ, ἀρχὴν, πλοῦτον,
δόξαν, τιμὴν, τὰ τοιαῦτα. ἔστιν οὖν ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ᾧ τὰ
ἁπλῶς ἀγαθά ἐστιν ἀγαθά. καὶ τὰ ἁπλῶς καλὰ καλά ἐστιν.
ὁ τοιοῦτος γὰρ καλὸς καὶ ἀγαθός. ᾧ δὲ τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ μὴ
ἐστιν ἀγαθὰ, οὐκ ἔστι καλὸς καὶ ἀγαθός. ὥσπερ οὐδὲ ὑγιαί-
νειν ἂν δόξειεν, ᾧ τὰ ἁπλῶς ὑγιεινὰ μὴ ὑγιεινά ἐστιν. εἰ γὰρ ὁ
3 πλοῦτος καὶ ἡ ἀρχὴ παραγινόμενα τινὰ βλάπτοιεν, οὐκ ἂν
αἱρετὰ εἴη. ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ὅσα ἂν αὐτὸν μὴ βλάψῃ βουλή-
σεται αὐτῷ εἶναι. ὁ δὲ τοιοῦτος ὢν οἷος ἀποστελλόμενος τῶν
ἀγαθῶν πρὸς τὸ μὴ εἶναι αὐτῷ, οὐκ ἂν δόξειε καλὸς καὶ ἀ-
γαθὸς εἶναι. ἀλλ' ᾧ τἀγαθὰ πάντα ὄντα ἀγαθά ἐστι. καὶ ὑ-
πὸ τούτων μὴ διαφθείρεται, οἷον ὑπὸ πλούτου καὶ ἀρχῆς,
ὁ τοιοῦτος καλὸς καὶ ἀγαθός. ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὰς ἀρε-
τὰς ὀρθῶς πράττειν εἴρηται μὲν, οὐχ ἱκανῶς δέ. ἔφαμεν γὰρ
4 τὸ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν. ἀλλ' ἴσως ἄν τις αὐτὸ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τοῦτο ἀγνοῶν ἐρωτήσειε, τὸ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον τί ποτέ ἐστι
» καὶ ποῦ ἐστιν ὁ ὀρθὸς λόγος. ἔστιν οὖν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον
» πράττειν, ὅταν τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς μὴ κωλύῃ τὸ λο-
» γικὸν ἐνεργεῖν τὴν αὑτοῦ ἐνέργειαν. τότε γὰρ ἡ πρᾶξις ἐστὶ κα-
» τὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. ἐπειδὴ γάρ τι τῆς ψυχῆς, τὸ μὲν χεῖρον
ἔχομεν. τὸ δὲ βέλτιον, ἀεὶ δὲ τὸ χεῖρον τοῦ βελτίονος ἕνεκέν ἐ-
στιν ὥσπερ ἐπὶ σώματος καὶ ψυχῆς, τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ἕνε-
κεν. καὶ τότ' ἐροῦμεν εὖ ἔχειν τὸ σῶμα, ὅταν οὕτως ἔχῃ ὥσ- 1
τε μὴ κωλύειν, ἀλλὰ καὶ συμβάλλεσθαι καὶ συμπαρορμᾶν
» πρὸς τὸ τὴν ψυχὴν ἐπιτελεῖν τὸ αὑτῆς ἔργον. τὸ γὰρ χεῖρον
» τοῦ βελτίονος ἕνεκεν, πρὸς τὸ συνεργεῖν τῷ βελτίονι. ὅταν οὖν
τὰ πάθη μὴ κωλύωσι τὸν νοῦν τὸ αὑτοῦ ἔργον ἐνεργεῖν, τό-
τ' ἔσται τὸ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον γινόμενον, ναί. ἀλλ' ἴσως εἴ-
ποι τις ἄν. ὅταν πῶς ἔχωσι τὰ πάθη οὐ κωλύουσι. καὶ πότε
οὕτως ἔχουσιν. οὐ γὰρ οἶδα. τὸ δὴ τοιοῦτον οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ῥᾴ-
διον. οὐδὲ γὰρ ὁ ἰατρὸς, ἀλλ' ὅταν εἴπῃ τῷ πυρέττοντι πτισάνην 2
προσφέρεσθαι. τὸ δὲ πυρέττειν πῶς αἰσθάνομαι, ὅταν φησὶν
ὁρᾷς ὠχρὸν ὄντα. τὸ δ' ὠχρὸν πῶς εἰδήσω, ἐνταῦθα συνιέτω
ὁ ἰατρός. εἰ γὰρ μὴ ἔχεις παρὰ σαυτῷ φύσει τῶν γε τοιούτων αἴ-
σθησιν, οὐκ ἔστιν. ὡσαύτως παρὰ τῶν ἄλλων κοινόν ἐστι τῶν τοιού-
των ὁ λόγος. ὁμοίως δὲ ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν παθῶν τοῦ γνωρίζειν.
δεῖ γὰρ αὐτὸν συμβάλλεσθαι πρὸς αἴσθησίν τι. ἐπιζητήσειε δ'
ἄν τις ἴσως καὶ τὸ τοιοῦτον. ἆρά γε ἔργῳ εἰδήσας ταύτας, ἦ
δὴ εὐδαίμων ἔσομαι, οἴονται γάρ, τὸ δὲ ἐστὶν οὐ τοιοῦτον. οὐδε- 3
μία γὰρ οὐδὲ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν παραδίδωσι τῷ μανθάνον-
τι τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ τὴν ἕξιν μόνον, οὕτως
οὐδ' ἐνταῦθα παραδίδωσι τὸ εἰδῆσαι ταῦτα τὴν χρῆσιν. ἡ γὰρ
» εὐδαιμονία ἐστὶν ἐνέργεια ὡς ἔφαμεν. ἀλλὰ τὴν ἕξιν, οὐδ' ἐν
» τῷ εἰδέναι ἐξ ὧν ἐστιν ἡ εὐδαιμονία, ἀλλ' ἐκ τοῦ τούτοις χρῆσα-
» σθαι. τὴν δὲ χρῆσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων, οὐκ ἔστι ταύ-
της τῆς πραγματείας τὸ παραδιδόναι. οὐδὲ γὰρ ἄλλη ἐπι-
στήμη οὐδεμία τὴν χρῆσιν παραδίδωσιν, ἀλλὰ τὴν ἕξιν. ἐφ' ἀ- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

πᾶσι δὲ τούτοις, περὶ φιλίας ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰπεῖν. τί ἐστι,
καὶ ἐν τίσι, καὶ περὶ τί. ἐπειδήπερ ὁρῶμεν παρὰ πάντα τὸν
βίον παρατείνουσαν, καὶ ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ οὖσαν ἀγαθὸν, συμ
παραληπτέα ἂν εἴη πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν. πρῶτον μὲν οὖν
» ἴσως ἃ ἀπορεῖται καὶ ζητεῖται, βέλτιον διελθεῖν. πότερον γάρ
» ἐστιν ἡ φιλία ἐν τοῖς ὁμοίοις ὥσπερ δοκεῖ καὶ λέγεται. καὶ γὰρ
» κολοιός φασι παρὰ κολοιὸν ἱζάνει. καὶ ἀεί τοι τὸν ὅμοιον ἄ-
1 γει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον. φασὶ δὲ καὶ κυνὸς ποτὲ ἀεὶ καθευδού
σης ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεραμίδος, ἐρωτηθέντα τὸν ἐμπεδοκλέα
διὰ τί ποτε ἡ κύων ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεραμίδος καθεύδει, εἰπεῖν,
ὅτι ἔχει τι ἡ κεραμὶς ὅμοιον ἡ κύων. ὡς διὰ τὸ ὅμοιον τὴν κύνα
φοιτῶσαν. πάλιν δ' αὖ δοκεῖ ἄλλοις τισὶν ἐν τοῖς ἐναντίοις
μᾶλλον ἐγγίνεσθαι ἡ φιλία. ἐρᾶν μὲν γάρ φησιν ὄμβρου γαῖαν
ὅταν ξηρὸν πέδον. τὸ δὴ ἐναντίον φησὶ τῷ ἐναντίῳ βούλεσθαι
φίλον εἶναι. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ὁμοίοις οὐδὲ ἐνδέχεται γίνεσθαι.
2 τὸ γὰρ ὅμοιόν φησι τοῦ ὁμοίου οὐδὲν προσδεῖται. καὶ τὰ τοιαῦ
τα δή. ἔτι πότερον ἔργον δύσκολόν ἐστι φίλον γενέσθαι. ἢ ῥᾴ-
διον γενέσθαι. οἱ κόλακες ταχέως προσστρεφόμενοι, φίλοι
μὲν οὐκ εἰσί. φαίνονται δὲ φίλοι εἶναι. ἔτι δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα
ἀπορεῖται. πότερον ἔσται ὁ σπουδαῖος τῷ φαύλῳ φίλος. ἢ οὔ.
ἡ μὲν γὰρ φιλία ἐν πίστει καὶ βεβαιότητι. ὁ δὲ φαῦλος ἥκιστα
τοιοῦτος. πρῶτον μὲν οὖν διοριστέον ἂν εἴη περὶ φιλίας.
ποίας σκοποῦμεν. ἔστι γὰρ ὡς οἴονται φιλία καὶ πρὸς θεόν.
3 καὶ τὰ ἄψυχα, οὐκ ὀρθῶς. τὴν γὰρ φιλίαν ἐνταῦθα φαμὲν
» εἶναι, οὗ ἐστι τὸ ἀντιφιλεῖσθαι. ἡ δὲ πρὸς θεὸν φιλία οὐδὲ ἀν-
» τιφιλεῖσθαι δέχεται. οὐθ' ὅλως τὸ φιλεῖν. ἄτοπον γὰρ ἂν εἴη εἴ
τις φαίη φιλεῖν τὸν δία. οὐδὲ δὴ παρὰ τῶν ἀψύχων ἐνδέχε-
ται ἀντιφιλεῖσθαι. φιλία μέντοι, καὶ πρὸς τὰ ἄψυχά ἐστιν. οἷον
οἶνον ἢ ἄλλο δή τι τῶν τοιούτων. διὸ οὔτε τὴν πρὸς τὸν θεὸν φι-
λίαν ἐπιζητοῦμεν, οὔτε τὴν πρὸς τὰ ἄψυχα, ἀλλὰ τὴν πρὸς
τὰ ἔμψυχα. καὶ πρὸς ταῦτα, ἐν οἷς ἐστι τὸ ἀντιφιλεῖν. εἰ δή τις
4 μετὰ ταῦτα ἐπισκέψαιτο, τί ἐστι τὸ φιλητόν. ἔστιν οὖν οὐκ ἄλλό τι

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἢ τἀγαθόν. ἕτερον μὲν οὖν ἐστὶ τὸ φιλητὸν καὶ τὸ φιλητέον. ὥσπερ καὶ τὸ βουλητὸν, καὶ τὸ βουλητέον. βουλητὸν μὲν γὰρ, τὸ ἁπλῶς ἀγαθόν. βουλητέον δὲ, τὸ ἑκάστῳ ἀγαθόν. οὕτω καὶ φιλητὸν μὲν, τὸ ἁπλῶς ἀγαθόν. φιλητέον δὲ, τὸ αὐτῷ ἀγαθόν. ἔστι δὲ τὸ μὲν φιλητέον, καὶ φιλητόν. τὸ δὲ φιλητὸν, οὐκ ἔστι φιλητέον. ἐνταῦθα οὖν ἐστὶ καὶ διὰ τὸ ζητοῦμεν ἡ ἀπορία. πότερόν ἐστιν ὁ σπουδαῖος τῷ φαύλῳ φίλος, ἢ οὔ. συνῆπται γάρ πως τῷ ἀγαθῷ, τὸ αὐτῷ ἀγαθόν. καὶ τὸ φιλητέον τῷ φιλητῷ. ἕπε- 1
ται δὲ καὶ ἀκολουθεῖ τῷ ἀγαθῷ καὶ τὸ ἡδὺ εἶναι καὶ τὸ συμφέρον. » ἡ μὲν οὖν τῶν σπουδαίων φιλία ἐστὶν, ὅταν ἀντιφιλῶσιν ἀλλήλοις. » φιλοῦσι δὲ ἀλλήλοις, ἢ φιλοῦσι. φιλοῦσι δὲ ἢ ἀγαθοί. οὐκ οὖν σπουδαῖός φησι τῷ φαύλῳ οὐκ ἔσται φίλος. ἔσται μὲν οὖν. ἐπειδὴ γὰρ τἀγαθῷ ἠκολούθει τὸ συμφέρον καὶ τὸ ἡδὺ, εἰ ἔστι φαῦλος ὢν ἡδὺς, ταύτῃ φίλος. πάλιν αὖ συμφέρων ἢ συμφέρον, ταύτῃ φίλος. ἀλλ' οὐκ ἔσται γε κατὰ τὸ φιλητὸν ἡ τοιαύτη φιλία. φιλητὸν γὰρ ἦν τἀγαθόν. ὁ δὲ φαῦλος οὐ φι- 2
λητός. οὐδ', ἀλλὰ κατὰ τὸ φιλητέον. εἰσὶ γὰρ ἀπὸ τῆς παντελοῦς φιλίας τῆς ἐν τοῖς σπουδαίοις καὶ αὗται αἱ φιλίαι, ἥ, τε κατὰ τὸ ἡδὺ καὶ ἡ κατὰ τὸ συμφέρον. ὁ οὖν κατὰ τὸ ἡδὺ φιλῶν, οὐ φιλεῖ τὴν κατὰ τὸ ἀγαθὸν φιλίαν. οὐδὲ ὁ κατὰ τὸ συμφέρον. εἰσὶ δὲ αἱ φιλίαι αὗται, ἥτε κατὰ τὸ ἀγαθὸν, καὶ ἡ κατὰ τὸ ἡδὺ, καὶ ἡ κατὰ τὸ συμφέρον. οὐχ αἱ αὐταὶ μὲν, οὐ παντελῶς δὲ, οὐ δὲ ἀλλότριαι ἀλλήλων. ἀλλ' ἀπὸ ταυτοῦ πως ἠρτημέναι εἰσίν. οἷον
φαμὲν ἰατρικὸν τὸ μαχαίριον. ἰατρικὸν τὸν ἄνθρωπον. καὶ ἰατρικὴν 3
τὴν ἐπιστήμην. ταῦτα οὐχ ὁμοίως λέγονται. ἀλλὰ τὸ μὲν μαχαίριον τῷ χρήσιμον εἶναι πρὸς ἰατρικὴν, ἰατρικὸν λέγεται. ὁ δ' ἄνθρωπος τῷ ποιητικὸς εἶναι ὑγιείας. ἡ δ' ἐπιστήμη, τῷ αἰτία εἶναι καὶ ἀρχή. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ φιλίαι οὐχ ὡσαύτως, ἥτε τῶν σπουδαίων ἡ διὰ τὸ ἀγαθόν. καὶ ἡ κατὰ τὸ ἡδύ. καὶ ἡ κατὰ τὸ συμφέρον. οὔτε δὴ ὁμωνύμως λέγονται, ἀλλ' οὐκ εἰσὶ μὲν αἱ αὐταί. περὶ ταῦτα δέ πως, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν εἰσιν. εἰ δή τις λέγοι, ὁ
κατὰ τὸ ἡδὺ φιλῶν οὐκ ἔστι φίλος τούτῳ. οὐ γὰρ κατὰ τὸ ἀγα- 4

» θὸν φίλος ἐστὶ, βαδίζει ὁ τοιοῦτος ἐπὶ τὴν τῶν σπουδαίων φι-
» λίαν τὴν ἐξ ἁπάντων τούτων οὖσαν, ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἐκ τοῦ
» ἡδέος, καὶ ἐκ τοῦ συμφέροντος. ὥστ' ἀληθῶς οὐκ ἔστιν ἐκείνῳ
γε τὴν φιλίαν φίλος, ἀλλὰ τὴν κατὰ τὸ ἡδὺ, ἢ κατὰ τὸ συμ-
φέρον. πότερον οὖν ἔσται ὁ σπουδαῖος, τῷ σπουδαίῳ φίλος,
ἢ οὔ. οὐδὲν γὰρ προσδεῖσθαι φασὶν ὅμοιος τοῦ ὁμοίου, ὁ δή τι
οὗτος λόγος ζητεῖ τὴν κατὰ τὸ συμφέρον φιλίαν. ἢ γὰρ προσ-
1 δεῖται ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου, ταύτῃ ὄντες φίλοι ἐν τῇ κατὰ τὸ
συμφέρον φιλίᾳ εἰσίν. ἀλλὰ ἑτέρα διώρισται ἡ κατὰ τὸ συμ-
φέρον φιλία, καὶ ἡ κατ' ἀρετὴν, καὶ ἡδονήν. εἰκὸς δὴ καὶ πο-
λὺ μᾶλλον τούτοις. πάντα γὰρ αὐτοῖς ὑπάρχει τ' ἀγαθὰ
καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ συμφέρον. ἀλλὰ καὶ ὁ σπουδαῖος τῷ φαύ-
λῳ. ἢ γὰρ ἴσως ἡδὺς, ταύτῃ καὶ φίλος. καὶ ὁ φαῦλός γε τῷ
φαύλῳ. ἢ γὰρ ἴσως τὸ αὐτὸ αὐτοῖς συμφέρει, ταύτῃ καὶ φί-
λος. ὁρῶμεν γὰρ τοῦτο γινόμενον, ὅταν τὸ αὐτὸ ἢ τὸ συμφέ-
2 ρον, φίλοις τούτοις διὰ τὸ συμφέρον. ὥστ' οὐδὲν κωλύει καὶ
» φαύλοις οὖσι ταυτόν τι συμφέρειν. βεβαιοτάτη μὲν οὖν καὶ
» μονιμωτάτη καὶ καλλίστη ἐστὶν ἐν τοῖς σπουδαίοις φιλία ἡ κα-
» τ' ἀρετὴν καὶ τἀγαθὸν οὖσα εἰκότως. ἡ μὲν γὰρ ἀρετὴ, ἀμε-
» τάπτωτον. δι' ἣν ἡ φιλία. ὥστε εἰκὸς τὴν φιλίαν τὴν τοιαύτην
» ἀμετάπτωτον εἶναι. τὸ δὲ συμφέρον, φιλία οὐ βεβαία. ἀλλὰ
» τῷ συμφέροντι μεταπίπτει. ὁμοίως καὶ ἡ κατὰ τὴν ἡδονήν. ἡ
μὲν οὖν τῶν βελτίστων φιλία, ἡ κατ' ἀρετὴν γινομένη ἐστίν. ἡ
3 δὲ τῶν πολλῶν, ἡ κατὰ τὸ συμφέρον. ἡ δὲ κατὰ τὴν ἡδονὴν
ἐν τοῖς φορτικοῖς καὶ τυχοῦσι. συμβαίνει δὲ καὶ ἀγανακτεῖν,
ὅταν φαύλοις ἐντύχωσι τοῖς φίλοις καὶ θαυμάζειν. ἔστι δὲ
οὐδὲν ἄτοπον. ὅταν γὰρ ἡ φιλία λάβῃ τὴν ἡδονὴν ἀρχὴν,
δι' ἣν φαῦλοι εἰσὶ, ἢ τὸ συμφέρον, ἅμα ταῦτ' ἀπολείπει,
καὶ ἡ φιλία οὐ διαμένει. πολλάκις δὲ μένει μὲν ἡ φιλία, κα-
κῶς δ' ἐχρήσατο τῷ φίλῳ. διὸ ἀγανακτοῦσιν. ἔστι δ' οὐδὲ τοῦ-
το ἄλογον. οὐδὲ γὰρ δι' ἀρετὴν ἡ φιλία σοι πρὸς τοῦτον, ὑ-
4 πῆρχε. διὸ οὐδὲν ἄτοπον μηδὲν ποιεῖν αὐτὸν τῶν κατ' ἀρετήν.

ἀγανακτοῦσιν οὕτω οὐκ ὀρθῶς. δι' ἡδονὴν γὰρ κοινωσάμενοι τὴν
φιλίαν, τὴν τ' ἀρετῆς οἴονται δεῖν αὐτοῖς ὑπάρχειν. τὸ δ' οὐ
δυνατόν. οὐ γάρ ἐστιν ἡ διὰ ἡδονὴν καὶ τὸ συμφέρον, ἀρετῆς
» ἐχομένη. κοινωσάμενοι οὕτω ἡδονῇ, ἀρετὴν ζητοῦσιν οὐκ ὀρθῶς.
» οὐ γὰρ ἀκολουθεῖ τῇ ἡδονῇ καὶ τῷ συμφέροντι ἡ ἀρετή. ἀλλὰ
» ἀλλὰ τῇ ἀρετῇ ἀμφότερα ταῦτα ἀκολουθεῖ, ἄτοπον γάρ, εἰ
μή τις οἴησεται τοὺς σπουδαίους αὐτοὺς αὐτοῖς ἡδίστους εἶναι.
» καὶ γὰρ οἱ φαῦλοι ὥς φησιν εὐριπίδης, αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἡδεῖς 1
» εἰσι. κακὸς κακῷ γὰρ συντέτηκεν. οὐ γὰρ ἀκολουθεῖ τῇ ἡδονῇ ἡ
» ἀρετή, ἀλλὰ ἡ ἡδονὴ τῇ ἀρετῇ ἀκολουθεῖ. πότερον δὲ καὶ δεῖ
ἐν τῇ τῶν σπουδαίων φιλίᾳ τὴν ἡδονὴν εἶναι, ἢ οὐ δεῖ. ἄτοπον
γὰρ τὸ μὴ φάναι δεῖν. εἰ γὰρ ἀφελεῖς αὐτῷ τὸ ἡδέως εἶναι ἀλ-
λήλοις, ἄλλους ποιοῦνται φίλους εἰς τὸ συζῆν τοὺς ἡδεῖς. εἰς
γὰρ τὸ συζῆν οὐδὲν μεῖζόν ἐστι τοῦ ἡδέως εἶναι. ἄτοπον οὕτω τὸ
μὴ οἴεσθαι δεῖν τοὺς σπουδαίους μάλιστα ἀλλήλοις συζῆν. τοῦ-
το δ' οὐκ ἔστιν ἄνευ τοῦ ἡδέος. δέοι ἂν ἄρα ὡς ἔοικε μάλιστα τού- 2
τοις ὑπάρχειν τὸ, ἥδιστον εἶναι. ἐπεὶ δὲ διῄρηνται αἱ φιλίαι εἰς
τρία εἴδη, καὶ ἐν ταύταις ἠπορεῖτο, πότερον ἐν ἰσότητι ἡ φιλία
ἐγγίνεται, ἢ ἐν ἀνισότητι. ἔστιν οὕτω κατ' ἀμφότερα. ἡ μὲν γὰρ
καθ' ὁμοιότητα, ἡ τῶν σπουδαίων, καὶ ἡ τελεία φιλία. ἡ δὲ,
κατ' ἀνομοιότητα, ἡ κατὰ τὸ συμφέρον. τῷ γὰρ εὐπόρῳ ὁ πέ-
νης, ἢ διὰ τὴν ἔνδειαν ὧν ὁ πλούσιος εὐπορεῖ. φίλος ἐστί. καὶ
τῷ σπουδαίῳ ὁ φαῦλος διὰ ταυτό. διὰ γὰρ τὴν τῆς ἀρετῆς
παρ' οὗ οἴεται αὐτῷ ἔσεσθαι, διὰ τοῦτο τούτῳ φίλος. γίνεται 3
οὕτω ἐν τοῖς ἀνομοίοις φιλία, κατὰ τὸ συμφέρον. διὸ καὶ εὐ-
ριπίδης ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα, ὅταν ξηρὸν ᾖ πέδον. ὡς ἐναν-
τίοις οὖσι τούτοις ἐγγίνεται φιλία ἡ διὰ τὸ συμφέρον. καὶ γὰρ
εἰ θέλεις τὰ ἐναντιώτατα ποιῆται πῦρ καὶ ὕδωρ, ταῦτα ἀλλή-
λοις χρήσιμα εἰσί. τὸ γὰρ πῦρ φαμὲν ἐὰν μὴ ἔχῃ ὑγρὸν, φθεί-
ρεσθαι, ὡς τοῦτ' αὐτῷ παρασκευάζον, ὥσπερ τροφήν τινα, ταύ-
την δὲ τοσαύτην, ὅσης κρατήσειεν. ἂν μὲν γὰρ πλείω ποιήσῃς
τὸ ὑγρὸν ἐπικρατῆσαι, φθείρεσθαι τὸ πῦρ. ἐὰν δὲ σύμμετρον, 4
συνοίσει,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

συνοίσει. δῆλον οὖν, ὅτι ἐν τοῖς ἐναντιωτάτοις φιλία ἐγγίνε-
ται διὰ τὸ συμφέρον. ἀνάγονται δὲ πᾶσαι αἱ φιλίαι καὶ αἱ ἐν
ἰσότητι, καὶ αἱ ἐν ἀνισότητι, εἰς τὰς διῃρημένας τρεῖς. ἔστι δ' ἐν ἁ-
πάσαις ταῖς φιλίαις διαφορὰ γινομένη πρὸς ἀλλήλους, ὅταν
μὴ ὁμοίως φιλῶσιν, ἢ εὖ ποιῶσιν, ἢ ὑπηρετῶσιν, ἢ ὅτι ἂν τῶν
τοιούτων, ὅταν μὲν γὰρ ὁ μὲν ἐκτενῶς ποιῇ, ὁ δ' ἐλλείπῃ κατὰ
τὴν ἔλλειψιν, τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ μέμψις. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν
1 τοιούτων, τὸ αὐτὸ ἐστὶ τέλος τῆς φιλίας. ὅταν οἱ ἀμφότεροι κα-
τὰ τὸ συμφέρον ἀλλήλοις φίλοι, ἢ κατὰ τὸ ἡδύ, ἢ κατ' ἀρε-
τήν, εὔδηλος ἡ ἔλλειψις ἡ περὶ τοῦ ἑτέρου, ἐὰν πλείω ἀγαθὰ
σύ μοι ποιῇς, ἢ ἐγὼ σοί. οὐ δ' ἀμφισβητῶ ἔτι μὴ οὐ δεῖν σε μᾶλ-
λον ὑπ' ἐμοῦ φιλεῖσθαι. ἐν ᾗ δὲ φιλίᾳ μὴ διὰ ταὐτὸ φίλοι εἰ-
σιν, μᾶλλον αἱ διαφοραί. ἄδηλος γὰρ ἡ ἔλλειψις περὶ ἑκατέ-
ρου. οἷον, εἰ ὁ μὲν δι' ἡδονὴν φίλος ἐστίν. ὁ δὲ διὰ τὸ συμφέρον. ἐν-
ταῦθα ἡ ἀμφισβήτησις. οὔτε γὰρ ὁ τῷ συμφέροντι ὑπερέχων,
2 ἀξίαν οἴεται τὴν ἡδονὴν ἀντικαταλλάττεσθαι τοῦ συμφέροντος,
οὔτε ὁ τῇ ἡδονῇ ὑπερέχων ἀξίαν τῆς ἡδονῆς ἐν τῷ συμφέροντι
χάριν ἀπολαμβάνει. διὸ μᾶλλον αἱ διαφοραὶ ἐν ταῖς τοιαύ-
ταις φιλίαις γίγνονται. οἱ δὲ ἐν ἀνισότητι φίλοι ὄντες, οἱ μὲν
ὑπερέχοντες πλούτῳ ἢ ἄλλῳ τινὶ τοιούτῳ, οὐκ οἴονται δεῖν
αὐτοὶ φιλεῖν. ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐνδεεστέρων οἴονται δεῖν αὐτοὶ φι-
» λεῖσθαι, ἔστι δὲ βέλτιον τὸ φιλεῖν ἢ τὸ φιλεῖσθαι. τὸ μὲν γὰρ
» φιλεῖν ἐνέργειά τις ἡδονῆς καὶ ἀγαθόν. ἀπὸ δὲ τοῦ φιλεῖσθαι,
3 οὐδεμία τῷ φιλουμένῳ ἐνέργεια γίνεται. ἔτι δὲ βέλτιον τὸ γνω-
ρίζειν, ἢ τὸ γνωρίζεσθαι. τὸ μὲν γὰρ γνωρίζεσθαι καὶ τὸ φιλεῖ-
σθαι, καὶ τοῖς ἀψύχοις ὑπάρχει. τὸ δὲ γνωρίζειν καὶ φιλεῖν τοῖς
ἐμψύχοις. ἔτι τὸ εὖ ποιητικὸν εἶναι βέλτιον, ἢ τὸ μή. ὁ μὲν οὖν
φιλῶν, εὖ ποιητικός ᾗ φιλεῖ. ὁ δὲ φιλούμενος, ᾗ φιλεῖται, οὔ.
ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι διὰ φιλοτιμίαν φιλεῖσθαι μᾶλλον βούλον-
ται, ἢ φιλεῖν. διὰ τὸ ἐν τῷ φιλεῖσθαι ὑπεροχήν τινα εἶναι. ἀεὶ γὰρ
ὁ φιλούμενος ὑπερέχει ἡδονῇ ἢ εὐπορίᾳ ἢ ἀρετῇ, ὁ δὲ φιλό-
4 τιμος τῆς ὑπεροχῆς ὀρέγεται. καὶ οὐκ οἴονται δεῖν αὐτοὶ φι-

λεῖν οἱ ἐν ὑπεροχῇ ὄντες, ἀντιδιδόναι γὰρ ἐν οἷς ὑπερέχου-
σι τοῖς φιλοῦσιν αὐτούς. ἔτι δὲ καὶ ἥττους αὐτῶν εἰσι. διὸ οὐκ
οἴονται δεῖν φιλεῖν, ἀλλὰ φιλεῖσθαι. ὁ δ' ἐνδεὴς χρημάτων ἢ
ἡδονῶν ἢ ἀρετῆς, θαυμάζει τὸν ὑπερέχοντα τούτοις. καὶ φι-
λεῖ διὰ τούτων ἢ τυγχάνειν ἢ οἴεσθαι τεύξεσθαι. εἰσὶ δὲ καὶ τοι-
αῦται φιλίαι διὰ ὁμοιοπάθειαν, ἐκ τοῦ τἀγαθὰ βούλεσθαι τι-
νὶ εἶναι. οὐκ ἔστι δὲ ἡ ἐπὶ τούτων γινομένη φιλία πάντα ταῦτα
ἔχουσα. πολλάκις γὰρ, ἄλλοις μὲν εἶναι βουλόμεθα τἀγαθὰ, 1
συζῆν μὲν τοι μετ' ἄλλου. ἀλλὰ ταῦτα πότερον δεῖ φιλίας
εἰπεῖν, ἢ τῆς τελείας φιλίας τῆς κατ' ἀρετὴν πάντα ἐν ἐκεί-
νῃ γὰρ τῇ φιλίᾳ πάντα ταῦτα ἐνυπάρχει. καὶ γὰρ συζῆν μετ'
οὐδενὸς ἄλλου ἂν θέλοιμεν. καὶ γὰρ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ συμφέρον
καὶ ἡ ἀρετὴ τῷ σπουδαίῳ ὑπάρχει. καὶ τἀγαθὰ τούτῳ μάλι-
στα βουλοίμεθ' ἂν, καὶ τὸ ζῆν καὶ τὸ εὖ ζῆν οὐκ ἄλλῳ τινὶ, ἢ τού-
τῳ. πότερον δ' ἔστιν αὐτῷ φιλία, καὶ πρὸς αὑτὸν φιλία, ἢ οὔ, νῦν
μὲν ἀφείσθω. ὕστερον δ' ἐροῦμεν. πάντα δὲ βουλόμεθα ἡμῖν αὐ- 2
τοῖς. καὶ γὰρ συζῆν μεθ' ἡμῶν αὐτῶν βουλόμεθα. ἴσως δὲ τοῦτο
καὶ ἀναγκαῖον καὶ τὸ εὖ ζῆν καὶ τὸ ζῆν, καὶ τὸ βούλεσθαι τἀγα-
θὸν, οὐκ ἄλλῳ τινὶ, ἔτι ὁμοιοπαθεῖς ἡμῖν αὐτοῖς μάλιστα ἐ-
σμέν. ἂν γὰρ προσπταίσωμεν, ἢ ἄλλῳ τινὶ περιπέσωμεν τῶν
τοιούτων, εὐθὺς λυπούμεθα. διὸ δόξειεν ἂν οὕτως εἶναι αὐ-
τῷ πρὸς αὑτὸν φιλία. τὰ δὴ τοιαῦτα οἷον τὴν ὁμοιοπάθειαν καὶ
τὸ εὖ ζῆν καὶ τὰ ἄλλα ἤτοι εἰς τὴν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς φιλίαν
ἀναφέροντες λέγομεν, ἢ εἰς τελείαν. ἐν ἀμφοτέραις δὲ πάν- 3
» τα ταῦτα ὑπάρχει. καὶ γὰρ τὸ συζῆν καὶ τὸ εἶναι βούλεσθαι καὶ
» τὸ εὖ εἶναι καὶ τἆλλα πάντα ἐν αὐταῖς εἰσιν. ἔτι δὲ ἴσως ἂν
δόξειεν ἐν οἷς ἐστι δίκαιον, ἐν τούτοις καὶ φιλίαν εἶναι. διὸ καὶ
ὅσα περὶ δικαίων εἴδη, τοσαῦτα καὶ φιλιῶν. τὸ δὴ δίκαιόν ἐστι
καὶ ξένῳ πρὸς πολίτην, καὶ δούλῳ πρὸς δεσπότην. καὶ πολίτῃ
πρὸς πολίτην. καὶ υἱῷ πρὸς πατέρα, καὶ γυναικὶ πρὸς ἄνδρα.
καὶ ὅσαι ἁπλῶς ἄλλαι κοινωνίαι καὶ φιλίαι ἐνεισιν ἑκάστοις τού-
των. βεβαιοτάτη δ' ἂν δόξειεν εἶναι τῶν φιλιῶν ἡ ξενική. οὐ 4

γάρ ἐστιν οὐδὲν αὐτοῖς τέλος κοινόν, ὑπὲρ οὗ ἀμφισβητοῦσιν. οἷον ἐν τοῖς πολίταις. διαμφισβητοῦντες γὰρ πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὴν ὑπεροχήν, οὐ μένουσι φίλοι ὄντες. ἐχόμενον δ' ἂν εἴη νῦν τοῦτ' εἰπεῖν, πότερόν ἐστι πρὸς αὐτὸν φιλία, ἢ οὔ. ἐπεὶ δ' οὖν ὁρῶμεν ὥσπερ καὶ μικρὸν ἐπάνω ἐλέγομεν, ὅτι ἐκ μὲν τῶν καθέκαστα αὐτοὶ αὑτοῖς ἂν μάλιστα βουλοίμεθα, καὶ γὰρ τἀγαθά, καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ εὖ εἶναι. ὁμοιοπαθέστατοι δ' αὐ-
1 τοῖς ἡμῖν ἐσμὲν καὶ συζῆν τε μεθ' ἑαυτῶν μάλιστα βουλοίμεθα. ὥστ' εἰ μὲν ἐκ τῶν καθέκαστα γνωρίζεται ἡ φιλία, τὰ δὲ καθ' ἕκαστα ἡμῖν αὐτοῖς ἂν βουλοίμεθα ὑπάρχειν, δῆλόν ἐστιν ὡς ἔστι πρὸς αὑτὸν φιλία, ὥσπερ καὶ τὴν ἀδικίαν ἔφαμεν πρὸς αὑτὸν εἶναι. ἐπειδὴ γὰρ ἕτερον μὲν ὁ ἀδικῶν. ἕτερος δὲ ὁ ἀδικούμενος, ὁ αὐτὸς δ' εἷς ἐστιν ἕκαστος, διὰ τοῦτο οὐκ ἐδόκει εἶναι πρὸς αὑτὸν ἀδικία. ἔστι μέντοι ὡς ἔφαμεν, σκοποῦντες ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν. ἐπειδὴ ἐστι πλείω, ὅταν ταῦτα μὴ ὁμονοῶσι.
2 τότε ἦν πρὸς αὑτὸν τὴν ἀδικίαν. ὁμοίως οὖν τοῦτο καὶ ἡ φιλία δόξειεν ἂν εἶναι πρὸς αὑτόν. ἐπειδὴ γὰρ ὁ φίλος ἐστὶν ὥσφαμεν, ὅταν βουλώμεθα σφόδρα φίλον εἰπεῖν, μία φαμὲν ψυχή, ἡ ἐ-
» μὴ καὶ ἡ τούτου. ἐπεὶ οὖν ἐστι τῆς ψυχῆς πλείω μέρη, τότ' ἔσται
» μία ψυχή, ὅταν συμφωνῶσι πρὸς ἄλληλα, ὅτε λόγος καὶ τὰ πάθη, οὕτω γὰρ μία ἔσται. ὥστε μιᾶς γινομένης, ἔσται πρὸς αὑτὸν φιλία. αὕτη δ' ἔσται ἡ πρὸς αὑτὸν φιλία ἐν τῷ σπουδαίῳ. τούτῳ γὰρ μόνῳ τὰ τῆς ψυχῆς εὖ ἔχουσι μέρη πρὸς ἄλληλα
3 τῷ μὴ διαφέρεσθαι. ἐπεὶ ὅ γε φαῦλος οὐδέποτ' ἐστὶν αὐτὸς αὑτῷ φίλος. μάχεται γὰρ ἀεὶ ἑαυτῷ. ὁ γοῦν ἀκρατής, ὅταν πράξῃ τι τῶν καθ' ἡδονήν, μετ' οὐ πολὺ μεταμελεῖται. καὶ κακίζει αὐτὸς αὑτόν. ὁμοίως ἐπὶ τῶν ἄλλων κακιῶν ὁ φαῦλος ἔχει. διατελεῖ γὰρ αὐτὸς αὑτῷ μαχόμενος καὶ ἐναντιούμενος. ἔστι δὲ φιλία καὶ ἐν ἰσότητι. οἷον, ἡ μὲν τῶν ἑταίρων ἐν ἰσότητι ἀριθμῷ καὶ δυνάμει ἀγαθοῦ. οὐδ' ἕτερος γὰρ αὐτῶν ἐστιν ἄξιος θατέρου πλέον ἔχειν, οὔτε κατ' ἀριθμὸν ἀγαθῶν, οὔτε κατὰ
4 δύναμιν, οὔτε κατὰ μέγεθος, ἀλλὰ τὸ ἴσον. ἴσοι γὰρ τινὲς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἐθέλουσιν εἶναι οἱ ἑταῖροι. ἐν ἀνισότητι δὲ οἱ πατέρες πρὸς υἱόν,
καὶ ἀρχόμενοι πρὸς ἄρχοντας. καὶ κρείττονος καὶ χείρονος. καὶ γυ
ναικὸς καὶ ἀνδρός. καὶ ἁπλῶς ἐν οἷς ἐστιν ὁ τὴν τοῦ χείρονος καὶ
κρείττονος τάξιν ἔχων ἐν τῇ φιλίᾳ. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἐν ἀνισότη
τι φιλία κατὰ λόγον. οὐδέποτε γὰρ ἐπ' ἀγαθοῦ δόσει, οὐδεὶς
ἴσον ἂν δοίη τῷ βελτίονι καὶ τῷ χείρονι. ἀλλὰ μεῖζον τῷ καθ' ὑπε
» ροχὴν ὄντι ἀεί. τοῦτο δ' ἴσον ἐστὶ τῷ λόγῳ. ἴσον γάρ πως ἐστὶν ὅ,
» τι ἔλαττον ἔχων ἀγαθὸν χείρων ὤν. τῷ μεῖζον ἔχοντι κρείττονι 1
ὄντι. τῶν δὲ φιλιῶν ἁπασῶν τῶν εἰρημένων τούτων, μάλιστά πως
ἐγγίνεται τὸ φιλεῖν ἐν τῇ συγγενικῇ. καὶ ταύτῃ ἐν τῇ πατρὸς
πρὸς υἱὸν, καὶ διατί ποτε ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν μᾶλλον φιλεῖ, ἢ ὁ υἱὸς
τὸν πατέρα. πότερον οὖν ὥς ἔνιοι λέγοντες ὀρθῶς πρὸς τοὺς
πολλούς, ὅτι ὁ μὲν πατὴρ εὐεργέτηκέ πως τὸν υἱόν. ὁ δὲ υἱὸς
χάριν ὀφείλει τῆς εὐεργεσίας. αὕτη μὲν οὖν ἡ αἰτία ἐν τῇ κα
τὰ τὸ συμφέρον φιλίᾳ δόξειεν ἂν εἶναι. ὥσπερ δὲ καὶ κατὰ τὰς
ἐπιστήμας ὁρῶμεν ἔχον, οὕτω πως ἔχει καὶ ἐνταῦθα. λέγω δ'- 2
ὅτι ἐστὶν. ἔστι μὲν οὖν τὸ αὐτὸ τέλος τε καὶ ἐνέργεια. καὶ οὐκ ἄλλό-
τι παρὰ τὴν ἐνέργειαν τέλος. ὅτι τῷ αὐλητῇ ἡ αὐτὴ ἐνέργεια
καὶ τέλος. τὸ γὰρ αὐλεῖν καὶ τέλος αὐτῷ ἐστὶ καὶ ἐνέργεια. ἀλλ' οὐ
τῇ οἰκοδομικῇ, καὶ γὰρ ἕτερον τέλος παρὰ τὴν ἐνέργειαν. ἔστιν
» οὖν ἡ φιλία ἐνέργειά τις, οὐδὲν δέ ἐστιν ἄλλο τέλος παρὰ τὴν
» ἐνέργειαν τοῦ φιλεῖν. ἀλλὰ τοῦτο αὐτό. ὁ μὲν οὖν πατὴρ, ἐνερ-
γεῖ πως ἀεὶ μᾶλλον παρὰ τὸ αὐτοῦ τι εἶναι ποίημα τὸν υἱόν.
» τοῦτο δ' ὁρῶμεν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὄν. πάντες γὰρ πρὸς ὃ ἂν αὐ 3
» τοὶ ποιήσωσι, πρὸς τοῦτο πως καὶ εὔνοοί εἰσιν ὁ οὕτω πατὴρ εὔ-
νοεῖ πως πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὄντα ποίημα, τῇ μνήμῃ καὶ τῇ ἐλ
πίδι ἀγόμενος διὸ μᾶλλον φιλεῖ ὁ πατὴρ τὸν υἱόν, ἢ ὁ υἱὸς τὸν
πατέρα. δεῖ δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων φιλιῶν τῶν λεγομένων καὶ
δοκουσῶν ἐπισκέψασθαι, εἰ εἰσὶ φιλίαι. ὅτι ἡ εὔνοια φιλία δο-
κεῖ. ἁπλῶς μὲν οὕτω οὐκ ἂν δόξειεν εἶναι ἡ εὔνοια, φιλία. πολλοῖς
γὰρ πολλάκις ἢ ἀπὸ τοῦ ἰδεῖν ἢ ἀπὸ τοῦ ἀκούσαί τι ὑπέρ τινος
ἀγαθόν, εὖνοι γινόμεθα. ἆρ' οὖν ἤδη καὶ φίλοι, ἢ οὔ. οὐ γὰρ εἴ τις 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τῷ Δαρείῳ εὔνους ἐν πέρσαις ὄντι ὥσπερ ἴσως ἦν, εὐθέως ἦν
καὶ φιλία ἦν αὐτῷ πρὸς δαρεῖον. ἀλλ' ἀρχὴ μὲν ἂν εἴη τι φι-
» λίας ἡ εὔνοια δόξειεν εἶναι. γένοιτο δ' ἂν ἡ εὔνοια φιλία, εἰ
» προσλάβοι βούλησιν τὰ τ' ἀγαθὰ δυνατὸς ὢν πρᾶξαι, πράτ-
» τειν ἐκείνου ἕνεκεν ᾧ ἐστὶν εὔνους. ἔστι δ' ἡ εὔνοια τῷ ἤθει καὶ
» πρὸς τὸ ἦθος. οὐδεὶς γὰρ λέγεται εὔνους οἴνῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ
τῶν ἀψύχων ἀγαθῶν ἢ ἡδέων. ἀλλ' ἄν τις ᾖ τὸ ἦθος σπουδαῖος,
1 πρὸς τοῦτον ἡ εὔνοια. οὐκ ἔστι δὲ χωρὶς τῆς φιλίας ἡ εὔνοια,
ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ. διὸ δοκεῖ φιλία εἶναι. ἡ δ' ὁμόνοια ἔστι συνεγ-
γυς τῇ φιλίᾳ, ἐὰν τὴν ὁμόνοιαν λάβῃς τὴν κυρίως λεγομένην.
εἰ γάρ τις ἐμπεδοκλεῖ ὁμοίως ὑπολαμβάνει. καὶ δοκεῖ αὐ-
τῷ τὰ στοιχεῖα εἶναι ἃ κἀκείνῳ, ἆρά γε οὗτος ἐμπεδοκλεῖ ὁμο-
νοεῖ, ἢ οὔ. ἐπείπερ ἐπί τι ἄλλο τοιοῦτον. πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἔ-
στιν ἡ ὁμόνοια ἐν τοῖς νοητοῖς, ἀλλ' ἐν τοῖς πρακτικοῖς, καὶ ἐν
τούτοις οὐκ ἐννοοῦσι ταυτόν. ἀλλ' εἰ ἅμα τῷ τὸ ταυτὸ νοεῖν,
2 προαίρεσιν ἔχουσι περὶ ἃ νοοῦσιν ἐπὶ τούτων. εἰ γὰρ ἐννοοῦσιν ἀμ-
φότεροι ἄρχειν. ἀλλ' ὁ μὲν, αὐτὸν, ὁ δ' αὐτόν. ἆρα γε ἤδη ὁμο-
νοοῦσιν, ἢ οὔ. ἀλλ' εἰ κἀγὼ ἐμαυτὸν βούλομαι ἄρχειν. κἀκεῖ-
» νος ἐμὲ, οὕτως ἤδη ὁμονοοῖμεν. ἔστι δὴ ὁμονοεῖν ἐν τοῖς πρα-
» κτικοῖς μετὰ βουλήσεως ταυτό. περὶ ἄρχοντος ἄρα καταστά-
» σιν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ ὁμόνοια ἡ κυρίως λεγο-
μένη. ἐπεὶ δ' ἐστὶν ὥσφαμεν αὐτῷ πρὸς αὐτὸν φιλία, πότερον
ὁ σπουδαῖος ἂν φίλαυτος, ἢ οὔ. ἔστι δὲ φίλαυτος ὁ αὐτοῦ ἕνε-
3 κεν πάντα πράττων ἐν τοῖς κατὰ τὸ λυσιτελές. ὁ μὲν οὖν φαῦ-
λος, φίλαυτός ἐστι. αὐτὸς ἑαυτοῦ γὰρ ἕνεκεν πάντα πράττει,
ἀλλ' οὐχ ὁ σπουδαῖος. διὰ τοῦτο γάρ ἐστι σπουδαῖος, ὅτι ἄλ-
» λου ἕνεκεν τοῦτο πράττει. διὸ οὐκ ἔστι φίλαυτος. ἀλλ' ὁρμῶσι
» μὲν ἅπαντες ἐπὶ τἀγαθὰ, καὶ οἴονται αὐτοῖς δεῖν μάλιστα ὑ-
» πάρχειν. τοῦτο δ' ἔστι μάλιστα φανερὸν ἐπὶ πλούτου καὶ ἀρ-
χῆς, ὁ μὲν οὖν σπουδαῖος ἐκστήσεται τούτων ἄλλῳ οὐχ ὡς οὐ
. προσήκον αὐτῷ μάλιστα. ἀλλ' ἂν ὁρᾷ ἄλλον δυνησόμενον μᾶλ-
4 λον τούτοις αὐτοῦ χρῆσθαι. οἱ δ' ἄλλοι τοῦτο οὐ ποιήσουσι δι-

ἄγνοιαν. οὐ γὰρ οἴονται κακῶς ἂν χρήσασθαι τοῖς τοιούτοις ἀγαθοῖς. ἢ διὰ φιλοτιμίαν τοῦ ἄρχειν, ὁ δὲ σπουδαῖος οὐδέτερον τούτων πείσεται. διὸ οὐδὲ φίλαυτος κατά γε τὰ τοιαῦτα ἀγαθά. ἀλλ' εἰ ἄρα κατὰ τὸ καλόν. τούτου γὰρ μόνου ἄλλῳ οὐκ ἂν ἐκσταίη, τὰ δὲ συμφέροντα καὶ ἡδέα ἐκστήσεται. τὴν μὲν οὖν κατὰ τὸ καλὸν αἵρεσιν φίλαυτος ἔσται. τὴν δὲ κατὰ τὸ συμφέρον καὶ καθ' ἡδονὴν λεγομένην οὐκ ἔσται ὁ σπουδαῖος, ἀλλὰ ὁ φαῦλος. πότερον δέ ποτε ὁ σπουδαῖος φιλή- 1
σει αὐτὸς ἑαυτὸν μάλιστα, ἢ οὔ. ἔστι μὲν οὖν αὐτὸς αὑτὸν μάλιστα ὡς φιλήσει. ἔστι δ' ὡς οὔ. ἐπειδὴ γὰρ φαμὲν τὸν σπουδαῖον ἐκστήσεσθαι τῶν ἀγαθῶν κατὰ τὸ συμφέρον τῷ φίλῳ, τὸν φίλον αὐτοῦ μᾶλλον φιλήσει, ναί. ἀλλ' ἢ τούτων ὑφιστάμενος τῷ φίλῳ ἢ αὐτῷ τὸ καλὸν περιποιεῖται, ταύτῃ οὐκ ὑφίσταται τῶν τοιούτων. ἔστι μὲν οὖν ὡς τὸν φίλον αὐτὸς αὑτοῦ μᾶλλον φιλεῖ. ἔστι δὲ ὡς αὐτὸς αὑτὸν μάλιστα. κατὰ μὲν γὰρ τὸ συμφέρον, τὸν φίλον. κατὰ δὲ τὸ καλὸν καὶ ἀγαθόν, αὐτὸς μάλιστα. 2
αὐτῷ γὰρ ταῦτα περιποιεῖται κάλλιστα ὄντα. ἔστι μὲν οὖν καὶ φιλάγαθος, οὐ φίλαυτος. μόνον γὰρ εἴπερ φιλεῖ αὐτὸς ἑαυτόν, ὅτι ἀγαθός. ὁ δὲ φαῦλος, φίλαυτος. οὐδὲν γὰρ ἔχει. διὸ φιλήσει αὐτὸς ἑαυτόν, ὅτι καλόν τι. ἀλλ' ἄνευ τούτων αὐτὸς ἑαυτὸν φιλήσει ἢ αὐτός. διὸ καὶ οὕτως ἂν κυρίως λέγοιτο φίλαυτος. Ἐχόμενον δ' ἂν εἴη περὶ αὐταρκείας καὶ τοῦ αὐτάρκους. πότερον αὐτάρκης προσδεήσεται φιλίας, ἢ οὔ. ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτῷ αὐτάρκης ἔσται καὶ κατὰ τοῦτο. λέγουσι γὰρ τοιαῦτα καὶ οἱ ποιηταί. 3
» ὅταν δὲ δαίμων εὖ διδῷ, τί δεῖ φίλων. ὅθεν καὶ ἡ ἀπορία γίνεται, πότερον ὁ πάντα τἀγαθὰ ἔχων καὶ ὢν αὐτάρκης, προσδεήσεται φίλου. ἢ τότε καὶ μάλιστα. τίνα γὰρ εὖ ποιήσει, ἢ μετ' αὐτοῦ συμβιώσεται. οὐ γὰρ δὴ μόνος γε διάξαι, εἰ τούτων δεήσεται. ταῦτα δὲ μὴ ἐνδέχεται ἄνευ φιλίας, προσδέοιτ' ἂν ὁ αὐτάρκης φιλίας. ἡ μὲν οὖν ἐν τοῖς λόγοις εἰωθυῖα ὁμοιότης λαμβάνεσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ, οὔτ' ἐκεῖ ὀρθῶς οὔτ' ἂν ἐνταῦθα εἴη
χρήσιμος. οὐ γὰρ εἰ ὁ θεός ἐστιν αὐτάρκης καὶ μηδενὸς δεῖται, 4

διὰ τοῦτ' οὐδ' ἡμεῖς οὐδενὸς δεηθησόμεθα. ἔστι γὰρ καὶ τοιοῦ-
» τός τις λόγος ἐπὶ τοῦ θεοῦ λεγόμενος. ἐπεὶ γάρ φησι πάντα
» ἔχει τἀγαθὰ ὁ θεὸς καὶ ἔστιν αὐτάρκης, τί ποιήσει. οὐ γὰρ κα-
» θευδήσει. θεάσεται δή τι φησίν. τοῦτο γὰρ κάλλιστον καὶ οἰκειό-
» τατον. τί οὖν θεάσεται. εἰ μὲν γὰρ ἄλλο τι θεάσεται, βέλτιον
» θεάσεταί τι αὐτοῦ. ἀλλὰ τοῦτ' ἄτοπον, τὸ τοῦ θεοῦ ἄλλο τι εἶναι
» βέλτιον. αὐτὸς ἑαυτὸν ἄρα θεάσεται, ἀλλ' ἄτοπον. καὶ γὰρ ὁ
1 ἄνθρωπος ὃς ἂν αὐτὸς ἑαυτὸν κατασκοπῆται, ὡς ἀναισθήτῳ
» ἐπιτιμῶμεν. ἄτοπον οὖν ἐστιν εἰ ὁ θεὸν φησὶς ἔσται αὐτὸς ἑαυ-
» τὸν θεώμενος. τί μὲν οὖν ὁ θεὸς θεάσεται, ἀφείσθω. περὶ δὲ
τῆς αὐταρκείας οὐ τῆς τοῦ θεοῦ τὴν ἐπίσκεψιν ποιούμεθα,
ἀλλ' ἀνθρωπίνης. πότερον ὁ αὐτάρκης δεήσεται φιλίας, ἢ οὔ.
εἰ δή τις ἐπὶ τὸν φίλον ἐπιβλέψας ἴδοι τί ἐστιν, καὶ ὁ ποῖός τις ὁ
φίλος, τοιοῦτος οἷος ἕτερος εἶναι ἐγώ. ἄν γε καὶ σφόδρα φίλος
ποιήσῃς, ὥσπερ τὸ λεγόμενον, ἄλλος οὗτος Ἡρακλῆς. ἄλλος φί-
2 λος ἐγώ. ἐπεὶ οὖν ἐστι καὶ χαλεπώτατον ὥσπερ καὶ τῶν σοφῶν
» τινὲς εἰρήκασι, τὸ γνῶναι αὐτὸν, καὶ ἥδιστον. τὸ γὰρ αὐτὸν εἰδέναι
» ἡδύ. αὐτοὶ μὲν οὖν αὐτοὺς ἐξ αὐτῶν οὐ δυνάμεθα θεάσασθαι. ὅτι
δ' αὐτοὶ αὐτοὺς οὐ δυνάμεθα, δῆλον ἐξ ὧν ἄλλοις ἐπιτιμῶμεν.
αὐτοὶ δὲ μανθάνομεν ταὐτὰ ποιοῦντες. τοῦτο δὲ γίνεται δι' εὔ-
νοιαν ἢ διὰ πάθος. πολλοῖς δὲ ἡμῶν ταῦτα ἐπισκοτεῖ πρὸς τὸ
κρίνειν ὀρθῶς. ὥσπερ οὖν ὅταν θέλωμεν αὐτοὶ αὐτῶν τὸ πρό-
σωπον ἰδεῖν, εἰς τὸ κάτοπτρον ἐμβλέψαντες ἴδωμεν. ὁμοίως
3 καὶ ὅταν αὐτοὶ αὐτοὺς βουληθῶμεν γνῶναι, εἰς τὸν φίλον ἰδόν-
τες, γνωρίσαιμεν ἄν. ἔστι γὰρ ὡς φαμὲν ὁ φίλος ἕτερος ἐγώ.
εἰ οὖν ἡδὺ μὲν ἂν τὸ αὐτὸν εἰδέναι. τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν εἰδέναι ἄ-
νευ ἄλλου φίλου. δέοιτ' ἂν ὁ αὐτάρκης φιλίας πρὸς τὸ αὐ-
τὸς αὐτὸν γνωρίζειν. ἔτι δὲ καὶ εἴπερ ἐστὶ καλὸν ὥσπερ ἐστὶ τὸ
εὖ ποιεῖν ἔχοντα τὰ παρὰ τῆς τύχης ἀγαθά. τίνα εὖ ποιήσει.
μετὰ τίνος δὲ συμβιώσεται. οὐ γὰρ μόνος γε διάξει. τὸ γὰρ συμβιοῦν,
ἡδὺ καὶ ἀναγκαῖον. εἰ τοίνυν ταῦτα καλὰ καὶ ἡδέα καὶ ἀναγ-
4 καῖα, ταῦτα δὲ μὴ ἐνδέχεται εἶναι ἄνευ φιλίας. προσδέοιτ' ἂν καὶ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ὁ αὐτάρκης φιλίας. πότερον δὲ πολλοὺς κτητέον φίλους ἢ
ὀλίγους. οὔτε δὴ πολλοὺς ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, οὔτ' ὀλίγους
δεῖ ἀεί. πολλῶν μὲν γὰρ ὄντων, ἔργον ἐφ' ἕκαστον μερίσαι τὸ φι
λεῖν. ἐφ' ἁπάντων γὰρ καὶ τῶν ἄλλων ἀδυνατεῖ ἡμῶν ἡ φύ-
σις ἀσθενὴς οὖσα πρὸς τὸ ἐπὶ πολὺ ἀφικνεῖσθαι. οὔτε γὰρ τῇ
ὄψει ἐπὶ πολὺ ὁρῶμεν, ἀλλ' ἐὰν πλέον ἀποστήσῃς τοῦ συμμέ-
τρου, ἐλλείπει διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως. οὔτ' ἐπ' ἀκοῆς, οὔ
τ' ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὁμοίως ἐπὶ πάντων. ἐλλείπων οὖν τῷ φιλεῖν 1
δι' ἀδυναμίαν. καὶ ἐγκλήματ' αὐτὸς ἔχοι δικαίως. καὶ οὐκ ἂν
εἴη φίλος μὴ φιλῶν γε ἀλλ' ἢ τῷ γε λόγῳ. ἡ δὲ φιλία, οὐ τοῦ
το βούλεται. ἔτι ἂν ὦσι πολλοί, οὐκ ἔστι παύσασθαι λυπούμε
νον. πολλῶν γὰρ ὄντων, εἰκὸς ἀεὶ περὶ ἕνα γέ τινα συμβαίνειν
τι ἀτύχημα. ὧν γινομένων, ἀναγκαῖον λυπεῖσθαι. οὔτ' αὖ πά
λιν ὀλίγους, ἕνα ἢ δύο. ἀλλὰ συμμέτρους τῷ καιρῷ τῇ αὐτοῦ
ὁρμῇ πρὸς τὸ φιλεῖν. μετὰ δὲ ταῦτα εἴη σκεπτέον, πῶς δεῖ φί-
λῳ χρῆσθαι. ἔστι δ' οὐκ ἐν ἁπάσῃ φιλίᾳ ἡ σκέψις. ἀλλ' ἐν ᾗ μά 2
λιστα ἐγκαλοῦσιν ἀλλήλοις οἱ φίλοι. οὐκ ἐγκαλοῦσι δ' ἐν ταῖς
ἄλλαις ὁμοίως, οἷον ἐν τῇ πατρὸς πρὸς υἱὸν οὐκ ἔστιν ἔγκλημα
τοιοῦτον, οἷον ἀξιοῦσιν ἐν ἐνίαις, ὥσπερ ἐγὼ σοί. οὕτω καὶ σὺ ἐ-
μοί. εἰ δὲ μή, ἐνταῦθα τὸ σφοδρὸν ἔγκλημα. ἐν δὲ ἀνίσοις φί-
λοις οὐκ ἔστι τὸ ἴσον. ἔστι δὲ ἡ πατρὸς πρὸς υἱὸν φιλία ἐν ἀνίσῳ
ὁμοίως ἡ γυναικὸς πρὸς ἄνδρα. ἢ οἰκέτου πρὸς δεσπότην.
καὶ ὅλως δὲ χείρονος καὶ βελτίονος. οὐκ ἔχουσι γὰρ τὰ
τοιαῦτα ἐγκλήματα. ἀλλ' ἐν τοῖς ἴσοις φίλοις 3
καὶ τῇ αὐτῇ φιλίᾳ, τὸ τοιοῦτον ἔγκλημα.
σκεπτέον ἂν εἴη τό, πῶς δεῖ χρῆσθαι
φίλῳ. ἐν τῇ ἐν ἴσοις φί-
λοις φιλίᾳ.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΜΕΓΆ-
ΛΩΝ, ΤΈΛΟΣ.

4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.3.5.11

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΕΥ᾿ΔΗΜΊΩΝ, ΤῸ Α΄.

Ὁ ΜῈΝ ἐν δήλῳ παρὰ τῷ θεῷ τὴν αὑτοῦ γνώμην ἀποφηνάμενος, συνέγραψεν ἐπὶ τὸ προπύλαιον τοῦ λητῴου
1 διελὼν οὐχ ὑπάρχοντα πάντα τῷ αὐτῷ, τό, τε ἀγαθὸν καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ ἡδύ, ποιήσας κάλλιστον τὸ δικαιότατον. λῷστον δ' ὑγιαίνειν. πάντων δ' ἥδιστον,
» οὗ τις ἐρᾷ τὸ τυχεῖν. ἡμεῖς δ' αὐτῷ μὴ συγχωρῶμεν. ἡ γὰρ εὐ-
» δαιμονία κάλλιστον καὶ ἄριστον ἁπάντων οὖσα, ἥδιστόν ἐστι. πολλῶν δ' ὄντων θεωρημάτων, ἃ περὶ ἕκαστον πρᾶγμα καὶ περὶ ἑκάστην φύσιν ἀπορίαν ἔχει, καὶ δεῖται σκέψεως, τὰ μὲν αὐ-
2 τῶν συντείνει πρὸς τὸ γνῶναι μόνον. τὰ δὲ καὶ περὶ τὰς κτήσεις καὶ περὶ τὰς πράξεις τοῦ πράγματος. ὅσα μὲν οὖν ἔχει φιλοσοφίαν μόνον θεωρητικὴν, λεκτέον κατὰ τὸν ἐπιβάλλοντα καιρὸν, ὅτι περ οἰκεῖον ἦν τῇ μεθόδῳ. πρῶτον δὲ σκεπτέον, ἐν τίνι τὸ εὖ ζῆν καὶ πῶς κτητόν. πότερον φύσει γίνονται πάντες εὐδαίμονες οἱ τυγχάνοντες ταύτης τῆς προσηγορίας ὥσπερ μεγάλοι καὶ μικροὶ καὶ τὴν χροιὰν διαφέροντες, ἢ διὰ μαθήσεως, ὡς οὔσης ἐπιστήμης τινὸς τῆς εὐδαιμονίας. ἢ διά
3 τινος ἀσκήσεως. πολλὰ γὰρ οὔτε κατὰ φύσιν οὔτε μαθοῦσι, ἀλλ' ἐθισθεῖσιν ὑπάρχει τοῖς ἀνθρώποις, φαῦλα μὲν τοῖς φαύλοις ἐθισθεῖσι. χρηστὰ δὲ τοῖς χρηστοῖς. ἢ τούτων μὲν κατ' οὐδένα τῶν τρόπων, δυοῖν δὲ θάτερον, ἤτοι καθάπερ οἱ νυμφόληπτοι καὶ θεόληπτοι τῶν ἀνθρώπων ἐπιπνοίᾳ δαιμονίου τινὸς ὥσπερ ἐνθουσιάζοντες, ἢ διὰ τύχην. πολλοὶ γὰρ ταὐτό φασιν εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν. ὅτι μὲν οὖν ἡ παρουσία διὰ τούτων ἁπάντων ἢ τινῶν ἢ τινὸς ὑπάρχει τοῖς ἀνθρώ-
4 ποις, οὐκ ἄδηλον. ἅπασαι γὰρ αἱ γενέσεις σχεδὸν πίπτουσιν εἰς

ταύτας τὰς ἀρχάς. καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς διανοίας ἁπάσας πρὸς
τὰς ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης αὐτῆς συναγάγῃ πράξεις. τὸ δ' εὐδαι-
» μονεῖν καὶ τὸ ζῆν μακαρίως καὶ καλῶς εἴη ἂν ἐν τρισὶ μάλι-
» στα τοῖς εἶναι δοκοῦσιν αἱρετωτάτοις. οἱ μὲν γὰρ τὴν φρόνησιν
» μέγιστον εἶναι φασὶν ἀγαθόν. οἱ δὲ, τὴν ἀρετήν. οἱ δὲ, τὴν ἡ-
» δονήν. καὶ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν ἔνιοι περὶ τοῦ μεγέθους
αὐτῶν διαμφισβητοῦσι, συμβάλλεσθαι φάσκοντες θάτερον
θατέρου μᾶλλον εἰς αὐτήν. οἱ μὲν ὡς οὖσαν μεῖζον ἀγαθὸν 1
τὴν φρόνησιν τῆς ἀρετῆς. οἱ δὲ ταύτης τὴν ἀρετήν. οἱ δ' ἀμφο-
τέρων τούτων τὴν ἡδονήν. καὶ τοῖς μὲν ἐκ πάντων δοκεῖ του-
των. τοῖς δ' ἐκ δυοῖν. τοῖς δ' ἐν ἑνί τινι τούτων εἶναι, τὸ ζῆν εὐ-
δαιμόνως. περὶ δὴ τούτων ἐπιστήσαντας ἅπαντα τὸν δυνά-
μενον ζῆν κατὰ τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν θέσθαι τινὰ σκοπὸν τοῦ
καλῶς ζῆν, ἤτοι τιμὴν, ἢ δόξαν, ἢ πλοῦτον, ἢ παιδείαν. πρὸς
» ὃν βλέπων, ποιήσεται πάσας τὰς πράξεις. ὡς τό γε μὴ συντε-
» τάχθαι τὸν βίον πρός τι τέλος, ἀφροσύνης πολλῆς σημεῖόν 2
ἐστι. μάλιστα δὴ δεῖ πρότερον ἐν αὑτῷ διορίσασθαι μήτε προ-
πετῶς μήτε ῥαθύμως, ἐν τίνι τῶν ἡμετέρων τὸ ζῆν εὖ. καὶ
τίνων ἄνευ τοῖς ἀνθρώποις οὐκ ἐνδέχεται τοῦθ' ὑπάρχειν. οὐ
γὰρ ταυτὸν, ὧν τ' ἄνευ οὐχ οἷόν τε ὑγιαίνειν. καὶ τὸ ὑγιαί-
νειν. ὁμοίως δ' ἔχει τοῦτο καὶ ἐφ' ἑτέρων πολλῶν. ὥστε οὐδὲ
τὸ ζῆν καλῶς, καὶ ὧν ἄνευ οὐ δυνατὸν ζῆν καλῶς. ἔστι δὲ
τῶν τοιούτων τὰ μὲν οὐκ ἴδια τῆς ὑγιείας οὐδὲ τῆς ζωῆς, ἀλ-
λὰ κοινὰ πάντων ὡς εἰπεῖν καὶ τῶν ἕξεων καὶ τῶν πράξεων. οἷον 3
ἄνευ τοῦ ἀναπνεῖν ἢ ἐγρηγορέναι ἢ κινήσεως μετέχειν, οὐθὲν ἂν
ὑπάρξειεν ἡμῖν οὔτε ἀγαθὸν οὔτε κακόν. τὰ δ' ἴδια μᾶλλον
περὶ ἑκάστων φύσιν. ἃ δεῖ μὴ λανθάνειν. οὐ γὰρ ὁμοίως οἰκεῖον
πρὸς εὐεξίαν τοῖς εἰρημένοις κρεωφαγία καὶ τῶν περιπάτων
οἱ μετὰ δεῖπνον. ἔστι γὰρ ταῦτ' αἴτια τῆς ἀμφισβητήσεως περὶ
τοῦ εὐδαιμονεῖν, τί ἐστι. καὶ γίνεται διὰ τίνων. ὧν ἄνευ γὰρ οὐχ
οἷόν τε εὐδαιμονεῖν, ἔνιοι μέρη τῆς εὐδαιμονίας εἶναι νομί-
ζουσι. πάσας μὲν οὖν τὰς δόξας ἐπισκοπεῖν, ὅσας ἔχουσί τι- 4

νες περὶ αὐτῆς, περίεργον. πολλὰ γὰρ φαίνεται καὶ τοῖς παι-
δαρίοις καὶ τοῖς κάμνουσι καὶ παραφρονοῦσι, περὶ ὧν ἂν οὐ-
δεὶς νοῦν ἔχων διαπορήσειε. δέονται γὰρ οὐ λόγων. ἀλλ' οἱ μὲν
ἡλικίας, ἐν ᾗ μεταβάλλουσιν. οἱ δὲ, κολάσεως ἰατρικῆς ἢ πο-
» λιτικῆς. κόλασις γὰρ ἡ φαρμακεία τῶν πληγῶν οὐκ ἐλάττων
» ἐστίν. ὁμοίως δὲ ταύταις οὐδὲ τὰς τῶν πολλῶν. εἰκῆ γὰρ λέγου-
σι σχεδὸν περὶ ἁπάντων καὶ μάλιστα περὶ * ὧν ἐπισκεπτέον μό-
1 νας. ἄτοπον γὰρ προσφέρειν λόγον τοῖς λόγου μηδὲν δεομέ-
νοις, ἀλλὰ πάθους. ἐπεὶ δ' εἰσὶν ἀπορίαι περὶ ἑκάστην πραγ-
ματείαν οἰκεῖαι, δῆλον ὅτι καὶ περὶ βίου τοῦ κρατίστου καὶ
ζωῆς τῆς ἀρίστης εἰσί. ταύτας οὖν καλῶς ἔχει τὰς δόξας ἐξε-
τάζειν. οἱ γὰρ τῶν ἀμφισβητούντων ἔλεγχοι, τῶν ἐναντιουμέ-
νων αὐτοῖς λόγων ἀποδείξεις εἰσίν. ἔτι δὲ πρὸ ἔργου τὸ τοιαῦ-
τα μὴ λανθάνειν μάλιστα, πρὸς ἃ δεῖ συντείνειν πᾶσαν σκέ-
ψιν, ἐκ τίνων ἐνδέχεται μετασχεῖν τοῦ εὖ καὶ καλῶς τοῦ ζῆν, εἰ τῷ
2 μακαρίως ἐπιφθονώτερον εἰπεῖν. καὶ πρὸς τὴν ἐλπίδα τὴν
περὶ ἕκαστα γινομένην ἂν τῶν ἐπιεικῶν. εἰ μὲν γὰρ ἐν τοῖς διὰ
τύχην γινομένοις ἢ τοῖς διὰ φύσιν τὸ καλῶς ζῆν ἐστιν, ἀνέλ-
πιστον ἂν εἴη πολλοῖς. οὐ γάρ ἐστι δι' ἐπιμελείας ἡ κτῆσις οὐ-
δ' ἐπ' αὐτοῖς οὐδὲ τῆς αὐτῶν πραγματείας. εἰ δ' ἐν τῷ αὐ-
τὸν ποιόν τινα εἶναι καὶ τὰς κατ' αὐτὸν πράξεις, κοινότε-
» ρον ἂν εἴη τὸ ἀγαθὸν καὶ θειότερον. κοινότερον ἐν τῷ πλείο-
» σιν ἐνδέχεσθαι μετασχεῖν. θειότερον δὲ τὸ κεῖσθαι τὴν εὐδαι-
3 μονίαν τοῖς αὐτοὺς παρασκευάζουσι ποιούς τινας καὶ τὰς
πράξεις. ἔσται δὲ φανερὰ τὰ πλεῖστα τῶν ἀμφισβητουμένων
καὶ διαπορουμένων, ἂν καλῶς ὁρισθῇ, τί χρὴ νομίζειν εἶναι
τὴν εὐδαιμονίαν. πότερον ἐν τῷ ποιόν τινα μόνον εἶναι τὴν
ψυχὴν, καθάπερ τινὲς ᾠήθησαν τῶν σοφῶν καὶ πρεσβυτέ-
ρων, ἢ δεῖ μὲν καὶ ποιόν τινα ὑπάρχειν αὐτόν. μᾶλλον δὲ δεῖ
τὰς πράξεις εἶναι ποιάς τινας. διῃρημένων δὲ τῶν βίων, καὶ
τῶν μὲν ἀμφισβητούντων τῆς τοιαύτης εὐημερίας, ἀλ-
4 λ' ὡς τῶν ἀναγκαίων χάριν σπουδαζομένων, οἷον τῶν περὶ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὰς τέχνας τὰς φορτικὰς καὶ τὰς περὶ χρηματισμὸν καὶ τὰς βαναύσους, λέγω δὲ φορτικὰς μὲν τὰς πρὸς δόξαν πραγματευομένας μόνον. βαναύσους δὲ τὰς ἑδραίας καὶ μισθαρνικάς, χρηματιστικὰς δὲ, τὰς πρὸς ἀγορὰς μὲν καὶ πράσεις καπηλικάς. τῶν οὖν εἰς ἀγωγὴν εὐδαιμονικὴν τεταγμένων εἰδῶν ὄντων τῶν καὶ πρότερον ῥηθέντων ἀγαθῶν ὡς μεγίστων, ἀρετῆς καὶ φρονήσεως καὶ ἡδονῆς, τρεῖς ὁρῶμεν καὶ βίους ὄντας,
οὓς οἱ ἐπ' ἐξουσίας τυγχάνοντες προαιροῦνται ζῆν ἅπαντες, 1
πολιτικόν, φιλόσοφον, ἀπολαυστικόν. τούτων γὰρ ὁ μὲν φιλόσοφος βούλεται περὶ φρόνησιν εἶναι καὶ τὴν θεωρίαν τὴν περὶ τὴν ἀλήθειαν. ὁ δὲ πολιτικὸς περὶ τὰς πράξεις τὰς καλάς. αὗται δ' εἰσὶν αἱ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς. ὁ δ' ἀπολαυστικὸς περὶ τὰς ἡδονὰς τὰς σωματικάς. διὸ περὶ ἕτερον τὸν εὐδαίμονα προσαγορεύει, καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον. ἀναξαγόρας μὲν ὁ κλαζομένιος ἐρωτηθεὶς τίς ὁ εὐδαιμονέστατος, οὐθεὶς εἶπεν
ὃν σὺ νομίζεις. ἀλλ' ἄτοπος ἄν τις σοι φανείη. τοῦτον δ' ἀπεκρί- 2
νατο τὸν τρόπον ἐκεῖνος ὁρῶν τὸν ἐρόμενον, ἀδύνατον ὑπολαμβάνοντα μὴ μέγαν ὄντα καὶ καλὸν ἢ πλούσιον, ταύτης τυγχάνειν τῆς προσηγορίας. αὐτὸς δ' ἴσως ᾤετο τὸν ζῶντα ἀλύπως
» καὶ καθαρῶς πρὸς τὸ δίκαιον, ἤ τινος θεωρίας κοινωνοῦντα
» θείας, τοῦτον ὡς ἄνθρωπον εἰπεῖν μακάριον εἶναι. περὶ πολ
» λῶν μὲν οὖν καὶ ἑτέρων, οὐ ῥᾴδιον τὸ κρῖναι καλῶς. μάλιστα
δὲ περὶ οὗ ῥᾷστον εἶναι δοκεῖ καὶ παντὸς ἀνθρώπου τὸ γνῶναι,
τί τῶν ἐν τῷ ζῆν αἱρετόν. καὶ λαβὼν ἄν τις ἔχοι πλήρη τὴν ἐπι 3
θυμίαν. πολλὰ γάρ ἐστι τοιαῦτα τῶν ἀποβαινόντων, προΐενται τὸ ζῆν. οἷον νόσους, περιωδυνίας, χειμῶνας. ὥστε δῆλον ὅτι καὶ ἐξ ἀρχῆς αἱρετὸν ἦν, εἴ τις αἵρεσιν ἐδίδου, διά γε ταῦτα, τὸ μὴ γενέσθαι. πρὸς δὲ τούτοις ὁ βίος, ὃν ἔτι ζῶσιν ἔτι παῖδες ὄντες. καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦτον ἀνακάμψαι πάλιν οὐδεὶς ἂν ὑπομείνειεν εὖ φρονῶν. ἔτι δὲ πολλὰ τῶν τε μηδεμίαν ἐχόντων μὲν ἡδονὴν ἢ λύπην. καὶ τῶν ἐχόντων μὲν ἡδονὴν μὴ καλὴν δὲ,
τοιαῦτ' ἐστὶν, ὥστε τὸ μὴ εἶναι κρεῖττον εἶναι τοῦ ζῆν. ὅλως δ' εἴ τις 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἅπαντα συναγάγοι, ὅσα πράττουσι μὲν καὶ πάσχουσιν ἅπαν-
τες ἑκόντες μέντοι μηθὲν αὐτῶν, διὰ τὸ μὴ δι' αὐτοῦ χάριν, καὶ
προσθείη χρόνου πλῆθος ἀπέραντόν τι, μᾶλλον ἕνεκ' αὐτῆς
τούτων ἕλοιτο ζῆν, ἢ μὴ ζῆν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ διὰ τὴν τροφῆς
μόνον ἡδονὴν ἢ τὴν τῶν ἀφροδισίων, ἀφαιρεθεισῶν τῶν ἄλλων
ἡδονῶν, ἃς τὸ γινώσκειν ἢ βλέπειν ἢ τῶν ἄλλων τις αἰσθήσεων πο-
ρίζοιτο τοῖς ἀνθρώποις, οὐδ' ἂν εἷς προτιμήσειε τὸ ζῆν, μὴ παν-
1 τελῶς ὢν ἀνδράποδον. δῆλον γὰρ ὅτι τῷ ταύτην ποιουμένῳ
τὴν αἵρεσιν, οὐθὲν ἂν διενέγκοι γενέσθαι θηρίον ἢ ἄνθρωπον.
ὁ γοῦν ἐν αἰγύπτῳ βοῦς ὃν ὡς ἆπιν τιμῶσιν, ἐν πλείοσι τῶν
τοιούτων ἐξουσιάζει πολλῶν μοναρχιῶν. ὁμοίως δὲ οὐδὲ διὰ
τὴν τοῦ καθεύδειν ἡδονήν. τί γὰρ διαφέρει καθεύδειν ἀνέγερ-
τον ὕπνον ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας μέχρι τῆς τελευταίας
ἐτῶν ἀριθμὸν χιλίων ἢ τοσωνοῦν, ἢ ζῆν ὄντα φυτόν; τὰ γοῦν
φυτὰ τοιαύτης τινὸς ἔοικε μετέχειν ζωῆς, ὥσπερ καὶ τὰ παι-
2 δία. καὶ γὰρ ταῦτα κατὰ τὴν πρώτην ἐν τῇ μητρὶ γένεσιν πε-
φυκότα μὲν διατελεῖ γένεσιν. καθεύδοντα δὲ τὸν πάντα χρό-
νον. ὥστε φανερὸν ἐκ τῶν τοιούτων, ὅτι διαφεύγει σκοπουμέ-
νους τί τὸ εὖ καὶ τί τὸ ἀγαθὸν τὸ ἐν τῷ ζῆν. τὸν μὲν οὖν ἀνα-
ξαγόραν φασὶν ἀποκρίνασθαι πρός τινα διαποροῦντα τοιαῦ-
» τ' ἄττα καὶ διερωτῶντα, τίνος ἕνεκ' ἄν τις ἕλοιτο γενέσθαι μᾶλ
» λον ἢ μὴ γενέσθαι, τοῦ θεωρῆσαι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
περὶ τὸν ὅλον κόσμον τάξιν. οὗτος μὲν οὖν ἐπιστήμης τινὸς
3 ἕνεκεν, τὴν αἵρεσιν ᾤετο τιμίαν εἶναι τοῦ ζῆν. οἱ δὲ, σαρδανά-
παλον μακαρίζοντες ἢ σμινδυρίδην τὸν συβαρίτην, ἢ τῶν ἄλ
λων τινὰς τῶν ζώντων τὸν ἀπολαυστικὸν βίον. οὗτοι δὲ πάντες
ἐν τῷ χαίρειν φαίνονται τάττειν τὴν εὐδαιμονίαν. ἕτεροι δέ
τινες οὔτ' ἂν φρόνησιν οὐδεμίαν, οὔτε τὰς σωματικὰς ἡδο-
νὰς ἕλοιντο μᾶλλον, ἢ τὰς πράξεις τὰς ἀπ' ἀρετῆς. αἱροῦνται
γοῦν οὐ μόνον ἔνιοι δόξης χάριν αὐτὰς ἀλλὰ καὶ μὴ μέλλον-
τες εὐδοκιμήσειν. ἀλλ' οἱ πολλοὶ τῶν πολιτικῶν, οὐκ ἀληθῶς
4 τυγχάνουσι τῆς προσηγορίας. οὐ γάρ εἰσι πολιτικοὶ κατὰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὴν ἀλήθειαν. ὁ μὲν γὰρ πολιτικὸς, τῶν καλῶν ἐστι πράξεων προαιρετικὸς, αὐτῶν χάριν. οἱ δὲ πολλοὶ χρημάτων καὶ πλεονεξίας ἕνεκεν, ἅπτονται τοῦ ζῆν οὕτως. ἐκ μὲν οὖν τῶν εἰρημένων φανερὸν, ὅτι πάντες ἐπὶ τρεῖς βίους φέρουσι τὴν εὐδαιμονίαν, πολιτικὸν, φιλόσοφον, ἀπολαυστικόν. τούτων δὴ μὲν περὶ τὰ σώματα καὶ τὰς ἀπολαύσεις ἡδονὴ, καὶ τίς καὶ ποιάτις γίνεται καὶ διὰ τίνων, οὐκ ἄδηλον. ὥστ' οὐ τίνες εἰσὶ δεῖ
ζητεῖν αὐτὰς. ἀλλ' εἰ συντείνουσί τι πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μή. 1
καὶ πῶς συντείνουσι. καὶ πότερον εἰ δεῖ προσάγειν τῷ ζῆν καλῶς ἡδονάς, ταύτας δεῖ προσάπτειν, ἢ τούτων μὲν ἄλλον τινὰ τρόπον ἀνάγκη κοινωνεῖν, ἕτεραι δ' εἰσὶν ἡδοναί, δι' ἃς ἐν λόγοις οἴονται τὸν εὐδαίμονα ζῆν ἡδέως καὶ μὴ μόνον ἀλύπως. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ὕστερον ἐπισκεπτέον. περὶ δ' ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, πρῶτον θεωρήσωμεν τήν τε φύσιν αὐτῶν ἑκατέρου τίς ἐστι. καὶ πότερον μόρια ταῦτα τῆς ἀγαθῆς ζωῆς ἐστιν, ἢ
αὐτὰ ἢ αἱ πράξεις αἱ ἀπ' αὐτῶν. ἐπειδὴ προσάπτουσιν αὐτὰ, 2
καὶ εἰ μὴ πάντες εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, ἀλλ' οὖν οἱ λόγοι ἄξιοι τῶν ἀνθρώπων πάντες, σωκράτης μὲν οὖν ὁ πρεσβύτης ᾤετ' εἶναι τέλος τὸ γινώσκειν τὴν ἀρετήν. καὶ ἐπεζήτει, τί ἐστιν ἡ δικαιοσύνη καὶ τί ἡ ἀνδρεία καὶ ἕκαστον τῶν μορίων αὐτῆς. ἐποίει γὰρ ταῦτ' εὐλόγως. ἐπιστήμας γὰρ ᾤετ' εἶναι πάσας τὰς ἀρετάς. ὥσθ' ἅμα συμβαίνειν εἰδέναι τε τὴν δικαιοσύνην, καὶ εἶναι δίκαιον. ἅμα μὲν γὰρ μεμαθήκαμεν τὴν γεωμε-
τρίαν καὶ οἰκοδομίαν, καὶ ἐσμὲν οἰκοδόμοι καὶ γεωμέτραι. 3
διόπερ ἐζήτει τί ἐστιν ἀρετή. ἀλλ' οὐ πῶς γίνεται καὶ ἐκ τίνων. τοῦτο δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἐπιστημῶν συμβαίνει τῶν θεωρητικῶν.
» οὐθὲν γὰρ ἕτερόν ἐστι τῆς ἀστρολογίας οὐδὲ τῆς περὶ φύσεως
» ἐπιστήμης οὐδὲ γεωμετρίας πλὴν τὸ γνωρίσαι καὶ θεωρῆ-
» σαι τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων τῶν ὑποκειμένων ταῖς ἐπιστήμαις. οὐ μὴν ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς οὐθὲν κωλύει πρὸς πολλὰ τῶν ἀναγκαίων εἶναι χρησίμους αὐτὰς ἡμῖν. τῶν δὲ ποιητι-
κῶν ἐπιστημῶν ἕτερον τὸ τέλος τῆς ἐπιστήμης καὶ γνώσεως. 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

οἷον ὑγίεια μὲν ἰατρικῆς. εὐνομία δὲ ἢ τι τοιοῦθ' ἕτερον τῆς πολι-
τικῆς. καλὸν μὲν οὖν καὶ τὸ γνωρίζειν ἕκαστον τῶν καλῶν. οὐ-
μὴν ἀλλά γε περὶ ἀρετῆς, οὐ τὸ εἰδέναι τιμιώτατον τί ἐστιν.
ἀλλὰ τὸ γινώσκειν ἐκ τίνων ἐστίν. οὐ γὰρ εἰδέναι βουλόμεθα τί
ἐστιν ἀνδρεία. ἀλλ' εἶναι ἀνδρεῖοι. οὐδὲ τί ἐστι δικαιοσύνη. ἀλ-
λ' εἶναι δίκαιοι. καθάπερ καὶ ὑγιαίνειν μᾶλλον, ἢ γινώσκειν
τί ἐστι τὸ ὑγιαίνειν. καὶ εὖ ἔχειν τὴν ἕξιν μᾶλλον ἢ γινώσκειν τί
1 ἐστι τὸ εὖ ἔχειν. πειρατέον δὲ περὶ τούτων πάντων ζητεῖν τὴν πίστιν
διὰ τῶν λόγων, μαρτυρίοις καὶ παραδείγμασι χρώμενον τοῖς
φαινομένοις. κράτιστον μὲν γὰρ πάντας ἀνθρώπους φαίνε-
σθαι συνομολογοῦντας τοῖς ῥηθησομένοις. εἰ δὲ μή, τρόπον
γέ τινα πάντως, ὅπερ μεταβιβαζόμενοι ποιήσουσιν. ἔχει γὰρ
ἕκαστος οἰκεῖόν τι πρὸς τὴν ἀλήθειαν. ἐξ ὧν ἀναγκαῖον δεικνύ-
ναί πως περὶ αὐτῶν. ἐκ γὰρ τῶν ἀληθῶς λεγομένων οὐ σα-
φῶς δὲ, προϊοῦσιν ἔσται καὶ τὸ σαφῶς, μεταλαμβάνουσιν ἀεὶ
2 τὰ γνωριμώτερα τῶν εἰωθότων λέγεσθαι συγκεχυμένως.
διαφέρουσι δ' οἱ λόγοι περὶ ἑκάστην μέθοδον οἵ τε φιλοσό-
φως λεγόμενοι καὶ μὴ φιλοσόφως. διόπερ καὶ τῶν πολιτι-
κῶν οὐ χρὴ νομίζειν περίεργον εἶναι τὴν τοιαύτην θεωρίαν,
δι' ἧς οὐ μόνον τὸ τί φανερόν, ἀλλὰ καὶ τὸ διὰ τί. φιλόσο-
φον γὰρ τὸ τοιοῦτον περὶ ἑκάστην μέθοδον. δεῖται μέντοι τοῦ-
το πολλῆς εὐλαβείας. εἰσὶ γάρ τινες, οἳ διὰ τὸ δοκεῖν φιλο-
σόφου εἶναι τὸ μηθὲν εἰκῇ λέγειν, ἀλλὰ μετὰ λόγου πολ-
3 λάκις λανθάνουσι λέγοντες ἀλλοτρίους λόγους τῆς πραγ-
ματείας καὶ κενούς. τοῦτο δὲ ποιοῦσιν ὁτὲ μὲν δι' ἄγνοιαν,
ὁτὲ δὲ δι' ἀλαζονείαν. ὑφ' ὧν ἁλίσκεσθαι συμβαίνει καὶ τοὺς ἐμ-
πείρους δυναμένους πράττειν ὑπὸ τούτων τῶν μήτ' ἐχόντων
μήτε δυναμένων διάνοιαν ἀρχιτεκτονικὴν ἢ πρακτικήν.
» πάσχουσι δὲ τοῦτο δι' ἀπαιδευσίαν. ἀπαιδευσία γάρ ἐστι περὶ
» ἕκαστον πρᾶγμα, τὸ μὴ δύνασθαι κρίνειν τούς τε οἰκείους
» λόγους τοῦ πράγματος, καὶ τοὺς ἀλλοτρίους. καλῶς δ' ἔχει
4 καὶ τὸ χωρὶς κρίνειν, τὸν τῆς αἰτίας λόγον καὶ τὸ δεικνύ-

μενον, διά τε τὸ ῥηθὲν ἀρτίως, ὅτι προσέχειν οὐ δεῖ πάντα τοῖς
διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ πολλάκις μᾶλλον τοῖς φαινομένοις. νῦν
δ᾽ ὁπόταν λύειν μὴ ἔχωσιν, ἀναγκάζονται πιστεύειν τοῖς εἰρημέ-
νοις. καὶ διότι πολλάκις τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ λόγου δεδεῖχθαι δο-
κοῦν, ἀληθὲς μέν ἐστιν. οὐ μέντοι διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, δι᾽ ἥν
φησιν ὁ λόγος. ἔστι γὰρ διὰ ψευδοῦς ἀληθὲς δεῖξαι. δῆλον δὲ
ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν. πεφροιμιασμένων δὲ καὶ τούτων, λέγω-
μεν ἀρξάμενοι πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων ὥσπερ εἴρηται, οὐ 1
» σαφῶς λεγομένων, ζητοῦντες εὑρεῖν τὸ σαφῶς τί ἐστιν ἡ εὐ-
» δαιμονία. ὁμολογεῖται δὴ μέγιστον εἶναι καὶ ἄριστον τοῦτο τῶν
» ἀγαθῶν τῶν ἀνθρωπίνων. ἀνθρώπινον δὲ λέγομεν, ὅτι τάχ᾽ ἂν
εἴη καὶ βελτίονος τινὸς ἄλλου τῶν ὄντων εὐδαιμονία. οἷον θεοῦ.
τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ζώων ὅσα χείρω τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων
ἐστίν, οὐθὲν κοινωνεῖ ταύτης τῆς προσηγορίας. οὐ γάρ ἐστιν εὐ-
δαίμων ἵππος οὐδ᾽ ὄρνις. οὐδ᾽ ἰχθύς. οὐδ᾽ ἄλλο τῶν ὄντων οὐ-
θέν, ὃ μὴ κατὰ τὴν ἐπωνυμίαν ἐν τῇ φύσει μετέχει θείου τι- 2
νός. ἀλλὰ κατ᾽ ἄλλην τινὰ τῶν ἀγαθῶν μετοχὴν τὸ μὲν βέλ-
τιον ζῇ, τὸ δὲ χεῖρον αὐτῶν. ἀλλ᾽ ὅτι τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, ὕστε-
ρον ἐπισκεπτέον. νῦν δὲ λέγομεν, ὅτι τῶν ἀγαθῶν τὰ μέν ἐστιν
ἀνθρώπῳ πρακτά. τὰ δ᾽ οὐ πρακτά. τοῦτο δὲ λέγομεν οὕτω,
διότι ἔνια τῶν ὄντων οὐθὲν μετέχει κινήσεως, ὥστ᾽ οὐδὲ τῶν
ἀγαθῶν. καὶ ταῦτ᾽ ἴσως ἄριστα τὴν φύσιν ἐστίν. ἔνια δὲ πρα-
κτὰ μέν. ἀλλὰ πρακτὰ κρείττοσιν ἡμῶν. ἐπειδὴ δὲ διχῶς λέ-
γεται τὸ πρακτόν. καὶ γὰρ ὧν ἕνεκα πράττομεν καὶ ἃ τούτων 3
ἕνεκα μετέχει πράξεως, οἷον καὶ τὴν ὑγίειαν καὶ τὸν πλοῦτον
τίθεμεν τῶν πρακτῶν, καὶ τὰ τούτων πραττόμενα χάριν τὰ ὑ-
γιεινὰ καὶ τὰ χρηματιστικά, δῆλον ὅτι καὶ τὴν εὐδαιμονίαν
τῶν ἀνθρώπῳ πρακτῶν ἄριστον θετέον. σκεπτέον τοίνυν, τί τὸ
ἄριστον καὶ λέγεται ποσαχῶς. ἐν τρισὶ δὴ μάλιστα φαίνεται δό-
» ξαις εἶναι τοῦτο. φασὶ γὰρ ἄριστον μὲν εἶναι πάντων αὐτὸ τὸ ἀγα-
» θόν. αὐτὸ δ᾽ εἶναι τὸ ἀγαθόν, ᾧ ὑπάρχει, τό τε πρώτῳ εἶναι τῶν
» ἀγαθῶν καὶ τῷ αἰτίῳ τῇ παρουσίᾳ τοῖς ἄλλοις τοῦ ἀγαθοῦ εἶν. 4

ταῦτα

ταύτῃ δ' ὑπάρχει ἀμφότερα τῇ ἰδέᾳ τοῦ ἀγαθοῦ. λέγω δὲ ἀμ-
φότερα. τό, τε πρῶτον τῶν ἀγαθῶν, καὶ τό, τοῖς ἄλλοις αἴτιον
ἀγαθοῖς, τῇ παρουσίᾳ τοῦ ἀγαθοῖς εἶναι. μάλιστά τε γὰρ τἀγαθὸν
λέγεσθαι κατ' ἐκείνης ἀληθῶς. ταύτης μεθοχὴν γὰρ καὶ ὁμοιότη-
τα τἄλλα ἀγαθὰ ἐκείνης εἶναι, καὶ πρῶτον τῶν ἀγαθῶν. ἀναιρουμέ-
νου γὰρ τοῦ μετεχομένου ἀναιρεῖσθαι καὶ τὰ μετέχοντα τῆς ἰδέας,
ἃ λέγεται τῷ μετέχειν ἐκείνης. τὸ δὲ πρῶτον τοιοῦτον ἔχειν τὸν
1 τρόπον πρὸς τὸ ὕστερον. ὥστε εἶναι αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν τὴν ἰδέαν τοῦ
ἀγαθοῦ. καὶ γὰρ χωριστὴν εἶναι τῶν μετεχόντων ὥσπερ καὶ τὰς ἄλ-
λας ἰδέας. ἐπι μὲν οὖν τὸ διασκοπεῖν περὶ ταύτης τῆς δόξης
ἑτέρας τε διατριβῆς καὶ τὰ πολλὰ λογικωτέρας ἐξ ἀνάγκης.
οἱ γὰρ ἅμα ἀναιρετικοί τε καὶ κοινοὶ λόγοι κατ' οὐδεμίαν εἰσὶν
ἄλλην ἐπιστήμην. εἰ δὲ δεῖ συντόμως εἰπεῖν περὶ αὐτῶν, λέγω
μὲν ὅτι πρῶτον μὲν τὸ εἶναι ἰδέαν μὴ μόνον ἀγαθοῦ ἀλλὰ καὶ ἄλ-
λου ὁτουοῦν, λέγεται λογικῶς καὶ κενῶς. ἐπίσκεπται δὲ πολλοῖς πε-
2 ρὶ αὐτοῦ τρόποις καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις καὶ ἐν τοῖς κα-
τὰ φιλοσοφίαν. ἔπειτ' εἰ καὶ ὅτι μάλιστ' εἰσὶν αἱ ἰδέαι, καὶ ἀγα-
θοῦ ἰδέα, μήποτ' οὐδὲ χρήσιμος πρὸς ζωὴν ἀγαθήν, οὐδὲ
πρὸς τὰς πράξεις. πολλαχῶς γὰρ λέγεται καὶ ἰσαχῶς τῷ ὄντι
ἀγαθόν. τό, τε ὂν ὥσπερ ἐν ἄλλοις διῄρηται σημαίνει, τὸ μέν,
τί ἐστι. τὸ δέ, ποιόν. τὸ δέ, ποσόν. τὸ δέ, πότε. καὶ πρὸς τούτοις τὸ
μέν, ἐν τῷ κινεῖσθαι. τὸ δὲ ἐν τῷ κινεῖν. καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐν ἑκάστῃ
τῶν πτώσεων ἐστὶ τούτων. ἐν οὐσίᾳ μὲν ὁ νοῦς καὶ ὁ θεός. ἐν δὲ τῷ
3 ποιῷ, τὸ δίκαιον. ἐν δὲ τῷ ποσῷ, τὸ μέτριον. ἐν δὲ τῷ πότε, ὁ και-
ρός. τὸ δὲ διδάσκον καὶ τὸ διδασκόμενον περὶ κίνησιν. ὥσπερ ἓν
οὐδὲ τὸ ὂν ἕν τι ἐστι περὶ τὰ εἰρημένα, οὕτως οὐδὲ τὸ ἀγαθόν. οὐ-
δὲ ἐπιστήμη μία οὔτε τοῦ ὄντος οὔτε τοῦ ἀγαθοῦ. ἀλλ' οὐδὲ τὰ
ὁμοιοσχημόνως λεγόμενα ἀγαθά, μιᾶς ἐστι θεωρῆσαι. οἷον τὸν
καιρὸν ἢ τὸ μέτριον. ἀλλ' ἑτέρα ἕτερον καιρὸν θεωρεῖ. καὶ ἑτέρα
ἕτερον μέτριον. οἷον περὶ τροφὴν μὲν τὸν καιρὸν καὶ τὸ μέτριον,
ἰατρικὴ καὶ γυμναστική. περὶ δὲ τὰς πολεμικὰς πράξεις, στρα-
4 τηγία. καὶ οὕτως ἑτέρα περὶ ἑτέραν πρᾶξιν. ὥστε σχολῇ αὐ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὸ γὰρ ἀγαθὸν θεωρῆσαι μᾶς. ἔτι ἐν ὅσοις ὑπάρχει τὸ πρό-
τερον καὶ ὕστερον, οὐκ ἔστι κοινόν τι παρὰ ταῦτα. καὶ τοῦτο χωρι-
στόν. εἴη γὰρ ἄν τι τοῦ πρώτου πρότερον. πρότερον γὰρ τὸ κοινὸν
καὶ χωριστόν, διὰ τὸ ἀναιρουμένου τοῦ κοινοῦ ἀναιρεῖσθαι τὸ πρῶ-
τον. οἷον εἰ τὸ διπλάσιον πρῶτον τῶν πολλαπλασίων, οὐκ ἐνδέ-
χεται τὸ πολλαπλάσιον τὸ κοινῇ κατηγορούμενον εἶναι χωριστόν.
ἔσται γὰρ τοῦ διπλασίου πρότερον, εἰ συμβαίνει τὸ κοινὸν εἶναι
τὴν ἰδέαν. οἷον εἰ χωριστὸν ποιήσειέ τι τὸ κοινόν. εἰ γάρ ἐστι δικαιο- 1
σύνη ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀνδρεία. ἔτι τοίνυν φασὶν αὐτό τι ἀγαθόν.
τὸ οὖν αὐτὸ πρόσκειται πρὸς τὸν λόγον τὸν κοινόν. τοῦτο δέ, τί
ἂν εἴη πλὴν ὅτι ἀΐδιον καὶ χωριστόν. ἀλλ' οὐδὲν μᾶλλον λευ-
κὸν τὸ πολλὰς ἡμέρας λευκόν, τοῦ μίαν ἡμέραν. ὥστε οὐδὲ δὴ
τὸ κοινὸν ἀγαθὸν ταυτὸ τῇ ἰδέᾳ. πᾶσι γὰρ ὑπάρχει κοινόν. ἀνά-
παλιν δὲ καὶ δεικτέον, πῶς νῦν δείκνυσι τὸ ἀγαθὸν αὐτό. νῦν
μὲν γὰρ ἐκ τῶν ὁμολογουμένων ἔχειν τὸ ἀγαθόν, ἐξ ἐκείνων τὰ
ὁμολογούμενα εἶναι ἀγαθὰ δεικνύουσιν. ἐξ ἀριθμῶν ὅτι ἡ 2
δικαιοσύνη καὶ ἡ ὑγίεια ἀγαθόν. τάξεις γὰρ καὶ ἀριθμοί. ὡς
τοῖς ἀριθμοῖς καὶ ταῖς μονάσιν ἀγαθὸν ὑπάρχον, διὰ τὸ εἶναι
τὸ ἓν αὐτὸ ἀγαθόν. δεῖ δ' ἐκ τῶν ὁμολογουμένων, οἷον ὑγιείας,
ἰσχύος, σωφροσύνης. ὅτι καὶ ἐν τοῖς ἀκινήτοις μᾶλλον τὸ κα-
λόν. πάντα γὰρ τάδε τάξις καὶ ἠρεμία. εἰ ἄρα ἐκεῖνα μᾶλ-
λον. ἐκείνοις γὰρ ὑπάρχει αὐτὰ μᾶλλον. παράβολος δὲ καὶ ἡ
ἀπόδειξις, ὅτι τὸ ἓν αὐτὸ ἀγαθόν, ὅτι οἱ ἀριθμοὶ ἐφίενται. οὔ-
τε γὰρ ὡς ἐφίενται, λέγονται φανερῶς. ἀλλὰ λίαν ἁπλῶς 3
τοῦτό φασι καὶ ὄρεξιν εἶναι. πῶς ἄν τις ὑπολάβοι ἐν οἷς ζωὴ
μὴ ὑπάρχει. δεῖ δὲ περὶ τούτου πραγματευθῆναι. καὶ μὴ
» ἀξιοῦν μηθὲν ἀλόγως, ἃ καὶ μετὰ λόγου πιστεῦσαι οὐ ῥᾴδιον.
» τό, τε φάναι πάντα τὰ ὄντα ἐφίεσθαι ἑνός τινος ἀγαθοῦ, οὐκ
» ἀληθές. ἕκαστον γὰρ ἰδίου ἀγαθοῦ ὀρέγεται. ὀφθαλμὸς ὄψε-
ως. σῶμα ὑγιείας. οὕτως ἄλλου. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν αὐτό τι
ἀγαθόν, ἔχει ἀπορίας τοιαύτας. καὶ ὅτι οὐ χρήσιμον τῇ πο-
λιτικῇ, ἀλλ' ἴδιόν τι ἀγαθόν. ὥσπερ καὶ ταῖς ἄλλαις, οἷον γυμ- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

νασικῇ εὐεξία. ἔτι καὶ τὸ ἐν τῷ λόγῳ γεγραμμένον. ἢ γὰρ οὐδε-
μιᾷ χρήσιμον αὐτὸ τὸ τοῦ ἀγαθοῦ εἶδος, ἢ πάσαις ὁμοίως. ἔτι
οὐ πρακτόν. ὁμοίως δ' οὐδὲ τὸ κοινὸν ἀγαθόν, οὔτε αὐτὸ ἀγα-
θόν ἐστι. καὶ γὰρ ἂν μικρῷ ὑπάρξῃ ἀγαθῷ, οὔτε πρακτόν. οὐ γὰρ
ὅπως ὑπάρξῃ τὸ ὁπωσοῦν ὑπάρχον, ἰατρικὴ πραγματεύεται.
ἀλλ' ὅπως ὑγίεια. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν ἑκάστη.
ἀλλὰ πολλαχῶς τὸ ἀγαθόν. καὶ ἔστι τι αὐτοῦ καλόν. καὶ τὸ μὲν
1 πρακτόν. τὸ δ' οὐ πρακτόν. τὸ δὲ τοιοῦτον ἀγαθόν, τὸ οὗ ἕνεκα.
οὐκ ἔστι δὲ τὸ ἐν τοῖς ἀκινήτοις φανερόν. ὅτι οὐδὲ ἡ ἰδέα τἀγα-
θοῦ τὸ ζητούμενον αὐτὸ τὸ ἀγαθόν ἐστιν, οὔτε τὸ κοινόν. τὸ μὲν
γὰρ, ἀκίνητον καὶ οὐ πρακτόν. τὸ δὲ, κινητὸν μὲν, ἀλλ' οὐ πρα-
κτόν. τὸ δ' οὗ ἕνεκα ὡς τέλος ἄριστον καὶ αἴτιον τῶν ὑφ' αὐ-
τό. καὶ πρῶτον πάντων. ὥστε τοῦτ' ἂν εἴη αὐτὸ ἀγαθὸν τὸ
τέλος τῶν ἀνθρώπῳ πρακτῶν. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ὑπὸ τὴν κυρίαν
πασῶν. αὕτη δ' ἐστὶ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ καὶ φρόνησις. δια
2 φέρουσι δὲ αὗται αἱ ἕξεις πρὸς τὰς ἄλλας, τῷ τοιαῦται εἶν.
πρὸς δ' ἀλλήλας εἴ τι διαφέρουσιν, ὕστερον λεκτέον. ὅτι δ' αἴ-
τιον τὸ τέλος τοῖς ὑφ' αὐτό, δηλοῖ ἡ διδασκαλία. ὁρισάμενοι
γὰρ τὸ τέλος, τἆλλα δεικνύουσιν, ὅτι ἕκαστον αὐτῶν ἀγαθόν.
αἴτιον γὰρ τὸ οὗ ἕνεκα. οἷον ἐπειδὴ τὸ ὑγιαίνειν τοδί, ἀνάγκη τό
δε εἶναι τὸ συμφέρον πρὸς αὐτήν. τὸ δ' ὑγιαίνειν τῆς ὑγιείας
αἴτιον ὡς κινῆσαν. καὶ τότε τοῦ ἄλλου τὸ ἀγαθὸν εἶναι τὴν ὑγί-
ειαν. ἔτι οὐδὲ δεικνύουσιν οὐθ' ὅτι ἀγαθὸν ἡ ὑγίεια, ἂν μὴ σο-
3 φιστὴς ᾖ καὶ μὴ ἰατρός. οὗτοι γὰρ τοῖς ἀλλοτρίοις λόγοις
σοφίζονται. ὥσπερ οὐδ' ἄλλων ἀρχὴν οὐδεμίαν.
τὸ δ' ὡς τέλος ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ, καὶ τὸ
ὕστερον τῶν πρακτῶν, σκεπτέον ποσα-
χῶς τὸ ἄριστον πάντων, ἐπειδὴ
τοῦτο ἄριστον, μετὰ ταῦτα
ἄλλην λαβοῦ-
σιν ἀρχήν.

4 ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ Α.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΕΥ̓ΔΗΜΊΩΝ, ΤῸ Β.

ΜΕΤᾺ δὲ ταῦτα ἄλλην λαβοῦσιν ἀρ-
χὴν περὶ τῶν ἑπομένων λεκτέον. πάν-
τα δὴ τὰ ἀγαθὰ ἢ ἐκτὸς ἢ ἐν ψυχῇ. καὶ
τούτων αἱρετώτερα τὰ ἐν τῇ ψυχῇ, 1
καθάπερ διαιρούμεθα καὶ ἐν τοῖς ἐξω-
τερικοῖς λόγοις. φρόνησις γὰρ καὶ ἀρε-
τὴ καὶ ἡδονὴ ἐν ψυχῇ, ὧν ἔνια ἢ πάν-
τα τέλος εἶναι δοκεῖ πᾶσι. τῶν δὲ ἐν ψυχῇ, τὰ μὲν ἕξεις ἢ δυ-
νάμεις εἰσί. τὰ δ' ἐνέργειαι καὶ κινήσεις. ταῦτα δὴ οὕτως ὑπο-
» κείσθω. καὶ περὶ ἀρετῆς ὅτι ἐστὶν ἡ βελτίστη διάθεσις, ἢ ἕξις ἢ
» δύναμις ἑκάστων, ὅσων ἐστί τις χρῆσις ἢ ἔργον. δῆλον δ' ἐκ τῆς
ἐπαγωγῆς. ἐπὶ πάντων γὰρ οὕτω τίθεμεν οἷον ἱματίου ἀρετή 2
ἐστι καὶ ἔργον τι καὶ χρῆσις. καὶ ἡ βελτίστη ἕξις τοῦ ἱματίου ἀρε-
τή ἐστιν. ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ πλοίου καὶ οἰκίας καὶ τῶν ἄλλων.
ὥστε καὶ ψυχῆς. ἔστι γάρ τι ἔργον αὐτῆς. καὶ τῆς βελτίονος
δὴ ἕξεως ἔστω βέλτιον τὸ ἔργον. καὶ ὡς ἔχουσιν αἱ ἕξεις πρὸς
ἀλλήλας, οὕτω καὶ τὰ ἔργα τὰ ἀπὸ τούτων πρὸς ἄλληλα
ἐχέτω. καὶ τέλος ἑκάστου τὸ ἔργον. φανερὸν τοίνυν ἐκ τούτων,
ὅτι βέλτιον τὸ ἔργον τῆς ἕξεως. τὸ γὰρ τέλος, ἄριστον ὡς τέλος.
ὑπόκειται γὰρ τέλος τὸ βέλτιστον καὶ τὸ ἔσχατον, οὗ ἕνεκα τἆλ- 3
λα πάντα. ὅτι μὲν τοίνυν τὸ ἔργον βέλτιον τῆς ἕξεως καὶ τῆς
διαθέσεως, δῆλον. ἀλλὰ τὸ ἔργον λέγεται διχῶς. τῶν μὲν γάρ
ἐστιν ἕτερόν τι τὸ ἔργον παρὰ τὴν χρῆσιν. οἷον οἰκοδομικῆς οἰκία,
ἀλλ' οὐκ οἰκοδόμησις. καὶ ἰατρικῆς ὑγίεια. ἀλλ' οὐχ ὑγίασις,
οὐδ' ἰάτρευσις. τῶν δ' ἡ χρῆσις ἔργον. οἷον ὄψεως ὅρασις καὶ μα-
θηματικῆς ἐπιστήμης θεωρία. ὥστ' ἀνάγκη ὧν ἔργον ἡ χρῆσις,
τὴν χρῆσιν βέλτιον εἶναι τῆς ἕξεως. τούτων δὲ τοῦτον τὸν τρό-
πον διωρισμένων, λέγομεν ὅτι τὸ ἔργον τοῦ πράγματος καὶ 4

τῆς ἀρετῆς ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως. οἷον σκυτοτομικῆς καὶ σκυτικῶς ὑπόδημα. εἰ δή τις ἐστὶν ἀρετὴ σκυτικῆς καὶ σπουδαίου σκυτέως, τὸ ἔργον ἐστὶ σπουδαῖον ὑπόδημα. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὅτι ἔστω ψυχῆς ἔργον, τὸ ζῆν ποιεῖν. τοῦ δὲ χρῆσις καὶ ἐγρήγορσις. ὁ γὰρ ὕπνος ἀργία τίς καὶ ἡσυχία. ὥστ' ἐπεὶ τὸ ἔργον ἀνάγκη ἓν καὶ ταυτὸ εἶναι τῆς ψυχῆς, καὶ τῆς ἀρετῆς ἔργον ἂν εἴη, ζωὴ σπουδαία. τοῦτ' ἄρ'

1 ἐστὶ τὸ τέλεον ἀγαθὸν, ὅπερ ἦν ἡ εὐδαιμονία. δῆλον δὲ ἐκ τῶν ὑποκειμένων. ἦν μὲν γὰρ ἡ εὐδαιμονία, τὸ ἄριστον. τὰ δὲ τέλη ἐν ψυχῇ καὶ τὰ ἄριστα τῶν ἀγαθῶν, αὐτὴ δὲ ἡ ἕξις ἡ ἐνέργεια. ἐπεὶ βέλτιον ἡ ἐνέργεια τῆς διαθέσεως. καὶ τῆς βελτίστης ἕξεως ἡ βελτίστη ἐνέργεια. ἡ δ' ἀρετὴ βελτίστη ἕξις. καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀρετῆς ἐνέργεια ἢ τῆς ψυχῆς ἄριστον εἶναι. ἦν δὲ καὶ ἡ εὐδαιμονία, τὸ ἄριστον. ἔστιν ἄρα ἡ εὐδαιμονία, ψυχῆς ἀγαθῆς ἐνέργεια. ἐπεὶ δὲ ἦν ἡ εὐδαιμονία τέλεόν

2 τι, καὶ ἔστι ζωὴ καὶ τελεία καὶ ἀτελής, καὶ ἀρετὴ ὡσαύτως. ἡ μὲν γὰρ ὅλη. ἡ δὲ, μόριον. ἡ δὲ τῶν ἀτελῶν ἐνέργεια ἀτελής, εἴη ἂν εὐδαιμονία ζωῆς τελείας ἐνέργεια κατ' ἀρετὴν τελείαν. ὅτι δὲ τὸ γένος καὶ τὸν ὅρον αὐτῆς λέγομεν καλῶς, μαρτύρια τὰ δοκοῦντα πᾶσιν ἡμῖν. τό, τε γὰρ εὖ πράττειν καὶ τὸ εὖ ζῆν τὸ αὐτὸ τῷ εὐδαιμονεῖν. ὧν ἕκαστον χρῆσίς ἐστι καὶ ἐνέργεια. καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ πρᾶξις. καὶ γὰρ ἡ πρακτικὴ χρηστική ἐστι. ὁ μὲν γὰρ χαλκεὺς ποιεῖ χαλι-

3 νόν. χρῆται δ' ὁ ἱππικός. καὶ τὸ μήτε μίαν ἡμέραν εἶναι εὐδαίμονα μήτε παῖδα μήθ' ἡλικίαν πᾶσαν. διὸ καὶ τὸ σόλωνος ἔχει καλῶς τὸ μὴ ζῶντ' εὐδαιμονίζειν, ἀλλ' ὅταν λάβῃ τέλος. οὐδὲν γὰρ ἀτελὲς εὔδαιμον. οὐ γὰρ ὅλον. ἔτι δ' οἱ ἔπαινοι τῆς ἀρετῆς διὰ τὰ ἔργα καὶ τὰ ἐγκώμια τῶν ἔργων. καὶ στεφανοῦνται οἱ νικῶντες. ἀλλ' οὐχ οἱ δυνάμενοι νικᾶν, μὴ νικῶντες δέ, καὶ τὸ κρίνειν ἐκ τῶν ἔργων, ὁποῖός τίς ἐστιν. ἔτι, διὰ τί ἡ εὐδαιμονία οὐκ ἐπαινεῖται. ὅτι διὰ ταύτην τἆλ-

4 λα. ἢ τῷ εἰς ταύτην ἀναφέρεσθαι, ἢ τῷ μόρια εἶναι αὐτῆς.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

διὸ ἕτερον εὐδαιμονισμός. καὶ ἔπαινος καὶ ἐγκώμιον. τὸ
μὲν γὰρ ἐγκώμιον λόγος τοῦ καθ᾽ ἕκαστον ἔργον. ὁ δ᾽ ἔπαι-
νος, τοιοῦτον εἶναι καθόλου. ὁ δ᾽ εὐδαιμονισμὸς τέλος,
καὶ τὸ ἀπορούμενον δ᾽ ἐνίοτε δῆλον ἐκ τούτων. διὰ τί ποτ᾽-
οὐθὲν βελτίους οἱ σπουδαῖοι τῶν φαύλων τὸ ἥμισυ τοῦ βίου.
ὅμοιοι γὰρ καθεύδοντες πάντες. αἴτιον δ᾽ ὅτι ἀργία ψυ-
χῆς ὁ ὕπνος, ἀλλ᾽ οὐκ ἐνέργεια. διὸ καὶ ἄλλο εἴ τι μόριόν
ἐστι ψυχῆς οἷον τὸ θρεπτικόν, ἡ τούτου ἀρετή, οὐκ ἔστι μόριον 1
τῆς ὅλης ἀρετῆς. ὥσπερ οὐδ᾽ ἡ τοῦ σώματος. ἐν τῷ ὕπνῳ
γὰρ μᾶλλον ἐνεργεῖ τὸ θρεπτικόν. τὸ δ᾽ αἰσθητικὸν καὶ ὀρε-
κτικόν, ἀτελῆ ἐν τῷ ὕπνῳ. ὅσον δὲ τοῦ μὴ κινεῖσθαι μετέ-
χουσι, καὶ αἱ φαντασίαι βελτίους αἱ τῶν σπουδαίων. ἐὰν
μὴ διὰ νόσον ἢ πήρωσιν. μετὰ ταῦτα περὶ ψυχῆς θεωρη-
τέον. ἡ γὰρ ἀρετὴ ψυχῆς οὐ κατὰ συμβεβηκός. ἐπεὶ δ᾽ ἀν-
θρωπίνην ἀρετὴν ζητοῦμεν, ὑποκείσθω δύο μέρη ψυχῆς
τὰ λόγου μετέχοντα. οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον μετέχειν λό- 2
γου ἄμφω. ἀλλὰ τὸ μέν, τῷ ἐπιτάττειν. τὸ δέ, τῷ πείθε-
σθαι, καὶ ἀκούειν πεφυκέναι. εἰ δέ τι ἐστὶν ἑτέρως ἄλογον,
ἀφείσθω τοῦτο τὸ μόριον. διαφέρει δ᾽ οὐθέν, οὔτ᾽ εἰ μεριστὴ
ἡ ψυχή, οὔτ᾽ εἰ ἀμερής. ἔχει μέντοι δυνάμεις διαφόρους καὶ
τὰς εἰρημένας. ὥσπερ ἐν τῷ καμπύλῳ τὸ κοῖλον καὶ τὸ
κυρτὸν ἀδιαχώριστον. καὶ τὸ εὐθὺ καὶ τὸ λευκόν. καίτοι
τὸ εὐθὺ οὐ λευκόν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. καὶ οὐσία τοῦ
αὐτοῦ. ἀφῄρηται δέ, καὶ εἴ τι ἄλλο ἐστὶ μέρος ψυχῆς, οἷον τὸ 3
φυτικόν. ἀνθρωπίνης δὲ ψυχῆς τὰ εἰρημένα μόρια ἴδια. διὸ
οὐδ᾽ αἱ ἀρεταὶ αἱ τοῦ θρεπτικοῦ καὶ ὀρεκτικοῦ ἀνθρώπου. δεῖ
γὰρ εἰ ᾗ ἄνθρωπος, λογισμὸν ἐνεῖναι καὶ ἀρχὴν καὶ πρᾶξιν.
ἄρχει δ᾽ ὁ λογισμὸς οὐ λογισμοῦ, ἀλλ᾽ ὀρέξεως καὶ παθη-
μάτων. ἀνάγκη ἄρα ταῦτ᾽ ἔχειν τὰ μέρη. καὶ ὥσπερ ἡ εὐε-
ξία σύγκειται ἐκ τῶν κατὰ μόριον ἀρετῶν, οὕτω καὶ ἡ τῆς
ψυχῆς ἀρετή, ᾗ τέλος. ἀρετῆς δὲ εἴδη δύο. ἡ μέν, ἠθική.
ἡ δέ, διανοητική. ἐπαινοῦμεν γὰρ οὐ μόνον τοὺς δικαίους, ἀλλὰ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.3.5.11

καὶ τῶν συνετοὺς καὶ τῶν σοφούς. ἐπαινετὸν γὰρ ὑπέκειτο ἡ ἀ-
ρετὴ ἢ τὸ ἔργον. ταῦτα δ' οὐκ ἐνεργεῖ. ἀλλ' εἰσὶν αὐτῆς ἐνέρ-
γειαι. ἐπεὶ δ' αἱ διανοητικαὶ μετὰ λόγου, αἱ μὲν τοιαῦται τῶν
λόγον ἐχόντων, ὃ ἐπιτακτικόν ἐστι τῆς ψυχῆς, ἢ λόγον ἔχει. αἱ
δ' ἠθικαὶ τοῦ ἀλόγου μὲν, ἀκολουθητικοῦ δὲ κατὰ φύσιν
τῷ λέγοντι. οὐ γὰρ λέγομεν ποῖός τις τὸ ἦθος, ὅτι σοφὸς ἢ
δεινός. ἀλλ' ὅτι πρᾶος ἢ θρασύς. μετὰ ταῦτα σκεπτέον πρῶ-
1 τον περὶ ἀρετῆς ἠθικῆς τί ἐστι, καὶ ποῖα μόρια αὐτῆς. εἰς
τοῦτο γὰρ ἀνῆκται καὶ γίνεται διά τινων. δεῖ δὴ ζητεῖν ὥσπερ
ἐν τοῖς ἄλλοις ἔχοντές τι ζητοῦσι πάντες. ὥστε δεῖ διὰ τῶν
ἀληθῶς μὲν λεγομένων οὐ σαφῶς δὲ, πειρᾶσθαι λαβεῖν καὶ
τὸ ἀληθῶς καὶ σαφῶς. νῦν γὰρ ὁμοίως ἔχομεν ὥσπερ ἂν εἰ
καὶ ὑγίειαν. ὅτι ἡ ἀρίστη διάθεσις τοῦ σώματος. καὶ κορίσκος
ὁ ἐν τῇ ἀγορᾷ μελάντατος. τί μὲν γὰρ ἑκάτερον τούτων, οὐκ
ἴσμεν, πρὸς μέντοι τὸ εἰδέναι τί ἑκάτερον αὐτῆς πρὸ ἔρ-
2 γου τὸ οὕτως ἔχειν. ὑποκείσθω δὴ πρῶτον ἡ βελτίστη διάθε-
σις ὑπὸ τῶν βελτίστων γίνεσθαι, καὶ πράττεσθαι ἄριστα πε-
ρὶ ἕκαστον ἀπὸ τῆς ἑκάστου ἀρετῆς. οἷον πόνοι τε ἄριστοι καὶ
τροφὴ, ἀφ' ὧν γίνεται εὐεξία. καὶ ἀπὸ τῆς εὐεξίας πονοῦσιν
ἄριστα. ἔτι πᾶσαν διάθεσιν, ὑπὸ τῶν αὐτῶν γίνεσθαι καὶ
φθείρεσθαί πως προσφερομένων. ὥσπερ ὑγίεια ὑπὸ τρο-
φῆς καὶ πόνων καὶ ὥρας. ταῦτα δὲ δῆλα ἐκ τῆς ἐπαγω-
γῆς. καὶ ἡ ἀρετὴ ἄρα ἡ τοιαύτη διάθεσις ἐστὶν, ἣ γίνεταί τε
3 ὑπὸ τῶν ἀρίστων περὶ ψυχὴν κινήσεων. καὶ ἀφ' ἧς πράττε-
ται τὰ ἄριστα τῆς ψυχῆς ἔργα καὶ πάθη. καὶ ὑπὸ τῶν αὐ-
τῶν πῶς μὲν γίνεται, πῶς δὲ φθείρεται. πρὸς ταῦτα ἡ χρῆ-
σις αὐτῆς ὑφ' ὧν καὶ αὔξεται καὶ φθείρεται, πρὸς ἃ βέλ-
» τιστα διατίθησι. σημεῖον δ' ὅτι περὶ ἡδέα καὶ λυπηρὰ καὶ
» ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία. αἱ γὰρ κολάσεις ἰατρεῖαι οὖσαι καὶ γι-
» νόμεναι διὰ τῶν ἐναντίων καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων διὰ τού-
» των εἰσίν. ὅτι μὲν τοίνυν ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ περὶ ἡδέα καὶ λυ-
4 πηρά ἐστι, δῆλον. ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὸ ἦθος ὥσπερ καὶ τὸ ὄνομα ση-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μένει, ὅτι ἀεὶ ἔθους ἔχει τὴν ἐπίδοσιν. ἐπιδέξεται δὲ τὸ ὑπ' ἀ-
νάγκης μὴ ἐμφύτου τῷ πολλάκις κινεῖσθαί πως, οὕτως ἤδη τὸ
ἐνεργητικόν, ὃ ἐν ταῖς ψυχαῖς οὐχ ὁρῶμεν. οὐδὲ γὰρ ἂν μυ-
ριάκις ῥίψῃς ἄνω τὸν λίθον, οὐδέποτε ποιήσει τοῦτο μὴ βίᾳ.
διὸ ἔστω ἦθος τοῦτο ψυχῆς κατὰ ἐπιτακτικὸν λόγον. δυνάμει
δ' ἀκολουθεῖν ποιότης. λεκτέον δὲ κατά τι τῆς ψυχῆς ποῖα
ἄττα ἤθη. ἔσται δὲ κατά τε τὰς δυνάμεις τῶν παθημάτων,
καθ' ἃς ὡς παθητικοὶ λέγονται. καὶ κατὰ τὰς ἕξεις πρὸς τὰ 1
πάθη λέγονται ταῦτα τῷ πάσχειν πως, ἢ ἀπαθεῖς εἶναι. μετὰ
ταῦτα ἡ διαίρεσις ἐν τοῖς ἀπηλεγμένοις τῶν παθημάτων καὶ
τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἕξεων. λέγω δὲ πάθη μὲν τὰ τοιαῦτα,
θυμόν, φόβον, αἰδῶ, ἐπιθυμίαν. ὅλως οἷς ἕπεται ὡς ἐπὶ τὸ
πολὺ ἡ αἰσθητικὴ ἡδονὴ ἢ λύπη καθ' αὑτά. καὶ κατὰ μὲν ταῦτα
οὐκ ἔστι ποιότης, ἀλλὰ πάσχει. κατὰ δὲ τὰς δυνάμεις, ποιότης.
λέγω δὲ τὰς δυνάμεις, καθ' ἃς λέγονται κατὰ πάθη οἱ ἐνερ-
γοῦντες. οἷον ὀργίλος, ἀνάλγητος, ἐρωτικός, αἰσχυντηλός, ἀναι- 2
σχυντος. ἕξεις δὲ εἰσίν, ὅσαι αἴτιαί εἰσι τοῦ ταῦτα ἢ κατὰ λόγον
ὑπάρχειν, ἢ ἐναντίως. οἷον ἀνδρεία, σωφροσύνη, δειλία, ἀκο-
» λασία. διωρισμένων δὲ τούτων ληπτέον, ὅτι ἐν ἅπαντι συνε-
» χεῖ καὶ διαιρετῷ ἐστὶν ὑπεροχὴ καὶ ἔλλειψις καὶ μέσον. καὶ
ταῦτα ἢ πρὸς ἄλληλα ἢ πρὸς ἡμᾶς. οἷον ἐν γυμναστικῇ, ἐν ἰατρι-
κῇ. ἐν οἰκοδομικῇ. ἐν κυβερνητικῇ. καὶ ἐν ὁποιαοῦν πράξει, καὶ
ἐπιστημονικῇ, καὶ ἀνεπιστημονικῇ. καὶ τεχνικῇ καὶ ἀτέχνῳ. ἡ
μὲν γὰρ κίνησις, συνεχές. ἡ δὲ πρᾶξις κίνησις. ἐν πᾶσι δὲ τὸ μέ- 3
σον τὸ πρὸς ἡμᾶς βέλτιστον ἐπιστήμη κελεύει καὶ ὁ λόγος. παν
ταχοῦ δὲ τοῦτο καὶ ποιεῖ τὴν βελτίστην ἕξιν. καὶ τοῦτο δῆλον
» διὰ τῆς ἐπαγωγῆς καὶ τοῦ λόγου. τὰ γὰρ ἐναντία φθείρει ἄλ-
» ληλα. τὰ δ' ἄκρα καὶ ἀλλήλοις καὶ τῷ μέσῳ ἐναντία. τὸ γὰρ
» μέσον ἑκατέρου πρὸς ἑκάτερόν ἐστιν. οἷον ἴσον τοῦ μὲν ἐλάττο
νος μεῖζον. τοῦ μείζονος δὲ ἔλαττον, ὥστ' ἀνάγκη τὴν ἠθικὴν
περὶ μέσ' ἄττα εἶναι καὶ μεσότητά τινα. ληπτέον ἄρα, ποία
μεσότης ἀρετή. καὶ περὶ ποῖα μέσα. εἰλήφθω δὴ παραδείγ- 4

μαθῶς χάριν, καὶ θεωρείσθω ἕκαστον ἐκ τῆς ὑπογραφῆς ὀργι-
λότης. ἀναλγησία. πρᾳότης. θρασύτης. δειλία, ἀνδρεία. ἀναι
σχυντία. κατάπληξις. αἰδώς. ἀκολασία. ἀναισθησία. σωφροσύ-
νη σώφρονος. ἀνώνυμον νέμεσις. κέρδος. ζημία. δίκαιον. ἀσω-
τεία. ἀνελευθερία. ἐλευθεριότης. ἀλαζονεία. εἰρωνεία. ἀλή-
θεια. κολακεία. ἀπέχθεια. φιλία. ἀρέσκεια. αὐθάδεια. σεμνό-
της. τρυφερότης. κακοπάθεια. καρτερία. χαυνότης. μικροψυ-
1 χία. μεγαλοψυχία. δαπανηρία. μικροπρέπεια. μεγαλοπρέ
πεια. πανουργία. εὐήθεια. φρόνησις. τὰ μὲν πάθη ταῦτα καὶ τὰ
τοιαῦτα, συμβαίνει ταῖς ψυχαῖς. πάντα δὲ λέγεται τὰ μὲν
τῷ ὑπερβάλλειν. τὰ δὲ τῷ ἐλλείπειν. ὀργίλος μὲν γάρ ἐστιν ὁ
μᾶλλον ἢ δεῖ ὀργιζόμενος καὶ θᾶττον καὶ πλείοσιν ἢ οἷς δεῖ.
ἀνάλγητος δὲ, ὁ ἐλλείπων καὶ οἷς καὶ ὅτε καὶ ὥς. θρασὺς δὲ
ὁ μήτε ἃ χρὴ φοβούμενος, μήθ' ὥς. δειλὸς δὲ, ὁ καὶ ἃ μὴ δεῖ
καὶ ὅτ' οὐ δεῖ. καὶ ὡς οὐ δεῖ. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀκόλαστος καὶ
2 ἐπιθυμητικὸς καὶ ὁ ὑπερβάλλων πᾶσιν, ὅσοις ἐνδέχεται. ἀ-
ναίσθητος δὲ ἐλλείπων, καὶ μὴ δ' ὅσον βέλτιον καὶ κατὰ τὴν
φύσιν ἐπιθυμῶν. ἀλλ' ἀπαθὴς ὥσπερ λίθος. κερδαλέος δὲ, ὁ
πανταχόθεν πλεονεκτικός. ζημιώδης δὲ, ὁ μηδαμόθεν ἀλλ' ὀ-
λιγαχόθεν. ἀλαζὼν δὲ ὁ πλείω τῶν ὑπαρχόντων προσποιού-
μενος. εἴρων δὲ ὁ ἐλάττω. καὶ κόλαξ μὲν ὁ πλείω συνεπαι-
νῶν, ἢ καλῶς ἔχει. ἀπεχθητικὸς δὲ ἐλάττω. καὶ τὸ μὲν λίαν
πρὸς ἡδονὴν ἀρέσκεια. τὸ δ' ὀλίγα καὶ μόγις αὐθάδεια. ἔτι
3 δ' ὁ μὲν μηδεμίαν ὑπομένων λύπην, μηδ' εἰ βέλτιον τρυφε-
ρός. ὁ δὲ πᾶσαν ὁμοίως ὡς μὲν ἁπλῶς εἰπεῖν ἀνώνυμος. με-
ταφορᾷ δὲ λέγεται σκληρὸς καὶ ταλαίπωρος καὶ κακοπα-
θητικός. χαῦνος δ' ὁ μειζόνων ἀξιῶν αὑτόν. μικρόψυχος δ' ὁ
ἐλαττόνων. ἔτι δ' ἄσωτος ὁ πρὸς ἅπασαν δαπάνην ὑπερβάλ
λων. ἀνελεύθερος δὲ ὁ πρὸς ἅπασαν ἐλλείπων. ὁμοίως δὲ
καὶ ὁ μικροπρεπὴς καὶ ὁ σαλάκων. ὁ μὲν γὰρ ὑπερβάλλει
τὸ πρέπον. ὁ δ' ἐλλείπει τοῦ πρέποντος. καὶ ὁ μὲν πανοῦργος
4 πάντως καὶ πάντοθεν πλεονεκτικός. ὁ δ' εὐήθης οὐδ' ὅθεν

δεῖ. φθονερὸς δὲ τῷ λυπεῖσθαι ἐπὶ πλείοσιν εὐπραγίαις ἢ δεῖ.
καὶ γὰρ οἱ ἄξιοι εὖ πράττειν λυποῦσι τοὺς φθονεροὺς εὖ πράτ-
τοντες. ὁ δ' ἐναντίος ἀνωνυμώτερος. ἔστι δ' ὁ ὑπερβάλλων τοῦ
τῷ μὴ λυπεῖσθαι μὴ δ' ἐπὶ τοῖς ἀναξίοις εὖ πράττουσιν. ἀλλ' εὐ-
χερὴς ὥσπερ οἱ γαστρίμαργοι πρὸς τροφήν. ὁ δὲ δυσχερὴς κατὰ
τὸν φθόνον ἐστί. τὸ δὲ πρὸς ἕκαστον μὴ κατὰ συμβεβηκὸς οὕτως
ἔχειν, περίεργον διορίζειν. οὐδεμία γὰρ ἐπιστήμη οὔτε θεωρητι-
κὴ οὔτε ποιητική, οὔτε λέγει οὔτε πράττει τοῦτο προσδιορίζου- 1
σα. ἀλλὰ τοῦτ' ἐστὶ πρὸς τὰς συκοφαντίας τῶν τεχνῶν τὰς λο-
γικάς. ἁπλῶς μὲν οὖν διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. ἀκριβέστερον
δὲ ὅταν περὶ τῶν ἕξεων λέγωμεν τῶν ἀντικειμένων. αὐτῶν δὲ
τούτων τῶν παθημάτων εἴδη κατονομάζεται, τῷ διαφέρειν κα-
τὰ τὴν ὑπερβολὴν ἢ χρόνου ἢ τοῦ μᾶλλον ἢ πρός τι τῶν ποιούν-
των τὰ πάθη. λέγω δὲ οἷον ὀξύθυμος μὲν τῷ θᾶττον πάσχειν ἢ
δεῖ. χαλεπὸς δὲ, καὶ θυμώδης τῷ μᾶλλον. μικρὸς δὲ τῷ φυ-
λακτικὸς εἶναι τῆς ὀργῆς. πλήκτης δὲ καὶ λοιδορητικὸς, ταῖς κο- 2
λάσεσι ταῖς ἀπὸ τῆς ὀργῆς. ὀψοφάγοι δὲ καὶ γαστρίμαργοι καὶ
οἰνόφλυγες τῷ πρὸς ὁποτέρας τροφῆς ἀπόλαυσιν ἔχειν τὴν
δύναμιν παθητικὴν παρὰ τὸν λόγον, οὐ δεῖ ἀγνοεῖν, ὅτι ἔνια
τῶν λεγομένων οὐκ ἔστιν ἐν τῷ πῶς λαμβάνειν ἂν πως λαμβά-
νηται τῷ μᾶλλον πάσχειν, οἷον μοιχὸς οὐ τῷ μᾶλλον ἢ δεῖ πρὸς
τὰς γαμετὰς πλησιάζειν, οὐ γάρ ἐστιν. ἀλλὰ μοχθηρία τις αὕτη
δή ἐστι. συνημμένον γὰρ τό, τε πάθος λέγεται καὶ τὸ τοιόνδε εἶναι.
ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ὕβρις. διὸ καὶ ἀμφισβητοῦσι, συγγενέσθαι μὲν 3
φάσκοντες ἀλλ' οὐ μοιχεύειν. ἀγνοοῦντες γὰρ ἢ ἀναγκαζόμε-
νοι. καὶ πατάξαι μὲν, ἀλλ' οὐχ ὑβρίσαι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τὰ
ἄλλα τὰ τοιαῦτα. εἰλημμένων δὲ τούτων μετὰ ταῦτα λεκτέον,
ὅτι ἐπειδὴ δύο μέρη τῆς ψυχῆς. καὶ αἱ ἀρεταὶ κατὰ ταῦτα διῄ-
ρηνται. καὶ αἱ μὲν τοῦ λόγον ἔχοντος διανοητικαὶ, ὧν ἔργον ἀλή-
θεια. ἢ περὶ τοῦ πῶς ἔχει ἢ περὶ γενέσεως, αἱ δὲ τοῦ ἀλόγου ἔ-
χοντος δ' ὄρεξιν, οὐ γὰρ ὁποιονοῦν μέρος ἔχει ψυχῆς ὄρεξιν, εἰ μερι-
στή ἐστιν. ἀνάγκη δὴ φαῦλον τὸ ἦθος καὶ σπουδαῖον εἶναι, τῷ διώκειν 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καὶ φεύγειν ἡδονάς τινας καὶ λύπας. δῆλον δὲ τοῦτο ἐκ τῆς διαι-
ρέσεως τῆς περὶ τὰ πάθη καὶ τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἕξεις. αἱ μὲν
γὰρ δυνάμεις καὶ αἱ ἕξεις τῶν παθημάτων. τὰ δὲ πάθη λύπῃ
καὶ ἡδονῇ διώρισται. ὥστε διά τε ταῦτα καὶ διὰ τὰς ἔμπροσθεν θέ-
σεις, συμβαίνει πᾶσαν ἠθικὴν ἀρετὴν περὶ ἡδονὰς εἶναι καὶ λύ-
πας. πάσης γὰρ ψυχῆς ὑφ' οἵων πέφυκε γίνεσθαι χείρων καὶ
βελτίων, πρὸς ταῦτα ἐστὶν ἡ ἡδονή. δι' ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας φαῦ-
1 λοι εἰσὶν, τῷ διώκειν καὶ φεύγειν, ἢ ὡς μὴ δεῖ. ἢ ἃς μὴ δεῖ. διὸ
καὶ διορίζονται πάντες προχείρως ἀπάθειαν καὶ ἠρεμίαν περὶ
ἡδονὰς καὶ λύπας εἶναι, τὰς ἀρετάς. τὰς δὲ κακίας ἐκ τῶν ἐναν-
τίων. ἐπεὶ δ' ὑπόκειται ἀρετὴ εἶναι ἡ τοιαύτη ἕξις, ἀφ' ἧς πρακ-
τικοὶ τῶν βελτίστων, καὶ καθ' ἣν ἄριστα διάκεινται περὶ τὸ βέλ
» τιστον, βέλτιστον δὲ καὶ ἄριστον τὸ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, τοῦτο
» δ' ἐστὶ τὸ μέσον ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως τῆς πρὸς ἡμᾶς, ἀ-
» ναγκαῖον ἂν εἴη τὴν ἠθικὴν ἀρετὴν καθ' αὑτὸν ἕκαστον με-
2 σότητα εἶναι. ἢ περὶ μέσ' ἄττα ἐν ἡδοναῖς καὶ λύπαις καὶ ἡδέσι
καὶ λυπηροῖς. ἔσται δ' ἡ μεσότης ὁτὲ μὲν ἐν ἡδοναῖς, καὶ γὰρ
ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις. ὁτὲ δ' ἐν λύπαις, ὁτὲ δ' ἐν ἀμφοτέ-
ραις. ὁ γὰρ ὑπερβάλλων τῷ χαίρειν τῷ ἡδεῖ ὑπερβάλλει. καὶ
ὁ τῷ λυπεῖσθαι τῷ ἐναντίῳ. καὶ ταῦτα ἢ ἁπλῶς ἢ πρός τινα
ὅρον. οἷον ὅταν μὴ ὡς οἱ πολλοί. ὁ δ' ἀγαθὸς ὡς δεῖ. ἐπεὶ δ' ἐστὶ
τις ἕξις, ἀφ' ἧς τοιοῦτος ἔσται ὁ ἔχων αὐτὴν, ὥστε τοῦ αὐτοῦ
πράγματος οὗ μὲν ἀποδέχεσθαι τὴν ὑπερβολὴν, οὗ δὲ τὴν
3 ἔλλειψιν, ἀνάγκη ὡς ταῦτ' ἀλλήλοις ἐναντία καὶ τῷ μέσῳ, οὕ
τω καὶ τὰς ἕξεις ἀλλήλαις ἐναντίας εἶναι καὶ τῇ ἀρετῇ. συμ-
βαίνει μέντοι τὰς ἀντιθέσεις ἔνθα μὲν φανερωτέρας εἶναι
πάσας, ἔνθα δὲ τὰς ἐπὶ τὴν ὑπερβολήν. ἐνιαχοῦ δὲ τὰς ἐπὶ
τὴν ἔλλειψιν. αἴτιον δὲ τῆς ἐναντιώσεως, ὅτι οὐκ ἀεὶ ἐπὶ ταυτὰ
τῆς ἀνισότητος ἢ ὁμοιότητος πρὸς τὸ μέσον. ἀλλ' ὁτὲ μὲν θᾶτ
τον, ἂν μεταβαίη ἀπὸ τῆς ὑπερβολῆς ἐπὶ τὴν μέσην ἕξιν. ὁτὲ
δ' ἀπὸ τῆς ἐλλείψεως ἧς πλέον ἀπέχει, οὗτος δοκεῖ ἐναντιώτερος
4 εἶναι. οἷον περὶ τὸ σῶμα. ἐν μὲν τοῖς πόνοις ὑγιεινότερον ἡ ὑπερβολὴ

τῆς ἐλλείψεως καὶ ἐγγύτερον τοῦ μέσου. ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ ἡ ἔλ-
λειψις ὑπερβολῆς. ὥστε καὶ αἱ προαιρετικαὶ ἕξεις αἱ φιλο
γυμναστικαὶ, φιλοϋγιεῖς μᾶλλον ἔσονται καθ' ἑκατέραν τὴν
αἵρεσιν. ἔνθα μὲν οἱ πολυπονώτεροι, ἔνθα δ' οἱ ὑποστατικώ-
τεροι. καὶ ἐναντίως τῷ μετρίῳ καὶ τῷ ὡς ὁ λόγος. ἔνθα μὲν ὁ
ἄπονος. καὶ οὐκ ἄμφω. ἔνθα δὲ καὶ ὁ ἀπολαυστικὸς καὶ οὐχ ὁ
πεινητικός. συμβαίνει δὲ τοῦτο, διότι ἡ φύσις εὐθὺς οὐ πρὸς
ἅπαντα ὁμοίως ἀφέστηκε τοῦ μέσου. ἀλλ' ἧττον μὲν φιλόπονοι I
ἐσμέν. μᾶλλον δ' ἀπολαυστικοί. ὁμοίως δὲ τοῦτ' ἔχει καὶ πε-
ρὶ ψυχῆς. ἐναντία δὲ τίθεμεν τὴν ἕξιν, ἐφ' ἣν τε ἁμαρτάνο-
μεν μᾶλλον καὶ ἐφ' ἣν οἱ πολλοί. ἡ δ' ἑτέρα ὥσπερ οὐκ οὖσα
λανθάνει. διὰ γὰρ τὸ ὀλίγον ἀναίσθητος ἐστιν. οἷον ὀργὴν πραό-
τητα. καὶ τὸν ὀργίλον τῷ πράῳ. καίτοι ἐστιν ὑπερβολὴ, καὶ
ἐπὶ τῷ ἵλεων εἶναι, καὶ τῷ καταλλακτικὸν εἶναι. καὶ ὀργίζε-
σθαι ῥαπιζόμενον. ἀλλ' ὀλίγοι οἱ τοιοῦτοι. ἐπ' ἐκεῖνο δὲ πάντες
ῥέπουσι μᾶλλον. διὸ καὶ οὐ κολακικὸν ὁ θυμός. ἐπεὶ δ' εἴλη- 2.
πται ἡ διαλογὴ τῶν ἕξεων καθ' ἕκαστα τὰ πάθη, καὶ αἱ ὑπερ-
βολαὶ καὶ ἐλλείψεις καὶ τῶν ἐναντίων ἕξεων καθ' ἃς ἔχουσι
κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. τίς δ' ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ πρὸς τίνα δεῖ
ὅρον ἀποβλέποντας λέγειν τὸ μέσον, ὕστερον ἐπισκεπτέον. φα-
νερὸν δ' ὅτι πᾶσαι αἱ ἠθικαὶ ἀρεταὶ καὶ κακίαι περὶ ἡδονῶν
καὶ λυπῶν ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις εἰσί. καὶ ἡδοναὶ καὶ λῦ-
παι ἀπὸ τῶν εἰρημένων ἕξεων καὶ παθημάτων γίνονται. ἀλλὰ
μὴν ἥγε βελτίστη ἕξις ἡ περὶ ἕκαστα, μέση ἐστί. δῆλον τοίνυν ὅτι 3
αἱ ἀρεταὶ ἢ πᾶσαι ἢ τούτων τινὲς ἔσονται τῶν μεσοτήτων. λά-
βωμεν οὖν ἄλλην ἀρχὴν τῆς ἑπομένης σκέψεως. εἰσὶ δὴ πᾶ-
» σαι μὲν αἱ οὐσίαι, κατὰ φύσιν τινὲς ἀρχαί. διὸ καὶ ἑκάστη πολ
» λὰ δύναται τοιαῦτα γεννᾶν οἷον ἄνθρωπος ἀνθρώπους. καὶ
ζῶον ὅλως ζῶα. καὶ φυτὸν φυτά. πρὸς δὲ τούτοις ὅγ' ἄν-
θρωπος, καὶ πράξεών τινῶν ἐστιν ἀρχὴ μόνον τῶν ζώων. τῶν γὰρ
ἄλλων οὐδὲν εἴποιμεν ἂν πράττειν. τῶν ἀρχῶν ὅσαι τοιαῦ=
» ται, ὅθεν πρῶτον αἱ κινήσεις κύριαι λέγονται. μάλιστα δὲ δι- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

» καὶ ὡς ἀφ' ὧν μὴ ἐνδέχεται ἄλλως. ἴσως ὁ θεὸς ἄρχει. ἐν
» δὲ ταῖς ἀκινήτοις ἀρχαῖς οἷον ἐν ταῖς μαθηματικαῖς οὐκ ἔστι
» τὸ κύριον. καίτοι λέγεταί γε καθ' ὁμοιότητα. καὶ γὰρ ἐνταῦ-
θα κινουμένης τῆς ἀρχῆς, πάντα μάλιστ' ἂν τὰ δεικνύμενα
μεταβάλλοι. αὐτὰ δ' αὑτὰ οὐ μεταβάλλει. ἀναιρουμένου
θατέρου ὑπὸ θατέρου ἂν μὴ τῷ τὴν ὑπόθεσιν ἀνελεῖν. καὶ
δι' ἐκείνης δεῖξαι. ὁ δ' ἄνθρωπος ἀρχὴ κινήσεώς τινος. ἡ γὰρ
1 πρᾶξις κίνησις. ἐπεὶ δ' ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἡ ἀρχὴ αἰτία ἐστὶ
» τῶν δι' αὐτὴν ὄντων ἢ γινομένων, δεῖ νοῆσαι καθάπερ ἐπὶ τῶν
» ἀποδείξεων. εἰ γὰρ ἔχοντος τοῦ τριγώνου δύο ὀρθὰς, ἀνάγκη τὸ
» τετράγωνον ἔχειν τέτταρας ὀρθὰς, φανερὸν ὡς αἴτιον τούτου,
τὸ δύο ὀρθὰς ἔχειν τὸ τρίγωνον. εἰ δέ γε μεταβάλλει τὸ τρίγω-
νον, ἀνάγκη καὶ τὸ τετράγωνον μεταβάλλειν οἷον εἰ τρεῖς ἕξ, εἰ
δὲ τέτταρες ὀκτώ. καὶ ἂν μὴ μεταβάλλοι, τοιοῦτον δ' ἐστὶ, κἀκεῖ-
νο, τοιοῦτον ἀναγκαῖον εἶναι. δῆλον δ' ὃ ἐπιχειροῦμεν ὅτι ἀναγ-
2 καῖον ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν. νῦν δ' οὔτε μὴ λέγειν οὔτε λέγειν ἀ-
κριβῶς οἷόν τε, πλὴν τοσοῦτον. εἰ γὰρ μηθὲν ἄλλο αἴτιον τοῦ,
τὸ τρίγωνον οὕτως ἔχειν, ἀρχή τις ἂν εἴη τοῦτο, καὶ αἴτιον τῶν
ὑστέρων. ὥστ' εἴπερ ἐστὶν ἔνια τῶν ὄντων ἐνδεχόμενα ἐναντίως
ἔχειν, ἀνάγκη καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν εἶναι τοιαύτας. ἐκ γὰρ τῶν
ἐξ ἀνάγκης, ἀναγκαῖον τὸ συμβαῖνόν ἐστι. τὰ δέ γε ἐντεῦθεν ἐν-
δέχεται γίνεσθαι τἀναντία. καὶ ὃ ἐφ' αὐτοῖς ἐστι τοῖς ἀνθρώ-
ποις πολλὰ τῶν τοιούτων καὶ ἀρχαὶ τῶν τοιούτων εἰσίν. ὥστε
3 ὅσων πράξεων ὁ ἄνθρωπός ἐστιν ἀρχὴ καὶ κύριος, φανερὸν ὅ-
τι ἐνδέχεται καὶ γίνεσθαι καὶ μή. καὶ ὅτι ἐφ' αὐτῷ ταῦτ' ἐστὶ
γίνεσθαι καὶ μή. ὧν γε κύριός ἐστι τοῦ εἶναι καὶ τοῦ μὴ εἶναι. ὅ-
σα δ' ἐφ' αὐτῷ ἐστι ποιεῖν ἢ μὴ ποιεῖν, αἴτιος τούτων οὗτός ἐστι.
καὶ ὅσων αἴτιος ἐφ' αὐτῷ. ἐπεὶ δ' ἥ τε ἀρετὴ καὶ ἡ κακία, καὶ
τὰ ἀπ' αὐτῶν ἔργα. τὰ μὲν ἐπαινετὰ, τὰ δὲ ψεκτὰ, ψέγεται
γὰρ καὶ ἐπαινεῖται, οὐ διὰ τὰ ἐξ ἀνάγκης ἢ τύχης ἢ φύσεως ὑ-
πάρχοντα. ἀλλ' ὅσων αὐτοὶ αἴτιοι ἐσμέν. ὅσων γὰρ ἄλλος αἴ-
4 τιος, ἐκεῖνος καὶ τὸν ψόγον καὶ τὸν ἔπαινον ἔχει, δῆλον ὅτι καὶ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία περὶ ταῦτ' ἐστὶν, ὧν αὐτὸς αἴτιος καὶ ἀρ-
χὴ πράξεων. ληπτέον ἄρα, ποίων αὐτὸς αἴτιος καὶ ἀρχὴ πρά-
ξεων. πάντες μὲν δὴ ὁμολογοῦμεν ὅσα μὲν ἑκούσια καὶ κατὰ
προαίρεσιν τὴν ἑκάστου, ἐκεῖνον αἴτιον εἶναι. ὅσα δὲ ἀκούσια, οὐκ
αὐτὸν αἴτιον. πάντα δ' ὅσα προελόμενος καὶ ἑκὼν δῆλον ὅτι. δῆ-
λον τοίνυν ὅτι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία τῶν ἑκουσίων ἂν εἴησαν. λη-
πτέον ἄρα, τί τὸ ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον. καὶ τί ἐστιν ἡ προαίρεσις.
ἐπειδὴ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία ὁρίζεται τούτοις, πρῶτον σκεπτέον 1
τὸ ἑκούσιον καὶ τὸ ἀκούσιον. εἴη δὴ τούτων ὅτι δόξειεν εἶναι,
ἤτοι κατὰ ὄρεξιν ἢ κατὰ προαίρεσιν ἢ κατὰ διάνοιαν. τὸ μὲν
ἑκούσιον κατὰ τούτων τι. τὸ δ' ἀκούσιον παρὰ τούτων τι. ἀλ-
λὰ μὴν ἡ ὄρεξις εἰς τρία διαιρεῖται, εἰς βούλησιν καὶ θυμὸν καὶ
ἐπιθυμίαν. ὥστε ταῦτα διαιρετέον καὶ πρῶτον κατ' ἐπιθυ-
μίαν. δόξειε δ' αὖ πᾶν τὸ κατ' ἐπιθυμίαν ἑκούσιον εἶναι. τὸ
γὰρ ἀκούσιον πᾶν δοκεῖ εἶναι βίαιον. τὸ δὲ βίαιον λυπηρόν καὶ
πᾶν ὃ ἀναγκαζόμενοι ποιοῦσιν ἢ πάσχουσιν. ὥσπερ καὶ Εὔη- 2
νος φησί. πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιαρὸν ἔφυ. ὥστ' εἴ-
τι λυπηρὸν, βίαιον. καὶ εἰ βίαιον, λυπηρόν. τὸ δὲ παρὰ τὴν ἐπι-
θυμίαν πᾶν λυπηρόν. ἡ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος. ὥστε βίαιον
καὶ ἀκούσιον, τὸ ἄρα κατ' ἐπιθυμίαν ἑκούσιον. ἐναντία γὰρ
ταῦτ' ἀλλήλοις. ἔτι ἡ μοχθηρία ἀδικώτερον πᾶσαν ποιεῖ. ἡ δ'
ἀκρασία, μοχθηρία δοκεῖ εἶναι. ὁ δ' ἀκρατὴς ὁ κατὰ τὴν ἐπι-
θυμίαν, παρὰ τὸν λογισμὸν οἷος πράττειν κατ' ἐπιθυμίαν.
ἑκὼν ἄρα πράξει καὶ ἑκούσιον τὸ κατ' ἐπιθυμίαν. καὶ γὰρ ἄτο- 3
πον, εἰ δικαιότεροι ἔσονται οἱ ἀκρατεῖς γινόμενοι. ἐκ μὲν τοίνυν
τούτων δόξειεν ἂν τὸ κατ' ἐπιθυμίαν ἑκούσιον εἶναι. ἐκ δὲ τῶν-
δε, τοὐναντίον. ἅπαν γὰρ ὃ ἑκών τις πράττει, βουλόμενος πράτ-
τει. καὶ ὃ βούλεται ἑκών. βούλεται δὲ οὐδεὶς ὃ οἴεται εἶναι κακόν.
ἀλλὰ μὴν ὁ ἀκρατευόμενος οὐχ ἃ βούλεται ποιεῖ. τὸ γὰρ
παρ' ὃ οἴεται βέλτιστον εἶναι πράττειν δι' ἐπιθυμίαν, ἀκρατεύε-
σθαί ἐστιν. ὥστε ἅμα συμβήσεται τὸν αὐτὸν ἑκόντα καὶ ἄκοντα
πράττειν. τοῦτο δ' ἀδύνατον. ἔτι δ' ὁ ἐγκρατὴς δικαιοπραγήσει 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καὶ μᾶλλον τῆς ἀκρασίας. ἡ γὰρ ἐγκράτεια ἀρετή. ἡ δ' ἀρε
τὴ δικαιοτέρους ποιεῖ. ἐγκρατεύεται δὲ, ὅταν πράττῃ παρὰ
τὴν ἐπιθυμίαν κατὰ τὸν λογισμόν. ὥστ' εἰ τὸ μὲν δικαιοπρα
γεῖν ἑκούσιον ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν, ἄμφω γὰρ δοκεῖ ταῦτα ἑ-
κούσια εἶναι, καὶ ἀνάγκη εἰ θάτερον ἑκούσιον, καὶ θάτερον.
τὸ δὲ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἑκούσιον. ἅμα ἄρα ὁ αὐτὸς τὸ αὐ
τὸ πράξει ἑκὼν καὶ ἄκων. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ θυμοῦ.
1 ἀκρασία γὰρ καὶ ἐγκράτεια καὶ θυμοῦ δοκεῖ εἶναι ὥσπερ καὶ
ἐπιθυμίας. καὶ τὸ παρὰ τὸν θυμὸν λυπηρόν. καὶ βίαιον ἡ κά
θεξις. ὥστ' εἰ τὸ βίαιον ἀκούσιον, τὸ κατὰ τὸν θυμὸν ἑκούσιον
ἂν εἴη πᾶν. ἔοικε δὲ καὶ ἡράκλειτος λέγειν εἰς τὴν ἰσχὺν τοῦ θυ
μοῦ βλέψας, ὅτι λυπηρὰ ἡ κώλυσις αὐτοῦ. χαλεπὸν γάρ φη
σι θυμῷ μάχεσθαι. ψυχῆς γὰρ ὠνεῖται. εἰ δ' ἀδύνατον τὸ
αὐτὸ ἑκόντα καὶ ἄκοντα πράττειν ἅμα, τὸ κατὰ τὸ αὐτὸ τοῦ
πράγματος μᾶλλον ἑκούσιος τὸ κατὰ βούλησιν τοῦ κατ' ἐπι
2 θυμίαν καὶ θυμόν. τεκμήριον δέ. πολλὰ γὰρ πράττομεν ἑκόν-
τες ἄνευ ὀργῆς καὶ ἐπιθυμίας. λείπεται ἄρα εἰ τὸ βουλό-
μενον καὶ ἑκούσιον ταυτὸ σκέψασθαι. φαίνεται δὲ καὶ τοῦτο
ἀδύνατον, ὑπόκειται γὰρ ἡμῖν καὶ δοκεῖ ἡ μοχθηρία ἀδικωτέ-
ρους ποιεῖν. ἡ δ' ἀκρασία μοχθηρία τις φαίνεται. συμβήσεται
δὲ τοὐναντίον. βούλεται μὲν γὰρ οὐθεὶς ἃ οἴεται εἶναι κακά. πράτ
τει δ' ὅταν γίνηται ἀκρατής. εἰ οὖν τὸ μὲν ἀδικεῖν ἑκούσιον,
τὸ δ' ἑκούσιον τὸ κατὰ βούλησιν, ὅταν ἀκρατὴς γίνηται, οὐ-
3 κέτι ἀδικήσει. ἀλλ' ἔσται δικαιότερος ἢ πρίν γε ἀκρατής. τοῦ-
το δ' ἀδύνατον. ὅτι μὲν τοίνυν οὐκ ἔστι τὸ ἑκούσιον τὸ κατὰ ὄ-
ρεξιν πράττειν, οὐδ' ἀκούσιον τὸ παρὰ τὴν ὄρεξιν, φανερόν.
ὅτι οὐδὲ κατὰ προαίρεσιν, πάλιν ἐκ τῶνδε δῆλον. τὸ μὲν γὰρ
κατὰ βούλησιν ὡς οὐκ ἀκούσιον ἀπεδείχθη. ἀλλὰ μᾶλ-
λον πᾶν ὃ βούλεται καὶ ἑκούσιον. ἀλλ' ὅτι καὶ μὴ βουλόμε-
νον ἐνδέχεται πράττειν ἑκόντα, τοῦτο δέδεικται μόνον. πολ-
λὰ δὲ βουλόμενοι πράττομεν ἐξαίφνης. προαιρεῖται δ' οὐ-
4 δεὶς οὐδὲν ἐξαίφνης. εἰ δὲ ἀνάγκη μὲν τῶν τριῶν τούτων, εἶπ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.3.5.11

εἶναι τὸ ἑκούσιον, ἢ κατ' ὄρεξιν ἢ κατὰ προαίρεσιν ἢ κατὰ διάνοιαν, τούτων δὲ τὰ δύο μή ἐστι, λείπεται ἐν τῷ διανοουμένον πως πράττειν εἶναι τὸ ἑκούσιον. ἔτι δὲ μικρὸν προαγαγόντες τὸν λόγον, ἐπιθῶμεν τέλος τῷ περὶ τοῦ ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου διορισμῷ. δοκεῖ γὰρ τὸ βίᾳ καὶ μὴ βίᾳ τι ποιεῖν, οἰκεῖα τοῖς εἰρημένοις εἶναι. τό, τε γὰρ βίαιον ἀκούσιον. καὶ τὸ ἀκούσιον πᾶν, βίαιον εἶναι φαμέν. ὥστε περὶ τοῦ βίᾳ σκεπτέον πρῶτον, τί ἐστι καὶ πῶς ἔχει πρὸς τὸ ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον. δοκεῖ 1
δὴ τὸ βίαιον καὶ τὸ ἀναγκαῖον ἀντικεῖσθαι καὶ ἡ βία καὶ ἡ ἀνάγκη, τῷ ἑκουσίῳ καὶ τῇ πειθοῖ ἐπὶ τῶν πραττομένων. καθόλου δὲ τὸ βίαιον καὶ τὴν ἀνάγκην καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων λέγομεν. καὶ γὰρ τὸ πῦρ κάτω βίᾳ καὶ ἀναγκαζόμενον φέρεσθαι φαμέν. ἄνω δ' ὅταν κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν καθ' αὑτὸ ὁρμὴν φέρηται, οὐ βίᾳ. οὐ μὴν οὐδ' ἑκούσια λέγεται. ἀλλ' ἀνώνυμος ἡ ἀντίθεσις. ὅταν δὲ παρὰ ταύτην, βίᾳ φαμέν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ ἀψύχων καὶ ἐπὶ τῶν ζώων ὁρῶμεν βίᾳ πολλὰ καὶ 2
πάσχοντα καὶ ποιοῦντα, ὅταν παρὰ τὴν ἐν αὐτῷ ὁρμὴν ἔξωθέν τις κινῇ. ἐν μὲν τοῖς ἀψύχοις ἁπλῆ ἡ ἀρχή. ἐν δὲ τοῖς ἐμψύχοις πλεονάζει. οὐ γὰρ ἀεὶ ἡ ὄρεξις καὶ ὁ λόγος συμφωνεῖ. ὥστ' ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ζώων ἁπλοῦν τὸ βίαιον ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀψύχων. οὐ γὰρ ἔχει λόγον καὶ ὄρεξιν ἐναντίαν. ἀλλὰ τῇ ὀρέξει ζῇ. ἐν δ' ἀνθρώπῳ ἔνεστιν ἄμφω καὶ ἔν τινι ἡλικίᾳ. ᾗ καὶ καὶ τὸ πράττειν ἀποδίδομεν. οὐ γὰρ φαμὲν τὸ παιδίον πράττειν, οὐδὲ τὸ θηρίον. ἀλλ' ὅταν ἤδη διὰ λογισμὸν πράττοντα. 3
δοκεῖ δὴ τὸ βίαιον ἅπαν λυπηρὸν εἶναι. καὶ οὐθεὶς βίᾳ μὲν ποιεῖ χαίρων δέ. διὸ περὶ τὸν ἐγκρατῆ καὶ τὸν ἀκρατῆ πλείστη ἀμφισβήτησίς ἐστιν. ἐναντίας γὰρ ὁρμὰς ἔχων αὐτὸς ἕκαστος αὐτῷ πράττει. ὥσθ' ὅτ' ἐγκρατής, βίᾳ φασὶν ἀφέλκει αὑτὸν ἀπὸ τῶν ἡδέων ἐπιθυμιῶν. ἀλγεῖ γὰρ ἀφέλκων πρὸς ἀντιτείνουσαν ὄρεξιν. ὅτ' ἀκρατὴς βίᾳ παρὰ τὸν λογισμόν. ἧττον δὲ δοκεῖ λυπεῖσθαι, ἡ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος ἡ ἀκολουθεῖ χαίρων. ὥσθ' ὁ ἀκρατὴς μᾶλλον ἑκὼν καὶ οὐ βίᾳ, ὅτι οὐ λυπηρῶς. ἡ δὲ 4

πειθοῖ τῇ βίᾳ καὶ ἀνάγκῃ ἀντιτίθεται. ὁ δ' ἐγκρατὴς ἐφ' ἃ πέ-
πεισται ἄγει. καὶ πορεύεται οὐ βίᾳ ἀλλ' ἑκών. ἡ δ' ἐπιθυμία
οὐ πείσασα ἄγει. οὐ γὰρ μετέχει λόγου. ὅτι μὲν οὖν δοκοῦσιν
οὗτοι μόνοι βίᾳ καὶ ἄκοντες ποιεῖν καὶ διὰ τίνα αἰτίαν, ὅτι κα-
θ' ὁμοιότητα τινὰ τοῦ βίᾳ, καθ' ἣν καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων λέγο-
μεν, εἴρηται. οὐ μὴν ἀλλ' εἴ τι προσθείη τὸ ἐν αὐτῷ διορισμῷ
προσκείμενον κἀκεῖ, λύεται τὸ λεχθέν. ὅταν μὲν γάρ τι τῶν ἔ-
1 ξωθεν παρὰ τὴν ἐν αὐτῷ ὁρμὴν κινῇ ἢ ἠρεμίζῃ, βίᾳ φαμέν. ὅ-
ταν δὲ μή, οὐ βίᾳ, ἐν δὲ τῷ ἐγκρατεῖ καὶ ἀκρατεῖ. ἡ δὲ καθ'-
αὐτὸν ὁρμὴ ἐνοῦσα ἄγει. ἄμφω γὰρ ἔχει. ὥστ' οὐ βίᾳ οὐδέτε-
ρος. ἀλλ' ἑκὼν διά γε ταῦτα πράττοι ἄν, οὐδ' ἀναγκαζόμενος.
τὴν γὰρ ἔξωθεν ἀρχὴν τὴν παρὰ τὴν ὁρμὴν ἢ ἐμποδίζουσαν ἢ
κινοῦσαν ἀνάγκην λέγομεν. ὥσπερ εἴ τις λαβὼν τὴν χεῖρα τύ-
πτοι τινὰ ἀντιτείνοντος, καὶ τῷ βούλεσθαι καὶ τὸ ἐπιθυμεῖν.
ὅταν δ' ἔσωθεν ἡ ἀρχή, οὐ βία. ἐπεὶ καὶ ἡδονὴ καὶ λύπη ἐν
2 ἀμφοτέροις ἔνεστι. καὶ γὰρ ὁ ἐγκρατευόμενος λυπεῖται πα-
ρὰ τὴν ἐπιθυμίαν πράττων ἤδη. καὶ χαίρει τὴν ἀπ' ἐλπίδος
ἡδονήν. ὅτι ὕστερον ὠφεληθήσεται. ἢ καὶ ἤδη ὠφελεῖται ὑγιαί-
νων. καὶ ὁ ἀκρατὴς χαίρει μὲν τυγχάνων ἀκρατευόμενος οὗ
ἐπιθυμεῖ. λυπεῖται δὲ τὴν ἀπ' ἐλπίδος λύπην. οἴεται γὰρ κα-
κὸν πράττειν. ὥστε τὸ μὲν βίᾳ ἑκάτερον φάναι ποιεῖν, ἔχει
λόγον. καὶ διὰ τὴν ὄρεξιν καὶ διὰ τὸν λογισμὸν ἑκάτερον ἄκον-
τα ποτὲ πράττειν. κεχωρισμένα γὰρ ὄντα ἑκάτερα ἐκκρούεται
3 ὑπ' ἀλλήλων. ὅθεν καὶ ἐπὶ τὴν ὅλην μεταφέρουσι ψυχήν, ὅ-
τι τῶν ἐν ψυχῇ τι τοιοῦτον ὁρῶσιν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μορίων ἐν-
δέχεται τοῦτο λέγειν. ἡ δ' ὅλη ἑκοῦσα ψυχὴ καὶ τοῦ ἀκρατοῦς καὶ
τοῦ ἐγκρατοῦς πράττει. βία δ' οὐδέτερος. ἀλλὰ τῶν ἐν ἐκείνοις
» τι. ἐπεὶ καὶ φύσει ἀμφότερα ἔχομεν. καὶ γὰρ ὁ λόγος φύσει ἄρ-
» χων. ὅτι ἐωμένης τῆς γενέσεως καὶ μὴ πηρωθείσης ἐνέσται καὶ ἡ
» ἐπιθυμία. ὅτι εὐθὺς ἐκ γενετῆς ἀκολουθεῖ καὶ ἔνεστι. σχεδὸν δὲ
τούτοις δυσὶ τὸ φύσει διορίζομεν, τῷ τε ὅσα εὐθὺς γινομένοις
4 ἀκολουθεῖ πᾶσι, καὶ ὅσα ἐωμένης τῆς γενέσεως εὐθυπορεῖν,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

γίνεται ἡμῖν. οἷον πολιὰ καὶ γῆρας καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα.
ὥστε μὴ κατὰ φύσιν ἑκάτερος πράττει. ἁπλῶς δὲ κατὰ
φύσιν ἑκάτερος οὐ τὴν αὐτήν. αἱ μὲν οὖν περὶ τὸν ἐγκρα-
τῆ καὶ ἀκρατῆ ἀπορίαι περὶ τοῦ βία πράττειν ἢ ἀμφοτέρους
ἢ τὸν ἕτερον, ὥστε ἢ μὴ ἑκόντας, ἢ ἅμα βία καὶ ἄκοντας. εἰ δὲ
τὸ βία ἑκούσιον. ἅμα ἑκόντας καὶ ἄκοντας πράττειν. σχεδὸν
δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον ἡμῖν, ὡς ἀπαντητέον. λέγονται δὲ
κατὰ ἄλλον τρόπον βία καὶ ἀναγκασθέντες πρᾶξαι οὐ δια- 1
φωνοῦντος τοῦ λόγου καὶ τῆς ὀρέξεως, ὅταν πράττωσιν, ὃ καὶ
λυπηρὸν καὶ φαῦλον ὑπολαμβάνουσιν. ἀλλ' ἂν μὴ τοῦτο
πράττωσι, πληγαὶ ἢ θάνατοι ὦσι. ταῦτα γάρ φασι ἀναγκα-
σθέντες πρᾶξαι ἢ οὔ. ἀλλὰ πάντες ποιοῦσιν αὐτὸ τοῦτο. ἔξε-
στι γὰρ μὴ ποιεῖν, ἀλλ' ἐκεῖνο ὑπομεῖναι τὸ πάθος. ἔτι ἴσως τού-
των τὰ μὲν, φαίη τις ἄν. τὰ δ' οὔ. ὅσα μὲν γὰρ ἐφ' ἑαυτῷ τῶν
τοιούτων μὴ ὑπάρξαι ἢ ὑπάρξαι δὴ ὅσα πράττει, ἃ μὴ βούλε-
ται, ἑκὼν πράττει καὶ οὐ βία. ὅσα δὲ μὴ ἐφ' αὑτῷ τῶν τοιού- 2
των βία πως. οὐ μέντοι γ' ἁπλῶς. ὅτι οὐκ αὐτὸ τοῦτο προαι-
ρεῖται, ὃ πράττει. ἀλλ' οὗ ἕνεκα. ἐπεὶ καὶ ἐν τούτοις ἐστί τις δια-
φορά. οὐ γὰρ ἵνα μὴ λάβῃ ψηλαφῶν ἀποκτείνῃ, γελοῖος ἂν
εἴη, εἰ λέγοι, ὅτι βία καὶ ἀναγκαζόμενος. ἀλλὰ δεῖ μεῖζον κα-
κὸν καὶ λυπηρότερον εἶναι, ὃ πείσεται μὴ ποιήσας. οὕτω γὰρ
ἀναγκαζόμενος καὶ μὴ βία πράξει ἢ οὐ φύσει, ὅταν κακὸν ἀ-
γαθοῦ ἕνεκα ἢ μείζονος κακοῦ ἀπολύσεως πράττῃ, καὶ ἄκων
γε. οὐ γὰρ ἐφ' αὑτῷ ταῦτα. διὸ καὶ τὸν ἔρωτα πολλοὶ ἀκούσιον 3
τιθέασι, καὶ θυμοὺς ἐνίους καὶ τὰ φυσικά. ὅτι ἰσχυρὰ καὶ ὑπὲρ
τὴν φύσιν. καὶ συγγνώμην ἔχομεν ὡς πεφυκότα βιάζεσθαι
τὴν φύσιν. καὶ μᾶλλον ἂν δόξειε βία καὶ ἄκων πράττειν, ἵνα
μὴ ἀλγῇ ἰσχυρῶς ἢ ἵνα μὴ ἠρέμα. καὶ ὅλως ἵνα μὴ χαίρῃ. τὸ γὰρ
ἐφ' αὑτῷ εἰς ὃ ἀνάγεται ὅλον τοῦτ' ἐστιν, ὃ ἡ αὐτοῦ φύσις οἵα
τε φέρειν. ὃ δὲ μὴ οἵα τε, μηδ' ἔστι τῆς ἐκείνου φύσει ὀρέξεως
ἢ λογισμοῦ, οὐκ ἐφ' αὑτῷ. διὸ καὶ τοὺς ἐνθουσιῶντας καὶ προ-
λέγοντας, καίπερ διανοίας ἔργον ποιοῦντας, ὅμως οὔ φα- 4

μὴ ἐφ' αὐτοῖς εἶναι, οὔτ' εἰπεῖν ἃ εἶπον, οὔτε πρᾶξαι ἃ ἔπρα-
ξαν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ δι' ἐπιθυμίαν. ὥστε καὶ διάνοιαί τινες
καὶ πάθη οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἰσιν. ἢ πράξεις αἱ κατὰ τὰς τοιαύτας
» διανοίας καὶ λογισμούς. ἀλλ' ὥσπερ φιλόλαος ἔφη, εἶναί
» τινας λόγους κρείττους ἡμῶν. ὡς δὲ ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον, καὶ
πρὸς τὸ βία ἔδει σκέψασθαι, ταύτῃ μὲν οὕτω διῃρήσθω. οἱ γὰρ
μάλιστ' ἐμποδίζοντες τὸ ἑκούσιον ὡς βία πράττοντες ἀλλ' ἑκόν-
1 τες. ἐπειδὴ τοῦτ' ἔχει τὸ τέλος, καὶ οὔτε τῇ ὀρέξει οὔτε τῇ προαι-
ρέσει τὸ ἑκούσιον ὥρισται, λοιπὸν δὴ ὁρίσασθαι τὸ κατὰ διά-
νοιαν. δοκεῖ δὴ ἐναντίον εἶναι τὸ ἑκούσιον τῷ ἀκουσίῳ. καὶ τὸ εἰ-
δότα ἢ ὃ ἢ οὗ ἕνεκα. ἐνίοτε γὰρ οἶδε μὲν ὅτι πατὴρ. ἀλλ' οὐχ ἵνα
ἀποκτείνῃ. ἀλλ' ἵνα σώσῃ, ὥσπερ αἱ πελιάδες ἤτοι ὡς ὅτι μὲν
πόμα. ἀλλ' ὡς φίλτρον καὶ οἶνον. τὸ δ' ἦν κώνειον. τῷ δ' ἀγνοοῦν-
τι καὶ ὃν καὶ ᾧ καὶ ὃ δι' ἄγνοιαν μὴ κατὰ συμβεβηκός. τὸ δὲ δι' ἄ-
γνοιαν καὶ ὃ καὶ ᾧ καὶ ὃν ἀκούσιον. τὸ ἐναντίον ἄρα ἑκούσιον. ὅσα
2 μὲν οὖν ἐφ' ἑαυτῷ ὂν μὴ πράττειν, πράττει μὴ ἀγνοῶν καὶ δι' αὐ-
τὸν, ἑκούσια ταῦτ' ἀνάγκη εἶναι. καὶ τὸ ἑκούσιον τοῦτ' ἐστίν. ὅσα
» δ' ἀγνοῶν καὶ διὰ τὸ ἀγνοεῖν, ἄκων. ἐπεὶ δὲ τὸ ἐπίστασθαι καὶ τὸ
» εἰδέναι διττόν, ἓν μὲν τὸ ἔχειν. ἓν δὲ τὸ χρῆσθαι τῇ ἐπιστήμῃ, ὁ ἔ-
χων μὴ χρώμενος δὲ, ἔστι μὲν ὡς δικαίως ἀγνοῶν λέγοιτο. ἔστι
δ' ὡς οὐ δικαίως, οἷον εἰ δι' ἀμέλειαν μὴ ἐχρῆτο. ὁμοίως δὲ καὶ μὴ
ἔχων τις ψέγοιτο ἄν, εἰ ὃ ῥᾴδιον ἢ ἀναγκαῖον ἦν, μὴ ἔχει δι' ἀμέ-
λειαν ἢ ἡδονὴν ἢ λύπην. ταῦτ' οὖν προσδιοριστέον. περὶ μὲν
3 οὖν τοῦ ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον. περὶ δὲ
προαιρέσεως μετὰ ταῦτα λέγωμεν, διαπορήσαντες πρῶτον τῷ
λόγῳ περὶ αὐτῆς. διστάσειε γὰρ ἄν τις, ἐν τῷ γένει πέφυκε.
καὶ ἐν ποίῳ θεῖναι αὐτὴν χρή. καὶ πότερον οὐ ταυτὸ τὸ ἑκού-
σιον καὶ τὸ προαιρετὸν, ἢ ταυτά ἐστι. μάλιστα δὲ λέγεται παρά-
τινων, καὶ ζητοῦντι. * δόξειε δ' ἂν δυοῖν εἶναι θάτερον ἡ προαιρέ-
σις. ἤτοι δόξα, ἢ ὄρεξις. ἀμφότερα γὰρ φαίνεται παρακολουθοῦν-
τα. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ὄρεξις, φανερόν. ἢ γὰρ βούλησις ἂν εἴη. ἢ ἐ-
4 πιθυμία ἢ θυμός. οὐδεὶς γὰρ ὀρέγεται μηδὲν πεπονθὼς τού-

των. θυμὸς μὲν οὖν καὶ ἐπιθυμία καὶ τοῖς θηρίοις ὑπάρχει. προαίρεσις δ' οὔ. ἔτι δὲ καὶ οἷς ὑπάρχει ἄμφω ταῦτα, πολλὰ καὶ ἄνευ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας προαιροῦνται. καὶ ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες οὐ προαιροῦνται, ἀλλὰ καρτεροῦσιν. ἔτι ἐπιθυμία μὲν καὶ θυμὸς ἀεὶ μετὰ λύπης. προαιρούμεθα δὲ πολλὰ καὶ ἄνευ λύπης. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ βούλησις καὶ προαίρεσις ταὐτόν. βούλονται μὲν γὰρ ταὐτόν, ἔνια καὶ τῶν ἀδυνά-
των εἰδότες ὅτι βασιλεύειν τε πάντων ἀνθρώπων, καὶ ἀθάνα= 1
τοι εἶναι. προαιρεῖται δ' οὐδεὶς μὴ ἀγνοῶν, ὅτι ἀδύνατον. οὐδ' ὅλως ὃ δυνατὸν μὲν, μὴ ἐφ' αὑτῷ δ' οἴεται πρᾶξαι ἢ μὴ πρᾶξαι. ὥστε τοῦτο μὲν φανερὸν, ὅτι ἀνάγκη τὸ προαιρετὸν, τῶν ἐφ' αὑτῷ τι εἶναι. ὁμοίως δὲ δῆλον, ὅτι οὐδὲ δόξα οὐδ' ἁπλῶς εἴ τις οἴεταί τι. τῶν γὰρ ἐφ' αὑτῷ τι εἶναι, τὸ προαιρετόν. δοξάζο-
» μεν δὲ πολλὰ καὶ τῶν οὐκ ὄντων ἐφ' ἡμῖν. ὅτι τὴν διάμετρον σύμ-
» μετρον. ἔτι οὐκ ἔστι προαίρεσις ἀληθὴς ἢ ψευδής. ὁ δὲ δὴ ἡ τῶν
ἐφ' αὑτῷ ὄντων πρακτῶν δόξα, ἣ τυγχάνομεν οἰόμενοι δεῖν 2
τι πράττειν ἢ ἀπρακτεῖν. κοινὸν δὲ περὶ δόξης τοῦτο καὶ βουλήσεως. οὐθεὶς γὰρ τέλος οὐδὲν προαιρεῖται, ἀλλὰ τὰ πρὸς τὸ τέλος. λέγω δὲ οἷον οὐθεὶς ὑγιαίνειν προαιρεῖται, ἀλλὰ περιπατεῖν ἢ καθῆσθαι τοῦ ὑγιαίνειν ἕνεκα. οὐδ' εὐδαιμονεῖν, ἀλλὰ χρηματίζεσθαι ἢ κινδυνεύειν τοῦ εὐδαιμονεῖν ἕνεκα. καὶ ὅλως δηλοῖ ἀεὶ προαιρούμενος τί, τε καὶ τίνος ἕνεκα προαιρεῖται. ἔστι δὲ τὸ μὲν τίνος, οὗ ἕνεκα προαιρεῖται, ἄλλο.
τὸ δὲ τί, ὃ προαιρεῖται, ἕνεκα ἄλλου. βούλεται δέ γε μάλιστα 3
τὸ τέλος. καὶ δοξάζειν δεῖ καὶ ὑγιαίνειν καὶ εὖ πράττειν. ὥστε φανερὸν διὰ τούτων, ὅτι ἄλλο καὶ δόξης καὶ βουλήσεως. βούλεσθαι μὲν καὶ δόξα μάλιστα τοῦ τέλους. προαίρεσις δ' οὐκ ἔστιν. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν οὔτε βούλησις οὔτε δόξα οὔθ' ὑπόληψις ἁπλῶς ἡ προαίρεσις, τί δὲ διαφέρει τούτων καὶ πῶς ἔχει πρὸς τὸ ἑκούσιον, ἅμα δὲ δῆλον ἔσται, καὶ τί ἐστι προαίρεσις. ἔστι δὴ τῶν δυνατῶν καὶ εἶναι καὶ μή. τὰ μὲν τοιαῦτα, ὥστε ἐνδέχεσθαι
βουλεύσασθαι περὶ αὐτῶν. περὶ ἐνίων δ' οὐκ ἐνδέχεται. τὰ 4

BIBLIOTECA NAZIONALE FIRENZE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μὲν γὰρ δυνατὰ ἐστὶ καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι. ἀλλ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν αὐ-
τῶν ἡ γένεσις ἐστίν. ἀλλὰ τὰ μὲν, διὰ φύσιν. τὰ δὲ, δι' ἄλλας αἰ-
τίας γίνεται. περὶ ὧν οὐδεὶς ἂν ἐγχειρήσειε βουλεύεσθαι μὴ
ἀγνοῶν. περὶ ὧν δ' ἐνδέχεται μὴ μόνον τὸ εἶναι καὶ μὴ, ἀλλὰ
καὶ τὸ βουλεύσασθαι τοῖς ἀνθρώποις, ταῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα ἐφ' ἡ-
μῖν ἐστὶ πρᾶξαι. διὸ οὐ βουλευόμεθα περὶ τῶν ἐν ἰνδοῖς. οὐδὲ
πῶς ἂν ὁ κύκλος τετραγωνισθείη ἄν. τὰ μὲν γὰρ οὐκ ἐφ' ἡμῖν.
1 τὸ δ' ὅλως οὐ πρακτόν. ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ἐν ἡμῖν πρακτῶν
περὶ ἁπάντων. καὶ δῆλον, ὅτι οὐδὲ δόξα ἁπλῶς ἡ προαίρε-
σίς ἐστιν. τὰ δὲ προαιρετὰ καὶ πρακτὰ, τῶν ἐφ' ἡμῖν ὄντων ἐστί.
διὸ καὶ ἀπορήσειεν ἄν τις, τί δή ποθ' οἱ μὲν ἰατροὶ βουλεύονται
περὶ ὧν ἔχουσι τὴν ἐπιστήμην. οἱ δὲ γραμματικοὶ οὔ. αἴτιον δ'
ὅτι διχῆ γινομένης τῆς ἁμαρτίας, ἢ γὰρ λογιζόμενοι ἁμαρ-
τάνομεν, ἢ κατὰ τὴν αἴσθησιν αὐτὸ δρῶντες. ἐν μὲν τῇ ἰατρικῇ
ἀμφοτέρως ἐνδέχεται ἁμαρτεῖν. ἐν τῇ γραμματικῇ κατὰ
2 τὴν αἴσθησιν καὶ πρᾶξιν, ἧς ἂν σκοπῶσιν εἰς ἄπειρον ἥξουσιν.
ἐπειδὴ οὖν οὔτε δόξα οὔτε βούλησις ἐστὶ, προαίρεσις ἐστὶν ὡς
ἑκάτερον. οὐδ' ἄμφω. ἐξαίφνης γὰρ προαιρεῖται μὲν οὐδεὶς,
δοκεῖ δὲ πράττειν καὶ βούλεται, ὡς ἐξ ἀμφοῖν ἄρα. ἄμφω γὰρ
ὑπάρχει τῷ προαιρουμένῳ ταῦτα. ἀλλὰ πῶς, ἐκ τούτων σκε-
πτέον. δηλοῖ δέ πως καὶ τὸ ὄνομα αὐτό. ἡ γὰρ προαίρεσις μὲν
ἐστιν οὐχ ἁπλῶς δέ. ἀλλ' ἑτέρου πρὸς ἕτερον. τοῦτο δὲ οὐχ
οἷόν τε ἄνευ σκέψεως καὶ βουλῆς. διὸ ἐκ δόξης βουλευτικῆς
3 ἐστιν ἡ προαίρεσις. περὶ μὲν δὴ τοῦ τέλους οὐδεὶς βουλεύ-
» ται. ἀλλὰ τοῦτο κεῖται πᾶσι. περὶ δὲ τῶν εἰς τοῦτο τεινόντων
» πότερον τόδε ἢ τόδε συντείνει, ἢ δεδογμένου τοῦτο πῶς ἔ-
σται. βουλευόμεθα δὲ πάντως τοῦτο, ἕως ἂν εἰς ἡμᾶς ἀναγά-
γωμεν τῆς γενέσεως τὴν ἀρχήν. εἰ δὴ προαιρεῖται μὲν μηθεὶς
μὴ παρασκευασάμενος μὴ δὲ βουλευσάμενος ἢ χεῖρον ἢ βέλ-
τιον, βούλεται δὲ ὅσα ἐφ' ἡμῖν ἐστι τῶν δυνατῶν εἶναι καὶ μὴ
τῶν πρὸς τὸ τέλος. δηλονότι ἡ προαίρεσις μὲν ἐστὶν ὄρεξις τῶν
4 ἐφ' αὑτῷ βουλευτική. ἅπαντες γὰρ βουλόμεθα ἃ καὶ προαι

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ρούμεθα. οὐ μὴν τοί γε ἃ βουλόμεθα, πάντα προαιρούμε-
θα. λέγω δὲ βουλευτικὴν, ἧς ἀρχὴ καὶ αἰτία βούλευσίς ἐστι.
καὶ ὀρέγεται διὰ τὸ βουλεύσασθαι. διὸ οὔτε ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις
ἐστὶν ἡ προαίρεσις. οὔτε ἐν πάσῃ ἡλικίᾳ. οὔτε παντὸς ἔχον-
τος ἀνθρώπου. οὐ δὲ γὰρ τὸ βουλεύσασθαι, οὐθ' ὑπόληψις
τοῦ διατί. ἀλλὰ δοξάσαι μὲν εἰ ποιητέον, οὐθὲν κωλύει πολ-
λοῖς ὑπάρχειν. τὸ δὲ διὰ λογισμοῦ οὐκέτι. ἔστι γὰρ βουλευ-
τικὸν τῆς ψυχῆς τὸ θεωρητικὸν αἰτίας τινός. εἰ γὰρ οὗ ἕνε- 1
κα μία τῶν αἰτιῶν ἐστὶ, τὸ μὲν γὰρ διά τι, αἰτία. οὗ δ' ἕνεκα
ἐστὶν ἢ γίνεταί τι, τοῦτο αἴτιον φαμὲν εἶναι. οἷον τοῦ βαδίζειν ἡ
κομιδὴ τῶν χρημάτων, εἰ τούτου ἕνεκα βαδίζει. διὸ οἷς μη-
θεὶς κεῖται σκοπὸς, οὐ βουλευτικοί. ὥστ' ἐπεὶ τὸ μὲν ἐφ'
αὑτῷ ὂν ἢ πράττειν ἢ μὴ πράττειν ἐάν τις πράττῃ ἢ ἀπρακ-
τῇ δι' αὑτὸν καὶ μὴ δι' ἄγνοιαν, ἑκὼν πράττει ἢ πράττει. πολ-
λὰ δὴ τῶν τοιούτων πράττομεν οὐ βουλευσάμενοι, οὐ δὲ προ-
νοήσαντες, ἀνάγκη τὸ μὲν προαιρετὸν ἅπαν ἑκούσιον εἶναι. 2
τὸ δ' ἑκούσιον μὴ προαιρετόν. καὶ τὰ μὲν κατὰ προαίρεσιν,
πάντα ἑκούσια εἶναι. τὰ δ' ἑκούσια μὴ πάντα κατὰ προαίρεσιν.
ἅμα δ' ἐκ τούτων φανερὸν, καὶ ὅτι καλῶς διορίζονται οἱ
τῶν παθημάτων τὰ μὲν ἑκούσια, τὰ δ' ἀκούσια. τὰ δ' ἐκ
προνοίας νομοθετοῦσιν. εἰ γὰρ καὶ μὴ διακριβοῦσιν, ἀλλ' ἅ-
πτονταί γέ πη τῆς ἀληθείας. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐροῦ-
μεν ἐν τῇ περὶ τῶν δικαίων ἐπισκέψει. ἡ δὲ προαίρεσις ὅτι
οὔτε ἁπλῶς βούλησις οὔτε δόξα ἐστὶ, δῆλον. ἀλλὰ δόξα τε 3
καὶ ὄρεξις, ὅταν ἐκ τοῦ βουλεύσασθαι συμπερανθῶσιν. ἐ-
πεὶ δὲ βουλεύεται ἀεὶ ὁ βουλευόμενος ἕνεκά τινος, καὶ ἔστι
σκοπός τις ἀεὶ τῷ βουλευομένῳ. πρὸς ὃν σκοπεῖ τὸ συμφέ-
ρον, περὶ μὲν τοῦ τέλους οὐθεὶς βουλεύεται. ἀλλὰ τοῦτ' ἐστὶν
ἀρχὴ καὶ ὑπόθεσις, ὥσπερ ἐν ταῖς θεωρητικαῖς ἐπιστήμαις
ὑποθέσεις. εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν μὲν τοῖς ἐν ἀρχῇ βρα-
χέως. ἐν δὲ τοῖς ἀναλυτικοῖς δι' ἀκριβείας. περὶ δὲ τῶν πρὸς
τὸ τέλος φερόντων ἡ σκέψις καὶ μετὰ τέχνης καὶ ἄλλου τε= 4

χὴ πᾶσιν ἐστίν. οἷον εἰ πολεμῶσιν ἢ μὴ πολεμῶσι περὶ τούτου βου-
λευομένοις. ἐκ προτέρου δὲ μᾶλλον ἔσται τὸ δι' οὗ. τουτέστι
τὸ οὗ ἕνεκα. οἷον πλοῦτος ἢ ἡδονὴ ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον, ὃ τυγ-
χάνει οὗ ἕνεκα. βουλεύεται γὰρ ὁ βουλευόμενος ἢ ἀπὸ τοῦ τέ-
λους ἔσκεπται, ὅτι ἐκεῖ συντείνει ὅπως εἰς αὐτὸν ἀγάγῃ ἢ αὐ-
τὸς δύναται πρὸς τὸ τέλος. τὸ δὲ τέλος ἐστὶ φύσει μὲν ἀεὶ
ἀγαθόν. καὶ περὶ οὗ κατὰ μέρος βουλεύονται. οἷον ἰατρὸς
1 βουλεύσαιτο ἂν, εἰ δώῃ φάρμακον. καὶ στρατηγὸς, πρὸ στρα-
» τοπεδεύσηται οἷς ἀγαθὸν τὸ τέλος, τὸ ἁπλῶς ἄριστόν ἐστι.
» παρὰ φύσιν δὲ καὶ διαστροφὴν, οὐ τὸ ἀγαθὸν ἀλλὰ τὸ φαινό-
μενον ἀγαθόν. αἴτιον δ' ὅτι τῶν ὄντων τὰ μὲν οὐκ ἔστιν ἐπ' ἄλ-
λῳ χρήσασθαι, ἢ πρὸς ἃ πέφυκεν. οἷον ὄψασθαι. οὐ γὰρ οἷόν
τ' ἰδεῖν οὗ μὴ ἐστὶν ὄψις. οὐδ' ἀκοῦσαι οὗ μὴ ἐστὶν ἀκοή. ἀλλ'
ἀπὸ ἐπιστήμης ποιῆσαι, καὶ οὗ μὴ ἐστὶν ἡ ἐπιστήμη. ἡ γὰρ ὁμοίως
τῆς ὑγιείας ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη καὶ νόσου. ἀλλὰ τῆς μὲν κατὰ
2 φύσιν. τῆς δὲ παρὰ φύσιν. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ βούλησις. φύσει
μὲν τοῦ ἀγαθοῦ ἐστι. παρὰ φύσιν δὲ τοῦ κακοῦ. καὶ βούλεται
» φύσει μὲν τὸ ἀγαθόν. παρὰ φύσιν δὲ καὶ διαστροφὴν καὶ τὸ
» κακόν. ἀλλὰ μὴν ἑκάστου γε φθορὰ καὶ διαστροφὴ οὐκ εἰς τὸ
τυχὸν, ἀλλ' εἰς τὰ ἐναντία τὰ μεταξύ. οὐ γὰρ ἐστὶν ἐκβῆναι
ἐκ τούτων. ἐπεὶ καὶ ἡ ἀπάτη οὐκ εἰς τὰ τυχόντα γίνεται, ἀλλ'
εἰς τὰ ἐναντία ὅσοις ἐστὶν ἐναντία. καὶ εἰς ταῦτα τῶν ἐναντίων
ἃ κατὰ τὴν ἐπιστήμην ἐναντία ἐστίν. ἀνάγκη ἄρα κατὰ τὴν ἀ-
3 πάτην καὶ τὴν προαίρεσιν ἀπὸ τοῦ μέσου ἐπὶ τὰ ἐναντία γίνε-
σθαι. ἐναντία δὲ τὸ μέσον καὶ τὸ πλέον καὶ τὸ ἔλαττον. αἴ-
τιον δὲ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ λυπηρόν. οὕτω γὰρ ἔχει ὥστε τῇ ψυχῇ φαί-
νεσθαι τὸ μὲν ἡδὺ ἀγαθόν. καὶ τὸ ἥδιον καὶ ἄμεινον. καὶ τὸ λυ-
πηρὸν κακόν. καὶ τὸ λυπηρότερον χεῖρον. ὥστε καὶ ἐκ τούτων δῆλον
ὅτι περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία. περὶ μὲν γὰρ
τὰ προαιρετὰ τυγχάνουσιν οὖσαι. ἡ δὲ προαίρεσις περὶ τὸ ἀ-
γαθὸν καὶ τὸ κακὸν καὶ τὰ φαινόμενα. τοιαῦτα δὲ φύσει ἡ-
4 δονὴ καὶ λύπη. ἀνάγκη τοίνυν, ἐπειδὴ ἀρετὴ μὲν ἡ ἠθικὴ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

αὐτή τις μεσότης ἐστὶ καὶ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας πάσας. ἡ δὲ
» κακία ἐν ὑπερβολῇ καὶ ἐλλείψει. καὶ περὶ ταῦτα τῇ ἀρε-
» τῇ, τὴν ἀρετὴν εἶναι τὴν ἠθικὴν, ἕξιν προαιρετικὴν μεσότη-
» τος τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐν ἡδέσι καὶ λυπηροῖς. καθ' ὅσα ποιός τις
λέγεται τὸ ἦθος ἢ χαίρων ἢ λυπούμενος. ὁ γὰρ φιλόγλυκυς
ἢ φιλόπικρος οὐ λέγεται ποιός τις τὸ ἦθος. τούτων δὲ διω-
ρισμένων λέγομεν, πότερον ἡ ἀρετὴ ἀναμάρτητον ποιεῖ τὴν
προαίρεσιν, καὶ τὸ τέλος ὀρθὸν, οὕτως ὥστε οὗ ἕνεκα δεῖ 1
προαιρεῖσθαι, ἢ ὥσπερ δοκεῖ τισι τὸν λόγον. ἔστι δὲ τοῦτο ἐγ-
κράτεια. αὕτη γὰρ οὐ διαφθείρει τὸν λόγον. ἔστι δ' ἀρετὴ καὶ
ἐγκράτεια ἕτερον. λεκτέον δ' ὕστερον περὶ αὐτῶν. ἐπεὶ ὅσοις
γε δοκεῖ τὸν λόγον ὀρθὸν παρέχειν ἡ ἀρετή, τοῦτο αἴτιον ἡ μὲν
ἐγκράτεια, τοιοῦτον τῶν ἐπαινετῶν δ' ἡ ἐγκράτεια. λέγομεν
δὲ προαπορήσαντες. ἔστι γὰρ τὸν μὲν σκοπὸν ὀρθὸν εἶναι, ἐν
δὲ τοῖς πρὸς τὸν σκοπὸν διαμαρτάνειν. ἔστι δὲ τὸν μὲν σκοπὸν
ἡμαρτῆσθαι. τὰ δὲ πρὸς ἐκεῖνον περαίνοντα ὀρθῶς ἔχειν. 2
καὶ μηδέτερον. πότερον δ' ἡ ἀρετὴ ποιεῖ τὸν σκοπὸν ἢ τὰ πρὸς
τὸν σκοπὸν, τιθέμεθα δὴ ὅτι τὸν σκοπόν. διότι τούτου οὐκ ἔ-
στι συλλογισμὸς οὐδὲ λόγος. ἀλλὰ δὴ ὥσπερ ἀρχὴ τοῦτο ὑ-
ποκείσθω, οὔτε γὰρ ἰατρὸς σκοπεῖ, εἰ δεῖ ὑγιαίνειν, ἢ μή. ἀλ-
λ' εἰ περιπατεῖν ἢ μή. οὔτε ὁ γυμναστικὸς, εἰ δεῖ εὖ ἔχειν ἢ μή.
ἀλλ' εἰ παλαίσαι. ὁμοίως δ' οὐδ' ἄλλη οὐδεμία περὶ τοῦ τέ-
» λους. ὥσπερ γὰρ ταῖς θεωρητικαῖς αἱ ὑποθέσεις ἀρχαί,
» οὕτω καὶ ταῖς ποιητικαῖς τὸ τέλος ἀρχὴ καὶ ὑπόθεσις. ἐ- 3
πεὶ δὲ δεῖ τόδε ὑγιαίνειν, ἀνάγκη τοδὶ ὑπάρξαι, εἰ ἔσται ἐκεῖ-
νο. ὥσπερ ἐκεῖ εἰ ἔστι τὸ τρίγωνον δύο ὀρθαί, ἀνάγκη τοδὶ εἶ-
ναι. τῆς μὲν οὖν νοήσεως ἀρχὴ τὸ τέλος. τῆς δὲ πρά-
ξεως ἡ τῆς νοήσεως τελευτή. εἰ οὖν πάσης ὀρθότητος, ἢ ὁ λό-
γος ἢ ἡ ἀρετὴ αἰτία, εἰ μὴ ὁ λόγος, διὰ τὴν ἀρετὴν ἂν ὀρ-
θὸν ἂν εἴη τὸ τέλος, ἀλλ' οὐ τὰ πρὸς τὸ τέλος. τέλος δὲ ἐστὶ τὸ
οὗ ἕνεκα. ἔστι γὰρ πᾶσα προαίρεσις τινὸς καὶ ἕνεκά τινος. τὸ μὲν
οὖν ἕνεκα τὸ μέσον ἐστίν, οὗ αἰτία ἡ ἀρετή, τὸ προαιρεῖσθαι οὗ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἕνεκα. τὸ μὲν οὖν τυγχάνειν τούτων ἄλλης δυνάμεως, ὅσα δεῖ.
ἔτι μέντοι ἡ προαίρεσις οὐ τούτου ἀλλὰ τῆς τούτου ἕνεκα. ἕνε-
κα τοῦ τέλους δεῖ πράττειν. τοῦ δὲ τὸ τέλος ὀρθὸν εἶναι, τῆς
προαιρέσεως. οὗ ἡ ἀρετὴ αἰτία. καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τῆς προαιρέ-
σεως κρίνομεν, ποῖός τις. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ τίνος ἕνεκα πράττει.
ἀλλ' οὐ τί πράττει. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ κακία τῶν ἐναντίων ἕνε-
κα ποιεῖ τὴν προαίρεσιν. εἰ δή τις ἐφ' αὑτῷ ὂν πράττειν μὲν τὰ
1 καλὰ, ἀπρακτεῖν δὲ τὰ αἰσχρὰ, τοὐναντίον ποιεῖ, δῆλον ὅτι
οὐ σπουδαῖός ἐστιν οὗτος ὁ ἄνθρωπος. ὥστ' ἀνάγκη τήν τε κα-
κίαν ἑκούσιον εἶναι καὶ τὴν ἀρετήν. οὐδεμία γὰρ ἀνάγκη τὰ
μοχθηρὰ πράττειν. διὰ ταῦτα καὶ ψεκτὸν ἡ κακία. καὶ ἡ ἀρε-
τὴ ἐπαινετόν. τὰ γὰρ ἀκούσια αἰσχρὰ καὶ κακὰ, οὐ ψεκτά. οὐ-
δὲ τὰ ἀγαθὰ ἐπαινετὰ, ἀλλὰ τὰ ἑκούσια. ἔτι πάντας ἐπαι-
νοῦμεν καὶ ψέγομεν εἰς τὴν προαίρεσιν βλέποντες μᾶλλον ἢ
εἰς τὰ ἔργα. καίτοι αἱρετώτερον ἡ ἐνέργεια τῆς ἀρετῆς. ἔτι
2 πράττουσι μὲν φαῦλα καὶ ἀναγκαζόμενοι. προαιρεῖται δ' οὐ-
δείς. ἔτι διὰ τὸ μὴ ῥᾴδιον εἶναι ἰδεῖν τὴν προαίρεσιν ὁποία
τις, διὰ ταῦτα ἐκ τῶν ἔργων ἀναγκαζόμεθα κρίνειν,
ὁποῖός τις. αἱρετώτερον μὲν οὖν ἡ ἐνέργεια.
ἐπαινετώτερον δ' ἡ προαίρεσις. ἔκ τε
τῶν κειμένων οὖν συμβαίνει ταῦ-
τα καὶ ἔτι ὁμολογεῖται
τοῖς φαινο-
3 μένοις.

ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ Β.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἩΘΙΚΩ͂Ν ΕΥ̓ΔΗΜΊΩΝ, ΤῸ Γ.

ΟΤΙ μὲν οὖν μεσότητές εἰσί τε ἐν ἀρε-
ταῖς καὶ αὗται προαιρετικαί, καὶ αἱ
ἐναντίαι κακίαι, καὶ τίνες εἰσὶν αὗται,
καθόλου εἴρηται. καθ᾽ ἑκάστην δὲ λαμ- 1
βάνοντες λέγωμεν ἐφεξῆς. καὶ πρῶτον
εἴπωμεν περὶ ἀνδρίας. σχεδὸν δὴ δοκεῖ
πᾶσιν, ὅ,τ᾽ ἀνδρεῖος εἶναι περὶ φόβους,
καὶ ἡ ἀνδρεία μία τῶν ἀρετῶν. διείλομεν δ᾽ ἐν τῇ διαγραφῇ,
πότερον θράσος καὶ φόβος ἐναντία. καὶ γάρ ἐστί πως ἀντικείμε-
να ἀλλήλοις. δῆλον οὖν, ὅτι καὶ οἱ κατὰ τὰς ἕξεις ταύτας λε-
γόμενοι ὁμοίως ἀντικείσονται σφίσιν αὐτοῖς. οἷον ὁ δειλός. οὗ-
τος γὰρ λέγεται κατὰ τὸ φοβεῖσθαι μᾶλλον ἢ δεῖ. καὶ θαρ- 2
ρεῖν ἧττον ἢ δεῖ. καὶ ὁ θρασύς. καὶ γὰρ οὗτος κατὰ τὸ τοιοῦτος
εἶν, οἷος φοβεῖσθαι μὲν ἧττον ἢ δεῖ. θαρρεῖν δὲ μᾶλλον ἢ δεῖ.
διὸ καὶ παρωνυμιάζεται, ὁ γὰρ θρασὺς παρὰ τὸ θράσος λέγε-
ται παρωνύμως. ὥστ᾽ ἐπεὶ ἡ ἀνδρία ἐστὶν ἡ βελτίστη ἕξις περὶ
φόβους καὶ θάρρη, δεῖ δὲ μήθ᾽ οὕτως ὡς οἱ θρασεῖς. τὰ μὲν
γὰρ ἐλλείπουσι. τὰ δ᾽ ὑπερβάλλουσι. μήθ᾽ οὕτως ὡς οἱ δει-
λοί. καὶ γὰρ οὗτοι ταυτὸ ποιοῦσι. πλὴν οὐ περὶ ταῦτα ἀλλ᾽ ἐξ
ἐναντίας. τῷ μὲν γὰρ θαρρεῖν ἐλλείπουσι. τῷ δὲ φοβεῖσθαι 3
ὑπερβάλλουσι. δῆλον ὡς ἡ μέση διάθεσις θρασύτητος καὶ
δειλίας, ἐστὶν ἀνδρία. αὕτη γὰρ βελτίστη. δοκεῖ δ᾽ ὁ ἀνδρεῖος
ἄφοβος εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ὁ δὲ δειλὸς φοβητικός. καὶ ὁ
μὲν πολλὰ καὶ ὀλίγα καὶ μεγάλα καὶ μικρὰ φοβεῖται καὶ
σφόδρα καὶ ταχύ. ὁ δὲ τὸ ἐναντίον. ἢ οὐ φοβεῖται ἢ ἠρέμα
καὶ μόλις καὶ ὀλιγάκις καὶ μεγάλα. καὶ ὁ μὲν ὑπομένει
τὰ φοβερὰ σφόδρα. ὁ δὲ, οὐδὲ τὰ ἠρέμα. ποῖα οὖν ὑπο-
μένει ὁ ἀνδρεῖος πρῶτον. πότερον τὰ αὐτῷ φοβερά. ἢ τὰ 4

ἑτέρῳ. εἰ μὲν δὴ τὰ ἑτέρῳ φοβερά, οὐθὲν σεμνὸν φαίη ἄν-
τις εἶναι. εἰ δὲ τὰ αὐτῷ, εἴη ἂν αὐτῷ μεγάλα καὶ φοβερὰ φό-
βου ποιητικὰ ἑκάστῳ ᾧ φοβερά. οἷον εἰ μὲν σφόδρα φοβερά,
εἴη ἂν ἰσχυρὸς ὁ φόβος. εἰ δ' ἠρέμα, ἀσθενής. ὥστε συμβαίνει
τὸν ἀνδρεῖον μεγάλοις φόβοις καὶ πολλοὺς ποιεῖσθαι. ἐδό-
κει δὲ τοὐναντίον ἡ ἀνδρεία φόβον παρασκευάζειν. τοῦτο δ' εἶ-
ναι ἐν τῷ ἢ μηθὲν ἢ ὀλίγα φοβεῖσθαι, καὶ ἠρέμα καὶ μόλις.
1 ἀλλ' ἴσως τὸ φοβερὸν λέγεται ὥσπερ καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τἀγαθὸν
διχῶς. τὰ μὲν γὰρ ἁπλῶς. τὰ δὲ τινὶ μὲν καὶ ἡδέα καὶ ἀγαθά
ἐστιν. ἁπλῶς δ' οὔ. ἀλλὰ τοὐναντίον φαῦλα καὶ οὐχ ἡδέα. ὅ-
σα τοῖς πονηροῖς ὠφέλιμα καὶ ὅσα ἡδέα τοῖς παιδίοις ᾗ παι-
δία. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ φοβερὰ τὰ μὲν, ἁπλῶς εἰσι. τὰ δὲ τι-
νί. ἃ μὲν δὴ δειλὸς φοβεῖται ᾗ δειλός, τὰ μὲν, οὐδενί ἐστι φοβε-
ρά, τὰ δ' ἠρέμα. τὰ δὲ τοῖς πλείστοις φοβερά, καὶ ὅσα τῇ ἀν-
θρωπίνῃ φύσει, ταῦθ' ἁπλῶς λέγομεν. ὁ δ' ἀνδρεῖος πρὸς
2 ταῦτα ἔχει ἀφόβως. καὶ ὑπομένει τὰ τοιαῦτα φοβερά, ἅ ἐστι
μὲν ὡς φοβερὰ αὐτῷ. ἔστι δ' ὡς οὔ. ᾗ μὲν ἄνθρωπος, φοβερά. ᾗ
δ' ἀνδρεῖος, οὐ φοβερά. ἀλλ' ἢ ἠρέμα ἢ οὐδαμῶς. ἔστι μέντοι
φοβερὰ ταῦτα. τοῖς γὰρ πλείστοις φοβερά. διὸ καὶ ἐπαινεῖται
ἡ ἕξις. ὥσπερ γὰρ ὁ ἰσχυρὸς καὶ ὑγιεινὸς ἔχει. καὶ γὰρ οὗτοι, οὐ
τῷ ὑπὸ μηθενὸς ὁ μὲν πόνου θλίβεσθαι, ὁ δ' ὑπὸ μηδεμιᾶς
ὑπερβολῆς, τοιοῦτοί εἰσιν. ἀλλὰ τῷ ὑπὸ τούτων ἀπαθεῖς
εἶναι ἢ ἁπλῶς ἢ ἠρέμα, ὑφ' ὧν οἱ πολλοὶ καὶ οἱ πλεῖστοι. οἱ μὲν
3 οὖν νοσώδεις καὶ ἀσθενεῖς καὶ δειλοί, καὶ ὑπὸ τῶν κοινῶν
παθημάτων πάσχουσί τι. πλὴν θᾶττόν τι καὶ μᾶλλον ἢ οἱ πολ-
λοί. καὶ ἔτι ὑφ' ὧν οἱ πολλοὶ πάσχουσιν, ὑπὸ τούτων ἀπαθεῖς ἢ
ὅλως ἢ ἠρέμα. ἀπορεῖται δ' εἰ τῷ ἀνδρείῳ οὐδέν ἐστι φοβερόν.
οὐδ' ἂν φοβηθείη. ἢ οὐθὲν κωλύει τὸν εἰρημένον τρόπον. ἡ γὰρ ἀνδρεία
ἀκολούθησις τῷ λόγῳ ἐστίν. ὁ δὲ λόγος τὸ καλὸν αἱρεῖσθαι
κελεύει. διὸ καὶ ὁ μὴ διὰ τοῦτο ὑπομένων αὐτά, οὗτος ἤτοι
ἐξέστηκεν ἢ θρασύς. ὁ δὲ διὰ τὸ καλὸν ἄφοβος καὶ ἀνδρεῖος
4 μόνος. ὁ μὲν οὖν δειλὸς καὶ ἃ μὴ δεῖ, φοβεῖται. ὁ δὲ θρασὺς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καὶ ἃ μὴ δεῖ, θαρρεῖ. ὁ δ' ἀνδρεῖος, ἄμφω ὡς δεῖ καὶ ταύτῃ μέ
σος ἐστίν. ἃ γὰρ ἂν ὁ λόγος κελεύῃ, ταῦτα καὶ θαρρεῖ καὶ φοβεῖ
ται. ὁ δὲ λόγος τὰ μεγάλα λυπηρὰ καὶ φθαρτικὰ οὐ κελεύει
ὑπομένειν, ἂν μὴ καλὰ ᾖ. ὁ μὲν οὖν θρασὺς καὶ εἰ μὴ κελεύει,
ταῦτα θαρρεῖ. ὁ δειλὸς, οὐδ' ἂν κελεύῃ. ὁ δ' ἀνδρεῖος μόνος,
» ἐὰν κελεύῃ. ἔστι δὲ εἴδη ἀνδρείας πέντε λεγόμενα καθ' ὁμοιό-
» τητα, αὐτὰ γὰρ ὑπομένουσιν ἀλλ' οὐ διὰ τὰ αὐτά. μία μὲν πο
λιτική. αὕτη δ' ἐστὶν ἡ δι' αἰδῶ οὖσα. δευτέρα ἡ στρατιωτική. αὕ 1
τη δὲ δι' ἐμπειρίαν καὶ τὸ εἰδέναι οὐχ ὥσπερ Σωκράτης ἔφη
τὰ δεινά, ἀλλ' ὅτι τὰς βοηθείας τῶν δεινῶν. τρίτη δ' ἡ δι' ἀπει
ρίαν καὶ ἄγνοιαν, δι' ἣν τὰ παιδία καὶ οἱ μαινόμενοι, οἱ μὲν ὑ-
πομένουσιν τὰ φοβερά. οἱ δὲ λαμβάνουσι τοὺς ὄφεις. ἄλλη δ' ἡ
κατ' ἐλπίδα. καθ' ἣν οἵ τε κατευτυχηκότες πολλάκις ὑπο-
μένουσι τοὺς κινδύνους. καὶ οἱ μεθύοντες. εὐέλπιδας γὰρ ποιεῖ
ὁ οἶνος. ἄλλη δ' ἡ διὰ πάθος ἀλόγιστον. οἷον δι' ἔρωτα καὶ θυμόν.
ἄν τε γὰρ ἐρᾷ θρασὺς μᾶλλον ἢ δειλός. ἢ ὑπομένει πολλοὺς 2
κινδύνους ὥσπερ ὁ ἐν μεταποντίῳ τὸν τύραννον ἀποκτείνας.
καὶ ὁ ἐν κρήτῃ μυθολογούμενος. καὶ δι' ὀργὴν καὶ θυμὸν ὡσαύ
τως. ἐκστατικὸν γὰρ ὁ θυμός. διὸ καὶ οἱ ἄγριοι θῆρες ἀνδρεῖοι
δοκοῦσιν εἶναι οὐκ ὄντες. ὅταν γὰρ ἐκστῶσι, τοιοῦτοι εἰσίν· ἐὰν δὲ μή,
ἀνώμαλοι ὥσπερ οἱ θρασεῖς. ὅμως δὲ μάλιστα φυσικὴ ἡ τοῦ
θυμοῦ. ἀήττητον γὰρ ὁ θυμός. διὸ καὶ οἱ παῖδες ἄριστα μάχον-
ται. διὰ νόμον δὲ ἡ πολιτικὴ ἀνδρεία. κατ' ἀλήθειαν δὲ μία
τούτων. ἀλλὰ πρὸς τὰς παρακελεύσεις τὰς ἐν τοῖς κινδύνοις 3
χρήσιμα ταῦτα πάντα. περὶ δὲ τῶν φοβερῶν νῦν μὲν ἁπλῶς
εἰρήκαμεν. βέλτιον δὲ διορίσασθαι μᾶλλον. ὅλως μὲν οὖν φο
βερὰ λέγεται τὰ ποιητικὰ φόβου. τοιαῦτα δ' ἐστίν, ὅσα φαίνε-
ται ποιητικὰ λύπης φθαρτικῆς. τοῖς γὰρ ἄλλην τινὰ προσδε
χομένοις λύπην, ἑτέρα μὲν αὕτη ἴσως λύπη γένοιτο. καὶ πά-
θος ἕτερον, φόβος δ' οὐκ ἔσται. οἷον εἴ τις προορῷτο, ὅτι λύπη
ἔσται, λύπην ἣν φθονοῦντες λυποῦνται, ἢ αὐτὴν οἵαν οἱ ζηλοῦν
τες ἢ οἱ αἰσχυνόμενοι. ἀλλ' ἐπὶ μόναις ταῖς τοιαύταις φαινο- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μένοις ἐστὶ ταῖς λύπαις φόβος γίνεται, ὅσων ἡ φύσις ἀναιρετι-
κὴ τῆς ζωῆς. διὸ καὶ σφόδρα τινὲς ὄντες μαλακοὶ περὶ ἔνια ἀν-
δρεῖοί εἰσι. καὶ ἔνιοι σκληροὶ καὶ καρτερικοὶ, καὶ δειλοί. καὶ δὴ
δοκεῖ σχεδὸν ἴδιον τῆς ἀνδρείας εἶναι, τὸ περὶ τὸν θάνατον καὶ
τὴν τούτου λύπην ἔχειν πως. εἰ γάρ τις εἴη τοιοῦτος πρὸς ἀ-
λέας καὶ ψύχη καὶ τὰς τοιαύτας λύπας ὑπομενητικὸς ὡς ὁ λό-
γος ἀκινδύνους οὔσας. πρὸς δὲ τὸν θάνατον καὶ μαλακὸς καὶ
1 περίφοβος μὴ δι' ἄλλο τι πάθος ἀλλὰ δι' αὐτὴν τὴν φθοράν.
ἄλλος δὲ πρὸς μὲν ἐκεῖνα μαλακὸς, πρὸς δὲ τὸν θάνατον ἀπα-
θὴς, ἐκεῖνος μὲν ἂν εἶναι δόξειε δειλός. οὗτος δ' ἀνδρεῖος. καὶ
γὰρ κίνδυνος ἐπὶ τοῖς τοιούτοις λέγεται μόνοις τῶν φοβερῶν,
ὅταν πλησίον ᾖ τὸ τῆς τοιαύτης φθορᾶς ποιητικόν. φαίνεται δὲ
κίνδυνος, ὅταν πλησίον φαίνηται. τὰ μὲν οὖν φοβερὰ περὶ
ὅσα φαμὲν εἶναι τὸν ἀνδρεῖον, εἴρηται. διότι τὰ φαινόμενα ποιη-
τικὰ λύπης τῆς φθαρτικῆς. ταῦτα μέντοι πλησίον τε φαινό-
2 μενα, καὶ μὴ πόρρω. καὶ τοσαῦτα τῷ μεγέθει ὄντα ἢ φαινόμενα
ὥστ' εἶναι σύμμετρα πρὸς ἄνθρωπον. ἔνια γὰρ ἀνάγκη παντὶ φαί-
νεσθαι ἀνθρώπῳ καὶ διαταράττειν. οὐδὲν γὰρ κωλύει ὥσπερ θερ-
μὰ καὶ ψυχρὰ καὶ τῶν ἄλλων δυνάμεων ἐνίας ὑπὲρ ἡμᾶς
εἶναι καὶ τὰς τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἕξεις, οὕτω καὶ τῶν περὶ
τὴν ψυχὴν παθημάτων, οἱ μὲν δειλοὶ καὶ θρασεῖς διαψεύδον-
ται διὰ τὰς ἕξεις. τῷ μὲν γὰρ δειλῷ, τά, τε μὴ φοβερὰ, δοκεῖ
φοβερὰ εἶναι. καὶ τὰ ἠρέμα, σφοδρά. τῷ δὲ θρασεῖ τοὐναντίον.
3 τά τε φοβερὰ, θαρραλέα. καὶ τὰ σφοδρὰ, ἠρέμα. τῷ δὲ ἀν-
δρείῳ τἀληθῆ μάλιστα. διόπερ οὔτ' εἴ τις ὑπομένει τὰ φο-
βερὰ δι' ἄγνοιαν, ἀνδρεῖος. οἷον εἴ τις τοὺς κεραυνοὺς ὑπομένει
φερομένους διὰ μανίαν. οὔτ' εἰ γινώσκων ὅσος ὁ κίνδυνος,
διὰ θυμόν. οἷον οἱ κελτοὶ πρὸς τὰ κύματα ὅπλα ἀπαντῶσι λα-
βόντες. καὶ ὅλως ἡ βαρβαρικὴ ἀνδρεία μετὰ θυμοῦ ἐστιν. ἔνιοι
δὲ καὶ δι' ἄλλας ἡδονὰς ὑπομένουσι. καὶ γὰρ ὁ θυμὸς ἡδονὴν
ἔχει τινά. μετ' ἐλπίδος γάρ ἐστι τιμωρίας. ἀλλ' ὅμως οὔτ' εἰ
4 διὰ ταύτην οὔτ' εἰ δι' ἄλλην ἡδονὴν ὑπομένει τις τὸν θάνατον,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἢ φυγὴν μειζόνων λυπῶν, οὐδεὶς δικαίως ἀνδρεῖος λέγοιτο
τούτων. εἰ γὰρ ἦν ἡδὺ τὸ ἀποθνήσκειν πολλάκις ἂν δι' ἀκρα-
σίαν ἀπέθνησκον, οἱ ἀκόλαστοι ὥσπερ καὶ νῦν. αὐτοῦ μὲν τοῦ
ἀποθνήσκειν οὐκ ὄντος ἡδέος. τῶν ποιητικῶν δ' αὐτοῦ πολλοῖς
δι' ἀκρασίαν περιπίπτουσιν εἰδότες. ὧν οὐδεὶς ἀνδρεῖος εἶναι
δόξειεν εἰ καὶ πάνυ ἑτοίμως ἀποθνήσκειν. οὔτ' εἰ φεύγοντες
τὸ πονεῖν, ὅπερ πολλοὶ ποιοῦσιν, οὐδὲ τῶν τοιούτων οὐδεὶς ἀν-
δρεῖος καθάπερ καὶ ἀγάθων φησί. φαῦλοι βροτῶν γὰρ τοῦ 1
πονεῖν ἡσσώμενοι, θανεῖν ἐρῶσιν. ὥσπερ καὶ τὸν χείρωνα μυθο
λογοῦσιν οἱ ποιηταὶ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ἕλκους ὀδύνην εὔξασθαι
ἀποθανεῖν ἀθάνατον ὄντα. παραπλησίως δὲ τούτοις, καὶ ὅσοι
δι' ἐμπειρίαν ὑπομένουσι τοὺς κινδύνους. ὃν τρόπον σχε-
δὸν οἱ πλεῖστοι τῶν στρατιωτικῶν ἀνθρώπων ὑπομένουσιν. αὐ-
τὸ γὰρ τοὐναντίον ἔχει ἢ ὡς ᾤετο σωκράτης, ἐπιστήμην οἰόμε-
νος τὴν ἀνδρείαν εἶναι. οὔτε γὰρ διὰ τὸ εἰδέναι τὰ φοβερὰ, θαρ
ῥοῦσιν οἱ ἐπὶ τοὺς ἱστοὺς ἀναβαίνειν ἐπιστάμενοι. ἀλλ' ὅτι ἴσασι 2
τὰς βοηθείας τῶν δεινῶν, οὔτε διὸ θαρραλεώτερον ἀγωνίζον
ται, τοῦτο ἀνδρεία. καὶ γὰρ ἂν ἡ ἰσχὺς καὶ ὁ πλοῦτος κατὰ θεό
γνιν ἀνδρεία εἴη. πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδμημένος. φανερῶς
ἔνιοι δειλοὶ ὄντες ὅμως ὑπομένουσι δι' ἐμπειρίαν. τοῦτο δὲ,
ὅτι οὐκ οἴονται κίνδυνον εἶναι. ἴσασι γὰρ τὰς βοηθείας. σημεῖον
δὲ, ὅταν γὰρ μὴ ἔχειν οἴονται βοήθειαν. ἀλλ' ἤδη πλησίον ᾖ τὸ
δεινὸν, οὐχ ὑπομένουσιν. ἀλλὰ πάντων τῶν τοιούτων αἰτίων
οἱ διὰ τὴν αἰδῶ ὑπομένοντες μάλιστα φανεῖεν ἀνδρεῖοι. κα- 3
θάπερ καὶ ὅμηρος τὸν ἕκτορα φησὶν ὑπομεῖναι τὸν κίνδυνον
τὸν πρὸς τὸν ἀχιλλέα. ἕκτορα δ' αἰδὼς εἷλε. πουλυδάμας
μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει. καὶ ἔστιν ἡ πολιτικὴ ἀνδρεία
αὕτη. ἡ δ' ἀληθὴς οὔτε αὕτη, οὔτε ἐκείνων οὐδεμία. ἀλλὰ ὁ-
μοία μὲν ὥσπερ καὶ ἡ τῶν θηρίων. ἃ διὰ τὸν θυμὸν ὁμόσε τῇ
πληγῇ φέρεται. οὔτε γὰρ ὅτι ἀδοξήσει, δεῖ μένειν φοβούμε-
νους. οὔτε δι' ὀργήν. οὔτε διὰ τὸ μὴ νομίζειν ἀποθανεῖσθαι,
ἢ διὰ τὸ δυνάμεις ἔχειν φυλακτικάς. οὔτε γὰρ οἰήσεται οὕτω γε 4

» φοβερὸν εἶναι οὐθέν. ἀλλ' ἐπειδὴ πᾶσα ἀρετὴ προαιρετική.
» τοῦτο δὲ πῶς λέγομεν, εἴρηται πρότερον, ὅτι ἕνεκά τινος πάν-
» τα αἱρεῖσθαι ποιεῖ. καὶ τοῦτό ἐστι τὸ, οὗ ἕνεκα τὸ καλὸν, δῆλον ὅτι καὶ ἡ ἀνδρεία ἀρετή τις οὖσα ἕνεκά τινος ποιήσει τὰ φοβερὰ ὑπομένειν. ὥστε δι' ἄγνοιαν. ὀρθῶς γὰρ μᾶλλον ποιεῖ κρίνειν. οὔτε δι' ἡδονήν. ἀλλ' ὅτι καλόν. ἐπεὶ ἄν γε μὴ καλὸν ᾖ ἀλλὰ μανικόν, οὐχ ὑπομένει. αἰσχρὸν γάρ. περὶ ποῖα μὲν
1 οὖν ἐστιν ἡ ἀνδρεία μεσότης καὶ τίνων καὶ διὰ τί καὶ τὰ φοβερὰ τίνα δύναμιν, σχεδὸν εἴρηται κατὰ τὴν παροῦσαν ἔφοδον ἱκανῶς. περὶ δὲ σωφροσύνης καὶ ἀκολασίας μετὰ ταῦτα διελέσθαι πειρατέον. λέγεται δ' ὁ ἀκόλαστος πολλαχῶς. ὅτε γὰρ μὴ κεκολασμένος πως μὴ δ' ἰατρευόμενος ὥσπερ ἄτμητος ὁ μὴ τετμημένος. καὶ τούτων ὁ μὲν, δυνατός. ὁ δ' ἀδύνατος. ἄτμητον γὰρ τό,τε δυνάμενον τμηθῆναι. καὶ τὸ δυνατὸν μὲν μὴ τετμημένον δέ. τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ ἀκόλαστον. καὶ γὰρ τὸ μὴ
2 πεφυκὸς δέχεσθαι κόλασιν. καὶ τὸ πεφυκὸς μὲν μὴ κεκολασμένον δὲ περὶ ἁμαρτίας, περὶ ἃς ὀρθοπραγεῖ ὁ σώφρων ὥσπερ οἱ παῖδες. κατὰ ταύτην γὰρ ἀκόλαστοι λέγονται τὴν ἀκολασίαν. ἔτι δ' ἄλλον τρόπον οἱ δυσίατοι καὶ ἀνίατοι πάμπαν διὰ κολάσεως. πλεοναχῶς δὲ λεγομένης τῆς ἀκολασίας, ὅτι μὲν περὶ ἡδονάς τινας καὶ λύπας εἰσί, φανερόν. καὶ ὅτι ἐν τῷ περὶ ταύτας διακεῖσθαί πως, καὶ ἀλλήλων διαφέρουσι καὶ τῶν ἄλλων. διεγράψαμεν δὲ πρότερον, πῶς τὴν ἀκολασίαν ὀνο-
3 μάζοντες μεταφέρομεν. τοὺς γὰρ ἀκινήτως ἔχοντας δι' ἀναισθησίαν πρὸς ταύτας ἡδονάς, οἱ μὲν καλοῦσιν ἀναισθήτους. οἱ δὲ ἄλλοις ὀνόμασι τοιούτοις προσαγορεύουσιν. ἔστι δ' οὐ πά-
» νυ γνώριμον τὸ πάθος οὐδὲ ἐπιπόλαιον διὰ τὸ πάντας ἐπὶ
» θάτερον ἁμαρτάνειν μᾶλλον, καὶ πᾶσιν εἶναι σύμφυτον τὴν τῶν τοιούτων ἡδέων ἧτταν καὶ αἴσθησιν. μάλιστα δ' εἰσὶ τοιοῦτοι, οἵους οἱ κωμῳδοδιδάσκαλοι παράγουσιν ἀγροίκους. οἱ οὐδὲ τὰ μέτρια καὶ τὰ ἀναγκαῖα πλησιάζουσι τοῖς ἡδέσιν. ἐπεὶ δ' ὁ
4 σώφρων ἐστὶ περὶ ἡδονάς, ἀνάγκη καὶ περὶ ἐπιθυμίας τινὰς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

αὐτῶν εἶναι. δεῖ δὴ λαβεῖν περὶ τίνας. οὐ γὰρ περὶ πάσας. οὐδὲ περὶ ἅπαντα τὰ ἡδέα ὁ σώφρων ἐστί. ἀλλὰ τῇ μὲν δόξῃ, περὶ δύο τῶν αἰσθητῶν. περί τε τὸ γευστὸν καὶ τὸ ἁπτόν. τῇ δ' ἀληθείᾳ περὶ τὸ ἁπτόν. περὶ γὰρ τὴν διὰ τῆς ὄψεως ἡδονὴν τῶν καλῶν ἄνευ ἐπιθυμίας ἀφροδισίων, ἢ λύπην τῶν αἰσχρῶν. καὶ περὶ τὴν διὰ τῆς ἀκοῆς τῶν εὐαρμόστων ἢ ἀναρμόστων, ἔτι δὲ πρὸς τὰς δι' ὀσφρήσεως τάς τε ἀπ' εὐωδίας καὶ τὰς ἀπὸ δυσωδίας οὐκ ἔστιν ὁ σώφρων. οὐδὲ γὰρ ἀκόλαστος οὐδεὶς λέγε- 1
ται τῷ πάσχειν ἢ μὴ πάσχειν. εἰ γοῦν τις ἢ καλὸν ἀνδριάντα θεώμενος ἢ ἵππον ἢ ἄνθρωπον, ἢ ἀκροώμενος ᾄδοντος, μὴ βούλοιτο μήτε ἐσθίειν μήτε πίνειν μήτε ἀφροδισιάζειν, ἀλλὰ τὰ μὲν καλὰ θεωρεῖν. τῶν δ' ᾀδόντων ἀκούειν, οὐκ ἂν δόξειεν ἀκόλαστος εἶναι. ὥσπερ οὐδ' οἱ κηλούμενοι παρὰ ταῖς σειρῆσιν. ἀλλὰ περὶ τὰ δύο τῶν αἰσθητῶν τούτων, περὶ ἅπερ καὶ τἆλλα θηρία μόνα τυγχάνει αἰσθητικῶς ἔχοντα καὶ χαίροντα καὶ λυπούμενα, περὶ τὰ γευστὰ καὶ ἁπτά, περὶ δὲ τὰ τῶν ἄλλων αἰσθητῶν 2
ἡδέα σχεδὸν ὁμοίως ἅπαντα φαίνεται ἀναισθήτως διακείμενα. οἷον περὶ εὐαρμοστίαν ἢ κάλλος. οὐδὲν γὰρ ὅτι καὶ ἄξιον λόγου φαίνεται πάσχοντα αὐτῇ τῇ θεωρίᾳ τῶν καλῶν, ἢ τῇ ἀκροάσει τῶν εὐαρμόστων, εἰ μή τί που συμβέβηκε τερατῶδες, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς τὰ εὐώδη ἢ δυσώδη. καίτοι τάς γε αἰσθήσεις ὀξυτέρας ἔχουσι πάσας. ἀλλὰ καὶ τῶν ὀσμῶν ταύταις χαίρουσιν, ὅσαι κατὰ συμβεβηκὸς εὐφραίνουσιν, ἀλλὰ μὴ καθ' αὑτάς. λέγω δὲ καθ' αὑτάς, αἷς μὴ ἐλπίζοντες χαίρομεν ἢ μεμνημέ- 3
νοι οἷον ὄψων καὶ ποτῶν. δι' ἑτέραν γὰρ ἡδονὴν ταύταις χαίρομεν, τὴν τοῦ φαγεῖν ἢ πιεῖν. καθ' αὑτὰς δέ, οἷον αἱ τῶν ἀνθῶν εἰσι. διὸ ἐμμελῶς ἔφη στρατόνικος τὰς μὲν καλὸν, ὄζειν, τὰς δὲ ἡδύ. ἐπεὶ καὶ τῶν περί τι γευστὸν οὐ περὶ πᾶσαν ἡδονὴν ἐπτόηται τὰ θηρία. οὐδ' ὅσων τῷ ἄκρῳ τῆς γλώττης ἡ αἴσθησις, ἀλλ' ὅσων τῷ φάρυγγι. διὸ οἱ ὀψοφάγοι, οὐκ εὔχονται τὴν γλῶτταν ἔχειν μακράν, ἀλλὰ τὸν φάρυγγα γεράνου ὥσπερ φιλόξενος ὁ ἐρύξιδος. ὥστε περὶ τὰ ἀπτόμενα ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν 4

θετέον

θετέον τὴν ἀκολασίαν. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀκόλαστος περὶ τὰς
τοιαύτας ἐστίν. οἰνοφλυγία γὰρ καὶ γαστριμαργία καὶ λαγνεία
καὶ ὀψοφαγία, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, περὶ τὰς εἰρημένας
» ἐστὶν αἰσθήσεις. εἰς ἅπερ μόρια ἡ ἀκολασία διαιρεῖται. περὶ δὲ
» τὰς δι' ὄψεως ἢ ἀκοῆς ἢ ὀσφρήσεως ὀσμὰς, οὐθεὶς λέγεται ἀκό-
λαστος, ἐὰν ὑπερβάλλῃ. ἀλλ' ἄνευ ὀνείδους τὰς ἁμαρτίας ψέ-
γομεν ταύτας, καὶ ὅλως περὶ ὅσα μὴ λέγονται ἐγκρατεῖς. οἱ
1 δ' ἀκρατεῖς οὐκ εἰσὶν ἀκόλαστοι οὐδὲ σώφρονες. ἀναίσθητος
μὲν ὢν ἢ ὅπως δεῖ ὀνομάζειν, ὁ οὕτως ἔχων ὥστε καὶ ἐλλεί-
πειν ὅλων, ἀνάγκη κοινωνεῖν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πάντας καὶ χαί-
ρειν. ὁ δ' ὑπερβάλλων, ἀκόλαστος. πάντες γὰρ τούτοις φύσει
τε χαίρουσι καὶ ἐπιθυμίας λαμβάνουσι, καὶ οὐκ εἰσὶν οὐδὲ
λέγονται ἀκόλαστοι. καὶ γὰρ ὑπερβάλλουσι τῷ χαίρειν μᾶλ-
λον ἢ δεῖ τυγχάνοντες, καὶ λυπεῖσθαι μᾶλλον ἢ δεῖ μὴ τυγ-
χάνοντες. οὐδ' ἀνάλγητοι. οὐ γὰρ ἐλλείπουσι τῷ χαίρειν ἢ λυ-
2 πεῖσθαι ἀλλὰ μᾶλλον ὑπερβάλλουσιν. ἐπεὶ δ' ἐστὶν ὑπερβο-
λὴ καὶ ἔλλειψις περὶ αὐτὰ, δῆλον ὅτι καὶ μεσότης. καὶ βελ-
τίστη αὕτη ἡ ἕξις, καὶ ἀμφοῖν ἐναντία. ὥστε σωφροσύνη ἡ βελ-
τίστη ἕξις, περὶ ἃ ὁ ἀκόλαστος, ἡ περὶ τὰ ἡδέα τὰ εἰρημένα τῶν
» αἰσθητῶν μεσότης, σωφροσύνη ἂν εἴη, μεσότης οὖσα ἀκολα-
» σίας καὶ ἀναισθησίας. ἡ δ' ὑπερβολὴ, ἀκολασία. ἡ δ' ἔλλει-
ψις, ἤτοι ἀνώνυμος ἢ τοῖς εἰρημένοις ὀνόμασι προσαγορευο-
μένη. ἀκριβέστερον δὲ περὶ τὸ γένος τῶν ἡδονῶν, ἔσται διαιρετέον
3 ἐν τοῖς λεγομένοις ὕστερον περὶ ἐγκρατείας καὶ ἀκρασίας. τὸν
αὐτὸν δὲ τρόπον ληπτέον καὶ περὶ πρᾳότητος καὶ χαλεπότη-
τος, καὶ γὰρ τὸν πρᾶον περὶ λύπην τὴν ἀπὸ θυμοῦ γινομέ-
νην ὁρῶμεν ὄντα τῷ πρὸς ταύτην ἔχειν πως. διεγράψαμεν δὲ
καὶ ἀντεθήκαμεν τῷ ὀργίλῳ καὶ χαλεπῷ καὶ ἀγρίῳ. πάντα
γὰρ τὰ τοιαῦτα τῆς αὐτῆς ἐστι διαθέσεως, τὸν ἀνδραποδώδη καὶ
ἀνόητον. σχεδὸν γὰρ ταῦτα μάλιστα καλοῦσι. τοὺς μὴ δ' ἐφ' ὅσοις
δεῖ κινουμένους τὸν θυμὸν, ἀλλὰ προπηλακιζομένους εὐχε-
4 ρῶς καὶ ταπεινοὺς πρὸς τὰς ὀλιγωρίας. ἔστι γὰρ ἀντικείμε-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

νον τῷ γὰρ μὲν ταχεῖ, τῷ μόλις. τῷ δ' ἠρέμα, τὸ σφόδρα. τῷ δὲ
πολὺν χρόνον, τῷ ὀλίγον λυπεῖσθαι ταύτην τὴν λύπην, ἣν κα-
λοῦμεν θυμόν. ἐπεὶ δ' ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἴπομεν, καὶ ἐν
ταῦθ' ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, ὁ μὲν γὰρ χαλεπὸς τοιοῦτός
ἐστιν, ὁ καὶ θᾶττον καὶ μᾶλλον πάσχων καὶ πλείω χρόνον. καὶ ὅτ'
οὐ δεῖ, καὶ ὁποίοις οὐ δεῖ. καὶ ἐπὶ πολλοῖς. ὁ δ' ἀνδραποδώδης,
τοὐναντίον, δῆλον ὅτι ἐστί τις καὶ ὁ μέσος τῆς ἀνισότητος. ἐπεὶ
οὖν ἡμαρτημέναι ἀμφότεραι αἱ ἕξεις ἐκεῖναι, φανερὸν ὅτι ἐπιει- 1
κὴς ἡ μέση τούτων ἕξις. οὔτε γὰρ προτερεῖ, οὔθ' ὑπερέχει. οὔ-
τε οἷς οὐ δεῖ, ὀργίζεται. οὔτε οἷς δεῖ, οὐκ ὀργίζεται. ὥστ' ἐπεὶ καὶ
πρᾳότης ἡ βελτίστη ἕξις περὶ ταῦτα τὰ πάθη ἐστὶν, εἴη καὶ ἡ
πρᾳότης μεσότης τίς, καὶ ὁ πρᾶος μέσος τοῦ χαλεποῦ καὶ ἀν-
δραποδώδους. ἔστι δὲ καὶ ἡ μεγαλοψυχία καὶ ἡ μεγαλοπρέ-
πεια καὶ ἡ ἐλευθεριότης μεσότητες. ἡ μὲν ἐλευθεριότης περὶ
χρημάτων κτῆσιν καὶ ἀποβολήν. ὁ μὲν γὰρ κτήσει μὲν πάσῃ χαί-
ρων μᾶλλον ἢ δεῖ. ἀποβολῇ δὲ πάσῃ λυπούμενος μᾶλλον ἢ 2
δεῖ, ἀνελεύθερος. ὁ δ' ἀμφοτέρων ἧττον ἢ δεῖ, ἄσωτος. ὁ δ' ἀμ
» φω ὡς δεῖ, ἐλευθέριος. τοῦτο δὲ λέγω τὸ ὡς δεῖ, καὶ ἐπὶ τούτων
» καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, τὸ ὡς ὁ λόγος ὁ ὀρθός. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνοι μὲν εἰσὶν
ἐν ὑπερβολῇ καὶ ἐλλείψει, ὅπου δὲ ἔσχατά εἰσι, καὶ μέσον, καὶ τοῦτο
βέλτιστον. ἓν δὲ περὶ ἕκαστον τῷ εἴδει τὸ βέλτιστον, ἀνάγκη καὶ τὴν
ἐλευθεριότητα εἶναι ἀσωτίας καὶ ἀνελευθερίας περὶ χρημά-
των κτῆσιν καὶ ἀποβολήν. διχῶς δὲ τὰ χρήματα λέγομεν καὶ τὴν
χρηματιστικήν. ἡ μὲν γὰρ καθ' αὑτὸ κτῆσις τοῦ χρήματός ἐστιν οἷον 3
ὑποδήματος ἢ ἱματίου, ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς μὲν, οὐ μέντοι
οὕτως ὡς ἂν εἴ τις σταθμῷ χρήσαιτο τῷ ὑποδήματι. ἀλλ' οἷον ἡ
πώλησις καὶ ἡ μίσθωσις. χρῆται γὰρ ὑποδήματι. ὁ δὲ φιλάρ-
γυρος ὁ περὶ τὸ νόμισμα τῆς κτήσεως ἀντὶ τῆς κατὰ συμβεβη-
κὸς χρήσεώς ἐστιν. ὁ δ' ἀνελεύθερος εἴη ἂν καὶ ἄσωτος περὶ τὸν
κατὰ συμβεβηκὸς τρόπον τοῦ χρηματισμοῦ. καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ κατὰ
φύσιν χρηματισμοῦ τὴν αὔξησιν διώκει. ὁ δ' ἄσωτος ἐλλείπει
τῶν ἀναγκαίων. ὁ δ' ἐλευθέριος τὴν περιουσίαν δίδωσιν. αὐ- 4

τῶν δὲ τούτων εἴδη λέγονται διαφέροντα, τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον
περὶ μόρια. οἷον ἀνελεύθερος, φειδωλὸς, καὶ κίμβιξ, καὶ αἰσχρο
κερδής. φειδωλὸς μὲν ἐν τῷ μὴ προΐεσθαι. αἰσχροκερδὴς δ' ἐν
τῷ ὁποθενοῦν προσίεσθαι. κίμβιξ δὲ, ὁ σφόδρα περὶ σμικρὰ δια-
τεινόμενος. παραλογιστὴς δὲ καὶ ἀποστερητὴς ὁ ἄδικος κατ' ἀνε
λευθερίαν, καὶ τοῦ ἀσώτου ὡσαύτως φυλάκτης μὲν ὁ ἐν τῷ
ἀτάκτως ἀναλίσκειν. ἀλόγιστος δὲ ὁ ἐν τῷ μὴ ὑπομένειν τὴν
1 ἀπὸ λογισμοῦ λύπην. περὶ δὲ μεγαλοψυχίας ἐκ τῶν τοῖς
μεγαλοψύχοις ἀποδιδομένων δεῖ διορίσαι τὸ ἴδιον. ὥσπερ γὰρ
καὶ τὰ ἄλλα κατὰ τὴν γειτνίασιν καὶ ὁμοιότητα μέχρι τοῦ λαν
θάνειν πόρρω προϊόντα, καὶ περὶ τὴν μεγαλοψυχίαν ταυτὸ
» συμβέβηκε. διὸ ἐνίοτε οἱ ἐναντίοι τοῦ αὐτοῦ ἀντιποιοῦνται. οἷον
» ὁ ἄσωτος τῷ ἐλευθερίῳ. καὶ ὁ αὐθάδης τῷ σεμνῷ. καὶ ὁ θρα
» σὺς τῷ ἀνδρείῳ. εἰσὶ γὰρ καὶ περὶ ταυτὰ καὶ ὅμοροι μέχρι τι
νός. ὥσπερ ὁ ἀνδρεῖος ὑπομενητικὸς κινδύνων καὶ ὁ θρασύς.
2 ἀλλ' ὁ μὲν ὧδε. ὁ δ' ὧδε. ταῦτα δὲ διαφέρει πλεῖστον. λέγομεν δὲ
τὸν μεγαλόψυχον κατὰ τὴν τοῦ ὀνόματος προσηγορίαν ὥσπερ
ἐν μεγέθει τινὶ ψυχῆς καὶ δυνάμεως. ὥστε καὶ τῷ σεμνῷ καὶ
τῷ μεγαλοπρεπεῖ ὅμοιος εἶναι δοκεῖ. ὅτι καὶ πάσαις ταῖς ἀρε-
» ταῖς ἀκολουθεῖν φαίνεται. καὶ γὰρ τὸ ὀρθῶς κρῖναι τὰ μεγάλα
» καὶ μικρὰ τῶν ἀγαθῶν, ἐπαινετόν. δοκεῖ δὲ ταῦτ' εἶναι μεγά-
» λα, ἃ διώκει ὁ τὴν κρατίστην ἔχων ἕξιν περὶ τὰ τοιαῦτ' εἶναι
» ἡδέα. ἡ δὲ μεγαλοψυχία κρατίστη. κρίνει δὲ περὶ τὰ ἕκαστον
3 ἀρετὴ, τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἔλαττον ὀρθῶς. ἅπερ ὁ φρόνιμος ἂν
κελεύσειε καὶ ἡ ἀρετή. ὥστε ἕπεσθαι αὐτῇ πάσας τὰς ἀρε-
τὰς, ἢ αὐτὴν ἕπεσθαι πάσαις. ἔτι δοκεῖ μεγαλοψύχου εἶναι, τὸ κα
ταφρονητικὸν εἶναι. ἑκάστη δ' ἀρετὴ καταφρονητικὴ τῶν πα-
ρὰ τὸν λόγον μεγάλων. οἷον ἀνδρεία κινδύνων. μέγα γὰρ οἴε-
ται εἶναι τῶν αἰσχρῶν. καὶ πλῆθος οὐ πᾶν φοβερόν. καὶ σώ-
φρων ἡδονῶν μεγάλων καὶ πολλῶν. καὶ ἐλευθέριος χρημά-
των. μεγαλοψύχου δὲ τοῦτο δοκεῖ, διὰ τὸ περὶ ὀλίγα σπου-
4 δάζειν καὶ ταῦτα μεγάλα. καὶ οὐχ ὅτι δοκεῖ ἑτέρῳ τινί. καὶ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μᾶλλον ἂν φροντίσειεν ἀνὴρ μεγαλόψυχος. τί δοκεῖ ἐνὶ σπου-
δαίῳ ἢ πολλοῖς τυγχάνουσιν. ὥσπερ ἀντιφῶν ἔφη πρὸς ἀγά-
θωνα κατεψηφισμένως τὴν ἀπολογίαν ἐπαινέσαντα. καὶ τὸ
ὀλίγωρον τοῦ μεγαλοψύχου μάλιστ' εἶναι πάθος ἴδιον. πάλιν
περὶ τιμῆς καὶ τοῦ ζῆν καὶ πλούτου, περὶ ὧν σπουδάζειν δο-
κοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, οὐθὲν φροντίζειν περὶ τῶν ἄλλων πλὴν
περὶ τιμῆς. καὶ λυπηθήσοιτ' ἂν ἀτιμαζόμενος καὶ ἀρχόμενος
ὑπὸ ἀναξίου. καὶ χαίρειν μάλιστα τυγχάνων. οὕτω μὲν οὖν δό- 1
ξειεν ἂν ἐναντίως ἔχειν. τό γὰρ εἶναί τι μάλιστα περὶ τιμήν, καὶ
καταφρονητικὸν εἶναι τῶν πολλῶν καὶ δόξης οὐχ ὁμολογεῖσθαι.
δεῖ δὲ τοῦτο διορίσαντας εἰπεῖν. ἔστι γὰρ τιμὴ καὶ μικρὰ καὶ με-
γάλη διχῶς. ἢ γὰρ τῷ ὑπὸ πολλῶν τῶν τυχόντων, ἢ τῷ ὑπὸ
τῶν ἀξίων λόγου. καὶ πάλιν τῷ ἐπί τινι ἡ τιμὴ διαφέρει. μεγά-
λη γὰρ οὐ τῷ πλήθει τῶν τιμώντων οὐδὲ τῷ ποιῷ μόνον. ἀλλὰ
καὶ τῷ τιμίαν εἶναι. τῇ ἀληθείᾳ δὲ καὶ ἀρχαὶ καὶ τἆλλα ἀγαθὰ
τίμια καὶ ἄξια σπουδῆς ταῦτα, ὅσα μεγάλα ἀληθῶς ἐστι. ὥστε 2
καὶ ἀρετὴ οὐδεμία ἄνευ μεγέθους. διὸ δοκοῦσι μεγάλους
ποιεῖν ἑκάστη, περὶ ὅ ἐστιν ἑκάστη αὐτῶν, ὥσπερ εἴπομεν. ἀλλ'-
ὅμως ἐστί τις περὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς μία μεγαλοψυχία,
ὥσπερ καὶ ἰδίᾳ μεγαλόψυχον τοῦτον λεκτέον, τὸν ἔχοντα ταύ-
την. ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἔνια τῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν τίμια τὰ δ' ὡς διω-
ρίσθη πρότερον, τῶν τοιούτων δ' ἀγαθῶν ἐστὶ τὰ μὲν μεγάλα
κατὰ ἀλήθειαν. τὰ δὲ, μικρὰ, καὶ τούτων ἔνιοι ἄξιοι καὶ ἀξιοῦ-
σιν αὐτοὺς, ἐν τούτοις ζητητέος ὁ μεγαλόψυχος. τετραχῶς δ' ἀ- 3
νάγκη διαφέρειν. ἔστι μὲν γὰρ ἄξιον εἶναι μεγάλων, καὶ ἀξιοῦν ἑαυ-
τὸν τούτων. ἔστι δὲ μικρὰ καὶ ἄξιον τινὰ τηλικούτων, καὶ ἀξιοῦν
ἑαυτὸν τούτων. ἔστι δ' ἀνάπαλιν πρὸς ἑκάτερα αὐτῶν. ὁ μὲν
γὰρ ἂν εἴη τοιοῦτος, οἷος ἄξιος ὢν μικρῶν, μεγάλων δ' ἀξιοῦν
ἑαυτὸν τῶν ἐντίμων ἀγαθῶν. ὁ δὲ ἄξιος ὢν μεγάλων, ἀξιῶν
ἂν μικρῶν ἑαυτόν. ὁ μὲν οὖν ἄξιος μικρῶν, μεγάλων δ' ἀξιῶν
ἑαυτόν, ψεκτός. ἀνόητον γὰρ καὶ οὐ καλὸν, τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν
τυγχάνειν. ψεκτὸς δὲ καὶ ὅστις ἄξιος ὢν ὑπαρχόντων αὐτῷ, 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τῶν τοιούτων μετέχειν μὴ ἀξιοῖ ἑαυτόν. λείπεται δὲ ἐνταῦθα ἐναντίος τούτοις ἀμφοτέροις. ὅστις ἄξιος ὢν μεγάλων, ἀξιοῖ αὐτὸς ἑαυτὸν τούτων. καίτοι οὗτός ἐστιν οἷος ἀξιοῦν ἑαυτὸν, οὕτως ἐπαινετὸς καὶ μέσος τούτων. ἐπεὶ οὖν περὶ τιμῆς αἵρεσιν καὶ χρῆσιν καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν τῶν ἐντίμων ἀρίστη ἐστὶ διάθεσις ἡ μεγαλοψυχία, καὶ τοῦτ' ἀποδίδομεν καὶ οὐ περὶ τὰ χρήσιμα τὸν μεγαλόψυχον, ἅμα δὲ καὶ ἡ μεσότης αὕτη ἐπαι-

1 νετωτάτη, δῆλον ὅτι καὶ μεγαλοψυχία, μεσότης ἂν εἴη. τῶν
δ' ἐναντίων ὥσπερ διεγράψαμεν, ἡ μὲν, ἐπεὶ τὸ ἀξιοῦν ἑαυ-
» τὸν ἀγαθῶν μεγάλων ἀνάξιον ὄντα, χαυνότης. τοὺς τοιούτους
» γὰρ χαύνους λέγομεν, ὅσοι μεγάλων οἴονται ἄξιοι εἶναι οὐκ ὄντες. ἡ δὲ περὶ τὸ ἄξιον ὄντα μὴ ἀξιοῦν ἑαυτὸν μεγάλων, μικροψυχία. μικροψύχου γὰρ εἶναι δοκεῖ, ὅστις ὑπαρχόντων δι' ἃ δικαίως ἂν ἀξιοῦτο, μὴ ἀξιοῖ μηθενὸς μεγάλου ἑαυτόν. ὥστ' ἀνάγκη καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν εἶναι μεσότητα χαυνότητος καὶ

2 μικροψυχίας. ὁ δὲ τέταρτος τῶν διορισθέντων οὔτε πάμπαν ψεκτὸς οὔτε μεγαλόψυχος περὶ οὐδὲν ἔχων μέγεθος. οὔτε γὰρ ἄξιος οὔτε ἀξιοῖ μεγάλων. διὸ οὐκ ἐναντίος. καίτοι δόξειεν ἂν ἐναντίον εἶναι, τὸ μεγάλων ἀξίῳ ὄντι, μεγάλων οὐ μικρῶν ὄντα ἄξιον, ἀξιοῦν ἑαυτόν. οὐκ ἔστι δὲ ἐναντίος οὔτε τῷ μεμπτὸς εἶναι, ὡς γὰρ ὁ λόγος κελεύει ἔχει. καὶ ὁ αὐτὸς ἐστὶ τῇ φύσει τῷ μεγαλοψύχῳ. ὧν γὰρ ἄξιοι τούτων, ἀξιοῦσιν αὑτοὺς ἄμφω. καὶ ὁ μὲν γένοιτο ἂν μεγαλόψυχος. ἀξιώσει γὰρ ὧν ἐστιν ἄ-

3 ξιος. ὁ δὲ μικρόψυχος ὃς ὑπαρχόντων αὐτῷ μεγάλων κατὰ τιμὴν ἀγαθῶν οὐκ ἀξιοῖ, τί ἂν ἐποίει, εἰ μικρῶν ἄξιος ἦν. ἢ γὰρ ἂν μεγάλων ἀξιῶν χαῦνος ἦν, ἢ ἔτι ἐλαττόνων. διὸ καὶ οὐθεὶς ἂν εἴποι μικρόψυχος. εἴ τις μέτοικος ὢν ἄρχειν μὴ ἀξιοῖ ἑαυτὸν, ἀλλ' ὑπείκει. ἀλλ' εἴ τις εὐγενὴς ὢν καὶ ἡγούμενος μέγα εἶναι τὸ ἄρχειν. ἔστι δὲ ὁ μεγαλοπρεπὴς οὐ περὶ τὴν τυχοῦσαν πρᾶξιν καὶ προαίρεσιν, ἀλλὰ τὴν δαπάνην. εἰ μή που κατὰ μεταφορὰν λέγομεν. ἄνευ δὲ δαπάνης, μεγαλοπρέπεια οὐκ

4 ἔστι. τὸ μὲν γὰρ πρέπον, ἐν κόσμῳ ἐστίν. ὁ δὲ κόσμος οὐκ ἐκ τῶν

τυχόντων ἀναλωμάτων, ἀλλ' ἐν ὑπερβολῇ τῶν ἀναγκαίων
ἐστί. ὁ δὲ ἐν μεγάλη δαπάνη τοῦ πρέποντος μεγέθους προαι-
ρετικὸς καὶ τῆς τοιαύτης μεσότητος, καὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἡδο-
νῇ ὀρεκτικὸς, μεγαλοπρεπής. ὁ δ' ἐπὶ τὸ μεῖζον καὶ παρὰ μέ-
λος ἀνώνυμος. οὐ μὴν ἀλλ' ἔχει τινὰ γειτνίασιν, οὓς καλοῦ-
σι τινὰς ἀπειροκάλους καὶ σαλάκωνας. οἷον εἰ εἰς γάμον δα-
πανῶν τις τοῦ ἀγαπητοῦ πλούσιος ὢν δοκεῖ πρέπειν ἑαυτῷ
τοιαύτην κατασκευὴν. οἷον ἀγαθοδαιμονιαστὰς ἑστιῶν, τοιοῦ- 1
τος μὲν μικροπρεπής. ὁ δὲ τοιούτοις δεχόμενος, ἐκεῖνος μὴ
δόξης χάριν μὴ δὲ δι' ἐξουσίαν, ὅμοιος τῷ σαλάκωνι. ὁ δὲ κα-
» τ' ἀξίαν καὶ ὡς ὁ λόγος, μεγαλοπρεπής. τὸ γὰρ πρέπον κα-
» τ' ἀξίαν ἐστίν. οὐδὲν γὰρ πρέπει τῷ παρὰ τὴν ἀξίαν. δεῖ δὲ πρέ-
πον εἶναι. καὶ γὰρ τοῦ πρέποντος κατ' ἀξίαν. καὶ πρέπον καὶ
περὶ ὅ. οἷον περὶ οἰκέτου γάμον ἕτερον τὸ πρέπον. καὶ περὶ
ἐρωμένου. καὶ αὐτῷ εἴπερ ἐπὶ τοσοῦτον ἢ τοιοῦτον. οἷον τὴν
θεωρίαν οὐκ ᾤετο Θεμιστοκλεῖ πρέπειν, ἣν ἐποιήσατο ὀλυμ- 2
πίαζε, διὰ τὴν προϋπάρξασαν ταπεινότητα, ἀλλὰ κίμωνι. ὁ
δ' ὅπως ἔτυχεν ἔχων πρὸς τὴν ἀξίαν οὐθεὶς τούτων. καὶ ἐπ' ἐ-
λευθεριότητος ὡσαύτως. ἔστι γάρ τις ὡς ἐλευθέριος, ὅταν
ἀνελεύθερος. σχεδὸν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστα τῶν περὶ τὸ ἦθος ἐπαι-
νετῶν καὶ ψεκτῶν. τὰ μὲν γὰρ, ὑπερβολαί. τὰ δ', ἐλλείψεις. τὰ
δὲ, μεσότητές εἰσι παθητικαί. οἷον ὁ φθονερὸς καὶ ἐπιχαιρέκα-
κος. καθ' ἃς γὰρ ἕξεις λέγονται, ὁ μὲν φθόνος τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ
τοῖς κατ' ἀξίαν εὖ πράττουσίν ἐστι. τὸ δὲ τοῦ ἐπιχαιρεκάκου πά- 3
θος ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀνώνυμον. ἀλλ' ὁ ἔχων δῆλος ἐπὶ τῷ χαίρειν
ταῖς παρὰ τὴν ἀξίαν κακοπραγίαις καὶ εὐπραγίαις. χαίρειν
» δὲ ἐπὶ ταῖς ἀξίαις. μέσος δὲ τούτων ὁ νεμεσητικός. καὶ ὃ ἐκά-
» λουν οἱ ἀρχαῖοι τὴν νέμεσιν. τὸ λυπεῖσθαι μὲν ἐπὶ ταῖς παρὰ
» τὴν ἀξίαν κακοπραγίαις. διὸ καὶ θεὸν οἴονται εἶναι τὴν νέμε-
σιν. αἰδὼς δὲ μεσότης ἀναισχυντίας καὶ καταπλήξεως. ὁ μὲν
γὰρ μηδεμιᾶς φροντίζων δόξης, ἀναίσχυντος. ὁ δὲ πάσης ὁμοί-
ως, καταπλήξ. ὁ δὲ τῆς τῶν φαινομένων ἐπιεικῶς, αἰδήμων. 4

φιλία δὲ μεσότης ἔχθρας καὶ κολακείας. ὁ μὲν γὰρ εὐχερῶς
ἅπαντα πρὸς τὰς ἐπιθυμίας ὁμιλῶν ὁ δὲ πρὸς ἁπάσας ἀν
τικρούων, ἀπεχθητικός. ὁ δὲ μήτε πρὸς ἅπασαν ἡδονὴν μήτ᾽-
ἀκολουθῶν μήτ᾽ ἀντιτείνων ἀλλὰ πρὸς τὸ φαινόμενον βέλ-
τιστον, φίλος. σεμνότης δὲ μεσότης αὐθαδείας καὶ ἀρεσκείας.
ὁ μὲν γὰρ μηδὲν πρὸς ἕτερον ζῶν, ἀλλὰ καταφρονητικὸς, αὐθά-
δης. ὁ δὲ πάντα πρὸς ἄλλον ἢ καὶ πάντων ἐλάττων, ἄρεσκος.
1 ὁ δὲ τὰ μὲν, τὰ δὲ μὴ, καὶ πρὸς τοὺς ἀξίους οὕτως ἔχων, σεμνός.
ὁ δ᾽ ἀληθὴς καὶ ἁπλοῦς ὃν καλοῦσιν αὐθέκαστον, μέσος τοῦ εἴρω
νος καὶ ἀλαζόνος. ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τὰ χείρω κατ᾽ αὐτοῦ ψευδόμενος
μὴ ἀγνοῶν, εἴρων. ὁ δ᾽ ἐπὶ τὰ βελτίω, ἀλαζών. ὁ δ᾽ ὡς ἔχει, ἀλη
θὴς καὶ καθ᾽ ὅμηρον πεπνυμένος. καὶ ὅλως ὁ μὲν, φιλαλήθης.
ὁ δὲ, φιλοψευδής. ἔστι δὲ καὶ ἡ εὐτραπελία, μεσότης. καὶ ὁ εὐ-
τράπελος, μέσος τοῦ ἀγροίκου καὶ δυστραπέλου καὶ τοῦ βωμο-
λόχου. ὥσπερ γὰρ περὶ τροφὴν ὁ σικχὸς τοῦ παμφάγου διαφέ
2 ρει τῷ, ὁ μὲν μηδὲν ἢ ὀλίγα καὶ χαλεπῶς προσίεσθαι, ὁ δὲ πάν
τα εὐχερῶς, οὕτω καὶ ὁ ἄγροικος ἔχει πρὸς τὸν φορτικὸν καὶ
βωμολόχον. ὁ μὲν γὰρ οὐθὲν γελοῖον, ἀλλὰ χαλεπῶς προσίεται.
ὁ δὲ πάντα εὐχερῶς καὶ ἡδέως. δεῖ δ᾽ οὐδέτερον. ἀλλὰ τὰ μὲν,
τὰ δὲ μή. καὶ κατὰ λόγον. οὗτος δ᾽ εὐτράπελος, ἡ δ᾽ ἀπόδειξις
ἡ αὐτή. ἥτε γὰρ εὐτραπελία ἡ τοιαύτη. καὶ μὴ ἣν μεταφέρον-
τες λέγομεν, ἐπιεικεστάτη ἕξις καὶ ἡ μεσότης ἐπαινετή. τὰ δ᾽ ἄ-
κρα ψεκτά. οὔσης δὲ διττῆς εὐτραπελίας, ἡ μὲν γὰρ ἐν τῷ χαί
3 ρειν ἐστὶ τῷ γελοίῳ καὶ τῷ εἰς αὐτὸν ἐὰν ᾖ τοιονδὶ, ὧν ἐν καὶ σκῶμ
μά ἐστιν. ἡ δ᾽ ἐν τῷ δύνασθαι τοιαῦτα πορίζεσθαι, ἕτεραι μὲν
εἰσιν ἀλλήλων. ἀμφότεραι μέν τοι μεσότης, καὶ γὰρ τὸν δυνά
μενον τοιαῦτα πορίζεσθαι, ἐφ᾽ ὅσοις ἡσθήσεται εὖ κρίνων, κἂν
εἰς αὐτὸν ᾖ τὸ γελοῖον, μέσον ἔσται τοῦ φορτικοῦ καὶ τοῦ ψυ-
χροῦ. ὁ δ᾽ ὅρος οὗτος βελτίων, ἢ τὸ λυπηρὸν εἶναι τὸ λεχθὲν τῷ
σκωπτομένῳ ὄντι ὁποιῳοῦν. μᾶλλον γὰρ δεῖ τῷ ἐν μεσότητι
ὄντι, ἀρέσκειν. οὗτος γὰρ κρίνει εὖ. πᾶσαι δ᾽ αὗται αἱ μεσότη
4 τες ἐπαινεταὶ μὲν, οὐκ εἰσὶ δ᾽ ἀρεταί. οὐδ᾽ αἱ ἐναντίαι κακίαι.

ἄνευ προαιρέσεως γάρ. ταῦτα δὲ πάντ' ἐστὶν ἐν ταῖς τῶν παθη-
μάτων διαιρέσεσιν. ἕκαστον γὰρ αὐτῶν πάθος τι ἐστι. διὰ δὲ τὸ
φυσικὰ εἶναι, εἰς τὰς φυσικὰς συμβάλλεται ἀρετάς. ἔστι γὰρ ὥσ-
περ λεχθήσεται ἐν τοῖς ὕστερον, ἑκάστη πως ἀρετὴ. καὶ φύσει
καὶ ἄλλως μετὰ φρονήσεως. ὁ μὲν οὖν φθόνος εἰς ἀδικίαν συμ-
βάλλεται. πρὸς γὰρ ἄλλον αἱ πράξεις αἱ ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ἡ νέ-
μεσις εἰς δικαιοσύνην. ἡ αἰδὼς εἰς σωφροσύνην. διὸ καὶ ὁρί-
ζονται ἐν τῷ γένει τούτῳ τὴν σωφροσύνην. ὁ δ' ἀληθὴς καὶ 1
ψευδὴς ὁ μὲν, ἔμφρων, ὁ δ' ἄφρων. ἔστι δ' ἐναντιώτερον τοῖς
ἄκροις τὸ μέσον, ἢ ἐκεῖνα ἀλλήλοις. διότι τὸ μὲν μετ' οὐδετέρου
γίνεται αὐτῶν. τὰ δὲ, πολλάκις μετ' ἀλλήλων. καὶ εἰσὶν ἐνίο-
τε οἱ αὐτοὶ θρασύδειλοι. καὶ τὰ μὲν ἄσωτοι. τὰ δὲ, ἀνελεύθε-
ροι. καὶ ὅλως ἀνώμαλοι κακῶς. ὅταν μὲν γὰρ καλῶς ἀνώμα-
λοι ὦσιν, μέσοι γίνονται. ἐν τῷ μέσῳ γάρ ἐστί πως τὰ ἄκρα. αἱ
δὲ ἐναντιώσεις οὐ δοκοῦσιν ὑπάρχειν τοῖς ἄκροις πρὸς τὸ μέ-
σον ὁμοίως ἀμφότεραι. ἀλλ' ὁτὲ μὲν κατὰ τὴν ὑπερβολήν. ὁτὲ 2
δὲ κατὰ τὴν ἔλλειψιν. αἴτια δὲ τά τε πρῶτα ῥηθέντα δύο. ὀλιγό-
της δὲ, οἷον τῶν πρὸς τὰ ἡδέα ἀναισθήτων. καὶ ὅτι ἐφ' ὃ ἁμαρ-
τάνομεν, μᾶλλον τοῦτο ἐναντιώτατον εἶναι δοκεῖ. τὸ δὲ τρίτον
ὅτι τὸ ὁμοιότερον, ἧττον ἐναντιώτερον φαίνεται, οἷον
πέπονθε τὸ θάρσος πρὸς τὸ θράσος. καὶ ἀσωτία
πρὸς ἐλευθεριότητα. περὶ μὲν οὖν τῶν
ἄλλων ἀρετῶν τῶν ἐπαινετῶν εἴρη-
ται σχεδόν. περὶ δὲ δικαιο- 3
σύνης ἤδη λέ-
ξεται.

ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ Γ.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΕΥ̓ΔΗΜΊΩΝ, ΤῸ Δ΄.

1 ΠΕΡῚ δὲ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας σκεπτέον, περὶ ποίας τε τυγχάνουσιν οὖσαι πράξεις. καὶ ποία μεσότης ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη. καὶ τὸ δίκαιον τίνων μέσον. ἡ δὲ σκέψις ἡμῖν ἔστω κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον τοῖς προειρημένοις. ὁρῶμεν δὲ πάντας τὴν τοιαύτην ἕξιν
βουλομένους λέγειν δικαιοσύνην, ἀφ' ἧς πρακτικοὶ τῶν δι-
καίων εἰσί. καὶ ἀφ' ἧς δικαιοπραγοῦσι καὶ βούλονται τὰ δί-
καια. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ ἀδικίας, ἀφ' ἧς ἀδικοῦσι
καὶ βούλονται τὰ ἄδικα. διὸ καὶ ἡμῖν πρῶτον ὡς ἐν τύπῳ ὑ-
2 ποκείσθω ταῦτα. οὐδὲ γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ
» δυνάμεων. καὶ ἐπὶ τῶν ἕξεων. δύναμις μὲν γὰρ καὶ ἐπιστήμη δο-
» κεῖ τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ εἶναι. ἕξις δ' ἡ ἐναντία τῶν ἐναντίων,
οὔ. οἷον ἀπὸ τῆς ὑγιείας οὐ πράττεται τὰ ἐναντία, ἀλλὰ
τὰ ὑγιεινὰ μόνον. λέγομεν γὰρ, ὡς ὑγιεινῶς βαδίζει, ὅταν βα-
δίζῃ ὡς ἂν ὁ ὑγιαίνων. πολλάκις μὲν οὖν γνωρίζεται ἡ ἐναν-
τία ἕξις ἀπὸ τῆς ἐναντίας. πολλάκις δὲ αἱ ἕξεις ἀπὸ τῶν ὑπο-
κειμένων. ἐάν τε γὰρ ἡ εὐεξία ᾖ φανερά. καὶ ἡ καχεξία φανε-
3 ρὰ γίνεται. καὶ ἐκ τῶν εὐεκτικῶν ἡ εὐεξία. καὶ ἐκ ταύτης τὰ
εὐεκτικά. εἰ γάρ ἐστιν ἡ εὐεξία πυκνότης σαρκός, ἀνάγκη καὶ
τὴν καχεξίαν εἶναι μανότητα σαρκός. καὶ τὸ εὐεκτικὸν, τὸ
ποιητικὸν πυκνότητος ἐν σαρκὶ ἀκολουθεῖ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ,
ἐὰν θάτερα πλεοναχῶς λέγηται, καὶ θάτερα πλεοναχῶς
λέγεσθαι. οἷον εἰ τὸ ἄδικον καὶ ἡ ἀδικία. ἔοικε δὲ πλεοναχῶς
λέγεσθαι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἀδικία. ἀλλὰ διὰ τὸ σύνεγγυς
εἶναι τὴν ὁμωνυμίαν αὐτῶν, λανθάνει. καὶ οὐχ ὥσπερ ἐπὶ
4 τῶν πόρρω δήλη μᾶλλον. ἡ γὰρ διαφορὰ πολλὴ ἡ κατὰ τὴν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἰδέαν. οἷον ὅτι καλεῖται κλεὶς ὁμωνύμως. ἥ, τε ὑπὸ τὸν αὐ-
χένα τῶν ζῴων, καὶ ᾗ τὰς θύρας κλείουσι. εἰλήφθω δὴ ὁ ἄ=
δικος, ποσαχῶς λέγεται. δοκεῖ δὲ, ὅτε παράνομος ἄδικος εἶναι.
» καὶ ὁ πλεονέκτης καὶ ἄδικος. ὥστε δῆλον ὅτι καὶ ὁ δίκαιος ἔ-
» σται ὅ, τε νόμιμος καὶ ὁ ἴσος. τὸ μὲν δίκαιον ἄρα τὸ νόμιμον
» καὶ τὸ ἴσον. τὸ δ' ἄδικον τὸ παράνομον καὶ τὸ ἄνισον. ἐπεὶ δὲ
πλεονέκτης ὁ ἄδικος, περὶ τὰ ἀγαθὰ οὐ πάντα. ἀλλὰ περὶ
ὅσα εὐτυχία, καὶ ἀτυχία. ἅ ἐστι μὲν ἁπλῶς ἀεὶ ἀγαθά, τινὶ 1
δ' οὐκ ἀεί, οἱ δ' ἄνθρωποι ταῦτα εὔχονται καὶ διώκουσι. δεῖ δ'
οὔ. ἀλλ' εὔχεσθαι μὲν τὰ ἁπλῶς ἀγαθά, καὶ αὐτοῖς ἀγαθὰ
εἶναι. αἱρεῖσθαι δὲ τὰ αὐτοῖς ἀγαθά. ὁ δ' ἄδικος οὐκ αἰεὶ τὸ
πλεῖον αἱρεῖται, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔλαττον ἐπὶ τῶν ἁπλῶς κα-
κῶν. ἀλλ' ὅτι δοκεῖ καὶ τὸ μὴ κακὸν ἀγαθόν πως εἶναι. τοῦ δ'=
ἀγαθοῦ ἐστιν ἡ πλεονεξία. διὰ τοῦτο δοκεῖ πλεονέκτης εἶναι. ἔ=
» στι δὲ ἄνισος. τοῦτο γὰρ περιέχει καὶ κοινόν. καὶ παράνομος. τοῦτο
» γὰρ ἡ παρανομία ἤτοι ἡ ἀνισότης, περιέχει πᾶσαν ἀδικίαν, 2
» καὶ κοινόν ἐστι πάσης ἀδικίας. ἐπεὶ δ' ὁ παράνομος ἄδικος ἦν,
» ὁ δὲ νόμιμος δίκαιος, δῆλον ὅτι πάντα τὰ νόμιμα ἐστί πως δί-
» καια. τά, τε γὰρ ὡρισμένα ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς νόμιμά ἐστι. καὶ
» ἕκαστον τούτων δίκαιον εἶναι φαμέν. οἱ δὲ νόμοι ἀγορεύουσι περὶ
πάντων στοχαζόμενοι ἢ τοῦ κοινῇ συμφέροντος πᾶσιν, ἢ τοῖς ἀρί-
στοις, ἢ τοῖς κυρίοις, ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον τοιοῦτον. ὥστε ἕνα
μὲν τρόπον δίκαια λέγομεν, τὰ ποιητικὰ καὶ φυλακτικὰ εὐδαι-
μονίας καὶ τῶν μορίων αὐτῆς τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ. προστάττει 3
δ' ὁ νόμος, καὶ τὰ τοῦ ἀνδρείου ἔργα ποιεῖν. οἷον μὴ λιπεῖν τὴν τά-
ξιν μηδὲ φεύγειν. μηδὲ ῥίπτειν τὰ ὅπλα. καὶ τὰ τοῦ σώφρονος
οἷον μὴ μοιχεύειν, μηδὲ ὑβρίζειν, καὶ τὰ τοῦ πράου. οἷον μὴ τύπτειν
μηδὲ κακηγορεῖν. ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἀρετὰς καὶ μο-
χθηρίας τὰ μὲν κελεύων, τὰ δ' ἀπαγορεύων, ὀρθῶς μὲν ὁ κεί=
μενος ὀρθῶς. χεῖρον δὲ ὁ ἀπεσχεδιασμένος. αὕτη μὲν οὖν, ἡ
δικαιοσύνη ἀρετὴ μέν ἐστι τελεία, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον. καὶ διὰ
» τοῦτο πολλάκις κρατίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη, καὶ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

οὔθ' ἕσπερος οὔτε ἑῷος οὕτω θαυμαστός. καὶ παροιμιαζόμενοι
φαμέν. ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή ἐστι. καὶ τε-
λεία μάλιστα ἀρετὴ, ὅτι τῆς τελείας ἀρετῆς χρῆσίς ἐστι. τε-
λεία δ' ἐστὶν, ὅτι ὁ ἔχων αὐτὴν καὶ πρὸς ἕτερον δύναται τῇ ἀρε-
τῇ χρῆσθαι. ἀλλ' οὐ μόνον καθ' αὑτόν. πολλοὶ γὰρ, ἐν μὲν τοῖς
οἰκείοις, τῇ ἀρετῇ δύνανται χρῆσθαι. ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἕτερον
ἀδυνατοῦσι. καὶ διὰ τοῦτο εὖ δοκεῖ ἔχειν τὸ τοῦ Βίαντος. ὅτι ἀρ-
1 χὴ ἄνδρα δείξει. πρὸς ἕτερον γάρ. καὶ ἐν κοινωνίᾳ ἤδη ὁ ἄρ-
χων. διὰ δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀλλότριον ἀγαθὸν δοκεῖ εἶναι ἡ δι-
καιοσύνη μόνη τῶν ἀρετῶν, ὅτι πρὸς ἕτερόν ἐστιν. ἄλλῳ γὰρ τὰ
συμφέροντα πράττει ἢ ἄρχοντι ἢ κοινωνῷ. κάκιστος μὲν οὖν ὁ καὶ
πρὸς αὑτὸν καὶ πρὸς τοὺς φίλους χρώμενος τῇ μοχθηρείᾳ. ἄρι-
στος δ' οὐχ ὁ πρὸς αὑτὸν τῇ ἀρετῇ, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον. τοῦτο
γὰρ ἔργον χαλεπόν. αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη οὐ μέρος ἀρε-
τῆς, ἀλλ' ὅλη ἀρετή ἐστιν. οὐδ' ἡ ἐναντία ἀδικία μέρος κακίας,
2 ἀλλ' ὅλη κακία. τί δὲ διαφέρει ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ δικαιοσύνη αὕτη,
δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. ἔστι μὲν γὰρ ἡ αὐτή. τὸ δ' εἶναι οὐ τὸ αὐτό.
ἀλλ' ᾗ μὲν πρὸς ἕτερον ἡ δικαιοσύνη. ᾗ δὲ τοιάδε ἕξις ἁπλῶς
ἀρετή. ζητοῦμεν δέ γε τὴν ἐν μέρει ἀρετῆς δικαιοσύνην. ἔστι γάρ
τις ὥς φαμέν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἀδικίας τῆς κατὰ μέρος.
σημεῖον δ' ὅτι ἐστί. κατὰ μὲν γὰρ τὰς ἄλλας μοχθηρείας ὁ ἐνεργῶν,
ἀδικεῖ μὲν, πλεονεκτεῖ δ' οὐδέν. οἷον ὁ ῥίψας τὴν ἀσπίδα διὰ δει-
λίαν. ἢ ὁ κακῶς εἰπὼν διὰ χαλεπότητα. ἢ οὐ βοηθήσας χρήμα-
3 σι δι' ἀνελευθερίαν. ὅταν δὲ πλεονεκτῇ πολλάκις κατ' οὐδεμίαν
τούτων, ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατὰ πάσας. κατὰ πονηρείαν δέ γε τινά. ψέ-
γομεν γὰρ κατ' ἀδικίαν. ἔστιν ἄρα γε ἄλλη τις ἀδικία ὡς μέρος
τῆς ὅλης. καὶ ἄδικόν τι ἐν μέρει τοῦ ὅλου ἀδίκου τοῦ παρὰ τὸν νό-
μον. ἔτι εἰ ὁ μὲν τοῦ κερδαίνειν ἕνεκα μοιχεύει καὶ προσλαμβάνει,
ὁ δὲ, προστιθεὶς καὶ ζημιούμενος δι' ἐπιθυμίαν, οὗτος μὲν ἀκόλαστος
μᾶλλον δόξειεν εἶναι, ἢ πλεονέκτης. ἐκεῖνος δ' ἄδικος. ἀκόλαστος
δ' οὔ. δῆλον ἄρα, ὅτι διὰ τὸ κερδαίνειν ἔτι περὶ μὲν τὰ ἄλλα πάν-
4 τα ἀδικήματα γίνεται ἡ ἐπαναφορὰ ἐπί τινα μοχθηρείαν ἀεί. οἷον εἰ

ἐμοίχευσεν, εἰς ἀκολασίαν. εἰ ἐγκατέλιπε τὸν παραστάτην,
εἰς δειλίαν. εἰ δ' ἐπάταξεν, εἰς ὀργήν. εἰ δ' ἐκέρδανεν, εἰς
οὐδεμίαν μοχθηρίαν, ἀλλ' ἢ εἰς ἀδικίαν. ὥστε φανερὸν, ὅτι
ἔστι τις ἀδικία παρὰ τὴν ὅλην ἄλλη ἐν μέρει συνώνυμος, ὅτι
ὁ ὁρισμὸς ἐν τῷ αὐτῷ γένει. ἄμφω γὰρ ἐν τῷ πρὸς ἕτερον ἔ-
χουσι τὴν δύναμιν. ἀλλ' ἡ μὲν περὶ τιμὴν ἢ χρήματα ἢ σω-
τηρίαν ἢ εἴ τινα ἔχοιμεν ἑνὶ ὀνόματι περιλαβεῖν ταῦτα πάν-
τα, καὶ δι' ἡδονὴν τὴν ἀπὸ τοῦ κέρδους. ἡ δὲ, περὶ πάντα περὶ 1
ὅσα ὁ σπουδαῖος. ὅτι μὲν οὖν εἰσὶν αἱ δικαιοσύναι πλείους,
καὶ ὅτι ἔστι τις καὶ ἑτέρα παρὰ τὴν ὅλην ἀρετὴν, δῆλον. τίς
καὶ ποία τις, ληπτέον. διώρισται δὲ τὸ ἄδικον, τό, τε παράνομον
καὶ τὸ ἄνισον. τὸ δὲ δίκαιον τό, τε νόμιμον καὶ τὸ ἴσον. κατὰ
τὸ παράνομον ἡ πρὸς ἕτερον εἰρημένη ἀδικία ἐστίν. ἐπεὶ δὲ ἄ-
νισον καὶ τὸ παράνομον πλέον, οὐ ταυτὸν, ἀλλ' ἕτερον ὡς μέ-
ρος πρὸς ὅλον, τὸ μὲν πλέον ἅπαν ἄνισον. τὸ δ' ἄνισον οὐ πᾶν
πλέον. καὶ τὸ ἄδικον καὶ ἡ ἀδικία οὐ ταυτά. ἀλλ' ἕτερα ἐκεί- 2.
νων. τὰ μὲν ὡς μέρη. τὰ δὲ ὡς ὅλα. μέρος γὰρ αὕτη ἡ ἀδικία
τῆς ὅλης ἀδικίας. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς δικαιο-
σύνης. ὥστε περὶ τῆς ἐν μέρει ἀδικίας λεκτέον καὶ τοῦ δι-
καίου ὡσαύτως. ἡ μὲν οὖν κατὰ τὴν ὅλην ἀρετὴν τεταγ-
μένη δικαιοσύνη καὶ ἀδικία, ἡ μὲν τῆς ὅλης οὖσα χρῆσις πρὸς
ἄλλον. ἡ δὲ, τῆς κακίας, ἀφείσθω. καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδι-
» κον τὸ κατὰ ταύτας, φανερὸν ὡς διοριστέον. σχεδὸν γὰρ τὰ πολ
» λὰ τῶν νομίμων τὰ ἀπὸ τῆς ὅλης ἀρετῆς προσταττόμενά ἐστι. 3
» καθ' ἑκάστην γὰρ ἀρετὴν προστάττει ζῆν. καὶ καθ' ἑκάστην μο-
» χθηρίαν κωλύει ὁ νόμος. τὰ δὲ ποιητικὰ τῆς ὅλης ἀρετῆς,
» ἐστὶ τῶν νομίμων, ὅσα νενομοθέτηται περὶ παιδείαν τὴν πρὸς
τὸ κοινόν. περὶ δὲ τῆς καθ' ἕκαστον παιδείας καθ' ἣν ἁπλῶς
ἀνὴρ ἀγαθός ἐστι, πότερον τῆς πολιτικῆς ἐστιν ἢ ἑτέρας, ὕστε-
ρον διοριστέον. οὐ γὰρ ἴσως ταυτὸν ἀνδρὶ ἀγαθῷ εἶναι καὶ πο-
λίτῃ παντί. τῆς δὲ κατὰ μέρος δικαιοσύνης καὶ τοῦ κατ' αὐ-
τὸν δικαίου ἓν μέν ἐστιν εἶδος τὸ ἐν ταῖς διανομαῖς τιμῆς ἢ 4

» χρημάτων ἢ τῶν ἄλλων, ὅσα μεριστὰ τοῖς κοινωνοῦσι τῆς πο-
» λιτείας. ἐν τούτοις γάρ ἐστι καὶ ἄνισον ἔχειν καὶ ἴσον ἕτερον ἑτέ-
» ρου. ἓν δὲ τὸ ἐν τοῖς συναλλάγμασι διορθωτικόν. τούτου δὲ
μέρη δύο. τῶν γὰρ ἀδικημάτων, τὰ μὲν, ἑκούσιά ἐστι. τὰ δ' ἀκού-
σια, ἑκούσια μὲν, τὰ τοιάδε. οἷον πρᾶσις. ὠνή. δανεισμός. ἐγγύη.
χρῆσις. παρακαταθήκη. μίσθωσις. ἑκούσια δὲ λέγεται, ὅτι ἡ
ἀρχὴ τῶν συναλλαγμάτων ἑκούσιος. τῶν δ' ἀκουσίων τὰ
1 μὲν λαθραῖα. οἷον κλοπή. μοιχεία. φαρμακεία. προαγωγή.
δουλαπατία. δολοφονία. ψευδομαρτυρία. τὰ δὲ βίαια οἷον αἰ-
κία. δεσμός. θάνατος, ἁρπαγή. πήρωσις. κατηγορία. προπη-
λακισμός. ἐπεὶ δ' ὅ τ' ἄδικος ἄνισος, καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον,
δῆλον ὅτι καὶ μέσον τι ἐστὶ τοῦ ἀνίσου. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἴσον. ἐν
» ὁποίᾳ γὰρ πράξει ἐστὶ τὸ πλέον καὶ τὸ ἔλαττον, ἔστι καὶ τὸ ἴ-
» σον καὶ τὸ ἄνισον. εἰ οὖν τὸ ἄδικον ἄνισον, τὸ δίκαιον ἴσον. ὅ-
» περ καὶ ἄνευ λόγου δοκεῖ πᾶσιν. ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον μέσον, καὶ
2 τὸ δίκαιον μέσον ἄν τι εἴη. ἔστι δὲ τὸ ἴσον, ἐν ἐλαχίστοις δυσίν.
» ἀνάγκη τοίνυν τὸ δίκαιον μέσον τι εἶναι. καὶ ἴσον καὶ τισί. καὶ
» πρός τι. καὶ ᾗ μὲν μέσον τινῶν. ταῦτα δ' ἐστὶ πλεῖον καὶ ἔλατ-
» τον. ᾗ δ' ἴσον δυοῖν. ᾗ δὲ δίκαιον τισίν. ἀνάγκη ἄρα τὸ δίκαιον
» ἐν ἐλαχίστοις εἶναι τέτταρσιν. οἷς τε γὰρ δίκαιον τυγχάνει ὄν,
δύ' ἐστί. καὶ ἐν οἷς τὰ πράγματα δύο. καὶ ἡ αὐτὴ ἰσότης ἔσται
οἷς καὶ ἐν οἷς. ὡς γὰρ ἐκεῖνα ἔχει τὰ ἐν οἷς, οὕτω κἀκεῖνα ἔ-
χει. εἰ γὰρ μὴ ἴσοι, οὐκ ἴσα ἕξουσιν. ἀλλ' ἐντεῦθεν αἱ μάχαι
3 καὶ τὰ ἐγκλήματα. ὅταν ἢ μὴ ἴσα ἴσοι, ἢ μὴ ἴσοι ἴσα ἔχωσι καὶ
» νέμωνται. ἐκ τοῦ κατ' ἀξίαν τοῦτο δῆλον. τὸ γὰρ δίκαιον ἐν
ταῖς νομαῖς ὁμολογοῦσι πάντες κατ' ἀξίαν δεῖν εἶναι. τὴν
μέντοι ἀξίαν οὐ τὴν αὐτὴν λέγουσι πάντες. ἀλλ' οἱ μὲν δημο-
κρατικοί, ἐλευθερίαν. οἱ δ' ὀλιγαρχικοί, πλοῦτον. οἱ δ' ἀρι-
στοκρατικοί, ἀρετήν. ἔστιν ἄρα τὸ δίκαιον ἀνάλογόν τι. τὸ γὰρ
ἀνάλογον οὐ μόνον ἐστὶ μοναδικοῦ ἀριθμοῦ ἴδιον, ἀλλ' ὅλως
ἀριθμοῦ. ἡ γὰρ ἀναλογία ἰσότης ἐστὶ λόγου καὶ ἐν τέτταρσιν
4 ἐλαχίστοις. ἡ μὲν οὖν διῃρημένη, ὅτι ἐν τέτταρσι δῆλον. ἀλλὰ

καὶ ἡ συνεχής. τῷ γὰρ ἑνί, δυσὶ χρῆται. καὶ δὶς λέγει. οἷον ὡς ἡ τοῦ α΄. πρὸς τοῦ β΄. οὕτως ἡ τοῦ β΄. πρὸς τὴν τοῦ γ΄. δὶς οὖν ἡ τοῦ β΄ εἴρηται. ὥστε ἐὰν τὸ β΄ δὶς τεθῇ, τέσσαρα ἔσται τὰ ἀνάλογα. ἔστι δὲ καὶ τὸ δίκαιον ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις, καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτός. διῄρηται γὰρ ὁμοίως, οἷς τε καὶ ἅ. ἔσται ἄρα ὡς ὁ α΄. ὅρος πρὸς τὸν β΄, οὕτως ὁ γ΄. πρὸς τὸν δ΄. ἐναλλὰξ ἄρα ὡς ὁ α΄ πρὸς τὸν γ΄, ὁ β΄, πρὸς τὸν δ΄. καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον.
1 ὅπερ ἡ νομὴ συνδυάζει. κἂν οὕτω συντεθῇ, δικαίως συνδυάζει. ἡ ἄρα τοῦ α΄. ὅρου τῷ γ΄. καὶ ἡ τοῦ β΄. τῷ δ΄. σύζευξις, τὸ ἐν διανομῇ δίκαιόν ἐστι. καὶ μέσον τὸ δίκαιον. τουτέστι τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογον. τὸ γὰρ ἀνάλογον, μέσον. τὸ δὲ δίκαιον, ἀνάλογον. καλοῦσι δὲ τὴν τοιαύτην ἀναλογίαν γεωμετρικὴν οἱ μαθηματικοί. ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ συμβαίνει. καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἑκάτερον πρὸς ἑκάτερον. ἔστι δ᾽ οὐ συνεχὴς αὕτη ἡ ἀναλογία. οὐ γὰρ γίνεται ἰσάριθμος ᾧ καὶ ὅ. τὸ μὲν οὖν δίκαιον
2 τοῦτο τὸ ἀνάλογον τὸ δὲ ἄδικον τοῦτο τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογον. τὸ ἀνάλογον γίνεται ἄρα τὸ μὲν πλέον. τὸ δὲ ἔλαττον. ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων συμβαίνει, ὁ μὲν γὰρ ἀδικῶν πλέον ἔχει. ὁ δ᾽ ἀδικούμενος ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ. ἐπὶ δὲ τοῦ κακοῦ ἀνάπαλιν. ἐν ἀγαθοῦ γὰρ λόγῳ γίνεται τὸ ἔλαττον κακὸν πρὸς τὸ μεῖζον κακόν. ἔστι γὰρ τὸ ἔλαττον κακόν, μᾶλλον αἱρετὸν τοῦ μείζονος. τὸ δὲ αἱρετὸν ἀγαθόν. τὸ δὲ μᾶλλον, μεῖζον. τὸ μὲν οὖν ἓν εἶδος τοῦ δικαίου, τοῦτ᾽ ἐστι. τὸ δὲ λοιπὸν ἓν τὸ διορθωτικόν ὃ γίνεται ἐν τοῖς
3 συναλλάγμασι καὶ τοῖς ἑκουσίοις καὶ τοῖς ἀκουσίοις. τοῦτο δὲ τὸ δίκαιον ἄλλο εἶδος τοῦ προτέρου. τὸ μὲν γὰρ διανεμητικὸν τῶν κοινῶν, ἀεὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐστὶ τὴν εἰρημένην. καὶ γὰρ ἀπὸ χρημάτων κοινῶν ἐὰν γίνηται διανομή, ἔσται κατὰ τὸν λόγον τὸν αὐτόν, ὅνπερ ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὰ εἰσενεχθέντα. καὶ τὸ ἄδικον τὸ ἀντικείμενον τῷ δικαίῳ τούτῳ, τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογον ἐστι. τὸ δ᾽ ἐν τοῖς συναλλάγμασι δίκαιον, ἐστὶ μὲν ἴσον τι. καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον. ἀλλ᾽ οὐ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐκείνην.
4 ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀριθμητικήν. οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἰ ἐπιεικὴς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

φαῦλον ἀπεστέρησεν. ἢ φαῦλος ἐπιεικῆ, οὐδ' εἰ ἐμοίχευσεν
ἐπιεικὴς ἢ φαῦλος. ἀλλὰ πρὸς τοῦ βλάβους τὴν διαφορὰν βλέ-
πει μόνον ὁ νόμος. καὶ χρῆται ὡς ἴσοις. εἰ ὁ μὲν ἀδικεῖ, ὁ δ' ἀ-
δικεῖται. καὶ εἰ ἔβλαψεν. ὁ δὲ βέβλαπται. ὥστε τὸ ἄδικον τοῦτο
ἄνισον ὂν πειρᾶται ἰσάζειν ὁ δικαστής. καὶ γὰρ ὅταν ὁ μὲν πλη-
γῇ, ὁ δὲ πατάξῃ ἢ καὶ κτείνῃ, ὁ δ' ἀποθάνῃ, διῄρηται τὸ πάθος
καὶ ἡ πρᾶξις εἰς ἄνισα. ἀλλὰ πειρᾶται τῇ ζημίᾳ ἰσάζειν ἀφαι-
1 ρῶν τοῦ κέρδους. λέγεται γὰρ ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν ἐπὶ τοῖς τοιού-
τοις, κἂν εἰ μή τισιν οἰκεῖον ὄνομα ᾖ, τὸ κέρδος. οἷον τῷ πατά-
ξαντι. καὶ ἡ ζημία τῷ παθόντι. ἀλλ' ὅταν γε μετρηθῇ τὸ πά-
θος, καλεῖται τὸ μὲν, ζημία. τὸ δὲ, κέρδος. ὥστε τοῦ μὲν πλείο-
νος καὶ ἐλάττονος, τὸ ἴσον μέσον. τὸ δὲ κέρδος καὶ ἡ ζημία τὸ
μὲν, πλέον. τὸ δὲ ἔλαττον ἐναντίως. τὸ μὲν τοῦ ἀγαθοῦ πλέον.
τὸ δὲ τοῦ κακοῦ, ἔλαττον κέρδος. τὸ δ' ἐναντίον ζημία. ὧν ἦν μέ-
σον τὸ ἴσον. ὃ λέγομεν εἶναι δίκαιον. ὥστε τὸ ἐπανορθωτικὸν
2 δίκαιον ἂν εἴη τὸ μέσον ζημίας καὶ κέρδους. διὸ καὶ ὅταν ἀμ-
φισβητῶσιν, ἐπὶ τὸν δικαστὴν καταφεύγουσι. τὸ δ' ἐπὶ τὸν δι-
καστὴν ἰέναι, τὸ ἰέναι ἐστὶν ἐπὶ τὸ δίκαιον. ὁ γὰρ δικαστὴς βούλε-
ται εἶναι οἷον δίκαιον ἔμψυχον. καὶ ζητοῦσι δικαστὴν μέσον. καὶ κα-
λοῦσιν ἔνιοι μεσιδίους. ὡς ἐὰν τοῦ μέσου τύχωσι τοῦ δικαίου
τευξόμενοι. μέσον ἄρα, εἴπερ καὶ ὁ δικαστής. ὁ δὲ δικαστὴς
ἐπανισοῖ. καὶ ὥσπερ γραμμῆς εἰς ἄνισον τετμημένης, ᾧ τὸ
μεῖζον τμῆμα τῆς ἡμισείας ὑπερέχει, τοῦτ' ἀφεῖλε τῷ ἐ-
3 λάττονι τμήματι. ὅταν δὲ διαιρεθῇ τὸ ὅλον δίχα, τότε φασὶν
ἔχειν τὸ αὑτοῦ. ὅταν λάβωσι τὸ ἴσον. τὸ δ' ἴσον μέσον ἐστὶ τῆς
μείζονος καὶ ἐλάττονος κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν.
διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζεται δίκαιον ὅτι δίχα ἐστί. ὥσπερ ἂν εἴ-
τις εἴποι δίχαιον. καὶ ὁ δικαστής. ἐπὰν γὰρ δύο ἴσων ἀφαι-
ρεθῇ ἀπὸ θατέρου. πρὸς θάτερον δὲ προστεθῇ, δυσὶ τού-
των ὑπερέχει τὸ θάτερον. εἰ γὰρ ἀφῃρέθη μὲν, μὴ προσε-
τέθη δὲ, ἑνὶ ἂν μόνον ὑπερεῖχε τοῦ μέσου. ἑνὶ καὶ τὸ μέσον,
4 ἀφ' οὗ ἀφῃρέθη. ἑνὶ τούτῳ ἄρα γνωριοῦμεν, τί ἀφελεῖν δεῖ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἀπὸ τοῦ πλέον ἔχοντος. καὶ τί προσθεῖναι τῷ ἔλαττον ἔχοντι. ᾧ μὲν γὰρ τὸ μέσον ὑπερέχει, τοῦτο προσθεῖναι τῷ ἔλαττον ἔχοντι. ᾧ δὲ ὑπερέχεται, ἀφελεῖν ἀπὸ τοῦ μεγίστου. ἴσαι αἱ ἐφ' ὧν αα'. ββ'. γγ'. ἀλλήλαις ἀπὸ τῆς αα'. ἀφῄρηται τὸ αε'. καὶ πρόσκειται τῇ γγ'. τὸ ἐφ' ὧν γδ'. ὥστε ὅλη ἡ δ'γ'γ'. τῆς ε'α'. ὑπερέχει τὸ γ'δ'. καὶ τὸ γ'ζ'. τῆς ἄρα ββ'. τῷ γ δ'. ἔτι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν. ἀνῃροῦντο γὰρ, εἰ
ἐποίουν τὸ ποιοῦν καὶ ὅσον οἷον, καὶ τὸ πάσχον ἔπασχε τοῦτο καὶ 1
τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον. ἐλήλυθε δὲ ὀνόματα ταῦτα ἥ τε ζημία καὶ τὸ κέρδος ἐκ τῆς ἑκουσίου ἀλλαγῆς. τὸ μὲν γὰρ πλέον ἔχειν ἢ τὰ αὑτοῦ κερδαίνειν λέγεται. τὸ δὲ ἔλαττον τῶν ἐξ ἀρχῆς ζημιοῦσθαι. οἷον γὰρ τὸ ὠνεῖσθαι καὶ πωλεῖν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δέδωκεν ὁ νόμος. ὅταν δὲ μήτε πλέον μήτε ἔλαττον, ἀλλ' αὐτὰ δι' αὐτῶν γένηται, τὰ αὐτῶν φασὶν ἔχειν. καὶ οὔτε ζημιοῦσθαι οὔτε κερδαίνειν. ὥστε κέρδους τινὸς καὶ ζημίας,
μέσον τὸ δίκαιον ἐστί. τῶν παρὰ τὸ ἑκούσιον τὸ ἴσον ἔχειν πρό- 2
τερον καὶ ὕστερον. δοκεῖ δέ τισι καὶ τὸ ἀντιπεπονθὸς ἁπλῶς εἶναι δίκαιον. ὥσπερ οἱ πυθαγόρειοι ἔφασαν. ὁρίζονται γὰρ ἁπλῶς τὸ δίκαιον τὸ ἀντιπεπονθός. τὸ δ' ἀντιπεπονθὸς οὐκ ἐφαρμόττει οὔτ' ἐπὶ τὸ νεμητικὸν δίκαιον, οὔτ' ἐπὶ τὸ διορθωτικόν. καίτοι βούλονται λέγειν τοῦτο καὶ τὸ ῥαδαμάνθυος δίκαιον. εἴκε πάθοι τά κ' ἔρεξε δίκη δ' ἰθεῖα γένοιτο. πολλαχοῦ γὰρ διαφωνεῖ. οἷον εἰ ἀρχὴν ἔχων ἐπάταξεν, οὐ δεῖ ἀντιπλη-
γῆναι. καὶ εἰ ἄρχοντα ἐπάταξεν, οὐ πληγῆναι μόνον δεῖ. ἀλ- 3
λὰ καὶ κολασθῆναι. ἔτι τὸ ἑκούσιον καὶ τὸ ἀκούσιον διαφέρει πολύ. ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς κοινωνίαις ταῖς ἀλλακτικαῖς συνέχει
» τὸ τοιοῦτον δίκαιον τὸ ἀντιπεπονθὸς κατ' ἀναλογίαν καὶ μὴ
» κατ' ἰσότητα, τῷ ἀντιποιεῖν γὰρ ἀνάλογον συμμένει ἡ πόλις.
τὸ γὰρ ἢ κακῶς ζητοῦσιν. εἰ δὲ μή, δουλεία δοκεῖ εἶναι, εἰ μὴ ἀντιποιήσει. ἢ τὸ εὖ. εἰ δὲ καὶ μετάδοσις οὐ γίνεται, τῇ μεταδόσει δὲ συμμένουσι. διὸ καὶ χάριτος ἕτερον ἐμποδὼν ποιοῦν-
ται, ἵνα ἀνταπόδοσις ᾖ. τοῦτο γὰρ ἴδιον χάριτος. ἀνθυπηρετῆ- 4

σαι γὰρ

σαι γὰρ δεῖ τῷ χαρισαμένῳ. καὶ πάλιν αὐτὸν ἄρξαι χαριζόμενον. ποιεῖ τὴν ἀντίδοσιν τὴν κατ' ἀναλογίαν, ἡ κατὰ διάμετρον σύζευξις. οἷον οἰκοδόμος ἐφ' ᾧ α. σκυτοτόμος ἐφ' ᾧ β. οἰκία ἐφ' ᾧ γ. ὑπόδημα ἐφ' ᾧ δ. δεῖ οὖν λαμβάνειν τὸν οἰκοδόμον παρὰ τοῦ σκυτοτόμου τὸ ἐκείνου ἔργον. καὶ αὐτὸν ἐκείνῳ μεταδιδόναι τοῦ αὐτοῦ. ἐὰν οὖν πρῶτον ᾖ τὸ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἴσον, εἶτα τὸ ἀντιπεπονθὸς γένηται, ἔσται λεγόμενον. εἰ δὲ μή,

1 οὐκ ἴσον οὐδὲ συμμένει. οὐδὲν γὰρ κωλύει κρεῖττον εἶναι τὸ θατέρου ἔργον, ἢ τὸ θατέρου. δεῖ οὖν ταῦτα ἰσασθῆναι. ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν. ἀνῃροῦντο γὰρ εἰ μὴ ἐποίει τὸ ποιοῦν. καὶ ὅσον καὶ οἷον. καὶ τὸ πάσχον ἔπασχε τοῦτο. οὐ γὰρ ἐκ δύο ἰατρῶν γίνεται κοινωνία. ἀλλ' ἐξ ἰατροῦ καὶ γεωργοῦ. καὶ ὅλως ἑτέρων καὶ οὐκ ἴσων. ἀλλὰ τούτους δεῖ ἰσασθῆναι. διὸ

» πάντα συμβλητὰ δεῖ πως εἶναι, ὧν ἐστὶν ἀλλαγή. ἐφ' ὧν τὸ νό-

» μισμα ἐλήλυθε καὶ γίνεταί πως μέσον. πάντα γὰρ μετρεῖ.

2 ὥστε καὶ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν μετρεῖ δηλονότι τὸ νόμισμα. πόσα ὑποδήματα ἴσον οἰκίᾳ τροφῇ. δεῖ τοίνυν ὅπερ οἰκοδόμος πρὸς σκυτοτόμον, τοσάδε ὑποδήματα πρὸς οἰκίαν ἢ τροφήν. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο, οὐκ ἔσται ἀλλαγὴ οὐδὲ κοινωνία. τοῦτο δ' εἰ μὴ ἴσα εἴη πως, οὐκ ἔσται. δεῖ ἄρα ἑνί τινι πάντα μετρεῖσθαι ὥσπερ ἐλέχθη πρότερον. τοῦτο δέ ἐστι τῇ μὲν ἀληθείᾳ ἡ χρεία ἣ πάντα συνέχει. εἰ γὰρ μηθὲν δέοιντο, ἢ μὴ ὁμοίως, ἢ οὐκ ἔσται ἀλλαγή. ἢ οὐχ ἡ αὐτή. οἷον ὑπάλλαγμα τῆς

3 χρείας τὸ νόμισμα γέγονε κατὰ συνθήκην. καὶ διὰ τοῦτο τοὔνομα ἔχει νόμισμα ὅτι οὐ φύσει ἀλλὰ νόμῳ ἐστί. καὶ ἐφ' ἡμῖν μεταβαλεῖν καὶ ποιῆσαι ἄχρηστον. ἔσται δὴ ἀντιπεπονθός, ὅταν ἰσασθῇ. ὥστε ὅπερ δὴ γεωργὸς πρὸς σκυτοτόμον, τὸ ἔργον τὸ τοῦ σκυτοτόμου πρὸς τὸ τοῦ γεωργοῦ. εἰς σχῆμα δ' οὐ δεῖ ἄγειν ἀναλογίας, ὅταν ἀλλάξωνται. εἰ δὲ μή, ἀμφοτέρας ἕξει τὰς ὑπεροχὰς τὸ ἕτερον ἄκρον. ἀλλ' ὅταν ἔχωσι τὰ αὐτῶν. οὕτως ἴσοι καὶ κοινωνοί. ὅτι αὕτη ἡ ἰσότης δύναται ἐπ' αὐ-

4 τῶν γίνεσθαι. γεωργὸς τὸ α. τροφή, γ. σκυτοτόμος, β. τὸ ἔργον

αὐτοῦ τὸ ἰσασμένον δ'. εἰ δ' οὕτω μὴ ἦν ἀντιπεπονθέναι, οὐκ
ἂν ἦν κοινωνία. ὅτι δ' ἡ χρεία συνέχει ὥσπερ ἕν τι ὄν, δηλοῖ.
ὅτι ὅταν μὴ ἐν χρείᾳ ὦσιν ἀλλήλων ἢ ἀμφότεροι ἢ ἅτερος,
οὐκ ἀλλάττονται. ὥσπερ ὅταν οὗ ἔχει αὐτὸς οὐ δέηται. οἷον οἴνου
δόντες, σίτου ἐξαγωγῆς. δεῖ ἄρα τοῦτο ἰσασθῆναι. ὑπὲρ δὲ τῆς
μελλούσης ἀλλαγῆς εἰ νῦν μηδὲν δεῖται ὅτι ἔσται. ὅτι ἂν δεηθῇ
τὸ νόμισμα. οἷον ἐγγυητής ἐσθ' ἡμῖν. δεῖ γὰρ τοῦτο φέροντι εἶναι
λαβεῖν. πάσχει μὲν οὖν καὶ τοῦτο τὸ αὐτό. οὐ γὰρ ἀεὶ ἴσον δύνα- 1
ται. ὅμως δὲ βούλεται μένειν μᾶλλον. διὸ δεῖ πάντα τετιμῆ-
σθαι. οὕτω γὰρ ἔσται ἀλλαγή. εἰ δὲ τοῦτο κοινωνία. τὸ δὴ νόμισμα
ὥσπερ μέσον σύμμετρα ποιῆσαν ἰσάζει. οὔτε γὰρ ἂν μὴ οὔσης
ἀλλαγῆς, κοινωνία ἦν. οὔτ' ἀλλαγή, ἰσότητος μὴ οὔσης. οὔτ' ἰσό-
της, μὴ οὔσης συμμετρίας. τῇ μὲν οὖν ἀληθείᾳ, ἀδύνατον τὰ
τοσοῦτον διαφέροντα σύμμετρα γενέσθαι. πρὸς δὲ τὴν χρείαν
ἐνδέχεται ἱκανῶς. ἓν δή τι δεῖ εἶναι. τοῦτο δ' ἐξ ὑποθέσεως. διὸ νο-
» μίσματα καλεῖται. τοῦτο γὰρ πάντα ποιεῖ σύμμετρα. μετρεῖται 2
» γὰρ πάντα νομίσματι. οἰκία, α'. μναῖ δέκα, β'. κλίνη, γ'. τὶ α', τοῦ
β', ἥμισυ. εἰ πέντε μνῶν ἀξία ἡ οἰκία. ἢ ἴσον. ἡ δὲ κλίνη δέκα-
τον μέρος τὸ γ', τοῦ β'. δῆλον τοίνυν, πόσαι κλῖναι ἴσον οἰκία, ὅτι
πέντε. ὅτι δὲ οὕτως ἡ ἀλλαγὴ ἦν πρὶν τὸ νόμισμα εἶναι, δῆλον.
διαφέρει γὰρ οὐδὲν ἢ κλῖναι πέντε ἀντὶ οἰκίας, ἢ ὅσου αἱ πέντε
κλῖναι. τί μὲν οὖν τὸ ἄδικον καὶ τί τὸ δίκαιόν ἐστιν, εἴρηται. διωρι-
σμένων δὲ τούτων, δῆλον ὅτι ἡ δικαιοπραγία μέσον ἐστὶ τοῦ ἀδι-
κεῖν καὶ ἀδικεῖσθαι. τὸ μὲν γὰρ πλέον ἔχει. τὸ δ' ἔλαττόν ἐστιν. ἡ 3
δὲ δικαιοσύνη μεσότης τίς ἐστιν. οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ταῖς ἀλ-
λαις ἀρεταῖς. ἀλλ' ὅτι μέσου ἐστίν. ἡ δ' ἀδικία τῶν ἄκρων. καὶ
ἡ μὲν δικαιοσύνη ἐστὶ, καθ' ἣν ὁ δίκαιος λέγεται πρακτικὸς
κατὰ προαίρεσιν τοῦ δικαίου καὶ διανεμητικὸς. καὶ αὐτῷ πρὸς
ἄλλον. καὶ ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον. οὐχ οὕτως ὥστε τοῦ μὲν αἱρετοῦ
τὸ πλέον αὑτῷ. ἔλαττον δὲ τῷ πλησίον. τοῦ βλαβεροῦ δ' ἀνά-
παλιν. ἀλλὰ τοῦ ἴσου τοῦ κατὰ ἀναλογίαν. ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλῳ
πρὸς ἄλλον. ἡ δὲ ἀδικία τοὐναντίον τοῦ ἀδίκου. τοῦτο δ' ἐστὶν 4

ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, ἡ ἀδικία. ὅτι ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεώς ἐστιν. ἐφ' ἑαυτοῦ μὲν ὑπερβολῆς τοῦ ἁπλῶς ὠφελίμου. ἐλλείψεως δὲ τοῦ βλαβεροῦ. ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων τὸ μὲν ὅλον ὁμοίως. τὸ δὲ παρὰ τὸ ἀνάλογον ὁποτέρως ἔτυχεν. τοῦ δὲ ἀδικήματος, τὸ μὲν ἔλαττόν ἐστι τὸ ἀδικεῖσθαι. τὸ δὲ μεῖζον τὸ ἀδικεῖν. περὶ μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, τίς ἑκατέρας ἐστὶν ἡ φύσις, εἰρήσθω τοῦτον τὸν τρόπον. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δικαίου

1 καὶ ἀδίκου. καθόλου ἐπειδ' ἔστιν ἀδικοῦντα μήπω ἄδικον εἶναι, ὁποῖα ἀδικήματα ἀδικῶν ἤδη ἄδικός ἐστιν ἑκάστην ἀδικίαν; οἷον κλέπτης ἢ μοιχὸς ἢ οὕτω μὲν οὐδὲν διοίσει. καὶ γὰρ ἂν συγγένοιτο γυναικὶ, εἰδὼς τὸ ᾗ, ἀλλ' οὐ διὰ προαιρέσεως ἀρχήν. ἀλλὰ διὰ πάθος ἀδικεῖ μὲν οὖν. ἄδικος δ' οὐκ ἔστι. οἷον οὐ κλέπτης, ἔκλεψε. οὐδὲ μοιχὸς ἐμοίχευσε δέ. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. πῶς μὲν οὖν ἔχει τὸ ἀντιπεπονθὸς πρὸς τὸ δίκαιον, εἴρηται πρότερον. δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι τὸ ζητούμενόν ἐστιν,

2 οὐ τὸ ἁπλῶς δίκαιον καὶ τὸ πολιτικὸν δίκαιον, ἀλλά τι δίκαιον καὶ καθ' ὁμοιότητα. ἔστι γὰρ δίκαιον, οἷς καὶ νόμος πρὸς αὐτούς. καὶ νόμος δ' ἐν οἷς ἀδικία. ἡ γὰρ δίκη κρίσις τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου. ἐν οἷς δ' ἀδικία, καὶ τὸ ἀδικεῖν ἐν τούτοις. ἐν οἷς δὲ τὸ ἀδικεῖν, οὐ πᾶσιν ἀδικία. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ πλέον αὑτῷ νέμειν τῶν ἁπλῶς ἀγαθῶν. ἔλαττον δὲ τῶν ἁπλῶς κακῶν. διὸ οὐκ ἐῶμεν ἄρχειν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν λόγον. ὅτι ἑαυτῷ τοῦτο ποιεῖ. καὶ γίνεται τύραννος. ἔστι δ' ὁ ἄρχων φύλαξ τοῦ

3 δικαίου καὶ τοῦ ἴσου. ἐπεὶ δ' οὐδὲν αὐτῷ πλέον εἶναι δοκεῖ, εἴπερ δίκαιος. οὐ γὰρ νέμει πλέον τοῦ ἁπλῶς ἀγαθοῦ αὑτῷ εἰ μὴ πρὸς αὐτὸν ἀνάλογόν ἐστι. διὸ ἑτέρῳ πονεῖ. καὶ διὰ τοῦτο ἀλλότριον εἶναί φασιν ἀγαθὸν τὴν δικαιοσύνην, καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον. μισθὸς ἄρα τις δοτέος. τοῦτο δὲ τιμὴ καὶ γέρας. ὅτῳ δὲ μὴ ἱκανὰ τὰ τοιαῦτα, οὗτοι γίνονται τύραννοι. τὸ δὲ δεσποτικὸν δίκαιον καὶ τὸ πατρικὸν οὐ ταυτὸν τούτοις, ἀλλ' ὅμοιον. οὐ γάρ ἐστιν ἀδικία πρὸς τὰ αὑτοῦ ἁπλῶς.

4 τὸ δὲ κτῆμα καὶ τὸ τέκνον ἕως ἂν ᾖ πηλίκον καὶ χωρισθῇ,

ὥσπερ μέρος αὐτοῦ, αὐτὸν δ' οὐδεὶς προαιρεῖται βλάπτειν.
διὸ οὐκ ἔστιν ἀδικία πρὸς αὑτόν. οὐδ' ἄρα ἄδικον οὐδὲ δίκαιον
τὸ πολιτικόν. κατὰ νόμον γὰρ ἦν. καὶ ἐν οἷς ἐπεφύκει εἶναι νό-
μος. οὗτοι δὲ ἦσαν, οἷς ὑπάρχει ἰσότης καὶ ἀρχὴ τοῦ ἄρχεσθαι.
διὸ μᾶλλον πρὸς γυναῖκά ἐστι δίκαιον ἢ πρὸς τέκνα καὶ κτή-
ματα. ἐν τούτῳ γάρ ἐστι τὸ οἰκονομικὸν δίκαιον. ἕτερον δὲ καὶ
τοῦτο τοῦ πολιτικοῦ δικαίου. τὸ μὲν γὰρ φυσικόν ἐστι. τὸ δὲ νόμι-
μον. φυσικὸν μὲν τὸ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχον δύναμιν, καὶ 1
οὐ τῷ δοκεῖν ἢ μή. νομικὸν δὲ, ὃ ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐδὲν διαφέρει
οὕτως ἢ ἄλλως. ὅταν δὲ θῶνται. οἷον διαφέρει τὸ μνᾶς λυ-
τροῦσθαι τὸ αἶγα θύειν. ἀλλὰ μὴ δύο πρόβατα. ἔτι ὅσα ἐπὶ
τῶν καθέκαστα νομοθετοῦσιν. οἷον τὸ θύειν βρασίδᾳ καὶ τὰ ψη-
φισματώδη. δοκεῖ δ' ἐνίοις εἶναι πάντα τοιαῦτα, ὅτι τὸ μὲν
» φύσει, ἀκίνητον. καὶ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν. ὥσπερ
» τὸ πῦρ καὶ ἐνθάδε, καὶ ἐν πέρσαις καίει. τὰ δὲ δίκαια κινούμενα
» ὁρῶσι. τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν οὕτως ἔχον. ἀλλ' ἔστιν ὥς. καίτοι παρά γε 2
» τοῖς θεοῖς ἴσως οὐδαμῶς ἔχον. παρ' ἡμῖν δ' ἔστι μέν τι καὶ φύσει
» κινητὸν μέντοι πᾶν. ἀλλ' ὅμως ἐστὶ τὸ μὲν φύσει. τὸ δ' οὐ φύσει.
ποῖον δὲ φύσει τῶν ἐνδεχομένων καὶ ἄλλως ἔχειν. καὶ ποῖον οὔ.
ἀλλὰ νομικὸν καὶ συνθήκῃ ἅπερ ἄμφω κινητά. ὁμοίως δῆλον
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. καὶ ὁ αὐτὸς ἁρμόσει διορισμός. φύσει γὰρ
ἡ δεξιὰ κρείττων. καίτοι ἐνδέχεται πάντας ἀμφιδεξίους γενέ-
σθαι. τὰ δὲ κατὰ συνθήκην καὶ συμφέρον τῶν δικαίων ὅμοιά
ἐστι τοῖς μέτροις. οὐ γὰρ πανταχοῦ ἴσα τὰ οἰνηρὰ καὶ σιτηρὰ μέτρα. 3
ἀλλ' οὗ μὲν ὠνοῦνται μείζω. οὗ δὲ πωλοῦσιν ἐλάττω. ὁμοίως
δὲ καὶ τὰ φυσικὰ ἀλλ' ἀνθρώπινα δίκαια, οὐ ταυτὰ πανταχοῦ.
ἐπεὶ οὐδὲ πολιτεία. ἀλλὰ μία μόνον πανταχοῦ κατὰ φύσιν
ἡ ἀρίστη. τῶν δὲ δικαίων καὶ νομίμων ἕκαστον ὡς τὰ καθόλου
πρὸς ἕκαστα ἔχει. τὰ μὲν γὰρ πραττόμενα πολλά. ἐκείνων δ' ἕκα-
στον ἕν. καθόλου γάρ. διαφέρει δὲ τὸ ἀδίκημα καὶ τὸ ἄδικον, καὶ
τὸ δικαίωμα καὶ τὸ δίκαιον. ἄδικον μὲν γάρ ἐστι τῇ φύσει ἢ τά-
ξει. ταυτὸ δὲ τοῦτο ὅταν πραχθῇ ἀδίκημα. πρὶν δὲ πραχθῆ- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ναι, οὔπω. ἀλλ' ἄδικον. ὅτι ὅταν πραχθῇ, ἀδίκημά ἐστιν. ὁμοίως δικαίωμα. καλεῖται δὲ μᾶλλον δικαιοπράγημα τὸ κοινόν. δικαίωμα δὲ τὸ ἐπανόρθωμα τοῦ ἀδικήματος. καθ' ἕκαστον δὲ αὐτῶν ποῖα τε εἴδη καὶ πόσα καὶ περὶ ποῖα τυγχάνει ὄντα, ὕστερον ἐπισκεπτέον. ὄντων δὲ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων τῶν εἰρημένων, ἀδικεῖ μὲν καὶ δικαιοπραγεῖ, ὅταν ἑκών τις αὐτὰ πράττῃ. ὅταν δ' ἄκων, οὔτε δικαιοπραγεῖ. ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός.

1 οἷς γὰρ συμβέβηκε δικαίοις εἶναι ἢ ἀδίκοις, πράττουσιν. ἀδίκημα

» δὲ καὶ δικαιοπράγημα ὥρισται τῷ ἑκουσίῳ. ὅταν γὰρ ἑκούσιον ᾖ, ψέγεται. ἅμα δὲ καὶ ἀδίκημα τότε ἐστίν. ὥστ' ἔσται τι ἄδικον μὲν, ἀδίκημα δὲ οὔπω. ἂν μὴ τὸ ἑκούσιον προσῇ. λέγω δὲ ἑκούσιον μὲν ὥσπερ καὶ πρότερον εἴρηται, ὃ ἄν τις τῶν ἐφ' αὐτῷ ὄντων εἰδὼς καὶ μὴ ἀγνοῶν πράττῃ μήτε ὃ, μήτε ᾧ, μήτε οὗ. οἷον τίνα τύπτει καὶ τίνι. καὶ τίνος ἕνεκα. μὴ κατὰ συμβεβηκός, μηδὲ βίᾳ. ὥσπερ εἴ τις λαβὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ τύπτει ἕτερον οὐχ

2 ἑκών. οὐ γὰρ ἐπ' αὐτῷ. ἐνδέχεται δὲ τὸν τυπτόμενον πατέρα εἶναι. τὸν δ' ὅτι μὲν ἄνθρωπος ἢ τῶν παρόντων, γινώσκειν. πατέρα δὲ ἀγνοεῖν. ὁμοίως δὲ τὸ τοιοῦτον διωρίσθω καὶ ἐπὶ τοῦ οὗ ἕνεκα. καὶ περὶ τὴν πρᾶξιν ὅλην. τὸ δὴ ἀγνοούμενον ἢ μὴ ἀγνοούμενον μὲν μὴ ἐπ' αὐτῷ δ' ὂν ἢ βίᾳ, ἀκούσιον. πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει ὑπαρχόντων εἰδότες καὶ πάσχομεν καὶ πράττομεν. ὧν οὐθὲν οὔτε ἑκούσιον οὔτε ἀκούσιόν ἐστιν. οἷον τὸ γηρᾶσαι, ἢ ἀποθνήσκειν. ἔστι δ' ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ τῶν δικαίων καὶ τὸ κατὰ

3 συμβεβηκός. καὶ γὰρ ἂν τὴν παρακαταθήκην ἀποδοίη τις ἄκων καὶ διὰ φόβον, ὃν οὔτε δίκαια πράττειν οὔτε δικαιοπραγεῖν φατέον, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ἀναγκαζόμενον καὶ ἄκοντα τὴν παρακαταθήκην μὴ ἀποδιδόντα κατὰ συμβεβηκὸς φατέον ἀδικεῖν καὶ τὰ ἄδικα πράττειν. τῶν δὲ ἑκουσίων τὰ μὲν προελόμενοι πράττομεν, τὰ δ' οὐ προελόμενοι. προελόμενοι μὲν, ὅσα προβουλευσάμενοι. ἀπροαίρετα δὲ, ὅσα ἀπροβούλευτα. τριῶν δὴ οὐσῶν βλαβῶν τῶν ἐν ταῖς κοι-

4 νωνίαις, τὰ μὲν μετ' ἀγνοίας ἁμαρτήματά ἐστιν. ὅταν μήτε ὃ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μήτε ὅ, μήτε οὗ ἕνεκα ὑπέλαβε, πράξῃ. ἢ γὰρ οὐ βάλλειν, ἢ οὐ
τούτῳ, ἢ οὐ τοῦτον, ἢ τούτου ἕνεκα ᾠήθη. ἀλλὰ συνέβη οὐχ οὗ
ἕνεκα ᾠήθη. οἷον οὐχ ἵνα τρώσῃ. ἀλλ' ἵνα κεντήσῃ, ἢ οὐχ ὅν. ἢ οὐχ
ᾧ. ὅταν μὲν οὖν παραλόγως ἡ βλάβη γένηται, ἀτύχημα. ὅταν δὲ
μὴ παραλόγως ἄνευ δὲ κακίας, ἁμάρτημα. ἁμαρτάνει μὲν γάρ,
ὅταν ἡ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ ᾖ τῆς αἰτίας. ἀτυχεῖ δ', ὅταν ἔξωθεν. ὅταν
δὲ εἰδὼς μὲν μὴ προβουλεύσας δ', ἀδίκημα. οἷον ὅσα τε διὰ θυμὸν
ἢ ἄλλα πάθη ὅσα ἀναγκαῖα ἢ φυσικὰ συμβαίνει τοῖς ἀνθρώ- 1
ποις. ταῦτα γὰρ βλάπτοντες καὶ ἁμαρτάνοντες, ἀδικοῦσι μὲν καὶ
ἀδικήματά ἐστιν, οὐ μέντοι πω ἄδικοι. διὰ ταῦτα οὐδὲ πονηροί.
οὐ γὰρ διὰ μοχθηρίαν ἡ βλάβη. ὅταν δ' ἐκ προαιρέσεως, ἄδικος
καὶ μοχθηρός. διὸ καλῶς τὰ ἐκ θυμοῦ οὐκ ἐκ προνοίας γίνεται.
οὐ γὰρ ἄρχει ὁ θυμῷ ποιῶν. ἀλλ' ὁ ὀργίσας. ἔτι δὲ οὐ περὶ τοῦ
γενέσθαι ἢ μή, ἀμφισβητεῖται, ἀλλὰ περὶ τοῦ δικαίου. ἐπὶ φαινο-
μένῃ γὰρ ἀδικίᾳ ἡ ὀργή ἐστιν. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν τοῖς συναλλάγμα-
σι περὶ τοῦ γενέσθαι ἀμφισβητοῦσιν. ὧν ἀνάγκη τὸν ἕτερον εἶναι μο- 2
χθηρόν, ἂν μὴ διὰ λήθην αὐτὸ δρῶσιν. ἀλλ' ὁμολογοῦντες πε-
ρὶ τοῦ πράγματος, περὶ δὲ τοῦ ποτέρως δίκαιον, ἀμφισβητοῦ-
σιν. ὁ δ' ἐπιβουλεύων οὐκ ἀγνοεῖ. ὥστε ὁ μὲν οἴεται ἀδικεῖσθαι,
ὁ δ' οὔ. ὁ δ' ἐὰν ᾖ ἐκ προαιρέσεως βλάπτῃ, ἀδικεῖ. καὶ κατὰ ταῦτα
ἤδη τὰ ἀδικήματα ὁ ἀδικῶν ἄδικος, ὅταν παρὰ τὸ ἀνάλογον ᾖ,
ἢ ἴσον. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ δικαίως ὅταν προελόμενος δικαιοπρα-
γῇ. δικαιοπραγεῖ δέ, ἐὰν μόνον ἑκὼν πράττῃ. τῶν δ' ἀκουσίων
τὰ μέν ἐστι συγγνωμονικά. τὰ δ' οὐ συγγνωμονικά. ὅταν μὲν γὰρ 3
μὴ μόνον ἀγνοοῦντες ἀλλὰ καὶ δι' ἄγνοιαν ἁμαρτάνουσι, συγγνω-
μονικά. ὅσα δὲ δι' ἄγνοιαν. ἀλλ' ἀγνοοῦντες μέν, διὰ πάθος δὲ
μήτε φυσικὸν μήτ' ἀνθρωπικόν, οὐ συγγνωμονικά. ἀπορήσειε
δ' ἄν τις, εἰ ἱκανῶς διώρισται περὶ τοῦ ἀδικεῖσθαι καὶ ἀδικεῖν.
» πρῶτον μὲν εἰ ἔστιν ὥσπερ Εὐριπίδης εἴρηκε λέγων, τὸ πῶς μη
» τέρα κατέκτα τὴν ἐμήν, βραχὺς λόγος. ἑκὼν ἑκοῦσαν, ἢ θέλου
» σαν οὐχ ἑκών. πότερον γάρ ἐστιν ὡς ἀληθῶς ἑκόντα ἀδικεῖσθαι
ἢ οὔ. ἀλλ' ἀκούσιον ἅπαν. ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν ἅπαν ἑκούσιον, 4

καὶ ἆρα ἅπαν οὕτως ἢ ἐκείνως ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν ἢ πᾶν
ἑκούσιον, ἢ τὸ μὲν, ἑκούσιον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοῦσθαι.
τὸ γὰρ δικαιοπραγεῖν πᾶν ἑκούσιον. ὥστ' εὔλογον ἀντικεῖσθαι
ὁμοίως καθ' ἑκάτερον, τό τ' ἀδικεῖσθαι καὶ δικαιοῦσθαι, ἢ ἑκού-
σιον ἢ ἀκούσιον εἶναι. ἄτοπον δ' ἂν δόξειε καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοῦσθαι,
εἰ πᾶν ἑκούσιον. ἔνιοι γὰρ δικαιοῦνται οὐχ ἑκόντες. ἐπεὶ καὶ τό-
δε διαπορήσειεν ἄν τις, πότερον ὁ τὸ ἄδικον πεπονθὼς ἀδικεῖ-
1 ται πᾶς, ἢ ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ πράττειν καὶ ἐπὶ τοῦ πάσχειν ἐστί. κα-
τὰ συμβεβηκὸς γὰρ ἐνδέχεται ἐπ' ἀμφοτέρων μεταλαμβάνειν
τῶν δικαίων. ὁμοίως δὲ δηλονότι καὶ ἐπὶ τῶν ἀδίκων. οὐ γὰρ ταυ-
τὸν τό, τ' ἄδικα πράττειν τῷ ἀδικεῖν. οὐδὲ τὸ ἄδικα πάσχειν τῷ
ἀδικεῖσθαι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοπραγεῖν καὶ δικαιοῦσθαι.
ἀδύνατον γὰρ ἀδικεῖσθαι μὴ ἀδικοῦντος. ἢ δικαιοῦσθαι μὴ δικαιοπραγοῦντος,
εἰ δ' ἐστὶν ἁπλῶς τὸ ἀδικεῖν τὸ βλάπτειν ἑκόντα τινα. τὸ δ' ἑκόν-
τα εἰδότα, καὶ ὃν, καὶ ᾧ, καὶ ὥς. ὁ δὲ ἀκρατὴς ἑκὼν βλάπτει
2 αὐτὸς αὑτόν, ἑκών τ' ἂν ἀδικοῖτο. κἂν ἐνδέχοιτο αὐτὸν αὑτὸν
ἀδικεῖν. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ἓν τῶν ἀπορουμένων, εἰ ἐνδέχεται αὐτὸν
αὑτὸν ἀδικεῖν, ἔτι ἑκὼν ἄν τις δι' ἀκρασίαν ὑπ' ἄλλου βλάπτοι-
το ἀδικοῦντος. ὥστ' εἴη ἂν ἑκόντα ἀδικεῖσθαι. ἢ οὐκ ὀρθὸς ὁ διο-
ρισμός. ἀλλὰ προσθετέον τῷ βλάπτειν εἰδότα, καὶ ᾧ καὶ ὡς τὸ παρὰ
τὴν ἐκείνου βούλησιν. βλάπτεται μὲν οὖν τις ἑκὼν, καὶ τἄδικα
πάσχει. ἀδικεῖται δὲ οὐδεὶς ἑκών. οὐδεὶς γὰρ βούλεται οὐδ' ὁ
ἀκρατής. ἀλλὰ παρὰ τὴν βούλησιν πράττει. οὔτε γὰρ βούλεται
3 οὐδεὶς, ὃ μὴ οἴεται εἶναι σπουδαῖον, οὔθ' ὁ ἀκρατὴς, οὐχ ἃ οἴεται
» δεῖν πράττειν, πράττει. ὁ δὲ τὰ αὑτοῦ διδοὺς ὥσπερ ὅμηρος φη-
» σὶ δοῦναι τὸν γλαῦκον τῷ διομήδει χρύσεα χαλκείων ἑκατόμ-
» βοι' ἐννεαβοίων, οὐκ ἀδικεῖται. ἐπ' αὐτῷ γάρ ἐστι τὸ διδόναι. τὸ δ' ἀ-
δικεῖσθαι οὐκ ἐπ' αὐτῷ. ἀλλὰ τὸν ἀδικοῦντα δεῖ ὑπάρχειν. περὶ
μὲν οὖν τοῦ ἀδικεῖσθαι ὅτι οὐχ ἑκούσιον, δῆλον. ἔτι δ' ὧν προειλό-
μεθα δὲ ἐστὶν εἰπεῖν, πότερόν ποτε ἀδικεῖ ὁ νείμας, ἢ ὁ παρὰ τὴν
ἀξίαν τὸ πλέον ἔχων, εἰ ἔστιν αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν. εἰ γὰρ ἐνδέχεται τὸ
4 πρότερον λεχθέν, καὶ ὁ διανέμων ἀδικεῖ. ἀλλ' οὐχ ὁ ἔχων τὸ πλέον

εἴ τις πλεῖον αὑτοῦ ἑτέρῳ νέμει εἰδὼς, καὶ ἑκὼν αὐτὸς αὑτὸν
ἀδικεῖ. ὅπερ δοκοῦσιν οἱ μέτριοι ποιεῖν. ὁ γὰρ ἐπιεικὴς ἐλαττωτι-
κός ἐστιν. ἢ οὐδὲ τοῦτο ἁπλοῦν. ἑτέρου γὰρ ἀγαθοῦ εἰ ἔτυχε,
πλεονεκτεῖ, οἷον δόξης ἢ τοῦ ἁπλῶς καλοῦ. ἔτι λύεται κατὰ τὸν
διορισμὸν ἀδικεῖν. οὐδὲν γὰρ παρὰ τὴν αὑτοῦ πάσχει βούλη-
σιν. ὥστε οὐκ ἀδικεῖται διά γε τοῦτο. ἀλλ' εἴπερ, βλάπτεται μό-
νον. φανερὸν δὲ, ὅτι καὶ ὁ διανέμων ἀδικεῖ. ἀλλ' οὐχ ὁ τὸ πλέον
ἔχων ἀεί. οὐ γὰρ ᾧ τὸ ἄδικον ὑπάρχει ἀδικεῖ. ἀλλ' ᾧ τὸ ἑκόντα 1
τοῦτο ποιεῖν. τοῦτο δ' ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς πράξεως, ἥ ἐστιν ἐν τῷ δια-
νέμοντι, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ λαμβάνοντι. ἔτι ἐπεὶ πολλαχῶς τὸ ποιεῖν
λέγεται, καὶ ἔστιν ὥστε τὰ ἄψυχα κτείνει, καὶ ἡ χεὶρ καὶ ὁ οἰκέτης,
ἐπιτάξαντος μὲν οὐκ ἀδικεῖ. ποιεῖ δὲ τὰ ἄδικα. ἔτι εἰ μὲν ἀγνο-
ῶν ἔκρινεν, οὐκ ἀδικεῖ κατὰ τὸ νομικὸν δίκαιον. οὐδ' ἄδικος ἡ
κρίσις ἐστίν. ἔστι δ' ὡς ἄδικος. ἕτερον γὰρ τὸ νομικὸν δίκαιον καὶ
τὸ πρῶτον. εἰ δὲ γινώσκων ἔκρινεν ἀδίκως, πλεονεκτεῖ καὶ αὐτὸς
ἢ χάριτος ἢ τιμωρίας. ὥσπερ οὖν καὶ εἴ τις μερίσαιτο τοῦ ἀδι- 2
κήματος. καὶ ὁ ταῦτα κρίνας ἀδίκως πλέον ἔχει. καὶ γὰρ ἐπ' ἐκεί-
νῳ κρίνας τὸν ἀγρὸν, οὐκ ἀγρὸν ἀλλ' ἀργύριον ἔλαβεν. οἱ δ' ἄν-
θρωποι ἐφ' ἑαυτοῖς οἴονται εἶναι τὸ ἀδικεῖν. διὸ καὶ τὸ δίκαιον
εἶναι ῥάδιον. τὸ δ' οὐκ ἔστι. συγγενέσθαι μὲν γὰρ τῇ τοῦ γείτονος
γυναικὶ καὶ πατάξαι τὸν πλησίον, καὶ δοῦναι τῇ χειρὶ τὸ ἀρ-
γύριον, ῥάδιον καὶ ἐπ' αὐτοῖς. ἀλλὰ τὸ ὡδὶ ἔχοντας ταυτὸ ποιεῖν
οὔτε ῥάδιον οὔτε ἐπ' αὐτοῖς. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ δίκαια τὸ γνῶ-
ναι καὶ τὰ ἄδικα, οὐδὲν οἴονται σοφὸν εἶναι. ὅτι περὶ ὧν οἱ νό- 3
μοι λέγουσιν, οὐ χαλεπὸν συνιέναι. ἀλλ' οὐ ταῦτ' ἐστὶ τὰ δί-
» καια ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. ἀλλὰ πῶς πραττόμενα καὶ
» πῶς νεμόμενα δίκαια. τοῦτο δὲ πλέον ἔργον ἢ τὰ ὑγιεινὰ εἰδέ-
» ναι. ἐπεὶ κἀκεῖ μέλι καὶ οἶνον καὶ ἐλλέβορον καὶ καῦσιν καὶ
» τομὴν εἰδέναι ῥάδιον. ἀλλὰ πῶς δεῖ εἶναι πρὸς ὑγίειαν καὶ τίνι
» καὶ πότε, τοσοῦτον ἔργον, ὅσον ἰατρὸν εἶναι. διὰ ταυτὸ δὲ τοῦτο
καὶ τοῦ δικαίου οἴονται εἶναι οὐδὲν ἧττον τὸ ἀδικεῖν. ὅτι οὐχ ἧττον
ὁ δίκαιος ἀλλὰ καὶ μᾶλλον δύναιτ' ἂν ἕκαστον πρᾶξαι τούτων. 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καὶ γὰρ συγγενέσθαι γυναικὶ καὶ πατάξαι. καὶ ὁ ἀνδρεῖος τὴν
ἀσπίδα ἀφεῖναι καὶ στραφεὶς ἐφ᾽ ὁποτεραοῦν τρέχειν. ἀλλὰ
τὸ δειλαίνειν καὶ τὸ ἀδικεῖν οὐ τὸ ταῦτα ποιεῖν ἐστι πλὴν κα-
τὰ συμβεβηκός. ἀλλὰ τὸ ὡδί, ἔχοντα ταῦτα ποιεῖν, ὥσπερ καὶ
τὸ ἰατρεύειν καὶ τὸ ὑγιάζειν. οὐ τέμνειν. ἢ μὴ τέμνειν. ἢ φαρμα-
κεύειν, ἢ μὴ φαρμακεύειν ἐστίν. ἀλλὰ τὸ ὡδί. ἔστι δὲ καὶ τὰ δί-
καια ἐν τούτοις, οἷς μέτεστι τῶν ἁπλῶς ἀγαθῶν. ἔχουσι δ᾽ ὑ-
1 περβολὴν ἐν τούτοις καὶ ἔλλειψιν. τοῖς μὲν γάρ ἐστιν ὑπερβο-
λὴ αὐτῶν, οἷον ἴσως τοῖς θεοῖς. τοῖς δ᾽ οὐδὲν μόριον ὠφέλι-
μον τοῖς ἀνιάτως κακοῖς. ἀλλὰ πάντα βλάπτει. τοῖς δὲ μέχρι
του, τἀνθρώπινόν ἐστι. περὶ δὲ ἐπιεικείας καὶ τοῦ ἐπιεικοῦς ἔ-
χει, ἡ μὲν ἐπιείκεια πρὸς δικαιοσύνην, τὸ δ᾽ ἐπιεικὲς πρὸς
τὸ δίκαιον, ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν. οὔτε γὰρ ὡς ταυτὸν ἁ-
πλῶς, οὔτε ὡς ἕτερον τῷ γένει φαίνεται σκοπουμένοις.
καὶ ὅτε μὲν τὸ ἐπιεικὲς ἐπαινοῦμεν, καὶ ἄνδρα τὸν τοιοῦ-
2 τον. ὥστε καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα ἐπαινοῦντες μεταφέρομεν ἀντὶ
τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἐπιεικέστερον ὅτι βέλτιον δηλοῦντες. ὅτε δὲ τῷ
λόγῳ ἀκολουθοῦσι, φαίνεται ἄτοπον, εἰ τὸ ἐπιεικὲς παρὰ τὸ
δίκαιόν τι ὂν ἐπαινετόν. ἔστι γὰρ ἢ τὸ δίκαιον οὐ σπουδαῖον, ἢ
τὸ ἐπιεικὲς οὐ δίκαιον, εἰ ἄλλο. ἢ εἰ ἄμφω σπουδαῖά ἐστιν. ἡ μὲν
οὖν ἀπορία σχεδὸν συμβαίνει διὰ ταῦτα περὶ τὸ ἐπιεικές. ἔχει
δὲ ἅπαντα τρόπον ὀρθῶς. καὶ οὐδὲν ὑπεναντίον ἑαυτοῖς. τό,
τε γὰρ ἐπιεικὲς δικαίου τινὸς ὄν, βέλτιόν ἐστι τοῦ δικαίου. ταυ-
3 τὸν ἄρα δίκαιον καὶ ἐπιεικές. καὶ ἀμφοῖν σπουδαίων ὄντων,
κρεῖττον τὸ ἐπιεικές. ποιεῖ δὲ τὴν ἀπορίαν, ὅτι τὸ ἐπιεικές,
δίκαιον μέν ἐστιν οὐ κατὰ νόμον δέ. ἀλλ᾽ ἐπανόρθωμα δικαίου
» νομίμου. αἴτιον δ᾽ ὅτι ὁ μὲν νόμος καθόλου πᾶς. περὶ ἐ-
» νίων δὲ οὐχ οἷόν τε ὀρθῶς εἰπεῖν καθόλου. ἐν οἷς οὖν ἀνάγ-
» κη μὲν εἰπεῖν καὶ μή, οἷόν τε δὲ ὀρθῶς, τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖον
» λαμβάνει ὁ νόμος, οὐκ ἀγνοῶν τὸ ἁμαρτανόμενον. καὶ ἔστιν οὐ-
θὲν ἧττον ὀρθῶς. τὸ γὰρ ἁμάρτημα οὐκ ἐν τῷ νόμῳ, οὐδ᾽ ἐν
4 τῷ νομοθέτῃ. ἀλλ᾽ ἐν τῇ φύσει τοῦ πράγματός ἐστιν. εὐθὺς γὰρ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τοιαύτη ἡ τῶν πρακτῶν ὕλη ἐστίν. ὅταν οὖν λέγῃ μὲν ὁ νόμος
καθόλου, συμβῇ δ' ἐπὶ τούτοις παρὰ τὸ καθόλου, τό, τε ὀρ-
θῶς ἔχειν παραλείπει ὁ νομοθέτης. καὶ ἥμαρτεν ἁπλῶς εἰ-
πὼν ἐπανορθοῦν τὸ ἐλλειφθέν, ὃ κἂν ὁ νομοθέτης αὐτὸς εἶπε
παρών, καὶ εἰ ᾔδει ἐνομοθέτησε. διὸ δίκαιον μέν ἐστι καὶ βέλτι-
στον τινὸς δικαίου, οὐ τοῦ ἁπλῶς δέ, ἀλλὰ τοῦ διὰ τὸ ἁπλῶς
ἁμαρτήματος. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ φύσις ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς ἐπανόρθω-
μα νόμου, ᾗ ἐλλείπει διὰ τὸ καθόλου. τοῦτο γὰρ αἴτιον καὶ τοῦ 1
» μὴ πάντα κατὰ νόμον εἶναι, ὅτι περί τινων, ἀδύνατον θέσθαι
» νόμον. ὥστε ψηφίσματος δεῖ. τοῦ γὰρ ἀορίστου ἀόριστος καὶ ὁ-
» κανών ἐστιν. ὥσπερ καὶ τῆς λεσβίας οἰκοδομίας ὁ μολίβδι-
» νος κανών. πρὸς γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ λίθου μετακινεῖται καὶ οὐ
» μένει ὁ κανών. καὶ τὸ ψήφισμα πρὸς τὰ πράγματα. τί μὲν οὖν
ἐστὶ τὸ ἐπιεικές, καὶ τί τὸ δίκαιον καὶ τίνος δικαίου βέλτιον,
δῆλον. φανερὸν δ' ἐκ τούτου, καὶ ὁ ἐπιεικὴς τίς ἐστιν. ὁ γὰρ τῶν
τοιούτων προαιρετικὸς καὶ μὴ ὁ ἀκριβοδίκαιος ἐπὶ τὸ χεῖρον, 2
ἀλλ' ἐλαττωτικός, καίπερ ἔχων τὸν νόμον βοηθόν, ἐπιεικής
ἐστι. καὶ ἡ ἕξις αὕτη ἐπιείκεια δικαιοσύνη τις οὖσα καὶ οὐχ
ἑτέρα τις ἕξις. πότερον δὲ ἐνδέχεται ἑαυτὸν ἀδικεῖν ἢ οὔ, φα-
νερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων. τὰ μὲν γάρ ἐστι τῶν δικαίων τὰ κατὰ
πᾶσαν ἀρετὴν ὑπὸ τοῦ νόμου τεταγμένα. οἷον οὐ κελεύει
ἑαυτὸν ἀποκτιννύναι ὁ νόμος, ἃ δὲ μὴ κελεύει, ἀπαγορεύει. ἔ-
τι ὅταν παρὰ τὸν νόμον βλάπτηται μὴ ἀντιβλάπτων, ἑκὼν ἀ-
δικεῖ. ἑκὼν δὲ ὁ εἰδὼς καὶ ὃν καὶ ᾧ. ὁ δὲ δι' ὀργὴν ἑαυτὸν σφάτ- 4
των ἑκὼν τοῦτο δρᾷ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ὃ οὐκ ἐᾷ ὁ νόμος.
ἀδικεῖ ἄρα. ἀλλὰ τίνα ἢ τὴν πόλιν, αὑτὸν δ' οὔ. ἑκὼν γὰρ πά-
σχει. ἀδικεῖται δ' οὐδεὶς ἑκών. διὸ καὶ ἡ πόλις ζημιοῖ. καί τις
ἀτιμία πρόσεστι τῷ ἑαυτὸν διαφθείραντι, ὡς τὴν πόλιν ἀδι-
κοῦντι. ἔτι καθ' ὃ ἄδικος ὁ μόνον ἀδικῶν καὶ μὴ ὅλως φαῦ-
λος, οὐκ ἔστιν ἀδικῆσαι ἑαυτόν. τοῦτο γὰρ ἄλλο ἐκείνου. ἔστι γάρ
πως ὁ ἄδικος οὕτω πονηρὸς ὥσπερ ὁ δειλός. οὐχ ὡς ὅλην
ἔχων τὴν πονηρίαν. ὥστ' οὐδὲ καθ' αὐτὴν ἀδικίαν. ἅμα τ' ἂν 4

τῷ ἐν ἀφαιρεῖσθαι καὶ προστίθεσθαι τὸ αὐτό. τοῦτο δ' ἀδύνα-
τον. ἀλλ' ἀεὶ ἐν πλείοσιν ἀνάγκη εἶναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδι-
κον. ἔτι δὲ ἑκούσιόν τε καὶ ἐκ προαιρέσεως καὶ πρότερον. ὁ
γὰρ, διότι ἔπαθε καὶ τὸ αὐτὸ ἀντιποιῶν οὐ δοκεῖ ἀδικεῖν. αὐ-
τὸς δ' αὑτὸν τὰ αὐτὰ ἅμα καὶ πάσχει καὶ ποιεῖ. ἔτι εἴη ἂν ἑκόν-
τα ἀδικεῖσθαι. πρὸς δὲ τούτοις ἄνευ τῶν κατὰ μέρος ἀδικη-
μάτων ἀδικεῖ οὐδείς. μοιχεύει δ' οὐδεὶς τὴν ἑαυτοῦ. οὐδὲ τοι-
1 χωρυχεῖ τὸν ἑαυτοῦ τοῖχον. οὐδὲ κλέπτει τὰ ἑαυτοῦ. ὅλως δὲ
λύεται τὸ αὑτὸν ἀδικεῖν καὶ κατὰ τὸν διορισμὸν τῆς περὶ τοῦ
ἑκουσίως ἀδικεῖσθαι. φανερὸν δὲ, καὶ ὅτι ἄμφω μὲν φαῦλα
καὶ τὸ ἀδικεῖσθαι καὶ τὸ ἀδικεῖν. τὸ μὲν γὰρ ἔλαττον, τὸ δὲ
πλέον ἔχειν ἐστὶ τοῦ μέσου. καὶ ὥσπερ ὑγιεινὸν μὲν ἐν ἰατρικῇ,
εὐεκτικὸν δὲ ἐν γυμναστικῇ, ἀλλ' ὅμως χεῖρον τὸ ἀδικεῖν. τὸ μὲν
γὰρ ἀδικεῖν μετὰ κακίας καὶ ψεκτόν, καὶ κακίας ἢ τῆς τε-
λείας ἁπλῶς ἢ ἐγγύς. οὐ γὰρ πᾶν τὸ ἑκούσιον μετὰ ἀδικίας.
2 τὸ δ' ἀδικεῖσθαι ἄνευ κακίας, ἀδικίας. καθ' αὑτὸ μὲν οὖν τὸ
ἀδικεῖσθαι ἧττον φαῦλον. κατὰ συμβεβηκὸς δὲ οὐδὲν κωλύει
μεῖζον κακόν. ἀλλ' οὐδὲν μέλει τῇ τέχνῃ. ἀλλὰ πλευρῖτιν λέ-
γει μείζω νόσον προσπταίσματος. καίτοι γένοιτ' ἄν ποτε θά-
τερον κατὰ συμβεβηκός. εἰ προσπταίσαντα διὰ τὸ πεσεῖν συμ-
βαίη ἢ ὑπὸ τῶν πολεμίων ληφθῆναι καὶ ἀπο-
θανεῖν. κατὰ μεταφορὰν δὲ καὶ ὁμοιότητα ἐστὶν οὐχ αὐτῷ
πρὸς αὑτὸν δίκαιον. ἀλλὰ τῶν αὐτοῦ τισίν. οὐ πᾶν δὲ δίκαιον,
4 ἀλλὰ τὸ δεσποτικὸν ἢ τὸ οἰκονομικόν. ἐν τούτοις γὰρ τοῖς λό-
γοις διέστηκε, τὸ λόγον ἔχον μέρος τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἄλο-
γον, εἰς ἃ δὴ βλέπουσι καὶ δοκεῖ εἶναι ἀδικία πρὸς αὑτόν. ὅτι
ἐν τούτοις ἐστὶ πάσχειν τι παρὰ τὰς ἑαυτῆς ὀρέξεις. ὥσπερ οὖν
ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ εἶναι πρὸς ἄλληλα δίκαιόν τι καὶ τού-
τοις. περὶ μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ τῶν ἄλλων ἠθικῶν ἀρε-
τῶν, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

4 ΤΈΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Δ΄.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΕΥ̓ΔΗΜΊΩΝ, ΤῸ Ε΄.

ΕΠΕῚ δὲ τυγχάνομεν πρότερον εἰρηκότες,
ὅτι δεῖ τὸ μέσον αἱρεῖσθαι μὴ τὴν ὑπερβο
λὴν μηδὲ τὴν ἔλλειψιν, τὸ δὲ μέσον ἐστὶν ὡς ὁ
λόγος ὁ ὀρθὸς λέγει, τοῦτο διέλωμεν. ἐν πά 1
σαις γὰρ ταῖς εἰρημέναις πράξεσι καθάπερ
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἔστι τις σκοπός. πρὸς ὃν
ἀποβλέπων ὁ τὸν λόγον ἔχων ἐπιτείνει καὶ ἀνίησι. καί τις
ἐστὶν ὅρος τῶν μεσοτήτων, ἅς μεταξύ φαμεν εἶναι τῆς ὑπερ-
βολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως, οὔσης κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. ἔστι
δὲ τὸ μὲν εἰπεῖν οὕτως, ἀληθὲς μέν, οὐθὲν δὲ σαφές. καὶ γὰρ
ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιμελείαις, περὶ ὅσας ἐστὶν ἐπιστήμη, τοῦτ' ἀ-
ληθὲς εἰπεῖν. ὅτι οὔτε πλείω οὔτε ἐλάττω δεῖ πονεῖν, οὐδὲ 2
ῥαθυμεῖν. ἀλλὰ τὰ μέσα καὶ ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος. τοῦτο δὲ μό-
νον ἔχων ἄν τις οὐδὲν ἂν εἰδείη πλέον. οἷον ποῖα δεῖ προσφέ-
ρεσθαι πρὸς τὸ σῶμα, εἴ τις εἴπειεν. ὅτι ὡς ἡ ἰατρικὴ κελεύει
καὶ ὡς ὁ ταύτην ἔχων. διὸ δεῖ καὶ περὶ τὰς τῆς ψυχῆς ἕξεις
μὴ μόνον ἀληθῶς εἶναι τοῦτο εἰρημένον ἀλλὰ καὶ διωρισμέ-
νον, τίς τε ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος. καὶ τούτου τίς ὅρος. τὰς δὲ τῆς
ψυχῆς ἀρετὰς διελόμενοι, τὰς μὲν εἶναι τοῦ ἤθους ἔφαμεν, τὰς
δέ, τῆς διανοίας. περὶ μὲν οὖν τῶν ἠθικῶν διεληλύθαμεν. 3
περὶ δὲ τῶν λοιπῶν. περὶ ψυχῆς πρῶτον εἰπόντες λέγωμεν
οὕτω. πρότερον μὲν οὖν ἐλέχθη δύο εἶναι τῆς ψυχῆς μέρη,
τό, τε λόγον ἔχον καὶ τὸ ἄλογον, νῦν δὲ περὶ τοῦ λόγον ἔχον-
τος τὸν αὐτὸν τρόπον διαιρετέον. καὶ ὑποκείσθω δύο τὰ λόγον
ἔχοντα. ἓν μέν, ᾧ θεωροῦμεν τὰ τοιαῦτα τῶν ὄντων, ὅσων αἱ
ἀρχαὶ μὴ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν. ἓν δέ, τῶν ἃ ἐνδέχονται.
πρὸς γὰρ τὰ τῷ γένει ἕτερα. καὶ τῶν τῆς ψυχῆς μορίων, ἕ-
τερον τῷ γένει τὸ πρὸς ἑκάτερον πεφυκός. εἴπερ καθ' ὁμοιό- 4

τητα καὶ οἰκειότητα ἡ γνῶσις ὑπάρχει αὐτοῖς. λεγέσθω δὲ
τούτων, τὸ μὲν ἐπιστημονικόν. τὸ δὲ, λογιστικόν. τὸ γὰρ βουλεύε-
σθαι καὶ λογίζεσθαι ταυτόν. οὐδεὶς δὲ βουλεύεται περὶ τῶν
μὴ ἐνδεχομένων ἄλλως ἔχειν. ὥστε τὸ λογιστικόν ἐστιν ἕν τι μέ-
ρος τοῦ λόγον ἔχοντος. ληπτέον ἄρα, ἑκατέρου τούτων τίς ἡ
βελτίστη ἕξις. αὕτη γὰρ ἀρετὴ ἑκατέρου. ἡ δ' ἀρετὴ πρὸς τὸ
» ἔργον τὸ οἰκεῖον. τρία δ' ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ τὰ κύρια πράξεως καὶ
1 ἀληθείας, αἴσθησις, νοῦς, ὄρεξις. τούτων δ' ἡ αἴσθησις οὐδε-
μιᾶς ἀρχὴ πράξεως. δῆλον δὲ, τῷ τὰ θηρία αἴσθησιν μὲν ἔ-
χειν, πράξεως δὲ μὴ κοινωνεῖν. ἔστι δ' ὅπερ ἐν διανοίᾳ κατάφα-
σις καὶ ἀπόφασις, τοῦτο ἐν ὀρέξει δίωξις καὶ φυγή. ὥστ' ἐπει-
δὴ ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ ἕξις προαιρετική, ἡ δὲ προαίρεσις ἕξις βου-
λευτική, δεῖ διὰ μὲν ταῦτα τόν τε λόγον ἀληθῆ εἶναι καὶ τὴν
ὄρεξιν ὀρθήν. εἴπερ ἡ προαίρεσις σπουδαία. καὶ τὰ αὐτὰ τὸν
μὲν φάναι. τὴν δὲ, διώκειν. αὕτη μὲν οὖν ἡ διάνοια καὶ ἡ ἀλή-
2 θεια πρακτική. τῆς δὲ θεωρητικῆς διανοίας καὶ μὴ πρακτι-
» κῆς μηδὲ ποιητικῆς, τὸ εὖ καὶ κακῶς, τἀληθές ἐστι καὶ τὸ ψεῦ-
» δος. τοῦτο γάρ ἐστι παντὸς διανοητικοῦ ἔργον. τοῦ δὲ πρακτι-
» κοῦ καὶ διανοητικοῦ ἀλήθεια ὁμολόγως ἔχουσα τῇ ὀρέξει τῇ
» ὀρθῇ. πράξεως μὲν οὖν ἀρχὴ προαίρεσις, ὅθεν ἡ κίνησις, ἀλ-
λ' οὐχ οὗ ἕνεκα. προαιρέσεως δὲ ὄρεξις καὶ ὁ λόγος ὁ ἕνεκα
τινος. διὸ οὔτ' ἄνευ νοῦ καὶ διανοίας, οὔτ' ἄνευ ἠθικῆς ἐστιν ἕ-
ξεως ἡ προαίρεσις, εὐπραξία γάρ. καὶ τὸ ἐναντίον ἐν πρά-
3 ξει ἄνευ διανοίας καὶ ἤθους οὐκ ἔστι. διάνοια δὲ αὕτη οὐθὲν
» κινεῖ. ἀλλ' ἡ ἕνεκά του καὶ πρακτική. αὕτη γὰρ καὶ τῆς ποιη-
» τικῆς ἄρχει. ἕνεκα γάρ του ποιεῖ πᾶς ὁ ποιῶν. καὶ οὐ τέλος ἁ-
» πλῶς, ἀλλὰ πρός τι καὶ τινος τὸ ποιητικόν. ἀλλ' οὐ τὸ πρακ-
τόν. ἡ γὰρ εὐπραξία τέλος. ἡ δ' ὄρεξις τούτου. διὸ ἢ ὀρεκτικὸς
νοῦς ἡ προαίρεσις. ἢ ὄρεξις διανοητική. καὶ ἡ τοιαύτη ἀρχὴ
ἄνθρωπος. οὐκ ἔστι δὲ προαιρετὸν οὐδὲν γεγονός. οἷον οὐδεὶς
προαιρεῖται Ἴλιον πεπορθηκέναι. οὐδὲ γὰρ βουλεύεται πε-
4 ρὶ τοῦ γεγονότος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐσομένου καὶ ἐνδεχομένου. τὸ

γενητὸν οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι. διὸ ὀρθῶς Ἀγάθων,
μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται ἀγένητα ποιεῖν, ἅσσ' ἂν
ᾖ πεπραγμένα. ἀμφοτέρων δὴ τῶν νοητικῶν μορίων ἀλήθεια
τὸ ἔργον. καθ' ἃς οὖν μάλιστα ἕξεις ἀληθεύσει, ἑκάτερον, αὗ-
ται αἱ ἀρεταὶ ἀμφοῖν. ἀρξάμενοι οὖν ἄνωθεν περὶ αὐτῶν πά-
λιν λέγωμεν, ἔστω δὴ οἷς ἀληθεύει ἡ ψυχὴ, τῷ καταφάναι ἢ ἀπο-
φάναι, πέντε τὸν ἀριθμόν. ταῦτα δ' ἐστὶ τέχνη, ἐπιστήμη, φρόνη-
σις, σοφία, νοῦς. ὑπολήψει γὰρ καὶ δόξῃ ἐνδέχεται διαψεύδε- 1
σθαι, ἐπιστήμη μὲν οὖν τί ἐστιν, ἐντεῦθεν φανερόν. εἰ δεῖ ἀκρι-
βολογεῖσθαι καὶ μὴ ἀκολουθεῖν ταῖς ὁμοιότησι. πάντες γὰρ
ὑπολαμβάνομεν, ὃ ἐπιστάμεθα μὴ ἐνδέχεσθαι ἄλλως ἔχειν.
τὰ δ' ἐνδεχόμενα ἄλλως ὅταν ἔξω τοῦ θεωρεῖν γένηται, λανθάνει
εἰ ἔστιν ἢ μή. ἐξ ἀνάγκης ἄρα ἐστὶ τὸ ἐπιστητόν. ἀΐδιον ἄρα. τὰ
γὰρ ἐξ ἀνάγκης ὄντα ἁπλῶς πάντα ἀΐδια. τὰ δ' ἀΐδια, ἀγένη-
τα καὶ ἄφθαρτα. ἔτι διδακτὴ ἅπασα ἡ ἐπιστήμη δοκεῖ εἶναι.
καὶ τὸ ἐπιστητὸν μαθητόν. ἐκ προγινωσκομένων δὲ πᾶσα δι- 2
δασκαλία, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς λέγομεν. ἡ μὲν γὰρ
δι' ἐπαγωγῆς. ἡ δὲ, συλλογισμῷ. ἡ μὲν δὴ ἐπαγωγὴ, ἀρχή ἐστι
καὶ τοῦ καθόλου. ὁ δὲ συλλογισμὸς ἐκ τῶν καθόλου. εἰσὶν ἄ-
ρα ἀρχαὶ, ἐξ ὧν συλλογισμὸς ὧν οὐκ ἔστι συλλογισμός. ἐπα-
γωγὴ ἄρα. ἡ μὲν ἄρα ἐπιστήμη ἐστὶν, ἕξις ἀποδεικτική. καὶ ὅσα
ἄλλα προσδιοριζόμεθα ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς. ὅταν γάρ πως
πιστεύῃ, καὶ γνώριμοι αὐτῷ ὦσιν αἱ ἀρχαὶ, ἐπίσταται. εἰ γὰρ
μὴ μᾶλλον τοῦ συμπεράσματος, κατὰ συμβεβηκὸς ἕξει τὴν ἐ- 4
πιστήμην. περὶ μὲν οὖν ἐπιστήμης διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦ-
τον. τοῦ δ' ἐνδεχομένου ἄλλως ἔχειν ἐστί τι καὶ ποιητὸν καὶ
πρακτόν, ἕτερον δ' ἐστὶ ποίησις καὶ πρᾶξις. πιστεύομεν δὲ πε-
ρὶ αὐτῶν καὶ τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις. ὥστε καὶ ἡ μετὰ λόγου
ἕξις πρακτικὴ, ἕτερόν ἐστι τῆς μετὰ λόγου ποιητικῆς ἕξεως. διὸ
οὐδὲ περιέχεται ὑπ' ἀλλήλων, οὔτε γὰρ ἡ πρᾶξις ποίησις,
οὔτε ἡ ποίησις πρᾶξίς ἐστιν. ἐπεὶ δ' ἡ οἰκονομικὴ τέχνη τίς ἐστι.
καὶ ὥσπερ ἕξις τις μετὰ λόγου ποιητική, καὶ οὐδεμία οὔτε τε- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

χνη ἐστίν, ἥτις οὐ μετὰ λόγου ποιητικὴ ἕξις ἐστίν. οὔτε τοιαύτη ἣ
οὐ τέχνη, τὸ αὐτὸ ἂν εἴη τέχνη καὶ ἕξις μετὰ λόγου ἀληθοῦς
ποιητική. ἔστι δὲ τέχνη πᾶσα περὶ γένεσιν. καὶ τὸ τεχνάζειν
καὶ θεωρεῖν ὅπως ἂν γένηταί τι τῶν ἐνδεχομένων καὶ εἶναι
καὶ μὴ εἶναι, καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ ποιοῦντι ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ
ποιουμένῳ. οὔτε γὰρ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων ἢ γινομένων ἡ
τέχνη ἐστὶν οὔτε τῶν κατὰ φύσιν. ἐν αὑτοῖς γὰρ ἔχουσι ταῦ-
1 την ἀρχήν. ἐπεὶ δὲ ποίησις καὶ πρᾶξις ἕτερον, ἀνάγκη τὴν
τέχνην ποιήσεως ἀλλ' οὐ πράξεως εἶναι. καὶ τρόπον τινὰ πε-
» ρὶ ταῦτ' ἐστὶν ἡ τύχη. καθάπερ καὶ Ἀγάθων φησί. τέχνη τύ-
» χην ἔστερξε, καὶ τύχη τέχνην. ἡ μὲν οὖν τέχνη, ὥσπερ εἴρη-
ται ἕξις τις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητική ἐστιν. ἡ δ' ἀτεχνία,
τοὐναντίον μετὰ λόγου ψευδοῦς ποιητικὴ ἐστιν ἕξις, περὶ τὸ
ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν. περὶ δὲ φρονήσεως οὕτως ἂν λά-
βοιμεν θεωρήσαντες, τίνας λέγομεν τοὺς φρονίμους. δοκεῖ δὴ
2 φρονίμου εἶναι, τὸ δύνασθαι καλῶς βουλεύσασθαι περὶ
τὰ αὑτῷ ἀγαθὰ καὶ συμφέροντα οὐ κατὰ μέρος, οἷον οὐ
πρὸς ὑγίειαν ἢ ἰσχύν, ἀλλὰ ποῖα πρὸς τὸ εὖ ζῆν. σημεῖον δ'
ὅτι καὶ τοὺς περί τι φρονίμους λέγομεν, ὅταν πρὸς τὸ τέλος
τι σπουδαῖον εὖ λογίσωνται, ὧν μή ἐστι τέχνη. ὥστε καὶ ὅλως
ἂν φρόνιμος εἴη ὁ βουλευτικός. βουλεύεται δ' οὐδεὶς περὶ
τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν, οὐδὲ τῶν μὴ ἐνδεχομένων αὐτῷ
πρᾶξαι. ὥστ' εἴπερ ἐπιστήμη μὲν μετ' ἀποδείξεως. ὧν δ' αἱ ἀρ-
4 χαὶ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν, τούτων μὴ ἔστιν ἀπόδειξις. πάντα
γὰρ ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν. καὶ οὐκ ἔστι βουλεύσασθαι
περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων, οὐκ ἂν εἴη ἡ φρόνησις ἐπιστήμη οὔ-
τε τέχνη. ἐπιστήμη μὲν, ὅτι ἐνδέχεται τὸ πρακτὸν ἄλλως ἔ-
χειν. τέχνη δὲ, ὅτι ἄλλο τὸ γένος πράξεως καὶ ποιήσεως. λεί-
πεται δ' ἄρ' αὐτὴν εἶναι ἕξιν ἀληθῆ μετὰ λόγου πρακτικὴν
περὶ τὰ ἀνθρώπῳ ἀγαθὰ καὶ κακά. τῆς μὲν γὰρ ποιήσεως ἕ-
τερον τὸ τέλος. τῆς δὲ πράξεως οὐκ ἂν εἴη. ἔστι γὰρ αὐτὴ ἡ εὐπραξ
4

ξία τέλος. διὰ τοῦτο περικλέα καὶ τοὺς τοιούτους οἰόμεθα φρονίμους εἶναι, ὅτι τὰ αὐτοῖς ἀγαθὰ καὶ τὰ τοῖς ἀνθρώποις δύνανται θεωρεῖν. εἶναι δὲ τοιούτους ἡγούμεθα τοὺς οἰκονομικοὺς καὶ πολιτικούς. ἔνθεν καὶ τὴν σωφροσύνην τούτῳ προσαγορεύομεν τῷ ὀνόματι, σώζουσαν τὴν γὰρ φρόνησιν. σώζει δὲ τὴν τοιαύτην ὑπόληψιν. οὐ διαφθείρει, οὐ δὲ διαστρέφει τὸ ἡδὺ καὶ λυπηρόν. οἷον ὅτι τὸ τρίγωνον δύο ὀρθὰς ἴσας ἔχει ἢ οὐκ ἔχει. ἀλλὰ τὰς περὶ τὸ πρακτόν. αἱ μὲν γὰρ ἀρχαὶ τῶν πρακτῶν. 1
τὸ οὗ ἕνεκα τὰ πρακτά. τῷ δὲ διεφθαρμένῳ δι' ἡδονὴν ἢ λύπην, εὐθὺς οὐ φαίνεται ἀρχή. οὐ δὲ δεῖ τούτου ἕνεκα, οὐ δὲ διὰ τοῦτο αἱρεῖσθαι πάντα καὶ πράττειν. ἔστι γὰρ ἡ κακία φθαρτικὴ ἀρχῆς. ὥστ' ἀνάγκη τὴν φρόνησιν ἕξιν εἶναι μετὰ λόγου ἀληθῆ περὶ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ πρακτικήν. ἀλλὰ μὴν τέχνης μέν ἐστιν ἀρετή. φρονήσεως δ' οὐκ ἔστι. καὶ ἐν μὲν τέχνῃ ὁ ἑκὼν ἁμαρτάνων αἱρετώτερος. περὶ δὲ φρόνησιν ἧττον. ὥσπερ καὶ περὶ τὰς ἀρετάς. δῆλον οὖν, ὅτι ἀρετή τις ἐστὶ καὶ οὐ τέχνη. 2
δυοῖν δὲ τοῖν μεροῖν τῆς ψυχῆς τῶν λόγον ἐχόντων, θατέρου ἂν εἴη ἀρετὴ τοῦ δοξαστικοῦ. ἥ τε γὰρ δόξα περὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν ἐστὶ καὶ ἡ φρόνησις. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἕξις μετὰ λόγου μόνον. σημεῖον δ' ὅτι λήθη μὲν τῆς τοιαύτης ἕξεως ἐστί, φρονήσεως δ' οὐκ ἔστιν. ἐπεὶ δ' ἡ ἐπιστήμη περὶ τῶν καθόλου ἐστὶν ὑπόληψις καὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων, εἰσὶ δ' αἱ ἀρχαὶ τῶν ἀποδεικτῶν καὶ πάσης ἐπιστήμης. μετὰ λόγου καὶ ἡ ἐπιστήμη. τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐπιστητοῦ. οὔτ' ἂν ἐπιστήμη εἴη οὔτε τέχνη οὔτε φρό- 3
νησις. τὸ μὲν ἐπιστητὸν ἀποδεικτόν. αἱ δὲ τυγχάνουσιν οὖσαι περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν. οὐ δ' ἡ σοφία τούτων ἐστίν. τοῦ γὰρ σοφοῦ περὶ ἐνίων ἔχειν ἀπόδειξίν ἐστιν. εἰ δὴ οἷς ἀληθεύομεν, καὶ μὴ διαψευδόμεθα ποτὲ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἢ καὶ μὴ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν, ἐπιστήμη καὶ φρόνησίς ἐστι καὶ σοφία καὶ νοῦς. τούτων δὲ τῶν τριῶν μηδὲν ἐνδέχεται εἶναι. λέγω δὲ τρία, φρόνησιν, ἐπιστήμην, σοφίαν, λείπεται νοῦν εἶναι τῶν ἀρχῶν. τὴν δὲ σοφίαν, ἔν τε ταῖς τέχναις τοῖς ἀκριβεστά- 4

τοις τὰς

τοῖς τὰς τέχνας ἀποδίδομεν. οἷον φειδίαν λιθουργὸν σοφὸν. καὶ
πολύκλειτον ἀνδριαντοποιὸν σοφόν, ἐνταῦθα μὲν οὖν οὐθὲν ἄλ
λο σημαίνοντες τὴν σοφίαν, ἢ ὅτι ἀρετὴ τέχνης ἐστίν. εἶναι δέ
τινας σοφοὺς οἰόμεθα ὅλως, οὐ κατὰ μέρος οὐδ᾽ ἄλλο τι
» σοφοὺς ὥσπερ ὅμηρος ἐν τῷ μαργίτῃ, τὸν δ᾽ οὔτ᾽ ἂρ σκαπτῆ
» ρα θεοὶ θέσαν οὔτ᾽ ἀροτῆρα, οὔτ᾽ ἄλλως τι σοφόν. ὥστε δῆλον,
» ὅτι ἀκριβεστάτη τῶν ἐπιστημῶν ἂν εἴη ἡ σοφία. δεῖ ἄρα τὸν σοφὸν
1 μὴ μόνον τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν εἰδέναι, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς
ἀληθεύειν. ὥστε εἴη ἂν ἡ σοφία νοῦς καὶ ἐπιστήμη ὥσπερ κε-
φαλὴν ἔχουσα ἐπιστήμη τῶν τιμιωτάτων. ἄτοπον γὰρ εἴ τις
τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην ἢ τὴν φρόνησιν σπουδαιοτάτην οἴε-
ται εἶναι, εἰ μὴ τὸ ἄριστον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἄνθρωπος ἐστιν. εἰ
δὴ ὑγιεινὸν μὲν καὶ ἀγαθὸν ἕτερον ἀνθρώποις καὶ ἰχθύσι. τὸ δὲ
λευκὸν καὶ εὐθὺ ταὐτὸ ἀεὶ, καὶ τὸ σοφὸν ταὐτὸ πάντες
ἂν εἴποιεν. φρόνιμον δὲ ἕτερον. τὸ γὰρ περὶ αὑτὸ ἕκαστα εὖ
2 θεωροῦν φήσει εἶναι φρόνιμον. καὶ τούτῳ ἐπιτρέψει αὐτά. διὸ
καὶ τῶν θηρίων φρόνιμά φασιν εἶναι ἔνια, ὅσα περὶ τὸν αὑτῶν
βίον ἔχοντα φαίνεται δύναμιν προνοητικήν. φανερὸν δὲ, καὶ
ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἡ σοφία καὶ ἡ πολιτικὴ ἡ αὐτή. εἰ γὰρ τὴν περὶ
τὰ ὠφέλιμα τὰ αὑτοῖς ἐροῦσι σοφίαν. πολλαὶ ἔσονται σοφίαι.
οὐ γὰρ μία περὶ τὸ ἁπάντων ἀγαθὸν τῶν ζώων. ἀλλ᾽ ἑτέρα
περὶ ἕκαστον. εἰ μὴ ἰατρικὴ μία περὶ πάντων τῶν ὄντων. εἰ δ᾽
ὅτι βέλτιστον ἄνθρωπος τῶν ἄλλων ζώων, οὐδὲν διαφέρει. καὶ
3 γὰρ ἀνθρώπου ἄλλα πολὺ θειότερα τὴν φύσιν οἷον τὰ φανερώ
» τατά γε, ἐξ ὧν ὁ κόσμος συνέστηκεν. ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων δῆ-
» λον, ὅτι ἡ σοφία ἐστὶ καὶ ἐπιστήμη καὶ νοῦς τῶν τιμιωτάτων τῇ
» φύσει. διὸ καὶ ἀναξαγόραν καὶ θαλῆν καὶ τοὺς τοιούτους σο-
φοὺς μὲν, φρονίμους δ᾽ οὔ φασιν εἶναι, ὅταν ἴδωσιν ἀγνοοῦν
τας τὰ συμφέροντα ἑαυτοῖς. καὶ περιττὰ μὲν καὶ θαυμαστὰ
καὶ χαλεπὰ καὶ δαιμόνια εἶναι αὐτούς φασιν, ἄχρηστα δ᾽, ὅτι
οὐ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ ζητοῦσιν. ἡ δὲ φρόνησις περὶ τὰ ἀν-
4 θρώπινα καὶ περὶ ὧν βουλεύσασθαι. τοῦ γὰρ φρονίμου μάλιστα

τοῦτο ἔργον εἶναι φαμὲν, τὸ εὖ βουλεύσασθαι. βουλεύεται
δὲ οὐδεὶς περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν. οὐδ' ὅσων μὴ τέ-
λος τί ἐστι, καὶ τοῦτο πρακτὸν ἀγαθόν. ὁ δ' ἁπλῶς εὔβουλος
τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπῳ τῶν πρακτῶν στοχαστικὸς κατὰ τὸν λογι-
σμόν. οὐδ' ἐστὶν ἡ φρόνησις τῶν καθόλου μόνον, ἀλλὰ δεῖ καὶ
τὰ καθ' ἕκαστα γνωρίζειν. πρακτικὴ γάρ. ἡ δὲ πρᾶξις περὶ τὰ
καθ' ἕκαστα. διὸ καὶ ἔνιοι οὐκ εἰδότες ἑτέρων εἰδότων πρακτι-
κώτεροι. καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις οἱ ἔμπειροι. εἰ γὰρ εἰδείη, ὅτι τὰ κοῦ 1
φα εὔπεπτα κρέα καὶ ὑγιεινὰ, ὁποῖα δὲ κοῦφα, ἀγνοεῖ, οὐ
ποιήσει ὑγίειαν. ἀλλ' ὁ εἰδὼς, ὅτι τὰ ὀρνίθεια κοῦφα καὶ ὑγιει-
νὰ, ποιήσει μᾶλλον. ἡ δὲ φρόνησις πρακτική. ὥστε δεῖ ἄμφω
ἔχειν ἢ ταύτην μᾶλλον. εἴη δ' ἄν τις καὶ ἐνταῦθα ἀρχιτε-
κτονική. ἔστι δ' ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ φρόνησις ἡ αὐτὴ μὲν ἕξις. τὸ μέν-
τοι εἶναι οὐ ταυτὸν αὐταῖς. τῆς δὲ περὶ πόλιν, ἡ μὲν ὡς ἀρχι-
τεκτονικὴ φρόνησις νομοθετική. ἡ δὲ ὡς τὰ καθ' ἕκαστα κοινὸν ἔχει ὄνομα πολιτική. αὕτη δὲ πρακτικὴ βουλευτική. τὸ γὰρ 2
ψήφισμα πρακτὸν, ὡς τὸ ἔσχατον. διὸ πολιτεύεσθαι τούτους
μόνον λέγουσι. μόνοι γὰρ πράττουσιν οὗτοι ὥσπερ οἱ χειροτέ-
χναι. δοκεῖ δὲ καὶ φρόνησις μάλιστ' εἶναι ἡ περὶ αὐτὸν καὶ ἕνα.
καὶ ἔχει αὕτη τὸ κοινὸν ὄνομα φρόνησις. ἐκείνων δ' ἡ μὲν οἰκο-
νομία. ἡ δὲ νομοθεσία. ἡ δὲ πολιτική. καὶ ταύτης ἡ μὲν βου-
λευτικὴ, ἡ δὲ δικαστική. εἶδος μὲν οὖν τι ἂν εἴη γνώσεως τὸ αὐ-
τῷ εἰδέναι. ἀλλ' ἔχει διαφορὰν πολλήν. καὶ δοκεῖ ὁ τὰ περὶ αὐ-
τὸν εἰδὼς καὶ διατρίβων φρόνιμος εἶναι. οἱ δὲ πολιτικοὶ πολυ- 3
» πράγμονες. διὸ Εὐριπίδης πῶς δ' ἂν φρονοίην ᾧ παρῆν ἀ-
» πραγμόνως, ἐν τοῖσι πολλοῖς ἠριθμημένῳ στρατοῦ ἴσον μετα=
σχεῖν. τοὺς γὰρ περισσοὺς καί τι πράττοντας πλέον. ζητοῦσι γὰρ
τὸ αὐτοῖς ἀγαθόν. καὶ οἴονται τοῦτο δεῖν πράττειν. ἐκ ταύτης
» οὖν τῆς δόξης ἐλήλυθε, τὸ τούτους εἶναι φρονίμους. καί τοι ἴσως
» οὐκ ἔστι τὸ αὐτοῦ εὖ ἄνευ οἰκονομίας οὐδ' ἄνευ πολιτείας.
ἔτι δὲ τὰ αὐτοῦ πῶς δεῖ διοικεῖν, ἄδηλον, καὶ σκεπτέον. σημεῖον
δ' ἐστὶ τοῦ εἰρημένου. καὶ διότι γεωμετρικοὶ μὲν νέοι καὶ μαθη- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μαθηματικοὶ γίνονται καὶ σοφοὶ τὰ τοιαῦτα. φρόνιμος δ᾿ οὐ δο-
κεῖ γίνεσθαι. αἴτιον δ᾿ ὅτι καὶ τῶν καθ᾿ ἕκαστά ἐστιν ἡ φρόνησις, ἃ
» γίνεται γνώριμα ἐξ ἐμπειρίας. νέος δ᾿ ἔμπειρος οὐκ ἔστι. πλῆ
» θος γὰρ χρόνου ποιεῖ τὴν ἐμπειρίαν. ἐπεὶ καὶ τοῦτ᾿ ἄν τις σκέ
ψαιτο, διατί μαθηματικὸς μὲν παῖς γένοιτ᾿ ἄν. σοφὸς δ᾿ ἢ
φυσικὸς οὔ. ἢ ὅτι τὰ μὲν δι᾿ ἀφαιρέσεώς ἐστι. τῶν δ᾿ αἱ ἀρχαὶ ἐξ
ἐμπειρίας. καὶ τὰ μὲν οὐ πιστεύουσιν οἱ νέοι. ἀλλὰ λέγουσι.
1 τῶν δὲ, τὸ τί ἐστιν ἄδηλον. ἔτι ἡ ἁμαρτία ἢ περὶ τὸ καθόλου
ἐν τῷ βουλεύεσθαι, ἢ περὶ τὸ καθ᾿ ἕκαστον. ἢ γὰρ ὅτι πάντα τὰ
βαρύσταθμα φαῦλα, ἢ ὅτι τοδὶ τὸ βαρύσταθμον. ὅτι δ᾿ ἡ φρό
νησις οὐκ ἐπιστήμη, φανερόν. τοῦ γὰρ ἐσχάτου ἐστὶν ὥσπερ εἴρη-
ται. τὸ γὰρ πρακτὸν τοιοῦτον. ἀντίκειται μὲν δὴ τῷ νῷ. ὁ μὲν
γὰρ νοῦς τῶν ὅρων, ὧν οὐκ ἔστι λόγος. ἡ δὲ τοῦ ἐσχάτου οὐκ ἔστιν ἐ-
πιστήμη, ἀλλ᾿ αἴσθησις οὐχ ἡ τῶν ἰδίων. ἀλλ᾿ οἷα, ἢ αἰσθανόμε-
θα ὅτι τὸ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς ἔσχατον τρίγωνον. στήσεται γὰρ
2 κἀκεῖ. ἀλλ᾿ αὕτη μᾶλλον αἴσθησις ἢ φρόνησις. ἐκείνης δὲ ἄλλο
εἶδος. τὸ ζητεῖν δὲ καὶ τὸ βουλεύεσθαι διαφέρει. τὸ γὰρ βου-
λεύεσθαι ζητεῖν τι ἐστι. δεῖ δὲ διαλαβεῖν καὶ περὶ εὐβουλίας,
τί ἐστι. πότερον ἐπιστήμη τις ἢ δόξα ἢ εὐστοχία ἢ ἄλλο τι γένος.
ἐπιστήμη μὲν δὴ οὐκ ἔστιν. οὐ γὰρ ζητοῦσι περὶ ὧν ἴσασιν. ἡ δ᾿ εὐ-
βουλία βουλή τις. ὁ δὲ βουλευόμενος ζητεῖ καὶ λογίζεται.
ἀλλὰ μὴν οὐδ᾿ εὐστοχία. ἄνευ τε γὰρ λόγου καὶ ταχύ τι ἡ
εὐστοχία. βουλεύονται δὲ πολὺν χρόνον. καὶ φασὶ πράττειν
3 μὲν δεῖν ταχὺ τὰ δόξαντα, βουλεύεσθαι δὲ βραδέως. ἔτι οὐ
» δ᾿ ἡ ἀγχίνοια. οὐ δὲ δὴ δόξα ἡ εὐβουλία οὐδεμία. ἀλλ᾿ ἐπεὶ ὁ
μὲν κακῶς βουλευόμενος ἁμαρτάνει, ὁ δὲ εὖ, ὀρθῶς βουλεύε-
ται, δηλονότι ὀρθότης τις ἡ εὐβουλία ἐστίν. οὔτε ἐπιστήμη δόξης,
ἐπιστήμη μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ὀρθότης, οὐδὲ γὰρ ἁμαρτία. δόξης δ᾿ ὀρ
θότης ἀλήθεια. ἅμα δὲ καὶ ὥρισται ἤδη πᾶν, οὗ δόξα ἐστίν. ἀλ
λὰ μὴν οὐδ᾿ ἄνευ λόγου ἡ εὐβουλία. διανοίας ἄρα λείπεται.
αὔξησις γὰρ οὔπω φάσις. καὶ ἡ δόξα οὐ ζήτησις. ἀλλὰ φάσις
4 τις ἤδη. ὁ δὲ βουλευόμενος ἐάν τε καὶ κακῶς βουλεύηται ζητεῖ τι

καὶ λογίζεται. ἀλλ' ὀρθότης τίς ἐστιν ἡ εὐβουλία βουλῆς. διὸ ἡ
βουλὴ ζητητέα πρῶτον τί καὶ περὶ τί. ἐπεὶ δ' ἡ ὀρθότης πλεο-
ναχῶς, δῆλον ὅτι οὐ πᾶσα. ὁ γὰρ ἀκρατὴς καὶ ὁ φαῦλος,
ὃ προτίθεται ἰδεῖν ἐκ τοῦ λογισμοῦ τεύξεται. ὥστε ὀρθῶς ἔ-
σται βεβουλευμένος, κακὸν δὲ μέγα εἰληφώς. δοκεῖ δὲ ἀγα-
» θόν τι τὸ εὖ βεβουλεῦσθαι. ἡ γὰρ τοιαύτη ὀρθότης, βουλῆς
» εὐβουλία ἡ ἀγαθοῦ τευκτική. ἀλλ' ἔστι καὶ τούτου ψευδεῖ συλ-
λογισμῷ τυχεῖν. καὶ ὃ μὲν δεῖ ποιῆσαι τυχεῖν. ὃ δὲ οὔ. ἀλλὰ 1
τὸν μέσον ὅρον εἶναι. ὥστε οὐδ' αὕτη πως εὐβουλία καθ' ἣν
οὗ δεῖ μὲν, τυγχάνει. οὐ μέντοι δι' οὗ ἔδει. ἔτι ἔστι πολὺν χρό-
νον βουλευόμενον τυχεῖν. ἔστι δὲ πολὺν χρόνον βουλευόμενον
τυχεῖν. τὸν δὲ ταχύ. οὐκοῦν οὐδ' ἐκείνη πω εὐβουλία. ἀλλ' ὀρ-
θότης ἡ κατὰ τὸ ὠφέλιμον. καὶ ὃ δικαίως καὶ ὅτε. ὃ ἔτι ἐστὶ καὶ ἁ-
πλῶς ἡ πρὸς τὸ τέλος τὸ ἁπλῶς κατορθοῦσα. ἥ τι δὲ ἡ πρός τι
τέλος. εἰ δὴ τῶν φρονίμων τὸ εὖ βεβουλεῦσθαι, ἡ εὐβουλία εἴη ἂν
ὀρθότης ἡ κατὰ τὸ συμφέρον πρὸς τὸ τέλος, οὗ ἡ φρόνησις ἀλη- 2
θὴς ὑπόληψις. ἔστι δὲ καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ ἀσυνεσία, καθ' ἃς λέγο-
μεν συνετοὺς καὶ ἀσυνέτους, οὔτε ὅλως τὸ αὐτὸ ἐπιστήμη ἢ δόξῃ,
πάντες γὰρ ἂν ἦσαν συνετοί, οὔτε τις μία τῶν κατὰ μέρος ἐπιστη-
μῶν. οἷον ἡ ἰατρικὴ περὶ ὑγιεινῶν. ἡ γεωμετρία περὶ μεγέθη. οὔ-
τε γὰρ περὶ τῶν ἀεὶ ὄντων καὶ ἀκινήτων ἡ σύνεσίς ἐστιν, οὔτε
περὶ τῶν γινομένων ὁτουοῦν. ἀλλὰ περὶ ὧν ἀπορήσειεν ἄν-
» τις καὶ βουλεύσαιτο. διὸ περὶ τὰ αὐτὰ μὲν τῇ φρονήσει ἐστίν,
» οὐκ ἔστι δὲ τὸ αὐτὸ σύνεσις καὶ φρόνησις. ἡ μὲν γὰρ φρόνησις ἐπι- 3
τακτική ἐστι. τί γὰρ δεῖ πράττειν ἢ μὴ, τὸ τέλος αὐτῆς ἐστιν. ἡ δὲ
σύνεσις κριτικὴ μόνον. ταὐτὸ γὰρ ξύνεσις καὶ εὐξυνεσία. καὶ γὰρ
οἱ ξυνετοὶ καὶ εὐξύνετοι. ἔστι δ' οὔτε τὸ ἔχειν τὴν φρόνησιν οὔτε τὸ
λαμβάνειν ἡ ξύνεσις. ἀλλ' ὥσπερ καὶ μανθάνειν λέγεται ξυνιέ-
ναι, ὅταν χρῆται τῇ ἐπιστήμῃ, οὕτως ἐν τῷ χρῆσθαι τῇ δόξῃ ἐπὶ
τὸ κρίνειν περὶ τούτων, περὶ ὧν ἡ φρόνησίς ἐστιν ἄλλου λέγοντος,
καὶ κρίνειν καλῶς. τὸ γὰρ εὖ τῷ καλῶς, τὸ αὐτό. καὶ ἐντεῦθεν ἐλή-
λυθε τοὔνομα ἡ σύνεσις. καθ' ἣν εὐσύνετοι ἐκ τῆς ἐν τῷ μαν- 4

θάνειν. λέγομεν γὰρ τὸ μανθάνειν συνιέναι πολλάκις. οἱ δὲ κα-
λούμενοι εὐγνώμονες, οὓς ἔχειν φαμὲν γνώμην, ἡ τοῦ ἐπιει-
κοῦς ἐστι κρίσις ὀρθή. σημεῖον δέ. τὸν γὰρ ἐπιεικῆ μάλιστα φα-
μὲν εἶναι συγγνωμονικόν. καὶ ἐπιεικὲς τὸ ἔχειν περὶ ἔνια συγγνώ-
μην. ἡ δὲ συγγνώμη, γνώμη ἐστὶ τοῦ ἐπιεικοῦς ὀρθή. ὀρθὴ δ' ἡ τοῦ
ἀληθοῦς. εἰσὶ δὲ πᾶσαι αἱ ἕξεις εὐλόγως εἰς ταυτὸ τείνουσαι.
λέγομεν γὰρ γνώμην καὶ σύνεσιν καὶ φρόνησιν καὶ νοῦν ἐπὶ τοὺς αὐ-
1 τοὺς ἐπιφέροντες γνώμην ἔχειν καὶ νοῦν, ἤδη καὶ φρονίμους καὶ συν-
ετούς. πᾶσαι γὰρ αἱ δυνάμεις αὗται τῶν ἐσχάτων εἰσὶ καὶ τῶν
καθ' ἕκαστα. καὶ ἐν μὲν τῷ κριτικὸς εἶναι περὶ ὧν ὁ φρόνιμος, συνε-
τός ἐστι καὶ εὐγνώμων. τὰ γὰρ ἐπιεικῆ κοινὰ τῶν ἀγαθῶν ἁπάν-
των ἐστὶν ἐν τῷ πρὸς ἄλλον. ἔστι δὲ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ τῶν ἐσχά-
των πάντα τὰ πρακτά. καὶ γὰρ τὸν φρόνιμον δεῖ γινώσκειν αὐ-
τά. καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ γνώμη περὶ τὰ πρακτά. ταῦτα δ' ἔσχατα.
καὶ ὁ νοῦς τῶν ἐσχάτων ἐπ' ἀμφότερα. καὶ γὰρ τῶν πρώτων ὅρων
2 καὶ τῶν ἐσχάτων, νοῦς ἐστι καὶ οὐ λόγος. καὶ ὁ μὲν κατὰ τὰς ἀποδεί-
» ξεις τῶν ἀκινήτων ὅρων καὶ τῶν πρώτων. ὁ δ' ἐν ταῖς πρακταῖς
» τοῦ ἐσχάτου καὶ ἐνδεχομένου καὶ τῆς ἑτέρας προτάσεως. ἀρχαὶ
» γὰρ τοῦ οὗ ἕνεκα, αὗται. ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα γὰρ τὰ καθόλου. τού-
των οὖν δεῖ ἔχειν αἴσθησιν. αὕτη δ' ἐστὶ νοῦς. διὸ καὶ φυσικὰ δοκεῖ
εἶναι ταῦτα. καὶ φύσει σοφὸς μὲν οὐδείς, γνώμην δ' ἔχει καὶ σύνε-
σιν καὶ νοῦν. σημεῖον δ' ὅτι καὶ ταῖς ἡλικίαις οἰόμεθα ἀκολου-
θεῖν. καὶ ἡ ἡλικία δὲ νοῦν ἔχει καὶ γνώμην ὡς τῆς φύσεως αἰτίας
3 οὔσης. διὸ καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος, νοῦς. ἐκ τούτων γὰρ αἱ ἀποδείξεις
» καὶ περὶ τούτων. ὥστε δεῖ προσέχειν τῶν ἐμπείρων καὶ πρεσβυ-
» τέρων ἢ φρονίμων ταῖς ἀναποδείκτοις φάσεσι καὶ δόξαις, οὐχ
» ἧττον τῶν ἀποδείξεων. διὰ γὰρ τὸ ἔχειν ἐκ τῆς ἐμπειρίας ὄμ-
μα, ὁρῶσιν ἀρχάς. τί μὲν οὖν ἐστιν ἡ φρόνησις καὶ ἡ σοφία, καὶ
περὶ τί ἑκάτερα τυγχάνει οὖσα, καὶ ὅτι ἄλλου τῆς ψυχῆς μο-
ρίου ἀρετὴ ἑκατέρου ἑκατέρα, εἴρηται. διαπορήσειε δ' ἄν τις
περὶ αὐτῶν, τί χρήσιμοί εἰσιν. ἡ μὲν γὰρ σοφία οὐθὲν θεωρή-
4 σει, ἐξ ὧν ἔσται εὐδαίμων ἄνθρωπος. οὐδὲ μιᾶς γάρ ἐστι γενέ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ὅλως. ἡ δὲ φρόνησις τοῦτο μὲν ἔχει. ἀλλὰ τίνος ἕνεκα δεῖ αὐτῆς.
εἴπερ ἡ μὲν φρόνησίς ἐστιν ἡ περὶ τὰ δίκαια καὶ καλὰ καὶ ἀ-
γαθὰ ἀνθρώπῳ. ταῦτα δ' ἐστὶν, ἃ τοῦ ἀγαθοῦ ἐστιν ἀνδρὸς πράτ-
τειν. οὐδὲν δὲ πρακτικώτεροι τῷ αὐτὰ εἰδέναι ἐσμέν. εἴπερ
ἕξεις αἱ ἀρεταί εἰσιν. ὥσπερ οὐδὲ τὰ ὑγιεινὰ οὐδὲ τὰ εὐεκτι-
κὰ ὅσα μὴ τῷ ποιεῖν, ἀλλὰ τῷ ἀπὸ τῆς ἕξεως εἶναι λέγεται. οὐ-
θὲν γὰρ πρακτικώτεροι τῷ ἔχειν τὴν ἰατρικὴν καὶ γυμναστικὴν
ἐσμέν. εἰ δὲ μὴ τούτων χάριν φρόνιμον ῥητέον, ἀλλὰ τῷ γίνε- 1
σθαι, τοῖς οὖσι σπουδαίοις. ἔτι δ' οὐδὲ τοῖς μὴ ἔχουσιν. οὐδὲν
γὰρ διοίσει αὐτοῖς ἔχειν ἢ ἄλλοις ἔχουσι πείθεσθαι. ἱκανῶς τ'
ἔχοι ἂν ἡμῖν ὥσπερ καὶ περὶ τὴν ὑγίειαν. βουλόμενοι γὰρ
ὑγιαίνειν ὅμως οὐ μανθάνομεν ἰατρικήν. πρὸς δὲ τούτοις ἄ-
τοπον ἂν εἶναι δόξειεν, εἰ χείρων τῆς σοφίας οὖσα, κυριωτέρα
αὐτῆς ἔσται. ἡ γὰρ ποιοῦσα ἄρχει καὶ ἐπιτάττει περὶ ἕκαστον.
περὶ δὲ τούτων λεκτέον. νῦν μὲν γὰρ ἠπόρηται περὶ αὐτῆς
μόνον. πρῶτον μὲν οὖν λέγωμεν, ὅτι καθ' αὑτὰς αὐτὰς ἀναγ- 2
καῖον αἱρετὰς εἶναι. ἀρετάς γοῦν οὔσας ἑκατέραν ἑκατέρου
μορίου, καὶ εἰ μὴ ποιοῦσι μηδὲν μηδετέρα αὐτῶν. ἔπειτα καὶ
ποιοῦσι μὲν οὐχ ὡς ἰατρικὴ δὲ ὑγίειαν, ἀλλ' ὡς ἡ ὑγίεια, οὔ-
τως ἡ σοφία εὐδαιμονίαν. μέρος γὰρ οὖσα τῆς ὅλης ἀρετῆς,
τῷ ἔχεσθαι ποιεῖ καὶ τῷ ἐνεργεῖν εὐδαίμονα. ἔτι τὸ ἔργον ἀ-
ποτελεῖται κατὰ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν. ἡ μὲν
γὰρ ἀρετὴ τὸν σκοπὸν ποιεῖ ὀρθόν. ἡ δὲ φρόνησις τὰ πρὸς
τοῦτον. τοῦ δὲ τετάρτου μορίου τῆς ψυχῆς οὐκ ἔστιν ἀρετὴ τοι- 3
αύτη τοῦ θρεπτικοῦ. οὐδὲν γὰρ ἐπ' αὐτῷ πράττειν ἢ μὴ πράτ-
τειν. ἀλλὰ τῆς φύσεως δηλονότι. περὶ δὲ τοῦ μηθὲν εἶναι
πρακτικωτέρους διὰ τὴν φρόνησιν τῶν καλῶν καὶ δικαίων,
μικρὸν ἄνωθεν ἀρκτέον λαβόντας ἀρχὴν ταύτην. ὥσπερ
γὰρ καὶ τὰ δίκαια λέγομεν πράττοντάς τινας οὔπω δι-
καίους εἶναι, οἷον τοὺς τὰ ὑπὸ τῶν νόμων τεταγμένα ποιοῦν-
τας ἢ ἄκοντας ἢ δι' ἄγνοιαν ἢ δι' ἕτερόν τι, καὶ μὴ δι' αὐτὰ
ταῦτα. καίτοι πράττουσί γε ἃ δεῖ καὶ ὅσα χρὴ τὸν σπουδαῖον. 4

οὕτως ὡς ἔοικεν ἐστὶ τὸ πῶς καὶ ἔχοντα πράττειν ἕκαστα, ὥστ'
εἶναι ἀγαθόν. λέγω δὲ οἷον διὰ προαίρεσιν, καὶ αὐτῶν ἕνεκα
τῶν πραττομένων. τὴν μὲν οὖν προαίρεσιν ὀρθὴν ποιεῖ ἡ ἀρε-
τή. τὸ δ' ὅσα ἐκείνης ἕνεκα πέφυκε πράττεσθαι, οὐκ ἔστι τῆς ἀ-
ρετῆς ἀλλ' ἑτέρας δυνάμεως. λεκτέον δ' ἐπιστήσασι σαφέστε-
ρον περὶ αὐτῶν. ἔστι δὴ δύναμις, ἣν καλοῦσι δεινότητα. αὕ-
τη δ' ἐστὶ τοιαύτη, ὥστε τὰ πρὸς τὸν ὑποτεθέντα σκοπὸν συν-
1 τείνοντα, δύνασθαι ταῦτα πράττειν καὶ τυγχάνειν αὐτοῦ. ἂν
μὲν οὖν ὁ σκοπὸς ᾖ καλός, ἐπαινετή ἐστιν. ἐὰν δὲ φαῦλος, πα-
νουργία. διὸ καὶ τοὺς φρονίμους δεινοὺς καὶ πανούργους φα-
μὲν εἶναι. ἔστι δ' ἡ φρόνησις οὐχὶ τῆς δεινότητος δύναμις, ἀλλ'
οὐκ ἄνευ τῆς δυνάμεως ταύτης. ἡ δ' ἕξις τῷ ὄμματι τούτῳ
γίνεται τῆς ψυχῆς, οὐκ ἄνευ ἀρετῆς ὡς εἴρηται. καὶ ἔστι δῆλον.
οἱ γὰρ συλλογισμοὶ τῶν πρακτῶν ἀρχὴν ἔχοντές εἰσιν. ἐπει-
δὴ τοιόνδε τὸ τέλος καὶ τὸ ἄριστον ὅτι δήποτε ὄν. ἔστω γὰρ λό-
2 γου χάριν τὸ τυχόν. τοῦτο δ' εἰ μὴ τῷ ἀγαθῷ οὐ φαίνεται. δια-
» στρέφει γὰρ ἡ μοχθηρία καὶ διαψεύδεσθαι ποιεῖ περὶ τὰς πρακτι-
» κὰς ἀρχάς, ὡς φανερὸν ὅτι ἀδύνατον φρόνιμον εἶναι μὴ ὄντα
» ἀγαθόν. σκεπτέον δὲ πάλιν καὶ περὶ ἀρετῆς. καὶ γὰρ ἡ ἀρετὴ
παραπλησίως ἔχει, ὡς ἡ φρόνησις πρὸς τὴν δεινότητα. οὐ ταὐ-
τὸ μέν, ὅμοιον δέ. οὕτω καὶ ἡ φυσικὴ ἀρετὴ πρὸς τὴν κυρίαν.
πᾶσι γὰρ δοκεῖ ἕκαστα τῶν ἠθῶν ὑπάρχειν φύσει πως. καὶ γὰρ
δίκαιοι καὶ σωφρονικοὶ καὶ ἀνδρεῖοι καὶ τἆλλα ἔχομεν εὐθὺς ἐκ
3 γενετῆς. ἀλλ' ὅμως ζητοῦμεν ἕτερόν τι τὸ κυρίως ἀγαθὸν εἶναι
καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλον τρόπον ὑπάρχειν. καὶ γὰρ παισὶ καὶ θη-
ρίοις αἱ φυσικαὶ ὑπάρχουσιν ἕξεις. ἀλλ' ἄνευ νοῦ βλαβεραὶ φαί-
νονται οὖσαι. πλὴν τοσοῦτον ἔοικεν ὁρᾶσθαι, ὅτι ὥσπερ σώ-
ματι ἰσχυρῷ ἄνευ ὄψεως κινουμένῳ, συμβαίνει σφάλλεσθαι
ἰσχυρῶς διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὄψιν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. ἐὰν λάβῃ νοῦν
ἐν τῷ πράττειν, διαφέρει. ἡ δ' ἕξις ὁμοία οὖσα τῇ δεινότητι τό-
τ' ἔσται κυρίως ἀρετή. ὥστε καθάπερ ἐπὶ τοῦ δοξαστικοῦ
4 δύο ἐστὶν εἴδη, δεινότης καὶ φρόνησις, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

δύο ἐστί. τὸ μὲν ἀρετὴ φυσική, τὸ δὲ κυρία. καὶ τούτων ἡ κυρία
οὐ γίνεται ἄνευ φρονήσεως. διό φασί τινες πάσας τὰς ἀρετὰς
φρονήσεις εἶναι. καὶ σωκράτης τῇ μὲν ὀρθῶς ἐζήτει τῇ δ' ἡ-
μάρτανεν. ὅτι μὲν γὰρ φρονήσεις ᾤετ' εἶναι πάσας τὰς ἀρε-
τάς, ἡμάρτανεν. ὅτι δ' οὐκ ἄνευ φρονήσεως καλῶς ἔλεγε, ση-
μεῖον δέ. καὶ γὰρ νῦν πάντες ὅταν ὁρίζωνται τὴν ἀρετὴν προσ-
τιθέασι τὴν ἕξιν εἰπόντες, καὶ πρὸς ἅ ἐστι κατὰ τὸν ὀρθὸν λό-
γον. ὀρθὸς δ' ὁ κατὰ τὴν φρόνησιν. ἐοίκασι δὲ μαντεύεσθαί 1
πως ἅπαντες, ὅτι ἡ τοιαύτη ἕξις ἀρετή ἐστιν ἡ κατὰ τὴν φρό-
νησιν. δεῖ δὲ μικρὸν μεταβῆναι. ἔστι γὰρ οὐ μόνον ἡ κατὰ τὸν
ὀρθὸν λόγον, ἀλλ' ἡ μετὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἕξις, ἀρετή ἐστιν. ὀρ-
θὸς δὲ λόγος περὶ τῶν τοιούτων ἡ φρόνησίς ἐστι. σωκράτης
μὲν οὖν λόγους τὰς ἀρετὰς ᾤετο εἶναι. ἐπιστήμας γὰρ εἶναι πά-
σας. ἡμεῖς δὲ μετὰ λόγου. δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι οὐχ
οἷόν τε ἀγαθὸν κυρίως ἄνευ φρονήσεως, οὐδὲ φρόνιμον ἄνευ
τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς. ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος ταύτῃ λύοιτ' ἄν, ᾧ, 2
διαλεχθείη τις ἂν ὅτι χωρίζονται ἀλλήλων αἱ ἀρεταί. οὐ γὰρ
ὁ αὐτὸς εὐφυέστατος πρὸς ἁπάσας. ὥστε τὴν μὲν ἤδη, τὴν δ'
οὔπω εἰληφὼς ἔσται. τοῦτο γὰρ κατὰ μὲν τὰς φυσικὰς ἀρετὰς
ἐνδέχεται. καθ' ἃς δὲ ἁπλῶς λέγεται ἀγαθός, οὐκ ἐνδέχε-
ται. ἅμα γὰρ τῇ φρονήσει μιᾷ ὑπαρχούσῃ, πᾶσαι ὑπάρξουσι.
δῆλον δὲ κἂν εἰ μὴ πρακτικὴ ἦν ὅτι ἔδει αὐτῆς διὰ τὸ τοῦ μο-
ρίου ἀρετὴν εἶναι καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ προαίρεσις ὀρθὴ ἄνευ
φρονήσεως, οὐδ' ἄνευ ἀρετῆς. ἡ μὲν γὰρ τὸ τέλος. ἡ δέ, τὰ 3
» πρὸς τὸ τέλος ποιεῖ πράττειν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κυρία γ' ἐστὶ
» τῆς σοφίας. οὐδὲ τοῦ βελτίονος μορίου ὥσπερ οὐδὲ τῆς ὑ-
» γιείας ἡ ἰατρική. οὐ γὰρ χρῆται αὐτῇ. ἀλλ' ὁρᾷ, ὅπως γένη-
ται ἐκείνης οὖν ἕνεκα ἐπιτάττει. ἀλλ' οὐκ ἐκείνῃ. ἔτι ὅμοιον, κἂν εἴ
τις τὴν πολιτικὴν φαίη ἄρχειν τῶν θεῶν, ὅτι ἐπιτάττει περὶ
πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει.

ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ Ε. 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΕὐΔΗΜΊΩΝ, ΤῸ Ζ΄.

ΜΕΤᾺ δὲ ταῦτα λεκτέον ἄλλην ποιη-
σαμένους ἀρχήν, ὅτι τῶν περὶ τὰ ἤθη
φευκτῶν τρία ἐστὶν εἴδη, κακία, ἀκρα-
1 σία, θηριότης. τὰ δὲ ἐναντία τοῖς μὲν
δυσὶ, δῆλα. τὸ μὲν γὰρ ἀρετὴν τὸ δ᾽ ἐγκρά-
τειαν καλοῦμεν. πρὸς δὲ τὴν θηριό-
τητα μάλιστ᾽ ἂν ἁρμόττοι λέγειν, τὴν
ὑπὲρ ἡμᾶς ἀρετὴν ἡρωϊκήν τινα καὶ θείαν. ὥσπερ ὅμηρος
περὶ ἕκτορος πεποίηκε λέγοντα τὸν πρίαμον, ὅτι σφόδρα ἦν
2 ἀγαθός. οὐ δὲ ἐῴκει ἀνδρός γε θνητοῦ πάϊς ἔμμεναι ἀλλὰ
θεοῖο. ὥστ᾽ εἰ καθάπερ φασὶν ἐξ ἀνθρώπων γίνονται θεοὶ δι᾽ ἀ-
2 ρετῆς ὑπερβολήν, τοιαύτη τις ἂν εἴη δῆλονότι ἡ τῇ θηριώ-
δει ἀντιτιθεμένη ἕξις, καὶ γὰρ ὥσπερ θηρίου ἐστὶ κακία οὐδ᾽ ἀρε-
τή, οὕτως οὐδὲ θεοῦ. ἀλλ᾽ ἡ μὲν τιμιώτερον ἀρετῆς. ἡ δ᾽ ἕτε-
ρόν τι γένος κακίας. ἐπεὶ δὲ σπάνιον καὶ τὸ θεῖον ἄνδρα εἶναι,
καθάπερ οἱ λάκωνες φασιν εἰώθασι προσαγορεύειν, ὅταν ἀ-
γασθῶσι σφόδρα του, θεῖος ἀνήρ φασίν, οὕτω καὶ ὁ θηριώδης
ἐν τοῖς ἀνθρώποις σπάνιος. μάλιστα δ᾽ ἐν τοῖς βαρβάροις ἐστί.
γίνεται δ᾽ ἔνια καὶ διὰ νόσους καὶ πηρώσεις. καὶ τοὺς διὰ κα-
4 κίαν δὲ τῶν ἀνθρώπων ὑπερβάλλοντας οὕτως ἐπιδυσφημοῦ-
μεν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς διαθέσεως τῆς τοιαύτης ὕστερον ποιη-
τέον τινὰ μνείαν. περὶ δὲ κακίας εἴρηται πρότερον. περὶ δὲ
ἀκρασίας καὶ μαλακίας καὶ τρυφῆς λεκτέον, καὶ περὶ ἐγ-
κρατείας καὶ καρτερίας. οὔτε γὰρ ὡς περὶ τῶν αὐτῶν ἕξεων
τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ μοχθηρίᾳ ἑκατέραν αὐτῶν ὑποληπτέον. οὔ-
τε ὡς ἕτερον γένος. δεῖ δὲ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων τιθέντας τὰ
φαινόμενα καὶ πρῶτον διαπορήσαντας, οὕτω δεικνύναι μά-
4 λιστα μὲν πάντα τὰ ἔνδοξα περὶ ταῦτα τὰ πάθη. εἰ δὲ μή, τὰ

πλεῖστα καὶ κυριώτατα. ἐὰν γὰρ λύηταί τε τὰ δυσχερῆ καὶ
καταλείπηται τὰ ἔνδοξα, δεδειγμένον ἂν εἴη ἱκανῶς. δοκεῖ
δὴ ἥ ἐγκράτεια καὶ ἡ καρτερία, τῶν σπουδαίων καὶ τῶν ἐπαινε-
τῶν εἶναι. ἡ δὲ ἀκρασία τε καὶ μαλακία τῶν φαύλων τε καὶ
ψεκτῶν. καὶ ὁ αὐτὸς ἐγκρατὴς καὶ ἐμμενετικὸς τῷ λογισμῷ.
καὶ ἀκρατὴς καὶ ἐκστατικὸς τοῦ λογισμοῦ, καὶ ὁ μὲν ἀκρατὴς
εἰδὼς, ὅτι φαῦλα διὰ τὸ πάθος πράττει. ὁ δὲ ἐγκρατὴς εἰ-
δὼς, ὅτι φαῦλαι αἱ ἐπιθυμίαι οὐκ ἀκολουθεῖ διὰ τὸν λόγον. 1
καὶ τὸν σώφρονα μὲν, ἐγκρατῆ καὶ καρτερικόν. τὸν δὲ τοιοῦτον
οἱ μὲν, πάντη σώφρονα, οἱ δ' οὔ. καὶ τὸν ἀκόλαστον ἀκρατῆ. καὶ
τὸν ἀκρατῆ ἀκόλαστον συγκεχυμένως. οἱ δ' ἑτέρους εἶναι φασί.
τὸν δὲ φρόνιμον ὁτὲ μὲν οὔ φασιν ἐνδέχεσθαι εἶναι ἀκρατῆ.
ὁτὲ δ' ἐνίους φρονίμους ὄντας καὶ δεινοὺς, ἀκρατεῖς. ἔτι ἀ-
κρατεῖς λέγονται καὶ θυμοῦ καὶ τιμῆς καὶ κέρδους. τὰ μὲν
οὖν λεγόμενα ταῦτ' ἐστίν. ἀπορήσειε δ' ἄν τις, πῶς ὑπολαμ-
βάνων ὀρθῶς ἀκρατεύεταί τις. ἐπιστάμενον μὲν οὖν οὔ φασί 2
τινες οἷόν τε εἶναι. δεινὸν γὰρ ἐπιστήμης ἐνούσης, ὡς ᾤετο σω-
* κράτης, ἄλλό τι κρατεῖν καὶ περὶ αὐτὴν
ὥσπερ ἀνδράποδον. σωκράτης μὲν γὰρ ὅλως ἐμάχετο πρὸς
τὸν λόγον ὡς οὐκ οὔσης ἀκρασίας. οὐθένα γὰρ ὑπολαμβάνον-
τα πράττειν παρὰ τὸ βέλτιον, ἀλλὰ δι' ἄγνοιαν. οὗτος μὲν οὖν
ὁ λόγος ἀμφισβητεῖ τοῖς φαινομένοις ἐναργῶς. καὶ δέον ζη-
τεῖν περὶ τὸ πάθος εἰ δι' ἄγνοιαν τίς ὁ τρόπος γίνεται τῆς ἀγνοίας.
ὅτι γὰρ οὐκ οἴεταί γε ὁ ἀκρατευόμενος πρὶν ἐν τῷ πάθει γενέ- 4
σθαι, φανερόν. εἰσὶ δή τινες, οἳ τὰ μὲν συγχωροῦσι. τὰ δ' οὔ. τὸ
μὲν γὰρ ἐπιστήμης μηθὲν εἶναι κρεῖττον, ὁμολογοῦσι. τὸ δὲ μηθέ-
να πράττειν παρὰ τὸ δόξαν βέλτιον, οὐχ ὁμολογοῦσι. καὶ διὰ
τοῦτο τὸν ἀκρατῆ φασὶν οὐκ ἐπιστήμην ἔχοντα κρατεῖσθαι ὑπὸ
τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ δόξαν. ἀλλὰ μὴν εἴγε δόξα καὶ μὴ ἐπιστήμη, μὴ
δὲ ἰσχυρὰ ὑπόληψις ἡ ἀντιτείνουσα ἀλλ' ἠρεμαία καθάπερ ἐν
τοῖς διστάζουσι, συγγνώμη τὸ μὴ μένειν ἐν αὐταῖς πρὸς ἐπιθυ-
μίας ἰσχυράς. τῇ δὲ μοχθηρίᾳ οὐ συγγνώμη. οὐδὲ τῶν ἄλλων 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.3.5.11

οὐδενὶ τῶν, φρονιμωτάτης ἄρα ἀντιτεινούσης. αὕτη δ' ἰσχυρώτα-
τον. ἀλλ' ἄτοπον. ἔσται γὰρ ὁ αὐτὸς ἅμα φρόνιμος καὶ ἀκρα-
τής. φήσειε δ' ἂν οὐδεὶς φρονίμου εἶναι, τὸ πράττειν ἑκόντα τὰ
φαυλότατα. πρὸς δὲ τούτοις δέδεικται πρότερον, ὅτι πρα-
κτικός γε ὁ φρόνιμος. τῶν γὰρ ἐσχάτων τις καὶ τὰς ἄλλας ἔχων
ἀρετάς. ἔτι εἰ μὲν ἐν τῷ ἐπιθυμίας ἔχειν ἰσχυρὰς καὶ φαύ-
λας ὁ ἐγκρατὴς, οὐκ ἔσται ὁ σώφρων ἐγκρατής. οὐδ' ὁ ἐγκρα-
1 τὴς σώφρων. οὔτε γὰρ τὸ ἄγαν σώφρονος οὔτε τὸ φαύλως
ἔχειν. ἀλλὰ μὴν δεῖ γε. εἰ μὲν γὰρ χρησταὶ αἱ ἐπιθυμίαι, φαύ-
λη ἡ κωλύουσα ἕξις μὴ ἀκολουθεῖν. ὥσθ' ἡ ἐγκράτεια οὐ πᾶ-
σα σπουδαία. εἰ δ' ἀσθενεῖς καὶ μὴ φαῦλαι, οὐθὲν σεμνόν. οὐ-
δ' εἰ φαῦλαι καὶ ἀσθενεῖς, οὐδὲν μέγα. ἔτι εἰ πάσῃ δόξῃ ἐμμενε-
τικὸν ποιεῖ ἡ ἐγκράτεια, φαύλη. οἷον εἰ καὶ τῇ ψευδεῖ. καὶ εἰ
πάσης δόξης ἡ ἀκρασία ἐκστατικὸν, ἔσται τις σπουδαία ἀκρα-
σία. οἷον καὶ ὁ σοφοκλέους νεοπτόλεμος ἐν τῷ φιλοκτήτῃ.
2 ἐπαινετὸς γὰρ ὁ οὐκ ἐμμένων οἷς ἐπείσθη ὑπὸ τοῦ ὀδυσσέως
διὰ τὸ λυπεῖσθαι ψευδόμενος. ἔτι ὁ σοφιστικὸς λόγος ψευδόμε-
νος, ἀπορία. διὰ γὰρ τὸ παράδοξα βούλεσθαι ἐλέγχειν, ἵνα δει-
νοὶ ὦσιν ὅταν ἐπιτύχωσιν, ὁ γινόμενος συλλογισμὸς ἀπορία
γίνεται. δέδεται γὰρ ἡ διάνοια, ὅταν μὲν μένειν μὴ βούληται διὰ τὸ
μὴ ἀρέσκειν τὸ συμπερανθέν. προϊέναι δὲ μὴ δύνηται διὰ τὸ
λῦσαι, μὴ ἔχειν τὸν λόγον. συμβαίνει δ' ἔκ τινος λόγου μετ'
ἀκρασίας ἀρετή. τἀναντία γὰρ πράττει ὧν ὑπολαμβάνει
4 διὰ τὴν ἀκρασίαν. ὑπολαμβάνει δὲ τἀγαθὰ κακὰ εἶναι. καὶ οὐ
δεῖν πράττειν, ὥστε τὰ ἀγαθὰ καὶ οὐ τὰ κακὰ πράξει. ἔτι ὁ τῷ
πεπεῖσθαι πράττων καὶ διώκων τὰ ἡδέα καὶ προαιρούμενος, βελ-
τίων δόξειε τοῦ μὴ διὰ λογισμὸν ἀλλὰ δι' ἀκρασίαν. εὐιατώτε-
» ρος γὰρ διὰ τὸ μεταπεισθῆναι ἄν. ὁ δ' ἀκρατὴς ἔνοχος τῇ πα-
» ροιμίᾳ. ἐν ᾗ φαμὲν, ὅταν τὸ ὕδωρ πνίγῃ, τί δεῖ ἐπιπίνειν. εἰ
μὲν γὰρ μὴ ἐπέπειστο ἃ πράττει, ἠθεὶς ἂν ἐπαύσατο. νῦν δὲ πε-
πεισμένος, οὐδὲν ἧττον ἄλλα πράττει. εἰ περὶ πάντα ἀκρασία
4 ἐστὶ καὶ ἐγκράτεια, τίς ὁ ἁπλῶς ἀκρατής. οὐδεὶς γὰρ ἁπάσας

ἔχει τὰς ἀκρασίας. φαμὲν δὴ εἶναί τινας ἁπλῶς. αἱ μὲν οὖν
ἀπορίαι, τοιαῦταί τινες συμβαίνουσι. τούτων δὲ τὰ μὲν ἀνελεῖν
δεῖ. τὰ δὲ καταλιπεῖν. ἡ γὰρ λύσις τῆς ἀπορίας εὕρεσίς ἐστι.
πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον, πότερον εἰδότες ἢ οὔ. καὶ πῶς εἰδό-
τες. εἶτα περὶ ποῖα τὸν ἀκρατῆ καὶ τὸν ἐγκρατῆ θετέον. λέ-
γω δὲ, πότερον περὶ πᾶσαν ἡδονὴν καὶ λύπην, ἢ περί τινας
ἀφωρισμένας. καὶ τὸν ἐγκρατῆ καὶ τὸν καρτερικὸν πότερον
ὁ αὐτὸς ἢ ἕτερός ἐστιν, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅσα συγ- 3
γενῆ τῆς θεωρίας ἐστὶ ταύτης. ἔστι δ' ἀρχὴ τῆς σκέψεως, πότε-
ρον οἱ ἐγκρατεῖς εἰσὶ τῷ περὶ ἃ ἢ τῷ πῶς ἔχοντες τὴν διαφο-
ράν. λέγοντες δὲ πότερον τῷ περὶ ἃ εἶναι μόνον ἀκρατὴς ἢ
οὔ. ἀλλὰ τῷ ὡς ἢ οὔ. ἀλλ' ἐξ ἀμφοῖν. ἔπειτ' εἰ περὶ πάντ' ἐστὶν ἀ-
κρασία καὶ ἐγκράτεια, ἢ οὔ. οὔτε γὰρ περὶ ἅπαντ' ἐστὶν ὁ ἁπλῶς
ἀκρατής. ἀλλὰ περὶ ἅπερ ὁ ἀκόλαστος, οὔτε τῷ πρὸς ταῦτα
ἁπλῶς ἔχειν. ταυτὸν γὰρ ἦν τῇ ἀκολασίᾳ. ἀλλὰ τῷ ὡδὶ ἔχειν.
ὁ μὲν γὰρ ἄγεται προαιρούμενος νομίζων ἀεὶ δεῖν τὸ παρὸν ἡδὺ 2
διώκειν. ὁ δ' οὐκ οἴεται μὲν, διώκει δέ. περὶ μὲν οὖν τοῦ δόξαν
ἀληθῆ ἀλλὰ μὴ ἐπιστήμην εἶναι, παρ' ἣν ἀκρατεύονται, οὐδὲν
διαφέρει πρὸς τὸν λόγον. ἔνιοι γὰρ τῶν δοξαζόντων οὐ διστά-
ζουσιν. ἀλλ' οἴονται ἀκριβῶς εἰδέναι. εἰ οὖν διὰ τὸ ἠρέμα πι-
στεύειν οἱ δοξάζοντες μᾶλλον τῶν ἐπισταμένων παρὰ τὴν ὑπό-
ληψιν πράξουσιν, οὐθὲν διοίσει ἐπιστήμη δόξης. ἔνιοι γὰρ πι-
στεύουσιν οὐθὲν ἧττον, οἷς δοξάζουσιν. ἢ ἕτεροι οἷς ἐπίστανται.
» δηλοῖ δ' ἡράκλειτος. ἀλλ' ἐπεὶ διχῶς λέγομεν τὸ ἐπίστασθαι, καὶ 4
» γὰρ ὁ ἔχων μὲν, οὐ χρώμενος δὲ τῇ ἐπιστήμῃ. καὶ ὁ χρώμενος
» λέγεται ἐπίστασθαι, διοίσει τὸ ἔχοντα μὲν, μὴ θεωροῦντα δὲ,
καὶ θεωροῦντα ἃ μὴ δεῖ πράττειν. τοῦτο γὰρ δοκεῖ δεινόν. ἀλ-
λ' οὐκ εἰ μὴ θεωρῶν. ἔτι ἐπεὶ δύο τρόποι τῶν προτάσεων, ἔχον-
τα μὲν ἀμφοτέρας οὐδὲν κωλύει πράττειν παρὰ τὴν ἐπιστή-
μην, χρώμενον μέντοι τῇ καθόλου, ἀλλὰ μὴ τῇ κατὰ μέρος.
πρακτὰ γὰρ τὰ καθ' ἕκαστα. διαφέρει δὲ καὶ τὰ καθόλου. τὰ
μὲν γὰρ ἐφ' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ ἐπὶ τοῦ πράγματός ἐστιν. οἷον ὅτι παν 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τί ἀνθρώπῳ συμφέρει τὰ ξηρά. καὶ ὅτι ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος. ἢ
ὅτι ξηρὸν τὸ τοιόνδε. ἀλλ' εἰ τόδε τοιόνδε, ἢ οὐκ ἔχει, ἢ οὐκ ἐνερ-
γεῖ. κατά τε δὴ τούτους διοίσει τοὺς τρόπους ἀμήχανον ὅσον,
ὥστε δοκεῖν οὕτω μὲν εἰδέναι μηδὲν ἄτοπον. ἄλλως δὲ θαυμα-
στόν. ἔτι τὸ ἔχειν τὴν ἐπιστήμην ἄλλον τρόπον τῶν νῦν ῥηθέντων,
ὑπάρχει τοῖς ἀνθρώποις. ἐν τῷ γὰρ ἔχειν μὲν, μὴ χρῆσθαι δὲ,
διαφέρουσαν ὁρῶμεν τὴν ἕξιν, ὥς καὶ ἔχειν πως καὶ μὴ ἔχειν.
1 οἷον τὸν καθεύδοντα καὶ οἰνωμένον. ἀλλὰ μὴν οὕτω διατίθεν-
» ται οἱ ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες. θυμὸς γὰρ καὶ ἐπιθυμίαι ἀφρο-
» δισίων καὶ ἔνια τῶν τοιούτων, ἐπιδήλως καὶ τὸ σῶμα μεθι-
» στᾶσιν. ἐνίοις δὲ καὶ μανίας ποιοῦσι. δῆλον οὖν, ὅτι ὁμοίως
ἔχειν λεκτέον τοὺς ἀκρατεῖς τούτοις. τὸ δὲ λέγειν τοὺς λόγους
τοὺς ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης, οὐδὲν σημεῖον. καὶ γὰρ οἱ ἐν τοῖς πάθεσι
τούτοις ὄντες, ἀποδείξεις καὶ ἔπη λέγουσιν ἐμπεδοκλέους. καὶ
οἱ πρῶτον μαθόντες συνείρουσι μὲν τοὺς λόγους, ἴσασι δ' οὔ-
2 πω. δεῖ γὰρ συμφῦναι. τοῦτο δὲ χρόνου δεῖ. ὥστε καθάπερ τοὺς
ὑποκρινομένους, οὕτως ὑποληπτέον λέγειν καὶ τοὺς ἀκρα-
τευομένους. ἔτι καὶ ὧδε φυσικῶς ἄν τις ἐπιβλέψειε τὴν αἰ-
τίαν. ἡ μὲν γὰρ καθόλου δόξα. ἡ δ' ἑτέρα περὶ τῶν καθ' ἕκα-
στά ἐστιν. ὧν αἴσθησις ἤδη κυρία. ὅταν δὲ μία γένηται ἐξ αὐτῶν,
ἀνάγκη τὸ συμπερανθὲν ἔνθα μὲν φάναι τὴν ψυχήν. ἐν δὲ ταῖς
ποιητικαῖς πράττειν εὐθύς. οἷον εἰ παντὸς γλυκέος γεύεσθαι δεῖ,
τουτὶ δὲ γλυκὺ ὡς τῶν καθ' ἕκαστον, ἀνάγκη τὸν δυνάμενον καὶ
4 μὴ κωλυόμενον, ἅμα τοῦτο καὶ πράττειν. ὅταν οὖν ἡ μὲν κα-
θόλου ἡ κωλύουσα γεύεσθαι, ἡ δ' ὅτι πᾶν γλυκὺ ἡδύ. τουτὶ
δὲ γλυκύ, αὕτη δὲ ἐνεργῇ, τύχῃ δὲ ἐπιθυμία ἐνοῦσα, ἡ μὲν,
λέγει φεύγειν τοῦτο, ἡ δὲ ἐπιθυμία ἄγει. κινεῖν γὰρ ἕκαστον
δύναται τῶν μορίων, ὥστε συμβαίνει ὑπὸ λόγου πως καὶ δό-
ξης ἀκρατεύεσθαι, οὐκ ἐναντίας δὲ καθ' αὑτὴν ἀλλὰ κατὰ
συμβεβηκός. ἡ γὰρ ἐπιθυμία ἐναντία. ἀλλ' οὐχ ἡ δόξα τῷ ὀρ-
» θῷ λόγῳ. ὥστε καὶ διὰ τοῦτο τὰ θηρία οὐκ ἀκρατεῖ, ὅτι οὐκ
4 ἔχει καθόλου ὑπόληψιν, ἀλλὰ καθ' ἕκαστα φαντασίαν καὶ

μνήμην. πῶς δὲ λύεται ἡ ἄγνοια, καὶ πάλιν γίνεται ἐπιστήμων
ὁ ἀκρατής. ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ οἰνωμένου καὶ καθεύ-
δοντος, καὶ οὐκ ἴδιος τούτου τοῦ πάθους, ὃν δεῖ παρὰ τῶν φυσιο-
λόγων ἀκούειν. ἐπεὶ δ' ἡ τελευταία πρότασις δόξα τε αἰσθη-
τοῦ καὶ κυρία τῶν πράξεων, ταύτην οὐκ ἔχει ἐν τῷ πάθει ὤν, ἢ
οὕτως ἔχει, ὡς οὐκ ἦν τὸ ἔχειν ἐπίστασθαι. ἀλλὰ λέγειν ὥσπερ
ὁ οἰνωμένος τὰ ἐμπεδοκλέους, καὶ διὰ τὸ μὴ καθόλου μηδὲ
ἐπιστημονικὸν ὁμοίως εἶναι δοκεῖν τῷ καθόλου τὸν ἔσχατον ὅ- 1
ρον. καὶ ἔοικεν ὃ ἐζήτει σωκράτης, συμβαίνειν. οὐ γὰρ τῆς κυ-
ρίως ἐπιστήμης εἶναι δοκούσης παρούσης γίνεται τὸ πάθος. οὐ
δὲ αὕτη περιέλκεται διὰ τὸ πάθος ἀλλὰ τῆς αἰσθητικῆς. πε-
ρὶ μὲν οὖν τοῦ εἰδότα καὶ μὴ καὶ πῶς εἰδότα ἐνδέχεται ἀκρα-
τεύεσθαι, τοσαῦτα εἰρήσθω. πότερον δ' ἐστί τις ἁπλῶς ἀκρα-
τὴς ἢ πάντες κατὰ μέρος, καὶ εἰ ἔστι περὶ ποῖα ἐστὶ, λεκτέον ἐφε-
» ξῆς. ὅτι μὲν οὖν περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας εἰσὶν, οἵ τε ἐγκρατεῖς
» καὶ καρτερικοὶ καὶ οἱ ἀκρατεῖς καὶ μαλακοὶ, φανερόν. ἐπεὶ δ' ἐστὶ 2
τὰ μὲν, ἀναγκαῖα τῶν ποιούντων ἡδονὴν, τὰ δ' αἱρετὰ μὲν οὐ
καθ' αὑτὰ, ἔχοντα δ' ὑπερβολήν. ἀναγκαῖα μὲν τὰ σωματι-
κά. λέγω δὲ τὰ τοιαῦτα, τά, τε περὶ τὴν τροφὴν καὶ τὴν τῶν
ἀφροδισίων χρείαν καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν σωματικῶν, περὶ ἃ
τὴν ἀκολασίαν ἔθεμεν καὶ τὴν σωφροσύνην. τὰ δ' οὐκ ἀναγ-
καῖα μὲν, αἱρετὰ δὲ, λέγω δὲ οἷον νίκην, τιμὴν, πλοῦτον καὶ
τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡδέων, τοὺς μὲν πρὸς ταῦτα παρὰ
τὸν ὀρθὸν λόγον ὑπερβάλλοντας τὸν ἐν αὑτοῖς, ἁπλῶς μὲν 4
οὐ λέγομεν ἀκρατεῖς. προστιθέντες δὲ τὸ χρημάτων ἀκρα-
τεῖς, καὶ κέρδους καὶ τιμῆς καὶ θυμοῦ. ἁπλῶς δ' οὔ. ὡς ἑτέ-
ρους καὶ καθ' ὁμοιότητα λεγομένους. ὥσπερ ἄνθρωπος ὁ τὰ
ὀλύμπια νικῶν. ἐκείνῳ γὰρ ὁ κοινὸς λόγος τοῦ ἰδίου μικρὰ
διέφερεν. ἀλλ' ὅμως ἕτερος ἦν. σημεῖον δὲ, ἡ μὲν ἀκρασία
ψέγεται οὐχ ὡς ἁμαρτία μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς κακία τις ἁ-
πλῶς οὖσα, ἢ κατὰ μέρος τι. τούτων δ' οὐδείς. τῶν δὲ περὶ τὰς
σωματικὰς ἀπολαύσεις, περὶ ἃς λέγομεν τὸν σώφρονα καὶ 4

ἀκόλασον, ὁ μὴ τῷ προαιρεῖσθαι τῶν δὲ ἡδέων διώκων τὰς ὑ-
περβολὰς καὶ τῶν λυπηρῶν φεύγων, πείνης καὶ δίψης καὶ
ἀλέας καὶ ψύχους καὶ πάντων τῶν περὶ ἁφὴν καὶ γεῦσιν,
ἀλλὰ παρὰ τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν διάνοιαν, ἀκρατὴς λέγε-
ται. οὐ κατὰ πρόσθεσιν, ὅτι περὶ τάδε, καθάπερ ὀργῆς, ἀλ-
λ' ἁπλῶς μόνον. σημεῖον δὲ, οἱ γὰρ μαλακοὶ λέγονται περὶ
ταύτας. περὶ ἐκείνων δ' οὐδεμίαν, καὶ διὰ τοῦτο εἰς ταυτὸ τὸν
1 ἀκρατῆ καὶ τὸν ἀκόλασον τίθεμεν, καὶ ἐγκρατῆ καὶ σώφρο-
να, ἀλλ' οὐκ ἐκείνων οὐδένα. διὰ τὸ περὶ τὰς αὐτὰς ἡδονὰς καὶ λύ
πας εἶναι. οἱ δ' εἰσὶ μὲν περὶ ταῦτα, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως εἰσίν.
ἀλλ' οἱ μὲν προαιροῦνται. οἱ δ' οὐ προαιροῦνται. διὸ μᾶλλον
ἀκόλασον ἂν εἴποιμεν, ὅστις μὴ ἐπιθυμῶν ἠρέμα διώκει τὰς
ὑπερβολὰς, καὶ φεύγει μετρίας λύπας, ἢ τοῦτον ὅστις διὰ
τὸ ἐπιθυμεῖν σφόδρα. τί γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιήσειεν, εἰ προσ-
γένοιτο ἐπιθυμία νεανική. καὶ περὶ τὰς τῶν ἀναγκαίων ἐν-
2 δείας λύπη ἰσχυρά. ἐπεὶ δὲ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ἡδο-
νῶν, αἱ μὲν εἰσὶ τῶν γένει καλῶν καὶ σπουδαίων, τῶν γὰρ
ἡδέων ἔνια φύσει αἱρετά. τὰ δ' ἐναντία τούτων, τὰ δὲ με-
ταξὺ καθάπερ διείλομεν πρότερον, οἷον χρήματα καὶ κέρ
δος, καὶ νίκη. πρὸς πάντα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα καὶ τὰ μετα-
ξὺ, οὕτω πάσχειν καὶ ἐπιθυμεῖν καὶ φιλεῖν ψέγονται. ἀλλὰ
τῷ πῶς καὶ ὑπερβάλλειν. διὸ ὅσοι μὲν παρὰ τὸν λόγον ἢ κρα
τοῦνται ἢ διώκουσι τῶν φύσει τι καλῶν ἢ ἀγαθῶν, οἷον οἱ πε-
4 ρὶ τιμὴν μᾶλλον ἢ δεῖ σπουδάζοντες, ἢ περὶ τέκνα καὶ γονεῖς.
καὶ γὰρ ταῦτα τῶν ἀγαθῶν. καὶ ἐπαινοῦνται οἱ περὶ ταῦτα
σπουδάζοντες, ἀλλ' ὅμως ἔστι τις ὑπερβολὴ καὶ ἐν τούτοις, εἴ-
τις ὥσπερ ἡ νιόβη μάχοιτο πρὸς τοὺς θεούς. ἢ ὥσπερ ὁ σάτυρος
ὁ φιλοπάτωρ ἐπικαλούμενος, περὶ τὸν πατέρα. λίαν γὰρ ἐδόκει
μωραίνειν. μοχθηρία μὲν οὖν οὐδεμία περὶ ταῦτ' ἐστὶ διὰ τὸ εἰρη-
μένον. ὅτι φύσει τῶν αἱρετῶν ἕκαστόν ἐστι δι' αὑτό. φαῦλαι δὲ καὶ
» φευκταὶ αὐτῶν εἰσὶν αἱ ὑπερβολαί. ὁμοίως δὲ οὐδὲ ἀκρα-
4 σία. ἡ γὰρ ἀκρασία οὐ μόνον φευκτὸν, ἀλλὰ καὶ τῶν ψεκτῶν ἐστι.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

δι' ὁμοιότητα δὲ τοῦ πάθους προστιθέντες τὴν ἀκρασίαν
περὶ ἕκαστον λέγομεν οἷον κακὸν ἰατρὸν καὶ κακὸν ὑποκριτήν.
ὃν ἁπλῶς οὐκ ἂν εἴποιμεν κακόν. ὥσπερ οὖν οὐδὲ ταῦτα
διὰ τὸ μὴ κακίαν εἶναι ἑκάστην αὐτῶν. ἀλλὰ τῷ ἀνάλογον ὁ-
μοίαν, οὕτω δῆλον ὅτι κἀκεῖ ὑποληπτέον μόνην ἀκρασίαν
καὶ ἐγκράτειαν εἶναι. ἥτις ἐστὶ περὶ ταὐτὰ τῇ σωφροσύνῃ καὶ
τῇ ἀκολασίᾳ. περὶ δὲ θυμὸν καθ' ὁμοιότητα λέγομεν. διὸ
προστιθέντες ἀκρατεῖς θυμοῦ ὥσπερ τιμῆς καὶ κέρδους φα- 1
μέν. ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἔνια μὲν ἡδέα φύσει. καὶ τούτων τὰ μὲν ἁ-
πλῶς. τὰ δὲ κατὰ γένη καὶ ζώων καὶ ἀνθρώπων, τὰ δ' οὐκ
ἔστιν, ἀλλὰ τὰ μὲν διὰ πηρώσεις. τὰ δὲ ἔθει γίνεται, τὰ δὲ διὰ
μοχθηρὰς φύσεις, ἔστι καὶ περὶ τούτων ἕκαστα παραπλησίας
ἰδεῖν ἕξεις. λέγω δὲ τὰς θηριώδεις. οἷον τὴν ἄνθρωπον, ἣν λέ-
γουσι τὰς κυούσας ἀνασχίζουσαν τὰ παιδία κατεσθίειν. ἢ οἷς χαί-
ρειν φασὶν ἐνίους τῶν ἀπηγριωμένων περὶ τὸν πόντον, τοὺς μὲν
ὠμοῖς. τοὺς δὲ ἀνθρώπων κρέασι. τοὺς δὲ τὰ παιδία δανείζειν ἀλ- 2
λήλοις εἰς εὐωχίαν. ἢ τὸ περὶ φάλαριν λεγόμενον, αὗται μὲν
θηριώδεις, αἱ δὲ διὰ νόσους γίνονται καὶ διὰ μανίαν ἐνίοις.
ὥσπερ ὁ τὴν μητέρα καθιερεύσας καὶ φαγών. καὶ ὁ τοῦ συν-
δούλου τὸ ἧπαρ. αἱ δὲ νοσηματώδεις ἐξ ἔθους. οἷον αἱ τῶν τρι-
χῶν τίλσεις, καὶ ὀνύχων τρώσεις. ἔτι δ' ἀνθράκων καὶ γῆς. πρὸς
δὲ τούτοις ἡ τῶν ἀφροδισίων τοῖς ἄρρεσι. τοῖς μὲν γὰρ φύσει.
τοῖς δ' ἐξ ἔθους συμβαίνουσιν. οἷον τοῖς γυμναζομένοις ἐκ παί-
δων. ὅσοις μὲν οὖν ἡ φύσις αἰτία, τούτους μὲν οὐδεὶς ἂν εἴ- 4
ποι ἀκρατεῖς, ὥσπερ οὐδὲ τὰς γυναῖκας ὅτι οὐκ ὀπυίουσιν
ἀλλ' ὀπυίονται. ὡσαύτως καὶ τοῖς νοσηματωδῶς ἔχουσι δι' ἔθος.
τὸ μὲν οὖν ἔχειν ἕκαστα τούτων ἔξω τῶν ὅρων ἐστὶ τῆς κακίας,
καθάπερ καὶ ἡ θηριότης. τὸν δ' ἔχοντα κρατεῖν ἢ κρατεῖ-
σθαι, οὐχ ἁπλῆ ἡ ἀκρασία ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητα. καθάπερ
καὶ τὸν περὶ τοὺς θυμοὺς ἔχοντα τοῦτον τὸν τρόπον τοῦ πάθους.
ἀκρατῆ δ' οὐ λεκτέον. πᾶσα γὰρ ὑπερβάλλουσα καὶ ἀφρο-
σύνη καὶ δειλία καὶ ἀκολασία καὶ χαλεπότης, αἱ μὲν θηριώ- 4
δεις, αἱ

δεις, αἱ δὲ νοσηματώδεις εἰσίν. ὁ μὲν γὰρ φύσει τοιοῦτος οἷος
δεδιέναι, πάντα, κἂν ψοφήσῃ μῦς, θηριώδη δειλίαν δειλός.
ὁ δὲ τὴν γαλῆν ἐδεδίει διὰ νόσον. καὶ τῶν ἀφροδισίων, οἱ μὲν
ἐκ φύσεως ἀλόγιστοι καὶ μόνον τῇ αἰσθήσει ζῶντες, θηριώδεις.
ὥσπερ ἔνια γένη τῶν πόρρω βαρβάρων. οἱ δὲ, διὰ νόσους οἷον
τὰς ἐπιληπτικὰς μανίας ἢ νοσηματώδεις, τούτων δ' ἔστι μὲν
ἔχειν τινὰ ἐνίοτε μὲν μόνον. μὴ κρατεῖσθαι δέ. λέγω δὲ οἷον
1 εἰ φάλαρις κατεῖχεν ἐπιθυμῶν παιδίου φαγεῖν, ἢ πρὸς ἀφρο
δισίων ἄτοπον ἡδονήν. ἔστι δὲ καὶ κρατεῖσθαι μὴ μόνον ἔχειν,
ὥσπερ οὖν καὶ μοχθηρίας ἡ μὲν κατ' ἄνθρωπον, ἁπλῶς λέγε
ται μοχθηρία. ἡ δὲ κατὰ πρόσθεσιν ὅτι θηριώδης ἢ νοσηματώ
δης ἁπλῶς δ' οὔ, τὸν αὐτὸν τρόπον δηλονότι καὶ ἀκρασία ἐστὶν,
ἡ μὲν θηριώδης. ἡ δὲ, νοσηματώδης. ἁπλῶς δὲ ἡ κατ' ἀνθρω
πίνην ἀκολασίαν μόνη. ὅτι μὲν οὖν ἀκρασία καὶ ἐγκράτειά ἐστι μό-
νον, περὶ ἅπερ ἀκολασία καὶ σωφροσύνη, καὶ ὅτι περὶ τὰ ἄλ-
2 λα ἐστὶν ἄλλο εἶδος ἀκρασίας λεγόμενον κατὰ μεταφορὰν καὶ
οὐχ ἁπλῶς, δῆλον. ὅτι δὲ καὶ ἧττον αἰσχρὰ ἀκρασία ἡ τοῦ θυ
μοῦ ἢ τῶν ἐπιθυμιῶν, θεωρήσομεν. ἔοικε γὰρ ὁ θυμὸς ἀκούειν
μέν τι τοῦ λόγου. παρακούειν δὲ καθάπερ οἱ ταχεῖς τῶν διακό-
νων. οἳ πρὶν ἀκοῦσαι πᾶν τὸ λεγόμενον, ἐκθέουσιν. εἶτα ἁμαρτά
νουσι τῆς προστάξεως. καὶ οἱ κύνες πρὶν σκέψασθαι εἰ φίλος, ἂν
μόνον ψοφήσῃ, ὑλακτοῦσιν, οὕτως ὁ θυμὸς διὰ θερμότητα
καὶ ταχύτητα τῆς φύσεως, ἀκούσας μὲν, οὐκ ἐπίταγμα δ' ἀ-
3 κούσας, ὁρμᾷ πρὸς τὴν τιμωρίαν. ὁ μὲν γὰρ λόγος ἢ φαντα-
σία, ὅτι ὕβρις ἢ ὀλιγωρία, ἐδήλωσεν. ὁ δ' ὥσπερ συλλογισάμε
νος, ὅτι δεῖ τῷ τοιούτῳ πολεμεῖν, χαλεπαίνει δ' εὐθύς. ἡ δ' ἐπι-
θυμία, ἐὰν μόνον εἴπῃ ὅτι ἡδὺ ὁ λόγος ἢ ἡ αἴσθησις, ὁρμᾷ πρὸς
τὴν ἀπόλαυσιν. ὥσθ' ὁ μὲν θυμὸς ἀκολουθεῖ τῷ λόγῳ πως.
ἡ δ' ἐπιθυμία οὔ. αἰσχίων οὖν. ὁ μὲν γὰρ τοῦ θυμοῦ ἀκρατὴς, τοῦ
λόγου πως ἡττᾶται. ὁ δὲ τῆς ἐπιθυμίας, οὐ τοῦ λόγου. ἔτι
ταῖς φυσικαῖς μᾶλλον συγγνώμη ἀκολουθεῖν ὀρέξεσιν. ἐπεὶ καὶ
4 ἐπιθυμίαις ταῖς τοιαύταις μᾶλλον, ὅσον κοιναὶ πᾶσι. καὶ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἐφ' ὅσον κοιναί. ὁ δὲ θυμὸς φυσικώτερον. καὶ ἡ χαλεπότης τῶν
ἐπιθυμιῶν τῶν τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῶν μὴ ἀναγκαίων. ὥσπερ
ὁ ἀπολογούμενος, ὅτι τὸν πατέρα τύπτοι. καὶ γὰρ οὗτος ἔφη
τὸν ἑαυτοῦ. κἀκεῖνος τὸν ἄνωθεν. καὶ τὸ παιδίον δείξας. καὶ
οὗτος ἐμὲ ἔφη ὅταν ἀνὴρ γένηται. συγγενὲς γὰρ ἡμῖν. καὶ ὁ ἑλ
κόμενος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ παύεσθαι ἐκέλευε πρὸς ταῖς θύραις. καὶ
γὰρ αὐτὸς ἑλκύσαι τὸν πατέρα μέχρις ἐνταῦθα. ἔτι ἀδικώ-
τεροι οἱ ἐπιβουλότεροι. ὁ μὲν οὖν θυμώδης οὐκ ἐπίβουλος. 1
οὐδ' ὁ θυμός. ἀλλ' ὁ φθονερός. ἡ δ' ἐπιθυμία καθάπερ τὴν
» ἀφροδίτην φασί. δολοπλόκου γὰρ κυπρογενοῦς. καὶ τὸν κεστὸν
» ἱμάντα ὅμηρος πάρφασιν ἥ τ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονέον
» τος. ὥστ' εἴπερ ἀδικωτέρα καὶ αἰσχίων ἡ ἀκρασία αὕτη, τῆς
περὶ τὸν θυμόν. καὶ ἁπλῶς ἀκρασία καὶ κακία πως. ἔτι οὐθεὶς
ὑβρίζει λυπούμενος. ὁ δ' ὑβρίζων μεθ' ἡδονῆς. εἰ οὖν οἷς ὀργίζε
σθαι μάλιστα δίκαιον, ταῦτα ἀδικώτερα, καὶ ἡ ἀκρασία ἡ δι'-
ἐπιθυμίαν. οὐ γάρ ἐστιν ἐν θυμῷ ὕβρις. ὡς μὲν οὖν αἰσχίων ἡ πε 2
ρὶ ἐπιθυμίας ἀκρασία τῆς περὶ τὸν θυμόν, καὶ ὅτι ἐστὶν ἡ ἐγ-
κράτεια καὶ ἡ ἀκρασία περὶ ἐπιθυμίας καὶ ἡδονὰς σωμα-
τικάς, δῆλον. αὐτῶν δὲ τούτων τὰς διαφορὰς ληπτέον. ὥσπερ
» γὰρ εἴρηται κατ' ἀρχάς, αἱ μὲν ἀνθρώπιναί εἰσι καὶ φυσικαὶ τῷ
μεγέθει καὶ τῷ γένει. αἱ δὲ θηριώδεις. αἱ δὲ, διὰ πηρώσεις καὶ
νοσήματα. τούτων δὲ περὶ τὰς πρώτας σωφροσύνη καὶ ἀκο-
λασία ἐστί. διὸ καὶ τὰ θηρία οὔτε σώφρονα καὶ ἀκόλαστα λέ-
γομεν. ἀλλ' ἢ κατὰ μεταφοράν, καὶ εἴ τινι ὅλως ἄλλο πρὸς ἄλ 3
λο διαφέρει γένος τῶν ζῴων ὕβρει καὶ σιναμωρείᾳ. καὶ τῷ παμ
φάγον εἶναι. οὐ γὰρ ἔχει προαίρεσιν οὐδὲ λογισμόν. ἀλλ' ἐξέστη
κε τῆς φύσεως, ὥσπερ οἱ μαινόμενοι τῶν ἀνθρώπων. ἔλαττον δὲ
θηριότης κακίας, φοβερώτερον δέ. οὐ γὰρ διέφθαρται τὸ βέλ
τιον ὥσπερ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. ἀλλ' οὐκ ἔχει. ὅμοιον οὖν ὥσπερ
ἄψυχον συμβάλλειν πρὸς ἔμψυχον κάκιον, ἀσινεστέρα γὰρ ἡ φαυ
λότης ἀεὶ ἡ τοῦ μὴ ἔχοντος ἀρχήν. ὁ δὲ νοῦς ἀρχή. παραπλήσιον
οὖν τὸ συμβάλλειν ἀδικίαν πρὸς ἄνθρωπον ἄδικον. ἔστι γὰρ ὡς 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

» ἑκάτερον κάκιον. μυριοπλάσια γὰρ ἂν κακὰ ποιήσειεν ἄνθρω-
» πος κακὸς θηρίου. περὶ δὲ ἀφῆς καὶ γεύσεως ἡδονὰς καὶ λύπας
καὶ ἐπιθυμίας καὶ φυγάς, περὶ ἃς ἥ τε ἀκολασία καὶ ἡ σωφροσύ-
νη, διωρίσθη πρότερον. ἔστι μὲν οὕτως ἔχειν, ὥστε ἡττᾶσθαι
καὶ ὧν οἱ πολλοὶ κρείττους. ἔστι δὲ κρατεῖν καὶ ὧν οἱ πολλοὶ ἥτ-
τους. τούτων δ᾽ ὁ μὲν περὶ ἡδονὰς ἀκρατής. ὁ δ᾽ ἐγκρατής. ὁ δὲ
περὶ λύπας μαλακός. ὁ δέ, καρτερικός. μεταξὺ δ᾽ ἡ τῶν πλεί-
1 στων ἕξις κἂν εἰ ῥέπωσι μᾶλλον πρὸς τὰς χείρους. ἐπεὶ δ᾽ ἔνιαι
τῶν ἡδονῶν ἀναγκαῖαί εἰσι μέχρι τινός, αἱ δ᾽ ὑπερβολαὶ οὐ
δ᾽ αἱ ἐλλείψεις. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἐπιθυμίας ἔχει καὶ λύ-
πας, ὁ μὲν τὰς ὑπερβολὰς διώκων τῶν ἡδέων ἢ καθ᾽ ὑπερβο-
λάς. ἢ διὰ προαίρεσιν δι᾽ αὐτὰς καὶ μηδὲν δι᾽ ἕτερον ἀποβαῖνον,
ἀκόλαστος. ἀνάγκη γὰρ τοῦτον μὴ εἶναι μεταμελητικόν, ὥστ᾽ ἀνία-
τος. ὁ γὰρ ἀμεταμέλητος ἀνίατος. ὁ δ᾽ ἐλλείπων ὁ ἀντικείμε-
νος. ὁ δὲ μέσος ὁ σώφρων. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ φεύγων τὰς σωμα-
2 τικὰς λύπας μὴ δι᾽ ἧτταν ἀλλὰ διὰ προαίρεσιν. τῶν δὲ μὴ προαι-
ρουμένων ὁ μὲν ἄγεται διὰ τὴν ἡδονήν, ὁ δὲ διὰ τὸ φεύγειν τὴν λύ-
πην, ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας. ὥστε διαφέρουσιν ἀλλήλων. παντὶ
δ᾽ ἂν δόξειε χείρων, εἴ τις μὴ ἐπιθυμῶν ἢ ἠρέμα πράττοι τι αἰ-
σχρὸν ἢ εἰ σφόδρα ἐπιθυμῶν. καὶ μὴ ὀργιζόμενος τύπτοι, ἢ εἰ
ὀργιζόμενος. τί γὰρ ἂν ἐποίει ἐν πάθει ὤν. διὸ ὁ ἀκόλαστος, χεί-
ρων τοῦ ἀκρατοῦς. τῶν δὲ λεχθέντων, τὸ μὲν μαλακίας εἶδος
μᾶλλον. ὁ δ᾽ ἀκόλαστος. ἀντίκειται δὲ τῷ μὲν ἐγκρατεῖ ὁ ἀκρα-
3 τής. τῷ δὲ μαλακῷ ὁ καρτερικός. τὸ μὲν γὰρ καρτερεῖν ἐστὶν
ἐν τῷ ἀντέχειν. ἡ δ᾽ ἐγκράτεια ἐν τῷ κρατεῖν. ἕτερον δὲ τὸ ἀν-
τέχειν καὶ κρατεῖν. ὥσπερ καὶ τὸ μὴ ἡττᾶσθαι τοῦ νικᾶν. διὸ
καὶ αἱρετώτερον ἐγκράτεια καρτερίας ἐστίν. ὁ δ᾽ ἐλλείπων
πρὸς ἃ οἱ πολλοὶ καὶ ἀντιτείνουσι καὶ δύνανται, οὗτος μαλα-
κὸς καὶ τρυφῶν. καὶ γὰρ ἡ τρυφὴ μαλακία τίς ἐστιν, ὃς ἕλκει τὸ
ἱμάτιον, ἵνα μὴ πονήσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ αἴρειν λύπην καὶ μιμού-
μενος τὸν κάμνοντα οὐκ οἴεται ἄθλιος εἶναι, ἀθλίῳ ὅμοιος ὤν. ὁ-
4 μοίως δ᾽ ἔχει καὶ περὶ ἐγκράτειαν καὶ ἀκρασίαν. οὐ γὰρ εἴ τις ἰσχυ-

ρῶν ὑπερβαλλουσῶν ἡδονῶν ἡττᾶται ἢ λυπῶν, θαυμαστόν.
ἀλλὰ συγγνωμονικόν, εἰ ἀντιτείνων. ὥσπερ ὁ θεοδέκτου φι-
λοκτήτης ὑπὸ τοῦ ἔχεως πεπληγμένος. ἢ ὁ καρκίνου ἐν τῇ
ἀλώπῃ κερκύων. καὶ ὥσπερ οἱ κατέχειν πειρώμενοι τὸν γέ-
λωτα ἀθρόοι ἐκκαγχάζουσιν, οἷον συνέπεσε ξενοφάντῳ. ἀλ
λ' εἴ τις πρὸς ἃς οἱ πολλοὶ δύνανται ἀντέχειν, τούτων ἡττᾶ-
ται. καὶ μὴ δύναται ἀντιτείνειν μὴ διὰ φύσιν τοῦ γένους ἢ διὰ
νόσον. οἷον ἐν τοῖς σκυθῶν βασιλεῦσιν, ἡ μαλακία διὰ τὸ γένος. 1
καὶ ὡς τὸ θῆλυ πρὸς τὸ ἄρρεν διέστηκε. δοκεῖ δὲ καὶ ὁ παιδιώ
δης ἀκόλαστος εἶναι. ἔστι δὲ μαλακός. ἡ γὰρ παιδιὰ ἄνεσίς ἐστιν,
εἴπερ οὖν ἀνάπαυσις. τῶν δὲ πρὸς αὐτὴν ὑπερβαλλόντων ὁ
παιδιώδης ἐστίν. ἀκρασίας δὲ, τὸ μὲν προπέτεια. τὸ δ' ἀσθέ-
νεια. οἱ μὲν γὰρ βουλευσάμενοι οὐκ ἐμμένουσιν οἷς ἐβουλεύ-
σαντο. οἱ δὲ διὰ τὸ μὴ βουλεύσασθαι ἄγονται ὑπὸ τοῦ πάθους.
» ἔνιοι γὰρ ὥσπερ προγαργαλίσαντες οὐ γαργαλίζονται, οὕτω
» καὶ προαισθανόμενοι καὶ προϊδόντες καὶ προεγείραντες ἑαυ 2
τοὺς τὸν λογισμόν, οὐχ ἡττῶνται ὑπὸ τοῦ πάθους, οὔτ' ἂν
ἡδὺ ᾖ, οὔτ' ἂν λυπηρόν. μάλιστα δ' οἱ ὀξεῖς καὶ μελαγχολικοί,
τὴν προπετῆ ἀκρασίαν εἰσὶν ἀκρατεῖς. οἱ μὲν γὰρ διὰ τὴν τα-
χύτητα. οἱ δὲ, διὰ τὴν σφοδρότητα οὐκ ἀναμένουσι τὸν λό-
γον, διὰ τὸ ἀκολουθητικοὶ εἶναι τῇ φαντασίᾳ. ἔστι δ' ὁ μὲν ἀκό-
λαστος ὥσπερ ἐλέχθη, οὐ μεταμελητικὸς πως. διὸ οὐχ ὥσ-
περ ἠπορήσαμεν, οὕτω καὶ ἔχει. ἀλλ' ὁ μὲν ἀνίατος. ὁ δ' ἰατός.
ἔοικε γὰρ ἡ μὲν μοχθηρία, τῶν νοσημάτων οἷον ὑδέρῳ καὶ φθί 3
σει. ἡ δ' ἀκρασία τοῖς ἐπιληπτικοῖς. ἡ μὲν γὰρ συνεχής, ἡ δ' οὐ
συνεχὴς πονηρία. καὶ ὅλως δ' ἕτερον τὸ γένος ἀκρασίας καὶ
κακίας. ἡ μὲν γὰρ κακία λανθάνει. ἡ δ' ἀκρασία οὐ λανθά-
νει. αὐτῶν δὲ τούτων βελτίους οἱ ἐκστατικοὶ οἱ τὸν λόγον μὲν
ἔχοντες, μὴ ἐμμένοντες δέ. ὑπ' ἐλάττονος γὰρ πάθους ἡττῶν
ται, καὶ οὐκ ἀπροβούλευτοι ὥσπερ ἄπειροι. ὅμοιος γὰρ ὁ ἀ-
κρατής ἐστι τοῖς ταχὺ μεθυσκομένοις καὶ ὑπὸ ὀλίγου οἴνου
καὶ ἐλάττονος, ἢ ὡς οἱ πολλοί. ὅτι μὲν οὖν κακία ἡ ἀκρασία οὐκ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἐστι, φανερόν. ἀλλ' ἄπη ἴσως. τὸ μὲν γὰρ παρὰ προαίρεσιν. τὸ δὲ
κατὰ τὴν προαίρεσίν ἐστιν. οὐ μὴν ἀλλ' ὅμοιόν γε κατὰ τὰς
πράξεις, ὥσπερ τὸ δημοδόκου εἰς μιλησίους. μιλήσιοι ἀξύ-
νετοι μὲν οὐκ εἰσί. δρῶσι δ' οἷάπερ οἱ ἀξύνετοι. καὶ οἱ ἀκρα-
τεῖς ἄδικοι μὲν οὐκ εἰσίν, ἀδικήσουσι δέ. ἐπεὶ δ' ὁ μὲν, τοιοῦτος,
οἷος διὰ τὸ μὴ πεπεῖσθαι διώκειν τὰς καθ' ὑπερβολὴν καὶ πα-
ρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον σωματικὰς ἡδονάς. ὁ δὲ, πέπεισται διὰ τὸ
1 τοιοῦτος εἶναι οἷος διώκειν αὐτάς, ἐκεῖνος μὲν οὖν μετάπει-
στος. οὗτος δ' οὔ. ἡ γὰρ ἀρετὴ καὶ μοχθηρία, τὴν ἀρχὴν ἡ μὲν
» φθείρει. ἡ δὲ, σώζει. ἐν δὲ ταῖς πράξεσι τὸ οὗ ἕνεκα ἀρχή ὥσπερ
» ἐν τοῖς μαθηματικοῖς αἱ ὑποθέσεις. οὔτε δὴ ἐκεῖ ὁ λόγος δι-
δασκαλικὸς τῶν ἀρχῶν, οὔτ' ἐνταῦθα. ἀλλ' ἀρετὴ ἢ φυσικὴ,
ἢ ἐθιστὴ τοῦ ὀρθοδοξεῖν περὶ τὴν ἀρχήν. σώφρων μὲν οὖν ὁ τοιοῦ-
τος. ἀκόλαστος δ' ὁ ἐναντίος. ἔστι δέ τις διὰ τὸ πάθος ἐκστατι-
κὸς παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. ὃν ὥστε μὲν μὴ πράττειν κατὰ τὸν
2 ὀρθὸν λόγον, κρατεῖ τὸ πάθος. ὥστε δ' εἶναι τοιοῦτον, οἷον πε-
πεῖσθαι διώκειν ἀνέδην δεῖν τὰς τοιαύτας ἡδονὰς, οὐ κρατεῖ.
οὗτός ἐστιν ὁ ἀκρατὴς, βελτίων ὢν τοῦ ἀκολάστου. οὐδὲ, φαῦ-
λος ἁπλῶς. σώζεται γὰρ τὸ βέλτιστον ἡ ἀρχή. ἄλλος δ' ἐναν-
τίος ὁ ἐμμενετικὸς καὶ οὐκ ἐκστατικὸς, διά γε τὸ πάθος. φανε-
ρὸν δὴ ἐκ τούτων, ὅτι ἡ μὲν σπουδαία ἕξις, ἡ δὲ, φαύλη. πότε-
ρον οὖν ἐγκρατής ἐστιν ὁ ὁποιῳοῦν λόγῳ καὶ ὁποιᾳοῦν προαι-
ρέσει ἐμμένων ἢ τῇ ὀρθῇ. καὶ ἀκρατὴς δὲ ὁ ὁποιᾳοῦν προαιρέ-
3 σει μὴ ἐμμένων καὶ ὁποιῳοῦν λόγῳ, ἢ ὁ τῷ ψευδεῖ λόγῳ, καὶ
ὁ τῇ προαιρέσει τῇ μὴ ὀρθῇ ὥσπερ ἠπορήθη πρότερον. ἢ κατὰ
μὲν συμβεβηκὸς ὁ ὁποιῳοῦν. καθ' αὑτὸ δὲ ὁ τῷ ἀληθεῖ λόγῳ
καὶ τῇ προαιρέσει τῇ ὀρθῇ. ὁ μὲν, ἐμμένει. ὁ δ' οὐκ ἐμμένει. εἰ γάρ
τις τοδὶ διὰ τοδὶ αἱρεῖται ἢ διώκει, καθ' αὑτὸ μὲν τοῦτο διώκει
καὶ αἱρεῖται κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τὸ πρότερον. ἁπλῶς δὲ λέ-
γομεν τὸ καθ' αὑτό. ὥστε ἔστι μὲν ὡς ὁποιᾳοῦν δόξῃ ὁ μὲν ἐμμέ-
νει. ὁ δ' ἐξίσταται. ἁπλῶς δὲ ὁ τῇ ἀληθεῖ. εἰσὶ δέ τινες, οἳ ἐμμε-
4 νετικοὶ τῇ δόξῃ εἰσίν. οὓς καλοῦσιν ἰσχυρογνώμονας. οἳ δύσπει-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

στοι καὶ δυσμετάπειστοι, οἳ ὅμοιον μέν τι ἔχουσι τῷ ἐγκρατεῖ.
οἷον ὁ ἄσωτος ἐλευθερίῳ, καὶ ὁ θρασὺς τῷ θαῤῥαλέῳ. εἰσὶ
δ' ἕτεροι κατὰ πολλά. ὁ μὲν γὰρ διὰ πάθος καὶ ἐπιθυμίαν
οὐ μεταβάλλει ὁ ἐγκρατής. ἐπεὶ εὔπιστος ὅταν τύχῃ, ἔσται
ὁ ἐγκρατής. ὁ δὲ, οὐχ ὑπὸ λόγου. ἐπεὶ ἐπιθυμίας γε λαμ
βάνουσι, καὶ ἄγονται πολλοὶ ὑπὸ τῶν ἡδονῶν. εἰσὶ δὲ ἰσχυ-
ρογνώμονες οἱ ἰδιογνώμονες, καὶ οἱ ἀμαθεῖς καὶ οἱ ἄγροι-
κοι. οἱ μὲν ἰδιογνώμονες, δι' ὑπερβολὴν καὶ λύπην. χαίρου 1
σι γὰρ νικῶντες, ἐὰν μὴ μεταπείθωνται. καὶ λυποῦνται, ἂν
ἄκυρα τὰ αὐτῶν ᾖ ὥσπερ ψηφίσματα. ὥστε μᾶλλον τῷ ἀκρα
τεῖ ἐοίκασιν ἢ τῷ ἐγκρατεῖ. εἰσὶ δέ τινες, οἳ τοῖς δόξασιν οὐκ
ἐμμένουσιν, οὐ δι' ἀκρασίαν. οἷον ἐν τῷ φιλοκτήτῃ τῷ σοφο-
κλέους ὁ νεοπτόλεμος. καίτοι δι' ἡδονὴν οὐκ ἐνέμεινεν. ἀλλὰ
καλήν. τὸ γὰρ ἀληθεύειν αὐτῷ, καλὸν ἦν. ἐπείσθη δ' ὑπὸ
τοῦ ὀδυσσέως ψεύδεσθαι. οὐ γὰρ πᾶς ὁ δι' ἡδονήν τι πράττων,
οὔτ' ἀκόλαστος. οὔτε φαῦλος. οὔτ' ἀκρατής. ἀλλ' ὁ δι' αἰσχράν. 2
ἐπεὶ δ' ἐστί τις καὶ τοιοῦτος, οἷος ἧττον ἢ δεῖ τοῖς σωματικοῖς
χαίρων καὶ οὐκ ἐμμένων τῷ λόγῳ ὁ τοιοῦτος, τούτου καὶ τοῦ
ἀκρατοῦς μέσος ὁ ἐγκρατής. ὁ μὲν γὰρ ἀκρατὴς οὐκ ἐμμένει τῷ
λόγῳ, διὰ τὸ μᾶλλόν τι. οὗτος δὲ διὰ τὸ ἧττόν τι. ὁ δ' ἐγκρατὴς
ἐμμένει, καὶ οὐδὲ δι' ἕτερον μεταβάλλει. δεῖ δὲ εἴπερ ἡ ἐγκρά
τεια σπουδαῖον, ἀμφοτέρας τὰς ἐναντίας ἕξεις φαύλας
εἶναι ὥσπερ καὶ φαίνεται. ἀλλὰ διὰ τὸ τὴν ἑτέραν ἐν ὀλίγοις
καὶ ὀλιγάκις εἶναι φανεράν. ὥσπερ ἡ σωφροσύνη τῇ ἀκολα- 3
σίᾳ δοκεῖ ἐναντία εἶναι μόνον, οὕτω καὶ ἡ ἐγκράτεια τῇ ἀκρα-
σίᾳ. ἐπεὶ δὲ καθ' ὁμοιότητα πολλὰ λέγεται, καὶ ἡ ἐγκράτεια
ἡ τοῦ σώφρονος, καθ' ὁμοιότητα ἠκολούθηκεν. ὅ, τε γὰρ ἐγκρα
τὴς οἷος μηδὲν παρὰ τὸν λόγον διὰ τὰς σωματικὰς ἡδονὰς
ποιεῖν, καὶ ὁ σώφρων. ἀλλ' ὁ μὲν ἔχων, ὁ δ' οὐκ ἔχων φαύλας
ἐπιθυμίας. καὶ ὁ μὲν τοιοῦτος, οἷος μὴ ἥδεσθαι παρὰ τὸν λό-
γον. ὁ δ' οἷος ἥδεσθαι ἀλλὰ μὴ ἄγεσθαι. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀκρα
τὴς καὶ ὁ ἀκόλαστος, ἕτεροι μὲν ὄντες, ἀμφότεροι δὲ τὰ σω- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ματικὰ ἡδέα διώκουσιν. ἀλλ' ὁ μὲν, καὶ οἰόμενος δεῖν. ὁ δ' οὐκ
οἰόμενος. οὐδ' ἅμα φρόνιμον καὶ ἀκρατῆ ἐνδέχεται εἶναι
» τὸν αὐτόν. ἅμα γὰρ φρόνιμος καὶ σπουδαῖος τὸ ἦθος δέδει-
» κται ὤν. ἔτι, οὐ τῷ εἰδέναι μόνον φρόνιμος, ἀλλὰ καὶ τῷ
πρακτικός. ὁ δ' ἀκρατὴς οὐ πρακτικός. τὸν δὲ δεινὸν οὐδὲν
κωλύει ἀκρατῆ εἶναι. διὸ καὶ δοκοῦσιν ἐνίοτε φρόνιμοι μὲν
εἶναί τινες, ἀκρατεῖς δὲ διὰ τὸ τὴν δεινότητα διαφέρειν τῆς
1 φρονήσεως τὸν εἰρημένον τρόπον ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις. καὶ
κατὰ μὲν τὸν λόγον ἐγγὺς εἶναι. διαφέρειν δὲ κατὰ τὴν προαί-
ρεσιν. οὐδὲ δὴ ὡς εἰδὼς καὶ θεωρῶν. ἀλλ' ὡς ὁ καθεύδων ἢ
οἰνωμένος καὶ ἑκὼν μὲν, τρόπον γάρ τινα εἰδὼς καὶ ὃ ποιεῖ
καὶ οὗ ἕνεκα. πονηρὸς δ' οὔ. ἡ γὰρ προαίρεσις ἐπιεικής. ὥσ-
τ' εἰ μὴ πονηρὸς καὶ οὐκ ἄδικος. οὐ γὰρ ἐπίβουλος. ὁ μὲν
γὰρ αὐτῶν οὐκ ἐμμενετικὸς, οἷς ἂν βουλεύσηται. ὁ δὲ με-
λαγχολικὸς οὐδὲ βουλευτικὸς ὅλως. καὶ ἔοικε δ' ὁ ἀκρα-
2 τὴς πόλει, ἣ ψηφίζεται μὲν ἅπαντα τὰ δέοντα καὶ νόμους ἔ-
χει σπουδαίους. χρῆται δ' οὐδέν. ὥσπερ ἀναξανδρίδης ἔσκω-
ψεν. ἡ πόλις ἐβούλετο ἣ νόμων οὐδὲν μέλει. ὁ δὲ πονηρὸς, χρω-
μένῃ μὲν τοῖς νόμοις, πονηροῖς δὲ χρωμένῃ. ἔστι δὲ ἀκρασία καὶ
ἐγκράτεια περὶ τῶν ὑπερβαλλόντων τῆς τῶν πολλῶν ἕξεως.
ὁ μὲν γὰρ ἐμμένει μᾶλλον. ὁ δ' ἧττον τῆς τῶν πλείστων δυνά-
μεως. εὐιατοτέρα δὲ τῶν ἀκρασιῶν, ἣν οἱ μελαγχολικοὶ
ἀκρατεύονται, τῶν βουλευσαμένων μὲν μὴ ἐμμενόντων δέ. καὶ
3 οἱ δι' ἐθισμοῦ ἀκρατεῖς τῶν φυσικῶν. ῥᾷον γὰρ ἔθος με-
» τακινῆσαι φύσεως. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὸ ἔθος χαλεπὸν, ὅτι μὴ
» τῇ φύσει ἔοικεν. ὥσπερ καὶ εὔηνος λέγει. φημὶ πολυχρόνιον
» μελέτην ἔμμεναι φίλε. καὶ δὴ, ταύτην ἀνθρώποισι τελευτῶσαν
φύσιν εἶναι. τί μὲν οὖν ἐστιν ἐγκράτεια καὶ τί ἀκρασία, καὶ
τί καρτερία καὶ τί μαλακία, καὶ πῶς ἔχουσιν αἱ ἕξεις αὗται
πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται. περὶ δὲ ἡδονῆς καὶ λύπης θεωρῆ-
σαι, τοῦ τὴν πολιτικὴν φιλοσοφοῦντος γὰρ τοῦ τέλους ἀρχι-
4 τέκτων. πρὸς ὃ βλέποντες ἕκαστον, τὸ μὲν κακόν. τὸ δ' ἁπλῶς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἀγαθὸν λέγομεν. ἔτι δὲ καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐπισκέψασθαι πε-
ρὶ αὐτῶν. τήν τε γὰρ ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν τὴν ἠθικὴν περὶ
λύπας καὶ ἡδονὰς ἔθεμεν. καὶ τὴν εὐδαιμονίαν οἱ πλεῖστοι με-
θ' ἡδονῆς εἶναί φασι. διὸ καὶ τὸν μακάριον ὠνομάκασιν ἀπὸ τοῦ
χαίρειν. τοῖς μὲν οὖν δοκεῖ οὐδεμία ἡδονὴ εἶναι ἀγαθὸν οὔτε κα-
θ' αὑτὸ, οὔτε κατὰ συμβεβηκός. οὐ γὰρ εἶναι ταὐτὸ ἀγαθὸν καὶ
ἡδονήν. τοῖς δ' ἔνιαι μὲν εἶναι. αἱ δὲ πολλαὶ, φαῦλαι. ἔτι δὲ
τούτων τρίτον, εἰ καὶ πᾶσαι ἀγαθὸν, ὅμως μὴ ἐνδέχεσθαι εἶναι 1
τὸ ἄριστον ἡδονήν. ὅλως μὲν οὖν οὐκ ἀγαθόν. ὅτι πᾶσα ἡδονὴ γέ-
νεσίς ἐστιν εἰς φύσιν αἰσθητήν. οὐδεμία δὲ γένεσις συγγενὴς τοῖς
τέλεσιν. οἷον οὐδεμία οἰκοδόμησις οἰκία. ἔτι ὁ σώφρων φεύγει
τὰς ἡδονάς. ἔτι ὁ φρόνιμος τὸ ἄλυπον διώκει, οὐ τὸ ἡδύ. ἔτι ἐμπό-
διον τῷ φρονεῖν αἱ ἡδοναὶ καὶ ὅσῳ μᾶλλον χαίρει, μᾶλλον τῇ
τῶν ἀφροδισίων. οὐδένα γὰρ δύνασθαι νοῆσαί τι ἐν αὐτῇ. ἔτι
τέχνη οὐδεμία ἡδονῆς. καίτοι πᾶν ἀγαθὸν τέχνης ἔργον. ἔτι παι-
δία καὶ θηρία διώκει τὰς ἡδονάς. τοῦ μὴ πάσας σπουδαίας, 2
ὅτι εἰσὶ καὶ αἰσχραὶ καὶ ὀνειδιζόμεναι. καὶ ὅτι βλαβεραί. νο-
σώδη γὰρ ἔνια τῶν ἡδέων. ἔτι δ' οὐκ ἄριστον ἡ ἡδονή. ὅτι οὐ τέ-
λος ἀλλὰ γένεσις. τὰ μὲν οὖν λεγόμενα ταῦτα ἐστὶ σχεδόν. ὅτι
δ' οὐ συμβαίνει διὰ ταῦτα μὴ εἶναι ἀγαθὸν μηδὲ τὸ ἄριστον, ἐκ
τῶνδε δῆλον. πρῶτον μὲν ἐπεὶ τὸ ἀγαθὸν διχῶς, τὸ μὲν γὰρ
ἁπλῶς. τὸ δὲ τινὶ, καὶ αἱ φύσεις καὶ αἱ ἕξεις ἀκολουθήσου-
σιν. ὥστε καὶ αἱ κινήσεις καὶ αἱ γενέσεις ἀκολουθήσουσι. καὶ
αἱ φαῦλαι δοκοῦσαι ἁπλῶς φαῦλαι. τινὶ δ' οὔ. αἱ δὲ, οὐθ' ἡ- 3
δοναί. ἀλλὰ φαίνονται, ὅσαι μετὰ λύπης καὶ ἰατρείας ἕνεκεν.
οἷον αἱ τῶν καμνόντων. ἔτι ἐπεὶ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ μὲν ἐνέργεια. τὸ
δ' ἕξις, κατὰ συμβεβηκὸς αἱ καθιστᾶσαι εἰς τὴν φυσικὴν ἕξιν,
ἡδεῖαί εἰσιν. ὅτι αἱ ἐνέργειαι ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ὑπο-
λοίπου ἕξεως καὶ φύσεως. ἐπεὶ καὶ ἄνευ λύπης καὶ ἐπιθυ-
μίας εἰσὶν ἡδοναί. οἷον αἱ τοῦ θεωρεῖν ἐνέργειαι, τῆς μὲν φύ-
σεως οὐκ ἐνδεούσης. σημεῖον δ' ὅτι, οὐ τῷ αὐτῷ ἡδεῖ χαίρου-
σιν. ἀναπληρουμένης τε τῆς φύσεως καὶ καθεστηκυίας, ἀλλὰ 4

καθεστηκυίας μὲν τοῖς ἁπλῶς ἡδέσιν. ἀναπληρουμένης δὲ
καὶ τοῖς ἐναντίοις. καὶ γὰρ ὀξέσι καὶ πικροῖς χαίρουσιν, ὧν
οὐδὲν ὅτι φύσει ἡδὺ, οὔθ' ἁπλῶς ἡδύ. ὥστ' οὐδ' ἡδοναί. ὡς
γὰρ τὰ ἡδέα πρὸς ἄλληλα συνέστηκεν, οὕτω καὶ ἡδοναὶ αἱ ἀπὸ
τούτων. ἔτι οὐκ ἀνάγκη ἕτερόν τι εἶναι βέλτιον τῆς ἡδονῆς, ὥσ-
περ τινές φασι τὸ τέλος τῆς γενέσεως. οὐ γὰρ γενέσεις εἰσίν.
οὐδὲ μετὰ γενέσεως πᾶσαι. ἀλλ' ἐνέργειαι καὶ τέλος. οὐδὲ γι-
1 νομένων συμβαίνουσιν ἀλλὰ χρωμένων. καὶ τέλος οὐ πασῶν
ἕτερόν τι, ἀλλὰ τῶν εἰς τελείωσιν ἀγομένων τῆς φύσεως, διὸ
οὐ καλῶς ἔχει τὸ αἰσθητὴν γένεσιν φάναι εἶναι τὴν ἡδονήν.
ἀλλὰ μᾶλλον λεκτέον ἐνέργειαν τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως, ἀν-
τὶ τοῦ αἰσθητὴν ἀνεμπόδιστον. δοκεῖ δὲ γένεσις εἶναι, ὅτι κυρίως
ἀγαθόν. τὴν γὰρ ἐνέργειαν γένεσιν οἴονται εἶναι. ἔστι δ' ἕτερον.
τὸ δ' εἶναι φαύλας ὅτι νοσώδη ἔνια ἡδέα ταὐτὸ ὅτι ὑγιεινὰ
ἔνια, φαῦλα πρὸς χρηματισμόν. ταύτῃ οὖν φαῦλα ἄμφω.
2 ἀλλ' οὐ φαῦλα κατά γε τοῦτο. ἐπεὶ καὶ τὸ θεωρεῖν, ποτὲ βλά-
πτει πρὸς ὑγίειαν. ἐμποδίζει δὲ οὔτε φρονήσει οὔθ' ἕξει οὐδε-
μιᾷ ἡ ἀφ' ἑκάστης ἡδονή. ἀλλ' αἱ ἀλλότριαι. ἐπεὶ καὶ ἀπὸ τοῦ θεω-
ρεῖν καὶ μανθάνειν μᾶλλον ποιήσουσι θεωρεῖν καὶ μανθάνειν.
τὸ δὲ τέχνης μὴ εἶναι ἔργον ἡδονὴν μηδεμίαν εὐλόγως συμ-
βέβηκεν. οὐδὲ γὰρ ἄλλης ἐνεργείας οὐδεμιᾶς τέχνη ἐστίν. ἀλ-
λὰ τῆς δυνάμεως. καίτοι καὶ ἡ μυρεψικὴ τέχνη καὶ ἡ ὀψοποιη-
κὴ, δοκεῖ ἡδονῆς εἶναι. τὸ δὲ τὸν σώφρονα φεύγειν καὶ τὸν φρό-
4 νιμον διώκειν τὸν ἄλυπον βίον, καὶ τὸ τὰ παιδία καὶ τὰ θηρία
διώκειν, τῷ αὐτῷ λύεται πάντα. ἐπεὶ γὰρ εἴρηται πῶς ἀγαθαὶ
ἁπλῶς, καὶ πῶς οὐκ ἀγαθαὶ πᾶσαι αἱ ἡδοναί, τὰς τοιαύτας
τὰ θηρία καὶ τὰ παιδία διώκει. καὶ τὴν τούτων ἀλυπίαν ὁ
φρόνιμος, τὰς μετ' ἐπιθυμίας καὶ λύπης, καὶ τὰς σωματι-
κάς. τοιαῦται γὰρ αὗται. καὶ τὰς τούτων ὑπερβολὰς καθ' ἃς
ὁ ἀκόλαστος. διὸ ὁ σώφρων φεύγει ταύτας. ἐπεὶ εἰσὶν ἡδοναὶ
καὶ σώφρονος. ἀλλὰ μὴν ὅτι καὶ ἡ λύπη κακὸν, ὁμολογεῖ-
4 ται, καὶ φευκτόν. ἡ μὲν γὰρ ἁπλῶς κακόν. ἡ δὲ τῷ πῇ ἐμπο-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

διστική· τῷ δὲ φευκτῷ τὸ ἐναντίον, ἢ φευκτόν τι. καὶ κακόν, ἢ
ἀγαθόν. ἀνάγκη οὖν τὴν ἡδονὴν ἀγαθόν τι εἶναι. ὡς γὰρ σπεύ-
σιππος ἔλεγεν οὐ συμβαίνει ἡ λύσις ὥσπερ τὸ μεῖζον τῷ ἐ-
λάττονι, καὶ τῷ ἴσῳ τὸ ἐναντίον. οὐ γὰρ ἂν φαίη ὅπερ κακόν
τι εἶναι τὴν ἡδονήν. ἄριστον δ' οὐδὲν κωλύει ἡδονήν τινα εἶναι,
εἰ ἔνιαι φαῦλαι ἡδοναί ὥσπερ καὶ ἐπιστήμην τινὰ ἐνίων φαύ
λων οὐσῶν. ἴσως καὶ ἀναγκαῖον εἴπερ ἑκάστης ἕξεώς εἰσιν ἐνέρ-
γειαι ἀνεμπόδιστοι. εἴθ' ἡ πασῶν ἐνέργειά ἐστιν εὐδαιμονία, εἴ- 3
τε ἡ τινὸς αὐτῶν ἂν ᾖ ἀνεμπόδιστος, αἱρετωτάτην εἶναι. τοῦτο
δ' ἐστὶν ἡδονή. ὥστ' εἴη ἄν τις ἡδονὴ, τὸ ἄριστον τῶν πολλῶν ἡδο-
νῶν φαύλων οὐσῶν, εἰ ἔτυχεν ἁπλῶς. καὶ διὰ τοῦτο πάντες
τὸν εὐδαίμονα ἡδὺν οἴονται βίον. καὶ ἐμπλέκουσι τὴν ἡδονὴν
» εἰς τὴν εὐδαιμονίαν εὐλόγως. οὐδεμία γὰρ ἐνέργεια τέλειος
» ἐμποδιζομένη. ἡ δ' εὐδαιμονία τῶν τελείων. διὸ προσδεῖται ὁ
» εὐδαίμων τῶν ἐν σώματι ἀγαθῶν, καὶ τῶν ἐκτός. καὶ τῆς τύ
χης ὅπως μὴ ἐμποδίζηται ταῦτα. οἱ δὲ τὸν τροχιζόμενον καὶ 2
τὸν δυστυχίαις μεγάλαις περιπίπτοντα εὐδαίμονα φάσκον-
τες εἶναι ἐὰν ᾖ ἀγαθὸς, ἢ ἑκόντες ἢ ἄκοντες οὐδὲν λέγουσι.
διὰ δὲ προσδεῖσθαι τῆς τύχης, δοκεῖ τισι ταυτὸν εἶναι ἡ εὐ-
τυχία τῇ εὐδαιμονίᾳ οὐκ οὖσα. ἐπεὶ καὶ αὕτη ὑπερβάλ-
λουσα ἐμπόδιός ἐστι. καὶ ἴσως οὐκέτι εὐτυχίαν καλεῖν δί-
καιον. πρὸς γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν ὁ ὅρος αὐτῆς. καὶ τὸ διώ-
κειν δ' ἅπαντα καὶ θηρία καὶ ἀνθρώπους αὐτὴν, σημεῖόν τι
» τοῦ εἶναι πως τὸ ἄριστον αὐτήν. φήμη δ' οὔτις πάμπαν ἀπόλ 4
» λυται, ἥν τινα πολλοί. ἀλλ' ἐπεὶ οὐχὶ ἡ αὐτὴ οὔτε φύσις οὔθ'
» ἕξις ἡ ἀρίστη οὔτε ἐστὶν οὔτε δοκεῖ, οὐθ' ἡδονὴν διώκουσι τὴν αὐ
» τὴν πάντες. ἡδονὴν μέντοι πάντες ἴσως καὶ διώκουσιν. οὐχ
» ἣν οἴονται. οὐδ' ἣν ἂν φαῖεν, ἀλλὰ τὴν αὐτήν. πάντα γὰρ
» φύσει ἔχει τι θεῖον. ἀλλ' εἰλήφασι τὴν τοῦ ὀνόματος κληρονο-
μίαν αἱ σωματικαὶ ἡδοναί. διὰ τὸ πλειστάκις τε παραβάλλειν
εἰς αὐτὰς καὶ πάντας μετέχειν αὐτῶν. διὰ τὸ μόνας οὖν
γνωρίμους εἶναι, ταύτας μόνας οἴονται εἶναι. φανερὸν δὲ 4

καὶ ὅτι εἰ μὴ ἡδονὴ ἀγαθὸν καὶ ἡ ἐνέργεια, οὐκ ἔσται ζῆν ἡδέως τὸν εὐδαίμονα. τίνος γὰρ ἕνεκα δέοι ἂν αὐτῆς, εἴπερ μὴ ἀγαθόν. ἀλλὰ καὶ λυπηρῶς ἐνδέχεται ζῆν. οὔτ' ἀγαθὸν γὰρ, οὔτε κακὸν ἡ λύπη. εἴπερ μηδ' ἡδονή. ὥστε διὰ τί ἂν φεύγη. οὐδὲ δὴ ἡδίων ὁ βίος ὁ τοῦ σπουδαίου, εἰ μὴ καὶ ἐνέργεια αὐτοῦ. περὶ δὲ δὴ τῶν σωματικῶν ἡδονῶν ἐπισκεπτέον τοῖς λέγουσιν, ὅτι ἔνιαί γε ἡδοναὶ αἱρεταὶ σφόδρα. οἷον αἱ καλαί, ἀλλ' οὐχὶ αἱ
1 σωματικαὶ καὶ περὶ ἃς ὁ ἀκόλαστος. διὰ τί οὖν ἐναντίαι λυ-
παι μοχθηραί. κακῷ γὰρ ἀγαθὸν ἐναντίον. ἢ οὕτως. ἀγαθαὶ αἱ ἀναγκαῖαι. ὅτι καὶ τὸ μὴ κακὸν ἀγαθόν ἐστιν. ἢ μέχρι του ἀγαθαί. τῶν μὲν γὰρ ἕξεων καὶ κινήσεων ὅσων μή ἐστι τοῦ βελτίονος ὑπερβολὴ οὐδὲ τῆς ἡδονῆς. ὅσων δ' ἐστι, καὶ τῆς ἡδονῆς ἐστιν. ἔστι δὲ τῶν σωματικῶν ἡδονῶν ὑπερβολή. καὶ ὁ φαῦλος τῷ διώκειν τὴν ὑπερβολήν ἐστιν. ἀλλ' οὐ τὰς ἀναγκαίας. πάντες γὰρ χαίρουσί πως καὶ ὄψοις καὶ οἴνοις καὶ ἀφροδι-
2 σίοις. ἀλλ' οὐχ ὡς δεῖ. ἐναντίως δὲ ἐπὶ τῆς λύπης. οὐ γὰρ
τὴν ὑπερβολὴν φεύγει. ἀλλ' ὅλως. οὐ γάρ ἐστι τῇ ὑπερβο-
» λῇ λύπη ἐναντία. ἀλλ' ἢ τῷ διώκοντι τὴν ὑπερβολήν. ἐπεὶ
» δ' οὐ μόνον τἀληθὲς δεῖ εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ αἴτιον τοῦ ψεύ-
» δους, τοῦτο γὰρ συμβάλλεται πρὸς τὴν πίστιν. ὅταν γὰρ εὔλο-
» γον φανῇ τὸ διὰ τί φαίνεται ἀληθὲς οὐκ ὂν ἀληθὲς, πιστεύειν
ποιεῖ τῷ ἀληθεῖ μᾶλλον. ὥστε λεκτέον, διὰ τί φαίνονται αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ αἱρετώτεραι. πρῶτον μὲν οὖν δὴ ὅτι ἐκ-
4 κρούει τὴν λύπην. καὶ διὰ τὰς ὑπερβολὰς τῆς λύπης ὡς
οὔσης ἰατρείας τὴν ἡδονὴν διώκουσι τὴν ὑπερβάλλουσαν, καὶ ὅλως τὴν σωματικήν. σφοδραὶ δὲ γίνονται ἰατρεῖαι. διὸ καὶ διώκονται διὰ τὸ παρὰ τὸ ἐναντίον φαίνεσθαι. καὶ σπουδαῖον δὴ δοκεῖ ἡ ἡδονὴ διὰ δύο ταῦτα ὥσπερ εἴρηται. ὅτι αἱ μὲν φαύλης φύσεώς εἰσι πράξεις ἐκ γενετῆς ὥσπερ θηρίου. ἢ δι' ἔθος, οἷον αἱ τῶν φαύλων ἀνθρώπων. αἱ δὲ, ἰατρεῖαι ὅτι ἐνδεοῦς. καὶ ἔχειν βέλτιον ἢ γίνεσθαι. αἱ δὲ, συμβαίνουσι τελειουμένων.
4 κατὰ συμβεβηκὸς οὖν σπουδαῖαι. ἔτι διώκονται διὰ τὸ σφοδραί

εἶναι ἀπὸ τῆς ἄλλας μὴ δυναμένων χαίρειν. αὐτοὶ γοῦν αὐ-
τοῖς δίψας τινὰς παρασκευάζουσιν. ὅταν μὲν οὖν ἀβλαβεῖς,
ἀνεπιτίμητον. ὅταν δὲ βλαβεράς, φαῦλον. ὅτε γὰρ ἔχουσιν ἕ-
τερα ἐφ' οἷς χαίρουσι, τό τε μηδέτερον πολλοῖς λυπηρὸν διὰ
» τὴν φύσιν. ἀεὶ γὰρ πονεῖ τὸ ζῷον ὥσπερ καὶ οἱ φυσικοὶ μαρ-
» τυροῦσι, τὸ ὁρᾶν καὶ τὸ ἀκούειν φάσκοντες εἶναι λυπηρόν. ἀλ-
» λ' ἤδη συνήθεις ἐσμὲν ὥς φασιν. ὁμοίως δὲ ἐν τῇ νεότητι διὰ
τὴν αὔξησιν ὥσπερ οἱ οἰνώμενοι διάκεινται. καὶ ἡδὺ ἡ νεότης. οἱ 1
δὲ μελαγχολικοὶ τὴν φύσιν δέονται ἀεὶ ἰατρείας. καὶ γὰρ τὸ
σῶμα δακνόμενον διατελεῖ τὴν κρᾶσιν. καὶ ἐν ὀρέξει σφοδρᾷ
εἰσιν. ἐξελαύνει δὲ ἡ ἡδονὴ λύπην ἥ τε ἐναντία καὶ ἡ τυχοῦσα,
ἐὰν ᾖ ἰσχυρά. καὶ διὰ ταῦτα ἀκόλαστοι καὶ φαῦλοι γίνονται. αἱ
δ' ἄνευ λυπῶν οὐκ ἔχουσιν ὑπερβολήν. αὗται δὲ τῶν φύσει
ἡδέων καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός. λέγω δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἰα-
τρεύοντα. ὅτι γὰρ συμβαίνει ἰατρεύεσθαι τοῦ ὑπομένοντος ὑ-
γιοῦς πράγματος, διὰ τοῦτο δοκεῖ εἶναι. φύσει δ' ἡδέα, ἃ ποιεῖ 2
πρᾶξιν τῆς τοιᾶσδε φύσεως. οὐκ ἀεὶ δ' οὐθὲν ἡδὺ τὸ αὐτὸ διὰ
τὸ μὴ ἁπλῆν ἡμῶν εἶναι τὴν φύσιν. ἀλλ' ἐνεῖναί τι καὶ ἕτερον
καθὸ φθαρτά. ὥστ' ἄν τι θάτερον πράττῃ, τοῦτο τῇ ἑτέρᾳ φύ-
» σει παρὰ φύσιν. ὅταν δ' ἰσάζῃ, οὔτε λυπηρὸν δοκεῖ, οὔθ' ἡδὺ τὸ
» πραττόμενον. ἐπεὶ εἴ του ἡ φύσις ἁπλῆ εἴη, ἀεὶ ἡ αὐτὴ πρᾶξις
» ἡδίστη ἔσται. διὸ ὁ θεὸς ἀεὶ μίαν καὶ ἁπλῆν χαίρει ἡδονήν. οὐ
» γὰρ μόνον κινήσεώς ἐστιν ἐνέργεια ἀλλὰ καὶ ἀκινησίας. καὶ ἡ-
» δονὴ μᾶλλον ἐν ἠρεμίᾳ ἐστὶν ἢ ἐν κινήσει. μεταβολὴ δὲ πάντων 4
» γλυκύτατον κατὰ τὸν ποιητήν, διὰ πονηρίαν τινά. ὥσπερ γὰρ
ἄνθρωπος εὐμετάβολος πονηρός, καὶ ἡ φύσις ἡ δεομένη μετα-
βολῆς. οὐ γὰρ ἁπλῆ, οὐδ' ἐπιεικής. περὶ μὲν οὖν ἐγκρατείας
καὶ ἀκρασίας καὶ περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης εἴρηται. καὶ τί ἕ-
καστον. καὶ πῶς τὰ μὲν ἀγαθὰ αὐτῶν ἐστι. τὰ δὲ κακά. λοιπὸν
δὲ περὶ φιλίας ἐροῦμεν.

ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ Ζ. 4

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΕὙΔΗΜΊΩΝ, ΤῸ Η᾽.

ΠΕΡῚ φιλίας τί ἐστι καὶ ποῖόν τι καὶ
τίς ὁ φίλος, καὶ πότερον μοναχῶς λέ-
γεται ἡ φιλία ἢ πλεοναχῶς. καὶ εἰ πλεο-
1 ναχῶς πόσα ἐστίν. ἔτι δὲ πῶς χρηστέον
τῷ φίλῳ, καὶ τί τὸ δίκαιον τὸ φιλικόν,
ἐπισκεπτέον οὐθενὸς ἧττον τῶν περὶ
τὰ ἤθη καλῶν καὶ αἱρετῶν. τῆς τε γὰρ
πολιτικῆς ἔργον εἶναι δοκεῖ μάλιστα ποιῆσαι φιλίαν. καὶ τὴν
ἀρετὴν διὰ τοῦτο φασὶν εἶναι χρήσιμον. οὐ γὰρ ἐνδέχεσθαι φί-
λους ἑαυτοῖς τοὺς ἀδικουμένους ὑπ᾽ ἀλλήλων. ἔτι τὸ δίκαιον,
καὶ τὸ ἄδικον περὶ τοὺς φίλους εἶναι μάλιστα πάντες φαμέν.
2 καὶ ὁ αὐτὸς δοκεῖ ἀνὴρ εἶναι, καὶ ἀγαθὸς καὶ φίλος. καὶ φι-
λία ἠθική τις εἶναι ἕξις. καὶ ἐάν τις βούληται ποιῆσαι, ὥστε
μὴ ἀδικεῖν. ἀλλ᾽ εἰς φίλους ποιῆσαι. οἱ γὰρ ἀληθινοὶ φίλοι οὐκ
ἀδικοῦσιν. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐὰν δίκαιοι ὦσιν, οὐκ ἀδικήσουσιν. ἢ
» ταυτὸν ἄρα ἢ ἐγγύς τι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ φιλία. πρὸς δὲ τού-
» τοις τῶν μεγίστων ἀγαθῶν τὸν φίλον εἶναι ὑπολαμβάνομεν.
» τὴν δὲ ἀφιλίαν καὶ τὴν ἐρημίαν δεινότατον. ὅτι ὁ βίος ἅπας
» καὶ ἡ ἑκούσιος ὁμιλία μετὰ φίλων. μετ᾽ οἰκείων γὰρ ἢ μετὰ
4 συγγενῶν ἢ μεθ᾽ ἑταίρων συνδιημερεύομεν ἢ τέκνων ἢ γονέων ἢ
γυναικός. καὶ τὰ ἴδια δίκαια τὰ πρὸς τοὺς φίλους ἐστὶν ἐφ᾽ ἡ-
μῖν μόνον. τὰ δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους νενομοθέτηται καὶ οὐκ ἐφ᾽ ἡ-
μῖν. ἀπορεῖται δὲ πολλὰ περὶ τῆς φιλίας. πρῶτον μὲν ὡς
ἔξωθεν περιλαμβάνοντες, καὶ ἐπὶ πλέον λέγοντες. δοκεῖ γὰρ
τοῖς μὲν τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ εἶναι φίλον. ὅθεν εἴρηται, ὡς αἰεὶ
τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ἐς τὸν ὁμοῖον. καὶ γὰρ κολοιὸς ποτὶ κο-
» λοιόν. ἔγνω δὲ φώρ τε φῶρα, καὶ λύκος λύκον. οἱ δὲ φυσιολό-
4 γοι καὶ τὴν ὅλην φύσιν διακοσμοῦσιν, ἀρχὴν λαβόντες τὸ

ὅμοιον ἰέναι. διὸ καὶ ἐμπεδοκλῆς καὶ τὴν κύν' ἔφη καθῆσθαι
ἐπὶ τῆς κεραμίδος, διὰ τὸ ἔχειν πλεῖστον ὅμοιον. οἱ μὲν οὖν οὔ-
τω τὸν φίλον λέγουσιν. οἱ δὲ τὸ ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ φασὶν
εἶναι φίλον. τὸ μὲν γὰρ ἐρώμενον καὶ ἐπιθυμητὸν πᾶσιν εἶναι
φίλον. ἐπιθυμεῖ δὲ οὔτε ξηρὸν τοῦ ξηροῦ ἀλλ' ὑγροῦ. ὅθεν εἴρη-
ται ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα. καὶ τὸ, μεταβολὴ πάντων γλυκύ. ἡ δὲ
μεταβολὴ εἰς τοὐναντίον. τὸ δ' ὅμοιον ἐχθρὸν τῷ ὁμοίῳ. καὶ γὰρ
κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει καὶ τὰ ἀπὸ τῆς αὐτῆς τρεφόμενα πο- 1
λέμια ἀλλήλοις ζῷα, αὗται μὲν οὖν αἱ ὑπολήψεις τοσοῦτον
διεστᾶσιν. αἱ μὲν γὰρ τὸ ὅμοιον φίλον, τὸ ἐναντίον πολέμιον.
τῷ πλέονι δ' ἀεὶ πολέμιον καθίσταται τὸ ἔλαττον. ἔχθρα τε
ἡμέρα καὶ διέρχεται ἔτι δὲ καὶ οἱ τόποι κεχωρισμένοι τῶν ἐναν-
» τίων. ἡ φιλία δοκεῖ συνάγειν. οἱ δὲ τὰ ἐναντία φίλα. καὶ ἡρά-
» κλειτος ἐπιτιμᾷ τῷ ποιήσαντι. ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν καὶ ἀνθρώ-
» πων ἀπόλοιτο. οὐ γὰρ ἂν εἶναι ἁρμονίαν, μὴ ὄντος ὀξέος καὶ
» βαρέος. οὐδὲ τὰ ζῷα ἄνευ θήλεος καὶ ἄρρενος ἐναντίων ὄν- 2
των. δύο μὲν αὗται δόξαι περὶ φιλίας εἰσί. λίαν τε καθόλου
κεχωρισμέναι τοσοῦτον. ἄλλαι δὲ ἤδη ἐγγύτεραι καὶ οἰκεῖαι
τῶν φαινομένων. τοῖς μὲν γὰρ οὐκ ἐνδέχεσθαι δοκεῖ τοῖς φαύ-
λοις εἶναι φίλοις, ἀλλὰ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς. τοῖς δ' ἄτοπον, εἰ
μὴ φιλοῦσιν αἱ μητέρες τὰ τέκνα. φαίνεται δὲ καὶ ἐν τοῖς θη-
ρίοις ἐνοῦσα φιλία. προαποθνήσκειν γοῦν αἱροῦνται τῶν τέκνων.
τοῖς δὲ τὸ χρήσιμον δοκεῖ φίλον εἶναι μόνον. σημεῖον δ', ὅτι καὶ
διώκουσι ταῦτα πάντες. τὰ δ' ἄχρηστα καὶ αὐτοὶ αὑτῶν 4
* ἀποβάλλουσιν. ὥσπερ σωκράτης ὁ γέρων ἔλεγε τὸν πτύε-
λον καὶ τὰς τρίχας καὶ τοὺς ὄνυχας παραβάλλων καὶ τὰ μόρια
ὅτι ῥιπτοῦμεν τὰ ἄχρηστα. καὶ τέλος τὸ σῶμα, ὅταν ἀποθάνη.
ἄχρηστος γὰρ ὁ νεκρός. οἷς δὲ χρήσιμον φυλάττουσιν ὥσπερ
ἐν αἰγύπτῳ. ταῦτα δὴ πάντα δοκεῖ μὲν ὑπεναντία ἀλλήλοις
εἶναι. τότε γὰρ ἄχρηστον τῷ ὁμοίῳ. καὶ ἐναντιότης ὁμοιότητος
» ἀπέχει πλεῖστον. καὶ τῶν ἐναντίον ἀχρηστότατον τῷ ἐναντίῳ.
» φθαρτικὸν γὰρ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον. ἔτι δοκεῖ τοῖς μὲν, 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ῥᾴδιον τὸ κτήσασθαι φίλον. τοῖς δὲ σπανιώτατον γνῶναι. καὶ
οὐκ ἐνδέχεσθαι ἄνευ δυστυχίας. τοῖς γὰρ εὐπραττοῦσι, βού-
λονται πάντες δοκεῖν φίλοι εἶναι. οἱ δ' οὐδὲ τοῖς συνδιαμένου-
σιν ἐν ταῖς ἀτυχίαις ἀξιοῦσι πιστεύειν. ὡς ἐξαπατῶντας καὶ
προσποιουμένους, ἵνα κτήσωνται διὰ τῆς τῶν ἀτυχούντων ὁ-
μιλίας πάλιν εὐτυχούντων φιλίαν. ληπτέος δὲ λόγος, ὅσ-
τις ἡμῖν ἅμα τά τε δοκοῦντα περὶ τούτων μάλιστα ἀποδώσει.
1 καὶ τὰς ἀπορίας λύσει. καὶ τὰς ἐναντιώσεις. τοῦτο δ' ἔσται, ἐὰν
εὐλόγως φαίνηται τὰ ἐναντία δοκοῦντα. μάλιστα γὰρ ὁμολο-
γούμενος ὁ τοιοῦτος ἔσται λόγος τοῖς φαινομένοις. συμβαίνει
δὲ μένειν τὰς ἐναντιώσεις, ἐὰν ὡς ἀληθὲς ᾖ τὸ λεγόμενον. ἔστι
δ' ὡς οὔ. ἔχει δ' ἀπορίαν καὶ πότερον τὸ ἡδὺ ἢ τὸ ἀγαθόν ἐστι
τὸ φιλούμενον. εἰ μὲν γὰρ φιλούμενον ἐπιθυμοῦμεν, καὶ μά-
λιστα ὁ ἔρως τοιοῦτον. οὐδεὶς γὰρ ἐραστής, ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ.
ἡ δ' ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος. ταύτῃ μὲν τὸ φιλούμενον τὸ ἡδύ, ὃ
2 βουλόμεθα τὸ ἀγαθόν. ἔστι δ' ἕτερον τὸ ἡδὺ καὶ τὸ ἀγαθόν,
περὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων τῶν συγγενῶν τούτοις πειρατέον
διορίσαι λαβοῦσιν ἀρχὴν τήνδε. τὸ γὰρ ὀρεκτὸν καὶ βουλη-
τόν, ἢ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ φαινόμενον ἀγαθόν. διὸ καὶ τὸ ἡδὺ ὀρεκ-
τόν. φαινόμενον γάρ τι ἀγαθόν. τοῖς μὲν γὰρ δοκεῖ. τοῖς δὲ φαί-
νεται, κἂν μὴ δοκῇ. οὐ γὰρ ἐν ταὐτῷ τῆς ψυχῆς ἡ φαντασία
καὶ ἡ δόξα. ὅτι μὲν τοίνυν φίλον καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἡδύ, δῆ-
λον. τούτου δὲ διωρισμένου ληπτέον ὑπόθεσιν ἑτέραν. τῶν γὰρ
4 ἀγαθῶν τὰ μέν, ἁπλῶς ἐστιν ἀγαθά. τὰ δὲ τινί. ἁπλῶς δ' οὔ.
καὶ τὰ αὐτὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ καὶ ἁπλῶς ἡδέα. τὰ γὰρ τῷ ὑ-
γιαίνοντι φαμὲν σώματι συμφέροντα, ἁπλῶς εἶναι σώματι
ἀγαθά. τὰ δὲ τῷ κάμνοντι οὔ. οἷον φαρμακείας καὶ το-
μάς. ὁμοίως δὲ, καὶ ἡδέα ἁπλῶς σώματι τὰ τῷ ὑγιαίνοντι
καὶ ὁλοκλήρῳ. οἷον τὸ ἐν τῷ φωτὶ ὁρᾶν καὶ οὐ τὸ ἐν τῷ σκό-
τει. καίτοι τῷ ὀφθαλμιῶντι ἐναντίως καὶ οἶνος ἡδίων, οὐ-
» χὶ τῷ διεφθαρμένῳ τὴν γλῶτταν ὑπὸ οἰνοφλυγίας. ἐπεὶ
4 οὔτ' εἴγε ὄξος. παρεγχέουσιν. ἀλλὰ τῇ ἀδιαφθόρῳ αἰσθήσει. ὁ-

μοίως δὲ καὶ ἐπὶ ψυχῆς, οὐχ ἃ τοῖς παιδίοις καὶ τοῖς θηρίοις,
ἀλλὰ τοῖς καθεστῶσιν. ἀμφοτέρων γοῦν μεμνημένοι ταῦθ' αἱ-
ρούμεθα, ὡς δ' ἔχει παιδίον καὶ θηρίον πρὸς ἄνθρωπον καθε-
στῶτα, οὕτως ἔχει ὁ φαῦλος καὶ ἄφρων, πρὸς τὸν ἐπιεικῆ καὶ
φρόνιμον. τούτοις δὲ ἡδέα τὰ κατὰ τὰς ἕξεις. ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ ἀ-
γαθὰ καὶ τὰ καλά. ἐπεὶ οὖν τὰ ἀγαθὰ πλεοναχῶς, τὸ μὲν
γὰρ τῷ τοιόνδ' εἶναι λέγομεν ἀγαθόν. τὸ δέ, τῷ ὠφέλιμον καὶ
χρήσιμον. ἐπεὶ δὲ τὸ ἡδὺ τὸ μὲν ἁπλῶς καὶ ἀγαθὸν ἁπλῶς. 1
τὸ δὲ τινὶ ἢ φαινόμενον ἀγαθὸν ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων,
δι' ἕκαστον τούτων ἐνδέχεται ἡμᾶς αἱρεῖσθαί τι καὶ φιλεῖν ὥσ-
περ καὶ ἄνθρωπον. τὸν μὲν γὰρ τοιόνδε καὶ δι' ἀρετήν, τὸν δ',
ὅτι ὠφέλιμος καὶ χρήσιμος. τὸν δ', ὅτι ἡδὺς καὶ δι' ἡδονήν.
» φίλος δὴ γίνεται, ὅταν φιλούμενος ἀντιφιλῇ. καὶ τοῦτο μὴ
» λανθάνῃ πως αὐτούς. ἀνάγκη ἄρα τρία φιλίας εἴδη εἶναι. καὶ
» μήτε καθ' ἓν ἁπάσας μήθ' ὡς εἴδη ἑνὸς γένους, μήτε πάμπαν
» λέγεσθαι ὁμωνύμως. πρὸς μίαν γάρ τινα λέγονται καὶ πρώ- 2
την. ὥσπερ τὸ ἰατρικὸν καὶ ψυχὴν ἰατρικὴν καὶ σῶμα λέγο-
μεν καὶ ὄργανον καὶ ἔργον. ἀλλὰ κυρίως τὸ πρῶτον, δι' οὗ λό-
γος ἐν ἡμῖν ὑπάρχει. οἷον ὄργανον ἰατρικὸν ᾧ ἂν ὁ ἰατρὸς χρήσαι-
το. ἐν δὲ τῷ τοῦ ἰατροῦ λόγῳ, οὐκ ἔστιν ὁ τοῦ ὀργάνου. ζητεῖται μὲν
οὖν πανταχοῦ τὸ πρῶτον. διὰ δὲ τὸ καθόλου εἶναι τὸ πρῶ-
τον, λαμβάνουσι καὶ πρῶτον καθόλου. τοῦτο δ' ἐστὶ ψεῦδος,
ὥστε καὶ περὶ τῆς φιλίας οὐ δύνανται πάντ' ἀποδιδόναι τὰ
φαινόμενα, οὐ γὰρ ἐφαρμόττοντος ἑνὸς λόγου, οὐκ οἴονται ἄλ- 4
λας φιλίας εἶναι. αἱ δ' εἰσὶ μέν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως εἰσίν. αἱ δ'
ὅταν ἡ πρώτη μὴ ἐφαρμόττῃ ὡς οὔσης καθόλου ἄν, εἴπερ ἦν
πρώτη, οὐδ' εἶναι φιλίας τὰς ἄλλας φασίν. ἔστι δὲ πολλὰ
εἴδη φιλίας. τῶν γὰρ ῥηθέντων ἦν εἴδη. ἐπειδὴ διώρισται τρι-
» χῶς λέγεσθαι τὴν φιλίαν. ἡ μὲν γὰρ δι' ἀρετήν. ἡ
» δὲ διὰ τὸ χρήσιμον. ἡ δὲ διὰ τὸ ἡδύ. τούτων ἡ μὲν διὰ τὸ χρήσι-
» μον ἐστὶν, ἡ διὰ τῶν πλείστων φιλία. διὰ γὰρ τὸ χρήσιμον εἶναι,
» φιλοῦσιν ἀλλήλους, καὶ μέχρι τούτου. ὥσπερ ἡ παροιμία, 4

γλαῦκ'

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

» γλαῦκ' ἐπίκουρος ἀνὴρ τὸν σοφὸν φίλον ἔσκε μάχηται, καὶ
» οὐκέτι γινώσκουσιν ἀθηναῖοι μεγαρῆας. ἡ δὲ δι' ἡδονὴν τῶν
νέων. μεταβαλλόντων γὰρ τὰ ἤθη κατὰ τὰς ἡλικίας, μετα-
βάλλει καὶ τὸ ἡδὺ, ἡ δὲ κατὰ ἀρετὴν τῶν βελτίστων. φανερὸν
δ' ἐκ τούτων, ὅτι ἡ πρώτη φιλία, ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐστιν ἀντιφι-
λία καὶ ἀντιπροαίρεσις πρὸς ἀλλήλους. φίλον μὲν γὰρ τὸ
φιλούμενον τῷ φιλοῦντι. φίλος δὲ τῷ φιλουμένῳ καὶ ἀντι-
1 φιλῶν. αὕτη μὲν οὖν ἐν ἀνθρώποις μόνον ὑπάρχει φιλία. μό-
νον γὰρ αἰσθάνεται προαιρέσεως. αἱ δ' ἄλλαι καὶ ἐν τοῖς θη-
ρίοις. καὶ χρήσιμον ὡδὶ μικρόν τι φαίνεται ἐνυπάρχον καὶ
πρὸς ἀνθρώπων τοῖς ἡμέροις καὶ πρὸς ἄλλα. οἷον τὸν τροχί-
λον φησὶν ἡρόδοτος τῷ κροκοδείλῳ. καὶ ὡς οἱ μάντεις τὰς συ-
νεδρείας καὶ διοδρείας λέγουσι. καὶ οἱ φαῦλοι ἂν εἶεν φί-
λοι ἀλλήλοις καὶ διὰ τὸ χρήσιμον καὶ διὰ τὸ ἡδύ. οὐ δ' ὅτι ἡ
πρώτη οὐχ ὑπάρχει αὐτοῖς, οὔ φασι φίλους εἶναι. ἀδικήσει
2 γὰρ ὅγε φαῦλος τὸν φαῦλον. οἱ δ' ἀδικούμενοι οὐ φιλοῦσι
σφᾶς αὐτούς. οἱ δὲ φιλοῦσι μὲν, ἀλλ' οὐ τὴν πρώτην φιλίαν.
ἐπεὶ τάς γε ἑτέρας οὐδεὶς κωλύει. δι' ἡδονὴν γὰρ ὑπονοοῦ-
σιν ἀλλήλους βλαπτόμενοι ὡς ἂν ὦσιν ἀκρατεῖς, οὐ δοκοῦσι
δ' οὐ δι' ἡδονὴν φιλοῦντες ἀλλήλους φίλοι εἶναι, ὅταν κατ'-
ἀκρίβειαν ζητῶσιν, ὅτι οὐχ ἡ πρώτη. ἐκείνη μὲν γὰρ βέβαιος,
ἡ δ' ἔστι μὲν ὥσπερ εἴρηται φιλία. οὐκ ἐκείνη δὲ ἀλλ' ἐπ' ἐκεί-
νης, τὸ μὲν οὖν ἐκείνως μόνον λέγειν τὸν φίλον βιάζεσθαι, τὰ
3 φαινόμενά ἐστι καὶ παράδοξα λέγειν ἀναγκαῖον, καθ' ἕνα δὲ
λόγον πάσας δυνατόν. λείπεται τοίνυν, ὅτι ἔστι μὲν ὡς μό-
νον πρώτη φιλία. ἔστι δὲ ὡς πᾶσαι. οὔτε ὡς ὁμώνυμοι καὶ ὡς
ἔτυχεν ἔχουσαι πρὸς ἑαυτάς. οὔτε καθ' ἓν εἶδος. ἀλλὰ μᾶλ-
λον πρὸς ἕν. ἐπεὶ δ' ἁπλῶς ἀγαθὸν καὶ ἁπλῶς ἡδὺ τὸ αὐ-
τὸ καὶ ἅμα, ἂν μή τις ἐμποδίζῃ. ὁ δ' ἀληθινὸς φίλος καὶ ἁ-
πλῶς ὁ πρῶτός ἐστιν. ἔστι δὲ τοιοῦτος ὁ δι' αὑτὸν αὐτὸς αἱρε-
τός. ἀνάγκη δ' εἶναι τοιοῦτον. ὡς γὰρ βούλεταί τις δι' αὑτὸν εἶναι
4 τἀγαθά. ἀνάγκη καὶ αὐτὸν αἱρεῖσθαι, ὁ δ' ἀληθινὸς φίλος

καὶ ἡδὺς ἐστὶν ἁπλῶς. διὸ δοκεῖ καὶ ὁ ὁπωσοῦν φίλος ἡδύς.
ἔτι δὲ διοριστέον περὶ τούτου, μᾶλλον ἔχει ἐπίτασιν. πότερον
γὰρ τὸ αὑτῷ ἀγαθὸν, ἢ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν φίλον. καὶ πότε-
ρον τὸ κατ' ἐνέργειαν φιλεῖν μεθ' ἡδονῆς, ὥστε καὶ τὸ φιλη-
τὸν ἡδὺ, ἢ οὔ. ἄμφω γὰρ εἰς ταυτὸ συνακτέον. τά τε γὰρ μὴ ἁ-
πλῶς ἀγαθὰ ἀλλὰ κακὰ, ἁπλῶς τύχῃ φευκτά. καὶ τὸ μὴ
αὑτῷ ἀγαθὸν, οὐθὲν πρὸς αὐτόν. ἀλλὰ τοῦτ' ἐστὶν ὃ ζητεῖται,
τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ οὕτως εἶναι ἀγαθά. ἔστι γὰρ αἱρετὸν μὲν τὸ 1
ἁπλῶς ἀγαθόν. αὑτῷ δὲ τὸ αὑτῷ ἀγαθόν, ἃ δεῖ συμφωνῆ-
σαι, καὶ τοῦτο ἀρετὴ ποιεῖ. καὶ ἡ πολιτικὴ ἐπὶ τούτῳ, ὅπως
οἷς μήπω ἐστὶ γένηται, εὐθέτως δὲ καὶ πρὸ ὁδοῦ ἄνθρωπος ὤν,
φύσει γὰρ αὑτῷ ἀγαθὰ τὰ ἁπλῶς ἀγαθά. ὁμοίως δὲ καὶ ἀ-
νὴρ ἀντὶ γυναικὸς καὶ ἀφυὴς εὐφυοῦς, διὰ τοῦ ἡδέος δὲ ἡ ὁδὸς,
ἀνάγκη εἶναι τὰ καλὰ ἡδέα. ὅταν δὲ τοῦτο διαφωνῇ οὔπω
σπουδαῖον τελέως. ἐνδέχεται γὰρ ἐγγενέσθαι ἀκρασίαν, τὸ
γὰρ διαφωνεῖν τἀγαθὸν τῷ ἡδεῖ ἐν τοῖς πάθεσιν ἀκρασία ἐ- 2
στίν. ὥστ' ἐπειδὴ ἡ πρώτη φιλία κατ' ἀρετὴν, ἔσονται καὶ αὐ-
τοὶ ἁπλῶς ἀγαθοί. τοῦτο δ' οὐχ ὅτι χρήσιμοι ἀλλ' ἄλλον τρό-
πον, διχῶς γὰρ ἔχει τὸ τοδὶ ἀγαθὸν καὶ ἁπλῶς ἀγαθὸν, καὶ
ὁμοίως ἐπὶ τοῦ ὠφελίμου καὶ ἐπὶ τῶν ἕξεων. ἄλλο γὰρ τὸ ἁ-
πλῶς ὠφέλιμον, καὶ τὸ καλὸν τοιοῦτον γυμνάζεσθαι πρὸς
τὸ φαρμακεύεσθαι, ὥστε καὶ ἡ ἕξις ἡ ἀνθρώπου ἀρετή. ἔστω
γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῶν φύσει σπουδαίων. ἡ γὰρ τοῦ φύσει σπου-
δαίου ἀρετὴ, ἁπλῶς ἀγαθὸν, ἡ δὲ τοῦ μὴ, ἐκείνῳ. ὁμοίως δὴ 3
ἔχει καὶ τὸ ἡδύ. ἐνταῦθα γὰρ ἐπιστατέον καὶ σκεπτέον, πότε-
ρόν ἐστιν ἄνευ ἡδονῆς φιλία. καὶ τί διαφέρει. καὶ ἐν ποτέρῳ
ποτ' ἐστὶ τὸ φιλεῖν. καὶ πότερον ὅτι ἀγαθὸς καὶ εἰ μὴ ἡδύς. ἀλ-
λ' οὐ διὰ τοῦτο. διχῶς δὴ λεγομένου τοῦ φιλεῖν, πότερον ὅτι ἀ-
γαθὸς τὸ κατ' ἐνέργειαν, οὐκ ἄνευ ἡδονῆς φαίνεται. δῆλον
δ', ὅτι ὥσπερ ἐπιστήμης αἱ πρόσφατοι θεωρίαι καὶ μαθή-
σεις, αἰσθηταὶ μάλιστα τῷ ἡδεῖ, οὕτω καὶ αἱ τῶν συνήθων ἀ-
ναγνωρίσεις. καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτὸς ἐπ' ἀμφοῖν. φύσει οὖν τὸ 4

ἁπλῶς ἀγαθὸν, ἡδὺ ἁπλῶς. καὶ οἷς ἀγαθὸν, τούτοις ἡδύ. διὸ εὐθὺς τὰ ὅμοια ἀλλήλοις χαίρει. καὶ ἀνθρώπῳ ἥδιστον ἄνθρωπος. ὥστε ἐπεὶ καὶ ἀτελῆ, δηλονότι καὶ τελειωθέντα. ὁ δὲ σπουδαῖος τέλειος. εἰ δὲ τὸ κατ' ἐνέργειαν φιλεῖν μεθ' ἡδονῆς ἀντιπροαιρέσεως τῆς ἀλλήλων γνωρίσεως, δηλονότι καὶ ὅλως ἡ φιλία πρώτη ἀντιπροαίρεσις τῶν ἁπλῶς ἀγαθῶν καὶ ἡδέων, ὅτι ἀγαθὰ καὶ ἡδέα. ἔστι δ' αὕτη ἡ φιλία ἕξις. ἀφ'

1 ἧς ἡ τοιαύτη προαίρεσις. τὸ γὰρ ἔργον αὐτῆς, ἐνέργεια. αὕτη δ' οὐκ ἔξω, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ φιλοῦντι. δυνάμεως δὲ πάσης ἔξω. ἢ γὰρ ἐν ἑτέρῳ, ἢ ἕτερον. διὸ τὸ φιλεῖν χαίρειν, ἀλλ' οὐ τὸ φιλεῖσθαί ἐστι. τὸ μὲν γὰρ φιλεῖσθαι φιλητοῦ ἐνέργεια. τὸ δὲ, καὶ φιλίας. καὶ τὸ μὲν ἐν ἐμψύχῳ. τὸ δὲ καὶ ἐν ἀψύχῳ. φιλεῖται γὰρ καὶ τὰ ἄψυχα. ἐπεὶ δὲ τὸ φιλεῖν τὸ κατ' ἐνέργειαν τὸ φιλουμένον, ὅ ἐστι χρῆσθαι ἢ φιλουμένον, ὁ δὲ φίλος φιλουμένον. καὶ φίλῳ ἢ φίλος, ἀλλὰ μὴ ἢ μουσικὸς. ἢ ἰατρικός.

2 ἡδονὴ τοίνυν ἡ ἀπ' αὐτοῦ ἡ αὐτὸς αὕτη φιλική. αὐτὸν γὰρ φιλεῖ, οὐχ ὅτι ἄλλως. ὥστ' ἂν μὴ χαίρῃ ἡ ἀγαθὸς, οὐχ ἡ πρώτη φιλία. οὐδὲ δὴ ἐμποδίζειν οὐθὲν τῶν συμβεβηκότων μᾶλλον, ἢ τὸ ἀγαθὸν εὐφραίνειν. τί γὰρ σφόδρα δυσώδης λείπεται, ἀγαπᾶται γὰρ τὸ εὐνοεῖν, συζῆν δὲ μή, αὕτη μὲν οὖν ἡ πρώτη φιλία, ἣν πάντες ὁμολογοῦσιν, αἱ δ' ἄλλαι δι' αὐτὴν καὶ δοκοῦσι καὶ ἀμφισβητοῦνται, βέβαιον γάρ τι δοκεῖ ἡ φιλία, μόνη δ' αὕτη βέβαιος, τὸ γὰρ κεκριμένον βέβαιον, τὰ μὴ

3 ταχὺ γινόμενα μὴ δὲ ῥαδίως οὐ ποιεῖ τὴν κρίσιν ὀρθὴν, οὐκ ἔ-
» στι δ' ἄνευ πίστεως φιλία βέβαιος. ἡ δὲ πίστις. δεῖ γὰρ πεῖραν
» λαβεῖν ὥσπερ λέγει καὶ θέογνις, οὐ γὰρ ἂν εἰδείης ἀνδρὸς
» νόον οὐδὲ γυναικὸς, πρὶν πειραθείης ὥσπερ ὑποζυγίου.
» οὐδ' ἄνευ χρόνου φίλος. ἀλλὰ βούλονται φίλοι. καὶ μάλιστα λανθάνει ἡ τοιαύτη ἕξις, ὡς φιλία. ὅταν γὰρ προθύμως ἔχωσι φίλοι εἶναι, διὰ τὸ πάνθ' ὑπηρετεῖν τὰ φιλικὰ ἀλλήλοις, οἴονται οὐ βούλεσθαι φίλοι, ἀλλ' εἶναι φίλοι. τὸ

4 δ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων συμβαίνει, καὶ ἐπὶ τῆς φιλίας.

οὐ γὰρ εἰ βούλονται ὑγιαίνειν ὑγιαίνουσιν, ὥστ' οὐδ' εἰ φίλοι
βούλονται, ἤδη καὶ φίλοι εἰσί. σημεῖον δὲ, εὐδιάβλητοι γὰρ οἱ
διακείμενοι ἄνευ πείρας τοῦτον τὸν τρόπον. περὶ ὧν μὲν γὰρ
οὐκ εὐδιάβλητοι. περὶ ὧν δὲ μὴ, πεισθεῖεν ἂν, ὅταν σύμβολα
» λέγωσιν οἱ διαβάλλοντες. ἅμα δὲ φανερὸν, ὅτι οὐδ' ἐν τοῖς
» φαύλοις αὕτη ἡ φιλία. ἄπιστος γὰρ ὁ φαῦλος καὶ κακοή-
» θης πρὸς πάντας. αὐτῷ γὰρ μετρεῖ τοὺς φαύλους. διὸ εὐε-
ξαπατητότεροι εἰσὶν οἱ ἀγαθοὶ, ἂν μὴ διὰ πεῖραν ἀπιστῶσιν, 1
οἱ δὲ φαῦλοι αἱροῦνται τὰ φύσει ἀγαθὰ ἀντὶ τοῦ φίλου, καὶ
οὐθεὶς φιλεῖ μᾶλλον ἄνθρωπον ἢ πράγματα. ὥστ' οὐ φί-
» λοι. οὐ γὰρ γίνεται οὕτω κοινὰ τὰ φίλων. προσνέμεται γὰρ ὁ
» φίλος τοῖς πράγμασιν, οὐ τὰ πράγματα τοῖς φίλοις. οὐ
γίνεται γὰρ ἡ φιλία ἡ πρώτη ἐν πολλοῖς, ὅτι χαλεπὸν πολ-
λῶν πεῖραν λαβεῖν. ἑκάστῳ γὰρ ἂν δεῖ συζῆσαι. οὐ δὲ δὴ αἱ-
ρετέον ὁμοίως ἱματίου καὶ φίλου. καίτοι ἐν πᾶσι δοκεῖ τοῦ
νοῦν ἔχοντος, δυοῖν τὸ βέλτιον αἱρεῖσθαι. καὶ εἰ μὲν τῷ χείρο- 2
νι πάλαι ἐχρῆτο τῷ βελτίονι, μηδέπω τοῦθ' αἱρετέον. ἀλλ' οὐκ
» ἀντὶ τοῦ πάλαι φίλου τὸν ἀγνῶτα, εἰ βελτίων. οὐ γάρ ἐστιν
» ἄνευ πείρας οὐδὲ μίαν ἡμέραν ὁ φίλος ἀλλὰ χρόνου δεῖ.
διὸ εἰς παροιμίαν ἐλήλυθεν ὁ μέδιμνος τῶν ἁλῶν. ἅμα δὲ εἰ
μὴ μόνον ἁπλῶς ἀγαθὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ σοί εἶναι φίλος, ἔ-
σται σοι φίλος. ἀγαθὸς μὲν γὰρ ἁπλῶς ἐστὶ, τῷ ἀγαθὸς εἶναι.
φίλος δὲ τῷ ἄλλῳ ἀγαθός. ἁπλῶς ἀγαθὸς καὶ φίλος, ὅ-
ταν συμφωνίας ταῦτα ἄμφω. ὥστε ὅ ἐστιν ἁπλῶς ἀγαθὸν, 3
τῷ τούτου ἄλλῳ. ἢ καὶ μὴ ἁπλῶς μὲν σπουδαίῳ, ἄλλῳ δ' ἀ-
γαθὸς ὅτι χρήσιμος. τὸ δὲ πολλοῖς ἅμα εἶναι φίλος. καὶ τὸ
φιλεῖν κωλύει. οὐ γὰρ οἷόν τε ἅμα πρὸς πολλοὺς ἐνεργεῖν.
ἐκ δὴ τούτων φανερὸν, ὅτι ὀρθῶς λέγεται, ὅτι ἡ φιλία τῶν
» βεβαίων, ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τῶν αὐταρκῶν. καὶ ὀρθῶς εἴ-
» ρηται. ἡ γὰρ φύσις βέβαιον, οὐ τὰ χρήματα. πολὺ δὲ κάλ-
» λιον εἰπεῖν, ὅτι ἡ ἀρετὴ τῆς φύσεως. καὶ ὅτι χρόνος λέγε-
» ται δεικνύναι τὸν φιλούμενον, καὶ αἱ ἀτυχίαι μᾶλλον τῶν 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

εὐτυχῶν τότε γὰρ δῆλον ὅτι κοινὰ τῶν φίλων. οὐ γὰρ μόνοι αὐτὶ τῶν φύσει ἀγαθῶν καὶ φύσει κακῶν, περὶ ἃ αἱ εὐτυχίαι καὶ αἱ δυστυχίαι, αἱροῦνται μᾶλλον ἄνθρωπον. ἢ τούτων τὰ μὲν εἶναι. τὰ δὲ μὴ εἶναι, ἡ δ' ἀτυχία δηλοῖ τοὺς μὴ ὄντως ὄντως φίλους. ἀλλὰ διὰ τὸ χρήσιμον ἀτυχ

ὁ δὲ χρόνος δηλοῖ ἀμφοτέρους, οὐδὲ γὰρ ὁ χρήσιμος ταχὺ δῆλος. ἀλλ' ὁ ἡδὺς μᾶλλον. πλὴν οὐδ' ὁ ἁπλῶς ἡδὺς, τα-
1 χύς. ὅμοιοι γὰρ οἱ ἄνθρωποι τοῖς οἴνοις, καὶ ἐδέσμασιν. ἐκείνων τε γὰρ τὸ μὲν ταχὺ δηλοῖ. πλείω δὲ χρόνον γινόμενον ἀηδὲς καὶ οὐ γλυκύ. καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ὁμοίως. ἔστι γὰρ καὶ τὸ ἁπλῶς ἡδὺ τῷ τέλει ὁριστέον καὶ τῷ χρόνῳ. ὁμολογήσειεν δ' ἂν καὶ οἱ πολλοὶ οὐκ ἐκ τῶν ἀποβαινόντων μόνον, ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τοῦ πόματος καλοῦσι γλύκιον. τοῦτο γὰρ διὰ τὸ ἀποβαῖνον οὐχ ἡδύ, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ συνεχές, ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἐξαπατᾶν. ἡ μὲν οὖν πρώτη φιλία, καὶ δι' ἣν
2 αἱ ἄλλαι λέγονται, ἡ κατ' ἀρετήν ἐστι. καὶ δι' ἡδονὴν τῆς ἀρετῆς ὥσπερ εἴρηται πρότερον. αἱ δ' ἄλλαι ἐγγίνονται φιλίαι,
» καὶ ἐν παισὶ καὶ θηρίοις, καὶ τοῖς φαύλοις. ὅθεν λέγεται, ἧ-
» λιξ ἥλικα τέρπει. καὶ κακὸς κακῷ συντέτηκεν ἡδονῇ. ἐνδέχεται δὲ καὶ ἡδεῖς ἀλλήλοις εἶναι τοὺς φαύλους. καὶ ἢ φαῦλοι ἢ μηδέτεροι. ἀλλ' οἷον ᾠδικοὶ ἄμφω. ἢ ὁ μὲν, φιλῳδός. ὁ δ' ᾠδικός ἐστι. καὶ ᾗ πάντες ἔχουσιν ἀγαθόν, καὶ ταύτῃ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις. ἔτι χρήσιμοι ἂν εἶεν ἀλλήλοις καὶ
3 ὠφέλιμοι οὐχ ἁπλῶς. ἀλλὰ προαίρεσιν. ἢ οὐδέτεροι. ἐνδέχεται δὲ καὶ τῷ ἐπιεικεῖ φαῦλον εἶναι φίλον. καὶ γὰρ χρήσιμον ἂν εἴη πρὸς τὴν προαίρεσιν. ὁ μὲν φαῦλος πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν τῷ σπουδαίῳ. ὁ δὲ, τῷ μὲν ἀκρατεῖ πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν. τῷ δὲ φαύλῳ, πρὸς τὴν κατὰ φύσιν. καὶ βουλήσεται τὰ ἀγαθὰ ἁπλῶς μὲν τὰ ἁπλᾶ. τὰ δ' ἐκείνῳ ἐξ ὑποθέσεως, ᾗ πενία συμφέρει ἢ νόσος. ταῦτα τῶν ἁπλῶν ἀγαθῶν ἕνεκα, ὥσπερ καὶ αὐτὸ τὸ φάρμακον πιεῖν. οὐ γὰρ βού-
4 λεται ἀλλὰ τοῦ δ' ἕνεκα βούλεται. ἔτι καθ' οὓς τρόπους καὶ

ἀλλήλοις οἱ μὴ σπουδαῖοι εἶεν ἂν φίλοι. εἴη γὰρ ἂν ἡδὺς οὐχ
ᾗ φαῦλος. ἀλλ' ἢ τῶν κοινῶν τινὸς μετέχει. οἷον εἰ μουσικός.
ἔτι ᾗ ἐν τῷ πᾶσιν ἐπιεικές. διὸ ἔνιοι ὁμιλητικοὶ εἶεν ἂν καὶ
σπουδαῖοι. ἢ εἰ προσαρμόττουσιν ἑκάστῳ, ἔχουσι γάρ τι πάν-
τως τοῦ ἀγαθοῦ. τρία μὲν οὖν εἴδη ταῦτα φιλίας. ἐν πᾶσι δὲ
τούτοις κατ' ἰσότητά πως λέγεται ἡ φιλία. καὶ γὰρ οἱ κατ'-
ἀρετὴν φίλοι ἐν ἰσότητί πως ἀρετῆς εἰσι φίλοι ἀλλήλοις.
ἄλλη δὲ διαφορὰ τούτων ἡ καθ' ὑπερβολήν. ὥσπερ θεοῦ ἀ- 1
ρετὴ πρὸς ἄνθρωπον. τοῦτο γὰρ ἕτερον εἶδος φιλίας καὶ ὅλως
» ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου. καθάπερ καὶ τὸ δίκαιον ἕτερον.
» κατ' ἀναλογίαν γὰρ ἴσον. κατ' ἀριθμὸν δ' οὐκ ἴσον. ἐν τού-
τῳ τῷ γένει πατὴρ πρὸς υἱόν, καὶ ὁ εὐεργέτης πρὸς τὸν εὐερ-
γετηθέντα. αὐτῶν δὲ τούτων διαφοραί εἰσιν ἄλλη πατρὸς
πρὸς υἱόν, καὶ ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα. αὕτη μὲν ὡς ἄρχοντος
καὶ ἀρχομένου. ἡ δὲ εὐεργέτου πρὸς εὐεργετηθέντα, ἐν ταύ-
ταις δὲ ἢ οὐκ ἔνεστιν, ἢ οὐχ ὁμοίως τὸ ἀντιφιλεῖσθαι. γελοῖον 2
γὰρ, εἴ τις ἐγκαλοίη τῷ θεῷ. ὅτι οὐχ ὁμοίως τῷ ἀντιφιλεῖσθαι
ὡς φιλεῖται. ἢ τῷ ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ. φιλεῖσθαι γὰρ οὐ
φιλεῖν τοῦ ἄρχοντος, ἢ φιλεῖν ἄλλον τρόπον. καὶ ἡδονῇ διαφέ-
ρει οὐδέν. ἔτι τοῦ αὐτάρκους ἐστὶ τῷ αὐτοῦ κτήματι ἢ παιδί.
καὶ τοῦ ἐνδεοῦς ἤδη τῷ γινομένῳ. ὡς δ' αὕτως καὶ ἤδη τῶν διὰ
τὴν χρῆσιν φίλων καὶ ἤδη τῶν δι' ἡδονήν, οἱ μὲν κατ' ἰσότητα
εἰσίν. οἱ δὲ καθ' ὑπεροχήν. διὸ καὶ οἱ ἐκείνως οἰόμενοι ἐγκα-
λοῦσιν, ἐὰν μὴ ὁμοίως χρήσιμοι καὶ εὖ ποιῶσι καὶ ἤδη τῆς 3
ἡδονῆς. δῆλον δ' ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς. τοῦτο γὰρ αἴτιον τοῦ μά-
χεσθαι ἀλλήλοις πολλάκις. ἀγνοεῖ γὰρ ὁ ἐρῶν, ὅτι οὐχ ὁ αὐ-
τὸς λόγος τοῖς ἤδη τὴν προθυμίαν. διὸ εἴρηκέναι νεῖκος ὁ
ἐρώμενος. τοιαῦτ' ἂν οὐκ ἐρῶν λέγοι. οἱ δὲ νομίζουσι τὸν αὐ-
» τὸν εἶναι λόγον. ὥσπερ οὖν εἴρηται τριῶν ὄντων εἰδῶν φιλίας,
» κατ' ἀρετήν, καὶ κατὰ τὸ χρήσιμον, καὶ κατὰ τὸ ἡδύ, αὗται
» πάλιν διῄρηνται εἰς δύο. αἱ μὲν γὰρ κατὰ τὸ ἴσον. αἱ δὲ καθ'
» ὑπεροχήν εἰσι. φιλίαι μὲν οὖν ἀμφότεραι. φίλοι δ' οἱ κατὰ 4

τὴν ἰσότητα. ἄτοπον γὰρ ἂν εἴη, εἰ ἀνὴρ παιδίῳ φιλεῖ δὲ καὶ
φιλεῖται. ἐνιαχοῦ φιλεῖσθαι μὲν δεῖ τὸν ὑπερέχοντα. ἐὰν
δὲ φιλῇ, ὀνειδίζεται ὡς ἀνάξιον φιλῶν. τῇ γὰρ ἀξίᾳ τῶν φίλων
μετρεῖται καὶ τινὶ ἴσῳ. τὰ μὲν οὖν δι' ἡλικίας ἔλλειψιν, ἀνά-
ξια ὁμοίως φιλεῖσθαι. τὰ δὲ κατ' ἀρετὴν ἢ γένος ἢ κατ' ἄλ
λην τοιαύτην ὑπεροχήν. ἀεὶ δὲ τὸν ὑπερέχοντα ἢ ἧττον ἢ μὴ
φιλεῖν ἀξιοῦν, καὶ ἐν τῷ χρησίμῳ καὶ ἐν τῷ ἡδεῖ καὶ κατ' ἀρετήν.
1 ἐν μὲν οὖν ταῖς μικραῖς ὑπεροχαῖς εἰκότως γίνονται ἀμφι-
σβητήσεις. τὸ γὰρ μικρὸν ἐνιαχοῦ, οὐδ' ἐν ἰσχύει. ὥσπερ ἐν ξύ
λου σταθμῷ ἀλλ' ἐν χρυσίῳ. ἀλλὰ τὸ μικρὸν κακῶς κρίνουσι.
φαίνεται γὰρ τὸ μὲν οἰκεῖον ἀγαθὸν διὰ τὸ ἐγγὺς μέγα. τὸ δ'-
ἀλλότριον διὰ τὸ πόρρω μικρόν. ὅταν δὲ ὑπερβολὴ ᾖ, οὐδ'-
αὐτοὶ ἐπιζητοῦσιν ὡς δεῖ ἢ ἀντιφιλεῖσθαι, ἢ ὁμοίως ἀντιφιλεῖ
σθαι. οἷον εἴ τις ἀξιοῖ τὸν θεόν. φανερὸν δὲ, ὅτι φίλοι μὲν ὅταν
ἐν τῷ ἴσῳ. τὸ ἀντιφιλεῖν δ' ἐστὶν, ἄνευ τοῦ, φίλους εἶναι. δῆ-
2 λον δὲ, καὶ διὰ τί ζητοῦσι μᾶλλον οἱ ἄνθρωποι τὴν καθ' ὑπερο
χὴν φιλίαν τῆς κατ' ἰσότητα. ἅμα γὰρ ὑπάρχει οὕτως αὐ-
τοῖς τό, τε φιλεῖσθαι καὶ ἡ ὑπεροχή. διὸ ὁ κόλαξ παρ' ἐνίοις
ἐντιμότερος τοῦ φίλου. ἄμφω γὰρ φαίνεσθαι ποιεῖ ὑπάρ-
χειν τῷ κολακευομένῳ. μάλιστα δ' οἱ φιλότιμοι τοιοῦτοι. τὸ
γὰρ θαυμάζεσθαι ἐν ὑπεροχῇ. φύσει δὲ γίνονται οἱ μὲν φιλη
τικοί. οἱ δὲ φιλότιμοι. φιλητικὸς δὲ ὁ τῷ φιλεῖν χαίρων μᾶλ
λον, ἢ τῷ φιλεῖσθαι. ἐκεῖνος δὲ φιλότιμος μᾶλλον. ὁ μὲν οὖν
3 χαίρων τῷ θαυμάζεσθαι καὶ φιλεῖσθαι τῆς ὑπεροχῆς φί-
λος. ὁ δὲ τῆς ἐν τῷ φιλεῖν ἡδονῆς, ὁ φιλητικός. ἔνεστι δ' ἀνάγκη
ἐνεργοῦντα. τὸ μὲν γὰρ φιλεῖν συμβεβηκός. ἔστι γὰρ λανθάνειν
φιλοῦντα δ' οὔ. ἔστι δὲ καὶ κατὰ τὴν φιλίαν τὸ φιλεῖν μᾶλλον
ἢ τὸ φιλεῖσθαι. τὸ δὲ φιλεῖσθαι κατὰ τὸ φιλητόν. σημεῖον δ',
ἕλοιτ' ἂν ὁ φίλος μᾶλλον εἰ μὴ ἐνδέχοιτ' ἄμφω, γινώσκειν ἢ
γινώσκεσθαι. οἷον ἐν ταῖς ὑποβολαῖς αἱ γυναῖκες ποιοῦσι. καὶ
ἡ ἀνδρομάχη ἡ ἀντιφῶντος. καὶ γὰρ ἔοικε τὸ μὲν ἐθέλειν γι-
4 νώσκεσθαι αὑτοῦ ἕνεκα καὶ τοῦ πάσχειν τι ἀγαθόν, ἀλλὰ μὴ

ποιεῖν. τὸ δὲ γινώσκειν, τοῦ ποιεῖν καὶ τοῦ φιλεῖν ἕνεκα. διὸ καὶ
τοὺς ἐμμένοντας τῷ φιλεῖν πρὸς τοὺς τεθνεῶτας ἐπαινοῦμεν.
» γινώσκουσι γὰρ ἀλλ' οὐ γινώσκονται. ὅτι μὲν οὖν πλείονές
» τρόποι φιλίας, καὶ πόσοι τρόποι ὅτι τρεῖς, καὶ ὅτι τὸ φιλεῖ-
σθαι καὶ οἱ φίλοι διαφέρουσι, οἵ, τε κατ' ἰσότητα. καὶ οἱ κα-
θ' ὑπεροχὴν, εἴρηται. ἐπεὶ δὲ τὸ φίλον λέγεται καὶ καθό-
λου μᾶλλον, ὥσπερ καὶ κατ' ἀρχὰς ἐλέχθη ἀπὸ τῶν ἔξωθεν
συμπεριλαμβανόντων, οἱ μὲν γὰρ τὸ ὅμοιόν φασιν εἶναι φί- 1
λον, οἱ δὲ τὸ ἐναντίον, λεκτέον καὶ περὶ τούτων, πῶς εἰσι
πρὸς τὰς εἰρημένας φιλίας. ἀνάγεται δὲ τὸ μὲν ὅμοιον, καὶ
» εἰς τὸ ἡδὺ καὶ εἰς τὸ ἀγαθόν. τό, τε γὰρ ἀγαθὸν ἁπλοῦν. τὸ
» δὲ κακὸν πολύμορφον. καὶ ἀγαθὸς μὲν ὅμοιος ἀεί. καὶ οὐ με-
» ταβάλλεται τὸ ἦθος. ὁ δὲ φαῦλος καὶ ὁ ἄφρων οὐδὲν ἔοικεν
ἕωθεν καὶ ἑσπέρας. διὸ ἐὰν μὴ συμβάλλωσιν οἱ φαῦλοι, οὐ
φίλοι ἑαυτοῖς. ἀλλὰ διΐστανται. ἡ δ' οὐ βεβαία φιλία. ὥστε
οὕτω μὲν τὸ ὅμοιον φίλον, ὅτι ἀγαθὸν ὅμοιον. ἔστι δὲ ὡς καὶ 2
κατὰ τὸ ἡδύ. τοῖς γὰρ ὁμοίοις ταὔθ' ἡδέα. καὶ ἕκαστον δὲ φύ-
σει αὐτὸ αὑτῷ ἡδύ. διὸ καὶ φωναὶ καὶ ἕξεις καὶ συνημερεύ-
σεις τοῖς ὁμογενέσιν ἥδισται ἀλλήλοις, καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις.
καὶ ταύτῃ ἐνδέχεται καὶ φαύλοις ἀλλήλοις φιλεῖν. κακὸς
δὲ κακῷ συντέτηκεν ἡδονῇ. τὸ δ' ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ φίλον
ὡς τὸ χρήσιμον. αὐτὸ γὰρ αὑτῷ ὅμοιον ἄχρηστον. διὸ δεσπότης
δούλου δεῖται. καὶ δοῦλος δεσπότου. καὶ γυνὴ καὶ ἀνὴρ ἀλλή-
λων. καὶ ἡδὺ καὶ ἐπιθυμητὸν τὸ ἐναντίον ὡς χρήσιμον. καὶ 3
οὐχ ὡς ἐν τέλει ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ τέλος. ὅταν γὰρ τύχῃ οὗ ἐ-
πιθυμεῖ, ἐν τῷ τέλει μέν ἐστιν. οὐκ ὀρέγεται δὲ τοῦ ἐναντίου.
οἷον τὸ θερμὸν τοῦ ψυχροῦ. ἔστι δέ πως καὶ ἡ τοῦ ἐναντίου φι-
λία τοῦ ἀγαθοῦ. ὀρέγεται γὰρ ἀλλήλων διὰ τὸ μέσον. ὡς σύμ-
βολα γὰρ ὀρέγεται ἀλλήλων. διὸ οὐ τῷ γίνεσθαι ἐξ ἀμφοῖν ἓν
μέσον. ἔτι κατὰ συμβεβηκός ἐστι τοῦ ἐναντίου. καθ' αὑτὸ δὲ τῆς
μεσότητος. ὀρέγονται γὰρ οὐκ ἀλλήλων τὰ ἐναντία, ἀλ-
λὰ τοῦ μέσου. ὑπερψυχθέντες γὰρ ἐὰν θερμανθῶσιν, εἰς τὸ 4

μέσον καθίστανται. καὶ ἀποθερμανθέντες ἐὰν ψυχθῶσιν.
ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. εἰ δὲ μὴ ἀεὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ οὐκ ἐν
τοῖς μέσοις, ἀλλὰ χαίρει ὁ ἐν τῷ μέσῳ αὐτὸ ἐπιθυμίας; τοῖς
φύσει ἡδέσιν. οἱ δὲ, πᾶσι τοῖς ἐξιστᾶσι τῆς φύσει ἕξεως. τοῦτο
μὲν οὖν εἶδος καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων ἐστί. τὸ φιλεῖν δὲ γίνεται, ὅ-
ταν ᾖ ἐπὶ τῶν ἐμψύχων. διὸ ἐνίοτε ἀνομοίοις χαίρουσιν. οἷον
αὐστηροὶ εὐτραπέλοις. καὶ ὀξεῖς ῥαθύμοις. εἰς τὸ μέσον γὰρ κα-
1 θίστανται ὑπ' ἀλλήλων. κατὰ συμβεβηκὸς οὖν ὥσπερ ἐλέχθη,
» τὰ ἐναντία φίλα καὶ διὰ τὸ ἀγαθόν. πόσα μὲν οὖν εἴδη φι-
λίας, καὶ τίνες διαφοραὶ καθ' ἃς λέγονται οἵ, τε φίλοι καὶ οἱ
φιλοῦντες καὶ οἱ φιλούμενοι, καὶ οὕτως ὥστε φίλοι εἶναι καὶ
ἄνευ τούτου, εἴρηται. περὶ δὲ τοῦ αὐτὸν αὑτῷ φίλον εἶναι ἢ μὴ,
πολλὴν ἔχει ἐπίσκεψιν. δοκεῖ γὰρ ἐνίοις μάλιστα ἕκαστος αὐτὸς
αὑτῷ φίλος εἶναι. καὶ τούτῳ χρώμενοι κανόνι, κινοῦσι τὴν
πρὸς τοὺς ἄλλους φιλίαν. κατὰ δὲ τοὺς λόγους καὶ τὰ δοκοῦν-
2 θ' ὑπάρχειν τοῖς φίλοις, τὰ μὲν ὑπεναντιοῦται, τὰ δ' ὅμοια
φαίνεται ὄντα. ἔστι γάρ πως κατ' ἀναλογίαν αὕτη ἡ φιλία.
ἁπλῶς δ' οὔ. ἐν δυσὶ γὰρ διῃρημένοις τὸ φιλεῖσθαι καὶ φιλεῖν.
δι' ἃ μᾶλλον οὗτος αὑτῷ φίλος ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς καὶ ἐγκρα-
τοῦς εἴρηταί πως ἑκὼν ἢ ἄκων τῷ τὰ μέρη ἔχειν πῶς πρὸς ἄλ-
ληλα τὰ τῆς ψυχῆς καὶ ὅμοιον τὰ τοιαῦτα πάντα, εἰ φίλος
αὐτὸς αὑτῷ καὶ ἐχθρός. καὶ εἰ ἀδικεῖ τις αὐτὸς αὑτόν. πάντα
γὰρ ἐν δυσὶ ταῦτα καὶ διῃρημένως. ἡ δὲ δύο πῶς καὶ ἡ ψυχὴ, ὑ-
4 πάρχει πῶς ταῦτα. ἡ δ' οὐ διῃρημένη οὐχ ὑπάρχει. ἀπὸ δὲ τῆς
πρὸς αὑτὸν ἕξεως, ὡς οἱ λοιποὶ τρόποι τοῦ φιλεῖν διωρισμένοι,
καθ' οὓς ἐν τοῖς λόγοις ἐπισκοπεῖν εἰώθαμεν. δοκεῖ γὰρ φίλος
εἶναι, ὁ βουλόμενος τινὶ τἀγαθὰ ἢ οἷα οἴεται ἀγαθὰ μὴ δι' αὑ-
τὸν ἀλλ' ἐκείνου ἕνεκεν. ἄλλον δὲ τρόπον ᾧ τὸ εἶναι βούλεται
δι' ἐκεῖνον καὶ μὴ δι' αὑτόν. κἂν εἰ μὴ διανέμων τἀγαθὰ μὴ τὸ

δόξειε μάλιστα φιλεῖν. ἄλλον
4 δὲ τρόπον ᾧ συζῆν αἱρεῖται δι' αὐτὴν τὴν ὁμιλίαν καὶ μὴ δι' ἕτε

ρόν τι. οἷον οἱ πατέρες τὸ μὲν εἶναι τοῖς τέκνοις. συζῶσι δ᾽ ἑτέ-
ροις. μάχεται δὴ ταῦτα πάντα πρὸς ἄλληλα. ὁ μὲν γὰρ αὖ
μὴ τὸ ἑαυτοῖς. ὁ δὲ, κἂν μὴ τὸ εἶναι. οἱ δὲ, τὸ συζῆν οὐκ οὐκ οἴον-
ται φιλεῖσθαι. ἔτι τῷ ἀλγοῦντι συναλγεῖν μὴ δι᾽ ἕτερόν τι, ἀ-
γαπᾶν θήσομεν. οἷον οἱ δοῦλοι πρὸς τοὺς δεσπότας ὅτι χαλε-
ποὶ ἀλγοῦντες. ἀλλ᾽ οὐ δι᾽ αὐτοὺς ὥσπερ αἱ μητέρες τοῖς τέκ-
νοις καὶ οἱ συνωδίνοντες ὄρνιθες. βούλεται γὰρ μάλιστά τε οὐ
μόνον συλλυπεῖσθαι ὁ φίλος τῷ φίλῳ, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτὴν 1
λύπην. οἷον διψῶντι συνδιψῆν εἰ ἐνεδέχετο, ὅτι μὴ ἐγγύτα-
τα. ὁ δ᾽ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ χαίρειν μὴ δι᾽ ἕτερόν τι ἀλλὰ
δι᾽ ἐκεῖνον ὅτι χαίρει φιλικόν. ἔτι τὰ τοιάδε λέγεται περὶ φι-
λίας. ὡς ἰσότης φιλότης. καὶ μὴ μίαν φιλίαν εἶναι τοὺς ἀληθῶς
φίλους, ἅπαντα ταῦτα ἐπαναφέρεται πρὸς τὸν ἕνα. καὶ τὸ βού
λεται τἀγαθὰ αὐτῷ τοῦτον τὸν τρόπον. οὐδεὶς γὰρ αὐτὸς αὐ-
τὸν εὖ ποιεῖ διά τι ἕτερον. οὐδὲ χάριτος οὐδὲ λέγει ὅτι ἐποίη-
σεν ᾗ εἷς. δοκεῖ γὰρ φιλεῖν βούλεσθαι ὁ δῆλον ποιῶν ὅτι φι- 2
λεῖ, ἀλλ᾽ οὐ φιλεῖν. καὶ τὸ εἶναι μάλιστα καὶ τὸ συζῆν καὶ τὸ
συγχαίρειν καὶ τὸ συναλγεῖν. καὶ μία δὴ ψυχή. καὶ τὸ μὴ δύ-
νασθαι ἄνευ ἀλλήλων μὴ δὲ ζῆν ἀλλὰ συναποθνήσκειν. οὕτω
γὰρ ἔχει ὁ εἷς. καὶ ἴσως ὁμιλεῖ αὐτὸς αὑτῷ. πάντα δὲ ταῦτα
τῷ ἀγαθῷ ὑπάρχει πρὸς αὑτόν. ἐν δὲ τῷ πονηρῷ διαφωνεῖ. οἷον
ἐν τῷ ἀκρατεῖ. καὶ διὰ τοῦτο δοκεῖ καὶ ἐχθρὸν ἐνδέχεσθαι αὐ
τὸν αὑτῷ εἶναι. ᾗ δ᾽ εἷς καὶ ἀδιαίρετος, ὀρεκτὸς αὐτὸς αὑτῷ
τοιοῦτος ὁ ἀγαθὸς καὶ ὁ κατ᾽ ἀρετὴν φίλος. ἐπεὶ ὅ γε μο- 4
χθηρὸς οὐχ εἷς ἀλλὰ πολλοί. καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἕτερος
καὶ ἔμπληκτος. ὥστε καὶ ἡ αὑτοῦ πρὸς αὑτὸν φιλία, ἀνά-
γεται πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ. ὅτι γὰρ πῇ ὅμοιοι καὶ εἷς καὶ αὐ-
τὸς αὑτῷ ἀγαθὸς, ταύτῃ αὐτὸς αὑτῷ φίλος καὶ ὀρεκτός. φύ
σει δὲ τοιοῦτος. ἀλλ᾽ ὁ πονηρὸς παρὰ φύσιν. οὐ δ᾽ ὁ ἀγαθός.
οὔθ᾽ ἅμα λοιδορεῖται ἑαυτῷ ὥσπερ ὁ ἀκρατής. οὔθ᾽ ὁ ὕστερος
τῷ πρότερον ὥσπερ ὁ μεταληπτικός. οὔτε ὁ ἔμπροσθεν τῷ
ὕστερον, ὥσπερ ὁ ψεύστης. ὅλως τε εἰ δεῖ ὥσπερ οἱ σοφισταὶ διο- 4

εἴζουσιν. ὥσπερ τῷ κρείσσονος καὶ κρείσσονος σπουδαῖος. δῆλον
γὰρ ὡς τὸ αὐτὸ πόσον σπουδαῖον αὐτόν. ἐπεὶ ὅταν ἐγκαλέσω-
σιν αὐτοῖς, ἀρκλιννύασιν αὐτ * ἀλλὰ δοκεῖ πᾶς
αὐτὸς αὑτῷ ἀγαθός. ζητεῖ δὲ ὁ ἁπλῶς ὢν ἀγαθὸς εἶναι καὶ
αὐτὸς αὑτῷ φίλος. ὥσπερ εἴρηται. ὅτι δύ᾽ ἔχει ἐν αὑτῷ ἃ φύ-
σει βούλεται εἶναι φίλα. καὶ διασπάσαι ἀδύνατον. διὸ ἐπ᾽ ἀν-
θρώπου μὲν δοκεῖ ἕκαστος αὐτὸς αὑτῷ φίλος. τῶν δὲ τῶν ἄλλων
1 ζώων οἷον ἵππος αὐτὸς αὑτῷ, οὐκ ἄρα φίλος. ἀλλ᾽ οὐδὲ τὰ
παιδία. ἀλλ᾽ ὅταν ἤδη ἔχῃ προαίρεσιν. ἤδη γὰρ τότε διαφω-
νεῖ ὁ παῖς πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν. ἔοικε δ᾽ ἡ φιλία ἡ πρὸς αὐ-
τὸν τῇ κατὰ συγγένειαν. οὐδέτερον γὰρ ἐφ᾽ αὐτοῖς λῦσαι. ἀλλὰ
κἂν διαφέρωνται, ὅμως οὗτοι μὲν συγγενεῖς ἔτι. ὁ δὲ ἔτι εἷς,
ἕως ἂν ζῇ. ποσαχῶς μὲν οὖν τὸ φιλεῖν λέγεται, καὶ ὅτι πᾶσαι αἱ
φιλίαι ἀνάγονται πρὸς τὴν πρώτην, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων.
οἰκεῖον δὲ τῇ σκέψει θεωρῆσαι καὶ περὶ ὁμονοίας καὶ εὐνοίας.
2 δοκεῖ γὰρ τοῖς μὲν εἶναι ταὐτά. τοῖς δ᾽ οὐκ ἄνευ ἀλλήλων. ἔστι
δ᾽ ἡ εὔνοια τῆς φιλίας οὔτε πάμπαν ἕτερον οὔτε ταυτόν. διῃ-
ρημένης γὰρ τῆς φιλίας κατὰ τρεῖς τρόπους οὔτ᾽ ἐν τῇ χρησί-
μῃ οὔτ᾽ ἐν τῇ καθ᾽ ἡδονήν ἐστιν. εἴτε γὰρ ὅτι χρήσιμον βούλονται
αὐτῷ τἀγαθά, οὐ δι᾽ ἐκεῖνον, ἀλλὰ δι᾽ αὑτὸν βούλοιτ᾽ ἄν. δοκεῖ
δ᾽ ὥσπερ καὶ ἡ * οὐκ αὑτοῦ εὔνοια τοῦ εὐνοιζομένου εἶναι. ἀλ-
λὰ τοῦ ᾧ εὐνοεῖ. εἰ δ᾽ ἦν ἐν τῇ τοῦ ἡδέος φιλία, κἂν τοῖς ἀψύχοις
εὐνόουν. ὥστε δῆλον ὅτι περὶ τὴν ἠθικὴν φιλίαν ἡ εὔνοιά ἐστιν.
4 ἀλλὰ τοῦ μὲν εὐνοοῦντος βούλεσθαι μόνον ἐστί. τοῦ δὲ φίλου καὶ
πράττειν ἃ βούλεται. ἔστι γὰρ ἡ εὔνοια ἀρχὴ φιλίας. ὁ μὲν γὰρ
φίλος πᾶς εὔνους. ὁ δ᾽ εὔνους οὐ πᾶς φίλος. ἀρχομένῳ γὰρ ἔοι-
κεν ὁ εὐνοῶν μόνον. διὸ ἀρχὴ φιλίας. ἀλλ᾽ οὐ φιλία. δοκοῦσι γὰρ οἵ
τε φίλοι ὁμονοεῖν. καὶ οἱ ὁμονοοῦντες φίλοι εἶναι. ἔστι δ᾽ οὐ περὶ πάν-
τα ἡ ὁμόνοια ἡ φιλική. ἀλλὰ περὶ τὰ πράγματα τοῖς ὁμονοοῦ-
σι καὶ ὅσα εἰς τὸ συζῆν συντείνει. οὔτε μόνον κατὰ διάνοιαν ἢ κα-
τὰ ὄρεξιν. ἔστι γὰρ τἀναντία τὸ κινοῦν ἐπιθυμεῖν, ὥσπερ ἐν τῷ ἀ-
4 κρατεῖ διαφωνεῖ τοῦτο. οὐ δεῖ κατὰ τὴν προαίρεσιν ὁμονοεῖν.

καὶ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν. ἐπὶ δὲ τῶν ἀγαθῶν, ἡ ὁμόνοια. οἱ γὰρ
φαῦλοι ταῦτα προαιρούμενοι καὶ ἐπιθυμοῦντες βλάπτου-
σιν ἀλλήλοις. ἔοικε δὲ καὶ ἡ ὁμόνοια οὐχ ἁπλῶς λέγεσθαι,
ὥσπερ οὐδ' ἡ φιλία. ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη καὶ φύσει σπουδαία.
διὸ οὐκ ἔστι τοὺς φαύλους ὁμονοεῖν. ἑτέρα καθ' ἣν καὶ οἱ φαῦ-
λοι ὁμονοοῦσιν, ὅταν τῶν αὐτῶν τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν ἐπι-
θυμίαν ἔχωσιν. οὕτω δὲ δεῖ τῶν αὐτῶν ὀρέγεσθαι, ὥστ' ἐνδέ-
χεσθαι ἀμφοτέροις ὑπάρχειν οὗ ὀρέγονται. ἂν γὰρ τοιούτου 1
ὀρέγωνται ὃ μὴ ἐνδέχεται ἀμφοῖν, μαχοῦνται. οἱ ὁμονοοῦντες
δ' οὐ μαχοῦνται. ἔστι δ' ἡ ὁμόνοια, ὅταν περὶ τοῦ ἄρχειν καὶ ἄρ-
χεσθαι ἡ αὐτὴ προαίρεσις ᾖ, μὴ τοῦ ἑκατέρου ἀλλὰ τοῦ *

καὶ ἔστιν ἡ ὁμόνοια φιλία πολιτική. περὶ μὲν οὖν ὁμο-
νοίας εἰρήσθω τοσαῦτα. Ἀπορεῖται δὲ διὰ τί μᾶλλον φιλοῦ-
σιν οἱ ποιήσαντες τοὺς παθόντας. ἢ οἱ παθόντες τοὺς
ποιήσαντας. δοκεῖ δὲ δίκαιον εἶναι τοὐναντίον. τοῦτο δ' ἀπο-
λάβοι μὲν ἄν τις διὰ τὸ χρήσιμον καὶ τὸ αὑτῷ ὠφέλιμον συμ- 2
βαίνειν. τὸν μὲν γὰρ ὠφελεῖσθαι. τὸν δ' ἀποδοῦναι δεῖ. οὐκ ἔστι
δὲ τοῦτο μόνον ἀλλὰ καὶ φυσικόν. ἡ γὰρ ἐνέργεια αἱρετώτερον.
τὸν αὐτὸν δὴ λόγον ἔχει τὸ ἔργον καὶ ἡ ἐνέργεια. ὁ δ' εὖ παθὼν
ὥσπερ ἔργον τοῦ εὖ ποιήσαντος. διὸ καὶ ἐν τοῖς ζῴοις ἡ περὶ τὰ
τέκνα σπουδή ἐστι καὶ τοῦ γεννῆσαι καὶ γεννώμενα σώζειν. καὶ
φιλοῦσι δὴ μᾶλλον οἱ πατέρες τὰ τέκνα. καὶ αἱ μητέρες τῶν
» πατέρων, ἢ φιλοῦνται. καὶ οὗτοι πάλιν τὰ αὑτῶν ἢ τοὺς γεννή-
» σαντας. διὰ τὸ τὴν ἐνέργειαν εἶναι τὸ ἄριστον. καὶ αἱ μητέρες τῶν 4
πατέρων, ὅτι μᾶλλον οἴονται αὑτῶν εἶναι ἔργον τὰ τέκνα. τὸ
γὰρ ἔργον τῷ χαλεπῷ διορίζουσι. πλείω δὲ λυπεῖται περὶ τὴν
γένεσιν μήτηρ. καὶ περὶ μὲν φιλίας τῆς πρὸς αὑτὸν καὶ τῆς
ἐν πλείοσι, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. δοκεῖ δὲ τό, τε δίκαιον
εἶναι ἴσον τι. καὶ ἡ φιλία ἐν ἰσότητι, εἰ μὴ μάτην λέγεται ἰσό-
της ἡ φιλότης. αἱ δὲ πολιτεῖαι πᾶσαι δικαίου τι εἶδος. κοινω-
νία γάρ. τὸ δὲ κοινὸν πᾶν διὰ τοῦ δικαίου συνέστηκεν, ὅστις ἀεὶ διὰ
φιλίας καὶ δικαίου κοινωνίας καὶ πάντα ταῦτα συνορᾷ ἀλ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

λήλοις. καὶ ἐγγὺς ἔχει τὰς διαφοράς. ἐπεὶ δ' ὁμοίως ἔχει ψυ-
χὴ πρὸς σῶμα καὶ τεχνίτης πρὸς ὄργανον καὶ δεσπότης πρὸς
δοῦλον, τούτων μὲν οὐκ ἔστι κοινωνία. οὐ γὰρ δύ' ἐστίν, ἀλλὰ τὸ
μὲν ἕν, τὸ δὲ τοῦ ἑνός, οὐδέν. οὐδὲ διαιρετὸν τὸ ἀγαθὸν ἑκατέρῳ,
ἀλλὰ τὸ ἀμφοτέρων τοῦ ἑνὸς οὗ ἕνεκά ἐστι. τό, τε σῶμα ἐστὶν
ὄργανον σύμφυτον, καὶ τοῦ δεσπότου ὁ δοῦλος ὥσπερ μόριον
καὶ ὄργανον ἀφαιρετόν. τὸ δ' ὄργανον ὥσπερ δοῦλος ἄψυχος.
1 αἱ δ' ἄλλαι κοινωνίαι εἰσίν, ἢ μόριον τῶν τῆς πόλεως κοινω-
νιῶν, οἷον ἡ τῶν φρατόρων ἢ τῶν ὀργίων. ἢ αἱ χρηματικαί. ἔτι
πολιτεῖαι. αἱ δὲ πολιτεῖαι πᾶσαι ἐν οἰκείοις συνυπάρχουσι
καὶ αἱ ὀρθαί. καὶ αἱ παρεκβάσεις. ἔστι γὰρ τὸ αὐτὸ ὥσπερ ἐπὶ
τῶν ἁρμονιῶν καὶ τῶν ἐν ταῖς πολιτείαις. βασιλικὴ μὲν ἡ τοῦ
γεννήσαντος. ἀριστοκρατικὴ δὲ ἡ ἀνδρὸς καὶ γυναικός. πολι-
τεία δ' ἡ τῶν ἀδελφῶν. παρέκβασις δὲ τούτων τυραννίς. ὀλι-
γαρχία, δῆμος. καὶ τὰ δίκαια δὴ τοσαῦτα. ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον τὸ
2 μὲν κατ' ἀριθμόν. τὸ δὲ κατ' ἀναλογίαν, καὶ τοῦ δικαίου εἴδη
ἔσται καὶ τῆς φιλίας καὶ τῆς κοινωνίας κατ' ἀριθμὸν μὲν γὰρ
ἡ κοινωνία, καὶ ἡ ἑταιρικὴ φιλία. τῷ γὰρ αὐτῷ ὅρῳ μετρεῖται.
κατ' ἀναλογίαν δὲ ἡ ἀριστοκρατικὴ ἀρίστη καὶ βασιλική. οὐ
γὰρ ταυτὸν δίκαιον τῷ ὑπερέχοντι καὶ ὑπερεχομένῳ, ἀλλὰ
τὸ ἀνάλογον. καὶ ἡ φιλία δὲ ὁμοίως πατρὸς καὶ παιδός. καὶ ἐν
ταῖς κοινωνίαις ὁ αὐτὸς τρόπος. λέγονται δὲ φιλίαι. συγγενι-
κή. ἑταιρική. κοινωνική. ἡ λεγομένη πολιτική. ἔστι μὲν συγγενι-
4 κὴ πολλὰ ἔχουσα εἴδη. ἡ μὲν ὡς ἀδελφῶν. ἡ δ' ὡς πατρὸς καὶ
υἱῶν. καὶ γὰρ κατ' ἀναλογίαν, οἷον ἡ πατρική. καὶ κατ' ἀριθ-
μόν, οἷον ἡ τῶν ἀδελφῶν. ἐγγὺς γὰρ αὕτη τῆς ἑταιρικῆς. ἐπιλαμ-
βάνουσι γὰρ καὶ ἐνταῦθα πρεσβείων. ἡ δὲ πολιτικὴ συνέστηκε
μὲν κατὰ τὸ χρήσιμον καὶ μάλιστα. διὰ γὰρ τὸ μὴ αὐταρκεῖν δο-
κοῦσι συνελθεῖν. ἐπεὶ συνῆλθον γ' ἂν καὶ τοῦ συζῆν χάριν. μό-
νη δ' ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ παρ' αὐτὴν παρέκβασις, οὐ μόνον φιλίαι
ἀλλὰ καὶ ὡς φίλοι κοινωνοῦσιν. αἱ δ' ἄλλαι καθ' ὑπεροχήν.
4 μάλιστα δὲ δίκαιον τὸ ἐν τῇ τῶν χρησίμων φιλίᾳ, διὰ τὸ τοῦτ'

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

εἶναι τὸ πολιτικὸν δίκαιον. ἄλλον γὰρ τρόπον συνῆλθων πρίων
καὶ τέχνη. οὐχ ἕνεκα κοινοῦ τινος. ὅλον γὰρ ὄργανον καὶ ψυχή.
ἀλλὰ τοῦ χρωμένου ἕνεκεν. συμβαίνει δὲ καὶ τοῦτο ὄργανον ἐπι-
μελείας τυγχάνειν. ἧς δίκαιον πρὸς τὸ ἔργον. ἐκείνου γὰρ ἕνε
κέν ἐστι. καὶ τῷ τρυπάνῳ εἶναι διττόν. ὧν τὸ κυριώτερον ἡ ἐνέργεια,
ἡ τρύπησις. καὶ ἐν τούτῳ τῷ εἴδει σῶμα καὶ δοῦλος, ὥσπερ εἴρη
ται πρότερον. τὸ ζητεῖν, πῶς δεῖ τῷ φίλῳ ὁμιλεῖν. τὸ ζητεῖν δί
καιόν τι. ἔστι γὰρ ὅλως τὸ δίκαιον ἅπαν πρὸς φίλον. τό, τε γὰρ 1
δίκαιον τισί, καὶ κοινωνοῖς. καὶ ὁ φίλος κοινωνὸς ὁ μὲν γένους. ὁ δὲ
βίου. ὁ γὰρ ἀνθρώπου μόνον, οὐ πολιτικός. ἀλλὰ καὶ οἰκονομι-
κὸν ζῷον. καὶ οὐχ ὥσπερ τἄλλα ποτὲ συνδυάζεται καὶ τῷ τυχόν
* τι καὶ θήλει καὶ ἄρρενι. ἀλλ' αἱ διάδυμον αὐλικόν. ἀλλὰ κοινωνι
κὸν ἄνθρωπος ζῷον πρὸς οὓς φύσει συγγένειά ἐστι. καὶ κοινωνία
τοίνυν καὶ δίκαιόν τι. καὶ εἰ μὴ πόλις εἴη. οἰκία δ' ἐστί τις φιλία. δε
σπότου μὲν οὖν καὶ δούλου ἥπερ καὶ τέχνης καὶ ὀργάνων καὶ ψυχῆς
καὶ σώματος. αἱ δὲ τοιαῦται, οὔτε φιλίαι οὔτε δικαιοσύναι. ἀλ 2
λ' ἀνάλογον. ὥσπερ καὶ τὸ ὑγιεινὸν οὐ δίκαιον, ἀλλ' ἀνάλογον.
» γυναικὸς δὲ καὶ ἀνδρὸς φιλία, ὡς χρήσιμον καὶ κοινωνία. πατρὸς
» δὲ καὶ υἱοῦ ἡ αὐτή, ἥπερ θεοῦ πρὸς ἄνθρωπον, καὶ τοῦ εὖ ποιήσαν-
» τος πρὸς τὸν παθόντα. καὶ ὅλως τοῦ φύσει ἄρχοντος πρὸς τὸ φύ
» σει ἀρχόμενον. ἡ δὲ τῶν δὲ ἀδελφῶν πρὸς ἀλλήλους ἑταιρική
μάλιστα ἡ κατ' ἰσότητα. οὐ γάρ τι νόθος τῷ δ' ἀπεδείχθη. ἀμ-
φοῖν δὲ πατὴρ αὐτοῖς ἐκλήθη ζεὺς ἐμὸς ἄρχων. ταῦτα τε ὡς ἴσον
ζητούντων λέγεται. διὸ ἐν οἰκίᾳ πρῶτον ἀρχαὶ καὶ πηγαὶ φι- 4
λίας καὶ πολιτείας καὶ δικαίου. ἐπεὶ δὲ φιλίαι τρεῖς, κατ' ἀρε
τήν. κατὰ τὸ χρήσιμον. κατὰ τὸ ἡδύ. τούτων δὲ ἑκάστης δύο δια
φοραί. ἡ μὲν γὰρ καθ' ὑπεροχήν. ἡ δὲ κατ' ἰσότητά ἐστιν ἑκάστη
αὐτῶν. τὸ δὲ δίκαιον τὸ περὶ αὐτὰς ἐκ τῶν ἀμφισβητησάντων δῆ
λον. ἐν μὲν τῷ καθ' ὑπεροχήν, ἀξιοῦται τὸ ἀνάλογον οὐχ ὡσαύ
τως, ἀλλ' ὁ μὲν ὑπερέχων ἀνεστραμμένως τὸ ἀνάλογον ὡς αὐ
τὸ πρὸς τὸ ἐλάττω, οὕτω τὸ παρὰ τοῦ ἐλάττονος γινόμενον πρὸς
τὸ αὐτὸ παρ' αὐτοῦ διακείμενον ὥσπερ ἄρχων πρὸς ἀρχόμενον. 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἀλλὰ τὸ ἴσον κατ' ἀριθμὸν ἀξιοῖ. καὶ γὰρ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κοινωνιῶν οὕτω συμβαίνει. ὁτὲ μὲν γὰρ ἀριθμῷ τοῦ ἴσου μετέχουσιν, ὁτὲ δὲ λόγῳ. εἰ μὲν γὰρ ἴσον ἀριθμῷ εἰσήνεγκεν ἀργύριον ἴσον, καὶ τῷ ἴσῳ ἀριθμῷ διαλαμβάνουσιν. εἰ δὲ μὴ ἴσον ἀνάλογον. ὁ δ' ὑπερεχόμενος τοὐναντίον στρέφει τὸ ἀνάλογον, καὶ κατὰ διάμετρον συζεύγνυσι. δόξειε δ' ἂν οὕτως ἐλαττοῦσθαι ὁ ὑπερέχων. καὶ λειτουργία ἡ φιλία καὶ ἡ κοινωνία. δεῖ
1 ἄρα τινὶ ἑτέρῳ ἀνισάσαι καὶ ποιῆσαι ἀνάλογον. τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ τιμή. ὅπερ καὶ τῷ ἄρχοντι φύσει καὶ θεῷ πρὸς τὸ ἀρχόμενον. δεῖ καὶ ἰσασθῆναι τὸ κέρδος πρὸς τὴν τιμήν. ἡ δὲ κατ' ἴσα φιλία ἐστὶν ἡ πολιτική. ἡ δὲ πολιτικὴ ἔστι μὲν κατὰ τὸ χρήσιμον καὶ ὥσπερ αἱ πόλεις φίλαι ἀλλήλαις οὕτω καὶ οἱ πολῖται. καὶ ὁμοίως οὐκέτι γινώσκουσιν ἀθηναῖοι μεγαρεῖς. καὶ οἱ πολῖται ὅταν μὴ χρήσιμοι ἀλλήλοις, ἀλλ' ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα ἡ φιλία. ἔστι δὲ ἐνταῦθα καὶ ἄρχον καὶ ἀρχόμενον, οὔτε τὸ φυσικὸν, οὔτε τὸ βασιλι
2 κὸν, ἀλλὰ τὸ ἐν τῷ μέρει οὐδὲ τούτου ἕνεκα ὅπως εὖ ποιῇ ὁ θεός. ἀλλ' ἵνα ἴσον ᾖ τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ τῆς λειτουργίας. κατ' ἰσότητα δὴ βούλεται εἶναι ἡ πολιτικὴ φιλία. ἔστι δὲ τῆς χρησίμου φιλίας εἴδη δύο. ἡ μὲν νομικὴ ἡ δ' ἠθική. βλέπει δ' ἡ μὲν πολιτικὴ εἰς τὸ ἴσον καὶ εἰς τὸ πρᾶγμα ὥσπερ οἱ πωλοῦντες καὶ οἱ ὠνούμενοι. διὸ εἴρηται μισθὸς ἀνδρὶ φίλῳ. ὅταν μὲν οὖν καθ' ὁμολογίαν, ἡ πολιτικὴ αὕτη φιλία, καὶ νομική. ὅταν δ' ἐπιτρέπωσιν αὑτοῖς, ἠθικὴ βούλεται εἶναι φιλία, καὶ ἑταιρική. διὸ μάλιστα ἔγκλημα ἐν ταύτῃ τῇ φιλίᾳ.
4 αἴτιον δ' ὅτι παρὰ φύσιν. ἕτεραι αἱ φιλίαι, ἡ κατὰ τὸ χρήσιμον καὶ ἡ κατὰ τὴν ἀρετήν. οἱ δ' ἀμφότερα βούλονται ἅμα ἔχειν. καὶ ὁμιλοῦσι μὲν τοῦ χρησίμου ἕνεκα. ἠθικὴν δὲ ποιοῦσιν ὡς ἐπιεικεῖς. διὸ ὡς πιστεύοντες οὐ νομικὴν ποιοῦσιν. ὅλως μὲν αἱ ἐν χρησίμῃ τῶν τριῶν πλεῖστα ἐγκλήματα. ἡ μὲν γὰρ ἀρετὴ ἀνέγκλητον. οἱ δ' ἡδεῖς ἔχοντες καὶ δόντες ἀπαλλάττονται. οἱ δὲ χρήσιμοι, οὐκ εὐθὺς διαλύονται, ἂν μὴ νομικῶς καὶ ἑταιρικῶς προσφέρωνται. ὅμως δὲ τῆς χρησίμου ἡ νομικὴ ἀνέγκλητος. ἔστι δ' ἡ μὲν νομικὴ
4 διάλυσις πρὸς νόμισμα. μετρεῖται γὰρ τούτῳ τὸ ἴσον. ἡ δ' ἠθικὴ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἑκούσιος. διὸ ἐνιαχοῦ νόμος ἐστὶ τοῖς, οὕτως ὁμιλοῦσι φιλι-
κῶς. μὴ εἶναι δὴ καὶ τῶν ἑκουσίων συναλλαγμάτων ὀρθῶς.
τοῖς γὰρ ἀγαθοῖς οὐ πέφυκε δίκαιον εἶναι. οἱ δ' ὡς ἀγαθοὶ, καὶ
τοῖς συναλλάττουσιν. ἔστι δὲ ἐν ταύτῃ τῇ φιλίᾳ τὰ ἐγκλήματα
» ἀμφιβάλλοντα αὐτοῖς ἀμφότερα πῶς ἑκάτερος ἐγκαλεῖ, ὅ-
» ταν ἠθικῶς ἀλλὰ μὴ νομικῶς πιστεύσωσι. καὶ ἔχει δὴ ἀπο-
» ρίαν, πότερως δεῖ κρίνειν τὸ δίκαιον. πότερα πρὸς τὸ πρᾶγ-
» μα βλέποντα τὸ ὑπηρετηθὲν ποσὸν ἢ ποιόν, ἢ τῷ πεπονθότι. 1
ἐνδέχεται δ' εἶναι ὅπερ λέγει Θέογνις. σοὶ μὲν τοῦτο θεὰ σμι-
κρόν. ἐμοὶ δὲ μέγα. ἐνδέχεται γὰρ καὶ τοὐναντίον γενέσθαι ὥσ-
περ ἐν τῷ λόγῳ σοὶ μὲν παιδιὰν τοῦτ' εἶναι, ἐμοὶ δὲ θάνατον.
ἐντεῦθεν δ' εἴρηται τὰ ἐγκλήματα. ὁ μὲν γὰρ ἀξιοῖ ἀντιπαθεῖν
ὡς μέγα ὑπηρετήσας, ὅτι δεομένῳ ἐποίησεν. ἤ τι ἄλλο κυρίου
λέγω πρὸς τὴν ἐκείνου ὠφέλειαν πόσον ἠδύνατο. ἀλλ' ὅτι
ἦν αὐτῷ. ὁ δὲ τοὐναντίον ὅσον ἐκείνῳ ἀλλ' οὐχ ὅσον αὐτῷ, ὅτε
δὲ καὶ μεταλαμβάνων καὶ ἀμφιβάλλει. ὁ μὲν γὰρ ὅσον αὐτῷ 2
μικρὸν ἀπέβη. ὁ δ' ὅσον αὐτῷ μέγα ἐδύνατο. οἷον εἰ κινδυνεύ-
σας δραχμῆς ἄξιον ὠφέλησεν. ὁ μὲν τὸ τοῦ κινδύνου μέγεθος.
ὁ δὲ, τὸ τοῦ ἀργυρείου. ὥσπερ ἐν τῇ τῶν νομισμάτων ἀποδόσει.
καὶ γὰρ ἐνταῦθα περὶ τούτων ἡ ἀμφισβήτησις. ὁ μὲν γὰρ ἀξιοῖ,
» πῶς τότ' ἦν. ὁ δὲ πῶς νῦν αὖ μὴ διέπονται. ἡ μὲν οὖν πολιτι-
» κὴ βλέπει εἰς τὴν ὁμολογίαν καὶ εἰς τὸ πρᾶγμα. ἡ δ' ἠθικὴ
» εἰς τὴν προαίρεσιν. ὥστε καὶ δίκαιον τοῦτο μᾶλλόν ἐστι. καὶ δι-
καιοσύνη φιλική. αἴτιον δὲ τοῦ μάχεσθαι. διότι καλλίων μὲν 4
ἡ ἠθικὴ φιλία, ἀναγκαιοτέρα δὲ ἡ χρησίμη. οἱ δ' ἄρχονται μὲν
ὡς ἠθικοὶ φίλοι καὶ δι' ἀρετὴν ὄντες. ὅταν δ' ἀντικρούσῃ τι
τῶν ἰδίων, δῆλοι γίνονται ὅτι ἕτεροι ἦσαν. ἐκ περιουσίας γὰρ
διώκουσιν οἱ πολλοὶ τὸ καλόν. διὸ καὶ τῇ καλλίῳ φιλίᾳ. ὥστε
φανερόν, πῶς διαιρετέον περὶ τούτων. εἰ μὲν γὰρ ἠθικοὶ φί-
λοι, εἰς τὴν προαίρεσιν βλεπτέον εἰ ἴσω. καὶ οὐθὲν ἄλλο ἀξιω-
τέον θατέρῳ παρὰ θατέρου. εἰ δ' ὡς χρήσιμοι καὶ πολιτικοὶ
ὡς ἂν ἐλυσιτέλει ὁμολογοῦσιν. ἂν δ' ὁ μὲν φῇ ὧδε, ὁ δ' ἐκεί- 4

νως, οὐ

καλὸν μὲν αὐτὴ ποιῆσαι δεῖον τὸ καλοὺς λέγειν λόγους. ὁμοί-
ως δὲ καὶ ἐπὶ θατέρου. ἀλλ᾿ ἐπειδὴ οὐ διεῖπον ὡς ἠθικῶς,
δεῖ κρίνειν τινά. μὴ δ᾿ ὑποκρινόμενος μηδέτερος αὐτῶν ἐξα-
πατᾶν. ὥστε δεῖ στέργειν αὐτὸν τὴν τύχην. ὅτι δ᾿ ἐστὶν ἡ ἠθικὴ
κατὰ προαίρεσιν, δῆλον. ἐπεὶ καὶ εἰ μεγάλα παθὼν μὴ ἀπο-
» δῷ δι᾿ ἀδυναμίαν, ἀλλ᾿ ὡς ἐδύνατο καλῶς καὶ ὁ θεὸς ἀνέχε-
» ται κατὰ δύναμιν λαμβάνων τὰς θυσίας. ἀλλὰ τῷ πωλοῦ-
1 τι οὐχ ἱκανῶς ἕξει, ἂν μὴ φήσῃ δύνασθαι πλέον δοῦναι. οὐδὲ
τῷ δανείσαντι πολλὰ ἐγκλήματα γίνεται ἐν ταῖς φιλίαις, ταῖς
μὴ κατ᾿ εὐθυωρίαν καὶ τὸ δίκαιον ἰδεῖν. οὐ ῥάδιον γὰρ χαλε-
πὸν μετρῆσαι ἑνὶ τῷ μὴ κατ᾿ εὐθυωρίαν, ὅπερ συμβαίνει ἐπὶ τῶν
ἐρωτικῶν. ὁ μὲν γὰρ διώκει ὡς τὸν ἡδὺν ἐπὶ τὸ συζῆν. ὁ δ᾿ ἐκεῖνον
ἐνίοτε ὡς χρήσιμον. ὅταν δὲ παύσηται τοῦ ἐρᾶν, ἄλλου γινο-
μένου, ἄλλος γίνεται. καὶ τότε λογίζονται πᾶν τίνος. καὶ ὡς Πύ-
θων καὶ Παμμένης διεφέροντο. καὶ ὅλως διδάσκαλος καὶ μα-
2 θητής. ἐπιστήμη γὰρ καὶ χρήματα οὐχ ἑνὶ μετρεῖται, καὶ ὡς Πρό-
δικος ὁ ἰατρὸς πρὸς τὸν ἀποδιδόντα μικρὸν τὸν μισθόν. καὶ ὡς
ὁ κιθαρῳδὸς καὶ ὁ βασιλεύς. ὁ μὲν γὰρ ὡς ἡδεῖ, ὁ δ᾿ ὡς χρησί-
μῳ ὁμιλεῖ. ὁ δ᾿ ἐπεὶ ἔδει ἀποδιδόναι αὐτὸν, αὐτὸν ὡς ἡδὺν ἐ-
ποίησεν. καὶ ἔφη ὥσπερ ἐκεῖνον ᾄσαντα εὐφρᾶναι. οὕτω καὶ αὐ-
τὸς ὑποσχόμενος ἐκείνῳ. ὅπως δὲ φανερόν, καὶ ἐνταῦθά πως
γνωριστέον. ἑνὶ γὰρ μετρητέον καὶ ἐνταῦθ᾿ ἀλλ᾿ οὐχ ὅρῳ. ἀλλὰ
λόγῳ. τὸ ἀνάλογον γὰρ μετρητέον ὥσπερ καὶ ἡ πολιτικὴ μετρεῖ-
3 ται κοινωνία. πῶς γὰρ κοινωνήσει γεωργῷ σκυτοτόμος, εἰ μὴ τὸ
ἀνάλογον ἰσασθήσεται τὰ ἔργα; τοῖς δὲ μὴ κατ᾿ εὐθυωρίαν τὸ
ἀνάλογον μέτρον. οἷον εἰ ὁ μὲν σοφίαν δοῦναι ἐγκαλεῖ. ὁ δ᾿ ἐκεί-
νῳ ἀργύριον. τὴν σοφίαν πρὸς τὸ πλούσιον. εἶτα τί δοθὲν πρὸς
• ἑκάτερον. εἰ γὰρ ὁ μὲν τοῦ ἐλάττονος ἥμισυ ἔδωκεν. ὁ δὲ τοῦ μεί-
ζονος μὴ πολλοστὸν μέρος, δηλονότι οὗτος ἀδικεῖ. ἔστι δὲ κἀν-
ταῦθα ἐν ἀρχῇ ἀμφισβήτησις, ἂν φῶσιν ὡς χρησίμους
συνελθεῖν αὐτούς. ὁ δὲ μὴ ἄλλως κατ᾿ ἄλλην τινὰ φιλίαν. πε-
4 ρὶ δὲ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κατ᾿ ἀρετὴν φίλου σκεπτέον, πότερον

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

δεῖ ἐκείνῳ τὰ χρήσιμα ὑπηρετεῖν καὶ βοηθεῖν. ἢ τῷ ἀντιποιοῦν-
τι καὶ δυναμένῳ. ἕτερον δὲ τὸ αὐτὸ πρόβλημά ἐστι. πότερον τὸν
φίλον ἢ τὸν σπουδαῖον εὖ ποιητέον μᾶλλον. ἂν μὲν γὰρ φίλος
καὶ σπουδαῖος ἴσως, οὐ λίαν χαλεπὸν ἂν μή τις τὸ μὲν αὐξή-
σῃ. τὸ δὲ, ταπεινώσῃ. φίλον μὲν σφόδρα ποιῶν, ἐπιεικῆ δὲ ἠρέ-
μα. εἰ δὲ μὴ, πολλὰ προβλήματα γίνεται. οἷον εἰ ὁ μὲν ἦν, οὐκ
ἔσται δὲ. ὁ δὲ, ἔσται οὔπω δέ. ἢ ὁ μὲν ἐγένετο ἔστι δ' οὔ. διὸ ἐστὶν.
οὐκ ἦν δὲ, οὐδὲ ἔσται. ἀλλ' ἐκεῖνο ἐργωδέστερον. μὴ γάρ τι λέγῃ 1
Εὐριπίδης ποιήσας λόγων δίκαιον μισθὸν ἂν λόγου εἰς φέρης.
ἔργων δ' ἐκείνοις ἔργα παρέσχε καὶ οὐ πάντα δεῖ τῷ πατρὶ ἀλ-
λ' ἔστιν. ἄλλα δὲ τῇ μητρί. καίτοι βελτίων ὁ πατήρ. οὐδὲ γὰρ τῷ
διῒ πάντα θύεται. οὐδ' ἔχει πάσας τὰς τιμὰς ἀλλὰ τινάς. ἴσως
οὖν ἐστὶν ἃ δεῖ τῷ χρησίμῳ. ἄλλα δὲ τῷ ἀγαθῷ. ὅτι οὐχὶ σῖτον
δίδωσι καὶ τἀναγκαῖα. καὶ συζῆν τούτῳ δεῖ. οὐδ' ᾧ τοίνυν τὸ εὖ
ζῆν. τούτῳ ἃ μὴ οὗτος δίδωσιν. ἀλλ' οἱ τοῦτο
ποιοῦντες τούτῳ πάντα τῷ ἐρωμένῳ διδόασιν οὐ δέον. οὐδ' εἰ- 2
σὶν ἄξιοι. καὶ οἱ ἐν τοῖς λόγοις ὅροι τῆς φιλίας, πάντες μέν πως
εἰσὶ φιλίας, ἀλλ' οὐ τῆς αὐτῆς. τῷ μὲν γὰρ χρησίμῳ, τὸ βούλε-
σθαι τὰ κείνῳ ἀγαθά. καὶ τῷ εὖ ποιήσαντι τῷ ὁποῖος δεῖ. οὐ
γὰρ ἐπισημαίνει οὗτος ὁρισμὸς τῆς φιλίας. ἄλλῳ δὲ τὸ εἶναι.
καὶ ἄλλῳ τὸ συζῆν. τῷ δὲ καθ' ἡδονὴν τὸ συναλγεῖν καὶ συγχαί-
ρειν. πάντες δ' οὗτοι οἱ ὅροι κατὰ φιλίαν μὲν λέγονταί τινα. οὐ
πρὸς μίαν δ' οὐδείς. διὸ πολλοί εἰσι. καὶ ἑκάστης μιᾶς εἶναι δο-
κεῖ φιλίας οὐκ ὤν. ὅτι ἡ τοῦ εἶναι προαίρεσις. καὶ γὰρ ὁ καθ' ὑ- 3
περοχὴν. καὶ ποιήσας. οὐ βούλεται τῷ ἔργῳ τῷ αὐτοῦ ὑπάρ-
χειν. καὶ τῷ διδόντι τὸ εἶναι δεῖ καὶ ἀντιδιδόναι. ἀλλὰ συζῆν
οὐ τούτῳ, ἀλλὰ τῷ ἡδεῖ, ἀδικοῦσιν οἱ φίλοι ἔνιοι ἀλλήλους.
τὰ γὰρ πράγματα μᾶλλον, ἀλλ' οὐ φιλοῦσι τὰ ἔχοντα. διὸ
φίλοι κἀκείνοις. ὅτι διότι ἡδὺς, τὸν οἶνον εἵλετο. καὶ ὅτι χρήσι-
μος, τὸν πλοῦτον εἵλετο. χρησιμώτερος γάρ. διὸ δεῖ ἀγανα-
κτεῖν, ὥσπερ ἂν εἰ μᾶλλον εἵλετο ἀντὶ ἥττονος. οἱ δ' ἐγκαλοῦσιν.
ἐκεῖνον γὰρ νῦν ζητοῦσι τὸν ἀγαθὸν πρότερον ζητοῦντες τὸν ἡδύν, 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἢ τὸν χρήσιμον. σκεπτέον δὲ καὶ περὶ αὐταρκείας καὶ φιλίας,
πῶς ἔχουσι πρὸς τὰς ἀλλήλων δυνάμεις. ἀπορήσειε γὰρ ἄν τις.
πότερον εἴ τις κατὰ πάντα αὐτάρκης ἔσται τούτῳ φίλος. ἢ *
ἔσται ἀγαθὸς αὐταρκέστατος, εἰ ὁ μετ' ἀρετῆς εὐδαί-
μων, τί ἂν δέοι φίλου. οὔτε γὰρ τῶν χρησίμων δεῖσθαι αὐταρ
κῶς, οὔτε τῶν εὐφρονούντων, οὔτε τοῦ συζῆν. οὗτος γὰρ ἱκα-
» νὸς αὐτῷ συνεῖναι. μάλιστα δὲ τοῦτο φανερὸν ἐπὶ θεοῦ. δῆ-
1 λον γὰρ, ὡς οὐδενὸς προσδεόμενον οὐδὲ φίλου δεήσεται. οὐ
» δ' ἔσται αὐτῷ οὔτε μηθὲν δεσπότου. ὥστε καὶ ὁ ἄνθρωπος εὐ-
» δαιμονέστατος ἥκιστα δεήσεται φίλου. ἀλλ' ἢ καθ' ὅσον ἀδύνα-
τον εἶναι αὐτάρκη. ἀνάγκη ἄρα ἐλαχίστοις εἶναι φίλοις τῷ ἄρι-
στα ζῶντι. καὶ δεῖ ἐλάττους γίνεσθαι. καὶ μὴ σπουδάζειν, ὅπως
ὦσι φίλοι. ἀλλ' ὀλιγωρεῖν μὴ μόνον τῶν χρησίμων ἀλλὰ καὶ
εἰς τὸ συζῆν αἱρετῶν. ἀλλὰ μὴν καὶ τότε φανερὸν ἂν εἶναι δό-
ξειεν ὡς οὐ χρήσεως ἕνεκα ὁ φίλος, οὐδ' ὠφελείας. ἀλλ' ὁ
2 δι' ἀρετὴν φίλος μόνος. ὅταν γὰρ μηθενὸς ἐνδεεῖς ὦμεν, τότε
» τοὺς συναπολαυσομένους ζητοῦσι πάντες. καὶ τοὺς εὖ πεισομέ-
» νους μᾶλλον ἢ τοὺς ποιήσοντας. ἀμείνω δ' ἔχομεν κρίσιν αὐτάρ
» κεις ὄντες. ἢ μετ' ἐνδείας τε μάλιστα τῶν συζῆν ἀξίων δεό-
μεθα φίλων. περὶ δὲ τῆς ἀπορίας ταύτης σκεπτέον, μή ποτε
τὸ μέν τι λέγεται καλῶς, τὸ δὲ λανθάνει διὰ τὴν παραβολήν.
δῆλον δὲ λαβοῦσι τί τὸ ζῆν κατ' ἐνέργειαν καὶ ὡς τέλος.
φανερὸν οὖν, ὅτι τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ γνωρίζειν. ὥστε καὶ τὸ
3 συζῆν τὸ συναισθάνεσθαι καὶ τὸ συγγνωρίζειν ἐστίν. ἔστι δὲ τὸ
αὐτὸ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ αὐτὸ γνωρίζειν αἱρετώτατον ἑκάστῳ.
καὶ διὰ τοῦτο ζῆν πᾶσιν ἔμφυτος ἡ ὄρεξις. τὸ γὰρ ζῆν διατιθέ-
ναι γνῶσιν τινά. εἰ οὖν τις ἀποτέμοι καὶ ποιήσειε τὸ γινώσκειν
» αὐτὸ καθ' αὑτὸ καὶ μή. ἀλλὰ τοῦτο μὲν λανθάνει ὥσπερ ἐν
τῷ λόγῳ γέγραπται. τῷ μέντοι πράγματι ἔστι μὴ λανθάνειν,
οὐθὲν ἂν διαφέροι ἢ τὸ γινώσκειν ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ. τὸ δ' ὅ-
μοιον τοῦ ζῆν ἀνθ' αὑτοῦ ἄλλον. εὐλόγως δὲ τὸ ἑαυτοῦ αἰσθά-
4 νεσθαι καὶ γνωρίζειν αἱρετώτερον. δεῖ γὰρ ἅμα συνθεῖναι

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

δύο ἐν τῷ λόγῳ. ὅτι τε τὸ ζῆν καὶ αἱρετὸν, καὶ ὅτι τὸ ἀγαθὸν καὶ ἐκ τούτων ὅτι τὸ αὐτοῖς ὑπάρχειν τὴν τοιαύτην φύσιν. εἰ οὖν ἐστιν ἀεὶ τῆς τοιαύτης συστοιχίας ἡ ἑτέρα ἐν τῇ τοῦ ἑτέρου τάξει. καὶ τὸ γνωστὸν καὶ τὸ αἱρετὸν ἐστιν, ὡς ὅλως εἰπεῖν τὸ κοινωνεῖν τῆς ὡρισμένης φύσεως. ὥστε τὸ αὑτοῦ βούλεσθαι αἰσθάνεσθαι τὸ αὑτὸν εἶναι τοιονδὶ βούλεσθαι ἐστίν. ἐπεὶ οὖν οὐ κατ᾽ αὐτὰ ἐσμὲν ἕκαστον τούτων ἀλλὰ κατὰ μετάληψιν τῶν δυνάμεων ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι ἢ γνωρίζειν. αἰσθανόμενος γὰρ αἰσθη- 1
τὸς γίνεται ταύτῃ καὶ κατὰ τοῦτο καθὰ πρότερον αἰσθάνεται καὶ ᾗ καὶ οὗ. γνωστὸς δὲ γινώσκων, ὥστε διὰ τοῦτο καὶ ζῆν ἀεὶ βούλεται, ὅτι βούλεται ἀεὶ γνωρίζειν. τοῦτο δὲ, ὅτι αὐτὸς εἶν τὸ γνωστόν. τὸ δὴ συζῆν αἱρεῖσθαι, δόξειε μὲν ἂν εἶναι σκοπουμένοις πως εὔηθες, ἐπὶ τῶν κοινωνῶν πρῶτον καὶ τοῖς ἄλλοις ζῴοις, οἷον τὸ συνεσθίειν ἢ τὸ συμπίνειν. τί γὰρ διαφέρει τὸ πλησίον οὖσι ταῦτα συμβαίνειν, ἢ χωρὶς ἀφαιρῶν τὸν λόγον. ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ λόγου κοινωνεῖν τοῦ τυχόντος ἕτερον τοιοῦτον. ἅμα τ᾽ οὔ- 2
τε διδάσκειν οὔτε μανθάνειν τοῖς αὐτάρκεσι φίλοις οἷόν τε. μανθάνειν μὲν γὰρ αὐτὸς οὐκ ἔχει ὡς δεῖ. διδάσκοντος δ᾽ οὐ φίλος. ἡ δ᾽ ὁμοιότης φιλία. ἀλλὰ μὴν φαίνεταί γε. καὶ πάντες ἥδιον τῶν ἀγαθῶν μετὰ τῶν φίλων κοινωνοῦμεν, καθ᾽ ὅσον ἐπιβάλλει ἕκαστον καὶ οὗ δύναται ἀρίστου. ἀλλὰ τούτων τῷ μὲν ἡδονῆς σωματικῆς, τῷ δὲ θεωρίας μουσικῆς. τῷ δὲ, φιλοσοφίας. καὶ τὸ ἅμα δεῖ εἶναι τῷ φίλῳ. διό φησι μόχθος οἱ τηλοῦ φίλοι. ὥστ᾽ οὐ δεῖ γίνεσθαι ἀπ᾽ ἀλλήλων τούτου γινομένου. ὅθεν καὶ 3
ὁ ἔρως δοκεῖ φιλίᾳ ὅμοιον εἶναι. τοῦ γὰρ συζῆν ὀρέγεται ὁ ἐρῶν. ἀλλ᾽ οὐχ ᾗ μάλιστα δεῖ. ἀλλὰ κατ᾽ αἴσθησιν. ὁ μὲν τοίνυν λόγος ἐκεῖνά φησι διαπορῶν. τὸ δ᾽ ἔργον οὕτω φαίνεται γινόμενον. ὥστε δῆλον, ὅτι παρακρούεταί πως ἡμᾶς ὁ διαπορῶν.
» σκεπτέον ἐνθένδε τἀληθές. ὁ γὰρ φίλος βούλεται εἶναι ὥσπερ ἡ
» παροιμία φησίν. ἄλλος ἡρακλῆς. ἄλλος οὗτος. διέσπασται δὲ καὶ χαλεπὸν τὰ ἐφ᾽ ἑνὸς γίνεσθαι. ἀλλὰ κατὰ μὲν φύσιν ὁ συγγενέστατον. κατὰ δὲ σῶμα ὅμοιος ἕτερος. ἄλλος δὲ κατὰ 4

τὴν ψυχήν. καὶ τούτων καθ' ἕκαστον ἕτερον. ἀλλ' οὐθέν τι ἧττον βούλεται ὥσπερ αὐτὸς διαιρετὸς εἶναι ὁ φίλος. τὸ οὖν τοῦ φίλου αἰσθάνεσθαι, τὸ αὐτοῦ πως ἀνάγκη αἰσθάνεσθαι εἶναι καὶ τὸ αὐτόν πως γνωρίζειν. ὥστε καὶ τὰ φορτικὰ μὲν συνήδεσθαι καὶ συζῆν τῷ φίλῳ. ἡδὺ εὐλόγως. συμβαίνει γὰρ ἐκείνου ἅμα αἴσθησις ἀεί. μᾶλλον δὲ ταῖς θειοτέραις ἡδοναῖς. αἴτιον δ' ὅτι ἀεὶ ἥδιον ἑαυτὸν θεωρεῖν ἐν τῷ βελτίονι ἀγαθῷ. τοῦτο δ' ἐστὶν
1: ὁτὲ μὲν πάθος. ὁτὲ δὲ πρᾶξις. ὁτὲ δὲ ἕτερόν τι. εἰ δ' αὐτὸν εὖ ζῆν καὶ οὕτω καὶ τὸν φίλον. ἐν δὲ τῷ συζῆν συνεργεῖν, ἡ κοινωνία τῆς ἐν τέλει μάλιστά γε. διὸ συνθεωρεῖν καὶ συνευωχεῖσθαι οὐ τὰ διὰ τροφὴν καὶ τὰ ἀναγκαῖα αἱ τοιαῦται ὁμιλίαι δοκοῦσιν εἶναι, ἀλλὰ ἀπολαύσεις. ἀλλ' ἕκαστος οὗ δύναται τυγχάνειν τέλους, ἐν τούτῳ βούλεται συζῆν. εἰ δὲ μή, καὶ ποιεῖν εὖ καὶ πάσχειν ὑπὸ τῶν φίλων αἱροῦνται μάλιστα. ὅτι μὲν τοίνυν καὶ δεῖ συζῆν καὶ ὅτι μάλιστα βούλονται πάντες,
2 καὶ ὅτι ὁ εὐδαιμονέστατος καὶ ἄριστος μάλιστα τοιοῦτος, φανερόν. ὅτι δὲ κατὰ τὸν λόγον οὐκ ἐφαίνετο. καὶ τοῦτ' εὐλόγως συνέβαινε λέγοντος ἀληθῆ. κατὰ τὴν σύνθεσιν γὰρ τῆς παραβολῆς ἀληθοῦς οὔσης, ἡ λύσις ἐστίν. ὅτι γὰρ ὁ θεὸς οὐ τοιοῦ-
» τος, οἷος δεῖσθαι φίλου καὶ τὸν ὅμοιον ἀξίου. καίτοι κατὰ τοῦτον
» τὸν λόγον, οὐδὲ νοήσει ὁ σπουδαῖος. οὐ γὰρ οὕτως ὁ θεὸς εὖ
» ἔχει. ἀλλὰ βέλτιον ἢ ὥστε ἄλλο τι νοεῖν παρ' αὐτὸς αὑτόν. αἴ-
» τιον δ' ὅτι ἡμῖν μὲν τὸ εὖ καθ' ἕτερον. ἐκείνῳ δὲ αὐτὸς αὑτοῦ τὸ
3 εὖ ἐστι. καὶ τὸ ζητεῖν ἡμῖν καὶ εὔχεσθαι πολλοὺς φίλους. ἅμα
» τὸ λέγειν ὡς οὐθεὶς φίλος, ᾧ πολλοὶ φίλοι, ἄμφω λέγεται ὀρ-
» θῶς. ἐνδεχομένου γὰρ πολλοῖς συζῆν ἅμα καὶ συναισθάνεσθαι ὡς πλείστοις αἱρετώτατον. ἐπεὶ δὲ χαλεπώτατον ἐν ἐλάττοσιν, ἀνάγκη τὴν ἐνέργειαν τῆς συναισθήσεως εἶναι. ὥστ' οὐ μόνον χαλεπὸν τὸ πολλοὺς κτήσασθαι. πείρας γὰρ δεῖ, ἀλλὰ καὶ οὖσι χρήσασθαι. καὶ ὁτὲ μὲν ἀπεῖναι εὖ πράττοντα τὸν φιλούμενον βουλόμεθα. ὁτὲ δὲ μετέχειν τῆς αὐτῆς. καὶ τὸ ἅμα
4 βούλεσθαι εἶναι φιλικόν. ἐνδεχομένου μὲν γὰρ ἅμα καὶ εὖ τοῦτο

πάντες αἱροῦνται. μὴ ἐνδεχομένου δὲ, ἀλλ' ὥσπερ τῷ ἡρα-
κλεῖ, ἴσως ἂν ἡ μήτηρ ἕλοιτο θεὸν εἶναι μᾶλλον ἢ μετ' αὐτῆς
ὄντα τῷ εὐρυσθεῖ θητεύειν. ὁμοίως γὰρ ἂν εἴποιεν καὶ ὃν ὁ λά-
κων ἔσκωψεν. ἐπεί τις ἐκάλεσεν αὐτὸν χειμαζόμενον ἐπικα-
λέσασθαι τοὺς διοσκούρους. δοκεῖ δὲ τῷ μὲν φιλοῦντι τὸ ἀπείρ-
γειν εἶναι τῆς συμμεθέξεως τῶν χαλεπῶν. τῷ δὲ βουλομέ-
» νου τοῦ βούλεσθαι συμμετέχειν. καὶ ταῦτα ἀμφότερα συμβαίνει
» εὐλόγως. δεῖ γὰρ τῷ φίλῳ μηδὲν εἶναι οὕτω λυπηρὸν, ὡς ἡδὺ 1
» τὸν φίλον. δοκεῖ δὲ δεῖν αἱρεῖσθαι μὴ τὸ αὐτοῦ. διὸ κωλύου-
σι συμμετέχειν. ἱκανοὶ γὰρ αὐτοὶ κακοπαθοῦντες. ἵνα μὴ φαί-
νωνται τὸ αὑτῶν σκοποῦντες καὶ αἱρεῖσθαι τὸ χαίρειν λυπου-
μένου τοῦ φίλου. ἔτι δὲ κουφότεροι εἶναι μὴ μόνον φέροντες
τὰ κακά. ἐπεὶ δ' αἱρετὸν τό τ' εὖ καὶ τὸ ἅμα. δῆλον, ὅτι καὶ
τὸ ἅμα εἶναι μετ' ἐλάττονος ἀγαθοῦ, αἱρετόν πως ἢ χωρὶς
μετὰ μείζονος. ἐπειδὴ ἄδηλον τὸ πόσον δύναται τὸ ἅμα ἤδη δια-
φέρονται. καὶ οἷον καὶ τὸ μετέχειν ἅμα πάντων φιλικόν. καὶ 2
ὥσπερ συνδειπνεῖν ἅμα φασὶν ἥδιον ταῦτα ἔχοντας. οἱ δ' αὖ
μέντοι οὐ βούλονται. ἐπεὶ δέ γε τις ὑπερβολὰς ποιήσει, ὁμο-
λογοῦσιν ἅμα κακῶς πράττοντας σφόδρα ἢ εὖ σφόδρα χω-
ρίς. παραπλήσιον δὲ τοῦτο καὶ περὶ τὰς ἀτυχίας. ὅτι μὲν γὰρ
βουλόμεθα τοὺς φίλους εἶν' οὐδὲ λυπεῖν. ὅταν μηδὲν μέλλωσι
κρινήσειν πλέον. ὅτε γὰρ τοῖς ἥδιστον παρεῖναι. τὸν δὲ τῆς ὑπεναντί-
ως ταύτης καὶ μᾶλλ' εὔλογον. διὰ γὰρ τὰ προειρημένα συμβαί-
νει, καὶ ὅτι μὲν τὸ λυπούμενον ἢ ἐν φαύλῃ ὄντα ἕξει τὸν φίλον 3
θεωρεῖν φεύγομεν ἁπλῶς ὥσπερ καὶ ἡμᾶς αὐτούς. τὸ δ' ὁρᾶν
τὸν φίλον ἡδὺ ὥσπερ ἄλλο τι τῶν ἡδίστων, διὰ τὴν εἰρημένην
αἰτίαν καὶ μὴ κάμνοντα εἰ αὐτός. ὥστε ὁ πότερον αὖ τούτων
ᾖ, μᾶλλον ἡδὺ ποιεῖ τὴν ῥοπὴν τοῦ βούλεσθαι παρεῖναι ἢ μὴ, καὶ
τότ' ἐπὶ τῶν χειρόνων συμβαίνει διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν γίνε-
σθαι. μάλιστα γὰρ φιλοτιμοῦνται τοὺς φίλους μὴ πράττειν εὖ,
μηδ' εἶναι ἀνάγκη * αὐτοῖς κακῶς. διὸ ἔνιοι τοὺς ἐρωμέ-
νους συναποκτιννύασι. μᾶλλον ἢ τοῦ οἰκείου αἰσθάνεσθαι κα- 4

κου. ὥσπερ ἂν εἰ καὶ μεμνημένος, ὅ, τι ποτὲ δὴ ἔπραττε μᾶλ-
λον, ἢ εἰ ᾤετο ἀεὶ καλῶς πράττειν,

*

Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, εἰ ἔστιν ἑκάστῳ ὡς ἄλλῳ χρήσασθαι καὶ ἐφ' ἃ πέ-
φυκε καὶ ἄλλως. καὶ τοῦτο ἢ αὐτὸ ᾗ αὐτὸ ἢ κατὰ συμβεβηκός. οἷον ἢ
ὀφθαλμὸς ἰδεῖν, ἢ καὶ ἄλλως παριδεῖν διαστρέψαντα. ὥστε
δύο τὸ ἓν φανῆναι. αὗται μὲν δὴ ἄμφω ὅτι μὲν ὀφθαλμὸς. ὅτι
1 ἦν δ' ὀφθαλμῷ. ἄλλη δὲ κατὰ συμβεβηκός. οἷον εἰ ἦν ἀποδό-
σθαι ἢ φαγεῖν. ὁμοίως δὴ καὶ ἐπιστήμη. καὶ γὰρ ἀληθῶς καὶ
ἁμαρτεῖν. οἷον ὅταν ἑκὼν μὴ ὀρθῶς γράψῃ, ὡς ἀγνοίᾳ δὴ
χρῆσθαι. ὥσπερ μεταστρέψας τὴν χεῖρα, καὶ τῷ ποδὶ ποτὲ
ὡς χειρὶ καὶ ταύτῃ ὡς ποδὶ χρῶνται. ὀρχηστριάδες ἤδη πᾶσαι
αἱ ἄρισται ἐπιστῆμαι εἶτε. καὶ τῇ δικαιοσύνῃ ὡς ἀδικίᾳ χρῆ-
σθαι. εἰδίκης. εἰ ἄρα ἀπὸ δικαιοσύνης τὰ ἄδικα πράττων, ὥσ-
περ καὶ τὰ ἀγνοητικὰ ἀπὸ ἐπιστήμης. εἰ δὲ τοῦτ' ἀδύνατον,
2 φανερὸν ὅτι οὐκ ἂν εἶεν ἐπιστῆμαι αἱ ἀρεταί. οὐδ' εἰ μὴ ἔστιν
ἀγνοεῖν ἀπὸ ἐπιστήμης, ἀλλὰ ἁμαρτάνειν μόνον. καὶ τὰ αὐτὰ
ἀπὸ ἀγνοίας ποιεῖν, οὔτε ἀπὸ δικαιοσύνης γε ὡς ἀπὸ ἀδικίας
πράξει. ἀλλ' ἐπεὶ φρόνησις ἐπιστήμη καὶ ἀληθές τι τὸ αὐτὸ
ποιήσει κἀκείνη. ἐνδέχοιτο γὰρ ἂν ἀφρόνως ἀπὸ φρονήσεως καὶ
ἁμαρτάνειν ταῦτα, ἅπερ ὁ ἄφρων. εἰ δὲ ἁπλῆ ἡ ἑκάστου χρεία
ἡ ἕκαστον, κἂν φρονίμως ἔπραττον οὕτω πράττοντες. ἐπὶ μὲν
οὖν ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις, ἄλλη κυρία ποιεῖ τὴν στροφήν. αὐ-
3 τῆς δὲ τῆς πασῶν κυρίας τίς. οὐ γὰρ ἔτι ἐπιστήμη γε ἢ νοῦς. ἀλ-
λὰ μὴν οὐδ' ἀρετή. χρῆται γὰρ αὐτῇ. ἡ γὰρ τοῦ ἄρχοντος ἀρε-
τὴ τῇ τοῦ ἀρχομένου χρῆται. τίς οὖν ἐστιν, ἢ ὥσπερ λέγεται
ἀκρασία κακία τοῦ ἀλόγου τῆς ψυχῆς καὶ πῶς ἀκόλαστος
ὁ ἀκρατὴς ἔχων νοῦν. ἀλλ' ἤδη ἂν ἰσχυρὰ ᾖ ἡ ἐπιθυμία, στρέ-
ψει καὶ λογιεῖται τἀναντία. * σφι * δηλονότι. καὶ
μὲν ἐν τούτῳ ἀρετή. ἐν δὲ τῷ λόγῳ ἄνοια ᾖ, ἕτεραι μετα-
ποιοῦνται. ὥστε ἔσται δικαιοσύνῃ, τὸ δικαίως χρῆσθαι καὶ κα-
4 κῶς, καὶ φρονήσει ἀφρόνως ὥστε καὶ τἀναντία. ἄτοπον γάρ,

εἰ τῆς μὲν ἐν τῷ λογιστικῷ ἀρετῆς μοχθηρία ποτὲ ἐγγινομένη
μὲν τῷ λόγῳ στρέψει καὶ ποιήσει ἀγνοεῖν. ἡ δ' ἀρετὴ ἐν τῷ λό-
γῳ ἀνοίας ἐνούσης, οὐ στρέψει ταύτην καὶ ποιήσει φρονίμως
κρίνειν καὶ τὰ δέοντα. καὶ πάλιν ἡ φρόνησις, ἡ ἐν τῷ λογιστι-
κῷ τὴν ἐν τῷ ἀλόγῳ κόλασιν ἂν σωφρόνως πράττειν, ὅπερ
δοκεῖ ἡ ἐγκράτεια. ὥστ' ἔσται ἡ ἀπ' ἀγνοίας φρονίμως, ἔτι τε
ταῦτα ἄτοπα. ἄλλως τε καὶ ἀπ' ἀγνοίας χρῆσθαι φρονίμως.
τοῦτο γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων οὐδαμῶς ὁρῶμεν. ὥσπερ τὴν ἰατρι- 1
κὴν ἢ γραμματικὴν στρέφει ἀκολασία. ἀλλ' οὖν ὁ τὴν ἄγνοιαν
ἐὰν ἢ ἐναντία διὰ τὸ μὴ ἐνεῖναι τὴν ὑπεροχὴν ἀλλὰ τὴν ἀρε-
τὴν, ὅλως μᾶλλον εἶναι πρὸς τὴν κακίαν οὕτως ἔχουσαν. καὶ
γὰρ ὁ ἄδικος πάντα ὁ δίκαιος δύναται. καὶ ὅλως ἔνεστιν ἐν τῇ
δυνάμει ἡ ἀδυναμία. ὥστε δῆλον ὅτι ἅμα φρόνιμοι καὶ ἀγα-
θοὶ ἐκεῖναι αἱ ἄλλου ἕξεις καὶ ὀρθῶς τὸ σῶμα κρατητικόν. ὅτι
οὐδὲν ἰσχυρότερον φρονήσεως. ἀλλ' ὅτι ἐπιστήμην ἔφη οὐκ ὀρθόν.
ἀρετὴ γάρ ἐστι καὶ οὐκ ἐπιστήμη, ἀλλὰ γένος ἄλλον γνώς * 2

ἐπεὶ δ' οὐ μόνον ἡ φρόνησις ποιεῖ τὴν εὐπραγίαν καὶ ἀρέ
τὴν, ἀλλὰ φαμὲν καὶ τοὺς εὐτυχεῖς εὖ πράττειν, ὡς καὶ τῆς εὐτυ
χίας εὖ ποιούσης εὐπραγίαν, καὶ τὰ αὐτὰ τῆς ἐπιστήμης, σκε
πτέον ἆρ' ἐστὶ φύσει, ὁ μὲν εὐτυχὴς ὁ δ' ἀτυχὴς ἢ οὔ. καὶ πῶς
ἔχει περὶ τούτων. ὅτι μὲν γάρ εἰσι τινὲς εὐτυχεῖς, ὁρῶμεν. ἄ-
φρονες γὰρ ὄντες κατορθοῦσι πολλά. ἐν οἷς ἡ τύχη κυρία. εἰ
δὲ καὶ ἐν οἷς τέχνη ἐστὶ, πολλοὶ μέντοι καὶ τύχης ἐνυπάρχει,
οἷον ἐν στρατηγίᾳ καὶ κυβερνητικῇ. πότερον οὖν ἀπό τινος ἕξεως 3
οὗτοί εἰσιν. ἢ οὐ τῷ αὐτοὶ ποιοί τινες εἶναι, πρακτικοί εἰσι τῶν εὐ=
» τυχημάτων. νῦν μὲν γὰρ οὕτως οἴονται ὡς φύσει τινῶν ὄντων,
» ἡ δὲ φύσις ποιούς τινας ποιεῖ. καὶ εὐθὺς ἐκ γενετῆς διαφέρου
σιν ὥσπερ οἱ μὲν γλαυκοὶ οἱ δὲ μελανόμματοι τῷ δεῖν τοιονδὶ
ἔχειν, οὕτω καὶ οἱ εὐτυχεῖς καὶ ἀτυχεῖς. ὅτι μὲν γὰρ οὐ φρονήσει
κατορθοῦσι, δῆλον. οὐ γὰρ ἄλογος ἡ φρόνησις, ἀλλ' ἔχει λόγον, διὰ
τί οὕτω πράττοι. οἱ δ' οὐκ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν, διὰ τί κατορθοῦσι, τέ
χνη γὰρ ἂν ἦν. ἔτι δὲ φανερὸν ὄντες ἄφρονες οὐχ ὅτι περὶ ἄλλα, 4

τοῦτο γὰρ οὐθὲν ἄτοπον. οἷον Ἱπποκράτης γεωμετρικὸς ὤν, ἀλλὰ περὶ τὰ ἄλλα δοκεῖ βλὰξ καὶ ἄφρων εἶναι. καὶ πολὺ χρυσίον πλέον ἀπώλεσεν ὑπὸ τῶν ἐν βυζαντίῳ πεντηκοστολόγων δι' εὐήθειαν ὡς λέγουσιν. ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν τούτοις εὐτυχοῦσιν ἄφρονες. περὶ γὰρ ναυκληρείαν οὐχ οἱ δεινότατοι εὐτυχεῖς. ἀλλ' ὥσπερ ἐν κύβων πτώσει ὁ μὲν, οὐδέν. ἄλλος δὲ βάλλει, καθ' ἣν φύσει ἐστὶν εὐτυχής, ἢ τῷ φιλεῖσθαι ὥσπερ φασὶν ὑπὸ θεοῦ καὶ ἔξωθέν τι εἶναι τὸ κατορθοῦν. οἷον πλοῖον κακῶς νεναυπηγημένον ἄμεινον. πολλάκις δὲ πλεῖ. ἀλλ' οὐ δι' αὐτό. ἀλλ' ὅτι ἔχει κυβερνήτην ἀγαθόν. ἀλλ' οὕτως εὐτυχῶν τὸν δαίμον' ἔχει κυβερνήτην ἀγαθόν. ἀλλ' ἄτοπον θεὸν ἢ δαίμονα φιλεῖν τὸν τοιοῦτον, ἀλλὰ μὴ τὸν βέλτιστον καὶ τὸν φρονιμώτατον. εἰ δὴ ἀνάγκη, ἢ φύσει, ἢ νόῳ ἢ ἐπιτροπίᾳ τινὶ κατορθοῦν. τὰ δὲ δύο μή ἐστι, φύσει ἂν εἶεν οἱ εὐτυχεῖς. ἀλλὰ μὴν ἥγε φύσις αἰτία, ἢ τοῦ ἀεὶ ὡσαύτως, ἢ τοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ἡ δὲ τύχη τοὐναντίον. εἰ μὲν οὖν τὸ παραλόγως ἐπιτυγχάνειν, τύχης δοκεῖ εἶναι. ἀλλ' εἴπερ διὰ τύχην εὐτυχής, οὐκ ἂν τοιοῦτον εἶναι τὸ αἴτιον, οἷον ἀεὶ τοῦ αὐτοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ἔτι ἢ τοιοσδὶ ἐπιτυγχάνει ἢ ἀποτυγχάνει, ὥσπερ ὅτι ὁ γλαυκὸς οὐκ ὀξὺ ὁρᾷ οὐ τύχης αἰτία, ἀλλὰ φύσις. οὐκ ἄρα ἐστὶν εὐτυχής. ἀλλ' οἷον εὐφυής. ὥστε τοῦτ' ἂν εἴη λεκτέον. ὅτι οὓς λέγομεν εὐτυχεῖς, οὐ διὰ τύχην εἰσίν. οὐκ ἄρα εἰσὶν εὐτυχεῖς. τύχης γὰρ ὅσων αἰτία τύχη ἀγαθὴ ἀγαθῶν. εἰ δ' οὕτω, πότερον ἢ ἔσται τύχη ὅλως, ἢ ἔσται μὲν ἀλλ' οὐκ ἔτι. ἀλλ' ἀνάγκη καὶ εἶναι καὶ αἰτίαν εἶναι. ἔσται ἄρα καὶ ἀγαθῶν τι αἰτία ἢ κακῶν. εἰ δ' ὅλως ἐξαιρετέον, καὶ οὐδὲν ἀπὸ τύχης φατέον γίνεσθαι. ἀλλ' ἡμεῖς ἄλλης οὔσης αἰτίας διὰ τὸ μὴ ὁρᾶν, τύχην εἶναι φαμὲν αἰτίαν. διὸ καὶ ὁριζόμενοι τὴν τύχην τιθέασιν αἰτίαν ἀνάλογον ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ, ὡς οὔσης τινὸς φύσεως, τοῦτο μὲν οὖν ἄλλο πρόβλημ' ἂν εἴη. ἐπειδὴ ὁρῶμεν τινὰς ἅπαξ εὐτυχήσαντας, διὰ τί οὐ καὶ πάλιν ἂν, διὰ τὸ ἀποκατορθῶσαι καὶ πάλιν καὶ πάλιν. τὸ γὰρ αὐτὸ τοῦτ' αἴ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

που· οὐκ ἄρα ἔσται τύχης. οὐ τ' ἄλλο τ' αὐτὸ ἀποβαίνοι ἀπεί-
ρων καὶ ἀορίστων. ἔσται μὲν τὸ ἀγαθὸν ἢ κακόν. ἐπιστήμη δ' οὐκ
ἔσται αὐτοῦ ἡ δι' ἀπειρίαν. ἐπεὶ ἐμάνθανον ἄν τινες εὐτυχεῖς.
ἢ καὶ πᾶσαι ἂν αἱ ἐπιστῆμαι ὥσπερ ἔφη σωκράτης εὐτυχίαι
ἦσαν. τί οὖν κωλύει συμβῆναί τινι ἐφεξῆς τὰ τοιαῦτα πολ-
λάκις, οὐχ ὅτι   δεῖ. ἀλλ' ὅτι ἂν εἴη τὸ κύβους ἀεὶ
μακρὰ βάλλειν. τί δὲ δή. ἀλλ' οὐκ ἔνεισιν ὁρμαὶ ἐν τῇ ψυχῇ,
αἱ μὲν ἀπὸ λογισμῶν, αἱ δὲ ἀπὸ ὀρέξεως ἀλόγου. καὶ πρότεραι 1
αὗται. εἰ γάρ ἐστι φύσει ἡ δι' ἐπιθυμίαν ἡδέος καὶ ἡ ὄρεξις φύ-
σει γε, ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν βαδίζοι ἂν πᾶν. εἰ δή τινές εἰσιν εὐφυεῖς
ὥσπερ οἱ ᾠδικοὶ οὐκ ἐπιστάμενοι ᾄδειν, οὕτως οὐ πεφύκασι καὶ
ἄνευ λόγου ὁρμῶσιν ἡ φύσις πέφυκε, καὶ ἐπιθυμοῦσι καὶ τού-
του καὶ τότε. καὶ οὕτως ὡς δεῖ, καὶ οὗ δεῖ, καὶ ὅτε, οὗτοι κατορθοῦ-
σι. κἂν τύχωσιν ἄφρονες ὄντες καὶ ἄλογοι ὥσπερ καὶ εὖ ᾄσον-
ται οἱ διδασκαλικοὶ ὄντες. οἱ δὲ γε τοιοῦτοι εὐτυχεῖς. ὅσοι ἄνευ
λόγου κατορθοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. φύσει ἄρα οἱ εὐτυχεῖς 2
εἶεν ἄν, ἢ ἄν. ἢ πλεοναχῶς λέγεται ἡ εὐτυχία. τὰ μὲν γάρ,
πράττεται ἀπὸ τῆς ὁρμῆς καὶ προελομένων πρᾶξαι. τὰ δ' οὔ.
ἀλλὰ τοὐναντίον. καὶ ἐν ἐκείνοις κακῶς λογίσασθαι δοκοῦσι
κατορθοῦντας καὶ εὐτυχῆσαι φαμέν, καὶ πάλιν ἐν τούτοις εἰ ἐ-
βούλοντο ἄν, ἢ ἔλαττον ἔλαβον τἀγαθόν. ἐκείνοις μὲν τοίνυν εὐ-
τυχεῖν διὰ φύσιν ἐνδέχεται. ἡ γὰρ ὁρμὴ καὶ ὄρεξις οὖσα οὗ ἔδει
κατώρθωσεν. ὁ δὲ λογισμὸς ἦν ἠλίθιος. καὶ τοὺς μὲν ἐνταῦ-
θα ὅταν μὲν λογισμὸς μὴ δοκῶν ὀρθὸς εἶναι, τύχη δ' αὐτοῦ 4
αἰτία οὖσα, αὕτη δ' ὀρθὴ οὖσα, ἔσωθεν. ἀλλ' ἐνίοτε δι' ἐπιθυ-
μίαν ἐλογίσατο πάλιν, οὕτω καὶ ἠτύχησεν. ἐν δὲ δὴ τοῖς ἑ-
τέροις πῶς ἔσται ἡ εὐτυχία κατ' εὐφυΐαν ὀρέξεως καὶ ἐπιθυ-
μίας. ἀλλὰ μὴν ἡ ἐνταῦθα εὐτυχία καὶ τύχη διττή, κἀκεί-
» νη ἡ αὐτή. ἢ πλείους αἱ εὐτυχίαι. ἐπεὶ δ' ὁρῶμεν παρὰ πάσας
» τὰς ἐπιστήμας καὶ τοὺς λογισμοὺς ὀρθοὺς εὐτυχοῦντας
» τινάς, δῆλον ὅτι ἕτερον ἄν τι εἴη τὸ αἴτιον τῆς εὐτυχίας. ἐκεί-
» νη δὲ πότερον ἡ εὐτυχία. ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ ἐπεθύμησεν ὧν ἔδει. καὶ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ὅτι ἐλάττω λογισμὸς ἀνθρώπινος, οὐκ ἂν τούτου εἴη. οὐ γὰρ δὴ
πάμπαν ἀλόγιστον τοῦτο, οὔτε φυσικὴ ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία. ἀλλὰ
διαφθείρεται ὑπό τινος. εὐτυχεῖν μὲν οὖν δοκεῖ, ὅτι ἡ τύχη
τῶν παρὰ λόγον αἰτία. τοῦτο δὲ παρὰ λόγον. παρὰ γὰρ τὴν ἐπι
στήμην καὶ τὸ καθόλου, ἀλλ' ὡς ἔοικεν οὐκ ἀπὸ τύχης. ἀλλὰ
δοκεῖ διὰ τοῦτο ὥσθ' οὗτος μὲν ὁ λόγος οὐ δείκνυσιν, ὅτι φύσει
εὐτυχεῖν. ἀλλ' ὅτι οὐ πάντες οἱ δοκοῦντες εὐτυχεῖν, διὰ τύχην
1 κατορθοῦσιν, ἀλλ' οὐ διὰ φύσιν. οὐδ' ὅτι οὐκ ἔστι τύχη αἰτία
οὐθενός, δείκνυσιν. ἀλλ' οὐ τῶν πάντων, ὧν δοκεῖ. τοῦτο μέντ' ἂν
ἀπορήσειέ τις. ἆρ' αὐτοῦ τούτου τύχη αἰτία τοῦ ἐπιθυμῆσαι, οὗ
δεῖ, καὶ ὅτε δεῖ. ἢ οὕτω γε πάντων ἔσται. καὶ γὰρ τοῦ νοῆσαι καὶ
βουλεύσασθαι. οὐ γὰρ ἐβουλεύσατο βουλευσάμενος. καὶ τοῦ-
τ' ἐβουλεύσατο. ἀλλ' ἔστιν ἀρχή τις. οὐδ' ἐνόησε νοήσας πρό-
τερον νοῆσαι. καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον. οὐκ ἄρα τοῦ νοῆσαι συνου-
σα ἀρχή. οὐδὲ τοῦ βουλεύσασθαι βουλή. τί οὖν ἄλλο πλὴν
2 τύχη. ὥστ' ἀπὸ τύχης ἅπαντα ἔσται. εἰ ἔστι τις ἀρχή, ἧς οὐκ ἔστιν
» ἄλλη ἔξω. αὕτη δὲ διὰ τὸ τοιαύτη τὸ εἶναι τοῦτο δύναται ποιεῖν.
» τὸ δὲ ζητούμενον τοῦτ' ἐστι, τίς ἡ τῆς κινήσεως ἀρχὴ ἐν τῇ ψυχῇ.
» δῆλον δὴ ὥσπερ ἐν τῷ ὅλῳ θεός, καὶ πᾶν ἐκείνῳ. κινεῖ γάρ-
» πως πάντα τὸ ἐν ἡμῖν θεῖον. λόγου δ' ἀρχὴ οὐ λόγος. ἀλλά τι
» κρεῖττον. τί οὖν ἂν κρεῖττον καὶ ἐπιστήμης εἴποι πλὴν θεός. ἡ γὰρ
» ἀρετὴ τοῦ νοῦ ὄργανον. καὶ διὰ τοῦτο οἱ πάλαι ἔλεγον. εὐτυχεῖς κα
» λοῦνται οἳ ἂν ὁρμήσωσι κατορθοῦν ἄλογοι ὄντες καὶ βουλεύεσθαι,
4 οὐ συμφέρει αὐτοῖς. ἔχουσι γὰρ ἀρχὴν τοιαύτην, ἣ κρείττων καὶ τοῦ νοῦ καὶ
» τῆς βουλεύσεως. οἱ δὲ τὸν λόγον. τοῦτο δ' οὐκ ἔχουσι. καὶ ἐνθουσιασμοί.
» τοῦτο δ' οὐ δύνανται. ἄλογοι γὰρ ὄντες ἀποτυγχάνουσι καὶ τού-
» των φρονίμων καὶ σοφῶν ταχεῖαν εἶναι τὴν μαντικήν. καὶ μόνον οὐ
» τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου δεῖ ἀπολαβεῖν. ἀλλ' οἱ μὲν δι' ἐμπειρίαν. οἱ
» δέ, διὰ συνήθειάν τε ἐν τῷ σκοπεῖν χρῆσθαι. τῷ θεῷ δὲ αὗται.
» τοῦτο καὶ εὖ ὁρᾷ καὶ τὸ μέλλον καὶ τὸ ὄν. καὶ ὧν ἀπολύεται ὁ λόγος οὗ-
» τος. διὸ οἱ μελαγχολικοί, καὶ εὐθυόνειροι. ἔοικε γὰρ ἡ ἀρχὴ ἀπο-
4 λυομένης τοῦ λόγου ἰσχύειν μᾶλλον. καὶ ὥσπερ οἱ τυφλοὶ μνη

μονεύουσι

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

» μᾶλλον ἀπολυθέντος τοῦ πρὸς τοῖς εἰρημένοις εἶναι τὸ μνη-
» μονεῦον. φανερὸν δὲ, ὅτι δύο εἴδη εὐτυχίας. ἡ μὲν θεία. διὸ
» καὶ δοκεῖ ὁ εὐτυχὴς διὰ θεὸν κατορθοῦν. οὗτος δέ ἐστιν ὁ κα-
» τὰ τὴν ὁρμὴν διορθωτικός. ὁ δ' ἕτερος ὁ παρὰ τὴν ὁρμήν. ἄ-
» λογοι δ' ἀμφότεροι. καὶ ἡ μὲν συνεχὴς εὐτυχία μᾶλλον. αὕ-
τη δὲ οὐ συνεχής. κατὰ μέρος μὲν οὖν περὶ ἑκάστης ἀρετῆς
εἴρηται πρότερον. ἐπεὶ δὲ χωρὶς διείλομεν τὴν δύναμιν αὐ-
τῶν, καὶ περὶ τῆς ἀρετῆς δι   πον τῆς ἐκ τούτων. ἣν ἐ- 1
καλοῦμεν ἤδη καλοκαγαθίαν. ὅτι μὲν οὖν ἀνάγκη τὸν ταύ-
της ἀληθῶς τευξόμενον τῆς προσηγορίας ἔχειν τὰς κατὰ
μέρος ἀρετὰς, φανερόν. οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων οὐθενὸς οἷόν
τ' ἄλλως ἔχειν. οὐδεὶς γὰρ ὅλον μὲν τὸ σῶμα ὑγιαίνει, μέρος
δὲ οὐθὲν, ἀλλ' ἀναγκαῖον πάντα ἢ τὰ πλεῖστα καὶ κυριώτα-
τα. τὸν αὐτὸν ἔχειν τρόπον τῷ ὅλῳ. ἔστι δὴ τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ
καὶ τὸ καλὸν κἀγαθὸν οὐ μόνον κατὰ τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ
κατ' αὐτὰ ἔχοντα διαφοράν. τῶν γὰρ ἀγαθῶν πάντων τέλη 2
ἐστὶν, ἃ αὐτὰ αὑτῶν ἕνεκά ἐστιν αἱρετά. τούτων δὲ καλὰ, ὅσα
δι' αὐτὰ ὄντα πάντα ἐπαινετά ἐστι. ταῦτα γάρ ἐστιν, ἐφ' ὧν αἵ-
τε πράξεις εἰσὶν ἐπαινεταὶ καὶ αὐτὰ ἐπαινετὰ δικαιοσύνη καὶ
αὐτή. καὶ αἱ πράξεις καὶ οἱ σώφρονες. ἐπαινετὴ γὰρ καὶ ἡ σω
φροσύνη. οὐ δ' οὐχ ὑγίεια ἐπαινετόν. οὐδὲ γὰρ τὸ ἔργον. οὐ
δὲ τὸ ἰσχυρῶς. ἀλλ' ἀγαθὰ μὲν ἐπαινετὰ δ' οὔ. ὁμοίως δὲ τοῦτο
δῆλον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων διὰ τῆς ἐπαγωγῆς. ἀγαθὸς μὲν οὖν ἐστιν,
ᾧ τὰ φύσει ἀγαθά ἐστιν ἀγαθά. τὰ γὰρ περιμάχητα καὶ μέγι 4
στα εἶναι δοκοῦντα ἀγαθὰ, τιμὴ καὶ πλοῦτος καὶ σώματος
ἀρεταὶ καὶ εὐτυχίαι καὶ δυνάμεις, ἀγαθὰ μὲν φύσει ἐστίν. ἐν-
δέχεται δ' εἶναι βλαβερὰ τισὶ διὰ τὰς ἕξεις. οὔτε γὰρ ἄφρων
οὔτ' ἄδικος ἢ ἀκόλαστος ὢν οὐδ' ὀνήσειε χρώμενος αὐτοῖς. ὥσ-
» περ οὐδ' ὁ κάμνων τῇ τοῦ ὑγιαίνοντος τροφῇ χρώμενος. οὐδ' ὁ
» ἀσθενὴς καὶ ἀνάπηρος τοῖς τοῦ ὑγιοῦς τοῦ ὁλοκλήρου κόσμοις.
» καλὸς δὲ κἀγαθὸς τῷ τῶν ἀγαθῶν τὰ καλὰ ὑπάρχειν αὐτῷ
» δι' αὐτά. καὶ τῷ πρακτικὸς εἶναι τῶν καλῶν καὶ αὐτῶν ἕνε- 4

κα. καλὰ δ᾽ ἐστὶν αἵ τε ἀρεταὶ καὶ τὰ ἔργα τὰ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς.
» ἔστι δέ τις ἕξις πολιτική. οἵαν οἱ λάκωνες ἔχουσιν. ἢ ἄλλοι τοιοῦ
» τοι ἔχοιεν. αὖ αὕτη δ᾽ ἐστὶν ἕξις τοιαύτη. εἰσὶ γὰρ, οἳ οἴονται τὴν
ἀρετὴν δεῖν μὲν ἔχειν, ἀλλὰ τῶν φύσει ἀγαθῶν ἕνεκεν. διὸ ἀ-
γαθοὶ μὲν ἄνδρες εἰσί. τὰ γὰρ φύσει μὲν ἀγαθὰ αὐτοῖς ἐστι.
καλοκαγαθίαν γὰρ οὐκ ἔχουσιν. οὐ γὰρ ὑπάρχει αὐτοῖς κα=
λὰ δι᾽ αὐτά. καὶ προαιροῦνται καλοὶ κἀγαθοί. καὶ οὐ μόνον
1 ταῦτα ἀλλὰ καὶ τὰ μὴ καλὰ μὲν φύσει ὄντα, ἀγαθὰ δὲ φύ-
σει ὄντα τούτοις καλά. καλὰ γάρ ἐστιν, ὅταν οὗ ἕνεκα πράττω
σι καὶ αἱροῦνται καλά. ἢ διότι τῷ καλῷ κἀγαθῷ καλά ἐστι τὰ
φύσει ἀγαθά. καλὸν γὰρ τὸ δίκαιον. τοῦτο δὲ τὸ κατ᾽ ἀξίαν.
ἄξιος δ᾽ οὗτος τούτων. καὶ τὸ πρέπον καλόν. πρέπει δὲ ταῦ-
» τα τούτῳ πλοῦτος, εὐγένεια, δύναμις. ὥστε τῷ καλῷ κἀ-
» γαθῷ καὶ αὐτὰ συμφέρονται καὶ καλά ἐστι. τοῖς δὲ πολλοῖς δια
» φωνεῖ τοῦτο. οὐ γὰρ τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ κἀκείνοις ἀγαθά ἐστι.
2 τῷ δ᾽ ἀγαθῷ ἀγαθὰ καὶ καλά. πολλὰς γὰρ καὶ καλὰς πρά-
» ξεις δι᾽ αὐτὰ ἔπραξεν. ὁ δ᾽ οἰόμενος τὰς ἀρετὰς ἔχειν δεῖν ἕνε-
» κα τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν, κατὰ τὸ συμβεβηκὸς τὰ καλὰ πράτ-
τειν. ἔστιν οὖν καλοκαγαθία ἀρετὴ τέλειος. καὶ περὶ ἡδονῆς
δ᾽ εἴρηται ποῖον τι καὶ πῶς ἀγαθόν. καὶ ὅτι τά, τε ἁπλῶς ἡ=
» δέα καὶ καλά. καὶ τά τε ἁπλῶς ἀγαθὰ ἡδέα. οὐ δὲ γίνεται δὲ
» ἡδονὴ μὴ ἐν πράξει. διὰ τοῦτο ὁ ἀληθῶς εὐδαίμων καὶ ἥδιστα
» ζήσει. καὶ τοῦτο οὐ μάτην οἱ ἄνθρωποι ἀξιοῦσι. ἐπεὶ δ᾽ ἐστί τις
4 ὅρος καὶ τῷ ἰατρῷ, πρὸς ὃ ἀναφέρων κρίνει τὸ ὑγιεινὸν σῶμα,
» καὶ πρὸς ὃν μέχρι ποσοῦ ποιητέον ἕκαστον καὶ εὖ ὑγιαῖνον. εἰ
» δὲ ἔλαττον ἢ πλέον οὐκέτι. οὕτω καὶ τῷ σπουδαίῳ περὶ τὰς
» πράξεις καὶ αἱρέσεις τῶν φύσει μὲν ἀγαθῶν οὐκ ἐπαινετῶν
» δέ, δεῖ τινα εἶναι ὅρον καὶ τῆς ἕξεως καὶ τῆς αἱρέσεως καὶ πε-
ρὶ φυγῆς χρημάτων πλήθους καὶ ὀλιγότητος καὶ τῶν εὐτυ=
χημάτων. ἐν μὲν οὖν τοῖς πρότερον ἐλέχθη τὸ ὡς ὁ λόγος.
τοῦτο δ᾽ ἐστὶν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐν τοῖς περὶ τὴν τροφὴν εἴποιεν
4 ὡς ἡ ἰατρικὴ καὶ ὁ λόγος ταύτης. τοῦτο δ᾽ ἀληθὲς μὲν, οὐ σα

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

φὶς δέ. δεῖ δὴ ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πρὸς τὸ ἄρχον ζῆν καὶ
πρὸς τὴν ἕξιν κατὰ τὴν ἐνέργειαν τὴν τοῦ ἄρχοντος, οἷον δοῦ-
λον πρὸς δεσπότου, καὶ ἕκαστον πρὸς ἑκάστου καθήκουσαν ἀρ-
χήν. ἐπεὶ δὲ καὶ ἄνθρωπος φύσει συνέστηκεν ἐξ ἄρχοντος καὶ ἀρ-
χομένου, καὶ ἕκαστον δὴ δέοι πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀρχὴν ζῆν. αὕ-
τη δὲ διττή. ἄλλως γὰρ ἡ ἰατρικὴ καὶ ἄλλως ἡ ὑγίεια. ταύτης
δὲ ἕνεκα ἐκείνη. οὕτω δ' ἔχει κατὰ τὸ θεωρητικόν. οὐ γὰρ ἐπι-
τακτικῶς ἄρχων ὁ θεός. ἀλλ' οὗ ἕνεκα ἡ φρόνησις ἐπιτάττον ᾗ 1
τὸ οὗ ἕνεκα. διώρισται δ' ἐν ἄλλοις. ἐπεὶ κεῖνός γε οὐθενὸς δεῖ-
ται. ἥτις οὖν αἵρεσις καὶ κτῆσις τῶν φύσει ἀγαθῶν, ποιήσει
τὴν τοῦ θεοῦ μάλιστα θεωρίαν, ἢ σώματος ἢ χρημάτων ἢ φί-
λων ἢ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, αὕτη ἀρίστη. καὶ οὗτος ὁ ὅρος κάλλι-
στος. ἥτις δ' ἢ δι' ἔνδειαν ἢ δι' ὑπερβολὴν κωλύει τὸν θεὸν
θεραπεύειν καὶ θεωρεῖν, αὕτη δὲ φαύλη. ἔχει δὲ τοῦτο
τῇ ψυχῇ. καὶ οὗτος τῆς ψυχῆς ὁ ὅρος ἄριστος,
τὸ ἥκιστα αἰσθάνεσθαι τοῦ ἄλλου μέρους τῆς 2
ψυχῆς, ᾗ τοιοῦτον. τίς μὲν οὖν ὅρος
τῆς καλοκαγαθίας καὶ τίς ὁ
σκοπὸς τῶν ἁπλῶς ἀ-
γαθῶν, ἔστω εἰρη-
μένον.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ ΕΥΔΗ-
ΜΙΩΝ, ΤΕΛΟΣ. 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ, ΤῸ Α΄.

ΠΆΣΑ τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος, ὁ-
1 μοίως δὲ πρᾶξίς τε καὶ προαίρεσις,
ἀγαθοῦ τινὸς ἐφίεσθαι δοκεῖ. διὸ κα-
λῶς ἀπεφήναντο τἀγαθὸν οὗ πάντα
ἐφίεται. διαφορὰ δέ τις φαίνεται τῶν
τελῶν. τὰ μὲν γάρ εἰσιν, ἐνέργειαι,
τὰ δὲ παρ' αὐτὰς, ἔργα τινά. ὧν δ' εἰσὶ
τέλη τινὰ παρὰ τὰς πράξεις, ἐν τούτοις βελτίω πέφυκε τῶν ἐ-
νεργειῶν τὰ ἔργα. πολλῶν δὲ πράξεων οὐσῶν καὶ τεχνῶν καὶ
ἐπιστημῶν, πολλὰ γίνεται καὶ τὰ τέλη. ἰατρικῆς μὲν γὰρ, ὑ-
2 γίεια. ναυπηγικῆς δὲ, πλοῖον. στρατηγικῆς δὲ, νίκη. οἰκονομικῆς
δὲ, πλοῦτος. ὅσαι δ' εἰσὶ τῶν τοιούτων, ὑπὸ μίαν τινὰ δύνα-
μιν, καθάπερ ὑπὸ τὴν ἱππικὴν, χαλινοποιητική. καὶ ὅσαι
ἄλλαι τῶν ἱππικῶν ὀργάνων εἰσίν. αὕτη δὲ καὶ πᾶσα πολε-
μικὴ πρᾶξις ὑπὸ τὴν στρατηγικήν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἄλ-
λαι ὑφ' ἑτέρας. ἐν ἁπάσαις δὲ, τὰ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν, τέ-
λη, πάντων ἐστὶν αἱρετώτερα τῶν ὑφ' αὐτά, τούτων γὰρ χάριν
κἀκεῖνα διώκεται. διαφέρει δ' οὐδὲν τὰς ἐνεργείας αὐτὰς εἶναι
4 τὰ τέλη τῶν πράξεων, ἢ παρὰ ταύτας ἄλλο τι, καθάπερ ἐπὶ
τῶν λεχθεισῶν ἐπιστημῶν. Εἰ δή τι τέλος ἐστὶ τῶν πρακτῶν, ὃ δι'
αὐτὸ βουλόμεθα, τὰ ἄλλα δὲ διὰ τοῦτο, καὶ μὴ πάντα δι'
ἕτερον αἱρούμεθα, πρόεισι γὰρ οὕτω γ' εἰς ἄπειρον, ὥστ' εἶναι
κενὴν καὶ ματαίαν τὴν ὄρεξιν, δῆλον ὡς τοῦτ' ἂν εἴη τἀγα-
θὸν, καὶ τὸ ἄριστον. ἆρ' οὖν καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ γνῶσις αὐ-
τοῦ μεγάλην ἔχει ῥοπήν. καὶ καθάπερ τοξόται, σκοπὸν ἔ-
χοντες, μᾶλλον ἂν τυγχάνοιμεν τοῦ δέοντος; εἰ δ' οὕτω,
4 πειρατέον τύπῳ γε περιλαβεῖν αὐτὸ, τί ποτ' ἐστι. καὶ τί-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

νος τῶν ἐπιστημῶν ἢ δυνάμεων. δόξειε δ' ἂν τῆς κυριωτάτης
καὶ μάλιστα ἀρχιτεκτονικῆς. τοιαύτη δὴ καὶ ἡ πολιτικὴ φαί-
νεται, τίνας γὰρ εἶναι χρεὼν τῶν ἐπιστημῶν ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ
ποίας ἑκάστους μανθάνειν, καὶ μέχρι τίνος, αὕτη διατάσσει.
ὁρῶμεν δὲ καὶ τὰς ἐντιμοτάτας τῶν δυνάμεων ὑπὸ ταύ-
την οὔσας, οἷον στρατηγικὴν, οἰκονομικὴν, ῥητορικήν. χρω-
μένης δὲ ταύτης ταῖς λοιπαῖς πρακτικαῖς τῶν ἐπιστημῶν, ἔ-
τι δὲ νομοθετούσης, τί δεῖ πράττειν, καὶ τίνων ἀπέχεσθαι, τὸ 1
ταύτης τέλος περιέχοι ἂν τὰ τῶν ἄλλων. ὥστε τοῦτ' ἂν εἴη
τἀνθρώπινον ἀγαθόν. εἰ γὰρ καὶ ταὐτόν ἐστιν ἑνὶ καὶ πόλει, μεῖ
ζόν γε καὶ τελειότερον τὸ τῆς πόλεως φαίνεται καὶ λαβεῖν
καὶ σώζειν. ἀγαπητὸν μὲν γὰρ καὶ ἑνὶ μόνῳ, κάλλιον δὲ καὶ
θειότερον ἔθνει καὶ πόλεσιν. ἡ μὲν οὖν μέθοδος τούτων ἐφίε-
2. » ται, πολιτική τις οὖσα. Λέγοιτο δ' ἂν ἱκανῶς, εἰ κατὰ τὴν
» ὑποκειμένην ὕλην διασαφηθείη, τὸ γὰρ ἀκριβὲς οὐχ ὁμοίως
ἐφ' ἑκάστου γένους, ἐπιζητητέον, ὥσπερ οὐδὲ ἐν τοῖς δημιουρ 2
γουμένοις. τὰ δὲ καλὰ καὶ τὰ δίκαια, περὶ ὧν ἡ πολιτικὴ σκο
πεῖται, τοσαύτην ἔχει διαφορὰν καὶ πλάνην, ὥστε δοκεῖν νό-
μῳ μόνον εἶναι, φύσει δὲ, μή. τοιαύτην δέ τινα πλάνην ἔχει καὶ
τἀγαθὰ, διὰ τὸ πολλοῖς συμβαίνειν βλάβας ἀπ' αὐτῶν, ἤδη
γάρ τινες ἀπώλοντο διὰ πλοῦτον. ἕτεροι δὲ δι' ἀνδρίαν. ἀγα
πητὸν οὖν, περὶ τοιούτων καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας, παχυ-
λῶς καὶ τύπῳ τἀληθὲς ἐνδείκνυσθαι. καὶ περὶ τῶν ὡς ἐπὶ
τὸ πολὺ. καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας, τοιαῦτα καὶ συμπεραίνε- 4
σθαι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἀποδέχεσθαι, χρεὼν ἕκαστον τῶν
» λεγομένων. πεπαιδευμένου γάρ ἐστιν ἐπὶ τοσοῦτον τἀκριβὲς
» ἐπιζητεῖν καθ' ἕκαστον γένος, ἐφ' ὅσον ἡ τοῦ πράγματος φύσις
» ἐπιδέχεται. παραπλήσιον γὰρ φαίνεται, μαθηματικοῦ τε πι-
θανολογοῦντος ἀποδέχεσθαι, καὶ ῥητορικὸν ἀποδείξεις ἀπαι
τεῖν. ἕκαστος δὲ κρίνει καλῶς, ἃ γινώσκει. καὶ τούτων ἐστὶν ἀγα
θὸς κριτής. καθ' ἕκαστον ἄρα ὁ πεπαιδευμένος, ἁπλῶς δὲ, ὁ
περὶ πᾶν πεπαιδευμένος. διὸ τῆς πολιτικῆς οὐκ ἔστιν οἰκεῖος 4

ἀκροατὴς

ἀκροατὴς ὁ νέος, ἄπειρος γὰρ τῶν κατὰ τὸν βίον πράξεων.
οἱ λόγοι δὲ ἐκ τούτων καὶ περὶ τούτων. Ἔτι δὲ τοῖς πά-
θεσιν ἀκολουθητικὸς ὢν, ματαίως ἀκούσεται καὶ ἀνωφελῶς.
ἐπειδὴ τὸ τέλος ἐστὶν οὐ γνῶσις, ἀλλὰ πρᾶξις. διαφέρει δ᾽
οὐδὲν νέος τὴν ἡλικίαν, ἢ τὸ ἦθος νεαρὸς, οὐ γὰρ παρὰ τὸν
χρόνον ἡ ἔλλειψις, ἀλλὰ διὰ τὸ κατὰ πάθος ζῆν καὶ διώκειν
ἕκαστα, τοῖς γὰρ τοιούτοις ἀνόνητος ἡ γνῶσις γίνεται, καθά-
1 περ τοῖς ἀκρατέσι. τοῖς δὲ κατὰ λόγον τὰς ὀρέξεις ποιουμέ-
νοις καὶ πράττουσι, πολυωφελὲς ἂν εἴη τὸ περὶ τούτων εἰ-
δέναι. καὶ περὶ μὲν ἀκροατοῦ, καὶ πῶς ἀποδεκτέον, καὶ τί
» προτιθέμεθα, πεφροιμιάσθω τοσαῦτα. Λέγωμεν δὲ 3
» ἀναλαβόντες. ἐπειδὴ πᾶσα γνῶσις καὶ προαίρεσις ἀγαθοῦ
τινὸς ὀρέγεται, τί ἐστιν οὗ λέγομεν καὶ πολιτικὴν ἐφίεσθαι.
καὶ τί τὸ πάντων ἀκρότατον τῶν πρακτῶν ἀγαθόν. ὀνόμα-
τι μὲν οὖν σχεδὸν ὑπὸ τῶν πλείστων ὁμολογεῖται, τὴν γὰρ
2 εὐδαιμονίαν, καὶ οἱ πολλοὶ, καὶ χαρίεντες λέγουσι. τὸ δὲ
εὖ ζῆν, καὶ τὸ εὖ πράττειν, ταυτὸν ὑπολαμβάνουσι τῷ εὐ-
δαιμονεῖν. περὶ δὲ τῆς εὐδαιμονίας τί ἐστιν ἀμφισβητοῦσι.
» καὶ οὐχ ὁμοίως οἱ πολλοὶ τοῖς σοφοῖς ἀποδιδόασιν, οἱ μὲν
γὰρ, τῶν ἐναργῶν τι καὶ φανερῶν. οἷον ἡδονὴν, ἢ πλοῦτον,
ἢ τιμὴν, ἄλλοι δὲ, ἄλλο. πολλάκις δὲ καὶ ὁ αὐτὸς ἕτερον,
νοσήσας μὲν γὰρ, ὑγίειαν, πενόμενος δὲ, πλοῦτον, συνειδό-
τες δὲ ἑαυτοῖς ἄγνοιαν, τοὺς μέγα τι καὶ ὑπὲρ αὐτοὺς λέγον-
3 τας, θαυμάζουσιν. ἔνιοι δὲ ᾤοντο παρὰ τὰ πολλὰ ταῦτα ἀ-
γαθὰ, ἄλλο τι καθ᾽ αὑτὸ εἶναι, ὃ καὶ τοῖς δε πᾶσιν αἴτιόν ἐστι
τοῦ εἶναι ἀγαθά. ἁπάσας μὲν οὖν ἐξετάζειν τὰς δόξας μα-
ταιότερον ἴσως ἐστίν. ἱκανὸν δὲ τὰς μάλιστα ἐπιπολαζούσας,
ἢ δοκούσας ἔχειν τινὰ λόγον. μὴ λανθανέτω δ᾽ ἡμᾶς, ὅτι δια-
φέρουσιν οἱ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν λόγοι, καὶ οἱ ἐπὶ τὰς ἀρχὰς, εὖ
γὰρ καὶ Πλάτων ἠπόρει τοῦτο καὶ ἐζήτει. πότερον ἀπὸ τῶν
ἀρχῶν ἢ ἐπὶ τὰς ἀρχάς ἐστιν ἡ ὁδός. ὥσπερ ἐν τῷ σταδίῳ ἀπὸ
4 τῶν ἀθλοθετῶν, ἐπὶ τὸ πέρας, ἢ ἀνάπαλιν. ἀρκτέον μὲν

γὰρ ἀπὸ τῶν γνωρίμων, ταῦτα δὲ διττῶς, τὰ μὲν γὰρ, ἡμῖν, τὰ δὲ ἁπλῶς. ἴσως οὖν ἡμῖν γε ἀρκτέον, ἀπὸ τῶν ἡμῖν γνωρίμων. διὸ δεῖ τοῖς ἔθεσιν ἦχθαι καλῶς τὸν περὶ καλῶν καὶ δικαίων, καὶ ὅλως τῶν πολιτικῶν, ἀκουσόμενον ἱκανῶς, ἀρχὴ γὰρ τὸ ὅτι. καὶ εἰ τοῦτο φαίνοιτο ἀρκούντως, οὐδὲν προσδεήσει τοῦ διότι. ὁ δὲ τοιοῦτος ἢ ἔχει, ἢ λάβοι ἂν ἀρχὰς ῥᾳδίως. ᾧ δὲ μηδέτερον ὑπάρχει τούτων, ἀκουσάτω τῶν Ἡσιόδου.

» Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ φρασσάμενος τά κ' 1
» ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾖσιν ἀμείνω. Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς
» εὖ εἰπόντι πίθηται. Ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀ-
» κούων ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρήιος ἀνήρ.

Ἡμεῖς δὲ λέγωμεν, ὅθεν παρεξέβημεν. τὸ γὰρ ἀγαθὸν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν οὐκ ἀλόγως ἐοίκασιν ἐκ τῶν βίων ὑπολαμβάνειν. οἱ μὲν πολλοὶ καὶ φορτικώτατοι, τὴν ἡδονήν. διὸ καὶ τὸν βίον ἀγαπῶσι τὸν ἀπολαυστικόν, τρεῖς γάρ εἰσι μάλιστα οἱ προέχοντες ὅ, τε νῦν εἰρημένος, καὶ ὁ πολιτικός, καὶ τρί- 2
τος ὁ θεωρητικός. οἱ μὲν οὖν πολλοί, παντελῶς ἀνδραποδώδεις φαίνονται, βοσκημάτων βίον προαιρούμενοι. τυγχάνουσι δὲ λόγου, διὰ τὸ πολλοὺς τῶν ἐν ταῖς ἐξουσίαις ὁμοιοπαθεῖν Σαρδαναπάλῳ. οἱ δὲ χαρίεντες καὶ πρακτικοί, τιμήν, τοῦ γὰρ πολιτικοῦ βίου σχεδὸν τοῦτο τὸ τέλος. φαίνεται δὲ ἐπιπολαιότερον εἶναι τοῦ ζητουμένου, δοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς τιμῶσι μᾶλλον εἶναι, ἢ ἐν τῷ τιμωμένῳ, τἀγαθὸν δέ, οἰκεῖόν τι καὶ δυσαφαίρετον εἶναι μαντευόμεθα. Ἔτι δὲ ἐοίκασι τὴν 3
τιμὴν διώκειν, ἵνα πιστεύσωσιν ἑαυτοὺς ἀγαθοὺς εἶναι. ζητοῦσι γοῦν ὑπὸ τῶν φρονίμων τιμᾶσθαι, καὶ παρ' οἷς γινώσκονται, καὶ ἐπ' ἀρετῇ. δῆλον οὖν, ὅτι κατά γε τούτους ἡ ἀρετὴ κρείττων. τάχα δὲ καὶ μᾶλλον ἄν τις τέλος τοῦ πολιτικοῦ βίου ταύτην ὑπολάβοι. φαίνεται δὲ ἀτελεστέρα καὶ αὕτη, δοκεῖ γὰρ ἐνδέχεσθαι καὶ καθεύδειν, ἔχοντα τὴν ἀρετήν, ἢ ἀπρακτεῖν διὰ βίου. καὶ πρὸς τούτοις κακοπαθεῖν καὶ ἀτυχεῖν τὰ μέγιστα, τὸν δὲ οὕτω ζῶντα οὐδεὶς ἂν εὐδαιμο- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

νίσειεν, εἰ μὴ θέσιν διαφυλάττων. καὶ περὶ μὲν τούτων ἅλις,
ἱκανῶς γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις εἴρηται περὶ αὐτῶν. τρίτος
δ' ἐστὶν ὁ θεωρητικός. ὑπὲρ οὗ τὴν ἐπίσκεψιν ἐν τοῖς ἑπομένοις
ποιησόμεθα. ὁ δὲ χρηματιστὴς, βίαιός τις ἐστι, καὶ ὁ πλοῦ-
τος δηλονότι, οὐ τὸ ζητούμενον ἀγαθὸν, χρήσιμον γὰρ καὶ
ἄλλου χάριν. διὸ μᾶλλον τὰ πρότερον λεχθέντα τέλη τις ἂν
ὑπολάβοι, δι' αὑτὰ γὰρ ἀγαπᾶται. φαίνεται δ' οὐδ' ἐκεῖνα.
1 καίτοι πολλοὶ λόγοι πρὸς αὐτὰ καταβέβληνται. ταῦτα μὲν
οὖν ἀφείσθω. Τὸ δὲ καθόλου βέλτιον ἴσως ἐπισκέψα-
σθαι καὶ διαπορῆσαι, πῶς λέγεται. καίπερ προσάντους τῆς
τοιαύτης γινομένης ζητήσεως, διὰ τὸ φίλους ἄνδρας εἰσα-
» γαγεῖν τὰ εἴδη. δόξειε δ' ἂν ἴσως βέλτιον εἶναι, καὶ δεῖν ἐπὶ
» σωτηρίᾳ γε τῆς ἀληθείας, καὶ τὰ οἰκεῖα ἀναιρεῖν, ἄλλως τε
» καὶ φιλοσόφους ὄντας, ἀμφοῖν γὰρ ὄντοιν φίλοιν, ὅσιον προ-
τιμᾶν τὴν ἀλήθειαν. οἱ δὲ κομίσαντες τὴν δόξαν ταύτην, οὐκ
2 ἐποίουν ἰδέας, ἐν οἷς τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον ἔλεγον.
διόπερ οὐδὲ τῶν ἀριθμῶν ἰδέαν κατεσκεύαζον, τὸ δὲ ἀγα-
θὸν λέγεται καὶ ἐν τῷ τί ἐστι, καὶ ἐν τῷ ποιῷ καὶ ἐν τῷ πρός τι,
τὸ δὲ καθ' αὑτὸ καὶ ἡ οὐσία πρότερον τῇ φύσει, τοῦ πρός τι,
παραφυάδι γὰρ τοῦτ' ἔοικε καὶ συμβεβηκότι τοῦ ὄντος. ὥστ' οὐκ
ἂν εἴη κοινή τις ἐπὶ τούτων ἰδέα. ἔτι ἐπεὶ ἀγαθὸν ἰσαχῶς λέγε-
ται τῷ ὄντι (καὶ γὰρ ἐν τῷ τί, λέγεται. οἷον ὁ θεὸς καὶ ὁ νοῦς, καὶ
ἐν τῷ ποιῷ, αἱ ἀρεταί, καὶ ἐν τῷ ποσῷ, τὸ μέτριον, καὶ ἐν τῷ
3 πρός τι, τὸ χρήσιμον, καὶ ἐν χρόνῳ, καιρός, καὶ ἐν τόπῳ, δίαι-
τα, καὶ ἕτερα τοιαῦτα) δῆλον ὡς οὐκ ἂν εἴη κοινόν τι καθόλου
καὶ ἕν, οὐ γὰρ ἂν ἐλέγετο ἐν πάσαις ταῖς κατηγορίαις, ἀλλ' ἐν
μιᾷ μόνῃ. ἔτι δὲ, ἐπεὶ τῶν κατὰ μίαν ἰδέαν, μία καὶ ἐπιστήμη, καὶ
τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων ἦν ἂν μία τις ἐπιστήμη. νῦν δ' εἰσὶ πολλαὶ
καὶ τῶν ὑπὸ μίαν κατηγορίαν, οἷον καιροῦ, ἐν πολέμῳ μὲν, στρα-
τηγική, ἐν νόσῳ δὲ, ἰατρική. καὶ τοῦ μετρίου, ἐν τροφῇ μὲν, ἰατρική,
ἐν πόνοις δὲ, γυμναστική. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, τί ποτε καὶ βούλον-
4 ται λέγειν αὐτὸ ἕκαστον. εἴπερ ἐν τε αὐτοανθρώπῳ, καὶ ἀνθρώ-

πῳ, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς λόγος ἐστὶν ὁ τοῦ ἀνθρώπου. ᾗ γὰρ ἄνθρωπος
οὐδὲν διοίσουσιν. εἰ δ' οὕτως, οὐδ' ᾗ ἀγαθόν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῷ
ἀΐδιον εἶναι μᾶλλον ἀγαθὸν ἔσται, εἴπερ μηδὲ λευκότερον τὸ
πολυχρόνιον τοῦ ἐφημέρου. πιθανώτερον δ' ἐοίκασιν οἱ πυθα-
γόρειοι λέγειν περὶ αὐτοῦ, τιθέντες ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν συστοι-
χίᾳ τὸ ἕν. οἷς δὴ καὶ Σπεύσιππος ἐπακολουθῆσαι δοκεῖ, ἀλλὰ
περὶ μὲν τούτων, ἄλλος ἔστω λόγος. τοῖς δὲ λεχθεῖσιν ἀμφι-
σβήτησίς τις ὑποφαίνεται, διὰ τὸ μὴ περὶ παντὸς ἀγαθοῦ 1
τοὺς λόγους εἰρῆσθαι, λέγεσθαι δὲ καθ' ἓν εἶδος, τὰ καθ' αὑτὰ
διωκόμενα καὶ ἀγαπώμενα, τὰ δὲ ποιητικὰ τούτων, ἢ φυλακ-
τικά πως ἢ τῶν ἐναντίων κωλυτικὰ διὰ ταῦτα, λέγεσθαι, καὶ
τρόπον ἄλλον. δῆλον οὖν, ὅτι διττῶς λέγοιτ' ἂν τἀγαθά. καὶ τὰ
μὲν, καθ' αὑτὰ, θάτερα δὲ, διὰ ταῦτα. χωρίσαντες οὖν ἀπὸ τῶν
ὠφελίμων τὰ καθ' αὑτὰ, σκεψώμεθα, εἰ λέγεται κατὰ μίαν
ἰδέαν, καθ' αὑτὰ δὲ ποῖα θείη τις ἄν, ἢ ὅσα καὶ μονούμενα διώκε-
ται. οἷον τὸ φρονεῖν, καὶ ὁρᾶν, καὶ ἡδοναί τινες, καὶ τιμαί, ταῦτα γὰρ, 2
εἰ καὶ δι' ἄλλο τι διώκομεν, ὅμως τῶν καθ' αὑτὰ ἀγαθῶν θείη
ἄν τις, ἢ οὐδ' ἄλλο οὐδὲν, πλὴν τῆς ἰδέας; ὥστε μάταιον ἔσται
τὸ εἶδος. εἰ δὲ καὶ ταῦτ' ἐστὶ τῶν καθ' αὑτὰ, τὸν τἀγαθοῦ λό-
γον ἐν ἅπασιν αὐτοῖς τὸν αὐτὸν ἐμφαίνεσθαι δεήσει, καθάπερ
ἐν χιόνι καὶ ψιμμυθίῳ, τὸν τῆς λευκότητος, τιμῆς δὲ καὶ φρο-
νήσεως καὶ ἡδονῆς, ἕτεροι καὶ διαφέροντες οἱ λόγοι, ταύτῃ ᾗ
ἀγαθά. οὐκ ἔστιν ἄρα τὸ ἀγαθὸν κοινόν τι κατὰ μίαν ἰδέαν, ἀλ-
λὰ πῶς δὴ λέγεται; οὐ γὰρ ἔοικε τοῖς γε ἀπὸ τύχης ὁμωνύ- 3
μοις, ἀλλ' ἆρά γε τῷ ἀφ' ἑνὸς εἶναι, ἢ πρὸς ἓν ἅπαντα συντε-
λεῖν, ἢ μᾶλλον κατ' ἀναλογίαν. ὡς γὰρ ἐν σώματι, ὄψις, ἐν
ψυχῇ, νοῦς, καὶ ἄλλο δὴ ἐν ἄλλῳ. ἀλλ' ἴσως ταῦτα μὲν ἀφε-
τέον τὸ νῦν, ἐξακριβοῦν γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν, ἄλλης ἂν εἴη φιλοσο-
φίας οἰκειότερον. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῆς ἰδέας. εἰ γὰρ καὶ
ἔστιν ἕν τι τὸ κοινῇ κατηγορούμενον ἀγαθὸν, ἢ χωριστόν τι αὐτὸ
καθ' αὑτὸ, δῆλον ὡς οὐκ ἂν εἴη πρακτὸν, οὐδὲ κτητὸν ἀνθρώ-
πῳ. νῦν δὲ τοιοῦτόν τι ζητεῖται. τάχα δέ τῳ δόξειεν ἂν βέλτιον 4

Bona q̄dā p se q̄dā p aliud expetūt.

Idea sive idem est cum bonis q̄ p se hic expetimus, sive divisa, semp ē sup̄flua.

εἶναι γνωρίζειν αὐτὸ πρὸς τὰ κτητὰ καὶ πρακτὰ τῶν ἀγαθῶν.
οἷον γὰρ παράδειγμα τοῦτ' ἔχοντες, μᾶλλον εἰσόμεθα καὶ τὰ
ἡμῖν ἀγαθὰ, κἂν εἰδῶμεν, ἐπιτευξόμεθα αὐτῶν. πιθανότητα
μὲν οὖν ἔχει τινὰ ὁ λόγος, ἔοικε δὲ ταῖς ἐπιστήμαις διαφωνεῖν,
πᾶσαι γὰρ ἀγαθοῦ τινος ἐφιέμεναι, καὶ τὸ ἐνδεὲς ἐπιζητοῦσαι,
παραλείπουσι τὴν γνῶσιν αὐτοῦ. καίτοι βοήθημα τηλικοῦτον ἅ-
παντας τοὺς τεχνίτας ἀγνοεῖν, καὶ μὴ δὲ ἐπιζητεῖν, οὐκ εὔλο-
1 γον. ἄπορον δὲ καὶ τί ὠφεληθήσεται ὑφάντης ἢ τέκτων πρὸς
τὴν αὑτοῦ τέχνην, εἰδὼς αὐτὸ τἀγαθόν. ἢ πῶς ἰατρικώτερος
ἢ στρατηγικώτερος ἔσται, ὁ τὴν ἰδέαν αὐτὴν τεθεαμένος, φαί-
νεται μὲν γὰρ οὐ δὲ τὴν ὑγίειαν οὕτως ἐπισκοπεῖν ὁ ἰατρὸς, ἀλ-
λὰ τὴν ἀνθρώπου. μᾶλλον δ' ἴσως τὴν τοῦδε. καθ' ἕκαστον γὰρ
ἰατρεύει. καὶ περὶ μὲν τούτων, ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω. Πάλιν 7
δ' ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τὸ ζητούμενον ἀγαθὸν, τί ποτ' ἂν εἴη, φαί-
νεται μὲν γὰρ ἄλλο ἐν ἄλλῃ πράξει καὶ τέχνῃ, ἄλλο γὰρ ἐν ἰα-
2 τρικῇ καὶ στρατηγικῇ, καὶ ταῖς λοιπαῖς ὁμοίως. τί οὖν ἑκάστης
τἀγαθὸν, ἢ οὗ χάριν τὰ λοιπὰ πράττεται; τοῦτο δ' ἐν ἰατρικῇ
μὲν, ὑγίεια, ἐν στρατηγικῇ δὲ, νίκη, ἐν οἰκοδομικῇ δὲ, οἰκία, ἐν
ἄλλῳ δὲ, ἄλλο, ἐν ἁπάσῃ δὲ πράξει καὶ προαιρέσει, τὸ τέλος,
τούτου γὰρ ἕνεκα, τὰ λοιπὰ πράττουσι πάντες. ὥστ' εἴ τι τῶν
πρακτῶν ἁπάντων ἐστὶ τέλος, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ πρακτὸν ἀγαθὸν,
εἰ δὲ πλείω, ταῦτα. μεταβαίνων δὴ ὁ λόγος εἰς τὸ αὐτὸ ἀφῖκ-
ται. τοῦτο δ' ἔτι μᾶλλον διασαφῆσαι πειρατέον. Ἐπεὶ δὲ πλείω
3 φαίνεται τὰ τέλη, τούτων δ' αἱρούμεθά τινα δι' ἕτερα. οἷον
πλοῦτον, αὐλοὺς, καὶ ὅλως τὰ ὄργανα, δῆλον ὡς οὐκ ἔστι
πάντα τέλεια, τὸ δ' ἄριστον, τέλειόν τι φαίνεται. ὥστ' εἰ μέν ἐ-
στιν ἕν τι μόνον τέλειον, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ ζητούμενον, εἰ δὲ πλείω,
τὸ τελειότατον τούτων. τελειότερον δὲ λέγομεν τὸ καθ' αὑτὸ
διωκτὸν, τοῦ δι' ἕτερον. καὶ τὸ μηδέποτε δι' ἄλλο αἱρετὸν, τῶν
καθ' αὑτὰ, καὶ διὰ τοῦθ', αἱρετῶν. καὶ ἁπλῶς δὴ τέλειον τὸ κα-
θ' αὑτὸ αἱρετὸν ἀεὶ, καὶ μηδέποτε δι' ἄλλο. τοιοῦτον δ' ἡ εὐδαι-
4 μονία μάλιστ' εἶναι δοκεῖ, ταύτην γὰρ αἱρούμεθα ἀεὶ δι' αὐ-

τὴν, καὶ οὐδέποτε δι' ἄλλο. τιμὴν δὲ καὶ ἡδονὴν καὶ νοῦν καὶ
πᾶσαν ἀρετὴν αἱρούμεθα μὲν καὶ δι' αὐτά, μηδενὸς γὰρ ἀπο-
βαίνοντος ἑλοίμεθ' ἂν, ἕκαστον αὐτῶν. αἱρούμεθα δὲ καὶ τῆς
εὐδαιμονίας χάριν, διὰ τούτων ὑπολαμβάνοντες εὐδαιμο-
νήσειν. τὴν δ' εὐδαιμονίαν, οὐδεὶς αἱρεῖται τούτων χάριν, οὐ-
δ' ὅλως δι' ἄλλο. φαίνεται δὲ καὶ ἐκ τῆς αὐταρκείας τὸ αὐτὸ
συμβαίνειν, τὸ γὰρ τέλειον ἀγαθὸν, αὔταρκες εἶναι δοκεῖ. τὸ
δ' αὔταρκες λέγομεν, οὐκ αὐτῷ μόνῳ τῷ ζῶντι βίον μονώ- 1
την, ἀλλὰ καὶ γονεῦσι καὶ τέκνοις καὶ γυναικὶ καὶ ὅλως τοῖς
φίλοις καὶ πολίταις, ἐπειδὴ φύσει πολιτικὸν ἄνθρωπος. τού-
των δὲ ληπτέος ὅρος τις, ἐπεκτείνοντι γὰρ ἐπὶ τοὺς γονεῖς καὶ
τοὺς ἀπογόνους, καὶ τῶν φίλων τοὺς φίλους, εἰς ἄπειρον πρόει-
σιν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰσαῦθις ἐπισκεπτέον. τὸ δ' αὔταρκες τί-
θεμεν, ὃ μονούμενον, αἱρετὸν ποιεῖ τὸν βίον καὶ μηδενὸς ἐν-
δεᾶ, τοιοῦτον δὲ τὴν εὐδαιμονίαν οἰόμεθα εἶναι. ἔτι δὲ πάν-
των αἱρετωτάτην, μὴ συναριθμουμένην, συναριθμουμέ- 2
νην δὲ, δῆλον ὡς αἱρετωτέραν μετὰ τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἀγα-
θῶν, ὑπεροχὴ γὰρ ἀγαθῶν γίνεται τὸ προστιθέμενον. ἀγα-
θῶν δὲ τὸ μεῖζον, αἱρετώτερον ἀεί. τέλειον δή τι φαίνεται καὶ
» αὔταρκες ἡ εὐδαιμονία, τῶν πρακτῶν οὖσα τέλος. ἀλλ' ἴ-
» σως τὴν μὲν εὐδαιμονίαν τὸ ἄριστον λέγειν, ὁμολογούμε-
» νόν τι φαίνεται. ποθεῖται δὲ ἐναργέστερον, τί ἐστιν ἔτι λεχ-
θῆναι. τάχα δὴ γένοιτ' ἂν τοῦτο, εἰ ληφθείη τὸ ἔργον τοῦ ἀν-
θρώπου. ὥσπερ γὰρ αὐλητῇ καὶ ἀγαλματοποιῷ καὶ παν- 3
τὶ τεχνίτῃ καὶ ὅλως, ὧν ἐστιν ἔργον τι καὶ πρᾶξις, ἐν τῷ ἔρ-
γῳ δοκεῖ τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ τὸ εὖ, οὕτω δόξειεν ἂν καὶ ἀν-
θρώπῳ. εἴπερ ἐστί τι ἔργον αὐτοῦ. πότερον οὖν, τέκτονος μὲν
καὶ σκυτέως ἐστὶν ἔργα τινὰ καὶ πράξεις, ἀνθρώπου δὲ οὐδέν
ἐστιν, ἀλλ' ἀργὸν πέφυκεν; ἢ καθάπερ ὀφθαλμοῦ καὶ χει-
ρὸς καὶ ποδὸς, καὶ ὅλως ἑκάστου τῶν μορίων φαίνεταί τι ἔρ-
γον, οὕτω καὶ ἀνθρώπου παρὰ πάντα ταῦτα θείη τις ἂν ἔργον
τι; τί οὖν τοῦτ' ἂν εἴη ποτὲ, τὸ μὲν γὰρ ζῆν, κοινὸν εἶναι φαί- 4

νεσθαι καὶ τοῖς φυτοῖς, ζητεῖται δὲ τὸ ἴδιον. ἀφοριστέον ἄ-
ρα τὴν θρεπτικὴν καὶ αὐξητικήν. ἑπομένη δὲ αἰσθητική τις ἂν
εἴη. φαίνεται δὲ καὶ αὕτη κοινὴ καὶ ἵππῳ καὶ βοῒ καὶ παντὶ
ζῴῳ. λείπεται δὴ πρακτική τις τοῦ λόγον ἔχοντος. τούτου δὲ,
τὸ μὲν, ὡς ἐπιπειθὲς λόγῳ, τὸ δ', ὡς ἔχον καὶ διανοούμε-
νον. διττῶς δὲ καὶ ταύτης λεγομένης, τὴν κατ' ἐνέργειαν
θετέον, κυριώτερον γὰρ αὕτη δοκεῖ λέγεσθαι. εἰ δ' ἐστὶν ἔρ-
1 γον ἀνθρώπου, ψυχῆς ἐνέργεια κατὰ λόγον, ἢ μὴ ἄνευ λό-
γου, τὸ δ' αὐτό φαμεν ἔργον εἶναι, τῷ γένει, τοῦδε, καὶ τοῦδε
σπουδαίου, ὥσπερ κιθαριστοῦ, καὶ σπουδαίου κιθαριστοῦ,
καὶ ἁπλῶς δὴ τοῦτ' ἐπὶ πάντων, προστιθεμένης τῆς κατ' ἀ-
ρετὴν ὑπεροχῆς πρὸς τὸ ἔργον, κιθαριστοῦ μὲν γὰρ τὸ κι-
θαρίζειν, σπουδαίου δὲ, τὸ εὖ. εἰ δ' οὕτως, ἀνθρώπου δὲ τί-
θεμεν ἔργον ζωήν τινα, ταύτην δὲ ψυχῆς, ἐνέργειαν καὶ
πράξεις μετὰ λόγου, σπουδαίου δ' ἀνδρὸς εὖ ταῦτα καὶ κα-
2 λῶς, ἕκαστον δὲ εὖ κατὰ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν ἀποτελεῖται,
» εἰ δ' οὕτω, τὸ ἀνθρώπινον ἀγαθὸν, ψυχῆς ἐνέργεια γίνεται
» κατ' ἀρετήν. εἰ δὲ πλείους αἱ ἀρεταὶ, κατὰ τὴν ἀρίστην
» καὶ τελειοτάτην. ἔτι δὲ ἐν βίῳ τελείῳ, μία γὰρ χελι-
δὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα. οὕτω δὲ οὐδὲ μακά-
ριον καὶ εὐδαίμονα, μία ἡμέρα, οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. πε-
ριγεγράφθω μὲν οὖν τὸ ἀγαθὸν ταύτῃ. δεῖ γὰρ ἴσως ὑ-
ποτυπῶσαι πρῶτον. εἰ δ' ὕστερον ἀναγράφειν. δόξειε δ' ἂν
3 παντὸς εἶναι προαγαγεῖν, καὶ διαρθρῶσαι τὰ καλῶς ἔ-
χοντα τῇ περιγραφῇ, καὶ ὁ χρόνος τῶν τοιούτων εὑρε-
τὴς, ἢ συνεργὸς ἀγαθὸς, εἶναι. ὅθεν καὶ τῶν τε-
» χνῶν γεγόνασιν ἐπιδόσεις, παντὸς γὰρ προσθεῖναι τὸ ἐλ-
» λεῖπον. μεμνῆσθαι δὲ καὶ τῶν προειρημένων χρὴ, καὶ τὴν
» ἀκρίβειαν μὴ ὁμοίως ἐν ἅπασιν ἐπιζητεῖν, ἀλλ' ἐν ἑκά-
στοις κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅ-
σον οἰκεῖον τῇ μεθόδῳ, καὶ γὰρ τέκτων καὶ γεωμέτρης,
4 διαφερόντως ἐπιζητοῦσι τὴν ὀρθὴν, ὁ μὲν γὰρ, ἐφ' ὅσον

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

χρησίμη πρὸς τὸ ἔργον. ὁ δὲ, τί ἐστιν, ἢ ποῖόν τι, θεατὴς γὰρ τἀ-
ληθοῦς. τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ποιητέον, ὅ-
πως μὴ τὰ πάρεργα τῶν ἔργων πλείω γίγνηται. οὐκ ἀπαιτη-
τέον δ' οὐδὲ τὴν αἰτίαν ἐν ἅπασιν ὁμοίως, ἀλλ' ἱκανὸν ἔν τισι
τὸ, ὅτι, δειχθῆναι καλῶς. οἷον καὶ περὶ τὰς ἀρχάς. τὸ δ' ὅ-
τι, πρῶτον καὶ ἀρχή. τῶν ἀρχῶν δὲ, αἱ μὲν, ἐπαγωγῇ θεω-
ροῦνται, αἱ δὲ, αἰσθήσει, αἱ δὲ, ἐθισμῷ τινι. καὶ ἄλλαι δὲ ἄλ-
λως. μετιέναι δὲ πειρατέον ἑκάστας ᾗ πεφύκασι. καὶ σπου- 1
δαστέον, ὅπως ὁρισθῶσι καλῶς, μεγάλην γὰρ ἔχουσι ῥο-
πὴν πρὸς τὰ ἑπόμενα. δοκεῖ γὰρ πλεῖον ἢ ἥμισυ τοῦ παν-
τὸς εἶναι ἡ ἀρχή. καὶ πολλὰ ἐμφανῆ γίνεσθαι δι' αὐτῆς τῶν
ζητουμένων.

8. Σκεπτέον δὴ περὶ αὐτῆς, οὐ μό-
νον ἐκ τοῦ συμπεράσματος, καὶ ἐξ ὧν ὁ λόγος, ἀλλὰ καὶ ἐκ
» τῶν λεγομένων περὶ αὐτῆς, τῷ μὲν γὰρ ἀληθεῖ πάντα συ-
» νᾴδει τὰ ὑπάρχοντα, τῷ δὲ ψευδεῖ, ταχὺ διαφωνεῖ τἀλη-
» θές. νενεμημένων δὴ τῶν ἀγαθῶν τριχῇ, καὶ τῶν μὲν, ἐκτὸς 2
λεγομένων, τῶν δὲ, περὶ ψυχὴν καὶ σῶμα, τὰ περὶ ψυ-
χὴν κυριώτατα λέγομεν, καὶ μάλιστα ἀγαθά. τὰς δὲ πρά-
ξεις καὶ τὰς ἐνεργείας τὰς ψυχικὰς, περὶ ψυχὴν τίθεμεν,
ὥστε καλῶς ἂν λέγοιτο κατά γε ταύτην τὴν δόξαν πα-
λαιὰν οὖσαν καὶ ὁμολογουμένην ὑπὸ τῶν φιλοσοφούν-
των. ὀρθῶς δὲ καὶ ὅτι πράξεις τινὲς λέγονται καὶ ἐνέρ-
γειαι, τὸ τέλος, οὕτω γὰρ τῶν περὶ ψυχὴν ἀγαθῶν γίνεται,
καὶ οὐ τῶν ἐκτός. συνᾴδει δὲ τῷ λόγῳ, καὶ τὸ εὖ ζῆν, καὶ τὸ 3
εὖ πράττειν τὸν εὐδαίμονα, σχεδὸν γὰρ εὐζωΐα τις εἴρηται καὶ
εὐπραξία. φαίνεται δὲ καὶ τὰ ἐπιζητούμενα περὶ τὴν εὐδαι-
μονίαν ἅπαντα ὑπάρχειν τῷ λεχθέντι, τοῖς μὲν γὰρ, ἀρετὴ,
τοῖς δὲ, φρόνησις, ἄλλοις δὲ, σοφία τις εἶναι δοκεῖ. τοῖς δὲ
ταῦτα, ἢ τούτων τί, μεθ' ἡδονῆς, ἢ οὐκ ἄνευ ἡδονῆς. ἕτεροι δὲ
καὶ καὶ ἐκτὸς εὐετηρίαν συμπεριλαμβάνουσι. τούτων δὲ
τὰ μὲν, πολλοὶ καὶ παλαιοὶ λέγουσι. τὰ δὲ, ὀλίγοι καὶ ἔν-
δοξοι ἄνδρες. οὐδετέρους δὲ τούτων εὔλογον διαμαρτά- 4

ναι τοῖς ὅλοις, ἀλλ' ἕν γέ τι, ἢ τὰ πλεῖστα, κατορθοῦν. τοῖς μὲν
οὖν λέγουσι τὴν πᾶσαν ἀρετὴν, ἢ ἀρετήν τινα, συνῳδός ἐστιν ὁ
λόγος, ταύτης γάρ ἐστιν ἡ κατ' αὐτὴν ἐνέργεια. διαφέρει δὲ ἴ-
σως οὐ μικρὸν ἐν κτήσει ἢ χρήσει τὸ ἄριστον ὑπολαμβάνειν, καὶ
ἐν ἕξει ἢ ἐνεργείᾳ. τὴν μὲν γὰρ ἕξιν, ἐνδέχεται μηδὲν ἀγαθὸν
ἀποτελεῖν ὑπάρχουσαν. οἷον τῷ καθεύδοντι ἢ καὶ ἄλλως πως
ἐξηργηκότι, τὴν δὲ ἐνέργειαν, οὐχ οἷόν τε, πράξει γὰρ ἐξ ἀνάγ-
1 κης, καὶ εὖ πράξει. ὥσπερ δὲ ὀλυμπιάσιν, οὐχ οἱ κάλλιστοι καὶ
ἰσχυρότατοι στεφανοῦνται, ἀλλ' οἱ ἀγωνιζόμενοι, τούτων γάρ τι-
νες νικῶσιν, οὕτω καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ καλῶν κἀγαθῶν, οἱ πράτ-
τοντες ὀρθῶς ἐπήβολοι γίνονται. ἔστι δὲ καὶ ὁ βίος αὐτῶν
καθ' αὑτὸν ἡδύς, τὸ μὲν γὰρ ἥδεσθαι, τῶν ψυχικῶν, ἑκάστῳ δ' ἐστὶν
ἡδὺ πρὸς ὃ λέγεται φιλοτοιοῦτος, οἷον ἵππος μὲν, τῷ φιλίπ-
πῳ, θέαμα δὲ, τῷ φιλοθεώρῳ. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰ δί-
καια, τῷ φιλοδικαίῳ, καὶ ὅλως τὰ κατ' ἀρετὴν, τῷ φιλαρέ-
2 τῳ. τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς τὰ ἡδέα μάχεται, διὰ τὸ μὴ φύσει
τοιαῦτ' εἶναι, τοῖς δὲ φιλοκάλοις ἐστὶν ἡδέα, τὰ φύσει ἡδέα,
τοιαῦται δὲ αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις. ὥστε καὶ τούτοις εἰσὶν
ἡδεῖαι, καὶ καθ' αὑτάς. οὐδὲν δὴ προσδεῖται τῆς ἡδονῆς ὁ βίος
αὐτῶν ὥσπερ περιάπτου τινὸς, ἀλλ' ἔχει τὴν ἡδονὴν ἐν ἑαυ-
τῷ, πρὸς τοῖς εἰρημένοις γὰρ, οὐδ' ἔστιν ἀγαθὸς ὁ μὴ χαίρων ταῖς
καλαῖς πράξεσιν, οὔτε γὰρ δίκαιον οὐδεὶς ἂν εἴποι, τὸν μὴ
χαίροντα τῷ δικαιοπραγεῖν, οὔτε ἐλευθέριον τὸν μὴ χαί-
3 ροντα ταῖς ἐλευθερίοις πράξεσιν ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν
ἄλλων. εἰ δ' οὕτω, καθ' αὑτὰς ἂν εἶεν αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις
ἡδεῖαι. ἀλλὰ μὴν, καὶ ἀγαθαί γε καὶ καλαὶ, καὶ μάλιστα τού-
των ἕκαστον, εἴπερ καλῶς κρίνει περὶ αὐτῶν ὁ σπουδαῖος. κρί-
νει δ' ὡς εἴπομεν. ἄριστον ἄρα καὶ κάλλιστον καὶ ἥδιστον ἡ εὐδαι-
μονία. καὶ οὐ διώρισται ταῦτα κατὰ τὸ δηλιακὸν ἐπίγραμμα.
» κάλλιστον, τὸ δικαιότατον, λῷστον δ', ὑγιαίνειν. ἥδιστον δὲ πέ-
» φυχ' οὗ τις ἐρᾷ τὸ τυχεῖν, ἅπαντα γὰρ ὑπάρχει ταῦτα ταῖς
4 ἀρίσταις ἐνεργείαις. ταύτας δὲ, ἢ μίαν τούτων τὴν ἀρίστην,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

εἶναι φαμὲν τὴν εὐδαιμονίαν, φαίνεται δ' ὅμως καὶ τῶν ἐκτὸς
ἀγαθῶν προσδεομένη καθάπερ εἴπομεν, ἀδύνατον γὰρ, ἢ οὐ
ῥᾴδιον, τὰ καλὰ πράττειν, ἀχορήγητον ὄντα, πολλὰ μὲν γὰρ
πράττεται καθάπερ δι' ὀργάνων, καὶ διὰ φίλων καὶ πλούτου
καὶ πολιτικῆς δυνάμεως. ἐνίων δὲ τητώμενοι, ῥυπαίνουσι τὸ
μακάριον. οἷον εὐγενείας, εὐτεκνίας, κάλλους, οὐ πάνυ γὰρ
εὐδαιμονικὸς ὁ τὴν ἰδέαν παναισχὴς, ἢ δυσγενὴς, ἢ μονώτης,
καὶ ἄτεκνος. ἔτι δ' ἴσως ἧττον, εἴ τῳ πάγκακοι παῖδες εἶεν, ἢ φί 1
λοι ἢ ἀγαθοὶ ὄντες τεθνᾶσι. καθάπερ οὖν εἴπομεν, ἔοικε
προσδεῖσθαι καὶ τῆς τοιαύτης εὐημερίας. ὅθεν εἰς ταὐτὸ
τάττουσιν ἔνιοι τὴν εὐτυχίαν τῇ εὐδαιμονίᾳ, ἕτεροι δὲ, τὴν ἀ-
ρετήν. Ὅθεν καὶ ἀπορεῖται, πότερόν ἐστι μαθητὸν, ἢ ἐθιστὸν,
ἢ ἄλλως πως ἀσκητὸν, ἢ κατά τινα θείαν μοῖραν. ἢ καὶ διὰ τύ-
χην παραγίνεται. εἰ μὲν οὖν καὶ ἄλλο τι θεῶν ἐστι δώρημα ἀν-
» θρώποις, εὔλογον καὶ τὴν εὐδαιμονίαν θεόσδοτον εἶναι. καὶ
» μάλιστα τῶν ἀνθρωπίνων, ὅσῳ βέλτιστον. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἴσως 2
ἄλλης ἂν εἴη σκέψεως οἰκειότερον. φαίνεται δὲ κἂν εἰ μὴ θεό-
πεμπτός ἐστιν, ἀλλὰ δι' ἀρετὴν καί τινα μάθησιν ἢ ἄσκησιν πα
» ραγίνεται, τῶν θειοτάτων εἶναι, τὸ γὰρ τῆς ἀρετῆς ἆθλον καὶ τέ
» λος, ἄριστον φαίνεται καὶ θεῖόν τι καὶ μακάριον. εἴη δ' ἂν καὶ
πολύκοινον, δυνατὸν γὰρ ὑπάρξαι πᾶσι, τοῖς μὴ πεπηρωμένοις
πρὸς ἀρετὴν, διά τινος μαθήσεως καὶ ἐπιμελείας. εἰ δ' ἐστὶν
οὕτω βέλτιον ἢ διὰ τύχην εὐδαιμονεῖν, εὔλογον ἔχειν οὕτως.
εἴπερ τὰ κατὰ φύσιν ὡς οἷόν τε κάλλιστα ἔχειν, οὕτω πέφυ- 3
κεν, ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τέχνην, καὶ πᾶσαν αἰτίαν, καὶ μάλι
στα κατὰ τὴν ἀρίστην. τὸ δὲ μέγιστον καὶ κάλλιστον ἐπιτρέψαι τύ
χῃ, λίαν πλημμελὲς ἂν εἴη. συμφανὲς δ' ἐστὶ καὶ ἐκ τοῦ λόγου
τὸ ζητούμενον, εἴρηται γὰρ, ψυχῆς ἐνέργεια κατ' ἀρετὴν ποιά-
τις. τῶν δὲ λοιπῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν ὑπάρχειν ἀναγκαῖον, τὰ
δὲ, συνεργὰ καὶ χρήσιμα πέφυκεν ὀργανικῶς. ὁμολογού-
μενα δὲ ταῦτ' ἂν εἴη καὶ τοῖς ἐν ἀρχῇ, τὸ γὰρ τῆς πολιτι-
κῆς τέλος, ἄριστον ἐτίθεμεν, αὕτη δὲ πλείστην ἐπιμέλειαν 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ποιεῖται, τοῦ ποιούς τινας καὶ ἀγαθοὺς τοὺς πολίτας ποιῆ-
σαι, καὶ πρακτικοὺς τῶν καλῶν. εἰκότως οὖν οὔτε βοῦν οὔτε ἵπ-
πον, οὔτε ἄλλό τι τῶν ζώων οὐδὲν, εὐδαίμονα λέγομεν, οὐ-
δὲν γὰρ αὐτῶν οἷόν τε κοινωνῆσαι τοιαύτης ἐνεργείας. διὰ
ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν, οὐδὲ παῖς εὐδαίμων ἐστὶν, οὔπω γὰρ
πρακτικὸς τῶν τοιούτων διὰ τὴν ἡλικίαν. οἱ δὲ λεγόμενοι,
διὰ τὴν ἐλπίδα μακαρίζονται, δεῖ γὰρ ὥσπερ εἴπομεν, καὶ
1 ἀρετῆς τελείας καὶ βίου τελείου, πολλαὶ γὰρ μεταβο-
λαὶ γίνονται καὶ παντοῖαι τύχαι κατὰ τὸν βίον. καὶ ἐνδέ-
χεται τὸν μάλιστα εὐθηνοῦντα, μεγάλαις συμφοραῖς περι-
πεσεῖν ἐπὶ γήρως, καθάπερ ἐν τοῖς ἡρωϊκοῖς περὶ Πριάμου
μυθεύεται. τὸν δὲ τοιαύταις χρησάμενον τύχαις, καὶ τε-
λευτήσαντα ἀθλίως, οὐδεὶς εὐδαιμονίζει. Πότερον οὖν 10
οὐδ' ἄλλον οὐδένα ἀνθρώπων εὐδαιμονιστέον, ἕως ἂν ζῇ,
κατὰ Σόλωνα δὲ χρεὼν τέλος ὁρᾶν. εἰ δὲ δὴ, καὶ θετέον
2 οὕτως. ἆρά γε καὶ ἔστιν εὐδαίμων τότε, ἐπειδὰν ἀποθάνῃ;
ἢ τοῦτό γε παντελῶς ἄτοπον ἄλλως τε καὶ τοῖς λέγουσιν ἡ-
μῖν ἐνέργειάν τινα τὴν εὐδαιμονίαν; εἰ δὲ μὴ λέγομεν τὸν
τεθνεῶτα εὐδαίμονα, μηδὲ Σόλων τοῦτο βούλεται, ἀλλ' ὅ-
τι τηνικαῦτα ἄν τις ἀσφαλῶς μακαρίσειεν ἄνθρωπον, ὡς ἐκ-
τὸς ἤδη τῶν κακῶν ὄντα καὶ δυστυχημάτων, ἔχει μὲν καὶ
τοῦτο ἀμφισβήτησίν τινα, δοκεῖ γὰρ εἶναί τι τῷ τεθνεῶτι καὶ
κακὸν καὶ ἀγαθὸν, εἴπερ καὶ τῷ ζῶντι, μὴ αἰσθανομένῳ δὲ,
3 οἷον τιμαὶ καὶ ἀτιμίαι καὶ τέκνων καὶ ὅλως ἀπογόνων εὐ-
πραξίαι τε καὶ δυστυχίαι. Ἀπορίαν δὲ καὶ ταῦτα παρέχει,
τῷ γὰρ μακαρίως βεβιωκότι μέχρι γήρως καὶ τελευτήσαντι
κατὰ λόγον, ἐνδέχεται πολλὰς μεταβολὰς συμβαίνειν πε-
ρὶ τοὺς ἐκγόνους. καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν, ἀγαθοὺς εἶναι, καὶ τυ-
χεῖν βίου τοῦ κατ' ἀξίαν. τοὺς δ', ἐξ ἐναντίας. δῆλον δ', ὅτι
» καὶ τοῖς ἀποστήμασι πρὸς τοὺς γονεῖς παντοδαπῶς ἔχειν αὐ-
» τοὺς ἐνδέχεται. ἄτοπον δὴ γίνοιτ' ἄν, εἰ συμμεταβάλλοι καὶ
4 ὁ τεθνεὼς, καὶ γίνοιτο, ὁτὲ μὲν, εὐδαίμων, πάλιν δὲ, ἄθλιος.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἄτοπον δὲ καὶ τὸ, μηδὲν μὴ δ' ἐπί τινα χρόνον συνικνεῖσθαι τὰ
τῶν ἐκγόνων τοῖς γονεῦσιν. ἀλλ' ἐπανιτέον ἐπὶ τὸ πρότερον ἀ-
πορηθέν, τάχα γὰρ ἂν θεωρηθείη καὶ νῦν ἐπιζητούμενον ἐξ ἐκεί-
νου. εἰ δὴ τέλος ὁρᾶν δεῖ καὶ τότε μακαρίζειν ἕκαστον, οὐχ
ὡς ὄντα μακάριον, ἀλλ' ὅτι πρότερον ἦν, πῶς οὐκ ἄτοπον, εἰ
ὅτε ἐστὶν εὐδαίμων, μὴ ἀληθεύσεται κατ' αὐτοῦ τὸ ὑπάρχον,
διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι τοὺς ζῶντας εὐδαιμονίζειν, διὰ τὰς μετα-
βολὰς, καὶ διὰ τὸ μόνιμόν τι τὴν εὐδαιμονίαν ὑπειληφέναι 1
καὶ μηδαμῶς εὐμετάβολον, τὰς δὲ τύχας πολλάκις ἀνακυ-
κλεῖσθαι περὶ τοὺς αὐτούς; δῆλον γὰρ, ὡς εἰ συνακολουθοίη-
μεν ταῖς τύχαις, τὸν αὐτὸν εὐδαίμονα καὶ πάλιν ἄθλιον ἐροῦ-
μεν πολλάκις, χαμαιλέοντά τινα τὸν εὐδαίμονα ἀποφαίνον-
τες, καὶ σαθρῶς ἱδρυμένον. ἢ τὸ μὲν ταῖς τύχαις ἐπακολου-
θεῖν οὐδαμῶς ὀρθόν, οὐ γὰρ ἐν ταύταις τὸ εὖ ἢ κακῶς, ἀλλὰ
προσδεῖται τούτων ὁ ἀνθρώπινος βίος, καθάπερ εἴπομεν,
κύριαι δ' εἰσὶν, αἱ κατ' ἀρετὴν ἐνέργειαι τῆς εὐδαιμονίας. 2
αἱ δ' ἐναντίαι, τοῦ ἐναντίου; μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ, καὶ τὸ νῦν
διαπορηθὲν, περὶ οὐδὲν γὰρ οὕτως ὑπάρχει τῶν ἀνθρωπίνων
βεβαιότης, ὡς περὶ τὰς ἐνεργείας τὰς κατ' ἀρετήν, μονιμώ-
τεραι γὰρ καὶ τῶν ἐπιστημῶν αὗται δοκοῦσιν εἶναι. τούτων δ' αὐ-
τῶν, αἱ τιμιώταται, καὶ μονιμώταται, διὰ τὸ μάλιστα καὶ συνε-
χέστατα καταζῆν ἐν αὐταῖς τοὺς μακαρίους. τοῦτο γὰρ ἔοικεν
αἰτίῳ τοῦ μὴ γίνεσθαι περὶ αὐτὰ λήθην. ὑπάρξει δὴ τὸ ζητού-
μενον τῷ εὐδαίμονι, καὶ ἔσται διὰ βίου τοιοῦτος, ἀεὶ γὰρ, ἢ μά- 3
λιστα πάντων, πράξει καὶ θεωρήσει τὰ κατ' ἀρετὴν, καὶ τὰς
τύχας οἴσει κάλλιστα καὶ πάντῃ πάντως ἐμμελῶς, ὅ γ' ὡς ἀγα-
» θὸς ἀληθῶς καὶ τετράγωνος ἄνευ ψόγου. πολλῶν δὲ γινομέ-
» νων κατὰ τύχην, καὶ διαφερόντων μεγέθει καὶ μικρότητι, τὰ
» μὲν μικρὰ τῶν εὐτυχημάτων, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀντικειμέ-
» νων, δῆλον ὡς οὐ ποιεῖ ῥοπὴν τῆς ζωῆς. τὰ δὲ μεγάλα καὶ πολ-
λὰ, γινόμενα μὲν εὖ, μακαριώτερον τὸν βίον ποιήσει, καὶ γὰρ
αὐτὰ συνεπικοσμεῖν πέφυκεν. καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν καλὴ καὶ 4

σπουδαία γίνεται. ἀνάπαλιν δὲ συμβαίνοντα, θλίβει καὶ λυ-
μαίνεται τὸ μακάριον, λύπας τε γὰρ ἐπιφέρει καὶ ἐμποδίζει
πολλαῖς ἐνεργείαις. ὅμως δὲ καὶ ἐν τούτοις διαλάμπει τὸ κα-
λόν. ἐπειδὰν φέρῃ τις εὐκόλως πολλὰς καὶ μεγάλας ἀτυ-
χίας, μὴ δι᾽ ἀναλγησίαν, ἀλλὰ γεννάδας ὢν καὶ μεγαλόψυ-
χος. εἰ δ᾽ εἰσὶν αἱ ἐνέργειαι κύριαι τῆς ζωῆς καθάπερ εἴπο-
μεν, οὐδεὶς ἂν γένοιτο τῶν μακαρίων ἄθλιος, οὐδέ ποτε γὰρ
1 πράξει τὰ μισητὰ, καὶ φαῦλα, τὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸν
καὶ ἔμφρονα, πάσας οἰόμεθα τὰς τύχας εὐσχημόνως φέρειν,
καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἀεὶ τὰ κάλλιστα πράττειν. καθάπερ
καὶ στρατηγὸν ἀγαθὸν, τῷ παρόντι στρατοπέδῳ χρῆσθαι πολε-
μικώτατα. καὶ σκυτοτόμον, ἐκ τῶν δοθέντων σκυτῶν κάλλι-
στον ὑπόδημα ποιεῖν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τοὺς ἄλλους τεχνί-
τας ἅπαντας. εἰ δ᾽ οὕτως, ἄθλιος μὲν οὐδέ ποτε γένοιτ᾽ ἂν ὁ
εὐδαίμων, οὐ μὴν μακάριός γε, ἂν πριαμικαῖς τύχαις περι-
2 πέσῃ. οὐδὲ δὴ ποικίλος γε καὶ εὐμετάβολος, οὔτε γὰρ ἐκ τῆς
εὐδαιμονίας κινηθήσεται ῥᾳδίως. οὐθ᾽ ὑπὸ τῶν τυχόντων ἀ-
τυχημάτων, ἀλλ᾽ ὑπὸ μεγάλων καὶ πολλῶν. ἔκ τε τῶν τοιού-
των οὐκ ἂν γένοιτο πάλιν εὐδαίμων ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ. ἀλλ᾽ εἴ-
περ, ἐν πολλῷ τινι καὶ τελείῳ, μεγάλων καὶ καλῶν ἐν αὐτῷ
γενόμενος ἐπήβολος. τί οὖν κωλύει λέγειν εὐδαίμονα τὸν
κατ᾽ ἀρετὴν τελείαν ἐνεργοῦντα, καὶ τοῖς ἐκτὸς ἀγαθοῖς ἱκα-
νῶς κεχορηγημένον, μὴ τὸν τυχόντα χρόνον, ἀλλὰ τέλειον βίον.
3 ἢ προσθετέον, καὶ βιωσόμενον οὕτω, καὶ τελευτήσοντα κατὰ
» λόγον, ἐπειδὴ τὸ μέλλον ἀφανὲς ἡμῖν, τὴν εὐδαιμονίαν δὲ
» τέλος καὶ τέλειον τίθεμεν πάντη πάντως. εἰ δ᾽ οὕτω, μακα-
ρίους ἐροῦμεν τῶν ζώντων, οἷς ὑπάρχει καὶ ὑπάρξει τὰ λεχθέν-
τα, μακαρίους δ᾽ ἀνθρώπους. καὶ περὶ μὲν τούτων ἐπὶ τοσοῦ-
τον διωρίσθω. Τὰς δὲ τῶν ἀπογόνων τύχας καὶ τῶν φί- η
λων ἁπάντων, τὸ μὲν μηδοτιοῦν συμβάλλεσθαι, λίαν ἄφιλον
φαίνεται, καὶ ταῖς δόξαις ἐναντίον. πολλῶν δὲ καὶ παντοίας
4 ἐχόντων διαφορὰς τῶν συμβαινόντων, καὶ τῶν μὲν, μᾶλλον

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

συγκυρουμένων, τῶν δ', ἧττον, καθ' ἕκαστον μὲν διαιρεῖν, μακρὸν καὶ ἀπέραντον φαίνεται, καθόλου δὲ λεχθὲν καὶ τύπῳ, τάχ' ἂν ἱκανῶς ἔχοι. εἰ δὴ καθάπερ καὶ τῶν περὶ αὑτὸν ἀτυχημάτων, τὰ μὲν ἔχει τι βρῖθος καὶ ῥοπὴν πρὸς τὸν βίον, τὰ δ', ἐλαφροτέροις ἔοικεν, οὕτω καὶ τὰ περὶ τοὺς φίλους ὁμοίως ἅπαντας. διαφέρει δὲ τῶν παθῶν ἕκαστον περὶ ζῶντας ἢ τελευτήσαντας συμβαίνειν, πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ παράνομα
καὶ δεινὰ προϋπάρχειν ἐν ταῖς τραγῳδίαις ἢ πράττεσθαι. συλ- 1
λογιστέον δὴ καὶ ταύτην τὴν διαφοράν. μᾶλλον δ' ἴσως τὸ διαπορεῖσθαι περὶ τοὺς κεκμηκότας, εἴ τινος ἀγαθοῦ κοινωνοῦσιν ἢ τῶν ἀντικειμένων, ἔοικε γὰρ ἐκ τούτων εἰ καὶ διικνεῖται πρὸς αὐτοὺς ὁτιοῦν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε τοὐναντίον, ἀφαυρόν τι καὶ μικρὸν, ἢ ἁπλῶς, ἢ ἐκείνοις εἶναι. εἰ δὲ μὴ, τοσοῦτόν γε καὶ τοιοῦτον, ὥστε μὴ ποιεῖν εὐδαίμονας, τοὺς μὴ ὄντας, μὴ δὲ τοὺς ὄντας μακαρίους, ἀφαιρεῖσθαι τὸ μακάριον. συμβάλλεσθαι
μὲν οὖν τι φαίνονται τοῖς κεκμηκόσιν αἱ εὐπραξίαι τῶν φί- 2
λων. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ δυσπραξίαι. τοιαῦτα δὲ καὶ τηλικαῦτα, ὥστε μήτε τοὺς εὐδαίμονας, μὴ εὐδαίμονας ποιεῖν, μή-
12 τ' ἄλλο τῶν τοιούτων μηδέν. Διωρισμένων δὲ τούτων, ἐπισκεψώμεθα περὶ τῆς εὐδαιμονίας. πότερα τῶν ἐπαινετῶν ἐστιν, ἢ μᾶλλον τῶν τιμίων. δῆλον γὰρ, ὅτι τῶν γε δυνάμεων οὐκ ἔστι. φαίνεται δὴ πᾶν τὸ ἐπαινετὸν τῷ ποιόν, τι εἶναι, καὶ πρὸς τι πῶς ἔχειν, ἐπαινεῖσθαι. τὸν γὰρ δίκαιον καὶ τὸν ἀνδρεῖον
καὶ ὅλως τὸν ἀγαθὸν καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπαινοῦμεν διὰ τὰ ἔρ- 3
γα καὶ τὰς πράξεις, καὶ τὸν ἰσχυρὸν καὶ τὸν δρομικὸν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, τῷ ποιόν τινα πεφυκέναι, καὶ ἔχειν πως πρὸς ἀγαθόν τι καὶ σπουδαῖον. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν περὶ τοὺς θεοὺς ἐπαίνων, γελοῖοι γὰρ φαίνονται πρὸς ἡμᾶς ἀναφερόμενοι. τοῦτο δὲ συμβαίνει διὰ τὸ γίνεσθαι τοὺς ἐπαίνους δι' ἀναφορᾶς ὥσπερ εἴπομεν. εἰ δ' ἐστὶν ὁ ἔπαινος τῶν τοιούτων, δῆλον ὅτι τῶν ἀρίστων οὐκ ἔστιν ἔπαινος, ἀλλὰ μεῖζόν τι καὶ βέλ-
τιον καθάπερ καὶ φαίνεται, τούς τε γὰρ θεοὺς μακαρίζομεν 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καὶ εὐδαιμονίζομεν. καὶ τῶν ἀνδρῶν τοὺς θειοτάτους μακα-
ρίζομεν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀγαθῶν, οὐδεὶς γὰρ τὴν εὐδαιμο-
νίαν ἐπαινεῖ καθάπερ τὸ δίκαιον, ἀλλ' ὡς θειότερόν τι καὶ βέλ-
τιον, μακαρίζει. δοκεῖ δὲ καὶ Εὔδοξος καλῶς συνηγορῆσαι πε-
ρὶ τῶν ἀριστείων τῇ ἡδονῇ. τὸ γὰρ μὴ ἐπαινεῖσθαι τῶν ἀγαθῶν
οὖσαν, μηνύειν ᾤετο, ὅτι κρεῖττόν ἐστι τῶν ἐπαινετῶν. τοιοῦτον
δὲ εἶναι τὸν θεὸν καὶ τἀγαθόν. πρὸς ταῦτα γὰρ καὶ τἆλλα ἀ-
1 ναφέρεσθαι. ὁ μὲν γὰρ ἔπαινος, τῆς ἀρετῆς, πρακτικοὶ γὰρ
τῶν καλῶν ἀπὸ ταύτης. τὰ δὲ ἐγκώμια, τῶν ἔργων, ὁμοίως καὶ
τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ψυχικῶν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως οἰ-
κειότερον ἐξακριβοῦν τοῖς περὶ τὰ ἐγκώμια πεπονημένοις. ἡ-
μῖν δὲ δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία τῶν τι-
μίων καὶ τελείων. ἔοικε δ' οὕτως ἔχειν, καὶ διὰ τὸ εἶναι ἀρ-
» χήν, ταύτης γὰρ χάριν, τὰ λοιπὰ πάντες πάντα πράττομεν.
» τὴν ἀρχὴν δὲ καὶ τὸ αἴτιον τῶν ἀγαθῶν, τίμιόν τι καὶ θεῖον
2 τίθεμεν. Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία ψυχῆς ἐνέργειά τις κα- 13
τ' ἀρετὴν τελείαν, περὶ ἀρετῆς ἐπισκεπτέον. τάχα γὰρ οὕ-
τως ἂν βέλτιον καὶ περὶ τῆς εὐδαιμονίας θεωρήσαιμεν. δο-
κεῖ δὲ καὶ ὁ κατ' ἀλήθειαν πολιτικὸς, περὶ ταύτην μάλιστα
πεπονῆσθαι, βούλεται γὰρ τοὺς πολίτας ἀγαθοὺς ποιεῖν, καὶ
τῶν νόμων ὑπηκόους. παράδειγμα δὲ τούτων ἔχομεν, τοὺς κρη-
τῶν καὶ λακεδαιμονίων νομοθέτας, καὶ εἴ τινες ἕτεροι τοιοῦ-
τοι γεγένηνται. εἰ δὲ τῆς πολιτικῆς ἐστὶν ἡ σκέψις αὕτη, δῆ-
3 λον ὅτι γίνοιτ' ἂν, ἡ ζήτησις κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς προαίρεσιν.
περὶ ἀρετῆς δὲ ἐπισκεπτέον ἀνθρωπίνης δηλονότι. καὶ γὰρ
τὸ ἀγαθὸν ἀνθρώπινον ἐζητοῦμεν, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν
ἀνθρωπίνην. ἀρετὴν δὲ λέγομεν ἀνθρωπίνην, οὐ τὴν τοῦ
σώματος, ἀλλὰ τὴν τῆς ψυχῆς. καὶ τὴν εὐδαιμονίαν δὲ,
ψυχῆς ἐνέργειαν λέγομεν. εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, δῆλον
ὅτι δεῖ τὸν πολιτικὸν εἰδέναι, πῶς τὰ περὶ ψυχήν. ὥσπερ
καὶ τὸν ὀφθαλμοὺς θεραπεύσοντα, καὶ πᾶν σῶμα. καὶ
4 μᾶλλον ὅσῳ τιμιωτέρα καὶ βελτίων ἡ πολιτικὴ τῆς ἰατρικῆς.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καὶ τῶν ἰατρῶν οἱ χαρίεντες, πολλὰ πραγματεύονται περὶ
τὴν τοῦ σώματος γνῶσιν. θεωρητέον δὴ καὶ τῷ πολιτικῷ περὶ
ψυχῆς. θεωρητέον δὲ τούτων χάριν, καὶ ἐφ' ὅσον ἱκανῶς ἔχει
πρὸς τὰ ζητούμενα, τὸ γὰρ ἐπὶ πλεῖον ἐξακριβοῦν, ἐργωδέστερον
ἴσως ἐστὶ τῶν προκειμένων. λέγεται δὲ περὶ αὐτῆς καὶ ἐν τοῖς
ἐξωτερικοῖς λόγοις ἀρκούντως ἔνια, καὶ χρηστέον αὐτοῖς. οἷον
τὸ μὲν, ἄλογον αὐτῆς εἶναι, τὸ δὲ, λόγον ἔχον. ταῦτα δὲ πότε-
ρον διώρισται καθάπερ τὰ τοῦ σώματος μόρια καὶ πᾶν τὸ με- 1
ριστὸν, ἢ τῷ λόγῳ δύο ἐστὶν, ἀχώριστα πεφυκότα, καθάπερ ἐν
τῇ περιφερείᾳ τὸ κυρτὸν καὶ τὸ κοῖλον, οὐδὲν διαφέρει πρὸς
τὸ παρόν. τοῦ ἀλόγου καὶ, τὸ μὲν, ἔοικε κοινῷ καὶ φυτικῷ. λέγω
δὲ τὸ αἴτιον τοῦ τρέφεσθαι καὶ αὔξεσθαι. τὴν τοιαύτην γὰρ
δύναμιν τῆς ψυχῆς ἐν ἅπασι τοῖς τρεφομένοις θείη τις ἂν, καὶ
ἐν τοῖς ἐμβρύοις. τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην καὶ ἐν τοῖς τελείοις. εὐ-
λογώτερον γὰρ ἢ ἄλλην τινά. ταύτης μὲν οὖν κοινή τις ἀρετὴ
καὶ οὐκ ἀνθρωπικὴ φαίνεται, δοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς ὕπνοις ἐνεργεῖν 2
μάλιστα τὸ μόριον τοῦτο καὶ ἡ δύναμις αὕτη. ὁ δ' ἀγαθὸς
καὶ κακὸς, ἥκιστα διάδηλοι καθ' ὕπνον. ὅθεν φασὶν οὐδὲν διαφέ-
ρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τοὺς εὐδαίμονας τῶν ἀθλίων. συμβαίνει
δὲ τοῦτ' εἰκότως, ἀργία γάρ ἐστιν ὁ ὕπνος τῆς ψυχῆς, ᾗ λέγε-
ται σπουδαία καὶ φαύλη. πλὴν εἴ πῃ κατὰ μικρὸν διικνοῦν-
ταί τινες τῶν κινήσεων, καὶ ταύτῃ βελτίω γίνεται τὰ φαντάσμα-
τα τῶν ἐπιεικῶν, ἢ τῶν τυχόντων. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ἅλις.
καὶ τὸ θρεπτικὸν ἐατέον, ἐπειδὴ τῆς ἀνθρωπικῆς ἀρετῆς ἄμοι- 3
ρον πέφυκεν. ἔοικε δὴ καὶ ἄλλη τις φύσις τῆς ψυχῆς, ἄλογος
εἶναι, μετέχουσα μέντοι πῃ λόγου, τοῦ γὰρ ἐγκρατοῦς καὶ ἀκρα-
τοῦς, τὸν λόγον, καὶ τῆς ψυχῆς, τὸ λόγον ἔχον, ἐπαινοῦμεν, ὀρ-
θῶς γὰρ καὶ ἐπὶ τὰ βέλτιστα παρακαλεῖ. φαίνεται δὲ ἐν αὐ-
τοῖς καὶ ἄλλο τι παρὰ τὸν λόγον πεφυκὸς, ὃ μάχεταί τε καὶ
ἀντιτείνει τῷ λόγῳ, ἀτεχνῶς γὰρ καθάπερ τὰ παραλελυμέ-
να τοῦ σώματος μόρια εἰς τὰ δεξιὰ προαιρουμένων κινῆσαι,
τοὐναντίον εἰς τὰ ἀριστερὰ παραφέρεται, καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς 4
οὕτως.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

οὕτως. ἐπὶ τὰ ἐναντία γὰρ αἱ ὁρμαὶ τῶν ἀκρατῶν. ἀλλ' ἐν τοῖς
σώμασι μὲν, ὁρῶμεν τὸ παραφερόμενον, ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς, οὐχ
ὁρῶμεν. ἴσως δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ ἐν τῇ ψυχῇ νομιστέον εἶναί τι
παρὰ τὸν λόγον, ἐναντιούμενον τούτῳ καὶ ἀντιβαῖνον. πῶς δ'
ἕτερον, οὐδὲν διαφέρει. λόγου δὲ καὶ τοῦτο φαίνεται μετέ-
χειν, ὥσπερ εἴπομεν. πειθαρχεῖ γοῦν τῷ λόγῳ τὸ τοῦ ἐγκρα-
τοῦς. ἔτι δὲ ἴσως εὐηκοώτερόν ἐστι τὸ τοῦ σώφρονος καὶ ἀν-
1 δρείου, πάντα γὰρ ὁμοφωνεῖ τῷ λόγῳ. φαίνεται δὴ καὶ τὸ ἄλο-
γον, διττόν, τὸ μὲν γὰρ φυτικόν, οὐδαμῶς κοινωνεῖ λόγου, τὸ δὲ
ἐπιθυμητικὸν καὶ ὅλως ὀρεκτικὸν, μετέχει πως, ᾗ κατήκοόν
ἐστιν αὐτοῦ καὶ πειθαρχικόν. οὕτω δὴ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν
φίλων φαμὲν ἔχειν λόγον, καὶ οὐχ ὥσπερ τῶν μαθηματικῶν.
ὅτι δὲ πείθεταί πως ὑπὸ λόγου τὸ ἄλογον, μηνύει καὶ ἡ νου-
θέτησις καὶ πᾶσα ἐπιτίμησίς τε καὶ παράκλησις. εἰ δὲ χρὴ καὶ
τοῦτο φάναι λόγον ἔχειν, διττὸν ἔσται καὶ τὸ λόγον ἔχον. τὸ μὲν,
2 κυρίως καὶ ἐν ἑαυτῷ, τὸ δὲ, ὥσπερ τοῦ πατρὸς ἀκουστικόν τι. διο-
ρίζεται δὲ καὶ ἡ ἀρετὴ κατὰ τὴν διαφορὰν ταύτην. λέγομεν γὰρ
αὐτῶν τὰς μὲν, διανοητικάς, τὰς δὲ, ἠθικάς. σοφίαν μὲν καὶ
σύνεσιν καὶ φρόνησιν, διανοητικάς. ἐλευθεριότητα δὲ καὶ σω-
φροσύνην, ἠθικάς. λέγοντες γὰρ περὶ τοῦ ἤθους, οὐ λέ-
γομεν ὅτι σοφὸς ἢ συνετός. ἀλλ' ὅτι πρᾶος, ἢ σώ-
φρων. ἐπαινοῦμεν δὲ καὶ τὸν σοφὸν κατὰ τὴν
ἕξιν. τῶν ἕξεων δὲ τὰς ἐπαινετάς,
3 ἀρετὰς λέγομεν.

ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Α.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ, ΤῸ Β΄.

ΔΙΤΤΗ͂Σ δὲ τῆς ἀρετῆς οὔσης, τῆς μὲν
διανοητικῆς, τῆς δὲ, ἠθικῆς. ἡ μὲν διανοη
τική, τὸ πλεῖστον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ
τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὔξησιν. διόπερ ἐμ- 1
πειρίας δεῖται καὶ χρόνου, ἡ δ' ἠθική, ἐξ
ἔθους περιγίνεται. ὅθεν καὶ τοὔνομα ἔσχη
κε, μικρὸν παρεκκλῖνον ἀπὸ τοῦ ἔθους. ἐξ
οὗ καὶ δῆλον, ὅτι οὐδὲ μία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγ
γίνεται, οὐδὲν γὰρ τῶν φύσει ὄντων, ἄλλως ἐθίζεται. οἷον ὁ λί-
θος φύσει κάτω φερόμενος, οὐκ ἂν ἐθισθείη ἄνω φέρεσθαι.
οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίζῃ τις, ἄνω ῥιπτῶν, οὐδὲ τὸ πῦρ κά-
τω. οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων, ἄλλως ἂν ἐθι- 2
σθείη. οὔτ' ἄρα φύσει, οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί.
ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς, τελειουμένοις δὲ
διὰ τοῦ ἔθους. ἔτι ὅσα μὲν φύσει ἡμῖν παραγίνεται, τὰς δυνά-
μεις τούτων πρότερον κομιζόμεθα, ὕστερον δὲ, τὰς ἐνεργείας
ἀποδίδομεν. ὅπερ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων δῆλον, οὐ γὰρ ἐκ τοῦ πολ
λάκις ἰδεῖν, ἢ πολλάκις ἀκοῦσαι, τὰς αἰσθήσεις ἐλάβομεν, ἀλ-
λ' ἀνάπαλιν ἔχοντες, ἐχρησάμεθα, οὐ χρησάμενοι, ἔσχομεν.
τὰς δ' ἀρετὰς λαμβάνομεν, ἐνεργήσαντες πρότερον, ὥσπερ 3
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν. ἃ γὰρ δεῖ μαθόντας ποιεῖν, ταῦτα
ποιοῦντες μανθάνομεν. οἷον οἰκοδομοῦντες, οἰκοδόμοι γίνον-
ται. καὶ κιθαρίζοντες, κιθαρισταί. οὕτω δὲ, καὶ τὰ μὲν δί-
καια πράττοντες, δίκαιοι γινόμεθα, τὰ δὲ σώφρονα, σώ-
φρονες. τὰ δ' ἀνδρεῖα, ἀνδρεῖοι. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινό-
μενον ἐν ταῖς πόλεσιν, οἱ γὰρ νομοθέται τοὺς πολίτας ἐθί-
ζοντες, ποιοῦσιν ἀγαθούς. καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νο-
μοθέτου τοῦτ' ἐστίν. ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν, ἁμαρτά- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

νουσι. καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία, πολιτείας, ἀγαθὴ,
φαύλης. ἔτι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν, καὶ γίνεται πᾶ-
σα ἀρετὴ, καὶ φθείρεται. ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη, ἐκ γὰρ τοῦ κι-
θαρίζειν, καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ οἱ κακοὶ γίνονται κιθαρισταί. ἀνά-
λογον δὲ καὶ οἱ οἰκοδόμοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες, ἐκ μὲν γὰρ τοῦ
εὖ οἰκοδομεῖν, ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσονται. ἐκ δὲ τοῦ κακῶς,
κακοί. εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος,
1 ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ, ἢ κακοί. οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ
τῶν ἀρετῶν ἔχει, πράττοντες γὰρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι
τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, γινόμεθα, οἱ μὲν, δίκαιοι, οἱ δὲ, ἄ-
δικοι. πράττοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς, καὶ ἐθιζόμενοι φο-
βεῖσθαι ἢ θαῤῥεῖν, οἱ μὲν, ἀνδρεῖοι, οἱ δὲ, δειλοί. ὁμοίως δὲ
καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργὰς, οἱ
μὲν γὰρ, σώφρονες καὶ πρᾶοι γίνονται, οἱ δὲ, ἀκόλαστοι καὶ
ὀργίλοι. οἱ μὲν, ἐκ τοῦ οὑτωσὶ ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφεσθαι, οἱ δὲ,
2 ἐκ τοῦ οὕτως. καὶ ἑνὶ δὴ λόγῳ ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν, αἱ ἕ-
ξεις γίνονται. διὸ δεῖ τὰς ἐνεργείας ποιὰς ἀποδιδόναι, κατὰ
γὰρ τὰς τούτων διαφορὰς ἀκολουθοῦσιν αἱ ἕξεις. οὐ μικρὸν
οὖν διαφέρει τὸ, οὕτως ἢ οὕτως εὐθὺς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι,
ἀλλὰ πάμπολυ, μᾶλλον δὲ, τὸ πᾶν. Ἐπεὶ οὖν ἡ παροῦσα
πραγματεία, οὐ θεωρίας ἕνεκά ἐστιν ὥσπερ αἱ ἄλλαι. οὐ γὰρ
ἵν' εἰδῶμεν τί ἐστιν ἡ ἀρετὴ, σκεπτόμεθα. ἀλλ' ἵν' ἀγαθοὶ γενώ-
μεθα, ἐπεὶ οὐδὲν ἂν ἦν ὄφελος αὐτῆς, ἀναγκαῖον ἐστὶ σκέψα-
3 σθαι τὰ περὶ τὰς πράξεις, πῶς πρακτέον αὐτάς, αὗται γάρ
εἰσι κύριαι καὶ τοῦ ποιὰς γενέσθαι τὰς ἕξεις, καθάπερ εἰρή-
καμεν. τὸ μὲν οὖν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν, κοινὸν
καὶ ὑποκείσθω. ῥηθήσεται δ' ὕστερον περὶ αὐτοῦ, καὶ τί ἐστιν
ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ πῶς ἔχει πρὸς τὰς ἄλλας ἀρετάς. ἐκεῖνο
δὲ προδιωμολογείσθω, ὅτι πᾶς ὁ περὶ τῶν πρακτῶν λόγος,
τύπῳ καὶ οὐκ ἀκριβῶς ὀφείλει λέγεσθαι, ὥσπερ καὶ κατ'-
ἀρχὰς εἴπομεν, ὅτι κατὰ τὴν ὕλην οἱ λόγοι ἀπαιτητέοι. τὰ
δ' ἐν ταῖς πράξεσι καὶ τὰ συμφέροντα, οὐδὲν ἑστηκὸς ἔχει,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ὥσπερ οὐδὲ τὰ ὑγιεινά. τοιούτου δ' ὄντος τοῦ καθόλου λόγου,
ἔτι μᾶλλον ὁ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα λόγος, οὐκ ἔχει τἀκριβές,
οὔτε γὰρ ὑπὸ τέχνην, οὔθ' ὑπὸ παραγγελίαν οὐδεμίαν πί-
πτει. δεῖ δ' αὐτοὺς ἀεὶ τοὺς πράττοντας, τὰ πρὸς τὸν καιρὸν σκο-
πεῖν, ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς ἔχει καὶ τῆς κυβερνητικῆς. ἀλλὰ
καίπερ ὄντος τοιούτου τοῦ παρόντος λόγου, πειρατέον βοηθεῖν.
» πρῶτον οὖν τοῦτο θεωρητέον, ὅτι τὰ τοιαῦτα πέφυκεν ὑπὸ
» ἐνδείας καὶ ὑπερβολῆς φθείρεσθαι, δεῖ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἀ- 1
φανῶν τοῖς φανεροῖς μαρτυρίοις χρῆσθαι, ὥσπερ ἐπὶ τῆς
ἰσχύος καὶ τῆς ὑγιείας ὁρῶμεν. τά, τε γὰρ ὑπερβάλλοντα
γυμνάσια καὶ τὰ ἐλλείποντα, φθείρει τὴν ἰσχύν. ὁμοίως δὲ καὶ
τὰ ποτὰ καὶ τὰ σιτία πλείω καὶ ἐλάττω γινόμενα, φθείρει
τὴν ὑγίειαν, τὰ δὲ σύμμετρα καὶ ποιεῖ καὶ αὔξει καὶ σώζει. οὕτως
οὖν καὶ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας ἔχει καὶ τῶν ἄλλων ἀρε-
τῶν. ὅ, τε γὰρ πάντα φεύγων καὶ φοβούμενος, καὶ μηδὲν ὑπο-
μένων, δειλὸς γίνεται, ὅ, τε μηδὲν ὅλως φοβούμενος, ἀλλὰ 2
πρὸς πάντα βαδίζων, θρασύς. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μὲν πάσης ἡδο-
νῆς ἀπολαύων, καὶ μηδεμιᾶς ἀπεχόμενος, ἀκόλαστος, ὁ δὲ πά-
σας φεύγων ὥσπερ οἱ ἄγροικοι, ἀναίσθητός τις, φθείρεται γὰρ
ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία ὑπὸ τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλ-
λείψεως, ὑπὸ δὲ τῆς μεσότητος, σώζεται. ἀλλ' οὐ μόνον αἱ
γενέσεις καὶ αἱ αὐξήσεις, καὶ αἱ φθοραὶ, ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ ὑπὸ
τῶν αὐτῶν γίνονται, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐνέργειαι, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἔσον-
ται, καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν φανερωτέρων οὕτως ἔχει. οἷον 3
ἐπὶ τῆς ἰσχύος, γίνεται γὰρ καὶ ἐκ τοῦ πολλὴν τροφὴν λαμβά-
νειν, καὶ πολλοὺς πόνους ὑπομένειν. καὶ μάλιστα δύναται
ταῦτα ποιεῖν ὁ ἰσχυρός. οὕτω δ' ἔχει καὶ ἐπὶ τῆς ἀρετῆς, ἔκ τε
γὰρ τοῦ ἀπέχεσθαι τῶν ἡδονῶν, γινόμεθα σώφρονες, καὶ γενό-
μενοι, μάλιστα δυνάμεθα ἀπέχεσθαι αὐτῶν. ὁμοίως δὲ καὶ
ἐπὶ τῆς ἀνδρείας. ἐθιζόμενοι γὰρ καταφρονεῖν τῶν φοβερῶν καὶ
ὑπομένειν αὐτὰ, γινόμεθα ἀνδρεῖοι, καὶ γενόμενοι μάλιστα
3 δυνησόμεθα ὑπομένειν τὰ φοβερά. Σημεῖον δὲ δεῖ ποιεῖσθαι 4

τῶν ἕξεων, τὴν ἐπιγινομένην ἡδονὴν, ἢ λύπην τοῖς ἔργοις. ὁ μὲν
γὰρ ἀπεχόμενος τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, καὶ αὐτῷ τούτῳ χαί-
ρων, σώφρων, ὁ δὲ ἀχθόμενος, ἀκόλαστος. καὶ ὁ μὲν ὑπομένων
τὰ δεινὰ καὶ χαίρων, ἢ μὴ λυπούμενός γε, ἀνδρεῖος, ὁ δὲ λυ-
πούμενος, δειλός. περὶ ἡδονὰς γὰρ καὶ λύπας ἐστὶν ἡ ἠθικὴ ἀ-
ρετή, διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν, τὰ φαῦλα πράττομεν. διὰ δὲ
» τὴν λύπην, τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα. διὸ δεῖ ἦχθαί πως εὐθὺς
1 ἐκ νέων, ὡς ὁ Πλάτων φησὶν, ὥστε χαίρειν τε καὶ λυπεῖσθαι οἷς
» δεῖ, ἡ γὰρ ὀρθὴ παιδεία αὕτη ἐστίν. ἔτι δὲ εἰ ἀρεταί εἰσι περὶ
πράξεις καὶ πάθη, παντὶ δὲ πάθει καὶ πάσῃ πράξει ἕπεται ἡδο-
νὴ καὶ λύπη. καὶ διὰ τοῦτ' ἂν εἴη ἡ ἀρετὴ περὶ ἡδονὰς καὶ λύ-
πας. μηνύουσι δὲ καὶ αἱ κολάσεις γινόμεναι διὰ τούτων, ἰα-
τρεῖαι γάρ τινές εἰσιν, αἱ δὲ ἰατρεῖαι, διὰ τῶν ἐναντίων πεφύκα-
σι γίνεσθαι. ἔτι ὡς καὶ πρότερον εἴπομεν, πᾶσα ψυχῆς ἕξις,
ὑφ' οἵων πέφυκε γίνεσθαι χείρων καὶ βελτίων, πρὸς ταῦτα καὶ περὶ
2 ταῦτα τὴν φύσιν ἔχει, δι' ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας φαῦλαι γίνον-
ται, τῷ διώκειν ταύτας καὶ φεύγειν. ἢ ἃς μὴ δεῖ, ἢ ὅτε οὐ δεῖ.
» ἢ ὡς οὐ δεῖ, ἢ ὁσαχῶς ἄλλως ὑπὸ τοῦ λόγου διορίζεται τὰ
» τοιαῦτα. διὸ καὶ ὁρίζονται τὰς ἀρετὰς ἀπαθείας τινὰς καὶ ἠρε-
μίας. οὐκ εὖ δὲ, ὅτι ἁπλῶς λέγουσιν, ἀλλ' οὐχ ὡς δεῖ, καὶ
ὡς οὐ δεῖ, καὶ ὅτε. καὶ ὅσα ἄλλα προστίθεται. ὑπόκειται ἄρα
ἡ ἀρετὴ εἶναι ἡ τοιαύτη περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας, τῶν βελτίστων
πρακτική. ἡ δὲ κακία, τοὐναντίον. γένοιτο δ' ἂν ἡμῖν καὶ ἐκ τού-
3 των φανερὸν, ἔτι περὶ τῶν αὐτῶν. τριῶν γὰρ ὄντων τῶν εἰς τὰς
αἱρέσεις, καὶ τριῶν ὄντων τῶν εἰς τὰς φυγὰς, καλοῦ, συμφέ-
ροντος, ἡδέος, καὶ τριῶν τῶν ἐναντίων, αἰσχροῦ, ἀσυμφόρου,
λυπηροῦ, περὶ πάντα μὲν ταῦτα ὁ ἀγαθὸς, κατορθωτικὸς
ἐστιν, ὁ δὲ κακὸς, ἁμαρτητικός. μάλιστα δὲ περὶ τὴν ἡδονὴν,
κοινή τε γὰρ αὕτη τοῖς ζώοις, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὴν αἵρεσιν
παρακολουθεῖ, καὶ γὰρ τὸ καλὸν, καὶ τὸ συμφέρον, ἡδὺ φαί-
νεται. ἔτι δ' ἐκ νηπίου πᾶσιν ἡμῖν συντέθραπται. διὸ καὶ χα-
4 λεπὸν ἀποτρίψασθαι τοῦτο τὸ πάθος, ἐγκεχρωσμένον τῷ βίῳ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

κανονίζομεν δὲ καὶ τὰς πράξεις, οἱ μὲν, μᾶλλον, οἱ δ', ἧττον,
ἡδονῇ καὶ λύπῃ, διὰ τοῦτο οὖν ἀναγκαῖον εἶναι περὶ ταῦτα
τὴν πᾶσαν πραγματείαν, οὐ γὰρ μικρὸν εἰς τὰς πράξεις,
εὖ ἢ κακῶς χαίρειν ἢ λυπεῖσθαι. ἔτι δὲ χαλεπώτερον ἡδονῇ
» μάχεσθαι ἢ θυμῷ, καθάπερ φησὶν Ἡράκλειτος, περὶ δὲ
» τὸ χαλεπώτερον ἀεὶ καὶ τέχνη γίνεται καὶ ἀρετή. καὶ γὰρ
τὸ εὖ, βέλτιον ἐν τούτῳ, ὥστε καὶ διὰ τοῦτο περὶ ἡδονὰς
καὶ λύπας πᾶσα ἡ πραγματεία, καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ 1
πολιτικῇ. ὁ μὲν γὰρ εὖ τούτοις χρώμενος, ἀγαθὸς ἔσται,
ὁ δὲ κακῶς, κακός. ὅτι μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ περὶ ἡδονὰς
καὶ λύπας, καὶ ὅτι ἐξ ὧν γίνεται ὑπὸ τούτων καὶ αὔξεται
καὶ φθείρεται, μὴ ὡσαύτως γινομένων, καὶ ὅτι ἐξ ὧν ἐγέ-
4. νετο περὶ ταῦτα καὶ ἐνεργεῖ, εἰρήσθω. Ἀπορήσειε δ' ἄν
τις, πῶς λέγομεν, ὅτι δεῖ τὰ μὲν δίκαια πράττοντας, δι-
καίους γίνεσθαι, τὰ δὲ σώφρονα, σώφρονας. εἰ γὰρ πράτ-
τουσι τὰ δίκαια καὶ τὰ σώφρονα, ἤδη εἰσὶ δίκαιοι καὶ σώ- 2
φρονες, ὥσπερ οἱ τὰ γραμματικὰ καὶ μουσικὰ, γραμμα-
τικοὶ καὶ μουσικοί. ἢ οὐδὲ ἐπὶ τῶν τεχνῶν οὕτως ἔχει. ἐν-
δέχεται γὰρ γραμματικόν τι ποιῆσαι καὶ ἀπὸ τύχης, καὶ
ἄλλου ὑποθεμένου. τότε οὖν ἔσται γραμματικὸς, ἐὰν
καὶ γραμματικόν τι ποιήσῃ, καὶ γραμματικῶς. τοῦτο δ' ἐστὶ
τὸ κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ γραμματικήν. ἔτι οὐδὲ ὅμοιόν ἐστιν
ἐπί τε τῶν τεχνῶν, καὶ τῶν ἀρετῶν, τὰ μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν
τεχνῶν γινόμενα, τὸ εὖ ἔχει ἐν ἑαυτοῖς. ἀρκεῖ οὖν ταῦ- 3
τά πως ἔχοντα γενέσθαι, τὰ δὲ κατὰ τὰς ἀρετὰς γινό-
μενα, οὐκ ἐὰν αὐτά πως ἔχῃ, δικαίως ἢ σωφρόνως πράτ-
τεται, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὁ πράττων πῶς ἔχων, πράττῃ, πρῶ-
τον μὲν, ἐὰν εἰδὼς, ἔπειτ', ἐὰν προαιρούμενος, καὶ προαι-
ρούμενος, δι' αὐτά. τὸ δὲ τρίτον, καὶ ἐὰν βεβαίως καὶ ἀμε-
τακινήτως ἔχων, πράττῃ. ταῦτα δὲ πρὸς μὲν τὸ τὰς ἄλλας
τέχνας ἔχειν, οὐ συναριθμεῖται, πλὴν αὐτὸ τὸ εἰδέναι,
πρὸς δὲ τὸ τὰς ἀρετὰς, τὸ μὲν εἰδέναι, μικρὸν ἢ οὐδὲν ἰσχύει, 4

τὰ δ᾽ ἄλλα, μικρὸν, ἀλλὰ τὸ πᾶν δύναται. ἅπερ καὶ ἐκ τοῦ
πολλάκις πράττειν τὰ δίκαια καὶ τὰ σώφρονα, περιγίνεται.
τὰ μὲν οὖν πράγματα, δίκαια καὶ σώφρονα λέγεται, ὅταν
ᾖ τοιαῦτα, οἷα ἂν ὁ δίκαιος ἢ ὁ σώφρων πράξειε. δίκαιος δὲ
καὶ σώφρων ἐστὶν, οὐχ ὁ ταῦτα πράττων, ἀλλὰ καὶ ὁ οὕτω
πράττων, ὡς οἱ δίκαιοι καὶ οἱ σώφρονες πράττουσιν. εὖ οὖν
λέγεται, ὅτι ἐκ τοῦ τὰ δίκαια πράττειν ὁ δίκαιος γίνεται, καὶ
1 ἐκ τοῦ τὰ σώφρονα, ὁ σώφρων. ἐκ δὲ τοῦ μὴ πράττειν ταῦτα,
οὐδεὶς ἂν οὐδὲ μελλήσειε γενέσθαι ἀγαθός. ἀλλ᾽ οἱ πολλοὶ,
ταῦτα μὲν οὐ πράττουσιν. ἐπὶ δὲ τὸν λόγον καταφεύγον-
τες, οἴονται φιλοσοφεῖν, καὶ οὕτως ἔσεσθαι σπουδαῖοι, ὅ-
μοιόν τι ποιοῦντες τοῖς κάμνουσιν. οἳ τῶν ἰατρῶν ἀκούουσι
μὲν ἐπιμελῶς, ποιοῦσι δ᾽ οὐδὲν τῶν προσταττομένων. ὥσπερ
οὖν οὐδ᾽ ἐκεῖνοι εὖ ἕξουσι τὸ σῶμα οὕτω θεραπευόμενοι, οὐ-
δ᾽ οὗτοι τὴν ψυχὴν, οὕτω φιλοσοφοῦντες. Μετὰ δὲ
2 ταῦτα τί ἐστιν ἡ ἀρετὴ, σκεπτέον. ἐπεὶ οὖν τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γι-
γνόμενα τρία ἐστὶ, πάθη, δυνάμεις, ἕξεις, τούτων τι ἂν εἴη ἡ
ἀρετή; λέγω δὲ πάθη μὲν, ἐπιθυμίαν, ὀργὴν, φόβον, θρά-
σος, φθόνον, χαρὰν, φιλίαν, μῖσος, πόθον, ζῆλον, ἔλεος.
ὅλως οἷς ἕπεται ἡδονὴ ἢ λύπη. δυνάμεις δὲ, καθ᾽ ἃς πα-
θητικοὶ τούτων λεγόμεθα. οἷον καθ᾽ ἃς δυνατοὶ ὀργισθῆναι,
ἢ λυπηθῆναι, ἢ ἐλεῆσαι. ἕξεις δὲ, καθ᾽ ἃς πρὸς τὰ πάθη, ἔ-
χομεν εὖ ἢ κακῶς. οἷον πρὸς τὸ ὀργισθῆναι. εἰ μὲν σφο-
3 δρῶς ἢ ἀνειμένως, κακῶς ἔχομεν, εἰ δὲ μέσως, εὖ. ὁμοί-
ως δὲ καὶ πρὸς τὰ ἄλλα. πάθη μὲν οὖν οὐκ εἰσὶν, οὔθ᾽
αἱ ἀρεταὶ, οὔθ᾽ αἱ κακίαι, ὅτι οὐ λεγόμεθα κατὰ τὰ πά-
θη σπουδαῖοι ἢ φαῦλοι. κατὰ δὲ τὰς ἀρετὰς ἢ τὰς κακίας,
λεγόμεθα. καὶ ὅτι κατὰ μὲν τὰ πάθη, οὔτ᾽ ἐπαινούμε-
θα, οὔτε ψεγόμεθα, οὐ γὰρ ἐπαινεῖται ὁ φοβούμενος, οὐ-
δὲ ὁ ὀργιζόμενος. οὐδὲ ψέγεται, ὁ ἁπλῶς ὀργιζόμενος, ἀλ-
λ᾽ ὁ πῶς. κατὰ δὲ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας, ἐπαινούμε-
4 θα ἢ ψεγόμεθα. ἔτι ὀργιζόμεθα μὲν καὶ φοβούμεθα ἀπροαι-

ρέτως, αἱ δ' ἀρεταὶ, προαιρέσεις τινὲς, ἢ οὐκ ἄνευ προαιρέ-
σεως. πρὸς δὲ τούτοις, κατὰ μὲν τὰ πάθη, κινεῖσθαι λεγόμε-
θα. κατὰ δὲ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας, οὐ κινεῖσθαι, ἀλλὰ δια-
κεῖσθαί πως. διὰ ταῦτα δὲ, οὐδὲ δυνάμεις εἰσίν, οὔτε γὰρ ἀγα-
θοὶ λεγόμεθα τῷ δύνασθαι πάσχειν ἁπλῶς, οὔτε κακοὶ, οὔ-
τ' ἐπαινούμεθα, οὔτε ψεγόμεθα. καὶ ἔτι δυνατοὶ μὲν ἐσμὲν,
φύσει, ἀγαθοὶ δὲ ἢ κακοὶ οὐ γινόμεθα, φύσει. εἴπομεν δὲ πε
ρὶ τούτου πρότερον. εἰ οὖν μήτε πάθη εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ, μήτε 1
δυνάμεις, λείπεται ἕξεις αὐτὰς εἶναι. ὅ, τι μὲν οὖν ἐστὶ τῷ γέ-
νει ἡ ἀρετὴ, εἴρηται. δεῖ δὲ μὴ μόνον οὕτως εἰπεῖν ὅτι ἕξις, ἀλ-
λὰ καὶ ποία τις. ῥητέον οὖν, ὅτι πᾶσα ἀρετὴ οὗ ἂν ᾖ ἀρετὴ,
αὐτό τε εὖ ἔχον ἀποτελεῖ, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ οὐ ἀποδίδωσιν.
οἷον ἡ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετὴ, τόν τε ὀφθαλμὸν σπουδαῖον
ποιεῖ, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, τῇ γὰρ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετῇ εὖ ὁρῶ-
μεν. ὁμοίως ἡ τοῦ ἵππου ἀρετὴ, ἵππον τε σπουδαῖον ποιεῖ καὶ
ἀγαθὸν δραμεῖν καὶ ἐνεγκεῖν τὸν ἐπιβάτην καὶ μεῖναι τοὺς πολε- 2
μίους. εἰ δὴ τοῦτ' ἐπὶ πάντων οὕτως ἔχει, καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου
ἀρετὴ εἴη ἂν ἕξις, ἀφ' ἧς ἀγαθὸς ἄνθρωπος γίνεται, καὶ ἀφ' ἧς
εὖ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἀποδώσει. πῶς δὲ τοῦτ' ἔσται, ἤδη μὲν εἰρή-
καμεν. ἔτι δὲ καὶ ὧδε ἔσται φανερὸν, ἐὰν θεωρήσωμεν, ποία τις
ἐστὶν ἡ φύσις αὐτῆς. ἐν παντὶ δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῷ, ἔστι λα-
βεῖν, τὸ μὲν, πλεῖον, τὸ δ', ἔλαττον, τὸ δ', ἴσον. καὶ ταῦτα, ἢ κα-
τ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἢ πρὸς ἡμᾶς. τὸ δ' ἴσον μέσον τι ὑπερβο-
λῆς καὶ ἐλλείψεως. λέγω δὲ τοῦ μὲν πράγματος μέσον, τὸ 3
ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅπερ ἐστὶν ἓν καὶ ταυτὸ
πᾶσι. πρὸς ἡμᾶς δὲ, ὃ μήτε πλεονάζει, μήτε ἐλλείπει, τοῦτο
δὲ οὐχ ἕν, οὐδὲ τὸ αὐτὸ πᾶσι. οἷον εἰ τὰ δέκα, πολλὰ, τὰ δὲ δύο,
ὀλίγα. τὰ ἓξ μέσα λαμβάνουσι κατὰ τὸ πρᾶγμα. ἴσως γάρ
ὑπερέχει τε καὶ ὑπερέχεται. τοῦτο δὲ μέσον ἐστὶ κατὰ τὴν
ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς, οὐχ οὕτω λη-
πτέον. οὐ γὰρ εἴ τῳ δέκα μνᾶς φαγεῖν, πολὺ, δύο δὲ, ὀλίγον, ὁ
ἀλείπτης ἓξ μνᾶς προστάξειεν, ἔστι γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο πολὺ τῷ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

λημψομένῳ ἢ ὀλίγον, Μίλωνι μὲν γὰρ, ὀλίγον, τῷ δὲ ἀρχομέ-
νῳ τῶν γυμνασίων, πολύ. ὁμοίως ἐπὶ δρόμου καὶ πάλης. οὕ-
» τω δὴ πᾶς ἐπιστήμων τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν φεύ-
» γει. τὸ δὲ μέσον ζητεῖ καὶ τοῦθ' αἱρεῖται. μέσον δὲ, οὐ τὸ τοῦ
πράγματος, ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς. εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη, οὕ-
τω τὸ ἔργον εὖ ἐπιτελεῖ, πρὸς τὸ μέσον βλέπουσα καὶ εἰς
τοῦτο ἄγουσα τὰ ἔργα, ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχου-
1 σιν ἔργοις, ὅτι οὔτ' ἀφελεῖν ἐστιν, οὔτε προσθεῖναι. ὡς τῆς μὲν
» ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως, φθειρούσης τὸ εὖ, τῆς δὲ
» μεσότητος, σωζούσης. οἱ δ' ἀγαθοὶ τεχνῖται ὡς λέγομεν, πρὸς
τοῦτο βλέποντες ἐργάζονται, ἡ δὲ ἀρετὴ, πάσης τέχνης ἀκρι-
βεστέρα καὶ ἀμείνων ἐστὶν, ὥσπερ καὶ ἡ φύσις, τοῦ μέσου ἂν εἴη
στοχαστική. λέγω δὲ τὴν ἠθικήν. αὕτη γάρ ἐστι περὶ πάθη καὶ
πράξεις. ἐν δὲ τούτοις ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέ-
σον, οἷον καὶ φοβηθῆναι, καὶ θαρρῆσαι, καὶ ἐπιθυμῆσαι, καὶ
2 ἀποστραφῆναι, καὶ ὀργισθῆναι, καὶ ἐλεῆσαι, καὶ ὅλως ἡσθῆ-
ναι καὶ λυπηθῆναί ἐστι καὶ μᾶλλον καὶ ἧττον. καὶ ἀμφότερα
οὐκ εὖ. τὸ δ', ὅτε δεῖ, καὶ ἐφ' οἷς, καὶ πρὸς οὕς, καὶ οὗ ἕνε-
κα καὶ ὡς δεῖ, μέσον τε καὶ ἄριστον, ὅπερ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς. ὁ-
μοίως δὲ καὶ περὶ τὰς πράξεις ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις,
καὶ τὸ μέσον. ἡ δὲ ἀρετὴ, περὶ πάθη καὶ πράξεις ἐστίν. ἐν οἷς
ἡ μὲν ὑπερβολὴ, ἁμαρτάνεται, καὶ ἡ ἔλλειψις, ψέγεται. τὸ
δὲ μέσον, ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται. ταῦτα δ' ἄμφω τῆς ἀ-
3 ρετῆς. μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετή, στοχαστική γε οὖσα τοῦ μέ-
σου. ἔτι τὸ μὲν ἁμαρτάνειν, πολλαχῶς ἐστι, τὸ γὰρ κακὸν, τοῦ
ἀπείρου ὡς οἱ Πυθαγόρειοι εἴκαζον, τὸ δ' ἀγαθὸν, τοῦ πεπε-
ρασμένου. τὸ δὲ κατορθοῦν, μοναχῶς. διὸ καὶ τὸ μὲν, ῥᾴδιον,
τὸ δὲ, χαλεπόν. ῥᾴδιον μὲν, τὸ ἀποτυχεῖν τοῦ σκοποῦ. χαλε-
πὸν δὲ, τὸ ἐπιτυχεῖν. καὶ διὰ ταῦτ' οὖν, τῆς μὲν, κακίας, ἡ
» ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔλλειψις. τῆς δὲ ἀρετῆς, ἡ μεσότης.
» Ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἁπλῶς, παντοδαπῶς δὲ κακοί. Ἔστιν ἄρα
4 ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετική, ἐν μεσότητι οὖσα τῇ πρὸς ἡμᾶς,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ὡρισμένῃ λόγῳ. καὶ ὡς ἂν ὁ φρόνιμος ὁρίσειε. μεσότης δὲ
δύο κακιῶν, τῆς μὲν, καθ' ὑπερβολὴν, τῆς δὲ, κατ' ἔλλειψιν.
καὶ ἔτι τῷ τὰς μὲν, ἐλλείπειν, τὰς δ' ὑπερβάλλειν τοῦ δέοντος,
ἔν τε τοῖς πάθεσι καὶ ἐν ταῖς πράξεσι. τὴν δ' ἀρετὴν, τὸ μέ-
σον καὶ εὑρίσκειν καὶ αἱρεῖσθαι. διὸ κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν καὶ
τὸν λόγον, τὸν τί ἦν εἶναι λέγοντα μεσότης ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, κα-
τὰ δὲ τὸ ἄριστον καὶ τὸ εὖ, ἀκρότης. οὐ πᾶσα δ' ἐπιδέχεται
πρᾶξις, οὐδὲ πᾶν πάθος, τὴν μεσότητα, ἔνια γὰρ εὐθὺς ὠνό- 1
μασται συνειλημμένα μετὰ τῆς φαυλότητος. οἷον ἐπιχαιρεκα-
κία, ἀναισχυντία, φθόνος. καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων, μοιχεία, κλο-
πὴ, ἀνδροφονία, πάντα γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, λέγεται
τῷ αὐτὰ φαῦλα εἶναι, ἀλλ' οὐχ αἱ ὑπερβολαὶ αὐτῶν, οὐδὲ
ἐλλείψεις. οὐκ ἔστιν οὖν οὐδέποτε περὶ αὐτὰ κατορθοῦν, ἀλ-
λ' ἀεὶ ἁμαρτάνειν. οὐδ' ἔστι τὸ εὖ ἢ μὴ εὖ περὶ τὰ τοιαῦτα,
ἐν τῷ, ἣν δεῖ, καὶ ὅτε, καὶ ὡς μοιχεύειν. ἀλλ' ἁπλῶς τὸ ποι-
εῖν ὁτιοῦν τούτων, ἁμαρτάνειν ἐστίν. ὅμοιον οὖν τὸ ἀξιοῦν καὶ 2
περὶ τὸ ἀδικεῖν, καὶ δειλαίνειν καὶ ἀκολασταίνειν εἶναι μεσό-
τητα καὶ ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν, ἔσται γὰρ οὕτω γε ὑπερ-
βολῆς καὶ ἐλλείψεως, μεσότης, καὶ ὑπερβολῆς, ὑπερβο-
λὴ, καὶ ἔλλειψις, ἐλλείψεως. ὥσπερ δὲ σωφροσύνης καὶ ἀν-
δρείας οὐκ ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, διὰ τὸ, τὸ μέσον εἶ-
ναί πως ἄκρον, οὕτως οὐδὲ ἐκείνων μεσότης, οὐδὲ ὑπερ-
βολὴ καὶ ἔλλειψις, ἀλλ' ὡς ἂν πράττηται ἁμαρτάνεται. ὅ-
λως γὰρ οὔθ' ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως μεσότης ἐστίν. οὐδὲ 3
μεσότητος ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις. Δεῖ δὲ τοῦτο μὴ
μόνον καθόλου λέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς καθ' ἕκαστα ἐφαρ-
μόττειν, ἐν γὰρ τοῖς περὶ τὰς πράξεις λόγοις, οἱ μὲν καθόλου,
κενώτεροί εἰσιν. οἱ δὲ ἐπὶ μέρους, ἀληθινώτεροι. περὶ γὰρ τὰ
καθ' ἕκαστα αἱ πράξεις. δέον δὲ ἐπὶ τούτων συμφωνεῖν. ληπτέον
οὖν ταῦτα ἐκ τῆς διαγραφῆς. περὶ μὲν οὖν φόβους καὶ θάρ-
ρη, ἀνδρεία μεσότης. τῶν δ' ὑπερβαλλόντων, ὁ μὲν τῇ ἀφο-
βίᾳ, ἀνώνυμος. (πολλὰ δ' ἐστὶν ἀνώνυμα) ὁ δ' ἐν τῷ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

θαρρεῖν ὑπερβάλλων, θρασύς. ὁ δὲ τῷ μὲν φοβεῖσθαι, ὑπερβάλλων, τῷ δὲ θαρρεῖν, ἐλλείπων, δειλός. περὶ ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας οὐ πάσας, ἧττον δὲ καὶ περὶ τὰς λύπας, μεσότης μὲν, σωφροσύνη. ὑπερβολὴ δὲ, ἀκολασία. ἐλλείποντες δὲ περὶ τὰς ἡδονὰς, οὐ πάνυ γίγνονται. διόπερ οὐδ' οὔχι ὀνόματος τετυχήκασιν. ἔστωσαν δὲ ἀναίσθητοι. περὶ δὲ δόσιν χρημάτων καὶ λῆψιν, μεσότης μὲν ἐλευθεριότης, ὑπερβολὴ δὲ καὶ ἔλ-

1 λειψις, ἀσωτία καὶ ἀνελευθερία. ἐναντίως δὲ αὐταῖς ὑπερβάλλουσι καὶ ἐλλείπουσιν, ὁ μὲν γὰρ ἄσωτος, ἐν μὲν προέσει, ὑπερβάλλει, ἐν δὲ λήψει, ἐλλείπει. ὁ δ' ἀνελεύθερος, ἐν μὲν λήψει, ὑπερβάλλει, ἐν δὲ προέσει, ἐλλείπει. νῦν μὲν οὖν τύπῳ καὶ ἐπὶ κεφαλαίῳ λέγομεν, ἀρκούμενοι αὐτῷ τούτῳ. ὕστερον δ' ἀκριβέστερον περὶ αὐτῶν διορισθήσεται. περὶ δὲ τὰ χρήματά εἰσι, καὶ ἄλλαι διαθέσεις. μεσότης μὲν, μεγαλοπρέπεια, ὁ γὰρ μεγαλοπρεπὴς, διαφέρει ἐ-

2 λευθερίου, ὁ μὲν γὰρ, περὶ μεγάλα, ὁ δὲ, περὶ μικρά. ὑπερβολὴ δὲ ἀπειροκαλία καὶ βαναυσία, ἔλλειψις δὲ, μικροπρέπεια. διαφέρουσι δὲ αὗται τῶν περὶ τὴν ἐλευθεριότητα. ᾧ δὲ διαφέρουσιν, ὕστερον ῥηθήσεται. περὶ δὲ τιμὴν καὶ ἀτιμίαν, μεσότης μὲν, μεγαλοψυχία, ὑπερβολὴ δὲ, χαυνότης τις λεγομένη. ἔλλειψις δὲ, μικροψυχία. ὡς δὲ λέγομεν ἔχειν πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν τὴν ἐλευθεριότητα, περὶ μικρὰ διαφέρουσαν, οὕτως ἔχει τις καὶ πρὸς τὴν

3 μεγαλοψυχίαν περὶ τιμὴν οὖσαν μεγάλην, αὐτὴ περὶ μικρὰν οὖσα. ἔστι γὰρ ὡς δεῖ ὀρέγεσθαι τιμῆς, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ ἧττον. λέγεται δ' ὁ μὲν ὑπερβάλλων ταῖς ὀρέξεσι, φιλότιμος, ὁ δ' ἐλλείπων, ἀφιλότιμος. ὁ δὲ μέσος, ἀνώνυμος. ἀνώνυμοι δὲ καὶ αἱ διαθέσεις. πλὴν ἡ τοῦ φιλοτίμου, φιλοτιμία. ὅθεν ἐπιδικάζονται οἱ ἄκροι τῆς μέσης χώρας. καὶ ἡμεῖς δὲ, ἔστι μὲν, ὅτε τὸν μέσον φιλότιμον καλοῦμεν. ἔστι δ' ὅτε, ἀφιλότιμον. καὶ ἔστιν, ὅτε μὲν ἐ-

4 παινοῦμεν τὸν φιλότιμον, ἔστι δ' ὅτε, τὸν ἀφιλότιμον. δι'

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τίνα δ' αἰτίαν ταῦτα ποιοῦμεν, ἐν τοῖς ἑξῆς ῥηθήσεται. νῦν δὲ
περὶ τῶν λοιπῶν λέγωμεν κατὰ τὸν ὑφηγημένον τρόπον. ἔστι
δὲ καὶ περὶ ὀργὴν, ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ μεσότης.
σχεδὸν δὲ ἀνωνύμων ὄντων αὐτῶν, τὸν μέσον πρᾶον λέγοντες, τὴν μεσότητα, πρᾳότητα καλέσωμεν. τῶν δ' ἄκρων, ὁ
μὲν ὑπερβάλλων, ὀργίλος ἔστω, ἡ δὲ κακία, ὀργιλότης. ὁ δ' ἐλλείπων, ἀόργητός τις. ἡ δ' ἔλλειψις, ἀοργησία. εἰσὶ δὲ καὶ
ἄλλαι τρεῖς μεσότητες, ἔχουσαι μὲν τινα ὁμοιότητα πρὸς ἀλ- 1
λήλας, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων. πᾶσαι μὲν γάρ εἰσι περὶ
λόγων καὶ πράξεων κοινωνίαν, διαφέρουσι δὲ, ὅτι ἡ μὲν ἐστι
περὶ τὸ ἀληθὲς τὸ ἐν αὐτοῖς, αἱ δὲ, περὶ τὸ ἡδύ. τούτου δὲ,
τὸ μὲν, ἐν παιδιᾷ, τὸ δὲ, ἐν πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν βίον. ῥητέον
» οὖν καὶ περὶ τούτων, ἵνα μᾶλλον κατίδωμεν, ὅτι ἐν πᾶσιν ἡ
» μεσότης ἐπαινετόν. τὰ δ' ἄκρα, οὔτε ὀρθὰ, οὔτε ἐπαινετὰ,
ἀλλὰ ψεκτά. ἔστι μὲν οὖν καὶ τούτων τὰ πλείω ἀνώνυμα.
πειρατέον δ', ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, αὐτοὺς ὀνοματο- 2
ποιεῖν, σαφηνείας ἕνεκεν καὶ τοῦ εὐπαρακολουθήτου. περὶ
μὲν οὖν τὸ ἀληθὲς, ὁ μὲν μέσος, ἀληθής τις. καὶ ἡ μεσότης,
ἀλήθεια λεγέσθω. ἡ δὲ προσποίησις, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ μεῖζον, ἀλαζονεία, καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν, ἀλαζών, ἡ δὲ ἐπὶ τὸ ἔλαττον, εἰρωνεία
καὶ εἴρων. περὶ δὲ τὸ ἡδὺ, τὸ μὲν ἐν παιδιᾷ, ὁ μὲν μέσος, εὐ-
τράπελος. καὶ ἡ διάθεσις εὐτραπελία. ἡ δ' ὑπερβολὴ, βωμο-
λοχία. καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν, βωμολόχος. ὁ δ' ἐλλείπων, ἄγροι-
κός τις. καὶ ἡ ἕξις, ἀγροικία. περὶ δὲ τὸ λοιπὸν ἡδὺ, τὸ ἐν τῷ 3
βίῳ, ὁ μὲν ὡς δεῖ ἡδὺς ὤν, φίλος. καὶ ἡ μεσότης, φιλία. ὁ δ'
ὑπερβάλλων, εἰ μὲν οὐδενὸς ἕνεκα, ἄρεσκος, εἰ δ' ὠφελείας
τῆς αὑτοῦ, κόλαξ, ὁ δ' ἐλλείπων καὶ ἐν πᾶσιν ἀηδὴς, δύσε-
ρίς τις καὶ δύσκολος. εἰσὶ δὲ καὶ ἐν τοῖς πάθεσι καὶ ἐν τοῖς
περὶ τὰ πάθη, μεσότητες, ἡ γὰρ αἰδὼς, ἀρετὴ μὲν οὐκ ἔστιν.
ἐπαινεῖται δὲ καὶ ὁ αἰδήμων. καὶ γὰρ ἐν τούτοις, ὁ μὲν, λέγε-
ται μέσος, ὁ δ' ὑπερβάλλων, ὡς καταπλὴξ, ὁ πάντα αἰ-
δούμενος, ὁ δ' ἐλλείπων, ἢ ὁ μὴ δὲ ὅλως, ἀναίσχυντος, ὁ δὲ μέ- 4

σος, ἀιδήμων. νέμεσις δὲ, μεσότης φθόνου καὶ ἐπιχαιρεκα-
κίας. εἰσὶ δὲ περὶ λύπην καὶ ἡδονὴν, τὰς ἐπὶ τοῖς συμβαίνου-
σι τοῖς πέλας γινομένας. ὁ μὲν γὰρ νεμεσητικὸς, λυπεῖ-
ται ἐπὶ τοῖς ἀναξίως εὖ πράττουσιν. ὁ δὲ φθονερὸς, ὑπερ-
βάλλων τοῦτον, ἐπὶ πᾶσι λυπεῖται, ὁ δ' ἐπιχαιρέκακος τοσοῦ
τον ἐλλείπει τοῦ λυπεῖσθαι, ὥστε καὶ χαίρειν. ἀλλὰ περὶ μὲν
τούτων, καὶ ἄλλοθι καιρὸς ἔσται. περὶ δὲ δικαιοσύνης,
1 ἐπεὶ οὐχ ἁπλῶς λέγεται, μετὰ ταῦτα διελόμενοι, περὶ ἑκα-
τέρας ἐροῦμεν, πῶς μεσότητές εἰσιν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ
τῶν λογικῶν ἀρετῶν. Τριῶν δὲ διαθέσεων οὐσῶν, δύο 8
μὲν κακιῶν, τῆς μὲν, καθ' ὑπερβολὴν, τῆς δὲ κατ' ἔλλειψιν,
μιᾶς δὲ ἀρετῆς, τῆς μεσότητος, πᾶσαι πάσαις ἀντίκειν-
ταί πως. αἱ μὲν γὰρ ἄκραι, καὶ τῇ μέσῃ καὶ ἀλλήλαις ἐναν-
τίαι εἰσίν. ἡ δὲ μέση, ταῖς ἄκραις. ὥσπερ γὰρ τὸ ἴσον, πρὸς
μὲν τὸ ἔλαττον, μεῖζον, πρὸς δὲ τὸ μεῖζον, ἔλαττον, οὕτως αἱ
2 μέσαι ἕξεις πρὸς μὲν τὰς ἐλλείψεις, ὑπερβάλλουσι. πρὸς
δὲ τὰς ὑπερβολὰς, ἐλλείπουσιν, ἔν τε τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς
πράξεσιν, ὁ γὰρ ἀνδρεῖος, πρὸς μὲν τὸν δειλὸν, θρασὺς φαί
νεται, πρὸς δὲ τὸν θρασὺν, δειλός. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ σώφρων
πρὸς μὲν τὸν ἀναίσθητον, ἀκόλαστος, πρὸς δὲ τὸν ἀκόλαστον,
ἀναίσθητος. ὁ δ' ἐλευθέριος, πρὸς μὲν τὸν ἀνελεύθερον, ἄ-
σωτος, πρὸς δὲ τὸν ἄσωτον, ἀνελεύθερος. διὸ καὶ ἀπωθοῦν
ται τὸ μέσον οἱ ἄκροι ἑκάτερος πρὸς ἑκάτερον, καὶ καλοῦ-
3 σι τὸν ἀνδρεῖον, ὁ μὲν δειλὸς, θρασύν. ὁ δὲ θρασὺς, δειλόν.
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἀνάλογον. οὕτω δ' ἀντικειμένων ἀλλή-
λοις τούτων, πλείστη ἐναντιότης ἐστὶ τοῖς ἄκροις πρὸς ἄλλη-
λα, ἢ πρὸς τὸ μέσον, πορρωτέρω γὰρ ταῦτα ἀφέστηκεν ἀλ-
λήλων, ἢ τοῦ μέσου. ὥσπερ τὸ μέγα, τοῦ μικροῦ. καὶ τὸ μι-
κρὸν, τοῦ μεγάλου, ἢ ἄμφω τοῦ ἴσου. ἔτι πρὸς μὲν τὸ μέσον ἐ-
» νίοις ἄκροις, ὁμοιότης τις φαίνεται, ὡς τῇ θρασύτητι πρὸς
» τὴν ἀνδρείαν. καὶ τῇ ἀσωτίᾳ, πρὸς τὴν ἐλευθεριότητα. τοῖς
4 δὲ ἄκροις πρὸς ἄλληλα, πλείστη ἀνομοιότης. τὰ δὲ πλεῖστον

ἀπέχοντα ἀλλήλων, ἐναντία ὁρίζονται. ὥστε καὶ μᾶλλον ἐ-
ναντία, τὰ πλεῖον ἀπέχοντα. πρὸς δὲ τὸ μέσον ἀντίκειται, ἐ-
φ' ὧν μὲν, μᾶλλον ἡ ἔλλειψις, ἐφ' ὧν δὲ, ἡ ὑπερβολή. οἷον ἀν-
δρείᾳ μὲν, οὐχ ἡ θρασύτης, ὑπερβολὴ οὖσα, ἀλλ' ἡ δειλία,
ἔλλειψις οὖσα. τῇ δὲ σωφροσύνῃ, οὐχ ἡ ἀναισθησία, ἔνδεια
οὖσα, ἀλλ' ἡ ἀκολασία, ὑπερβολὴ οὖσα. διὰ δύο δ' αἰτίας τοῦ
το συμβαίνει. μίαν μὲν, τὴν ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος, τῷ γὰρ
ἐγγύτερον εἶναι καὶ ὁμοιότερον τὸ ἕτερον ἄκρον τῷ μέσῳ, 1
οὐ τοῦτο, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀντιτίθεμεν μᾶλλον. οἷον ἐπεὶ ὁ-
μοιότερον εἶναι δοκεῖ τῇ ἀνδρείᾳ, ἡ θρασύτης καὶ ἐγγύτερον,
ἀνομοιότερον δὲ, ἡ δειλία, ταύτην μᾶλλον ἀντιτίθεμεν, τὰ
γὰρ ἀπέχοντα πλεῖον τοῦ μέσου, ἐναντιώτερα δοκεῖ εἶναι. μία
μὲν οὖν αἰτία αὕτη ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος. ἑτέρα δὲ ἐξ ἡ-
μῶν αὐτῶν, πρὸς ἃ γὰρ αὐτοὶ μᾶλλον πεφύκαμέν πως, ταῦ-
τα μᾶλλον ἐναντία τῷ μέσῳ, φαίνεται. οἷον, αὐτοὶ μᾶλλον πε
φύκαμεν πρὸς τὰς ἡδονάς. διὸ εὐκατάφοροι ἐσμὲν πρὸς ἀκο 2
λασίαν, ἢ πρὸς κοσμιότητα. ταῦτ' οὖν μᾶλλον ἐναντία λέ-
γομεν, πρὸς ἃ ἡ ἐπίδοσις μᾶλλον γίνεται. καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀκο-
9 λασία, ὑπερβολὴ οὖσα, ἐναντιωτέρα ἐστὶ τῇ σωφροσύνῃ. ὅτι
μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ ἡ ἠθικὴ μεσότης, καὶ πῶς, καὶ ὅτι μεσό-
της δύο κακιῶν, τῆς μὲν, καθ' ὑπερβολήν, τῆς δὲ, κατ' ἔλλει-
ψιν, καὶ ὅτι τοιαύτη ἐστὶ διὰ τὸ στοχαστικὴ τοῦ μέσου εἶναι, τοῦ ἐν
τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς πράξεσιν, ἱκανῶς εἴρηται. διὸ καὶ ἔργον
ἐστὶ σπουδαῖον εἶναι, ἐν ἑκάστῳ γὰρ τὸ μέσον λαβεῖν, ἔργον. οἷον 3
κύκλου τὸ μέσον οὐ παντός, ἀλλὰ τοῦ εἰδότος. οὕτω δὲ, καὶ τὸ
μὲν ὀργισθῆναι, παντὸς καὶ ῥᾴδιον καὶ τὸ δοῦναι ἀργύριον
καὶ δαπανῆσαι. τὸ δ' ᾧ, καὶ ὅσον, καὶ ὅτε, καὶ οὗ ἕνεκα, καὶ ὡς
οὐκ ἔτι παντός, οὐδὲ ῥᾴδιον. διόπερ ἐστὶ τὸ εὖ, καὶ σπάνιον, καὶ
ἐπαινετόν, καὶ καλόν. διὸ δεῖ τὸν στοχαζόμενον τοῦ μέσου, πρῶ-
» τον μὲν ἀποχωρεῖν τοῦ μᾶλλον ἐναντίου, καθάπερ καὶ ἡ Κα-
» λυψὼ παραινεῖ τό, τοῦ μὲν καπνοῦ κύματος ἐκτὸς ἔεργε νῆα.
τῶν γὰρ ἄκρων, τὸ μὲν ἐστὶν ἁμαρτωλότερον, τὸ δὲ, ἧττον. ἐπεὶ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

οὖν τοῦ μέσου τυχεῖν ἄκρως χαλεπόν, κατὰ τὸν δεύτερον φα
σὶ πλοῦν, τὰ ἐλάχιστα ληπτέον τῶν κακῶν. τοῦτο δ' ἔσται μά-
λιστα τοῦτον τὸν τρόπον, ὃν λέγομεν. σκοπεῖν δὲ δεῖ πρὸς ἃ καὶ
αὐτοὶ εὐκατάφοροί ἐσμεν. ἄλλοι γὰρ πρὸς ἄλλα πεφύκαμεν.
τοῦτο δ' ἔσται γνώριμον, ἐκ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης, τῆς γινο
μένης περὶ ἡμᾶς. εἰς τοὐναντίον δ' ἑαυτοὺς ἀφέλκειν δεῖ. πο-
λὺ γὰρ ἀπαγαγόντες τοῦ ἁμαρτάνειν, εἰς τὸ μέσον ἥξομεν. ὅ-
1 περ οἱ τὰ διεστραμμένα τῶν ξύλων ὀρθοῦντες, ποιοῦσιν, ἐν
παντὶ δὲ μάλιστα φυλακτέον τὸ ἡδὺ καὶ τὴν ἡδονήν. οὐ γὰρ
ἀδέκαστοι κρίνομεν αὐτήν. ὅπερ οὖν οἱ δημογέροντες ἔπαθον
πρὸς τὴν Ἑλένην, τοῦτο δεῖ παθεῖν καὶ ἡμᾶς πρὸς τὴν ἡδο-
νήν, καὶ ἐν πᾶσι τὴν ἐκείνων ἐπιλέγειν φωνήν. οὕτω γὰρ αὐ-
τὴν ἀποπεμπόμενοι, ἧττον ἁμαρτησόμεθα. ταῦτ' οὖν ποιοῦν-
τες ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, μάλιστα δυνησόμεθα τοῦ μέσου
τυγχάνειν. χαλεπὸν δ' ἴσως τοῦτο καὶ μάλιστ' ἐν τοῖς καθ' ἕκα-
2 στον, οὐ γὰρ ῥᾴδιον διορίσαι, πῶς, καὶ τίσι, καὶ ἐπὶ ποίοις, καὶ
πόσον χρόνον ὀργιστέον. καὶ γὰρ ἡμεῖς ὁτὲ μὲν, τοὺς ἐλλείπον-
τας ἐπαινοῦμεν καὶ πράους φαμέν. ὁτὲ δὲ, τοὺς χαλεπαίνον-
τας, ἀνδρώδεις ἀποκαλοῦμεν. ἀλλ' ὁ μὲν μικρὸν τοῦ εὖ πα-
ρεκβαίνων, οὐ ψέγεται, οὔτ' ἐπὶ τὸ μᾶλλον, οὔτ' ἐπὶ τὸ ἧττον.
ὁ δὲ πλέον, οὗτος γὰρ οὐ λανθάνει. ὁ δὲ μέχρι τίνος, καὶ ἐπὶ
πόσον ψεκτὸς, οὐ ῥᾴδιον τῷ λόγῳ ἀφορίσαι. οὐδὲ γὰρ ἄλλο
οὐδὲν τῶν αἰσθητῶν. τὰ δὲ τοιαῦτα, ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, καὶ ἐν
3 τῇ αἰσθήσει ἡ κρίσις. τὸ μὲν ἄρα τοσοῦτον δηλοῖ, ὅτι ἡ
μέση ἕξις ἐν πᾶσιν ἐπαινετή. ἀποκλίνειν δὲ δεῖ, ὁ-
τὲ μὲν, ἐπὶ τὴν ὑπερβολήν, ὁτὲ δὲ, ἐπὶ
τὴν ἔλλειψιν. οὕτω γὰρ ῥᾷστα τοῦ μέ-
σου καὶ τοῦ εὖ, τευξόμεθα.

ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ Β΄.

4

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ, ΤΟ΄ Β΄.

ΤῊΣ ἀρετῆς δὴ περὶ πάθη τε καὶ πράξεις
οὔσης, καὶ ἐν μὲν τοῖς ἑκουσίοις ἐπαίνων καὶ
ψόγων γινομένων, ἐν δὲ τοῖς ἀκουσίοις συγγνώ
μης, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐλέου, τὸ ἑκούσιον καὶ ἀ- 1
κούσιον ἀναγκαῖον ἴσως διορίσαι τοῖς περὶ
ἀρετῆς ἐπισκοποῦσι. χρήσιμον δὲ καὶ τοῖς νο
μοθετοῦσι πρός τε τὰς τιμὰς καὶ τὰς κολάσεις. δοκεῖ δὲ ἀ-
κούσια εἶναι τὰ βίᾳ ἢ δι' ἄγνοιαν γινόμενα. βίαιον δὲ, οὗ ἡ ἀρ
χὴ ἔξωθεν, τοιαύτη οὖσα, ἐν ᾗ μηδὲν συμβάλλεται ὁ πράτ-
των, ἢ ὁ πάσχων. οἷον εἰ πνεῦμα κομίσαι ποι, ἢ ἄνθρωποι κύ-
ριοι ὄντες. ὅσα δὲ διὰ φόβον μειζόνων κακῶν πράττεται, ἢ διὰ
καλόν τι. οἷον εἰ τύραννος προστάττοι αἰσχρόν τι πρᾶξαι, κύ- 2
ριος ὢν γονέων καὶ τέκνων, καὶ πράξαντος μὲν, σώζοιντο, μὴ
πράξαντος δὲ, ἀποθνήσκοιεν, ἀμφισβήτησιν ἔχει, πότερον ἀ-
κούσιά ἐστιν ἢ ἑκούσια. τοιοῦτον δέ τι συμβαίνει καὶ περὶ τὰς
ἐν τοῖς χειμῶσιν ἐκβολάς. ἁπλῶς μὲν γὰρ, οὐδεὶς ἀποβάλλε
ται ἑκών. ἐπὶ σωτηρίᾳ δὲ αὑτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν, ἅπαντες οἱ
νοῦν ἔχοντες. μικταὶ μὲν οὖν εἰσιν αἱ τοιαῦται πράξεις, ἐοίκα
σι δὲ μᾶλλον ἑκουσίοις, αἱρεταὶ γάρ εἰσι τότε ὅτε πράττον-
ται. τὸ δὲ τέλος τῆς πράξεως, κατὰ τὸν καιρόν ἐστι. καὶ τὸ ἑ- 3
κούσιον δὴ καὶ τὸ ἀκούσιον ὅτε πράττει, λεκτέον. πράττει δὲ
ἑκών. καὶ γὰρ ἡ ἀρχὴ τοῦ κινεῖν τὰ ὀργανικὰ μέρη, ἐν ταῖς
τοιαύταις πράξεσιν, ἐν αὐτῷ ἐστι. ὧν δ' ἐν αὐτῷ ἡ ἀρχὴ, ἐπ'-
αὐτῷ καὶ τὸ πράττειν καὶ μή. ἑκούσια δὴ τὰ τοιαῦτα. ἁπλῶς
δ' ἴσως ἀκούσια. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἕλοιτο καθ' αὑτὸ τῶν τοιού-
των οὐδέν. ἐπὶ ταῖς πράξεσι δὲ ταῖς τοιαύταις ἐνίοτε καὶ ἐ-
παινοῦνται, ὅταν αἰσχρόν τι ἢ λυπηρὸν ὑπομένωσιν, ἀντὶ με
γάλων καὶ καλῶν. ἂν δ' ἀνάπαλιν, ψέγονται. τὰ γὰρ αἴσχισθ'- 4

ὑπομεῖναι ἐπὶ μηδενὶ καλῷ ἢ μετρίῳ, φαύλου. ἐπ' ἐνίοις δ'-
ἔπαινος μὲν, οὐ γίνεται. συγγνώμη δὲ, ὅταν διὰ τοιαῦτα πρά-
ξει τις ἃ μὴ δεῖ, ἃ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπερτείνει. καὶ
μηδεὶς ἂν ὑπομείναι. ἔνια δ' ἴσως οὐκ ἔστιν, ἀναγκασθῆναι
ἀλλὰ μᾶλλον ἀποθανατέον, παθόντα τὰ δεινότατα. καὶ γὰρ
τὸν εὐριπίδου ἀλκμαίωνα γελοῖα φαίνεται τὰ ἀναγκάσαντα
μητροκτονῆσαι. ἔστι δὲ χαλεπὸν ἐνίοτε τὸ κρῖναι, ποῖον ἀντὶ
1 ποίου αἱρετέον, καὶ τί ἀντὶ τίνος ὑπομενετέον. ἔτι δὲ χαλε-
πώτερον τὸ ἐμμεῖναι τοῖς γνωσθεῖσιν. ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολύ ἐστι
τὰ μὲν προσδοκώμενα, λυπηρά, τὰ δ' ἀναγκάζονται, αἰσχρά.
ὅθεν ἔπαινοι καὶ ψόγοι γίνονται περὶ τοὺς ἀναγκασθέν-
τας ἢ μή. τὰ δὴ ποῖα, φατέον βίαια; ἢ ἁπλῶς μὲν, ὁπότ' ἂν
ἡ αἰτία ἐν τοῖς ἐκτὸς ᾖ, καὶ ὁ πράττων μηδὲν συμβάλληται. ἃ
δὲ καθ' αὑτὰ μὲν, ἀκούσιά ἐστι, νῦν δὲ καὶ ἀντὶ τῶνδε, αἱρε-
τά, καὶ ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ πράττοντι, καθ' αὑτὰ μὲν, ἀκούσιά ἐ-
2 στι, νῦν δὲ καὶ ἀντὶ τῶνδε, ἑκούσια, μᾶλλον δ' ἔοικεν ἑκου-
σίοις, αἱ γὰρ πράξεις, ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, ταῦτα δ' ἑκούσια.
ποῖα δ' ἀντὶ ποίων αἱρετέον, οὐ ῥᾴδιον ἀποδοῦναι, πολλαὶ
γὰρ διαφοραί εἰσιν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα. εἰ δέ τις τὰ ἡδέα καὶ
τὰ καλὰ φαίη βίαια εἶναι, ἀναγκάζειν γὰρ, ἔξω ὄντα, πάν-
τα ἂν εἴη οὕτω βίαια, τούτων γὰρ χάριν, πάντα πάντες
πράττουσι. καὶ οἱ μὲν βίᾳ καὶ ἄκοντες, λυπηρῶς. οἱ δὲ διὰ
τὸ ἡδὺ, μεθ' ἡδονῆς. γελοῖον δὴ τὸ αἰτιᾶσθαι τὰ ἐκτὸς, ἀλ-
3 λὰ μὴ αὑτὸν, εὐθήρατον ὄντα ὑπὸ τῶν τοιούτων, καὶ τῶν
μὲν καλῶν, ἑαυτόν. τῶν δὲ αἰσχρῶν, τὰ ἡδέα. ἔοικε δὴ τὸ βί-
αιον εἶναι, οὗ ἔξωθεν ἡ ἀρχὴ, μηδὲν συμβαλλομένου τοῦ βια-
σθέντος. τὸ δὲ δι' ἄγνοιαν, οὐχ ἑκούσιον μὲν ἅπαν ἐστίν. ἀκούσιον
δὲ, τὸ ἐπίλυπον καὶ ἐν μεταμελείᾳ. ὁ γὰρ δι' ἄγνοιαν πρά-
ξας ὁτιοῦν, μηδὲν δὲ δυσχεραίνων ἐπὶ τῇ πράξει, ἑκὼν μὲν οὐ
πέπραχεν, ὅγε μὴ ᾔδει. οὐδ' αὖ ἄκων, μὴ λυπούμενός γε. τοῦ
δὴ δι' ἄγνοιαν, ὁ μὲν ἐν μεταμελείᾳ ἄκων δοκεῖ. ὁ δὲ μὴ μετα-
4 μελόμενος, ἐπεὶ ἕτερος, ἔστω οὐχ ἑκών, ἐπεὶ γὰρ διαφέρει,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

βέλτιον ὄνομα ἔχειν ἴδιον. ἕτερον δὲ ἔοικε καὶ τὸ δι' ἄγνοιαν
πράττειν, τοῦ ἀγνοοῦντα. ὁ γὰρ μεθύων ἢ ὀργιζόμενος οὐ δο-
κεῖ δι' ἄγνοιαν πράττειν, ἀλλὰ διά τι τῶν εἰρημένων, οὐκ εἰδὼς
δὲ, ἀλλ' ἀγνοῶν. ἀγνοεῖ μὲν οὖν πᾶς ὁ μοχθηρὸς ἃ δεῖ πράτ-
τειν καὶ ὧν δὴ ἀφεκτέον, καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἁμαρτίαν, ἄδι-
κοι καὶ ὅλως κακοὶ γίνονται. τὸ δὲ ἀκούσιον βούλεται λέγε-
σθαι, οὐκ εἴ τις ἀγνοεῖ τὸ συμφέρον, οὐ γὰρ ἡ ἐν τῇ προαιρέ-
σει ἄγνοια αἰτία τοῦ ἀκουσίου, ἀλλὰ τῆς μοχθηρίας. οὐδ' ἡ 1
καθόλου, ψέγονται γὰρ διά γε ταύτην, ἀλλ' ἡ καθ' ἕκαστα. ἐν
οἷς καὶ περὶ ἃ ἡ πρᾶξις, ἐν τούτοις γὰρ καὶ ἔλεος καὶ συγ-
γνώμη. ὁ γὰρ τούτων τι ἀγνοῶν, ἀκουσίως πράττει. ἴσως
οὖν οὐ χεῖρον διορίσαι αὐτὰ, τίνα καὶ πόσα ἐστί. τίς τε δὴ καὶ
τί καὶ περὶ τί ἢ ἐν τίνι πράττει. ἐνίοτε δὲ καὶ τίνι, οἷον ὀρ-
γάνῳ. καὶ ἕνεκά τινος, οἷον σωτηρίας. καὶ πῶς, οἷον ἠρέμα ἢ
σφόδρα. ἅπαντα μὲν οὖν ταῦτα οὐδεὶς ἂν ἀγνοήσειε, μὴ
μαινόμενος. δῆλον δὲ, ὡς οὐδὲ τὸν πράττοντα. πῶς γὰρ ἑαυ- 2
τόν γε; ὃ δὲ πράττει, ἀγνοήσειεν ἄν τις, οἷον λέγοντές φα-
σιν ἐκπεσεῖν αὐτοὺς, ἢ οὐκ εἰδέναι, ὅτι ἀπόρρητα ἦν, ὥσπερ
Αἰσχύλος τὰ μυστικὰ, ἢ δεῖξαι βουλόμενος, ἀφεῖναι, ὡς ὁ
τὸν καταπέλτην. οἰηθείη δ' ἄν τις καὶ τὸν υἱὸν, πολέμιον εἶ-
ναι, ὥσπερ ἡ Μερόπη. καὶ ἐσφαιρῶσθαι, τὸ λελογχωμένον
δόρυ. ἢ τὸν λίθον, κίσηριν εἶναι, καὶ ἐπὶ σωτηρίᾳ παίσαν, ἀ-
ποκτεῖναι ἄν. καὶ δεῖξαι βουλόμενος ὥσπερ οἱ ἀκροχειριζό-
μενοι, πατάξειεν ἄν. περὶ πάντα δὴ ταῦτα τῆς ἀγνοίας οὔ- 3
σης ἐν οἷς ἡ πρᾶξις, ὁ τούτων τι ἀγνοήσας, ἄκων δοκεῖ πεπρα-
χέναι, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς κυριωτάτοις. κυριώτατα δ' εἶναι
δοκεῖ, ἐν οἷς ἡ πρᾶξις καὶ οὗ ἕνεκα. τοῦ δὴ κατὰ τὴν τοιαύ-
την ἄγνοιαν ἀκουσίου λεγομένου, ἔτι δεῖ τὴν πρᾶξιν λυπη-
ρὰν εἶναι καὶ ἐν μεταμελείᾳ. ὄντος δ' ἀκουσίου τοῦ βιαίου
καὶ δι' ἄγνοιαν, τὸ ἑκούσιον δόξειεν ἂν εἶναι, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐν
αὐτῷ, εἰδότι τὰ καθ' ἕκαστα, ἐν οἷς ἡ πρᾶξις. ἴσως γὰρ οὐ κα-
λῶς λέγεται ἀκούσια εἶναι τὰ διὰ θυμὸν ἢ δι' ἐπιθυμίαν. 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

πρῶτον μὲν γὰρ οὐδὲν ἔτι τῶν ἄλλων ζώων ἑκουσίως πρά-
ξει, οὐδ' οἱ παῖδες. εἶτα πότερον οὐδὲν ἑκουσίως πράττομεν
τῶν δι' ἐπιθυμίαν ἢ θυμόν. ἢ τὰ καλὰ μὲν, ἑκουσίως, τὰ δ'-
αἰσχρὰ, ἀκουσίως, ἢ γελοῖον ἑνός γε αἰτίου ὄντος. ἄτοπον δὲ
ἴσως τὸ ἀκούσια φάναι, ὧν δεῖ ὀρέγεσθαι. δεῖ δὲ καὶ ὀργί-
ζεσθαι ἐπί τισι, καὶ ἐπιθυμεῖν τινῶν. οἷον ὑγιείας καὶ μα-
θήσεως. δοκεῖ δὲ, τὰ μὲν ἀκούσια, λυπηρὰ εἶναι, τὰ δὲ κατ'-
1 ἐπιθυμίαν, ἡδέα, ἔτι δὲ, τί διαφέρει τὸ ἀκούσια εἶναι τὰ κα-
τὰ λογισμὸν ἢ θυμὸν ἁμαρτηθέντα, φευκτὰ μὲν γὰρ ἄμ-
φω. δοκεῖ δὲ οὐχ ἧττον ἀνθρωπικὰ εἶναι τὰ ἄλογα πάθη.
αἱ δὲ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας. ἄ-
τοπον δὴ τὸ τιθέναι ἀκούσια ταῦτα. Διωρισμένων δὲ τοῦ τε ἑ- 2
κουσίου, καὶ τοῦ ἀκουσίου, περὶ προαιρέσεως ἕπεται διελθεῖν.
οἰκειότατον γὰρ εἶναι δοκεῖ τῇ ἀρετῇ, καὶ μᾶλλον τὰ ἤθη κρί-
νειν τῶν πράξεων. ἡ προαίρεσις δὲ, ἑκούσιον μὲν φαίνεται. οὐ
2 ταυτὸν δὲ, ἀλλ' ἐπὶ πλέον τὸ ἑκούσιον. τοῦ μὲν γὰρ ἑκουσίου,
καὶ παῖδες καὶ τὰ ἄλλα ζῷα κοινωνεῖ, προαιρέσεως δ' οὔ.
καὶ τὰ ἐξαίφνης, ἑκούσια μὲν λέγομεν, κατὰ προαίρεσιν δ',
οὔ. οἱ δὲ λέγοντες αὐτὴν, ἐπιθυμίαν, ἢ θυμὸν, ἢ βούλησιν, ἢ
τινὰ δόξαν, οὐκ ἐοίκασιν ὀρθῶς λέγειν. οὐ γὰρ κοινὸν ἡ προαί-
ρεσις καὶ τῶν ἀλόγων, ἐπιθυμία δὲ καὶ θυμός. καὶ ὁ ἀκρα-
τὴς ἐπιθυμῶν μὲν πράττει, προαιρούμενος δὲ, οὔ. ὁ ἐγκρα
τὴς δ' ἀνάπαλιν, προαιρούμενος μὲν, ἐπιθυμῶν δ' οὔ. καὶ προαι
3 ρέσει μὲν, ἐπιθυμία ἐναντιοῦται. ἐπιθυμία δ' ἐπιθυμίᾳ, οὔ.
καὶ ἡ μὲν ἐπιθυμία, ἡδέος καὶ ἐπιλύπου. ἡ προαίρεσις δ', οὔτε
λυπηροῦ, οὔθ' ἡδέος. θυμὸς δ' ἔτι ἧττον. ἥκιστα γὰρ τὰ διὰ θυμὸν,
κατὰ προαίρεσιν εἶναι δοκεῖ. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ βούλησίς γε, καί-
περ σύνεγγυς φαινόμενον. προαίρεσις μὲν γὰρ οὐκ ἔστι τῶν ἀδυ
νάτων. καὶ εἴ τις φαίη προαιρεῖσθαι, δοκοίη ἂν ἠλίθιος εἶναι.
βούλησις δ' ἐστὶ, τῶν ἀδυνάτων. οἷον ἀθανασίας. καὶ ἡ μὲν
βούλησίς ἐστι καὶ περὶ τὰ μηδαμῶς δι' αὑτοῦ πραχθέντα ἄν.
4 οἷον ὑποκριτήν τινα νικᾶν ἢ ἀθλητήν. προαιρεῖται δὲ τὰ τοιαῦ-

τα οὐδείς, ἀλλ᾽ ὅσα οἴεται ἂν γενέσθαι δι᾽ αὑτοῦ. ἔτι δὲ ἡ μὲν
βούλησις, τοῦ τέλους ἐστὶ μᾶλλον. ἡ δὲ προαίρεσις, τῶν πρὸς
τὸ τέλος, οἷον ὑγιαίνειν βουλόμεθα, προαιρούμεθα δὲ, δι᾽ ὧν
ὑγιανοῦμεν, καὶ εὐδαιμονεῖν βουλόμεθα μὲν καὶ φαμέν.
προαιρούμεθα δὲ, λέγειν οὐχ ἁρμόζει. ὅλως γὰρ ἔοικεν ἡ
προαίρεσις περὶ τὰ ἐφ᾽ ἡμῖν εἶναι. οὐδὲ δὴ δόξα ἂν εἴη, ἡ μὲν
γὰρ δόξα, δοκεῖ περὶ πάντα εἶναι καὶ οὐδὲν ἧττον, περὶ τὰ ἀΐ-
δια καὶ τὰ ἀδύνατα, ἢ τὰ ἐφ᾽ ἡμῖν, καὶ τῷ ψευδεῖ καὶ ἀλη- 1
θεῖ διαιρεῖται, οὐ τῷ κακῷ καὶ ἀγαθῷ. ἡ δὲ προαίρεσις του-
τοις μᾶλλον. ὅλως μὲν οὖν δόξῃ ταυτὸν, ἴσως οὐδὲ λέγει οὐ-
δείς. ἀλλ᾽ οὐδὲ τινὶ, τῷ γὰρ προαιρεῖσθαι τἀγαθὰ ἢ τὰ κα-
κὰ, ποιοί τινες ἐσμὲν, τῷ δὲ δοξάζειν, οὔ. καὶ προαιρούμε-
θα μὲν λαβεῖν ἢ φυγεῖν, ἤ τι τῶν τοιούτων. δοξάζομεν δὲ, τί
ἐστιν, ἢ τίνι συμφέρει. ἢ πῶς. λαβεῖν δὲ ἢ φυγεῖν, οὐ πάνυ δο-
ξάζομεν. καὶ ἡ μὲν προαίρεσις ἐπαινεῖται τῷ εἶναι οὗ δεῖ μᾶλ-
λον, ἢ τῷ ὀρθῶς. ἡ δὲ δόξα, τῷ ἀληθῶς. καὶ προαιρούμε- 2
θα μὲν, ἃ μάλιστα ἴσμεν ἀγαθὰ ὄντα. δοξάζομεν δὲ, ἃ οὐ πά-
νυ ἴσμεν. δοκοῦσί τε οὐχ οἱ αὐτοὶ προαιρεῖσθαι τὰ ἄριστα
καὶ δοξάζειν, ἀλλ᾽ ἔνιοι δοξάζειν μὲν, ἄμεινον, διὰ κακίαν δ᾽,
αἱρεῖσθαι οὐχ ἃ δεῖ. εἰ δὲ προγίνεται δόξα τῆς προαιρέ-
σεως, ἢ παρακολουθεῖ, οὐδὲν διαφέρει, οὐ τοῦτο γὰρ σκο-
ποῦμεν, ἀλλ᾽ εἰ ταυτόν ἐστι δόξῃ τινί. τί οὖν ἢ ποῖόν τί ἐστιν, ἐ-
πειδὴ τῶν εἰρημένων οὐθέν ἐστιν. ἑκούσιον μὲν δὴ φαίνεται. τὸ
δ᾽ ἑκούσιον, οὐ πᾶν προαιρετόν. ἀλλ᾽ ἆρα γε τὸ προβεβου- 3
λευμένον. ἡ γὰρ προαίρεσις, μετὰ λόγου καὶ διανοίας. ὑ-
ποσημαίνειν δ᾽ ἔοικε καὶ τοὔνομα, ὡς ὂν πρὸ ἑτέρων αἱρε-
τόν. Βουλεύονται δὲ πότερα περὶ πάντων καὶ
πᾶν βουλευτόν ἐστιν, ἢ περὶ ἐνίων οὐκ ἔστι βουλή. λεκτέον δ᾽ ἴ-
σως βουλευτὸν, οὐχ ὑπὲρ οὗ αὖ τις βουλεύσαιτο ἠλίθιος
ἢ μαινόμενος, ἀλλ᾽ ὑπὲρ ὧν, ὁ νοῦν ἔχων. περὶ δὲ τῶν ἀϊδίων
οὐδεὶς βουλεύεται. οἷον περὶ τοῦ κόσμου. ἢ τῆς διαμέτρου,
καὶ τῆς πλευρᾶς, ὅτι ἀσύμμετροι. ἀλλ᾽ οὐδὲ περὶ τῶν ἐν κι- 4

νήσει, ἀεὶ δὲ κατὰ τὰ αὐτὰ γινομένων. εἴτ' ἐξ ἀνάγκης, εἴτε
φύσει, ἢ διά τινα ἄλλην αἰτίαν, οἷον τροπῶν, καὶ ἀνατολῶν,
οὐδὲ περὶ τῶν ἄλλοτε ἄλλως. οἷον αὐχμῶν καὶ ὄμβρων. οὐ-
δὲ περὶ τῶν ἀπὸ τύχης. οἷον θησαυροῦ εὑρέσεως. ἀλλ' οὐδὲ
περὶ τῶν ἀνθρωπικῶν πάντων. οἷον πῶς ἂν σκύθαι ἄριστα
πολιτεύοιντο, οὐδεὶς λακεδαιμονίων βουλεύεται, οὐ γὰρ
γένοιτ' ἂν τούτων δι' ἡμῶν οὐθέν. βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν
1 ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν, ταῦτα δὲ καὶ ἔστι λοιπά, αἴτια γὰρ δοκοῦ-
σιν εἶναι, φύσις καὶ ἀνάγκη, καὶ τύχη. ἔτι δὲ νοῦς, καὶ πᾶν
δι' ἀνθρώπου. τῶν δ' ἀνθρώπων ἕκαστοι βουλεύονται περὶ τῶν
δι' αὑτῶν πρακτῶν. καὶ περὶ μὲν τὰς ἀκριβεῖς καὶ αὐτάρκεις
τῶν ἐπιστημῶν, οὐκ ἔστι βουλή. οἷον περὶ γραμμάτων. οὐ γὰρ
διστάζομεν, πῶς γραπτέον, ἀλλ' ὅσα γίνεται δι' ἡμῶν, μὴ ὡ-
σαύτως δὲ ἀεί, περὶ τούτων βουλευόμεθα, οἷον περὶ τῶν
κατὰ ἰατρικὴν καὶ χρηματιστικήν, καὶ περὶ κυβερνητικὴν
2 μᾶλλον ἢ γυμναστικήν, ὅσῳ ἧττον διηκρίβωται. καὶ ἔτι περὶ
τῶν λοιπῶν ὁμοίως. μᾶλλον δὲ καὶ περὶ τὰς τέχνας ἢ τὰς ἐ-
» πιστήμας. μᾶλλον γὰρ περὶ αὐτὰς διστάζομεν. τὸ βουλεύε-
» σθαι δέ, ἐν τοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἀδήλοις δέ, πῶς ἀποβήσε-
ται, καὶ ἐν οἷς ἀδιόριστον, συμβούλους δὲ παραλαμβάνομεν
εἰς τὰ μεγάλα, ἀπιστοῦντες ἡμῖν αὐτοῖς ὡς οὐχ ἱκανοῖς δια-
γνῶναι. βουλευόμεθα δέ, οὐ περὶ τῶν τελῶν, ἀλλὰ περὶ
τῶν πρὸς τὰ τέλη, οὔτε γὰρ ἰατρὸς βουλεύεται, εἰ ὑγιά-
3 σει, οὔτε ῥήτωρ εἰ πείσει, οὔτε πολιτικὸς, εἰ εὐνομίαν ποιή-
σει, οὐδὲ τῶν λοιπῶν οὐδεὶς περὶ τοῦ τέλους. ἀλλὰ θέμε-
νοι τέλος τι, πῶς καὶ διὰ τίνων ἔσται, σκοποῦσι. καὶ διὰ πλειό-
νων μὲν φαινομένου γίνεσθαι, διὰ τίνος ῥᾷστα καὶ κάλλιστα ἐ-
πισκοποῦσι. δι' ἑνὸς δὲ ἐπιτελουμένου, πῶς διὰ τούτου ἔ-
σται, κἀκεῖνο διὰ τίνος, ἕως ἂν ἔλθωσιν, ἐπὶ τὸ πρῶτον αἴ-
τιον. ὃ ἐν τῇ εὑρέσει ἔσχατόν ἐστιν. ὁ γὰρ βουλευόμενος ἔοι-
κε ζητεῖν καὶ ἀναλύειν τὸν εἰρημένον τρόπον, ὥσπερ διάγραμ-
4 μα. φαίνεται δὲ ἡ μὲν ζήτησις, οὐ πᾶσα εἶναι βούλευσις.

οἷον αἱ μαθηματικαί. ἡ δὲ βούλευσις, πᾶσα ζήτησις. καὶ τὸ
ἔσχατον ἐν τῇ ἀναλύσει, πρῶτον εἶναι ἐν τῇ γενέσει. κἂν μὲν
ἀδυνάτῳ ἐντύχωσιν, ἀφίστανται. οἷον εἰ χρημάτων δεῖ, ταῦ-
τα δὲ μὴ οἷόν τε πορισθῆναι. ἐὰν δὲ δυνατὸν φαίνηται, ἐγ-
χειροῦσι πράττειν. δυνατὰ δὲ, ἃ δι᾽ ἡμῶν γένοιτ᾽ ἄν. τὰ γὰρ
διὰ τῶν φίλων, δι᾽ ἡμῶν πως ἐστίν. ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐν ἡμῖν. ζητεῖ-
ται δὲ, ὁτὲ μὲν τὰ ὄργανα. ὁτὲ δὲ ἡ χρεία αὐτῶν. ὁμοίως δὲ
καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς. ὁτὲ μὲν, δι᾽ οὗ, ὁτὲ δὲ πῶς, ἢ διὰ τίνος. 1
ἔοικε δὴ καθάπερ εἴρηται ἄνθρωπος εἶναι ἀρχὴ τῶν πρά-
ξεων. ἡ δὲ βουλὴ, περὶ τῶν αὐτῷ πρακτῶν. αἱ δὲ πράξεις,
ἄλλων ἕνεκα. οὐκ ἂν οὖν εἴη βουλευτὸν τὸ τέλος, ἀλλὰ τὰ
πρὸς τὰ τέλη. οὐδὲ δὴ τὰ καθ᾽ ἕκαστα. οἷον, εἰ ἄρτος τοῦτο,
ἢ πέπεπται ὡς δεῖ. αἰσθήσεως γὰρ ταῦτα. εἰ δὲ ἀεὶ βουλεύ-
σεται, εἰς ἄπειρον ἥξει. βουλευτὸν δὲ καὶ προαιρετὸν τὸ αὐ-
τό. πλὴν ἀφωρισμένον ἤδη, τὸ προαιρετόν. τὸ γὰρ ἐκ τῆς
βουλῆς προκριθὲν, προαιρετόν ἐστι. παύεται γὰρ ἕκαστος ζη- 2
τῶν πῶς πράξει, ὅταν εἰς αὑτὸν ἀναγάγῃ τὴν ἀρχὴν καὶ αὐ-
τοῦ, εἰς τὸ ἡγούμενον. τοῦτο γὰρ τὸ προαιρούμενον. δῆλον
δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν, ἃς Ὅμηρος ἐμιμεῖ-
το. οἱ γὰρ βασιλεῖς, ἃ προέλοιντο ἀνήγγελλον τῷ δήμῳ, ὄν-
τος δὲ τοῦ προαιρετοῦ, βουλευτοῦ ὀρεκτοῦ τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν, καὶ ἡ
προαίρεσις ἂν εἴη βουλευτικὴ ὄρεξις τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν. ἐκ τοῦ βου-
λεύσασθαι γὰρ κρίναντες, ὀρεγόμεθα κατὰ τὴν βούλευσιν.
ἡ μὲν οὖν προαίρεσις τύπῳ εἰρήσθω, καὶ περὶ ποῖά ἐστι, καὶ 3
ὅτι τῶν πρὸς τὰ τέλη. Ἡ δὲ βούλησις, ὅτι μὲν τοῦ τέ-
λους ἐστὶν, εἴρηται. δοκεῖ δὲ, τοῖς μὲν, τἀγαθοῦ εἶναι. τοῖς δὲ,
τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ. συμβαίνει δὲ, τοῖς μὲν τὸ βουλητὸν
τἀγαθὸν λέγουσι, μὴ εἶναι βουλητὸν ὃ βούλεται ὁ μὴ ὀρθῶς
αἱρούμενος. εἰ γὰρ ἔσται βουλητὸν, καὶ ἀγαθὸν ἦν δὲ εἰ οὕ-
τως ἔτυχε, κακόν. τοῖς δ᾽ αὖ τὸ φαινόμενον ἀγαθὸν, τὸ βου-
λητὸν λέγουσι, μὴ εἶναι φύσει βουλητὸν, ἀλλ᾽ ἑκάστῳ τὸ δο-
κοῦν. ἄλλο δ᾽ ἄλλῳ φαίνεται. καὶ εἰ οὕτως ἔτυχε, τἀναντία. 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

εἰ δὲ δὴ ταῦτα μὴ ἀρέσκει, ἀρὰ φατέον ἁπλῶς μὲν καὶ κα-
τ' ἀλήθειαν, βουλητὸν εἶναι, τἀγαθόν. ἑκάστῳ δὲ, τὸ φαινό-
μενον, τῷ μὲν οὖν σπουδαίῳ, τὸ κατ' ἀλήθειαν εἶν. τῷ δὲ φαύ-
λῳ, τὸ τυχόν. ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν σωμάτων, τοῖς μὲν εὖ διακει-
μένοις, ὑγιεινά ἐστι, τὰ κατ' ἀλήθειαν τοιαῦτα ὄντα. τοῖς δ' ἐπι-
νόσοις, ἕτερα. ὁμοίως δὲ καὶ πικρὰ καὶ γλυκέα καὶ θερμὰ καὶ
βαρέα καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστα. ὁ σπουδαῖος γὰρ ἕκαστα κρίνει ὀρ-
1 θῶς, καὶ ἐν ἑκάστοις τἀληθὲς αὐτῷ φαίνεται. καθ' ἑκάστην γὰρ ἕ-
ξιν, ἴδιά ἐστι καὶ καλὰ καὶ ἡδέα. καὶ διαφέρει πλεῖστον ἴσως ὁ σπου-
» δαῖος, τῷ τἀληθὲς ἐν ἑκάστοις ὁρᾶν, ὥσπερ κανὼν καὶ μέτρον
» αὐτῶν ὤν. τοῖς πολλοῖς δὲ ἡ ἀπάτη διὰ τὴν ἡδονὴν ἔοικε γίνε-
σθαι, οὐ γὰρ οὖσα, ἀγαθὸν φαίνεται, αἱροῦνται οὖν τὸ ἡδὺ, ὡς
ἀγαθὸν, τὴν δὲ λύπην, ὡς κακὸν φεύγουσιν. Ὄντος δὴ βουλη-
τοῦ μὲν, τοῦ τέλους, βουλευτῶν δὲ καὶ προαιρετῶν, τῶν πρὸς τὸ
τέλος, αἱ περὶ ταῦτα πράξεις κατὰ προαίρεσιν εἶεν ἂν καὶ ἑ-
2 κούσιοι. αἱ δὲ τῶν ἀρετῶν ἐνέργειαι περὶ ταῦτα. ἐφ' ἡμῖν δὲ καὶ
ἡ ἀρετὴ, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ κακία. ἐν οἷς γὰρ ἐφ' ἡμῖν τὸ πράττειν
καὶ τὸ μὴ πράττειν, καὶ ἐν οἷς τὸ μὴ, καὶ τὸ ναί. ὥστ' εἰ τὸ πράττειν,
καλὸν ὂν, ἐφ' ἡμῖν ἐστι. καὶ τὸ μὴ πράττειν ἐφ' ἡμῖν ἔσται, αἰσχρὸν
ὄν. καὶ εἰ τὸ μὴ πράττειν, καλὸν ὂν, ἐφ' ἡμῖν. καὶ τὸ πράττειν,
αἰσχρὸν ὂν, ἐφ' ἡμῖν. εἰ δ' ἐφ' ἡμῖν τὰ καλὰ πράττειν, καὶ τὰ αἰ-
σχρὰ, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μὴ πράττειν. τοῦτο δὲ ἦν, τὸ ἀγαθοῖς
καὶ κακοῖς εἶναι, ἐφ' ἡμῖν ἔσται τὸ ἐπιεικέσι καὶ φαύλοις εἶν.
3 τὸ δὲ λέγειν ὡς οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἄκων μακάριος,
ἔοικε τὸ μὲν, ψευδεῖ. τὸ δ' ἀληθεῖ. μακάριος μὲν γὰρ οὐδεὶς
ἄκων. ἡ δὲ μοχθηρία, ἑκούσιον. ἢ τοῖς γε νῦν εἰρημένοις ἀμφι-
σβητητέον, καὶ τὸν ἄνθρωπον οὐ φατέον ἀρχὴν εἶναι, οὐδὲ
γεννητὴν τῶν πράξεων, ὥσπερ καὶ τέκνων. εἰ δὲ ταῦτα φαί-
νεται, καὶ μὴ ἔχομεν εἰς ἄλλας ἀρχὰς ἀναγαγεῖν παρὰ τὰς
ἐφ' ἡμῖν, ὧν καὶ αἱ ἀρχαὶ ἐφ' ἡμῖν, καὶ αὐτὰ ἐφ' ἡμῖν καὶ ἑ-
κούσια. τούτοις δ' ἔοικε μαρτυρεῖσθαι καὶ ἰδίᾳ ὑφ' ἑκάστων,
4 καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν νομοθετῶν. κολάζουσι γὰρ καὶ τιμωροῦνται

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τοὺς δρῶντας μοχθηρά, ὅσοι μὴ βίᾳ, ἢ δι' ἄγνοιαν, ἧς μὴ αὐτοὶ
αἴτιοι. τοὺς δὲ τὰ καλὰ πράττοντας, τιμῶσιν, ὡς τοὺς μὲν προ-
τρέψοντες. τοὺς δὲ, κωλύσοντες. καίτοι περὶ ὅσα, μήτ' ἐφ' ἡ-
μῖν ἐστι. μήθ' ἑκούσια, οὐδεὶς προτρέπεται πράττειν. ὡς οὐδὲν
» πρὸ ἔργου ὄντος πεισθῆναι μὴ θερμαίνεσθαι, ἢ ἀλγεῖν, ἢ πει-
» νῆν, ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν τῶν τοιούτων. οὐθὲν γὰρ ἧττον πεισόμεθα
αὐτά. καὶ γὰρ ἐπ' αὐτῷ τῷ ἀγνοεῖν κολάζουσιν, ἐὰν αἴτιος
εἶναι δοκῇ τῆς ἀγνοίας. οἷον τοῖς μεθύουσι, διπλᾶ τὰ ἐπιτί- 1
μια, ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ. κύριοι γὰρ τοῦ μεθυσθῆναι. τοῦ-
το δ' αἴτιον τῆς ἀγνοίας. καὶ τοὺς ἀγνοοῦντάς τι τῶν ἐν τοῖς νό-
μοις, ἃ δεῖ ἐπίστασθαι καὶ μὴ χαλεπά ἐστι, κολάζουσι. ὁμοίως
δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, οἱ δὲ δι' ἀμέλειαν ἀγνοεῖν δοκοῦσιν, ὡς
ἐπ' αὐτοῖς ὂν τὸ μὴ ἀγνοεῖν. τοῦ γὰρ ἐπιμεληθῆναι, κύριοι. ἀλ-
λ' ἴσως τοιοῦτός τίς ἐστιν, ὥστε μὴ ἐπιμεληθῆναι. ἀλλὰ τοῦ τοιού-
τους γενέσθαι αὐτοὶ αἴτιοι, ζῶντες ἀνειμένως, καὶ τοῦ ἀδίκους ἢ
ἀκολάστους εἶναι. οἱ μὲν, κακουργοῦντες, οἱ δὲ, ἐν πότοις καὶ τοῖς 2
τοιούτοις διάγοντες, αἱ γὰρ περὶ ἕκαστα ἐνέργειαι, τοιούτους
ποιοῦσι. τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τῶν μελετώντων πρὸς ἡντινοῦν
ἀγωνίαν ἢ πρᾶξιν. διατελοῦσι γὰρ ἐνεργοῦντες. τὸ μὲν οὖν ἀ-
γνοεῖν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐνεργεῖν περὶ ἕκαστα αἱ ἕξεις γίνονται, κομιδῇ
ἀναισθήτου. ἔτι δ' ἄλογον τὸν ἀδικοῦντα, μὴ βούλεσθαι ἄδικον
εἶναι, ἢ τὸν ἀκολασταίνοντα ἀκόλαστον. εἰ δὲ μὴ ἀγνοῶν τις πράτ-
τει, ἐξ ὧν ἔσται ἄδικος, ἑκὼν ἄδικος ἂν εἴη. οὐ μὴν ἐάν γε βού-
ληται ἄδικος ὢν, παύσεται καὶ ἔσται δίκαιος. οὐδὲ γὰρ ὁ νοσῶν, 3
ὑγιής. καὶ εἰ οὕτως ἔτυχεν, ἑκὼν νοσεῖ ἀκρατῶς βιοτεύων, καὶ
ἀπειθῶν τοῖς ἰατροῖς. τότε μὲν οὖν ἐξῆν αὐτῷ μὴ νοσεῖν. προε-
μένῳ δὲ, οὐκέτι. ὥσπερ οὐδ' ἀφέντι λίθον, ἔτ' αὐτὸν δυνατὸν
ἀναλαβεῖν. ἀλλ' ὅμως ἐπ' αὐτῷ, τὸ λαβεῖν καὶ ῥῖψαι. ἡ γὰρ ἀρχὴ
ἐπ' αὐτῷ. οὕτω δὲ καὶ τῷ ἀδίκῳ καὶ τῷ ἀκολάστῳ ἐξ ἀρχῆς μὲν,
ἐξῆν τοιούτοις μὴ γενέσθαι. διὸ ἑκόντες εἰσί. γενομένοις δὲ,
οὐκ ἔξεστι μὴ εἶναι. οὐ μόνον δὲ αἱ τῆς ψυχῆς κακίαι ἑκού-
σιοί εἰσιν, ἀλλ' ἐνίοις, καὶ αἱ τοῦ σώματος, οἷς καὶ ἐπιτιμῶμεν 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τοῖς μὲν γὰρ διὰ φύσιν αἰσχροῖς, οὐδεὶς ἐπιτιμᾷ· τοῖς δὲ δι' ἀγυμνασίαν καὶ ἀμέλειαν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἀσθένειαν καὶ αἶσχος καὶ πήρωσιν. οὐδεὶς γὰρ ἂν ὀνειδίσειε τυφλῷ φύσει, ἢ ἐκ νόσου, ἢ ἐκ πληγῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλεήσαι. τῷ δ' ἐξ οἰνοφλυγίας ἢ ἄλλης ἀκολασίας, πᾶς ἂν ἐπιτιμήσαι. τῶν δὴ περὶ τὸ σῶμα κακῶν, αἱ ἐφ' ἡμῖν, ἐπιτιμῶνται. αἱ δὲ μὴ ἐφ' ἡμῖν, οὔ. εἰ δ' οὕτω, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἱ ἐπιτιμώμεναι τῶν κακιῶν,
1 ἐφ' ἡμῖν ἂν εἶεν. εἰ δέ τις λέγοι, ὅτι πάντες ἐφίενται τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ, τῆς δὲ φαντασίας οὐ κύριοι, ἀλλ' ὁποῖός ποθ' ἕκαστός ἐστι, τοιοῦτο καὶ τὸ τέλος φαίνεται αὐτῷ. εἰ μὲν οὖν ἕκαστος ἑαυτῷ τῆς ἕξεώς ἐστί πως αἴτιος, καὶ τῆς φαντασίας ἔσται πως αὐτὸς αἴτιος. εἰ δὲ μηδεὶς αὑτῷ αἴτιος τοῦ κακὰ ποιεῖν, ἀλλὰ δι' ἄγνοιαν τοῦ τέλους ταῦτα πράττει, διὰ τούτων οἰόμενος αὑτῷ τὸ ἄριστον ἔσεσθαι. ἡ δὲ τοῦ τέλους ἔφεσις, οὐκ αὐθαίρετος, ἀλλὰ φῦναι δεῖ ὥσπερ ὄψιν ἔχοντα, ᾗ κρινεῖ κα-
2 λῶς. καὶ τὸ κατ' ἀλήθειαν ἀγαθὸν αἱρήσεται, καὶ ἔστιν εὐφυής, ᾧ τοῦτο καλῶς πέφυκε. τὸ γὰρ μέγιστον καὶ κάλλιστον, καὶ ὃ παρ' ἑτέρου μὴ οἷόν τε λαβεῖν μὴ δὲ μαθεῖν, ἀλλ' οἷον ἔφυ, τοιοῦτον ἕξει. καὶ τὸ εὖ καὶ τὸ καλῶς τοῦτο πεφυκέναι, ἡ τελεία καὶ ἀληθινὴ ἂν εἴη εὐφυΐα. εἰ δὴ ταῦτ' ἐστὶν ἀληθῆ, τί μᾶλλον ἡ ἀρετὴ τῆς κακίας ἔσται ἑκούσιον. ἀμφοῖν γὰρ ὁμοίως, τῷ ἀγαθῷ καὶ τῷ κακῷ, τὸ τέλος φύσει, ἢ ὅπως δή ποτε φαίνεται καὶ κεῖται. τὰ δὲ λοιπὰ πρὸς τοῦτ' ἀναφέροντες πράττουσιν ὅπως
3 δή ποτε, εἴτε δὴ τὸ τέλος μὴ φύσει ἑκάστῳ φαίνεται οἷον δή ποτε, ἀλλά τι καὶ παρ' αὐτῷ ἐστιν. εἴτε τὸ μὲν τέλος φυσικὸν, τῷ δὲ τὰ λοιπὰ πράττειν ἑκουσίως τὸν σπουδαῖον, ἡ ἀρετὴ ἑκούσιόν ἐστιν, οὐθὲν ἧττον καὶ ἡ κακία ἑκούσιον ἂν εἴη. ὁμοίως γὰρ καὶ τῷ κακῷ ὑπάρχει τὸ δι' αὐτὸν ἐν ταῖς πράξεσι, καὶ εἰ μὴ ἐν τῷ τέλει. εἰ οὖν ὥσπερ λέγεται, ἑκούσιοι εἰσὶν αἱ ἀρεταί. καὶ γὰρ τῶν ἕξεων συναίτιοί πως αὐτοί ἐσμεν. καὶ τῷ ποιοί τινες εἶναι, τὸ τέλος τοιόνδε τιθέμεθα, καὶ αἱ κακίαι ἑκούσιοι ἂν εἶεν, ὁμοί-
4 ως γάρ. κοινῇ μὲν οὖν περὶ τῶν ἀρετῶν, εἴρηται ἡμῖν. τό τε γένος

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τύπῳ, ὅτι μεσότητές εἰσιν, καὶ ὅτι ἕξεις. ὑφ' ὧν τε γίνονται, καὶ ὅτι τούτων πρακτικαὶ, καὶ καθ' αὑτὰς, καὶ ὅτι ἐφ' ἡμῖν καὶ ἑκούσιοι. καὶ οὕτως ὡς ἂν ὁ ὀρθὸς λόγος προστάξῃ. οὐχ ὁμοίως δὲ αἱ πράξεις ἑκούσιοί εἰσι καὶ αἱ ἕξεις. τῶν μὲν γὰρ πράξεων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους κύριοι ἐσμὲν, εἰδότες τὰ καθ' ἕκαστα. τῶν ἕξεων δὲ, τῆς ἀρχῆς. τῶν καθ' ἕκαστα δὲ ἡ πρόσθεσις οὐ γνώριμος, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀρρωστικῶν, ἀλλ' ὅτι ἐφ' ἡμῖν ἦν οὕτως, ἢ μὴ οὕτω χρήσασθαι, διὰ τοῦτο ἑκούσιοι. ἀναλαβόντες 1
δὴ περὶ ἑκάστης εἴπωμεν, τίνες εἰσὶ, καὶ περὶ ποῖα καὶ πῶς. ἅμα δ' ἔσται δῆλον καὶ πόσαι εἰσί. καὶ πρῶτον περὶ ἀνδρείας.

6. Ὅτι μὲν οὖν μεσότης ἐστὶ περὶ φόβους καὶ θάρρη, ἤδη καὶ πρότερον εἴρηται. φοβούμεθα δὲ δηλονότι τὰ φοβερά. ταῦτα δ' ἐστὶν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κακά. διὸ καὶ τὸν φόβον ὁρίζονται προσδοκίαν κακοῦ. φοβούμεθα οὖν πάντα τὰ κακά. οἷον ἀδοξίαν, πενίαν, νόσον, ἀφιλίαν, θάνατον. ἀλλ' οὐ περὶ πάντα δοκεῖ ὁ ἀνδρεῖος εἶναι. ἔνια γὰρ καὶ δεῖ φοβεῖσθαι, καὶ κα- 2
λόν· τὸ δὲ μὴ, αἰσχρόν. οἷον ἀδοξίαν. ὁ μὲν γὰρ φοβούμενος, ἐπιεικὴς καὶ αἰδήμων. ὁ δὲ μὴ φοβούμενος, ἀναίσχυντος. λέγεται δὲ ὑπό τινων ἀνδρεῖος, κατὰ μεταφοράν. ἔχει γὰρ ὅμοιόν τι τῷ ἀνδρείῳ. ἄφοβος γάρ τις καὶ ὁ ἀνδρεῖος. πενίαν δ' ἴσως οὐ δεῖ φοβεῖσθαι, οὐδὲ νόσον, οὐδ' ὅλως ὅσα μὴ ἀπὸ κακίας, μηδὲ δι' αὐτόν. ἀλλ' οὐδ' ὁ περὶ ταῦτα ἄφοβος, ἀνδρεῖος. λέγομεν δὲ καὶ τοῦτον καθ' ὁμοιότητα. ἔνιοι γὰρ ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις δειλοὶ ὄντες, ἐλευθέριοί εἰσι καὶ πρὸς χρημά- 3
των ἀποβολὴν εὐθαρσῶς ἔχουσιν. οὐδὲ δὴ εἴ τις ὕβριν περὶ παῖδας καὶ γυναῖκα φοβεῖται ἢ φθόνον ἤ τι τῶν τοιούτων, δειλός ἐστιν. οὐδ' εἰ θαρρεῖ μέλλων μαστιγοῦσθαι, ἀνδρεῖος. περὶ ποῖα οὖν τῶν φοβερῶν ὁ ἀνδρεῖος, ἢ περὶ τὰ μέγιστα. οὐθεὶς γὰρ ὑπομενετικώτερος τῶν δεινῶν. φοβερώτατον δ' ὁ θάνατος, πέρας γάρ. καὶ οὐδὲν ἔτι τῷ τεθνεῶτι δοκεῖ, οὔτε ἀγαθὸν, οὔτε κακὸν εἶναι. δόξειε δ' ἂν οὐδὲ περὶ θάνατον τὸν ἐν παντὶ ὁ ἀνδρεῖος εἶναι. οἷον εἰ ἐν θαλάττῃ ἢ ἐν νόσοις. ἐν τίσιν οὖν, ἢ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἐν τοῖς καλλίστοις. τοιοῦτοι δὲ οἱ ἐν πολέμῳ. ἐν μεγίστῳ γὰρ καὶ
καλλίστῳ κινδύνῳ. ὁμόλογοι δὲ τούτοις εἰσὶ καὶ αἱ τιμαὶ αἱ ἐν
» ταῖς πόλεσι, καὶ παρὰ τοῖς μονάρχοις. κυρίως δὴ λέγοιτ' ἂν ἀν
» δρεῖος, ὁ περὶ τὸν καλὸν θάνατον ἀδεής. καὶ ὅσα θάνατον ἐπι
» φέρει ὑπόγυια ὄντα. τοιαῦτα δὲ μάλιστα τὰ κατὰ πόλεμον.
οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν θαλάττῃ καὶ ἐν νόσοις ἀδεὴς ὁ ἀνδρεῖος. οὐχ
οὕτω δὲ ὡς οἱ θαλάττιοι. οἱ μὲν γὰρ ἀπεγνώκασι τὴν σωτηρίαν.
1 καὶ τὸν θάνατον τὸν τοιοῦτον δυσχεραίνουσιν. οἱ δὲ, εὐέλπιδές
εἰσι παρὰ τὴν ἐμπειρίαν. ἅμα δὲ καὶ ἀνδρίζονται ἐν οἷς ἐστὶν ἡ
ἀλκή. ἢ καλὸν τὸ ἀποθανεῖν. ἐν ταῖς τοιαύταις δὲ φθοραῖς οὐ
δέτερον ὑπάρχει. Τὸ δὲ φοβερὸν οὐ πᾶσι μὲν τὸ αὐτό. λέγο
μεν δέ τι καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον. τοῦτο μὲν οὖν παντὶ φοβερὸν τῷ 7
νοῦν ἔχοντι. τὰ δὲ κατ' ἄνθρωπον διαφέρει μεγέθει καὶ τῷ μᾶλ
λον καὶ τῷ ἧττον. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ θαρραλέα. ὁ δὲ ἀνδρεῖος,
» ἀνέκπληκτος ὡς ἄνθρωπος. φοβήσεται μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦ-
2 τα, ὡς δεῖ δὲ καὶ ὡς ὁ λόγος ὑπομενεῖ τοῦ καλοῦ ἕνεκα. τοῦτο
» γὰρ τέλος τῆς ἀρετῆς. ἔστι δὲ μᾶλλον καὶ ἧττον ταῦτα φοβεῖσθαι,
καὶ ἔτι τὰ μὴ φοβερὰ, ὡς τοιαῦτα φοβεῖσθαι. γίνεται δὲ τῶν ἁ-
μαρτιῶν, ἡ μὲν, ὅτι οὐ δεῖ. ἡ δὲ, ὅτι οὐχ ὡς δεῖ. ἡ δὲ, ὅτι οὐχ
ὅτε, ἤ τι τῶν τοιούτων. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰ θαρραλέα. ὁ μὲν
οὖν ἃ δεῖ καὶ οὗ ἕνεκα, ὑπομένων καὶ φοβούμενος, καὶ ὡς δεῖ, καὶ
ὅτε, ὁμοίως δὲ καὶ θαρρῶν, ἀνδρεῖος. κατ' ἀξίαν γὰρ καὶ ὡς ἂν ὁ λό
γος, πάσχει καὶ πράττει ὁ ἀνδρεῖος. τέλος δὲ πάσης ἐνεργείας ἐστὶ
3 τὸ κατὰ τὴν ἕξιν. καὶ τῷ ἀνδρείῳ δὲ ἡ ἀνδρεία, καλόν. τοιοῦτον
δὲ καὶ τὸ τέλος, ὁρίζεται γὰρ ἕκαστον τῷ τέλει. καλοῦ δὴ ἕνεκα ὁ ἀν
δρεῖος ὑπομένει καὶ πράττει τὰ κατὰ τὴν ἀνδρείαν. τῶν δὲ ὑπερ
βαλλόντων ὁ μὲν τῇ ἀφοβίᾳ, ἀνώνυμος. (εἴρηται δ' ἡμῖν ἐν τοῖς
πρότερον, ὅτι πολλά ἐστιν ἀνώνυμα) εἴη δ' ἄν τις μαινόμενος ἢ
ἀνάλγητος, εἰ μηδὲν φοβοῖτο, μήτε σεισμὸν, μήτε τὰ κύματα,
καθάπερ φασὶ τοὺς κελτούς. ὁ δὲ τῷ θαρρεῖν ὑπερβάλλων περὶ τὰ
φοβερὰ, θρασύς. δοκεῖ δὲ καὶ ἀλαζὼν εἶναι ὁ θρασὺς καὶ προσποιητικὸς
4 ἀνδρείας. ὡς οὖν ἐκεῖνος περὶ τὰ φοβερὰ ἔχει, οὕτως οὗτος βού-

λεται

φαίνεσθαι. ἐν οἷς οὖν δύναται, μιμεῖται. διὸ καὶ εἰσὶν οἱ πολ-
λοὶ αὐτῶν, θρασύδειλοι, ἐν τούτοις γὰρ θρασυνόμενοι, τὰ φο
βερὰ οὐχ ὑπομένουσιν. ὁ δὲ τῷ φοβεῖσθαι ὑπερβάλλων, δει
λός. καὶ γὰρ ἃ μὴ δεῖ καὶ ὡς οὐ δεῖ, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀκο
λουθεῖ αὐτῷ, ἐλλείπει δὲ καὶ τῷ θαρρεῖν. ἀλλ' ἐν ταῖς λύ-
παις ὑπερβάλλων μᾶλλον καταφανής ἐστι. δύσελπις δή τις
ὁ δειλὸς, πάντα γὰρ φοβεῖται. ὁ δ' ἀνδρεῖος ἐναντίως. τὸ γὰρ
θαρρεῖν, εὐέλπιδος. περὶ ταὐτὰ μὲν οὖν ἐστιν, ὅ τε δειλὸς καὶ 1
ὁ θρασὺς, καὶ ὁ ἀνδρεῖος. διαφόρως δ' ἔχουσι πρὸς αὐτὰ, οἱ
μὲν γὰρ ὑπερβάλλουσι καὶ ἐλλείπουσιν, ὁ δὲ, μέσως ἔχει καὶ
ὡς δεῖ. καὶ οἱ μὲν θρασεῖς, προπετεῖς. καὶ βουλόμενοι πρὸ τῶν
κινδύνων, ἐν αὐτοῖς δ', ἀφίστανται. οἱ δ' ἀνδρεῖοι, ἐν τοῖς ἔρ-
γοις, ὀξεῖς. πρότερον δ', ἡσύχιοι. καθάπερ οὖν εἴρηται, ἡ ἀν-
δρεία μεσότης ἐστὶ περὶ θαρραλέα καὶ φοβερὰ, ἐν οἷς εἴρηται,
καὶ ὅτι καλὸν αἱρεῖται καὶ ὑπομένει. ἢ ὅτι αἰσχρὸν, τὸ μή. τὸ
δ' ἀποθνήσκειν φεύγοντα πενίαν ἢ ἔρωτα ἢ τι λυπηρὸν, οὐκ 2
ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ. μαλακία γὰρ τὸ φεύγειν τὰ
ἐπίπονα. καὶ οὐχ ὅτι καλὸν ὑπομένει, ἀλλὰ φεύγων κακόν.
8 ἔστι μὲν οὖν ἡ ἀνδρεία τοιοῦτόν τι. Λέγονται δὲ καὶ ἕτεραι
κατὰ πέντε τρόπους. πρῶτον μὲν ἡ πολιτικὴ, μάλιστα γὰρ ἔοι
κε. δοκοῦσι γὰρ ὑπομένειν τοὺς κινδύνους οἱ πολῖται, διὰ τὰ
ἐκ τῶν νόμων ἐπιτίμια καὶ τὰ ὀνείδη, καὶ τὰς τιμάς. καὶ διὰ
τοῦτο ἀνδρειότατοι δοκοῦσιν εἶναι, παρ' οἷς οἱ δειλοὶ, ἄτιμοι.
οἱ δὲ ἀνδρεῖοι, ἔντιμοι. τοιούτους δὲ καὶ ὅμηρος ποιεῖ, οἷον τὸν 3
» διομήδη καὶ τὸν ἕκτορα. Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγ
» χείην ἀναθήσει. καὶ Διομήδης. Ἕκτωρ γάρ ποτε φήσει ἐνὶ
» Τρώεσσ' ἀγορεύων. Τυδείδης ὑπ' ἐμεῖο φοβεύμενος ἵκετο νῆας.
ὁμοιοῦται δ' αὕτη μάλιστα τῇ πρότερον εἰρημένῃ, ὅτι δι' ἀρε-
τὴν γίνεται. δι' αἰδῶ γὰρ, καὶ διὰ καλοῦ ὄρεξιν, τιμῆς γὰρ, καὶ
φυγὴν ὀνείδους, αἰσχροῦ ὄντος. τάξαι δ' ἄν τις καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν
ἀρχόντων ἀναγκαζομένους εἰς ταὐτό. χείρους δ', ὅσῳ οὐ δι' αἰ
δῶ, ἀλλὰ διὰ φόβον αὐτὸ δρῶσι. καὶ φεύγοντες, οὐ τὸ αἰσχρὸν, 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.3.5.11

ἀλλὰ τὸ λυπηρόν. ἀναγκάζουσι γὰρ οἱ κύριοι ὥσπερ ὁ ἕκτωρ.
» Ὃν δέ κ' ἐγὼν ἀπάνευθε μάχης πτώσσοντα νοήσω. Οὔ οἱ ἄρ-
» κιον ἐσσεῖται φυγέειν κύνας. καὶ οἱ προστάττοντες, κἂν ἀναχω-
ρῶσι, τύπτοντες, τὸ αὐτὸ δρῶσι καὶ οἱ πρὸ τῶν τάφρων καὶ τῶν
» τοιούτων παρατάττοντες, πάντες γὰρ ἀναγκάζουσι. δεῖ δ' οὐ
» δι' ἀνάγκην ἀνδρεῖον εἶναι, ἀλλ' ὅτι καλόν. δοκεῖ δὲ καὶ ἡ ἐμ-
πειρία ἡ περὶ ἕκαστα, ἀνδρεία τις εἶναι. ὅθεν καὶ ὁ σωκράτης
1 ᾠήθη ἐπιστήμην εἶναι τὴν ἀνδρείαν. τοιοῦτοι δὲ ἄλλοι μὲν, ἐν
ἄλλοις, ἐν τοῖς πολεμικοῖς δ', οἱ στρατιῶται. δοκεῖ γὰρ εἶναι
πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου, ἃ μάλιστα συνεωράκασιν οὗτοι. φαί-
νονται δὴ ἀνδρεῖοι, ὅτι οὐκ ἴσασιν οἱ ἄλλοι, οἷα ἐστίν. εἶτα ποιῆ-
σαι καὶ μὴ παθεῖν μάλιστα δύνανται, ἐκ τῆς ἐμπειρίας. καὶ
φυλάξασθαι καὶ πατάξαι, δυνάμενοι χρῆσθαι τοῖς ὅπλοις,
καὶ τοιαῦτα ἔχοντες, ὁποῖα ἂν εἴη καὶ πρὸς τὸ ποιῆσαι καὶ πρὸς
τὸ μὴ παθεῖν κράτιστα. ὥσπερ οὖν ἀνόπλοις ὡπλισμένοι μά-
2 χονται, καὶ ἀθληταὶ ἰδιώταις, καὶ γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀγῶσιν,
οὐχ οἱ ἀνδρειότατοι μαχιμώτατοί εἰσιν, ἀλλ' οἱ μάλιστα ἰσχύον-
τες, καὶ τὰ σώματα ἄριστα ἔχοντες. οἱ στρατιῶται δὲ δειλοὶ
γίνονται, ὅταν ὑπερτείνῃ ὁ κίνδυνος, καὶ λείπωνται τοῖς πλή-
θεσι καὶ ταῖς παρασκευαῖς, πρῶτοι γὰρ φεύγουσι. τὰ δὲ πολι-
τικὰ μένοντα ἀποθνήσκει, ὅπερ κἀπὶ τῷ ἑρμαίῳ συνέβη. τοῖς
μὲν γὰρ, αἰσχρὸν τὸ φεύγειν καὶ ὁ θάνατος τῆς τοιαύτης σωτη-
ρίας αἱρετώτερος. οἱ δὲ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐκινδύνευον, ὡς κρείτ-
3 τους ὄντες, γνόντες δὲ, φεύγουσι, τὸν θάνατον μᾶλλον τοῦ αἰ-
σχροῦ φοβούμενοι. ὁ δ' ἀνδρεῖος, οὐ τοιοῦτος. καὶ τὸν θυμὸν
δὲ ἐπὶ τὴν ἀνδρείαν ἀναφέρουσιν, ἀνδρεῖοι γὰρ εἶναι δοκοῦσι
καὶ οἱ διὰ θυμὸν, ὥσπερ τὰ θηρία ἐπὶ τοὺς τρώσαντας φερόμενοι.
ὅτι καὶ οἱ ἀνδρεῖοι θυμοειδεῖς, ἰτητικώτατον γὰρ ὁ θυμὸς
» πρὸς τοὺς κινδύνους. ὅθεν καὶ ὅμηρος. Σθένος ἔμβαλε θυ-
» μῷ. καὶ μένος καὶ θυμὸν ἔγειρε, καὶ, Δριμὺ δ' ἀνὰ ῥῖνας μέ-
» νος. καὶ ἔζεσεν αἷμα. πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ἔοικε σημαίνειν
4 τὴν τοῦ θυμοῦ ἔγερσιν καὶ ὁρμήν. οἱ μὲν οὖν ἀνδρεῖοι, διὰ τὸ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καλὸν πράττουσιν. ὁ δὲ θυμὸς συνεργεῖ αὐτοῖς, τὰ θηρία δὲ,
διὰ λύπην. διὰ γὰρ τὸ πληγῆναι ἢ φοβεῖσθαι, ἐπεὶ ἐάν γε ἐν ὕλῃ
ἢ ἐν ἕλει ᾖ, οὐ προσέρχονται. οὐ δή ἐστιν ἀνδρεῖα, διὰ τὸ ἀλγηδό-
νος καὶ θυμοῦ ἐξελαυνόμενα, πρὸς τὸν κίνδυνον ὁρμᾶν, οὐ-
θὲν τῶν δεινῶν προορῶντα. ἐπεὶ οὕτω γε, κἂν οἱ ὄνοι ἀνδρεῖοι
ἂν εἶεν πεινῶντες, τυπτόμενοι γὰρ οὐκ ἀφίστανται τῆς νομῆς.
καὶ οἱ μοιχοὶ δὲ, διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τολμηρὰ πολλὰ δρῶσιν,
οὐ δὴ ἔστιν ἀνδρεῖα, τὰ δι᾽ ἀλγηδόνος ἢ θυμοῦ ἐξελαυνό- 1
μενα πρὸς τὸν κίνδυνον. φυσικωτάτη δὲ ἔοικεν ἡ διὰ τὸν θυ-
μὸν εἶναι καὶ προσλαβοῦσα προαίρεσιν καὶ τὸ οὗ ἕνεκα, ἀνδρεία
εἶναι. καὶ οἱ ἄνθρωποι δὴ, ὀργιζόμενοι μὲν, ἀλγοῦσι, τιμωρούμε-
νοι δ᾽, ἥδονται. οἱ δὲ διὰ ταῦτα, μάχιμοι μὲν, οὐκ ἀνδρεῖοι δέ.
οὐ γὰρ διὰ τὸ καλὸν, οὐδ᾽ ὡς ὁ λόγος, ἀλλὰ διὰ τὸ πάθος. παρα-
πλήσιον δ᾽ ἔχουσί τι. οὐδὲ δὴ οἱ εὐέλπιδες ὄντες, ἀνδρεῖοι. διὰ
γὰρ τὸ πολλάκις καὶ πολλοὺς νενικηκέναι, θαρροῦσιν ἐν τοῖς
κινδύνοις, παρόμοιοι δὲ, ὅτι ἄμφω θαρραλέοι. ἀλλ᾽ οἱ μὲν ἀν- 2
δρεῖοι, διὰ τὰ προειρημένα θαρραλέοι. οἱ δὲ, διὰ τὸ οἴεσθαι
κρείττους εἶναι, καὶ μηδὲν ἀντιπαθεῖν. τοιοῦτον δὲ ποιοῦσιν καὶ
οἱ μεθυσκόμενοι; εὐέλπιδες γὰρ γίνονται. ὅταν δὲ αὐτοῖς μὴ
συμβῇ τοιαῦτα, φεύγουσιν, ἀνδρείου δ᾽ ἦν τὰ φοβερὰ ἀνθρώ-
πῳ ὄντα καὶ φαινόμενα, ὑπομένειν, ὅτι καλὸν, καὶ αἰσχρὸν, τὸ
μή. διὸ καὶ ἀνδρειοτέρου δοκεῖ εἶναι, τὸ ἐν τοῖς αἰφνιδίοις φό-
βοις, ἄφοβον καὶ ἀτάραχον εἶναι, ἢ ἐν τοῖς προδήλοις. ἀπὸ ἕξεως
γὰρ μᾶλλον ἦν καὶ ὅτι ἧττον ἐκ παρασκευῆς. τὰ προφανῆ μὲν 3
γὰρ, κἂν ἐκ λογισμοῦ καὶ λόγου τις προέλοιτο, τὰ δ᾽ ἐξαίφνης,
κατὰ τὴν ἕξιν. ἀνδρεῖοι δὲ φαίνονται καὶ οἱ ἀγνοοῦντες, καὶ
εἰσὶν οὐ πόρρω τῶν εὐελπίδων. χείρους δ᾽, ὅσῳ ἀξίωμα οὐδὲν
ἔχουσιν, ἐκεῖνοι δέ. διὸ καὶ μένουσί τινα χρόνον. οἱ δ᾽ ἠπατημέ-
νοι, ἐὰν γνῶσιν ὅτι ἕτερον, ἢ ὑποπτεύσωσι, φεύγουσιν. ὅπερ
οἱ ἀργεῖοι ἔπαθον περιπεσόντες τοῖς λάκωσιν, ὡς σικυωνίοις.
οἵ τε δὴ ἀνδρεῖοι εἴρηνται ποῖοί τινες. καὶ οἱ δοκοῦντες ἀνδρεῖοι.
9 περὶ θάρρη δὲ καὶ φόβους ἡ ἀνδρεία οὖσα, οὐχ ὁμοίως περὶ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἄμφω ἐστίν. ἀλλὰ μᾶλλον περὶ τὰ φοβερά, ὁ γὰρ ἐν τούτοις
ἀτάραχος καὶ περὶ ταῦθ' ὡς δεῖ ἔχων, ἀνδρεῖος μᾶλλον, ἢ ὁ
περὶ τὰ θαρραλέα. τῷ δὴ τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν ὡς εἴρηται,
» ἀνδρεῖοι λέγονται. διὸ καὶ ἐπίλυπον ἡ ἀνδρεία καὶ δικαίως
» ἐπαινεῖται, χαλεπώτερον γὰρ τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν, ἢ τῶν
» ἡδέων ἀπέχεσθαι. οὐ μὴν ἀλλὰ δόξειεν ἂν εἶναι τὸ κατὰ τὴν
ἀνδρείαν τέλος ἡδύ, ὑπὸ τῶν κύκλῳ δὲ ἀφανίζεσθαι, οἷον κἂν
1 ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι γίνεται. τοῖς γὰρ πύκταις, τὸ μὲν τέλος,
ἡδύ. οὗ ἕνεκα ὁ στέφανος καὶ αἱ τιμαί. τὸ δὲ τύπτεσθαι, ἀλγει-
νὸν εἴπερ σάρκινοι, καὶ λυπηρόν, καὶ πᾶς ὁ πόνος. διὰ δὲ τὸ
πολλὰ ταῦτ' εἶναι, μικρὸν ὂν τὸ οὗ ἕνεκα, οὐδὲν ἡδὺ φαίνεται
ἔχειν. εἰ δὴ τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ περὶ τὴν ἀνδρείαν. ὁ μὲν θάνα-
τος καὶ τὰ τραύματα, λυπηρὰ τῷ ἀνδρείῳ καὶ ἄκοντι ἔσται.
ὑπομενεῖ δὲ αὐτά, ὅτι καλὸν ἢ ὅτι αἰσχρὸν τὸ μή. καὶ ὅσῳ
ἂν μᾶλλον τὴν ἀρετὴν ἔχῃ πᾶσαν καὶ εὐδαιμονέστερος ᾖ, μᾶλ-
2 λον ἐπὶ τῷ θανάτῳ λυπήσεται. τῷ τοιούτῳ γὰρ μάλιστα ζῆν
ἄξιον, καὶ οὗτος μεγίστων ἀγαθῶν ἀποστερεῖται εἰδώς. λυπη-
ρὸν δὲ τοῦτο. ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἀνδρεῖος. ἴσως δὲ καὶ μᾶλλον ὅτι
τὸ ἐν τῷ πολέμῳ καλὸν ἀντ' ἐκείνων αἱρεῖται. οὐδὲ δὴ ἐν ἁ-
πάσαις ταῖς ἀρεταῖς τὸ ἡδέως ἐνεργεῖν ὑπάρχει, πλὴν ἐφ' ὅσον
τοῦ τέλους ἐφάπτεται. στρατιώτας δ' οὐδὲν ἴσως κωλύει μὴ τοὺς
τοιούτους κρατίστους εἶναι ἀλλὰ τοὺς ἧττον μὲν ἀνδρείους, ἄλ-
λο δ' ἀγαθὸν μηδὲν ἔχοντας. ἕτοιμοι γὰρ οὗτοι πρὸς τοὺς κιν-
3 δύνους, καὶ τὸν βίον πρὸς μικρὰ κέρδη καταλλάττονται. περὶ
μὲν οὖν ἀνδρείας, ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω. τί δ' ἐστιν, οὐ χαλεπὸν
τύπῳ γε περιλαβεῖν ἐκ τῶν εἰρημένων. Μετὰ δὲ ταύτην περὶ 10
σωφροσύνης λέγωμεν. δοκοῦσι γὰρ τῶν ἀλόγων μερῶν αὗται
εἶναι αἱ ἀρεταί. ὅτι μὲν οὖν μεσότης ἐστὶ περὶ ἡδονὰς ἡ σω-
φροσύνη, εἴρηται ἡμῖν. ἧττον γὰρ καὶ οὐχ ὁμοίως ἐστὶ περὶ τὰς
λύπας. ἐν τούτοις δὲ καὶ ἡ ἀκολασία φαίνεται. περὶ ποίας οὖν
τῶν ἡδονῶν, νῦν ἀφορίσωμεν. διῃρήσθωσαν δὴ αἱ ψυχικαὶ καὶ αἱ σω-
4 ματικαί. οἷον φιλοτιμία, φιλομάθεια. ἑκάτερος γὰρ τούτων χαίρει

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

οὐ φιλητικός ἐστιν, οὐδὲν πάσχοντος τοῦ σώματος, ἀλλὰ μᾶλλον
τῆς διανοίας. οἱ δὲ περὶ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς, οὔτε σώφρο-
νες, οὔτε ἀκόλαστοι λέγονται. ὁμοίως δὲ οὐδ' οἱ περὶ τὰς ἄλ-
λας, ὅσαι μὴ σωματικαί εἰσι. τοὺς γὰρ φιλομύθους, καὶ διηγη-
ματικοὺς καὶ περὶ τῶν τυχόντων κατατρίβοντας ἡμέρας, ἀδο-
λέσχας, ἀκολάστους δ', οὐ λέγομεν. οὐδὲ τοὺς λυπουμένους ἐπὶ
χρήμασιν ἢ φίλοις. περὶ δὲ τὰς σωματικὰς, εἴη ἂν ἡ σωφρο-
σύνη, οὐ πάσας δὲ οὐδὲ ταύτας. οἱ γὰρ χαίροντες τοῖς διὰ τῆς 1
ὄψεως, οἷον χρώμασι καὶ σχήμασι καὶ γραφῇ, οὔτε σώφρονες,
οὔτε ἀκόλαστοι λέγονται. καίτοι δόξειεν ἂν εἶναι καὶ ὡς δεῖ χαί-
ρειν καὶ τούτοις, καὶ καθ' ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν. ὁμοίως δὲ
καὶ ἐν τοῖς περὶ τὴν ἀκοήν. τοὺς γὰρ ὑπερβεβλημένως χαί-
ροντας μέλεσιν ἢ ὑποκρίσει, οὐδεὶς ἀκολάστους λέγει. οὐδὲ
τοὺς ὡς δεῖ, σώφρονας. οὐδὲ τοὺς περὶ τὴν ὀσμὴν, πλὴν κατὰ
συμβεβηκός. τοὺς γὰρ χαίροντας μήλων ἢ ῥόδων ἢ θυμιαμάτων
ὀσμαῖς, οὐ λέγομεν ἀκολάστους, ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς, μύρων καὶ 2
ὄψων. χαίρουσι γὰρ τούτοις οἱ ἀκόλαστοι. ὅτι διὰ τούτων ἀνά-
μνησις γίνεται αὐτοῖς τῶν ἐπιθυμητῶν. ἴδοι δ' ἄν τις καὶ τοὺς ἄλ-
λους ὅταν πεινῶσι, χαίροντας ταῖς τῶν βρωμάτων ὀσμαῖς.
τὸ δὲ τοιούτοις χαίρειν, ἀκολάστου. τούτων γὰρ ἐπιθυμητὰ
ταῦτα. οὐκ ἔστι δὲ, οὐδὲ τοῖς ἄλλοις ζώοις κατὰ ταύτας τὰς
αἰσθήσεις ἡδονὴ, πλὴν κατὰ συμβεβηκός. οὐδὲ γὰρ ταῖς ὀσμαῖς
τῶν λαγωῶν, αἱ κύνες χαίρουσιν, ἀλλὰ τῇ βρώσει. τὴν δ' αἴσθη-
σιν ἡ ὀσμὴ ἐποίησεν. οὐδὲ ὁ λέων τῇ φωνῇ τοῦ βοὸς, ἀλλὰ τῇ 3
ἐδωδῇ. ὅτι δὲ ἐγγύς ἐστι, διὰ τῆς φωνῆς ᾔσθετο. καὶ χαίρειν δὴ
ταύτῃ φαίνεται. ὁμοίως, οὐδ' ἰδὼν ἢ εὑρὼν ἔλαφον ἢ ἄγριον
αἶγα, ἀλλ' ὅτι βορὰν ἕξει. περὶ τὰς τοιαύτας δὴ ἡδονὰς ἡ σω-
φροσύνη καὶ ἡ ἀκολασία ἐστίν. ὧν καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα κοινωνεῖ.
ὅθεν ἀνδραποδώδεις καὶ θηριώδεις φαίνονται. αὗται δ' εἰ-
σὶν ἁφὴ καὶ γεῦσις. φαίνονται δὴ καὶ τῇ γεύσει ἐπὶ μικρὸν, ἢ οὐ-
δὲν χρῆσθαι. τῆς γὰρ γεύσεώς ἐστιν ἡ κρίσις τῶν χυλῶν. ὅπερ
ποιοῦσιν οἱ τοὺς οἴνους δοκιμάζοντες καὶ τὰ ὄψα ἀρτύοντες. 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

οὐ πάνυ δὲ χαίρουσι τούτοις ἢ οὐχ οἵ γε ἀκόλαστοι, ἀλλὰ τῇ
ἀπολαύσει, ἣ γίνεται πᾶσα δι' ἁφῆς καὶ ἐν σιτίοις καὶ ἐν ποτοῖς
καὶ τοῖς ἀφροδισίοις λεγομένοις. διὸ καὶ ηὔξατό τις, ὁ ὀψοφά-
γος ὤν, τὸν φάρυγγα αὑτῷ μακρότερον γεράνου γενέσθαι, ὡς
ἡδόμενος τῇ ἁφῇ. κοινοτάτη δὴ τῶν αἰσθήσεων, καθ' ἣν ἡ ἀκολα-
σία. καὶ δόξειεν ἂν δικαίως ἐπονείδιστος εἶναι. ὅτι οὐχ ᾗ ἄνθρω-
ποι ἐσμὲν, ὑπάρχει, ἀλλ' ᾗ, ζῶα. τὸ δὴ τοιούτοις χαίρειν καὶ μά-
1 λιστα ἀγαπᾶν, θηριῶδες. καὶ γὰρ αἱ ἐλευθεριώταται τῶν διὰ
τῆς ἁφῆς ἡδονῶν, ἀφῄρηνται. οἷον αἱ ἐν τοῖς γυμνασίοις διὰ τρί-
ψεως καὶ τῆς θερμασίας γινόμεναι. οὐ γὰρ περὶ πᾶν τὸ σῶ-
μα ἡ τοῦ ἀκολάστου ἁφή, ἀλλὰ περί τινα μέρη. Τῶν δ' ἐπι-
θυμιῶν, αἱ μὲν κοιναὶ δοκοῦσιν εἶν. αἱ δ', ἴδιοι καὶ ἐπίθετοι, οἷον,
ἡ μὲν τῆς τροφῆς, φυσική, πᾶς γὰρ ἐπιθυμεῖ, ὅταν ἐνδεὴς ᾖ, ξη-
ρᾶς ἢ ὑγρᾶς τροφῆς. ὁτὲ δ' ἀμφοῖν, καὶ εὐνῆς φησὶν ὅμηρος, ὁ
νέος καὶ ἀκμάζων. τὸ δὲ τοιᾶσδε ἢ τοιᾶσδε, οὐκέτι πᾶς, οὐδὲ
2 τῶν αὐτῶν. διὸ φαίνεται ἡμέτερον εἶναι. οὐ μὴν ἀλλ' ἔχει γέ τι
» καὶ φυσικόν. ἕτερα γὰρ ἑτέροις ἐστὶν ἡδέα. καὶ ἔνια πᾶσιν ἡδίω
τῶν τυχόντων. ἐν μὲν οὖν ταῖς φυσικαῖς ἐπιθυμίαις, ὀλίγοι
ἁμαρτάνουσι. καὶ ἐφ' ἓν ἐπὶ τὸ πλεῖον. τὸ γὰρ ἐσθίειν τὰ τυ-
χόντα ἢ πίνειν, ἕως ἂν ὑπερπληθῇ, ὑπερβάλλειν ἐστὶ τὸ κα-
τὰ φύσιν, τῷ πλήθει. ἀναπλήρωσις γὰρ τῆς ἐνδείας, ἡ φυσι-
κὴ ἐπιθυμία. διὸ λέγονται οὗτοι γαστρίμαργοι, ὡς παρὰ τὸ δέον
πληροῦντες αὐτήν, τοιοῦτοι δὲ γίνονται οἱ λίαν ἀνδραποδώ-
3 δεις. περὶ δὲ τὰς ἰδίας τῶν ἡδονῶν, πολλοὶ καὶ πολλαχῶς
ἁμαρτάνουσι. τῶν γὰρ φιλοτοιούτων λεγομένων, ἢ τῷ χαίρειν
οἷς μὴ δεῖ, ἢ τῷ μᾶλλον, ἢ ὡς οἱ πολλοί, ἢ μὴ ὡς δεῖ, ἢ μὴ ᾧ δεῖ,
κατὰ πάντα δ' οἱ ἀκόλαστοι ὑπερβάλλουσι. καὶ γὰρ χαίρου-
σιν ἐνίοις, οἷς οὐ δεῖ, μισητὰ γάρ. καὶ εἴ τισι δεῖ χαίρειν τῶν τοιού-
των, μᾶλλον ἢ δεῖ. καὶ ὡς οἱ πολλοὶ χαίρουσιν. ἡ μὲν οὖν περὶ
τὰς ἡδονὰς ὑπερβολή, ὅτι ἀκολασία καὶ ψεκτόν, δῆλον. περὶ
δὲ τὰς λύπας, οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἀνδρείας, τῷ ὑπομένειν
4 λέγεται σώφρων, οὐδ' ἀκόλαστος, τῷ μή. ἀλλ' ὁ μὲν ἀκόλαστος,

τῷ λυπεῖσθαι μᾶλλον, ἢ δεῖ, ὅτι τῶν ἡδέων οὐ τυγχάνει. καὶ
τὴν λύπην δὲ ποιεῖ αὐτῷ ἡ ἡδονή. ὁ δὲ σώφρων, τῷ μὴ λυπεῖ-
σθαι τῇ ἀπουσίᾳ καὶ τῷ ἀπέχεσθαι τοῦ ἡδέος. ὁ μὲν οὖν ἀκόλα-
στος, ἐπιθυμεῖ τῶν ἡδέων πάντων, ἢ τῶν μάλιστα. καὶ ἄγεται
ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας, ὥστε ἀντὶ τῶν ἄλλων ταῦθ᾽ αἱρεῖσθαι.
διὸ καὶ λυπεῖται καὶ ἀποτυγχάνων καὶ ἐπιθυμῶν. μετὰ λύπης
γὰρ ἡ ἐπιθυμία. ἀτόπῳ δὲ ἔοικε τὸ δι᾽ ἡδονὴν λυπεῖσθαι. ἐλ-
λείποντες δὲ περὶ τὰς ἡδονὰς καὶ ἧττον ἢ χαίροντες, οὐ πάνυ 1
γίνονται, οὐ γὰρ ἀνθρωπική ἐστιν ἡ τοιαύτη ἀναισθησία. καὶ γὰρ τὰ
» λοιπὰ ζῷα, διακρίνει τὰ βρώματα. καὶ τοῖς μὲν, χαίρει. τοῖς
» δ᾽, οὔ. εἰ δέ τῳ μηδέν ἐστιν ἡδὺ, μὴ δὲ διαφέρει ἕτερον ἑτέρου,
» πόρρω ἂν εἴη τοῦ ἄνθρωπος εἶναι. οὐ τέτυχε δὲ ὁ τοιοῦτος ὀνό-
ματος, διὰ τὸ μὴ πάνυ γίνεσθαι. ὁ δὲ σώφρων, μέσως περὶ
ταῦτ᾽ ἔχει, οὔτε γὰρ ἥδεται, οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος, ἀλλὰ
μᾶλλον δυσχεραίνει. οὔτε ὅλως οἷς μὴ δεῖ. οὔτε σφόδρα τοιού-
τῳ οὐδενὶ, οὔτε ἀπόντων, λυπεῖται. οὐδ᾽ ἐπιθυμεῖ, ἢ μετρί- 2
ως. οὐδὲ μᾶλλον ἢ δεῖ οὐδενὶ, οὐδ᾽ ὅτε μὴ δεῖ. οὐδ᾽ ὅλως τῶν
τοιούτων οὐδενός. ὅσα δὲ πρὸς ὑγίειάν ἐστιν, ἢ πρὸς εὐεξίαν
ἡδέα ὄντα, τούτων ὀρέξεται μετρίως καὶ ὡς δεῖ. καὶ τῶν ἄλλων
ἡδέων, μὴ ἐμποδίων τούτοις ὄντων, ἢ παρὰ τὸ καλὸν, ἢ ὑπὲρ
τὴν οὐσίαν. ὁ γὰρ οὕτως ἔχων, μᾶλλον ἀγαπᾷ τὰς τοιαύτας
ἡδονὰς τῆς ἀξίας. ὁ δὲ σώφρων, οὐ τοιοῦτος, ἀλλ᾽ ὡς ὁ ὀρθὸς
λόγος. Ἑκουσίῳ δὲ μᾶλλον ἔοικεν ἡ ἀκολασία τῆς δει-
λίας. ἡ μὲν γὰρ δι᾽ ἡδονήν. ἡ δὲ, διὰ λύπην. ὧν τὸ μὲν, αἱρετόν. 3
τὸ δὲ, φευκτόν. καὶ ἡ μὲν λύπη, ἐξίστησι καὶ φθείρει τὴν τοῦ ἔχον-
τος φύσιν. ἡ δὲ ἡδονὴ, οὐδὲν τοιοῦτον ποιεῖ. μᾶλλον δὲ ἑκού-
σιον. διὸ καὶ ἐπονειδιστότερον. καὶ γὰρ ἐθισθῆναι ῥᾷον πρὸς αὐ-
τά. πολλὰ γὰρ ἐν τῷ βίῳ τοιαῦτα. καὶ οἱ ἐθισμοὶ, ἀκίνδυνοι.
ἐπὶ τῶν φοβερῶν δ᾽ ἀνάπαλιν. δόξειε τ᾽ ἂν οὐχ ὁμοίως ἑκού-
σιον ἡ δειλία εἶναι τοῖς καθ᾽ ἕκαστον. αὕτη μὲν γὰρ, ἄλυπος.
ταῦτα δὲ, διὰ λύπην ἐξίστησιν. ὥστε καὶ τὰ ὅπλα ῥίπτειν καὶ
τὰ ἄλλα ἀσχημονεῖν. διὸ καὶ δοκεῖ βίαια εἶναι. τῷ δ᾽ ἀκολά- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

στω ἀνάπαλιν τὰ μὲν καθ' ἕκαστα ἑκούσια. ἐπιθυμοῦντι γὰρ
καὶ ὀρεγομένῳ. τὸ δ' ὅλον ἧττον, οὐδεὶς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἀκόλα-
στος εἶναι. τὸ δ' ὄνομα τῆς ἀκολασίας καὶ ἐπὶ τὰς παιδικὰς ἁ-
μαρτίας φέρομεν, ἔχουσι γάρ τινα ὁμοιότητα. πότερον δὲ
ἀπὸ ποτέρου καλεῖται, οὐδὲν πρὸς τὰ νῦν διαφέρει. δῆλον
δ', ὅτι τὸ ὕστερον ἀπὸ τοῦ προτέρου. οὐ κακῶς δὲ ἔοικε μετενη-
νέχθαι, κεκολάσθαι γὰρ δεῖ τὸ τῶν αἰσχρῶν ὀρεγόμενον καὶ πολ-
1 λὴν αὔξησιν ἔχον. τοιοῦτον δὲ μάλιστα ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ παῖς.
κατ' ἐπιθυμίαν γὰρ ζῶσι καὶ τὰ παιδία. καὶ μάλιστα ἐν του-
τοις ἡ τοῦ ἡδέος ὄρεξις. εἰ οὖν μὴ ἔσται εὐπειθὲς καὶ ὑπὸ τὸ ἄρ-
χον, ἐπὶ πολὺ ἥξει. ἄπληστος γὰρ ἡ τοῦ ἡδέος ὄρεξις. καὶ πανταχό-
θεν τῷ ἀνοήτῳ, καὶ ἡ τῆς ἐπιθυμίας ἐνέργεια αὔξει τὸ συγ-
γενές, κἂν μεγάλαι καὶ σφοδραὶ ὦσι, καὶ τὸν λογισμὸν ἐκ-
κρούουσι. διὸ δεῖ μετρίας αὐτὰς εἶναι καὶ ὀλίγας, καὶ τῷ λό-
γῳ μηδὲν ἐναντιοῦσθαι. τὸ δὲ τοιοῦτον, εὐπειθὲς λέγομεν καὶ
2 κεκολασμένον. ὥσπερ γὰρ τὸν παῖδα δεῖ κατὰ τὸ πρόσταγμα
τοῦ παιδαγωγοῦ ζῆν, οὕτω καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν κατὰ τὸν λό-
γον. διὸ δεῖ τοῦ σώφρονος τὸ ἐπιθυμητικὸν, συμφωνεῖν
τῷ λόγῳ, σκοπὸς γὰρ ἀμφοῖν τὸ καλόν. καὶ ἐπι-
θυμεῖ ὁ σώφρων ὧν δεῖ, καὶ ὡς δεῖ, καὶ
ὅτε. οὕτω δὲ τάττει καὶ ὁ λόγος.
ταῦτ' οὖν ἡμῖν εἰρήσθω περὶ
σωφροσύνης.
3

ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ Γ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟ-
ΜΑΧΕΙΩΝ, ΤΟ Δ.

ΛΕΓΟΜΕΝ δ' ἑξῆς περὶ ἐλευθεριότη-
τος. δοκεῖ δὲ εἶναι περὶ χρήματα με-
σότης. ἐπαινεῖται γὰρ ὁ ἐλευθέριος, οὐκ
ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οὐδ' ἐν οἷς ὁ σώ- 1
φρων, οὐδ' αὖ ἐν ταῖς κρίσεσιν, ἀλλὰ
περὶ δόσιν χρημάτων καὶ λῆψιν, μᾶλ-
λον δ' ἐν τῇ δόσει. χρήματα δὲ λέγο-
μεν πάντα, ὅσων ἡ ἀξία νομίσματι μετρεῖται. ἔστι δὲ καὶ ἡ ἀσω-
τία καὶ ἡ ἀνελευθερία περὶ χρήματα ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλεί-
ψεις. καὶ τὴν μὲν ἀνελευθερίαν προσάπτομεν ἀεὶ τοῖς μᾶλ-
λον ἢ δεῖ περὶ χρήματα σπουδάζουσι. τὴν δ' ἀσωτίαν
ἐπιφέρομεν ἐνίοτε συμπλέκοντες, τοὺς γὰρ ἀκρατεῖς καὶ εἰς 2
ἀκολασίαν δαπανηροὺς, ἀσώτους καλοῦμεν. διὸ καὶ φαυλό-
τατοι δοκοῦσιν εἶναι. πολλὰς γὰρ ἅμα κακίας ἔχουσιν. οὐ δὴ
οἰκείως προσαγορεύονται. βούλεται γὰρ ἄσωτος εἶναι, ὁ ἕν τι
κακὸν ἔχων, τὸ φθείρειν τὴν οὐσίαν. ἄσωτος γὰρ ὁ δι' αὐτὸν ἀ-
πολλύμενος. δοκεῖ δὲ ἀπώλειά τις αὐτοῦ εἶναι καὶ ἡ τῆς οὐσίας
φθορὰ, ὡς τοῦ ζῆν διὰ τούτων ὄντος. οὕτω δὴ τὴν ἀσωτίαν ἐκ-
» δεχόμεθα. ὧν δέ ἐστι χρεία τις, ἔστι τούτοις χρῆσθαι καὶ εὖ καὶ
» κακῶς. ὁ πλοῦτος δέ ἐστι τῶν χρησίμων. ἑκάστῳ δ' ἄριστα χρῆ- 3
» ται, ὁ ἔχων τὴν περὶ ἕκαστον ἀρετὴν, καὶ πλούτῳ δὴ χρήσεται
ἄριστα, ὁ ἔχων τὴν περὶ τὰ χρήματα, ἀρετήν. οὗτος δέ ἐστιν ὁ
ἐλευθέριος. χρῆσις δ' εἶναι δοκεῖ χρημάτων δαπάνη καὶ δό-
σις. ἡ δὲ λῆψις καὶ ἡ φυλακὴ, κτῆσις μᾶλλον. διὸ μᾶλλόν ἐστι
τοῦ ἐλευθερίου τὸ διδόναι οἷς δεῖ, ἢ λαμβάνειν, ὅθεν δεῖ. καὶ
» μὴ λαμβάνειν, ὅθεν οὐ δεῖ, τῆς ἀρετῆς γὰρ μᾶλλον τὸ εὖ ποιεῖν
» ἢ τὸ εὖ πάσχειν. καὶ τὰ καλὰ πράττειν μᾶλλον, ἢ τὰ αἰσχρὰ
μὴ πράττειν. οὐκ ἄδηλον δ', ὅτι τῇ μὲν δόσει ἕπεται τὸ εὖ ποιεῖν, 4

καὶ τὸ καλὰ πράττειν. τῇ δὲ λήψει, τὸ εὖ πάσχειν, ἢ μὴ αἰσχρο-
ποιεῖν. καὶ ἡ χάρις τῷ διδόντι οὐ τῷ μὴ λαμβάνοντι. καὶ ὁ ἔπαι-
νος δὲ μᾶλλον, καὶ ῥᾷον δὲ τὸ μὴ λαμβάνειν τοῦ διδόναι. τὸ γὰρ
οἰκεῖον ἧττον προΐενται μᾶλλον, ἢ οὐ λαμβάνουσι τὸ ἀλλότριον.
καὶ ἐλευθέριοι δὲ λέγονται οἱ διδόντες. οἱ δὲ μὴ λαμβάνοντες,
οὐκ εἰς ἐλευθεριότητα ἐπαινοῦνται, ἀλλ' οὐχ ἧττον εἰς δικαιο
σύνην. οἱ δὲ λαμβάνοντες, οὐδὲ ἐπαινοῦνται πάνυ. φιλοῦνται
1 δὲ σχεδὸν μάλιστα οἱ ἐλευθέριοι τῶν ἀπ' ἀρετῆς, ὠφέλιμοι
γάρ. τοῦτο δὲ ἐν τῇ δόσει. αἱ δὲ κατ' ἀρετὴν πράξεις, καλαὶ καὶ
τοῦ καλοῦ ἕνεκα. καὶ ὁ ἐλευθέριος οὖν δώσει τοῦ καλοῦ ἕνε-
κα καὶ ὀρθῶς. οἷς γὰρ δεῖ καὶ ὅσα καὶ ὅτε, καὶ τἄλλα, ὅσα
ἕπεται τῇ ὀρθῇ δόσει. καὶ ταῦτα ἡδέως ἢ ἀλύπως. τὸ γὰρ κατ'
» ἀρετὴν ἡδὺ ἢ ἄλυπον, ἥκιστα λυπηρόν. ὁ δὲ διδοὺς οἷς μὴ δεῖ,
» ἢ μὴ τοῦ καλοῦ ἕνεκα, ἀλλὰ διά τινα ἄλλην αἰτίαν, οὐκ ἐλευ
θέριος. ἀλλὰ ἄλλος τις ῥηθήσεται. οὐδ' ὁ λυπηρῶς μᾶλλον
2 γὰρ ἕλοιτ' ἂν τὰ χρήματα τῆς καλῆς πράξεως. τοῦτο δ' οὐκ
ἐλευθερίου. οὐδὲ λήψεται δὲ, ὅθεν μὴ δεῖ. οὐδὲ γάρ ἐστι τοῦ μὴ
τιμῶντος τὰ χρήματα, ἡ τοιαύτη λῆψις. οὐκ ἂν εἴη δὲ, οὔτ' αἰ
τητικός. οὐ γάρ ἐστι τοῦ εὖ ποιοῦντος εὐχερῶς εὐεργετεῖσθαι.
ὅθεν δὲ δεῖ λήψεται. οἷον ἀπὸ τῶν ἰδίων κτημάτων οὐχ ὡς κα-
λὸν, ἀλλ' ὡς ἀναγκαῖον, ὅπως ἔχῃ διδόναι. οὐδ' ἀμελήσει τῶν
ἰδίων βουλόμενός γε διὰ τούτων τισὶν ἐπαρκεῖν. οὐδὲ τυχοῦσι
δώσει, ἵνα ἔχῃ διδόναι οἷς δεῖ, καὶ ὅτε καὶ οὗ καλόν. ἐλευθε-
3 ρίου δὲ ἐστὶ σφόδρα καὶ τὸ ὑπερβάλλειν ἐν τῇ δόσει, ὥστε κα-
ταλείπειν ἑαυτῷ ἐλάττω, τὸ γὰρ μὴ ἀποβλέπειν ἐφ' ἑαυτὸν, ἐ-
λευθερίου. κατὰ τὴν οὐσίαν δὴ ἡ ἐλευθεριότης λέγεται. οὐ
» γὰρ ἐν τῷ πλήθει τῶν διδομένων τὸ ἐλευθέριον, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ
» διδόντος ἕξει. αὕτη δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν δίδωσιν. οὐθὲν δὲ κω
λύει ἐλευθεριώτερον εἶναι τὸν τὰ ἐλάττω διδόντα, ἐὰν ἀπ'
ἐλαττόνων διδῷ. ἐλευθεριώτεροι δὲ εἶναι δοκοῦσιν, οἱ μὴ κτη
σάμενοι, ἀλλὰ παραλαβόντες τὴν οὐσίαν. ἄπειροί τε γὰρ τῆς
4 ἐνδείας. καὶ πάντες ἀγαπῶσι μᾶλλον τὰ αὑτῶν ἔργα,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

» ὥσπερ οἱ γονεῖς καὶ οἱ ποιηταί. πλουτεῖν δ' οὐ ῥᾴδιον τὸν ἐλευ-
» θέριον, μήτε ληπτικὸν ὄντα, μήτε φυλακτικόν. προετικὸν δέ,
καὶ μὴ τιμῶντα δι' αὐτὰ τὰ χρήματα, ἀλλ' ἕνεκα τῆς δόσεως.
διὸ καὶ ἐγκαλεῖται τῇ τύχῃ, ὅτι οἱ μάλιστα ἄξιοι ὄντες, ἥκιστα
» πλουτοῦσι. συμβαίνει δὲ οὐκ ἀλόγως τοῦτο. οὐ γὰρ οἷόν τε χρή-
» ματ' ἔχειν μὴ ἐπιμελούμενον, ὅπως ἔχῃ. ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλ-
λων. οὐ μὴν δώσει γε οἷς οὐ δεῖ, οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ. οὐδ' ὅσα ἄλ-
λα τοιαῦτα. οὐ γὰρ ἂν ἔτι πράττοι κατὰ τὴν ἐλευθεριότη- 1
τα. καὶ εἰς ταῦτα ἀναλώσας, οὐκ ἂν ἔχοι εἰς ἃ δεῖ ἀναλίσκειν.
ὥσπερ γὰρ εἴρηται, ἐλευθέριός ἐστιν, ὁ κατὰ τὴν οὐσίαν δαπα-
νῶν καὶ εἰς ἃ δεῖ. ὁ δ' ὑπερβάλλων, ἄσωτος. διὸ, τοὺς τυράν-
νους οὐ λέγομεν ἀσώτους. τὸ γὰρ πλῆθος τῆς κτήσεως, οὐ δο-
κεῖ ῥᾴδιον εἶναι ταῖς δόσεσι καὶ ταῖς δαπάναις ὑπερβάλλειν.
τῆς ἐλευθεριότητος δὴ μεσότητος οὔσης περὶ χρημάτων δό-
σιν καὶ λῆψιν, ὁ ἐλευθέριος καὶ δώσει καὶ δαπανήσει εἰς ἃ δεῖ,
καὶ ὅσα δεῖ, ὁμοίως ἐν μικροῖς καὶ μεγάλοις. καὶ ταῦτα ἡδέως 2
καὶ λήψεται, ὅθεν δεῖ καὶ ὅσα δεῖ. τῆς ἀρετῆς γὰρ περὶ ἄμ-
φω οὔσης μεσότητος, ποιήσει ἀμφότερα ὡς δεῖ. ἕπεται γὰρ
τῇ ἐπιεικεῖ δόσει, ἡ τοιαύτη λῆψις. ἡ δὲ μὴ τοιαύτη, ἐναντία
ἐστίν. αἱ μὲν οὖν ἑπόμεναι, γίνονται ἅμα ἐν τῷ αὐτῷ. αἱ δὲ
ἐναντίαι, δῆλον ὡς οὔ. ἐὰν δὲ παρὰ τὸ δέον, καὶ τὸ καλῶς ἔ-
χον συμβαίνῃ αὐτῷ ἀναλίσκειν, λυπήσεται. μετρίως δὲ καὶ ὡς
δεῖ. τῆς ἀρετῆς γὰρ καὶ ἥδεσθαι καὶ λυπεῖσθαι ἐφ' οἷς δεῖ καὶ
ὡς δεῖ. καὶ εὐκοινώνητος δ' ἐστὶν ὁ ἐλευθέριος εἰς χρήματα. 3
δύναται γὰρ ἀδικεῖσθαι, μὴ τιμῶν γε τὰ χρήματα. καὶ μᾶλ-
λον ἀχθόμενος, εἴ τι δέον, μὴ ἀνάλωσεν, λυπούμενος, εἰ μὴ
δέον τι, ἀνάλωσεν. καὶ τῷ Σιμωνίδῃ οὐκ ἀρεσκόμενος. ὁ δ' ἄ-
σωτος καὶ ἐν τούτοις διαμαρτάνει. οὔτε γὰρ ἥδεται ἐφ' οἷς δεῖ,
οὔτε ὡς δεῖ. οὔτε λυπεῖται. ἔσται δὲ προϊοῦσι φανερώτερον.
εἴρηται δ' ἡμῖν, ὅτι ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις εἰσίν, ἡ ἀσωτία
καὶ ἡ ἀνελευθερία καὶ ἐν δυσίν, ἐν δόσει καὶ λήψει. καὶ τὴν δα-
πάνην γὰρ εἰς τὴν δόσιν τίθεμεν. ἡ μὲν οὖν ἀσωτία, τῷ διδό-

ναι καὶ μὴ λαμβάνειν ὑπερβάλλει. τῷ δὲ λαμβάνειν, ἐλλεί-
πει. ἡ δ' ἀνελευθερία, τῷ διδόναι μὲν ἐλλείπει. τῷ λαμβάνειν
δ', ὑπερβάλλει, πλὴν ἐπὶ μικροῖς. τὰ μὲν οὖν τῆς ἀσωτίας
οὐ πάνυ συνδυάζεται. οὐ γὰρ ῥάδιον μηδαμόθεν λαμβάνον-
τα, πᾶσι διδόναι. ταχέως γὰρ ἐπιλείπει ἡ οὐσία τοὺς διδόντας
ἰδιώτας, οἵπερ καὶ δοκοῦσιν ἄσωτοι εἶναι, ἐπεὶ ὅγε τοιοῦτος
δόξειεν ἂν οὐ μικρῷ βελτίων εἶναι τοῦ ἀνελευθέρου, εὐίατός τε
1 γάρ ἐστι καὶ ὑπὸ τῆς ἡλικίας καὶ ὑπὸ τῆς ἀπορίας, καὶ ἐπὶ
τὸ μέσον δύναται ἐλθεῖν. ἔχει γὰρ τὰ τοῦ ἐλευθερίου, καὶ γὰρ
δίδωσι καὶ οὐ λαμβάνει. οὐδέτερον δ' ὡς δεῖ, οὐδ' εὖ. εἰ δὴ
τοῦτο ἐθισθείη, ἤ πως ἄλλως μεταβάλλοι, εἴη ἂν ἐλευθέριος,
δώσει γὰρ οἷς δεῖ, καὶ οὐ λήψεται, ὅθεν οὐ δεῖ. διὸ καὶ δοκεῖ
οὐκ εἶναι φαῦλος τὸ ἦθος, οὐ γὰρ μοχθηροῦ, οὐδὲ ἀγεννοῦς,
τὸ ὑπερβάλλειν διδόντα καὶ μὴ λαμβάνοντα. ἠλιθίου δέ.
ὁ δὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἄσωτος πολὺ δοκεῖ βελτίων τοῦ ἀνελευ-
2 θέρου εἶναι, διά τε τὰ εἰρημένα, καὶ ὅτι ὁ μὲν ὠφελεῖ πολ-
λούς. ὁ δὲ, οὐθένα. ἀλλ' οὐδὲ αὑτόν, ἀλλ' οἱ πολλοὶ τῶν ἀσώ-
των καθάπερ εἴρηται καὶ λαμβάνουσιν ὅθεν μὴ δεῖ, καὶ εἰσὶ
κατὰ τοῦτο ἀνελεύθεροι. ληπτικοὶ δὲ γίνονται, διὰ τὸ βούλε-
σθαι μὲν ἀναλίσκειν. εὐχερῶς δὲ τοῦτο ποιεῖν μὴ δύνασθαι.
ταχὺ γὰρ ἐπιλείπει αὐτοὺς τὰ ὑπάρχοντα. ἀναγκάζονται οὖν
ἑτέρωθεν πορίζειν. ἅμα δὲ καὶ διὰ, τὸ μηδὲν τοῦ καλοῦ φροντί-
ζειν, ὀλιγώρως, καὶ πάντοθεν λαμβάνουσι. διδόναι γὰρ ἐπιθυμοῦσι.
3 τὸ δὲ πῶς ἢ πόθεν, οὐθὲν αὐτοῖς διαφέρει. διόπερ οὐδ' ἐλευθέ-
ριοι αἱ δόσεις αὐτῶν εἰσιν, οὐ γὰρ καλαί. οὐδὲ τούτου ἕνεκα,
οὐδὲ ὡς δεῖ. ἀλλ' ἐνίοτε οὓς δεῖ πένεσθαι, τούτους πλουσίους ποιοῦ-
σι. καὶ τοῖς μὲν μετρίοις τὰ ἤθη, οὐδὲν ἂν δοῖεν. τοῖς δὲ κόλαξιν, ἤ
τινα ἄλλην ἡδονὴν πορίζουσι, πολλά. διὸ καὶ ἀκόλαστοι αὐτῶν
εἰσιν οἱ πολλοί. εὐχερῶς γὰρ ἀναλίσκοντες καὶ εἰς τὰς ἀκολασίας
δαπανηροί εἰσι, καὶ διὰ τὸ μὴ πρὸς τὸ καλὸν ζῆν, πρὸς τὰς ἡδονὰς
ἀποκλίνουσιν. ὁ μὲν οὖν ἄσωτος ἀπαιδαγώγητος γενόμενος,
4 εἰς ταῦτα μεταβαίνει. τυχὼν δ' ἐπιμελείας, εἰς τὸ μέσον,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καὶ τὸ δέον ἀφίκοιτ' ἄν. ἡ δ' ἀνελευθερία, ἀνίατός ἐστι, δοκεῖ τε
τὸ γῆρας καὶ πᾶσα ἀδυναμία ἀνελευθέρους ποιεῖν καὶ συμ-
φυέστερον τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀσωτίας, οἱ γὰρ πολλοὶ φιλο-
χρήματοι μᾶλλον, ἢ δοτικοί. καὶ διατείνει δὲ ἐπὶ πολύ, καὶ πο-
λυειδές ἐστι. πολλοὶ γὰρ τρόποι δοκοῦσι τῆς ἀνελευθερίας εἶναι.
ἐν δυσὶ γὰρ οὖσα, τῇ τε ἐλλείψει τῆς δόσεως, καὶ τῇ ὑπερβολῇ
τῆς λήψεως, οὐ πᾶσιν ὁλόκληρος παραγίνεται, ἀλλ' ἐνίοτε χω
ρίζεται. καὶ οἱ μὲν τῇ λήψει ὑπερβάλλουσιν. οἱ δὲ τῇ δόσει 1
ἐλλείπουσιν. οἱ μὲν γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις προσηγορίαις, οἷον
φειδωλοί, γλίσχροι, κίμβικες, πάντες τῇ δόσει ἐλλείπουσι.
τῶν δὲ ἀλλοτρίων οὐκ ἐφίενται, οὐδὲ βούλονται λαμβάνειν, οἱ
μὲν διά τινα ἐπιείκειαν καὶ εὐλάβειαν τῶν αἰσχρῶν. δοκοῦσι
γὰρ ἔνιοι, ἢ φασί γε διὰ τοῦτο φυλάττειν, ἵνα μή ποτε ἀναγκα-
σθῶσιν αἰσχρόν τι πρᾶξαι. τούτων δὲ καὶ ὁ κυμινοπρίστης καὶ
πᾶς ὁ τοιοῦτος. ὠνόμασται δὲ ἀπὸ τῆς ὑπερβολῆς τοῦ μηθε-
νὶ ἂν δοῦναι. οἱ δ' αὖ, διὰ φόβον ἀπέχονται τῶν ἀλλοτρίων, ὡς 2
οὐ ῥᾴδιον τὸ, αὐτὸν μὲν τὰ ἑτέρων λαμβάνειν, τὰ δ' αὑτοῦ ἑτέ-
ρους, μή. ἀρέσκειν οὖν αὐτοῖς, τὸ μήτε λαμβάνειν μήτε διδό-
ναι. οἱ δ' αὖ κατὰ τὴν λῆψιν ὑπερβάλλουσι τῷ πάντοθεν
λαμβάνειν καὶ πᾶν, οἷον οἱ τὰς ἀνελευθέρους ἐργασίας ἐργα-
ζόμενοι, καὶ πορνοβοσκοὶ καὶ πάντες οἱ τοιοῦτοι, καὶ τοκισταί.
καὶ τὸ μικρὰ ἐπὶ πολλῷ. ἢ ἐπὶ μεγάλοις τόκοις δανείζοντες
πάντες γὰρ οὗτοι ὅθεν οὐ δεῖ λαμβάνουσι, καὶ ὁπόσον οὐ δεῖ.
κοινὸν δ' ἐπ' αὐτοῖς ἡ αἰσχροκέρδεια φαίνεται. πάντες γὰρ ἕνε 3
κα κέρδους καὶ τούτου μικροῦ, ὀνείδη ὑπομένουσι. τοὺς γὰρ τὰ
μεγάλα μὴ ὅθεν δεῖ, λαμβάνοντας, μὴ δὲ ἃ δεῖ, οὐδὲ λέγο-
μεν ἀνελευθέρους, οἷον τοὺς τυράννους, πόλεις πορθοῦντας καὶ
ἱερὰ συλῶντας, ἀλλὰ πονηροὺς μᾶλλον, καὶ ἀσεβεῖς, καὶ ἀδί-
κους. ὁ μέντοι κυβευτὴς καὶ ὁ λωποδύτης καὶ ὁ λῃστής, τῶν ἀνε
λευθέρων εἰσίν. αἰσχροκερδεῖς γάρ. κέρδους γὰρ ἕνεκα ἀμφότε
ροι πραγματεύονται, καὶ ὀνείδη ὑπομένουσι. καὶ οἱ μὲν, κιν
δύνους, τοὺς μεγίστους, ἕνεκα τοῦ λήμματος. οἱ δὲ, ἀπὸ τῶν φίλων 4

κερδαίνουσιν, οἷς δεῖ διδόναι. ἀμφότεροι δὴ ὅθεν οὐ δεῖ κερ-
δαίνειν βουλόμενοι, αἰσχροκερδεῖς. καὶ πᾶσαι δὴ αἱ τοιαῦται
λήψεις ἀνελεύθεροι. εἰκότως δὲ τῇ ἐλευθεριότητι ἀνελευ-
θερία ἐναντίον λέγεται. μεῖζόν τε γάρ ἐστι κακὸν τῆς ἀσω-
τίας. καὶ μᾶλλον ἐπὶ ταύτην ἁμαρτάνουσιν, ἢ κατὰ τὴν λε
χθεῖσαν ἀσωτίαν. περὶ μὲν οὖν ἐλευθεριότητος καὶ τῶν ἀν-
τικειμένων κακιῶν, τοσαῦτ' εἰρήσθω. Δόξαι δ' ἂν ἀκό-
1 λουθον εἶναι, καὶ περὶ μεγαλοπρεπείας διελθεῖν. δοκεῖ γὰρ
καὶ αὐτὴ περὶ χρήματά τις ἀρετὴ εἶναι. οὐχ ὥσπερ δ' ἡ ἐ-
λευθεριότης διατείνει περὶ πάσας τὰς ἐν χρήμασι πράξεις,
ἀλλὰ περὶ τὰς δαπανηρὰς μόνον, ἐν τούτοις δ' ὑπερέχει τῆς
ἐλευθεριότητος μεγέθει. καθάπερ γὰρ τοὔνομα αὐτὸ ὑπο-
σημαίνει, ἐν μεγέθει πρέπουσα δαπάνη ἐστί. τὸ δὲ μέγεθος
πρός τι, οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ δαπάνημα τριηράρχῳ καὶ ἀρχιθεω
ρῷ, τὸ πρέπον δὴ πρὸς αὐτὸν καὶ ἐν ᾧ καὶ περὶ ἅ. ὁ δ' ἐν μι-
2 κροῖς ἢ ἐν μετρίοις κατ' ἀξίαν δαπανῶν, οὐ λέγεται μεγαλο-
πρεπὴς, οἷον τὸ, πολλάκι δόσκον ἀλήτῃ. ἀλλ' ὁ ἐν μεγάλοις,
οὕτως. ὁ μὲν γὰρ μεγαλοπρεπὴς, ἐλευθέριος. ὁ δὲ, ἐλευθέ-
ριος, οὐθὲν μᾶλλον μεγαλοπρεπής. τῆς τοιαύτης δ' ἕξεως,
ἡ μὲν ἔλλειψις, μικροπρέπεια καλεῖται. ἡ δ' ὑπερβολὴ, βα
ναυσία καὶ ἀπειροκαλία, καὶ ὅσαι τοιαῦται οὐχ ὑπερβάλ-
λουσαι τῷ μεγέθει περὶ ἃ δεῖ, ἀλλ' ἐν οἷς οὐ δεῖ καὶ ὡς οὐ-
δεῖ, λαμπρυνόμεναι. ὕστερον δὲ περὶ αὐτῶν ἐροῦμεν. ὁ δὲ με
3 γαλοπρεπὴς, ἐπιστήμονι ἔοικε. τὸ πρέπον γὰρ δύναται θεω-
ρῆσαι, καὶ δαπανῆσαι μεγάλα ἐμμελῶς. ὥσπερ γὰρ ἐν ἀρ-
χῇ εἴπομεν, ἡ ἕξις ταῖς ἐνεργείαις ὁρίζεται καὶ ὧν ἐστιν. αἱ δὴ
τοῦ μεγαλοπρεποῦς, δαπάναι μεγάλαι καὶ πρέπουσαι. τοιαῦ
τα δὴ καὶ τὰ ἔργα. οὕτω γὰρ ἔσται μέγα δαπάνημα καὶ πρέ
πον τῷ ἔργῳ. ὥστε τὸ μὲν ἔργον, τῆς δαπάνης ἄξιον δεῖ εἶναι,
τὴν δὲ δαπάνην τοῦ ἔργου, ἢ καὶ ὑπερβάλλειν. δαπανήσει δὴ
τὰ τοιαῦτα ὁ μεγαλοπρεπὴς τοῦ καλοῦ ἕνεκα, κοινὸν γὰρ
4 τοῦτο ταῖς ἀρεταῖς, καὶ ἔτι ἡδέως καὶ προετικῶς. ἡ γὰρ ἀκρι-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

βολογία, μικροπρεπές. καὶ πῶς κάλλιστον καὶ πρεπωδέστα-
τον σκέψαιτ' ἂν μᾶλλον, ἢ πόσου καὶ πῶς ἐλαχίστου. ἀναγ-
καῖον δὴ καὶ ἐλευθέριον τὸν μεγαλοπρεπῆ εἶναι, καὶ γὰρ ὁ
ἐλευθέριος δαπανήσει ἃ δεῖ καὶ ὡς δεῖ. ἐν τούτοις δὲ τὸ μέ-
γα τοῦ μεγαλοπρεποῦς, οἷον μέγεθος. περὶ ταῦτα τῆς ἐλευ-
θεριότητος οὔσης, καὶ ἀπὸ τῆς ἴσης δαπάνης, τὸ ἔργον ποιή-
σει τὸ μεγαλοπρεπέστερον. οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ ἀρετὴ κτήματος καὶ
ἔργου. κτῆμα μὲν γὰρ τὸ πλείστου ἄξιον καὶ τιμιώτατον, οἷον 1
χρυσός. ἔργον δὲ, τὸ μέγα καὶ καλόν. τοῦ γὰρ τοιούτου ἡ θεω-
ρία, θαυμαστή. τὸ δὲ μεγαλοπρεπὲς, θαυμαστόν. καὶ ἔστιν ἀρε-
τὴ ἔργου, μεγαλοπρέπεια ἐν μεγέθει. ἔστι δὲ τῶν δαπανημά-
των, οἷα λέγομεν τὰ τίμια. οἷον τὰ περὶ θεοὺς ἀναθήματα
καὶ κατασκευαὶ καὶ θυσίαι. ὁμοίως δὲ καὶ ὅσα περὶ πᾶν τὸ
δαιμόνιον, καὶ ὅσα πρὸς τὸ κοινὸν εὐφιλοτίμητά ἐστιν. οἷον εἴ
που χορηγεῖν οἴονται δεῖν λαμπρῶς, ἢ τριηραρχεῖν, ἢ καὶ ἑστιᾶν
τὴν πόλιν. ἐν ἅπασι δ' ὥσπερ εἴρηται καὶ πρὸς τὸν πράττοντα 2
ἀναφέρεται, τίς ὢν καὶ τίνων ὑπαρχόντων. ἄξια γὰρ δεῖ τούτων
εἶναι, καὶ μὴ μόνον τῷ ἔργῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ ποιοῦντι πρέπειν. διὸ πέ-
νης μὲν οὐκ ἂν εἴη μεγαλοπρεπής, οὐ γάρ ἐστιν ἀφ' ὧν πολλὰ
δαπανήσει πρεπόντως, ὁ δ' ἐπιχειρῶν, ἠλίθιος. παρὰ τὴν ἀ-
ξίαν γὰρ καὶ τὸ δέον. κατ' ἀρετὴν δὲ τὸ ὀρθῶς. πρέπει δὲ καὶ οἷς
τὰ τοιαῦτα προϋπάρχει δι' αὐτῶν, ἢ διὰ τῶν προγόνων, ἢ ὧν
αὐτοῖς μέτεστι, καὶ τοῖς εὐγενέσι καὶ τοῖς ἐνδόξοις, καὶ ὅσα τοιαῦ-
τα. πάντα γὰρ ταῦτα μέγεθος ἔχει καὶ ἀξίωμα. μάλιστα μὲν οὖν 3
τοιοῦτος ὁ μεγαλοπρεπὴς, καὶ ἐν τοιούτοις δαπανήμασιν ἡ
μεγαλοπρέπεια, ὥσπερ εἴρηται. μέγιστα γὰρ καὶ ἐντιμότατα.
τῶν δὲ ἰδίων, ὅσα εἰσάπαξ γίνεται, οἷον γάμος, καὶ εἴ τι τοιοῦ-
τον, καὶ εἰ περί τι πᾶσα ἡ πόλις σπουδάζει, ἢ οἱ ἐν ἀξιώματι.
καὶ περὶ ξένων δὲ ὑποδοχὰς καὶ ἀποστολὰς καὶ δωρεὰς καὶ
ἀντιδωρεάς. οὐ γὰρ εἰς ἑαυτὸν δαπανηρὸς ὁ μεγαλοπρεπής,
ἀλλ' εἰς τὰ κοινά, τὰ δὲ δῶρα τοῖς ἀναθήμασιν ἔχει τι ὅμοιον.
μεγαλοπρεποῦς δὲ καὶ οἶκον κατασκευάσασθαι πρεπόν- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τως τῷ πλούτῳ. κόσμος γάρ τις καὶ οὗτος. καὶ περὶ ταῦτα
μᾶλλον δαπανᾶν, ὅσα πολυχρόνια τῶν ἔργων. κάλλιστα γὰρ
ταῦτα. καὶ ἐν ἑκάστοις τὸ πρέπον. οὐ γὰρ ταὐτὰ ἁρμόζει
θεοῖς καὶ ἀνθρώποις, οὐδ' ἐν ἱερῷ καὶ τάφῳ καὶ ἐπεὶ τῶν δα-
πανημάτων ἕκαστον μέγα ἐν τῷ γένει. καὶ μεγαλοπρεπέστα-
τον μὲν τὸ ἐν μεγάλῳ μέγα, ἐνταῦθα δὲ τὸ ἐν τούτοις μέγα
καὶ διαφέρει τὸ ἐν τῷ ἔργῳ μέγα, τοῦ ἐν τῷ δαπανήματι.
1 σφαῖρα μὲν γὰρ ἢ λήκυθος ἡ καλλίστη, ἔχει μεγαλοπρέπειαν
παιδικοῦ δώρου. ἡ δὲ τούτου τιμὴ, μικρὸν καὶ ἀνελεύθερον.
διὰ τοῦτό ἐστι τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἐν ᾧ ἂν ποιῇ γένει, μεγα-
λοπρεπῶς ποιεῖν. τὸ γὰρ τοιοῦτον οὐκ εὐυπέρβλητον καὶ ἔ-
χον κατ' ἀξίαν τοῦ δαπανήματος. τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ μεγα-
λοπρεπής. ὁ δ' ὑπερβάλλων καὶ βάναυσος, τῷ παρὰ τὸ
δέον ἀναλίσκειν, ὑπερβάλλει ὥσπερ εἴρηται. ἐν γὰρ τοῖς μι-
κροῖς τῶν δαπανημάτων, πολλὰ ἀναλίσκει. καὶ λαμπρύνε-
2 ται παρὰ μέλος. οἷον ἐρανιστὰς γαμικῶς ἑστιῶν. καὶ κωμῳ-
δοῖς χορηγῶν, ἐν τῇ παρόδῳ πορφύραν εἰσφέρων, ὥσπερ οἱ
μεγαρεῖς, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ποιήσει, οὐ τοῦ καλοῦ ἕνε-
κα, ἀλλὰ τὸν πλοῦτον ἐπιδεικνύμενος, καὶ διὰ ταῦτα οἰόμε-
νος θαυμάζεσθαι. καὶ οὗ μὲν δεῖ πολλὰ ἀναλῶσαι, ὀλίγα
δαπανῶν. οὗ δ' ὀλίγα, πολλά, ὁ δὲ μικροπρεπὴς, περὶ πάν-
τα ἐλλείψει, καὶ τὰ μέγιστα ἀναλώσας, ἐν μικρῷ τὸ κα-
λὸν ἀπολεῖ. καὶ ὅ, τι ἂν ποιῇ μέλλων καὶ σκοπῶν πῶς ἂν ἐ-
3 λάχιστον ἀναλώσαι, καὶ ταῦτ' ὀδυρόμενος καὶ πάντ' οἰόμε-
νος μείζω ποιεῖν, ἢ δεῖ. εἰσὶ μὲν οὖν αἱ ἕξεις αὗται, κακίαι. οὐ
μὴν ὀνείδη γ' ἐπιφέρουσι. διὰ τὸ μήτε βλαβεραὶ τῷ πέλας
εἶναι, μήτε λίαν ἀσχήμονες. Ἡ δὲ μεγαλοψυ- 3
χία, περὶ μεγάλα μὲν καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος ἔοικεν εἶναι, πε-
ρὶ ποῖα δ' ἐστὶ, πρῶτον λάβωμεν. διαφέρει δ' οὐδὲν τὴν ἕ-
ξιν, ἢ τὸν κατὰ τὴν ἕξιν, σκοπεῖν. δοκεῖ δὲ μεγαλόψυ-
χος εἶναι, ὁ μεγάλων αὑτὸν ἀξιῶν, ἄξιος ὤν. ὁ γὰρ μὴ κα-
4 τ' ἀξίαν αὐτὸ ποιῶν, ἠλίθιος. τῶν δὲ κατ' ἀρετὴν, οὐδεὶς

ἠλίθιος, οὐδ' ἀνόητος. μεγαλόψυχος μὲν οὖν ὁ εἰρημένος. ὁ γὰρ μικρῶν ἄξιος, καὶ τούτων ἀξιῶν ἑαυτὸν, σώφρων. μεγαλόψυχος δ' οὔ. ἐν μεγέθει γὰρ ἡ μεγαλοψυχία, ὥσπερ καὶ τὸ κάλλος ἐν μεγάλῳ σώματι. οἱ μικροὶ δ' ἀστεῖοι καὶ σύμμετροι, καλοὶ δ' οὔ. ὁ δὲ μεγάλων αὑτὸν ἀξιῶν, ἀνάξιος ὤν, χαῦνος. ὁ δὲ μειζόνων ἢ ἄξιος, οὐ πᾶς χαῦνος. ὁ δὲ ἐλαττόνων ἢ ἄξιος, μικρόψυχος. ἐάν τε μεγάλων ἐάν τε μετρίων ἐάν τε
καὶ μικρῶν ἄξιος ὤν, ἔτι ἐλαττόνων ἑαυτὸν ἀξιοῖ, καὶ μάλι- 1
στα ἂν δόξειεν ὁ μεγάλων ἄξιος. τί γὰρ ἂν ἐποίει, εἰ μὴ τοιούτων ἦν ἄξιος. ἔστι δὴ ὁ μεγαλόψυχος, τῷ μὲν μεγέθει ἄκρος. τῷ δὲ ὡς δεῖ, μέσος. τῷ γὰρ κατ' ἀξίαν ἑαυτὸν ἀξιοῖ. οἱ δ' ὑπερβάλλουσι καὶ ἐλλείπουσιν. εἰ δὴ μεγάλων ἑαυτὸν ἀξιοῖ, ἄξιος ὤν, καὶ μάλιστα τῶν μεγίστων, περὶ ἓν μάλιστα ἂν εἴη. ἡ δ' ἀξία λέγεται πρὸς τὰ ἐκτὸς ἀγαθά. μέγιστον δὲ τοῦτ' ἂν θείημεν, ὃ τοῖς θεοῖς ἀπονέμομεν. καὶ οὗ μάλιστα ἐφίενται οἱ
ἐν ἀξιώματι. καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς καλλίστοις ἆθλον. τοιοῦτον δ' ἡ τι- 2
μή. μέγιστον γὰρ δὴ τοῦτο τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν. περὶ τιμὰς δὴ καὶ ἀτιμίας, ὁ μεγαλόψυχός ἐστιν, ὡς δεῖ. καὶ ἄνευ δὲ λόγου φαίνονται οἱ μεγαλόψυχοι περὶ τιμὴν εἶναι. τιμῆς γὰρ μάλιστ' οἱ μεγάλοι ἀξιοῦσιν ἑαυτοὺς, κατ' ἀξίαν δέ. ὁ δὲ μικρόψυχος, ἐλλείπει καὶ πρὸς αὑτὸν, καὶ πρὸς τὸ τοῦ μεγαλοψύχου ἀξίωμα. ὁ δὲ χαῦνος πρὸς ἑαυτὸν μὲν ὑπερβάλλει, οὐ μὴν τόν γε μεγαλόψυχον. ὁ δὲ μεγαλόψυχος, εἴπερ
τῶν μεγίστων ἄξιος, ἄριστος ἂν εἴη. μείζονος γὰρ ἀεὶ ὁ βελτίων 3
ἄξιος καὶ μεγίστων ὁ ἄριστος. τὸν ὡς ἀληθῶς ἄρα μεγαλόψυχον, δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. καὶ δόξειε δ' εἶναι μεγαλοψύχου, τὸ ἐν ἑκάστῃ ἀρετῇ μέγα. οὐδαμῶς τ' ἂν ἁρμόζοι μεγαλοψύχῳ φεύγειν παρασείσαντι, οὐδὲ ἀδικεῖν. τίνος γὰρ ἕνεκα πράξει αἰσχρὰ, ᾧ οὐθὲν μέγα. καθ' ἕκαστα δ' ἐπισκοποῦντι πάμπαν γελοῖος φαίνοιτ' ἂν ὁ μεγαλόψυχος, μὴ ἀγαθὸς ὤν. οὐκ εἴη δ' ἂν οὐδὲ τιμῆς ἄξιος, φαῦλος ὤν. τῆς ἀρετῆς γὰρ ἆθλον, ἡ
τιμή. καὶ ἀπονέμεται τοῖς ἀγαθοῖς. ἔοικε μὲν οὖν ἡ μεγαλο- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ψυχία οἷον κόσμος τις εἶναι τῶν ἀρετῶν. μείζους γὰρ αὐτὰς
ποιεῖ, καὶ οὐ γίνεται ἄνευ ἐκείνων. διὰ τοῦτο χαλεπὸν τῇ ἀλη-
θείᾳ μεγαλόψυχον εἶναι. οὐ γὰρ οἷόν τε ἄνευ καλοκαγαθίας.
μάλιστα μὲν οὖν περὶ τιμὰς καὶ ἀτιμίας, ὁ μεγαλόψυ-
χός ἐστι. καὶ ἐπὶ μὲν ταῖς μεγάλαις καὶ ὑπὸ τῶν σπουδαίων,
μετρίως ἡσθήσεται, ὡς τῶν οἰκείων τυγχάνων ἢ καὶ ἐλαττόνων.
» ἀρετῆς γὰρ παντελοῦς οὐκ ἂν γένοιτο ἀξία τιμή. οὐ μὴν ἀλ
1 λ' ἀποδέξεταί γε, τῷ μὴ ἔχειν αὐτοὺς μείζω αὐτῷ ἀπονέμειν.
» τῆς δὲ παρὰ τῶν τυχόντων καὶ ἐπὶ μικροῖς, πάμπαν ὀλιγωρή-
» σει. οὐ γὰρ τούτων ἄξιος. ὁμοίως δὲ καὶ ἀτιμίας. οὐ γὰρ ἔ-
σται δικαίως περὶ αὐτόν. μάλιστα μὲν οὖν ἐστὶν ὥσπερ εἴρηται
ὁ μεγαλόψυχος περὶ τιμάς. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ πλοῦ-
τον καὶ δυναστείαν καὶ πᾶσαν εὐτυχίαν καὶ ἀτυχίαν μετρίως
ἕξει, ὅπως ἂν γίνηται καὶ οὔτ' εὐτυχῶν περιχαρὴς ἔσται, οὔ-
τε ἀτυχῶν περίλυπος. οὐ δὲ γὰρ περὶ τιμὴν οὕτως ἔχει, ὡς
2 μέγιστον ὄν, αἱ γὰρ δυναστεῖαι καὶ ὁ πλοῦτος, διὰ τὴν τιμήν
ἐστιν αἱρετά. οἱ γοῦν ἔχοντες αὐτά, τιμᾶσθαι δι' αὐτῶν βούλον
ται. ᾧ δὴ καὶ ἡ τιμὴ μικρόν ἐστι, τούτῳ καὶ τἆλλα. διὸ ὑπερό
πται δοκοῦσιν. δοκεῖ δὲ καὶ τὰ εὐτυχήματα συμβάλλεσθαι
πρὸς μεγαλοψυχίαν. οἱ γὰρ εὐγενεῖς ἀξιοῦνται τιμῆς. καὶ
οἱ δυναστεύοντες, ἢ οἱ πλουτοῦντες. ἐν ὑπεροχῇ γάρ. τὸ δ'
ἀγαθῷ ὑπερέχον πᾶν, ἐντιμότερον. διὸ καὶ τὰ τοιαῦτα με
γαλοψυχοτέρους. τιμῶνται γὰρ ὑπό τινων. κατ' ἀλήθειαν δὲ
3 ὁ ἀγαθὸς μόνος τιμητός. ᾧ δ' ἄμφω ὑπάρχει, μᾶλλον ἀξιοῦ-
ται τιμῆς. οἱ δ' ἄνευ ἀρετῆς τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ ἔχοντες, οὔ-
τε δικαίως ἑαυτοὺς μεγάλων ἀξιοῦσιν, οὔτε ὀρθῶς μεγαλό-
» ψυχοι λέγονται, ἄνευ γὰρ ἀρετῆς παντελοῦς οὐκ ἔστι ταῦτα.
» ὑπερόπται δὲ καὶ ὑβρισταὶ γίνονται. ἄνευ γὰρ ἀρετῆς, οὐ
» ῥᾴδιον φέρειν ἐμμελῶς τὰ εὐτυχήματα. οὐ δυνάμενοι δὲ
φέρειν καὶ οἰόμενοι τῶν ἄλλων ὑπερέχειν, ἐκείνων μὲν κατα-
φρονοῦσιν, αὐτοὶ δέ, ὅτι ἂν τύχωσι, πράττουσι. μιμοῦνται
4 γὰρ τὸν μεγαλόψυχον, οὐχ ὅμοιοι ὄντες. τοῦτο δὲ δρῶσιν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἐν οἷς δύνανται. τὰ μὲν οὖν κατ' ἀρετὴν οὐ πράττουσι. κα-
ταφρονοῦσι δὲ τῶν ἄλλων. ὁ δὲ μεγαλόψυχος, δικαίως κα-
ταφρονεῖ. δοξάζει γὰρ ἀληθῶς. οἱ δὲ πολλοί, τυχόντως. οὐκ
ἔστι δὲ μικροκίνδυνος, οὐδὲ φιλοκίνδυνος, διὰ τὸ ὀλίγα τι-
μᾶν. μεγαλοκίνδυνος δὲ καὶ ὅταν κινδυνεύῃ, ἀφειδὴς τοῦ
βίου, ὡς οὐκ ἄξιον ὂν πάντως ζῆν. καὶ οἷος εὖ ποιεῖν, εὐερ-
γετούμενος δ', αἰσχύνεται. τὸ μὲν γὰρ, ὑπερέχοντος. τὸ δέ,
ὑπερεχομένου. καὶ ἀντευεργετικὸς πλειόνων. οὕτω γὰρ 1
προσοφλήσει ὁ ὑπάρξας, καὶ ἔσται εὖ πεπονθώς. δοκοῦσι
δὲ καὶ μνημονεύειν, οὓς ἂν ποιήσωσιν εὖ. ὧν δ' ἂν πάθωσιν,
οὔ, ἐλάττων γὰρ ὁ παθὼν εὖ, τοῦ ποιήσαντος. βούλεται δὲ ὑ-
περέχειν. καὶ τὰ μὲν, ἡδέως ἀκούει, τὰ δ', ἀηδῶς. διὸ καὶ τὴν
θέτιν οὐ λέγειν τὰς εὐεργεσίας τῷ διΐ. οὐδ' οἱ λάκωνες πρὸς
τοὺς ἀθηναίους, ἀλλ' ἃ πεπόνθεσαν εὖ. μεγαλοψύχου δὲ καὶ
τὸ μηδενὸς δεῖσθαι, ἢ μόγις. ὑπηρετεῖν δὲ προθύμως. καὶ
πρὸς μὲν τοὺς ἐν ἀξιώματι καὶ εὐτυχίαις, μέγαν εἶναι. πρὸς 2
δὲ τοὺς μέσους, μέτριον. τῶν μὲν γὰρ ὑπερέχειν, χαλεπὸν καὶ
σεμνόν. τῶν δὲ ῥᾴδιον, καὶ ἐν ἐκείνοις μὲν σεμνύνεσθαι, οὐκ ἀ-
γεννές. ἐν δὲ τοῖς ταπεινοῖς, φορτικόν, ὥσπερ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς
ἰσχυρίζεσθαι. καὶ εἰς τὰ ἔντιμα μὴ ἰέναι, ἢ οὗ πρωτεύουσιν
ἄλλοι, καὶ ἀργὸν εἶναι καὶ μελλητήν. ἀλλ' ἢ ὅπου τιμὴ μεγά-
λη ἢ ἔργον. καὶ ὀλίγων μὲν πρακτικόν, μεγάλων δὲ καὶ ὀνο-
μαστῶν. ἀναγκαῖον δὲ καὶ φανερόμισον εἶναι καὶ φανερόφι-
λον. τὸ γὰρ λανθάνειν φοβουμένου. καὶ μέλειν τῆς ἀλη- 3
θείας μᾶλλον ἢ τῆς δόξης καὶ λέγειν καὶ πράττειν φανερῶς.
καταφρονητικοῦ γάρ. διὸ παρρησιαστικός. παρρησιαστικοῦ δέ,
(διὸ καταφρονητικὸς καὶ ἀληθευτικός) πλὴν ὅσα μὴ δι' εἰρωνεί-
αν. εἴρωνα δὲ πρὸς τοὺς πολλούς. καὶ πρὸς ἄλλον μὴ δύνασθαι ζῆν,
ἀλλ' ἢ πρὸς φίλον, δουλικὸν γάρ. διὸ καὶ πάντες οἱ κόλακες,
θητικοί, καὶ οἱ ταπεινοί, κόλακες. οὐδὲ θαυμαστικός, οὐθὲν
γὰρ μέγα αὐτῷ ἐστιν, οὐδὲ μνησίκακος, οὐ γὰρ μεγαλοψύ-
χου τὸ ἀπομνημονεύειν. ἄλλως τε καὶ κακά. ἀλλὰ μᾶλλον 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

παρορᾶν. οὐδ' ἀνθρωπολόγος, οὔτε γὰρ περὶ αὑτοῦ ἐρεῖ, οὔ-
τε περὶ ἑτέρου. οὔτε γὰρ ἵνα ἐπαινῆται, μέλει αὐτῷ. οὔθ' ὅ-
πως οἱ ἄλλοι ψέγωνται. οὐδ' αὖ ἐπαινετικός ἐστι. διόπερ οὐ-
δὲ κακολόγος. οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν, εἰ μὴ δι' ὕβριν. καὶ περὶ ἀ-
ναγκαίων ἢ μικρῶν ἥκιστα ὀλοφυρτικὸς καὶ δεητικός. σπου-
δάζοντος γὰρ οὕτως ἔχειν περὶ ταῦτα, καὶ οἷος κεκτῆσθαι,
μᾶλλον τὰ καλὰ καὶ ἄκαρπα τῶν καρπίμων καὶ ὠφελί-
1 μων. αὐτάρκους γὰρ μᾶλλον. καὶ κίνησις δὲ βραδεῖα τοῦ με-
γαλοψύχου δοκεῖ εἶναι. καὶ φωνὴ βαρεῖα, καὶ λέξις στάσι-
μος. οὐ γὰρ σπευστικὸς, ὁ περὶ ὀλίγα σπουδάζων. οὐδὲ σύν-
τονος, ὁ μηθὲν μέγα οἰόμενος. ἡ δ' ὀξυφωνία καὶ ἡ ταχυτὴς,
διὰ τούτων. τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ μεγαλόψυχος. ὁ δ' ἐλλεί-
πων, μικρόψυχος. ὁ δ' ὑπερβάλλων, χαῦνος. οὐ κακοὶ μὲν
οὖν δοκοῦσιν εἶναι, οὐδ' οὗτοι, οὐ γὰρ κακοποιοί εἰσιν, ἡμαρ-
τημένοι δέ. ὁ μὲν γὰρ μικρόψυχος, ἄξιος ὢν ἀγαθῶν, ἑαυ-
2 τὸν ἀποστερεῖ ὧν ἄξιός ἐστι. καὶ ἔοικε κακὸν ἔχειν τι, ἐκ τοῦ μὴ ἀ-
ξιοῦν ἑαυτὸν τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀγνοεῖν δ' ἑαυτόν, ὠρέγετο γὰρ
ἂν ὧν ἄξιος ἦν, ἀγαθῶν γε ὄντων. οὐ μὴν ἠλίθιοί γε οἱ τοι-
οῦτοι δοκοῦσιν εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον νωθροί. ἡ τοιαύτη δὲ δό-
ξα, δοκεῖ καὶ χείρους ποιεῖν. ἕκαστοι γὰρ ἐφίενται τῶν κατ'
ἀξίαν. ἀφίστανται δὲ καὶ τῶν πράξεων τῶν καλῶν καὶ τῶν ἐ-
πιτηδευμάτων, ὡς ἀνάξιοι ὄντες, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐκτὸς
ἀγαθῶν. οἱ δὲ χαῦνοι, ἠλίθιοι καὶ ἑαυτοὺς ἀγνοοῦντες, καὶ
3 ταῦτ' ἐπιφανῶς. ὡς γὰρ ἄξιοι ὄντες τοῖς ἐντίμοις ἐπιχει-
ροῦσιν. εἶτα ἐξελέγχονται καὶ ἐσθῆτι κοσμοῦνται καὶ σχήμα-
τι καὶ τοῖς τοιούτοις. καὶ βούλονται τὰ εὐτυχήματα φανε-
ρὰ εἶναι αὐτῶν. καὶ λέγουσι περὶ αὐτῶν. ὡς διὰ τούτων τιμη-
θησόμενοι. ἀντιτίθεται δὲ τῇ μεγαλοψυχίᾳ ἡ μικροψυ-
χία, μᾶλλον τῆς χαυνότητος. καὶ γὰρ γίνεται μᾶλλον, καὶ
χεῖρόν ἐστιν. ἡ μὲν οὖν μεγαλοψυχία, περὶ τιμήν ἐστι μεγά-
λην ὥσπερ εἴρηται. Ἔοικε δὲ καὶ περὶ ταύτην εἶναι ἀρε-
4 τή τις καθάπερ ἐν τοῖς πρώτοις ἐλέχθη, ἣ δόξειεν ἂν παρα-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

παραπλησίως ἔχειν πρὸς τὴν μεγαλοψυχίαν, ὥσπερ καὶ ἡ ἐλευθεριότης πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν, ἄμφω γὰρ αὗται, τοῦ μὲν μεγάλου ἀφεστᾶσι. περὶ δὲ τὰ μέτρια καὶ τὰ μικρὰ διατιθέασιν ἡμᾶς ὡς δεῖ, ὥσπερ δ' ἐν λήψει καὶ δόσει χρημάτων, μεσότης ἐστί. καὶ ὑπερβολή τε καὶ ἔλλειψις. οὕτω καὶ ἐν τιμῆς ὀρέξει, τὸ μᾶλλον, ἢ δεῖ καὶ ἧττον, καὶ ὅθεν δεῖ, καὶ ὡς δεῖ, τόν τε γὰρ φιλότιμον ψέγομεν, ὡς καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ ὅθεν οὐ δεῖ, τῆς τιμῆς ἐφιέμενον. τόν τε ἀφιλότιμον, ὡς 1
οὐδ' ἐπὶ τοῖς καλοῖς προαιρούμενον τιμᾶσθαι. ἔστι δ' ὅτε τὸν φιλότιμον ἐπαινοῦμεν, ὡς ἀνδρώδη καὶ φιλόκαλον. τὸν δὲ ἀφιλότιμον, ὡς μέτριον καὶ σώφρονα, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς πρώτοις εἴπομεν. δῆλον δ' ὅτι πλεοναχῶς τοῦ φιλοτοιούτου λεγομένου, οὐκ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀεὶ φέρομεν τὸν φιλότιμον, ἀλλ' ἐπαινοῦντες μὲν, ἐπὶ τὸ μᾶλλον, ἢ οἱ πολλοί. ψέγοντες δὲ, ἐπὶ τὸ μᾶλλον ἢ δεῖ. ἀνωνύμου δ' οὔσης τῆς μεσότητος, ὡς ἐρήμης, ἔοικεν ἀμφισβητεῖν τὰ ἄκρα. ἐν οἷς δ' ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλ 2
λειψις, καὶ τὸ μέσον. ὀρέγονται δὲ τιμῆς καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ καὶ ἧττον. ἔστι δὴ καὶ ὡς δεῖ. ἐπαινεῖται γοῦν ἡ ἕξις αὕτη, μεσότης οὖσα περὶ τιμὴν ἀνώνυμος. φαίνεται δὲ πρὸς μὲν τὴν φιλοτιμίαν, ἀφιλοτιμία. πρὸς δὲ τὴν ἀφιλοτιμίαν, φιλοτιμία. πρὸς ἀμφότερα δὲ, ἀμφότερά πως. ἔοικε δὲ τοῦτ' εἶναι καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς.

Ἀντικεῖσθαι δ' ἐνταῦθ' οἱ ἄκροι φαίνονται, διὰ τὸ μὴ ὠνομάσθαι τὸν μέσον. πραότης δ' ἐστὶ μὲν μεσότης περὶ ὀργάς. ἀνωνύμου δ' ὄντος τοῦ μέσου. 3
σχεδὸν δὲ, καὶ τῶν ἄκρων, ἐπὶ τὸν μέσον τὴν πραότητα φέρομεν, πρὸς τὴν ἔλλειψιν ἀποκλίνουσαν, ἀνώνυμον οὖσαν. ἡ δ' ὑπερβολὴ, ὀργιλότης τις λέγοιτ' ἄν. τὸ μὲν γὰρ πάθος ἐστιν ὀργή, τὰ δ' ἐμποιοῦντα, πολλὰ καὶ διαφέροντα. ὁ μὲν οὖν ἐφ' οἷς δεῖ, καὶ οἷς δεῖ ὀργιζόμενος, ἔτι δὲ καὶ ὡς δεῖ καὶ ὅτε, καὶ ὅσον χρόνον, ἐπαινεῖται, πρᾶος δὴ οὗτος ἂν εἴη. εἴπερ ἡ πραότης ἐπαινεῖται. βούλεται γὰρ ὁ πρᾶος, ἀτάραχος εἶναι. καὶ μὴ ἄγεσθαι ὑπὸ τοῦ πάθους, ἀλλ' ὡς ἂν ὁ λόγος τάξῃ. 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

οὕτω καὶ ἤδη τούτοις, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον χαλεπαίνειν.
ἁμαρτάνειν δὲ δοκεῖ μᾶλλον ἐπὶ τὴν ἔλλειψιν, οὐ γὰρ τιμω-
ρητικὸς ὁ πρᾶος, ἀλλὰ μᾶλλον συγγνωμονικός. ἡ δ' ἔλλει-
ψις, εἴτ' ἀοργησία τίς ἐστιν, εἴθ' ὅτι δή ποτε, ψέγεται, οἱ γὰρ μὴ
ὀργιζόμενοι ἐφ' οἷς δεῖ, ἠλίθιοι δοκοῦσιν εἶναι. καὶ οἱ μὴ ὡς
δεῖ. μηδ' ὅτε, μὴ δὲ οἷς δεῖ. δοκεῖ γὰρ οὐκ αἰσθάνεσθαι, οὐ
δὲ λυπεῖσθαι. μὴ ὀργιζόμενός τε οὐκ εἶναι ἀμυντικός. τὸ δὲ
1 προπηλακιζόμενον ἀνέχεσθαι καὶ τοὺς οἰκείους περιορᾶν, ἀν
δραποδῶδες. ἡ δ' ὑπερβολὴ κατὰ πάντα μὲν γίνεται, καὶ
γὰρ οἷς οὐ δεῖ, καὶ ἐφ' οἷς οὐ δεῖ, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ θᾶτ
» τον, καὶ πλείω χρόνον. οὐ μὴν ἅπαντά γε τῷ αὐτῷ ὑπάρ-
» χει, οὐ γὰρ ἂν δύναιτο εἶναι, τὸ γὰρ κακὸν καὶ ἑαυτὸ ἀπόλ-
λυσι, κἂν ὁλόκληρον ᾖ, ἀφόρητον γίνεται. οἱ μὲν οὖν ὀργίλοι,
ταχέως μὲν ὀργίζονται. καὶ οἷς οὐ δεῖ. καὶ ἐφ' οἷς οὐ δεῖ, καὶ
μᾶλλον ἢ δεῖ. παύονται δὲ, ταχέως, ὃ καὶ βέλτιστον ἔχουσι,
2 συμβαίνει δ' αὐτοῖς τοῦτο, ὅτι οὐ κατέχουσι τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ
ἀνταποδιδόασιν, ᾗ φανεροί εἰσι διὰ τὴν ὀξύτητα. εἶτα ἀπο-
παύονται. ὑπερβολῇ δ' εἰσὶν οἱ ἀκρόχολοι ὀξεῖς καὶ πρὸς
πᾶν ὀργίλοι καὶ ἐπὶ παντί. ὅθεν καὶ τοὔνομα. οἱ δὲ πικροὶ,
δυσδιάλυτοι καὶ πολὺν χρόνον ὀργίζονται, κατέχουσι γὰρ
τὸν θυμόν. παῦλα δὲ γίνεται, ὅταν ἀνταποδιδῷ. ἡ γὰρ τι-
μωρία παύει τῆς ὀργῆς, ἡδονὴν ἀντὶ τῆς λύπης ἐμποιοῦ-
σα. τούτου δὲ μὴ γινομένου, τὸ βάρος ἔχουσι, διὰ γὰρ τὸ μὴ
3 ἐπιφανὲς εἶναι, οὐδὲ συμπείθει αὐτοὺς οὐδείς, ἐν αὐτῷ δὲ
πέψαι τὴν ὀργὴν, χρόνου δεῖ. εἰσὶ δὲ οἱ τοιοῦτοι ἑαυτοῖς ὀ-
χληρότατοι καὶ τοῖς μάλιστα φίλοις. χαλεποὺς δὲ λέγο-
μεν, τοὺς ἐφ' οἷς τε μὴ δεῖ χαλεπαίνοντας, καὶ μᾶλλον, ἢ δεῖ,
καὶ πλείω χρόνον, καὶ μὴ διαλλαττομένους ἄνευ τιμωρίας
ἢ κολάσεως. τῇ πρᾳότητι δὲ μᾶλλον τὴν ὑπερβολὴν ἀντι-
τίθεμεν, καὶ γὰρ μᾶλλον γίνεται. ἀνθρωπικώτερον γὰρ τὸ
μᾶλλον τιμωρεῖσθαι. καὶ πρὸς τὸ συμβιοῦν, οἱ χαλεποὶ χεί-
ρους. ὃ δὲ καὶ ἐν τοῖς πρότερον εἴρηται, καὶ ἐκ τῶν λεγομέ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

νων δῆλον, οὐ γὰρ ῥᾴδιον διορίσαι τὸ πῶς, καὶ τίσι, καὶ ἐπὶ
ποίοις, καὶ πόσον χρόνον ὀργιστέον, καὶ μέχρι τίνος ὀρθῶς
ποιεῖ τις ἢ ἁμαρτάνει. ὁ μὲν γὰρ μικρὸν παρεκβαίνων, οὐ
ψέγεται, οὔτ' ἐπὶ τὸ μᾶλλον, οὔτ' ἐπὶ τὸ ἧττον, ἐνίοτε γὰρ
τοὺς ἐλλείποντας ἐπαινοῦμεν, καὶ πράους φαμέν. καὶ τοὺς
χαλεπαίνοντας ἀνδρώδεις, ὡς δυναμένους ἄρχειν. ὁ δὴ
πόσον καὶ πῶς παρεκβαίνων, ψεκτὸς, οὐ ῥᾴδιον τῷ λόγῳ ἀ-
ποδοῦναι, ἐν γὰρ τοῖς καθ' ἕκαστα καὶ τῇ αἰσθήσει ἡ κρίσις. 1
ἀλλὰ τό γε τοιοῦτον, δῆλον, ὅτι ἡ μὲν μέση ἕξις, ἐπαινετή.
καθ' ἣν οἷς δεῖ ὀργιζόμεθα, καὶ ἐφ' οἷς δεῖ, καὶ ὡς δεῖ, καὶ
πάντα τὰ τοιαῦτα, αἱ δ' ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις, ψεκ-
ταί. καὶ ἐπὶ μικρὸν μὲν γινόμεναι, ἠρέμα, ἐπὶ πλεῖον δὲ,
μᾶλλον, ἐπὶ πολὺ δὲ, σφόδρα. δῆλον οὖν, ὅτι τῆς μέσης
6. ἕξεως ἀνθεκτέον. Αἱ μὲν οὖν περὶ τὴν ὀργὴν ἕξεις, εἰ-
ρήσθωσαν. ἐν δὲ ταῖς ὁμιλίαις καὶ τῷ συζῆν, καὶ λόγων καὶ
πραγμάτων κοινωνεῖν, οἱ μὲν ἄρεσκοι δοκοῦσιν εἶναι, οἱ πάν- 2
τα πρὸς ἡδονὴν ἐπαινοῦντες καὶ οὐθὲν ἀντιτείνοντες, ἀλλὰ
δὴ οἰόμενοι δεῖν ἄλυποι τοῖς ἐντυγχάνουσιν εἶναι. οἱ δ' ἐξ-
εναντίας τούτοις πρὸς πάντα ἀντιτυποῦντες, καὶ τοῦ λυ-
πεῖν δ' ὁπουοῦν φροντίζοντες, δύσκολοι καὶ δυσέριδες κα-
λοῦνται. ὅτι μὲν οὖν αἱ εἰρημέναι ἕξεις, ψεκταί εἰσιν, οὐκ ἄ-
δηλον. καὶ ὅτι ἡ μέση τούτων, ἐπαινετὴ, καθ' ἣν ἀποδέξε-
ται ἃ δεῖ καὶ ὡς δεῖ. ὁμοίως δὲ καὶ δυσχερανεῖ. ὄνομα δὲ
οὐκ ἀποδέδοται αὐτῇ τι. ἔοικε δὲ μάλιστα φιλίᾳ, τοιοῦτος 3
γάρ ἐστιν ὁ κατὰ τὴν μέσην ἕξιν, οἷον βουλόμεθα λέγειν τὸν
ἐπιεικῆ φίλον, τὸ στέργειν προσλαβόντα. διαφέρει δὲ τῆς φι-
λίας, ὅτι ἄνευ πάθους ἐστὶ καὶ τοῦ στέργειν, οἷς ὁμιλεῖ, οὔ-
τε γὰρ τῷ φιλεῖν ἢ ἐχθραίνειν, ἀποδέχεται ἕκαστα ὡς δεῖ. ἀλ
λὰ τῷ τοιοῦτος εἶναι, ὁμοίως γὰρ πρὸς ἀγνῶτας καὶ γνω-
ρίμους καὶ συνήθεις καὶ ἀσυνήθεις αὐτὸ ποιήσει, πλὴν καὶ
ἐν ἑκάστοις ὡς ἁρμόζει, οὐ γὰρ ὁμοίως προσήκει συνηθῶν
καὶ ὀθνείων φροντίζειν, οὐδ' αὖ λυπεῖν. καθόλου μὲν οὖν 4

εἴρηται, ὅτι ὡς δεῖ ὁμιλήσει, ἀναφέρων δὲ πρὸς τὸ καλὸν
καὶ τὸ συμφέρον, στοχάσεται τοῦ μὴ λυπεῖν, ἢ συνηδύνειν.
ἔοικε μὲν γὰρ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας εἶναι τὰς ἐν ταῖς ὁμι-
λίαις γινομένας. τούτων δ᾽ ὅσας μὲν αὐτῷ ἐστὶ μὴ καλὸν ἢ
βλαβερὸν συνηδύνειν, δυσχερανεῖ. καὶ προαιρήσεται λυπεῖν.
κἂν τῷ ποιοῦντι δ᾽ ἀσχημοσύνην φέρῃ. καὶ ταύτην μὴ μι-
κρὰν ἢ βλάβην. ἡ δ᾽ ἐναντίωσις μικρὰν λύπην, οὐκ ἀπο-
1 δέξεται, ἀλλὰ δυσχερανεῖ. διαφερόντως δ᾽ ὁμιλήσει τοῖς ἐν ἀ-
ξιώμασι καὶ τοῖς τυχοῦσι. καὶ μᾶλλον ἢ ἧττον γνωρίμοις. ὁ-
μοίως δὲ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας διαφοράς, ἑκάστοις ἀπονέ-
μων τὸ πρέπον. καὶ καθ᾽ αὑτὸ μὲν, αἱρούμενος τὸ συνηδύνειν,
λυπεῖν δὲ, εὐλαβούμενος, τοῖς δὲ ἀποβαίνουσιν, ἐὰν ᾖ μεί-
ζω, συνεπόμενον, λέγω δὲ τῷ καλῷ καὶ τῷ συμφέροντι. καὶ
ἡδονῆς δὲ ἕνεκα τῆς εἰσαῦθις μεγάλης, μικρὰ λυπήσει. ὁ
μὲν οὖν μέσος, τοιοῦτός ἐστι, οὐκ ὠνόμασται δέ. τοῦ δὲ συνη-
2 δύνοντος, ὁ μὲν τοῦ ἡδὺς εἶναι στοχαζόμενος, μὴ διά τι ἄλ-
λο, ἄρεσκος. ὁ δ᾽ ὅπως ὠφέλειά τις αὐτῷ γίνηται εἰς χρή-
ματα, καὶ ὅσα διὰ χρημάτων, κόλαξ. ὁ δὲ πᾶσι δυσχεραί-
νων, εἴρηται ὅτι δύσκολος καὶ δύσερις. ἀντικεῖσθαι δὲ φαί-
νεται τὰ ἄκρα ἑαυτοῖς, διὰ τὸ ἀνώνυμον εἶναι τὸ μέσον.

Περὶ τὰ αὐτὰ δὲ σχεδόν ἐστι καὶ ἡ τῆς ἀλαζονείας μεσό- 7
της, ἀνώνυμος δὲ καὶ αὕτη. οὐ χεῖρον δὲ καὶ τὰς τοιαύτας ἐ-
πελθεῖν. μᾶλλόν τε γὰρ ἂν εἰδείημεν τὰ περὶ τὸ ἦθος, κα-
3 θ᾽ ἕκαστον διελθόντες. καὶ μεσότητας εἶναι τὰς ἀρετὰς πιστεύ-
σαιμεν ἄν, ἐπὶ πάντων, οὕτως ἔχον συνιδόντες. ἐν δὴ τῷ συ-
ζῆν, οἱ μὲν πρὸς ἡδονὴν καὶ λύπην ὁμιλοῦντες, εἴρηνται.
περὶ δὲ τῶν ἀληθευόντων τε καὶ ψευδομένων εἴπωμεν. ὁ-
μοίως ἐν λόγοις καὶ πράξεσι καὶ τῷ προσποιήματι. δο-
κεῖ δὴ ὁ μὲν ἀλαζὼν, προσποιητικὸς τῶν ἐνδόξων εἶναι καὶ
μὴ ὑπαρχόντων, καὶ μειζόνων ἢ ὑπάρχει. ὁ δὲ εἴρων, ἀ-
νάπαλιν, ἀρνεῖσθαι τὰ ὑπάρχοντα ἢ ἐλάττω ποιεῖν. ὁ
4 δὲ μέσος αὐθέκαστός τις ὢν, ἀληθευτικὸς καὶ τῷ βίῳ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καὶ τῷ λόγῳ, τὰ ὑπάρχοντα ὁμολογῶν εἶναι περὶ αὐτὸν, καὶ
οὔτε μείζω οὔτε ἐλάττω. ἔστι δὲ τούτων ἕκαστα, καὶ ἕνεκά τι-
νος ποιεῖν καὶ μηδενός. ἕκαστος δὲ οἷός ἐστι, τοιαῦτα λέγει καὶ
πράττει, καὶ οὕτω ζῇ, ἐὰν μή τινος ἕνεκα πράττῃ, καθ' αὑτὸ
δὲ τὸ μὲν ψεῦδος, φαῦλον καὶ ψεκτόν. τὸ δ' ἀληθὲς, καλὸν
καὶ ἐπαινετὸν, οὕτω δὲ καὶ ὁ μὲν ἀληθευτικὸς, μέσος ὢν, ἐ-
παινετός. οἱ δὲ ψευδόμενοι, ἀμφότεροι μὲν ψεκτοί. μᾶλλον
δ', ὁ ἀλαζών. περὶ ἑκατέρου δ' εἴπωμεν. πρότερον δὲ περὶ 1
τοῦ ἀληθευτικοῦ. οὐ γὰρ περὶ τοῦ ἐν ταῖς ὁμολογίαις ἀλη-
θεύοντος λέγομεν. οὐδ' ὅσα εἰς ἀδικίαν ἢ δικαιοσύνην συν-
τείνει. ἄλλης γὰρ ἂν εἴη ταῦτ' ἀρετῆς. ἀλλ' ἐν οἷς μηδενὸς
τοιούτου διαφέροντος, καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν βίῳ ἀληθεύει, τῷ
τὴν ἕξιν τοιοῦτος εἶναι. δόξειε δ' ἂν ὁ τοιοῦτος ἐπιεικὴς εἶναι, ὁ
γὰρ φιλαλήθης, καὶ ἐν οἷς μὴ διαφέρει ἀληθεύων, ἀληθεύ-
σει καὶ ἐν οἷς διαφέρει, ἔτι μᾶλλον. ὡς γὰρ αἰσχρὸν, τὸ ψεῦ-
δος εὐλαβήσεται, ὅ γε καὶ καθ' αὑτὸ ηὐλαβεῖτο. ὁ δὲ τοιοῦ- 2
τος ἐπαινετός. ἐπὶ τὸ ἔλαττον δὲ μᾶλλον τοῦ ἀληθοῦς ἀπο-
κλίνει. ἐμμελέστερον γὰρ φαίνεται διὰ τὸ ἐπαχθεῖς τὰς ὑπερ-
βολὰς εἶναι. ὁ δὲ μείζω τῶν ὑπαρχόντων προσποιούμενος,
μηδενὸς ἕνεκα, φαύλῳ μὲν ἔοικεν, οὐ γὰρ ἂν ἔχαιρε τῷ ψεύ-
δει. μάταιος δὲ φαίνεται, μᾶλλον ἢ κακός. εἰ δ' ἕνεκά τινος,
ὁ μὲν δόξης ἢ τιμῆς, οὐ λίαν ψεκτὸς, ὡς ὁ ἀλαζὼν, ὁ δὲ ἀρ-
γυρίου ἢ ὅσα εἰς ἀργύριον, ἀσχημονέστερος. οὐκ ἐν τῇ δυνά-
μει δ' ἐστὶν ὁ ἀλαζὼν, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει. κατὰ τὴν ἕξιν γὰρ 3
καὶ τῷ τοιόσδε εἶναι, ἀλαζών ἐστιν, ὥσπερ καὶ ψεύστης. ὁ μὲν,
ψεύδει αὐτῷ χαίρων, ὁ δὲ, δόξης ὀρεγόμενος, ἢ κέρδους. οἱ
μὲν οὖν δόξης χάριν ἀλαζονευόμενοι, τὰ τοιαῦτα προσποιοῦν
ται, ἐφ' οἷς ἔπαινος ἢ εὐδαιμονισμός. οἱ δὲ κέρδους, ὧν καὶ ἀ-
πόλαυσίς ἐστι τοῖς πέλας. καὶ ἃ διαλαθεῖν ἐστι μὴ ὄντα. οἷον
ἰατρὸν ἢ μάντιν σοφόν. διὰ τοῦτο οἱ πλεῖστοι προσποιοῦνται τὰ
τοιαῦτα καὶ ἀλαζονεύονται, ἔστι γὰρ ἐν αὐτοῖς τὰ εἰρημένα.
οἱ δ' εἴρωνες ἐπὶ τὸ ἔλαττον λέγοντες, χαριέστεροι μὲν τὰ ἤθη 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

φαίνονται. οὐ γὰρ κέρδους ἕνεκα δοκοῦσι λέγειν, ἀλλὰ φεύγοντες τὸ ὀγκηρόν, μάλιστα δὲ καὶ οὗτοι τὰ ἔνδοξα ἀπαρνοῦνται. οἷον καὶ Σωκράτης ἐποίει, οἱ δὲ καὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ φανερὰ προσποιούμενοι, βαυκοπανοῦργοι λέγονται, καὶ εὐκαταφρόνητοί εἰσι. καὶ ἐνίοτε ἀλαζονεία φαίνεται. οἷον ἡ τῶν Λακώνων ἐσθής, καὶ γὰρ ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ λίαν ἔλλειψις, ἀλαζονικόν. οἱ δὲ μετρίως χρώμενοι τῇ εἰρωνείᾳ καὶ περὶ
1 τὰ μὴ λίαν ἐμποδὼν καὶ φανερὰ εἰρωνευόμενοι, χαρίεντες φαίνονται. ἀντικεῖσθαι δ' ὁ ἀλαζὼν φαίνεται τῷ ἀληθευτικῷ. χείρων γάρ.

Οὔσης δὲ καὶ ἀναπαύσεως ἐν 8
τῷ βίῳ, καὶ ἐν ταύτῃ διαγωγῆς μετὰ παιδιᾶς, δοκεῖ καὶ ἐνταῦθα εἶναι ὁμιλία τις ἐμμελής, καὶ οἷα δεῖ λέγειν καὶ ὥς, ὁμοίως δὲ καὶ ἀκούειν. διοίσει δὲ καὶ τὸ ἐν τοιούτοις λέγειν ἢ τοιούτων ἀκούειν. δῆλον δ' ὡς καὶ περὶ ταῦτα ἔστιν ὑπερβολή τε καὶ ἔλλειψις τοῦ μέσου. οἱ μὲν οὖν τῷ γελοίῳ ὑπερ-
2 βάλλοντες, βωμολόχοι δοκοῦσιν εἶναι καὶ φορτικοί, γλιχόμενοι πάντως τοῦ γελοίου καὶ μᾶλλον στοχαζόμενοι τοῦ γέλωτα ποιῆσαι, ἢ τοῦ λέγειν εὐσχήμονα καὶ μὴ λυπεῖν τὸν σκωπτόμενον. οἱ δὲ μήτ' αὐτοὶ ἂν εἰπόντες μηθὲν γελοῖον, τοῖς τε λέγουσι δυσχεραίνοντες, ἄγριοι καὶ σκληροὶ δοκοῦσιν εἶναι. οἱ δ' ἐμμελῶς παίζοντες, εὐτράπελοι προσαγορεύονται. οἷον εὔτροποι. τοῦ γὰρ ἤθους αἱ τοιαῦται δοκοῦσι κινήσεις εἶναι. ὥσπερ δὲ τὰ σώματα ἐκ τῶν κινήσεων κρίνεται, οὕτω καὶ τὰ ἤθη. ἐ-
3 πιπολάζοντος δὲ τοῦ γελοίου, καὶ τῶν πλείστων χαιρόντων τῇ παιδιᾷ καὶ τῷ σκώπτειν μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ οἱ βωμολόχοι εὐτράπελοι προσαγορεύονται, ὡς χαρίεντες. ὅτι δὲ διαφέρουσι καὶ οὐ μικρόν, ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον. τῇ μέσῃ δ' ἕξει οἰκεῖον καὶ ἡ ἐπιδεξιότης ἐστί. τοῦ δ' ἐπιδεξίου ἐστὶ τοιαῦτα λέγειν καὶ ἀκούειν, οἷα τῷ ἐπιεικεῖ καὶ ἐλευθερίῳ ἁρμόττει. ἔστι γάρ τινα πρέποντα τῷ τοιούτῳ λέγειν ἐν παιδιᾶς μέρει καὶ ἀκούειν. καὶ ἡ τοῦ ἐλευθέρου παιδιὰ διαφέρει τῆς τοῦ ἀνδρα-
4 ποδώδους, καὶ αὖ τοῦ πεπαιδευμένου καὶ ἀπαιδεύτου. ἴδοι

δ' ἄν τις καὶ ἐκ τῶν κωμῳδιῶν τῶν παλαιῶν καὶ τῶν καινῶν,
τοῖς μὲν γὰρ ἦν γελοῖον, ἡ αἰσχρολογία, τοῖς δὲ μᾶλλον, ἡ ὑ-
πόνοια. διαφέρει δ' οὐ μικρὸν ταῦτα πρὸς εὐσχημοσύνην. πό-
τερον οὖν τὸν εὖ σκώπτοντα ὁριστέον τῷ λέγειν ἃ πρέπει ἐλευ-
θέρῳ, ἢ τῷ μὴ λυπεῖν τὸν ἀκούοντα. ἢ καὶ τέρπειν. ἢ καὶ τό-
γε τοιοῦτον ἀόριστον, ἄλλο γὰρ ἄλλῳ μισητόν τε καὶ ἡδύ. τοι-
αῦτα δὲ καὶ ἀκούσεται, ἃ γὰρ ὑπομένει ἀκούων, ταῦτα καὶ
ποιεῖν δοκεῖ. οὐ δὴ πᾶν ποιήσει, τὸ γὰρ σκῶμμα, λοιδόρημά
τι ἐστίν. οἱ δὲ νομοθέται, ἔνια λοιδορεῖν κωλύουσιν. ἔδει δ' ἴ-
σως καὶ σκώπτειν. ὁ δὴ χαρίεις καὶ ἐλευθέριος, οὕτως ἕξει, οἷον
νόμος ὢν ἑαυτῷ. τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ μέσος ἐστίν, εἴτ' ἐπιδέξιος,
εἴτ' εὐτράπελος λέγεται. ὁ δὲ βωμολόχος, ἥττων ἐστὶ τοῦ γε-
λοίου. καὶ οὔτε ἑαυτοῦ, οὔτε τῶν ἄλλων ἀπεχόμενος, εἰ γέλω-
τα ποιήσει. καὶ τοιαῦτα λέγων, ὧν οὐδὲν ἂν ὁ χαρίεις εἴποι.
ἔνια δὲ οὐδ' ἂν ἀκούσαι. ὁ δ' ἄγροικος, εἰς τὰς τοιαύτας ὁμι-
λίας ἀχρεῖος, οὐδὲν γὰρ συμβαλλόμενος, πᾶσι δυσχεραί- 2
νει, δοκεῖ δὲ ἡ ἀνάπαυσις καὶ ἡ παιδιὰ ἐν τῷ βίῳ εἶναι ἀναγ-
καῖον. τρεῖς οὖν αἱ εἰρημέναι ἐν τῷ βίῳ μεσότητες. εἰσὶ δὲ πᾶ-
σαι περὶ λόγων τινῶν καὶ πράξεων κοινωνίαν. διαφέρουσιν
δ' ὅτι ἡ μὲν, περὶ ἀλήθειαν ἐστίν, αἱ δὲ, περὶ τὸ ἡδύ. τῶν δὲ πε-
ρὶ τὴν ἡδονὴν, ἡ μὲν, ἐν ταῖς παιδιαῖς, ἡ δ', ἐν ταῖς κατὰ τὸν
9 ἄλλον βίον ὁμιλίαις. περὶ δὲ αἰδοῦς ὡς τινὸς ἀρετῆς, οὐ προ-
σήκει λέγειν, πάθει γὰρ μᾶλλον ἔοικεν ἢ ἕξει. ὁρίζεται γοῦν φό-
βος τις ἀδοξίας, ἀποτελεῖται δὲ τῷ περὶ τὰ δεινὰ φόβῳ πα- 3
ραπλήσιον, ἐρυθραίνονται γὰρ οἱ αἰσχυνόμενοι. οἱ δὲ τὸν θάνα-
τον φοβούμενοι, ὠχριῶσι. σωματικὰ δὴ φαίνεταί πως εἶναι
ἀμφότερα. ὅπερ δοκεῖ πάθους μᾶλλον ἢ ἕξεως εἶναι. οὐ πά-
σῃ δ' ἡλικίᾳ τὸ πάθος ἁρμόζει, ἀλλὰ τῇ νέᾳ, οἰόμεθα γὰρ
δεῖν τοὺς τηλικούτους, αἰδήμονας εἶναι, διὰ τὸ πάθει ζῶντας,
πολλὰ ἁμαρτάνειν, ὑπὸ τῆς αἰδοῦς δὲ, κωλύεσθαι. καὶ ἐ-
παινοῦμεν τῶν μὲν νέων, τοὺς αἰδήμονας. πρεσβύτερον δ' οὐ-
δεὶς ἂν ἐπαινέσειεν, ὅτι αἰσχυντηλός, οὐδὲν γὰρ οἰόμεθα 4

δεῖν αὐτὸν πράττειν, ἐφ' οἷς ἐστὶν αἰσχύνη. οὐ δὲ γὰρ ἐπιεικοῦς ἐστιν ἡ αἰσχύνη, εἴπερ γίνεται ἐπὶ τοῖς φαύλοις. οὐ δὲ γὰρ πρακτέον τὰ τοιαῦτα. εἰ δ' ἔστι τὰ μὲν, κατ' ἀλήθειαν αἰσχρὰ, τὰ δὲ, κατὰ δόξαν, οὐθὲν διαφέρει, οὐδέτερα γὰρ πρακτέα, ὥστ' οὐκ οὐκ αἰσχυντέον. φαύλου δὲ καὶ τὸ εἶναι τοιοῦτον, οἷον πράττειν τι τῶν αἰσχρῶν. τὸ δ' οὕτως ἔχειν ὥστ' εἰ πράξειέ τι τῶν τοιούτων, αἰσχύνεσθαι καὶ διὰ τοῦτ' οἴεσθαι ἐπιεικῆ εἶναι, ἄτοπον. ἐπὶ

1 τοῖς ἑκουσίοις γὰρ ἡ αἰδώς. ἑκὼν δὲ ὁ ἐπιεικὴς, οὐδέποτε πράξει τὰ φαῦλα. εἴη δ' ἂν αἰδὼς ἐξ ὑποθέσεως ἐπιεικές. εἰ γὰρ πράξαι, αἰσχύνοιτ' ἄν. οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο περὶ τὰς ἀρετάς. εἰ δὲ ἡ ἀναισχυντία φαῦλον καὶ τὸ μὴ αἰδεῖσθαι τὰ αἰσχρὰ πράττειν, οὐθὲν μᾶλλον τὸ τοιαῦτα πράττοντα, αἰσχύνεσθαι, ἐπιεικές. οὐκ ἔστι δὲ οὐδ' ἡ ἐγκράτεια ἀρετὴ, ἀλλά τις μικτή. δειχθήσεται δὲ περὶ αὐτῆς

2 ἐν τοῖς ὕστερον. νῦν δὲ περὶ δικαιοσύνης εἴπωμεν.

ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ Δ.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ, ΤῸ Ε΄.

ΠΕΡΙ δὲ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας σκε-
πτέον, περὶ ποίας τε τυγχάνουσιν οὖ-
σαι πράξεις, καὶ ποία μεσότης ἐστὶν ἡ δι-
καιοσύνη. καὶ τὸ δίκαιον τίνων μέσον. ἡ 1
δὲ σκέψις ἡμῖν ἔστω κατὰ τὴν αὐτὴν
μέθοδον τοῖς προειρημένοις. ὁρῶμεν δὴ
πάντας τὴν τοιαύτην ἕξιν βουλομένους
λέγειν δικαιοσύνην, ἀφ' ἧς πρακτικοὶ τῶν δικαίων εἰσί. καὶ ἀ-
φ' ἧς δικαιοπραγοῦσι καὶ βούλονται τὰ δίκαια. τὸν αὐτὸν δὲ
τρόπον καὶ περὶ ἀδικίας, ἀφ' ἧς ἀδικοῦσι καὶ βούλονται τὰ ἄ-
δικα. διὸ καὶ ἡμῖν πρῶτον ὡς ἐν τύπῳ, ὑποκείσθω ταῦτα. οὐ
δὲ γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον ἐπί τε τῶν ἐπιστημῶν καὶ δυνά- 2
μεων, καὶ ἐπὶ τῶν ἕξεων. δύναμις μὲν γὰρ καὶ ἐπιστήμη δοκεῖ
τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ εἶναι. ἕξις δὲ ἡ ἐναντία τῶν ἐναντίων, οὔ.
οἷον ἀπὸ τῆς ὑγιείας, οὐ πράττεται τὰ ἐναντία, ἀλλὰ τὰ ὑγιει-
νὰ μόνον. λέγομεν γὰρ ὑγιεινῶς βαδίζειν, ὅταν βαδίζῃ ὡς ἂν ὁ ὑ-
γιαίνων. πολλάκις μὲν οὖν γνωρίζεται ἡ ἐναντία ἕξις ἀπὸ τῆς
ἐναντίας. πολλάκις δὲ αἱ ἕξεις, ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων, ἐάν τε
γὰρ ἡ εὐεξία ᾖ φανερά, καὶ ἡ καχεξία φανερὰ γίνεται. καὶ ἐκ
τῶν εὐεκτικῶν, ἡ εὐεξία. καὶ ἐκ ταύτης, τὰ εὐεκτικά. εἰ γάρ ἐ- 3
στιν ἡ εὐεξία, πυκνότης σαρκός. ἀνάγκη καὶ τὴν καχεξίαν εἶναι,
μανότητα σαρκός. καὶ τὸ εὐεκτικὸν, τὸ ποιητικὸν πυκνότη-
τητος ἐν σαρκί. ἀκολουθεῖ δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐὰν θάτερα
πλεοναχῶς λέγηται, καὶ θάτερα πλεοναχῶς λέγεσθαι.
οἷον εἰ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ ἄδικον. ἔοικε δὲ πλεοναχῶς λέ-
γεσθαι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία. ἀλλὰ διὰ τὸ σύνεγγυς εἶναι
τὴν ὁμωνυμίαν αὐτῶν, λανθάνει. καὶ οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῶν πόρρω,
δήλη μᾶλλον. ἡ γὰρ διαφορὰ πολλή, ἡ κατὰ τὴν ἰδέαν. οἷον ὅτι κα 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

λέγεται κλεὶς ὁμωνύμως ἥ τε ὑπὸ τὸν αὐχένα τῶν ζώων. καὶ
ᾗ τὰς θύρας κλείουσιν. εἰλήφθω δὴ ὁ ἄδικος ποσαχῶς λέγε-
ται. δοκεῖ δὲ, ὅ τε παράνομος ἄδικος εἶναι καὶ ὁ πλεονέκτης
καὶ ὁ ἄνισος. ὥστε δῆλον, ὅτι καὶ ὁ δίκαιος ἔσται ὅ, τε νόμι-
μος καὶ ὁ ἴσος. τὸ μὲν δίκαιον ἄρα τὸ νόμιμον καὶ τὸ ἴσον. τὸ δ᾽ ἄ-
δικον τὸ παράνομον καὶ τὸ ἄνισον. ἐπεὶ δὲ καὶ πλεονέκτης ὁ ἄδι-
κος, περὶ τἀγαθὰ ἔσται οὐ πάντα, ἀλλὰ περὶ ὅσα εὐτυχία
1 καὶ ἀτυχία ἃ ἐστι μὲν ἁπλῶς αἰεὶ ἀγαθά. τινὶ δὲ, οὐκ αἰεί. οἱ
δ᾽ ἄνθρωποι ταῦτα εὔχονται καὶ διώκουσι. δεῖ δ᾽ οὔ, ἀλλ᾽ εὔχε-
σθαι μὲν, τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ καὶ αὐτοῖς ἀγαθὰ εἶν. αἱρεῖσθαι
δὲ, τὰ αὐτοῖς ἀγαθά. ὁ δ᾽ ἄδικος οὐκ ἀεὶ τὸ πλέον αἱρεῖται,
ἀλλὰ καὶ τὸ ἔλαττον, ἐπὶ τῶν ἁπλῶς κακῶν, ἀλλ᾽ ὅτι δοκεῖ καὶ
τὸ μεῖον κακὸν ἀγαθόν πως εἶναι. τοῦ δ᾽ ἀγαθοῦ ἐστιν ἡ πλεο-
νεξία, διὰ τοῦτο δοκεῖ πλεονέκτης εἶναι. ἔστι δὲ ἄνισος, τοῦτο γὰρ
περιέχει καὶ κοινόν. καὶ παράνομος, τοῦτο γὰρ ἡ παρανομία.
2 ἤτοι ἡ ἀνισότης περιέχει πᾶσαν ἀδικίαν, καὶ κοινόν ἐστι πάσης
ἀδικίας. ἐπεὶ δ᾽ ὁ παράνομος ἄδικος ἦν, ὁ δὲ νόμιμος δί-
καιος, δῆλον ὅτι πάντα τὰ νόμιμά ἐστι πως δίκαια. τά τε γὰρ
ὡρισμένα ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς, νόμιμά ἐστι. καὶ ἕκαστον τού-
των δίκαιον εἶναι φαμέν. οἱ δὲ νόμοι ἀγορεύουσι περὶ ἁπάν-
των, στοχαζόμενοι ἢ κοινῇ συμφέροντος πᾶσιν, ἢ τοῖς ἀρίστοις, ἢ
τοῖς κυρίοις. ἢ κατ᾽ ἀρετὴν ἢ κατ᾽ ἄλλον τινὰ τρόπον τοιοῦτον.
ὥστε ἕνα μὲν τρόπον, δίκαια λέγομεν, τὰ ποιητικὰ καὶ φυλα-
3 κτικὰ τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῶν μορίων αὐτῆς, τῇ πολιτικῇ
κοινωνίᾳ. προστάττει δὲ ὁ νόμος, καὶ τὰ τοῦ ἀνδρείου ἔργα ποι-
εῖν. οἷον μὴ λείπειν τὴν τάξιν, μὴ δὲ φεύγειν, μὴ δὲ ῥίπτειν τὰ
ὅπλα, καὶ τὰ τοῦ σώφρονος, οἷον μὴ μοιχεύειν, μὴ δὲ ὑβρίζειν.
καὶ τὰ τοῦ πρᾴου, οἷον, μὴ τύπτειν, μὴ δὲ κακηγορεῖν. ὁμοίως
δὲ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἀρετὰς καὶ μοχθηρίας, τὰ μὲν, κε-
λεύων, τὰ δ᾽, ἀπαγορεύων, ὀρθῶς μὲν, ὁ κείμενος ὀρθῶς. χεῖ-
ρον δὲ, ὁ ἀπεσχεδιασμένος. αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη, ἀρε-
4 τὴ μὲν ἐστι τελεία, ἀλλ᾽ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον. καὶ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

» διὰ τοῦτο πολλάκις κρατίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι δοκεῖ ἡ δικαιο-
» σύνη. καὶ οὔθ' ἕσπερος, οὔθ' ἑῷος οὕτω θαυμαστός. παροιμιαζό-
μενοί φαμεν. ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή ἔνι,
καὶ τελεία μάλιστα ἀρετή, ὅτι τῆς τελείας ἀρετῆς χρῆσίς
ἐστι. τελεία δ' ἐστίν, ὅτι ὁ ἔχων αὐτὴν, καὶ πρὸς ἕτερον δύναται
τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, ἀλλ' οὐ μόνον καθ' αὑτόν. πολλοὶ γὰρ ἐν μὲν
τοῖς οἰκείοις, τῇ ἀρετῇ δύνανται χρῆσθαι, ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἕτε-
ρον, ἀδυνατοῦσι. καὶ διὰ τοῦτο εὖ δοκεῖ ἔχειν τὸ τοῦ βίαντος, 1
» ὅτι ἀρχὰ τὸν ἄνδρα δείξει. πρὸς ἕτερον γὰρ καὶ ἐν κοινωνίᾳ
» ἤδη, ὁ ἄρχων. διὰ δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ ἀλλότριον ἀγαθὸν δοκεῖ
εἶναι ἡ δικαιοσύνη, μόνη τῶν ἀρετῶν, ὅτι πρὸς ἕτερόν ἐστιν. ἄλ-
λῳ γὰρ τὰ συμφέροντα πράττει, ἢ ἄρχοντι ἢ κοινωνῷ. κάκιστος
μὲν οὖν ὁ καὶ πρὸς αὐτὸν, καὶ πρὸς τοὺς φίλους χρώμενος τῇ
μοχθηρίᾳ, ἄριστος δ' οὐχ ὁ πρὸς αὐτὸν τῇ ἀρετῇ, ἀλλ' ὁ πρὸς
ἕτερον, τοῦτο γὰρ ἔργον χαλεπόν. αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη
οὐ μέρος ἀρετῆς, ἀλλὰ ὅλη ἀρετή ἐστιν. οὐδ' ἡ ἐναντία ἀδικία 2
μέρος κακίας, ἀλλ' ὅλη κακία. τί δὲ διαφέρει ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ
δικαιοσύνη αὕτη, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. ἔστι μὲν γὰρ ἡ αὐτή.
τὸ δ' εἶναι, οὐ τὸ αὐτό, ἀλλ' ᾗ μὲν πρὸς ἕτερον, δικαιοσύνη, ᾗ δὲ
τοιάδε ἕξις, ἁπλῶς ἀρετή. Ζητοῦμεν δέ γε τὴν ἐν μέρει
ἀρετῆς δικαιοσύνην, ἔστι γάρ τις ὡς φαμέν. ὁμοίως δὲ καὶ
περὶ ἀδικίας τῆς κατὰ μέρος. σημεῖον δὲ ὅτι ἔστι. κατὰ μὲν
γὰρ τὰς ἄλλας μοχθηρίας ὁ ἐνεργῶν, ἀδικεῖ μέν. πλεονεκτεῖ
δ', οὐδέν. οἷον ὁ ῥίψας τὴν ἀσπίδα, διὰ δειλίαν, ἢ ὁ κακῶς εἰ- 3
πών, διὰ χαλεπότητα, ἢ οὐ βοηθήσας χρήμασι δι' ἀνελευθε-
ρίαν, ὅταν δὲ πλεονεκτῇ πολλάκις κατ' οὐδεμίαν τῶν τοιού-
των. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατὰ πάσας, κατὰ πονηρίαν δέ γε τινά.
ψέγομεν γὰρ καὶ κατ' ἀδικίαν. ἔστιν ἄρα γέ τις ἄλλη ἀδικία ὡς
μέρος τι τῆς ὅλης, καὶ ἄδικόν τι, ἐν μέρει τοῦ ὅλου ἀδίκου, τοῦ
παρὰ τὸν νόμον. ἔτι εἰ ὁ μὲν, τοῦ κερδαίνειν ἕνεκα μοιχεύοι καὶ
προσλαμβάνοι, ὁ δὲ, προστιθεὶς καὶ ζημιούμενος δι' ἐπιθυ-
μίαν, οὗτος μὲν ἀκόλαστος δόξειεν ἂν εἶναι μᾶλλον, ἢ πλεο- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

νέκτης. ἐκεῖνος δ᾽ ἄδικος, ἀκόλαστος δ᾽ οὔ. δῆλον ἄρα, ὅτι διὰ
τὸ κερδαίνειν. ἔτι περὶ μὲν τἄλλα πάντα ἀδικήματα γίνεται
ἡ ἐπαναφορὰ ἐπί τινα μοχθηρίαν ἀεί. οἷον εἰ ἐμοίχευσεν, ἐ-
π᾽ ἀκολασίαν. εἰ ἐγκατέλιπε τὸν παραστάτην, ἐπὶ δειλίαν. εἰ
δ᾽ ἐπάταξεν, ἐπὶ ὀργήν. εἰ δ᾽ ἐκέρδανεν, ἐπ᾽ οὐδεμίαν μοχθη-
ρίαν, ἀλλ᾽ ἢ ἐπ᾽ ἀδικίαν. ὥστε φανερὸν, ὅτι ἔστι τις ἀδικία πα-
ρὰ τὴν ὅλην ἄλλη ἐν μέρει, συνώνυμος. ὅτι ὁ ὁρισμὸς ἐν τῷ
1 αὐτῷ γένει, ἄμφω γὰρ ἐν τῷ πρὸς ἕτερον ἔχουσι τὴν δύνα-
μιν. ἀλλ᾽ ἡ μὲν, περὶ τιμὴν ἢ χρήματα ἢ σωτηρίαν ἢ εἴ τινι
ἔχοιμεν ἑνὶ ὀνόματι περιλαβεῖν ταῦτα πάντα, καὶ δι᾽ ἡδονὴν
τὴν ἀπὸ κέρδους. ἡ δὲ, περὶ ἅπαντα, περὶ ὅσα ὁ σπουδαῖος.
ὅτι μὲν οὖν εἰσὶ δικαιοσύναι πλείους, καὶ ὅτι ἔστι τις καὶ ἑτέ-
ρα παρὰ τὴν ὅλην ἀρετὴν, δῆλον. τίς δὲ καὶ ὁποία, τίς, λη-
πτέον. διώρισται δὴ τὸ ἄδικον τό, τε παράνομον καὶ τὸ ἄνισον.
τὸ δὲ δίκαιον τό, τε νόμιμον καὶ τὸ ἴσον. κατὰ μὲν οὖν τὸ πα-
2 ράνομον, ἡ πρότερον εἰρημένη ἀδικία ἐστίν. ἐπεὶ δὲ τὸ ἄνισον
καὶ τὸ πλέον οὐ ταυτὸν, ἀλλ᾽ ἕτερον. ὡς μέρος πρὸς ὅλον, τὸ
μὲν γὰρ πλέον, ἅπαν ἄνισον, τὸ δ᾽ ἄνισον, οὐ πᾶν πλέον, καὶ τὸ
ἄδικον καὶ ἡ ἀδικία οὐ ταυτὰ, ἀλλ᾽ ἕτερα ἐκείνων, τὰ μὲν, ὡς
μέρη, τὰ δ᾽, ὡς ὅλα. μέρος γὰρ αὕτη ἡ ἀδικία τῆς ὅλης ἀδι-
κίας. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς δικαιοσύνης. ὥστε
καὶ περὶ τῆς ἐν μέρει δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας λεκτέον,
καὶ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου ὡσαύτως. ἡ μὲν οὖν κατὰ
3 τὴν ὅλην ἀρετὴν τεταγμένη δικαιοσύνη καὶ ἀδικία, ἡ
μὲν τῆς ὅλης ἀρετῆς οὖσα χρῆσις, πρὸς ἄλλον, ἡ δὲ τῆς
κακίας, ἀφείσθω. καὶ τὸ δίκαιον δὲ καὶ τὸ ἄδικον τὸ κα-
τὰ ταύτας, φανερὸν ὡς διοριστέον, σχεδὸν γὰρ τὰ πολ-
λὰ τῶν νομίμων τὰ ἀπὸ τῆς ὅλης ἀρετῆς προσταττόμενα
» ἐστὶ, καθ᾽ ἑκάστην γὰρ ἀρετὴν προστάττει ζῆν, καὶ καθ᾽ ἑκά-
» στην μοχθηρίαν κωλύει, ὁ νόμος. τὰ δὲ ποιητικὰ τῆς ὅλης
ἀρετῆς, ἐστι τῶν νομίμων, ὅσα νενομοθέτηται περὶ παι-
4 δείαν τὴν πρὸς τὸ κοινόν. περὶ δὲ τῆς καθ᾽ ἕκαστον παιδείας,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καθ' ἣν ἁπλῶς ἀνὴρ ἀγαθός ἐστι, πότερον τῆς πολιτικῆς ἐστιν ἢ ἑτέρας, ὕστερον διοριστέον, οὐ γὰρ ἴσως ταυτὸν ἀνδρί τε ἀγαθῷ εἶναι καὶ πολίτῃ παντί. τῆς δὲ κατὰ μέρος δικαιοσύνης καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν δικαίου, ἓν μέν ἐστιν εἶδος, τὸ ἐν ταῖς διανομαῖς, ἢ τιμῆς, ἢ χρημάτων, ἢ τῶν ἄλλων, ὅσα μεριστὰ τοῖς κοινωνοῦσι τῆς πολιτείας, ἐν τούτοις γάρ ἐστι καὶ ἄνισον ἔχειν καὶ ἴσον ἕτερον ἑτέρου. ἓν δὲ, τὸ ἐν τοῖς συναλλάγμασι διορθωτικόν. τούτου δὲ μέρη δύο. τῶν γὰρ συναλλαγμάτων, τὰ μὲν, 1
ἑκούσιά ἐστι, τὰ δὲ, ἀκούσια. ἑκούσια μὲν τὰ τοιάδε, οἷον πρᾶσις, ὠνὴ, δανεισμὸς, ἐγγύη, χρῆσις, παρακαταθήκη, μίσθωσις. ἑκούσια δὲ λέγεται, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν συναλλαγμάτων τούτων, ἑκούσιος. τῶν δ' ἀκουσίων, τὰ μὲν, λαθραῖα, οἷον κλοπὴ, μοιχεία, φαρμακεία, προαγωγεία, δουλαπατεία, δολοφονία, ψευδομαρτυρία, τὰ δὲ βίαια, οἷον, αἰκία, δεσμὸς, θάνατος, ἁρπαγὴ, πήρωσις, κακηγορία, προπηλακισμός. Ἐπεὶ δ' ὅ-
3 τε ἄδικος ἄνισος, καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον, δῆλον ὅτι καὶ μέσον 2
τι ἐστὶ τοῦ ἀνίσου. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἴσον. ἐν ὁποίᾳ γὰρ πράξει ἐστὶ τὸ πλέον καὶ τὸ ἔλαττον, ἔστι καὶ τὸ ἴσον, εἰ οὖν τὸ ἄδικον ἄνισον, τὸ δίκαιον ἴσον, ὅπερ καὶ ἄνευ λόγου δοκεῖ πᾶσιν. ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον μέσον, τὸ δίκαιον μέσον τι ἂν εἴη. ἔστι δὲ τὸ ἴσον ἐν ἐλαχίστοις δυσίν. ἀνάγκη τοίνυν τὸ δίκαιον, μέσον τε καὶ ἴσον εἶναι καὶ πρός τι καὶ τισὶ, καὶ ᾗ μὲν μέσον, τινῶν, ταῦτα δ' ἐστὶ, πλεῖον καὶ
» ἔλαττον, ᾗ δ' ἴσον ἐστὶ, δυοῖν, ᾗ δὲ δίκαιον, τισίν. ἀνάγκη ἄρα τὸ
» δίκαιον ἐν ἐλαχίστοις εἶναι τέτταρσιν. οἷς τε γὰρ δίκαιον τυγ- 3
χάνει ὄν, δύο ἐστὶ, καὶ ἐν οἷς τὰ πράγματα, δύο, καὶ ἡ αὐτὴ ἔσται ἰσότης οἷς καὶ ἐν οἷς. ὡς γὰρ ἐκεῖνα ἔχει τὰ ἐν οἷς, οὕτω κἀκεῖνα ἔχει. εἰ γὰρ μὴ ἴσοι, οὐκ ἴσα ἕξουσιν, ἀλλ' ἐντεῦθεν αἱ μάχαι καὶ τὰ ἐγκλήματα. ὅταν ἢ ἴσοι, μὴ ἴσα, ἢ μὴ ἴσοι, ἴσα ἔχωσι καὶ νέμωνται. ἔτι ἐκ τοῦ κατ' ἀξίαν τοῦτο δῆλον, τὸ γὰρ δίκαιον ἐν ταῖς διανομαῖς ὁμολογοῦσι πάντες κατ' ἀξίαν τινὰ δεῖν εἶναι. τὴν μέν τοι ἀξίαν, οὐ τὴν αὐτὴν λέγουσι πάντες ὑπάρχειν, ἀλλ' οἱ μὲν δημοκρατικοὶ, ἐλευθερίαν, οἱ δ' ὀλιγαρ- 4

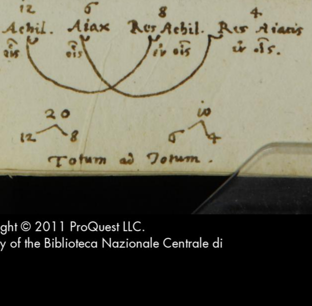

χικοί, πλοῦτον, οἱ δ', εὐγένειαν. οἱ δ' ἀριστοκρατικοί, ἀρετήν.
ἔστιν ἄρα τὸ δίκαιον ἀνάλογόν τι, τὸ γὰρ ἀνάλογον οὐ μόνον
ἐστὶν μοναδικοῦ ἀριθμοῦ ἴδιον, ἀλλ' ὅλως ἀριθμοῦ. ἡ γὰρ ἀνα-
» λογία, ἰσότης ἐστὶ λόγου καὶ ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις. ἡ μὲν οὖν
» διῃρημένη ὅτι ἐν τέτταρσι, δῆλον, ἀλλὰ καὶ ἡ συνεχής, τῷ γὰρ
ἑνὶ ὡς δυσὶ χρῆται καὶ δὶς λέγει, οἷον ὡς ἡ τοῦ α΄, πρὸς τὴν
τοῦ β΄, οὕτως ἡ τοῦ β΄, πρὸς τὴν τοῦ γ΄. δὶς οὖν ἡ τοῦ β΄, εἴρηται.
1 ὥστε ἂν ἡ τοῦ β΄, τεθῇ δίς, τέτταρα ἔσται τὰ ἀνάλογα. ἔστι δὲ
καὶ τὸ δίκαιον ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις, καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτός.
διῄρηνται γὰρ ὁμοίως οἷς τε νέμεται καὶ ἃ νέμεται. ἔσται ἄρα ὡς
ὁ α΄, ὅρος πρὸς τὸν β΄, οὕτως ὁ γ΄, πρὸς τὸν δ΄, καὶ ἐναλλὰξ
ἄρα, ὡς ὁ α΄, πρὸς τὸν γ΄, ὁ β΄, πρὸς τὸν δ΄, ὥστε καὶ τὸ ὅλον
πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἡ νομὴ συνδυάζει, κἂν καὶ οὕτως συντε-
θῇ, δικαίως συνδυάζει. ἡ ἄρα τοῦ α΄, ὅρου τῷ γ΄, καὶ ἡ τοῦ β΄,
τῷ δ΄, σύζευξις, τὸ ἐν διανομῇ δίκαιόν ἐστι. καὶ μέσον τὸ δί-
2 καιον. τοῦτ' ἔστι, τοῦ παρὰ τὸ ἀνάλογον, τὸ γὰρ ἀνάλογον, μέσον.
τὸ δὲ δίκαιον, ἀνάλογον. καλοῦσι δὲ τὴν τοιαύτην ἀναλογίαν
γεωμετρικὴν οἱ μαθηματικοί. ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ, συμβαί-
νει καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἑκάτερον πρὸς ἑκάτερον.
ἔστι δ' οὐ συνεχὴς αὕτη ἡ ἀναλογία. οὐ γὰρ γίνεται εἷς ἀριθμῷ
ὅρος, ᾧ καὶ ὅ. τὸ μὲν οὖν δίκαιον τοῦτο, ἀνάλογον. τὸ δ' ἄδι-
κον, τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογον. γίνεται ἄρα, τὸ μέν, πλέον, τὸ δέ,
ἔλαττον, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων συμβαίνει. ὁ μὲν γὰρ ἀδικῶν,
3 πλέον ἔχει. ὁ δ' ἀδικούμενος, ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ. ἐπὶ δὲ τοῦ
κακοῦ, ἀνάπαλιν. ἐν ἀγαθοῦ γὰρ λόγῳ γίνεται τὸ ἔλαττον κα-
κόν, πρὸς τὸ μεῖζον κακόν. ἔστι γὰρ τὸ ἔλαττον κακὸν μᾶλλον αἱ-
ρετὸν τοῦ μείζονος. τὸ δ' αἱρετόν, ἀγαθόν, καὶ τὸ μᾶλλον, μεῖζον.
τὸ μὲν οὖν ἓν εἶδος τοῦ δικαίου τοῦτ' ἐστί. τὸ δὲ λοιπὸν
ἕν, τὸ διορθωτικόν, ὃ γίνεται ἐν τοῖς συναλλάγμασι, καὶ τοῖς
ἑκουσίοις. τοῦτο δὲ τὸ δίκαιον, ἄλλο εἶδος ἔχει τοῦ προτέρου.
τὸ μὲν γὰρ διανεμητικὸν δίκαιον τῶν κοινῶν, ἀεὶ κατὰ τὴν ἀνα-
4 λογίαν ἐστὶ τὴν εἰρημένην, καὶ γὰρ ἀπὸ χρημάτων κοινῶν, ἐὰν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

γίγνηται ἡ διανομὴ, ἔσται κατὰ τὸν λόγον τὸν αὐτὸν, ὅνπερ ἔ-
χουσι πρὸς ἄλληλα τὰ εἰσενεχθέντα. καὶ τὸ ἄδικον, τὸ ἀντι-
κείμενον τῷ δικαίῳ τούτῳ, παρὰ τὸ ἀνάλογόν ἐστι. τὸ δ' ἐν τοῖς
συναλλάγμασι δίκαιον, ἐστὶ μὲν ἴσον τι, καὶ τὸ ἄδικον, ἄνισον,
ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐκείνην, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀριθμη-
τικήν, οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἰ ἐπιεικὴς φαῦλον ἀπεστέρησεν, ἢ
φαῦλος ἐπιεικῆ, οὐδ' εἰ ἐμοίχευσεν ἐπιεικὴς, ἢ φαῦλος, ἀλ-
λὰ πρὸς τοῦ βλάβους τὴν διαφορὰν μόνον βλέπει ὁ νόμος, 1
καὶ χρῆται ὡς ἴσοις, εἰ ὁ μὲν ἀδικεῖ, ὁ δ' ἀδικεῖται, καὶ εἰ ὁ μὲν
ἔβλαψεν, ὁ δὲ βέβλαπται. ὥστε τὸ ἄδικον τοῦτο, ἄνισον ὂν,
ἰσάζειν πειρᾶται ὁ δικαστὴς, καὶ γὰρ ὅταν ὁ μὲν, πληγῇ, ὁ δὲ,
πατάξῃ, ἢ καὶ κτείνῃ, ὁ δ' ἀποθάνῃ, διῄρηται τὸ πάθος, καὶ ἡ
πρᾶξις εἰς ἄνισα, ἀλλὰ πειρᾶται τῇ ζημίᾳ ἰσάζειν, ἀφαιρῶν
τοῦ κέρδους. λέγεται γὰρ ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις,
κἂν εἰ μή τισιν οἰκεῖον ὄνομα εἴη, τὸ κέρδος, οἷον τῷ πατάξαντι,
καὶ ἡ ζημία τῷ παθόντι. ἀλλ' ὅταν γε μετρηθῇ τὸ πάθος, κα- 2
λεῖται τὸ μὲν, ζημία, τὸ δὲ, κέρδος. ὥστε τοῦ μὲν πλείονος καὶ
τοῦ ἐλάττονος τὸ ἴσον, μέσον. τὸ δὲ κέρδος καὶ ἡ ζημία. τὸ μὲν,
πλέον, τὸ δ', ἔλαττον ἐναντίως. τὸ μὲν τοῦ ἀγαθοῦ πλέον. τοῦ
κακοῦ δὲ ἔλαττον, κέρδος, τὸ δ' ἐναντίον, ζημία, ὧν ἦν μέσον,
τὸ ἴσον, ὃ λέγομεν εἶναι δίκαιον, ὥστε τὸ μὲν ἐπανορθωτικὸν,
δίκαιον ἂν εἴη, τὸ μέσον ζημίας καὶ κέρδους. διὸ καὶ ὅταν ἀμ-
φισβητῶσιν, ἐπὶ τὸν δικαστὴν καταφεύγουσι. τὸ δ' ἐπὶ τὸν δικα-
» στὴν ἰέναι, ἰέναι ἐστὶν ἐπὶ τὸ δίκαιον. ὁ γὰρ δικαστὴς βούλεται εἶναι 3
» οἷον δίκαιον ἔμψυχον, καὶ ζητοῦσι δικαστὴν μέσον, καὶ καλοῦ-
σιν ἔνιοι μεσιδίους, ὡς ἐὰν τοῦ μέσου τύχωσιν, τοῦ δικαίου τευ-
ξόμενοι. μέσον ἄρα τι τὸ δίκαιον, εἴπερ καὶ ὁ δικαστής. ὁ δὲ
δικαστὴς ἐπανισοῖ καὶ ὥσπερ γραμμῆς εἰς ἄνισα τετμημένης,
ᾧ τὸ μεῖζον τμῆμα τῆς ἡμισείας ὑπερέχει, τοῦτ' ἀφεῖλε,
καὶ τῷ ἐλάττονι τμήματι προσέθηκεν. ὅταν δὲ δίχα διαι-
ρεθῇ τὸ ὅλον, τότε φασὶν ἔχειν τὸ αὑτοῦ, ὅταν λάβωσι τὸ ἴσον.
τὸ δ' ἴσον, μέσον ἐστὶ τῆς μείζονος καὶ ἐλάττονος κατὰ τὴν 4

Proportio Iustitiae Correctivae versatur in se[?] dampnis reperi[?] dis, nec respicit personas, unde cum non versetur in iiij terminis, est non Geometrica proportio, ut superior, sed arithmetica.

a.l. μεσοδίκους

» ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζεται δίκαιον,
» ὅτι δίχα ἐστίν, ὥσπερ ἂν εἴ τις εἴποι δίχαιον, καὶ ὁ δικαστὴς, διχαστής. ἐπὰν γὰρ δύο ἴσων ἀφαιρεθῇ, ἀπὸ θατέρου, πρὸς θάτερον δὲ προστεθῇ, δυσὶ τούτοις ὑπερέχει τὸ ἕτερον. εἰ γὰρ ἀφῃρέθη μὲν, μὴ προσετέθη δὲ, ἑνὶ γ' ἂν μόνον ὑπερεῖχε. τοῦ μέσου ἄρα ἑνί. καὶ τὸ μέσον, ἀφ' οὗ ἀφῃρέθη, ἑνί. τούτῳ ἄρα γνωριοῦμεν, τί τε ἀφελεῖν δεῖ ἀπὸ τοῦ πλέον ἔχοντος, καὶ τί
1 προσθεῖναι τῷ ἔλαττον ἔχοντι. ᾧ μὲν γὰρ τὸ μέσον ὑπερέχει, τοῦτο προσθεῖναι δεῖ, τῷ ἔλαττον ἔχοντι. ᾧ δ' ὑπερέχεται, ἀφελεῖν ἀπὸ τοῦ μεγίστου. ἴσαι αἱ ἐφ' ὧν, αα΄. ββ΄. γγ΄. ἀλλήλαις, ἀπὸ τῆς αα΄, ἀφῃρήσθω τὸ αε΄, καὶ προσκείσθω τῇ γγ΄. τὸ ἐφ' ὧν γδ΄. ὥστε ὅλη ἡ δγγ΄, τῆς εα΄, ὑπερέχει τῷ γδ΄. καὶ τῷ γζ΄. τῆς ἄρα ββ΄, τῷ γδ΄.

2 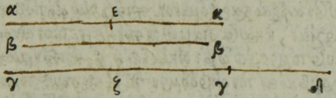

Ἔστι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν τοῦτο. ἀνῃροῦντο γὰρ ἂν, εἰ μὴ ἐποίει τὸ ποιοῦν καὶ ὅσον καὶ οἷον, καὶ τὸ πάσχον ἔπασχε τοῦτο καὶ τοσοῦτο καὶ τοιοῦτο. ἐλήλυθε δὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἥ τε ζημία καὶ τὸ κέρδος, ἐκ τῆς ἑκουσίου ἀλλαγῆς. τὸ μὲν γὰρ
3 πλέον ἔχειν ἢ τὰ ἑαυτοῦ, κερδαίνειν λέγεται, τὸ δ' ἔλαττον τῶν ἐξ ἀρχῆς, ζημιοῦσθαι, οἷον ἐν τῷ πωλεῖν καὶ ὠνεῖσθαι, καὶ ἐν ὅσοις ἄλλοις ἄδειαν ἔδωκεν ὁ νόμος. ὅταν δὲ μήτε πλέον, μήτ' ἔλαττον, ἀλλὰ αὐτὰ δι' αὐτῶν γένηται, τὰ αὐτῶν φασὶν ἔχειν. καὶ οὔτε ζημιοῦσθαι, οὔτε κερδαίνειν. ὥστε
» κέρδους τινὸς καὶ ζημίας μέσον τὸ δίκαιόν ἐστι, τῶν παρὰ τὸ
» ἑκούσιον, τὸ ἴσον ἔχειν καὶ πρότερον καὶ ὕστερον. Δοκεῖ δέ τισι, καὶ τὸ ἀντιπεπονθὸς εἶναι ἁπλῶς δίκαιον, ὥσπερ οἱ Πυθα- Talio
4 γόρειοι ἔφασαν, ὡρίζοντο γὰρ ἁπλῶς τὸ δίκαιον, τὸ ἀντιπεπονθός.

τὸ δ᾽ ἀντιπεπονθὸς, οὐκ ἐφαρμόττει, οὔτ᾽ ἐπὶ τὸ διανεμητι-
κὸν δίκαιον, οὔτ᾽ ἐπὶ τὸ διορθωτικόν. καί τοι βούλονταί γε
τοῦτο λέγειν, καὶ τὸ ῥαδαμάνθυος δίκαιον, Εἴ κε πάθοι τά κ᾽ ἔ-
ρεξε, δίκη τ᾽ ἰθεῖα γένοιτο, πολλαχοῦ γὰρ διαφωνεῖ. οἷον εἰ ἀρ-
χὴν ἔχων ἐπάταξεν, οὐ δεῖ ἀντιπληγῆναι, καὶ εἰ ἄρχοντα ἐπά-
ταξεν, οὐ πληγῆναι μόνον δεῖ, ἀλλὰ καὶ κολασθῆναι. ἔτι τὸ
ἀκούσιον, καὶ τὸ ἑκούσιον, διαφέρει πολύ, ἀλλ᾽ ἐν μὲν ταῖς κοι-
νωνίαις ταῖς ἀλλακτικαῖς συνέχει τὸ τοιοῦτον δίκαιον τὸ ἀντι- 1
πεπονθός, κατ᾽ ἀναλογίαν, καὶ μὴ κατ᾽ ἰσότητα, τῷ ἀντιποιεῖν
γὰρ ἀνάλογον, συμμένει ἡ πόλις. ἢ γὰρ τὸ κακῶς ζητοῦσιν, εἰ δὲ
μή, δουλεία δοκεῖ εἶναι, εἰ μὴ ἀντιποιήσει, ἢ τὸ εὖ. εἰ δὲ μή, με-
τάδοσις οὐ γίνεται, τῇ μεταδόσει δὲ συμμένουσι. διὸ καὶ χαρί-
των ἱερὸν ἐμποδὼν ποιοῦνται, ἵνα ἀνταπόδοσις ᾖ, τοῦτο γὰρ
χάριτος ἴδιον. ἀνθυπηρετῆσαι γὰρ δεῖ τῷ χαρισαμένῳ, καὶ πά-
λιν αὐτὸν ἄρξαι χαριζόμενον. ποιεῖ δὲ τὴν ἀντίδοσιν τὴν κατὰ
ἀναλογίαν, ἡ κατὰ διάμετρον σύζευξις. οἷον οἰκοδόμος ἐφ᾽ ᾧ 2
α. σκυτοτόμος, ἐφ᾽ ᾧ β. οἰκία ἐφ᾽ ᾧ γ. ὑπόδημα ἐφ᾽ ᾧ δ. δεῖ
οὖν λαμβάνειν τὸν οἰκοδόμον παρὰ τοῦ σκυτοτόμου τοῦ ἐκείνου
ἔργου, καὶ αὐτὸν ἐκείνῳ μεταδιδόναι τοῦ αὐτοῦ. ἐὰν οὖν πρῶ-
τον ᾖ τὸ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἴσον, εἶτα τὸ ἀντιπεπονθὸς γένη-
ται, ἔσται τὸ λεγόμενον, εἰ δὲ μή, οὐκ ἴσον, οὐδὲ συμμένει. οὐθὲν
γὰρ κωλύει κρεῖττον εἶναι τὸ θατέρου ἔργον, ἢ τὸ θατέρου. δεῖ
οὖν δὴ ταῦτα ἰσασθῆναι. ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν.
ἀνῃροῦντο γάρ, εἰ μὴ ἐποίει τὸ ποιοῦν, ὅσον καὶ οἷον, καὶ τὸ πά- 3
σχον ἔπασχε τοῦτο καὶ τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον, οὐ γὰρ ἐκ δύο ἰα-
τρῶν γίνεται κοινωνία, ἀλλ᾽ ἐξ ἰατροῦ καὶ γεωργοῦ, καὶ ὅλως ἑτέ-
ρων καὶ οὐκ ἴσων. ἀλλὰ τούτους δεῖ ἰσασθῆναι. διὸ πάντα συμ-
βλητὰ δεῖ πως εἶναι, ὧν ἐστιν ἀλλαγή, ἐφ᾽ ὃ τὸ νόμισμ᾽ ἐλήλυ-
θε. καὶ γίνεταί πως μέσον, πάντα γὰρ μετρεῖ. ὥστε καὶ τὴν ὑ-
περοχὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν πόσα ἄττα δὴ ὑποδήματα ἴσον οἰ-
κίᾳ, ἢ τροφῇ. δεῖ τοίνυν ὅπερ ὁ οἰκοδόμος πρὸς σκυτοτόμον,
τοσαδὶ ὑποδήματα πρὸς οἰκίαν ἢ τροφήν. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο, 4

οὐκ ἔσται

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

οὐκ ἔσται ἀλλαγή, οὐδὲ κοινωνία. τοῦτο δ' εἰ μὴ ἴσα εἴη πως, οὐκ ἔσται. δεῖ ἄρα ἑνί τινι πάντα μετρεῖσθαι, ὥσπερ ἐλέχθη πρότερον, τοῦτο δ' ἐστὶ τῇ μὲν ἀληθείᾳ, ἡ χρεία, ἣ πάντα συνέχει. εἰ γὰρ μηθὲν δέοιντο, ἢ μὴ ὁμοίως, ἢ οὐκ ἔσται ἀλλαγή, ἢ οὐχ ἡ αὐτή. οἷον δ' ὑπάλλαγμα τῆς χρείας τὸ νόμισμα γέγονε κατὰ συνθήκην. καὶ διὰ τοῦτο τοὔνομα ἔχει νόμισμα. ὅτι οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ ἐστί, καὶ ἐφ' ἡμῖν μεταβάλλειν καὶ ποιῆσαι ἄχρη-

1 στον. ἔσται δὴ ἀντιπεπονθός, ὅταν ἰσασθῇ, ὥστε ὅπερ γεωργὸς πρὸς σκυτοτόμον, τὸ ἔργον τὸ σκυτοτόμου, πρὸς τὸ τοῦ γεωργοῦ. εἰς σχῆμα δὲ ἀναλογίας οὐ δεῖ ἄγειν, ὅταν ἀλλάξωνται, εἰ δὲ μή, ἀμφοτέρας ἕξει τὰς ὑπεροχὰς τὸ ἕτερον ἄκρον, ἀλλ' ὅταν ἔχωσι τὰ αὑτῶν, οὕτως ἴσοι καὶ κοινωνοί. ὅτι αὕτη ἡ ἰσότης δύναται ἐπ' αὐτῶν γίνεσθαι. γεωργὸς α'. τροφὴ γ'. σκυτοτόμος β'. τὸ ἔργον αὐτοῦ τὸ ἰσασμένον δ', εἰ δ' οὕτω μὴ ἦν ἀντιπεπονθέναι, οὐκ ἂν ἦν κοινωνία. ὅτι δ' ἡ χρεία συνέχει ὥς-

2 περ ἕν τι ὄν, δηλοῖ ὅτι ὅταν μὴ ἐν χρείᾳ ὦσιν ἀλλήλων, ἢ ἀμφότεροι ἢ ἅτερος, οὐκ ἀλλάττονται, ὥσπερ ὅταν οὗ ἔχει αὐτός, δέηταί τις, οἷον οἴνου, διδόντες σίτου ἐξαγωγήν, δεῖ ἄρα τοῦτο ἰσασθῆναι. ὑπὲρ δὲ τῆς μελλούσης ἀλλαγῆς, εἰ νῦν μηδὲν δεῖται, ὅτι ἔσται, ἐὰν δεηθῇ, τὸ νόμισμα οἷον ἐγγυητής ἐστιν ἡμῖν, δεῖ γὰρ τοῦτο φέροντι, εἶναι λαβεῖν. πάσχει μὲν οὖν καὶ τοῦτο τὸ αὐτό, οὐ γὰρ ἀεὶ ἴσον δύναται, ὅμως δὲ βούλεται μένειν μᾶλλον. διὸ δεῖ πάντα τετιμῆσθαι. οὕτω γὰρ ἔσται ἀεὶ ἀλλαγή.

3 εἰ δὲ τοῦτο, κοινωνία. τὸ δὴ νόμισμα, ὥσπερ μέσον σύμμετρα ποιῆσαν, ἰσάζει. οὔτε γὰρ ἂν μὴ οὔσης ἀλλαγῆς, κοινωνία ἦν, οὔτ' ἀλλαγή, ἰσότητος μὴ οὔσης, οὔτ' ἰσότης, μὴ οὔσης συμμετρίας. τῇ μὲν οὖν ἀληθείᾳ, ἀδύνατον τὰ τοσοῦτον διαφέροντα, σύμμετρα γενέσθαι, πρὸς δὲ τὴν χρείαν, ἐνδέχεται ἱκανῶς, ἓν δή τι δεῖ εἶναι, τοῦτο δὲ ἐξ ὑποθέσεως, διὸ νόμισμα καλεῖται. τοῦτο γὰρ πάντα ποιεῖ σύμμετρα, μετρεῖται γὰρ πάντα νομίσματι, οἰκία, ἐφ' ἧς α'. μναῖ δέκα β'. κλίνη γ', τὸ δὴ α', τοῦ

4 β', ἥμισυ, εἰ πέντε μνῶν ἀξία ἡ οἰκία ἢ ἴσον. ἡ δὲ κλίνη ἢ δέκα-

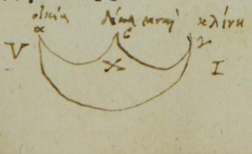

τὸ μέρος ἐστὶ γʹ, τοῦ βʹ. δῆλον τοίνυν, πόσαι κλῖναι ἴσον οἰκίᾳ,
ὅτι πέντε. ὅτι δ' οὕτως ἡ ἀλλαγὴ ἦν, πρὶν τὸ νόμισμα εἶναι, δῆλον.
διαφέρει γὰρ οὐδὲν ἢ κλῖναι εʹ, ἀντὶ οἰκίας, ἢ ὅσον αἱ εʹ, κλῖ-
ναι. τί μὲν οὖν τὸ ἄδικον, καὶ τί τὸ δίκαιόν ἐστιν, εἴρηται. διω-
ρισμένων δὲ τούτων, δῆλον ὅτι ἡ δικαιοπραγία μέσον ἐστὶ τοῦ
ἀδικεῖν, καὶ ἀδικεῖσθαι, τὸ μὲν γὰρ, πλέον ἔχειν, τὸ δ', ἔλαττόν
ἐστιν. ἡ δὲ δικαιοσύνη, μεσότης ἐστίν, οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον ταῖς
προτέραις ἀρεταῖς, ἀλλ' ὅτι μέσου ἐστί, ἡ δὲ ἀδικία τῶν ἄκρων. 1
καὶ ἡ μὲν δικαιοσύνη ἐστί, καθ' ἣν ὁ δίκαιος λέγεται πρακτι-
κὸς κατὰ προαίρεσιν τοῦ δικαίου, καὶ διανεμητικὸς καὶ αὑτῷ
πρὸς ἄλλον, καὶ ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον. οὐχ οὕτως, ὥστε τοῦ μὲν
αἱρετοῦ, πλέον αὑτῷ, ἔλαττον δέ, τῷ πλησίον. τοῦ βλαβεροῦ
δ', ἀνάπαλιν, ἀλλὰ τοῦ ἴσου τοῦ κατ' ἀναλογίαν. ὁμοίως δὲ
καὶ ἄλλῳ πρὸς ἄλλον. ἡ δ' ἀδικία τοὐναντίον, τοῦ ἀδίκου. τοῦτο
δ' ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις τοῦ ὠφελίμου ἢ βλαβεροῦ πα-
ρὰ τὸ ἀνάλογον. διὸ ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις ἡ ἀδικία, ὅτι 2
ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως ἐστίν. ἐφ' αὑτοῦ μὲν, ὑπερβολῆς
τοῦ ἁπλῶς ὠφελίμου. ἐλλείψεως δὲ, τοῦ βλαβεροῦ. ἐπὶ δὲ
τῶν ἄλλων, τὸ μὲν ὅλον, ὁμοίως, τὸ δὲ παρὰ τὸ ἀνάλογον, ὁ-
ποτέρως ἔτυχε. τοῦ δὲ ἀδικήματος, τὸ μὲν, ἔλαττον, τὸ ἀδικεῖ-
σθαί ἐστι. τὸ δὲ μεῖζον, τὸ ἀδικεῖν. περὶ μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ
ἀδικίας, τίς ἑκατέρας ἐστὶν ἡ φύσις, εἰρήσθω τοῦτον τὸν τρό-
VI πον. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καθόλου. ἐπεὶ
δὲ ἔστιν ἀδικοῦντα μήπω ἄδικον εἶναι, ὁ ποῖα ἀδικήματα ἀδι- 3
κῶν ἤδη ἄδικός ἐστιν, ἑκάστην ἀδικίαν, οἷον κλέπτης ἢ μοιχὸς ἢ
λῃστής. ἢ οὕτω μὲν οὐδὲν διοίσει, καὶ γὰρ ἂν συγγένοιτο γυναι-
κί, εἰδὼς τὸ ᾗ. ἀλλ' οὐ διὰ προαιρέσεως ἀρχὴν, ἀλλὰ διὰ πά-
θος, ἀδικεῖ μὲν οὖν, ἄδικος δ' οὐκ ἔστιν, οἷον οὐδὲ κλέπτης, ἔκλε-
ψε δὲ, οὐδὲ μοιχὸς, ἐμοίχευσε δέ. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλ-
λων. πῶς μὲν οὖν ἔχει τὸ ἀντιπεπονθὸς πρὸς τὸ δίκαιον,
εἴρηται πρότερον. δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι τὸ ζητούμενόν ἐστι
καὶ τὸ ἁπλῶς δίκαιον, καὶ τὸ πολιτικὸν δίκαιον. τοῦτο δέ ἐστι 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἐπὶ κοινωνῶν βίου πρὸς τὸ εἶναι αὐτάρκειαν, ἐλευθέρων καὶ
ἴσων, ἢ κατὰ ἀναλογίαν, ἢ κατ' ἀριθμόν. ὥστε ὅσοις μὴ ἔστι
τοῦτο, οὐκ ἔστι τούτοις πρὸς ἀλλήλους τὸ πολιτικὸν δίκαιον,
ἀλλά τι δίκαιον καὶ καθ' ὁμοιότητα, ἔστι γὰρ δίκαιον, ἐν οἷς
καὶ νόμος πρὸς αὐτούς. νόμος δ', ἐν οἷς ἀδικία. ἡ γὰρ δίκη,
κρίσις τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου, ἐν οἷς δ' ἀδικία, καὶ τὸ ἀδι-
κεῖν ἐν τούτοις, ἐν οἷς δὲ τὸ ἀδικεῖν, οὐ πᾶσιν ἀδικία. τοῦτο
1 δ' ἐστὶ, τὸ πλέον αὐτῷ νέμειν, τῶν ἁπλῶς ἀγαθῶν, ἔλατ-
» τον δὲ, τῶν ἁπλῶς κακῶν. διὸ οὐκ ἐῶμεν ἄρχειν ἄνθρωπον,
ἀλλὰ τὸν λόγον. ὅτι ἑαυτῷ τοῦτο ποιεῖ, καὶ γίνεται τύραννος.
ἔστι δὲ ὁ ἄρχων φύλαξ τοῦ δικαίου, εἰ δὲ τοῦ δικαίου, καὶ τοῦ
ἴσου. ἐπεὶ δ' οὐθὲν αὐτῷ, πλέον εἶναι δοκεῖ, εἴπερ δίκαιος,
οὐ γὰρ νέμει πλέον τοῦ ἁπλῶς ἀγαθοῦ αὐτῷ, εἰ μὴ πρὸς αὐ-
τὸν ἀνάλογόν ἐστι. διὸ ἑτέρῳ πονεῖ. καὶ διὰ τοῦτο ἀλλότριον
εἶναί φασιν ἀγαθὸν τὴν δικαιοσύνην, καθάπερ ἐλέχθη καὶ
2 πρότερον. μισθός τις ἄρα δοτέον. τοῦτο δὲ τιμὴ καὶ γέρας.
ὅτῳ δὲ μὴ ἱκανὰ ταῦτα, οὗτοι γίνονται τύραννοι. τὸ δὲ δεσπο-
τικὸν δίκαιον καὶ τὸ πατρικὸν, οὐ ταὐτὸ τούτοις, ἀλλ' ὅμοιον.
οὐ γάρ ἐστιν ἀδικία πρὸς τὰ αὐτοῦ ἁπλῶς. τὸ δὲ κτῆμα καὶ
τὸ τέκνον ἕως ἂν ᾖ πηλίκον, καὶ μὴ χωρισθῇ, ὥσπερ μέρος, αὐ-
τοῦ, αὐτὸν δ' οὐδεὶς προαιρεῖται βλάπτειν. διὸ οὐκ ἔστιν ἀδι-
κία πρὸς αὐτόν. οὐδ' ἄρα ἄδικον, οὐδὲ δίκαιον τὸ πολιτικόν,
κατὰ νόμον γὰρ ἦν, καὶ ἐν οἷς ἐπεφύκει εἶναι νόμος. οὗτοι
3 δ' ἦσαν, οἷς ὑπάρχει ἰσότης τοῦ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι. διὸ
μᾶλλον πρὸς γυναῖκά ἐστι δίκαιον, ἢ πρὸς τέκνα καὶ κτήμα-
τα. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ οἰκονομικὸν δίκαιον, ἕτερον δὲ ἔστι καὶ τοῦ
πολιτικοῦ. τοῦ δὲ πολιτικοῦ δικαίου, τὸ μὲν, φυσικόν ἐστι, τὸ δὲ,
νομικόν. φυσικὸν μὲν, τὸ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχον δύναμιν,
καὶ οὐ τῷ δοκεῖν ἢ μή, νομικὸν δὲ, ὃ ἐξ ἀρχῆς μὲν, οὐθὲν διαφέρει
οὕτως ἢ ἄλλως. ὅταν δὲ θῶνται, διαφέρει, οἷον τὸ, μνᾶς λυτροῦσθαι,
ἢ τὸ αἶγα θύειν, ἀλλὰ μὴ δύο πρόβατα. ἔτι ὅσα ἐπὶ τῶν καθ' ἕκα-
4 στα νομοθετοῦσιν. οἷον τὸ θύειν Βρασίδᾳ, καὶ τὰ ψηφισματώδη.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

» δοκεῖ δὲ ἐνίοις πάντα εἶναι τοιαῦτα, ὅτι τὸ μὲν φύσει, ἀκίνητον
» καὶ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν. ὥσπερ τὸ πῦρ καὶ ἐν-
» θάδε καὶ ἐν Πέρσαις καίει, τὰ δὲ δίκαια κινούμενα ὁρῶσι.
τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν οὕτως ἔχον, ἀλλ' ἔστιν ὥς, καίτοι παρά γε τοῖς
θεοῖς ἴσως οὐδαμῶς ἔχον. παρ' ἡμῖν δ' ἐστὶ μέν τι καὶ φύσει κινη
τόν, οὐ μέντοι πᾶν. ἀλλ' ὅμως ἐστὶ τὸ μέν, φύσει, τὸ δέ, οὐ φύ
σει. ποῖον δὲ φύσει τῶν ἐνδεχομένων καὶ ἄλλως ἔχειν, καὶ
ποῖον οὔ, ἀλλὰ νομικὸν καὶ συνθήκῃ, εἴπερ ἄμφω κινητὰ ὁμοί- 1
ως, δῆλον. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁ αὐτὸς ἁρμόσει διορισμός.
φύσει γὰρ ἡ δεξιὰ κρείττων. καίτοι ἐνδέχεται πάντας ἀμφιδε-
ξίους γενέσθαι. τὰ δὲ κατὰ συνθήκην, καὶ τὸ συμφέρον τῶν
δικαίων, ὅμοιά ἐστι τοῖς μέτροις, οὐ γὰρ πανταχοῦ ἴσα τὰ οἰνηρὰ
καὶ σιτηρὰ μέτρα, ἀλλ' οὗ μὲν ὠνοῦνται, μείζω, οὗ δὲ πωλοῦ-
σιν, ἐλάττω. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ μὴ φυσικά, ἀλλ' ἀνθρώπινα δί-
καια, οὐ ταυτὰ πανταχοῦ. ἐπεί, οὐδὲ πολιτεία, ἀλλὰ μία
μόνον πανταχοῦ κατὰ φύσιν ἡ ἀρίστη, τῶν δὲ δικαίων καὶ νο- 2
μίμων ἕκαστον, ὡς τὰ καθόλου πρὸς τὰ καθ' ἕκαστα ἔχει. τὰ
μὲν γὰρ πραττόμενα πολλά, ἐκείνων δὲ ἕκαστον, ἕν, καθόλου
Iniuria γάρ. διαφέρει δὲ τὸ ἀδίκημα καὶ τὸ ἄδικον, καὶ τὸ δικαίωμα
Iniustum καὶ δίκαιον. ἄδικον μὲν γάρ ἐστι τῇ φύσει, ἢ τάξει. τὸ αὐτὸ δὲ
τοῦτο, ὅταν πραχθῇ, ἀδίκημά ἐστι. πρὶν δὲ πραχθῆναι, οὔπω,
ἀλλ' ἄδικον. ὁμοίως δὲ καὶ δικαίωμα. καλεῖται δὲ καὶ τὸ κοι
νόν, μᾶλλον δικαιοπράγημα. δικαίωμα δέ, τὸ ἐπανόρθωμα
τοῦ ἀδικήματος. καθ' ἕκαστον δὲ αὐτῶν, ποῖά τε εἴδη καὶ πόσα 3
καὶ περὶ ποῖα τυγχάνει ὄντα, ὕστερον ἐπισκεπτέον. ὄντων δὲ
τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων τῶν εἰρημένων, ἀδικεῖ μὲν καὶ δικαιο-
πραγεῖ, ὅταν ἑκών τις αὐτὰ πράττῃ, ὅταν δὲ ἄκων, οὔτ' ἀδι-
κεῖ, οὔτε δικαιοπραγεῖ, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. οἷς γὰρ συμ
» βέβηκε δικαίοις εἶναι ἢ ἀδίκοις, πράττουσιν. ἀδίκημα δὲ καὶ
» δικαιοπράγημα ὥρισται τῷ ἑκουσίῳ, καὶ ἀκουσίῳ. ὅταν γὰρ
ἑκούσιον ᾖ, ψέγεται, ἅμα δὲ καὶ ἀδίκημα τότε ἐστίν. ὥστε ἄδι
κόν τι ἔσται μέν, ἀδίκημα δέ, οὐδέπω, ἐὰν μὴ τὸ ἑκούσιον προσ= 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

στι. λέγω δὲ ἑκούσιον μὲν, ὥσπερ καὶ πρότερον εἴρηται, ὃ ἂν τις τῶν ἐφ' αὑτῷ ὄντων εἰδὼς, καὶ μὴ ἀγνοῶν, πράττῃ. μήτε ὃν. μήτε ᾧ. μήτε οὗ. οἷον τίνα τύπτει, καὶ τίνι, καὶ τίνος ἕνεκα. κἀκείνων ἕκαστον, μὴ κατὰ συμβεβηκὸς, μηδὲ βίᾳ. ὥσπερ εἴ τις λαβὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ, τύπτοι ἕτερον, οὐχ ἑκὼν δὲ, οὐ γὰρ ἐπ' αὐτῷ. ἐνδέχεται δὲ τὸν τυπτόμενον πατέρα εἶναι, τὸν δ' ὅτι μὲν ἄνθρωπος ἢ τῶν παρόντων τις, γινώσκειν. ὅτι δὲ πα-
1 τὴρ, ἀγνοεῖν. ὁμοίως δὲ τὸ τοιοῦτον διωρίσθω καὶ ἐπὶ τοῦ, οὗ ἕνεκα, καὶ περὶ τὴν πρᾶξιν ὅλην, τὸ δὴ ἀγνοούμενον ἢ μὴ ἀγνοούμενον μὲν, μὴ ἐπ' αὐτῷ δὲ ὂν, ἢ βίᾳ, ἀκούσιον. πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει ὑπαρχόντων εἰδότες καὶ πράττομεν καὶ πάσχομεν, ὧν οὐθὲν οὔτε ἑκούσιον οὔτε ἀκούσιόν ἐστιν. οἷον τὸ γηρᾶν, ἢ ἀποθνήσκειν. ἔστι δ' ὁμοίως ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ τῶν δικαίων, τὸ κατὰ συμβεβηκός. καὶ γὰρ ἂν τὴν παρακαταθήκην ἀποδοίη τις ἄκων καὶ διὰ φόβον, οὔτε δίκαια πράττειν, οὔτε δικαιο-
2 πραγεῖν φατέον. ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ἀναγκαζόμενον καὶ ἄκοντα τὴν παρακαταθήκην μὴ ἀποδιδόντα, κατὰ συμβεβηκὸς φατέον ἀδικεῖν, καὶ τὰ ἄδικα πράττειν. τῶν δὲ ἑκουσίων, τὰ μὲν, προελόμενοι πράττομεν, τὰ δ', οὐ προελόμενοι. προελόμενοι μὲν, ὅσα προβουλευσάμενοι, ἀπροαίρετα δὲ, ὅσα ἀπροβούλευτα. τριῶν δὴ οὐσῶν βλαβῶν τῶν ἐν ταῖς κοινωνίαις, τὰ μὲν μετ' ἀγνοίας, ἁμαρτήματά ἐστιν, ὅταν μήτε ὃν, μήτε ὃ, μήτε ᾧ, μήτε οὗ ἕνεκα ὑπέλαβε, ταῦτα
3 πράξῃ, ἢ γὰρ, οὐ βαλεῖν, ἢ οὐ, τούτῳ, ἢ οὐ, τοῦτον, ἢ οὐ, τούτου ἕνεκα ᾠήθη, ἀλλὰ συνέβη οὐχ οὗ ἕνεκα ᾠήθη, οἷον οὐχ ἵνα τρώσῃ, ἀλλ' ἵνα κεντήσῃ ἢ οὐχ ὃν, ἢ οὐχ ὡς. ὅταν μὲν οὖν παραλόγως ἡ βλάβη γένηται, ἀτύχημα. ὅταν δὲ μὴ παραλόγως, ἄνευ δὲ κακίας, ἁμάρτημα. ἁμαρτάνει μὲν γὰρ, ὅταν ἐν ἑαυτῷ ἡ ἀρχὴ ᾖ τῆς αἰτίας, ἀτυχεῖ δὲ, ὅταν ἔξωθεν. ὅταν δὲ εἰδὼς μὲν, μὴ προβουλεύσας δὲ, ἀδίκημα. οἷον ὅσα τε διὰ θυμὸν καὶ ἄλλα πάθη, ὅσα ἀναγκαῖα ἢ φυσικὰ συμβαίνει τοῖς
4 ἀνθρώποις. ταῦτα γὰρ βλάπτοντες καὶ ἁμαρτάνοντες, ἀδικοῦσι

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μὲν καὶ ἀδικήματά ἐστιν. οὐ μέντοι πω ἄδικοι διὰ ταῦτα, οὐδὲ
πονηροί. οὐδὲ γὰρ διὰ μοχθηρίαν ἡ βλάβη. ὅταν δ' ἐκ προαι-
ρέσεως, ἄδικος καὶ μοχθηρός. διὸ καλῶς τὰ ἐκ θυμοῦ οὐκ ἐκ
ex consilio: προνοίας κρίνεται, οὐ γὰρ ἄρχει ὁ θυμῷ ποιῶν, ἀλλ' ὁ ὀργί-
σας. ἔτι δὲ οὐδὲ περὶ τοῦ γενέσθαι ἢ μὴ, ἀμφισβητεῖται, ἀλ-
λὰ περὶ τοῦ δικαίου, ἐπὶ φαινομένῃ γὰρ ἀδικίᾳ ἡ ὀργή ἐστιν. οὐ
γὰρ ὥσπερ ἐν τοῖς συναλλάγμασι περὶ τοῦ γενέσθαι ἀμφισβη-
τοῦσιν, ὧν ἀνάγκη τὸν ἕτερον εἶναι μοχθηρὸν, ἂν μὴ διὰ λήθην 1
αὐτὸ δρῶσιν, ἀλλ' ὁμολογοῦντες περὶ τοῦ πράγματος, περὶ
τοῦ ποτέρως δίκαιον ἀμφισβητοῦσιν, ὁ δ' ἐπιβουλεύσας, οὐκ
ἀγνοεῖ. ὥστε ὁ μὲν, οἴεται ἀδικεῖσθαι. ὁ δ', οὔ. ἂν δ' ἐκ προαι-
ρέσεως βλάψῃ, ἀδικεῖ. καὶ κατὰ ταῦτα ἤδη τὰ ἀδικήματα ὁ
ἀδικῶν, ἄδικος. ὅταν παρὰ τὸ ἀνάλογον ᾖ ἢ παρὰ τὸ ἴσον. ὁμοί-
ως δὲ καὶ ὁ δίκαιος, ὅταν προελόμενος δικαιοπραγῇ. δικαιο
πραγεῖ δὲ, ἂν μόνον ἑκὼν πράττῃ. τῶν δ' ἀκουσίων, τὰ μὲν,
ἐστὶ συγγνωμονικά. τὰ δ', οὐ συγγνωμονικά. ὅσα μὲν γὰρ μὴ 2
μόνον ἀγνοοῦντες, ἀλλὰ καὶ δι' ἄγνοιαν ἁμαρτάνουσι, συγγνω
μονικά. ὅσα δὲ μὴ δι' ἄγνοιαν, ἀλλ' ἀγνοοῦντες μὲν, διὰ πάθος
.IX. δὲ μήτε φυσικὸν, μήτ' ἀνθρωπικὸν, οὐ συγγνωμονικά. Ἀπο-
ρήσειε δ' ἄν τις, εἰ ἱκανῶς διώρισται περὶ τοῦ ἀδικεῖσθαι καὶ τοῦ
» ἀδικεῖν. πρῶτον μὲν εἰ ἔστιν ὥσπερ Εὐριπίδης εἴρηκε, λέγων
» ἀτόπως. Μητέρα κατέκτα τὴν ἐμὴν, βραχὺς λόγος.
» Ἑκὼν ἑκοῦσαν, ἢ θέλουσαν οὐχ ἑκών. Πότερον γὰρ ὡς
ἀληθῶς ἐστιν, ἑκόντα ἀδικεῖσθαι, ἢ οὔ, ἀλλ' ἀκούσιον ἅπαν, 3
ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν πᾶν ἑκούσιον. καὶ ἆρα ἅπαν οὕτως ἢ
ἐκείνως ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν πᾶν ἑκούσιον. ἢ τὸ μὲν, ἑκού-
σιον, τὸ δ' ἀκούσιον, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοῦσθαι. τὸ
γὰρ δικαιοπραγεῖν πᾶν ἑκούσιον. ὥστ' εὔλογον ἀντικεῖσθαι
ὁμοίως καθ' ἑκάτερον, τό, τ' ἀδικεῖσθαι καὶ τὸ δικαιοῦσθαι,
ἢ ἑκούσιον ἢ ἀκούσιον εἶναι. Ἄτοπον δ' ἂν δόξειε καὶ ἐπὶ τοῦ
δικαιοῦσθαι, εἰ ἅπαν ἑκούσιον, ἔνιοι γὰρ δικαιοῦνται οὐχ
ἑκόντες. ἐπεὶ καὶ τόδε διαπορήσειεν ἄν τις, πότερον, ὁ τὸ 4

ἄδικον πεπονθὼς, ἀδικεῖται πᾶς, ἢ ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ πράττειν καὶ ἐπὶ τοῦ πάσχειν ἐστίν. κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ ἐνδέχεται ἐπ᾽ ἀμφοτέρων μεταλαμβάνειν τῶν δικαίων. ὁμοίως δὲ δῆλον ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἀδίκων, οὐ γὰρ ταυτὸν τὸ τὰ ἄδικα πράττειν, τῷ ἀδικεῖν, οὐδὲ τὸ ἄδικα πάσχειν, τῷ ἀδικεῖσθαι. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοῦ δικαιοπραγεῖν καὶ δικαιοῦσθαι, ἀδύνατον γὰρ ἀδικεῖσθαι, μὴ ἀδικοῦντος, ἢ δικαιοῦσθαι, μὴ δικαιο
1 πραγοῦντος. εἰ δ᾽ ἔστιν ἁπλῶς τὸ ἀδικεῖν, τὸ βλάπτειν ἑκόντα τινά. τὸ δὲ ἑκόντα, εἰδότα καὶ ὃν καὶ ᾧ καὶ ὥς, ὁ δ᾽ ἀκρατὴς ἑκὼν βλάπτει αὐτὸς αὑτὸν, ἑκών τ᾽ ἂν ἀδικοῖτο αὐτὸν, καὶ ἐνδέχοιτο αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ἓν τῶν ἀπορουμένων, εἰ ἐνδέχεται αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν, ἔτι ἑκὼν ἄν τις δι᾽ ἀκρασίαν ὑπὸ ἄλλου βλάπτοιτο ἑκόντος, ὥστ᾽ εἴη ἂν ἑκόντ᾽ ἀδικεῖσθαι, ἢ οὐκ ὀρθὸς ὁ διορισμὸς, ἀλλὰ προσθετέον τῷ βλάπτειν, εἰδότα καὶ ὃν καὶ ᾧ καὶ ὥς, τὸ παρὰ τὴν ἐκείνου βού
2 λησιν. βλάπτεται μὲν οὖν τις ἑκὼν καὶ τὰ ἄδικα πάσχει, ἀδικεῖται δ᾽ οὐδεὶς ἑκών. οὐδεὶς γὰρ βούλεται, οὐδ᾽ ὁ ἀκρατής. ἀλλὰ παρὰ τὴν βούλησιν πράττει, οὔτε γὰρ βούλεται οὐθεὶς, ὃ μὴ οἴεται εἶναι σπουδαῖον. ὁ δὲ ἀκρατὴς ὃ οὐκ οἴεται δεῖν πράττειν, πράττει, ὁ δὲ τὰ αὑτοῦ διδοὺς ὥσπερ ὅμηρός φη-
» σι δοῦναι τὸν γλαῦκον τῷ διομήδει, χρύσεα χαλκείων, ἑκα-
» τόμβοι᾽ ἐννεαβοίων, οὐκ ἀδικεῖται, ἐπ᾽ αὐτῷ γάρ ἐστι τὸ διδόναι, τὸ δ᾽ ἀδικεῖσθαι, οὐκ ἐπ᾽ αὐτῷ, ἀλλὰ τὸν ἀδικοῦντα δεῖ ὑ-
3 πάρχειν. περὶ μὲν οὖν τοῦ ἀδικεῖσθαι, ὅτι οὐχ ἑκούσιον, δῆλον. ἔτι δ᾽ ὧν προειλόμεθα δύο, ἔστιν εἰπεῖν, πότερόν ποτε ἀδικεῖ, ὁ νείμας παρὰ τὴν ἀξίαν τὸ πλεῖον, ἢ ὁ ἔχων, καὶ εἰ ἔστιν αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν, εἰ γὰρ ἐνδέχεται τὸ πρότερον λεχθὲν, καὶ ὁ διανέμων ἀδικεῖ, ἀλλ᾽ οὐχ ὁ ἔχων τὸ πλεῖον, εἴ τις πλέον ἑτέρῳ ἢ αὑτῷ νέμει, εἰδὼς καὶ ἑκὼν, οὗτος αὐτὸς αὑτὸν ἀδικεῖ. ὅπερ δοκοῦσιν οἱ μέτριοι ποιεῖν, ὁ γὰρ ἐπιεικὴς ἐλαττωτικός ἐστιν. ἢ οὐδὲ τοῦτο ἁπλοῦν; ἑτέρου γὰρ ἀγαθοῦ εἰ ἔτυχεν,
4 ἐπλεονέκτει. οἷον δόξης, ἢ τοῦ ἁπλῶς καλοῦ. ἔτι λύεται

κατὰ τὸν διορισμὸν τοῦ ἀδικεῖν, οὐθὲν γὰρ παρὰ τὴν αὐτοῦ πά-
σχει βούλησιν, ὥστε οὐκ ἀδικεῖται διά γε τοῦτο, ἀλλ' εἴπερ, βλά-
πτεται μόνον. φανερὸν δὲ καὶ ὅτι ὁ διανέμων ἀδικεῖ, ἀλλ' οὐχ
ὁ τὸ πλέον ἔχων ἀεί. οὐ γὰρ ᾧ τὸ ἄδικον ὑπάρχει, ἀδικεῖ, ἀλ
λ' ᾧ τὸ ἑκόντα τοῦτο ποιεῖν, τοῦτο δ', ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς πράξεως,
ἥ ἐστιν ἐν τῷ διανέμοντι, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ λαμβάνοντι. ἔτι ἐπεὶ πολ
λαχῶς τὸ ποιεῖν λέγεται, καὶ ἔστιν ὡς τὰ ἄψυχα κτείνει, καὶ ἡ
χεὶρ καὶ ὁ οἰκέτης ἐπιτάξαντος, οὐκ ἀδικεῖ μὲν, ποιεῖ δὲ τὰ ἄ- 1
δικα. ἔτι εἰ μὲν ἀγνοῶν ἔκρινεν, οὐκ ἀδικεῖ κατὰ τὸ νομικὸν
δίκαιον, οὐδ' ἄδικος ἡ κρίσις ἐστίν, ἔστι δ' ὡς ἄδικος. ἕτερον γὰρ
τὸ νομικὸν δίκαιον καὶ τὸ πρῶτον. εἰ δὲ γινώσκων ἔκρινεν ἀδί
κως, πλεονεκτεῖ καὶ αὐτὸς, ἢ χάριτος, ἢ τιμωρίας. ὥσπερ οὖν
κἂν καὶ εἴ τις μερίσαιτο τοῦ ἀδικήματος. καὶ ὁ διὰ ταῦτα κρί-
νας, ἀδίκως πλέον ἔχει. καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνων ὁ τὸν ἀγρὸν κρί-
νας, οὐκ ἀγρὸν, ἀλλὰ ἀργύριον ἔλαβεν. οἱ δ' ἄνθρωποι ἐφ' ἑαυ
τοῖς οἴονται εἶναι τὸ ἀδικεῖν, διὸ καὶ τὸ δίκαιον εἶναι ῥᾴδιον. τὸ 2
δ' οὐκ ἔστι. συγγενέσθαι μὲν γὰρ τῇ τοῦ γείτονος, καὶ πατάξαι
τὸν πλησίον, καὶ δοῦναι τῇ χειρὶ τὸ ἀργύριον, ῥᾴδιον καὶ ἐπ' αὐ-
τοῖς, ἀλλὰ τὸ ὡδὶ ἔχοντας ταῦτα ποιεῖν, οὔτε ῥᾴδιον, οὔτ' ἐπ'
αὐτοῖς. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ γνῶναι τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, οὐ-
δὲν οἴονται σοφὸν εἶναι, ὅτι περὶ ὧν οἱ νόμοι λέγουσιν, οὐ χα-
λεπὸν ξυνιέναι. ἀλλ' οὐ ταῦτ' ἐστὶ τὰ δίκαια, ἀλλ' ἢ κατὰ συμ
βεβηκός. ἀλλὰ πῶς πραττόμενα καὶ πῶς νεμόμενα, δίκαια.
τοῦτο δὲ πλέον ἔργον ἢ τὰ ὑγιεινὰ εἰδέναι. ἐπεὶ κἀκεῖ μὲν, 3
μέλι καὶ οἶνον καὶ ἐλλέβορον, καὶ καῦσιν καὶ τομὴν εἰδέ-
ναι ῥᾴδιον. ἀλλὰ πῶς δεῖ νεῖμαι πρὸς ὑγίειαν, καὶ τίνι,
καὶ πότε, τοσοῦτον ἔργον, ὅσον ἰατρὸν εἶναι. δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο,
καὶ τοῦ δικαίου οἴονται εἶναι οὐθὲν ἧττον τὸ ἀδικεῖν, ὅτι οὐ-
θὲν ἧττον ὁ δίκαιος, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον δύναιτ' ἂν ἕκαστον
πρᾶξαι τούτων: καὶ γὰρ συγγενέσθαι γυναικὶ καὶ πατά-
ξαι, καὶ ὁ ἀνδρεῖος τὴν ἀσπίδα ἀφεῖναι καὶ στραφεὶς ἐφ' ὁ-
ποτεραοῦν τρέχειν, ἀλλὰ τὸ δειλαίνειν καὶ τὸ ἀδικεῖν, οὐ τὸ 4

ταῦτα ποιεῖν ἐστι, πλὴν κατὰ συμβεβηκός, ἀλλὰ τὸ ὡδὶ ἔχον-
τα, ταῦτα ποιεῖν ἐστιν, ὥσπερ τὸ ἰατρεύειν καὶ τὸ ὑγιάζειν, οὐ τὸ
τέμνειν ἢ μὴ τέμνειν, ἢ φαρμακεύειν ἢ μὴ φαρμακεύειν ἐστίν,
ἀλλὰ τὸ ὡδί. ἔστι δὲ τὰ δίκαια ἐν τούτοις, οἷς μέτεστι τῶν ἁ-
πλῶς ἀγαθῶν. ἔχουσι δὲ καὶ ὑπερβολὴν ἐν τούτοις καὶ ἔλλειψιν.
τοῖς μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ὑπερβολὴ αὐτῶν οἷον ἴσως θεοῖς. τοῖς δ' οὐ
θὲν μόριον ὠφέλιμον τοῖς ἀνιάτοις κακοῖς, ἀλλὰ πάντα
1 βλάπτει, τοῖς δὲ, μέχρι τοῦ, διὰ τοῦτ' ἀνθρώπινόν ἐστι. Περὶ δὲ ἐ-
πιεικείας καὶ τοῦ ἐπιεικοῦς, πῶς ἔχει ἡ μὲν ἐπιείκεια, πρὸς δι-
καιοσύνην, τὸ δ' ἐπιεικὲς, πρὸς τὸ δίκαιον, ἐχόμενόν ἐστιν εἰ-
πεῖν, οὔτε γὰρ ὡς ταυτὸν ἁπλῶς, οὔθ' ὡς ἕτερον τῷ γένει φαί-
νεται σκοπουμένοις. καὶ ὁτὲ μὲν, τὸ ἐπιεικὲς ἐπαινοῦμεν καὶ
ἄνδρα τὸν τοιοῦτον, ὥστε καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα ἐπαινοῦντες με-
ταφέρομεν, ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἐπιεικέστερον, ὅτι βέλτιον δη-
λοῦντες. ὁτὲ δὲ, τῷ λόγῳ ἀκολουθοῦσι φαίνεται ἄτοπον, εἰ
2 τὸ ἐπιεικὲς, παρὰ τὸ δίκαιον τι ὂν, ἐπαινετόν ἐστι. ἢ γὰρ τὸ δί-
καιον, οὐ σπουδαῖον, ἢ τὸ ἐπιεικὲς, οὐ δίκαιον, εἰ ἄλλο, ἢ εἰ ἄμ-
φω σπουδαῖα, ταυτόν ἐστιν. ἡ μὲν οὖν ἀπορία σχεδὸν συμβαί-
νει διὰ ταῦτα περὶ τὸ ἐπιεικές. ἔχει δ' ἅπαντα, τρόπον τινὰ ὀρ-
θῶς, καὶ οὐθὲν ὑπεναντίον ἑαυτοῖς, τό, τε γὰρ ἐπιεικὲς, δι-
καίου τινὸς ὂν, βέλτιόν ἐστι δίκαιον, καὶ οὐχ ὡς ἄλλο τι γέ-
νος ὂν βέλτιόν ἐστι τοῦ δικαίου, τὸ αὐτὸ ἄρα δίκαιον καὶ ἐπιει-
κές, καὶ ἀμφοῖν σπουδαίοιν ὄντοιν, κρεῖττον τὸ ἐπιεικές. ποιεῖ
3 δὲ τὴν ἀπορίαν, ὅτι τὸ ἐπιεικὲς, δίκαιον μέν ἐστιν, οὐ τὸ κατὰ
» τὸν νόμον δὲ, ἀλλ' ἐπανόρθωμα νομίμου δικαίου. αἴτιον δ',
ὅτι ὁ μὲν νόμος καθόλου πᾶς, περὶ ἐνίων δὲ οὐχ οἷόν τε ὀρ-
θῶς εἰπεῖν καθόλου. ἐν οἷς οὖν ἀνάγκη μὲν εἰπεῖν καθόλου,
μὴ οἷόν τε δὲ ὀρθῶς, τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλέον λαμβάνει ὁ νόμος,
» οὐκ ἀγνοῶν τὸ ἁμαρτανόμενον. καὶ ἔστιν οὐδὲν ἧττον ὀρθός,
» τὸ γὰρ ἁμάρτημα οὐκ ἐν τῷ νόμῳ, οὐδ' ἐν τῷ νομοθέτῃ, ἀλ-
λ' ἐν τῇ φύσει τοῦ πράγματός ἐστιν. εὐθὺς γὰρ ἡ τῶν πρακτῶν
4 ὕλη τοιαύτη ἐστίν. ὅταν οὖν λέγῃ μὲν ὁ νόμος καθόλου, συμ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἐπὶ δ' αὐτοῖς τούτοις παρὰ τὸ καθόλου, τότε ὀρθῶς ἔχει, ᾗ παρα-
λείπει ὁ νομοθέτης, καὶ ἥμαρτεν ἁπλῶς εἰπὼν, ἐπανορθοῦν
τὸ ἐλλειφθὲν, ὃ κἂν ὁ νομοθέτης οὕτως ἂν εἴποι, ἐκεῖ παρὼν,
καὶ εἰ ᾔδει, ἐνομοθέτησεν ἄν. διὸ δίκαιον μέν ἐστι, καὶ βέλ-
τιόν τινος δικαίου, οὐ τοῦ ἁπλῶς δὲ, ἀλλὰ τοῦ διὰ τὸ ἁπλῶς
ἁμαρτήματος. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ φύσις ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς, ἐπανόρ-
» θωμα νόμου, ᾗ ἐλλείπει διὰ τὸ καθόλου. τοῦτο γὰρ αἴτιον
» καὶ τοῦ μὴ πάντα κατὰ νόμον εἶναι, ὅτι περὶ ἐνίων, ἀδύνα- 1
» τον θέσθαι νόμον. ὥστε ψηφίσματος δεῖ, τοῦ γὰρ ἀορίστου, ἀό-
» ριστος καὶ ὁ κανών ἐστιν. ὥσπερ καὶ τῆς λεσβίας οἰκοδομῆς, ὁ
» μολύβδινος κανών. πρὸς γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ λίθου μετακινεῖ-
» ται. καὶ οὐ μένει ὁ κανών. καὶ τὸ ψήφισμα πρὸς τὰ πράγμα-
τα. τί μὲν οὖν ἐστι τὸ ἐπιεικὲς, καὶ τί τὸ δίκαιον, καὶ τίνος βέλ-
τιον δικαίου, δῆλον. φανερὸν δ' ἐκ τούτου, καὶ ὁ ἐπιεικὴς τίς
ἐστιν. ὁ γὰρ τῶν τοιούτων προαιρετικὸς καὶ πρακτικὸς καὶ ὁ μὴ
In malam partem iudex iustior: ἀκριβοδίκαιος ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἀλλ' ἐλαττωτικὸς, καίπερ ἔχων 2
τὸν νόμον βοηθὸν, ἐπιεικής ἐστι. καὶ ἡ ἕξις αὕτη, ἐπιείκεια, δι-
XI καιοσύνη τις οὖσα καὶ οὐχ ἑτέρα τις ἕξις. πότερον δ' ἐνδέ-
χεται ἑαυτὸν ἀδικεῖν ἢ οὔ, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων. τὰ μὲν
γάρ ἐστι τῶν δικαίων, τὰ κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν ὑπὸ τοῦ νόμου
τεταγμένα, οἷον οὐ κελεύει ἑαυτὸν ἀποκτιννύειν ὁ νόμος, ἃ δὲ
μὴ κελεύει, ἀπαγορεύει. ἔτι ὅταν παρὰ τὸν νόμον βλάπτῃ, μὴ
non lacessitus. ἀντιβλάπτων, ἑκὼν ἀδικεῖ, ἑκὼν δὲ, ὁ εἰδὼς καὶ ὃν, καὶ ᾧ. ὁ
δὲ δι' ὀργὴν ἑαυτὸν σφάττων, ἑκὼν τοῦτο δρᾷ παρὰ τὸν ὀρθὸν 3
νόμον, ὃ οὐκ ἐᾷ ὁ νόμος, ἀδικεῖ ἄρα. ἀλλὰ τίνα, ἢ τὴν πόλιν,
αὑτὸν δ' οὔ; ἑκὼν γὰρ πάσχει, ἀδικεῖται δ' οὐθεὶς ἑκών. διὸ καὶ
ἡ πόλις ζημιοῖ, καί τις ἀτιμία πρόσεστι τῷ ἑαυτὸν διαφθεί-
ραντι, ὡς τὴν πόλιν ἀδικοῦντι. ἔτι καθ' ὃ ἄδικος ὁ μόνον ἀδι-
κῶν καὶ μὴ ὅλως φαῦλος, οὐκ ἔστιν ἀδικῆσαι αὑτόν, τοῦτο γὰρ
ἄλλο ἐκείνου, ἔστι γάρ πως ὁ ἄδικος οὕτω πονηρὸς, ὥσπερ ὁ δει-
λὸς, οὐχ ὡς ὅλην ἔχων τὴν πονηρίαν. ὥστ' οὐδὲ κατὰ ταύ-
την ἀδικεῖ. ἅμα γὰρ τῷ αὐτῷ ἂν εἴη, ἀφῃρῆσθαι καὶ προσκεῖ- 4

θαι τὸ αὐτό. τοῦτο δὲ ἀδύνατον, ἀλλ' ἀεὶ ἐν πλείοσιν ἀνάγ-
κη εἶναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον. ἔτι δὲ ἑκούσιόν τε καὶ ἐκ
προαιρέσεως καὶ πρότερον, ὁ γὰρ διότι ἔπαθε, καὶ τὸ αὐτὸ ἀν
τιποιῶν, οὐ δοκεῖ ἀδικεῖν. αὐτὸς δ' αὑτόν, τὰ αὐτὰ ἅμα καὶ πά-
σχει καὶ ποιεῖ. ἔτι εἴη ἂν ἑκόντα ἀδικεῖσθαι. πρὸς δὲ τούτοις
ἄνευ τῶν κατὰ μέρος ἀδικημάτων, οὐθεὶς ἀδικεῖ, μοιχεύει
δὲ οὐδεὶς καὶ ἑαυτοῦ, οὐδὲ τοιχωρυχεῖ τὸν ἑαυτοῦ τοῖχον. οὐ
1 δὲ κλέπτει τὰ ἑαυτοῦ, ὅλως δὲ λύεται τὸ ἑαυτὸν ἀδικεῖν, κα-
τὰ τὸν διορισμὸν τὸν περὶ τοῦ ἑκουσίως ἀδικεῖσθαι. φανερὸν
δὲ, καὶ ὅτι ἄμφω μὲν φαῦλα καὶ τὸ ἀδικεῖσθαι καὶ τὸ ἀδι-
κεῖν. τὸ μὲν γὰρ, ἔλαττον, τὸ δὲ, πλέον ἔχειν ἐστὶ τοῦ μέσου ὥσ-
περ ὑγιεινὸν μὲν ἐν ἰατρικῇ, εὐεκτικὸν δὲ, ἐν γυμναστικῇ. ἀλλ'
ὅμως χεῖρον τὸ ἀδικεῖν, τὸ μὲν γὰρ ἀδικεῖν, μετὰ κακίας, καὶ
ψεκτὸν ἦν καὶ κακίας. ἢ τῆς τελείας καὶ ἁπλῶς, ἢ ἐγγύς,
οὐ γὰρ ἅπαν τὸ ἑκούσιον μετὰ ἀδικίας. τὸ δ' ἀδικεῖσθαι, ἄνευ
2 κακίας καὶ ἀδικίας. καθ' αὑτὸ μὲν οὖν τὸ ἀδικεῖσθαι, ἧττον
φαῦλον, κατὰ συμβεβηκὸς δ', οὐθὲν κωλύει μεῖζον κακόν.
ἀλλ' οὐδὲν μέλει τῇ τέχνῃ. ἀλλὰ πλευρῖτιν λέγει μείζω νόσον
προσπταίσματος. καί τοι γένοιτ' ἄν ποτε θάτερον κατὰ συμ
βεβηκὸς, εἰ προσπταίσαντα διὰ τὸ πεσεῖν, συμβαίνῃ ὑπὸ τῶν
πολεμίων ληφθῆναι καὶ ἀποθανεῖν. κατὰ μεταφορὰν δὲ
καὶ ὁμοιότητά ἐστιν οὐκ αὐτῷ πρὸς αὑτὸν δίκαιον. ἀλλὰ τῶν
αὐτοῦ τισιν. οὐ πᾶν δὲ δίκαιον, ἀλλὰ τὸ δεσποτικὸν, ἢ τὸ οἰκο-
3 νομικόν, ἐν τούτοις γὰρ τοῖς λόγοις διέστηκε τὸ λόγον ἔχον μέ-
ρος τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἄλογον. εἰς ἃ δὴ βλέπουσι, καὶ δοκεῖ
εἶναι ἀδικία πρὸς αὑτόν, ὅτι ἐστὶν ἐν τούτοις πάσχειν τι παρὰ
τὰς ἑαυτῶν ὀρέξεις. ὥσπερ οὖν ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ εἶναι
πρὸς ἄλληλα δίκαιόν τι καὶ τούτοις. περὶ μὲν οὖν δικαιοσύ-
νης καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν, διωρίσθω τὸν τρό-
πον τοῦτον.

4 ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ Ε.

Hor: Est modus in rebus sunt certi denique fines
Quos ultra citraque nequit consistere rectum. - μέσον.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ, ΤΟ Ζ'.

Ἐπεὶ δὲ τυγχάνομεν πρότερον εἰρηκότες,
ὅτι δεῖ τὸ μέσον αἱρεῖσθαι, μὴ τὴν ὑπερβο-
λὴν, μήτε τὴν ἔλλειψιν, τὸ δὲ μέσον ἐστὶν οἷς (ὡς)
ὁ λόγος ὁ ὀρθὸς λέγει, τοῦτο διέλωμεν. ἐν 1
πάσαις γὰρ ταῖς εἰρημέναις ἕξεσι, καθάπερ
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἔστι τις σκοπὸς, πρὸς ὃν
ἀποβλέπων ὁ τὸν λόγον ἔχων, ἐπιτείνει καὶ ἀνίησι, καὶ τίς ἐ-
στιν ὅρος τῶν μεσοτήτων, ἅς μεταξύ φαμεν εἶναι τῆς ὑπερβο-
» λῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως οὔσας κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. ἔστι δὲ
» τὸ μὲν εἰπεῖν οὕτως, ἀληθὲς μὲν, οὐθὲν δὲ σαφές, καὶ γὰρ ἐν
» ταῖς ἄλλαις ἐπιμελείαις, περὶ ὅσας ἐστὶν ἐπιστήμη, τοῦτο ἀλη-
θὲς μὲν εἰπεῖν, ὅτι οὔτε πλείω, οὔτε ἐλάττω δεῖ πονεῖν, οὐδὲ 2
ῥαθυμεῖν, ἀλλὰ τὰ μέσα καὶ οἷς (ὡς) ὁ ὀρθὸς λόγος, τοῦτο δὲ μό-
νον ἔχων ἄν τις, οὐθὲν ἂν εἰδείη πλέον. οἷον ποῖα δεῖ προσφέ-
ρεσθαι πρὸς τὸ σῶμα, εἴ τις εἴποιεν, ὅτι ὅσα ἡ ἰατρικὴ κελεύει,
καὶ ὡς ὁ ταύτην ἔχων. διὸ δεῖ καὶ περὶ τὰς τῆς ψυχῆς ἕξεις,
μὴ μόνον ἀληθῶς εἶναι τοῦτ' εἰρημένον, ἀλλὰ καὶ διωρισμέ-
νον, τίς τέ ἐστιν ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ τούτου τίς ὁ ὅρος. τὰς δὴ τῆς
ψυχῆς ἀρετὰς διείλομεν, καὶ τὰς μὲν εἶναι, τοῦ ἤθους ἔφαμεν,
τὰς δὲ, τῆς διανοίας. περὶ μὲν οὖν τῶν ἠθικῶν διεληλύθα- 3
μεν. περὶ δὲ τῶν λοιπῶν, περὶ ψυχῆς πρῶτον εἰπόντες, λέ-
γωμεν οὕτως. πρότερον μὲν οὖν ἐλέχθη δύο εἶναι μέρη τῆς ψυ-
χῆς, τό, τε λόγον ἔχον καὶ τὸ ἄλογον. νῦν δὲ περὶ τοῦ λόγον ἔ-
χοντος, τὸν αὐτὸν τρόπον διαιρετέον καὶ ὑποκείσθω δύο τὰ λό-
γον ἔχοντα, ἓν μὲν, ᾧ θεωροῦμεν τὰ τοιαῦτα τῶν ὄντων, ὧν αἱ
ἀρχαὶ μὴ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν, ἓν δὲ, ᾧ τὰ ἐνδεχόμενα.
πρὸς γὰρ τὰ τῷ γένει ἕτερα, καὶ τῶν τῆς ψυχῆς μορίων, ἕτε-
ρον τῷ γένει, τὸ πρὸς ἑκάτερον πεφυκὸς, εἴπερ καθ' ὁμοιότη- 4

τά τινα καὶ οἰκειότητα ἡ γνῶσις ὑπάρχει αὐτοῖς. λεγέσθω δὲ
τούτων, τὸ μὲν, ἐπιστημονικὸν, τὸ δὲ, λογιστικὸν, τὸ γὰρ βου-
λεύεσθαι καὶ λογίζεσθαι ταυτόν. οὐθεὶς δὲ βουλεύεται, πε-
ρὶ τῶν μὴ ἐνδεχομένων ἄλλως ἔχειν. ὥστε τὸ λογιστικόν ἐστιν
ἕν τι μέρος τοῦ λόγον ἔχοντος. ληπτέον ἄρα, ἑκατέρου τού-
των τίς ἡ βελτίστη ἕξις. αὕτη γὰρ ἀρετὴ ἑκατέρου. ἡ δ' ἀρε-
τὴ πρὸς τὸ ἔργον τὸ οἰκεῖον. τρία δ' ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ τὰ κύρια II.
1 πράξεως καὶ ἀληθείας, αἴσθησις, νοῦς, ὄρεξις. τούτων δ' ἡ αἴ-
σθησις, οὐδεμιᾶς ἀρχὴ πράξεως. δῆλον δὲ τῷ τὰ θηρία αἴ-
σθησιν μὲν ἔχειν, πράξεως δὲ, μὴ κοινωνεῖν. ἔστι δ' ὅπερ ἐν δια-
νοίᾳ κατάφασις καὶ ἀπόφασις, τοῦτ' ἐν ὀρέξει δίωξις καὶ φυ-
γή. ὥστ' ἐπειδὴ ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ, ἕξις προαιρετικὴ, ἡ δὲ προαί-
ρεσις, ὄρεξις βουλευτικὴ, δεῖ διὰ ταῦτα τόν τε λόγον ἀληθῆ
εἶναι, καὶ τὴν ὄρεξιν ὀρθὴν, εἴπερ ἡ προαίρεσις σπουδαία, καὶ
τὰ αὐτὰ τὸν μὲν, φάναι, τὴν δὲ, διώκειν. αὕτη μὲν οὖν ἡ διά-
2 νοια καὶ ἡ ἀλήθεια πρακτική. τῆς δὲ θεωρητικῆς διανοίας καὶ
μὴ πρακτικῆς, μὴ δὲ ποιητικῆς, τὸ εὖ καὶ κακῶς, τἀληθές ἐστι
καὶ ψεῦδος. τοῦτο γάρ ἐστι παντὸς διανοητικοῦ ἔργον. τοῦ δὲ
πρακτικοῦ καὶ διανοητικοῦ ἡ ἀλήθεια ὁμολόγως ἔχουσα τῇ
ὀρέξει τῇ ὀρθῇ. πράξεως μὲν οὖν ἀρχὴ, προαίρεσις, ὅθεν ἡ
κίνησις, ἀλλ' οὐχ οὗ ἕνεκα, προαιρέσεως δὲ, ὄρεξις καὶ λόγος
ὁ ἕνεκά τινος, διὸ οὔτ' ἄνευ νοῦ καὶ διανοίας, οὔτ' ἄνευ ἠθι-
κῆς ἐστὶν ἕξεως ἡ προαίρεσις, εὐπραξία γάρ. καὶ τὸ ἐναντίον
3 ἐν πράξει ἄνευ διανοίας καὶ ἤθους οὐκ ἔστι, διάνοια δ' αὕτη
οὐθὲν κινεῖ, ἀλλ' ἡ ἕνεκά του καὶ πρακτική. αὕτη γὰρ καὶ τῆς
ποιητικῆς ἄρχει. ἕνεκα γάρ του ποιεῖ πᾶς ὁ ποιῶν καὶ οὐ τέ-
λος ἁπλῶς, ἀλλὰ πρός τι, καὶ τινὸς τὸ ποιητὸν, ἀλλ' οὐ τὸ
πρακτὸν, ἡ γὰρ εὐπραξία τέλος. ἡ δ' ὄρεξις τούτου. διό, ἢ ὀ-
ρεκτικὸς νοῦς ἡ προαίρεσις, ἢ ὄρεξις διανοητική. καὶ ἡ τοιαύτη
ἀρχὴ, ἄνθρωπος. οὐκ ἔστι δὲ προαιρετὸν οὐθὲν γεγονός. οἷον οὐ-
θεὶς προαιρεῖται Ἴλιον πεπορθηκέναι, οὐ δὲ γὰρ βουλεύεται
4 περὶ τοῦ γεγονότος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐσομένου καὶ ἐνδεχομένου.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὸ δὲ γεγονὸς, οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι. διὸ ὀρθῶς, ἀγά-
» θων. Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται. Ἀγένητα
» ποιεῖν ἅσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα. Ἀμφοτέρων δὴ τῶν
» νοητικῶν μορίων, ἀλήθεια τὸ ἔργον. καθ' ἃς οὖν ἕξεις μάλιστ᾽=
III ἀληθεύει ἑκάτερον, αὗται αἱ ἀρεταὶ ἀμφοῖν. Ἀρξάμενοι οὖν
ἄνωθεν, περὶ αὐτῶν πάλιν λέγωμεν. ἔστω δὴ οἷς ἀληθεύει ἡ ψυ-
χὴ τῷ καταφάναι ἢ ἀποφάναι, πέντε τὸν ἀριθμόν. ταῦτα δ᾽
ἐστὶ τέχνη, ἐπιστήμη, φρόνησις, σοφία, νοῦς, ὑπολήψει γὰρ καὶ 1
δόξῃ ἐνδέχεται διαψεύδεσθαι. ἐπιστήμη μὲν οὖν τί ἐστιν, ἐντεῦ=
θεν φανερόν, εἰ δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι, καὶ μὴ ἀκολουθεῖν ταῖς
ὁμοιότησι, πάντες γὰρ ὑπολαμβάνομεν, ὃ ἐπιστάμεθα, μὴ
ἐνδέχεσθαι ἄλλως ἔχειν, τὰ δὲ ἐνδεχόμενα ἄλλως, ὅταν ἔξω
τοῦ θεωρεῖν γένηται, λανθάνει εἰ ἔστιν ἢ μή. ἐξ ἀνάγκης ἄρα ἐστὶ
τὸ ἐπιστητόν, ἀΐδιον ἄρα. τὰ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ὄντα, ἁπλῶς ἀΐ-
δια πάντα. τὰ δ' ἀΐδια, ἀγένητα καὶ ἄφθαρτα. ἔτι διδακτὴ
πᾶσα ἐπιστήμη δοκεῖ εἶναι. καὶ τὸ ἐπιστητόν, μαθητόν. ἐκ προ- 2
γινωσκομένων δὲ πᾶσα διδασκαλία. ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἀνα
λυτικοῖς ἐλέγομεν. ἡ μὲν γὰρ δι' ἐπαγωγῆς. ἡ δὲ, συλλογισμῷ,
ἡ μὲν δὴ ἐπαγωγὴ ἀρχή ἐστι καὶ τοῦ καθόλου. ὁ δὲ συλλογι-
σμὸς, ἐκ τῶν καθόλου. εἰσὶν ἄρα ἀρχαὶ, ἐξ ὧν ὁ συλλογισμὸς,
ὧν οὐκ ἔστι συλλογισμός, ἐπαγωγὴ ἄρα. ἡ μὲν ἄρα ἐπιστήμη
ἐστὶν ἕξις ἀποδεικτική, καὶ ὅσα ἄλλα προσδιοριζόμεθα ἐν τοῖς
ἀναλυτικοῖς. ὅταν γάρ πως πιστεύῃ καὶ γνώριμοι αὐτῷ ὦσιν
αἱ ἀρχαὶ, ἐπίσταται. εἰ γὰρ μὴ μᾶλλον τοῦ συμπεράσματος, 3
κατὰ συμβεβηκὸς ἕξει τὴν ἐπιστήμην. περὶ μὲν οὖν ἐπιστή-
IIII μης, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. Τοῦ δ' ἐνδεχομένου ἄλλως
ἔχειν, ἔστι τι καὶ ποιητὸν καὶ πρακτόν. ἕτερον δ' ἐστὶ ποίη-
σις καὶ πρᾶξις. πιστεύομεν δὲ καὶ περὶ αὐτῶν καὶ τοῖς ἐξω-
τερικοῖς λόγοις. ὥστε καὶ ἡ μετὰ λόγου πρακτικὴ, ἕτερόν ἐστι
τῆς μετὰ λόγου ποιητικῆς ἕξεως. καὶ οὐδὲ περιέχεται ὑπ᾽-
ἀλλήλων. οὔτε γὰρ ἡ πρᾶξις, ποίησις. οὔτε ἡ ποίησις, πρᾶ-
ξίς ἐστιν. ἐπεὶ δ' ἡ οἰκοδομικὴ, τέχνη τίς ἐστι, καὶ ὅπερ ἕξις τις 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μετὰ λόγου ποιητική. καὶ οὐδεμία οὔτε τέχνη ἐστὶν, ἥτις, οὐ με-
τὰ λόγου ποιητικὴ ἕξις ἐστίν. οὔτε τοιαύτη ἣ οὐ τέχνη, ταυ-
τὸν ἂν εἴη τέχνη καὶ ἕξις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητική, ἔστι δὲ
τέχνη πᾶσα περὶ γένεσιν καὶ τὸ τεχνάζειν καὶ θεωρεῖν, ὅ-
πως ἂν γένηταί τι τῶν ἐνδεχομένων καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι.
καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ ποιοῦντι, ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ ποιουμένῳ, οὔ-
τε γὰρ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων, ἢ γινομένων ἡ τέχνη ἐστὶν, οὔτε
1 τῶν κατὰ φύσιν, ἐν αὐτοῖς γὰρ ἔχουσι ταῦτα τὴν ἀρχήν. ἐ-
πεὶ δὲ ποίησις καὶ πρᾶξις ἕτερον, ἀνάγκη τὴν τέχνην ποιή-
σεως, ἀλλ᾽ οὐ πράξεως εἶναι. καὶ τρόπον τινὰ περὶ τὰ αὐτά ἐ-
στιν ἡ τύχη καὶ ἡ τέχνη. καθάπερ καὶ ἀγάθων φησί.

Τέχνη τύχην ἔστερξε, καὶ τύχη τέχνην.

Ἡ μὲν οὖν τέχνη ὥσπερ εἴρηται, ἕξις τις μετὰ λόγου ἀλη-
θοῦς ποιητική ἐστιν, ἡ δ᾽ ἀτεχνία, τοὐναντίον, μετὰ λόγου
ψευδοῦς ποιητικὴ ἕξις, περὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν.
2 Περὶ δὲ φρονήσεως, οὕτως ἂν λάβοιμεν θεωρήσαντες, τί-
νας δὴ λέγομεν τοὺς φρονίμους. δοκεῖ δὴ φρονίμου εἶναι, τὸ
δύνασθαι καλῶς βουλεύσασθαι περὶ τὰ αὑτῷ ἀγαθὰ
καὶ συμφέροντα, οὐ κατὰ μέρος, οἷον ποῖα πρὸς ὑγίειαν ἢ
ἰσχὺν, ἀλλὰ ποῖα πρὸς τὸ εὖ ζῆν ὅλον. σημεῖον δ᾽, ὅτι καὶ
τοὺς περί τι, φρονίμους λέγομεν, ὅταν πρὸς τέλος τι σπου-
δαῖον εὖ λογίσωνται, ὧν μὴ ἔστι τέχνη. ὥστε καὶ ὅλως ἂν εἴη
φρόνιμος ὁ βουλευτικός. βουλεύεται δ᾽ οὐθεὶς περὶ τῶν ἀ-
3 δυνάτων ἄλλως ἔχειν, οὐδὲ τῶν μὴ ἐνδεχομένων αὐτῷ πρᾶ-
ξαι, ὥστ᾽ εἴπερ ἐπιστήμη μὲν μετὰ ἀποδείξεως, ὧν δ᾽ αἱ ἀρ-
χαὶ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν, τούτων μὴ ἔστιν ἀπόδειξις (πάν-
τα γὰρ ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν) καὶ οὐκ ἔστι βουλεύ-
σασθαι περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων, οὐκ ἂν εἴη ἡ φρόνησις ἐ-
πιστήμη, οὐδὲ τέχνη. ἐπιστήμη μὲν, ὅτι ἐνδέχεται τὸ πρακ-
τὸν ἄλλως ἔχειν, τέχνη δ᾽, ὅτι ἄλλο τὸ γένος πράξεως καὶ
ποιήσεως. λείπεται ἄρα αὐτὴν εἶναι ἕξιν ἀλη-
4 θῆ μετὰ λόγου πρακτικὴν, περὶ τὰ ἀνθρώπῳ ἀγαθὰ

καὶ κακά. τῆς μὲν γὰρ ποιήσεως ἕτερον τὸ τέλος, τῆς δὲ πρά-
ξεως οὐκ αἰεί. ἔστι γὰρ αὐτὴ ἡ εὐπραξία, τέλος. διὰ τοῦτο περι-
κλέα καὶ τοὺς τοιούτους, φρονίμους οἰόμεθα εἶναι, ὅτι τὰ αὐ-
τοῖς ἀγαθὰ καὶ τὰ τοῖς ἀνθρώποις δύνανται θεωρεῖν. εἶναι δὲ
τοιούτους ἡγούμεθα τοὺς οἰκονομικοὺς καὶ πολιτικούς. ἔνθεν
καὶ τὴν σωφροσύνην τούτῳ προσαγορεύομεν τῷ ὀνόματι,
ὡς σώζουσαν τὴν φρόνησιν. σώζει δὲ τὴν τοιαύτην ὑπόληψιν,
οὐ γὰρ πᾶσαν ὑπόληψιν διαφθείρει, οὐδὲ διαστρέφει τὸ ἡδὺ 1
καὶ τὸ λυπηρὸν, οἷον ὅτι τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει, ἢ
οὐκ ἔχει, ἀλλὰ τὰς περὶ τὸ πρακτὸν, αἱ μὲν γὰρ ἀρχαὶ τῶν
πρακτῶν, τὸ οὗ ἕνεκα τὰ πρακτά, τῷ δὲ διεφθαρμένῳ δι' ἡ-
δονὴν, ἢ λύπην, εὐθὺς οὐ φαίνεται ἡ ἀρχή, οὐδὲ δεῖν τούτου
ἕνεκα, οὐδὲ διὰ τοῦθ' αἱρεῖσθαι πάντα καὶ πράττειν. ἔστι γὰρ ἡ
κακία φθαρτικὴ ἀρχῆς. ὥστ' ἀνάγκη τὴν φρόνησιν ἕξιν εἶναι
μετὰ λόγου ἀληθῆ, περὶ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ πρακτικήν.
ἀλλὰ μὴν τέχνης μὲν ἔστιν, ἀρετή. φρονήσεως δ', οὐκ ἔστι, καὶ 2
ἐν μὲν τέχνῃ ὁ ἑκὼν ἁμαρτάνων, αἱρετώτερος. περὶ δὲ φρό-
νησιν, ἧττον, ὥσπερ καὶ περὶ τὰς ἀρετάς. δῆλον οὖν, ὅτι ἀρε-
τή τις ἐστὶ, καὶ οὐ τέχνη. δυοῖν δ' ὄντοιν μεροῖν τῆς ψυχῆς τῶν
λόγον ἐχόντων, θατέρου ἂν εἴη ἀρετὴ τοῦ δοξαστικοῦ, ἥτε γὰρ
δόξα περὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν ἐστὶ, καὶ ἡ φρόνησις. ἀλ-
λὰ μὴν οὐδ' ἕξις μετὰ λόγου μόνον, σημεῖον δ', ὅτι λήθη τῆς
μὲν τοιαύτης ἕξεως ἐστὶ, φρονήσεως δ', οὐκ ἔστιν. ἐπεὶ δ' ἡ ἐπιστή-
VI. μη περὶ τῶν καθόλου ἐστὶν ὑπόληψις καὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄν- 3
των, εἰσὶ δ' ἀρχαὶ τῶν ἀποδεικτῶν καὶ πάσης ἐπιστήμης (μετὰ
λόγου γὰρ ἡ ἐπιστήμη) τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐπιστητοῦ, οὔτ' ἂν ἐπιστή-
μη εἴη, οὔτε τέχνη, οὔτε φρόνησις: τὸ μὲν γὰρ ἐπιστητὸν, ἀπο-
δεικτὸν, αἱ δὲ τυγχάνουσιν οὖσαι περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως
ἔχειν. οὐδὲ δὴ σοφία τούτων ἐστί, τοῦ γὰρ σοφοῦ περὶ ἐνίων ἔ-
χειν ἀπόδειξίν ἐστιν, εἰ δὴ οἷς ἀληθεύομεν καὶ μηδέποτε διαψευ-
δόμεθα περὶ τὰ μὴ ἐνδεχόμενα ἢ καὶ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔ-
χειν, ἐπιστήμη καὶ φρόνησίς ἐστι καὶ σοφία καὶ νοῦς, τούτων δὲ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τῶν εἰδῶν μηθὲν ἐνδέχεται εἶν(λέγω δὲ τρία, φρόνησιν, σοφίαν,
ἐπιστήμην) λείπεται νοῦν εἶναι τῶν ἀρχῶν. Τὴν δὲ σοφίαν ἐν VII.
ταῖς τέχναις, τοῖς ἀκριβεστάτοις τὰς τέχνας ἀποδίδομεν. οἷον
Φειδίαν λιθουργὸν σοφὸν, καὶ Πολύκλειτον ἀνδριαντοποιόν.
ἐνταῦθα μὲν οὖν οὐθὲν ἄλλο σημαίνοντες τὴν σοφίαν, ἢ ὅτι
ἀρετὴ τέχνης ἐστίν. εἶναι δέ τινας σοφοὺς οἰόμεθα ὅλως οὐ
κατὰ μέρος, οὐδὲ ἄλλο τι σοφοὺς, ὥσπερ Ὅμηρός φησιν ἐν τῷ
1 Μαργίτῃ. Τὸν δ' οὔτ' ἂρ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν, οὔτ' ἀρο-
» τῆρα, Οὔτ' ἄλλως τι σοφόν, ὥστε δῆλον, ὅτι ἡ ἀκριβε-
στάτη ἂν τῶν ἐπιστημῶν εἴη ἡ σοφία. δεῖ ἄρα τὸν σοφὸν μὴ μό-
νον τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν εἰδέναι, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς ἀλη-
θεύειν, ὥστ' εἴη ἂν ἡ σοφία, νοῦς, καὶ ἐπιστήμη, καὶ ὥσπερ κεφα-
λὴν ἔχουσα ἐπιστήμη τῶν τιμιωτάτων. ἄτοπον γὰρ, εἴ τις τὴν
ἐπιστήμην πολιτικὴν, ἢ τὴν φρόνησιν, σπουδαιοτάτην οἴεται εἶναι,
εἰ μὴ τὸ ἄριστον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἄνθρωπός ἐστιν, εἰ δὴ ὑγιει-
2 νὸν μὲν καὶ ἀγαθὸν ἕτερον ἀνθρώποις καὶ ἰχθύσι, τὸ δὲ λευ-
κὸν καὶ εὐθὺ ταυτὸ ἀεί, καὶ τὸ σοφὸν ταυτὸ πάντες ἂν εἴ-
ποιεν, φρόνιμον δὲ, ἕτερον. τὸ γὰρ περὶ αὐτὸ ἕκαστα τὸ εὖ θεω-
ροῦν, φαῖεν εἶναι φρόνιμον, καὶ τούτῳ ἐπιτρέψειεν αὐτά. διὸ
καὶ τῶν θηρίων ἔνια φρόνιμά φασιν εἶν, ὅσα περὶ τὸν αὐτῶν
βίον ἔχοντα φαίνεται δύναμιν προνοητικήν. φανερὸν δ', ὅτι
οὐκ ἂν εἴη ἡ πολιτικὴ, καὶ ἡ σοφία ἡ αὐτή. εἰ γὰρ τὴν περὶ τὰ
ὠφέλιμα τὰ αὐτοῖς ἐροῦσι σοφίαν, πολλαὶ ἔσονται σοφίαι,
3 οὐ γὰρ μία περὶ τὸ ἁπάντων ἀγαθὸν τῶν ζώων, ἀλλ' ἑτέρα πε-
ρὶ ἕκαστον. εἰ μὴ καὶ ἰατρικὴ μία περὶ πάντων τῶν ὄντων. εἰ δ' ὅτι
βέλτιστον ἄνθρωπος τῶν ἄλλων ζώων, οὐδὲν διαφέρει. καὶ γὰρ
ἀνθρώπου ἄλλα πολὺ θειότερα τὴν φύσιν, οἷον φανερώτα-
τά γε, ἐξ ὧν ὁ κόσμος συνέστηκεν. ἐκ δὴ τῶν εἰρημένων δῆλον,
ὅτι ἡ σοφία ἐστὶ καὶ ἐπιστήμη καὶ νοῦς τῶν τιμιωτάτων τῇ φύ-
σει. διὸ Ἀναξαγόραν καὶ Θαλῆν καὶ τοὺς τοιούτους, σοφοὺς μὲν,
φρονίμους δ', οὔ φασιν εἶναι, ὅταν ἴδωσιν ἀγνοοῦντας τὰ συμ-
4 φέρονθ' αὐτοῖς, καὶ περιττὰ μὲν, καὶ θαυμαστὰ, καὶ χαλεπὰ,

Sapia in uno ac p̄stantissimo
Prudentia i mul tis ac uariis consideratur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καὶ δαιμόνια, εἰδέναι αὐτούς φασιν, ἄχρηστα δ', ὅτι οὐ τὰ ἀν-
θρώπινα ἀγαθὰ ζητοῦσιν. ἡ δὲ φρόνησις περὶ τὰ ἀνθρώπινα,
καὶ περὶ ὧν ἔστι βουλεύσασθαι, τοῦ γὰρ φρονίμου μάλιστα τοῦ-
τ' ἔργον εἶναι φαμὲν, τὸ εὖ βουλεύεσθαι. βουλεύεται δ' οὐ-
δεὶς περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν, οὐδ' ὅσων μὴ τέλος τί
ἔστι καὶ τοῦτο πρακτὸν ἀγαθόν. ὁ δὲ ἁπλῶς εὔβουλος, ὁ τοῦ
ἀρίστου ἀνθρώπῳ τῶν πρακτῶν στοχαστικὸς κατὰ λογισμόν.
οὐδ' ἔστιν ἡ φρόνησις τῶν καθόλου μόνον, ἀλλὰ δεῖ καὶ τὰ κα- 1
θ' ἕκαστα γνωρίζειν, πρακτικὴ γάρ. ἡ δὲ πρᾶξις περὶ τὰ καθ'-
ἕκαστα. διὸ καὶ ἔνιοι οὐκ εἰδότες, ἑτέρων εἰδότων, πρακτικώτε-
ροι, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις οἱ ἔμπειροι. εἰ γὰρ εἰδείη ὅτι τὰ κοῦφα,
εὔπεπτα κρέα καὶ ὑγιεινά, ποῖα δὲ κοῦφα, ἀγνοεῖ, οὐ ποιή-
σει ὑγίειαν, ἀλλ' ὁ εἰδὼς ὅτι τὰ ὀρνίθεια κοῦφα καὶ ὑγιεινὰ,
ποιήσει μᾶλλον. ἡ δὲ φρόνησις πρακτική, ὥστε δεῖ ἄμφω ἔ-
χειν, ἢ ταύτην μᾶλλον. εἴη δ' ἄν τις καὶ ἐνταῦθα ἀρχιτεκτο-
νική. ἔστι δὲ καὶ ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ φρόνησις, ἡ αὐτὴ μὲν ἕξις. τὸ 2
μέντοι εἶναι οὐ ταὐτὸ αὐταῖς. τῆς δὲ περὶ πόλιν, ἡ μὲν ὡς
ἀρχιτεκτονικὴ φρόνησις, νομοθετική. ἡ δὲ, ὡς τὰ καθ' ἕκαστα,
τὸ κοινὸν ἔχει ὄνομα πολιτική. αὕτη δὲ, πρακτικὴ βουλευτι-
κὴ, τὸ γὰρ ψήφισμα πρακτὸν, ὡς τὸ ἔσχατον. διὸ πολιτεύε-
σθαι τούτους μόνον λέγουσι, μόνοι γὰρ πράττουσιν οὗτοι, ὥσπερ
οἱ χειροτέχναι. δοκεῖ δὲ καὶ φρόνησις μάλιστ' εἶναι ἡ περὶ αὐ-
τὸν καὶ ἕνα, καὶ ἔχει αὕτη τὸ κοινὸν ὄνομα, φρόνησις. ἐκεί-
νων δὲ, ἡ μὲν, οἰκονομία, ἡ δὲ, νομοθεσία, ἡ δὲ, πολιτική. καὶ 3
ταύτης ἡ μὲν, βουλευτική. ἡ δὲ, δικαστική. εἶδος μὲν οὖν τι ἂν εἴη
γνώσεως τὸ αὑτῷ εἰδέναι. ἀλλ' ἔχει διαφορὰν πολλήν, καὶ δο-
κεῖ ὁ τὰ περὶ αὑτὸν εἰδὼς καὶ διατρίβων, φρόνιμος εἶναι, οἱ δὲ
πολιτικοὶ, πολυπράγμονες. διὸ καὶ Εὐριπίδης.
πῶς δ' ἂν φρονοίην, ᾧ παρῆν ἀπραγμόνως, ἐν τοῖσι
πολλοῖς ἠριθμημένον στρατοῦ, ἴσον μετασχεῖν. τοὺς
γὰρ περιττοὺς καί τι πράσσοντας πλέον, ζητοῦσι γὰρ τὸ αὑτοῖς
ἀγαθὸν, καὶ οἴονται τοῦτο δεῖν πράττειν, ἐκ ταύτης οὖν τῆς δόξης 4

Consultus est, q(ui) ratione ut q(uo)d ho(min)i su(m)me bonu(m) agendu(m) sit, exquirit.

φρόνησις καὶ πολιτική

VIII

Vulgus vocat prudentes eos, q(ui) sese in multis non (?) administrationi ingerunt eius modi causa.

ἐλήλυθε τὸ τοιούτοις φρονίμοις, καίτοι ἴσως οὐκ ἔστι τὸ αὑτοῦ ἄνευ οἰκονομίας, οὐδ' ἄνευ πολιτείας. ἔτι δὲ τὰ αὑτοῦ πῶς δεῖ διοικεῖν, ἄδηλον καὶ σκεπτέον. σημεῖον δ' ἐστὶ τοῦ εἰρημένου, καὶ διότι γεωμετρικοὶ μὲν, νέοι, καὶ μαθηματικοὶ γίνονται, καὶ σοφοὶ τὰ τοιαῦτα, φρόνιμος δ', οὐ δοκεῖ γίνεσθαι. αἴτιον δ', ὅτι

» καὶ τῶν καθ' ἕκαστά ἐστιν ἡ φρόνησις, ἃ γίνεται γνώριμα ἐξ ἐμπει-

» ρίας, νέος δ' ἔμπειρος οὐκ ἔστι. πλῆθος γὰρ χρόνου ποιήσει τὴν

1 ἐμπειρίαν. ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἄν τις σκέψαιτο, διὰ τί μαθηματικὸς μὲν παῖς γένοιτ' ἄν, σοφὸς δὲ ἢ φυσικός, οὔ. ἢ ὅτι τὰ μὲν, δι' ἀφαιρέσεώς ἐστι, τῶν δ', αἱ ἀρχαὶ ἐξ ἐμπειρίας; καὶ τὰ μὲν, οὐ πιστεύουσιν οἱ νέοι, ἀλλὰ λέγουσι, τῶν δὲ, τὸ τί ἐστιν οὐκ ἄδηλον. ἔτι ἡ ἁμαρτία ἢ περὶ τὸ καθόλου ἐν τῷ βουλεύσασθαι, ἢ περὶ τὸ καθ' ἕκαστον, ἢ γὰρ ὅτι πάντα τὰ βαρύσταθμα ὕδατα, φαῦλα, ἢ ὅτι τοδὶ, βαρύσταθμον. ὅτι δ' ἡ φρόνησις οὐκ ἐπιστήμη, φανερόν. τοῦ γὰρ ἐσχάτου ἐστίν, ὥσπερ εἴρηται. τὸ γὰρ πρα-

2 κτὸν τοιοῦτον. ἀντίκειται μὲν δὴ τῷ νῷ. ὁ μὲν γὰρ νοῦς, τῶν ὅρων, ὧν οὐκ ἔστι λόγος, ἡ δὲ, τοῦ ἐσχάτου, οὗ οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη, ἀλλ' αἴσθησις, οὐχ ἡ τῶν ἰδίων, ἀλλ' οἵᾳ αἰσθανόμεθα, ὅτι τὸ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς ἔσχατον, τρίγωνον, στήσεται γὰρ κἀκεῖ. ἀλλ' αὕτη μᾶλλον αἴσθησις, ἢ φρόνησις. ἐκείνης δ' ἄλλο εἶδος. τὸ ζητεῖν δὲ καὶ τὸ βουλεύεσθαι διαφέρει, τὸ γὰρ βουλεύεσθαι ζητεῖν τι ἐστι. δεῖ δὲ διαλαβεῖν καὶ περὶ εὐβουλίας τί ἐστι, πότερον ἐπιστήμη τις, ἢ δόξα, ἢ εὐστοχία, ἢ ἄλλο τι γένος. ἐπιστήμη

3 μὲν δὴ οὐκ ἔστιν, οὐ γὰρ ζητοῦσι περὶ ὧν ἴσασιν. ἡ δ' εὐβουλία, βούλευσίς ἐστιν. ὁ δὲ βουλευόμενος, ζητεῖ καὶ λογίζεται. ἀλλὰ μὴν οὐδ' εὐστοχία, ἄνευ τε γὰρ λόγου, καὶ ταχύ τι, ἡ εὐστοχία. βουλεύονται δὲ πολὺν χρόνον. καὶ φασὶ πράττειν μὲν δεῖν ταχὺ τὰ βουλευθέντα. βουλεύεσθαι δὲ, βραδέως. ἔτι ἡ ἀγχίνοια ἕτερον καὶ ἡ εὐβουλία. ἔστι δὲ εὐστοχία τις ἡ ἀγχίνοια. οὐδὲ δὴ δόξα ἡ εὐβουλία οὐδεμία. ἀλλ' ἐπεὶ ὁ μὲν κακῶς βουλευόμενος, ἁμαρτάνει, ὁ δὲ εὖ,

4 ὀρθῶς βουλεύεται, δῆλον ὅτι ὀρθότης τις ἡ εὐβουλία ἐστίν,

IX.

Recta delibe ratio:

Solertia

opinio

VV ii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

οὔτ᾽ ἐπιστήμης δὲ, οὔτε δόξης (ἐπιστήμης μὲν γὰρ, οὐκ ἔστιν ὀρθό-
της, οὐδὲ γὰρ ἁμαρτία. δόξης δ᾽, ὀρθότης ἡ ἀλήθεια. ἅμα δὲ
καὶ διώρισται ἤδη πᾶν, οὗ δόξα ἐστίν.) ἀλλὰ μὴν οὐδ᾽ ἄνευ λό-
γου ἡ εὐβουλία, διανοίας ἄρα λείπεται.. αὕτη γὰρ οὔπω φά-
assertio. σις. καὶ γὰρ ἡ δόξα, οὐ ζήτησις, ἀλλὰ φάσις τις ἤδη. ὁ δὲ βου-
λευόμενος, ἐάν τε εὖ, ἐάν τε κακῶς βουλεύηται, ζητεῖ τι καὶ
λογίζεται. ἀλλὰ ὀρθότης τίς ἐστιν ἡ εὐβουλία βουλῆς. διὸ ἡ
Consilium. βουλὴ ζητητέα πρῶτον τί, καὶ περὶ τί. ἐπεὶ δὲ ἡ ὀρθότης πλεο- 1
ναχῶς, δῆλον ὅτι οὐ πᾶσα, ὁ γὰρ ἀκρατὴς καὶ ὁ φαῦλος ὃ προ-
τίθεται ἰδεῖν ἐκ τοῦ λογισμοῦ, τεύξεται, ὥστε ὀρθῶς ἔσται βε-
» βουλευμένος, κακὸν δὲ μέγα εἰληφώς, δοκεῖ δὲ ἀγαθόν τι τὸ
» εὖ βεβουλεῦσθαι, ἡ γὰρ τοιαύτη ὀρθότης βουλῆς εὐβουλία, ἡ
» ἀγαθοῦ τευκτική. ἀλλ᾽ ἔστι καὶ τούτου ψευδεῖ συλλογισμῷ τυ-
χεῖν, καὶ ὃ μὲν δεῖ ποιῆσαι, τυχεῖν, δι᾽ οὗ δὲ, οὔ. ἀλλὰ ψευδῆ τὸν
N. eget. [illegible] oportebat. μέσον ὅρον εἶναι, ὥστ᾽ οὐδ᾽ αὕτη πω εὐβουλία, καθ᾽ ἣν οὗ δεῖ
μὲν τυγχάνει, οὐ μέντοι δι᾽ οὗ ἔδει. ἔτι ἔστι πολὺν χρόνον βου- 2
λευόμενον τυχεῖν, τὸν δὲ, ταχύ. οὐκοῦν οὐδ᾽ ἐκείνη πω εὐβου-
λία, ἀλλ᾽ ὀρθότης ἡ κατὰ τὸ ὠφέλιμον, καὶ οὗ δεῖ, καὶ ὡς, καὶ
ὅτε. ἔτι ἔστι καὶ ἁπλῶς εὖ βεβουλεῦσθαι, καὶ πρός τι τέλος.
ἡ μὲν δὴ ἁπλῶς, ἡ πρὸς τὸ τέλος τὸ ἁπλῶς κατορθοῦσα. ἡ δὲ
τις ἡ πρός τι τέλος. εἰ δὴ τῶν φρονίμων τὸ εὖ βεβουλεῦσθαι, ἡ
Recta delibe- εὐβουλία εἴη ἂν ὀρθότης ἡ κατὰ τὸ συμφέρον πρός τι τέλος.
ratio est recta οὗ ἡ φρόνησις ἀληθὴς ὑπόληψίς ἐστιν. ἔστι δὲ καὶ ἡ σύνεσις καὶ
ratio quae est ἡ ἀσυνεσία, καθ᾽ ἃς λέγομεν συνετοὺς καὶ ἀσυνέτους, οὔτε ὅ- 3
ad illud utile quod prud- λως τὸ αὐτὸ ἐπιστήμη, ἢ δόξη, πάντες γὰρ ἂν ἦσαν συνετοί, οὔτε
entia vere excogitavit. τις μία τῶν κατὰ μέρος ἐπιστημῶν, οἷον ἡ ἰατρική, περὶ ὑγιει-
X νῶν γὰρ αὕτη, ἡ γεωμετρία, περὶ μεγέθη. οὔτε γὰρ περὶ τῶν
ἀεὶ ὄντων καὶ ἀκινήτων ἡ σύνεσίς ἐστιν, οὔτε περὶ τῶν γιγνο-
μένων ὁτουοῦν. ἀλλὰ περὶ ὧν ἀπορήσειεν ἄν τις καὶ βουλεύσαι-
το. διὸ περὶ τὰ αὐτὰ μὲν τῇ φρονήσει ἐστίν, οὐκ ἔστι δὲ ταυτὸν,
σύνεσις καὶ φρόνησις, ἡ μὲν γὰρ φρόνησις, ἐπιτακτική ἐστιν. τί
γὰρ δεῖ πράττειν ἢ μή, τὸ τέλος αὐτῆς ἐστίν. ἡ δὲ σύνεσις, κριτι- 4

sagacitas. Perspicacitas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καὶ μόνον. ταὐτὸ γὰρ σύνεσις καὶ εὐσυνεσία. καὶ γὰρ οἱ συνετοί,
καὶ εὐσύνετοι. ἔστι δ' οὔτε τὸ ἔχειν τὴν φρόνησιν, οὔτε τὸ λαμβά-
νειν ἡ σύνεσις. ἀλλ' ὥσπερ τὸ μανθάνειν λέγεται συνιέναι, ὅ-
ταν χρῆται τῇ ἐπιστήμῃ, οὕτως ἐν τῷ χρῆσθαι τῇ δόξῃ ἐπὶ τὸ
κρίνειν περὶ τούτων, περὶ ὧν ἡ φρόνησίς ἐστιν, ἄλλου λέγοντος,
καὶ κρίνειν καλῶς. τὸ γὰρ εὖ, τῷ καλῶς, ταὐτό. καὶ ἐντεῦθεν
ἐλήλυθε τοὔνομα ἡ σύνεσις, καθ' ἣν εὐσύνετοι, ἐκ τῆς ἐν τῷ
1 μανθάνειν, λέγομεν γὰρ τὸ μανθάνειν συνιέναι πολλάκις. Ἡ δὲ XI.
καλουμένη γνώμη, καθ' ἣν εὐγνώμονας καὶ ἔχειν φαμὲν γνώ- sententia
μην, ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς ἐστι κρίσις ὀρθή. σημεῖον δέ, τὸν γὰρ ἐπιεικῆ
μάλιστα φαμὲν εἶναι συγγνωμονικόν, καὶ ἐπιεικές, τὸ ἔχειν πε-
ρὶ ἔνια συγγνώμην. ἡ δὲ συγγνώμη, γνώμη ἐστὶ κριτικὴ τοῦ ἐπιει-
κοῦς ὀρθή. ὀρθὴ δὲ ἡ τοῦ ἀληθοῦς. εἰσὶ δὲ πᾶσαι αἱ ἕξεις εὐ-
λόγως εἰς ταὐτὸ τείνουσαι, λέγομεν γὰρ γνώμην καὶ σύνεσιν καὶ
φρόνησιν καὶ νοῦν ἐπὶ τοὺς αὐτούς, ἐπιφέροντες γνώμην ἔχειν
2 καὶ νοῦν ἤδη καὶ φρονίμους καὶ συνετούς. πᾶσαι γὰρ αἱ δυνά-
μεις αὗται τῶν ἐσχάτων εἰσί, καὶ τῶν καθ' ἕκαστον. καὶ ἐν μὲν τῷ
κριτικὸς εἶναι περὶ ὧν ὁ φρόνιμος, συνετὸς καὶ εὐγνώμων ἢ
συγγνώμων. τὰ γὰρ ἐπιεικῆ, κοινὰ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων ἐστὶν
ἐν τῷ πρὸς ἄλλον. ἔστι δὲ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ τῶν ἐσχάτων, ἅ-
παντα τὰ πρακτά. καὶ γὰρ τὸν φρόνιμον δεῖ γινώσκειν αὐτά.
καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ γνώμη περὶ τὰ πρακτά, ταῦτα δ', ἔσχατα.
καὶ ὁ νοῦς τῶν ἐσχάτων ἐπ' ἀμφότερα. καὶ γὰρ τῶν πρώτων ὅρων
3 καὶ τῶν ἐσχάτων, νοῦς ἐστί, καὶ οὐ λόγος, ὁ μὲν κατὰ τὰς ἀπο-
δείξεις τῶν ἀκινήτων ὅρων καὶ πρώτων, ὁ δ' ἐν ταῖς πρακτι-
καῖς, τοῦ ἐσχάτου, καὶ ἐνδεχομένου καὶ τῆς ἑτέρας προτάσεως.
ἀρχαὶ γὰρ τοῦ οὗ ἕνεκα αὗται, ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα γὰρ τὸ καθόλου.
τούτων οὖν δεῖ ἔχειν αἴσθησιν. αὕτη δ' ἐστὶ νοῦς. διὸ καὶ φυσι-
κὰ δοκεῖ εἶναι ταῦτα. καὶ φύσει σοφὸς μὲν οὐδείς, γνώμην
» δ' ἔχει καὶ σύνεσιν καὶ νοῦν. σημεῖον δ', ὅτι καὶ ταῖς ἡλικίαις
» οἰόμεθα ἀκολουθεῖν. καὶ ἥδε ἡ ἡλικία, νοῦν ἔχει καὶ γνώμην,
4 ὡς τῆς φύσεως αἰτίας οὔσης. διὸ καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος νοῦς.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἐκ τούτων γὰρ αἱ ἀποδείξεις, καὶ περὶ τούτων. ὥστε δεῖ προ-
σέχειν τῶν ἐμπείρων καὶ πρεσβυτέρων ἢ φρονίμων ταῖς ἀνα-
ποδείκτοις φάσεσι καὶ δόξαις, οὐχ ἧττον τῶν ἀποδείξεων, διὰ
γὰρ τὸ ἔχειν ἐκ τῆς ἐμπειρίας ὄμμα, ὁρῶσι τὰς ἀρχάς. τί μὲν
οὖν ἐστιν ἡ σοφία καὶ ἡ φρόνησις, καὶ περὶ τίνα τυγχάνει ἑκα-
τέρα οὖσα, καὶ ὅτι ἄλλου τῆς ψυχῆς μορίου ἀρετὴ ἑκατέρα,
XII. εἴρηται. Διαπορήσειε δ' ἄν τις περὶ αὐτῶν, τί χρήσιμοί εἰσιν,
ἡ μὲν γὰρ σοφία οὐδὲν θεωρεῖ ἐξ ὧν ἔσται εὐδαίμων ἄνθρωπος, 1
οὐδεμιᾶς γάρ ἐστι γενέσεως. ἡ δὲ φρόνησις τοῦτο μὲν ἔχει. ἀλ-
λὰ τίνος ἕνεκα δεῖ αὐτῆς. εἴπερ ἡ μὲν φρόνησίς ἐστιν, ἡ περὶ
τὰ δίκαια καὶ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἀνθρώπῳ. ταῦτα δ' ἐστὶν ἃ τοῦ
ἀγαθοῦ ἀνδρός ἐστι πράττειν. οὐθὲν δὲ πρακτικώτεροι τῷ εἰ-
δέναι αὐτὰ ἐσμέν, εἴπερ ἕξεις αἱ ἀρεταί εἰσιν. ὥσπερ οὐδὲ τὰ
ὑγιεινά, οὐδὲ τὰ εὐεκτικά, ὅσα μὴ τῷ ποιεῖν, ἀλλὰ τῷ ἀπὸ τῆς
ἕξεως εἶναι λέγεται, οὐθὲν γὰρ πρακτικώτεροι τῷ ἔχειν τὴν
ἰατρικὴν ἢ γυμναστικήν ἐσμεν. εἰ δὲ μὴ τούτων χάριν φρόνιμον 2
θετέον, ἀλλὰ τοῦ γίνεσθαι, τοῖς οὖσι σπουδαίοις, οὐθὲν ἂν εἴη
χρήσιμος. ἔτι δὲ οὐδὲ τοῖς μὴ ἔχουσιν, οὐθὲν γὰρ διοίσει αὐτοὺς
ἔχειν, ἢ ἄλλοις ἔχουσι πείθεσθαι, ἱκανῶς τ' ἔχοι ἂν ἡμῖν ὥσπερ
καὶ περὶ τὴν ὑγίειαν, βουλόμενοι γὰρ ὑγιαίνειν, ὅμως οὐ μαν-
θάνομεν ἰατρικήν. πρὸς δὲ τούτοις, ἄτοπον ἂν εἶναι δόξειεν εἰ
χείρων τῆς σοφίας οὖσα, κυριωτέρα αὐτῆς ἔσται, ἡ γὰρ ποιοῦ-
σα, ἄρχει καὶ ἐπιτάττει περὶ ἕκαστον. περὶ δὲ τούτων, λεκτέον,
νῦν μὲν γὰρ ἠπόρηται περὶ αὐτῶν μόνον. πρῶτον μὲν οὖν λέ- 3
γωμεν, ὅτι καθ' αὑτὰς ἀναγκαῖον αἱρετὰς αὐτὰς εἶναι, ἀρετάς
γ' οὔσας ἑκατέραν ἑκατέρου μορίου, καὶ εἰ μὴ ποιοῦσι μηδὲν
μηδετέρα αὐτῶν. ἔπειτα καὶ ποιοῦσι μέν, οὐχ ὡς ἰατρικὴ,
ὑγίειαν, ἀλλ' ὡς ἡ ὑγίεια, οὕτως ἡ σοφία, εὐδαιμονίαν, μέρος
γὰρ οὖσα τῆς ὅλης ἀρετῆς, τῷ ἔχεσθαι, ποιεῖ, καὶ τῷ ἐνερ-
γεῖν εὐδαίμονα. ἔτι τὸ ἔργον ἀποτελεῖται κατὰ τὴν φρό-
νησιν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν, ἡ μὲν γὰρ ἀρετή, τὸν σκοπὸν
ποιεῖ ὀρθόν, ἡ δὲ φρόνησις, τὰ πρὸς τοῦτον. τοῦ δὲ τετάρτου 4

μορίου τῆς ψυχῆς, οὐκ ἔστιν ἀρετὴ τοιαύτη, τοῦ θρεπτικοῦ,
οὐθὲν γὰρ ἐπ' αὐτῷ πράττειν, ἢ μὴ πράττειν. περὶ δὲ τοῦ
μηδὲν εἶναι πρακτικωτέρους διὰ τὴν φρόνησιν, τῶν καλῶν
καὶ δικαίων, μικρὸν ἄνωθεν ἀρκτέον, λαβόντας ἀρχὴν
ταύτην. ὥσπερ γὰρ καὶ τὰ δίκαια λέγομεν πράττοντάς τι-
νας οὔπω δικαίους εἶναι, οἷον τοὺς τὰ ὑπὸ τῶν νόμων τε-
ταγμένα ποιοῦντας, ἢ ἄκοντας, ἢ δι' ἄγνοιαν, ἢ δι' ἕτερόν τι
1 καὶ μὴ δι' αὐτά, καίτοι πράττουσί γε ἃ δεῖ, καὶ ὅσα χρὴ τὸν
σπουδαῖον, οὕτως ὡς ἔοικεν, ἔστι τὸ πῶς ἔχοντα πράττειν ἕ-
καστα, ὥστ' εἶναι ἀγαθόν, λέγω δ' οἷον διὰ προαίρεσιν, καὶ
αὐτῶν ἕνεκα τῶν πραττομένων. τὴν μὲν οὖν προαίρεσιν, ὀρ-
θὴν ποιεῖ ἡ ἀρετή, τὸ δ' ὅσα ἐκείνης ἕνεκα πέφυκε πράτ-
τεσθαι, οὐκ ἔστι τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' ἑτέρας δυνάμεως. λεκ-
τέον δ' ἐπιστήσασι σαφέστερον περὶ αὐτῶν. ἔστι δή τις δύνα- Ingenium
μις, ἣν καλοῦσι δεινότητα. αὕτη δ' ἐστὶ τοιαύτη, ὥστε τὰ
2 πρὸς τὸν ὑποτεθέντα σκοπὸν συντείνοντα, δύνασθαι ταῦ-
τα πράττειν καὶ τυγχάνειν αὐτῶν. ἂν μὲν οὖν ὁ σκοπὸς ᾖ κα-
λός, ἐπαινετή ἐστιν, ἂν δὲ φαῦλος, πανουργία. διὸ καὶ τοὺς
φρονίμους, δεινοὺς καὶ πανούργους φαμὲν εἶναι. ἔστι δ' ἡ φρό-
νησις, οὐχ ἡ δύναμις, ἀλλ' οὐκ ἄνευ τῆς δυνάμεως ταύ-
της. ἡ δ' ἕξις τῷ ὄμματι τούτῳ γίνεται τῆς ψυχῆς, οὐκ ἄνευ
ἀρετῆς, ὡς εἴρηταί τε καὶ ἔστι δῆλον, οἱ γὰρ συλλογισμοὶ τῶν
πρακτῶν ἀρχὴν ἔχοντές εἰσιν. ἐπειδὴ τοιόνδε τὸ τέλος καὶ
3 τὸ ἄριστον, ὅτι δή ποτε ὄν (ἔστω γὰρ λόγου χάριν τὸ τυχόν)
τοῦτο δ' εἰ μὴ τῷ ἀγαθῷ, οὐ φαίνεται. διαστρέφει γὰρ ἡ μο-
χθηρία καὶ διαψεύδεσθαι ποιεῖ περὶ τὰς πρακτικὰς ἀρ-
» χάς. ὥστε φανερόν, ὅτι ἀδύνατον φρόνιμον εἶναι, μὴ ὄν-
» τα ἀγαθόν. Σκεπτέον δὴ πάλιν καὶ περὶ ἀρετῆς, καὶ γὰρ ἡ xiii.
ἀρετὴ παραπλησίως ἔχει, ὡς ἡ φρόνησις πρὸς τὴν δει-
νότητα, οὐ ταὐτὸν μέν, ὅμοιον δέ, οὕτω καὶ ἡ φυσικὴ ἀρε-
τὴ πρὸς τὴν κυρίαν. πᾶσι γὰρ δοκεῖ ἕκαστα τῶν ἠθῶν ὑπάρ-
4 χειν φύσει πως, καὶ γὰρ δίκαιοι, καὶ σωφρονικοὶ, καὶ ἀν-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

δρεῖοι, καὶ τἄλλα ἔχομεν εὐθὺς ἐκ γενετῆς. ἀλλ' ὅμως ζητοῦ-
μεν ἕτερόν τι, τὸ κυρίως ἀγαθὸν εἶναι, καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλον
τρόπον ὑπάρχειν. καὶ γὰρ παισὶ καὶ θηρίοις, αἱ φυσικαὶ ὑπάρ-
χουσιν ἕξεις, ἀλλ' ἄνευ νοῦ βλαβεραὶ φαίνονται οὖσαι. πλὴν
τοσοῦτον ἔοικεν ὁρᾶσθαι, ὅτι ὥσπερ σώματι ἰσχυρῷ, ἄνευ ὄ-
ψεως κινουμένῳ, συμβαίνει σφάλλεσθαι ἰσχυρῶς, διὰ τὸ μὴ
ἔχειν ὄψιν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ἐὰν δὲ λάβῃ νοῦν, ἐν τῷ πράτ-
τειν διαφέρει. ἡ δ' ἕξις ὁμοία οὖσα, τότ' ἔσται κυρίως ἀρετή. 1
ὥστε καθάπερ ἐπὶ τοῦ δοξαστικοῦ δύο ἐστὶν εἴδη, δεινότης καὶ
φρόνησις, οὕτως ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ δύο ἐστί, τὸ μὲν, ἀρετὴ φυσική,
τὸ δ', ἡ κυρία. καὶ τούτων ἡ κυρία οὐ γίνεται ἄνευ φρονήσεως.
διόπερ φασὶ πάσας τὰς ἀρετὰς, φρονήσεις εἶναι. καὶ σωκρά-
της, τῇ μὲν, ὀρθῶς ἐζήτει, τῇ δ', ἡμάρτανεν. ὅτι μὲν γὰρ φρο-
νήσεις ᾤετο εἶναι πάσας τὰς ἀρετὰς, ἡμάρτανεν, ὅτι δ' οὐκ ἄ-
νευ φρονήσεως, καλῶς ἔλεγε. σημεῖον δέ. καὶ γὰρ νῦν πάντες
ὅταν ὁρίζωνται τὴν ἀρετήν, προστιθέασι, (τὴν ἕξιν εἰπόντες, 2
» καὶ πρὸς ἅ ἐστι) τὴν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. ὀρθὸς δ', ὁ κατὰ
» τὴν φρόνησιν, ἐοίκασι δὴ μαντεύεσθαί πως ἅπαντες, ὅτι ἡ
» τοιαύτη ἕξις ἀρετή ἐστιν, ἡ κατὰ τὴν φρόνησιν. δεῖ δὲ μικρὸν
κατὰ μετὰ μεταβῆναι, οὐ γὰρ μόνον ἡ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀλλ' ἡ με-
τὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἕξις, ἀρετή ἐστιν. ὀρθὸς δὲ λόγος περὶ τῶν
τοιούτων ἡ φρόνησίς ἐστιν. σωκράτης μὲν οὖν, λόγους τὰς ἀρε-
τὰς ᾤετο εἶναι, ἐπιστήμας γὰρ εἶναι πάσας. ἡμεῖς δέ, μετὰ λό-
γου. δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἀγαθὸν 3
εἶναι κυρίως ἄνευ φρονήσεως, οὐδὲ φρόνιμον, ἄνευ τῆς ἠθι-
κῆς ἀρετῆς. ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος ταύτῃ λύοιτ' ἄν, ᾧ διαλεχ-
θείη τις ἄν, ὅτι χωρίζονται ἀλλήλων αἱ ἀρεταὶ, οὐ γὰρ ὁ αὐ-
τὸς εὐφυέστατος πρὸς ἁπάσας, ὥστε τὴν μὲν, ἤδη, τὴν δ' οὔ-
πω εἰληφὼς ἔσται. τοῦτο γὰρ κατὰ μὲν τὰς φυσικὰς ἀρετὰς,
ἐνδέχεται, καθ' ἃς δὲ ἁπλῶς λέγεται ἀγαθὸς, οὐκ ἐνδέχε-
ται. ἅμα γὰρ τῇ φρονήσει, μιᾷ οὔσῃ, πᾶσαι ὑπάρξουσι. δῆ-
λον δὲ, κἂν εἰ μὴ πρακτικὴ ἦν, ὅτι ἔδει ἂν αὐτῆς διὰ τὸ τοῦ 4

μορίου ἀρετὴν εἶναι, καὶ ὅτι οὐκ ἔσται ἡ προαίρεσις ὀρθὴ ἄνευ φρονήσεως, οὐδ' ἄνευ ἀρετῆς, ἡ μὲν γὰρ, τὸ τέλος, ἡ δὲ τὰ πρὸς τὸ τέλος ποιεῖ πράττειν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κυρία γε ἐστὶ τῆς σοφίας, οὐδὲ τοῦ βελτίονος μορίου, ὥσπερ οὐδὲ τῆς ὑγιείας ἡ ἰατρική, οὐ γὰρ χρῆται αὐτῇ, ἀλλ' ὁρᾷ ὅπως γένηται. ἐκείνης οὖν ἕνεκα ἐπιτάττει, ἀλλ' οὐκ ἐκείνῃ. ἔτι ὅμοιον, κἂν εἴ τις τὴν πολιτικὴν φαίη ἄρχειν τῶν θεῶν, ὅτι ἐπιτάττει περὶ πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει.

ΤΕ΄ΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Ζ'.

Vitiositas. Incontinentia. Immanitas — Virtus Continentia

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ, ΤῸ Η.

Μετὰ δὲ ταῦτα λεκτέον, ἄλλην ποιη-
σαμένους ἀρχήν, ὅτι τῶν περὶ τὰ ἤ-
θη φευκτῶν, τρία ἐστὶν εἴδη, κακία, ἀκρα-
σία, θηριότης. τὰ δ' ἐναντία, τοῖς μὲν 1
δυσὶ, δῆλα. τὸ μὲν γὰρ, ἀρετὴν, τὸ
δ', ἐγκράτειαν καλοῦμεν. πρὸς δὲ τὴν
θηριότητα, μάλιστ' ἂν ἁρμόττοι λέ-
γειν τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς ἀρετὴν, ἡρωϊκήν τινα καὶ θείαν, ὥσπερ
ὅμηρος περὶ ἕκτορος πεποίηκε λέγοντα τὸν πρίαμον, ὅτι σφό-
δρα ἦν ἀγαθός. οὐδὲ ἐῴκει, ἀνδρός γε θνητοῦ πάϊς ἔμμεναι,
» ἀλλὰ θεοῖο. ὥστ' εἰ, καθάπερ φασὶν, ἐξ ἀνθρώπων γίνονται
» θεοὶ, δι' ἀρετῆς ὑπερβολὴν, τοιαύτη τις ἂν εἴη δηλονότι ἡ τῇ 2
θηριωδίᾳ ἀντιτιθεμένη ἕξις. καὶ γὰρ ὥσπερ οὐδὲ θηρίου ἐστὶ
κακία, οὐδ' ἀρετὴ, οὕτως οὐδὲ θεοῦ. ἀλλ' ἡ μὲν, τιμιώτερον
ἀρετῆς, ἡ δὲ, ἕτερόν τι γένος κακίας. ἐπεὶ δὲ σπάνιον καὶ τὸ
θεῖον ἄνδρα εἶναι, καθάπερ οἱ λάκωνες εἰώθασι προσαγο-
ρεύειν, ὅταν ἀγασθῶσι σφόδρα του, σεῖος ἀνήρ φασιν, οὕτω
καὶ ὁ θηριώδης ἐν τοῖς ἀνθρώποις σπάνιος, μάλιστα δὲ ἐν τοῖς
βαρβάροις ἐστί. γίνεται δ' ἔνια καὶ διὰ νόσους καὶ πηρώσεις, καὶ
διὰ κακίαν δὲ τῶν ἀνθρώπων ὑπερβάλλοντας, οὕτως ἐπιδυ- 3
σφημοῦμεν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τοιαύτης διαθέσεως, ὕστερον
ποιητέον τινὰ μνείαν. περὶ δὲ κακίας, εἴρηται πρότερον.
περὶ δὲ ἀκρασίας καὶ μαλακίας καὶ τρυφῆς λεκτέον, καὶ
περὶ ἐγκρατείας καὶ καρτερίας. οὔτε γὰρ ὡς περὶ τῶν αὐ-
τῶν ἕξεων τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ μοχθηρίᾳ ἑκατέραν αὐτῶν ὑπο-
ληπτέον, οὔθ' ὡς ἕτερον γένος. δεῖ δὲ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων,
τιθέντας τὰ φαινόμενα, καὶ πρῶτον διαπορήσαντας οὕτω δει-
κνύναι. μάλιστα μὲν οὖν πάντα τὰ ἔνδοξα περὶ ταῦτα τὰ πά- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

θῆ. εἰ δὲ μὴ, τὰ πλεῖστα καὶ κυριώτατα. ἐὰν γὰρ λύηται τὰ δυ-
σχερῆ, καὶ καταλείπηται τὰ ἔνδοξα, δεδειγμένον ἂν εἴη ἱκα-
νῶς. δοκεῖ δὴ ἥ τε ἐγκράτεια καὶ καρτερία τῶν σπουδαίων καὶ
τῶν ἐπαινετῶν εἶναι. ἡ δὲ ἀκρασία τε καὶ μαλακία, τῶν φαύ-
λων τε καὶ ψεκτῶν. καὶ ὁ αὐτὸς ἐγκρατὴς καὶ ἐμμενετικὸς τῷ
λογισμῷ, καὶ ἀκρατὴς καὶ ἐκστατικὸς τοῦ λογισμοῦ. καὶ ὁ
μὲν ἀκρατὴς, εἰδὼς ὅτι φαῦλα, πράττει διὰ πάθος. ὁ δ' ἐγ-
1 κρατὴς, εἰδὼς ὅτι φαῦλαι αἱ ἐπιθυμίαι, οὐκ ἀκολουθεῖ
διὰ τὸν λόγον. καὶ τὸν σώφρονα μὲν, ἐγκρατῆ καὶ καρτερι-
κὸν, τὸν δὲ τοιοῦτον, οἱ μὲν πάντα σώφρονα, οἱ δ', οὔ. καὶ τὸν
ἀκόλαστον, ἀκρατῆ, καὶ τὸν ἀκρατῆ, ἀκόλαστον συγκεχυ-
μένως. οἱ δὲ ἑτέρους εἶναί φασι. τὸν δὲ φρόνιμον, ὁτὲ μὲν
οὔ φασιν ἐνδέχεσθαι εἶναι, ἀκρατῆ. ὁτὲ δὲ ἐνίους φρονί-
μους ὄντας καὶ δεινοὺς, ἀκρατεῖς εἶναι. ἔτι ἀκρατεῖς λέ-
γονται καὶ θυμοῦ καὶ τιμῆς καὶ κέρδους. τὰ μὲν οὖν λεγό-
2 μενα ταῦτ' ἐστίν. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, πῶς ὑπο-
λαμβάνων ὀρθῶς ἀκρατεύεταί τις. ἐπιστάμενον μὲν οὖν οὔ
φασί τινες οἷόν τε εἶναι, δεινὸν γὰρ ἐπιστήμης ἐνούσης, ὡς
ᾤετο σωκράτης, ἄλλο τι κρατεῖν, καὶ περιέλκειν αὐτὴν ὥσπερ
ἀνδράποδον. σωκράτης μὲν γὰρ ὅλως ἐμάχετο πρὸς τὸν
λόγον, ὡς οὐκ οὔσης ἀκρασίας, οὐθένα γὰρ ὑπολαμβά-
νοντα, πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον, ἀλλὰ δι' ἄγνοιαν. οὗτος
μὲν οὖν ὁ λόγος ἀμφισβητεῖ τοῖς φαινομένοις ἐναργῶς,
3 καὶ δέον ζητεῖν περὶ τὸ πάθος εἰ δι' ἄγνοιαν, τίς ὁ τρόπος γί-
νεται τῆς ἀγνοίας. ὅτι γὰρ οὐκ οἴεταί γε πράττειν ὁ ἀκρα-
τευόμενος, πρὶν ἐν τῷ πάθει γενέσθαι, φανερόν. εἰσὶ δέ τι-
νες, οἳ τὰ μὲν, συγχωροῦσι, τὰ δ', οὔ. τὸ μὲν γὰρ, ἐπιστή-
μης μηθὲν εἶναι κρεῖττον, ὁμολογοῦσι. τὸ δὲ, μηθένα πράτ-
τειν παρὰ τὸ δόξαν βέλτιον, οὐχ ὁμολογοῦσι. καὶ διὰ τοῦτο
τὸν ἀκρατῆ φασιν, οὐκ ἐπιστήμην ἔχοντα, κρατεῖσθαι ὑ-
πὸ τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ δόξαν. ἀλλὰ μὴν εἴγε δόξα καὶ μὴ ἐ-
4 πιστήμη, μηδ' ἰσχυρὰ ὑπόληψις ἡ ἀντιτείνουσα, ἀλλ' ἠρέ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μηθρία, καθάπερ ἐν τοῖς διστάζουσι, συγγνώμη, τῷ μὴ ἐν τού-
τοις μένειν πρὸς ἐπιθυμίας ἰσχυράς. τῇ δὲ μοχθηρίᾳ οὐ συγ-
γνώμη, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδενὶ τῶν ψεκτῶν. φρονήσεως ἄρα ἀν-
τιτεινούσης. αὕτη γὰρ ἰσχυρότατον, ἀλλ᾽ ἄτοπον, ἔσται γὰρ ὁ
αὐτὸς ἅμα φρόνιμος καὶ ἀκρατής. φήσειε δ᾽ ἂν οὐδεὶς φρονί-
μου εἶναι τὸ πράττειν ἑκόντα τὰ φαυλότατα. πρὸς δὲ τού-
τοις, δέδεικται πρότερον ὅτι πρακτικός γε ὁ φρόνιμος, τῶν
ἐσχάτων γάρ τις καὶ τὰς ἄλλας ἔχων ἀρετάς. ἔτι εἰ μὲν ἐν τῷ 1
ἐπιθυμίας ἔχειν ἰσχυρὰς καὶ φαύλας, ὁ ἐγκρατής, οὐκ ἔ-
σται ὁ σώφρων ἐγκρατής. οὐδ᾽ ὁ ἐγκρατὴς, σώφρων, οὔτε
γὰρ τὸ ἄγαν, σώφρονος. οὔτε δὲ, φαύλας ἔχειν. ἀλλὰ μὴν
δεῖ γε. εἰ μὲν γὰρ χρησταὶ αἱ ἐπιθυμίαι, φαύλη ἡ κωλύου-
σα ἕξις μὴ ἀκολουθεῖν. ὥσθ᾽ ἡ ἐγκράτεια οὐ πᾶσα σπουδαία.
εἰ δ᾽ ἀσθενεῖς καὶ μὴ φαῦλαι, οὐθὲν σεμνόν. οὐδ᾽ εἰ φαῦλαι
καὶ ἀσθενεῖς, οὐθὲν μέγα. ἔτι εἰ πάσῃ δόξῃ ἐμμενετικὸν ποιεῖ
ἡ ἐγκράτεια, φαύλη. οἷον εἰ καὶ τῇ ψευδεῖ. καὶ εἰ πάσης δό- 2
ξης ἡ ἀκρασία ἐκστατικόν, ἔσται τὶς σπουδαία ἀκρασία. οἷον ὁ
Σοφοκλέους Νεοπτόλεμος ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ, ἐπαινετὸς γὰρ,
οὐκ ἐμμένων οἷς ἐπείσθη ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως, διὰ τὸ λυπεῖ-
σθαι ψευδόμενος. ἔτι ὁ σοφιστικὸς λόγος ψευδόμενος, ἀπο-
ρία, διὰ γὰρ τὸ παράδοξα βούλεσθαι ἐλέγχειν, ἵνα δεινοὶ ὦ-
σιν, ὅταν ἐπιτύχωσιν, ὁ γινόμενος συλλογισμὸς ἀπορία γί-
νεται, δέδεται γὰρ ἡ διάνοια, ὅταν μένειν μὲν μὴ βούληται, διὰ
τὸ μὴ ἀρέσκειν τὸ συμπερανθέν, προϊέναι δὲ μὴ δύνηται, διὰ 3
τὸ λῦσαι μὴ ἔχειν τὸν λόγον. συμβαίνει δ᾽ ἔκ τινος λόγου ἡ ἀ-
φροσύνη μετὰ ἀκρασίας ἀρετή, τἀναντία γὰρ πράττει ὧν
ὑπολαμβάνει, διὰ τὴν ἀκρασίαν. ὑπολαμβάνει δὲ τἀγα-
θὰ κακὰ εἶναι. καὶ οὐ δεῖν πράττειν. ὥστε τἀγαθὰ καὶ οὐ τὰ
κακὰ πράξει. ἔτι ὁ τῷ πεπεῖσθαι πράττων καὶ διώκων τὰ ἡ-
δέα καὶ προαιρούμενος, βελτίων ἂν δόξειεν εἶναι τοῦ μὴ διὰ
λογισμὸν, ἀλλὰ δι᾽ ἀκρασίαν, εὐιατότερος γὰρ διὰ τὸ μετα-
πεισθῆναι ἄν. ὁ δ᾽ ἀκρατὴς ἔνοχος τῇ παροιμίᾳ. ἐν ᾗ φαμέν, 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ὅταν τὸ ὕδωρ πνίγη, τί δεῖ ἐπιπίνειν. εἰ μὲν γὰρ μὴ ἐπέπειστο
ἃ πράττει, μεταπεισθεὶς ἂν ἐπαύσατο. νῦν δὲ πεπεισμένος,
οὐδὲν ἧττον ἄλλα πράττει. ἔτι εἰ περὶ πάντα ἀκρασία ἐστὶ καὶ
ἐγκράτεια, τίς ὁ ἁπλῶς ἀκρατής. οὐθεὶς γὰρ ἁπάσας ἔχει
τὰς ἀκρασίας. φαμὲν δ' εἶναί τινας ἁπλῶς. αἱ μὲν οὖν ἀ-
πορίαι τοιαῦταί τινες συμβαίνουσι. τούτων δὲ τὰ μὲν, ἀνε-
λεῖν δεῖ, τὰ δὲ, καταλιπεῖν. ἡ γὰρ λύσις τῆς ἀπορίας, εὕρε-
1 σίς ἐστι. Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον. πότερον εἰδότες, ἢ
οὔ. καὶ πῶς εἰδότες. εἶτα περὶ ποῖα τὸν ἀκρατῆ καὶ τὸν ἐγ-
κρατῆ θετέον. λέγω δὲ πότερον περὶ πᾶσαν ἡδονὴν καὶ λύ-
πην, ἢ περί τινας ἀφωρισμένας, καὶ τὸν ἐγκρατῆ καὶ τὸν
καρτερικόν. πότερον ὁ αὐτὸς, ἢ ἕτερός ἐστιν. ὁμοίως δὲ καὶ
περὶ τῶν ἄλλων, ὅσα συγγενῆ τῆς θεωρίας ἐστὶ ταύτης. ἔστι
δὲ ἀρχὴ τῆς σκέψεως, πότερον ὁ ἐγκρατὴς καὶ ἀκρατὴς εἰ-
σι, τῷ περὶ ἃ ἢ τῷ πῶς ἔχοντες τὴν διαφοράν. λέγω δὲ πό-
2 τερον τῷ περὶ ταδὶ, εἶναι μόνον ἀκρατὴς ὁ ἀκρατής, ἢ οὔ.
ἀλλὰ τῷ ὥς, ἢ οὔ, ἀλλὰ τῷ ἐξ ἀμφοῖν. ἔπειτ' εἰ περὶ ἅπαν-
τ' ἐστὶν ἡ ἀκρασία καὶ ἡ ἐγκράτεια, ἢ οὔ, οὔτε γὰρ περὶ ἅπαν-
τά ἐστιν ὁ ἁπλῶς ἀκρατής, ἀλλὰ περὶ ἅπερ ὁ ἀκόλαστος, οὔ
τε τῷ πρὸς ταῦτα ἁπλῶς ἔχειν. ταὐτὸν γὰρ ἂν ἦν τῇ ἀκο-
λασία, ἀλλὰ τῷ ὡδὶ ἔχειν. ὁ μὲν γὰρ ἄγεται προαιρούμενος,
νομίζων ἀεὶ δεῖν τὸ παρὸν ἡδὺ διώκειν. ὁ δ', οὐκ οἴεται μὲν,
διώκει δέ. περὶ μὲν οὖν τοῦ δόξαν ἀληθῆ, ἀλλὰ μὴ ἐπιστήμην
3 εἶναι, παρ' ἣν ἀκρατεύονται, οὐθὲν διαφέρει πρὸς τὸν λόγον.
ἔνιοι γὰρ τῶν δοξαζόντων, οὐ διστάζουσιν, ἀλλ' οἴονται ἀκριβῶς
εἰδέναι. εἰ οὖν διὰ τὸ ἠρέμα πιστεύειν, οἱ δοξάζοντες μᾶλ-
λον τῶν ἐπισταμένων παρὰ τὴν ὑπόληψιν πράξουσιν, οὐθὲν
διοίσει ἐπιστήμη δόξης, ἔνιοι γὰρ πιστεύουσιν οὐδὲν ἧττον οἷς
δοξάζουσιν, ἢ ἕτεροι οἷς ἐπίστανται. δηλοῖ δὲ Ἡράκλειτος,
ἀλλ' ἐπεὶ διχῶς λέγομεν τὸ ἐπίστασθαι, καὶ γὰρ ὁ ἔχων μὲν, οὐ
χρώμενος δὲ τῇ ἐπιστήμῃ. καὶ ὁ χρώμενος λέγεται ἐπίστα-
4 σθαι, διοίσει τὸ ἔχοντα μὲν, μὴ θεωροῦντα δέ. καὶ τὸ θεω-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ροῦντα πράττειν, ἃ μὴ δεῖ πράττειν. τοῦτο γὰρ δοκεῖ δει-
νόν, ἀλλ' οὐκ εἰ μὴ θεωρῶν. ἔτι ἐπεὶ δύο τρόποι τῶν προτά-
σεων, ἔχοντα μὲν ἀμφοτέρας, οὐθὲν κωλύει πράττειν πα-
ρὰ τὴν ἐπιστήμην. χρώμενον μὲν τῇ καθόλου, ἀλ-
λὰ μὴ τῇ κατὰ μέρος, πρακτὰ γὰρ τὰ καθ' ἕκαστα. διαφέ-
ρει δὲ καὶ τὸ καθόλου. τὸ μὲν γὰρ, ἐφ' ἑαυτοῦ, τὸ δ', ἐπὶ
τοῦ πράγματός ἐστιν. οἷον ὅτι παντὶ ἀνθρώπῳ συμφέρει τὰ
ξηρά. καὶ ὅτι οὗτος ἄνθρωπος, ἢ ὅτι ξηρὸν τὸ τοιόνδε, ἀλ- 1
λ' εἰ τόδε, τοιόνδε, ἢ οὐκ ἔχει, ἢ οὐκ ἐνεργεῖ. κατά τε δὴ
τούτους διοίσει τοὺς τρόπους ἀμήχανον ὅσον. ὥστε δοκεῖν οὔ-
τω μὲν εἰδέναι μηθὲν ἄτοπον, ἄλλως δὲ θαυμαστόν. ἔτι τὸ ἔ-
χειν τὴν ἐπιστήμην, ἄλλον τρόπον τῶν νῦν ῥηθέντων ὑπάρ-
χει τοῖς ἀνθρώποις. ἐν τῷ γὰρ ἔχειν μὲν, μὴ χρῆσθαι δὲ, δια-
φέρουσαν ὁρῶμεν τὴν ἕξιν. ὥστε καὶ ἔχειν πως καὶ μὴ ἔ-
χειν. οἷον τὸν καθεύδοντα καὶ μαινόμενον καὶ οἰνωμένον.
ἀλλὰ μὴν οὕτω διατίθενται οἵ γε ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες, 2
θυμοὶ γὰρ, καὶ ἐπιθυμίαι ἀφροδισίων, καὶ ἔνια τῶν τοι-
ούτων, ἐπιδήλως καὶ τὸ σῶμα μεθιστᾶσιν. ἐνίοις δὲ καὶ
μανίας ποιοῦσι. δῆλον οὖν, ὅτι ὁμοίως ἔχειν λεκτέον τοὺς
ἀκρατεῖς τούτοις. τὸ δὲ λέγειν τοὺς λόγους τοὺς ἀπὸ τῆς ἐ-
πιστήμης, οὐδὲν σημεῖον, καὶ γὰρ οἱ ἐν τοῖς πάθεσι τούτοις
ὄντες, ἀποδείξεις καὶ ἔπη λέγουσιν ἐμπεδοκλέους. καὶ
οἱ πρῶτον μαθόντες, συνείρουσι μὲν τοὺς λόγους. ἴσασι δ',
οὔπω. δεῖ γὰρ συμφυῆναι. τοῦτο δὲ χρόνου δεῖ. ὥστε κα- 3
θάπερ τοὺς ὑποκρινομένους, οὕτως ὑποληπτέον λέγειν
καὶ τοὺς ἀκρατευομένους. ἔτι καὶ ὧδε φυσικῶς ἄν τις ἐπι-
βλέψειε τὴν αἰτίαν. ἡ μὲν γὰρ καθόλου, δόξα, ἡ δ' ἑτέ-
ρα, περὶ τῶν καθ' ἕκαστά ἐστιν, ὧν αἴσθησις ἤδη κυρία. ὅταν
δὲ μία γένηται ἐξ αὐτῶν, ἀνάγκη τὸ συμπερανθὲν ἔν-
θα μὲν, φάναι τὴν ψυχήν. ἐν δὲ ταῖς ποιητικαῖς, πράτ-
τειν εὐθύς. οἷον εἰ παντὸς γλυκέος γεύεσθαι δεῖ, τουτὶ δὲ
γλυκὺ, ὡς ἕν τι τῶν καθ' ἕκαστον, ἀνάγκη τὸν δυνάμενον καὶ 4

μὴ κωλυόμενον, ἅμα τοῦτο καὶ πράττειν. ὅταν οὖν ἡ μὲν
καθόλου ἐνῇ, ἡ κωλύουσα γεύεσθαι, ἡ δὲ, ὅτι πᾶν τὸ γλυ-
κὺ ἡδύ. τουτὶ δὲ γλυκὺ, αὕτη δὲ ἐνεργεῖ. τύχῃ δὲ
ἐπιθυμία ἐνοῦσα, ἡ μὲν λέγει, φεύγειν τοῦτο. ἡ δὲ ἐπιθυ-
μία, ἄγει, κινεῖν γὰρ ἕκαστον δύναται τῶν μορίων. ὥστε συμ-
βαίνει ὑπὸ λόγου πως καὶ δόξης ἀκρατεύεσθαι. οὐκ ἐναν-
τίας δὲ καθ' αὑτὴν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. ἡ γὰρ ἐπιθυ-
1 μία ἐναντία. ἀλλ' οὐχ ἡ δόξα τῷ ὀρθῷ λόγῳ. ὥστε καὶ διὰ
τοῦτο τὰ θηρία οὐκ ἀκρατῆ, ὅτι οὐκ ἔχει καθόλου ὑπόλη-
ψιν, ἀλλὰ τῶν καθ' ἕκαστα φαντασίαν καὶ μνήμην. πῶς δὲ
λύεται ἡ ἄγνοια καὶ πάλιν γίνεται ἐπιστήμων ὁ ἀκρατὴς, ὁ
αὐτὸς λόγος καὶ περὶ οἰνωμένου καὶ καθεύδοντος, καὶ οὐκ ἴ-
διος τούτου τοῦ πάθους, ὃν δεῖ παρὰ τῶν φυσιολόγων ἀ-
κούειν. ἐπεὶ δ' ἡ τελευταία πρότασις δόξα τε αἰσθητοῦ, καὶ
κυρία τῶν πράξεων, ταύτην, ἢ οὐκ ἔχει ὁ ἐν τῷ πάθει ὢν, ἢ
2 οὕτως ἔχει, ὡς οὐκ ἦν τὸ ἔχειν, ἐπίστασθαι. ἀλλὰ λέγειν
ὥσπερ ὁ οἰνωμένος, τὰ Ἐμπεδοκλέους. καὶ διὰ τὸ μὴ καθό-
λου, μηδ' ἐπιστημονικὸν ὁμοίως εἶναι δοκεῖν τῷ καθόλου
τὸν ἔσχατον ὅρον. καὶ ἔοικεν ὃ ἐζήτει Σωκράτης συμβαίνειν,
οὐ γὰρ τῆς κυρίως εἶναι δοκούσης ἐπιστήμης παρούσης, γί-
νεται τὸ πάθος, οὐδ' αὕτη περιέλκεται διὰ τὸ πάθος. ἀλ-
λὰ τῆς αἰσθητικῆς. περὶ μὲν οὖν τοῦ εἰδότα καὶ μὴ, καὶ πῶς
εἰδότα, ἐνδέχεται ἀκρατεύεσθαι, τοσαῦτα εἰρήσθω.
3 πότερον δ' ἐστί τις ἁπλῶς ἀκρατὴς, ἢ πάντες κατὰ μέρος.
καὶ εἰ ἔστι, περὶ ποῖά ἐστι, λεκτέον ἐφεξῆς. ὅτι μὲν οὖν περὶ ἡ-
δονὰς καὶ λύπας εἰσὶν οἵ τ' ἐγκρατεῖς καὶ καρτερικοὶ, καὶ
ἀκρατεῖς καὶ μαλακοὶ, φανερόν. ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὰ μὲν, ἀναγ-
καῖα, τῶν ποιούντων ἡδονὴν, τὰ δ', αἱρετὰ μὲν καθ' αὑτὰ, ἔ-
χοντα δ' ὑπερβολὴν, ἀναγκαῖα μὲν τὰ σωματικά. λέ-
γω δὲ τὰ τοιαῦτα, τά, τε περὶ τὴν τροφὴν καὶ τῶν ἀφροδι-
4 σίων χρείαν, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν σωματικῶν, περὶ ἃ τὴν

ἀκολασίαν ἔθεμεν καὶ τὴν σωφροσύνην. τὰ δ', ἀναγκαῖα μὲν,
οὔ, αἱρετὰ δὲ, καθ' αὑτά. λέγω δὲ οἷον νίκην, τιμὴν, πλοῦτον,
καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡδέων. τοὺς μὲν οὖν πρὸς ταῦ-
τα παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ὑπερβάλλοντας τὸν ἐν αὑτοῖς, ἁ-
πλῶς μὲν, οὐ λέγομεν ἀκρατεῖς. προστιθέντες δὲ τὸ, χρημά-
των ἀκρατεῖς, καὶ κέρδους, καὶ τιμῆς, καὶ θυμοῦ, ἁπλῶς δ', οὔ.
ὡς ἑτέρους, καὶ καθ' ὁμοιότητα λεγομένους ὥσπερ Ἄνθρω-
πος, ὁ τὰ ὀλύμπια νενικηκώς. ἐκείνῳ γὰρ ὁ κοινὸς λόγος τοῦ 1
ἰδίου μικρῷ διέφερεν, ἀλλ' ὅμως, ἕτερος ἦν. σημεῖον δὲ, ἡ μὲν
γὰρ ἀκρασία ψέγεται, οὐχ ὡς ἁμαρτία μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς κα-
κία τις, ἢ ἁπλῶς οὖσα, ἢ κατά τι μέρος, τούτων δ', οὐθείς. τῶν
δὲ περὶ τὰς σωματικὰς ἀπολαύσεις, περὶ ἃς λέγομεν τὸν σώ-
φρονα καὶ ἀκόλαστον, ὁ μὴ τῷ προαιρεῖσθαι τῶν τε ἡδέων διώ-
κων τὰς ὑπερβολὰς, καὶ τῶν λυπηρῶν φεύγων, πείνης, καὶ δί-
ψης, καὶ ἀλέας, καὶ ψύχους, καὶ πάντων τῶν περὶ ἁφὴν καὶ
γεῦσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν διάνοιαν, ἀκρατὴς 2
λέγεται, οὐ κατὰ πρόσθεσιν. ὅτι περὶ τάδε καθάπερ ὀργῆς,
ἀλλ' ἁπλῶς μόνον. σημεῖον δὲ, καὶ γὰρ μαλακοὶ λέγονται, περὶ
ταύτας. περὶ ἐκείνων δὲ, οὐδεμίαν. καὶ διὰ τοῦτ' εἰς ταυτὸ
τὸν ἀκρατῆ καὶ ἀκόλαστον τίθεμεν, καὶ ἐγκρατῆ καὶ σώφρονα,
ἀλλ' οὐκ ἐκείνων οὐδένα, διὰ τὸ περὶ τὰς αὐτάς πως ἡδονὰς καὶ
λύπας εἶναι. οἳ δ' εἰσὶ μὲν περὶ ταῦτα, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως εἰ-
σίν. ἀλλ' οἱ μὲν, προαιροῦνται, οἱ δ', οὐ προαιροῦνται. διὸ μᾶλ-
λον ἀκόλαστον ἂν εἴποιμεν, ὅστις μὴ δ' ἐπιθυμῶν ἢ ἠρέμα διώ- 3
κει τὰς ὑπερβολὰς, καὶ φεύγει μετρίας λύπας, ἢ τοῦτον, ὅσ-
τις διὰ τὸ ἐπιθυμεῖν σφόδρα. τί γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιήσειεν, εἰ
προσγένοιτο ἐπιθυμία νεανική, καὶ περὶ τὰς τῶν ἀναγκαίων
ἐνδείας, λύπη ἰσχυρά. ἐπεὶ δὲ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ἡδονῶν,
αἱ μέν εἰσι τῷ γένει καλῶν καὶ σπουδαίων. τῶν γὰρ ἡδέων ἔνια
φύσει αἱρετά, τὰ δ', ἐναντία τούτων, τὰ δὲ, μεταξὺ, καθάπερ
διείλομεν πρότερον. οἷον χρήματα καὶ κέρδος καὶ νίκη καὶ τι-
μή. πρὸς ἅπαντα δὲ, καὶ τὰ τοιαῦτα καὶ τὰ μεταξὺ, οὐ τῷ 4

πάσχειν καὶ ἐπιθυμεῖν καὶ φιλεῖν ψέγονται, ἀλλὰ τῷ πῶς, καὶ
ὑπερβάλλειν. διὸ ὅσοι μὲν παρὰ τὸν λόγον ἢ κρατοῦνται ἢ
διώκουσι τῶν φύσει τι καλῶν καὶ ἀγαθῶν, οἷον οἱ περὶ τιμὴν
καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ σπουδάζοντες. ἢ περὶ τέκνα καὶ γονεῖς. καὶ
γὰρ ταῦτα τῶν ἀγαθῶν. καὶ ἐπαινοῦνται οἱ περὶ ταῦτα σπου-
δάζοντες. ἀλλ᾽ ὅμως, ἔστι τις ὑπερβολὴ καὶ ἐν τούτοις. εἴ τις
ὥσπερ ἡ Νιόβη μάχοιτο καὶ πρὸς τοὺς θεούς, ἢ ὥσπερ Σάτυρος
1 ὁ φιλοπάτωρ ἐπικαλούμενος, περὶ τὸν πατέρα, λίαν γὰρ
ἐδόκει μωραίνειν. μοχθηρία μὲν οὖν οὐδεμία περὶ ταῦτ᾽ ἐστὶ
διὰ τὸ εἰρημένον. ὅτι φύσει τῶν αἱρετῶν ἕκαστόν ἐστι δι᾽ αὑτό. φαῦ-
λαι δὲ καὶ φευκταὶ αὐτῶν εἰσιν αἱ ὑπερβολαί. ὁμοίως δὲ,
οὐδὲ ἀκρασία, ἡ γὰρ ἀκρασία, οὐ μόνον φευκτὸν, ἀλλὰ καὶ τῶν
ψεκτῶν ἐστι. δι᾽ ὁμοιότητα δὲ τοῦ πάθους προσεπιτιθέντες τὴν
ἀκρασίαν, περὶ ἑκάστου λέγουσιν οἷον, κακὸν ἰατρόν. καὶ κακὸν
ὑποκριτὴν, ὃν ἁπλῶς οὐκ ἂν εἴποιεν κακόν. ὥσπερ οὖν οὐ-
2 δ᾽ ἐνταῦθα διὰ τὸ μὴ κακίαν εἶναι ἑκάστην αὐτῶν, ἀλλὰ τῷ ἀνά-
λογον, ὁμοίαν. οὕτω δῆλον ὅτι κἀκεῖ ὑποληπτέον μόνην ἀ-
κρασίαν καὶ ἐγκράτειαν εἶναι, ἥτις ἐστὶ περὶ τὰ αὐτὰ τῇ σω-
φροσύνῃ καὶ τῇ ἀκολασίᾳ. περὶ δὲ θυμὸν καθ᾽ ὁμοιότη-
τα λέγομεν. διὸ καὶ προστιθέντες ἀκρατῆ θυμοῦ, ὥσπερ τι-
μῆς καὶ κέρδους φαμέν. ἐπεὶ δ᾽ ἐστὶν ἔνια μὲν ἡδέα φύσει, καὶ
τούτων τὰ μὲν, ἁπλῶς, τὰ δὲ, κατὰ γένη καὶ ζῴων καὶ ἀνθρώ-
πων, τὰ δ᾽ οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ τὰ μὲν, διὰ πηρώσεις, τὰ δὲ, δι᾽ ἔθη
3 γίνεται. τὰ δὲ, διὰ μοχθηρὰς φύσεις, ἔστι καὶ περὶ τούτων ἕκα-
στα παραπλησίας ἰδεῖν ἕξεις. λέγω δὲ τὰς θηριώδεις, οἷον, τὴν
καλουμένην λαμίαν περὶ τὸν πόντον, ἣν λέγουσι τὰς κυού-
σας ἀνασχίζουσαν, τὰ παιδία κατεσθίειν, ἢ οἵοις φασὶ χαίρειν
ἐνίους τῶν ἀπηγριωμένων περὶ τὸν πόντον. τοὺς μὲν, ὠμοῖς.
τοὺς δὲ, κρέασιν ἀνθρώπων. τοὺς δὲ, τὰ παιδία δανείζειν ἀλλή-
λοις εἰς εὐωχίαν. ἢ τὸ περὶ Φάλαριν λεγόμενον. αὗται μὲν
θηριώδεις, αἱ δὲ, διά τε νόσους γίνονται καὶ μανίαν ἐνίοις.
4 ὥσπερ ὁ τὴν μητέρα καθιερεύσας καὶ φαγὼν, καὶ ὁ τῷ συν-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

δούλου τὸ ἧπαρ. αἱ δὲ, νοσηματώδεις, ἢ ἐξ ἔθους. οἷον αἱ τῶν
τριχῶν τίλσεις, καὶ ὀνύχων τρώξεις. ἔτι δ' ἀνθράκων καὶ γῆς.
πρὸς δὲ τούτοις, ἡ τῶν ἀφροδισίων τοῖς ἄρρεσι, τοῖς μὲν γὰρ,
φύσει. τοῖς δ', ἐξ ἔθους συμβαίνουσιν. οἷον τοῖς ὑβριζομένοις
ἐκ παίδων. ὅσοις μὲν οὖν φύσις αἰτία, τούτους μὲν, οὐ δ' ἂν
εἴπειεν ἀκρατεῖς. ὥσπερ οὐδὲ τὰς γυναῖκας, ὅτι οὐκ ὀπυί-
ουσιν, ἀλλ' ὀπυίονται. ὡσαύτως δὲ καὶ τοῖς νοσηματωδῶς ἔχουσι
δι' ἔθος. τὸ μὲν οὖν ἔχειν ἕκαστα τούτων, ἔξω τῶν ὅρων ἐστὶ τῆς 1
κακίας, καθάπερ καὶ ἡ θηριότης. τὸ δ' ἔχοντα κρατεῖν ἢ κρα-
τεῖσθαι, οὐχ ἡ ἁπλῆ ἀκρασία, ἀλλ' ἡ καθ' ὁμοιότητα καθά-
περ καὶ τὸν περὶ τοὺς θυμοὺς ἔχοντα τοῦτον τὸν τρόπον τοῦ πά-
θους, ἀκρατῆ δ' οὐ λεκτέον, πᾶσα γὰρ ὑπερβάλλουσα κακία
καὶ ἀφροσύνη καὶ δειλία καὶ ἀκολασία καὶ χαλεπότης, αἱ
μὲν, θηριώδεις. αἱ δὲ, νοσηματώδεις εἰσίν. ὁ μὲν γὰρ φύσει
τοιοῦτος, οἷος δεδιέναι πάντα, κἂν ψοφήσῃ μῦς, θηριώδη
δειλίαν δειλός. ὁ δὲ, τὴν γαλῆν ἐδεδίει διὰ νόσον. καὶ τῶν 2
ἀφρόνων, οἱ μὲν ἐκ φύσεως ἀλόγιστοι καὶ μόνον τῇ αἰσθήσει ζῶν-
τες, θηριώδεις, ὥσπερ ἔνια γένη τῶν πόρρω βαρβάρων. οἱ
δὲ, διὰ νόσους. οἷον τὰς ἐπιληπτικὰς, ἢ μανίας νοσηματώ-
δεις. τούτων δ' ἔστι μὲν ἔχειν τινὰ ἐνίοτε μόνον, μὴ κρατεῖσθαι
δέ. λέγω δὲ οἷον εἰ Φάλαρις κατεῖχεν, ἐπιθυμῶν παιδίου φα-
γεῖν, ἢ πρὸς ἀφροδισίων ἄτοπον ἡδονήν. ἔστι δὲ καὶ κρατεῖ-
σθαι, μὴ μόνον ἔχειν. ὥσπερ οὖν καὶ μοχθηρία, ἡ μὲν, κατ'
ἄνθρωπον, ἁπλῶς λέγεται μοχθηρία, ἡ δὲ, κατὰ πρόσθεσιν, 3
ὅτι θηριώδης ἢ νοσηματώδης, ἁπλῶς δ', οὔ, τὸν αὐτὸν τρό-
πον δῆλον ὅτι καὶ ἀκρασία ἐστίν. ἡ μὲν, θηριώδης, ἡ δὲ, νοση-
ματώδης. ἁπλῶς δὲ ἡ κατὰ τὴν ἀνθρωπικὴν ἀκολασίαν
μόνη. ὅτι μὲν οὖν ἀκρασία καὶ ἐγκράτειά ἐστι μόνον περὶ ἅ-
περ ἀκολασία καὶ σωφροσύνη, καὶ ὅτι περὶ τὰ ἄλλα ἐστὶν
ἄλλο εἶδος ἀκρασίας, λεγόμενον κατὰ, μεταφορὰν καὶ οὐχ
ἁπλῶς, δῆλον. Ὅτι δὲ καὶ ἧττον αἰσχρὰ ἀκρασία ἡ τοῦ
θυμοῦ ἢ ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν, θεωρήσωμεν. ἔοικε γὰρ ὁ θυμὸς 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἀκούειν μέν τι τοῦ λόγου, παρακούειν δέ. καθάπερ οἱ τα-
χεῖς τῶν διακόνων, οἱ πρὶν ἀκοῦσαι πᾶν τὸ λεγόμενον, ἐκ-
θέουσιν. εἶτα ἁμαρτάνουσι τῆς πράξεως. καὶ οἱ κύνες,
πρὶν σκέψασθαι εἰ φίλος, ἂν μόνον ψοφήσῃ, ὑλακτοῦσι,
οὕτως ὁ θυμὸς, διὰ θερμότητα καὶ ταχύτητα τῆς φύ-
σεως, ἀκούσας μὲν, οὐκ ἐπίταγμα δ' ἀκούσας, ὁρμᾷ πρὸς
τὴν τιμωρίαν, ὁ μὲν γὰρ λόγος ἢ ἡ φαντασία, ὅτι ὕβρις ἢ
1 ὀλιγωρία, ἐδήλωσεν, ὁ δ', ὥσπερ συλλογισάμενος ὅτι δεῖ τῷ
τοιούτῳ πολεμεῖν, χαλεπαίνει εὐθύς. ἡ δ' ἐπιθυμία, ἐὰν
μόνον εἴπῃ ὅτι ἡδὺ ὁ λόγος, ἢ ἡ αἴσθησις, ὁρμᾷ πρὸς τὴν ἀ-
πόλαυσιν. ὥσθ' ὁ μὲν θυμὸς, ἀκολουθεῖ τῷ λόγῳ πως, ἡ
δ' ἐπιθυμία, οὔ. αἰσχίων οὖν. ὁ μὲν γὰρ τοῦ θυμοῦ ἀκρα-
τὴς, τοῦ λόγου πως ἡττᾶται, ὁ δὲ, τῆς ἐπιθυμίας, καὶ οὐ
τοῦ λόγου. ἔτι ταῖς φυσικαῖς συγγνώμη μᾶλλον ἀκολουθεῖν
ὀρέξεσιν, ἐπεὶ καὶ ἐπιθυμίαις ταῖς τοιαύταις μᾶλλον, ὅσαι
2 κοιναὶ πᾶσι, καὶ ἐφ' ὅσον κοιναί. ὁ δὲ θυμὸς φυσικώτερον,
καὶ ἡ χαλεπότης, τῶν ἐπιθυμιῶν, τῶν τῆς ὑπερβολῆς καὶ
τῶν μὴ ἀναγκαίων. ὥσπερ ὁ ἀπολογούμενος, ὅτι τὸν πα-
τέρα τύπτοι, καὶ γὰρ οὗτος ἔφη, τὸν ἑαυτοῦ, κἀκεῖνος, τὸν
ἄνωθεν. καὶ τὸ παιδίον δείξας, καὶ οὗτος ἐμὲ ἔφη, ὅταν
ἀνὴρ γένηται, συγγενὲς γὰρ ἡμῖν. καὶ ὁ ἑλκόμενος ὑπὸ τοῦ
υἱοῦ, παύεσθαι ἐκέλευε πρὸς ταῖς θύραις, καὶ γὰρ αὐτὸς
ἑλκύσαι τὸν πατέρα μέχρις ἐνταῦθα. ἔτι ἀδικώτεροι οἱ ἐ-
3 πιβουλότεροι. ὁ μὲν οὖν θυμώδης, οὐκ ἐπίβουλος, οὐδ' ὁ
θυμὸς, ἀλλὰ φανερός. ἡ δ' ἐπιθυμία, καθάπερ τὴν ἀφρο-
» δίτην φασίν. Δολοπλόκου γὰρ κυπρογενοῦς, καὶ τὸν κε-
» στὸν ἱμάντα. Ὅμηρος. πάρφασις ἥ τ' ἔκλεψε νόον πύκα
» περφρονέοντος. ὥστ' εἴπερ ἀδικωτέρα καὶ αἰσχίων
» ἡ ἀκρασία αὕτη, τῆς περὶ τὸν θυμόν ἐστι, καὶ ἁπλῶς
ἀκρασία καὶ κακία πως. ἔτι οὐδεὶς ὑβρίζει, λυπούμε-
νος, ὁ δ' ὀργῇ ποιῶν πᾶς, λυπούμενος. ὁ δ' ὑβρίζων, με-
4 θ' ἡδονῆς. εἰ οὖν οἷς ὀργίζεσθαι μάλιστα δίκαιον, ταῦτα

ἀδικώτερα καὶ ἡ ἀκρασία, ἡ δι' ἐπιθυμίαν. οὐ γάρ ἐστιν ἐν
θυμῷ ὕβρις. ὡς μὲν τοίνυν αἰσχίων ἡ περὶ ἐπιθυμίας ἀκρα-
σία, τῆς περὶ τὸν θυμὸν, καὶ ὅτι ἐστὶν ἡ ἐγκράτεια καὶ ἀκρασία
περὶ ἐπιθυμίας καὶ ἡδονὰς σωματικὰς, δῆλον. αὐτῶν δὲ
τούτων τὰς διαφορὰς ληπτέον, ὥσπερ γὰρ εἴρηται κατ' ἀρχὰς,
αἱ μὲν, ἀνθρωπικαί εἰσι καὶ φυσικαὶ, καὶ τῷ γένει καὶ τῷ μεγέ-
θει, αἱ δὲ, θηριώδεις, αἱ δὲ, καὶ διὰ πηρώσεις καὶ νοσήματα.
τούτων δὲ περὶ τὰς πρώτας, σωφροσύνη καὶ ἡ ἀκολασία μό- 1
νον ἐστί. διὸ καὶ τὰ θηρία, οὔτε σώφρονα, οὔτε ἀκόλαστα λέγο-
μεν. ἀλλ' ἢ κατὰ μεταφοράν. καὶ εἴ τινι ὅλως ἄλλο πρὸς
ἄλλο διαφέρει γένος τῶν ζώων ὕβρει καὶ σιναμωρίᾳ καὶ τῷ
παμφάγον εἶναι, οὐ γὰρ ἔχει προαίρεσιν, οὐδὲ λογισμὸν, ἀλ-
λ' ἐξέστηκε τῆς φύσεως ὥσπερ οἱ μαινόμενοι τῶν ἀνθρώπων.
ἔλαττον δὲ θηριότης, κακίας, φοβερώτερον δέ. οὐ γὰρ διέφ-
θαρται τὸ βέλτιστον, ὥσπερ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλ' οὐκ ἔχει. ὅ-
μοιον οὖν, ὥσπερ ἄψυχον συμβαλεῖν πρὸς ἔμψυχον, πότερον 2
κάκιον, ἀσινεστέρα γὰρ ἡ φαυλότης ἀεὶ, ἡ τοῦ μὴ ἔχοντος ἀρ-
χή. ὁ δὲ νοῦς, ἀρχή. παραπλήσιον οὖν τὸ συμβάλλειν ἀδι-
κίαν πρὸς ἄνθρωπον ἄδικον. ἔστι γὰρ ὡς ἑκάτερον κάκιον. μυ-
» ριοπλάσια γὰρ ἂν κακὰ ποιήσειεν ἄνθρωπος κακὸς, θηρίου.
» Περὶ δὲ τὰς δι' ἁφῆς καὶ γεύσεως ἡδονὰς καὶ λύπας καὶ ἐπιθυ-
μίας καὶ φυγὰς, περὶ ἃς ἥ τε ἀκολασία καὶ ἡ σωφροσύνη,
διωρίσθη πρότερον. ἔστι μὲν οὕτως ἔχειν, ὥστε ἡττᾶσθαι καὶ
ὧν οἱ πολλοὶ, κρείττους, ἔστι δὲ κρατεῖν, καὶ ὧν οἱ πολλοὶ, ἥτ- 3
τους. τούτων δ' ὁ μὲν περὶ ἡδονὰς, ἀκρατὴς, ὁ δ', ἐγκρατής. ὁ
δὲ περὶ λύπας, μαλακός. ὁ δὲ, καρτερικός. μεταξὺ δὲ ἡ τῶν
πλείστων ἕξις, κἂν εἰ ῥέπωσι μᾶλλον πρὸς τὰς χείρους. ἐπεὶ
δ' ἔνιαι τῶν ἡδονῶν, ἀναγκαῖαί εἰσιν, αἱ δ' οὔ, καὶ μέχρι τινὸς,
αἱ δ' ὑπερβολαὶ, οὔ. οὐδ' αἱ ἐλλείψεις. ὁμοίως δὲ καὶ πε-
ρὶ ἐπιθυμίας ἔχει καὶ λύπας. ὁ μὲν, τὰς ὑπερβολὰς διώ-
κων τῶν ἡδέων, ἢ καθ' ὑπερβολὰς, ἢ διὰ προαίρεσιν, καὶ δι' αὐ-
τὰς, καὶ μηδὲν δι' ἕτερον ἀποβαῖνον, ἀκόλαστος, ἀνάγκη γὰρ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.3.5.11

ἀναγκαῖον μὴ εἶναι μεταμελητικόν. ὥστ' ἀνίατος, ὁ γὰρ μὴ μετα-
μελητικὸς, ἀνίατος. ὁ δ' ἐλλείπων, ὁ ἀντικείμενος, ὁ δὲ μέ-
σος, σώφρων. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ φεύγων τὰς σωματικὰς λύπας,
μὴ δι' ἧτταν, ἀλλὰ διὰ προαίρεσιν. τῶν δὲ μὴ προαιρουμένων,
ὁ μὲν ἄγεται, διὰ τὴν ἡδονὴν, ὁ δὲ, διὰ τὸ φεύγειν τὴν λύπην,
τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας. ὥστε διαφέρουσιν ἀλλήλων. παντὶ
δ' ἂν δόξειε χείρων εἶναι, εἴ τις μὴ ἐπιθυμῶν, ἢ ἠρέμα, πράττοι
1 τι αἰσχρὸν, ἢ εἰ σφόδρα ἐπιθυμῶν. καὶ εἰ, μὴ ὀργιζόμενος, τύ-
πτει. ἢ εἰ ὀργιζόμενος. τί γὰρ ἂν ἐποίει ἐν πάθει ὤν. διὸ ὁ ἀκό-
λαστος χείρων τοῦ ἀκρατοῦς. τῶν δὴ λεχθέντων, τὸ μὲν μαλα-
κίας εἶδος μᾶλλον, ὁ δ' ἀκόλαστος. ἀντίκειται δὲ τῷ μὲν ἀκρα-
τεῖ, ὁ ἐγκρατὴς, τῷ δὲ μαλακῷ, ὁ καρτερικός. τὸ μὲν γὰρ καρ-
τερεῖν ἐστὶν, ἐν τῷ ἀντέχειν, ἡ δ' ἐγκράτεια, ἐν τῷ κρατεῖν. ἕτε-
ρον δὲ τὸ ἀντέχειν, καὶ κρατεῖν, ὥσπερ καὶ τὸ μὴ ἡττᾶσθαι, τοῦ
νικᾶν. διὸ καὶ αἱρετώτερον ἐγκράτεια καρτερίας ἐστίν. ὁ δ' ἐλ-
2 λείπων πρὸς ἃ οἱ πολλοὶ καὶ ἀντιτείνουσι καὶ δύνανται, οὗ-
τος μαλακὸς καὶ τρυφῶν. καὶ γὰρ ἡ τρυφὴ, μαλακία τίς ἐστιν.
ὃς ἕλκει τὸ ἱμάτιον, ἵνα μὴ πονήσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ αἴρειν λύπην.
καὶ μιμούμενος τὸν κάμνοντα, οὐκ οἴεται ἄθλιος εἶναι, ἀθλίῳ
ὅμοιος ὤν. ὁμοίως δὲ ἔχει καὶ περὶ ἐγκράτειαν καὶ ἀκρασίαν,
οὐ γὰρ εἴ τις ἰσχυρῶν καὶ ὑπερβαλλουσῶν ἡδονῶν ἡττᾶται ἢ λυ-
πῶν, θαυμαστὸν, ἀλλὰ καὶ συγγνωμονικὸν, εἰ ἀντιτείνων, ὥσ-
περ ὁ Θεοδέκτου φιλοκτήτης ὑπὸ τοῦ ἔχεως πεπληγμένος,
3 ἢ ὁ Καρκίνου ἐν τῇ ἀλόπῃ κερκύων, καὶ ὥσπερ οἱ κατέχειν
πειρώμενοι τὸν γέλωτα, ἀθρόον ἐκκαγχάζουσιν, οἷον συνέπεσε
Ξενοφάντῳ. ἀλλ' εἴ τις πρὸς ἃς οἱ πολλοὶ δύνανται ἀντέχειν,
τούτων ἡττᾶται. καὶ μὴ δύναται ἀντιτείνειν, μὴ διὰ φύσιν τοῦ
γένους, ἢ διὰ νόσον, οἷον ἐν τοῖς σκυθῶν βασιλεῦσιν ἡ μαλα-
κία διὰ τὸ γένος, καὶ ὡς θῆλυ πρὸς τὸ ἄρρεν διέστηκε. δοκεῖ
δὲ καὶ ὁ παιδιώδης, ἀκόλαστος εἶναι, ἔστι δὲ μαλακός. ἡ γὰρ
παιδιὰ, ἄνεσίς ἐστιν, εἴπερ ἀνάπαυσις. τῶν δὲ πρὸς ταύ-
4 την ὑπερβαλλόντων ὁ παιδιώδης ἐστίν. ἀκρασίας δὲ, τὸ

μὲν, προπέτεια, τὸ δὲ, ἀσθένεια, οἱ μὲν γὰρ, βουλευσάμενοι,
οὐκ ἐμμένουσιν οἷς ἐβουλεύσαντο διὰ τὸ πάθος. οἱ δὲ, διὰ τὸ
μὴ βουλεύσασθαι, ἄγονται ὑπὸ τοῦ πάθους. ἔνιοι γὰρ ὥσ-
περ προγαργαλίσαντες, οὐ γαργαλίζονται, οὕτω καὶ προαι-
σθανόμενοι καὶ προϊδόντες καὶ προεγείραντες ἑαυτοὺς καὶ τὸν
λογισμὸν, οὐχ ἡττῶνται ὑπὸ τοῦ πάθους. οὔτ' ἂν ἡδὺ ᾖ,
οὔτ' ἂν λυπηρόν. μάλιστα δὲ οἱ ὀξεῖς καὶ μελαγχολικοὶ, τὴν
προπετῆ ἀκρασίαν εἰσὶν ἀκρατεῖς. οἱ μὲν γὰρ διὰ τὴν τα- 1
χύτητα, οἱ δὲ, διὰ τὴν σφοδρότητα, οὐκ ἀναμένουσι τὸν
λόγον, διὰ τὸ ἀκολουθητικοὶ εἶναι τῇ φαντασίᾳ. Ἔστι
δὲ ὁ μὲν ἀκόλαστος ὥσπερ ἐλέχθη, οὐ μεταμελητικός. ἐμ-
μένει γὰρ τῇ προαιρέσει. ὁ δ' ἀκρατὴς, μεταμελητικὸς πᾶς,
διὸ οὐχ ὥσπερ ἠπορήσαμεν, οὕτω καὶ ἔχει, ἀλλ' ὁ μὲν, ἀνία-
τος, ὁ δὲ, ἰατός. ἔοικε γὰρ ἡ μὲν μοχθηρία, τῶν νοσημάτων
οἷον ὑδέρῳ καὶ φθίσει. ἡ δ' ἀκρασία, τοῖς ἐπιληπτικοῖς. ἡ μὲν
γὰρ συνεχὴς, ἡ δὲ, οὐ συνεχὴς, πονηρία. καὶ ὅλως δὲ ἕτερον 2
τὸ γένος, ἀκρασίας καὶ κακίας, ἡ μὲν γὰρ κακία, λαν-
θάνει, ἡ δὲ ἀκρασία, οὐ λανθάνει. αὐτῶν δὲ τούτων βελτί-
ους οἱ ἐκστατικοὶ, ἢ οἱ τὸν λόγον ἔχοντες μὲν, μὴ ἐμμένοντες
δέ. ὑπ' ἐλάττονος γὰρ πάθους ἡττῶνται καὶ οὐκ ἀπροβού-
λευτοι, ὥσπερ ἅτεροι. ὅμοιος γὰρ ὁ ἀκρατής ἐστι τοῖς ταχὺ
μεθυσκομένοις, καὶ ὑπὸ ὀλίγου οἴνου, καὶ ἐλάττονος ἢ ὡς
οἱ πολλοί. ὅτι μὲν οὖν κακία ἡ ἀκρασία οὐκ ἔστι, φανερόν.
ἀλλὰ πῃ ἴσως, τὸ μὲν γὰρ, παρὰ προαίρεσιν, τὸ δὲ κατὰ 3
τὴν προαίρεσίν ἐστιν. οὐ μὴν ἀλλ' ὅμοιόν γε κατὰ τὰς πράξεις,
» ὥσπερ τὸ Δημοδόκου εἰς Μιλησίους. Μιλήσιοι γὰρ, ἀξύνετοι
» μὲν οὐκ εἰσί. δρῶσι δὲ, οἷάπερ οἱ ἀξύνετοι. καὶ οἱ ἀκρατεῖς,
ἄδικοι μὲν οὐκ εἰσὶν, ἀδικοῦσι δέ. ἐπεὶ δ' ὁ μὲν τοιοῦτός ἐστιν,
οἷος διὰ τὸ μὴ πεπεῖσθαι διώκειν τὰς καθ' ὑπερβολὴν καὶ
παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, σωματικὰς ἡδονάς. ὁ δὲ, πέπεισται
διὰ τὸ τοιοῦτος εἶναι, οἷος διώκειν αὐτάς. ἐκεῖνος μὲν οὖν εὐ-
μετάπειστος, ὁ δ', οὔ. ἡ γὰρ ἀρετὴ καὶ μοχθηρία τὴν ἀρ- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

χήν, ἡ μὲν, φθείρει, ἡ δὲ, σώζει. ἐν δὲ ταῖς πράξεσι τὸ οὗ
ἕνεκα, ἀρχή. ὥσπερ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς αἱ ὑποθέσεις,
οὔτε δὴ ἐκεῖ ὁ λόγος διδασκαλικὸς τῶν ἀρχῶν, οὔτε ἐνταῦ-
θα, ἀλλ' ἀρετὴ, ἢ φυσικὴ ἢ ἐθιστὴ τοῦ ὀρθοδοξεῖν περὶ τὴν
ἀρχήν. σώφρων μὲν οὖν, ὁ τοιοῦτος. ἀκόλαστος δὲ, ὁ ἐναν-
τίος. ἔστι δέ τις διὰ πάθος ἐκστατικὸς παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον,
ὃν ὥστε μὲν μὴ πράττειν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, κρατεῖ τὸ
1 πάθος, ὥστε δ' εἶναι τοιοῦτον, οἷον πεπεῖσθαι διώκειν ἀνέ-
δην δεῖν τὰς τοιαύτας ἡδονὰς, οὐ κρατεῖ, οὗτός ἐστιν ὁ ἀκρα-
τὴς, βελτίων τοῦ ἀκολάστου, οὐδὲ φαῦλος ἁπλῶς, σώζε-
ται γὰρ τὸ βέλτιστον, ἡ ἀρχή. ἄλλος δ' ἐναντίος ὁ ἐμμενε-
τικὸς καὶ οὐκ ἐκστατικὸς διά γε τὸ πάθος. φανερὸν δὴ ἐκ
τούτων, ὅτι ἡ μὲν, σπουδαία ἕξις, ἡ δὲ, φαύλη.
Πότερον οὖν ἐγκρατής ἐστιν ὁ ὁποιῳοῦν λόγῳ, καὶ ὁποιᾳοῦν
προαιρέσει, ἐμμένων, ἢ ὁ τῇ ὀρθῇ. καὶ ἀκρατὴς δὲ ὁ ὁποιᾳ-
2 οῦν μὴ ἐμμένων προαιρέσει, καὶ ὁποιῳοῦν λόγῳ, ἢ ὁ τῷ ψευ-
δεῖ λόγῳ καὶ τῇ προαιρέσει τῇ μὴ ὀρθῇ, ὥσπερ ἠπορήθη πρό-
τερον ἢ κατὰ συμβεβηκὸς ὁ ὁποιᾳοῦν. καθ' αὑτὸ δὲ τῷ ἀ-
ληθεῖ λόγῳ καὶ τῇ ὀρθῇ προαιρέσει, ὁ μὲν, ἐμμένει, ὁ δὲ,
οὐκ ἐμμένει. εἰ γάρ τις τοδὶ διὰ τοδὶ αἱρεῖται ἢ διώκει, κα-
θ' αὑτὸ μὲν, τοῦτο διώκει καὶ αἱρεῖται, κατὰ συμβεβηκὸς
δὲ, τὸ πρότερον. ἁπλῶς δὲ λέγομεν τὸ καθ' αὑτό. ὥσ-
τε, ἔστι μὲν ὡς ὁποιᾳοῦν δόξῃ ὁ μὲν, ἐμμένει, ὁ δὲ, ἐξίστα-
3 ται, ἁπλῶς δὲ, ὁ τῇ ἀληθεῖ. εἰσὶ δέ τινες οἱ ἐμμενετικοὶ
τῇ δόξῃ. εἰσὶ δ', οὓς καλοῦσιν ἰσχυρογνώμονας, οἷον δύ-
σπειστοι καὶ οὐκ εὐμετάπειστοι. οἳ ὅμοιον μέν τι ἔχουσι τῷ
ἐγκρατεῖ. οἷον ὁ ἄσωτος, τῷ ἐλευθερίῳ. καὶ ὁ θρασὺς, τῷ
θαρραλέῳ, εἰσὶ δ' ἕτεροι κατὰ πολλά. ὁ μὲν γὰρ διὰ πά-
θος καὶ ἐπιθυμίαν οὐ μεταβάλλει, ὁ ἐγκρατής. ἐπεὶ εὔ-
πειστος ὅταν τύχῃ, ἔσται ὁ ἐγκρατής. οἱ δὲ, οὐχ ὑπὸ λό-
γου, ἐπεὶ ἐπιθυμίας γε λαμβάνουσι, καὶ ἄγονται πολλοὶ
4 ὑπὸ τῶν ἡδονῶν. εἰσὶ δὲ ἰσχυρογνώμονες οἱ ἰδιογνώμονες, καὶ

οἱ ἀμαθεῖς καὶ οἱ ἄγροικοι. οἱ μὲν ἰδιογνώμονες, δι' ἡδονὴν καὶ
λύπην, χαίρουσι γὰρ νικῶντες, ἐὰν μὴ μεταπείθωνται. καὶ λυ-
ποῦνται, ἂν ἄκυρα τὰ αὐτῶν ᾖ, ὥσπερ ψηφίσματα. ὥστε μᾶλ-
λον τῷ ἀκρατεῖ ἐοίκασιν ἢ τῷ ἐγκρατεῖ. εἰσὶ δέ τινες, οἱ τοῖς
δόξασιν οὐκ ἐμμένουσιν, οὐ δι' ἀκρασίαν. οἷον ἐν τῷ φιλοκτή-
τῃ τοῦ Σοφοκλέους ὁ Νεοπτόλεμος. καίτοι δι' ἡδονὴν οὐκ ἐνέ-
μεινεν, ἀλλὰ καλήν, τὸ γὰρ ἀληθεύειν αὐτῷ καλὸν ἦν. ἐπεί-
σθη δ' ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως ψεύδεσθαι, οὐ γὰρ πᾶς ὁ δι' ἡδονήν 1
τι πράττων ἐστὶν ἀκόλαστος, οὔτε φαῦλος, οὔτε ἀκρατής. ἀλ-
λ' ὁ δι' αἰσχράν, ἐπεὶ δ' ἔστι τις καὶ τοιοῦτος, οἷος ἧττον ἢ δεῖ τοῖς
σωματικοῖς χαίρων, καὶ οὐκ ἐμμένων τῷ λόγῳ ὁ τοιοῦτος,
τούτου καὶ τοῦ ἀκρατοῦς μέσος ὁ ἐγκρατής, ὁ μὲν γὰρ ἀκρατής,
οὐκ ἐμμένει τῷ λόγῳ, διὰ τὸ μᾶλλόν τι, οὗτος δ', διὰ τὸ ἧττόν τι.
ὁ δ' ἐγκρατὴς ἐμμένει, καὶ οὐδὲ δι' ἕτερον μεταβάλλει δεῖ δέ,
εἴπερ ἡ ἐγκράτεια σπουδαῖον, ἀμφοτέρας τὰς ἐναντίας ἕξεις
φαύλας εἶναι ὥσπερ καὶ φαίνονται, ἀλλὰ διὰ τὸ τὴν ἑτέραν 2
ἐν ὀλίγοις καὶ ὀλιγάκις εἶναι φανεράν, ὥσπερ ἡ σωφροσύνη
τῇ ἀκολασίᾳ δοκεῖ ἐναντίον εἶναι μόνον, οὕτω καὶ ἡ ἐγκράτεια
τῇ ἀκρασίᾳ. ἐπεὶ δὲ καθ' ὁμοιότητα πολλὰ λέγεται, καὶ ἡ ἐγ-
κράτεια ἡ τοῦ σώφρονος, καθ' ὁμοιότητα ἠκολούθηκεν, ὅ, τε
γὰρ ἐγκρατὴς οἷος μηδὲν παρὰ τὸν λόγον, διὰ τὰς σωματικὰς
ἡδονὰς ποιεῖν καὶ ὁ σώφρων ἀλλ' ὁ μέν, ἔχων, ὁ δ' οὐκ ἔχων φαύ-
λας ἐπιθυμίας. καὶ ὁ μέν, τοιοῦτος, οἷος μὴ ἥδεσθαι παρὰ τὸν
λόγον. ὁ δ' οἷος, ἥδεσθαι, ἀλλὰ μὴ ἄγεσθαι. ὅμοιοι δὲ καὶ ὁ ἀ- 3
κρατὴς καὶ ὁ ἀκόλαστος. ἕτεροι μὲν ὄντες, ἀμφότεροι δὲ τὰ
σωματικὰ ἡδέα διώκουσιν. ἀλλ' ὁ μέν, καὶ οἰόμενος δεῖν, ὁ
δ', οὐκ οἰόμενος. Οὐδ' ἅμα φρόνιμον καὶ ἀκρατῆ ἐνδέ-
χεται εἶναι τὸν αὐτόν, ἅμα γὰρ φρόνιμος καὶ σπουδαῖος τὸ ἦ-
θος δέδεικται ὤν. ἔτι οὐ τῷ εἰδέναι μόνον φρόνιμος, ἀλλὰ καὶ
τῷ πρακτικός. ὁ δ' ἀκρατής, οὐ πρακτικός. τὸν δὲ δεινὸν οὐ-
δὲν κωλύει ἀκρατῆ εἶναι. διὸ καὶ δοκοῦσιν ἐνίοτε φρόνιμοι
εἶναί τινες, ἀκρατεῖς δέ, διὰ τὸ τὴν δεινότητα διαφέρειν τῆς 4

φρονήσεως τὸν εἰρημένον τρόπον, ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις. καὶ
κατὰ μὲν τὸν λόγον ἐγγὺς εἶναι, διαφέρειν δὲ κατὰ τὴν
προαίρεσιν. οὐδὲ δὴ ὡς ὁ εἰδὼς καὶ θεωρῶν, ἀλλ' ὡς ὁ καθεύ-
δων ἢ οἰνωμένος. καὶ ἑκὼν μέν. τρόπον γάρ τινα εἰδὼς καὶ ὃ
ποιεῖ καὶ οὗ ἕνεκα, πονηρὸς δ', οὔ, ἡ γὰρ προαίρεσις, ἐπιει-
κής. ὥσθ' ἡμιπόνηρος καὶ οὐκ ἄδικος, οὐ γὰρ ἐπίβουλος. ὁ
μὲν γὰρ αὐτῶν, οὐκ ἐμμενετικὸς, οἷς ἂν βουλεύσηται. ὁ δὲ
1 μελαγχολικὸς, οὐδὲ βουλευτικὸς ὅλως. καὶ ἔοικε δὴ ὁ ἀ-
κρατὴς πόλει, ἣ ψηφίζεται μὲν ἅπαντα τὰ δέοντα, καὶ νό-
μους ἔχει σπουδαίους, χρῆται δ' οὐδενὶ, ὥσπερ Ἀναξανδρί-
» δης ἔσκωψεν. Ἡ πόλις ἐβούλεθ', ᾗ νόμων οὐδὲν μέλει. ὁ
δὲ πονηρὸς, χρωμένῃ μὲν τοῖς νόμοις, πονηροῖς δὲ, χρωμένῃ.
ἔστι δ' ἀκρασία καὶ ἐγκράτεια περὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς τῶν
πολλῶν ἕξεως. ὁ μὲν γὰρ ἐμμένει, μᾶλλον, ὁ δ' ἧττον, τῆς τῶν
πλείστων δυνάμεως. εὐιατοτέρα δὲ τῶν ἀκρασιῶν ἣν οἱ με-
2 λαγχολικοὶ ἀκρατεύονται. τῶν βουλευσαμένων μὲν, μὴ ἐμ-
μενόντων δὲ, καὶ οἱ δι' ἐθισμοῦ ἀκρατεῖς, τῶν φυσικῶν, ῥᾷον
γὰρ ἔθος μετακινῆσαι φύσεως, διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὸ ἔθος χα-
» λεπὸν, ὅτι τῇ φύσει ἔοικεν. ὥσπερ καὶ Εὔηνος λέγει. Φημὶ
» πολυχρόνιον μελέτην ἔμεναι φίλε. καὶ δὴ ταύτην ἀνθρώ-
» ποισι τελευτῶσαν φύσιν εἶναι. τί μὲν οὖν ἐστὶν ἐγκράτεια καὶ
τί ἀκρασία καὶ καρτερία καὶ μαλακία, καὶ πῶς ἔχουσιν αἱ
ἕξεις αὗται πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται. Περὶ δὲ ἡδονῆς καὶ
3 λύπης θεωρῆσαι τοῦ τὴν πολιτικὴν φιλοσοφοῦντος. οὗτος
» γὰρ τοῦ τέλους ἀρχιτέκτων, πρὸς ὃ βλέποντες, ἕκαστον, τὸ
» μὲν, κακὸν, τὸ δ' ἀγαθὸν ἁπλῶς λέγομεν, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἀ-
ναγκαίων ἐπισκέψασθαι περὶ αὐτῶν. τήν τε γὰρ ἀρετὴν
καὶ τὴν κακίαν τὴν ἠθικὴν, περὶ λύπας καὶ ἡδονὰς, ἔθε-
μεν. καὶ τὴν εὐδαιμονίαν οἱ πλεῖστοι μεθ' ἡδονῆς εἶναί φασι,
διὸ καὶ τὸν μακάριον ὠνομάκασιν ἀπὸ τοῦ χαίρειν. τοῖς μὲν
οὖν δοκεῖ, οὐδεμία ἡδονὴ εἶναι ἀγαθὸν, οὔτε καθ' αὑτὸ, οὔ-
4 τε κατὰ συμβεβηκὸς, οὐ γὰρ εἶναι τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν καὶ ἡδο-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

νήν. τοῖς δ' ἐνίας μὲν εἶναι. αἱ δὲ πολλαὶ, φαῦλαι. ἔτι δὲ τού-
των τρίτον, εἰ καὶ πᾶσαι ἀγαθὸν, ὅμως μὴ ἐνδέχεσθαι εἶναι τὸ
ἄριστον ἡδονήν, ὅλως μὲν οὖν οὐκ ἀγαθὸν, ὅτι πᾶσα ἡδονὴ
γένεσίς ἐστιν εἰς φύσιν αἰσθητὴ, οὐδεμία δὲ γένεσις συγγενὴς
τοῖς τέλεσιν. οἷον οὐδεμία οἰκοδόμησις οἰκία. ἔτι ὁ σώφρων
φεύγει τὰς ἡδονάς. ἔτι ὁ φρόνιμος τὸ ἄλυπον διώκει, οὐ τὸ ἡ-
δύ. ἔτι ἐμπόδιον τῷ φρονεῖν, αἱ ἡδοναί. καὶ ὅσῳ μᾶλλον χαί-
ρει, μᾶλλον. οἷον τὴν τῶν ἀφροδισίων, οὐδένα γὰρ ἂν δύνα- 1
σθαι νοῆσαί τι ἐν αὐτῇ. ἔτι τέχνη οὐδεμία ἡδονῆς. καίτοι πᾶν
ἀγαθὸν, τέχνης ἔργον, ἔτι τὰ παιδία καὶ τὰ θηρία διώκει
τὰς ἡδονάς. τοῦ δὲ μὴ πάσας σπουδαίας, ὅτι εἰσὶ καὶ αἰ-
σχραὶ καὶ ὀνειδιζόμεναι, καὶ ὅτι βλαβεραί, νοσώδη γὰρ ἔ-
νια τῶν ἡδέων. ὅτι δ' οὐκ ἄριστον ἡ ἡδονὴ, ὅτι οὐ τέλος, ἀλλὰ
γένεσις. τὰ μὲν οὖν λεγόμενα σχεδὸν ταῦτ' ἐστίν.

Ὅτι δ' οὐ συμβαίνει διὰ ταῦτα μὴ εἶναι ἀγαθὸν, μηδὲ τὸ ἄρι-
στον, ἐκ τῶν δὲ δῆλον. πρῶτον μὲν, ἐπεὶ τὸ ἀγαθὸν διχῶς. τὸ 2
μὲν γὰρ, ἁπλῶς, τὸ δὲ, τινί. καὶ αἱ φύσεις καὶ αἱ ἕξεις ἀκο-
λουθήσουσιν. ὥστε καὶ αἱ κινήσεις καὶ αἱ γενέσεις ἀκολου-
θήσουσι. καὶ αἱ φαῦλαι δοκοῦσαι, ἁπλῶς φαῦλαι, τινὶ δ',
οὔ. ἀλλ' αἱρεταὶ τῷδε. ἔνιαι δὲ, οὐδὲ τῷδε, ἀλλὰ ποτὲ καὶ ὀ-
λίγον χρόνον. αἱρεταὶ δ', οὔ. αἱ δὲ, οὐδ' ἡδοναί, ἀλλὰ φαίνον-
ται, ὅσαι μετὰ λύπης καὶ ἰατρείας ἕνεκεν. οἷον αἱ τῶν καμνόν-
των. ἔτι ἐπεὶ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ, μὲν, ἐνέργεια, τὸ δ', ἕξις. κατὰ
συμβεβηκὸς, αἱ καθιστᾶσαι εἰς τὴν φυσικὴν ἕξιν, ἡδεῖαί εἰσιν. 3
ἔστι δ' ἡ ἐνέργεια ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ὑπολοίπου ἕξεως
καὶ φύσεως. ἐπεὶ καὶ ἄνευ λύπης καὶ ἐπιθυμίας εἰσὶν ἡ-
δοναί. οἷον αἱ τοῦ θεωρεῖν ἐνέργειαι, τῆς φύσεως οὐκ ἐν-
δεούσης. σημεῖον δ' ὅτι οὐ τῷ αὐτῷ ἡδεῖ χαίρουσιν, ἀνα-
πληρουμένης τε τῆς φύσεως καὶ καθεστηκυίας, ἀλλὰ κα-
θεστηκυίας μὲν, τοῖς ἁπλῶς ἡδέσιν. ἀναπληρουμένης δὲ,
καὶ τοῖς ἐναντίοις. καὶ γὰρ ὀξέσι καὶ πικροῖς χαίρουσιν. ὧν
οὐδὲν οὔτε φύσει ἡδὺ, οὔθ' ἁπλῶς ἡδύ. ὥστε οὐδ' αἱ ἡδο- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ναί. ὡς γὰρ τὰ ἡδέα πρὸς ἄλληλα συνέστηκεν, οὕτω καὶ αἱ
ἡδοναὶ αἱ ἀπὸ τούτων. ἔτι οὐκ ἀνάγκη ἕτερόν τι εἶναι βέλ-
τιον τῆς ἡδονῆς, ὥσπερ τινές φασι τὸ τέλος τῆς γενέσεως. οὐ
γὰρ γενέσεις εἰσὶν, οὐ δὲ μετὰ γενέσεως πᾶσαι, ἀλλ' ἐνέρ-
γειαι καὶ τέλος, οὐ δὲ γινομένων συμβαίνουσιν, ἀλλὰ χρω-
μένων. καὶ τέλος οὐ πασῶν ἕτερόν τι, ἀλλὰ τῶν εἰς τὴν τε-
λείωσιν ἀγομένων τῆς φύσεως. διὸ καὶ οὐ καλῶς ἔ-
1 χει τὸ αἰσθητὴν γένεσιν φάναι εἶναι τὴν ἡδονὴν, ἀλλὰ μᾶλ-
λον λεκτέον ἐνέργειαν τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως. ἀντὶ δὲ τοῦ,
αἰσθητὴν, ἀνεμπόδιστον. δοκεῖ δὲ γένεσίς τις εἶναι, ὅτι κυ-
ρίως ἀγαθόν. τὴν γὰρ ἐνέργειαν, γένεσιν οἴονται εἶναι. ἔ-
στι δ' ἕτερον. τὸ δ' εἶναι φαύλας, ὅτι νοσώδη ἔνια ἡδέα, τὸ
αὐτὸ καὶ ὅτι ὑγιεινὰ, ἔνια φαῦλα πρὸς χρηματισμόν. ταύ-
τῃ οὖν φαῦλα ἄμφω, ἀλλ' οὐ φαῦλα κατά γε τοῦτο. ἐπεὶ
καὶ τὸ θεωρεῖν ποτὲ βλάπτει πρὸς ὑγίειαν, ἐμποδίζει δὲ οὔ-
2 τε φρονήσει, οὔθ' ἕξει οὐδεμιᾷ ἡ ἀφ' ἑκάστης ἡδονὴ, ἀλ-
λὰ αἱ ἀλλότριαι. ἐπεὶ αἱ ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν καὶ μανθά-
νειν, μᾶλλον ποιήσουσι θεωρεῖν καὶ μανθάνειν. τὸ δὲ τέ-
χνης μὴ εἶναι ἔργον μηδεμίαν ἡδονὴν, εὐλόγως συμβέβη-
κεν, οὔτε γὰρ ἄλλης ἐνεργείας οὐδεμιᾶς τέχνη ἐστὶν, ἀλ-
λὰ τῆς δυνάμεως. καί τοι καὶ ἡ μυρεψικὴ τέχνη, καὶ ἡ ὀ-
ψοποιητικὴ δοκεῖ ἡδονῆς εἶναι. τὸ δὲ, τὸν σώφρονα φεύ-
γειν, καὶ τὸν φρόνιμον διώκειν τὸν ἄλυπον βίον, καὶ τὸ τὰ
3 παιδία καὶ τὰ θηρία διώκειν, τῷ αὐτῷ λύεται πάντα. ἐ-
πεὶ γὰρ εἴρηται, πῶς ἀγαθαὶ ἁπλῶς, καὶ πῶς οὐκ ἀ-
γαθαὶ πᾶσαι αἱ ἡδοναὶ, τὰς τοιαύτας τὰ παιδία, καὶ τὰ
θηρία διώκει, καὶ τὴν τούτων ἀλυπίαν ὁ φρόνιμος, τὰς
μετ' ἐπιθυμίας καὶ λύπης καὶ τὰς σωματικὰς, τοιαῦ-
ται γὰρ αὗται. καὶ τὰς τούτων ὑπερβολὰς, καθ' ἃς ὁ ἀ-
κόλαστος, ἀκόλαστος. διὸ ὁ σώφρων φεύγει ταύτας. ἐ-
πεί εἰσιν ἡδοναὶ καὶ σώφρονος. Ἀλλὰ μὴν
4 ὅτι καὶ ἡ λύπη κακὸν, ὁμολογεῖται καὶ φευκτὸν, ἡ μὲν γὰρ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἁπλῶς κακόν. ἡ δὲ, τῷ πῆ, ἐμποδιστική. τῷ δὲ φευκτῷ τὸ ἐ-
ναντίον, ἡ φευκτόν τι καὶ κακὸν, ἀγαθόν. ἀνάγκη οὖν τὴν ἡ-
δονὴν ἀγαθόν τι εἶναι. ὡς γὰρ Σπεύσιππος ἔλυεν, οὐ συμ-
βαίνει ἡ λύσις. ὥσπερ τὸ μεῖζον τῷ ἐλάττονι, καὶ τὸ ἴσῳ, ἐ-
ναντίον, οὐ γὰρ ἂν φαίη ὅπερ κακόν τι εἶναι τὴν ἡδονήν. ἄ-
ριστον δ᾽ οὐδὲν κωλύει ἡδονήν τινα εἶναι, εἰ ἔνιαι φαῦλαι ἡδο-
ναὶ, ὥσπερ καὶ ἐπιστήμην τινὰ, ἐνίων φαύλων οὐσῶν, ἴσως
δὲ καὶ ἀναγκαῖον εἴπερ ἑκάστης ἕξεώς εἰσιν ἐνέργειαι ἀνεμ- 1
πόδιστοι, εἴθ᾽ ἡ πασῶν ἐνέργειά ἐστιν, εὐδαιμονία, εἴτε ἡ τινὸς
αὐτῶν, ἂν ᾖ ἀνεμπόδιστος, αἱρετωτάτην εἶναι. τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ἡ-
δονή, ὥστε εἴη ἄν τις ἡδονὴ τὸ ἄριστον, τῶν πολλῶν ἡδονῶν φαύ-
» λων οὐσῶν, εἰ ἔτυχεν ἁπλῶς. καὶ διὰ τοῦτο πάντες τὸν εὐ-
» δαίμονα ἡδὺν οἴονται βίον εἶναι. καὶ ἐμπλέκουσι τὴν ἡδονὴν
» εἰς τὴν εὐδαιμονίαν εὐλόγως, οὐδεμία γὰρ ἐνέργεια τέλειος,
» ἐμποδιζομένη, ἡ δ᾽ εὐδαιμονία, τῶν τελείων. διὸ προσδεῖται
» ὁ εὐδαίμων τῶν ἐν σώματι ἀγαθῶν καὶ τῶν ἐκτὸς, καὶ τῆς 2
» τύχης, ὅπως μὴ ἐμποδίζηται ταῦτα. οἱ δὲ, τὸν τροχιζόμενον
» καὶ τὸν δυστυχίαις μεγάλαις περιπίπτοντα, εὐδαίμονα
φάσκοντες εἶναι, ἐὰν ᾖ ἀγαθὸς, ἢ ἑκόντες ἢ ἄκοντες, οὐδὲν
λέγουσι. διὰ δὲ τὸ προσδεῖσθαι τῆς τύχης, δοκεῖ τισι ταὐ-
τὸν εἶναι ἡ εὐτυχία τῇ εὐδαιμονίᾳ, οὐκ οὖσα. ἐπεὶ καὶ αὐτὴ
ὑπερβάλλουσα, ἐμπόδιός ἐστι. καὶ ἴσως οὐκέτι εὐτυχίαν
καλεῖν δίκαιον, πρὸς γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν ὁ ὅρος αὐτῆς. καὶ
τὸ διώκειν δὲ ἅπαντα καὶ θηρία καὶ ἀνθρώπους τὴν ἡδονὴν, 3
σημεῖόν τι τοῦ εἶναί πως ἄριστον αὐτήν.

φήμη δ᾽ οὔ τί γε πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα λαοὶ
πολλοὶ φημίζωσιν. ἀλλ᾽ ἐπεὶ οὐχ ἡ αὐτὴ οὔτε φύσις, οὔθ᾽ ἕ-
ξις ἡ ἀρίστη, οὔτ᾽ ἔστιν, οὔτε δοκεῖ, οὐ δ᾽ ἡδονὴν διώκουσι τὴν
αὐτὴν πάντες. ἡδονὴν μέντοι πάντες. ἴσως δὲ καὶ διώκου-
σιν, οὐχ ἣν οἴονται, οὐδ᾽ ἣν ἂν φαῖεν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν,
πάντα γὰρ φύσει ἔχει τι θεῖον, ἀλλ᾽ εἰλήφασί γε τὴν τοῦ ὀνό-
ματος κληρονομίαν, αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ, διὰ τὸ πλειστάκις 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὸ παραβάλλειν εἰς αὐτὰς, καὶ πάντας μετέχειν αὐτῶν. διὰ
τὸ μόνας οὕτω γνωρίμους εἶναι, ταύτας μόνας οἴονται εἶν.
φανερὸν δὲ, καὶ ὅτι εἰ μὴ ἡδονὴ ἀγαθὸν καὶ ἡ ἐνέργεια οὐκ ἔ-
σται ζῆν ἡδέως τὸν εὐδαίμονα. τίνος γὰρ ἕνεκα δέοι ἂν αὐ-
τῆς, εἴπερ μὴ ἀγαθὸν, ἀλλὰ καὶ λυπηρῶς ἐνδέχεται ζῆν.
οὔτε κακὸν γὰρ, οὔτ᾽ ἀγαθὸν ἡ λύπη, εἴπερ μηδ᾽ ἡδονή. ὥσ-
τε διατί ἂν φεύγοι. οὐ δὲ δὴ ἡδίων ὁ βίος ὁ τοῦ σπουδαίου, εἰ
1 μὴ καὶ αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ. Περὶ δὲ δὴ τῆς σωμα-
τικῶν ἡδονῶν ἐπισκεπτέον τοῖς λέγουσιν, ὅτι ἔνιαί γε ἡδοναὶ
αἱρεταὶ σφόδρα. οἷον αἱ καλαὶ, ἀλλ᾽ οὐχ αἱ σωματικαὶ, καὶ
περὶ ἃς ὁ ἀκόλαστος. διὰ τί οὖν αἱ ἐναντίαι λῦπαι, μοχθη-
ραὶ, κακῷ γὰρ ἀγαθὸν ἐναντίον, ἢ οὕτως ἀγαθαὶ αἱ ἀναγ-
καῖαι, ὅτι καὶ τὸ μὴ κακὸν, ἀγαθόν ἐστιν, ἢ μέχρι του ἀγαθαὶ,
τῶν μὲν γὰρ ἕξεων καὶ κινήσεων ὅσων μὴ ἔστι τοῦ βελτίονος ὑ-
περβολὴ, οὐ δὲ τῆς ἡδονῆς. ὅσων δ᾽ ἔστι, καὶ τῆς ἡδονῆς ἐστι. τῶν
2 δὲ σωματικῶν ἀγαθῶν ἐστιν ὑπερβολή. καὶ ὁ φαῦλος τῷ
διώκειν τὴν ὑπερβολήν ἐστιν, ἀλλ᾽ οὐ τὰς ἀναγκαίας. πάν-
τες γὰρ χαίρουσί πως καὶ ὄψοις καὶ οἴνοις καὶ ἀφροδισίοις,
ἀλλ᾽ οὐχ ὡς δεῖ. ἐναντίως δὲ ἐπὶ τῆς λύπης, οὐ γὰρ τὴν
ὑπερβολὴν φεύγει, ἀλλ᾽ ὅλως. οὐ γάρ ἐστι τῇ ὑπερβολῇ
» λύπη ἐναντία, ἀλλ᾽ ἢ τῷ διώκοντι τὴν ὑπερβολήν. ἐπεὶ δ᾽
» οὐ μόνον δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ αἴτιον τοῦ ψεύ-
δους, τοῦτο γὰρ συμβάλλεται πρὸς τὴν πίστιν. ὅταν γὰρ εὔ-
3 λογον φανῇ, τὸ διὰ τί φαίνεται ἀληθὲς, οὐκ ὂν ἀληθὲς, πι-
στεύειν ποιεῖ τῷ ἀληθεῖ μᾶλλον, ὥστε λεκτέον, διατί φαίνον-
ται αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ αἱρετώτεραι. πρῶτον μὲν οὖν δὴ
ὅτι ἐκκρούει τὴν λύπην. καὶ διὰ τὰς ὑπερβολὰς τῆς λύ-
πης, ὡς οὔσης ἰατρείας, τὴν ἡδονὴν διώκουσι τὴν ὑπερβάλ-
λουσαν, καὶ ὅλως τὴν σωματικήν. σφοδραὶ δὲ γίνονται αἱ
ἰατρεῖαι. διὸ καὶ διώκονται διὰ τὸ παρὰ τὸ ἐναντίον φαίνε-
σθαι. καὶ οὐ σπουδαῖον δὴ δοκεῖ ἡ ἡδονὴ διὰ δύο ταῦτα, ὥσπερ
4 εἴρηται. ὅτι αἱ μὲν, φαύλης φύσεώς εἰσι πράξεις, ἢ ἐκ γενε-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τῆς, ὥσπερ θηρίου, ἢ δι' ἔθος, οἷον αἱ τῶν φαύλων ἀνθρώ-
πων. αἱ δ' ἰατρεῖαι ὅτι ἐνδεοῦς, καὶ ἔχειν βέλτιον ἢ γίνεσθαι.
αἱ δὲ, συμβαίνουσι τελειουμένων. κατὰ συμβεβηκὸς οὖν
σπουδαῖαι. ἔτι διώκονται διὰ τὸ σφοδραὶ εἶναι, ὑπὸ τῶν
ἄλλαις μὴ δυναμένων χαίρειν. αὐτοὶ γοῦν αὑτοῖς δίψας
τινὰς παρασκευάζουσιν. ὅταν μὲν οὖν ἀβλαβεῖς, ἀνεπιτίμη-
τον. ὅταν δὲ βλαβεράς, φαῦλον, οὔτε γὰρ ἔχουσιν ἕτε-
» ρα, ἐφ' οἷς χαίρουσι. τό, τε μηδέτερον, πολλοῖς λυπηρόν, 1
» διὰ τὴν φύσιν, ἀεὶ γὰρ πονεῖ τὸ ζῶον, οἷσπερ καὶ οἱ φυσι-
κοὶ λόγοι μαρτυροῦσι, τὸ ὁρᾶν, τὸ ἀκούειν, φάσκοντες
εἶναι λυπηρόν, ἀλλ' ἤδη συνήθεις ἐσμὲν ὥς φασιν. ὁμοίως
δ' ἐν μὲν τῇ νεότητι διὰ τὴν αὔξησιν, ὥσπερ οἱ οἰνωμένοι διά-
κεινται, καὶ ἡδὺ ἡ νεότης, ὁ δὲ μελαγχολικοὶ τὴν φύσιν,
» ἀεὶ δέονται ἰατρείας. καὶ γὰρ τὸ σῶμα δακνόμενον διατελεῖ
» διὰ τὴν κρᾶσιν, καὶ ἀεὶ ἐν ὀρέξει σφοδρᾷ εἰσιν. ἐξελαύνει δὲ
ἡδονὴ λύπην, ἥ τε ἐναντία καὶ ἡ τυχοῦσα, ἐὰν ᾖ ἰσχυρά. καὶ 2
διὰ ταῦτα ἀκόλαστοι καὶ φαῦλοι γίνονται, αἱ δ' ἄνευ λύπης,
οὐκ ἔχουσιν ὑπερβολήν. αὗται δὲ αἱ τῶν φύσει ἡδέων καὶ
μὴ κατὰ συμβεβηκός. λέγω δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἡδέα τὰ ἰα-
τρεύοντα. ὅτι γὰρ συμβαίνει ἰατρεύεσθαι τοῦ ὑπομένοντος ὑ-
γιοῦς πράττοντός τι, διὰ τοῦτο ἡδὺ δοκεῖ εἶναι. φύσει δ' ἡ-
δέα, ἃ ποιεῖ πρᾶξιν τῆς τοιᾶσδε φύσεως. οὐκ ἀεὶ δ' οὐθὲν ἡ-
δὺ τὸ αὐτό, διὰ τὸ μὴ ἁπλῆν εἶναι ἡμῶν τὴν φύσιν, ἀλλ' ἐ-
νεῖναί τι καὶ ἕτερον καθὸ φθαρτά. ὥστε ἄν τι θάτερον 3
πράττῃ, τοῦτο τῇ ἑτέρᾳ φύσει παρὰ φύσιν. ὅταν δ' ἰσάζῃ, οὔ-
τε λυπηρὸν δοκεῖ, οὔθ' ἡδὺ τὸ πραττόμενον. ἐπεὶ εἴ του ἡ φύ-
σις ἁπλῆ εἴη, ἀεὶ ἡ αὐτὴ πρᾶξις ἡδίστη ἔσται. διὸ ὁ θεὸς ἀεὶ
μίαν καὶ ἁπλῆν χαίρει ἡδονήν, οὐ γὰρ μόνον κινήσεώς ἐστιν
ἐνέργεια, ἀλλὰ καὶ ἀκινησίας. καὶ ἡδονὴ μᾶλλον ἐν ἠρεμίᾳ
» ἐστὶν, ἢ ἐν κινήσει. μεταβολὴ δὲ πάντων γλυκύτατον κατὰ
» τὸν ποιητὴν, διὰ πονηρίαν τινά, ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος εὐμε-
τάβολος, ὁ πονηρὸς, καὶ ἡ φύσις ἡ δεομένη μεταβολῆς, οὐ 4

γὰρ ἁπλῆ, οὐδ᾽ ἐπιεικής. Περὶ μὲν οὖν ἐγκρατείας καὶ ἀκρασίας καὶ περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης, εἴρηται. καὶ τί ἕκαστον. καὶ πῶς τὰ μὲν, ἀγαθὰ αὐτῶν ἐστι, τὰ δὲ, κακά. λοιπὸν δὲ καὶ περὶ φιλίας ἐροῦμεν.

I ΤΈΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Η΄.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟ-ΜΑΧΕΊΩΝ, ΤΟ' Θ'.

ΜΕΤᾺ δὲ ταῦτα περὶ φιλίας ἕποιτ-
ἂν διελθεῖν, ἔστι γὰρ ἀρετή τις, ἢ μετ'-
ἀρετῆς. ἔτι δ' ἀναγκαιότατον εἰς τὸν
βίον, ἄνευ γὰρ φίλων, οὐδεὶς ἂν ἕλοι- 1
το ζῆν, ἔχων τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ πάντα.
καὶ γὰρ πλουτοῦσι, καὶ ἀρχὰς καὶ δυ-
ναστείας κεκτημένοις, δοκεῖ μάλιστα
φίλων εἶναι χρεία. τί γὰρ ὄφελος τῆς τοιαύτης εὐετηρίας,
ἀφαιρεθείσης εὐεργεσίας. ἣ γίγνεται μάλιστα καὶ ἐπαινετω-
τάτη πρὸς φίλους, ἢ πῶς ἂν τηρηθείη καὶ σῴζοιτο ἄνευ φί-
λων, ὅσῳ γὰρ πλείων, τοσούτῳ ἐπισφαλεστέρα, ἐν πενίᾳ τε
καὶ ταῖς λοιπαῖς δυστυχίαις μόνην οἴονται καταφυγὴν εἶναι 2
τοὺς φίλους. καὶ νέοις δὲ πρὸς τὸ ἀναμάρτητον, καὶ πρεσβυ-
τέροις πρὸς θεραπείαν. καὶ τὸ ἐλλεῖπον τῆς πράξεως δι' ἀ-
σθένειαν βοηθεῖ. τοῖς τ' ἐν ἀκμῇ, πρὸς τὰς καλὰς πράξεις, σύν
» τε δύ' ἐρχομένω. καὶ γὰρ νοῆσαι καὶ πρᾶξαι δυνατώτεροι.
φύσει τ' ἐνυπάρχειν ἔοικε πρὸς τὸ γεγεννημένον τῷ γεννήσαν-
τι, καὶ οὐ μόνον ἐν ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ἐν ὀρνέοις, καὶ ἐν τοῖς
πλείστοις τῶν ζώων καὶ τοῖς ὁμοεθνέσι πρὸς ἄλληλα, καὶ μά-
λιστα τοῖς ἀνθρώποις. ὅθεν τοὺς φιλανθρώπους ἐπαινοῦμεν. ἴ- 5
δοι δ' ἄν τις καὶ ἐν ταῖς πλάναις, ὡς οἰκεῖον ἅπας ἄνθρωπος
» ἀνθρώπῳ καὶ φίλον. ἔοικε δὲ καὶ τὰς πόλεις συνέχειν ἡ φι-
» λία. καὶ οἱ νομοθέται μᾶλλον περὶ αὐτὴν σπουδάζειν, ἢ τὴν
» δικαιοσύνην, ἡ γὰρ ὁμόνοια, ὅμοιόν τι τῇ φιλίᾳ ἔοικεν εἶναι.
ταύτης δὲ μάλιστα ἐφίενται. καὶ τὴν στάσιν, ἔχθραν οὖσαν, μά-
λιστα ἐξελαύνουσι. καὶ φίλων μὲν ὄντων, οὐδὲν δεῖ δικαιο-
σύνης, δίκαιοι δὲ ὄντες, προσδέονται φιλίας. καὶ τῶν δικαίων
τὸ μάλιστα φιλικὸν εἶναι δοκεῖ. οὐ μόνον δὲ ἀναγκαῖόν ἐστιν, 4
ἀλλὰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἀλλὰ καὶ καλόν, τοὺς γὰρ φιλοφίλους ἐπαινοῦμεν. ἥ τε πολυ-
φιλία δοκεῖ τῶν καλῶν ἕν τι εἶναι. ἔτι καὶ ἔνιοι τοὺς αὐτοὺς ἄν-
δρας οἴονται ἀγαθοὺς εἶναι καὶ φίλους. διαμφισβητεῖται
δὲ περὶ αὐτῆς οὐκ ὀλίγα. οἱ μὲν γὰρ, ὁμοιότητά τινα τιθέα-
» σιν αὐτὴν, καὶ τοὺς ὁμοίους, φίλους. ὅθεν τὸν ὅμοιόν φασιν
» ὡς τὸν ὅμοιον, καὶ κολοιὸν ποτὶ κολοιὸν, καὶ ὅσα τοιαῦτα.
οἱ δ' ἐξ ἐναντίας, κεραμεῖς πάντας τοὺς τοιούτους ἀλλήλοις
1 φασὶν εἶναι. καὶ περὶ αὐτῶν τούτων, ἀνώτερον ἐπιζητοῦσι
» καὶ φυσικώτερον. Εὐριπίδης μὲν φάσκων. Ἐρᾶν μὲν ὄμ-
» βρου γαῖαν ξηρανθεῖσαν. Ἐρᾶν δὲ σεμνὸν οὐρανὸν πληρού-
» μενον. Ὄμβρου, πεσεῖν εἰς γαῖαν. καὶ Ἡράκλειτος τὸ ἀν-
τίξουν συμφέρον. καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων καλλίστην ἁρμο-
νίαν. καὶ πάντα κατ' ἔριν γίνεσθαι. ἐξ ἐναντίας δὲ τούτοις,
ἄλλοι τε καὶ Ἐμπεδοκλῆς, τὸ γὰρ ὅμοιον τοῦ ὁμοίου ἐφίεσθαι.

Τὰ μὲν οὖν φυσικὰ τῶν ἀπορημάτων, παρείσθω, οὐ γὰρ
2 οἰκεῖα τῆς παρούσης σκέψεως. ὅσα δ' ἐστὶν ἀνθρωπικὰ καὶ ἀ-
νήκει εἰς τὰ ἤθη καὶ τὰ πάθη, ταῦτ' ἐπισκεψώμεθα. οἷον πό-
τερον ἐν πᾶσι γίνεται ἡ φιλία, ἢ οὐχ οἷόν τε μοχθηροὺς ὄν-
τας, φίλους εἶναι. καὶ πότερον ἓν εἶδος τῆς φιλίας ἐστὶν, ἢ
πλείω. οἱ μὲν γὰρ ἓν οἰόμενοι, ὅτι ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ
τὸ ἧττον, οὐχ ἱκανῷ πεπιστεύκασι σημείῳ. δέχεται γὰρ τὸ
μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον, καὶ τὰ ἕτερα τῷ εἴδει. εἴρηται δ' ὑπὲρ
αὐτῶν ἔμπροσθεν. Τάχα δ' ἂν γένοιτο φανερὸν περὶ
3 αὐτῶν γνωρισθέντος τοῦ φιλητοῦ, δοκεῖ γὰρ οὐ πᾶν φιλεῖσθαι,
ἀλλὰ τὸ φιλητόν. τοῦτο δ' εἶναι ἀγαθὸν, ἢ ἡδὺ, ἢ χρήσιμον.
δόξειε δ' ἂν χρήσιμον εἶναι δι' οὗ γίνεται ἀγαθόν τι ἢ ἡδονή. ὥσ-
τε φιλητὰ ἂν εἴη τἀγαθόν τε καὶ τὸ ἡδὺ, ὡς τέλη. πότερον
οὖν τἀγαθὸν φιλοῦσιν, ἢ τὸ αὑτοῖς ἀγαθὸν, διαφωνεῖ γὰρ
ἐνίοτε ταῦτα. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὸ ἡδὺ αὐτό. δοκεῖ δὲ καὶ
τὸ αὑτῷ ἀγαθὸν, φιλεῖν ἕκαστος. καὶ εἶναι ἁπλῶς μὲν τἀγα-
θὸν, φιλητόν. ἑκάστῳ δὲ, τὸ ἑκάστῳ. φιλεῖ δὲ ἕκαστος, οὐ τὸ ὂν
4 αὑτῷ ἀγαθὸν, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον. διοίσει δ' οὐθὲν, ἔσται γὰρ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὸ φιλητὸν φαινόμενον. τριῶν δ᾽ ὄντων δι᾽ ἃ φιλοῦσιν, ἐν μὲν
τῇ τῶν ἀψύχων φιλήσει, οὐ λέγεται φιλία. οὐ γάρ ἐστιν ἀντι-
φίλησις. οὐδὲ βούλησις ἐκείνων ἀγαθοῦ, γελοῖον γὰρ ἴσως τῷ
οἴνῳ βούλεσθαι τἀγαθά. ἀλλ᾽ εἴπερ, σώζεσθαι βούλεται αὐ-
τὸν, ἵνα αὐτὸς ἔχῃ. τῷ δὲ φίλῳ φασὶ δεῖν βούλεσθαι τἀγα-
θὰ, ἐκείνου ἕνεκα. τοὺς δὲ βουλομένους οὕτω τἀγαθὰ εὔ-
νους λέγουσιν, ἂν μὴ ταὐτὸ καὶ παρ᾽ ἐκείνου γίγνηται, εὔ-
νοιαν γὰρ ἐν ἀντιπεπονθόσι φιλίαν εἶναι, ἢ προσθετέον τὸ, μὴ 1
λανθάνουσαν, πολλοὶ γάρ εἰσιν εὖνοι οἷς οὐχ ἑωράκασιν, ὑ-
πολαμβάνουσι δὲ ἐπιεικεῖς εἶναι ἢ χρησίμους. τοῦτο δὲ ταυτὸ,
κἂν ἐκείνων τις πάθοι πρὸς τοῦτον. εὖνοι μὲν οὖν οὗτοι φαίνον-
ται ἀλλήλοις. φίλους δὲ πῶς ἄν τις εἴποι λανθάνοντας ὡς
ἔχουσιν ἑαυτοῖς. δεῖ ἄρα εὐνοεῖν ἀλλήλοις καὶ βούλεσθαι τἀ-
γαθὰ μὴ λανθάνοντας, δι᾽ ἕν τι τῶν εἰρημένων. Διαφέ-
ρει δὲ ταῦτα ἀλλήλων εἴδει. καὶ αἱ φιλήσεις ἄρα καὶ αἱ φι-
λίαι. τρία γάρ ἐστιν εἴδη τῆς φιλίας ἰσάριθμα τοῖς φιλητοῖς. 2
καθ᾽ ἕκαστον γάρ ἐστιν ἀντιφίλησις οὐ λανθάνουσα. οἱ δὲ φι-
λοῦντες ἀλλήλους, βούλονται τἀγαθὰ ἀλλήλοις ταύτῃ, ᾗ
φιλοῦσιν. οἱ μὲν οὖν διὰ τὸ χρήσιμον φιλοῦντες ἀλλήλους,
οὐ καθ᾽ αὑτοὺς φιλοῦσιν, ἀλλ᾽ ᾗ γίγνεταί τι αὐτοῖς παρ᾽ ἀλλή-
λων ἀγαθόν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δι᾽ ἡδονήν. οὐ γὰρ τῷ, ποιούς τι-
νας εἶναι, ἀγαπῶσι τοὺς εὐτραπέλους, ἀλλ᾽ ὅτι ἡδεῖς αὐτοῖς.
οἵτε δὴ διὰ τὸ χρήσιμον φιλοῦντες, διὰ τὸ αὑτοῖς ἀγαθὸν
στέργουσι. καὶ οἱ δι᾽ ἡδονὴν, διὰ τὸ αὑτοῖς ἡδύ. καὶ οὐχ ᾗ ὁ φι- 3
λούμενός ἐστιν, ἀλλ᾽ ᾗ ὁ χρήσιμος, ἢ ἡδύς. κατὰ συμβεβηκός
τε δὴ αἱ φιλίαι αὗταί εἰσιν, οὐ γὰρ ᾗ ἐστιν, ὅσπερ ἐστὶν ὁ φι-
λούμενος, ταύτῃ φιλεῖται, ἀλλ᾽ ᾗ πορίζουσιν, οἱ μὲν, ἀγα-
θόν τι, οἱ δ᾽, ἡδονήν. εὐδιάλυτοι δὴ αἱ τοιαῦταί εἰσι, μὴ δια-
μενόντων αὐτῶν ὁμοίων, ἐὰν γὰρ μηκέτι ἡδεῖς, ἢ χρήσιμοι ὦ-
σι, παύονται φιλοῦντες. τὸ δὲ χρήσιμον οὐ διαμένει, ἀλλὰ
ἄλλοτε ἄλλο γίγνεται. ἀπολυθέντος οὖν δι᾽ ὃ φίλοι ἦσαν,
διαλύεται καὶ ἡ φιλία ὡς οὔσης τῆς φιλίας πρὸς ἐκεῖνα. 4

μάλιστα δὲ ἐν τοῖς πρεσβύταις ἡ τοιαύτη φιλία δοκεῖ γίνε-
σθαι, οὐ γὰρ τὸ ἡδὺ οἱ τηλικοῦτοι διώκουσιν, ἀλλὰ τὸ ὠφέλι-
μον. καὶ τῶν ἐν ἀκμῇ καὶ νέων, ὅσοι τὸ συμφέρον διώκουσιν.
οὐ πάνυ δ' οἱ τοιοῦτοι, οὐδὲ συζῶσι μετ' ἀλλήλων, ἐνίοτε γὰρ
οὐδ' εἰσὶν ἡδεῖς, οὐδὲ δὴ προσδέονται τῆς τοιαύτης ὁμιλίας,
ἐὰν μὴ ὠφέλιμοι ὦσιν. ἐπὶ τοσοῦτον γάρ εἰσιν ἡδεῖς, ἐφ' ὅ-
σον ἐλπίδας ἔχουσιν ἀγαθοῦ. εἰς ταύτας δὲ καὶ τὴν ξενικὴν
1 τιθέασιν. ἡ δὲ τῶν νέων φιλία, δι' ἡδονὴν εἶναι δοκεῖ, κατὰ πά-
θος γὰρ οὗτοι ζῶσι καὶ μάλιστα διώκουσι τὸ ἡδὺ αὑτοῖς καὶ
τὸ παρόν. τῆς ἡλικίας δὲ μεταπιπτούσης, καὶ τὰ ἡδέα γί-
νεται ἕτερα. διὸ ταχέως γίνονται φίλοι καὶ παύονται, ἅ-
μα γὰρ ἡδέα ἡ φιλία μεταπίπτει. τῆς δὲ τοιαύτης ἡδονῆς,
ταχεῖα ἡ μεταβολή. καὶ ἐρωτικοὶ δὲ οἱ νέοι, κατὰ πάθος
γὰρ καὶ δι' ἡδονὴν τὸ πολὺ τῆς ἐρωτικῆς. διόπερ φιλοῦ-
σι, καὶ ταχέως παύονται πολλάκις τῆς αὐτῆς ἡμέρας με-
2 ταπίπτοντες. συνημερεύειν δὲ καὶ συζῆν οὗτοι βούλονται,
γίνεται γὰρ αὐτοῖς τὸ κατὰ φιλίαν οὕτως. τελεία δ' ἐστὶν ἡ
» τῶν ἀγαθῶν φιλία καὶ κατ' ἀρετὴν ὁμοίων, οὗτοι γὰρ τἀ-
» γαθὰ ὁμοίως ἀλλήλοις βούλονται, ᾗ ἀγαθοί. ἀγαθοὶ δ'-
» εἰσὶ καθ' αὑτούς, οἱ δὲ βουλόμενοι τἀγαθὰ τοῖς φίλοις, ἐ-
» κείνων ἕνεκα, μάλιστα φίλοι, δι' αὑτοὺς γὰρ οὕτως ἔχου-
σι, καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκός. διαμένει οὖν ἡ τούτων φι-
λία, ἕως ἂν ἀγαθοὶ ὦσιν. ἡ δ' ἀρετὴ μόνιμον. καὶ ἔστιν ἑκά-
3 τερος ἁπλῶς ἀγαθός, καὶ τῷ φίλῳ, οἱ γὰρ ἀγαθοί, καὶ
ἁπλῶς ἀγαθοί, καὶ ἀλλήλοις, ὠφέλιμοι. ὁμοίως δὲ καὶ
ἡδεῖς, οἱ ἀγαθοὶ γὰρ καὶ ἁπλῶς ἡδεῖς, καὶ ἀλλήλοις, ἑ-
κάστῳ γὰρ καθ' ἡδονήν εἰσιν αἱ οἰκεῖαι πράξεις καὶ αἱ τοιαῦ-
ται. τῶν ἀγαθῶν δέ, τοιαῦται ἢ ὅμοιαι. ἡ τοιαύτη δὲ φιλία,
μόνιμος εὐλόγως ἐστί, συνάπτει γὰρ ἐν αὐτῇ πάνθ', ὅσα δεῖ
τοῖς φίλοις ὑπάρχειν, πᾶσα φιλία δι' ἀγαθόν ἐστιν ἢ δι' ἡ-
δονήν, ἢ ἁπλῶς, ἢ τῷ φιλοῦντι, καὶ καθ' ὁμοιότητά τινα.
4 ταύτῃ δὲ πάντα ὑπάρχει τὰ εἰρημένα καθ' αὑτούς, ταύ-

τῇ γὰρ ὅμοια καὶ τὰ λοιπά. τό, τε ἁπλῶς ἀγαθὸν, καὶ ἡ-
δὺ ἁπλῶς ἐστὶ, μάλιστα δὴ ταῦτα φιλητά. καὶ τὸ φιλεῖν δὲ
καὶ ἡ φιλία ἐν τούτοις μάλιστα καὶ ἀρίστη. σπανίας δ' εἰκὸς
τὰς τοιαύτας εἶναι, ὀλίγοι γὰρ οἱ τοιοῦτοι. ἔτι δὲ προσδεῖται
καὶ συνηθείας. κατὰ τὴν παροιμίαν γὰρ οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλ-
λήλους, πρὶν τοὺς λεγομένους ἅλας συναναλῶσαι. οὐδ' ἀ-
ποδέξασθαι δὴ πρότερον, οὐδ' εἶναι φίλους, πρὶν ἑκάτε-
ρος ἑκατέρῳ φανῇ φιλητὸς καὶ πιστευθῇ. Οἱ δὲ τα- 1
χέως τὰ φιλικὰ πρὸς ἀλλήλους ποιοῦντες, βούλονται μὲν
φίλοι εἶναι, οὐκ εἰσὶ δὲ, εἰ μὴ καὶ φιλητοί. καὶ τοῦτ' ἴσασι.
βούλησις μὲν οὖν ταχεῖα γίνεται φιλίας. φιλία δ', οὔ. αὕ-
τη μὲν οὖν καὶ κατὰ τὸν χρόνον καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ, τε-
λεία ἐστί. καὶ κατὰ πάντα ταῦτα γίνεται, καὶ ὅμοια ἑκα-
τέρῳ παρ' ἑκατέρου. ὅπερ δεῖ τοῖς φίλοις ὑπάρχειν. Ἡ δὲ,
διὰ τὸ ἡδὺ, ὁμοίωμα ταύτης ἔχει, καὶ γὰρ οἱ ἀγαθοὶ, ἡδεῖς
ἀλλήλοις. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ διὰ τὸ χρήσιμον, καὶ γὰρ τοιοῦτοι 2
ἀλλήλοις οἱ ἀγαθοί. μάλιστα δὲ καὶ ἐν τούτοις αἱ φιλίαι δια
μένουσιν, ὅταν τὸ ἴσον γίγνηται παρ' ἀλλήλων, οἷον ἡδονή. καὶ
μὴ μόνον οὕτως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ, οἷον τοῖς εὐτραπέλοις
καὶ μὴ ὡς ἐραστῇ καὶ ἐρωμένῳ, οὐ γὰρ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἥδονται
οὗτοι, ἀλλ' ὁ μὲν, ὁρῶν ἐκεῖνον, ὁ δὲ, θεραπευόμενος ὑπὸ τοῦ
ἐραστοῦ. ληγούσης δὲ τῆς ὥρας, ἐνίοτε καὶ ἡ φιλία λήγει.
τῷ μὲν γὰρ, οὐκ ἔστιν ἡ ὄψις ἡδεῖα, τῷ δὲ, οὐ γίνεται ἡ θερα-
πεία. πολλοὶ δ' αὖ διαμένουσιν, ἐὰν ἐκ τῆς συνηθείας τὰ ἤ- 3
θη στέρξωσιν, ὁμοήθεις ὄντες. οἱ δὲ, μὴ τὸ ἡδὺ ἀντικαταλλατ
τόμενοι, ἀλλὰ τὸ χρήσιμον ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς, καὶ εἰσὶν ἧτ-
τον φίλοι, καὶ διαμένουσιν. οἱ δὲ, διὰ τὸ χρήσιμον ὄντες φί-
λοι, ἅμα τῷ συμφέροντι διαλύονται, οὐ γὰρ ἀλλήλων ἦσαν
φίλοι, ἀλλὰ τοῦ λυσιτελοῦς. δι' ἡδονὴν μὲν οὖν καὶ διὰ τὸ
χρήσιμον, καὶ φαύλους ἐνδέχεται φίλους ἀλλήλοις εἶναι,
καὶ ἐπιεικεῖς φαύλοις, καὶ μηδέτερον ὁποιωοῦν. δι' αὑτοὺς
δὲ δῆλον ὅτι μόνους τοὺς ἀγαθούς, οἱ γὰρ κακοὶ, οὐ χαίρουσιν 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἑαυτοῖς, εἰ μή τις ὠφέλεια γίγνοιτο. καὶ μόνη δὲ ἡ τῶν ἀγαθῶν
φιλία, ἀδιάβλητός ἐστιν, οὐ γὰρ ῥᾴδιον οὐδενὶ πιστεῦσαι περὶ
τοῦ ἐν πολλῷ χρόνῳ ὑπ' αὐτῶν δεδοκιμασμένου, καὶ τὸ πι-
στεύειν ἐν τούτοις, καὶ τὸ μηδέποτ' ἂν ἀδικῆσαι, καὶ ὅσα ἄλλα
ἐν τῇ ὡς ἀληθῶς φιλίᾳ ἀξιοῦται. ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις, οὐδὲν
κωλύει γίνεσθαι τὰ τοιαῦτα. ἐπεὶ γὰρ οἱ ἄνθρωποι λέγουσι φί-
λους καὶ τοὺς διὰ τὸ χρήσιμον, ὥσπερ αἱ πόλεις, δοκοῦσι γὰρ
1 αἱ συμμαχίαι ταῖς πόλεσι γίνεσθαι ἕνεκα τοῦ συμφέροντος.
καὶ τοὺς δι' ἡδονὴν ἀλλήλους στέργοντας, ὥσπερ οἱ παῖδες, ἴ-
σως μὲν δεῖ λέγειν καὶ ἡμᾶς φίλους τοὺς τοιούτους. εἴδη δὲ
τῆς φιλίας πλείω. καὶ πρώτων μὲν καὶ κυρίως τὴν τῶν ἀ-
γαθῶν, ᾗ ἀγαθοί. τὰς δὲ λοιπὰς, καθ' ὁμοιότητα. ᾗ γὰρ ἀγα-
θόν τι καὶ ὅμοιόν τι, ταύτῃ φίλοι. καὶ γὰρ τὸ ἡδὺ, ἀγαθόν
τι τοῖς φιληδέσιν. οὐ πάνυ δὲ αὗται συνάπτουσιν, οὐδὲ γί-
νονται οἱ αὐτοὶ φίλοι διὰ τὸ χρήσιμον καὶ ἡδύ, οὐ γάρ πάνυ
2 συνδυάζεται τὰ κατὰ συμβεβηκός. εἰς ταῦτα δὲ τὰ εἴδη τῆς
φιλίας νενεμημένης, οἱ μὲν, φαῦλοι ἔσονται φίλοι, δι' ἡ-
δονὴν ἢ τὸ χρήσιμον, ταύτῃ ὅμοιοι ὄντες, οἱ δ' ἀγαθοὶ, δι'
αὑτοὺς φίλοι. ᾗ γὰρ ἀγαθοί. οὗτοι μὲν οὖν ἁπλῶς φίλοι,
ἐκεῖνοι δὲ, κατὰ συμβεβηκὸς, καὶ τῷ ὁμοιοῦσθαι τούτοις.

Ὥσπερ δὲ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν, οἱ μὲν, καθ' ἕξιν, οἱ δὲ, κατ'-
ἐνέργειαν ἀγαθοὶ λέγονται, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς φιλίας, οἱ
μὲν γὰρ συζῶντες, χαίρουσιν ἀλλήλοις καὶ πορίζουσι τἀγα-
3 θά. οἱ δὲ καθεύδοντες, ἢ κεχωρισμένοι τοῖς τόποις, οὐκ ἐνερ-
γοῦσι μὲν, οὕτω δὲ ἔχουσιν, ὥστε ἐνεργεῖν φιλικῶς, οἱ γὰρ τό-
ποι οὐ διαλύουσι τὴν φιλίαν ἁπλῶς, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν.
» ἐὰν δὲ χρόνιος ἡ ἀπουσία γίνηται, καὶ τῆς φιλίας δοκεῖ λή-
» θην ποιεῖν. ὅθεν εἴρηται. πολλὰς δὴ φιλίας ἀπροσηγορία
διέλυσεν. οὐ φαίνονται δ' οὔθ' οἱ πρεσβῦται, οὔθ' οἱ στρυφνοὶ,
φιλικοὶ εἶναι, βραχὺ γὰρ ἐν αὐτοῖς τὸ τῆς ἡδονῆς. οὐδεὶς δὲ
δύναται συνημερεύειν τῷ λυπηρῷ, οὐδὲ τῷ μὴ ἡδεῖ. μάλι-
4 στα γὰρ ἡ φύσις φαίνεται τὸ μὲν λυπηρὸν φεύγειν, ἐφίεσθαι

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

δὲ τοῦ ἡδέος. οἱ δ᾽ ἀποδεχόμενοι ἀλλήλους, μὴ συζῶντες δὲ,
εὔνοις ἐοίκασι μᾶλλον ἢ φίλοις, οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐστὶ φί-
λων, ὡς τὸ συζῆν, ὠφελείας μὲν γὰρ οἱ ἐνδεεῖς ὀρέγονται,
συνημερεύειν δὲ καὶ οἱ μακάριοι. μονώταις μὲν γὰρ εἶναι
τούτοις ἥκιστα προσήκει, συνδιάγειν δὲ μετ᾽ ἀλλήλων οὐκ ἔ-
στι, μὴ ἡδεῖς ὄντας, μὴ δὲ χαίροντας τοῖς αὐτοῖς, ὅπερ ἡ ἑται-
ρικὴ δοκεῖ ἔχειν. μάλιστα μὲν οὖν ἐστι φιλία ἡ τῶν ἀγαθῶν,
καθάπερ πολλάκις εἴρηται, δοκεῖ γὰρ φιλητὸν μὲν καὶ αἱ- 1
ρετὸν τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν ἢ ἡδύ. ἑκάστῳ δὲ τὸ αὐτῷ τοιοῦ-
τον. ὁ δ᾽ ἀγαθὸς τῷ ἀγαθῷ δι᾽ ἄμφω ταῦτα. ἔοικε δ᾽ ἡ μὲν φί-
λησις, πάθει. ἡ δὲ φιλία, ἕξει. ἡ γὰρ φίλησις, οὐχ ἧτ-
τον πρὸς τὰ ἄψυχά ἐστιν, ἀντιφιλοῦσι δὲ, μετὰ προαιρέ-
σεως. ἡ δὲ προαίρεσις ἀφ᾽ ἕξεως. καὶ τἀγαθὰ βούλον-
ται τοῖς φιλουμένοις ἐκείνων ἕνεκα, οὐ κατὰ πάθος, ἀλ-
λὰ καθ᾽ ἕξιν. καὶ φιλοῦντες τὸν φίλον, τὸ αὐτοῖς ἀγα-
θὸν φιλοῦσιν, ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος γενόμενος, ἀγαθὸν 2
γίνεται, ᾧ φίλος. ἑκάτερος οὖν φιλεῖ τε τὸ αὐτῷ ἀγα-
θὸν, καὶ τὸ ἴσον ἀνταποδίδωσι τῇ βουλήσει καὶ τῷ ἡδεῖ. λέ-
γεται γὰρ φιλότης ἡ ἰσότης. μάλιστα δὴ τῇ τῶν ἀγαθῶν
ταῦτα ὑπάρχει. Ἐν δὲ τοῖς στρυφνοῖς καὶ
πρεσβυτικοῖς ἧττον γίνεται ἡ φιλία, ὅσῳ δυσκολώτεροί εἰ-
σι καὶ ἧττον ταῖς ὁμιλίαις χαίρουσι. ταῦτα γὰρ δοκεῖ μά-
λιστ᾽ εἶναι φιλικὰ, καὶ ποιητικὰ φιλίας. διὸ νέοι μὲν, γί-
νονται φίλοι ταχὺ, πρεσβῦται δ᾽ οὔ. οὐ γὰρ γίγνονται φίλοι 3
οἷς ἂν μὴ χαίρωσιν. ὁμοίως δ᾽, οὐδ᾽ οἱ στρυφνοί. ἀλλ᾽ οἱ
τοιοῦτοι, εὖνοι μὲν, εἰσιν ἀλλήλοις. βούλονται γὰρ τἀγα-
θὰ καὶ ἀπαντῶσιν εἰς τὰς χρείας. φίλοι δ᾽, οὐ πάνυ εἰ-
σὶ, διὰ τὸ μὴ συνημερεύειν, μὴ δὲ χαίρειν ἀλλήλοις. ἃ δὴ
μάλιστα εἶναι δοκεῖ φιλικά. πολλοῖς δ᾽ εἶναι φίλον κατὰ
τὴν τελείαν φιλίαν, οὐκ ἐνδέχεται. ὥσπερ οὐδ᾽ ἐρᾶν πολ-
λῶν ἅμα, ἔοικε γὰρ ὑπερβολῇ. τὸ τοιοῦτο δὲ πρὸς ἕνα πέ-
φυκε γίνεσθαι, πολλοὺς δ᾽ ἅμα τῷ αὐτῷ ἀρέσκειν σφόδρα, 4

οὐ ῥᾴδιον, ἴσως δ' οὐδ' ἀγαθὸν εἶναι. δεῖ δὲ καὶ ἐμπειρίαν
λαβεῖν καὶ ἐν συνηθείᾳ γενέσθαι, ὃ παγχάλεπον. διὰ τὸ
χρήσιμον δὲ καὶ τὸ ἡδὺ πολλοῖς ἀρέσκειν ἐνδέχεται, πολλοὶ
γὰρ οἱ τοιοῦτοι καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ αἱ ὑπηρεσίαι. τούτων δὲ
μᾶλλον ἔοικε φιλίᾳ, ἡ διὰ τὸ ἡδὺ, ὅταν ταὐτὰ ὑπ' ἀμφοῖν
γίνηται καὶ χαίρωσιν ἀλλήλοις ἢ τοῖς αὐτοῖς. οἷαι τῶν νέων
εἰσὶν αἱ φιλίαι, μᾶλλον γὰρ ἐν ταύταις τὸ ἐλευθέριον. ἡ δὲ
1 διὰ τὸ χρήσιμον, ἀγοραίων. καὶ οἱ μακάριοι χρησίμων μὲν,
οὐδὲν δέονται, ἡδέων δέ. συζῆν μὲν γὰρ βούλονταί τισι. τὸ
δὲ λυπηρὸν, ὀλίγον μὲν χρόνον φέρουσι, συνεχῶς δ', οὐθεὶς
ἂν ὑπομείναι, οὐδ' αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν, εἰ λυπηρὸν αὐτῷ εἴη.
διό τοὺς φίλους ἡδεῖς ζητοῦσι. δεῖ δὲ ἴσως καὶ τοὺς ἀγαθοὺς
τοιούτους ὄντας καὶ ἔτι αὐτοῖς. οὕτω γὰρ αὐτοῖς ὑπάρξει ὅ-
σα δεῖ τοῖς φίλοις. οἱ δ' ἐν ταῖς ἐξουσίαις διῃρημένοις φαί-
νονται χρῆσθαι τοῖς φίλοις, ἄλλοι γὰρ αὐτοῖς εἰσι χρήσιμοι
2 καὶ ἕτεροι ἡδεῖς. ἄμφω δ' οἱ αὐτοὶ, οὐ πάνυ, οὔτε γὰρ ἡδεῖς
μετ' ἀρετῆς ζητοῦσιν, οὔτε χρησίμους εἰς τὰ καλά. ἀλλὰ
τοὺς μὲν εὐτραπέλους, τοῦ ἡδέος ἐφιέμενοι, τοὺς δὲ δεινοὺς
πρᾶξαι τὸ ἐπιταχθέν. ταῦτα δ' οὐ πάνυ γίνεται ἐν τῷ αὐτῷ.
ἡδὺς δὲ καὶ χρήσιμος ἅμα εἴρηται ὅτι σπουδαῖος. ἀλλ'
ὑπερέχοντι οὐ γίνεται ὁ τοιοῦτος φίλος, ἂν μὴ καὶ τῇ ἀρετῇ
ὑπερέχηται. εἰ δὲ μὴ οὐκ ἰσάζει, ἀνάλογον ὑπερεχόμενος.
οὐ πάνυ δ' εἰώθασι τοιοῦτοι γίνεσθαι. εἰσὶ δ' οὖν αἱ εἰρημέναι
3 φιλίαι ἐν ἰσότητι, τὰ γὰρ αὐτὰ γίνεται ἀπ' ἀμφοῖν καὶ βού-
λονται ἀλλήλοις, ἢ ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου ἀντικαταλλάττον-
ται, οἷον ἡδονὴν ἀντ' ὠφελείας. ὅτι δὲ καὶ ἧττόν εἰσιν αὗ-
ται αἱ φιλίαι καὶ μένουσιν, εἴρηται. δοκοῦσι δὲ καὶ δι' ὁ-
μοιότητα καὶ ἀνομοιότητα ταὐτοῦ εἶναί τε καὶ οὐκ εἶναι
φιλίαι. καθ' ὁμοιότητα γὰρ τῆς κατ' ἀρετὴν, φαίνονται φι-
λίαι, ἡ μὲν γὰρ, τὸ ἡδὺ ἔχει. ἡ δὲ, τὸ χρήσιμον. ταῦτα δὲ
ὑπάρχει κἀκείνῃ, τῷ δὲ τὴν μὲν, ἀδιάβλητον εἶναι καὶ μό-
4 νιμον, ταύτας δὲ, ταχέως μεταπίπτειν, ἄλλοις τε διαφέρειν

τελείοις, οὐ φαίνονται φιλίαι δι' ἀνομοιότητα ἐκείνης.
Ἕτερον δ' ἐστὶ φιλίας εἶδος, τὸ καθ' ὑπεροχήν. οἷον πατρὶ,
πρὸς υἱόν. καὶ ὅλως πρεσβυτέρῳ, πρὸς νεώτερον. ἀνδρί τε,
πρὸς γυναῖκα, καὶ παντὶ ἄρχοντι, πρὸς ἀρχόμενον. διαφέ=
ρουσι δ' αὗται καὶ ἀλλήλων, οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γονεῦσι πρὸς τέ=
κνα. καὶ ἄρχουσι πρὸς ἀρχομένους, ἀλλ' οὐδὲ πατρὶ πρὸς
υἱὸν, καὶ υἱῷ πρὸς πατέρα, οὐδ' ἀνδρὶ πρὸς γυναῖκα, καὶ γυ
ναικὶ πρὸς ἄνδρα, ἑτέρα γὰρ ἑκάστῳ τούτων ἀρετὴ καὶ τὸ ἔρ 1
γον. ἕτερα δὲ, καὶ δι' ἃ φιλοῦσιν. ἕτεραι οὖν καὶ αἱ φιλήσεις
καὶ αἱ φιλίαι. ταὐτὰ μὲν δὴ, οὔτε γίγνεται ἑκατέρῳ παρὰ
θατέρου, οὔτε δεῖ ζητεῖν. ὅταν δὲ γονεῦσι μὲν τέκνα ἀπονέ-
μῃ ἃ δεῖ τοῖς γεννήσασι, γονεῖς δὲ υἱέσιν ἃ δεῖ τοῖς τέκνοις, μό-
νιμος ἡ τῶν τοιούτων καὶ ἐπιεικὴς ἔσται φιλία. ἀνάλογον δ'-
ἐν ἁπάσαις ταῖς καθ' ὑπεροχὴν οὔσαις φιλίαις καὶ τὴν φί-
λησιν δεῖ γίνεσθαι. οἷον τὸν ἀμείνω μᾶλλον φιλεῖσθαι ἢ φι-
λεῖν, καὶ τὸν ὠφελιμώτερον καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ὁμοίως. 2
ὅταν γὰρ κατ' ἀξίαν ἡ φίλησις γίγνηται, τότε γίγνεταί πως
ἰσότης, ὃ δὴ τῆς φιλίας εἶναι δοκεῖ. οὐχ ὁμοίως δὲ τὸ ἴσον
ἔν τε τοῖς δικαίοις, καὶ ἐν τῇ φιλίᾳ φαίνεται ἔχειν, ἔστι γὰρ ἐν
μὲν τοῖς δικαίοις, ἴσον πρώτως, τὸ κατ' ἀξίαν. τὸ δὲ κα-
τὰ ποσὸν δευτέρως, ἐν δὲ τῇ φιλίᾳ τὸ μὲν κατὰ ποσὸν,
πρώτως. τὸ δὲ κατ' ἀξίαν, δευτέρως. δῆλον δὲ κἂν πολὺ διά
στημα γίγνηται ἀρετῆς ἢ κακίας ἢ εὐπορίας ἤ τινος ἄλλου,
οὐ γὰρ ἔτι φίλοι εἰσὶν, ἀλλ' οὐδ' ἀξιοῦσιν. ἐμφανέστατον δὲ 3
τοῦτ' ἐπὶ τῶν θεῶν, πλεῖστον γὰρ οὗτοι πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς
» ὑπερέχουσι. δῆλον δὲ καὶ ἐπὶ τῶν βασιλέων. οὐδὲ γὰρ
» τούτοις ἀξιοῦσιν εἶναι φίλοι οἱ πολὺ καταδεέστεροι. οὐδὲ
τοῖς ἀρίστοις ἢ σοφωτάτοις, οἱ μηδενὸς ἄξιοι. ἀκριβὴς μὲν
οὖν ἐν τοῖς τοιούτοις οὐκ ἔστιν ὁρισμὸς, ἕως τίνος οἱ φίλοι,
πολλῶν γὰρ ἀφαιρουμένων, ἔτι μένει. πολὺ δὲ χωρι-
σθέντος, οἷον τοῦ θεοῦ, οὐκέτι. Ὅθεν καὶ ἀπορεῖται, μή-
ποτ' οὐ βούλονται οἱ φίλοι τοῖς φίλοις τὰ μέγιστα τῶν ἀγα- 4

θεῶν. οἷον θεοὺς εἶναι, οὐδὲ γὰρ ἔτι φίλοι ἔσονται αὐτοῖς. οὐδὲ
δὴ ἀγαθά, οἱ γὰρ φίλοι τἀγαθά. εἰ δὴ καλῶς εἴρηται, ὅτι ὁ
φίλος τῷ φίλῳ βούλεται τἀγαθά, ἐκείνου ἕνεκα, μένειν ἂν
δέοι, οἷός ποτ' ἐστὶν ἐκεῖνος, ἀνθρώπῳ δὲ ὄντι, βουλήσεται τὰ
μέγιστα εἶν' ἀγαθά, ἴσως δ' οὐ πάντα, αὑτῷ γὰρ μάλισθ' ἕκα-
στος βούλεται τἀγαθά. Οἱ πολλοὶ δὲ δοκοῦσι διὰ φιλο-
τιμίαν βούλεσθαι φιλεῖσθαι μᾶλλον ἢ φιλεῖν. διὸ φιλοκό-
1 λακες οἱ πολλοί, ὑπερεχόμενος γὰρ φίλος ὁ κόλαξ. ἢ προσ-
ποιεῖται τοιοῦτος, καὶ μᾶλλον φιλεῖν ἢ φιλεῖσθαι. τὸ δὲ φιλεῖ-
σθαι, ἐγγὺς εἶναι δοκεῖ τοῦ τιμᾶσθαι, οὗ δὴ οἱ πολλοὶ ἐφίενται.
οὐ δι' αὑτὸ δὲ ἐοίκασιν αἱρεῖσθαι τὴν τιμήν, ἀλλὰ κατὰ συμβε-
βηκός, χαίρουσιν γὰρ οἱ μὲν πολλοὶ ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ἐξουσίαις
τιμώμενοι διὰ τὴν ἐλπίδα, οἴονται γὰρ τεύξεσθαι παρ' αὐτῶν
ἄν του δέωνται. ὡς δὴ σημείῳ τῆς εὐπαθείας χαίρουσι τῇ τι-
μῇ. οἱ δ' ὑπὸ τῶν ἐπιεικῶν καὶ εἰδότων ὀρεγόμενοι τιμῆς, βε-
2 βαιῶσαι τὴν οἰκείαν δόξαν περὶ αὑτῶν ἐφίενται. χαίρουσι
δὴ ὅτι εἰσὶν ἀγαθοί, πιστεύοντες τῇ τῶν λεγόντων κρίσει, τῷ φι-
λεῖσθαι δὲ καθ' αὑτὸ χαίρουσι. διὸ δόξειεν ἂν κρεῖττον εἶναι
τοῦ τιμᾶσθαι καὶ ἡ φιλία καθ' αὑτὴν αἱρετὴ εἶναι. δοκεῖ δ' ἐν
τῷ φιλεῖν μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ φιλεῖσθαι εἶναι. σημεῖον δέ, αἱ μη-
τέρες τῷ φιλεῖν χαίρουσαι. ἔνιαι γὰρ διδόασι τὰ ἑαυτῶν τρέ-
φεσθαι, καὶ φιλοῦσι μὲν εἰδυῖαι, ἀντιφιλεῖσθαι δ' οὐ ζητοῦ-
σιν, ἐὰν ἀμφότερα μὴ ἐνδέχηται. ἀλλ' ἱκανὸν αὐταῖς ἔοικεν
3 εἶναι, ἐὰν ὁρῶσιν εὖ πράττοντας, καὶ αὐταὶ φιλοῦσιν αὐτούς.
κἂν ἐκεῖνοι μὴ διδῶνται τῇ μητρὶ ἃ προσήκει ἀπονέμειν διὰ
τὴν ἄγνοιαν. μᾶλλον δὲ τῆς φιλίας οὔσης ἐν τῷ φιλεῖν καὶ
τῶν φιλοφίλων ἐπαινουμένων, φίλων ἀρετὴ τὸ φιλεῖν ἔοικεν.
ὥστε ἐν οἷς τοῦτο γίνεται κατ' ἀξίαν, οὗτοι μόνιμοι φίλοι. καὶ
ἡ τούτων φιλία. οὕτω δ' ἂν καὶ οἱ ἄνισοι μάλιστ' εἶεν φί-
λοι, ἰσάζοιντο γὰρ ἄν. ἡ δὲ ἰσότης καὶ ὁμοιότητα, φιλότης. καὶ
μάλιστα μὲν ἡ τῶν κατ' ἀρετὴν ὁμοιότης, μόνιμοι γὰρ ὄντες
4 καθ' αὑτοὺς καὶ πρὸς ἀλλήλους μένουσι, καὶ οὔτε δέονται φαύ-

λων, οὔθ' ὑπηρετοῦσι τοιαῦτα. ἀλλ' ὡς εἰπεῖν καὶ διακωλύουσι, τῶν ἀγαθῶν γὰρ, μήτ' αὐτοὺς ἁμαρτάνειν, μήτε τοῖς φίλοις ἐπιτρέπειν ὑπηρετεῖν. οἱ δὲ μοχθηροὶ, τὸ μὲν βέβαιον, οὐκ ἔχουσιν, οὐδὲ γὰρ αὑτοῖς διαμένουσιν, ὅμοιοι ὄντες. ἐπ' ὀλίγον δὲ χρόνον γίνονται φίλοι, χαίροντες τῇ ἀλλήλων μοχθηρίᾳ. οἱ χρήσιμοι δὲ καὶ ἡδεῖς, ἐπὶ πλεῖον διαμένουσιν, ἕως γὰρ ἂν πορίζωσιν ἡδονὰς ἢ ὠφελείας ἀλλήλοις. ἐξ
ἐναντίων δὲ μάλιστα μὲν δοκεῖ ἡ διὰ τὸ χρήσιμον γίνεσθαι 1
φιλία. οἷον πένης, πλουσίῳ, ἀμαθὴς, εἰδότι. οὗ γὰρ τυγχάνει τις ἐνδεὴς ὤν, τούτου ἐφιέμενος, ἀντιδωρεῖται ἄλλο. ἐνταῦθα δ' ἄν τις ἕλκοι καὶ ἐραστὴν καὶ ἐρώμενον καὶ καλὸν καὶ αἰσχρόν. διὸ φαίνονται καὶ οἱ ἐρασταὶ γελοῖοι ἐνίοτε, ἀξιοῦντες φιλεῖσθαι ὡς φιλοῦσιν. ὁμοίως δὴ φιλητοὺς ὄντας, ἴσως ἀξιωτέον. μηδὲν δὲ τοιοῦτον ἔχοντας, γελοῖον. ἴσως δὲ οὐδὲ ἐφίεται τὸ ἐναντίον τοῦ ἐναντίου καθ' αὑτὸ, ἀλ-
λὰ κατὰ συμβεβηκός. ἡ δ' ὄρεξις τοῦ μέσου ἐστὶ, τοῦτο γὰρ ἀ- 2
γαθόν. οἷον τῷ ξηρῷ, οὐχ ὑγρῷ γενέσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τὸ μέσον ἐλθεῖν. καὶ τῷ θερμῷ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὁμοίως. ταῦτα μὲν οὖν ἀφείσθω, καὶ γὰρ ἐστὶν ἀλλοτριώτερα. Ἔοικε δὲ καθάπερ ἐν ἀρχῇ. εἴρηται περὶ τὰ αὐτὰ καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς εἶναι, ἥ τε φιλία, καὶ τὸ δίκαιον, ἐν ἁπάσῃ γὰρ κοινωνίᾳ δοκεῖ τι δίκαιον εἶναι. καὶ φιλία δέ. προσαγορεύουσι γοῦν ὡς φίλους τοὺς σύμπλους, καὶ τοὺς συστρατιώτας. ὁμοίως δὲ
καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις κοινωνίαις. καθόσον δὲ κοινωνοῦσιν, 3
ἐπὶ τοσοῦτόν ἐστι φιλία, καὶ γὰρ τὸ δίκαιον. καὶ ἡ παροιμία,
» κοινὰ τὰ φίλων, ὀρθῶς, ἐν κοινωνίᾳ γὰρ ἡ φιλία. ἔστι δὲ ἀδελφοῖς μὲν καὶ ἑταίροις, πάντα κοινὰ, τοῖς δὲ ἄλλοις, ἀφωρισμένα. καὶ τοῖς μὲν, πλείω, τοῖς δὲ, ἐλάττω. καὶ γὰρ τῶν φιλιῶν, αἱ μὲν, μᾶλλον, αἱ δὲ, ἧττον. διαφέρει δὲ καὶ τὰ δίκαια, οὐ γὰρ ταὐτὰ γονεῦσι πρὸς τέκνα, καὶ ἀδελφοῖς πρὸς ἀλλήλους, οὐδ' ἑταίροις καὶ πολίταις. ὁμοίως δὲ καὶ
ἐπὶ τῶν ἄλλων φιλιῶν, ἕτερα δὴ καὶ τὰ δίκαια πρὸς ἑκά- 4

στοις τούτων, καὶ αὔξησιν λαμβάνει τῷ μᾶλλον πρὸς φίλους
εἶναι. οἷον χρήματα ἀποστερῆσαι ἑταῖρον, δεινότερον, ἢ πολί-
την. καὶ μὴ βοηθῆσαι ἀδελφῷ, ἢ ὀθνείῳ. καὶ πατάξαι πατέ-
ρα, ἢ ὁντιναοῦν ἄλλον. αὔξεσθαι δὲ πέφυκεν ἅμα τῇ φιλίᾳ καὶ
τὸ δίκαιον, ὡς ἐν τοῖς αὐτοῖς ὄντα καὶ ἐπ' ἴσον διήκοντα. αἱ
δὲ κοινωνίαι πᾶσαι μορίοις ἐοίκασι τῆς πολιτικῆς, συμπο-
ρεύονται γὰρ ἐπί τινι συμφέροντι, καὶ ποριζόμενοί τι τῶν εἰς
1 τὸν βίον. καὶ ἡ πολιτικὴ δὲ κοινωνία, τοῦ συμφέροντος χάριν,
δοκεῖ καὶ ἐξ ἀρχῆς συνελθεῖν, καὶ διαμένειν, τούτου γὰρ καὶ
οἱ νομοθέται στοχάζονται καὶ δίκαιον εἶναι φασὶ, τὸ κοινῇ συμ-
φέρον. αἱ μὲν οὖν ἄλλαι κοινωνίαι κατὰ μέρη τοῦ συμφέρον-
τος ἐφίενται. οἷον πλωτῆρες μὲν, τοῦ κατὰ τὸν πλοῦν πρὸς
ἐργασίαν ἢ χρημάτων ἤ τι τοιοῦτον. συστρατιῶται δὲ, τοῦ κα-
τὰ τὸν πόλεμον, εἴτε χρημάτων, εἴτε νίκης, ἢ πόλεως ὀρεγό-
μενοι. ὁμοίως δὲ καὶ φυλέται καὶ δημόται, ἔνιαι δὲ τῶν κοι-
2 νωνιῶν, δι' ἡδονὴν δοκοῦσι γίνεσθαι θιασωτῶν καὶ ἐρανιστῶν.
αὗται γὰρ θυσίας ἕνεκα καὶ συνουσίας. πᾶσαι δ' αὗται
ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἐοίκασιν εἶναι, οὐ γὰρ τοῦ παρόντος συμ-
φέροντος ἡ πολιτικὴ ἐφίεται, ἀλλ' εἰς ἅπαντα τὸν βίον, θυσίας
τε ποιοῦντες, καὶ περὶ ταύτας συνόδους, τιμάς τε ἀπονέ-
μοντες τοῖς θεοῖς, καὶ ἑαυτοῖς ἀναπαύσεις πορίζοντες μεθ'
ἡδονῆς. αἱ γὰρ ἀρχαῖαι θυσίαι καὶ σύνοδοι, φαίνονται γίνε-
σθαι μετὰ τὰς τῶν καρπῶν συγκομιδάς. οἷον ἀπαρχαὶ, μάλι-
3 στα γὰρ ἐν τούτοις ἐσχόλαζον τοῖς καιροῖς. πᾶσαι δὴ φαίνονται
αἱ κοινωνίαι μόρια τῆς πολιτικῆς εἶναι. ἀκολουθήσουσι δὲ
αἱ τοιαῦται φιλίαι, ταῖς τοιαύταις κοινωνίαις. Πολιτείας
δὲ ἐστιν εἴδη τρία. ἴσαι δὲ καὶ παρεκβάσεις, οἷον φθοραὶ, του-
των. εἰσὶ δ' αἱ μὲν πολιτεῖαι. βασιλεία τε καὶ ἀριστοκρατία.
τρίτη δ' ἡ ἀπὸ τιμημάτων, ἣν τιμοκρατικὴν λέγειν οἰκεῖον
φαίνεται. πολιτείαν δ' αὐτὴν εἰώθασιν οἱ πλεῖστοι κα-
λεῖν. τούτων δὲ βελτίστη μὲν, ἡ βασιλεία, χειρίστη δ' ἡ τιμο-
4 μοκρατία. παρέκβασις δὲ βασιλείας μὲν, τυραννὶς, ἄμφω

γὰρ μοναρχιῶν. διαφέρουσι δὲ πλεῖστον, ὁ μὲν γὰρ τύραννος,
τὸ ἑαυτῷ συμφέρον σκοπεῖ, ὁ δὲ βασιλεὺς, τὸ τῶν ἀρχομένων.
οὐ γάρ ἐστι βασιλεὺς, ὁ μὴ αὐτάρκης καὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς
ὑπερέχων, ὁ δὲ τοιοῦτος, οὐδενὸς προσδεῖται. τὰ ὠφέλιμα
οὖν αὐτῷ μὲν οὐκ ἂν σκοποίη. τοῖς δὲ ἀρχομένοις, ὁ γὰρ μὴ
τοιοῦτος, κληρωτὸς ἄν τις εἴη, ἡ βασιλεύς. ἡ δὲ τυραννὶς ἐξ ἐ-
ναντίας ταύτῃ, τὸ γὰρ ἑαυτῷ ἀγαθὸν διώκει καὶ φανερώτερον
ἐπὶ ταύτης, ὅτι χειρίστη. κάκιστον δὲ τὸ ἐναντίον τῷ βελτίστῳ. 1
μεταβαίνει δὲ ἐκ βασιλείας εἰς τυραννίδα, φαυλότης γάρ
ἐστι μοναρχίας ἡ τυραννίς. ὁ δὲ μοχθηρὸς βασιλεὺς, τύραν-
νος γίνεται. ἐξ ἀριστοκρατίας δὲ εἰς ὀλιγαρχίαν, κακία τῶν
ἀρχόντων, οἱ νέμουσι τὰ τῆς πόλεως παρὰ τὴν ἀξίαν. καὶ πάν
τα ἢ τὰ πλεῖστα τῶν ἀγαθῶν, ἑαυτοῖς καὶ τὰς ἀρχὰς ἀεὶ τοῖς
αὐτοῖς, περὶ πλείστου ποιούμενοι τὸ πλουτεῖν. ὀλίγοι δὴ ἄρ-
χουσι καὶ μοχθηροὶ ἀντὶ τῶν ἐπιεικεστάτων. ἐκ δὲ δὴ τιμοκρα-
τίας, εἰς δημοκρατίαν. σύνοροι γάρ εἰσιν αὗται, πλήθους 2
γὰρ βούλεται καὶ ἡ τιμοκρατία εἶναι, καὶ ἴσοι πάντες οἱ ἐν τῷ
τιμήματι. ἥκιστα δὲ μοχθηρόν ἐστιν ἡ δημοκρατία, ἐπὶ μικρὸν
γὰρ παρεκβαίνει τὸ τῆς πολιτείας εἶδος. μεταβάλλουσι μὲν
οὖν μάλισθ' οὕτως αἱ πολιτεῖαι, ἐλάχιστον γὰρ οὕτω καὶ ῥᾷστα
μεταβαίνουσιν. ὁμοιώματα δ' αὐτῶν καὶ οἷον παραδείγμα-
τα λάβοι τις ἂν καὶ ἐν ταῖς οἰκίαις. ἡ μὲν γὰρ πατρὸς πρὸς
υἱεῖς κοινωνία, βασιλείας ἔχει σχῆμα, τῶν τέκνων γὰρ τῷ πατρὶ
μέλει. ἐντεῦθεν δὲ καὶ Ὅμηρος, τὸν δία, πατέρα προσαγο- 3
ρεύει, πατρικὴ γὰρ ἀρχὴ βούλεται ἡ βασιλεία εἶναι. ἐν πέρσαις
δὲ ἡ τοῦ πατρὸς, τυραννική, χρῶνται γὰρ ὡς δούλοις τοῖς υἱέσι.
τυραννικὴ δὲ καὶ ἡ δεσπότου πρὸς δούλους, τὸ γὰρ τοῦ δεσπό-
του συμφέρον, ἐν αὐτῇ πράττεται. αὕτη μὲν οὖν ὀρθὴ φαίνε
ται. ἡ περσικὴ δὲ ἡμαρτημένη, τῶν διαφερόντων γὰρ, αἱ ἀρ-
χαὶ διάφοροι. ἀνδρὸς δὲ καὶ γυναικὸς, ἀριστοκρατικὴ φαίνε
ται, κατ' ἀξίαν γὰρ ὁ ἀνὴρ ἄρχει καὶ περὶ ταῦτα ἃ δεῖ τὸν ἄν-
δρα, ὅσα δὲ γυναικὶ ἁρμόζει, ἐκείνῃ ἀποδίδωσιν, ἁπάντων δὲ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.3.5.11

κυριεύων ὁ ἀνὴρ, εἰς ὀλιγαρχίαν μεθίστησι. παρὰ τὴν ἀξίαν
γὰρ αὐτὸ ποιεῖ, καὶ οὐχ ᾗ ἀμείνων. ἐνίοτε δὲ ἄρχουσιν αἱ γυ-
ναῖκες, ἐπίκληροι οὖσαι. οὐ δὴ γίνονται κατ' ἀρετὴν αἱ ἀρχαὶ
ἀλλὰ διὰ πλοῦτον καὶ δύναμιν, καθάπερ ἐν ταῖς ὀλιγαρ-
χίαις. τιμοκρατικῇ δ' ἔοικεν, ἡ τῶν ἀδελφῶν. ἴσοι γάρ. πλὴν
ἐφ' ὅσον ταῖς ἡλικίαις διαλλάττουσι. διόπερ ἂν πολὺ ταῖς ἡλι-
κίαις διαφέρωσιν, οὐκ ἔτι ἀδελφικὴ γίνεται ἡ φιλία. δημοκρα-
1 τία δὲ μάλιστα μὲν ἐν ταῖς ἀδεσπότοις τῶν οἰκήσεων, ἐνταῦθα
γὰρ πάντες ἐξ ἴσου. καὶ ἐν αἷς ἀσθενὴς ὁ ἄρχων καὶ ἑκάστῳ
ἐξουσία. Καθ' ἑκάστην δὲ τῶν πολιτειῶν φιλία φαίνεται,
ἐφ' ὅσον καὶ τὸ δίκαιον. βασιλεῖ μὲν πρὸς τοὺς βασιλευομένους
ἐν ὑπεροχῇ εὐεργεσίας, εὖ γὰρ ποιεῖ τοὺς βασιλευομένους,
εἴπερ ἀγαθὸς ὢν ἐπιμελεῖται αὐτῶν, ἵν' εὖ πράττωσιν, ὥσπερ
» νομεὺς προβάτων. ὅθεν καὶ Ὅμηρος τὸν Ἀγαμέμνονα, ποιμέ-
να λαῶν εἶπε. τοιαύτη δὲ καὶ ἡ πατρική. διαφέρει δὲ τῷ μεγέ-
2 θει τῶν εὐεργετημάτων. αἴτιος γὰρ τοῦ εἶναι δοκοῦντος μεγί-
στου εἶναι, καὶ τροφῆς, καὶ παιδείας. καὶ τοῖς προγόνοις δὲ ταῦ-
τα ἀπονέμεται, φύσει τε γὰρ ἀρχικὸς, πατὴρ υἱῶν. καὶ πρόγο-
νοι ἐκγόνων, καὶ βασιλεὺς βασιλευομένων. ἐν ὑπεροχῇ δὲ
αἱ φιλίαι αὗται. διὸ καὶ τιμῶνται οἱ γονεῖς. καὶ τὸ δίκαιον δὴ
ἐν τούτοις, οὐ τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ τὸ κατ' ἀξίαν. οὕτω γὰρ καὶ ἡ
φιλία. καὶ ἀνδρὸς δὲ πρὸς γυναῖκα ἡ αὐτὴ φιλία. καὶ ἐν ἀρι-
στοκρατίᾳ, κατ' ἀρετὴν γὰρ καὶ τῷ ἀμείνονι πλέον ἀγαθόν. καὶ
3 τὸ ἁρμόζον ἑκάστῳ. οὕτω δὲ καὶ τὸ δίκαιον. ἡ δὲ τῶν ἀδελ-
φῶν, τῇ ἑταιρικῇ ἔοικεν. ἴσοι γὰρ καὶ ἡλικιῶται. οἱ τοιοῦτοι
δ' ὁμοπαθεῖς καὶ ὁμοήθεις ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ἔοικε δὴ ταύτῃ καὶ
ἡ κατὰ τὴν τιμοκρατικὴν, ἴσοι γὰρ οἱ πολῖται βούλονται καὶ
ἐπιεικεῖς εἶναι. ἐν μέρει δὴ τὸ ἄρχειν καὶ ἐξ ἴσου. οὕτω δὴ καὶ
ἡ φιλία. ἐν δὲ ταῖς παρεκβάσεσιν ὥσπερ καὶ τὸ δίκαιον ἐπὶ μι-
κρόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ φιλία ἐστὶ καὶ ἥκιστα ἐν τῇ χειρίστῃ. ἐν τυ-
ραννίδι γὰρ οὐδὲν ἢ μικρὸν φιλίας. ἐν οἷς γὰρ μηδὲν κοινόν ἐστι
4 τῷ ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ, οὐδὲ φιλία, οὐδὲ γὰρ δίκαιον, ἀλλὰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

οἷον τεχνίτῃ πρὸς ὄργανον, καὶ ψυχὴ πρὸς σῶμα, καὶ δεσπό
τῃ πρὸς δοῦλον. ὠφελεῖται μὲν γὰρ ταῦτα ὑπὸ τῶν χρωμέ
νων, φιλία δ' οὐκ ἔστι πρὸς τὰ ἄψυχα, οὐδὲ δίκαιον. ἀλλ' οὐδὲ
πρὸς ἵππον ἢ βοῦν, οὐδὲ πρὸς δοῦλον, ᾗ δοῦλος, οὐδὲν γὰρ
κοινόν ἐστιν, ὁ γὰρ δοῦλος, ἔμψυχον ὄργανον. τὸ δ' ὄργανον, ἄ-
ψυχος δοῦλος. ᾗ μὲν οὖν δοῦλος, οὐκ ἔστι φιλία πρὸς αὐτόν.
ᾗ δ' ἄνθρωπος. δοκεῖ γὰρ εἶναί τι δίκαιον παντὶ ἀνθρώπῳ, πρὸς
πάντα τὸν δυνάμενον κοινωνῆσαι νόμου καὶ συνθήκης. καὶ 1
φιλίας δὴ καθ' ὅσον ἄνθρωπος. ἐπὶ μικρὸν δὴ καὶ ἐν ταῖς τυ
ραννίσιν αἱ φιλίαι καὶ τὸ δίκαιον. αἱ δ' ἐν ταῖς δημοκρατίαις
ἐπὶ πλεῖον, πολλὰ γὰρ τὰ κοινὰ ἴσοις οὖσιν. Ἐν κοινω-
νίᾳ μὲν οὖν πᾶσα φιλία ἐστὶ καθάπερ εἴρηται. ἀφορίσειε δ' ἄν
τις τήν τε συγγενικὴν καὶ τὴν ἑταιρικήν. αἱ δὲ πολιτικαὶ καὶ
φυλετικαὶ καὶ συμπλοϊκαὶ καὶ ὅσαι τοιαῦται κοινωνικαῖς
ἐοίκασι μᾶλλον. οἷον γὰρ καθ' ὁμολογίαν τινὰ φαίνονται εἶναι.
εἰς ταύτας δὲ τάξειεν ἄν τις καὶ τὴν ξενικήν, καὶ ἡ συγγενικὴ 2
δὲ φαίνεται πολυειδὴς εἶναι καὶ ἠρτῆσθαι πᾶσα ἐκ τῆς πατρι-
κῆς. οἱ γονεῖς γὰρ στέργουσι τὰ τέκνα ὡς ἑαυτῶν τι ὄντα, τὰ δὲ
τέκνα τοὺς γονεῖς, ὡς ἀπ' ἐκείνων τι ὄντα. μᾶλλον δ' ἴσασιν οἱ
γονεῖς τὰ ἐξ αὐτῶν, ἢ τὰ γεννηθέντα ὅτι ἐκ τούτων. καὶ μᾶλ-
» λον συνῳκείωται τὸ ἀφ' οὗ τῷ γεννηθέντι, ἢ τὸ γενόμενον τῷ
» ποιήσαντι. τὸ γὰρ ἐξ αὐτοῦ οἰκεῖον τῷ ἀφ' οὗ. οἷον ὀδοὺς ἢ θρὶξ,
ὁτιοῦν τῷ ἔχοντι, ἐκείνῳ δ' οὐθὲν τὸ ἀφ' οὗ, ἢ ἧττον. καὶ τῷ
πλήθει δὲ τοῦ χρόνου, οἱ μὲν γὰρ εὐθὺς γενόμενα στέργουσι, 3
τὰ δὲ προελθόντα τοῖς χρόνοις τοὺς γονεῖς, σύνεσιν ἢ αἴσθησιν
λαβόντα. ἐκ τούτων δὲ δῆλον καὶ δι' ἃ φιλοῦσι μᾶλλον αἱ
μητέρες. γονεῖς μὲν οὖν τέκνα φιλοῦσιν ὡς ἑαυτούς, τὰ γὰρ
ἐξ αὐτῶν, οἷον ἕτεροι αὐτοί, τῷ κεχωρίσθαι. τέκνα δὲ γονεῖς,
ὡς ἀπ' ἐκείνων πεφυκότα. ἀδελφοὶ δ' ἀλλήλους, τῷ ἐκ τῶν
αὐτῶν πεφυκέναι, ἡ γὰρ πρὸς ἐκεῖνα ταυτότης, ἀλλήλοις
» ταυτὸ ποιεῖ. διό φασι ταυτὸν αἷμα, καὶ ῥίζαν καὶ τὰ τοιαῦ-
τα. εἰσὶ δὴ τὸ αὐτό πως καὶ ἐν διῃρημένοις. μέγα δὲ πρὸς φι- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

» λίαν καὶ τὸ σύντροφον καὶ τὸ καθ' ἡλικίαν. ἧλιξ γὰρ ἥλικα.
καὶ οἱ συνήθεις ἑταῖροι. διὸ καὶ ἡ ἀδελφικὴ τῇ ἑταιρικῇ ὁ-
μοιοῦται. ἀνεψιοὶ δὲ καὶ οἱ λοιποὶ συγγενεῖς, ἐκ τούτων συ-
νῳκείωνται, τῷ γὰρ ἀπὸ τῶν αὐτῶν εἶναι. γίνονται δ' οἱ μὲν
οἰκειότεροι, οἱ δ' ἀλλοτριώτεροι, τῷ σύνεγγυς ἢ πόρρω τὸν
ἀρχηγὸν εἶναι. ἔστι δ' ἡ μὲν πρὸς γονεῖς φιλία τέκνοις καὶ ἀν-
θρώποις πρὸς θεούς, ὡς πρὸς ἀγαθὸν καὶ ὑπερέχον. εὖ γὰρ
1 πεποιήκασι τὰ μέγιστα. τοῦ γὰρ εἶναι καὶ τραφῆναι αἴτιοι, καὶ
γενομένοις τοῦ παιδευθῆναι. ἔχει δὲ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ χρήσιμον
ἡ τοιαύτη φιλία μᾶλλον τῶν ὀθνείων, ὅσῳ καὶ κοινότερος ὁ
βίος αὐτοῖς ἐστιν. ἔστι δὲ καὶ ἐν τῇ ἀδελφικῇ, ἅπερ καὶ ἐν τῇ
ἑταιρικῇ. καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς ἐπιεικέσι, καὶ ὅλως τοῖς ὁμοί-
οις. ὅσῳ οἰκειότεροι καὶ ἐκ γενετῆς ὑπάρχοντες στέργουσιν ἀλ-
λήλους. καὶ ὅσῳ ὁμοηθέστεροι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ σύντροφοι καὶ
παιδευθέντες ὁμοίως. καὶ ἡ κατὰ τὸν χρόνον δοκιμασία,
2 πλείστη καὶ βεβαιοτάτη. ἀνάλογον δὲ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς
τῶν συγγενῶν τὰ φιλικά. ἀνδρί τε καὶ γυναικὶ φιλία δοκεῖ
κατὰ φύσιν ὑπάρχειν, ἄνθρωπος γὰρ τῇ φύσει συνδυαστι-
κὸν μᾶλλον ἢ πολιτικόν, καὶ ὅσῳ πρότερον καὶ ἀναγκαιότε-
ρον οἰκία πόλεως. καὶ τεκνοποιΐα κοινότερον ζῴοις. τοῖς μὲν
οὖν ἄλλοις ἐπὶ τοσοῦτον ἡ κοινωνία ἐστίν. οἱ δ' ἄνθρωποι οὐ
μόνον τῆς τεκνοποιΐας χάριν συνοικοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς
τὸν βίον. εὐθὺς γὰρ διῄρηται τὰ ἔργα. καὶ ἔστιν ἕτερα ἀνδρὸς
3 καὶ γυναικός. ἐπαρκοῦσιν οὖν ἀλλήλοις, εἰς τὸ κοινὸν τιθέν-
τες τὰ ἴδια. διὰ ταῦτα δὲ καὶ τὸ χρήσιμον εἶναι δοκεῖ καὶ
τὸ ἡδὺ ἐν ταύτῃ φιλίᾳ. εἴη δ' ἂν καὶ δι' ἀρετήν, εἰ ἐπιει-
κεῖς εἶεν, ἔστι γὰρ ἑκατέρου ἀρετή. καὶ χαίροιεν ἂν τῷ
τοιούτῳ. σύνδεσμος δὲ τὰ τέκνα δοκεῖ εἶναι. διὸ θᾶττον οἱ
ἄτεκνοι διαλύονται, τὰ γὰρ τέκνα, κοινὸν ἀγαθὸν ἀμφοῖν.
συνέχει δὲ τὸ κοινόν. τὸ δέ, πῶς συμβιωτέον ἀνδρὶ πρὸς
γυναῖκα, καὶ ὅλως φίλῳ πρὸς φίλον, οὐδὲν ἕτερον φαίνε-
4 ται ζητεῖσθαι, ἢ πῶς δίκαιον, οὐ γὰρ ταυτὸ φαίνεται τῷ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

φίλῳ πρὸς τὸν φίλον, οὐδὲ πρὸς τὸν ὀθνεῖον καὶ τὸν ἑταῖρον
καὶ τὸν συμφοιτητήν. Τριττῶν δὴ οὐσῶν φιλιῶν, καθά-
περ ἐν ἀρχῇ εἴρηται. καὶ καθ' ἑκάστην, τῶν μὲν ἐν ἰσότητι φί-
λων ὄντων. τῶν δὲ, καθ' ὑπεροχήν. καὶ γὰρ ὁμοίως ἀγαθοὶ,
γίνονται φίλοι. καὶ ἀμείνων, χείρονι. ὁμοίως δὲ καὶ ἡδεῖς. καὶ
διὰ τὸ χρήσιμον ἰσάζοντες ταῖς ὠφελείαις καὶ διαφέροντες,
τοὺς ἴσους μὲν κατ' ἰσότητα δεῖ τῷ φιλεῖν καὶ τοῖς λοιποῖς ἰσά-
ζειν, τοὺς δ' ἀνίσους τῷ ἀνάλογον ταῖς ὑπεροχαῖς ἀποδιδόναι. 1
γίνεται δὲ τὰ ἐγκλήματα καὶ αἱ μέμψεις ἐν τῇ κατὰ τὸ χρή-
σιμον φιλίᾳ ἢ μόνῃ ἢ μάλιστα, εὐλόγως, οἱ μὲν γὰρ δι' ἀρετὴν
φίλοι ὄντες, εὖ δρᾶν ἀλλήλους προθυμοῦνται, τοῦτο γὰρ ἀρε-
τῆς καὶ φιλίας. πρὸς τοῦτο δ' ἁμιλλωμένων, οὐκ ἔστιν ἐγκλή-
ματα, οὐδὲ μάχαι. τὸν γὰρ φιλοῦντα καὶ εὖ ποιοῦντα οὐδεὶς
δυσχεραίνει. ἀλλ' ἐὰν ᾖ χαρίεις, ἀμείβεται εὖ δρῶν. ὁ δ' ὑπερ-
βάλλων, τυγχάνων οὗ ἐφίεται, οὐκ ἂν ἐγκαλοίη τῷ φίλῳ, ἑκά-
τερος γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται. οὐ πάνυ δ' οὐδ' ἐν τοῖς δι' ἡδο- 2
νήν, ἅμα γὰρ ἀμφοῖν γίνεται οὗ ὀρέγονται, εἰ τῷ συνδιάγειν
χαίρουσι. γελοῖος δ' ἂν φαίνοιτο καὶ ὁ ἐγκαλῶν τῷ μὴ τέρ-
ποντι, ἐξὸν μὴ συνημερεύειν. ἡ δὲ διὰ τὸ χρήσιμον, ἐγκληματι-
κή. ἐπ' ὠφελείᾳ γὰρ χρώμενοι ἀλλήλοις, ἀεὶ τοῦ πλείονος δέον-
ται, καὶ ἔλαττον ἔχειν οἴονται τοῦ προσήκοντος, καὶ μέμφονται
ὅτι οὐχ ὅσων δέονται, τοσούτων τυγχάνουσιν, ἄξιοι ὄντες. οἱ
δ' εὖ ποιοῦντες, οὐ δύνανται ἐπαρκεῖν τοσαῦτα, ὅσων οἱ πά-
σχοντες δέονται. ἔοικε δὲ καθάπερ τὸ δίκαιόν ἐστι διττόν, τὸ μὲν 3
γὰρ, ἄγραφον, τὸ δὲ, κατὰ νόμον. καὶ τῆς κατὰ τὸ χρήσιμον
φιλίας, ἡ μὲν, ἠθικὴ, ἡ δὲ, νομικὴ εἶναι. γίνεται οὖν τὰ ἐγκλή-
ματα μάλισθ', ὅταν μὴ κατὰ τὴν αὐτὴν συναλλάξωσι καὶ
διαλύωνται. ἔστι δ' ἡ νομικὴ μὲν, ἡ ἐπὶ ῥητοῖς. ἡ μὲν, πάμπαν ἀ-
γοραία, ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα. ἡ δὲ, ἐλευθεριωτέρα, εἰς χρόνον.
καθ' ὁμολογίαν δὲ, τί ἀντὶ τίνος. δῆλον δὲ, ἐν ταύτῃ τὸ ὀφεί-
λημα, κοὐκ ἀμφίλογον, φιλικὸν δὲ τὴν ἀναβολὴν ἔχει. διὸ
παρ' ἐνίοις, τούτων οὐκ εἰσὶ δίκαι, ἀλλ' οἴονται δεῖν στέργειν τοὺς 4

κατὰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

κατὰ πίστιν συναλλάξαντας· ἡ δὲ ἠθική, οὐκ ἐπὶ ῥητοῖς, ἀλλ' ὡς
φίλῳ δωρεῖται, ἢ ὅτι δήποτε ἄλλο. κομίζεσθαι δ' ἀξιοῖ τὸ ἴσον
ἢ πλέον, ὡς οὐ δεδωκὼς, ἀλλὰ χρήσας. οὐχ ὁμοίως δὲ καὶ συ-
ναλλάξας καὶ διαλυόμενος, ἐγκαλέσει. τοῦτο δὲ συμβαίνει, διὰ
τὸ βούλεσθαι μὲν πάντας ἢ τοὺς πλείστους, τὰ καλά, προαιρεῖ-
σθαι δὲ, τὰ ὠφέλιμα. καλὸν δὲ τὸ εὖ ποιεῖν, μὴ ἵνα ἀντιπάθῃ,
ὠφέλιμον δὲ τὸ εὐεργετεῖσθαι. δυναμένῳ δὴ ἀνταποδοτέον
1 τὴν ἀξίαν ὧν ἔπαθε, καὶ ἑκόντι, ἄκοντα γὰρ φίλον οὐ ποιητέον,
ὡς δὴ διαμαρτόντα ἐν τῇ ἀρχῇ, καὶ εὖ παθόντα ὑφ' οὗ οὐκ ἔ-
δει, οὐ γὰρ ὑπὸ φίλου, οὐδὲ δι' αὐτὸ τοῦτο δρῶντος. καθάπερ οὖν
ἐπὶ ῥητοῖς εὐεργετηθέντα διαλυτέον. καὶ ὁμολογήσαι δ' ἂν,
δυνάμενος ἀποδώσειν, ἀδυνατοῦντα δὲ, οὐδὲ ὁ δοὺς ἠξίωσεν
ἄν. ὥστ' εἰ δυνατὸς, ἀποδοτέον. ἐν ἀρχῇ δ' ἐπισκεπτέον ὑ-
φ' οὗ εὐεργετεῖται καὶ ἐπὶ τίνι. ὅπως ἐπὶ τούτοις ὑπομένῃ ἢ μή.
ἀμφισβήτησιν δ' ἔχει, πότερα δεῖ τῇ τοῦ παθόντος ὠφελείᾳ
2 μετρεῖν, καὶ πρὸς ταύτην ποιεῖσθαι τὴν ἀνταπόδοσιν, ἢ τῇ τοῦ
δράσαντος εὐεργεσίᾳ. οἱ μὲν γὰρ παθόντες, τοιαῦτά φασι λα-
βεῖν παρὰ τῶν εὐεργετῶν, ἃ μικρὰ ἦν ἐκείνοις, καὶ ἐξῆν παρ' ἑτέ-
ρων λαβεῖν, κατασμικρίνοντες. οἱ δ' ἀνάπαλιν, τὰ μέγιστα τῶν
παρ' αὐτοῖς, καὶ ἃ παρ' ἄλλων οὐκ ἦν, καὶ ἐν κινδύνοις, ἢ τοιαύταις
χρείαις. ἆρ' οὖν διὰ μὲν τὸ χρήσιμον τῆς φιλίας οὔσης, ἡ τοῦ
παθόντος ὠφέλεια μέτρον ἐστίν. οὗτος γὰρ ὁ δεόμενος καὶ ἐπαρ-
κεῖ αὐτῷ, ὡς κομιούμενος τὴν ἴσην. τοσαύτη οὖν γεγένηται ἡ
3 ἐπικουρεία, ὅσον οὗτος ὠφέληται. καὶ ἀποδοτέον δὴ αὐτῷ ὅσον
ἐπηύρατο. ἢ καὶ πλέον, κάλλιον γάρ. ἐν δὲ ταῖς κατ' ἀρετὴν,
ἐγκλήματα μὲν οὐκ ἔστι, μέτρῳ δ' ἔοικεν ἡ τοῦ δράσαντος προαί-
ρεσις. τῆς ἀρετῆς γὰρ καὶ τοῦ ἤθους ἐν τῇ προαιρέσει τὸ κύριον.
Διαφέρονται δὲ καὶ ἐν ταῖς καθ' ὑπεροχὴν φιλίαις, ἀξιοῖ γὰρ
ἑκάτερος πλέον ἔχειν. ὅταν δὲ τοῦτο γίνηται, διαλύεται ἡ φι-
λία, οἴεται γὰρ ὅ,τε βελτίων προσήκειν αὐτῷ πλέον ἔχειν, τῷ
γὰρ ἀγαθῷ νέμεσθαι πλέον. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ὠφελιμώτερος.
4 ἀχρεῖον γὰρ ὄντα οὔ φασι δεῖν ἴσον ἔχειν. λειτουργίαν τε γὰρ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἡγεῖσθαι καὶ οὐ φιλίαν, εἰ μὴ κατ' ἀξίαν τῶν ἔργων ἔσται τὰ ἐκ
τῆς φιλίας. οἴονται γὰρ καθάπερ ἐν χρημάτων κοινωνίᾳ πλείω
λαμβάνουσιν οἱ συμβαλλόμενοι πλείω, οὕτω δεῖν καὶ ἐν τῇ φι-
λίᾳ. ὁ δ' ἐνδεὴς καὶ ὁ χείρων, ἀνάπαλιν, φίλου γὰρ ἀγαθοῦ εἶναι,
τὸ ἐπαρκεῖν τοῖς ἐνδεέσιν. τί γάρ φασιν ὄφελος σπουδαίῳ ἢ δυ-
νάστῃ φίλον εἶναι, μηθέν γε μέλλοντα ἀπολαύειν. ἔοικε δ' ἑκάτε-
ρος ὀρθῶς ἀξιοῦν. καὶ δεῖν ἑκατέρῳ πλέον νέμειν ἐκ τῆς φιλίας,
οὐ τοῦ αὐτοῦ δὲ, ἀλλὰ τῷ μὲν ὑπερέχοντι, τιμῆς. τῷ δ' ἐνδεεῖ, 1
κέρδους. τῆς μὲν γὰρ ἀρετῆς καὶ τῆς εὐεργεσίας ἡ τιμὴ γέρας. τῆς
δ' ἐνδείας, ἐπικουρία τὸ κέρδος. οὕτω δ' ἔχειν τοῦτο καὶ ἐν ταῖς
πολιτείαις φαίνεται. οὐ γὰρ τιμᾶται ὁ μηδὲν ἀγαθὸν τῷ κοι-
νῷ πορίζων, τὸ κοινὸν γὰρ δίδοται, τῷ τὸ κοινὸν εὐεργετοῦντι. ἡ
τιμὴ δὲ κοινόν. οὐ γάρ ἐστιν ἅμα χρηματίζεσθαι ἀπὸ τῶν κοινῶν,
καὶ τιμᾶσθαι. ἐν πᾶσι γὰρ τὸ ἔλαττον οὐδεὶς ὑπομένει. τῷ δὴ
περὶ χρήματα ἐλαττουμένῳ, τιμὴν ἀπονέμουσι, καὶ τῷ δωροδό-
κῳ, χρήματα, τὸ κατ' ἀξίαν γὰρ ἐπανισοῖ καὶ σῴζει τὴν φιλίαν κα- 2
θάπερ εἴρηται. οὕτω δὴ καὶ τοῖς ἀνίσοις ὁμιλητέον, καὶ τῷ εἰς χρή-
ματα ὠφελουμένῳ ἢ εἰς ἀρετὴν, τιμὴν ἀνταποδοτέον. ἀνταπο-
διδόντα τὸ ἐνδεχόμενον, τὸ δυνατὸν γὰρ ἡ φιλία ἐπιζητεῖ, οὐ
τὸ κατ' ἀξίαν. τὸ δὲ γάρ ἐστιν ἐν πᾶσι, καθάπερ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς
θεοὺς τιμαῖς καὶ γονεῖς, οὐδεὶς γὰρ τὴν ἀξίαν ποτ' ἂν ἀποδοίη. εἰς
δύναμιν δὲ ὁ θεραπεύων ἐπιεικὴς εἶναι δοκεῖ. διὸ κἂν δόξειεν
οὐκ ἐξεῖναι υἱῷ πατέρα ἀπείπασθαι. πατρὶ δ', υἱόν. ὀφείλοντα γὰρ
ἀποδοτέον. οὐθὲν δὲ ποιήσας, ἄξιον τῶν ὑπηργμένων δέδρακεν. 3
ὥστ' αἰεὶ ὀφείλει, οἷς δ' ὀφείλεται, ἐξουσία ἀφεῖναι. καὶ τῷ πα-
τρὶ δή. ἅμα δ' ἴσως οὐδείς ποτ' ἂν ἀποστῆναι δοκεῖ μὴ ὑπερβάλ-
λοντος μοχθηρίᾳ, χωρὶς γὰρ τῆς φυσικῆς φιλίας, τὴν ἐπικου-
ρίαν ἀνθρωπικὸν μὴ διωθεῖσθαι. τῷ δ' ἐπίφευκτον, ἢ οὐ σπου-
δαστὸν, τὸ ἐπαρκεῖν, μοχθηρῷ ὄντι, εὖ πάσχειν γὰρ οἱ πολλοὶ βού-
λονται. τὸ δὲ ποιεῖν, φεύγουσιν ὡς ἀλυσιτελές. περὶ μὲν
οὖν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

ΤΈΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Θ. 4

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ, ΤΟ͂ Ι.

ἘΝ ἁπάσαις δὲ ταῖς ἀνομοειδέσι φιλίαις, τὸ ἀνάλογον ἰσάζει, καὶ σώζει τὴν φιλίαν καθάπερ εἴρηται, δὴ καὶ ἐν τῇ
1 πολιτικῇ. τῷ σκυτοτόμῳ ἀντὶ τῶν ὑποδημάτων, ἀμοιβὴ γίνεται κατ' ἀξίαν. καὶ τῷ ὑφάντῃ καὶ τοῖς λοιποῖς. ἐνταῦθα μὲν οὖν πεπόρισται κοινὸν μέτρον τὸ νόμισμα. πρὸς τοῦτο δὴ πάντα ἀναφέρεται καὶ τούτῳ μετρεῖται. ἐν δὲ τῇ ἐρωτικῇ, ἐνίοτε μὲν ὁ ἐραστὴς ἐγκαλεῖ, ὅτι ὑπερφιλῶν, οὐκ ἀντιφιλεῖται, οὐδὲν ἔχων φιλητόν, εἰ οὕτως ἔτυχε. πολλάκις δὲ ὁ ἐρώμενος ὅτι πρότερον ἐπαγγελλόμενος
2 πάντα, νῦν οὐθὲν ἐπιτελεῖ. συμβαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα, ἐπειδὰν ὁ μὲν δι' ἡδονὴν φιλῇ τὸν ἐρώμενον. ὁ δὲ, διὰ τὸ χρήσιμον τὸν ἐραστήν. ταῦτα δὲ μὴ ἀμφοῖν ὑπάρχῃ. διὰ ταῦτα γὰρ τῆς φιλίας οὔσης, διάλυσις γίνεται, ἐπειδὰν μὴ γίνηται, ὧν ἕνεκα ἐφίλουν, οὐ γὰρ αὐτοὺς ἔστεργον, ἀλλὰ τὰ ὑπάρχοντα οὐ μόνιμα ὄντα. διὸ τοιαῦται καὶ αἱ φιλίαι. ἡ δὲ τῶν ἠθῶν καθ' αὑτὴν οὖσα, μένει καθάπερ εἴρηται. διαφέρονται δὲ καὶ ὅταν ἕτερα γίγνηται αὐτοῖς, καὶ μὴ ὧν ὀρέγονται. ὅμοιον γὰρ
3 τῷ μηθὲν γίγνεσθαι, ὅταν οὗ ἐφίεται μὴ τυγχάνῃ. οἷον καὶ τῷ κιθαρῳδῷ ὁ ἐπαγγελλόμενος. καὶ ὅσῳ ἄμεινον ᾄσειεν, τοσούτῳ πλείω. εἰς ἕω δ' ἀπαιτοῦντι τὰς ὑποσχέσεις, ἀνθ' ἡδονῆς ἡδονὴν ἀποδεδωκέναι ἔφη. εἰ μὲν οὖν ἑκάτερος τοῦτο ἐβούλετο, ἱκανῶς ἂν εἶχεν. εἰ δ' ὁ μὲν, τέρψιν, ὁ δὲ, κέρδος, καὶ ὁ μὲν, ἔχει, ὁ δὲ μή, οὐκ ἂν εἴη τὸ κατὰ τὴν κοινωνίαν καλῶς. ὧν γὰρ δεόμενος τυγχάνει, τούτοις καὶ προσέχει. κἀκείνου γε χάριν τὰ αὐτά. τὴν
4 ἀξίαν δὲ ποτέρου τάξαι ἐστί, τοῦ προϊεμένου, ἢ τοῦ

προλαβόντας. ὁ δὲ προϊέμενος, ἔοικεν ἐπιτρέπειν ἐκείνῳ, ὅπερ
φασὶ καὶ Πρωταγόραν ποιεῖν. ὅτε γὰρ διδάξειεν ἁδήποτε,
τιμῆσαι τὸν μαθόντα ἐκέλευεν, ὅσου δοκεῖ ἄξια ἐπίστασθαι,
καὶ ἐλάμβανε τοσοῦτον. ἐν τοῖς τοιούτοις δ᾽ ἐνίοις ἀρκεῖ τό,
μισθὸς δ᾽ ἀνδρί. οἱ δὲ, προλαβόντες τὸ ἀργύριον, εἶτα μη-
θὲν ποιοῦντες, ὧν ἔφασαν, διὰ τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἐπαγγε-
λιῶν, εἰκότως ἐν ἐγκλήμασι γίνονται, οὐ γὰρ ἐπιτελοῦσιν ἃ
ὡμολόγησαν. τοῦτο δ᾽ ἴσως ποιεῖν οἱ σοφισταὶ ἀναγκάζονται, 1
διὰ τὸ μηθένα ἂν δοῦναι ἀργύριον, ὧν ἐπίστανται. οὗτοι μὲν
οὖν ὧν ἔλαβον τὸν μισθὸν, μὴ ποιοῦντες, εἰκότως ἐν ἐγκλήμα-
σιν εἰσίν. ἐν οἷς δὲ μὴ γίνηται διομολογία τῆς ὑπουργίας,
οἱ μὲν, δι᾽ αὑτοὺς προϊέμενοι, εἴρηται ὅτι ἀνέγκλητοί εἰσι, τοιαύτη
» γὰρ ἡ κατ᾽ ἀρετὴν φιλία. τὴν ἀμοιβὴν τε ποιητέον κατὰ τὴν
» προαίρεσιν, αὕτη γὰρ τοῦ φίλου καὶ τῆς ἀρετῆς. οὕτω δ᾽ ἔοι-
» κε καὶ τοῖς φιλοσοφίας κοινωνήσασιν, οὐ γὰρ πρὸς χρήματ᾽ ἡ
» ἀξία μετρεῖται. τιμή τ᾽ ἰσόῤῥοπος οὐκ ἂν γένοιτο. ἀλλ᾽ ἴσως 2
ἱκανὸν καθάπερ καὶ πρὸς θεοὺς καὶ πρὸς γονεῖς τὸ ἐνδεχόμε-
νον. μὴ τοιαύτης δ᾽ οὔσης τῆς δόσεως, ἀλλ᾽ ἐπί τινι, μάλιστα
μὲν ἴσως δεῖ τὴν ἀνταπόδοσιν γίνεσθαι. ἀμφοῖν δοκοῦσαν
κατ᾽ ἀξίαν εἶναι. εἰ δὲ τοῦτο μὴ συμβαίνοι, οὐ μόνον ἀναγκαῖον
εἶναι δόξειεν ἂν τὸν προέχοντα τάττειν, ἀλλὰ καὶ δίκαιον. ὅσον
γὰρ ἂν οὗτος ὠφελήθη, ἢ ἀνθ᾽ ὅσου τὴν ἡδονὴν εἵλετ᾽ ἄν, το-
σοῦτον ἀντιλαβὼν ἕξει τὴν παρὰ τούτου ἀξίαν. καὶ γὰρ ἐν τοῖς
ὠνίοις οὕτω φαίνεται γινόμενον. ἐνιαχοῦ τ᾽ εἰσὶ νόμοι, τῶν ἑκου- 3
σίων συμβολαίων δίκας μὴ εἶναι. ὡς δέον, ᾧ ἐπίστευσε, διαλυ-
θῆναι πρὸς τοῦτον καθάπερ ἐκοινώνησεν. ᾧ γὰρ ἐπετράφθη,
τοῦτον οἴεται δικαιότερον εἶναι τάξαι τοῦ ἐπιτρέψαντος, τὰ πολ-
λὰ γὰρ, οὐ τοῦ ἴσου τιμῶσιν οἱ ἔχοντες καὶ οἱ βουλόμενοι λα-
βεῖν, τὰ γὰρ οἰκεῖα καὶ ἃ διδόασιν, ἑκάστοις φαίνεται πολλοῦ
ἄξια. ἀλλ᾽ ὅμως ἡ ἀμοιβὴ γίνεται πρὸς τοσοῦτον, ὅσον ἂν τάτ-
τωσιν οἱ λαβόντες. δεῖ δ᾽ ἴσως οὐ τοσούτου τιμᾶν, ὅσου ἔχον-
τι φαίνεται ἄξιον, ἀλλ᾽ ὅσου πρὶν ἔχειν, ἐτίμα. Ἀπορίαν 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.3.5.11

δ' ἔχει καὶ τὰ τοιάδε. οἷον πότερα δεῖ πάντα τῷ πατρὶ ἀπονέ-
μειν καὶ πείθεσθαι, ἢ κάμνοντα μὲν, ἰατρῷ πειστέον. στρατηγὸν
δὲ χειροτονητέον τὸν πολεμικόν. ὁμοίως δὲ φίλῳ μᾶλλον ἢ
σπουδαίῳ, ὑπηρετητέον. καὶ εὐεργέτῃ ἀνταποδοτέον χάριν
μᾶλλον, ἢ ἑταίρῳ δοτέον, ἐὰν ἀμφοῖν μὴ ἐνδέχηται. ἆρ' οὖν
πάντα τὰ τοιαῦτα ἀκριβῶς μὲν διορίσαι οὐ ῥᾴδιον, πολλὰς γὰρ
καὶ παντοίας ἔχει διαφορὰς. καὶ μεγέθει καὶ μικρότητι, καὶ
1 τῷ καλῷ καὶ ἀναγκαίῳ. ὅτι δὲ οὐ πάντα τῷ αὐτῷ ἀποδοτέον,
οὐκ ἄδηλον. καὶ τὰς μὲν εὐεργεσίας, ἀνταποδοτέον ὡς ἐπὶ
τὸ πολὺ μᾶλλον ἢ χαριστέον ἑταίροις. καὶ ὥσπερ δάνειον ᾧ ὀ-
φείλει ἀποδοτέον μᾶλλον, ἢ ἑταίρῳ δοτέον. ἴσως δ' οὐδὲ τοῦτ'
ἀεί. οἷον τῷ λυτρωθέντι παρὰ λῃστῶν, πότερον τὸν λυσάμενον
ἀντιλυτρωτέον, κἂν ὁστισοῦν ᾖ, ἢ καὶ μὴ ἑαλωκότι, ἀπαιτοῦν-
τι δὲ ἀποδοτέον, ἢ τὸν πατέρα λυτρωτέον. δόξειε γὰρ ἂν καὶ
ἑαυτοῦ μᾶλλον τὸν πατέρα. ὅπερ οὖν εἴρηται, καθόλου μὲν
2 τὸ ὀφείλημα ἀποδοτέον. ἐὰν δὲ ὑπερτείνῃ ἡ δόσις τῷ καλῷ
ἢ τῷ ἀναγκαίῳ, πρὸς ταῦτ' ἀποκλιτέον, ἐνίοτε γὰρ οὐδ' ἔστιν
ἴσον τὸ τὴν προϋπαρχὴν ἀμείψασθαι. ἐπειδὰν ὁ μὲν σπου-
δαῖον εἰδὼς εὖ ποιήσῃ, τῷ δὲ, ἡ ἀνταπόδοσις γίγνηται, ὃν οἴε-
ται μοχθηρὸν εἶναι. οὐδὲ γὰρ τῷ δανείσαντι ἐνίοτε ἀντιδανει-
στέον, ὁ μὲν γὰρ, οἰόμενος κομιεῖσθαι, ἐδάνεισεν ἐπιεικεῖ ὄντι, ὁ
δ', οὐκ ἐλπίζει κομιεῖσθαι παρὰ πονηροῦ. εἴτε τοίνυν τῇ ἀλη-
θείᾳ οὕτως ἔχει, οὐκ ἴσον τὸ ἀξίωμα. εἴτ' ἔχει μὲν μὴ οὕτως,
3 οἴονται δὲ, οὐκ ἂν δόξειεν ἄτοπα ποιεῖν. ὅπερ οὖν πολλάκις εἴ-
ρηται, οἱ περὶ τὰ πάθη καὶ τὰς πράξεις λόγοι, ὁμοίως ἔχουσι
τὸ ὡρισμένον, τοῖς περὶ ἅ εἰσιν. ὅτι μὲν οὖν οὐ ταὐτὰ πᾶσιν ἀπο-
δοτέον, οὐδὲ τῷ πατρὶ πάντα, καθάπερ οὐδὲ τῷ Διὶ θύεται, οὐκ
ἄδηλον. ἐπεὶ δ' ἕτερα γονεῦσι καὶ ἀδελφοῖς καὶ ἑταίροις καὶ
εὐεργέταις, ἑκάστοις τὰ οἰκεῖα καὶ τὰ ἁρμόττοντα ἀπονεμη-
τέον οὕτω δὲ καὶ ποιεῖν φαίνονται, εἰς γάμους μὲν γὰρ καλοῦσι
τοὺς συγγενεῖς, τούτοις γὰρ κοινὸν τὸ γένος καὶ αἱ περὶ τοῦτο δὴ
4 πράξεις. καὶ εἰς τὰ κήδη δὲ μάλιστ' οἴονται δεῖν τοὺς συγγενεῖς ἀπαν

τῶν δὲ ταυτό. δόξειε δ' ἂν τροφῆς μὲν γονεῦσι δεῖν μάλιστ' ἐ-
παρκεῖν, ὡς ὀφείλοντας καὶ τοῖς αἰτίοις τοῦ εἶναι, κάλλιον ἢ
ἑαυτοῖς εἰς ταῦτ' ἐπαρκεῖν. καὶ τιμὴν δὲ καθάπερ θεοῖς. οὐ
πᾶσαν δὲ, γονεῦσιν, οὐδὲ γὰρ τὴν αὐτὴν πατρὶ, καὶ μητρί. οὐδ'
αὖ τὴν τοῦ σοφοῦ ἢ τοῦ στρατηγοῦ, ἀλλὰ τὴν πατρικήν. ὁμοίως
δὲ καὶ μητρικήν. καὶ παντὶ δὲ τῷ πρεσβυτέρῳ τιμὴν τὴν καθ' =
ἡλικίαν, ὑπαναστάσει καὶ κατακλίνει καὶ τοῖς τοιούτοις. πρὸς
ἑταίρους δ' αὖ, καὶ ἀδελφοὺς, παρρησίαν καὶ ἁπάντων κοινό 1
τητα. καὶ συγγενέσι δὲ καὶ φυλέταις καὶ πολίταις καὶ τοῖς
λοιποῖς ἅπασιν, ἀεὶ πειρατέον τὸ οἰκεῖον ἀπονέμειν καὶ συγκρί
νειν τὰ ἑκάστοις ὑπάρχοντα κατ' οἰκειότητα καὶ ἀρετὴν ἢ χρῆ
σιν. τῶν μὲν οὖν ὁμογενῶν, ῥᾴων ἡ κρίσις, τῶν δὲ διαφερόν-
των, ἐργωδεστέρα. οὐ μὴν διά γε τοῦτο ἀποστατέον, ἀλλ' ὡς ἂν
ἐνδέχηται, οὕτω διοριστέον. Ἔχει δ' ἀπορίαν καὶ περὶ τοῦ
διαλύεσθαι τὰς φιλίας ἢ μὴ, πρὸς τοὺς μὴ διαμένοντας. ἢ πρὸς
μὲν τοὺς διὰ τὸ χρήσιμον ἢ τὸ ἡδὺ φίλους ὄντας, ὅταν μηκέτι 2
ταῦτ' ἔχωσιν, οὐδὲν ἄτοπον διαλύεσθαι, ἐκείνων γὰρ ἦσαν φί-
λοι. ὧν ἀπολιπόντων, εὔλογον τὸ μὴ φιλεῖν. ἐγκαλέσειε δ' ἂν
τις, εἰ διὰ τὸ χρήσιμον ἢ διὰ τὸ ἡδὺ ἀγαπῶν, προσεποιεῖτο διὰ
τὸ ἦθος, ὅπερ γὰρ ἐν ἀρχῇ εἴπομεν, πλεῖσται διαφοραὶ γίγνον
ται τοῖς φίλοις, ὅταν μὴ ὁμοίως οἴωνται καὶ ὦσι φίλοι. ὅταν
μὲν οὖν διαψευσθῇ τις καὶ ὑπολάβῃ φιλεῖσθαι διὰ τὸ ἦθος,
μηδὲν τοιοῦτον ἐκείνου πράττοντος, ἑαυτὸν αἰτιῷτ' ἄν. ὅταν
δ' ὑπὸ τῆς ἐκείνου προσποιήσεως, ἀπατηθῇ, δίκαιον ἐγκαλεῖν 3
τῷ ἀπατήσαντι. καὶ μᾶλλον ἢ τοῖς τὸ νόμισμα κιβδηλεύου-
σιν. ὅσῳ περὶ τιμιώτερον ἡ κακουργία. ἐὰν δὲ ἀποδέχηται
ὡς ἀγαθὸν, γένηται δὲ μοχθηρὸς καὶ δοκῇ, ἆρ' ἔτι φιλητέον, ἢ
οὐ δυνατὸν, εἴπερ μὴ πᾶν, φιλητὸν, ἀλλὰ τἀγαθόν. οὔτε δὴ
φιλητέον πονηρὸν, οὔτε δεῖ, φιλοπόνηρον γὰρ οὐ χρὴ εἶναι. οὐδ' ὁ
» μοιοῦσθαι φαύλῳ. εἴρηται δ' ὅτι τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ φίλον.
ἆρ' οὖν εὐθὺς διαλυτέον; ἢ οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀνιάτοις διὰ
τὴν μοχθηρίαν. ἐπανόρθωσιν δ' ἔχουσι, μᾶλλον βοηθητέον εἰς 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὸ ἦθος, ἢ τὴν οὐσίαν, ὅσῳ βέλτιον καὶ τῆς φιλίας οἰκειότε-
ρον. δόξειε δ' ἂν ὁ διαλυόμενος, οὐθὲν ἄτοπον ποιεῖν, οὐ γὰρ τού-
τῳ ἢ τοιούτῳ, φίλος ἦν. ἀλλοιωθέντα οὖν, ἀδυνατῶν ἀνα-
σῶσαι, ἀφίσταται. εἰ δ' ὁ μὲν διαμένοι, ὁ δ' ἐπιεικέστερος γίνοι-
το, καὶ πολὺ διαλλάττοι τῇ ἀρετῇ, ἆρα χρηστέον φίλῳ; ἢ οὐκ
ἐνδέχεται. ἐν μεγάλῃ δὲ διαστάσει μάλιστα δῆλον γίνεται. οἷον
ἐν ταῖς ἐκ παιδίων φιλίαις. εἰ γὰρ ὁ μὲν διαμένοι τὴν διάνοιαν
1 παῖς, ὁ δ' ἀνὴρ εἴη οἷος κράτιστος, πῶς ἂν εἶεν φίλοι, μήτ' ἀρε-
σκόμενοι τοῖς αὐτοῖς, μήτε χαίροντες καὶ λυπούμενοι, οὐδὲ
γὰρ περὶ ἀλλήλους ταῦθ' ὑπάρξει αὐτοῖς. ἄνευ δὲ τούτων
οὐκ ἦν εἶναι, συμβιοῦν γὰρ οὐχ οἷόν τε. εἴρηται δὲ περὶ τού-
των. ἆρ' οὖν οὐθὲν ἀλλοιότερον πρὸς αὐτὸν ἑκτέον, ἢ εἰ μὴ ἐγε-
γόνει φίλος μηδέποτε, ἢ δεῖ μνείαν ἔχειν τῆς γενομένης συ-
νηθείας; καὶ καθάπερ φίλοις μᾶλλον ἢ ὀθνείοις οἰόμεθα
δεῖν χαρίζεσθαι, οὕτω καὶ τοῖς γενομένοις ἀπονεμητέον τι, διὰ
2 τὴν προγενομένην φιλίαν. ὅτε μὴ δι' ὑπερβολὴν μοχθη-
ρίας ἡ διάλυσις γίνεται. Τὰ φιλικὰ δὲ πρὸς τοὺς φί-
λους, καὶ οἷς αἱ φιλίαι ὁρίζονται, ἔοικεν ἐκ τῶν πρὸς ἑαυτὸν
ἐληλυθέναι, τιθέασι γὰρ φίλον τὸν βουλόμενον καὶ πράτ-
τοντα τἀγαθὰ, ἢ τὰ φαινόμενα, ἐκείνου ἕνεκα, ἢ τὸν βουλό-
μενον εἶναι καὶ ζῆν τὸν φίλον αὐτοῦ χάριν. ὅπερ αἱ μητέρες
πρὸς τὰ τέκνα πεπόνθασι, καὶ τῶν φίλων οἱ προσκεκρουκό-
τες. οἱ δὲ, τὸν συνδιάγοντα καὶ τὰ αὐτὰ αἱρούμενον. ἢ τὸν
3 συναλγοῦντα καὶ συγχαίροντα τῷ φίλῳ. μάλιστα δὲ καὶ τοῦτο
περὶ τὰς μητέρας συμβαίνει. τούτων δὲ τινὶ καὶ τὴν φιλίαν
ὁρίζονται. πρὸς ἑαυτὸν δὲ τούτων ἕκαστον τῷ ἐπιεικεῖ ὑπάρχει.
τοῖς δὲ λοιποῖς, ᾗ τοιοῦτοι ὑπολαμβάνουσιν εἶναι. ἔοικε γὰρ καθά-
περ εἴρηται, μέτρον ἑκάστῳ ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ σπουδαῖος εἶναι, οὗτος γὰρ
ὁμογνωμονεῖ ἑαυτῷ, καὶ τῆς αὐτῆς ὀρέγεται κατὰ πᾶσαν ψυ-
χήν. καὶ βούλεται δὴ ἑαυτῷ τἀγαθὰ καὶ τὰ φαινόμενα καὶ πράτ-
τει, τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ τἀγαθὸν διαπονεῖν καὶ ἑαυτοῦ ἕνεκα. τοῦ γὰρ δια-
4 νοητικοῦ χάριν, ὅπερ ἕκαστος εἶναι δοκεῖ. καὶ ζῆν δὲ βούλεται

ἑαυτὸν καὶ σώζεσθαι, καὶ μάλιστα τοῦτο, ᾧ φρονεῖ, ἀγαθὸν γὰρ
τῷ σπουδαίῳ τὸ εἶναι. ἕκαστος δ' ἑαυτῷ βούλεται τἀγαθά, γε-
νόμενος δ' ἄλλος, οὐδεὶς αἱρεῖται πάντ' ἔχειν ἐκεῖνο τὸ γενόμε-
νον. ἔχει γὰρ καὶ νῦν ὁ θεὸς τἀγαθὸν, ἀλλ' ὢν, ὅτι ποτ' ἐστί. δό-
ξειε δ' ἂν τὸ νοοῦν ἕκαστος εἶναι ἢ μάλιστα. συνδιάγειν τε ὁ τοιοῦ-
τος ἑαυτῷ βούλεται. ἡδέως γὰρ αὐτὸ ποιεῖ, τῶν τε γὰρ πε-
πραγμένων, ἐπιτερπεῖς αἱ μνῆμαι καὶ τῶν μελλόντων, ἐλ-
πίδες ἀγαθαί. αἱ τοιαῦται δὲ, ἡδεῖαι. καὶ θεωρημάτων δ' εὐ- 1
πορεῖ τῇ διανοίᾳ. συναλγεῖ τε καὶ συνήδεται μάλιστα ἑαυτῷ.
πάντη γάρ ἐστι τὸ αὐτὸ λυπηρόν τε καὶ ἡδύ. καὶ οὐκ ἄλλοτ' ἄλ-
λο. ἀμεταμέλητος γὰρ, ὡς εἰπεῖν. τῷ δὴ πρὸς αὐτὸν ἕκαστα
τούτων ὑπάρχειν τῷ ἐπιεικεῖ. πρὸς δὲ τὸν φίλον ἔχειν, ὥσπερ
πρὸς ἑαυτὸν, ἔστι γὰρ ὁ φίλος ἄλλος αὐτός. καὶ ἡ φιλία, τού-
των εἶναί τι δοκεῖ. καὶ φίλοι, οἷς ταῦθ' ὑπάρχει. πρὸς αὐτὸν
δὲ πότερόν ἐστιν ἢ οὐκ ἔστι φιλία, ἀφείσθω ἐπὶ τοῦ παρόντος. δό-
ξειε δ' ἂν ταύτῃ εἶναι ἡ φιλία, ᾗ ἐστὶ δύο, ἢ πλείω, ἐκ τῶν εἰρημέ- 2
νων. καὶ ὅτι ἡ ὑπερβολὴ τῆς φιλίας τῇ πρὸς ἑαυτὸν ὁμοιοῦ-
ται. φαίνεται δὲ τὰ εἰρημένα καὶ τοῖς πολλοῖς ὑπάρχειν, καί-
περ οὖσι φαύλοις. ἆρ' οὖν ᾗ ἀρέσκουσιν ἑαυτοῖς καὶ ὑπο-
λαμβάνουσιν ἐπιεικεῖς εἶναι, ταύτῃ μετέχουσιν αὐτῶν. ἐπεὶ
τῶν γε κομιδῇ φαύλων καὶ ἀνοσιουργῶν, οὐθενὶ ταῦθ' ὑπάρ-
χει, ἀλλ' οὐδὲ φαίνεται. σχεδὸν δὲ οὐδὲ τοῖς φαύλοις, διαφέ-
ρονται γὰρ ἑαυτοῖς. καὶ ἑτέρων μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἄλλα
δὲ βούλονται, οἷον οἱ ἀκρατεῖς, αἱροῦνται γὰρ ἀντὶ τῶν 3
δοκούντων ἑαυτοῖς ἀγαθῶν εἶναι, τὰ ἡδέα, βλαβερὰ ὄν-
τα. οἱ δ' αὖ διὰ δειλίαν καὶ ἀργίαν ἀφίστανται τοῦ
πράττειν, ἃ οἴονται ἑαυτοῖς βέλτιστα εἶναι. οἷς δὲ πολ-
λὰ καὶ δεινὰ πέπρακται, καὶ διὰ τὴν μοχθηρίαν μι-
σοῦνται, φεύγουσι τὸ ζῆν καὶ ἀναιροῦσιν ἑαυτούς. ζη-
τοῦσί τε οἱ μοχθηροὶ μεθ' ὧν συνημερεύσουσιν, ἑαυτοὺς
δὲ φεύγουσι. ἀναμιμνήσκονται γὰρ πολλῶν καὶ δυσχε-
ρῶν, καὶ τοιαῦθ' ἕτερα ἐλπίζουσι, καθ' ἑαυτοὺς ὄντες. 4

μεθ' ἑτέρων δ' ὄντες ἐπιλανθάνονται. οὐθέν τε φιλητὸν ἔχον-
τες, οὐθὲν φιλικὸν πάσχουσι πρὸς ἑαυτούς. οὐδὲ δὴ συγχαί-
ρουσιν, οὐδὲ συναλγοῦσιν οἱ τοιοῦτοι ἑαυτοῖς. στασιάζει γὰρ
αὐτῶν ἡ ψυχή. καὶ τὸ μὲν διὰ μοχθηρίαν ἀλγεῖ, ἀπεχόμενόν
τινων. τὸ δὲ, ἥδεται, καὶ τὸ μὲν, δεῦρο, τὸ δ', ἐκεῖσε ἕλκει ὥς-
περ διασπῶντα. εἰ δὲ μὴ οἷόν τε, ἅμα λυπεῖσθαι καὶ ἥδε-
σθαι, ἀλλὰ μετὰ μικρόν γε, λυπεῖται ὅτι ἥσθη, καὶ οὐκ ἂν ἐ-
1 βούλετο ἡδέα ταῦτα γενέσθαι αὐτῷ, μεταμελείας γὰρ οἱ
φαῦλοι γέμουσιν. οὐ δὴ φαίνεται ὁ φαῦλος, οὐδὲ πρὸς ἑαυ-
τὸν φιλικῶς διακεῖσθαι, διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν φιλητόν. εἰ δὴ τὸ
οὕτως ἔχειν λίαν ἐστὶν ἄθλιον, φευκτέον τὴν μοχθηρίαν δια-
τεταμένως, καὶ πειρατέον ἐπιεικῆ εἶναι, οὕτω γὰρ καὶ πρὸς
αὑτὸν φιλικῶς ἂν ἔχοι, καὶ ἑτέρων φίλος γένοιτο.
Ἡ δὲ εὔνοια, φιλίᾳ μὲν ἔοικεν, οὐ μὴν ἐστί γε φιλία, γίνεται
γὰρ εὔνοια καὶ πρὸς ἀγνῶτας καὶ λανθάνουσα. φιλία δ' οὔ.
2 καὶ πρότερον δὴ ταῦτ' εἴρηται. ἀλλ' οὐδὲ φίλησίς ἐστιν. οὐ
γὰρ ἔχει διάτασιν, οὐδ' ὄρεξιν. τῇ φιλήσει δὲ ταῦτ' ἀκολου-
θεῖ. καὶ ἡ μὲν φίλησις, μετὰ συνηθείας. ἡ δ' εὔνοια, καὶ ἐκ προ-
σπαίου, οἷον καὶ περὶ τοὺς ἀγωνιστὰς συμβαίνει. εὖνοι γὰρ αὐ-
τοῖς γίνονται καὶ συνθέλουσι, συμπράξαιεν δ' ἂν οὐθέν. ὅπερ
γὰρ εἴπομεν προσπαίως εὖνοι γίνονται καὶ ἐπιπολαίως στέρ-
γουσιν. ἔοικε δὴ ἀρχὴ φιλίας εἶναι ὥσπερ τοῦ ἐρᾶν, ἡ διὰ τῆς
ὄψεως ἡδονή, μὴ γὰρ προησθεὶς τῇ ἰδέᾳ, οὐθεὶς ἐρᾷ. ὁ δὲ χαί-
3 ρων τῷ εἴδει, οὐθὲν μᾶλλον ἐρᾷ. ἀλλ' ὅταν καὶ ἀπόντος πο-
θῇ, καὶ τῆς παρουσίας ἐπιθυμῇ. οὕτω δὴ καὶ φίλους οὐχ
οἷόν τε εἶναι, μὴ εὔνους γενομένους. οἱ δ' εὖνοι οὐθὲν μᾶλλον
φιλοῦσι, βούλονται γὰρ μόνον τἀγαθά, οἷς εἰσιν εὖνοι, συμ-
πράξαιεν δ' οὐθὲν ἄν, οὐδ' ὀχληθεῖεν ὑπὲρ αὐτῶν. διὸ με-
ταφέρων φαίη τις ἂν αὐτὴν ἀργὴν εἶναι φιλίαν. χρονιζο-
μένην δὲ καὶ εἰς συνήθειαν ἀφικνουμένην. γίνεσθαι φιλίαν,
οὐ τὴν διὰ τὸ χρήσιμον. οὐδὲ τὴν διὰ τὸ ἡδύ. οὐδὲ γὰρ ἡ εὔ-
4 νοια ἐπὶ τούτοις γίνεται. ὁ μὲν γὰρ εὐεργετηθεὶς, ἀνθ' ὧν πέπον-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

θεν, ἀπονέμει τὴν εὔνοιαν, τὰ δίκαια δρῶν, ὁ δὲ βουλόμενός
τινα εὐπραγεῖν, ἐλπίδα ἔχων εὐπορίας δι' ἐκείνου, οὐκ ἔοι-
κεν εὔνους ἐκείνῳ εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον ἑαυτῷ. καθάπερ οὐ
δὲ φίλος, εἰ θεραπεύει αὐτὸν, διά τινα χρῆσιν. ὅλως δ' ἡ εὔ-
νοια δι' ἀρετὴν καὶ ἐπιείκειάν τινα γίνεται, ὅταν τῳ φανῇ κα-
λός τις ἢ ἀνδρεῖος, ἤ τι τοιοῦτον, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἀ-
γωνιστῶν εἴπομεν. Φιλικὸν δὲ καὶ ἡ ὁμόνοια φαίνεται:
1 διόπερ οὐκ ἔστιν ὁμοδοξία. τοῦτο μὲν γὰρ καὶ ἀγνοοῦσιν ἀλλή-
λοις ὑπάρξειεν ἄν, οὐδὲ τοὺς περὶ ὁτουοῦν ὁμογνωμονοῦντας
ὁμονοεῖν φασιν. οἷον τοὺς περὶ τῶν οὐρανίων. οὐ γὰρ φιλικὸν τὸ πε
ρὶ τούτων ὁμονοεῖν. ἀλλὰ τὰς πόλεις ὁμονοεῖν φασιν, ὅταν πε
ρὶ τῶν συμφερόντων ὁμογνωμονῶσι. καὶ ταὐτὰ προαιρῶν-
ται, καὶ πράττωσι τὰ κοινῇ δόξαντα. περὶ τὰ πρακτὰ δὴ ὁμο
νοοῦσι, καὶ τούτων περὶ τὰ ἐν μεγέθει καὶ ἐνδεχόμενα ἀμφοῖν
ὑπάρχειν, ἢ πᾶσιν. οἷον αἱ πόλεις ὅταν πᾶσι δοκῇ τὰς ἀρχὰς αἱρε
2 τὰς εἶναι, ἢ συμμαχεῖν Λακεδαιμονίοις, ἢ ἄρχειν Πιττακὸν, ὅτε καὶ
αὐτὸς ἤθελεν. ὅταν δ' ἑκάτερος ἑαυτὸν βούληται, ὥσπερ οἱ ἐν
ταῖς Φοινίσσαις, στασιάζουσιν. οὐ γάρ ἐστιν ὁμονοεῖν, τὸ αὐτὸ ἑκά-
τερον ἐννοεῖν, ὁ δή ποτε, ἀλλὰ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ. οἷον ὅταν καὶ ὁ δῆ-
μος καὶ οἱ ἐπιεικεῖς τοὺς ἀρίστους ἄρχειν. οὕτω γὰρ πᾶσι γίνεται
οὗ ἐφίενται. πολιτικὴ δὲ φιλία φαίνεται ἡ ὁμόνοια, καθάπερ
καὶ λέγεται, περὶ τὰ συμφέροντα γάρ ἐστι. καὶ τὰ πρὸς τὸν βίον
ἀνήκοντα. ἔστι δ' ἡ τοιαύτη ὁμόνοια ἐν τοῖς ἐπιεικέσιν, οὗτοι γὰρ
3 καὶ ἑαυτοῖς ὁμονοοῦσι, καὶ ἀλλήλοις, ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὄντες ὡς εἰ
πεῖν. τῶν τοιούτων γὰρ μένει τὰ βουλήματα καὶ οὐ μεταρρεῖ ὥσ
περ εὔριπος, βούλονταί τε τὰ δίκαια καὶ τὰ συμφέροντα. τού-
των δὲ καὶ κοινῇ ἐφίενται. τοὺς δὲ φαύλους οὐχ οἷόν τε ὁμονοεῖν,
πλὴν ἐπὶ μικρὸν, καθάπερ καὶ φίλους εἶναι πλεονεξίας ἐφιε-
μένους, ἐν τοῖς ὠφελίμοις. ἐν δὲ τοῖς πόνοις καὶ ταῖς λειτουρ-
γίαις, ἐλλείποντας. ἑαυτῷ δ' ἕκαστος βουλόμενος ταῦτα, τὸν
πέλας ἐξετάζει καὶ κωλύει, μὴ γὰρ τηρούντων, τὸ κοινὸν ἀπόλ
4 λυται. συμβαίνει οὖν αὐτοῖς στασιάζειν, ἀλλήλους μὲν ἐπαναγ

κάζοντας. αὐτοὺς δὲ μὴ βουλομένους τὰ δίκαια ποιεῖν. Οἱ δ' εὐερ-
γέται, τοὺς εὐεργετηθέντας δοκοῦσι μᾶλλον φιλεῖν, ἢ οἱ εὖ πα-
θόντες τοὺς δράσαντας. καὶ ὡς παρὰ λόγον γινόμενον, ἐπιζητεῖ-
ται. τοῖς μὲν οὖν πλείστοις φαίνεται, ὅτι οἱ μὲν, ὀφείλουσι. τοῖς
δὲ, ὀφείλεται. καθάπερ οὖν ἐπὶ τῶν δανείων. οἱ μὲν, ὀφείλον-
τες, βούλονται μὴ εἶναι, οἷς ὀφείλουσιν. οἱ δὲ δανείσαντες, καὶ
ἐπιμέλονται τῆς τῶν ὀφειλόντων σωτηρίας, οὕτω καὶ τοὺς εὐερ-
1 γετήσαντας βούλεσθαι εἶναι τοὺς παθόντας, ὡς κομιουμένους
τὰς χάριτας, τοῖς δ', οὐκ εἶναι ἐπιμελὲς τὸ ἀνταποδοῦναι.
Επίχαρμος μὲν οὖν τάχ' ἂν φαίη ταῦτα λέγειν αὐτοὺς, ἐκ πονη-
ροῦ θεωμένους. ἔοικε δ' ἀνθρωπικῷ, ἀμνήμονες γὰρ οἱ πολ-
λοὶ, καὶ μᾶλλον εὖ πάσχειν, ἢ ποιεῖν ἐφίενται. δόξειε δ' ἂν φυσι-
κώτερον εἶναι τὸ αἴτιον, καὶ οὐχ ὅμοιον τῷ περὶ τοὺς δανείσαντας,
οὐ γάρ ἐστι φίλησις περὶ ἐκείνους, ἀλλὰ τοῦ σώζεσθαι βούλησις,
τῆς κομιδῆς ἕνεκα. οἱ δ' εὖ πεποιηκότες, φιλοῦσι καὶ ἀγαπῶσι
2 τοὺς εὖ πεπονθότας, κἂν μηθὲν ὦσι χρήσιμοι, μὴ δ' εἰς ὕστερον
γένοιντ' ἄν. ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνιτῶν συμβέβηκε, πᾶς γὰρ τὸ οἰ-
κεῖον ἔργον ἀγαπᾷ μᾶλλον ἢ ἀγαπηθείη ἂν ὑπὸ τοῦ ἔργου, ἐμ-
ψύχου γενομένου. μάλιστα δ' ἴσως τοῦτο περὶ τοὺς ποιητὰς συμ-
βαίνει, ὑπεραγαπῶσι γὰρ οὗτοι τὰ οἰκεῖα ποιήματα, στέργον-
τες ὥσπερ τέκνα. τοιούτῳ δὴ ἔοικε καὶ τὸ τῶν εὐεργετῶν, τὸ γὰρ εὖ
πεπονθὸς, ἔργον ἐστὶν αὐτῶν. τοῦτο δὴ ἀγαπῶσι μᾶλλον, ἢ τὸ ἔρ-
γον, τὸν ποιήσαντα. τούτου δ' αἴτιον, ὅτι τὸ εἶναι πᾶσιν αἱρετὸν καὶ
3 φιλητόν. ἐσμὲν δ' ἐνεργείᾳ. τῷ ζῆν γὰρ καὶ πράττειν. ἐνεργείᾳ
δὴ ὁ ποιήσας τὸ ἔργον, ἔστι πως. στέργει δὴ τὸ ἔργον, διότι καὶ τὸ εἶναι.
τοῦτο δὲ φυσικόν. ὁ γάρ ἐστι δυνάμει. τοῦτο ἐνεργείᾳ τὸ ἔργον μη-
νύει. ἅμα δὲ καὶ τῷ μὲν εὐεργέτῃ καλὸν τὸ κατὰ τὴν πρᾶξιν ὥσ-
τε χαίρειν ἐν ᾧ τοῦτο. τῷ δὲ παθόντι οὐθὲν καλὸν ἐν τῷ δρά-
σαντι. ἀλλ' εἴπερ, συμφέρον. τοῦτο δ' ἧττον ἡδὺ καὶ φιλητόν. ἡδεῖα
δ' ἐστί, τοῦ μὲν παρόντος, ἡ ἐνέργεια, τοῦ δὲ μέλλοντος, ἡ ἐλπίς.
τοῦ δὲ γεγενημένου, ἡ μνήμη. ἥδιστον δὲ τὸ κατὰ τὴν ἐνέργειαν
4 καὶ φιλητὸν ὁμοίως. τῷ μὲν οὖν πεποιηκότι, μένει τὸ ἔργον, τὸ

καλὸν γὰρ πολυχρόνιον. τῷ δὲ παθόντι, τὸ χρήσιμον παροί-
χεται, ἥ τε μνήμη, τῶν μὲν καλῶν, ἡδεῖα. τῶν δὲ χρησίμων,
οὐ πάνυ ἢ ἧττον. ἡ προσδοκία δ' ἀνάπαλιν ἔχειν ἔοικεν. καὶ ἡ
μὲν φίλησις, ποιήσει ἔοικε, τὸ δὲ φιλεῖσθαι, τῷ πάσχειν. τοῖς
ὑπερέχουσι δὴ περὶ τὴν πρᾶξιν ἕπεται τὸ φιλεῖν καὶ τὰ φι-
λικά. ἔτι δὲ τὰ ἐπιπόνως γινόμενα, πάντες μᾶλλον στέργου-
σιν, οἷον καὶ τὰ χρήματα οἱ κτησάμενοι τῶν παραλαβόντων. δο-
κεῖ δὴ τὸ εὖ μὲν πάσχειν, ἄπονον εἶναι, τὸ δ' εὖ ποιεῖν, ἐργώ- 1
δες. διὰ ταῦτα δὲ καὶ αἱ μητέρες φιλοτεκνότεραι. ἐπιπο-
νωτέρα γὰρ ἡ γέννησις, καὶ μᾶλλον ἴσασιν ὅτι αὐτῶν. δόξειε δ'
ἂν τοῦτο καὶ τοῖς εὐεργέταις οἰκεῖον εἶναι. Ἀπορεῖται
δὲ, πότερον δεῖ φιλεῖν ἑαυτὸν μάλιστα, ἢ ἄλλον τινα, ἐπιτι-
μῶσι γὰρ τοῖς ἑαυτοὺς μάλιστα ἀγαπῶσι. καὶ ὡς ἐν αἰσχρῷ,
φιλαύτους ἀποκαλοῦσι, δοκεῖ τε ὁ μὲν φαῦλος, ἑαυτοῦ χά-
ριν πάντα πράττειν. καὶ ὅσῳ ἂν μοχθηρότερος ᾖ, τοσούτῳ
μᾶλλον. ἐγκαλοῦσι δὴ αὐτῷ οἷον, ὅτι οὐθὲν ἀπ' αὑτοῦ πράτ- 2
τει. ὁ δὲ ἐπιεικὴς, διὰ τὸ καλόν. καὶ ὅσῳ ἂν βελτίων ᾖ, μᾶλ-
λον διὰ τὸ καλόν. καὶ φίλου ἕνεκα, τὸ δ' αὑτοῦ, παρίησι.
τοῖς λόγοις δὲ τούτοις τὰ ἔργα διαφωνεῖ, οὐκ ἀλόγως. φασὶ
γὰρ δεῖν φιλεῖν μάλιστα, τὸν μάλιστα φίλον. φίλος δὲ μάλι-
στα ὁ βουλόμενος, ᾧ βούλεται τἀγαθὰ, ἐκείνου ἕνεκα καὶ εἰ
μηδεὶς εἴσεται. ταῦτα δ' ὑπάρχει μάλιστα αὐτῷ πρὸς αὑτόν.
καὶ τὰ λοιπὰ δὴ πάντα, οἷς ὁ φίλος ὁρίζεται, εἴρηται, γὰρ ὅ-
τι ἀπ' αὐτοῦ πάντα τὰ φιλικὰ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους διήκει. 3
καὶ αἱ παροιμίαι δὲ πᾶσαι ὁμογνωμονοῦσιν. οἷον τὸ, μία ψυ-
χή. καὶ κοινὰ τὰ τῶν φίλων. καὶ ἰσότης φιλότης. καὶ γόνυ κνή-
μης ἔγγιον, πάντα γὰρ ταῦτα πρὸς αὑτὸν μάλιστ' ὑπάρχει.
μάλιστα γὰρ φίλος ἑαυτῷ. καὶ φιλητέον δὴ μάλιστα ἑαυτόν.
ἀπορεῖται δὲ εἰκότως ποτέροις χρεὼν ἕπεσθαι, ἀμφοῖν ἐχόν-
τοιν τὸ πιστόν. ἴσως οὖν τοὺς τοιούτους δεῖ τῶν λόγων διαιρεῖν
καὶ διορίζειν ἐφ' ὅσον ἑκάτεροι καὶ πῇ ἀληθεύουσιν. εἰ δὴ λά-
βοιμεν τὸ φίλαυτον πῶς ἑκάτεροι λέγουσι, τάχ' ἂν γένοιτ' 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

δῆλον. οἱ μὲν οὖν εἰς ὄνειδος ἄγοντες αὐτό, φιλαύτους κα-
λοῦσι τοὺς ἑαυτοῖς ἀπονέμοντας τὸ πλεῖον ἐν χρήμασι καὶ
τιμαῖς καὶ ἡδοναῖς ταῖς σωματικαῖς, τούτων γὰρ οἱ πολλοὶ ὀ-
ρέγονται, καὶ ἐσπουδάκασι περὶ αὐτά, ὡς ἄριστα ὄντα διὸ καὶ
περιμάχητά ἐστιν. οἱ δὴ περὶ ταῦτα πλεονέκται, χαρίζονται
ταῖς ἐπιθυμίαις. καὶ ὅλως τοῖς πάθεσι καὶ τῷ ἀλόγῳ τῆς
ψυχῆς. τοιοῦτοι δ' εἰσὶν οἱ πολλοί. διὸ καὶ ἡ προσηγορία γε-
1 γένηται ἀπὸ τοῦ πολλοῦ, φαύλου ὄντος. δικαίως δὴ τοῖς οὕτω
φιλαύτοις ὀνειδίζεται. ὅτι δὲ τοὺς τὰ τοιαῦθ' αὑτοῖς ἀπονέμον-
τας, εἰώθασι λέγειν οἱ πολλοὶ φιλαύτους, οὐκ ἄδηλον, εἰ
γάρ τις ἀεὶ σπουδάζει τὰ δίκαια πράττειν, αὐτὸς μάλιστα
πάντων, ἢ τὰ σώφρονα, ἢ ὁποιαοῦν ἄλλα τῶν κατὰ τὰς ἀρε-
τάς, καὶ ὅλως ἀεὶ τὸ καλὸν ἑαυτῷ περιποιοῖτο, οὐθεὶς ἐρεῖ φί-
λαυτον τοῦτον, οὐδὲ ψέξει. δόξειε δ' ἂν ὁ τοιοῦτος εἶναι μᾶλ-
λον φίλαυτος, ἀπονέμει γὰρ ἑαυτῷ τὰ κάλλιστα καὶ μάλιστα
2 ἀγαθά. καὶ χαρίζεται ἑαυτοῦ τῷ κυριωτάτῳ καὶ πάντα τού-
τῳ πείθεται. ὥσπερ δὲ καὶ πόλις τὸ κυριώτατον μάλιστ'
εἶναι δοκεῖ, καὶ πᾶν ἄλλο σύστημα, οὕτω καὶ ἄνθρωπος. καὶ
φίλαυτος δὴ μάλιστα ὁ τοῦτο ἀγαπῶν, καὶ τούτῳ χαριζόμε-
νος καὶ ἐγκρατὴς δὴ καὶ ἀκρατὴς λέγεται, τῷ κρατεῖν τὸν
νοῦν ἢ μή, ὡς τούτου ἑκάστου ὄντος. καὶ πεπραγέναι δοκοῦσιν
αὐτοί, καὶ ἑκουσίως, τὰ μετὰ λόγου μάλιστα. ὅτι μὲν οὖν τοῦθ'
ἕκαστός ἐστι μάλιστα, οὐκ ἄδηλον. καὶ ὅτι ὁ ἐπιεικὴς μάλιστα
3 τοῦτ' ἀγαπᾷ. διὸ φίλαυτος μάλιστ' ἂν εἴη, καθ' ἕτερον εἶδος
τοῦ ὀνειδιζομένου, καὶ διαφέρων τοσοῦτον, ὅσον τὸ κατὰ λό-
γον ζῆν, τοῦ κατὰ πάθος, καὶ ὀρέγεσθαι ἢ τοῦ καλοῦ, ἢ τοῦ δο-
κοῦντος συμφέρειν. τοὺς μὲν οὖν περὶ τὰς καλὰς πράξεις δια-
φερόντως σπουδάζοντας, πάντες ἀποδέχονται καὶ ἐπαινοῦ-
σι. πάντων δὲ ἁμιλλωμένων πρὸς τὸ καλὸν καὶ διατεινομέ-
νων τὰ κάλλιστα πράττειν, κοινῇ τ' ἂν πάντ' εἴη τὰ δέοντα καὶ
ἰδίᾳ ἑκάστῳ, τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν, εἴπερ ἡ ἀρετὴ τοιοῦτόν
4 ἐστιν. ὥστε τὸν μὲν ἀγαθόν, δεῖ φίλαυτον εἶναι. καὶ γὰρ αὐτὸς

ὀνήσεται τὰ καλὰ πράττων, καὶ τοὺς ἄλλους ὠφελήσει, τὸν δὲ μοχθηρὸν, οὐ δεῖ, βλάψει γὰρ καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς πέλας, φαύλοις πάθεσιν ἑπόμενος, τῷ μοχθηρῷ μὲν οὖν διαφωνεῖ, ἃ δεῖ πράττειν καὶ ἃ πράττει. ὁ δὲ ἐπιεικὴς, ἃ δεῖ ταῦτα καὶ πράττει. πᾶς γὰρ νοῦς αἱρεῖται τὸ βέλτιστον ἑαυτῷ, ὁ δὲ ἐπιεικὴς, πειθαρχεῖ τῷ νῷ. ἀληθὲς δὲ τὸ περὶ τοῦ σπουδαίου, καὶ τῶν φίλων ἕνεκα πολλὰ πράττειν καὶ τῆς πατρίδος, κἂν
δέῃ ὑπεραποθνήσκειν. προήσεται γὰρ καὶ χρήματα καὶ τιμὰς καὶ 1
ὅλως τὰ περιμάχητα ἀγαθὰ, περιποιούμενος ἑαυτῷ τὸ καλὸν, ὀλίγον γὰρ χρόνον ἡσθῆναι σφόδρα, μᾶλλον ἕλοιτ' ἂν, ἢ πολὺν, ἠρέμα. καὶ βιῶσαι καλῶς ἐνιαυτὸν, ἢ πολλὰ ἔτη τυχόντως. καὶ μίαν πρᾶξιν καλὴν καὶ μεγάλην, ἢ πολλὰς καὶ μικράς. τοῖς δ' ὑπεραποθνήσκουσι, τοῦτ' ἴσως συμβαίνει. αἱροῦνται δὴ μέγα καλὸν ἑαυτοῖς. καὶ χρήματα προοῖντ' ἂν, ἐφ' ᾧ πλείω λήψονται οἱ φίλοι. γίνεται γὰρ τῷ μὲν φίλῳ, χρήματα, αὐτῷ δὲ,
τὸ καλόν. τὸ δὴ μεῖζον ἀγαθὸν ἑαυτῷ ἀπονέμει. καὶ περὶ τιμὰς 2
δὲ καὶ ἀρχὰς, ὁ αὐτὸς τρόπος, πάντα γὰρ τῷ φίλῳ ταῦτα προήσεται. καλὸν γὰρ αὐτῷ τοῦτο καὶ ἐπαινετόν. εἰκότως δὴ δοκεῖ σπουδαῖος εἶναι, ἀντὶ πάντων αἱρούμενος τὸ καλόν. ἐνδέχεται δὲ καὶ πράξεις τῷ φίλῳ προΐεσθαι, καὶ εἶναι κάλλιον τοῦ αὐτὸν πρᾶξαι, τὸ αἴτιον τῷ φίλῳ γενέσθαι. ἐν ἅπασι δὴ τοῖς ἐπαινετοῖς, ὁ σπουδαῖος φαίνεται ἑαυτῷ τοῦ καλοῦ πλεῖον νέμων. οὕτω μὲν οὖν δεῖ φίλαυτον εἶναι, καθάπερ εἴρηται. ὡς δ' οἱ πολλοὶ,
οὐ χρή. Ἀμφισβητεῖται δὲ καὶ περὶ τὸν εὐδαίμονα, εἰ δεή- 3
σεται φίλων, ἢ μή. οὐθὲν γάρ φασι φίλων δεῖν τοῖς μακαρίοις καὶ αὐτάρκεσιν, ὑπάρχειν γὰρ αὐτοῖς τἀγαθά. αὐτάρκεις οὖν ὄντας, οὐδενὸς προσδεῖσθαι. τὸν δὲ φίλον, ἕτερον αὐτὸν ὄντα,
» πορίζειν, ἃ δι' αὐτοῦ ἀδυνατεῖ, ὅθεν. Ὅταν ὁ δαίμων εὖ δι-
» δῷ, τί δεῖ φίλων. ἔοικε δ' ἀτόπῳ, τὸ, πάντα ἀπονέμοντας τἀγαθὰ τῷ εὐδαίμονι, φίλους μὴ ἀποδιδόναι, ὃ δοκεῖ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν μέγιστον εἶναι. εἰ δὲ φίλου ἐστὶν μᾶλλον τὸ εὖ ποιεῖν ἢ
πάσχειν. καὶ ἔστι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, τὸ εὐεργετεῖν. κάλ- 4

λιον δ' εὖ ποιεῖν φίλους, ὀθνείων, τῶν εὖ πεισομένων δεήσεται
ὁ σπουδαῖος. διὸ καὶ ἐπιζητεῖται, πότερον ἐν ἀτυχίαις μᾶλλον
δεῖ φίλων, ἢ ἐν εὐτυχίαις. ὡς καὶ τοῦ ἀτυχοῦντος, δεομένου τῶν
εὐεργετησόντων. καὶ τῶν εὐτυχούντων, οὓς εὖ ποιήσουσιν. ἄτο-
πον δ' ἴσως καὶ τὸ, μονώτην ποιεῖν τὸν μακάριον. οὐθεὶς γὰρ ἕλοιτ'
ἂν καθ' αὑτὸν τὰ πάντ' ἔχειν ἀγαθά, πολιτικὸν γὰρ ὁ ἄνθρω-
πος καὶ συζῆν πεφυκός. καὶ τῷ εὐδαίμονι δὴ τοῦθ' ὑπάρχει, τὰ
1 γὰρ τῇ φύσει ἀγαθὰ ἔχει. δῆλον δὲ ὡς μετὰ φίλων καὶ ἐπιεικῶν
κρεῖττον, ἢ μετ' ὀθνείων καὶ τῶν τυχόντων, συνημερεύειν. δεῖ ἄρα
τῷ εὐδαίμονι φίλων. τί οὖν λέγουσιν οἱ πρῶτοι καὶ πῇ ἀληθεύου-
σιν, ἢ ὅτι οἱ πολλοὶ φίλους οἴονται τοὺς χρησίμους εἶναι; τῶν τοιού-
των μὲν οὖν οὐθὲν δεήσεται ὁ μακάριος. ἐπειδὴ τἀγαθὰ ὑπάρ-
χει αὐτῷ. οὐ δὲ δὴ τῶν διὰ τὸ ἡδὺ ἢ ἐπὶ μικρόν. ἡδὺς γὰρ ὁ βίος
ὤν, οὐθὲν δεῖται ἐπεισάκτου ἡδονῆς. οὐ δεόμενος δὲ τῶν τοιού-
των φίλων, οὐ δοκεῖ δεῖσθαι φίλων. τὸ δ' οὐκ ἔστιν ἴσως ἀληθές,
2 ἐν ἀρχῇ γὰρ εἴρηται, ὅτι ἡ εὐδαιμονία, ἐνέργειά τίς ἐστιν, ἡ δ' ἐ-
νέργεια, δῆλον ὅτι γίνεται, καὶ οὐχ ὑπάρχει, ὥσπερ κτῆμά
τι. εἰ δὲ τὸ εὐδαιμονεῖν ἐστιν ἐν τῷ ζῆν καὶ ἐνεργεῖν, τοῦ ἀγαθοῦ
δ' ἡ ἐνέργεια, σπουδαία καὶ ἡδεῖα καθ' αὑτήν, καθάπερ ἐν ἀρ-
χῇ εἴρηται. ἔστι δὲ καὶ τὸ οἰκεῖον, τῶν ἡδέων. θεωρεῖν δὲ μᾶλλον
τοὺς πέλας δυνάμεθα ἢ ἑαυτούς. καὶ τὰς ἐκείνων πράξεις, ἢ
τὰς οἰκείας. αἱ τῶν σπουδαίων δὴ πράξεις, φίλων ὄντων, ἡ-
δεῖαι τοῖς ἀγαθοῖς, ἄμφω γὰρ ἔχουσι τὰ τῇ φύσει ἡδέα. ὁ μα-
3 κάριος δὴ φίλων τοιούτων δεήσεται, εἴπερ θεωρεῖν προαιρεῖ-
ται πράξεις ἐπιεικεῖς καὶ οἰκείας. τοιαῦται δ' αἱ τοῦ ἀγαθοῦ,
φίλου ὄντος. οἴονται δὲ δεῖν ἡδέως ζῆν τὸν εὐδαίμονα. μο-
νώτῃ μὲν οὖν ὄντι χαλεπὸς ὁ βίος, οὐ ῥᾴδιον γὰρ καθ' αὑτὸν
ἐνεργεῖν συνεχῶς. μεθ' ἑτέρων δὲ καὶ πρὸς ἄλλους, ῥᾷον. ἔσται
οὖν ἡ ἐνέργεια συνεχεστέρα, ἡδεῖα οὖσα καθ' αὑτήν. ὃ δεῖ πε-
ρὶ τὸν μακάριον εἶναι, ὁ γὰρ σπουδαῖος, ᾗ σπουδαῖος, ταῖς
κατ' ἀρετὴν πράξεσι χαίρει, ταῖς δ' ἀπὸ κακίας, δυσχεραίνει.
4 καθάπερ ὁ μουσικὸς τοῖς καλοῖς μέλεσιν ἥδεται, ἐπὶ δὲ τοῖς φαύ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

λοις λυπεῖται. γίνοιτο δ' ἂν καὶ ἄσκησίς τις τῆς ἀρετῆς ἐκ
τοῦ συζῆν τοῖς ἀγαθοῖς, καθάπερ καὶ Θέογνις φησίν. φυσικώ-
τερον δὲ ἐπισκοποῦσιν, ἔοικεν ὁ σπουδαῖος φίλος, τῷ σπου-
δαίῳ, τῇ φύσει αἱρετὸς εἶναι, τὸ γὰρ τῇ φύσει ἀγαθὸν, εἴρηται
ὅτι τῷ σπουδαίῳ ἀγαθὸν καὶ ἡδύ ἐστι καθ' αὑτό. τὸ δὲ ζῆν ὁρί-
ζονται τοῖς ζώοις δυνάμει αἰσθήσεως. ἀνθρώποις δὲ, αἰσθήσεως
ἢ νοήσεως. ἡ δὲ δύναμις, εἰς τὴν ἐνέργειαν ἀνάγεται. τὸ δὲ κύ-
ριον ἐν τῇ ἐνεργείᾳ. ἔοικε δὲ τὸ ζῆν εἶναι κυρίως, τὸ αἰσθάνε- 1
σθαι ἢ νοεῖν. τὸ δὲ ζῆν τῶν καθ' αὑτὸ ἀγαθῶν καὶ ἡδέων, ὡρι-
σμένον γάρ. τὸ δ' ὡρισμένον τῆς τἀγαθοῦ φύσεως. τὸ δὲ τῇ
φύσει ἀγαθὸν, καὶ τῷ ἐπιεικεῖ. διόπερ ἔοικε πᾶσιν ἡδὺ εἶναι.
οὐ δεῖ δὲ λαμβάνειν μοχθηρὰν ζωὴν καὶ διεφθαρμένην, οὐ-
δ' ἐν λύπαις, ἀόριστος γὰρ ἡ τοιαύτη, καθάπερ τὰ ὑπάρχον-
τα αὐτῇ. ἐν τοῖς ἐχομένοις δὲ περὶ τῆς λύπης ἔσται φανερώ-
τερον. εἰ δ' αὐτὸ τὸ ζῆν ἀγαθὸν, καὶ ἡδύ. ἔοικε δὲ καὶ ἐκ τοῦ,
πάντας ὀρέγεσθαι αὐτοῦ, καὶ μάλιστα τοὺς ἐπιεικεῖς καὶ μα- 2
καρίους, τούτοις γὰρ ὁ βίος αἱρετώτατος καὶ ἡ τούτων μακα-
ριωτάτη ζωή. ὁ δ' ὁρῶν, ὅτι ὁρᾷ, αἰσθάνεται καὶ ὁ ἀκούων, ὅ-
τι ἀκούει. καὶ ὁ βαδίζων, ὅτι βαδίζει. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁ-
μοίως ἐστί τι τὸ αἰσθανόμενον, ὅτι ἐνεργοῦμεν. αἰσθανοίμεθα
δ' ἂν, ὅτι αἰσθανόμεθα. καὶ νοοῖμεν, ὅτι νοοῦμεν. τὸ δ' ὅτι αἰ-
σθανόμεθα ἢ νοοῦμεν, ὅτι ἐσμέν. τὸ γὰρ εἶναι ἦν, τὸ αἰσθάνε-
σθαι ἢ νοεῖν. τὸ δ' αἰσθάνεσθαι ὅτι ζῇ, τῶν ἡδέων καθ' αὑτό, φύ-
σει γὰρ ἀγαθὸν ἡ ζωή. τὸ δ' ἀγαθὸν ὑπάρχον ἑαυτῷ αἰσθάνε- 3
σθαι, ἡδύ. αἱρετὸν δὲ τὸ ζῆν, καὶ μάλιστα τοῖς ἀγαθοῖς, ὅτι
τὸ εἶναι ἀγαθόν ἐστιν αὐτοῖς καὶ ἡδύ. συναισθανόμενοι γὰρ τοῦ
καθ' αὑτὸ ἀγαθοῦ, ἥδονται, ὡς δὲ πρὸς ἑαυτὸν ἔχει ὁ σπου-
δαῖος, καὶ πρὸς τὸν φίλον, ἕτερος γὰρ αὐτὸς ὁ φίλος ἐστί. κα-
θάπερ οὖν τὸ αὐτὸν εἶναι, αἱρετόν ἐστιν ἑκάστῳ, οὕτω καὶ τὸ
τὸν φίλον, ἢ παραπλησίως. τὸ δ' εἶναι ἦν αἱρετὸν, διὰ τὸ αἰσθά-
νεσθαι αὐτοῦ ἀγαθοῦ ὄντος. ἡ δὲ τοιαύτη αἴσθησις, ἡδεῖα καθ'
αὑτήν, συναισθάνεσθαι ἄρα δεῖ καὶ τοῦ φίλου ὅτι ἐστί. τοῦτο 4

δὲ γίνοιτ'

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

δὲ γίνοιτ' ἂν ἐν τῷ συζῆν, καὶ κοινωνεῖν λόγων καὶ διανοίας. οὕτω γὰρ ἂν δόξειε τὸ συζῆν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων λέγεσθαι, καὶ οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῶν βοσκημάτων τὸ ἐν τῷ αὐτῷ νέμεσθαι. εἰ δὴ τῷ μακαρίῳ τὸ εἶναι αἱρετόν ἐστι καθ' αὑτὸ, ἀγαθὸν τῇ φύσει ὂν καὶ ἡδὺ, παραπλήσιον δὲ καὶ τὸ τοῦ φίλου ἐστὶ, καὶ ὁ φίλος τῶν αἱρετῶν ἂν εἴη. ὃ δ' ἐστὶν αὐτῷ αἱρετὸν, τοῦτο δεῖ ὑπάρχειν αὐτῷ, ἢ ταύτῃ ἐνδεὴς ἔσται. δεήσει ἄρα

1 τῷ εὐδαιμονήσοντι φίλων σπουδαίων. Ἆρ' οὖν ὡς πλείστους φίλους ποιητέον, ἢ καθάπερ ἐπὶ τῆς ξενίας ἐμμελῶς εἰρῆσθαι δοκεῖ, τὸ, μήτε πολύξενος, μήτε ἄξενος καὶ ἐπὶ τῆς φιλίας ἁρμόσει, μήτ' ἄφιλον εἶναι, μήτ' αὖ πολύφιλον καθ' ὑπερβολήν, τοῖς μὲν δὴ πρὸς χρῆσιν, καὶ πάνυ δόξειεν ἁρμόζειν τὸ λεχθὲν, πολλοῖς γὰρ ἀνθυπηρετεῖν ἐπίπονον, καὶ οὐχ ἱκανὸς ὁ βίος αὐτοῖς τοῦτο πράττειν. οἱ πλείους δὴ τῶν πρὸς τὸν οἰκεῖον βίον ἱκανῶν περίεργοι καὶ

2 ἐμπόδιοι πρὸς τὸ καλῶς ζῆν. οὐθὲν οὖν δεῖ αὐτῶν. καὶ οἱ πρὸς ἡδονὴν δὲ, ἀρκοῦσιν ὀλίγοι. καθάπερ ἐν τῇ τροφῇ τὸ ἥδυσμα. τοὺς δὲ σπουδαίους, πότερον πλείστους κατ' ἀριθμόν. ἢ ἔστι τι μέτρον καὶ φιλικοῦ πλήθους, ὥσπερ πόλεως, οὔτε γὰρ ἐκ δέκα ἀνθρώπων γένοιτ' ἂν πόλις, οὔτε ἐκ δέκα μυριάδων ἔτι πόλις ἐστί. τὸ δὲ ποσὸν οὐκ ἔστιν ἴσως ἕν τι, ἀλλὰ πᾶν τὸ μεταξὺ τινῶν ὡρισμένων. καὶ φίλων δή ἐστί τι πλῆθος ὡρισμένον. καὶ ἴσως οἱ πλεῖστοι. μεθ' ὧν ἂν δύναιτό τις

3 συζῆν. τοῦτο γὰρ ἐδόκει φιλικώτατον εἶναι. ὅτι δ' οὐχ οἷόν τε πολλοῖς συζῆν καὶ διανέμειν αὑτὸν, οὐκ ἄδηλον. ἔτι δὲ κἀκείνους δεῖ ἀλλήλοις φίλους εἶναι, εἰ μέλλουσι πάντες μετ' ἀλλήλων συνημερεύειν. τοῦτο δὲ ἐργῶδες ἐν πολλοῖς ὑπάρχει. χαλεπὸν δὲ γίνεται καὶ τὸ συγχαίρειν καὶ τὸ συναλγεῖν οἰκείως πολλοῖς. εἰκὸς γὰρ συμπίπτειν ἅμα, τῷ μὲν, συνήδεσθαι, τῷ δὲ συνάχθεσθαι. ἴσως οὖν εὖ ἔχει, μὴ ζητεῖν ὡς πολυφιλώτατον εἶναι. ἀλλὰ τοσούτους, ὅσοι εἰς τὸ συζῆν

4 ἱκανοί, οὐ δὲ γὰρ ἐνδέχεσθαι δόξειεν ἂν πολλοῖς εἶναι φίλον

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

σφόδρα. διόπερ οὐδ' ἐρᾶν πλειόνων, ὑπερβολὴ γάρ τις εἶναι
βούλεται φιλίας. τοῦτο δὲ πρὸς ἕνα. καὶ τὸ σφόδρα δὴ πρὸς
ὀλίγους. οὕτω δ' ἔοικεν ἔχειν καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων. οὐ γί-
γνονται γὰρ φίλοι πολλοὶ κατὰ τὴν ἑταιρικὴν φιλίαν. αἱ δ' ὑ-
μνούμεναι, ἐν δυσὶ λέγονται. οἱ δὲ πολύφιλοι, καὶ πᾶσιν οἰ-
κείως ἐντυγχάνοντες, οὐδενὶ δοκοῦσιν εἶναι φίλοι, πλὴν πο-
» λιτικῶς, οὓς καὶ καλοῦσιν ἀρέσκους. πολιτικῶς μὲν οὖν ἔστι
» πολλοῖς εἶναι φίλον καὶ μὴ ἄρεσκον ὄντα, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς ἐ- 1
πιεικῆ, δι' ἀρετὴν δὲ καὶ δι' ἑαυτοὺς, οὐκ ἔστι πρὸς πολλούς. ἀγα-
πητὸν δὲ καὶ ὀλίγους εὑρεῖν τοιούτους. Πότερον δ' ἐν εὐτυ-
χίαις φίλων μᾶλλον δεῖ ἢ ἐν ἀτυχίαις, ἐν ἀμφοῖν γὰρ ἐπιζη-
τοῦνται, οἵ τε γὰρ ἀτυχοῦντες, δέονται ἐπικουρίας, οἵ τ' εὐτυ-
χοῦντες, συμβίων, καὶ οὓς εὖ ποιήσουσιν, βούλονται γὰρ εὖ
δρᾶν. ἀναγκαιότερον μὲν γὰρ δὴ ἐν ταῖς ἀτυχίαις. διὸ τῶν
χρησίμων ἐνταῦθα δεῖ, κάλλιον δ' ἐν ταῖς εὐτυχίαις. διὸ καὶ
τοὺς ἐπιεικεῖς ζητοῦσι. τούτους γὰρ αἱρετώτερον εὐεργετεῖν. καὶ 2
μετὰ τούτων διάγειν. ἔστι γὰρ καὶ ἡ παρουσία αὐτὴ τῶν φίλων ἡ-
δεῖα καὶ ἐν ταῖς εὐτυχίαις καὶ ἀτυχίαις, κουφίζονται γὰρ οἱ λυ-
πούμενοι, συναλγούντων τῶν φίλων. διὸ καὶ ἀπορήσειεν ἄν
τις, πότερον ὥσπερ βάρους μεταλαμβάνουσιν, ἢ τοῦτο μὲν
οὔ, ἡ παρουσία δ' αὐτῶν ἡδεῖα οὖσα, καὶ ἡ εὔνοια τοῦ συναλ-
γεῖν, ἐλάττω τὴν λύπην ποιεῖ. εἰ μὲν οὖν διὰ ταῦτα ἢ δι' ἄλ-
λό τι κουφίζονται, ἀφείσθω, συμβαίνειν δ' οὖν φαίνεται τὸ λε-
χθέν. ἔοικε δ' ἡ παρουσία μικτή τις αὐτῶν εἶναι, αὐτὸ μὲν γὰρ τὸ 3
ὁρᾶν τοὺς φίλους, ἡδύ. ἄλλως τε καὶ ἀτυχοῦντι. καὶ γίνεταί τις ἐ-
πικουρία πρὸς τὸ μὴ λυπεῖσθαι, παραμυθητικὸν γὰρ ὁ φίλος
καὶ τῇ ὄψει καὶ τῷ λόγῳ, ἐὰν ᾖ ἐπιδέξιος, οἶδε γὰρ τὸ ἦθος καὶ
ἐφ' οἷς ἥδεται καὶ λυπεῖται. τὸ δὲ λυπούμενον αἰσθάνεσθαι ἐπὶ
ταῖς αὐτοῦ ἀτυχίαις, λυπηρόν, πᾶς γὰρ φεύγει λύπης αἴτιος
εἶναι τοῖς φίλοις. διόπερ οἱ μὲν ἀνδρώδεις τὴν φύσιν, εὐλα-
βοῦνται συλλυπεῖσθαι τοὺς φίλους αὐτοῖς. κἂν μὴ ὑπερτείνῃ
τῇ ἀλυπίᾳ τὴν ἐκείνοις γινομένην λύπην, οὐχ ὑπομένει. ὁ- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

λως τε συνθρήνους οὐ προσίεται, διὰ τὸ μὴ δ' αὐτὸς εἶναι θρη-
νητικός. γύναια δὲ καὶ οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, τοῖς συστενάζουσι
χαίρουσι. καὶ φιλοῦσιν ὡς φίλους, καὶ συναλγοῦντας. μι-
μεῖσθαι δ' ἐν ἅπασι δεῖ, δηλονότι τὸν βελτίω. ἡ δ' ἐν ταῖς
εὐτυχίαις τῶν φίλων παρουσία, τήν τε διαγωγὴν ἡδεῖαν ἔ-
χει καὶ τὴν ἔννοιαν. ὅτι ἥδονται ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ ἀγαθοῖς. διὸ
δόξειεν ἂν δεῖν, εἰς μὲν τὰς εὐτυχίας καλεῖν τοὺς φίλους, προ-
1 θύμως. εὐεργετικὸν γὰρ εἶναι, καλόν. εἰς δὲ τὰς ἀτυχίας, ὀκ-
νοῦντα, μεταδιδόναι γὰρ ὡς ἥκιστα δεῖ τῶν κακῶν. ὅθεν τὸ, ἅ-
» λις ἐγὼ δυστυχῶν. μάλιστα δὲ παρακλητέον, ὅταν μέλλωσιν ὀ-
λίγα ὀχληθέντες, μεγάλα αὐτὸν ὠφελήσειν, ἰέναι δὲ, ἀνάπα-
λιν ἴσως ἁρμόζει. πρὸς μὲν τοὺς ἀτυχοῦντας, ἄκλητον καὶ
προθύμως, φίλου γὰρ εὖ ποιεῖν, καὶ μάλιστα τοὺς ἐν χρείᾳ.
καὶ τὸ, μὴ ἀξιώσαντας, ἀμφοῖν γὰρ κάλλιον καὶ ἥδιον. εἰς δὲ
τὰς εὐτυχίας, συναλγοῦντα μὲν, προθύμως. καὶ γὰρ εἰς
2 ταῦτα χρεία φίλων, πρὸς εὐπάθειαν δὲ, σχολαίως. οὐ γὰρ
καλὸν τὸ προθυμεῖσθαι ὠφελεῖσθαι. δόξαν δ' ἀηδίας ἐν τῷ
διωθεῖσθαι ἴσως εὐλαβητέον, ἐνίοτε γὰρ συμβαίνει. ἡ παρου-
σία δὴ τῶν φίλων ἐν ἅπασιν αἱρετὴ φαίνεται. Ἆρ' οὖν ὥς-
περ τοῖς ἐρῶσι τὸ ὁρᾶν ἀγαπητότατόν ἐστι, καὶ μᾶλλον αἱ-
ροῦνται ταύτην τὴν αἴσθησιν ἢ τὰς ἄλλας, ὡς κατὰ ταύ-
την μάλιστα τοῦ ἔρωτος ὄντος καὶ γινομένου, οὕτω καὶ τοῖς
φίλοις, αἱρετώτατόν ἐστι τὸ συζῆν, κοινωνία γὰρ ἡ φιλία. καὶ
3 ὡς πρὸς ἑαυτὸν ἔχει, οὕτω καὶ πρὸς τὸν φίλον. περὶ αὐ-
τὸν δὲ ἡ αἴσθησις, ὅτι ἐστὶν αἱρετή. περὶ τὸν φίλον δή. ἡ δὲ ἐ-
νέργεια γίνεται αὐτοῖς ἐν τῷ συζῆν, ὥστ' εἰκότως τούτου ἐ-
φίενται. καὶ ὅ ποτε ἐστὶν ἑκάστοις τὸ εἶναι, ἢ οὗ χάριν αἱροῦνται
τὸ ζῆν, ἐν τούτῳ μετὰ τῶν φίλων βούλονται διάγειν. διόπερ
οἱ μὲν, συμπίνουσιν, οἱ δὲ, συγκυβεύουσιν. ἄλλοι δὲ, καὶ
συγγυμνάζονται καὶ συγκυνηγοῦσιν, ἢ συμφιλοσοφοῦσιν,
ἕκαστοι δ' ἐν τούτῳ συνημερεύοντες, ὅτιπερ μάλιστα ἀγαπῶ-
4 σι τῶν ἐν τῷ βίῳ, συζῆν γὰρ βουλόμενοι μετὰ τῶν φίλων, ταῦτα

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ποιοῦσι, καὶ τούτων κοινωνοῦσιν, οἷς οἴονται συζῆν. γίνεται ἡ
μὲν τῶν φαύλων φιλία, μοχθηρά, κοινωνοῦσι γὰρ φαύλων,
ἀβέβαιοι ὄντες. καὶ μοχθηροὶ δὲ γίνονται, ὁμοιούμενοι ἀλλή-
λοις. ἡ δὲ τῶν ἐπιεικῶν ἐπιεικής, συναυξανομένη ταῖς ὁμι-
λίαις. δοκοῦσι δὲ καὶ βελτίους γίνεσθαι ἐνεργοῦντες.
καὶ διορθοῦντες ἀλλήλους, ἀπομάττονται γὰρ
παρ' ἀλλήλων, οἷς ἀρέσκονται. ὅθεν ἐσθλῶν
μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλά. περὶ μὲν οὖν 1
φιλίας, ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.
ἑπόμενον δ' ἂν εἴη διελ-
θεῖν περὶ ἡδο-
νῆς.

ΤΈΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Ι'.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ, ΤῸ Κ.

ΜΕΤΑ δὲ ταῦτα περὶ ἡδονῆς ἴσως ἕ-
πεται διελθεῖν, μάλιστα γὰρ δοκεῖ συν-
ῳκειῶσθαι τῷ γένει ἡμῶν, διὸ παι-
1 δεύουσι τοὺς νέους, οἰακίζοντες ἡδο-
νῇ καὶ λύπῃ. δοκεῖ δὲ καὶ πρὸς τὴν
τοῦ ἤθους ἀρετὴν μέγιστον εἶναι τὸ χαί-
ρειν οἷς δεῖ, καὶ μισεῖν ἃ δεῖ, διατείνει
γὰρ ταῦτα διὰ παντὸς τοῦ βίου, ῥοπὴν ἔχοντα καὶ δύναμιν
πρὸς ἀρετήν τε καὶ εὐδαίμονα βίον, τὰ μὲν γὰρ ἡδέα, προ-
αιροῦνται, τὰ δὲ λυπηρὰ φεύγουσιν. ὑπὲρ δὲ τῶν τοιούτων,
ἥκιστα ἂν δόξειε παρετέον εἶναι. ἄλλως τε καὶ πολλὴν ἐχόν-
2 των ἀμφισβήτησιν, οἱ μὲν γὰρ τἀγαθὸν ἡδονὴν λέγουσιν, οἱ δ'
ἐξ ἐναντίας, κομιδῇ φαῦλον. οἱ μὲν ἴσως πεπεισμένοι οὕτω
καὶ ἔχει. οἱ δὲ, οἰόμενοι βέλτιον εἶναι πρὸς τὸν βίον ἡμῶν, ἀπο-
φαίνειν τὴν ἡδονὴν τῶν φαύλων καὶ εἰ μὴ ἐστὶ, ῥέπειν γὰρ τοὺς
πολλοὺς πρὸς αὐτὴν καὶ δουλεύειν ταῖς ἡδοναῖς. διὸ δεῖν εἰς
τοὐναντίον ἄγειν. ἐλθεῖν γὰρ ἂν οὕτως ἐπὶ τὸ μέσον. μή ποτε
δὲ οὐ καλῶς τοῦτο λέγεται, οἱ γὰρ περὶ τῶν ἐν τοῖς πάθεσι
καὶ ταῖς πράξεσι λόγοι, ἧττον εἰσὶ πιστοὶ τῶν ἔργων. ὅταν οὖν
3 διαφωνῶσι τοῖς κατὰ τὴν αἴσθησιν, καταφρονούμενοι καὶ
τἀληθὲς προσαναιροῦσιν. ὁ γὰρ ψέγων τὴν ἡδονὴν, ὀφθείς πο-
τε ἐφιέμενος, ἀποκλίνειν δοκεῖ πρὸς αὐτὴν, ὡς τοιαύτην οὖ-
σαν ἅπασαν. τὸ διορίζειν γὰρ οὐκ ἔστι τῶν πολλῶν. ἐοίκασιν
οὖν οἱ ἀληθεῖς τῶν λόγων, οὐ μόνον πρὸς τὸ εἰδέναι χρησι-
μώτατοι εἶναι, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν βίον. συνῳδοὶ γὰρ ὄντες
τοῖς ἔργοις, πιστεύονται. διὸ προτρέπονται τοὺς ξυνιέντας ζῆν
κατ' αὐτούς. τῶν μὲν οὖν τοιούτων, ἅλις. τὰ δὲ εἰρημένα πε-
4 ρὶ τῆς ἡδονῆς ἐπέλθωμεν. Εὔδοξος μὲν οὖν τὴν ἡδονὴν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τἀγαθὸν ᾤετο εἶναι. διὰ τὸ πάνθ' ὁρᾶν ἐφιέμενα αὐτῆς καὶ ἔλλο-
γα καὶ ἄλογα. ἐν πᾶσι δ' εἶναι τὸ αἱρετὸν, ἐπιεικές. καὶ τὸ μά-
λιστα, κράτιστον. τὸ δὲ πάντ' ἐπὶ τὸ αὐτὸ φέρεσθαι, ὡς πᾶσιν
ἄριστον μηνύει. ἕκαστον γὰρ τὸ αὑτῷ ἀγαθὸν εὑρίσκειν, ὥσπερ
καὶ τροφήν. τὸ δὴ πᾶσιν ἀγαθὸν καὶ οὗ πάντ' ἐφίεται, τἀγαθὸν
εἶναι. ἐπιστεύοντο δ' οἱ λόγοι διὰ τὴν τοῦ ἤθους ἀρετὴν μᾶλλον,
ἢ δι' αὑτούς. διαφερόντως γὰρ ἐδόκει σώφρων εἶναι. οὐ δὴ ὡς φί-
λος τῆς ἡδονῆς ἐδόκει ταῦτα λέγειν, ἀλλ' οὕτως ἔχειν κατ' ἀλή- 1
θειαν. οὐχ ἧττον δ' ᾤετο εἶναι φανερὸν, ἐκ τοῦ ἐναντίου. τὴν γὰρ
λύπην καθ' αὑτὸ πᾶσι φευκτὸν εἶναι. ὁμοίως δὲ τὸ ἐναντίον,
αἱρετόν. μάλιστα δὲ εἶναι αἱρετόν. ὃ μὴ δι' ἕτερον, μὴ δ' ἑτέρου
χάριν αἱρούμεθα. τοιοῦτον δ' ὁμολογουμένως εἶναι τὴν ἡδο-
νήν, οὐδένα γὰρ ἐπερωτᾶν, τίνος ἕνεκα ἥδεται, ὡς καθ' αὑτὴν
οὖσαν αἱρετὴν τὴν ἡδονήν, προστιθεμένην τε ὁτῳοῦν τῶν ἀγα-
θῶν, αἱρετώτερον ποιεῖν. οἷον τὸ δικαιοπραγεῖν καὶ σωφρο-
νεῖν, καὶ αὔξεσθαι δὴ τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ ἑαυτῷ. ἔοικε δὴ οὗτός 2
γε ὁ λόγος τῶν ἀγαθῶν αὐτὴν ἀποφαίνειν, καὶ οὐδὲν μᾶλλον
ἑτέρου, πᾶν γὰρ μεθ' ἑτέρου ἀγαθοῦ αἱρετώτερον, ἢ μονού-
μενον, οὐκ εἴη τοιοῦτον, τοιούτῳ δὴ λόγῳ καὶ Πλάτων ἀναιρεῖ,
ὅτι οὐκ ἔστιν ἡδονὴ τἀγαθόν. αἱρετώτερον γὰρ εἶναι μετὰ φρο-
νήσεως τὸν ἡδὺν βίον, ἢ χωρίς. εἰ δὲ τὸ μικτὸν κρεῖττον, οὐκ
εἶναι τὴν ἡδονὴν τἀγαθόν. οὐδενὸς γὰρ προστεθέντος αὐτῷ τἀ-
γαθὸν αἱρετώτερον γίνεσθαι. δῆλον δ' ὡς οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τἀ-
γαθὸν ἂν εἴη, ὃ μετά τινος τῶν καθ' αὑτὸ ἀγαθῶν αἱρετώτε- 3
ρον γίνεται. τί οὖν ἐστι τοιοῦτον οὗ καὶ ἡμεῖς κοινωνοῦμεν, τοιοῦ-
τον γὰρ ἐπιζητεῖται. οἱ δ' ἐνιστάμενοι ὡς οὐκ ἀγαθὸν οὗ πάντ'
ἐφίεται, μὴ οὐθὲν λέγουσιν, ὃ γὰρ πᾶσι δοκεῖ, τοῦτο εἶναι φα-
μέν, ὁ δ' ἀναιρῶν ταύτην τὴν πίστιν, οὐ πάνυ πιστότερα ἐρεῖ.
εἰ μὲν γὰρ τὰ ἀνόητα ὠρέγετο αὐτῶν, ἦν ἄν τι λεγόμενον. εἰ
δὲ καὶ τὰ φρόνιμα, πῶς λέγοιεν ἄν τι. ἴσως δὲ καὶ ἐν τοῖς
φαύλοις ἐστί τι φυσικὸν ἀγαθὸν, κρεῖττον ἢ καθ' αὑτά, ὃ ἐ-
φίεται τοῦ οἰκείου ἀγαθοῦ. οὐκ ἔοικε δὲ οὐδὲ περὶ τοῦ ἐναν- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τίου καλῶς λέγεσθαι, οὐ γάρ φασιν, εἰ ἡ λύπη κακόν ἐστι,
τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι. ἀντικεῖσθαι γὰρ κακὸν κακῷ καὶ ἄμ-
φω, τῷ μηδέτερον, λέγοντες ταῦτα δ' οὐ κακῶς. οὐ μὴν ἐπί-
γε τῶν εἰρημένων ἀληθεύοντες, ἀμφοῖν μὲν γὰρ ὄντοιν κακῶν
καὶ φευκτὰ ἔδει εἶναι ἄμφω, τῶν μηδετέρων δὲ, μηδέτερον,
ἢ ὁμοίως. νῦν δὲ φαίνονται, τὴν μὲν φεύγοντες, ὡς κακὸν,
τὴν δ' αἱρούμενοι, ὡς ἀγαθόν. οὕτω δὴ καὶ ἀντίκειται.

1 Οὐ μὴν, οὐδ' εἰ μὴ τῶν ποιοτήτων ἐστὶν ἡ ἡδονὴ, διὰ τοῦτ' οὐ-
δὲ τῶν ἀγαθῶν, οὐδὲ γὰρ αἱ τῆς ἀρετῆς ἐνέργειαι, ποιότη-
τές εἰσιν, οὐδ' ἡ εὐδαιμονία. λέγουσι δὴ τὸ μὲν ἀγαθὸν, ὡρί-
σθαι, τὴν δ' ἡδονὴν, ἀόριστον εἶναι, ὅτι δέχεται τὸ μᾶλλον καὶ
τὸ ἧττον. εἰ μὲν οὖν ἐκ τοῦ ἥδεσθαι τοῦτο κρίνουσι, καὶ περὶ
τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, καθ' ἃς ἐναργῶς
φασὶ μᾶλλον καὶ ἧττον τοὺς ποιοὺς ὑπάρχειν, καὶ κατὰ τὰς
ἀρετὰς ἔσται τὸ αὐτὸ, δίκαιοι γάρ εἰσι μᾶλλον καὶ ἀνδρεῖοι,
2 ἔστι δὲ καὶ δικαιοπραγεῖν καὶ σωφρονεῖν μᾶλλον καὶ ἧττον.
εἰ δ' ἐν ταῖς ἡδοναῖς, μή ποτ' οὐ λέγουσι τὸ αἴτιον; ἐὰν ὦσιν
αἱ μὲν, ἀμιγεῖς, αἱ δὲ, μικταί. τί κωλύει δὲ καθάπερ ἡ ὑγί-
εια, ὡρισμένη οὖσα, δέχεται τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, οὕτω καὶ
τὴν ἡδονήν, οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ συμμετρία ἐν πᾶσιν ἐστίν. ἐν δ' ἐν τῷ
αὐτῷ μία τις ἀεί, ἀλλὰ ἀνιεμένη διαμένει ἕως τινός. καὶ
διαφέρει τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον. τοιοῦτον δὴ καὶ τὸ περὶ τὴν ἡ-
δονὴν ἐνδέχεται εἶναι. τέλειόν τε τἀγαθὸν τιθέντες, τὰς δὲ
3 κινήσεις καὶ τὰς γενέσεις, ἀτελεῖς, τὴν ἡδονὴν κίνησιν καὶ
γένεσιν ἀποφαίνειν πειρῶνται. οὐ καλῶς δ' ἐοίκασι λέγειν,
οὐδ' εἶναι κίνησιν, πάσῃ γὰρ οἰκεῖον εἶναι δοκεῖ τάχος καὶ
βραδυτής, καὶ εἰ μὴ καθ' αὑτὴν, οἷον τὸ τοῦ κόσμου,
πρὸς ἄλλο. τῇ δ' ἡδονῇ τούτων οὐδέτερον ὑπάρχει, ἡσθῆ-
ναι μὲν γάρ ἐστι ταχέως, ὥσπερ ὀργισθῆναι. ἥδεσθαι δ',
οὔ. οὐδὲ πρὸς ἕτερον, βαδίζειν δὲ καὶ αὔξεσθαι καὶ πάν-
τα τὰ τοιαῦτα. μεταβάλλειν μὲν οὖν εἰς τὴν ἡδονὴν τα-
4 χέως καὶ βραδέως, ἐστίν. ἐνεργεῖν δὲ κατ' αὐτὴν ταχέως, οὐκ

ἔστι, λέγω δὲ ἥδεσθαι. γένεσίς τε πῶς ἂν εἴη; δοκεῖ γὰρ οὐκ ἐκ τοῦ
τυχόντος, τὸ τυχὸν γίνεσθαι, ἀλλ' ἐξ οὗ γίνεται, εἰς τοῦτο δια-
λύεσθαι. καὶ οὗ γένεσις ἡ ἡδονή, τούτου ἡ λύπη φθορά. καὶ λέ-
γουσι δὲ τὴν μὲν λύπην, ἔνδειαν εἶναι τοῦ κατὰ φύσιν. τὴν δ'
ἡδονήν, ἀναπλήρωσιν. ταῦτα δὲ σωματικά ἐστι πάθη. εἰ δή ἐστι
τοῦ κατὰ φύσιν ἀναπλήρωσις, ἡ ἡδονή, ἐν ᾧ ἡ ἀναπλήρωσις,
Aliud excipit dolor: aliud [illegible] corpus. τοῦτ' ἂν καὶ ἥδοιτο, τὸ σῶμα ἄρα. οὐ δοκεῖ δέ, οὐκ ἔστιν ἄρα ἀνα-
πλήρωσις ἡ ἡδονή. ἀλλὰ γινομένης μὲν ἀναπληρώσεως, ἥδοι- 1
τ' ἄν τις, καὶ τεμνόμενος, λυποῖτο. ἡ δόξα δ' αὕτη δοκεῖ γεγενῆ-
σθαι ἐκ τῶν περὶ τὴν τροφὴν λυπῶν καὶ ἡδονῶν, ἐνδεεῖς γὰρ
γινομένους καὶ προλυπηθέντας, ἥδεσθαι τῇ ἀναπληρώσει. τοῦ-
το δ' οὐ περὶ πάσας συμβαίνει τὰς ἡδονάς, ἄλυποι γάρ εἰσιν,
αἵ τε μαθηματικαὶ καὶ τῶν κατὰ τὰς αἰσθήσεις καὶ διὰ τῆς ὀ-
σφρήσεως, καὶ ἀκροάματα δὲ καὶ ὁράματα. πολλαὶ δὲ καὶ μνῆ-
μαι καὶ ἐλπίδες. τίνος οὖν αὗται γενέσεις ἔσονται. οὐδενὸς
γὰρ ἔνδεια γεγένηται, οὗ γένοιτ' ἂν ἀναπλήρωσις. πρὸς δὲ 2
τοὺς προφέροντας τὰς ἐπονειδίστους τῶν ἡδονῶν, λέγοι τις ἄν, ὅ-
τι οὐκ ἔστι ταῦθ' ἡδέα. οὐ γὰρ εἰ τοῖς κακῶς διακειμένοις, ἡδέα
ταῦτ' ἐστίν, οἰητέον αὐτὰ καὶ ἡδέα εἶναι ἁπλῶς, πλὴν τούτοις,
καθάπερ οὐδὲ τὰ τοῖς κάμνουσιν ὑγιεινὰ ἢ γλυκέα ἢ πικρά,
οὐδ' αὖ λευκὰ τὰ φαινόμενα τοῖς ὀφθαλμιῶσιν. ἢ οὕτω δὴ
λέγοιτ' ἄν, ὅτι αἱ μὲν ἡδοναί, αἱρεταί εἰσιν. οὐ μὴν ἀπό γε τού-
των. ὥσπερ καὶ τὸ πλουτεῖν, προδόντι δ', οὔ, καὶ τὸ ὑγιαίνειν,
οὐ μὴν ὁτιοῦν φαγόντι. ἢ τῷ εἴδει διαφέρουσιν αἱ ἡδοναί, ἕ- 3
τεραι γὰρ αἱ ἀπὸ τῶν καλῶν, τῶν ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν. καὶ οὐκ ἔ-
στιν ἡσθῆναι τὴν τοῦ δικαίου, μὴ ὄντα δίκαιον, μὴ δὲ τὴν
τοῦ μουσικοῦ, μὴ ὄντα μουσικόν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλ-
λων. ἐμφανίζειν δὲ δοκεῖ καὶ ὁ φίλος, ἕτερος ὢν τοῦ κόλα-
κος, οὐκ οὖσαν ἀγαθὸν τὴν ἡδονήν. ἢ διαφόρους εἴδει, ὁ
μὲν γὰρ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁμιλεῖν δοκεῖ. ὁ δέ, πρὸς ἡδο-
νήν. καὶ τὸ μέν, ὀνειδίζεται, τὸ δ', ἐπαινοῦσιν, ὡς πρὸς ἕ-
τερα ὁμιλοῦντα. οὐδεὶς τ' ἂν ἕλοιτο ζῆν παιδίου διάνοιαν 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ζῆν διὰ βίου, ἡδόμενος ἐφ' οἷς τὰ παιδία, ὡς οἷόν τε μάλιστα.
οὐδὲ χαίρειν ποιῶν τι τῶν αἰσχίστων, μηδέποτε μέλλων λυπη-
θῆναι. περὶ πολλά τε σπουδὴν ποιησαίμεθα ἂν καὶ εἰ μηδε-
μίαν ἐπιφέροι ἡδονήν. οἷον ὁρᾶν, μνημονεύειν, εἰδέναι, τὰς
ἀρετὰς ἔχειν. εἰ δ' ἐξ ἀνάγκης ἕπονται τούτοις ἡδοναί, οὐδὲν δια-
φέρει, ἑλοίμεθα γὰρ ἂν ταῦτα, καὶ εἰ μὴ γίνοιτ' ἂν ἀπ' αὐτῶν
ἡδονή. ὅτι μὲν οὖν οὔτε τἀγαθὸν ἡ ἡδονή, οὔτε πᾶσα αἱρετή,
1 δῆλον ἔοικεν εἶναι. καὶ ὅτι εἰσὶν αἱρεταί τινες καθ' αὑτάς, δια-
φέρουσαι τῷ εἴδει, ἢ ἀφ' ὧν. τὰ μὲν οὖν λεγόμενα περὶ τῆς
ἡδονῆς καὶ λύπης, ἱκανῶς εἰρήσθω. Τί δ' ἐστὶν, ἢ ποῖόν τι,
καταφανέστερον γένοιτ' ἂν ἀπ' ἀρχῆς ἀναλαβοῦσι. δοκεῖ γὰρ
ἡ μὲν ὅρασις καθ' ὁντινοῦν χρόνον, τελεία εἶναι, οὐ γάρ ἐστιν ἐν-
δεὴς οὐδενὸς, ὃ εἰς ὕστερον γινόμενον τελειώσει αὐτῆς τὸ εἶδος.
τοιούτῳ δ' ἔοικε καὶ ἡ ἡδονή. ὅλον γάρ τι ἐστι. καὶ κατ' οὐδένα
χρόνον λάβοι τις ἂν ἡδονὴν, ἧς ἐπὶ πλείω χρόνον γινομένης,
2 τελειωθήσεται τὸ εἶδος. διόπερ οὐδὲ κίνησίς ἐστιν. ἐν χρόνῳ γὰρ
πᾶσα κίνησις καὶ τέλους τινός, οἷον ἡ οἰκοδομικὴ τελεία, ὅταν
ποιήσῃ οὗ ἐφίεται, ἢ ἐν ἅπαντι δὴ τῷ χρόνῳ, ἢ τούτῳ. ἐν δὲ
τοῖς μέρεσι τοῦ χρόνου πᾶσαι ἀτελεῖς. καὶ ἕτεραι τῷ εἴδει τῆς
ὅλης καὶ ἀλλήλων, ἡ γὰρ τῶν λίθων σύνθεσις, ἑτέρα τῆς τοῦ
κίονος ῥαβδώσεως. καὶ αὗται τῆς τοῦ ναοῦ ποιήσεως. καὶ ἡ μὲν
τοῦ ναοῦ, τελεία, οὐδενὸς γὰρ ἐνδεὴς πρὸς τὸ προκείμενον. ἡ δὲ
τῆς κρηπῖδος καὶ τοῦ τριγλύφου, ἀτελής, μέρους γὰρ ἑκατέ-
3 ρα. τῷ εἴδει οὖν διαφέρουσιν, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ὁτῳοῦν χρόνῳ
λαβεῖν κίνησιν τελείαν τῷ εἴδει, ἀλλ' εἴπερ, ἐν τῷ παντί. ὁμοί-
ως δὲ καὶ ἐπὶ βαδίσεως καὶ τῶν λοιπῶν. εἰ γάρ ἐστιν ἡ φορὰ
κίνησις πόθεν ποῖ, καὶ ταύτης διαφοραὶ κατ' εἶδος. πτῆσις. βά-
δισις. ἅλσις, καὶ τὰ τοιαῦτα. οὐ μόνον δὲ οὕτως, ἀλλὰ καὶ
ἐν αὐτῇ τῇ βαδίσει. τὸ γὰρ πόθεν ποῖ, οὐ ταυτὸν ἐν τῷ σταδίῳ
καὶ τῷ μέρει καὶ ἐν ἑτέρῳ καὶ ἑτέρῳ μέρει. οὐδὲ τὸ διεξιέναι
τὴν γραμμὴν τήνδε κἀκείνην. οὐ μόνον γὰρ γραμμὴν διαπο-
4 ρεύεται, ἀλλὰ καὶ ἐν τόπῳ οὖσαν. ἐν ἑτέρῳ δ' αὕτη ἐκείνης.

δι' ἀκριβείας μὲν οὖν περὶ κινήσεως ἐν ἄλλοις εἴρηται. ἔοικε
δ' οὐκ ἐν ἅπαντι χρόνῳ τελεία εἶναι, ἀλλ' αἱ πολλαὶ ἀτελεῖς
καὶ διαφέρουσαι τῷ εἴδει, εἴπερ τὸ πόθεν ποῖ εἰδοποιόν. τῆς ἡ-
δονῆς δ' ἐν ὁτῳοῦν χρόνῳ τέλειον τὸ εἶδος. δῆλον οὖν ὡς ἕτε-
ραί τε ἂν εἶεν ἀλλήλων, καὶ τῶν ὅλων τι καὶ τελείων ἡ ἡδονή.
δόξειε δ' ἂν τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ μὴ ἐνδέχεσθαι κινεῖσθαι μὴ ἐν χρό-
νῳ, ἥδεσθαι δέ, τὸ γὰρ ἐν τῷ νῦν, ὅλον τι. ἐκ τούτων δὲ δῆλον,
καὶ ὅτι οὐ καλῶς λέγουσι κίνησιν ἢ γένεσιν εἶναι τὴν ἡδονήν, 1
οὐ γὰρ πάντων ταῦτα λέγεται, ἀλλὰ τῶν μεριστῶν καὶ μὴ ὅλων,
οὐδὲ γὰρ ὁράσεώς ἐστι γένεσις, οὐδὲ στιγμῆς, οὐδὲ μονάδος, οὐ-
δὲ τούτων οὐδὲν κίνησις, οὐδὲ γένεσις. οὐδὲ δὴ ἡδονῆς, ὅλον
γάρ τι. αἰσθήσεως δὲ πάσης πρὸς τὸ αἰσθητὸν ἐνεργούσης, τε-
λείως δὲ τῆς εὖ διακειμένης πρὸς τὸ κάλλιστον τῶν ὑπὸ τὴν
αἴσθησιν κειμένων. τοιοῦτον γὰρ μάλιστ' εἶναι δοκεῖ ἡ τελεία ἐνέρ-
γεια. αὐτὴν δὲ λέγειν ἐνεργεῖν, ἢ ἐν ᾧ ἐστι, μηδὲν διαφερέτω.
καθ' ἕκαστον δὲ βελτίστη ἐστὶν ἡ ἐνέργεια, τοῦ ἄριστα διακειμένου 2
πρὸς τὸ κράτιστον τῶν ὑφ' αὑτήν. αὕτη δ' ἂν τελειοτάτη εἴη
καὶ ἡδίστη. κατὰ πᾶσαν γὰρ αἴσθησίν ἐστιν ἡδονή. ὁμοίως δὲ καὶ
διάνοιαν καὶ θεωρίαν, ἡδίστη δέ, ἡ τελειοτάτη. τελειοτάτη δ'
ἡ τοῦ εὖ ἔχοντος πρὸς τὸ σπουδαιότατον τῶν ὑφ' αὑτήν. τελειοῖ
δὲ τὴν ἐνέργειαν ἡ ἡδονή. οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἥ, τε ἡδονὴ
τελειοῖ καὶ τὸ αἰσθητόν τε καὶ ἡ αἴσθησις, σπουδαῖα ὄντα. ὥσπερ
οὐδὲ ἡ ὑγίεια καὶ ὁ ἰατρὸς ὁμοίως αἴτιά ἐστι τοῦ ὑγιαίνειν. καθ'-
ἑκάστην δ' αἴσθησιν ὅτι γίνεται ἡ ἡδονὴ δῆλον. φαμὲν γὰρ ὁράμα- 3
τα καὶ ἀκούσματα εἶναι ἡδέα. δῆλον δὲ καὶ ὅτι μάλιστα, ἐπει-
δὰν ἥ, τε αἴσθησις εἴη κρατίστη καὶ πρὸς τοιοῦτον ἐνεργῇ. τοιού-
των δὲ ὄντων τοῦ τε αἰσθητοῦ καὶ τοῦ αἰσθανομένου, ἀεὶ ἔσται ἡδο-
νή. ὑπάρχοντός γε τοῦ ποιήσοντος καὶ τοῦ πεισομένου. τελειοῖ
δὲ τὴν ἐνέργειαν ἡ ἡδονή, οὐχ ὡς ἡ ἕξις ἐνυπάρχουσα, ἀλλ' ὡς
ἐπιγινόμενόν τι τέλος. οἷον τοῖς ἀκμαίοις ἡ ὥρα. ἕως δ' οὖ ἂν
ᾖ τε τὸ αἰσθητὸν ἢ νοητὸν ἢ οἷον δεῖ, καὶ τὸ κρῖνον ἢ θεωροῦν, ἔσται
ἐν τῇ ἐνεργείᾳ ἡ ἡδονή, ὁμοίων γὰρ ὄντων, καὶ πρὸς ἄλληλα 4

τὸν αὐτῶν τρόπον ἐχόντων, τοῦ τε παθητικοῦ καὶ τοῦ ποιητικοῦ,
ταὐτὸ πέφυκε γίνεσθαι. πῶς οὖν οὐδεὶς συνεχῶς ἥδεται ἢ
κάμνει. πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπεια ἀδυνατεῖ συνεχῶς ἐνερ-
γεῖν. οὐ γίνεται οὖν οὐδ' ἡδονή. ἕπεται γὰρ τῇ ἐνεργείᾳ. ἔνια
δὲ τέρπει καινὰ ὄντα. ὕστερον δὲ οὐχ ὁμοίως διὰ ταῦτα. τὸ μὲν
γὰρ πρῶτον παρακέκληται ἡ διάνοια καὶ διατεταμένως περὶ
αὐτὰ ἐνεργεῖ, ὥσπερ κατὰ τὴν ὄψιν οἱ ἐμβλέποντες. μετέ-
1 πειτα δὲ οὐ γίνεται τοιαύτη ἡ ἐνέργεια, ἀλλὰ παρημελημένη.
διὸ καὶ ἡ ἡδονὴ ἀμαυροῦται. ὀρέγεσθαι δὲ τῆς ἡδονῆς οἰηθείη
τις ἂν ἅπαντας, ὅτι καὶ τοῦ ζῆν ἅπαντες ἐφίενται. ἡ δὲ ζωὴ,
ἐνέργειά τις ἐστι. καὶ ἕκαστος περὶ ταῦτα καὶ τούτοις ἐνεργεῖ,
ἃ καὶ μάλιστα ἀγαπᾷ. οἷον ὁ μὲν μουσικὸς, τῇ ἀκοῇ, περὶ τὰ
μέλη. ὁ δὲ φιλομαθὴς, τῇ διανοίᾳ, περὶ τὰ θεωρήματα.
οὕτω δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ἕκαστος. ἡ δὲ ἡδονὴ, τελειοῖ τὰς ἐνερ-
γείας. καὶ τὸ ζῆν δὲ, οὗ ὀρέγονται. εὐλόγως οὖν καὶ τῆς
2 ἡδονῆς ἐφίενται. τελειοῖ γὰρ ἑκάστῳ τὸ ζῆν αἱρετὸν ὄν. πότε-
ρον δὲ διὰ τὴν ἡδονὴν τὸ ζῆν αἱρούμεθα, ἢ διὰ τὸ ζῆν τὴν ἡδο
νὴν, ἀφείσθω ἐν τῷ παρόντι. συνεζεῦχθαι μὲν γὰρ ταῦτα φαί
νεται, καὶ χωρισμὸν οὐ δέχεσθαι, ἄνευ τε γὰρ ἐνεργείας, οὐ
γίνεται ἡδονή. πᾶσάν τε ἐνέργειαν τελειοῖ ἡ ἡδονή. Ὅθεν v.
δοκοῦσι καὶ τῷ εἴδει διαφέρειν. τὰ γὰρ ἕτερα τῷ εἴδει, ὑφ' ἑτέ-
ρων οἰόμεθα τελειοῦσθαι, οὕτω γὰρ φαίνεται καὶ τὰ φυσικὰ καὶ τὰ
ὑπὸ τέχνης οἷον, ζῷα, καὶ δένδρα, καὶ γραφὴ, καὶ ἀγάλματα,
3 καὶ οἰκία, καὶ σκεῦος. ὁμοίως δὴ καὶ τὰς ἐνεργείας τὰς διαφερού-
σας τῷ εἴδει ὑπὸ διαφερόντων τῷ εἴδει τελειοῦσθαι. διαφέρου
σι γὰρ αἱ τῆς διανοίας τῶν κατὰ τὰς αἰσθήσεις. καὶ αὗται ἀλλήλων
κατ' εἶδος. καὶ αἱ τελειοῦσαι δὴ ἡδοναί. φανείη δ' ἂν τοῦτο καὶ ἐκ
τοῦ συνῳκειῶσθαι τῶν ἡδονῶν ἑκάστην τῇ ἐνεργείᾳ, ἣν τελειοῖ. συ-
ναύξει γὰρ τὴν ἐνέργειαν ἡ οἰκεία ἡδονή. μᾶλλον γὰρ ἕκαστα κρίνου
σι καὶ ἐξακριβοῦσιν οἱ μεθ' ἡδονῆς ἐνεργοῦντες. οἷον γεωμετρι-
κοὶ γίνονται, οἱ χαίροντες τῷ γεωμετρεῖν, καὶ κατανοοῦσιν ἕκα
4 στα μᾶλλον. ὁμοίως δὲ καὶ φιλόμουσοι, καὶ φιλοικοδόμοι,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστοι, ἐπιδιδόασιν εἰς τὸ οἰκεῖον ἔργον, χαίρον-
τες αὐτῷ. συναύξουσι δὲ αἱ ἡδοναί. τὰ δὲ συναύξοντα οἰ-
κεῖα. τοῖς ἑτέροις δὲ τῷ εἴδει, καὶ τὰ οἰκεῖα, ἕτερα τῷ εἴδει.
ἔτι δὲ μᾶλλον τοῦτ' ἂν φανείη ἐκ τοῦ τὰς ἀφ' ἑτέρων ἡδονὰς
ἐμποδίους ταῖς ἐνεργείαις εἶναι. οἱ γὰρ φίλαυλοι ἀδυνατοῦ-
σι τοῖς λόγοις προσέχειν, ἐὰν κατακούσωσιν αὐλοῦντος μᾶλ-
λον χαίροντες αὐλητικῇ, τῆς παρούσης ἐνεργείας. ἡ κατὰ
τὴν αὐλητικὴν οὖν ἡδονὴ, τὴν περὶ τὸν λόγον ἐνέργειαν φθεί- 1
ρει. ὁμοίως δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων συμβαίνει, ὅταν ἅμα
περὶ δύο ἐνεργῇ. ἡ γὰρ ἡδίων τὴν ἑτέραν ἐκκρούει. καὶ ἐὰν πο-
λὺ διαφέρῃ κατὰ τὴν ἡδονὴν, μᾶλλον, ὥστε μηδὲ ἐνεργεῖν
κατὰ τὴν ἑτέραν. διὸ χαίροντες ὁτῳοῦν σφόδρα, οὐ πάνυ
δρῶμεν ἕτερον. καὶ ἄλλα ποιοῦμεν, ἄλλοις ἠρέμα ἀρεσκό-
μενοι. οἷον καὶ ἐν τοῖς θεάτροις οἱ τραγηματίζοντες. ὅταν φαῦ-
λοι οἱ ἀγωνιζόμενοι ὦσι, τότε μάλιστα αὐτὸ δρῶσιν. ἐπεὶ δ' ἡ
μὲν οἰκεία ἡδονὴ ἐξακριβοῖ τὰς ἐνεργείας καὶ χρονιωτέρας 2
καὶ βελτίους ποιεῖ, αἱ δ' ἀλλότριαι, λυμαίνονται. δῆλον ὡς
πολὺ διεστᾶσι, σχεδὸν γὰρ αἱ ἀλλότριαι ἡδοναὶ, ποιοῦσιν ὅπερ
αἱ οἰκεῖαι λῦπαι. φθείρουσι γὰρ τὰς ἐνεργείας αἱ οἰκεῖαι λῦ-
παι. οἷον εἴ τῳ τὸ γράφειν ἀηδὲς καὶ ἐπίλυπον, ἢ τὸ λογίζε-
σθαι, ὁ μὲν, οὐ γράφει, ὁ δὲ, οὐ λογίζεται. λυπηρᾶς οὔσης τῆς
ἐνεργείας. συμβαίνει δὴ περὶ τὰς ἐνεργείας τοὐναντίον ἀπὸ
τῶν οἰκείων ἡδονῶν τε καὶ λυπῶν. οἰκεῖαι δ' εἰσὶν, αἱ ἐπὶ τῇ
ἐνεργείᾳ καθ' αὑτὴν γινόμεναι. αἱ δ' ἀλλότριαι ἡδοναὶ εἴρην- 3
ται, ὅτι παραπλήσιόν τι τῇ λύπῃ ποιοῦσι, φθείρουσι γὰρ, πλὴν
οὐχ ὁμοίως. διαφερουσῶν δὲ τῶν ἐνεργειῶν ἐπιεικείᾳ καὶ
φαυλότητι, καὶ τῶν μὲν, αἱρετῶν οὐσῶν, τῶν δὲ, φευκτῶν, τῶν
δὲ, οὐδετέρων, ὁμοίως ἔχουσι καὶ αἱ ἡδοναί, καθ' ἑκάστην γὰρ
ἐνέργειαν οἰκεία ἡδονὴ ἐστίν. ἡ μὲν οὖν τῇ σπουδαίᾳ οἰκεία,
ἐπιεικής. ἡ δὲ τῇ φαύλῃ μοχθηρά. καὶ γὰρ αἱ ἐπιθυμίαι τῶν
μὲν καλῶν, ἐπαινεταί, τῶν δ' αἰσχρῶν, ψεκταί. οἰκειότεραι δὲ
ταῖς ἐνεργείαις, αἱ ἐν αὐταῖς ἡδοναί, τῶν ὀρέξεων. αἱ μὲν γὰρ 4

λυπὴ destruit.
ἀλλοτ. ἡδονὴ minuit

διωρισμέναι εἰσὶ καὶ τοῖς χρόνοις καὶ τῇ φύσει. αἱ δὲ, σύνεγ
γυς ταῖς ἐνεργείαις, καὶ ἀδιόριστοι οὕτως, ὥστ' ἔχειν ἀμφισβή
τησιν εἰ ταὐτόν ἐστιν ἡ ἐνέργεια τῇ ἡδονῇ. οὐ μὴν ἔοικέ γε ἡδο-
νὴ διάνοια εἶναι, οὐδ' αἴσθησις, ἄτοπον γάρ. ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ χω
ρίζεσθαι, φαίνεταί τισι ταὐτόν. ὥσπερ οὖν αἱ ἐνέργειαι ἕτε
ραι, καὶ αἱ ἡδοναί. διαφέρει δὲ ἡ ὄψις ἁφῆς, καθαρειότητι, καὶ
ἀκοὴ καὶ ὄσφρησις, γεύσεως. ὁμοίως δὲ διαφέρουσι, καὶ αἱ
1 ἡδοναί, καὶ τούτων αἱ περὶ τὴν διάνοιαν καὶ ἑκάτεραι, ἀλλή
λων. δοκεῖ δ' εἶναι ἑκάστῳ ζώῳ καὶ ἡδονὴ οἰκεία, ὥσπερ καὶ ἔρ-
γον. ἡ γὰρ κατὰ τὴν ἐνέργειαν. καὶ ἐφ' ἑκάστῳ δὲ θεωροῦντι,
τοῦτ' ἂν φανείη, ἑτέρα γὰρ ἵππου ἡδονὴ καὶ κυνὸς καὶ ἀνθρώ
» που, καθάπερ Ἡράκλειτός φησιν, ὄνον σύρματ' ἂν ἑλέσθαι
μᾶλλον ἢ χρυσόν, ἥδιον γὰρ χρυσοῦ τροφὴ ὄνοις. αἱ μὲν οὖν τῶν
ἑτέρων τῷ εἴδει, διαφέρουσιν εἴδει. τὰς δὲ τῶν αὐτῶν, ἀδιαφό
ρους εὔλογον εἶναι. διαλλάττουσι δὲ οὐ μικρὸν ἐπί γε τῶν ἀν
2 θρώπων, τὰ γὰρ αὐτά, τοὺς μὲν λυπεῖ, τοὺς δὲ, τέρπει. καὶ τοῖς
μὲν, λυπηρὰ καὶ μισητά ἐστι. τοῖς δὲ, ἡδέα καὶ φιλητά. καὶ ἐπὶ
γλυκέων δὲ τοῦτο συμβαίνει. οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ τῷ πυρέττοντι
δοκεῖ καὶ τῷ ὑγιαίνοντι. οὐδὲ θερμὸν εἶναι τῷ ἀσθενεῖ καὶ τῷ
εὐεκτικῷ. ὁμοίως δὲ καὶ ἐφ' ἑτέρων τοῦτο συμβαίνει. δοκεῖ δ' ἐν
ἅπασι τοῖς τοιούτοις εἶναι τὸ φαινόμενον τῷ σπουδαίῳ. εἰ δὲ
τοῦτο καλῶς λέγεται, καθάπερ δοκεῖ, καὶ ἔστιν ἑκάστου μέτρον,
ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ ἀγαθὸς, ἢ τοιοῦτος, καὶ ἡδοναὶ εἶεν ἂν, αἱ τού-
3 τῳ φαινόμεναι. καὶ ἡδέα, οἷς οὗτος χαίρει. τὰ δὲ τούτῳ δυσ-
χερῆ, εἴ τῳ φαίνεται ἡδέα, οὐδὲν θαυμαστόν, πολλαὶ γὰρ φθο-
ραὶ καὶ λῦμαι ἀνθρώπων γίνονται, ἡδέα δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ τού
τοις καὶ οὕτω διακειμένοις. τὰς μὲν οὖν ὁμολογουμένως αἰ-
σχράς, δῆλον ὡς οὐ φατέον ἡδονὰς εἶναι, πλὴν τοῖς διεφθαρ-
μένοις. τῶν δ' ἐπιεικῶν δοκουσῶν εἶναι, ποίαν ἢ τίνα φατέον τοῦ
ἀνθρώπου εἶναι, ἢ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν δῆλον, ταύταις γὰρ ἕπον-
ται αἱ ἡδοναί. εἴτ' οὖν μία ἐστὶν εἴτε πλείους, αἱ τοῦ τελείου
4 καὶ μακαρίου ἀνδρὸς, αἱ ταύτας τελειοῦσαι ἡδοναί, κυρίως

λέγοιντ' ἂν ἀνθρώπου ἡδοναὶ εἶναι. αἱ δὲ λοιπαί, δευτέρως
VI καὶ πολλοστῶς, ὥσπερ αἱ ἐνέργειαι. ¶ Εἰρημένων δὲ τῶν
περὶ τὰς ἀρετάς τε καὶ φιλίας καὶ ἡδονάς, λοιπὸν περὶ εὐ-
δαιμονίας τύπῳ διελθεῖν. ἐπειδὴ τέλος αὐτὴν τίθεμεν τῶν
ἀνθρωπίνων. ἀναλαβοῦσι δὴ τὰ προειρημένα, συντομώτερος
ἂν εἴη ὁ λόγος. εἴπομεν δ' ὅτι οὐκ ἔστιν ἕξις, καὶ γὰρ τῷ καθεύ-
δοντι διὰ βίου ὑπάρχοι ἄν, φυτῶν ζῶντι βίον, καὶ τῷ δυστυχοῦν-
τι τὰ μέγιστα. εἰ δὴ ταῦτα μὴ ἀρέσκει, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς ἐνέρ- 1
γειαν τινὰ θετέον, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον εἴρηται. τῶν
δ' ἐνεργειῶν, αἱ μέν, εἰσιν ἀναγκαῖαι, καὶ δι' ἕτερα αἱρεταί. αἱ
δέ, καθ' αὑτάς, δῆλον ὅτι τὴν εὐδαιμονίαν τῶν καθ' αὑτὰς αἱρε-
τῶν τινα θετέον καὶ οὐ τῶν δι' ἄλλο, οὐδενὸς γὰρ ἐνδεὴς ἡ εὐ-
δαιμονία, ἀλλ' αὐτάρκης. καθ' αὑτὰς δ' εἰσὶν αἱρεταί, ἀφ' ὧν
μηδὲν ἐπιζητεῖται παρὰ τὴν ἐνέργειαν. τοιαῦται δ' εἶναι δο-
κοῦσιν, αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις. τὰ γὰρ καλὰ καὶ σπουδαῖα
πράττειν, τῶν δι' αὑτὰ αἱρετῶν. καὶ τῶν παιδιῶν δέ, αἱ ἡδεῖαι, 2
οὐ γὰρ δι' ἕτερα αὐτὰς αἱροῦνται. βλάπτονται γὰρ ἀπ' αὐτῶν
μᾶλλον ἢ ὠφελοῦνται, ἀμελοῦντες τῶν σωμάτων καὶ τῆς
κτήσεως. καταφεύγουσι δ' ἐπὶ τὰς τοιαύτας διαγωγὰς τῶν εὐ-
δαιμονιζομένων οἱ πολλοί. διὸ παρὰ τοῖς τυράννοις εὐδοκιμοῦ-
σιν, οἱ ἐν ταῖς τοιαύταις διαγωγαῖς εὐτράπελοι. ὧν γὰρ ἐφίεν-
ται, ἐν τούτοις παρέχουσι σφᾶς αὐτοὺς ἡδεῖς, δέονται δὲ τοιού-
των. δοκεῖ μὲν οὖν εὐδαιμονικὰ ταῦτα εἶναι, διὰ τὸ τοὺς ἐν ταῖς
δυναστείαις ἐν τούτοις ἀποσχολάζειν. οὐδὲν δ' ἴσως σημεῖον οἱ 3
τοιοῦτοί εἰσιν, οὐ γὰρ ἐν τῷ δυναστεύειν ἡ ἀρετή, οὐδ' ὁ νοῦς,
ἀφ' ὧν αἱ σπουδαῖαι ἐνέργειαι. οὐδ' εἰ, ἄγευστοι οὗτοι ὄντες
ἡδονῆς εἰλικρινοῦς καὶ ἐλευθερίου, ἐπὶ τὰς σωματικὰς κατα-
φεύγουσι, διὰ τοῦτο ταύτας οἰητέον αἱρετωτέρας εἶναι, καὶ
γὰρ οἱ παῖδες, τὰ παρ' αὑτοῖς τιμώμενα, κράτιστα οἴονται εἶ-
ναι. εὔλογον δὴ ὥσπερ παισὶ καὶ ἀνδράσιν ἕτερα φαίνεται
τίμια, οὕτω καὶ φαύλοις καὶ ἐπιεικέσι. καθάπερ οὖν πολ-
λάκις εἴρηται καὶ τίμια καὶ ἡδέα ἐστὶ τὰ τῷ σπουδαίῳ τοιαῦτα 4

ὄντα. ἑκάστῳ δὲ ἡ κατὰ τὴν οἰκείαν ἕξιν, αἱρετωτάτη ἐνέρ-
γεια. καὶ τῷ σπουδαίῳ δὲ ἡ κατὰ τὴν ἀρετήν. οὐκ ἐν παιδιᾷ
ἄρα ἡ εὐδαιμονία. καὶ γὰρ ἄτοπον τὸ τέλος εἶναι παιδιάν,
καὶ πραγματεύεσθαι καὶ κακοπαθεῖν τὸν βίον ἅπαντα τοῦ
παίζειν χάριν. ἅπαντα γὰρ ὡς εἰπεῖν, ἑτέρου χάριν αἱρούμε-
θα, πλὴν τῆς εὐδαιμονίας, τέλος γὰρ αὕτη. σπουδάζειν δὲ
καὶ πονεῖν παιδιᾶς χάριν, ἠλίθιον φαίνεται καὶ λίαν παιδι-
1 κόν. παίζειν δ' ὅπως σπουδάζῃ κατ' Ἀνάχαρσιν, ὀρθῶς ἔχειν
δοκεῖ, ἀναπαύσει γὰρ ἔοικεν ἡ παιδιά. ἀδυνατοῦντες δὲ συνε-
χῶς πονεῖν, ἀναπαύσεως δέονται. οὐ δὴ τέλος ἡ ἀνάπαυσις,
γίνεται γὰρ ἕνεκα τῆς ἐνεργείας. δοκεῖ δ' ὁ εὐδαίμων βίος
κατ' ἀρετὴν εἶναι. οὗτος δέ, σπουδαῖος, ἀλλ' οὐκ ἐν παιδιᾷ.
βελτίω τε λέγομεν τὰ σπουδαῖα, τῶν γελοίων καὶ μετὰ παι-
διᾶς. καὶ τοῦ βελτίονος ἀεὶ καὶ μορίου καὶ ἀνθρώπου, σπου-
δαιοτέραν τὴν ἐνέργειαν. ἡ δὲ τοῦ βελτίονος, κρείττων καὶ
2 εὐδαιμονικωτέρα ἤδη. ἀπολαύσειέ τ' αὖ τῶν σωματικῶν ἡ-
δονῶν ὁ τυχὼν καὶ ἀνδράποδον, οὐχ ἧττον τοῦ ἀρίστου. εὐδαι-
μονίας δ' οὐδεὶς ἀνδραπόδῳ μεταδίδωσιν, εἰ μὴ καὶ βίου,
οὐ γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις διαγωγαῖς ἡ εὐδαιμονία, ἀλλ' ἐν
ταῖς κατ' ἀρετὴν ἐνεργείαις, καθάπερ πρότερον εἴρηται.
Εἰ δ' ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία, κατ' ἀρετὴν ἐνέργεια, εὔλογον κατὰ VII
τὴν κρατίστην. αὕτη δ' ἂν εἴη τοῦ ἀρίστου, εἴτε δὴ νοῦς τοῦτο,
εἴτε ἄλλό τι, ὃ δὴ κατὰ φύσιν δοκεῖ ἄρχειν καὶ ἡγεῖσθαι, καὶ
3 ἔννοιαν ἔχειν περὶ καλῶν καὶ θείων, εἴτε θεῖον ὂν καὶ αὐτό, εἴ-
τε τῶν ἐν ἡμῖν τὸ θειότατον, ἡ τούτου ἐνέργεια κατὰ τὴν οἰκείαν
ἀρετήν, εἴη ἂν ἡ τελεία εὐδαιμονία. ὅτι δ' ἐστὶ θεωρητική, εἴρη-
ται. ὁμολογούμενον δὲ τοῦτ' ἂν δόξειεν εἶναι, καὶ τοῖς πρότερον,
καὶ τῷ ἀληθεῖ. κρατίστη τε ἡ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐνέργεια. καὶ γὰρ ὁ νοῦς
τῶν ἐν ἡμῖν καὶ τῶν γνωστῶν, περὶ ἃ ὁ νοῦς. ἔτι δὲ συνεχεστάτη.
θεωρεῖν τε γὰρ δυνάμεθα συνεχῶς μᾶλλον, ἢ πράττειν ὁτιοῦν.
οἰόμεθά τε δεῖν ἡδονὴν παραμεμῖχθαι τῇ εὐδαιμονίᾳ. ἡδίστη
4 δὲ τῶν κατ' ἀρετὴν ἐνεργειῶν, ἡ κατὰ τὴν σοφίαν ὁμολογου-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μένως ἐστί. δοκεῖ γοῦν ἡ φιλοσοφία, θαυμαστὰς ἡδονὰς ἔχειν καθα-
ρειότητι καὶ τῷ βεβαίῳ. εὔλογον δὲ τοῖς εἰδόσι τῶν ζητούντων
ἡδίω τὴν διαγωγὴν εἶναι. ἥ τε λεγομένη αὐτάρκεια, περὶ τὴν θεω-
ρητικὴν μάλιστ' ἂν εἴη. τῶν μὲν γὰρ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, καὶ
σοφὸς καὶ δίκαιος καὶ οἱ λοιποὶ δέονται. τοῖς δὲ τοιούτοις ἱκα-
νῶς κεχορηγημένων ὁ μὲν δίκαιος δεῖται πρὸς οὓς δικαιοπρα-
γήσει καὶ μεθ' ὧν. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ σώφρων καὶ ὁ ἀνδρεῖος καὶ
τῶν ἄλλων ἕκαστος. ὁ δὲ σοφὸς καὶ καθ' αὑτὸν ὢν, δύναται θεω- 1
ρεῖν. καὶ ὅσῳ ἂν σοφὸς ᾖ, μᾶλλον. βέλτιον δ' ἴσως, συνερ-
γοὺς ἔχων. ἀλλ' ὅμως αὐταρκέστατος. δόξειε δ' ἂν αὐτὴ μόνη
δι' αὑτὴν ἀγαπᾶσθαι, οὐδὲν γὰρ ἀπ' αὐτῆς γίνεται παρὰ τὸ θεω-
ρῆσαι. ἀπὸ δὲ τῶν πρακτικῶν, ἢ πλεῖον ἢ ἔλαττον, περιποιού-
μεθα παρὰ τὴν πρᾶξιν. δοκεῖ τε ἡ εὐδαιμονία ἐν τῇ σχολῇ
εἶναι. ἀσχολούμεθα γὰρ, ἵνα σχολάζωμεν. καὶ πολεμοῦμεν,
ἵνα εἰρήνην ἄγωμεν. τῶν μὲν οὖν πρακτικῶν ἀρετῶν, ἐν τοῖς
πολιτικοῖς ἢ τοῖς πολεμικοῖς, αἱ ἐνέργειαι. αἱ δὲ περὶ ταῦτα 2
πράξεις, δοκοῦσιν ἄσχολοι εἶναι. αἱ μὲν οὖν πολεμικαὶ, καὶ
παντελῶς, οὐδεὶς γὰρ αἱρεῖται τὸ πολεμεῖν, τοῦ πολεμεῖν ἕνε-
κα. οὐδὲ παρασκευάζει πόλεμον. δόξαι γὰρ ἂν παντελῶς
μιαιφόνος τις εἶναι. εἰ τοὺς φίλους πολεμίους ποιοῖτο, ἵνα μά-
χαι καὶ φόνοι γίγνοιντο. ἔστι δὲ καὶ ἡ τοῦ πολιτικοῦ ἄσχολος καὶ
παρ' αὐτὸ τὸ πολιτεύεσθαι, περιποιουμένη δυναστείας καὶ τι-
μάς. ἢ τήν γε εὐδαιμονίαν αὑτῷ καὶ τοῖς πολίταις, ἑτέραν
οὖσαν τῆς πολιτικῆς, ἣν καὶ ζητοῦμεν. δῆλον ὡς ἑτέραν οὖ- 3
σαν. εἰ δὴ τῶν μὲν κατὰ τὰς ἀρετὰς πράξεων αἱ πολιτικαὶ καὶ
πολεμικαὶ, κάλλει καὶ μεγέθει προέχουσιν, αὗται δὲ, ἄσχο-
λοι καὶ τέλους τινὸς ἐφίενται, καὶ οὐ δι' αὑτὰς εἰσὶν αἱρεταί.
ἡ δὲ τοῦ νοῦ ἐνέργεια σπουδῇ τε διαφέρειν δοκεῖ, θεωρητικὴ
οὖσα, καὶ παρ' αὐτὴν οὐδενὸς ἐφίεσθαι τέλους. ἔχειν τε ἡδο-
νὴν οἰκείαν, αὕτη δὲ συναύξει τὴν ἐνέργειαν. καὶ τὸ αὔταρ-
κες δὴ, καὶ σχολαστικὸν, καὶ ἄτρυτον, ὡς ἀνθρώπινον, καὶ ὅσα
ἄλλα τῷ μακαρίῳ ἀπονέμεται, κατὰ ταύτην τὴν ἐνέργειαν 4
φαίνεται

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

φαίνεται ὄντα. ἡ τελεία δὴ εὐδαιμονία αὕτη ἂν εἴη ἀνθρώπου λαβοῦσα μῆκος βίου τέλειον, οὐδὲν γὰρ ἀτελές ἐστι τῶν τῆς εὐδαιμονίας. ὁ δὲ τοιοῦτος ἂν εἴη κρείττων βίος, ἢ κατὰ ἄνθρωπον. οὐ γὰρ ᾗ ἄνθρωπός ἐστιν, οὕτω βιώσεται, ἀλλ' ᾗ θεῖόν τι ἐν αὐτῷ ὑπάρχει. ὅσῳ δὲ διαφέρει τοῦτο τοῦ συνθέτου, τοσούτῳ καὶ ἡ ἐνέργεια, τῆς κατὰ τὴν ἄλλην ἀρετήν. εἰ δὴ θεῖον ὁ νοῦς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὁ κατὰ τοῦτον βίος, θεῖος πρὸς τὸν ἀν-
1 θρώπινον βίον, χρὴ δὲ οὐ κατὰ τοὺς παραινοῦντας, ἀνθρώπινα φρονεῖν, ἄνθρωπον ὄντα, οὐδὲ, θνητὰ τὸν θνητὸν, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἐνδέχεται ἀπαθανατίζειν καὶ ἅπαντα ποιεῖν πρὸς τὸ ζῆν κατὰ τὸ κράτιστον τῶν ἐν αὑτῷ. εἰ γὰρ καὶ τῷ ὄγκῳ μικρόν ἐστι, δυνάμει καὶ τιμιότητι πολὺ μᾶλλον ὑπερέχει πάντων. δόξειε δ' ἂν καὶ ἕκαστος εἶναι τοῦτο, εἴπερ τὸ κύριον καὶ ἄμεινον. ἄτοπον οὖν γίνοιτ' ἄν, εἰ μὴ τὸν αὑτοῦ βίον αἱροῖτο, ἀλλά τινος ἄλλου. τὸ λεχθὲν τε πρότερον ἁρμόσει καὶ νῦν. τὸ γὰρ οἰκεῖον ἑκάστῳ τῇ φύσει, κράτιστον
2 καὶ ἥδιστόν ἐσθ' ἑκάστῳ. καὶ τῷ ἀνθρώπῳ δὴ ὁ κατὰ τὸν νοῦν βίος, εἴπερ μάλιστα τοῦτο ἄνθρωπος, οὗτος ἄρα καὶ εὐδαιμονέστατος.
Δευτέρως δ', ὁ κατὰ τὴν ἄλλην ἀρετήν, αἱ γὰρ κατ' αὐτὴν VIII
ἐνέργειαι, ἀνθρωπικαί. δίκαια γὰρ καὶ ἀνδρεῖα καὶ τὰ ἄλλα, τὰ κατὰ τὰς ἀρετὰς, πρὸς ἀλλήλους πράττομεν. ἐν συναλλάγμασι καὶ χρείαις καὶ πράξεσι παντοίαις, ἔν τε τοῖς πάθεσι τὸ πρέπον ἑκάστῳ διατηροῦντες. ταῦτα δ' εἶναι φαίνεται πάντα ἀνθρωπικά. ἔνια δὲ καὶ συμβαίνειν ἀπὸ τοῦ σώματος δοκεῖ. καὶ
3 πολλὰ συνῳκειῶσθαι τοῖς πάθεσιν ἡ τοῦ ἤθους ἀρετή. συνέζευκται δὲ καὶ ἡ φρόνησις τῇ τοῦ ἤθους ἀρετῇ. καὶ αὕτη, τῇ φρονήσει. εἴπερ αἱ μὲν τῆς φρονήσεως ἀρχαὶ, κατὰ τὰς ἠθικάς εἰσιν ἀρετάς. τὸ δ' ὀρθὸν τῶν ἠθικῶν κατὰ τὴν φρόνησιν. συνηρτημέναι δ' αὗται καὶ τοῖς πάθεσι καὶ περὶ τὸ σύνθετον ἂν εἶεν. αἱ δὲ τοῦ συνθέτου ἀρεταὶ, ἀνθρωπικαί. καὶ ὁ βίος δὴ ὁ κατ' αὐτὰς καὶ ἡ εὐδαιμονία. ἡ δὲ τοῦ νοῦ, κεχωρισμένη. τοσοῦτον γὰρ περὶ αὐτῆς εἰρήσθω. διακριβῶσαι γὰρ μεῖζον τοῦ προκει-
4 μένου ἐστί. δόξειε δ' ἂν καὶ τῆς ἐκτὸς χορηγίας ἐπὶ μικρὸν, ἢ ἐπ'-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἔλαττον δεῖσθαι τῆς ἠθικῆς. τῶν μὲν γὰρ ἀναγκαίων ἀμφοῖν
χρεία καὶ ἐξ ἴσου ἔστω, (εἰ καὶ μᾶλλον διαπονεῖ περὶ τὸ σῶμα
ὁ πολιτικὸς καὶ ὅσα τοιαῦτα) μικρὸν γὰρ ἄν τι διαφέροι. πρὸς
δὲ τὰς ἐνεργείας, πολὺ διοίσει. τῷ μὲν γὰρ ἐλευθερίῳ, δεήσει
χρημάτων, πρὸς τὸ πράττειν τὰ ἐλευθέρια καὶ τῷ δικαίῳ δή,
εἰς τὰς ἀνταποδόσεις, αἱ γὰρ βουλήσεις, ἄδηλοι. προσποιοῦν-
ται δὲ καὶ οἱ μὴ δίκαιοι βούλεσθαι δικαιοπραγεῖν. τῷ ἀνδρείῳ
δὲ, δυνάμεως, εἴπερ ἐπιτελεῖ τι τῶν κατ' ἀρετήν, καὶ τῷ σώ- 1
φρονι, ἐξουσίας. πῶς γὰρ δῆλος ἔσται ἢ οὗτος ἢ τῶν ἄλλων τις.
ζητεῖται δὲ, πότερον κυριώτερον τῆς ἀρετῆς ἡ προαίρεσις, ἢ
αἱ πράξεις. ὡς ἐν ἀμφοῖν οὔσης. τὸ δὴ τέλειον δῆλον ὡς ἐν ἀμ
φοῖν ἂν εἴη. πρὸς δὲ τὰς πράξεις, πολλῶν δεῖται. καὶ ὅσῳ ἂν
μείζους ὦσι καὶ καλλίους, πλειόνων. τῷ δὲ θεωροῦντι, οὐδε-
νὸς τῶν τοιούτων, πρός γε τὴν ἐνέργειαν, χρεία, ἀλλ' ὡς εἰπεῖν,
καὶ ἐμπόδιά ἐστι, πρός γε τὴν θεωρίαν. ᾗ δὲ ἄνθρωπός ἐστι καὶ
πλείοσι συζῇ, αἱρεῖται καὶ τὰ κατ' ἀρετὴν πράττειν. δεήσεται 2
οὖν τῶν τοιούτων πρὸς τὸ ἀνθρωπεύεσθαι. ἡ δὲ τελεία εὐδαιμο
νία, ὅτι θεωρητική τις ἐστὶν ἐνέργεια καὶ ἐντεῦθεν ἂν φανείη,
τοὺς θεοὺς γὰρ μάλιστα ὑπειλήφαμεν μακαρίους καὶ εὐδαίμο
νας εἶναι. πράξεις δὲ ποίας ἀπονεῖμαι χρεὼν αὐτοῖς, πότερα
τὰς δικαίας, ἢ γελοῖοι φανοῦνται συναλλάττοντες καὶ παρα
καταθήκας ἀποδιδόντες, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. ἀλλὰ τὰς ἀν-
δρείους, ὑπομένοντας τὰ φοβερὰ καὶ κινδυνεύοντας ὅτι κα-
λόν, ἢ τὰς ἐλευθερίους. τίνι δὲ δώσουσιν. ἄτοπον δ' εἰ καὶ ἔσται 3
αὐτοῖς νόμισμα, ἤ τι τοιοῦτον. εἰ δὲ σώφρονες, τί ἂν εἶεν, ἢ φορ-
τικὸς ὁ ἔπαινος, ὅτι οὐκ ἔχουσι φαύλας ἐπιθυμίας. διεξιοῦσι
δὲ πάντα, φαίνοιτ' ἂν τὰ περὶ τὰς πράξεις, μικρὰ καὶ ἀνάξια
θεῶν. ἀλλὰ μὴν ζῆν τε πάντες ὑπειλήφασιν αὐτοὺς, καὶ ἐνερ
γεῖν ἄρα. οὐ γὰρ δὴ καθεύδειν ὥσπερ τὸν ἐνδυμίωνα. τῷ δὴ
ζῶντι, τοῦ πράττειν ἀφῃρημένῳ, ἔτι δὲ μᾶλλον τοῦ ποιεῖν, τί λεί
πεται πλὴν θεωρίας. ὥστε ἡ τοῦ θεοῦ ἐνέργεια, μακαριότητι
διαφέρουσα, θεωρητικὴ ἂν εἴη. καὶ τῶν ἀνθρωπίνων δὴ ἡ ταύ 4

τῇ συγγενεστάτη, εὐδαιμονικωτάτη. σημεῖον δὲ καὶ τὸ μὴ μετέχειν τὰ λοιπὰ ζῶα εὐδαιμονίας, τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ἐστερημένα τελείως. τοῖς μὲν γὰρ θεοῖς, πᾶς ὁ βίος μακάριος. τοῖς δ' ἀνθρώποις, ἐφ' ὅσον ὁμοίωμά τι, τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ὑπάρχει. τῶν δ' ἄλλων ζώων οὐδὲν εὐδαιμονεῖ. ἐπειδὴ οὐδαμοῦ κοινωνεῖ θεωρίας, ἐφ' ὅσον δὴ διατείνει ἡ θεωρία, καὶ ἡ εὐδαιμονία. καὶ οἷς μᾶλλον ὑπάρχει τὸ θεωρεῖν, καὶ εὐδαι-
1 μονεῖν, οὐ κατὰ συμβεβηκὸς, ἀλλὰ κατὰ τὴν θεωρίαν. αὕτη γὰρ καθ' αὑτὴν τιμία. ὥστ' εἴη ἂν ἡ εὐδαιμονία θεωρία τις. δεήσει δὲ καὶ τῆς ἐκτὸς εὐημερίας, ἀνθρώπῳ ὄντι, οὐ γὰρ αὐτάρκης ἡ φύσις πρὸς τὸ θεωρεῖν. ἀλλὰ δεῖ καὶ τὸ σῶμα ὑγιαίνειν, καὶ τροφὴν, καὶ τὴν λοιπὴν θεραπείαν ὑπάρχειν. οὐ μὴν οἰητέον γε πολλῶν καὶ μεγάλων δεήσεσθαι τὸν εὐδαιμονήσοντα, εἰ μὴ ἐνδέχεται ἄνευ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν, μακάριον εἶναι, οὐ γὰρ ἐν τῇ ὑπερβολῇ τὸ αὔταρκες, οὐδ' ἡ κρίσις, οὐδ' ἡ
2 πρᾶξις. δυνατὸν δὲ καὶ μὴ ἄρχοντας γῆς καὶ θαλάττης, πράττειν τὰ καλά, καὶ γὰρ ἀπὸ μετρίων δύναιτο ἄν τις πράττειν κατὰ τὴν ἀρετήν. τοῦτο δ' ἔστιν ἰδεῖν ἐναργῶς. οἱ γὰρ ἰδιῶται, τῶν δυναστῶν οὐχ ἧττον δοκοῦσι τὰ ἐπιεικῆ πράττειν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον. ἱκανὸν δὲ τοσαῦθ' ὑπάρχειν. ἔσται γὰρ ὁ βίος εὐδαίμων, τοῦ κατὰ τὴν ἀρετὴν ἐνεργοῦντος. καὶ Σόλων δὲ τοὺς εὐδαίμονας ἴσως ἀπεφαίνετο καλῶς, εἰπὼν μετρίως τοῖς ἐκτὸς κεχορηγημένους. πεπραγότας δὲ τὰ κάλλιστα ὡς ᾤετο, καὶ βεβιω-
3 κότας σωφρόνως, ἐνδέχεται γὰρ μέτρια κεκτημένους, πράττειν ἃ δεῖ. ἔοικε δὲ καὶ Ἀναξαγόρας, οὐ πλούσιον, οὐδὲ δυνάστην, ὑπολαβεῖν τὸν εὐδαίμονα. εἰπὼν ὅτι οὐκ ἂν θαυμάσειεν εἴ τις ἄτοπος φανείη τοῖς πολλοῖς, οὗτοι γὰρ κρίνουσι τοῖς ἐκτὸς, τούτων αἰσθανόμενοι μόνον. συμφωνεῖν δὲ τοῖς λόγοις ἐοίκασιν αἱ τῶν σοφῶν δόξαι. πίστιν μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα ἔχει τινά. τὸ δ' ἀληθὲς ἐν τοῖς πρακτοῖς ἐκ τῶν ἔργων καὶ τοῦ βίου κρίνεται, ἐν τούτοις γὰρ τὸ κύριον.
4 σκοπεῖν δὲ τὰ προειρημένα χρὴ, ἐπὶ τὰ ἔργα καὶ τὸν

βίον ἐπιφέροντας, καὶ συνᾳδόντων μὲν τοῖς ἔργοις, ἀποδεκτέον,
διαφωνούντων δὲ, λόγους ὑποληπτέον. ὁ δὲ κατὰ νοῦν ἐνερ-
γῶν, καὶ τοῦτον θεραπεύων, καὶ διακείμενος ἄριστα, καὶ θεοφι-
λέστατος ἔοικεν εἶναι. εἰ γάρ τις ἐπιμέλεια τῶν ἀνθρωπίνων ὑπὸ
θεῶν γίνεται ὥσπερ δοκεῖ, καὶ εἴη ἂν εὔλογον χαίρειν τε αὐτοὺς
τῷ ἀρίστῳ καὶ τῷ συγγενεστάτῳ, τοῦτο δ' ἂν εἴη ὁ νοῦς. καὶ τοὺς
ἀγαπῶντας μάλιστα τοῦτο καὶ τιμῶντας, ἀντευποιεῖν. ὡς τῶν
φίλων αὐτοῖς ἐπιμελουμένους, καὶ ὀρθῶς τε καὶ καλῶς πράτ- 1
τοντας. ὅτι δὲ ταῦτα πάντα τῷ σοφῷ μάλιστα ὑπάρχει, οὐκ ἄ-
δηλον. θεοφιλέστατος ἄρα. τὸν αὐτὸν δ' εἰκὸς καὶ εὐδαιμονέστα-
τον. ὥστε κἂν οὕτως εἴη ὁ σοφὸς μάλιστ' εὐδαίμων.

Ἆρ' οὖν εἰ περί τε τούτων καὶ τῶν ἀρετῶν, ἔτι δὲ καὶ φιλίας καὶ
ἡδονῆς, ἱκανῶς εἴρηται τοῖς τύποις, τέλος ἔχειν οἰητέον τὴν
προαίρεσιν. ἢ καθάπερ λέγεται, οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς πρακτοῖς τέ-
λος τὸ θεωρῆσαι ἕκαστα καὶ γνῶναι, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ πράττειν
αὐτά. οὐδὲ δὴ περὶ ἀρετῆς ἱκανὸν τὸ εἰδέναι. ἀλλ' ἔχειν καὶ χρῆ- 2
σθαι πειρατέον. ἢ εἴ πως ἄλλως ἀγαθοὶ γινόμεθα. εἰ μὲν οὖν
ἦσαν οἱ λόγοι αὐτάρκεις πρὸς τὸ ποιῆσαι ἐπιεικεῖς, πολλοὺς ἂν
μισθοὺς καὶ μεγάλους δικαίως ἔφερον κατὰ τὸν Θέογνιν, καὶ
ἔδει ἂν τούτους πορίσασθαι. νῦν δὲ φαίνονται προτρέψασθαι μὲν
καὶ παρορμῆσαι τῶν νέων τοὺς ἐλευθερίους, ἰσχύειν, ἦθός τε εὐ-
γενὲς, καὶ ὡς ἀληθῶς φιλόκαλον ποιῆσαι ἂν κατακώχιμον
ἐκ τῆς ἀρετῆς. τοὺς δὲ πολλοὺς ἀδυνατεῖν πρὸς καλοκαγα-
θίαν προτρέψασθαι, οὐ γὰρ πεφύκασιν αἰδοῖ πειθαρχεῖν, ἀλ- 3
λὰ φόβῳ. οὐδ' ἀπέχεσθαι τῶν φαύλων διὰ τὸ αἰσχρὸν, ἀλλὰ
διὰ τὰς τιμωρίας, πάθει γὰρ ζῶντες, τὰς οἰκείας ἡδονὰς διώ-
κουσι. καὶ δι' ὧν αὗται ἔσονται. φεύγουσι δὲ τὰς ἀντικειμένας
λύπας. τοῦ δὲ καλοῦ καὶ ὡς ἀληθῶς ἡδέος, οὐδ' ἔννοιαν ἔχου-
σιν, ἄγευστοι ὄντες. τοὺς δὴ τοιούτους, τίς ἂν λόγος μεταρρυθμί-
σαι. οὐ γὰρ οἷόν τε, ἢ οὐ ῥᾴδιον, τὰ ἐκ παλαιοῦ τοῖς ἤθεσι κα-
τειλημμένα, λόγῳ μεταστῆσαι. ἀγαπητὸν δ' ἴσως ἐστὶν, εἰ πάν-
των ὑπαρχόντων, δι' ὧν ἐπιεικεῖς δοκοῦμεν γίνεσθαι, μεταλά- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

βοιμεν τῆς ἀρετῆς. γίνεσθαι δ' ἀγαθοὺς οἴονται, οἱ μὲν, φύσει, οἱ δὲ, ἔθει, οἱ δὲ, διδαχῇ. τὸ μὲν οὖν τῆς φύσεως, δῆλον ὡς οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὑπάρχει, ἀλλὰ διά τινος θείας αἰτίας, τοῖς ὡς ἀληθῶς εὐτυχέσιν ὑπάρχει. ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ διδαχὴ μή ποτε οὐκ ἐν ἅπασιν ἰσχύει, ἀλλὰ δεῖ προδιειργάσθαι τοῖς ἔθεσι τὴν τοῦ ἀκροατοῦ ψυχὴν πρὸς τὸ καλῶς χαίρειν καὶ μισεῖν, ὥσπερ γῆν τὴν θρέψουσαν τὸ σπέρμα. οὐ γὰρ ἂν ἀκούσειε λόγου ἀποτρέπον-

1 τος. οὐδ' αὖ συνίη ὁ κατὰ πάθος ζῶν. τὸν δ' οὕτως ἔχοντα, πῶς οἷόν τε μεταπεῖσαι. ὅλως δ' οὐ δοκεῖ λόγῳ ὑπείκειν τὸ πάθος, ἀλλὰ βία. δεῖ δὴ τὸ ἦθος προϋπάρχειν πως οἰκεῖον τῆς ἀρετῆς, στέργον τὸ καλὸν καὶ δυσχεραῖνον τὸ αἰσχρόν. ἐκ νέου δὲ ἀγωγῆς ὀρθῆς τυχεῖν πρὸς ἀρετὴν, χαλεπὸν, μὴ ὑπὸ τοιούτοις τραφέντα νόμοις. τὸ γὰρ σωφρόνως ζῆν καὶ καρτερικῶς, οὐχ ἡδὺ τοῖς πολλοῖς, ἄλλως τε καὶ νέοις. διὸ νόμοις δεῖ τετάχθαι τὴν τροφὴν καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα, οὐκ ἔσται γὰρ λυπη-

2 ρὰ συνήθη γινόμενα. οὐχ ἱκανὸν δὲ ἴσως νέους ὄντας τροφῆς καὶ ἐπιμελείας τυχεῖν ὀρθῆς, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἀνδρωθέντας δεῖ ἐπιτηδεύειν αὐτὰ καὶ ἐθίζεσθαι, καὶ περὶ ταῦτα δεοίμεθ' ἂν νόμων. καὶ ὅλως δὴ περὶ πάντα τὸν βίον, οἱ γὰρ πολλοὶ ἀνάγκῃ μᾶλλον ἢ λόγῳ πειθαρχοῦσι, καὶ ζημίαις ἢ τῷ καλῷ. διόπερ οἴονταί τινες τοὺς νομοθετοῦντας δεῖν μὲν παρακαλεῖν ἐπὶ τὴν ἀρετὴν, καὶ προτρέπεσθαι τοῦ καλοῦ χάριν, ὡς ὑπακουσομένων τῶν ἐπιεικῶν τοῖς ἔθεσι προηγμένως, ἀπειθοῦσι δὲ

3 καὶ ἀφυεστέροις οὖσι, κολάσεις τε καὶ τιμωρίας ἐπιτιθέναι. τοὺς δ' ἀνιάτους ὅλως ἐξορίζειν, τὸν μὲν γὰρ ἐπιεικῆ, καὶ πρὸς τὸ καλὸν ζῶντα, τῷ λόγῳ πειθαρχήσειν, τὸν δὲ φαῦλον, ἡδονῆς ὀρεγόμενον, λύπῃ κολάζεσθαι, ὥσπερ ὑποζύγιον. διὸ καὶ φασὶ δεῖν τὰς τοιαύτας γίνεσθαι λύπας, αἳ μάλιστα ἐναντιοῦνται ταῖς ἀγαπωμέναις ἡδοναῖς. εἰ δ' οὖν καθάπερ εἴρηται, τὸν ἐσόμενον ἀγαθὸν τραφῆναι καλῶς δεῖ, καὶ ἐθισθῆναι. εἶθ' οὕτως ἐν ἐπιτηδεύμασιν ἐπιεικέσι ζῆν, καὶ μήτ' ἄκοντα, μήτ' ἑκόν-

4 τα πράττειν τὰ φαῦλα, ταῦτα δὲ γίγνοιτ' ἂν βιουμένοις κατά

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τινα νοῦ καὶ τάξιν ὀρθὴν, ἔχουσαν ἰσχύν. ἡ μὲν οὖν πατρικὴ πρό-
σταξις, οὐκ ἔχει τὸ ἰσχυρὸν, οὐδὲ τὸ ἀναγκαῖον. οὐδὲ δὴ ὅλως ἡ
ἑνὸς ἀνδρὸς, μὴ βασιλέως ὄντος, ἤ τινος τοιούτου. ὁ δὲ νόμος
ἀναγκαστικὴν ἔχει δύναμιν, λόγος ὢν ἀπό τινος φρονήσεως καὶ
νοῦ. καὶ τῶν μὲν ἀνθρώπων ἐχθαίρουσι τοὺς ἐναντιουμένους
ταῖς ὁρμαῖς, κἂν ὀρθῶς αὐτὸ δρῶσιν, ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐπα-
χθὴς τάττων τὸ ἐπιεικές. ἐν μόνῃ δὲ τῇ λακεδαιμονίων πόλει
μετ' ὀλίγων ὁ νομοθέτης ἐπιμέλειαν δοκεῖ πεποιῆσθαι τροφῆς 1
τε καὶ ἐπιτηδευμάτων. ἐν δὲ ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων, ἐξη-
μέληται περὶ τῶν τοιούτων. καὶ ζῇ ἕκαστος ὡς βούλεται. κυ-
» κλωπικῶς θεμιστεύων παίδων, ἠδ' ἀλόχου. κράτιστον μὲν οὖν
γίγνεσθαι κοινὴν ἐπιμέλειαν καὶ ὀρθήν. καὶ δρᾶν αὐτὸ δύνα-
σθαι. κοινῇ δὲ ἐξαμελουμένων, ἑκάστῳ δόξειεν ἂν προσήκειν
τοῖς σφετέροις τέκνοις καὶ φίλοις εἰς ἀρετὴν συμβάλλεσθαι,
ἢ προαιρεῖσθαί γε. μάλιστα δ' ἂν τοῦτο δύνασθαι δόξειεν ἐκ τῶν
εἰρημένων, νομοθετικὸς γενόμενος, αἱ μὲν γὰρ κοιναὶ ἐπιμέ- 2
λειαι δῆλον ὅτι διὰ νόμων γίγνονται. ἐπιεικεῖς δὲ, αἱ διὰ τῶν
σπουδαίων, γεγραμμένων δ' ἢ ἀγράφων, οὐδὲν ἂν δόξειε δια-
φέρειν, οὐδὲ δι' ὧν εἷς ἢ πολλοὶ παιδευθήσονται, ὥσπερ οὐδ' ἐ-
πὶ μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς καὶ τῶν ἄλλων παιδευμάτων.
ὥσπερ γὰρ ἐν ταῖς πόλεσιν ἐνισχύει τὰ νόμιμα καὶ τὰ ἤθη, οὕ-
τω καὶ ἐν οἰκίαις, οἱ πατρικοὶ λόγοι καὶ τὰ ἤθη. καὶ ἔτι μᾶλ-
λον διὰ τὴν συγγένειαν καὶ τὰς εὐεργεσίας, προϋπάρχουσι
γὰρ στέργοντες καὶ εὐπειθεῖς τῇ φύσει. ἔτι δὲ καὶ διαφέρου- 3
σιν αἱ καθ' ἕκαστον παιδεῖαι τῶν κοινῶν ὥσπερ ἐπὶ ἰατρικῆς, κα-
θόλου μὲν γὰρ τῷ πυρέττοντι συμφέρει ἀσιτία καὶ ἡσυχία. τινὶ
δὲ, ἴσως, οὔ. ὅτι πυκτικὸς ἴσως οὐ πᾶσι τὴν αὐτὴν μάχην πε-
ριτίθησιν. ἐξακριβοῦσθαι δὲ δόξειεν ἂν μᾶλλον τὸ καθ' ἕκαστον,
ἰδίας γὰρ ἐπιμελείας γινομένης, μᾶλλον γὰρ τοῦ προσφόρου τυγ-
χάνει ἕκαστος, ἀλλ' ἐπιμεληθείη μὲν ἄριστα τὸ καθ' ἕνα, καὶ ἰατρὸς
καὶ γυμναστὴς καὶ πᾶς ἄλλος, ὁ δὲ καθόλου εἰδὼς, ὅτι πᾶσιν ἢ
τοῖς τοιοῖσδε, τοῦ κοινοῦ γὰρ αἱ ἐπιστῆμαι λέγονταί τε καὶ εἰσίν. 4

οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἑνός τινος οὐδὲν ἴσως κωλύει καλῶς ἐπιμελη-
θῆναι καὶ ἀνεπιστήμονα ὄντα, τεθεαμένον δὲ ἀκριβῶς τὰ συμ-
βαίνοντα ἐφ' ἑκάστῳ δι' ἐμπειρίαν, καθάπερ καὶ ἰατροὶ ἔνιοι δο-
κοῦσιν ἑαυτοῖς ἄριστοι εἶναι, ἑτέρῳ οὐδὲν ἂν δυνάμενοι ἐπαρκέσαι.
οὐδὲν δ' ἧττον ἴσως τῷ γε βουλομένῳ τεχνικῷ καὶ θεωρητικῷ ἐπὶ
τὸ καθόλου βαδιστέον εἶναι, δόξειεν ἄν, κἀκεῖνο γνωριστέον ὡς ἐνδέχε-
ται, εἴρηται γὰρ ὅτι περὶ τοῦθ' αἱ ἐπιστῆμαι. τάχα δ' αὖ καὶ τῷ βου-
1 λομένῳ δι' ἐπιμελείας βελτίους ποιεῖν, εἴτε πολλούς, εἴτε ὀ-
λίγους νομοθετικῷ πειρατέον γενέσθαι, εἰ διὰ νόμων ἀγαθοὶ
γενοίμεθ' ἄν. ὅντινα γὰρ οὖν καὶ τὸν προτεθέντα διαθεῖναι καλῶς,
οὐκ ἔστι τοῦ τυχόντος. ἀλλ' εἴπερ τινός, τοῦ εἰδότος, ὥσπερ ἐπ' ἰα-
τρικῆς καὶ τῶν λοιπῶν, ὧν ἐστιν ἐπιμέλειά τις καὶ φρόνησις. ἆρ'
οὖν μετὰ τοῦτο ἐπισκεπτέον πόθεν ἢ πῶς νομοθετικὸς γένοιτ'
ἄν τις. ἢ καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, παρὰ τῶν πολιτικῶν, μόριον
γὰρ ἐδόκει τῆς πολιτικῆς εἶναι. ἢ οὐχ ὅμοιον φαίνεται ἐπὶ τῆς πολι-
2 τικῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν τε καὶ δυνάμεων, ἐν μὲν γὰρ
τοῖς ἄλλοις, οἱ αὐτοὶ φαίνονται τάς τε δυνάμεις παραδιδόντες
καὶ ἐνεργοῦντες ἀπ' αὐτῶν, οἷον, ἰατροὶ. γραφεῖς. τὰ δὲ πολιτικὰ
ἐπαγγέλλονται μὲν διδάσκειν οἱ σοφισταί, πράττει δ' αὐτῶν οὐ-
δείς, ἀλλ' οἱ πολιτευόμενοι, οἳ δόξαιεν ἂν δυνάμει τινὶ τοῦτο
πράττειν, καὶ ἐμπειρίᾳ μᾶλλον ἢ διανοίᾳ, οὔτε γὰρ γράφοντες,
οὔτε λέγοντες περὶ τῶν τοιούτων φαίνονται. καίτοι κάλλιον ἦν
ἴσως, ἢ λόγους δικανικούς τε καὶ δημηγορικούς, οὐδ' αὖ πολιτι-
3 κοὺς πεποιηκότες, τοὺς σφετέρους υἱεῖς, ἤ τινας ἄλλους τῶν φί-
λων. εὔλογον δ' ἦν, εἴπερ ἐδύναντο, οὔτε γὰρ ταῖς πόλεσιν
ἄμεινον οὐθὲν κατέλιπον ἄν. οὔθ' αὑτοῖς ὑπάρξαι προέλοιντ'
ἂν μᾶλλον τῆς τοιαύτης δυνάμεως, οὐδὲ δὴ τοῖς φιλτάτοις.
οὐ μὴν μικρόν γε ἔοικεν ἡ ἐμπειρία συμβάλλεσθαι, οὐ γὰρ ἐ-
γίγνοντ' ἂν διὰ τῆς πολιτικῆς συνηθείας μᾶλλον πολιτι-
κοί. διὸ τοῖς ἐφιεμένοις περὶ πολιτικῆς εἰδέναι, προσδεῖν ἔοι-
κεν ἐμπειρίας. τῶν δὲ σοφιστῶν οἱ ἐπαγγελλόμενοι, λίαν φαί-
4 νονται πόρρω εἶναι τοῦ διδάξαι. ὅλως γὰρ οὐδὲ ποῖόν τι ἐστιν, οὐδὲ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

περὶ ταῦτα ἴσασιν. οὐ γὰρ ἂν τὴν αὐτὴν τῇ ῥητορικῇ, οὐδὲ χεί-
ρω ἐτίθεσαν. οὐδ᾽ ἂν ᾤοντο ῥᾴδιον εἶναι τὸ νομοθετῆσαι συναγαγόν
τι τοὺς εὐδοκιμοῦντας τῶν νόμων, ἐκλέξασθαι γὰρ εἶναι τοὺς ἀρίστους.
ὥσπερ οὐδὲ τὴν ἐκλογὴν οὖσαν συνέσεως. καὶ τὸ κρῖναι ὀρθῶς
μέγιστον, ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ μουσικήν, οἱ γὰρ ἔμπειροι περὶ
ἕκαστα κρίνουσιν ὀρθῶς τὰ ἔργα. καὶ δι᾽ ὧν ἢ πῶς ἐπιτελεῖται,
συνιᾶσιν. καὶ ποῖα ποίοις συνᾴδει. τοῖς δ᾽ ἀπείροις, ἀγαπητὸν
τὸ μὴ διαλανθάνειν, εἰ εὖ, ἢ κακῶς πεποίηται τὸ ἔργον. ὥσπερ ἐπὶ τῆς 1
γραφικῆς. οἱ δὲ νόμοι τοῖς πολιτικοῖς ἔργοις, ἐοίκασι. πῶς οὖν
ἐκ τούτων νομοθετικὸς γένοιτ᾽ ἄν τις, ἢ τοὺς ἀρίστους κρῖναι. οὐ
γὰρ φαίνονται, οὐδ᾽ ἰατρικοὶ ἐκ τῶν συγγραμμάτων γίνεσθαι. καί
τοι πειρῶνταί γε λέγειν, οὐ μόνον τὰ θεραπεύματα, ἀλλὰ καὶ
ὡς ἰαθεῖεν ἄν, καὶ ὡς δεῖ θεραπεύειν, ἑκάστους διελόμενοι τὰς
ἕξεις. ταῦτα δὲ τοῖς μὲν ἐμπείροις, ὠφέλιμα εἶναι δοκεῖ, τοῖς δ᾽ ἀνε
πιστήμοσιν, ἀχρεῖα. ἴσως οὖν καὶ τῶν νόμων καὶ τῶν πολιτειῶν αἱ
συναγωγαί, τοῖς μὲν δυναμένοις θεωρῆσαι καὶ κρῖναι, τί κα- 2
λῶς, ἢ τοὐναντίον, ἢ ποῖα ποίοις ἁρμόττει, εὔχρηστα ἂν εἴη,
τοῖς δ᾽ ἄνευ ἕξεως τὰ τοιαῦτα διεξιοῦσι, τὸ μὲν κρίνειν καλῶς,
οὐκ ἂν ὑπάρχοι. εἰ μὴ ἄρα αὐτόματον, εὐσυνετώτεροι δὲ εἰς
ταῦτα τάχα ἂν γένοιντο. παραλιπόντων οὖν τῶν προτέρων ἀνε-
ρεύνητον τὸ περὶ τῆς νομοθεσίας, αὐτοὺς ἐπισκέψασθαι μᾶλ-
λον, βέλτιον ἴσως. καὶ ὅλως δὴ περὶ πολιτείας, ὅπως εἰς δύ-
ναμιν ἡ περὶ τὰ ἀνθρώπινα φιλοσοφία τελειωθῇ. πρῶτον
μὲν οὖν εἴ τι κατὰ μέρος εἴρηται καλῶς ὑπὸ τῶν προγενεστέρων, 3
πειραθῶμεν ἐπελθεῖν. εἶτα ἐκ τῶν συνηγμένων πολιτειῶν θεω
ρῆσαι τὰ ποῖα σώζει καὶ φθείρει τὰς πόλεις, καὶ τὰ ποῖα ἑκά-
στας τῶν πολιτειῶν. καὶ διὰ τίνας αἰτίας, αἱ μὲν, καλῶς, αἱ
δὲ, τοὐναντίον πολιτεύονται. θεωρηθέντων γὰρ τούτων τάχα
ἂν μᾶλλον συνίδοιμεν, καὶ ποία πολιτεία ἀρίστη. καὶ πῶς
ἑκάστη ταχθεῖσα καὶ τίσι νόμοις καὶ ἔθεσι χρωμένη. λέγωμεν
οὖν ἀρξάμενοι.

Τέλος τῶν ἠθικῶν νικομαχείων ἀριστοτέλους. 4

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΟἸΚΟΝΟΜΙ-
ΚΩ͂Ν ΤῸ Α΄.

Ἡ οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ διαφέρει, οὐ
μόνον τοσοῦτον, ὅσον οἰκία καὶ πόλις·
ταῦτα μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστι τὰ ὑποκεί-
1 μενα, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ μὲν πολιτικὴ ἐκ
πολλῶν ἀρχόντων ἐστίν, ἡ οἰκονομικὴ δὲ
μοναρχία. ἔνιαι μὲν οὖν τῶν τεχνῶν
διῄρηνται. καὶ οὐ τῆς αὐτῆς ἐστι ποιῆ-
σαι καὶ χρήσασθαι τῷ ποιηθέντι, ὥσπερ λύρᾳ καὶ αὐλοῖς·
τῆς δὲ πολιτικῆς ἐστι καὶ πόλιν ἐξ ἀρχῆς συστήσασθαι. καὶ ὑ-
πάρχουσῃ χρήσασθαι καλῶς. ὥστε δῆλον, ὅτι καὶ τῆς οἰκο-
νομικῆς ἂν εἴη καὶ κτήσασθαι οἶκον, καὶ χρήσασθαι αὐτῷ. πό-
2 λις μὲν οὖν οἰκιῶν πλῆθός ἐστι καὶ χώρας καὶ κτημάτων
αὔταρκες πρὸς τὸ εὖ ζῆν. φανερὸν δέ, ὅταν γὰρ μὴ δύνωνται
τούτου τυγχάνειν, διαλύεται καὶ ἡ κοινωνία. ἔτι δὲ ἕνεκα
τούτων συνέρχονται. οὗ δὲ ἕνεκα ἕκαστόν ἐστι καὶ γέγονε, καὶ ἡ
» οὐσία αὐτοῦ αὕτη τυγχάνει οὖσα. ὥστε δῆλον, ὅτι πρότε-
» ρον γενέσει ἡ οἰκονομικὴ πολιτικῆς ἐστι. καὶ γὰρ τὸ ἔργον. μό-
» ριον γὰρ οἰκία πόλεώς ἐστι. σκεπτέον οὖν περὶ τῆς οἰκονομι-
κῆς. καὶ τί τὸ ἔργον αὐτῆς. μέρη δὲ οἰκίας, ἄνθρωπός τε καὶ Cap. 2.
3 κτῆσίς ἐστιν. ἐπεὶ δὲ πρῶτον ἐν τοῖς ἐλαχίστοις ἡ φύσις ἑκά-
» στου θεωρεῖται, καὶ περὶ οἰκίας ἂν ὁμοίως ἔχοι. ὥστε καθ'-
» ἡσίοδον δέοι ἂν ὑπάρχειν, οἶκον μὲν πρώτιστα γυναῖκά τε βοῦν
» τ' ἀροτῆρα. τὸ μὲν γὰρ τῆς τροφῆς, πρῶτον. τὸ δέ, τῶν ἐλευ-
θέρων. ὥστε δέοι ἂν τὰ περὶ τὴν τῆς γυναικὸς ὁμιλίαν οἰ-
κονομήσασθαι καλῶς. τοῦτο δ' ἐστὶ τό, ποίαν τινὰ δεῖ ταύτην
εἶναι, παρασκευάσαι. κτήσεως δὲ πρώτη ἐπιμέλεια ἡ κατὰ φύ-
σιν. κατὰ φύσιν δὲ γεωργικὴ προτέρα. καὶ δεύτεραι, ὅσαι ἀπὸ
4 τῆς γῆς, οἷον μεταλλευτική. καὶ εἴ τις ἄλλη τοιαύτη. ἡ δὲ γεωρ-

γικὴ μάλιστα, ὅτι δικαία. οὐ γὰρ ἀπ' ἀνθρώπων οὔθ' ἑκόντων
ὥσπερ καπηλεία καὶ αἱ μισθαρνίαι. οὔτ' ἀκόντων ὥσπερ αἱ πο-
» λεμικαί. ἔτι τε καὶ τῶν κατὰ φύσιν. φύσει γὰρ ἀπὸ τῆς μη-
» τρὸς ἡ τροφὴ πᾶσιν ἐστίν, ὥστε καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπὸ τῆς γῆς.
» πρὸς δὲ τούτοις καὶ πρὸς ἀνδρίαν συμβάλλεται μεγάλα. οὐ
» γὰρ ὥσπερ αἱ βάναυσοι τὰ σώματα ἀχρεῖα ποιοῦσιν. ἀλλὰ
δυνάμενα θυραυλεῖν καὶ πονεῖν. ἔτι δὲ δυνάμενα κινδυνεύειν
πρὸς τοὺς πολεμίους. μόνον γὰρ τούτων τὰ κτήματα, ἔξω τῶν 1
ἐρυμάτων ἐστί. τῶν δὲ περὶ τὸν ἄνθρωπον ἡ περὶ γυναῖκα
πρώτη ἐπιμέλεια. κοινωνία γὰρ φύσει τῷ θήλει καὶ τῷ ἄρρενι
» μάλιστα ἐστίν. ὑπόκειται γὰρ ἡμῖν ἐν ἄλλοις, ὅτι πολλὰ τοιαῦ-
» τα ἡ φύσις ἐφίεται ἀποτελεῖν, ὥσπερ καὶ τῶν ζώων ἕκα-
» στον. ἀδύνατον δὲ τὸ θῆλυ ἄνευ τοῦ ἄρρενος ἢ τὸ ἄρρεν ἄνευ
» τοῦ θήλεος ἀποτελεῖν τοῦτο. ὥστ' ἐξ ἀνάγκης αὕτη ἡ κοινωνία
συνέστηκεν, ἐν μὲν οὖν τοῖς ἄλλοις ζώοις ἀλόγως τοῦτο ὑπάρ-
χει, καὶ ἐφ' ὅσον μετέχουσι τῆς φύσεως, ἐπὶ τοσοῦτον, καὶ τεκνο 2
ποιίας μόνον χάριν. ἐν δὲ τοῖς ἡμέροις καὶ φρονιμωτέροις διήρ
θρωται μᾶλλον. φαίνονται γὰρ μᾶλλον βοήθειαι γινόμεναι καὶ
εὖνοιαι καὶ συνεργίαι ἀλλήλοις, ἐν ἀνθρώπῳ δὲ μάλιστα. ὅτι
οὐ μόνον τοῦ εἶναι ἀλλὰ καὶ τοῦ εὖ εἶναι συνεργὰ ἀλλήλοις τὸ
» θῆλυ καὶ τὸ ἄρρεν ἐστί. καὶ ἡ τῶν τέκνων κτῆσις οὐ λειτουργίας
» ἕνεκεν τῇ φύσει μόνον οὖσα τυγχάνει, ἀλλὰ καὶ ὠφελείας. ἃ
» γὰρ ἂν δυνάμενοι εἰς ἀδυνάτους πονήσωσι, πάλιν κομίζον-
» ται παρὰ δυναμένων ἀδυνατοῦντες ἐν τῷ γήρᾳ. ἅμα δὲ καὶ ἡ 3
φύσις ἀναπληροῖ ταύτῃ τῇ περιόδῳ, τὸ ἀεὶ εἶναι. ἐπεὶ κατ'
ἀριθμὸν οὐ δύναται, ἀλλὰ κατὰ τὸ εἶδος. οὕτω προῳκο-
νόμηται ἀπὸ τοῦ θείου ἑκατέρου ἡ φύσις τοῦ τε ἀνδρὸς καὶ
τῆς γυναικὸς πρὸς τὴν κοινωνίαν. διήρηται γὰρ τῷ μὴ ἐπὶ
ταυτὰ πάντα χρήσιμον ἔχειν τὴν δύναμιν, ἀλλ' ἔνια μὲν ἐπὶ
τἀναντία, εἰς ταυτὸ δὲ συντείνοντα. τὸ μὲν γὰρ ἰσχυρότερον,
τὸ δ' ἀσθενέστερον ἐποίησεν. ἵνα τὸ μὲν φυλακτικώτερον ᾖ διὰ
τὸν φόβον. τὸ δ' ἀμυντικώτερον διὰ τὴν ἀνδρίαν. καὶ τὸ μὲν 4

πορίζηται ἔξωθεν, τὸ δὲ σώζηται ἔνδον. καὶ πρὸς ἐργασίαν τὸ
μὲν, δυνάμενον, ἑδραῖον εἶν. πρὸς δὲ τὰς ἔξωθεν θυραυλίας
ἀσθενές. τὸ δὲ πρὸς μὲν τὰς ἡσυχίας χεῖρον. πρὸς δὲ τὰς κι-
νήσεις ὑγιεινόν. καὶ περὶ τέκνων τὴν μὲν γένεσιν κοινήν, τὴν
δὲ ὠφέλειαν ἴδιον. τῆς μὲν γὰρ τὸ θρέψαι. τῆς δὲ τὸ παιδεῦ-
σαί ἐστι. πρῶτον μὲν οὖν νόμοι πρὸς γυναῖκα καὶ τὸ μὴ ἀδι-
κεῖν. οὕτως γὰρ ἂν οὐδ' αὐτὸς ἀδικοῖτο. τοῦθ' ὑφηγεῖται δὲ καὶ
1 ὁ κοινὸς νόμος καθάπερ οἱ πυθαγόρειοι λέγουσιν ὥσπερ ἱκέ-
τιν καὶ ἀφ' ἑστίας ἠγμένην, ὡς ἥκιστα δεῖν δοκεῖν ἀδικεῖν. ἀδι-
κία δὲ ἀνδρὸς, αἱ θύραζε συνουσίαι γινόμεναι. περὶ δὲ ὁμι-
λίας μήθ' ὥστε δεῖσθαι. μὴ δ' ὡς ἀπόντων ἀδυνατεῖν ἡσυχά-
ζειν, ἀλλ' οὕτως ἐθίζειν, ὥστε ἱκανῶς ἔχειν παρόντος καὶ μὴ παρόν-
» τος. εὖ δ' ἔχει καὶ τὸ τοῦ ἡσιόδου. παρθενικὴν δὲ γαμεῖν, ἵνα ἤθεα
» κεδνὰ διδάξῃς. αἱ γὰρ ἀνομοιότητες τῶν ἠθῶν, ἥκιστα φιλικόν.
περὶ δὲ κοσμήσεως ὥσπερ οὐδὲ τὰ ἤθη δεῖ ἀλαζονευομένους
2 ἀλλήλοις πλησιάζειν, οὕτως οὐδὲ τὰ σώματα. ἡ δὲ διὰ τῆς κο-
σμήσεως, οὐδὲν διαφέρουσά ἐστι τῆς τῶν ὑποκριτῶν ἐν τῇ σκευῇ
πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίας. τῶν δὲ κτημάτων πρῶτον μὲν καὶ ἀ-
ναγκαιότατον, τὸ βέλτιστον καὶ ἡγεμονικώτατον. τοῦτο δὲ ἐστὶν ἄν-
θρωπος. διὸ δεῖ πρῶτον δούλους παρασκευάζεσθαι σπουδαίους.
» δούλων δὲ εἴδη δύο, ἐπίτροπος καὶ ἐργάτης. ἐπεὶ δὲ ὁρῶμεν, ὅτι
» αἱ παιδεῖαι ποιούς τινας ποιοῦσι τοὺς νέους, ἀναγκαῖον καὶ παρα-
» σκευασάμενον τρέφειν, οἷς τὰ ἐλευθέρια τῶν ἔργων προστακτέον.
3 ὁμιλία δὲ πρὸς δούλους, ὡς μήτε ὑβρίζειν ἐᾶν, μήτε ἀνιέναι.
καὶ τοῖς ἐλευθεριωτέροις, τιμῆς μεταδιδόντα. τοῖς δ' ἐργάταις
τροφῆς πλῆθος. καὶ ἐπειδὴ ἡ τοῦ οἴνου πόσις καὶ τοὺς ἐλευθέρους
ὑβριστὰς ποιεῖ, καὶ πολλὰ ἔθνη ἀπέχεται καὶ τῶν ἐλευθέρων, οἷον
καρχηδόνιοι ἐπὶ στρατιᾶς, φανερὸν ὅτι τούτου ἢ μηδὲν ἢ ὀλίγον
μεταδοτέον. ὄντων δὲ τριῶν, ἔργου καὶ κολάσεως καὶ τροφῆς, τὸ μὲν
μήτε κολάζεσθαι μήτ' ἐργάζεσθαι, τροφὴν δ' ἔχειν, ὕβριν ἐμποιεῖ.
τὸ δὲ ἔργα μὲν ἔχειν καὶ κολάσεις, τροφὴν δὲ μή, βίαιον καὶ ἀδυ-
4 ναμίαν ποιεῖ. λείπεται δὴ ἔργα παρέχειν καὶ τροφὴν ἱκανήν, ἀ-

μισθῶν γὰρ οὐχ οἷόν τε ἄρχειν. δούλῳ δὲ μισθὸς, τροφή.
» ὥσπερ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὅταν μὴ γίγνηται τοῖς βελτίοσι βέλ
» τιον. μηδὲ ἆθλα ἢ ἀρετῆς καὶ κακίας, γίνονται χείρους. οὕ-
» τω καὶ περὶ οἰκέτας. διόπερ δεῖ ποιεῖσθαι σκέψιν καὶ δια-
» νέμειν τε καὶ ἀνιέναι κατ' ἀξίαν ἕκαστα καὶ τροφὴν καὶ ἐσθῆ-
τα καὶ ἀργίαν καὶ κολάσεις, λόγῳ καὶ ἔργῳ μιμουμέ-
νους τὴν τῶν ἰατρῶν δύναμιν ἐν φαρμάκου λόγῳ, προσ-
θεωροῦντας ὅτι ἡ τροφὴ οὐ φάρμακον διὰ τὸ συνεχές. γέ- 1
νη δὲ ἂν εἴη πρὸς τὰ ἔργα βέλτιστα, μήτε δειλὰ μήτε ἀν-
» δρεῖα ἄγαν. ἀμφότερα γὰρ ἀδικοῦσι. καὶ γὰρ οἱ ἄγαν δει-
» λοὶ οὐχ ὑπομένουσι. καὶ οἱ θυμοειδεῖς οὐκ εὔαρχοι. χρὴ
» δὲ καὶ τέλος ὡρίσθαι πᾶσι. δίκαιον γὰρ καὶ συμφέρον τὴν
ἐλευθερίαν κεῖσθαι ἆθλον. βούλονται γὰρ πονεῖν, ὅταν ᾖ
ἆθλον, καὶ ὁ χρόνος ὡρισμένος. δεῖ δὲ καὶ ἐξομηρεύειν ταῖς
τεκνοποιΐαις, καὶ μὴ κτᾶσθαι ὁμοεθνεῖς πολλοὺς ὥσπερ καὶ
ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τὰς θυσίας καὶ τὰς ἀπολαύσεις μᾶλ- 2
λον τῶν δούλων ἕνεκα ποιεῖσθαι ἢ τῶν ἐλευθέρων. πλείο-
να γὰρ ἔχουσιν οὗτοι, οὗπερ ἕνεκα ταῦτα νενόμισται. εἴ-
δη δὲ τοῦ οἰκονόμου τέτταρα, ἃ δεῖ ἔχειν περὶ τὰ χρήμα-
» τα. καὶ γὰρ τὸ κτᾶσθαι δυνατὸν χρὴ εἶναι καὶ φυλάττειν.
» εἰ δὲ μὴ, οὐδὲν ὄφελος τοῦ κτᾶσθαι. τῷ γὰρ ἠθμῷ ἀντλεῖν
» τοῦτ' ἐστίν. καὶ ὁ λεγόμενος τετρημένος πίθος. ἔτι δὲ καὶ εἶναι
κοσμητικὸν τῶν ὑπαρχόντων καὶ χρηστικόν. τούτων γὰρ ἕνε-
κα κἀκείνων δεόμεθα. διῃρῆσθαι δὲ δεῖ τῶν κτημάτων ἕκα- 3
στον, καὶ πλείω τὰ κάρπιμα εἶναι τῶν ἀκάρπων. καὶ τὰς ἐρ-
γασίας οὕτω νενεμῆσθαι, ὅπως μὴ ἅμα κινδυνεύσωσιν ἅ-
πασι. πρὸς δὲ φυλακὴν τοῖς τε περσικοῖς συμφέρει χρῆ-
σθαι καὶ τοῖς λακωνικοῖς. καὶ ἡ ἀττικὴ δὲ οἰκονομία χρήσι-
μος. ἀποδιδόμενα γὰρ ὠνοῦνται. καὶ ἡ τοῦ ταμιείου θέσις
οὐκ ἔστιν ἐν ταῖς μικροτέραις οἰκονομίαις. περσικὰ δὲ ἦν
τὸ πάντα τε τάττεσθαι καὶ πάντ' ἐφορᾶν αὐτόν. καὶ ὁ ἔλεγε δίων
περὶ διονυσίου. οὐθεὶς γὰρ ἐπιμελεῖται ὁμοίως τῶν ἀλλο- 4

» φίλων καὶ τῶν οἰκείων. ὥστε ὅσα ἐνδέχεται, δι' αὐτοῦ ποιεῖ-
» σθαι τὴν ἐπιμέλειαν. καὶ τὸ τοῦ πέρσου καὶ τὸ λίβυος ἀπό-
» φθεγμα εὖ ἂν ἔχοι. ὁ μὲν γὰρ ἐρωτηθεὶς, τί μάλιστα ἵππον
» πιαίνει, ὁ τοῦ δεσπότου ὀφθαλμὸς ἔφη. ὁ δὲ λίβυς ἐρωτη-
» θεὶς, ποία κόπρος ἀρίστη, τὰ τοῦ δεσπότου ἴχνη ἔφη. ἐπισκε-
» πτέον οὖν τὰ μὲν αὐτὸν, τὰ δὲ τὴν γυναῖκα, ὡς ἑκατέροις
διαιρεῖται τὰ ἔργα τῆς οἰκονομίας. καὶ τοῦτο ποιητέον ἐν
1 μικραῖς οἰκονομίαις ὀλιγάκις. ἐν δὲ ἐπιτροπευομέναις,
πολλάκις. οὐ γὰρ οἷόν τε μὴ καλῶς ὑποδεικνύντος, κα-
λῶς μιμεῖσθαι, οὔτ' ἐν τοῖς ἄλλοις, οὔτ' ἐν ἐπιτροπείᾳ. ὥστ'
ἀδύνατον μὴ ἐπιμελῶν δεσποτῶν, ἐπιμελεῖς εἶναι τοὺς ἐφε-
στῶτας, ἐπεὶ δὲ ταῦτα καὶ καλὰ πρὸς ἀρετὴν, καὶ ὠφέλι-
μα πρὸς οἰκονομίαν, ἐγείρεσθαι χρὴ πρότερον δεσπότας
οἰκετῶν, καὶ καθεύδειν ὕστερον, καὶ μηδέποτε ἀφύλακτον οἰ-
κίαν εἶναι ὥσπερ πόλιν. ὅσα τε δεῖ ποιεῖν, μήτε νυκτὸς μή-
2 τε ἡμέρας παριέναι, τό, τε διανίστασθαι νύκτωρ. τοῦτο
γὰρ καὶ πρὸς ὑγίειαν καὶ οἰκονομίαν καὶ φιλόσοφον χρή-
σιμον. ἐν μὲν οὖν ταῖς μικραῖς κτήσεσιν ὁ ἀττικὸς τρόπος
τῆς διαθέσεως τῶν ἐπικαρπιῶν χρήσιμος. ἐν δὲ ταῖς μεγά-
λαις, διαμεριζομένων καὶ τῶν πρὸς ἐνιαυτὸν καὶ τῶν κα-
τὰ μῆνα δαπανωμένων, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ σκευῶν χρή-
σεως τῶν καθ' ἡμέραν, καὶ τῶν ὀλιγάκις, ταῦτα παραδοτέον
τοῖς ἐφεστῶσιν. ἔτι τούτοις καὶ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτῶν διὰ τι-
3 νος χρόνου ποιητέον, ἵνα μὴ λανθάνῃ τὸ σωζόμενον καὶ τὸ ἐλ-
λεῖπον. οἰκίαν δὲ πρός τε τὰ κτήματα ἀποβλέποντα κα-
τασκευαστέον, καὶ πρὸς ὑγίειαν καὶ πρὸς εὐημερίαν αὐτῶν.
λέγω δὲ κτήματα μὲν, οἷον καρποῖς καὶ ἐσθῆτι ποῖα συμ-
φέρει. καὶ τῶν καρπῶν ποῖα ξηροῖς καὶ ποῖα ὑγροῖς, καὶ
τῶν ἄλλων κτημάτων, ποῖα ἐμψύχοις καὶ ποῖα ἀψύχοις,
καὶ δούλοις καὶ ἐλευθέροις καὶ γυναιξὶ καὶ ἀνδράσι, καὶ
ξένοις καὶ ἀστοῖς. καὶ πρὸς εὐημέρειαν δὲ καὶ πρὸς ὑγί-
4 ειαν δεῖ εἶναι εὔπνουν μὲν τοῦ θέρους, εὐήλιον δὲ τοῦ χειμῶ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

νος, εἴη δ' ἂν ἡ τοιαύτη καὶ εὔκορρος οὖσα καὶ μὴ ἰσοπλατής. δοκεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς μεγάλαις οἰκονομίαις χρήσιμος εἶναι θυρωρός, ὃς ἂν ᾖ ἄχρηστος τῶν ἄλλων ἔργων πρὸς σωτηρίαν τῶν εἰσφερομένων καὶ ἐκφερομένων. πρὸς εὐχρηστίαν δὲ σκευῶν, τὸ λακωνικόν. χρὴ γὰρ ἓν ἕκαστον ἐν τῇ αὐτοῦ χώρᾳ κεῖσθαι. οὕτω γὰρ ἂν ἕτοιμον ὂν οὐ ζητοῖτο.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΟἸΚΟΝΟ-
ΜΙΚΩ͂Ν Β΄.

ΤΟ'Ν οἰκονομεῖν μέλλοντα κατὰ τρό-
πον, τῶν τε τόπων οὓς ἂν πραγματεύη-
ται, μὴ ἀπείρως ἔχειν, καὶ τῇ φύσει εὐ-
1 φυῆ εἶναι. καὶ τῇ προαιρέσει φιλόπο-
νον καὶ δίκαιον. ὅτι γὰρ ἂν ἀπῇ τούτων
τῶν μερῶν, πολλὰ διαμαρτήσεται πε-
ρὶ τὴν πραγματείαν, ἣν μεταχειρί-
» ζεται. οἰκονομίαι δέ εἰσι τέσσαρες, ὡς ἐν τύπῳ διελέσθαι. τὰς
» γὰρ ἄλλας εἰς ταύτας ἐμπιπτούσας εὑρήσομεν, βασιλική, σατρα-
» πική, πολιτική, ἰδιωτική. τούτων δὲ μεγίστη μὲν καὶ ἁπλου-
» στάτη ἡ βασιλική. ποικιλωτάτη δὲ καὶ ῥάστη ἡ πολιτική. ἐλα-
2 χίστη δὲ καὶ ποικιλωτάτη, ἡ ἰδιωτική. ἐπικοινωνεῖν μὲν τὰ πολ-
λὰ ἀλλήλαις ἀναγκαῖόν ἐστιν. ὅσα δὲ μάλιστα δι᾽ αὐτῶν ἑκά-
στῃ συμβαίνει, ταῦτα ἐπισκεπτέον ἡμῖν ἐστι. πρῶτον μὲν τοίνυν
» τὴν βασιλικὴν ἴδωμεν. ἔστι δὲ αὕτη δυναμένη μὲν τὸ καθό-
» λου, εἴδη δὲ ἔχουσα τέτταρα. περὶ νόμισμα. περὶ τὰ ἐξαγώ-
γιμα. περὶ τὰ εἰσαγώγιμα. περὶ τὰ ἀναλώματα. τούτων δὲ
ἕκαστον μὲν περὶ τὸ νόμισμα λέγω ποῖον καὶ πότε τίμιον ἢ
εὔωνον ποιητέον. περὶ δὲ τὰ εἰσαγώγιμα καὶ ἐξαγώγιμα, πό-
3 τε καὶ τίνα παρὰ τῶν σατραπῶν ἐν τῇ ταγῇ ἐκλαβόντι αὐτῷ
λυσιτελήσει διατίθεσθαι. περὶ δὲ τὰ ἀναλώματα, τίνα πε-
ριαιρετέον, καὶ πότε καὶ πότερον δοτέον νόμισμα εἰς τὰς δα-
πάνας, ἢ ἀντὶ νομίσματος ὤνια. δεύτερον δὲ τὴν σατραπι-
κήν. ἔστι δὲ ταύτης εἴδη ἓξ τῶν προσόδων. ἀπὸ γῆς, ἀπὸ τῶν ἐν
τῇ χώρᾳ ἰδίων γινομένων, ἀπὸ ἐμπόρων, ἀπὸ τελῶν, ἀπὸ βοσκη-
μάτων, ἀπὸ τῶν ἄλλων. αὐτῶν δὲ τούτων πρώτη μὲν καὶ κρα-
τίστη ἡ ἀπὸ τῆς γῆς. αὕτη δέ ἐστιν, ἣν οἱ μὲν ἐκφόριον, οἱ δὲ δε-
4 κάτην προσαγορεύουσι. δευτέρα δὲ ἀπὸ τῶν ἰδίων γινομένων,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

οὐ μὲν χρυσίον, οὐ δὲ ἀργύρειον. οὐ δὲ χαλκός, οὐ δὲ ὁπόσα
δύναται γίνεσθαι. τρίτη δὲ καὶ ἡ ἀπὸ τῶν ἐμπορείων. τετάρ-
τη δὲ καὶ ἡ ἀπὸ τῶν κατὰ γῆν τε καὶ ἀγοραίων τελῶν γινο-
μένη. πέμπτη δὲ ἡ ἀπὸ τῶν βοσκημάτων ἐπικαρπία τε καὶ δε-
κάτη καλουμένη. ἕκτη δὲ ἡ ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἐπικεφάλαιόν
τε καὶ χειρωνάξιον προσαγορευομένη. τρίτη δὲ ἡ πολιτι-
κή. ταύτης δὲ κρατίστη μὲν πρόσοδος ἡ ἀπὸ τῶν ἰδίων ἐν τῇ
τῇ χώρᾳ γινομένων. εἶτα ἀπὸ ἐμπορείων καὶ δι' ἀγώνων. εἶτα, ἡ 1
ἀπὸ τῶν ἐγκυκλίων. τέταρτον δὲ καὶ τελευταῖον τὴν ἰδιωτικήν.
αὕτη δὲ ἐστὶν ἀνώμαλος μὲν διὰ τὸ δεῖν μὴ πρὸς ἕνα σκοπεῖν
οἰκονομεῖν. ἐλαχίστη δὲ διὰ τὸ καὶ τὰς προσόδους καὶ τὰ ἀνα-
λώματα βραχέα γίνεσθαι. αὐτῆς δὲ ταύτης κρατίστη μὲν πρό-
σοδος, ἡ ἀπὸ γῆς γινομένη. δευτέρα δὲ ἡ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐγ-
κλημάτων. τρίτη δὲ ἡ ἀπὸ ἀργυρείου. χωρὶς δὲ τούτων ὃ πᾶ-
σι μὲν ἐπικοινωνεῖται ταῖς οἰκονομίαις καὶ προσήκει σκοπεῖν
αὐτὸ μὴ παρέργως. μάλιστα δὲ ταύτῃ, τὸ τἀναλώματα, μὴ 2
μείζω τῶν προσόδων γίνεσθαι. ἐπεὶ τοίνυν τὰς διαιρέσεις εἰρή-
καμεν, μετὰ ταῦτα πάλιν νοητέον ἡ μὲν ἡ σατραπεία, περὶ ἣν ἂν
πραγματευώμεθα ἡ πόλις, πότερον ἃ πάντα ἀπ' αὐτῆς ἐνδεχό-
μεθα, ἢ τὰ μέγιστα τούτων εἰ δυνατὴ φέρειν ἐστί, τούτοις χρη-
στέον. μετὰ δὲ ταῦτα ποῖαι τῶν προσόδων ἢ τὸ παράπαν οὐκ εἰ-
σί, δύναται δ' εἰσὶ γενέσθαι. ἢ μικραὶ μὲν οὖσαι, μείζους οἷαί
τινες κατασκευασθῆναι. ἢ τῶν ἀναλωμάτων τῶν νῦν ἀνα-
λουμένων, τίνα τε καὶ πόσα περιαιρεθέντα ὅλα μηθὲν βλά- 3
ψει. τὰ μὲν οὖν περὶ τὰς οἰκονομίας τι καὶ τὰ μέρη τὰ τού-
των εἰρήκαμεν. ὅσα δὲ τινὲς τῶν πρότερον πεπράχασιν εἰς πό-
ρον χρημάτων, ἢ τεχνικῶς τι διῴκησαν, ἃ ὑπολαμβάνομεν ἀ-
ξιόλογα αὐτῶν εἶναι, συναγηόχαμεν. οὐ δὲ γὰρ ταύτην τὴν
ἱστορίαν ἀχρεῖον ὑπολαμβάνομεν εἶναι. ἔστι γὰρ ὅτε τούτων
ἐφαρμόσει τις, οἷα ἂν αὐτὸς πραγματεύηται. Κύψελ-
λος ὁ Κορίνθιος, εὐξάμενος τῷ Διῒ ἐὰν κύριος γένηται τῆς πό-
λεως, τὰ ὄντα Κορινθίοις πάντα ἀναθήσειν, ἐκέλευσεν αὐ- 4

τοὺς ἀπο-

γράψασθαι. ἀπογραψαμένων δὲ τούτων, τὸ δέκατον μέρος τῶν
ἑκάστου ἔλαβε. τοῖς δὲ λοιποῖς ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι. παραμελ
λόντων δὲ τῶν ἐνιαυτῶν, τὸ αὐτὸ ἐποίησεν. ὥστε συνέβαινεν ἐν
δέκα ἔτεσι, κεῖνόν τε ἅπαντα ἔχειν, ἅπερ ἀνιέρωσε. τούς τε Κο
ρινθίους ἕτερα κεκτῆσθαι. Λύγδαμις Νάξιος ἐκβαλὼν φυγά
δας, ἐπειδὴ τὰ κτήματα αὐτῶν οὐθεὶς ἠθέλησεν ἀλλ' ἢ βρα-
χέος ἀγοράζειν, αὐτοῖς τοῖς φυγάσιν ἀπέδοτο. τά τε ἀναθήμα
1 τα ὅσα ἦν αὐτῶν ἐν οὖσιν ἐργαστηρίοις ἡμίεργα ἀνακείμενα ἐ=
πώλει τοῖς τε φυγάσι, καὶ τῶν ἄλλων τῷ βουλομένῳ. ὥστ'-
ἐπιγεγράφθαι τὸ τοῦ πριαμένου ὄνομα. Βυζάντιοι δὲ δεηθέν-
τες χρημάτων τὰ τεμένη τὰ δημόσια ἀπέδοντο, τὰ μὲν καρ-
πιμα χρόνον τινὰ, τὰ δὲ ἄκαρπα ἀεννάως, τά, τε θιασωτι-
κὰ καὶ τὰ πατριωτικὰ, ὡσαύτως καὶ ὅσα ἐν χωρίοις ἰδιωτι-
κοῖς ἦν. ὠνοῦντο γὰρ πολλοῦ, ὧν ἦν καὶ τὸ ἄλλο κτῆμα. τοῖς δὲ
θιασώταις ἕτερα τὰ δημόσια, ὅσα ἦν περὶ γυμνάσιον, ἢ τὴν
2 ἀγορὰν ἢ τὸν λιμένα, τούς τε τόπους τοὺς ἀγοραίους, ἐν οἷς ἐ-
πώλει τις τι, καὶ τῆς θαλάττης τὴν ἁλείαν, καὶ τὴν τῶν ἁλῶν
ἁλατοπωλίαν, τῶν τ' ἐργαζομένων θαυματοποιῶν, καὶ μαν=
τεων καὶ φαρμακοπώλων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. τρί
τον δὲ μέρος τοῦ ἐργαζομένου ἀποτελεῖν ἔταξαν. τῶν τε νομι-
σμάτων τὴν καταλλαγὴν ἀπέδοντο μιᾷ τραπέζῃ. ἑτέρῳ δὲ οὐκ
ἦν οὐθενὶ οὔτε ἀποδόσθαι ἑτέρῳ οὔτε πρίασθαι παρ' ἑτέρου.
εἰ δὲ μὴ, στέρησις ἦν. ὄντος δὲ νόμου αὐτοῖς μὴ εἶναι πολίτην,
3 ὃς ἂν μὴ ἐξ αὐτῶν ἀμφοτέρων ᾖ, χρημάτων δεηθέντες, ἐψη=
φίσαντο τὸν ἐξ ἑνὸς ὄντα αὐτοῖν καταβαλόντα μνᾶς τριάκοντα
εἶναι πολίτην. σιτοδείᾳ δὲ γενόμενοι καὶ ἀποροῦντες χρη-
μάτων, κατῆγαγον τὰ πλοῖα τὰ ἐκ τοῦ πόντου. χρόνου δὲ γι-
νομένου τῶν ἐμπόρων ἀγανακτούντων ἐτέλουν αὐτοῖς τόκους
ἐπιδεκάτους. τοῖς δὲ ὠνουμένοις τε ἔταξαν χωρὶς τῆς τιμῆς δι-
δόναι τὸ ἐπιδέκατον. μετοίκων δέ τινων ἐπιδεδανεικότων ἐπὶ
κτήμασιν, οὐκ οὔσης αὐτοῖς ἐκτίσεως, ἐψηφίσαντο τὸ τρίτον μέ
4 ρος εἰσφέροντα τοῦ δανείου τὸν βουλόμενον κυρίως ἔχειν τὸ

κτῆμα. Ἱππίας ὁ ἀθηναῖος τὰ ὑπερέχοντα τῶν ὑπερῴων
εἰς τὰς δημοσίας ὁδοὺς καὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς, καὶ τὰ προ-
φράγματα καὶ τὰς θύρας τὰς ἀνοιγομένας ἔξω ἐπώλησεν.
ὠνοῦντο οὖν, ὧν ἦν τὰ κτήματα. καὶ συνελέγη χρήματα οὕ-
τως συχνά. τό, τε νόμισμα τὸ ὂν ἀθηναίοις ἀδόκιμον ἐποίη-
σε. τάξας δὲ τιμὴν ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν ἀνακομίζειν. συνελ-
θόντων δὲ ἐπὶ τῷ κόψαι ἕτερον χαρακτῆρα, ἐξέδωκε τὸ αὐτὸ
ἀργύριον. ὅσοι τε ἔμελλον τριηραρχεῖν ἢ φυλαρχεῖν, ἢ χορηγεῖν ἤ τινα 1
εἰς ἑτέραν λειτουργίαν τοιαύτην ἤμελλον δαπανᾶν, τίμημα
τάξας μέτριον, ἐκέλευσε τὸν βουλόμενον ἀπαρτίσαντα τοῦτο,
ἐγγράφεσθαι εἰς τοὺς λελειτουργηκότας. τῇ τε ἱερείᾳ τῇ τῆς
ἀθηνᾶς τῆς ἐν ἀκροπόλει ὑπὲρ τοῦ ἀποθανόντος, φέρειν χοί-
νικα κριθῶν καὶ πυρῶν ἑτέραν καὶ ὀβολὸν, καὶ ὅτῳ ἂν παι-
δάριον γένηται τὸ αὐτὸ τοῦτο. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐν ποτιδαίᾳ οἰ-
κοῦντες δεόμενοι χρημάτων εἰς τὸν πόλεμον, ἀπογράψασθαι
ἅπασι συνέταξαν τὰς οὐσίας μὴ ἀθρόας εἰς τὸν αὐτοῦ δῆμον 2
ἕκαστον, ἀλλὰ κατὰ κτῆμα ἐν ᾧ τόπῳ ἕκαστον εἴη. ἵνα οἱ πένη-
τες δύνωνται ὑποτιμᾶσθαι. ὅτῳ δὲ μὴ ἦν κτῆμα μηδὲν, τὸ
σῶμα διμναῖον τιμήσασθαι. ἀπὸ τούτων οὖν εἰσέφερον τὸ
ἐπιγραφὲν ἕκαστος σῶον τῇ πόλει. Ἀντισσαῖος δὲ δεηθείσης
τῆς πόλεως χρημάτων, εἰθισμένων λαμπρῶς ἄγειν διονύ-
σια, ἐν οἷς ἄλλα τε πολλὰ ἀνήλισκον ἐξ ἐνιαυτοῦ παρασκευά-
ζοντες, καὶ ἱερεῖα πολυτελῆ, ὑπεγγύου δὲ οὔσης ταύτης τῆς
ἑορτῆς, ἔπεισεν αὐτοὺς τῷ μὲν διονύσῳ ὑπέξασθαι ἐς νέωτα ἀ- 3
ποδώσειν διπλάσια. ταῦτα δὲ συναγαγόντας ἀποδόσθαι.
συνελέγη οὖν αὐτοῖς χρήματα οὐκ ὀλίγα πρὸς τὴν χρείαν.
Λαμψακηνοὶ προσδοκίμων οὐσῶν τριήρων πολλῶν πρὸς αὐ-
τοὺς ὄντος μεδίμνου τῶν ἀλφίτων τετραδράχμου, προσέτα-
ξαν τοῖς ἀγοραίοις πωλεῖν ἑξαδράχμου. καὶ τοῦ ἐλαίου τὸν
χοᾶ ὄντα δραχμῶν τεττάρων καὶ τριωβόλου. τοῦ τε οἴνου
καὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως. τὴν μὲν οὖν ἀρχαίαν τιμὴν ἐλάμ-
βανεν ὁ ἰδιώτης. τὸ δὲ πλεῖον ἡ πόλις. καὶ εὐπόρησε χρη- 4

μάτων. Ἡρακλεῶται πέμποντες ναῦς τεσσαράκοντα ἐπὶ τοὺς
ἐν βοσπόρῳ τυράννους οὐκ εὐπορούμενοι χρημάτων, παρὰ
τῶν ἐμπόρων συνηγόρασαν τόν τε σῖτον πάντα καὶ τὸ ἔλαιον
καὶ τὸν οἶνον καὶ τὴν ἄλλην ἀγοράν. χρόνου δὲ ἱσταμένου, ἐν
ᾧ ἔμελλον ἀποδώσειν τὴν τιμήν, τοῖς τε δὴ ἐμπόροις καλῶς
εἶχε μὴ κοτυλίζειν, ἀλλ' ἀθρόα τὰ φορτία πεπρᾶσθαι. ἐκεῖ-
νοί τε διδόντες δι' ἄλλην, οὐ μισθὸν παρῆγον, ἀλλὰ τὴν ἀγο-
1 ρὰν ἐν ὁλκάσιν ἄνδρα ταμίαν ἐπιστήσαντες ἐφ' ἑκάστῃ τῶν νεῶν.
ἀφικομένων δ' εἰς τὴν πολεμίαν αὐτῶν, ἠγόραζον οἱ στρατιῶ-
ται παρὰ τούτων ἅπαντα. πρότερον συνελέγη, ἢ ἀργύριον
ἐδίδοσαν οἱ στρατηγοὶ πάλιν τὸν μισθόν, ὥστε συνέβαινε ταυ-
τὸ τ' ἀργύριον δίδοσθαι, ἕως εἰς οἶκον ἀπῆλθον. Λακεδαι-
μόνιοι σαμίων δεηθέντων χρήματα αὐτοῖς εἰς τὴν κάθοδον
δοῦναι, ἐψηφίσαντο μίαν ἡμέραν καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς οἰκέ-
τας καὶ τὰ ὑποζύγια νηστεῦσαι. ὅσον δὲ ἐδαπάνα ἕκαστος,
2 τοσοῦτον δοῦναι τοῖς σαμίοις. Καρχηδόνιοι δὲ ξένων ἐν τῇ
πόλει συχνῶν παρ' αὐτοῖς γινομένων, ὀφείλοντες αὐτοῖς μι-
σθὸν οὐκ ἠδύναντο διαλῦσαι. ἀνήγγειλαν οὖν, εἴ τις τῶν
πολιτῶν ἢ μετοίκων, σύλαν ἔχει κατὰ πόλεως ἢ ἰδιώτου,
ἢ βούλεται λαβεῖν, ἀπογράφεσθαι. ἀπογραφαμένων δὲ
συχνῶν, τὰ πλοῖα τὰ πλέοντα εἰς τὸν πόντον ἐσύλων με-
τὰ προφάσεως εὐλόγου. ἔταξε δὲ χρόνον, ἐν ᾧ λόγον ὑπὲρ
αὐτῶν ἔφασαν ποιήσασθαι. συλλεγέντων δὲ χρημάτων συχ-
3 νῶν, τοὺς μὲν στρατιώτας ἀπήλλαξαν. ὑπὲρ δὲ τῶν συλῶν
διεδίκαζον. τοῖς δὲ μὴ δικαίως συληθεῖσιν, ἡ πόλις ἀπὸ
τῶν προσόδων ἀπεδίδου. Κυζικηνοὶ δὲ στασιάσαντες πρὸς
ἀλλήλους ἐπικρατήσαντος τοῦ δήμου, τῶν δὲ πλουσίων συ-
νειλημμένων, ὀφείλοντες χρήματα στρατιώταις ἐψηφίσαν-
το μὴ θανατῶσαι τοὺς συνειλημμένους, ἀλλὰ χρήματα πρα-
ξαμένους φυγαδεῦσαι. Χῖοι δὲ νόμου ὄντος αὐτοῖς ἀπο-
γράφεσθαι τὰ χρέα εἰς τὸ δημόσιον, δεηθέντες χρημάτων,
4 ἐψηφίσαντο τοὺς ὀφείλοντας μὲν ἀποδοῦναι τῇ πόλει τὰ

δάνεια. τὴν δὲ πόλιν ἐκ τῶν προσόδων τοὺς τόκους τοῖς δεδα-
νεικόσι καταφέρειν. ἕως ἂν κατὰ τὸ ἀρχαῖον εὐπορήσωσι.
Μαύσωλος ὁ καρίας τύραννος πέμψαντος βασιλέως πρὸς
αὐτὸν ἐπὶ τῷ τοὺς φόρους δοῦναι, συναγαγὼν τοὺς εὐπορωτά-
τους ἐν τῇ χώρᾳ ἔλεγεν, ὅτι ὁ βασιλεὺς αἰτεῖ τοὺς φόρους.
αὐτὸς δὲ οὐκ εὐπορεῖται. κατασκευαστοὶ δ' ἄνδρες αὐτῷ εὐ-
θέως ἐπηγγέλλοντο ὅσον εἰσοίσει ἕκαστος. τούτων δὲ τοῦτο
προεξάντων, οἱ εὐπορώτεροι, τὰ μὲν αἰσχυνόμενοι, τὰ δὲ φο- 1
βούμενοι, πολλῷ τούτων πλείω ἐπηγγέλλοντο, καὶ εἰσέφε-
ρον. πάλιν δεηθεὶς χρημάτων, ἐκκλησιάσας τοῖς μυλασσεῦ-
σιν ἔλεγεν, ὅτι μητρόπολις οὖσα ἡ πόλις αὐτοῦ αὕτη ἀτεί-
χιστός ἐστιν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπ' αὐτὸν στρατεύει. ἐκέλευσεν οὖν
τοὺς μυλασσεῖς φέρειν ἕκαστον ὅτι πλεῖστα χρήματα, φάσκων
αὐτοὺς τοῖς νῦν εἰσενεχθεῖσι καὶ τὰ λοιπὰ σώζειν. εἰσενεχθέν-
των δὲ πολλῶν, τὰ μὲν χρήματα εἶχε. τὸ δὲ τεῖχος οὐκ ἔφη
τὸν θεὸν ἐν τῷ παρόντι οἰκοδομεῖν. Κόνδαλος μαυσώλου 2
ὕπαρχος ὁπότε διαπορευομένῳ αὐτῷ διὰ τῆς χώρας, προ-
σενέγκοι τις πρόβατον ἢ μόσχον, ἀπογραψάμενος τὸν δόντα
καὶ τὸν χρόνον, ἀγαγόντα εἰς οἶκον, ἐκέλευσε τρέφειν, ἕως
ἂν ἐπανέλθοι. ὁπότε δὲ δοκοίη χρόνος ἱκανὸς εἶναι, αὐτό τε
τὸ τραφὲν καὶ τὴν ἐπικαρπίαν λογισάμενος ἀπήτει. τῶν τε
δένδρων τὰ ὑπερέχοντα ἢ πίπτοντα εἰς τὰς ὁδοὺς τὰς βασι-
λικὰς ἐπώλει τὰς ἐπικαρπίας. τῶν δὲ στρατιωτῶν εἴ τις
τελευτήσειε διαπύλιον ἐπώλει δραχμὴν τοῦ σώματος. ἅ- 3
μα οὖν ἐντεῦθεν καὶ ἀργύριον ἐλάμβανεν. ἅμα τε οἱ ἡγε-
μόνες οὐ παρεκρούοντο αὐτόν, πότε τις τελευτήσειεν ὁ στρα-
τιώτης. τούς τε λυκίους ὁρῶν ἀγαπῶντας τὸ τρίχωμα φέ-
ρειν, ἔφησε γράμματα ἥκειν παρὰ βασιλέως, κόμας ἀποστεῖ-
λαι εἰς προσκόμμα. προστετάχθαι οὖν αὐτῷ ὑπὸ μαυσώ-
λου, ἀποκεῖραι αὐτούς. ἔφησεν οὖν εἰ βούλονται ἐπικεφά-
λαιον τακτὸν δοῦναι μεταπέμψασθαι ἐκ τῆς ἑλλάδος κό-
μην. οἱ δὲ ἀσμένως ἔδωκαν ὃ ᾔτει. καὶ συνελέγη χρήματα 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

πολλὰ διὰ πολλοῦ ὄχλου. Ἀριστοτέλης ῥόδιος ἄρ-
χων φωκέας ἀπορῶν χρημάτων, ὁρῶν στάσεις οὔσας δύο
τῶν φωκέων, λόγους ἐποιήσατο πρὸς τὴν ἑτέραν στάσιν ἐν
ἀπορρήτοις φάσκων αὐτῷ διδόναι χρήματα τοὺς ἑτέρους, ἐ-
φ᾽ ᾧ αὐτοῖς τὰ πράγματα ἐγκλῖναι. αὐτὸς δὲ μᾶλλον βού-
λεσθαι παρὰ τούτων λαβεῖν. καὶ τὰ περὶ τὴν πόλιν τού-
τοις διοικεῖν παραδοῦναι. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα εὐθέως τὰ
1 χρήματα οἱ παρόντες, ὅσα ἐκέλευσεν, ἔδωκαν. ὁ δὲ τοῖς ἑ-
τέροις πᾶσιν ἔδειξεν ἃ εἰληφὼς εἴη παρὰ τῶν ἑτέρων. οἱ δὲ
καὶ αὐτοὶ ἔδοσαν οὐκ ἐλάττω. λαβὼν δὲ παρ᾽ ἀμφοτέρων
κατήλλαξεν αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους. τοῖς τε πολίταις κα-
τιδὼν οὔσας δίκας πολλὰς, καὶ μεγάλας ἐκ πολλοῦ χρό-
νου ἀδικίας, τούτοις διὰ πολέμου δικαστήριον καθίσας,
προεῖπεν ὅσοι ἂν μὴ δικάσωνται. νόμον δ᾽ ἔθηκε μηκέτι εἶ-
ναι περὶ τῶν προτέρων ἐγκλημάτων κρίσεις. τότε δὴ πα-
2 ραβόλου πολλῶν δικῶν καὶ τὰς ἐκκλήτους μετ᾽ ἐπιτιμίων ἐ-
φ᾽ αὑτὸν ποιούμενος καὶ παρ᾽ ἑκατέρων δι᾽ ἑτέρων λαμβά-
νων συνήγαγεν οὐκ ὀλίγα χρήματα. Κλαζομένιοι δ᾽
ἐν σιτοδείᾳ ὄντες χρημάτων ἀποροῦντες, ἐψηφίσαντο παρ᾽
οἷς ἔλαιόν ἐστι τῶν ἰδιωτῶν δανεῖσαι τῇ πόλει ἐπὶ τόκῳ. γίνε-
ται δὲ πολὺς οὗτος ὁ καρπὸς ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν. δανεισάν-
των δὲ μισθωσάμενοι πλοῖα ἀπέστειλαν εἰς τὰ ἐμπόρια. ὅ-
θεν αὐτοῖς ἧκε σῖτος, ὑποθήκης γενομένης τῆς τοῦ ἐλαίου τι-
3 μῆς, ὀφείλοντες στρατιώταις μισθὸν εἴκοσι τάλαντα καὶ οὐ
δυνάμενοι, τόκον ἔφερον τοῖς ἡγεμόσι τέτταρα τάλαντα τοῦ
ἐνιαυτοῦ. ἐπεὶ δὲ τοῦ μὲν ἀρχαίου ἀπέκοπτον οὐθέν, ἀεὶ δὲ
μάτην ἐδαπάνων, νόμισμα ἔκοψαν σιδηροῦν εἰς ἀργυρίου
λόγον, εἴκοσι ταλάντων. εἶτα διδόντες τοῖς εὐπορωτάτοις ἐν
τῇ πόλει κατὰ λόγον ἑκάστῳ, παρ᾽ ἐκείνων ἔλαβον ἴσον. οἵ τε
οὖν ἰδιῶται εἶχον εἰς τὰς καθ᾽ ἡμέραν χρείας ἀναλίσκειν, καὶ
ἡ πόλις τοῦ χρέους ἀπηλλάγη. δεύτερον δὲ ἐκ τῶν προσό-
4 δων ἐκείνοις τόν τε τόκον κατέφερον ἀεὶ διαιροῦντες ἑκάστῳ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

πρὸς μέρος διέδοσαν. τοῖς δὲ σιδηροῖς εἰς μείζονα. σηλυβρια-
νοὶ δὲ δεηθέντες χρημάτων, νόμου ὄντος αὐτοῖς σῖτον μὴ ἐξά-
γειν ἐν λιμῷ γινομένοις, ἐκείνοις δὲ ὑπάρχοντος σίτου πα-
λαιοῦ, ἐψηφίσαντο τῇ πόλει παραδοῦναι τοὺς ἰδιώτας τὸν σῖ-
τον, τῆς τεταγμένης τιμῆς ἀπολειπόμενον ἕκαστον ἐνιαυτοῦ
τροφήν. εἶτα ἐξαγωγὴν ἔδωκαν τῷ βουλομένῳ, τάξαντες
τιμὴν, ἣν ἐδόκει καλῶς ἔχειν αὐτοῖς. ἀβυδηνοὶ δὲ διὰ στασια-
σμὸν τῆς χώρας ἀργοῦ γινομένης. καὶ τῶν μετοίκων οὐ 1
προϊεμένων αὐτοῖς οὐδὲν διὰ τὸ καὶ ἔτι ὀφείλειν, ἐψηφίσαν-
το τὸν βουλόμενον τοῖς γεωργοῖς δανείζειν ὡς ἐργάσωνται, ὡς
πρώτοις αὐτοῖς ἐσομένης τῆς κομιδῆς ἐκ τῶν καρπῶν, τοῖς
δὲ ἄλλοις ἐκ τῶν λειπομένων. ἐφέσιοι δεηθέντες χρημάτων,
νόμον ἔθεντο μὴ φορεῖν χρυσὸν τὰς γυναῖκας, ὅσον δὲ νῦν ἔ-
χουσι δανεῖσαι τῇ πόλει. τῶν τε κιόνων τῶν ἐν τῷ νεῷ τάξαν-
τες ἀργύριον ὃ δεῖ καταβαλεῖν, εἴων ἐπιγράφεσθαι τὸ ὄνο-
μα τοῦ δόντος ἀργύριον ὡς ἀνατεθεικότος. διονύσιος συρα- 2
κούσιος βουλόμενος χρήματα συναγαγεῖν ἐκκλησίαν ποιή-
σας ἔφησεν ἑωρακέναι τὴν δήμητρα. καὶ κελεύειν τὸν τῶν γυ-
ναικῶν κόσμον εἰς τὸ ἱερὸν ἀποκομίζειν. αὐτὸς μὲν οὖν τῶν
παρ' αὐτῷ γυναικῶν τὸν κόσμον τοῦτο πεποιηκέναι. ἠξίου δὲ
καὶ τοὺς ἄλλους, μή τι μήνιμα παρὰ τῆς θεοῦ γένηται. τὸν δὲ
μὴ τοῦτο ποιήσαντα, ἔνοχον ἔφησεν ἱεροσυλίας ἔσεσθαι. ἀνε-
νεγκάντων δὲ πάντων ἃ εἶχον διά τε τὴν θεὸν καὶ δι' ἐκεῖνον, θύ-
σας τῇ θεῷ, τὸν κόσμον ἀπηνέγκατο, ὡς παρὰ τῆς θεοῦ δεδα- 3
νεισμένος. προελθόντος δὲ χρόνου καὶ τῶν γυναικῶν πάλιν
φορουσῶν, ἐκέλευσε τὴν βουλομένην χρυσοφορεῖν, τάγμα-
τα ἀνατιθέναι ἐν τῷ ἱερῷ. τριήρεις δὲ ναυπηγήσειν μέλλων ἤ-
δει, ὅτι δεήσοιτο χρημάτων. ἐκκλησίαν οὖν συναγαγὼν, ἔφη
πόλιν αὐτῷ τινα προδίδοσθαι, εἰς ἣν δεῖσθαι χρημάτων. ἠ-
ξίου τε αὐτῷ τοὺς πολίτας εἰσενέγκαι δύο στατῆρας ἕκαστον. οἱ
δ' εἰσήνεγκαν. διαλιπὼν δὲ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ὡς διημαρτη-
κὼς τῆς πράξεως, ἐπαινέσας αὐτοὺς, ἀπέδωκεν ἑκάστῳ, ὃ εἰ- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

σήνεγκαν. ποιήσας δὲ τοῦτο ἀνεκτήσατο τοὺς πολίτας. εἶτα πά-
λιν οἰόμενοι ἀπολήψεσθαι, εἰσήνεγκαν. ὁ δὲ λαβὼν εἶχεν εἰς τὴν
ναυπηγίαν. οὐκ εὐπορῶν δὲ ἀργυρίου, νόμισμα ἔκοψε καττι-
τέρου, καὶ συναγαγὼν ἐκκλησίαν, πολλὰ ὑπὲρ τοῦ κεκομμένου νομί-
σματος κατεῖπεν. οἱ δὲ ἐψηφίσαντο καὶ μὴ βουλόμενοι. ἕκα-
στος ὅσον ἔλαβεν ἔχειν ὡς ἀργυροῦν, ἀλλὰ μὴ καττιτέρινον. πά-
λιν τε δεηθεὶς χρημάτων, ἠξίου τοὺς πολίτας εἰσενεγκεῖν αὐτῷ.
1 οἱ δ' οὐκ ἔφασαν ἔχειν. ἐξενέγκας οὖν τὰ σκεύη τὰ παρ' αὐ-
τοῦ, ἐπώλει ὡς δι' ἀπορίαν τοῦτο ποιῶν. ἀγοραζόντων δὲ τῶν
συρακουσίων, ἀπεγράφετο τί ἕκαστος ἠγόρασεν. ἐπεὶ δὲ
τὴν τιμὴν κατέβαλον, ἐκέλευσε τὸ σκεῦος ἀναφέρειν ἕκα-
στον, ὃ ἠγόρασε. τῶν δὲ πολιτῶν διὰ τὰς εἰσφορὰς οὐ τρεφόν-
των βοσκήματα, εἶπεν ὅτι ἱκανὰ ἦν αὐτῷ πρὸς τοσοῦτον.
τοὺς οὖν νῦν κτησαμένους ἀτελεῖς ἔσεσθαι. πολλῶν δὲ ταχὺ
κτησαμένων πολλὰ βοσκήματα ὡς ἀτελῆ ἑξόντων, ἤδη καί-
2 ρως τὸ εἶναι τιμήσασθαι κελεύσας, ἐπέβαλε τέλος. οἱ οὖν
πολῖται ἀγανακτήσαντες ἤδη τῷ ἐξηπατῆσθαι, σφάζοντες ἐπώ-
λουν. ὡς δὲ πρὸς τοῦτο ἔταξε σφάζεσθαι, ὅσα δεῖ τῆς ἡμέρας.
οἱ δὲ πάλιν ἱερόθυτα ἐποίουν. ὁ δὲ ἀπεῖπε θῆλυ μὴ θύειν. πά-
λιν δεηθεὶς χρημάτων ἐκέλευσεν ἀπογράψασθαι χρήματα
πρὸς αὐτὸν, ὅσοι οἶκοι εἰσὶν ὀρφανικοί. ἀπογραψαμένων δὲ
ἄλλων τὰ τούτων χρήματα, ἀπεχρᾶτο, ἕως ἕκαστος εἰς ἡ-
λικίαν ἔλθοι. ῥήγιόν τε καταλαβὼν ἐκκλησίαν συναγαγὼν
3 εἶπε. διότι δικαίως μὲν ἂν ἐξανδραποδισθεῖεν ὑπ' αὐτοῦ. νῦν
μέντοι τὰ εἰς τὸν πόλεμον ἀνηλωμένα χρήματα κομισάμε-
νος καὶ κατὰ ἑκάστου σώματος τρεῖς μνᾶς, ἀφήσειν αὐτούς.
οἱ δὲ ῥηγῖνοι ὅσα ποτ' ἦν αὐτοῖς ἀποκεκρυμμένα, ἐμφανῆ
ἐποίουν. καὶ οἱ ἄποροι παρὰ τῶν εὐπορωτέρων καὶ παρὰ τῶν
ξένων δανειζόμενοι ἐπόριζον, ἃ ἐκέλευε χρήματα. λαβὼν δὲ
ταῦτα παρ' αὐτῶν, τά τε σώματα πάντα οὐδὲν ἧττον ἀπέδοτο.
τά, τε σκεύη ἃ τότε ἦν ἀποκεκρυμμένα, ἐμφανῆ ἅπαντα
4 ἔλαβε, δανεισάμενός τε παρὰ τῶν πολιτῶν χρήματα ἐπ' ἀπο-

δώσει. ὡς ἀπήτουν αὐτὸν, ἐκέλευσεν ἀναφέρειν, ὅσον ἔχει τις ἀργύριον πρὸς αὐτόν. εἰ δὲ μὴ, θάνατον ἔταξε τὸ ἐπιτίμιον. ἀνενεχθέντος δὲ τοῦ ἀργυρίου, ἐπικόψας χαρακτῆρα ἐξέδωκε τὴν δραχμὴν δύο δυναμένην δραχμάς. καὶ τό, τε ὀφειλόμενον πρότερον ἀνήνεγκαι πρὸς αὐτὸν, εἰς τυρρηνίαν τε πλεύσας ναυσὶν ἑκατὸν, ἔλαβεν ἐκ τοῦ τῆς λευκοθέας ἱεροῦ, χρυσίον τε καὶ ἀργύριον πολὺ καὶ τὸν ἄλλον κόσμον οὐκ ὀλί-
γον. εἰδὼς δὲ, ὅτι καὶ οἱ ναῦται πολλὰ ἔχουσι, κήρυγμα ἐποίη- 1
σε τὰ ἡμίσεα ὧν ἔχει ἕκαστος ἀναφέρειν πρὸς αὐτόν. τὰ δ᾽ ἡμίσεα ἔχειν τὸν λαβόντα. τῷ δὲ μὴ ἀνενέγκαντι θάνατον ἔταξε τὸ ἐπιτίμιον. ὑπολαβόντες δὲ οἱ ναῦται ἀνενεγκόντες τὰ ἡμίσεα, τὰ κατάλοιπα ἔχειν ἀδεῶς, ἀνήνεγκαν. ὁ δ᾽ ἐπείπερ ἐκεῖνα ἔλαβεν, ἐκέλευσε πάλιν τὰ ἡμίσεα ἀναφέρειν.
Μενδαῖοι δὲ τὰ μὲν ἀπὸ λιμένων καὶ τῶν ἄλλων τελῶν αὐτοῖς προσπορειζόμενα ἐχρῶντο εἰς διοίκησιν τῆς πόλεως. τὰ δὲ ἀπὸ
τῆς γῆς καὶ οἰκιῶν τέλη οὐκ ἔπραττον, ἀλλ᾽ ἀνέγραφον τοὺς ἔ- 2
χοντας. ὁπόταν ᾖ δεηθεῖεν χρημάτων, ἀπεδίδοσαν ὀφείλοντες. ἐκέρδαινον δὲ τὸν παρεληλυθότα χρόνον ἀτόκοις τοῖς χρήμασιν ἀποκεχρημένοι. πολεμοῦντες πρὸς ὀλυνθίους καὶ δεόμενοι χρημάτων, ὄντων αὐτοῖς ἀνδραπόδων, ἐψηφίσαντο καταλειπομένων ἑνὶ ἑκάστῳ θήλεος καὶ ἄρρενος, τὰ ἄλλα ἀποδόσθαι τῇ πόλει, ὡς ἐκ δανεῖσαι τοὺς ἰδιώτας χρήματα. Καλλίστρατος ἐν μακεδονίᾳ πωλουμένου τοῦ ἐλλιμενίου ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἴκο-
σι ταλάντων, ἐποίησεν εὑρεῖν τὸ διπλάσιον. καθορῶν γὰρ ὠνου- 3
μένους τοὺς εὐπορωτέρους ἀεὶ διὰ τὸ δεῖν ταλαντιαίους καθιστάναι τοὺς ἐγγύους τῶν εἴκοσι ταλάντων, προεκήρυξεν ὠνεῖσθαι τὸν βουλόμενον, καὶ τοὺς ἐγγύους καθιστάναι τοῦ τρίτου μέρους, καὶ καθ᾽ ὁπόσον ἕκαστος δύνηται πείθειν. Τιμόθεος ἀθηναῖος πολεμῶν πρὸς ὀλυνθίους καὶ ἀπορούμενος ἀργυρίου, κόψας χαλκὸν διεδίδου τοῖς στρατιώταις, ἀγανακτούντων δὲ τῶν στρατιωτῶν, ἔφη αὐτοῖς τοὺς ἐμπόρους τε καὶ ἀγοραίους ἅπαν-
τα ὡσαύτως πωλήσειν. τοῖς δ᾽ ἐμπόροις προεῖπεν, ὃν ἄν τις 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

λάβῃ χαλκὸν, τούτου πάλιν ἀγοράζειν τά τε ἐκ τῆς χώρας
ὤνια, καὶ τὰ ἐκ τῶν λειῶν ἀγόμενα. ὃς δ' ἂν περιλειφθῇ αὐ-
τοῖς χαλκὸς πρὸς αὐτὸν ἀναφέροντας ἀργύριον λαμβάνειν.
περὶ Κέρκυραν δὲ πολεμῶν καὶ ἀπόρως διακείμενος, καὶ τῶν
στρατιωτῶν αἰτούντων τοὺς μισθοὺς καὶ ἀπειθούντων αὐτῷ, καὶ
πρὸς τοὺς ἐναντίους φασκόντων ἀποχωρήσεσθαι, ἐκκλησίαν συ-
ναγαγὼν ἔφησεν οὐ δύνασθαι διὰ τὸν χειμῶνα παραγενέσθαι
1 αὐτῷ ἀργύριον, ἐπεὶ τοσαύτην εἶναι περὶ αὐτὸν εὐπορίαν,
ὥστε τὴν προδεδομένην τρίμηνον σιταρχίαν, δωρεὰν αὐτοῖς
διδόναι. οἱ δὲ ὑπολαβόντες οὐκ ἄν ποτε προέσθαι τοσαῦτα
χρήματα τὸν Τιμόθεον αὐτοῖς, εἰ μὴ τῇ ἀληθείᾳ προσδόκιμα
ἦν τὰ χρήματα πρὸς αὐτὸν, ἡσυχίαν εἶχον ὑπὲρ τῶν μισθῶν,
ἕως ἐκεῖνος διῴκησεν ἃ ἐβούλετο. Σάμον δὲ πολιορκῶν τοὺς
καρποὺς καὶ τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν ἀπεδίδοτο αὐτοῖς τοῖς Σαμίοις,
ὥστε εὐπόρησε χρημάτων εἰς μισθοὺς τοῖς στρατιώταις. τῶν
2 τε ἐπιτηδείων ἐπεὶ σπάνις ἦν ἐν τῷ στρατοπέδῳ διὰ τοὺς ἀφι-
κνουμένους, ἀπηγόρευσε μὴ πωλεῖν σῖτον ἀληλεσμένον, μηδὲ
μέτρον ἔλασσον ἢ μέδιμνον, μηδὲ τῶν ὑγρῶν μηδὲν ἔλαττον
ἢ μετρητόν. οἱ μὲν οὖν ταξίαρχοι τε καὶ λοχαγοὶ ἀγοράζον-
τες ἀθρόα, διεδίδοσαν τοῖς στρατιώταις, οἱ δὲ εἰσαφικνούμενοι,
ἦγον αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια. ὁπότε ἀπαλλάττοιντο, εἴ τι περίλοι-
πον εἴη αὐτοῖς, ἐπώλουν. ὥστε συνέβαινεν εὐπορεῖσθαι τοὺς
στρατιώτας τῶν ἐπιτηδείων. Διδάλης Πέρσης ἔχων στρατιώ-
3 τας τὰ μὲν καθ' ἡμέραν πορίζειν ἐδύνατο ἐκ τῆς πολεμίας
αὐτοῖς. νόμισμα δὲ οὐκ ἔχων διδόναι, ἀπαιτούμενος δὲ, χρό-
νου γινομένου, οὗ ὤφειλε, τεχνάζει τοιόνδε. ἐκκλησίαν συνα-
γαγὼν ἔφη οὐκ εὐπορεῖσθαι χρημάτων, ἀλλ' εἶναι αὐτῷ ἐν χω-
ρίῳ τινὶ, λέγων ἐν ᾧ ἦν. καὶ ἀναζεύξας ἐβάδιζεν ἐπ' αὐτό. ἔ-
πειτα ὡς ἐγγὺς τῆς χώρας ἐγένετο, προελθὼν εἰς αὐτὸ ἔλαβεν
ἐκ τῶν ἐνόντων ἱερῶν, ὅσος ἐνῆν κοῖλος ἄργυρος. ἔπειτ' ἐπι-
σκευάσας τοὺς ἡμιόνους ὡς ἀγούσας ἀργύριον περιφαινού-
4 σας τε οὕτως ἐβάδιζεν. ἰδόντες δὲ οἱ στρατιῶται καὶ νομίσαν-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τις, ἅπαντας εἶεν ἀργύριον τὸν αἰτούμενον, ἐθάρρησαν ὡς κομιού-
μενοι τὸν μισθόν. ὁ δὲ ἔφη δεῖν εἰς Ἄμισον ἐλθόντας ἀποσημή-
νασθαι. ἦν δὲ εἰς τὴν Ἄμισον ὁδὸς πολλῶν τε ἡμερῶν καὶ χει-
μέριος. τὸν δὴ χρόνον τοῦτον ἀπείχετο τῷ στρατοπέδῳ, τὰ
ἐπιτήδεια μόνον διδούς. τοὺς τεχνίτας τοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ
αὐτοὺς εἶχε καὶ τοὺς καπήλους τοὺς μεταβαλλομένους τι. ἄλ-
λῳ δὲ οὐκ ἦν οὐδενὶ οὐδὲν τούτων ποιεῖν. Χαβρίας ἀθηναῖος
Ταῷ τῷ αἰγυπτίων βασιλεῖ ἐκστρατεύοντι καὶ δεομένῳ χρη- 1
μάτων συνεβούλευε τῶν τε ἱερῶν τινὰ καὶ τῶν ἱερέων τὸ πλῆ-
θος φάναι πρὸς τοὺς ἱερεῖς δεῖν παραλυθῆναι διὰ τὴν δαπά-
νην. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἱερεῖς καὶ τὸ ἱερὸν παρ' αὐτοῖς ἕκαστοι βου-
λόμενοι εἶναι, καὶ ἰδίᾳ αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς ἐδίδοσαν χρήματα. ἐπεὶ
δὲ παρὰ πάντων εἰλήφει, προστάξαι αὐτοῖς ἐκέλευσεν εἰς μὲν
τὸ ἱερὸν καὶ εἰς αὐτὸν τῆς δαπάνης ἧς πρότερον ἐποιοῦντο τὸ
δέκατον μέρος ποιεῖσθαι. τὰ δὲ λοιπὰ αὐτῷ δανεῖσαι, ἕως ὁ
πόλεμος ὁ πρὸς βασιλέα διαλυθῇ. ἀπ' οἰκίας δὲ ἑκάστης ἐκέ- 2
λευσεν ἅπαντας εἰσενέγκαι τάξαντα, ὃ δεῖ καὶ ἀπὸ τοῦ σώμα-
τος ὡσαύτως. τοῦ σίτου τε πωλουμένου χωρὶς τῆς τιμῆς, διδό-
ναι τὸν πωλοῦντα καὶ ὠνούμενον ἀπὸ τῆς ἀρτάβης τὸν ὀβο-
λόν, ἀπὸ τῶν πλοίων τε καὶ ἐργαστηρίων. καὶ τῶν ἄλλην τινὰ
ἐργασίαν ἐχόντων τῆς ἐργασίας μέρος τὸ δέκατον, τέλος ἀπο-
τελεῖν. ἐκστρατεύειν δὲ αὐτῷ μέλλοντι ἐκ τῆς χώρας, εἴ τις τι
ἔχει ἄσημον ἀργύριον ἢ χρυσίον, κελεῦσαι ἀνενεγκεῖν πρὸς αὐ-
τόν. ἀνενεγκάντων δὲ τῶν πλείστων, ἐκέλευσε τούτῳ μὲν ἐκεῖνον 3
χρῆσθαι. τοὺς δὲ δανείσαντας συστῆναι τοῖς νομάρχαις, ὥστ' ἐκ
τῶν φόρων αὐτοῖς ἀποδοῦναι. Ἰφικράτης ἀθηναῖος Κότυος συ-
ναγαγόντος στρατιώτας, ἐπόρισεν αὐτῷ χρήματα τόνδε τὸν τρό-
πον. ἐκέλευσε τῶν ἀνθρώπων ὧν ἦρχε, προστάξαι σπεῖραι αὐ-
τῷ γῆν τριῶν μεδίμνων. τούτου δὲ πραχθέντος συνελέγη σίτου
πολὺ πλῆθος. καταγαγὼν οὖν ἐπὶ τὰ ἐμπόρια ἀπέδοτο. καὶ ηὐ-
πόρησε χρημάτων. Κότυς θρᾷξ παρὰ περινθίων ἐδανείζετο
χρήματα εἰς τὸ τοὺς στρατιώτας συναγαγεῖν, οἱ δὲ περίνθιοι 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.3.5.11

οὐκ ἐδίδοσαν αὐτῷ, ἠξίωσε γοῦν αὐτοὺς ἄνδρας γε τῆς πολι-
τῆς φρουροὺς δοῦναι εἰς χωρία τινά. ἵνα τοῖς ἐκεῖ στρατιώταις
νῦν φρουροῦσιν ἔχῃ ἀποχρήσασθαι. οἱ δὲ τοῦτο ταχέως ἐποίησαν
οἰόμενοι τῶν χωρίων κύριοι ἔσεσθαι. ὁ δὲ κότυς τοὺς ἀποσταλέν-
τας εἰς φυλακὴν τηρήσας τὰ χρήματα αὐτοὺς ἐκέλευσεν ἀπο-
στείλαντας, ἃ ἐδανείζετο παρ' αὐτῶν κομίσασθαι. Μέντωρ ῥόδιος
ἑρμείαν συλλαβὼν καὶ τὰ χωρία αὐτοῦ κατασχὼν, τοὺς ἐπιμε-
1 λητὰς εἴασε κατὰ χώραν τοὺς ὑπὸ τοῦ ἑρμείου καθεστηκότας.
ἐπεὶ δὲ ἐθάρρησάν τε ἅπαντες, καὶ ἔτι πρὸς τὴν αὐτοῖς ἀποκε-
κρυμμένον ἢ ὑπεκκείμενον, ὃ μεθ' ἑαυτῶν εἶχον, συλλαβὼν αὐ-
τοὺς πάντα παρείλετο, ἃ εἶχον. Μέμνων ῥόδιος κυριεύσας λαμ-
ψάκου δεηθεὶς χρημάτων ἐπέγραψε τοῖς πλουσιωτάτοις
αὐτῶν πλῆθός τι ἀργυρίου. ταῦτα δὲ τὴν κομιδὴν ἔσεσθαι
παρὰ τῶν ἄλλων πολιτῶν ἔφησεν. ἐπεὶ δὲ οἱ ἄλλοι πολῖται
εἰσήνεγκαν, ἐκέλευσε καὶ ταῦτα αὐτῷ δανεῖσαι ἐν χρόνῳ, διει-
2 πάμενος, ἐν ᾧ πάλιν αὐτοῖς ἀποδώσει. πάλιν τε δεηθεὶς χρη-
μάτων ἠξίωσεν αὐτοὺς εἰσενέγκαι, κομίσασθαι δὲ ἐκ τῶν προ-
σόδων. οἱ δ' εἰσήνεγκαν ὡς διὰ ταχέων αὐτοῖς ἐσομένης τῆς κο-
μιδῆς, ἐπεὶ δὲ καὶ αἱ καταβολαὶ τῶν προσόδων παρῆσαν, ἔ-
φησεν ἐπ' αὐτῷ χρείαν εἶναι καὶ τούτων, ἐκείνοις δὲ ὕστερον
ἀποδώσειν ἐν τόκῳ. τῶν τε στρατευομένων παρῃτεῖτο τὰς σι-
ταρχίας καὶ τοὺς μισθοὺς ἓξ ἡμερῶν τὸν ἐνιαυτὸν, φάσκων
ταύταις ταῖς ἡμέραις οὔτε φυλακὴν αὐτοῖς οὐδεμίαν οὔτε
3 πορείαν οὔτε δαπάνην ποιεῖσθαι. τὰς ἐξαιρεσίμους λέγων.
τόν τε πρὸ τοῦ χρόνον διδοὺς τοῖς στρατιώταις τῇ δευτέρᾳ
τῆς νουμηνίας τὰς σιταρχίας, τῷ μὲν πρώτῳ μηνὶ παρέβη
τρεῖς ἡμέρας. τῷ δ' ἐχομένῳ πέντε. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον προῆ-
γεν, ἕως εἰς τὴν τριακάδα ἦλθε. χαρίδημος ὠρείτης ἔχων τῆς
αἰολίδος τινὰ χωρία ἐπιστρατεύοντος ἐπ' αὐτὸν ἀρταβάζου,
χρημάτων ἐδεῖτο εἰς τοὺς στρατιώτας. οἱ μὲν οὖν πρῶτον εἰσέ-
φερον αὐτῷ, εἶτα οὐκέτι ἔφασαν ἔχειν. ὁ δὲ χαρίδημος ὃ ᾤετο
4 χωρίον ὀχυρώτατον εἶναι, ἐκέλευσε καὶ εἴ τι νόμισμα ἔχουσιν ἢ

τὶ ἄλλο σκεῦος ἀξιόλογον εἰς ἕτερον χωρίον ἀποστέλλειν. πα-
ρα ποκου τὴν δὲ δώσειν. ἅμα δὲ καὶ αὐτὸς τοῦτο ποιῶν φανερὸς
ἦν. πεισθέντων δὲ τῶν ἀνθρώπων, περιαγαγὼν αὐτοὺς τῆς πό-
λεως μικρὸν καὶ ἐξωνήσας ἃ εἶχον, ἔλαβεν ὅσων ἐδεῖτο. ἐκεί-
νους δὲ πάλιν εἰς τὸ χωρίον ἀπήγε. κήρυγμά τε ποιησάμενος,
ἐν ταῖς πόλεσιν ὧν ἦρχε μηδένα μηδὲν ὅπλον κεκτῆσθαι ἐν τῇ
οἰκίᾳ, εἰ δὲ μὴ ἀποτίσειν ἀργύριον, ὃ ἐπεκήρυξεν. ἠμέλει καὶ
οὐδεμίαν ἀναστροφὴν ἐποιεῖτο. τῶν δὲ ἀνθρώπων οἰομένων τὸ 1
κήρυγμα μάτην αὐτὸν πεποιῆσθαι, εἶχον ἃ ἔτυχον ἕκαστοι κε-
κτημένοι κατὰ χώραν. ὁ δ' ἔρευναν ἐξαίφνης ποιησάμενος τῶν
οἰκιῶν, παρ' οἷς εὗρεν ὅπλον τι, ἔπραττε τὸ ἐπιτίμιον. Φιλό-
ξενός τις μακεδὼν, καρίας σατραπεύων, δεηθεὶς χρημάτων
διονύσια ἔφασκε μέλλειν ἄγειν. καὶ χορηγοὺς προέγραψε τῶν
καρπῶν τοὺς εὐπορωτάτους. καὶ προσέταττεν αὐτοῖς, ἃ δεῖ
παρασκευάζειν. ὁρῶν δ' αὐτοὺς δυσχεραίνοντας, ὑποπέμπων
τινὰς ἠρώτα, τί βούλονται δόντες, ἀπαλλαγῆναι τῆς λειτουρ- 2
γείας, οἱ δὲ πολλῷ πλέον ἢ ὅσον ᾤοντο ἀναλώσειν, ἔφασαν δώ-
σειν, τοῦ μὴ ὀχλεῖσθαι καὶ ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀπεῖναι. ὁ δὲ παρὰ τού-
των λαβὼν ὃ ἐδίδοσαν, ἑτέρους κατέγραψεν, ἕως ἔλαβε παρὰ
τούτων ἃ ἐβούλετο, καὶ πρὸς τὴν παρ' ἑκάστοις. Εὐαίσης σύρος
αἰγύπτου σατραπεύων, ἀφίστασθαι μελλόντων τῶν νομαρχῶν
ἀπ' αὐτοῦ, αἰσθόμενος, καλέσας αὐτοὺς εἰς τὰ βασίλεια ἐκρέ-
μασε ἅπαντας. πρὸς δὲ τοὺς οἰκείους ἐκέλευσε λέγειν, ὅτι ἐν φυ-
λακῇ εἰσίν. ἕκαστος οὖν τῶν οἰκείων ἔπραττον ὑπὲρ ἑκάστου, καὶ 3
χρημάτων ἐξωνοῦντο συνειλημμένους. ὁ δὲ διομολογησάμε-
νος ὑπὲρ ἑκάστου, καὶ λαβὼν τὰ ὁμολογηθέντα, ἀπέδωκεν
ἑκάστοις τὸν νεκρόν. Κλεομένης ἀλεξανδρεὺς αἰγύπτου σατρα-
πεύων, λιμοῦ γενομένου ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τόποις σφόδρα,
ἐν αἰγύπτῳ δὲ μετρίως, ἀπέκλεισε τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ σίτου. τῶν
δὲ νομαρχῶν φασκόντων οὐ δυνήσεσθαι τοὺς φόρους ἀποδοῦ-
ναι τῷ μὴ ἐξάγεσθαι τὸν σῖτον, ἐξαγωγὴν μὲν ἐποίησε. τέλος
δὲ πολὺ τῷ σίτῳ ἐπέλαβεν. ὥστε συνέβαινεν αὐτῷ ἐξαγομέ- 4

νου ὀλίγου πολὺ πλέον λαμβάνειν, αὐτούς τε τοὺς νομάρχας
πεπαῦσθαι τῆς προφάσεως. διαπλέοντος δ' αὐτοῦ τὸν νο-
μὸν, οὗ ἐστι θεὸς ὁ κροκόδειλος, ἡρπάσθη τις τῶν παίδων αὐτοῦ.
καλέσας οὖν τοὺς ἱερεῖς ἔφη πρότερον ἀδικηθεὶς, ἀμύνεσθαι
τοὺς κροκοδείλους. καὶ προσέταξε θηρεύειν αὐτούς. οἱ δὲ ἱε-
ρεῖς, ἵνα μὴ ὁ θεὸς αὐτῶν καταφρονηθῇ, συναγαγόντες ὅσον
ἠδύναντο χρυσίον, ἔδωκεν αὐτῷ καὶ οὕτως ἐπαύσατο. Ἀλε-
1 ξάνδρου τοῦ βασιλέως ἐντειλαμένου αὐτῷ οἰκίσαι πόλιν
πρὸς τῷ Φάρῳ, καὶ ἐμπόριον τὸ πρότερον ὂν ἐπὶ τοῦ κανώβου,
ἐνταῦθα ποιῆσαι, καταπλεύσας εἰς τὸν κάνωβον πρὸς τοὺς
ἱερεῖς καὶ τοὺς κτήματα ἔχοντας ἐκεῖ, ἐπὶ τοῦτο ἥκειν ἔφη, ὥσ-
τε μετοικίσαι αὐτούς. οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ κάτοικοι εἰσενέγκαντες
χρήματα ἔδωκαν, ἵν' ἐάσῃ κατὰ χώραν αὐτοῖς τὸ ἐμπόριον. ὁ δὲ
λαβὼν τότε μὲν ἀπηλλάγη. εἶτα δὲ καταπλεύσας, ἐπεὶ ἦν
ὑπηρετῆ αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν οἰκοδομίαν, ᾔτει αὐτοὺς χρήμα-
2 τα ὑπερβαλὼν τῷ πλήθει. τοῦτο γὰρ αὐτῷ τὸ διάφορον εἶναι,
τὸ αὐτοῦ εἶναι τὸ ἐμπόριον καὶ μὴ ἐκεῖ. ἐπεὶ δ' οὐ κἂν ἔφασαν
δύνασθαι δοῦναι, μετῴκισεν αὐτούς. ἀποστείλας τέ τινα ἐπ'-
ἀγοράσματι, αἰσθόμενος ὅτι εὐώνων ἐπιτύχηκεν, αὐτῷ δὲ
μέλλειν ἐκ τετιμημένα λογίζεσθαι, πρὸς τοὺς συνήθεις τοῦ ἀγο-
ρασοῦ ἔλεγεν, ὅτι ἀκηκοὼς εἴη τὰ ἀγοράσματα αὐτὸν ὑπέρ-
τιμα ἠγορακέναι. αὐτὸς οὖν οὐ προσέξειν. καὶ ἅμα τὴν ἀ-
βελτηρίαν αὐτοῦ ἐλοιδόρει μετ' ὀργῆς προσποιήτου. οἱ δὲ
3 ταῦτα ἀκούσαντες οὐκ ἔφασαν δεῖν πιστεύειν αὐτὸν τοῖς λέ-
γουσί τινα κατ' ἐκείνου, ἕως αὐτὸς παραγενόμενος τὸν λόγον
αὐτῷ δῷ. ἀφικομένου δὲ τοῦ ἀγορασοῦ ἀπήγγειλαν αὐτῷ
τὰ παρὰ τοῦ κλεομένους. ὁ δ' ἐκείνοις τε βουλόμενος ἐνδεί-
ξασθαι καὶ τῷ κλεομένει, ἀνήνεγκε τὰς τιμὰς ὧν περ ἦν ἠγο-
ρακώς. τοῦ τε σίτου πωλουμένου ἐν τῇ χώρᾳ δέκα δραχμῶν,
καλέσας τοὺς ἐργαζομένους ἠρώτα, πῶς βούλονται αὐτῷ ἐρ-
γάζεσθαι, οἱ δ' ἔφασαν ἐλάσσονος ἢ ὅσου τοῖς ἐμπόροις ἐπώ-
4 λουν. ὁ δ' ἐκεῖνον μὲν ἐκέλευσεν αὐτῷ παραδιδόναι, ὅσου περ

ἐπώλουν τοῖς ἄλλοις. αὐτὸς δὲ τάξας τριάκοντα καὶ δύο δραχμὰς τοῦ σίτου τιμήν, οὕτως ἐπώλει. τούς τε ἱερεῖς καλέσας ἔφησε πολὺ τὸ ἀνώμαλον ἀνάλωμα ἐν τῇ χώρᾳ γίνεσθαι εἰς τὰ ἱερά. δεῖν οὖν καὶ τῶν ἱερῶν τινα καὶ τῶν ἱερέων τὸ πλῆθος καταλυθῆναι. οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος καὶ κοινῇ τὰ ἱερὰ χρήματα ἐδίδοσαν, οἰόμενοί τε αὐτὸν τῇ ἀληθείᾳ μέλλειν τοῦτο ποιεῖν. καὶ ἕκαστος βουλόμενος τό, τε ἱερὸν τὸ αὐτοῦ εἶναι κατὰ χώραν καὶ αὐτὸς ἱερεύς. Ἀντιμένης Ῥόδιος 1
ἡμιόδιος γενόμενος Ἀλεξάνδρου περὶ Βαβυλῶνα ἐπόρισε χρήματα ὧδε. νόμου ὄντος ἐν Βαβυλωνίᾳ παλαιοῦ δεκάτην εἶναι τῶν εἰσαγομένων. χρωμένου δὲ αὐτῷ οὐθενός τηρήσας τούς τε σατράπας ἅπαντας προσδοκίμους ὄντας καὶ στρατιώτας οὐκ ὀλίγους τε πρέσβεις καὶ τεχνίτας κλητοὺς ἄλλους ἄγοντας καὶ ἰδίᾳ ἀποδημοῦντας καὶ δῶρα πολλὰ ἀναγόμενα, τὴν δεκάτην ἔπρασσε κατὰ τὸν νόμον τὸν κείμενον.
πάλιν τε πράξων τἀνδράποδα τὰ ἐπὶ τῷ στρατοπέδῳ ὄντα, 2
ἐκέλευσε τὸν βουλόμενον ἀπογράφεσθαι, ὁπόσου θέλει. μέλλειν δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ ὀκτὼ δραχμὰς ἀποτίσαι, ἂν δὲ ἀποδρᾷ τὸ ἀνδράποδον, κομίζεσθαι τὴν τιμὴν ἣν ἀπεγράψατο. ἀπογραφέντων οὖν πολλῶν ἀνδραπόδων, οὐκ ὀλίγον συνετέλει ἀργύριον. εἰ δέ τι ἀποδρῴη ἀνδράποδον, ἐκέλευε τὸν σατράπην τῆς ἐν ᾗ ἐστὶ, τὸ στρατόπεδον ἀνασώζειν, τὴν τιμὴν τῷ κυρίῳ ἀποδοῦναι. Ὀφέλας Ὀλύνθιος, καταστήσας ἐπιμελητὴν εἰς τὸν νομὸν τὸν Ἀρθειδίτην, ἐπεὶ προσελθόντες 3
αὐτῷ οἱ νομάρχαι οἱ ἐκ τοῦ τόπου τούτου ἔφασαν βούλεσθαι πλείω αὐτοὶ πολὺ φέρειν. τὸν δ᾽ ἐπιμελητὴν τὸν νῦν καθεστηκότα ἀπαλλάξαι αὐτῶν ἠξίουν, ἐπερωτήσας αὐτούς, εἰ δυνήσονται συντελεῖν ἅπερ ἐπαγγέλλονται, φησάντων αὐτῶν, τὸν μὲν ἐπιμελητὴν κατὰ χώραν εἶα. τοὺς δὲ φόρους πράττεσθαι ἐκέλευεν, ὅσου αὐτοὶ ὑπετιμήσαντο. οὔτε οὖν ὃν κατέστησεν, ἀτιμάσαι ἐδόκει. οὔτ᾽ ἐκείνους πλείους φόρους ἐπιβαλεῖν, ἢ αὐτοὶ ἔταξαν. χρήματα δὲ πολλαπλάσια αὐτὸς ἐλάμ- 4

σαν. Πυθοκλῆς ἀθηναῖος ἀθηναίοις συνεβούλευσε τὸν μόλιβ-
δον τὸν ἐκ τῶν τυρείων παραλαμβάνειν παρὰ τῶν ἰδιωτῶν τὴν
πόλιν, ὥσπερ ἐπώλουν δίδραχμον, εἶτα τάξαντας αὐτοῖς τι-
μὴν ἑξαδράχμου, οὕτω πωλεῖν. Χαβρίας πληρωμάτων τε
κατειλεγμένων εἰς ἑκατὸν καὶ εἴκοσι ναῦς. τῶν δὲ νεῶν ἑξή-
κοντα μόνον οὐσῶν χρείας, προσέταξε τοῖς ἐκ τῶν ἑξήκοντα νεῶν
αὐτοῖς τῶν ἀπομενουσῶν τοὺς πλέοντας εἰς δίμηνον σιτηρεσιά-
1 σαι, ἢ αὐτοὺς πλεῖν. οἱ δὲ βουλόμενοι ἐπὶ τῶν ἰδίων εἶναι ἔδω-
καν, ἃ προσέταξεν. Ἀντιμένης τούς τε θησαυροὺς τοὺς παρὰ
τὰς ὁδοὺς τὰς βασιλικὰς ἀναπληροῦν ἐκέλευε τοὺς σατράπας
κατὰ τὸν νόμον τὸν τῆς χώρας. ὁπότε δὲ διαπορεύοιτο στρα-
τόπεδον, ἢ ἕτερος ὄχλος ἄνευ τοῦ βασιλέως. πέμψας τινὰ
παρ᾽ αὐτοῦ ἐπώλει τὰ ἐκ τῶν θησαυρῶν. Κλεομένης προσαπο-
ρευομένης τε τῆς νουμηνίας καὶ δέον τοῖς στρατιώταις σιταρ-
χίαν δοῦναι, κατέπλευσεν ἐξεπίτηδες. προσαπορευομένου δὲ
2 τοῦ μηνὸς ἀναπλεύσας διέδωκε τὴν σιταρχίαν. εἶτα τὸν εἰσιόν-
τος μηνὸς διέλιπεν ἕως τῆς νουμηνίας. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται
διὰ τὸ νεωστὶ εἰληφέναι τὴν σιταρχίαν, ἡσυχίαν εἶχον. ἐκεῖνος
δὲ παραλλάξας ἕνα μῆνα κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν ἀφῄρει μισθὸν
ἀεὶ μηνός. Σταβέλβιος ὁ Μυσῶν, στρατιώταις μισθὸν συγκα-
λέσας, ἔφησεν αὐτῷ τῶν μὲν ἰδιωτῶν οὐδεμίαν χρείαν εἶναι,
τῶν δὲ ἡγεμόνων ὅταν δέηται στρατιωτῶν, ἐκείνων ἑκάστῳ δοὺς
ἀργύριον ἀποστέλλειν ἐπὶ ξενολογίαν. τούς τε μισθοὺς οὓς
3 δεῖ κείνοις δοῦναι, τοῖς ἡγεμόσιν ἂν ἥδιον διδόναι. ἐκέλευεν
οὖν αὐτοὺς ἀποστέλλειν ἕκαστον τοὺς αὐτῶν κατὰ λόγους ἐκ τῆς
χώρας. τῶν δὲ ἡγεμόνων ὑπολαβόντων χρηματισμὸν αὐ-
τοῖς ἔσεσθαι, ἀπέστειλαν τοὺς στρατιώτας, καθάπερ ἐκεῖνος
προσέταξε. διαλιπὼν δὲ ὀλίγον χρόνον καὶ συναγαγὼν αὐ-
» τούς. οὔτε αὐλητὴν ἄνευ χοροῦ. ὅτε ἡγεμόνας ἄνευ ἰδιωτῶν
» οὐδὲν ἔφη χρησίμους εἶναι. ἐκέλευεν οὖν αὐτοὺς ἀπαλλάττεσθαι ἐκ
τῆς χώρας. Διονύσιος τὰ ἱερὰ περιπορευόμενος εἰ μὲν τραπε-
4 ζαν ἴδοι παρακειμένην χρυσῆν ἢ ἀργυρᾶν ἀγαθοῦ δαίμονος

κελεύσας ἐγχέαι, ἐκέλευσεν ἀφαιρεῖν. ὅσα δὲ τῶν ἀγαλμάτων φιάλας εἶχε προτεταχότα, εἴπας ὅτι δέχομαι, ἐξαίρειν ἐκέλευε. τά θ' ἱμάτια τά, τε χρυσᾶ καὶ τοὺς στεφάνους περιῄρει τῶν ἀγαλμάτων φάσκων αὐτὸς καὶ κουφότερα καὶ εὐωδέστερα δώσειν. εἶτα ἱμάτιον μὲν λινοῦν, στεφάνους δὲ λευκίνους περιετίθει.

ΤΈΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Β΄.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Α.

ΕΠΕΙΔΗ πᾶσαν πόλιν ὁρῶμεν κοινω-
νίαν τινὰ οὖσαν, καὶ πᾶσαν κοινωνίαν
ἀγαθοῦ τινὸς ἕνεκεν συνεστηκυῖαν, τοῦ
1 Ε γὰρ εἶναι δοκοῦντος ἀγαθοῦ χάριν, πάν
τα πράττουσι πάντες, δῆλον, ὡς πᾶ-
σαι μὲν ἀγαθοῦ τινος στοχάζονται. μά-
λιστα δὲ καὶ τοῦ κυριωτάτου πάντων, ἡ
πασῶν κυριωτάτη, καὶ πάσας περιέχουσα τὰς ἄλλας. αὕτη
δ᾽ ἐστὶν ἡ καλουμένη πόλις, καὶ ἡ κοινωνία ἡ πολιτική. Ὅσοι
μὲν οὖν οἴονται πολιτικὸν, καὶ βασιλικὸν, καὶ οἰκονομικὸν, καὶ
δεσποτικὸν εἶναι τὸν αὐτὸν, οὐ καλῶς λέγουσι. πλήθει γὰρ καὶ
2 ὀλιγότητι νομίζουσι διαφέρειν, ἀλλ᾽ οὐκ εἴδει τούτων ἕκαστον.
οἷον ἂν μὲν ὀλίγων, δεσπότην. ἂν δὲ πλειόνων, οἰκονόμον. ἂν
δ᾽ ἔτι πλειόνων, πολιτικὸν, ἢ βασιλικὸν. ὡς οὐδὲν διαφέρουσαν
μεγάλην οἰκίαν, ἢ μικρὰν πόλιν, καὶ πολιτικὸν δὲ καὶ βασι
λικὸν. ὅταν μὲν αὐτὸς ἐφεστήκει, βασιλικόν. ὅταν δὲ κατὰ λό
γους τῆς ἐπιστήμης τῆς τοιαύτης, κατὰ μέρος ἄρχων καὶ ἀρ
χόμενος, πολιτικόν. ταῦτα δ᾽ οὐκ ἔστιν ἀληθῆ. δῆλον δ᾽ ἔσται τὸ 425.2.
λεγόμενον ἐπισκοποῦσι κατὰ τὴν ὑφηγημένην μέθοδον. ὥσ-
3 περ γὰρ ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ σύνθετον μέχρι τῶν ἀσυνθέτων ἀνάγ
κη διαιρεῖν, ταῦτα γὰρ ἐλάχιστα μόρια τοῦ παντὸς, οὕτω καὶ πό
λιν ἐξ ὧν σύγκειται σκοποῦντες, ὀψόμεθα. καὶ περὶ τούτων
μᾶλλον, τί τε διαφέρουσιν ἀλλήλων, καὶ εἴ τι τεχνικὸν ἐνδέχεται
λαβεῖν περὶ ἕκαστον τῶν ῥηθέντων. εἰ δή τις ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγ
ματα φυόμενα βλέψειεν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ τούτοις
καὶ ἐν τούτοις κάλλιστ᾽ ἂν οὕτω θεωρήσειεν. ἀνάγκη δὴ πρῶ-
τον συνδυάζεσθαι τοὺς ἄνευ ἀλλήλων μὴ δυναμένους εἶναι, οἷον
4 θῆλυ μὲν καὶ ἄρρεν τῆς γενέσεως ἕνεκεν, καὶ τοῦτο, οὐκ ἐκ προαι-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

» ρέσεως. ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις καὶ φυτοῖς φυ-
» σικὸν τὸ ἐφίεσθαι, οἷον αὐτὸ τοιοῦτον καταλιπεῖν ἕτερον. ἄρ-
χον δὲ φύσει καὶ ἀρχόμενον διὰ τὴν σωτηρίαν. τὸ μὲν γὰρ δυ-
νάμενον τῇ διανοίᾳ προορᾷν, ἄρχον φύσει, καὶ δεσπόζον φύ-
σει. τὸ δὲ δυνάμενον τῷ σώματι ταῦτα ποιεῖν, ἀρχόμενον καὶ
φύσει δοῦλον. διὸ δεσπότῃ καὶ δούλῳ ταυτὸ συμφέρει. φύ-
σει μὲν οὖν διώρισται τὸ θῆλυ, καὶ τὸ δοῦλον. οὐθὲν γὰρ ἡ φύ
σις ποιεῖ τοιοῦτον. οἷον, χαλκοτύποι τὴν μάχαιραν πενιχρῶς; 1
» ἀλλ' ἓν πρὸς ἕν. οὕτω γὰρ ἂν ἀποτελοῖτο κάλλιστα τῶν ὀργά-
» νων ἕκαστον, μὴ πολλοῖς ἔργοις ἀλλ' ἑνὶ δουλεῦον. ἐν δὲ τοῖς
βαρβάροις τὸ θῆλυ καὶ δοῦλον τὴν αὐτὴν ἔχει τάξιν. αἴτιον
δ' ὅτι, τὸ φύσει ἄρχον οὐκ ἔχουσιν. ἀλλὰ γίνεται ἡ κοινωνία
αὐτῶν, δούλης καὶ δούλου. διό φασιν οἱ ποιηταὶ βαρβάρων
δ' Ἕλληνας ἄρχειν εἰκός. ὡς ταυτὸ φύσει βάρβαρον καὶ
δοῦλον ὄν. ἐκ μὲν οὖν τούτων τῶν δύο κοινωνιῶν, οἰκία πρώ-
» τη. καὶ ὀρθῶς ἡσίοδος εἶπε ποιήσας. οἶκον μὲν πρώτιστα γυ- 2
» ναῖκά τε, βοῦν τ' ἀροτῆρα. ὁ γὰρ βοῦς ἀντ' οἰκέτου τοῖς πένη
σιν ἐστίν. ἡ μὲν οὖν εἰς πᾶσαν ἡμέραν συνεστηκυῖα κοινωνία κατὰ
φύσιν, οἶκός ἐστιν. οὓς χαρώνδας μὲν καλεῖ ὁμοσιπύους. ἐπι-
μενίδης δὲ ὁ κρὴς, ὁμοκάπνους. ἡ δ' ἐκ πλειόνων οἰκιῶν κοινω
νία πρώτη χρήσεως ἕνεκεν μὴ ἐφημέρου, κώμη. μάλιστα δὲ
κατὰ φύσιν ἔοικεν ἡ κώμη ἀποικία οἰκίας εἶναι. οὓς καλοῦ-
σι τινὲς ὁμογάλακτας παῖδάς τε καὶ παίδων παῖδας. διὸ καὶ
τὸ πρῶτον ἐβασιλεύοντο αἱ πόλεις. καὶ νῦν ἔτι τὰ ἔθνη, ἐκ- 3
βασιλευομένων γὰρ συνῆλθον. πᾶσα γὰρ οἰκία βασιλεύε-
ται ὑπὸ τοῦ πρεσβυτάτου. ὥστε καὶ αἱ ἀποικίαι διὰ τὴν συγ
» γένειαν, καὶ τοῦτ' ἐστὶν ὃ λέγει ὅμηρος. θεμιστεύει δὲ ἕκαστος
» παίδων, ἠδ' ἀλόχων. σποράδες γὰρ καὶ οὕτω τὸ ἀρχαῖον ᾤκουν.
καὶ τοὺς θεοὺς δὲ διὰ τοῦτο πάντες φασὶ βασιλεύεσθαι, ὅτι καὶ
αὐτοὶ οἱ μὲν, ἔτι νῦν. οἱ δὲ, τὸ ἀρχαῖον ἐβασιλεύοντο. ὥσπερ δὲ
καὶ τὰ εἴδη ἑαυτοῖς ἀφομοιοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ τοὺς
βίους τῶν θεῶν. ἡ δ' ἐκ πλειόνων κωμῶν κοινωνία τέλειος, πό- 4
λις, ἡ δὴ πάσης ἔχουσα πέρας τῆς αὐταρκείας, ὡς ἔπος μὲν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

εἰπεῖν. γινομένη μὲν οὖν τοῦ ζῆν ἕνεκεν, οὖσα δὲ τοῦ εὖ ζῆν. διὸ πᾶσα
» πόλις φύσει ἐστὶν, εἴπερ καὶ αἱ πρῶται κοινωνίαι. τέλος γὰρ αὕτη
» ἐκείνων. ἡ δὲ φύσις, τέλος ἐστί. οἷον γὰρ ἕκαστόν ἐστι τῆς γενέσεως
» τελεσθείσης, ταύτην φαμὲν τὴν φύσιν εἶναι ἑκάστου, ὥσπερ ἀνθρώ-
» που, ἵππου, οἰκίας. ἔτι τὸ οὗ ἕνεκα καὶ τὸ τέλος, βέλτιστον. ἡ δ' αὐ-
τάρκεια καὶ τέλος, βέλτιστον. ἐκ τούτων οὖν φανερὸν, ὅτι τῶν
φύσει ἡ πόλις ἐστί. καὶ ὅτι ἄνθρωπος, φύσει πολιτικὸν ζῶον. καὶ
1 ὁ ἄπολις διὰ φύσιν, καὶ οὐ διὰ τύχην, ἤτοι φαῦλός ἐστιν, ἢ κρείτ-
των ἢ ἄνθρωπος. ὥσπερ καὶ ὁ ὑφ' ὁμήρου λοιδορηθεὶς ἀφρήτωρ,
ἀθέμιστος, ἀνέστιος. ἅμα γὰρ φύσει τοιοῦτος, καὶ πολέμου ἐπιθυμη-
τής. ἅτε περ ἄζυξ ὢν ὥσπερ ἐν πετεινοῖς. διότι δὲ πολιτικὸν ὁ
ἄνθρωπος ζῶον, πάσης μελίττης καὶ παντὸς ἀγελαίου ζώου
» ζώου μᾶλλον, δῆλον. οὐθὲν γὰρ ὡς φαμὲν μάτην ἡ φύσις ποιεῖ.
» λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων. ἡ μὲν οὖν φωνὴ, τοῦ λυ-
πηροῦ καὶ ἡδέος ἐστὶ σημεῖον. διὸ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει ζώοις.
2 μέχρι γὰρ τούτου ἡ φύσις αὐτῶν περιῆλθεν, ὥστε αἰσθάνεσθαι τοῦ
λυπηροῦ καὶ ἡδέος, καὶ ταῦτα σημαίνειν τοῦτον ἀλλήλοις. ὁ δὲ λό-
γος ἐπὶ τῷ δηλοῦν ἐστι τὸ συμφέρον καὶ τὸ βλαβερόν. ὥστε καὶ τὸ δί-
καιον καὶ τὸ ἄδικον. τοῦτο γὰρ πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις
ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου. καὶ τῶν ἄλλων
αἴσθησιν ἔχειν. ἡ δὲ τούτων κοινωνία ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν. καὶ πρό-
τερον δὴ τῇ φύσει πόλις ἢ οἰκία καὶ ἕκαστος ἡμῶν ἐστι. τὸ γὰρ ὅ-
» λον, πρότερον ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ μέρους. ἀναιρουμένου γὰρ τοῦ
3 ὅλου, οὐκ ἔσται πούς οὐδὲ χείρ, εἰ μὴ ὁμωνύμως ὥσπερ εἴ τις λέ-
» γει τὴν λιθίνην. διαφθαρεῖσα γὰρ, ἔσται τοιαύτη. πάντα δὲ τῷ ἔργῳ
» ὥρισται, καὶ τῇ δυνάμει. ὥστε μηκέτι τοιαῦτα ὄντα, οὐ λεκτέον,
» τὰ αὐτὰ εἶναι, ἀλλ' ὁμώνυμα. ὅτι μὲν οὖν ἡ πόλις, καὶ φύσει
καὶ πρότερον ἢ ἕκαστος, δῆλον. εἰ γὰρ μὴ, αὐτάρκης ἕκαστος χω-
ρισθεὶς ὁμοίως τοῖς ἄλλοις μέρεσιν, ἕξει πρὸς τὸ ὅλον. ὁ δὲ μὴ
δυνάμενος κοινωνεῖν, ἢ μηδὲν δεόμενος δι' αὐτάρκειαν, οὐθὲν
μέρος πόλεως. ὥστε ἢ θηρίον ἢ θεός. φύσει μὲν οὖν ἡ ὁρμὴ
4 ἐν πᾶσιν ἐπὶ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν. ὁ δὲ πρῶτος συστήσας,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος. ὥσπερ γὰρ καὶ τελεωθὲν βέλτιστον τῶν ζώων, ἄνθρωπός ἐστιν, οὕτω καὶ χωρισθὲν νόμου καὶ δίκης, χείριστον πάντων. χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὅπλα. ὁ δ᾽ ἄνθρωπος ὅπλα ἔχων φύεται φρονήσει καὶ ἀρετῇ. οἷς ἐπὶ τἀναντία ἐστὶ χρῆσθαι μάλιστα. διὸ ἀνοσιώτατον καὶ ἀγριώτατον ἄνευ ἀρετῆς, καὶ πρὸς ἀφροδίσια καὶ ἐδωδὴν χείριστον. ἡ δὲ δικαιοσύνη, πολιτικόν. ἡ γὰρ δίκη πολιτικῆς κοινωνίας τάξις ἐστίν. ἡ δὲ δίκη τοῦ δικαίου κρίσις.

Cap. 3.

1 Ἐπεὶ δὲ φανερὸν, ἐξ ὧν μορίων ἡ πόλις συνέστηκεν, ἀνάγκη περὶ οἰκονομίας εἰπεῖν πρότερον. πᾶσα γὰρ πόλις ἐξ οἰκιῶν σύγκειται. οἰκονομίας δὲ μέρη, ἐξ ὧν αὖθις οἰκία συνίσταται. οἰκία δὲ τέλειος, ἐκ δούλων καὶ ἐλευθέρων. ἐπεὶ δ᾽ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις πρῶτον ἕκαστον ζητητέον. πρῶτα δὲ καὶ ἐλάχιστα μέρη οἰκίας, δεσπότης καὶ δοῦλος, καὶ πόσις καὶ ἄλοχος, καὶ πατὴρ καὶ τέκνα. περὶ τριῶν ἂν τούτων σκεπτέον εἴη, τί ἕκαστον καὶ ποῖον δεῖ εἶναι.

2 ταῦτα δ᾽ ἐστὶ δεσποτικὴ καὶ γαμικὴ, ἀνώνυμον γὰρ ἡ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς σύζευξις, καὶ τρίτον τεκνοποιητικὴ, καὶ γὰρ αὕτη οὐκ ὠνόμασται ἰδίῳ ὀνόματι. ἔστωσαν δ᾽ αὗται τρεῖς, ἃς εἴπομεν. ἔστι δὲ τι μέρος, ὃ δοκεῖ τοῖς μὲν εἶναι οἰκονομία. τοῖς δὲ, μέγιστον μέρος αὐτῆς. ὅπως δ᾽ ἔχει, θεωρητέον. λέγω δὲ, περὶ τῆς καλουμένης χρηματικῆς. πρῶτον δὲ, περὶ δεσπότου καὶ δούλου εἴπωμεν. ἵνα τά, τε πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρείαν ἴδωμεν. κἂν εἴ τι πρὸς τὸ εἰδέναι περὶ αὐτῶν, δυναίμεθα λαβεῖν βέλτιον, τῶν νῦν ὑπολαμβανομένων.

3 τοῖς μὲν γὰρ δοκεῖ ἐπιστήμη τέ τις εἶναι ἡ δεσποτεία. καὶ ἡ αὐτὴ οἰκονομία καὶ δεσποτεία. καὶ πολιτικὴ καὶ βασιλικὴ. καθάπερ εἴπομεν ἀρχόμενοι. τοῖς δὲ παρὰ φύσιν τὸ δεσπόζειν. νόμῳ γὰρ, τὸν μὲν δοῦλον εἶναι, τὸν δ᾽ ἐλεύθερον, φύσει δ᾽ οὐθὲν διαφέρειν. διόπερ οὐδὲ δίκαιον. βίαιον γάρ. Ἐπεὶ οὖν ἡ κτῆσις, μέρος τῆς οἰκίας ἐστί. καὶ ἡ κτητικὴ, μέρος τῆς οἰκονομίας. ἄνευ γὰρ τῶν ἀναγκαίων, ἀδύνατον καὶ ζῆν, καὶ εὖ ζῆν. ὥσπερ δὲ ἐν ταῖς ὡρισμέναις

4 τέχναις ἀναγκαῖον ἂν εἴη ὑπάρχειν τὰ οἰκεῖα ὄργανα, εἰ μέλλει

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἀποτελεσθήσεσθαι τὸ ἔργον, οὕτω καὶ τῷ οἰκονομικῷ. τῶν
δ' ὀργάνων, τὰ μὲν ἄψυχα. τὰ δὲ, ἔμψυχα. οἷον, τῷ κυβερνή-
τῃ, ὁ μὲν οἴαξ ἄψυχον· ὁ δὲ πρωρεὺς ἔμψυχον. ὁ γὰρ ὑπηρέτης
ἐν ὀργάνου εἴδει ταῖς τέχναις ἐστὶν, οὕτω καὶ τὸ κτῆμα ὄργα-
νον πρὸς ζωήν ἐστι. καὶ ἡ κτῆσις, πλῆθος ὀργάνων ἐστί. καὶ ὁ
δοῦλος, κτῆμά τι ἔμψυχον, καὶ ὥσπερ ὄργανον πρὸ ὀργάνων
πᾶς ὁ ὑπηρέτης. εἰ γὰρ ἠδύνατο ἕκαστον τῶν ὀργάνων κελευ-
1 σθὲν, ἢ προαισθανόμενον ἀποτελεῖν τὸ αὐτοῦ ἔργον, ὥσπερ τὰ
δαιδάλου φασὶν, ἢ τοὺς τοῦ ἡφαίστου τρίποδας, οὕς φησιν ὁ ποιη-
τὴς, αὐτομάτους θεῖον δύεσθαι ἀγῶνα, οὕτως αἱ κερκίδες ἐκέρ-
κιζον αὐταί. καὶ τὰ πλῆκτρα ἐκιθάριζεν, οὐδὲν ἂν ἔδει οὔτε
τοῖς ἀρχιτέκτοσιν ὑπηρετῶν, οὔτε τοῖς δεσπόταις δούλων. τὰ
μὲν οὖν λεγόμενα ὄργανα, ποιητικὰ ὄργανά ἐστι. τὸ δὲ κτῆμα,
πρακτικόν. ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς κερκίδος, ἕτερόν τι γίνεται παρὰ
» τὴν χρῆσιν αὐτῆς. ἀπὸ δὲ τῆς ἐσθῆτος καὶ τῆς κλίνης ἡ χρῆσις
2 μόνον. ἔτι δ' ἐπεὶ διαφέρει ἡ ποίησις εἴδει καὶ ἡ πρᾶξις. δέον-
» ται δὲ ἀμφότεραι ὀργάνων, ἀνάγκη καὶ ταῦτα τὴν αὐτὴν ἔχειν
διαφοράν. ὁ δὲ βίος, πρᾶξις οὐ ποίησίς ἐστι. διὸ καὶ ὁ δοῦλος,
ὑπηρέτης τῶν πρὸς τὴν πρᾶξιν. τὸ δὲ κτῆμα λέγεται, ὥσπερ
καὶ τὸ μόριον. τό, τε γὰρ μόριον, οὐ μόνον ἄλλου ἐστὶ μόριον,
ἀλλὰ καὶ ὅλως ἄλλου. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ κτῆμα. διὸ ὁ μὲν
δεσπότης τοῦ δούλου, δεσπότης μόνον. ἐκείνου δ' οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ
δοῦλος, οὐ μόνον δεσπότου δοῦλός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἐκεί-
3 νου. τίς μὲν οὖν ἡ φύσις τοῦ δούλου, καὶ τίς ἡ δύναμις, ἐκ
τούτων δῆλον. ὁ γὰρ μὴ αὐτοῦ φύσει, ἀλλ' ἄλλου. ἄνθρωπος
δὲ οὗτος φύσει, δοῦλός ἐστιν. ἄλλου δ' ἐστὶν ἄνθρωπος, ὃς ἂν κτῆ-
μα ᾖ, ἄνθρωπος ὤν. κτῆμα δὲ, ὄργανον πρακτικὸν καὶ χωρι-
στόν. πότερον δ' ἐστί τις φύσει τοιοῦτος, ἢ οὔ, καὶ πότερον βέλ-
τιον καὶ δίκαιον τινὶ δουλεύειν, ἢ οὔ, ἀλλὰ πᾶσα δουλεία παρὰ
φύσιν ἐστὶ, μετὰ ταῦτα σκεπτέον. οὐ χαλεπὸν δὲ καὶ τῷ λόγῳ
» θεωρῆσαι, καὶ ἐκ τῶν γινομένων καταμαθεῖν. τὸ γὰρ ἄρχειν καὶ
4 ἄρχεσθαι, οὐ μόνον τῶν ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν συμφερόν-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

των ἐστί. καὶ εὐθὺς ἐκ γενετῆς ἔνια διέστηκε. τὰ μὲν, ἐπὶ τὸ ἄρ-
χεσθαι. τὰ δ' ἐπὶ τὸ ἄρχειν. καὶ εἴδη πολλὰ καὶ ἀρχόντων καὶ
ἀρχομένων ἐστί. καὶ ἀεὶ βελτίων ἡ ἀρχὴ, ἡ τῶν βελτιόνων καὶ
ἀρχομένων, οἷον, ἀνθρώπου, ἢ θηρίου. τὸ γὰρ ἀποτελούμε-
νον ἀπὸ τῶν βελτιόνων, βέλτιον ἔργον. ὅπου δὲ τὸ μὲν, ἄρχει.
τὸ δ' ἄρχεται, ἔστι τι τούτων ἔργον. ὅσα γὰρ ἐκ πλειόνων συνέ-
στηκε, καὶ γίνεται ἕν τι κοινὸν, εἴτε ἐκ συνεχῶν, εἴτε ἐκ διῃρημέ-
νων, ἐν ἅπασιν ἐμφαίνεται τὸ ἄρχον, καὶ τὸ ἀρχόμενον. καὶ 1
τοῦτο ἐκ τῆς ἁπάσης φύσεως ἐνυπάρχει τοῖς ἐμψύχοις. καὶ
γὰρ ἐν τοῖς μὴ μετέχουσι ζωῆς, ἔστι τις ἀρχὴ, οἷον, ἁρμονίας.
ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἴσως ἐξωτερικωτέρας ἐστὶ σκέψεως. τὸ δὲ
ζῶον, πρῶτον συνέστηκεν ἐκ ψυχῆς, καὶ σώματος. ὧν τὸ μὲν,
ἄρχον ἐστὶ φύσει, τὸ δ' ἀρχόμενον. δεῖ δὲ σκοπεῖν ἐν τοῖς κα-
τὰ φύσιν ἔχουσι, μᾶλλον τὸ φύσει, καὶ μὴ ἐν τοῖς διεφθαρμέ-
νοις. διὸ καὶ τὸν βέλτιστα διακείμενον καὶ κατὰ σῶμα καὶ κατὰ
ψυχὴν ἄνθρωπον θεωρητέον. ἐν ᾧ τοῦτο δῆλον. τῶν γὰρ μοχθη- 2
ρῶν ἢ μοχθηρῶς ἐχόντων, δόξειεν ἂν ἄρχειν πολλάκις τὸ σῶμα
τῆς ψυχῆς, διὰ τὸ φαύλως καὶ παρὰ φύσιν ἔχειν. ἔστι δ' οὖν ὥς-
περ λέγομεν, πρῶτον ἐν ζώῳ θεωρῆσαι, καὶ δεσποτικὴν ἀρχὴν
καὶ πολιτικήν. ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ σώματος ἄρχει δεσποτικὴν ἀρ-
χήν. ὁ δὲ νοῦς τῆς ὀρέξεως, πολιτικὴν καὶ βασιλικήν. ἐν οἷς φα-
νερόν ἐστιν, ὅτι κατὰ φύσιν καὶ συμφέρον, τὸ ἄρχεσθαι τῷ σώμα-
τι ὑπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ τῷ παθητικῷ μορίῳ ὑπὸ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ
μορίου τοῦ λόγον ἔχοντος. τὸ δ' ἐξ ἴσου, ἢ ἀνάπαλιν, βλαβερὸν 3
πᾶσι. πάλιν ἐν ἀνθρώπῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις ὡσαύτως. τὰ
μὲν γὰρ ἥμερα τῶν ἀγρίων βελτίω τὴν φύσιν. τούτοις δὲ πᾶσι
βέλτιον ἄρχεσθαι ὑπ' ἀνθρώπου. τυγχάνει γὰρ σωτηρίας οὕ-
τως. ἔτι δὲ τὸ ἄρρεν, πρὸς τὸ θῆλυ φύσει. τὸ μὲν κρεῖττον. τὸ δὲ,
χεῖρον. τὸ μὲν, ἄρχον, τὸ δ', ἀρχόμενον. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἀναγ-
καῖον εἶναι, καὶ ἐπὶ πάντων ἀνθρώπων. ὅσοι μὲν οὖν τοσοῦτον
διεστᾶσιν, ὅσον ψυχὴ σώματος. καὶ ἄνθρωπος, θηρίου, διάκεινται
τοῦτον τὸν τρόπον. ὅσων ἐστὶν ἔργον ἡ τοῦ σώματος χρῆσις, καὶ τοῦτ' 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἐστ' ἀπ' αὐτῶν βέλτιστον, οὗτοι μέν εἰσι φύσει δοῦλοι. οἷς βέλ-
τιόν ἐστιν ἄρχεσθαι ταύτην τὴν ἀρχήν, εἴπερ καὶ τοῖς εἰρημένοις.
ἔστι γὰρ φύσει δοῦλος, ὁ δυνάμενος ἄλλου εἶναι. διὸ καὶ ἄλλου
ἐστί. καὶ ὁ κοινωνῶν λόγου τοσοῦτον, ὅσον αἰσθάνεσθαι, ἀλλὰ μὴ
» ἔχειν. τὰ γὰρ ἄλλα ζῶα οὐ λόγου αἰσθανόμενα, ἀλλὰ παθήμα-
σιν ὑπηρετεῖ. καὶ ἡ χρεία δὲ παραλλάττει μικρόν. ἡ γὰρ πρὸς
τἀναγκαῖα τῷ σώματι βοήθεια γίνεται παρ' ἀμφοῖν, παρά τε τῶν
1 δούλων καὶ παρὰ τῶν ἡμέρων ζώων. βούλεται μὲν οὖν ἡ φύ-
σις, καὶ τὰ σώματα διαφέροντα ποιεῖν τὰ τῶν ἐλευθέρων καὶ
τῶν δούλων. τὰ μὲν ἰσχυρά, πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρῆσιν. τὰ
δ' ὀρθὰ καὶ ἄχρηστα πρὸς τὰς τοιαύτας ἐργασίας, ἀλλὰ χρή-
σιμα πρὸς πολιτικὸν βίον. οὕτως δὲ καὶ γίνεται διῃρημένος εἴς
τε τὴν πολεμικὴν χρείαν, καὶ τὴν εἰρηνικήν. συμβαίνει δὲ
πολλάκις καὶ τοὐναντίον, τοὺς μὲν, τὰ σώματ' ἔχειν ἐλευθέρων.
τοὺς δὲ, τὰς ψυχάς. ἐπεὶ τοῦτό γε φανερόν, ὡς εἰ τοσοῦτον γέ-
2 νοιντο διάφοροι τὸ σῶμα μόνον, ὅσον αἱ τῶν θεῶν εἰκόνες, τοὺς
ὑπολειπομένους πάντες φαῖεν ἂν ἀξίους εἶναι τούτοις δου-
λεύειν. εἰ δ' ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦτ' ἀληθές, πολὺ δικαιότερον
» ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦτο διωρίσθαι. ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ῥᾴδιον ἰδεῖν
» τό, τε τῆς ψυχῆς κάλλος, καὶ τὸ τοῦ σώματος. ὅτι μὲν τοίνυν
εἰσὶ φύσει τινὲς, οἱ μὲν ἐλεύθεροι, οἱ δὲ δοῦλοι, φανερόν. οἷς
καὶ συμφέρει τὸ δουλεύειν καὶ δίκαιόν ἐστιν. ὅτι δὲ καὶ οἱ τἀ- Cap. 4m.
ναντία φάσκοντες τρόπον τινὰ λέγουσιν ὀρθῶς, οὐ χαλεπὸν
3 ἰδεῖν. διχῶς γὰρ λέγεται τὸ δουλεύειν καὶ ὁ δοῦλος. ἔστι γάρ
τις καὶ κατὰ νόμον δοῦλος, καὶ δουλεύων. ὁ γὰρ νόμος ὁμο-
» λογία τίς ἐστιν, ἐν ᾧ τὰ κατὰ πόλεμον κρατούμενα τῶν κρα- Servus iure belli.
τούντων εἶναί φασι. τοῦτο δὴ τὸ δίκαιον πολλοὶ τῶν ἐν τοῖς νό-
μοις, ὥσπερ ῥήτορα γράφονται παρανόμων, ὡς δεινόν, εἰ τοῦ
βιάσασθαι δυναμένου καὶ κατὰ δύναμιν κρείττονος, ἔσται
δοῦλον καὶ ἀρχόμενον τὸ βιασθέν. καὶ τοῖς μὲν οὕτω δοκεῖ. τοῖς
δ' ἐκείνως, καὶ τῶν σοφῶν. αἴτιον δὲ ταύτης τῆς ἀμφισβη-
4 τήσεως, καὶ ὃ ποιεῖ τοὺς λόγους ἐπαλλάττειν, ὅτι τρόπον τινὰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἀρετὴ τυγχάνουσα χορηγίας, καὶ βιάζεσθαι δύναται μάλι-
στα. καὶ ἔστιν ἀεὶ τὸ κρατοῦν, ἐν ὑπεροχῇ ἀγαθοῦ τινος. ὥστε
δοκεῖν μὴ ἄνευ ἀρετῆς εἶναι τὴν βίαν. ἀλλὰ περὶ τοῦ δικαίου
μόνον εἶναι τὴν ἀμφισβήτησιν. διὰ γὰρ τοῦτο, τοῖς μὲν, εὔνοια
δοκεῖ, τὸ δίκαιον εἶναι. τοῖς δ' αὐτὸ τοῦτο δίκαιον, τὸ τὸν κρείτ-
τονα ἄρχειν. ἐπεὶ διαστάντων γε χωρὶς τούτων τῶν λόγων, οὔτ'
ἰσχυρὸν οὐθὲν ἔχουσιν, οὔτε πιθανὸν ἅτεροι λόγοι, ὡς οὐ δεῖ τὸ
βέλτιον κατ' ἀρετὴν ἄρχειν καὶ δεσπόζειν. ὅλως δ' ἀντεχό- 1
μενοι τινές, ὡς οἴονται, δικαίου τινὸς (ὁ γὰρ νόμος, δίκαιόν τι)
τὴν κατὰ πόλεμον δουλείαν τιθέασι δικαίαν, ἅμα δ' οὔ φα-
σι. τήν τε γὰρ ἀρχὴν ἐνδέχεται μὴ δικαίαν εἶναι τῶν πολέμων.
καὶ τὸν ἀνάξιον δουλεύειν οὐδαμῶς ἂν φαίη τις δοῦλον εἶναι.
εἰ δὲ μή, συμβήσεται τοὺς εὐγενεστάτους εἶναι δοκοῦντας, δού-
λους εἶναι, καὶ ἐκ δούλων, ἐὰν συμβῇ πραθῆναι ληφθέντας.
διόπερ αὐτοὺς οὐ βούλονται λέγειν δούλους ἀλλὰ τοὺς βαρ-
βάρους. καίτοι ὅταν τοῦτο λέγωσιν, οὐθὲν ἄλλο ζητοῦσιν, ἢ τὸ 2
φύσει δοῦλον, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς εἴπομεν. ἀνάγκη γὰρ εἶναί τινας
φάναι, τοὺς μὲν, πανταχοῦ δούλους. τοὺς δ' οὐδαμοῦ. τὸν αὐ-
τὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ εὐγενείας. αὐτοὺς μὲν γὰρ, οὐ μόνον
παρ' αὐτοῖς εὐγενεῖς, ἀλλὰ πανταχοῦ νομίζουσι. τοὺς δὲ βαρ-
» βάρους οἴκοι μόνον. ὡς ὄν, τι τὸ μὲν ἁπλῶς εὐγενὲς, ἐλεύθε-
» ρον. τὸ δ' οὐχ ἁπλῶς. ὥσπερ καὶ ἡ Θεοδέκτου Ἑλένη φησί.
» θεῖον δ' ἀπ' ἀμφοῖν ἐκγόνοιν ῥιζωμάτων, τίς ἂν προσειπεῖν ἀ-
» ξιώσειε λάτριν. ὅταν δὲ τοῦτο λέγωσιν, οὐθενὶ, ἀλλ' ἢ ἀρετῇ καὶ 3
» κακίᾳ διορίζουσι τὸ δοῦλον καὶ ἐλεύθερον, καὶ τοὺς εὐγενεῖς καὶ
» τοὺς δυσγενεῖς. ἀξιοῦσι γὰρ ὥσπερ ἐξ ἀνθρώπου ἄνθρωπον, καὶ
» ἐκ θηρείων γίνεσθαι θηρίον, οὕτω καὶ ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθόν. ἡ δὲ φύ-
σις βούλεται μὲν τοῦτο ποιεῖν πολλάκις. οὐ μέντοι δύναται.
ὅτι μὲν οὖν ἔχει τινὰ λόγον ἡ ἀμφισβήτησις, καὶ εἰσὶν καὶ οὐκ
εἰσὶν οἱ μὲν φύσει δοῦλοι, οἱ δ' ἐλεύθεροι, δῆλον. καὶ ὅτι ἐν-
τισι διώρισται τὸ τοιοῦτον, ὧν συμφέρει τῷ μὲν, τὸ δουλεύειν. τῷ
δὲ, δεσπόζειν, καὶ δίκαιον. καὶ δεῖ τὸ μὲν, ἄρχεσθαι, τὸ δ' ἄρ- 4

χειν, ἣν πεφύκασιν ἀρχὴν ἄρχειν. ὥστε καὶ δεσπόζειν. τὸ δὲ
κακῶς, ἀσυμφόρως ἐστὶν ἀμφοῖν. τὸ γὰρ αὐτὸ συμφέρει τῷ μέ-
ρει καὶ τῷ ὅλῳ, καὶ σώματι καὶ ψυχῇ. ὁ δὲ δοῦλος, μέρος τι
τοῦ δεσπότου. οἷον ἔμψυχόν τι τοῦ σώματος, κεχωρισμένον δὲ
μέρος. διὸ καὶ συμφέρον ἐστί τι καὶ φιλία, δούλῳ καὶ δεσπό-
τῃ πρὸς ἀλλήλους τοῖς φύσει τούτων ἠξιωμένοις. τοῖς δὲ μὴ
τοῦτον τὸν τρόπον, ἀλλὰ κατὰ νόμον καὶ βιασθεῖσι, τοὐναντίον.
1 Φανερὸν δὲ καὶ ἐκ τούτων, ὅτι οὐ ταυτόν ἐστι δεσποτεία καὶ πο-
λιτική. οὐδὲ πᾶσαι ἀλλήλαις αἱ ἀρχαί, ὥσπερ τινές φασιν.
ἡ μὲν γὰρ ἐλευθέρων φύσει. ἡ δὲ δούλων ἐστί. καὶ ἡ μὲν οἰκο-
νομικὴ μοναρχία. μοναρχεῖται γὰρ πᾶς οἶκος. ἡ δὲ πολιτι-
κὴ, ἐλευθέρων καὶ ἴσων ἀρχή. ὁ μὲν οὖν δεσπότης, οὐ λέγε-
ται κατ᾽ ἐπιστήμην, ἀλλὰ τῷ τοιόσδ᾽ εἶναι. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ δοῦ-
λος καὶ ὁ ἐλεύθερος. ἐπιστήμη δ᾽ ἂν εἴη καὶ δεσποτικὴ καὶ δου-
λική. δουλικὴ μὲν, οἵαν περ ὁ ἐν Συρακούσαις ἐπαίδευεν. ἐκεῖ
2 γὰρ λαμβάνων τις μισθὸν, ἐδίδασκε τὰ ἐγκύκλια διακονήμα-
τα τοὺς παῖδας. εἴη δ᾽ ἂν καὶ ἐπὶ πλεῖον τῶν τοιούτων μάθη-
σις. οἷον ὀψοποιικὴ, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα γένη τῆς διακονίας.
ἔστι γὰρ ἕτερα ἑτέρων. τὰ μὲν, ἐν τιμιώτερα ἔργα. τὰ δ᾽ ἀναγ-
» καιότερα. καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν, δοῦλος πρὸ δούλου. δε-
» σπότης, πρὸ δεσπότου. αἱ μὲν οὖν τοιαῦται πᾶσαι δουλικαὶ
ἐπιστῆμαί εἰσι. δεσποτικὴ δ᾽ ἐπιστήμη ἐστὶν, ἡ χρηστικὴ δούλων. ὁ
γὰρ δεσπότης οὐκ ἐν τῷ κτᾶσθαι τοὺς δούλους, ἀλλ᾽ ἐν τῷ χρῆ-
3 σθαι δούλοις. ἔστι δ᾽ αὕτη ἡ ἐπιστήμη, οὐδὲν μέγα ἔχουσα οὐδὲ
σεμνόν. ἃ γὰρ τὸν δοῦλον ἐπίστασθαι δεῖ ποιεῖν, ἐκεῖνον δεῖ
ταῦτα ἐπίστασθαι ἐπιτάττειν. διὸ ὅσοις ἐξουσία μὴ αὐτοὺς κα-
κοπαθεῖν, ἐπίτροπος λαμβάνει ταύτην τὴν τιμήν. αὐτοὶ δὲ πο-
λιτεύονται ἢ φιλοσοφοῦσιν. ἡ δὲ κτητικὴ ἑτέρα ἀμφοτέρων
τούτων. οἷον ἡ δικαία: πολεμική τις οὖσα ἢ θηρευτική. περὶ
μὲν οὖν δούλου καὶ δεσπότου τοῦτον διωρίσθω τὸν τρόπον. ὅ- Cap. γ.
λως δὲ περὶ πάσης κτήσεως καὶ χρηματιστικῆς θεωρήσωμεν
4 κατὰ τὸν ὑφηγημένον τρόπον. ἐπεὶ περ καὶ ὁ δοῦλος τῆς κτή-

σεως μέρος τι ἦν. πρῶτον μὲν οὖν ἀπορήσειεν ἄν τις, πότε-
ρον χρηματιστικὴ, ἡ αὐτὴ τῇ οἰκονομικῇ ἐστιν, ἢ μέρος τι, ἢ ὑπη-
ρετική. καὶ εἰ ὑπηρετικὴ, πότερον ὡς ἡ κερκιδοποιϊκὴ, τῇ ὑφαν-
τικῇ. ἢ ὡς ἡ χαλκουργικὴ τῇ ἀνδριαντοποιΐᾳ. οὐ γὰρ ὡσαύτως
ὑπηρετοῦσιν, ἀλλ᾽ ἡ μὲν, ὄργανα παρέχει, ἡ δὲ τὴν ὕλην, λέγω
δ᾽ ὕλην, τὸ ὑποκείμενον, ἐξ οὗ τι ἀποτελεῖται ἔργον. οἷον, ὑφάν-
τῃ μὲν, ἔρια. ἀνδριαντοποιῷ δὲ χαλκόν. ὅτι μὲν οὖν οὐχ ἡ αὐ-
τὴ οἰκονομικὴ, τῇ χρηματιστικῇ, δῆλον. τῆς μὲν γὰρ, τὸ πορίσα- 1
σθαι: τῆς δὲ, τὸ χρήσασθαι. τίς γὰρ ἔσται ἡ χρησομένη τοῖς κα-
τὰ τὴν οἰκίαν, παρὰ τὴν οἰκονομικήν; πότερον δὲ μέρος αὐ-
τῆς ἐστί τι, ἢ ἕτερον εἶδος, ἔχει διαμφισβήτησιν. εἰ γάρ ἐστι τοῦ
χρηματιστικοῦ θεωρῆσαι, πόθεν χρήματα καὶ κτῆσις ἔσται, ἡ
δὲ κτῆσις πολλὰ περιείληφε μέρη, καὶ ὁ πλοῦτος, ὥστε πρῶ-
τον ἡ γεωργικὴ πότερον μέρος τι τῆς χρηματιστικῆς, ἢ ἕτερόν
τι γένος. καὶ καθόλου ἡ περὶ τὴν τροφὴν ἐπιμέλεια καὶ κτῆ-
σις. ἀλλὰ μὴν εἴδη γε πολλὰ τροφῆς, διὸ καὶ βίοι πολλοὶ καὶ 2
τῶν ζώων καὶ τῶν ἀνθρώπων εἰσίν. οὐ γὰρ οἷόν τε ζῆν ἄνευ τρο-
φῆς. ὥστε αἱ διαφοραὶ τῆς τροφῆς, τοὺς βίους πεποιήκασι δια-
φέροντας τῶν ζώων, τῶν τε γὰρ θηρίων, τὰ μὲν, ἀγελαῖα. τὰ
δὲ, σποραδικά ἐστιν, ὁποτέρως συμφέρει πρὸς τὴν τροφὴν αὐ-
τοῖς, διὰ τὸ τὰ μὲν, ζωοφάγα, τὰ δὲ, καρποφάγα, τὰ δὲ, παμ-
φάγα αὐτῶν εἶναι. ὥστε πρὸς τὰς ῥαστώνας καὶ τὴν αἵρεσιν
τὴν τούτων ἡ φύσις τοὺς βίους αὐτῶν διώρισεν, ἐπεὶ δ᾽ οὐ ταυ-
τὸ ἑκάστῳ ἡδὺ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ ἕτερα ἑτέροις, καὶ αὐτῶν τῶν 3
ζωοφάγων καὶ τῶν καρποφάγων οἱ βίοι πρὸς ἄλληλα διεστᾶσιν.
ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων, πολὺ γὰρ διαφέρουσιν οἱ τούτων
βίοι. οἱ μὲν οὖν ἀργότατοι, νομάδες εἰσίν. ἡ γὰρ ἀπὸ τῶν ἡμέρων
τροφὴ ζώων, ἄνευ πόνου γίνεται σχολάζουσιν, ἀναγκαίου δ᾽ ὄντος
μεταβάλλειν τοῖς κτήνεσι διὰ τὰς νομὰς, καὶ αὐτοὶ ἀναγκάζον-
ται συνακολουθεῖν ὥσπερ γεωργίαν ζῶσαν γεωργοῦντες. οἱ
δ᾽ ἀπὸ θήρας ζῶσιν. καὶ θήρας ἕτεροι ἑτέρας. οἷον, οἱ μὲν,
ἀπὸ λῃστείας. οἱ δ᾽ ἀφ᾽ ἁλιείας, ὅσοι λίμνας, καὶ ἕλη καὶ 4

ποταμοὺς ἢ θάλατταν τοιαύτην προσοικοῦσιν. οἱ δ' ἀπ' ὀρνί-
θων ἢ θηρίων ἀγρίων. τὸ δὲ πλεῖστον γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ
» τῆς γῆς ζῇ καὶ τῶν ἡμέρων καρπῶν, οἱ μὲν οὖν βίοι τοσοῦτοι
» σχεδόν εἰσιν, ὅσοι γε αὐτόφυτον ἔχουσι τὴν ἐργασίαν. καὶ μὴ
δι' ἀλλαγῆς καὶ καπηλείας πορίζονται τὴν τροφήν, νομαδι-
κὸς, γεωργικὸς, λῃστρικὸς, ἁλιευτικὸς, θηρευτικός. οἱ δὲ, καὶ
μιγνύντες ἐκ τούτων ἡδέως ζῶσι προσαναπληροῦντες τὸν ἐν-
1 δεέστατον βίον, ᾗ τυγχάνει ἐλλείπων πρὸς τὸ αὐτάρκης εἶναι.
οἷον. οἱ μὲν, νομαδικὸν ἅμα καὶ λῃστρικόν. οἱ δὲ γεωργικὸν καὶ
θηρευτικὸν, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς ἄλλους, ὡς ἂν ἡ χρεία συ-
» ναναγκάζῃ, τοῦτον τὸν τρόπον διάγουσιν. ἡ μὲν οὖν τοιαύτη κτῆ-
» σις, ὑπ' αὐτῆς φαίνεται τῆς φύσεως διδομένη πᾶσιν, ὥσπερ
» κατὰ τὴν πρώτην γένεσιν, εὐθὺς οὕτω καὶ τελειωθεῖσι. καὶ
γὰρ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς γένεσιν τὰ μὲν, συνεκτίκτει τῶν ζώ-
ων, τοσαύτην τροφὴν, ὡς ἱκανὴν εἶναι. μέχρις οὗ ἂν δύνηται
2 αὐτὸ αὑτῷ πορίζειν τὸ γεννηθέν. οἷον, ὅσα σκωληκοτοκεῖ, ἢ
ᾠοτοκεῖ. ὅσα δὲ ζῳοτοκεῖ, τοῖς γινομένοις ἔχει τροφὴν ἐν
αὑτοῖς μέχρι τινὸς, τὴν τοῦ καλουμένου γάλακτος φύσιν.
» ὥστε ὁμοίως δῆλον, ὅτι καὶ γινομένοις, οἰητέον, τά τε φυ-
» τὰ τῶν ζώων ἕνεκεν εἶναι. καὶ τὰ ἄλλα ζῷα τῶν ἀνθρώ-
πων χάριν. τὰ μὲν ἥμερα, καὶ διὰ τὴν χρῆσιν καὶ διὰ τὴν
τροφήν. τῶν δ' ἀγρίων, εἰ μὴ πάντα, ἀλλὰ τά γε πλεῖστα
τῆς τροφῆς καὶ ἄλλης βοηθείας ἕνεκεν. ἵνα καὶ ἐσθὴς καὶ
3 ἄλλα ὄργανα γίνηται ἐξ αὐτῶν. εἰ οὖν ἡ φύσις μηθὲν, μήτε
» ἀτελὲς ποιεῖ. μήτε μάτην, ἀναγκαῖον τῶν ἀνθρώπων ἕνε-
» κεν αὐτὰ πάντα πεποιηκέναι τὴν φύσιν. διὸ καὶ ἡ πολεμι-
κὴ, φύσει κτητική πως ἔσται. ἡ γὰρ θηρευτικὴ μέρος αὐτῆς.
ᾗ δεῖ χρῆσθαι πρός τε τὰ θηρία, καὶ τῶν ἀνθρώπων ὅσοι πε-
φυκότες ἄρχεσθαι μὴ θέλουσιν, ὡς φύσει δίκαιον τοῦτον ὄν-
τα τὸν πόλεμον. ἓν μὲν οὖν εἶδος κτητικῆς κατὰ φύσιν, τῆς
οἰκονομικῆς μέρος ἐστὶν, ὃ δεῖ ἤτοι ὑπάρχειν ἢ πορίζειν αὐτὴν
4 ὅπως ὑπάρχῃ, ὧν ἐστι θησαυρισμὸς χρημάτων πρὸς ζωὴν

ἀναγκαίων καὶ χρησίμων εἰς κοινωνίαν πόλεως ἢ οἰκίας. καὶ
ἔοικεν ὅ γ' ἀληθινὸς πλοῦτος, ἐκ τούτων εἶναι. ἡ γὰρ τῆς τοιαύ-
της κτήσεως αὐτάρκεια, πρὸς ἀγαθὴν ζωὴν, οὐκ ἄπειρός ἐστιν,
ὥσπερ σόλων φησὶ ποιήσας. πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασ-
μένον ἀνδράσι κεῖται. κεῖται γὰρ, ὥσπερ καὶ ταῖς ἄλλαις τέ-
χναις. οὐδὲν γὰρ ὄργανον ἄπειρον οὐδεμιᾶς ἐστι τέχνης, οὔτε
πλήθει οὔτε μεγέθει. ὁ δὲ πλοῦτος, ὀργάνων πλῆθος ἐστὶν οἰ-
κονομικῶν καὶ πολιτικῶν. ὅτι μὲν τοίνυν ἐστί τις κτητικὴ κατὰ 1
φύσιν τοῖς οἰκονόμοις καὶ τοῖς πολιτικοῖς καὶ δι' ἣν αἰτίαν,
6. δῆλον. ἔστι δὲ γένος ἄλλο κτητικῆς, ἣν μάλιστα καλοῦσι. καὶ
δίκαιον αὐτὸ καλεῖν χρηματιστικήν. δι' ἣν οὐδὲν δοκεῖ πέρας
εἶναι πλούτου καὶ κτήσεως. ἣν ὡς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τῇ λε-
χθείσῃ πολλοὶ νομίζουσι διὰ τὴν γειτνίασιν. ἔστι δ' οὔτε ἡ αὐτὴ
τῇ εἰρημένῃ, οὔτε πόρρω ἐκείνης. ἔστι δ' ἡ μὲν φύσει, ἡ δ' οὐ φύ-
σει αὐτῶν. ἀλλὰ δι' ἐμπειρίας τινὸς καὶ τέχνης γίνεται μᾶλ-
λον. λάβωμεν δὲ περὶ αὐτῆς τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν. ἑκάστου 2
γὰρ κτήματος διττὴ ἡ χρῆσις ἐστίν. ἀμφότεραι δὲ, καθ' αὑτὸ
μὲν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως καθ' αὑτό. ἀλλ' ἡ μὲν, οἰκεία. ἡ δ' οὐκ οἰ-
κεία τοῦ πράγματος. οἷον ὑποδήματος, ἥ τε ὑπόδεσις, καὶ ἡ με-
ταβλητική. ἀμφότεραι γὰρ ὑποδήματος χρήσεις. καὶ γὰρ ὁ
ἀλλαττόμενος τῷ δεομένῳ ὑποδήματος, ἀντὶ νομίσματος ἢ
τροφῆς χρῆται τῷ ὑποδήματι, ᾗ ὑπόδημα, ἀλλ' οὐ τὴν οἰκείαν
χρῆσιν. οὐ γὰρ ἀλλαγῆς ἕνεκεν γέγονε. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔ-
Μεταβλητική χει καὶ περὶ τῶν ἄλλων κτημάτων. ἔστι γὰρ ἡ μεταβλητικὴ 3
πάντων ἀρξαμένη τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν, τῷ, τὰ
μὲν, πλείω. τὰ δὲ ἐλάττω τῶν ἱκανῶν ἔχειν τοὺς ἀνθρώπους, ᾗ
καὶ δῆλον, ὅτι οὐκ ἔστι φύσει τῆς χρηματιστικῆς ἡ καπηλική.
ὅσον γὰρ ἱκανὸν αὐτοῖς, ἀναγκαῖον ἦν ποιεῖσθαι τὴν ἀλλαγήν.
ἐν μὲν οὖν τῇ πρώτῃ κοινωνίᾳ (τοῦτο δ' ἐστὶν οἰκία) φανερὸν ὅτι
οὐδὲν ἐστὶν ἔργον αὐτῆς, ἀλλ' ἤδη πλείονος τῆς κοινωνίας οὔ-
σης. οἱ μὲν γὰρ τῶν αὐτῶν ἐκοινώνουν πάντων, οἱ δὲ, κεχωρι-
σμένοι πολλῶν πάλιν ἑτέρων, ὧν κατὰ τὰς δεήσεις ἀναγκαῖον 4

ποιεῖσθαι τὰς μεταδόσεις. καθάπερ ἔτι πολλὰ ποιεῖ καὶ τῶν
βαρβαρικῶν ἐθνῶν κατὰ τὴν ἀλλαγήν. αὐτὰ γὰρ τὰ χρήσι
μα πρὸς αὐτὰ καταλλάττονται, ἐπὶ πλέον δ' οὐθέν. οἷον οἶνον
πρὸς σῖτον διδόντες, καὶ λαμβάνοντες, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιού
των ἕκαστον. ἡ μὲν οὖν τοιαύτη μεταβλητική, οὔτε παρὰ φύ-
σιν, οὔτε χρηματιστικῆς ἐστὶν εἶδος οὐδέν. εἰς ἀναπλήρωσιν γὰρ
τῆς κατὰ φύσιν αὐταρκείας ἦν. ἐκ μέντοι ταύτης, ἐγένετ' ἐκεί
1 νη κατὰ λόγον. ξενικωτέρας γὰρ γινομένης τῆς βοηθείας, τῷ
» εἰσάγεσθαι ὧν ἐνδεεῖς, καὶ ἐκπέμπειν ὧν ἐπλεόναζον, ἐξ ἀνάγ
» κης ἡ τοῦ νομίσματος ἐποιήθη χρῆσις. οὐ γὰρ εὐβάστακτον ἕκα introductus
στον τῶν κατὰ φύσιν ἀναγκαίων. διὸ πρὸς τὰς ἀλλαγὰς τοιοῦ-
τόν τι συνέθεντο πρὸς σφᾶς αὐτοὺς διδόναι καὶ λαμβάνειν. ὃ
τῶν χρησίμων αὐτὸ ὄν, εἶχε τὴν χρείαν εὐμεταχείριστον πρὸς Inventio numi
τὸ ζῆν. οἷον, σίδηρος καὶ ἄργυρος, κἂν εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον. τὸ νή χρημα
μὲν πρῶτον ἁπλῶς ὁρισθὲν μεγέθει καὶ σταθμῷ. τὸ δὲ τελευ- τιστική.
2 ταῖον καὶ χαρακτῆρα ἐπιβαλλόντων, ἵνα ἀπολύσῃ τῆς μετρή-
» σεως αὐτούς. ὁ γὰρ χαρακτὴρ ἐτέθη τοῦ ποσοῦ σημεῖον. πορι-
» σθέντος οὖν ἤδη νομίσματος ἐκ τῆς ἀναγκαίας ἀλλαγῆς θάτε
ρον εἶδος τῆς χρηματιστικῆς ἐγένετο τὸ καπηλικόν. τὸ μὲν πρῶ Numularia:
τον ἁπλῶς ἴσως γινόμενον. εἶτα δι' ἐμπειρίας, ἤδη τεχνικώ- seu acquisitio
τερον, πόθεν καὶ πῶς μεταβαλλόμενον πλεῖστον ποιήσει κέρ & mutatione
δος, διὸ δοκεῖ ἡ χρηματιστικὴ μάλιστα περὶ τὸ νόμισμα εἶναι, sola pecunie.
καὶ ἔργον αὐτῆς τὸ δύνασθαι θεωρῆσαι, πόθεν ἔσται πλῆθος vel Usuraria
3 χρημάτων. ποιητικὴ γὰρ εἶναι τοῦ πλούτου καὶ χρημάτων. καὶ Lucri
γὰρ τὸν πλοῦτον πολλάκις τιθέασι νομίσματος πλῆθος, διὰ
τὸ περὶ τοῦτ' εἶναι τὴν χρηματιστικὴν καὶ τὴν καπηλικήν. ὅτε Usuraria
δὲ πάλιν, λῆρος εἶναι δοκεῖ τὸ νόμισμα καὶ νόμος παντά-
πασι, φύσει δ' οὐθέν. ὅτι μεταθεμένων τε τῶν χρωμένων, οὐ-
θενὸς ἄξιον οὔτε χρήσιμον πρὸς οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων ἐστί. καὶ
νομίσματος πλουτῶν πολλάκις, ἀπορήσει τῆς ἀναγκαίας τρο
φῆς. καίτοι ἄτοπον τοιοῦτον εἶναι πλοῦτον, οὗ εὐπορῶν, λιμῷ
4 ἀπολεῖται. καθάπερ καὶ τὸν μίδαν ἐκεῖνον μυθολογοῦσι διὰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὴν ἀπληστίαν τῆς εὐχῆς, πάντων γιγνομένων τῶν παρατιθε-
μένων χρυσῶν. διὸ ζητοῦσιν ἕτερόν τι τὸν πλοῦτον καὶ τὴν
χρηματιστικήν, ὀρθῶς ζητοῦντες. ἔστι γὰρ ἑτέρα ἡ χρηματιστι-
κή, καὶ ὁ πλοῦτος ὁ κατὰ φύσιν. καὶ αὕτη μὲν, οἰκονομική.
ἡ δὲ καπηλική, ποιητικὴ χρημάτων, οὐ πάντως. ἀλλ' ἢ διὰ χρη-
μάτων μεταβολῆς. καὶ δοκεῖ περὶ τὸ νόμισμα αὕτη εἶναι.
τὸ γὰρ νόμισμα, στοιχεῖον καὶ πέρας τῆς ἀλλαγῆς ἐστι. καὶ ἄπει-
ρος δὴ οὗτος ὁ πλοῦτος ὁ ἀπὸ ταύτης τῆς χρηματιστικῆς. ὥσ- 1
περ γὰρ ἡ ἰατρικὴ τοῦ ὑγιαίνειν εἰς ἄπειρόν ἐστι. καὶ ἑκάστη τῶν
τεχνῶν τοῦ τέλους εἰς ἄπειρον, ὅ τι μάλιστα γὰρ ἐκεῖνο βού-
λονται ποιεῖν. τῶν δὲ πρὸς τὸ τέλος οὐκ εἰς ἄπειρον. πέρας
γὰρ τὸ τέλος, πάσαις. οὕτω καὶ ταύτης τῆς χρηματιστικῆς
οὐκ ἔστι τοῦ τέλους πέρας, τέλος δὲ, ὁ τοιοῦτος πλοῦτος καὶ
χρημάτων κτῆσις. τῆς δ' οἰκονομικῆς, οὐ χρηματιστικῆς ἐστι
πέρας. οὐ γὰρ τοῦτο τῆς οἰκονομικῆς ἔργον. διὸ τῇ μὲν φαί-
νεται ἀναγκαῖον εἶναι παντὸς πλούτου πέρας. ἐπὶ δὲ τῶν 2
γινομένων ὁρῶ συμβαῖνον τοὐναντίον. πάντες γὰρ εἰς ἄπει-
ρον αὔξουσιν οἱ χρηματιζόμενοι τὸ νόμισμα. αἴτιον δὲ τὸ σύ-
νεγγυς αὐτῶν. ἐπαλλάττει γὰρ ἡ χρῆσις τοῦ αὐτοῦ οὖσα ἑκα-
τέρα τῆς χρηματιστικῆς. τῆς γὰρ αὐτῆς ἐστι χρήσεως κτῆσις,
ἀλλ' οὐ κατὰ ταυτὸν, ἀλλὰ τῆς μὲν ἕτερον τέλος. τῆς δ' ἡ
αὔξησις. ὥστε δοκεῖ τισι τοῦτ' εἶναι τῆς οἰκονομικῆς ἔργον.
καὶ διατελοῦσιν ἢ σώζειν οἰόμενοι δεῖν, ἢ αὔξειν τὴν τοῦ νομί-
σματος οὐσίαν εἰς ἄπειρον. αἴτιον δὲ ταύτης τῆς διαθέσεως, 3
τὸ σπουδάζειν περὶ τὸ ζῆν, ἀλλὰ μὴ τὸ εὖ ζῆν. εἰς ἄπειρον
οὖν ἐκείνης τῆς ἐπιθυμίας οὔσης, καὶ τῶν ποιητικῶν ἀπεί-
ρων ἐπιθυμοῦσιν. ὅσοι δὲ καὶ τοῦ εὖ ζῆν ἐπιβάλλονται,
τὸ πρὸς τὰς ἀπολαύσεις τὰς σωματικὰς ζητοῦσιν. ὥστ' ἐπεὶ
καὶ τοῦτ' ἐν τῇ κτήσει φαίνεται ὑπάρχειν, πᾶσα ἡ διατριβὴ
περὶ τὸν χρηματισμόν ἐστι. καὶ τὸ ἕτερον εἶδος τῆς χρηματι-
στικῆς διὰ τοῦτ' ἐλήλυθεν. ἐν ὑπερβολῇ γὰρ οὔσης τῆς ἀπο-
λαύσεως, τὴν τῆς ἀπολαυστικῆς ὑπερβολῆς ποιητικὴν ζη- 4

τοῦσι. κἂν μὴ διὰ τῆς χρηματιστικῆς δύνωνται πορίζειν, δι' ἄλ-
λης αἰτίας τοῦτο πειρῶνται, ἑκάστῃ χρώμενοι τῶν δυνάμεων
οὐ κατὰ φύσιν. ἀνδρίας γὰρ οὐ χρήματα ποιεῖν ἐστὶν, ἀλλὰ
θάρσος. οὐδὲ στρατηγικῆς καὶ ἰατρικῆς, ἀλλὰ τῆς μὲν, νίκην.
τῆς δ' ὑγίειαν. οἱ δὲ, πάσας ποιοῦσι χρηματιστικὰς, ὡς τοῦτο
» τέλος ὄν. πρὸς δὲ τὸ τέλος ἅπαντα δέον ἀπαντᾶν. περὶ μὲν
» οὖν τῆς τε μὴ ἀναγκαίας χρηματιστικῆς, καὶ τίς, καὶ δι' αἰ-
1 τίαν τίνα ἐν χρείᾳ ἐσμὲν αὐτῆς, εἴρηται. καὶ περὶ τῆς ἀναγ-
καίας, ὅτι ἑτέρα μὲν αὐτῆς. οἰκονομικὴ δὲ κατὰ φύσιν, ἡ
περὶ τὴν τροφὴν, οὐχ ὥσπερ αὕτη ἄπειρος, ἀλλὰ ἔχουσα,
ὅρον. δῆλον δὲ καὶ τὸ ἀπορούμενον ἐξ ἀρχῆς, πότερον τοῦ 7. 1426
οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἐστὶν ἡ χρηματιστικὴ, ἢ οὔ. ἀλλὰ δεῖ
τοῦτο μὲν ὑπάρχειν, ὥσπερ γὰρ καὶ ἀνθρώπους οὐ ποιεῖ ἡ πο-
λιτικὴ, ἀλλὰ λαβοῦσα παρὰ τῆς φύσεως χρῆται αὐτοῖς, οὕ-
τω καὶ τροφὴν τὴν φύσιν δεῖ παραδοῦναι γῆν ἢ θάλατταν,
2 ἢ ἄλλο τι, ἐκ δὲ τούτων ὡς δεῖ ταῦτα διαθεῖναι προσήκει τὸν
οἰκονόμον. οὐ γὰρ τῆς ὑφαντικῆς ἔρια ποιῆσαι, ἀλλὰ χρήσα-
σθαι αὐτοῖς, καὶ γνῶναι δὲ, τὸ ποῖον χρηστὸν καὶ ἐπιτήδειον,
ἢ φαῦλον, καὶ ἀνεπιτήδειον. καὶ γὰρ ἀπορήσειεν ἄν τις, διὰ
τί ἡ μὲν χρηματιστικὴ μόριον τῆς οἰκονομίας, ἡ δ' ἰατρικὴ, οὐ
μόριον. καίτοι δεῖ ὑγιαίνειν τοὺς κατὰ τὴν οἰκίαν, ὥσπερ ζῆν,
ἢ ἄλλο τι τῶν ἀναγκαίων. ἐπεὶ δ' ἔστι μὲν ὡς τοῦ οἰκονόμου καὶ
τοῦ ἄρχοντος καὶ περὶ ὑγιείας ἰδεῖν, ἔστι δ' ὡς οὔ, ἀλλὰ τοῦ ἰα-
3 τροῦ, οὕτω καὶ περὶ τῶν χρημάτων, ἔστι μὲν ὡς τοῦ οἰκονόμου,
ἔστι δ' ὡς οὔ, ἀλλὰ τῆς ὑπηρετικῆς. μάλιστα δὲ καθάπερ εἴρη-
ται πρότερον, δεῖ φύσει τοῦτο ὑπάρχειν. φύσεως γάρ ἐστιν ἔρ-
γον, τροφὴν τῷ γεννηθέντι παρέχειν. παντὶ γὰρ ἐξ οὗ γίνεται
τροφὴ τὸ λειπόμενον ἐστί. διὸ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἡ χρηματιστικὴ
πᾶσιν, ἀπὸ τῶν καρπῶν, καὶ τῶν ζῴων. διπλῆς δ' οὔσης αὐτῆς,
ὥσπερ εἴπομεν, καὶ τῆς μὲν καπηλικῆς, τῆς δ' οἰκονομικῆς. καὶ
ταύτης μὲν ἀναγκαίας καὶ ἐπαινουμένης. τῆς δὲ μετα-
4 βλητικῆς ψεγομένης δικαίως. οὐ γὰρ κατὰ φύσιν, ἀλλ' ἀπ' ἀλ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

λήλων ἐστί, εὐλογώτατα μισεῖται ἡ ὀβολοστατική, διὰ τὸ ἀπ᾽
αὐτοῦ τοῦ νομίσματος εἶναι τὴν κτῆσιν, καὶ οὐκ ἐφ᾽ ὅπερ ἐπο-
ρίσθη. μεταβολῆς γὰρ ἐγένετο χάριν. ὁ δὲ τόκος αὐτὸ ποιεῖ
πλέον. ὅθεν καὶ τοὔνομα τοῦτ᾽ εἴληφεν. ὅμοια γὰρ τὰ τικτό-
μενα τοῖς γεννῶσιν αὐτά ἐστιν. ὁ δὲ τόκος, γίνεται νόμισμα νο-
μίσματος. ὥστε καὶ μάλιστα παρὰ φύσιν οὗτος τῶν χρημα-
τισμῶν ἐστιν. ἐπεὶ δὲ τὰ πρὸς τὴν γνῶσιν διωρίκαμεν ἱκανῶς,
τὰ πρὸς τὴν χρῆσιν δεῖ διελθεῖν. πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα, τὴν 1
μὲν θεωρίαν ἐλεύθερον ἔχει, τὴν δ᾽ ἐμπειρίαν, ἀναγκαίαν.
ἔστι δὲ χρηματιστικῆς μέρη χρήσιμα, τὸ περὶ τὰ κτήματα ἔμπει-
ρον εἶναι. ποῖα λυσιτελέστατα. καὶ ποῦ. καὶ πῶς. οἷον, ἵππων
κτῆσις. ποία τις. ἢ βοῶν. ἢ προβάτων. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν λοι-
πῶν ζῴων. δεῖ γὰρ ἔμπειρον εἶναι. πρὸς ἄλληλά τε τούτων
τίνα λυσιτελέστατα, καὶ ποῖα ἐν ποίοις τόποις. ἄλλα γὰρ ἐν
ἄλλαις εὐθηνεῖ χώραις, ἢ περὶ γεωργίας, καὶ ταύτης ἤδη ψι-
λῆς τε καὶ πεφυτευμένης. καὶ μελιττουργίας, καὶ τῶν ἄλ- 2
λων ζῴων τῶν πλωτῶν, ἢ πτηνῶν, ἀφ᾽ ὅσων ἐστὶ τυγχάνειν βοη-
θείας. τῆς μὲν οὖν οἰκειοτάτης χρηματιστικῆς, ταῦτα μόρια
καὶ πρῶτα. τῆς δὲ μεταβλητικῆς, μέγιστον μὲν ἐμπορεία. καὶ
ταύτης μέρη τρία. ναυκληρεία, φορτηγία, παράστασις. διαφέρει
δὲ τούτων ἕτερα ἑτέρων, τῷ τὰ μέν, ἀσφαλέστερα εἶναι. τὰ δέ,
πλείω πορίζειν τὴν ἐπικαρπίαν. δεύτερον δέ, τοκισμός. τρί-
τον δὲ μισθαρνία. ταύτης δ᾽ ἡ μέν, τῶν βαναύσων τεχνῶν. ἡ δέ,
τῶν ἀτέχνων καὶ τῷ σώματι μόνῳ χρησίμων. τρίτον δὲ εἶδος 3
χρηματιστικῆς μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς πρώτης. ἔχει γὰρ καὶ τῆς
κατὰ φύσιν τι μέρος, καὶ τῆς μεταβλητικῆς, ὅσα ἀπὸ γῆς καὶ
τῶν ἀπὸ γῆς γινομένων, ἀκάρπων μέν, χρησίμων δέ. οἷον, ὑλο-
τομία τε, καὶ πᾶσα μεταλλευτική. αὕτη δέ, πολλὰ ἤδη πε-
ριείληφε γένη. πολλὰ γὰρ εἴδη τῶν ἐκ γῆς μεταλλευομένων
ἐστί. περὶ ἑκάστου δὲ τούτων, καθόλου μὲν εἴρηται καὶ νῦν. τὸ δὲ
κατὰ μέρος ἀκριβολογεῖσθαι, χρήσιμον μὲν πρὸς τὰς ἐργα-
σίας. φορτικὸν δέ, τὸ ἐνδιατρίβειν. εἰσὶ δὲ τεχνικώταται μὲν 4
τῶν ἐρ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τῶν ἐργασιῶν, ὅπου ἐλάχιστον τύχης. βαναυσόταται δὲ ἐν
αἷς τὰ σώματα λωβῶνται μάλιστα. δουλικώταται δὲ, ὅπου.
τοῦ σώματος πλεῖσται χρήσεις. ἀγεννέσταται δὲ, ὅπου ἐλάχιστον
προσδεῖ ἀρετῆς. ἔτι δ' ἐστὶν ἐνίοις γεγραμμένα περὶ τού-
των. οἷον Χάρητι δὴ τῷ παρίῳ, καὶ Ἀπολλοδώρῳ τῷ λημνίῳ
περὶ γεωργίας καὶ ψιλῆς καὶ πεφυτευμένης, ὁμοίως δὲ καὶ
ἄλλοις περὶ ἄλλων, ταῦτα μὲν ἐκ τούτων θεωρείτω, ὅτῳ ἐπι-
1 μελές. ἔτι δὲ καὶ τὰ λεγόμενα σποράδην, δι' ὧν ἐπιτετυχή-
κασιν ἔνιοι χρηματιζόμενοι, δεῖ συλλέγειν. πάντα γὰρ ὠφέλι-
μα ταῦτ' ἐστὶ τοῖς τιμῶσι τὴν χρηματιστικήν. οἷον καὶ τὸ θάλεω Thaletis
τοῦ μιλησίου· τοῦτο γάρ ἐστι κατανόημά τι χρηματιστικόν. ἀλ- ingenium.
λ' ἐκείνῳ μὲν διὰ τὴν σοφίαν προσάπτουσι. τυγχάνει δὲ κα-
» θόλου τι ὄν. ὀνειδιζόντων γὰρ αὐτῷ διὰ τὴν πενίαν, ὡς ἀνω-
» φελοῦς τῆς φιλοσοφίας οὔσης, κατανοήσαντά φασιν αὐτὸν
ἐλαιῶν φορὰν ἐσομένην ἐκ τῆς ἀστρολογίας, ἔτι χειμῶνος
2 ὄντος, εὐπορήσαντα χρημάτων ὀλίγων, ἀρραβῶνας διαδοῦναι
τῶν ἐλαιουργιῶν. τῶν τ' ἐν μιλήτῳ καὶ χίῳ πάντων ὀλίγου
μισθωσάμενον, ἅτ' οὐθενὸς ἐπιβάλλοντος. ἐπειδὴ δ' ὁ καιρὸς
ἧκε. πολλῶν ζητουμένων ἅμα, καὶ ἐξαίφνης ἐκμισθοῦντα ὃν
τρόπον ἠβούλετο, πολλὰ χρήματα συλλέξαντα, ἐπιδεῖξαι ὅτι
ῥᾴδιον ἐστὶ πλουτεῖν τοῖς φιλοσόφοις, ἂν βούλωνται. ἀλλ' οὐ
τοῦτ' ἐστὶ, περὶ ὃ σπουδάζουσι. Θαλῆς μὲν οὖν λέγεται, τοῦτον
τὸν τρόπον ἐπίδειξιν ποιήσασθαι τῆς σοφίας. ἔστι δ' ὥσπερ εἴ-
3 πομεν καθόλου τὸ τοιοῦτον, χρηματιστικόν. ἐάν τις δύνηται
μονοπωλίαν αὐτῷ κατασκευάζειν. διὸ καὶ τῶν πόλεων ἔνιαι,
τοῦτον ποιοῦνται τὸν πόρον, ὅταν ἀπορῶσι χρημάτων. μονο-
πωλίαν γὰρ τῶν ὠνίων ποιοῦσιν. ἐν σικελίᾳ δέ τις τεθέντος
παρ' αὐτῷ νομίσματος, συνεπρίατο πάντα τὸν σίδηρον ἐκ τῶν
σιδηρείων. μετὰ δὲ ταῦτα ὡς ἀφίκοντο ἐκ τῶν ἐμπορίων οἱ ἔμ-
ποροι, ἐπώλει μόνος, οὐ πολλὴν ποιήσας ὑπερβολὴν τῆς τι-
μῆς. ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τοῖς πεντήκοντα ταλάντοις, ἐπέλαβεν
4 ἑκατόν. τοῦτο μὲν οὖν ὁ Διονύσιος αἰσθόμενος, τὰ μὲν χρήμα-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τα ἐκέλευσεν ἐκκομίσασθαι, μὴ μέντοι γε ἔτι μένειν ἐν συρρακούσαις, ὡς πόρους εὑρίσκοντα τοῖς αὑτοῦ πράγμασιν ἀσυμφόρους. τὸ μέντοι ὅραμα θάλεω, καὶ τοῦτο ταυτόν ἐστιν. ἀμφότεροι γὰρ ἑαυτοῖς ἐτέχνασαν γενέσθαι μονοπωλίαν. χρήσιμον δὲ γνωρίζειν ταῦτα καὶ τοῖς πολιτικοῖς. πολλαῖς γὰρ πόλεσι δεῖ χρηματισμοῦ, καὶ τοιούτων πόρων, ὥσπερ οἰκίᾳ. μᾶλλον δέ, διόπερ τινὲς καὶ πολιτεύονται τῶν πολιτευομένων ταῦτα μόνον.

c. 8.

ἐπεὶ δὲ τρία μέρη τῆς οἰκονομικῆς ἦν. ἓν μὲν δεσπο- 1
τική, περὶ ἧς εἴρηται πρότερον. ἓν δὲ πατρική. τρίτον δὲ γαμική. καὶ γὰρ γυναικὸς ἄρχειν καὶ τέκνων ὡς ἐλευθέρων μὲν ἀμφοῖν, οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ γυναικὸς μὲν πολιτικῶς, τέκνων δὲ βασιλικῶς. τό, τε γὰρ ἄρρεν, φύσει τοῦ θήλεος ἡγεμονικώτερον (εἰ μή που συνέστηκε παρὰ φύσιν) καὶ τὸ πρεσβύτερον καὶ τέλειον τοῦ νεωτέρου, καὶ ἀτελοῦς. ἐν μὲν οὖν ταῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς ταῖς πλείσταις μεταβάλλει τὸ ἄρ-
χον καὶ τὸ ἀρχόμενον, ἐξ ἴσου γὰρ εἶναι βούλεται τὴν φύσιν καὶ 2
διαφέρειν μηδέν. ὅμως δὲ ὅταν τὸ μὲν, ἄρχῃ, τὸ δὲ, ἄρχηται, ζητεῖ διαφορὰν εἶναι καὶ σχήμασι καὶ λόγοις, καὶ τιμαῖς. ὥσπερ καὶ ἄμασις εἶπε τὸν περὶ τοῦ ποδανιπτῆρος λόγον. τὸ δ' ἄρρεν ἀεὶ πρὸς τὸ θῆλυ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. ἡ δὲ τῶν τέκνων ἀρχὴ, βασιλική. τὸ γὰρ γεννῆσαν, καὶ κατὰ φιλίαν ἄρχον, καὶ κατὰ πρεσβείαν ἐστίν. ὅπερ ἐστὶ βασιλικῆς εἶδος ἀρχῆς. διὸ καλῶς ὅμηρος τὸν δία προσηγόρευσεν εἰπών. πατὴρ
ἀνδρῶν τε θεῶν τε, τὸν βασιλέα τούτων ἁπάντων. φύσει γὰρ 3
τὸν βασιλέα διαφέρειν μὲν δεῖ, τῷ γένει δ' εἶναι τὸν αὐτόν, ὅπερ πέπονθε τὸ πρεσβύτερον πρὸς τὸ νεώτερον, καὶ ὁ γεννήσας πρὸς τὸ τέκνον. φανερὸν τοίνυν, ὅτι πλείων ἡ σπουδὴ τῆς οἰκονομίας περὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἢ περὶ τὴν τῶν ἀψύχων κτῆσιν, καὶ περὶ τὴν ἀρετὴν τούτων, ἢ περὶ τῆς κτήσεως, ὃν καλοῦμεν πλοῦτον, καὶ τῶν ἐλευθέρων μᾶλλον, ἢ δούλων. πρῶτον μὲν οὖν περὶ δούλων ἀπορήσειεν ἄν τις. πότερον ἐστὶν ἀρε-
τή τις δούλου παρὰ τὰς ὀργανικὰς καὶ διακονικὰς ἄλλη τιμιωτέ- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ρας τούτων. οἷον σωφροσύνη, καὶ ἀνδρία, καὶ δικαιοσύνη. καὶ
τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ἕξεων. ἢ οὐκ ἔστιν οὐδεμία παρὰ τὰς σω
ματικὰς ὑπηρεσίας. ἔχει γὰρ ἀπορίαν ἀμφοτέρως. εἴτε γάρ
ἐστι, τί διοίσουσι τῶν ἐλευθέρων. εἴτε μὴ ἔστιν ὄντων ἀνθρώπων
καὶ λόγου κοινωνούντων, ἄτοπον. σχεδὸν δὲ ταὐτόν ἐστι τὸ ζη-
» τούμενον καὶ περὶ γυναικὸς, πότερα καὶ τούτων εἰσὶν ἀρεταί.
» καὶ δεῖ τὴν γυναῖκα εἶναι σώφρονα καὶ ἀνδρείαν καὶ δικαίαν.
1 καὶ παῖς ἐστι καὶ ἀκόλαστος καὶ σώφρων, ἢ οὔ. καὶ καθόλου δὴ,
τοῦτ' ἔστιν ἐπισκεπτέον περὶ ἀρχομένου φύσει καὶ ἄρχοντος. πό-
τερον ἡ αὐτὴ ἀρετὴ, ἢ ἑτέρα. εἰ μὲν γὰρ δεῖ ἀμφοτέρους μετέ-
χειν καλοκαγαθίας, διὰ τί τὸν μὲν ἄρχειν δέοι ἄν. τὸν δὲ ἄρ-
χεσθαι καθάπαξ. οὐδὲ γὰρ τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον τι διαφέρειν.
τὸ μὲν γὰρ ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν εἴδει διαφέρει. τὸ δὲ μᾶλλον
καὶ ἧττον, οὐδέν. εἰ δὲ τὸν μὲν δεῖ. τὸν δὲ μὴ, θαυμαστόν. εἴτε γὰρ
ὁ ἄρχων μὴ ἔσται σώφρων καὶ δίκαιος, πῶς ἄρξει καλῶς. εἴθ'
2 ὁ ἀρχόμενος, πῶς ἀρχθήσεται καλῶς. ἀκόλαστος γὰρ ὢν καὶ
δειλὸς, οὐδὲν ποιήσει τῶν προσηκόντων. φανερὸν τοίνυν, ὅτι ἀ-
νάγκη μὲν μετέχειν ἀμφοτέρους ἀρετῆς. ταύτης δ' εἶναι διαφο-
ράς. ὥσπερ καὶ τῶν φύσει ἀρχομένων. καὶ τοῦτο εὐθὺς ὑφήγη-
» ται περὶ τὴν ψυχήν. ἐν ταύτῃ γάρ ἐστι φύσει τὸ μὲν ἄρχον, τὸ
» δὲ, ἀρχόμενον. ὧν ἑτέραν φαμὲν εἶναι ἀρετὴν, οἷον τοῦ λόγον
ἔχοντος καὶ τοῦ ἀλόγου. δῆλον τοίνυν, ὅτι τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχει
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὥστε φύσει τὰ πλείω ἄρχοντα καὶ ἀρχό-
3 μενα. ἄλλον γὰρ τρόπον τὸ ἐλεύθερον τοῦ δούλου ἄρχει. καὶ τὸ
ἄρρεν τοῦ θήλεος, καὶ ἀνὴρ παιδὸς, καὶ πᾶσιν ἐνυπάρχει μὲν, τὰ
μόρια τῆς ψυχῆς. ἀλλ' ἐνυπάρχει διαφερόντως. ὁ μὲν γὰρ δοῦ
λος ὅλως οὐκ ἔχει τὸ βουλευτικόν. τὸ δὲ θῆλυ, ἔχει μὲν, ἀλλ' ἄ-
κυρον. ὁ δὲ παῖς ἔχει μὲν, ἀλλ' ἀτελές. ὁμοίως τοίνυν ἀναγκαῖον
ἔχειν καὶ περὶ τὰς ἠθικὰς ἀρετάς. ὑποληπτέον, δεῖν μὲν μετέ-
χειν πάντας, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἑκάστῳ, πρὸς
τὸ αὑτοῦ ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελέαν ἔχειν δεῖ τὴν ἠ-
4 θικὴν ἀρετήν. τὸ γὰρ ἔργον ἐστὶν ἁπλῶς τοῦ ἀρχιτέκτονος.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ὁ δὲ λόγος ἀρχιτέκτων. τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλ-
λει αὐτοῖς. ὥστε φανερὸν, ὅτι ἔστιν ἠθικὴ ἀρετὴ τῶν εἰρημένων
πάντων. καὶ οὐχ ἡ αὐτὴ σωφροσύνη γυναικὸς καὶ ἀνδρός.
οὐδ' ἀνδρία καὶ δικαιοσύνη, καθάπερ ᾤετο σωκράτης. ἀλλ' ἡ
μὲν, ἀρχικὴ ἀνδρία. ἡ δ' ὑπηρετική. ὁμοίως δ' ἔχει καὶ περὶ
τὰς ἄλλας. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ κατὰ μέρος μᾶλλον ἐπισκο-
ποῦσι. καθόλου γὰρ οἱ λέγοντες ἐξαπατῶσιν ἑαυτοὺς. ὅτι
τὸ εὖ ἔχειν τὴν ψυχὴν ἀρετὴ, ἢ τὸ ὀρθοπραγεῖν, ἤ τι τῶν τοιού- 1
των. πολὺ γὰρ ἄμεινον λέγουσιν οἱ ἐξαριθμοῦντες τὰς ἀρετὰς
ὥσπερ γοργίας, τῶν οὕτως ὁριζομένων. διὸ δεῖ ὥσπερ ὁ ποιη-
τὴς εἴρηκε περὶ γυναικὸς, οὕτω νομίζειν ἔχειν περὶ πάντων.
» γυναικὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. ἀλλ' ἀνδρὶ οὐκέτι τοῦτο. ἐπεὶ
» δ' ὁ παῖς ἀτελὴς, δηλονότι τούτου μὲν καὶ ἡ ἀρετὴ, οὐκ αὐτοῦ
» πρὸς αὐτόν ἐστιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν τέλειον καὶ τὸν ἡγούμενον. ὁ-
μοίως δὲ καὶ δούλου πρὸς δεσπότην. ἔθεμεν δὲ πρὸς τἀναγ-
καῖα χρήσιμον εἶναι τὸν δοῦλον. ὥστε δῆλον, ὅτι καὶ ἀρετῆς 2
δεῖται μικρᾶς καὶ τοσαύτης, ὅπως μήτε δι' ἀκολασίαν, μήτε
διὰ δειλίαν ἐλλείψῃ τῶν ἔργων. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις τὸ νῦν εἰρη-
μένον. εἰ ἀληθὲς, ἆρα καὶ τοὺς τεχνίτας δεήσει ἔχειν ἀρετήν.
πολλάκις γὰρ δι' ἀκολασίαν ἐλλείπουσι τῶν ἔργων. ἢ διαφέρει
τοῦτο πλεῖστον. ὁ μὲν γὰρ δοῦλος κοινωνὸς ζωῆς, ὁ δὲ, πορρώ-
τερον καὶ τοσοῦτον ἐπιβάλλει ἀρετῆς, ὅσον περ καὶ δουλείας.
ὁ γὰρ βάναυσος τεχνίτης, ἀφορισμένην τινὰ ἔχει δουλείαν.
καὶ ὁ μὲν δοῦλος τῶν φύσει. σκυτοτόμος δ' οὐδεὶς, οὐδὲ τῶν 3
ἄλλων τεχνιτῶν. φανερὸν τοίνυν, ὅτι τῆς τοιαύτης ἀρετῆς αἴ-
τιον εἶναι δεῖ τῷ δούλῳ τὸν δεσπότην. ἀλλ' οὐ τὴν διδασκαλι-
κὴν ἔχοντα τῶν ἔργων δεσποτικήν. διὸ λέγουσιν οὐ καλῶς, οἱ
λόγου τοὺς δούλους ἀποστεροῦντες, καὶ φάσκοντες ἐπιτάξει
χρῆσθαι μόνον. νουθετητέον γὰρ μᾶλλον τοὺς δούλους ἢ τοὺς
παῖδας. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.
περὶ δ' ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς καὶ τέκνων καὶ πατρὸς, τῆς τε
περὶ ἕκαστον αὐτῶν ἀρετῆς, καὶ τῆς πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ὁμι- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

λίας, τί τὸ καλῶς καὶ μὴ καλῶς ἐστὶ, καὶ πῶς δεῖ, τὸ μὲν
διώκειν. τὸ δὲ κακῶς φεύγειν, ἐν τοῖς περὶ τὰς πολιτείας ἀ-
ναγκαῖον ἐπελθεῖν. ἐπεὶ οἰκία μὲν πᾶσα, μέρος πόλεως, ταῦ-
» τα δ' οἰκίας. τὴν δὲ τοῦ μέρους πρὸς τὴν τοῦ ὅλου δεῖ βλέ-
» πειν ἀρετὴν, ἀναγκαῖον πρὸς τὴν πολιτείαν βλέποντα, παι-
» δεύειν, καὶ τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας. εἴπερ τι διαφέρει
» πρὸς τὸ τὴν πόλιν εἶναι σπουδαίαν, καὶ τοὺς παῖδας εἶναι σπου-
1 δαίους, καὶ τὰς γυναῖκας σπουδαίους. ἀναγκαῖον δὲ διαφέ-
ρειν. αἱ μὲν γὰρ γυναῖκες, ἥμισυ μέρος τῶν ἐλευθέρων. ἐκ δὲ
τῶν παίδων, οἱ κοινωνοὶ γίνονται τῆς πολιτείας. ὥστ' ἐπεὶ πε-
ρὶ μὲν τούτων διώρισται. περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἐν ἄλλοις
λεκτέον ἀφέντες ὡς τέλος ἔχοντας τοὺς νῦν λό-
γους. ἄλλην ἀρχὴν ποιησάμενοι, λέγωμεν.
καὶ πρῶτον ἐπισκεψώμεθα περὶ
τῶν ἀποφηναμένων περὶ τῆς
2 πολιτείας τῆς
ἀρίστης.

ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ Α.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩ͂Ν ΤῸ Β΄.

Ἐπεὶ δὲ προαιρούμεθα θεωρῆσαι περὶ
τῆς κοινωνίας τῆς πολιτικῆς, ἣ κρατί-
στη πασῶν τοῖς δυναμένοις ζῆν ὅτι μά-
1 λιστα κατ᾽ εὐχὴν, δεῖ καὶ τὰς ἄλλας ἐπι
σκέψασθαι πολιτείας, αἷς τε χρῶνταί
τινες τῶν πόλεων τῶν εὐνομεῖσθαι λεγο
μένων, κἂν εἴ τινες ἕτεραι τυγχάνωσιν
ὑπό τινων εἰρημέναι, καὶ δοκοῦσαι καλῶς ἔχειν, ἵνα τό, τ᾽ ὀρ-
θῶς ἔχον ὀφθῇ καὶ τὸ χρήσιμον. ἔτι δὲ τὸ ζητεῖν τι παρ᾽ αὐτὰς
ἕτερον, μὴ δοκῇ πάντως εἶναι σοφίζεσθαι βουλομένων. ἀλλὰ
διὰ τὸ μὴ καλῶς ἔχειν ταύτας τὰς νῦν ὑπαρχούσας, διὰ τοῦτο
ταύτην δοκῶμεν ἐπιβαλέσθαι τὴν μέθοδον. ἀρχὴν δὲ πρῶτον 2
ποιητέον, ἥπερ πέφυκεν ἀρχὴ ταύτης τῆς σκέψεως. ἀνάγκη γὰρ
ἤτοι πάντας πάντων κοινωνεῖν τοὺς πολίτας, ἢ μηδενὸς, ἢ τινῶν
μὲν, τινῶν δὲ μή. τὸ μὲν οὖν μηδενὸς κοινωνεῖν, φανερὸν ὡς ἀδύ
νατον. ἡ γὰρ πολιτεία, κοινωνία τίς ἐστι. καὶ πρῶτον ἀνάγκη
τοῦ τόπου κοινωνεῖν. ὁ μὲν γὰρ τόπος, ὁ τῆς μιᾶς πόλεως. οἱ
δὲ πολῖται, κοινωνοὶ τῆς μιᾶς πόλεως. ἀλλὰ πότερον ὅσων
ἐνδέχεται κοινωνῆσαι, πάντων βέλτιον κοινωνεῖν τὴν μέλλου
σαν οἰκήσεσθαι πόλιν καλῶς, ἢ τινῶν μὲν, τινῶν δ᾽ οὒ βέλτιον. 3
ἐνδέχεται γὰρ καὶ τέκνων καὶ γυναικῶν καὶ κτημάτων κοινω-
νεῖν τοὺς πολίτας ἀλλήλοις, ὥσπερ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ πλάτω
νος. ἐκεῖ γὰρ ὁ σωκράτης φησὶ δεῖν κοινὰ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖ
κας εἶναι καὶ τὰς κτήσεις. τοῦτο δὴ πότερον, ὡς νῦν, οὕτω βέλτιον
ἔχειν, ἢ κατὰ τὸν ἐν τῇ πολιτείᾳ γεγραμμένον νόμον. ἔχει δὴ
δυσχερείας ἄλλας τε πολλὰς, τὸ, πάντων εἶναι τὰς γυναῖκας
κοινὰς, καὶ δι᾽ ἣν αἰτίαν φησὶ δεῖν νενομοθετῆσθαι τὸν τρόπον
τοῦτον ὁ σωκράτης, οὐ φαίνεται συμβαῖνον ἐκ τῶν λόγων. ἔτι 4

3· δὲ πρὸς τὸ τέλος, ὅ φησι τῇ πόλει δεῖν ὑπάρχειν, ὡς μὲν εἴρη-
ται νῦν, ἀδύνατον· πῶς δὲ δεῖ διελεῖν, οὐδὲν διώρισται. λέγω
δὲ μίαν εἶναι τὴν πόλιν πᾶσαν, ὡς ἄριστον ὅτι μάλιστα. λαμ-
βάνει γὰρ ταύτην ὑπόθεσιν ὁ Σωκράτης. καίτοι φανερόν ἐστιν,
ὡς προϊοῦσα καὶ γινομένη μία μᾶλλον, οὐδὲ πόλις ἔσται. πλῆ-
θος γάρ τι τὴν φύσιν ἐστὶν ἡ πόλις. γινομένη τε μία μᾶλλον
οἰκία μὲν ἐκ πόλεως. ἄνθρωπος δ' ἐξ οἰκίας ἔσται, μᾶλλον γὰρ
1 μίαν τὴν οἰκίαν τῆς πόλεως φαίημεν ἄν, καὶ τὸν ἕνα τῆς οἰ-
κίας. ὥστ' εἰ καὶ δυνατός τις εἴη τοῦτο δρᾶν, οὐ ποιητέον. ἀ-
ναιρήσει γὰρ τὴν πόλιν. οὐ μόνον δ' ἐκ πλειόνων ἀνθρώπων ἐστὶν
ἡ πόλις, ἀλλὰ καὶ ἐξ εἴδει διαφερόντων. οὐ γὰρ γίνεται πόλις
ἐξ ὁμοίων. ἕτερον γὰρ συμμαχία, καὶ πόλις. τὸ μὲν γὰρ τῷ
ποσῷ χρήσιμον, κἂν ᾖ τὸ αὐτὸ τῷ εἴδει. βοηθείας γὰρ χάριν
ἡ συμμαχία πέφυκεν. ὥσπερ ἂν εἰ σταθμὸς πλεῖον ἑλκύσῃ.
διοίσει δὲ τῷ τοιούτῳ καὶ πόλις ἔθνους. ὅταν μὴ κατὰ κώ-
2 μας ὦσι κεχωρισμένοι τὸ πλῆθος, ἀλλ' οἷον Ἀρκάδες. ἐξ ὧν
» δὲ δεῖ ἓν γενέσθαι, εἴδει διαφέρει. διόπερ τὸ ἴσον τὸ ἀντιπεπον-
» θὸς σώζει τὰς πόλεις. ὥσπερ ἐν τοῖς ἠθικοῖς εἴρηται πρότε-
» ρον. ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς ἐλευθέροις καὶ ἴσοις, ἀνάγκη τοῦτ' εἶναι.
ἅμα γὰρ οὐχ οἷόν τε πάντας ἄρχειν, ἀλλ' ἢ κατ' ἐνιαυτόν, ἢ
κατά τινα ἄλλην τάξιν, ἢ χρόνον. καὶ συμβαίνει δὴ τὸν τρόπον
τοῦτον, ὥστε πάντας ἄρχειν. ὥσπερ ἂν εἰ μετέβαλλον οἱ σκυ-
τεῖς καὶ οἱ τέκτονες, καὶ μὴ οἱ αὐτοὶ ἀεὶ σκυτοτόμοι καὶ τέκτονες ἦ-
3 σαν. ἐπεὶ δὲ βέλτιον οὕτως ἔχειν καὶ τὰ περὶ τὴν κοινωνίαν τὴν
» πολιτικήν, δῆλον ὡς τοὺς αὐτοὺς ἀεὶ βέλτιον ἄρχειν, εἰ δυνα-
» τόν, ἐν οἷς δὲ μὴ δυνατόν, διὰ τὸ τὴν φύσιν ἴσους εἶναι πάντας.
» ἅμα δὲ καὶ δίκαιον, εἴτ' ἀγαθὸν, εἴτε φαῦλον τὸ ἄρχειν, πάν-
» τας αὐτοῦ μετέχειν, ἐν τούτοις δὲ μιμεῖσθαι τὸ ἐν μέρει τοὺς ἴ-
σους εἴκειν ὁμοίως τοῖς ἐξ ἀρχῆς. οἱ μὲν γὰρ, ἄρχουσιν. οἱ δ' ἄρ-
χονται κατὰ μέρος, ὥσπερ ἂν ἄλλοι γενόμενοι, τὸν αὐτὸν δὴ
τρόπον ἀρχόντων, ἕτεροι ἑτέρας ἄρχουσιν ἀρχάς. φανερὸν
4 τοίνυν ἐκ τούτων, ὡς οὔτε πέφυκε μίαν οὕτως εἶναι τὴν πόλιν,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ὥσπερ λέγουσί τινες. καὶ τὸ λεχθὲν ὡς μέγιστον ἀγαθὸν ἐν ταῖς
» πόλεσιν, ὅτι τὰς πόλεις ἀναιρεῖ. καίτοι τό γε ἑκάστου ἀγαθὸν
» σώζει ἕκαστον. ἔστι δὲ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον φανερὸν, ὅτι τὸ λίαν
ἑνοῦν ζητεῖν τὴν πόλιν, οὐκ ἔστιν ἄμεινον. οἰκία μὲν γὰρ αὐταρ-
κέστερον ἑνός. πόλις δ' οἰκίας. καὶ βούλεταί γ' ἤδη τότε εἶναι
πόλις, ὅταν αὐτάρκη συμβαίνῃ τὴν κοινωνίαν εἶναι τοῦ πλή-
θους. εἴπερ οὖν αἱρετώτερον τὸ αὐταρκέστερον, καὶ τὸ ἧττον ἓν,
Cap. II. τοῦ μᾶλλον αἱρετώτερον. ἀλλὰ μὴν οὐδ' εἰ τοῦτο ἄριστόν ἐστι τὸ 1
μίαν ὅτι μάλιστ' εἶναι τὴν κοινωνίαν, οὐδὲ τοῦτ' ἀποδείκνυ-
σθαι φαίνεται κατὰ τὸν λόγον, ἐὰν πάντες ἅμα λέγωσι τὸ ἐμὸν
καὶ τὸ μὴ ἐμόν. τοῦτο γὰρ οἴεται ὁ Σωκράτης σημεῖον εἶναι, τοῦ
τὴν πόλιν τελέως εἶναι μίαν. τὸ γὰρ πάντες, διττόν. εἰ μὲν οὖν
ὡς ἕκαστος, τάχ' ἂν εἴη μᾶλλον, ὃ βούλεται ποιεῖν ὁ Σωκράτης.
ἕκαστος γὰρ υἱὸν ἑαυτοῦ φήσει τὸν αὐτὸν, καὶ γυναῖκα δὴ αὐτήν.
καὶ περὶ τῆς οὐσίας, καὶ περὶ ἑκάστου δὴ τῶν συμβαινόντων
ὡσαύτως. νῦν δ' οὐχ οὕτω φήσουσιν οἱ κοιναῖς χρώμενοι ταῖς 2
γυναιξὶ καὶ τοῖς τέκνοις, ἀλλὰ πάντες μὲν, οὐχ ὡς ἕκαστος
δ' αὐτῶν. ὁμοίως δὲ καὶ τὴν οὐσίαν πάντες μὲν. οὐχ ὡς ἕκα-
στος δ' αὐτῶν. ὅτι μὲν τοίνυν παραλογισμός τίς ἐστι τὸ λέγειν
πάντας, φανερόν. τὸ γὰρ πάντες καὶ ἀμφότερα, καὶ περιτ-
τὰ καὶ ἄρτια διὰ τὸ διττὸν, καὶ ἐν τοῖς λόγοις ἐριστικοὺς ποιεῖ
συλλογισμούς. διό ἐστι τὸ πάντας, τὸ αὐτὸ λέγειν, ὡδὶ μὲν, κα-
λὸν, ἀλλ' οὐ δυνατόν. ὡδὶ δ' οὐδὲν ὁμονοητικόν. πρὸς δὲ τού-
» τοις, ἑτέραν ἔχει βλάβην τὸ λεγόμενον, ἥκιστα γὰρ ἐπιμελείας 3
» τυγχάνει τὸ πλείστων κοινόν. τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζου-
σι, τῶν δὲ κοινῶν ἧττον. ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. πρὸς γὰρ
τοῖς ἄλλοις ὡς ἑτέρου φροντίζοντες, ὀλιγωροῦσι μᾶλλον, ὥσ-
περ ἐν ταῖς οἰκετικαῖς διακονίαις, οἱ πολλοὶ θεράποντες ἐνίο-
τε χεῖρον ὑπηρετοῦσι τῶν ἐλαττόνων, γίνονται δ' ἑκάστῳ χίλιοι
τῶν πολιτῶν υἱοί. καὶ οὗτοι, οὐχ ὡς ἑκάστου, ἀλλὰ τοῦ τυχόν-
τος ὁ τυχὼν ὁμοίως ἐστὶν υἱός. ὥστε πάντες ὁμοίως ὀλιγωρή-
σουσιν. ἔτι οὕτως ἕκαστος ἐμὸς λέγει τὸν εὖ πράττοντα τῶν 4

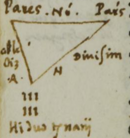

πολιτῶν. ἢ κακῶς ὁπόσος τυγχάνει τὸν ἀριθμόν. οἷον, ἐμὸς
ἢ τοῦ δεῖνος. τοῦτον τὸν τρόπον λέγων καθ' ἕκαστον τῶν χιλίων, ἢ
ὅσων ἡ πόλις ἐστὶ καὶ τοῦτο διστάζων. ἄδηλον γὰρ ᾧ συνέβη γε-
νέσθαι τέκνον, καὶ σωθῆναι γενόμενον. καίτοι πότερον οὕτω
κρεῖττον τὸ ἐμὸν λέγειν ἕκαστον τὸ αὐτὸ μὲν προσαγορεύοντας
δισχιλίων καὶ μυρίων, ἢ μᾶλλον ὡς νῦν ἐν ταῖς πόλεσι τὸ ἐμὸν
λέγουσιν. ὁ μὲν γὰρ, υἱὸν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ προσα-
1 γορεύει τὸν αὐτόν. ὁ δ' ἀνεψιόν. ἢ κατ' ἄλλην τινὰ συγγένειαν.
ἢ πρὸς αἵματος, ἢ κατ' οἰκειότητα καὶ κηδείαν αὐτοῦ πρῶ-
τον, ἢ τῶν αὐτοῦ. πρὸς δὲ τούτοις, ἕτερον φράτορα φυλέτην.
κρεῖττον γὰρ ἴδιον ἀνεψιὸν εἶναι, ἢ τὸν τρόπον τοῦτον υἱόν. οὐ μὴν
ἀλλ' οὐδὲ διαφυγεῖν δυνατὸν, τὸ μή τινας ὑπολαμβάνειν ἑαυ-
τῶν ἀδελφούς τε καὶ παῖδας καὶ πατέρας καὶ μητέρας.
κατὰ γὰρ τὰς ὁμοιότητας αἳ γίνονται τοῖς τέκνοις πρὸς τοὺς
γεννήσαντας, ἀναγκαῖον λαμβάνειν περὶ ἀλλήλων τὰς πίστεις.
2 ὅπερ φασὶ καὶ συμβαίνειν τινὲς τῶν τὰς τῆς γῆς περιόδους
πραγματευομένων. εἶναι γάρ τισι τῶν ἄνω λιβύων κοινὰς
τὰς γυναῖκας. τὰ μέντοι γενόμενα τέκνα διαιρεῖσθαι κατὰ
τὰς ὁμοιότητας. εἰσὶ δέ τινες καὶ γυναῖκες καὶ τῶν ἄλλων ζώ-
ων οἷον, ἵπποι καὶ βόες, αἳ σφόδρα πεφύκασιν ὅμοια ἀποδι-
δόναι τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσιν. ὥσπερ ἡ ἐν φαρσάλῳ κληθεῖσα
δικαία ἵππος. ἔτι δὲ καὶ τὰς τοιαύτας δυσχερείας οὐ ῥᾴδιον
εὐλαβηθῆναι τοῖς ταύτην κατασκευάζουσι τὴν κοινωνίαν. οἷον,
3 αἰκίας, καὶ φόνους ἀκουσίους. τοὺς δὲ, ἑκουσίους. καὶ μάχας
λοιδορίας, ὧν οὐδὲν ὅσιόν ἐστι γίνεσθαι πρὸς πατέρας, καὶ
μητέρας, καὶ τοὺς μὴ πόρρω τῆς συγγενείας ὄντας. ὥσπερ
πρὸς τοὺς ἄπωθεν. ἀλλὰ καὶ πλεῖον συμβαίνειν ἀναγκαῖον ἀ-
γνοούντων, ἢ γνωριζόντων. καὶ γενομένων, τῶν μὲν γνωριζόν-
των ἐνδέχεται τὰς νομιζομένας γίνεσθαι λύσεις, τῶν δὲ, μη-
δεμίαν. ἄτοπον δὲ καὶ τὸ κοινοὺς ποιήσαντα τοὺς υἱοὺς, τὸ συ-
νεῖναι μόνον ἀφελεῖν τῶν ἐρώντων, τὸ δ' ἐρᾶν μὴ κωλῦσαι. μη-
4 δὲ τὰς χρήσεις τὰς ἄλλας, ἃς πατρὶ πρὸς υἱὸν εἶναι πάντω-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἐστὶν ἀπρεπέστατον, καὶ ἀδελφῷ πρὸς ἀδελφόν. ἐπεὶ καὶ τὸ
ἐρᾶν μόνον. ἄτοπον δὲ καὶ τὴν συνουσίαν ἀφελεῖν δι' ἄλλην
μὲν αἰτίαν μηδεμίαν ὡς λίαν δὲ ἰσχυρᾶς τῆς ἡδονῆς γινομένης.
ὅτι δ' ὁ μὲν πατήρ, ἢ υἱός. οἱ δ' ἀδελφοὶ ἀλλήλων, μηδὲν οἴε-
σθαι διαφέρειν. ἔοικε δὲ μᾶλλον τοῖς γεωργοῖς εἶναι χρήσι-
μον τὸ κοινὰς εἶναι τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας, ἢ τοῖς φύλαξιν.
ἧττον γὰρ ἔσται φιλία, κοινῶν ὄντων τῶν τέκνων καὶ τῶν γυναι-
κῶν. δεῖ δὲ τοιούτους εἶναι τοὺς ἀρχομένους πρὸς τὸ πειθαρ- 1
χεῖν, καὶ μὴ νεωτερίζειν. ὅλως δὲ συμβαίνειν ἀνάγκη τοὐναν-
τίον διὰ τὸν τοιοῦτον νόμον, ὧν προσήκει τοὺς ὀρθῶς κειμένους
νόμους αἰτίους γίνεσθαι. καὶ δι' ἣν αἰτίαν ὁ σωκράτης οὕτως
οἴεται δεῖν τάττειν τὰ περὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας (φιλίαν
» τε γὰρ οἰόμεθα μέγιστον εἶναι τῶν ἀγαθῶν ταῖς πόλεσιν) οὕτω
» τ' ἂν ἥκιστα στασιάζοιμεν, καὶ τὸν μίαν εἶναι τὴν πόλιν ἐπαινεῖ
μάλισθ' ὁ σωκράτης. ὃ καὶ δοκεῖ κἀκεῖνος εἶναί φησι τῆς φι-
λίας ἔργον. καθάπερ ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς λόγοις ἴσμεν λέγον- 2
τα τὸν ἀριστοφάνην, ὡς τῶν ἐρώντων διὰ τὸ σφόδρα φιλεῖν ἐπι-
θυμούντων συμφῦναι, καὶ γενέσθαι ἐκ δύο ὄντων ἀμφοτέρους
ἕνα. ἐνταῦθα μὲν οὖν ἀνάγκη, ἀμφοτέρους ἐφθάρθαι, ἢ τὸν ἕ-
να. ἐν δὲ τῇ πόλει τὴν φιλίαν ἀναγκαῖον ὑδαρῆ γίνεσθαι διὰ
τὴν κοινωνίαν τὴν τοιαύτην: καὶ ἥκιστα λέγειν τὸν ἐμὸν ἢ υἱὸν
πατέρα. ἢ πατέρα υἱόν. ὥσπερ γὰρ μικρὸν γλυκὺ εἰς πολὺ ὕ-
δωρ μιχθὲν ἀναίσθητον ποιεῖ τὴν κρᾶσιν, οὕτω συμβαίνει καὶ
τὴν οἰκειότητα τὴν πρὸς ἀλλήλους τὴν ἀπὸ τῶν ὀνομάτων 3
τούτων διαφροντίζειν. ἥκιστα ἀναγκαῖον ὄν, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ
τοιαύτῃ ἢ πατέρα ὡς υἱῶν, ἢ υἱὸν, ὡς πατρὸς, ἢ ὡς ἀδελφοὺς
ἀλλήλων. δύο γάρ ἐστιν, ἃ μάλιστα ποιεῖ κήδεσθαι τοὺς ἀνθρώ-
» πους καὶ φιλεῖν, τό τε ἴδιον καὶ τὸ ἀγαπητόν. ὧν οὐδέτερον οἷόν
» τε ὑπάρχειν τοῖς οὕτω πολιτευομένοις. ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τοῦ
μεταφέρειν τὰ γινόμενα τέκνα, τὰ μὲν ἐκ τῶν γεωργῶν καὶ τε-
χνιτῶν, εἰς τοὺς φύλακας. τὰ ἐκ τούτων εἰς ἐκείνους, πολ-
λὴν ἔχει ταραχὴν, τίνα ἔσται τρόπον. καὶ γινώσκειν ἀναγκαῖον 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τοὺς διδόντας καὶ μεταφέροντας, τίσι τίνας διδόασιν. ἔτι δὲ
καὶ τὰ πάλαι λεχθέντα μᾶλλον ἀνάγκη τούτων ἀναγκαῖον συμ-
βαίνειν, οἷον, αἰκίας, ἔρωτας, φόνους. οὐ γὰρ ἔτι προσαγορεύου-
σιν ἀδελφοὺς, καὶ τέκνα καὶ πατέρας καὶ μητέρας τοὺς φύ-
λακας, οἵ τε εἰς τοὺς ἄλλους πολίτας δοθέντες, καὶ πάλιν οἱ
παρὰ τοῖς φύλαξιν εἰς τοὺς ἄλλους πολίτας. ὥστ' εὐλαβεῖσθαι
τῆς τοιούτων τι πράττειν διὰ τὴν συγγένειαν. Περὶ μὲν οὖν τῆς
1 περὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας κοινωνίας, διωρίσθω τὸν τρό-
πον τοῦτον. ἐχόμενον δὲ τούτων ἐστὶν ἐπισκέψασθαι περὶ τῆς κτή-
σεως, τίνα τρόπον δεῖ κατασκευάζεσθαι τοῖς μέλλουσι πολι-
τεύεσθαι τὴν ἀρίστην πολιτείαν. πότερον κοινὴν, ἢ μὴ κοινὴν
εἶναι τὴν κτῆσιν. τοῦτο δ' ἄν τις καὶ χωρὶς σκέψαιτο ἀπὸ τῶν πε-
ρὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας νενομοθετημένων. λέγω δὲ τὰ
περὶ τὴν κτῆσιν, πότερον κἂν ᾖ ἐκεῖνα χωρὶς, καθ' ὃν νῦν τρόπον
ἔχει πᾶσι. τάς τε κτήσεις κοινὰς εἶναι βέλτιον καὶ τὰς χρή-
2 σεις. οἷον, τὰ μὲν γήπεδα, χωρίς. τοὺς δὲ καρποὺς εἰς τὸ κοι-
νὸν φέροντας ἀναλίσκειν, ὅπερ ἔνια ποιεῖ τῶν ἐθνῶν. ἢ τοὐναν-
τίον, τὴν μὲν γῆν, κοινὴν εἶναι καὶ γεωργεῖν κοινῇ. τοὺς δὲ καρ-
ποὺς διαιρεῖσθαι πρὸς τὰς ἰδίας χρήσεις. λέγονται δέ τινες,
καὶ τοῦτον τὸν τρόπον κοινωνεῖν τῶν βαρβάρων, ἢ καὶ τὰ γήπεδα
καὶ τοὺς καρποὺς κοινούς. ἑτέρων μὲν οὖν ὄντων τῶν γεωργούν-
των, ἄλλος ἂν εἴη τρόπος καὶ ῥάων. αὐτῶν δ' αὐτοῖς διαπο-
νούντων, τὰ περὶ τὰς κτήσεις πλείους ἂν παρέχοι δυσκολίας.
3 καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἀπολαύσεσι καὶ ἐν τοῖς ἔργοις μὴ γινομένων
ἴσων, ἀναγκαῖον ἐγκλήματα γίνεσθαι πρὸς τοὺς ἀπολαύον-
τας μὲν ἢ λαμβάνοντας πολλὰ, ὀλίγα δὲ πονοῦντας. τοῖς
» ἐλάττω μὲν λαμβάνουσι, πλείω δὲ πονοῦσιν. ὅλως δὲ τὸ
» συζῆν καὶ κοινωνεῖν, τῶν ἀνθρωπικῶν πάντων χαλεπὸν, καὶ
μάλιστα τῶν τοιούτων. δηλοῦσι δ' αἱ τῶν συναποδήμων κοι-
νωνίαι. σχεδὸν γὰρ οἱ πλεῖστοι διαφερόμενοι, ἐκ τῶν ἐν ποσὶ καὶ
ἐκ μικρῶν προσκρούοντες ἀλλήλοις. ἔτι δὲ τῶν θεραπόντων τού-
4 τοις μάλιστα προσκρούομεν, οἷς πλεῖστα προσχρώμεθα πρὸς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὰς διακονίας τὰς ἐγκυκλίους. τὸ μὲν οὖν κοινὰς εἶναι τὰς κτή-
σεις, ταῦτά τε καὶ ἄλλας τοιαύτας ἔχει δυσχερείας. ὃν δὲ
νῦν τρόπον ἔχει, καὶ ἐπικοσμηθὲν ἤθεσι καὶ τάξει νόμων ὀρθῶν,
οὐ μικρὸν ἂν διενέγκαι. ἕξει γὰρ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων ἀγαθόν.
λέγω δὲ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων, τὸ ἐκ τοῦ κοινὰς εἶναι τὰς κτήσεις. καὶ
τὸ ἐκ τοῦ ἰδίας. δεῖ γὰρ πὼς μὲν εἶναι κοινάς, ὅλως δ' ἰδίας.
αἱ μὲν γὰρ ἐπιμέλειαι διῃρημέναι τὰ ἐγκλήματα πρὸς ἀλ-
λήλοις οὐ ποιήσουσι. μᾶλλον δ' ἐπιδώσουσιν, ὡς πρὸς ἴδιον 1
» ἑκάστου προσεδρεύοντος. δι' ἀρετὴν δ' ἔσται τὸ χρῆσθαι κα-
» τὰ τὴν παροιμίαν κοινὰ τὰ φίλων. ἔστι δὲ καὶ νῦν τὸν τρόπον
τοῦτον ἐν ἐνίαις πόλεσιν οὕτως ὑπογεγραμμένον, ὡς οὐκ ὂν
ἀδύνατον, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς καλῶς οἰκουμέναις. τὰ μὲν
ἐστί. τὰ δέ, γένοιτ' ἄν. ἰδίαν γὰρ ἕκαστος τὴν κτῆσιν ἔχων, τὰ
μέν, χρήσιμα ποιεῖ τοῖς φίλοις. τοῖς δέ, χρῆται κοινοῖς. οἷον
καὶ ἐν λακεδαίμονι. τοῖς τε δούλοις χρῶνται τοῖς ἀλλήλων
ὡς εἰπεῖν ἰδίοις. ἔτι δ' ἵπποις καὶ κυσί. κἂν δεηθῶσιν ἐφοδίων 2
ἐν τοῖς ἀγροῖς κατὰ τὴν χώραν. φανερὸν τοίνυν, ὅτι βέλτιον
εἶναι μὲν ἰδίας τὰς κτήσεις. τῇ δὲ χρήσει ποιεῖν κοινάς, ὅπως
δὲ γίνωνται τοιοῦτοι, τοῦ νομοθέτου τοῦτ' ἔργον ἴδιόν ἐστιν. ἔτι
δὲ καὶ πρὸς ἡδονὴν ἀμύθητον. ὅσον διαφέρει τὸ νομίζειν ἴδιον
τι. μὴ γὰρ οὐ μάτην τὴν πρὸς αὑτὸν αὐτὸς ἔχει φιλίαν ἕκα-
στος. ἀλλ' ἔστι τοῦτο φυσικόν. τὸ δὲ φίλαυτον εἶναι, ψέγεται δι-
καίως. οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο τὸ φιλεῖν ἑαυτόν, ἀλλὰ τὸ μᾶλλον,
ἢ δεῖ φιλεῖν, καθάπερ καὶ τὸν φιλοχρήματον. ἐπεὶ φιλοῦ- 3
σί γε πάντες ὡς εἰπεῖν ἕκαστον τῶν τοιούτων. ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ
χαρίσασθαι καὶ τὸ βοηθῆσαι φίλοις ἢ ξένοις ἢ ἑταίροις ἥδι-
στον, ὃ γίνεται τῆς κτήσεως ἰδίας οὔσης. ταῦτά τε δὴ οὐ συμ-
βαίνει τοῖς λίαν ἓν ποιοῦσι τὴν πόλιν. καὶ πρὸς τούτοις ἀναι-
ροῦσιν ἔργα δυοῖν ἀρεταῖν φανερῶς. σωφροσύνης μέν, τὸ
» περὶ τὰς γυναῖκας. ἔργον γὰρ καλὸν ἀλλοτρίας οὔσης ἀπέ-
» χεσθαι διὰ σωφροσύνην. ἐλευθεριότητος δέ, τὸ περὶ τὰς
κτήσεις. οὔτε γὰρ ἔσται φανερὸς ἐλευθέριος ὤν, οὔτε πρά- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ξει πρᾶξιν ἐλευθέριον οὐδὲ μίαν. ἐν γὰρ τῇ χρήσει τῶν κτη-
μάτων τὸ τῆς ἐλευθεριότητος ἔργον ἐστίν. εὐπρόσωπος μὲν
οὖν ἡ τοιαύτη νομοθεσία, καὶ φιλάνθρωπος ἂν εἶναι δόξειεν.
ὁ γὰρ ἀκροώμενος ἄσμενος ἀποδέχεται νομίζων ἔσεσθαι φι-
λίαν τινὰ θαυμαστὴν πᾶσι πρὸς ἅπαντας. ἄλλως τε καὶ ὅ-
ταν κατηγορῇ τις τῶν νῦν ὑπαρχόντων ἐν ταῖς πολιτείαις κα-
κῶν ὡς γινομένων, διὰ τὸ μὴ κοινὴν εἶναι τὴν οὐσίαν. λέγω
1 δὲ δίκας τε πρὸς ἀλλήλους περὶ συμβολαίων καὶ ψευδο-
μαρτυριῶν κρίσεις, καὶ πλουσίων κολακείας, ὧν οὐδὲν
γίνεται διὰ τὴν ἀκοινωνησίαν ἀλλὰ διὰ τὴν μοχθηρίαν. ἐπεὶ
καὶ τοὺς κοινὰ κεκτημένους καὶ κοινωνοῦντας, πολλῷ δια-
φερομένους μᾶλλον ὁρῶμεν, ἢ τοὺς χωρὶς τὰς οὐσίας ἔχον-
τας. ἀλλὰ θεωροῦμεν ὀλίγους τοὺς ἐκ τῶν κοινωνιῶν διαφε-
ρομένους πρὸς πολλοὺς συμβάλλοντες τοὺς κεκτημένους ἰ-
δίᾳ τὰς κτήσεις. ἔτι δὲ δίκαιον μὴ μόνον λέγειν, ὅσων στερή-
2 σονται κακῶν κοινωνήσαντες, ἀλλὰ καὶ ὅσων ἀγαθῶν. φαί-
νεται δ' εἶναι πάμπαν ἀδύνατος ὁ βίος. αἴτιον δὲ τῷ σωκρά-
τει τῆς παρακρούσεως χρὴ νομίζειν τὴν ὑπόθεσιν οὐκ οὖσαν
ὀρθήν. δεῖ μὲν γὰρ εἶναί πως μίαν καὶ τὴν οἰκίαν καὶ τὴν
πόλιν. ἀλλ' οὐ πάντως. ἔστι μὲν γὰρ, ὡς οὐκ ἔσται προϊοῦσα
πόλις. ἔστι δ', ὡς ἔσται μέν. ἐγγὺς δ' οὖσα τοῦ μὴ πόλις εἶναι,
χείρων πόλις. ὥσπερ κἂν εἴ τις τὴν συμφωνίαν ποιήσειεν ὁ-
μοφωνίαν, ἢ τὸν ῥυθμὸν βάσιν. ἀλλὰ δεῖ πλῆθος ὂν ὥσπερ
3 εἴρηται πρότερον διὰ τὴν παιδείαν κοινὴν καὶ μίαν ποιεῖν.
καὶ τόν γε μέλλοντα παιδείαν εἰσάγειν καὶ νομίζοντα διὰ
ταύτης ἔσεσθαι τὴν πόλιν σπουδαίαν, ἄτοπον τοῖς τοιού-
τοις οἴεσθαι διορθοῦν ἀλλὰ μὴ τοῖς ἔθεσι καὶ τῇ φιλοσο-
φίᾳ καὶ τοῖς νόμοις. ὥσπερ τὰ περὶ τὰς κτήσεις ἐν λακε-
δαίμονι καὶ κρήτῃ τοῖς συσσιτίοις ὁ νομοθέτης ἐκοίνωσε. δεῖ
» δὲ μὴ δὲ τοῦτο αὐτὸ ἀγνοεῖν, ὅτι χρὴ προσέχειν τῷ πολλῷ
» χρόνῳ καὶ τοῖς πολλοῖς ἔτεσιν, ἐν οἷς οὐκ ἂν ἔλαθεν, εἰ ταῦτα
4 καλῶς εἶχε. πάντα γὰρ σχεδὸν εὕρηται μέν. ἀλλὰ τὰ μὲν, οὐ-

συνῆκται. τοῖς δ' οὐ χρῶνται γινώσκοντες, μάλιστα δ' ἂν γένοι-
το φανερὸν, εἴ τις τοῖς ἔργοις ἴδοι τὴν τοιαύτην πολιτείαν
κατασκευαζομένην. οὐ γὰρ δυνήσεται μὴ μερίζων αὐτὰ καὶ
χωρίζων ποιῆσαι τὴν πόλιν, τὰ μὲν, εἰς συσσίτια. τὰ δὲ, εἰς
φρατρίας καὶ φυλάς. ὥστε οὐδὲν ἄλλο συμβήσεται νενομοθετη-
μένον, πλὴν μὴ γεωργεῖν τοὺς φύλακας. ὅπερ καὶ νῦν λακε-
δαιμόνιοι ποιεῖν ἐπιχειροῦσιν. οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ ὁ τρόπος τῆς
ὅλης πολιτείας τίς ἔσται τοῖς κοινωνοῦσιν, οὔτ' εἴρηκεν ὁ σω- 1
κράτης, οὔτε ῥᾴδιον εἰπεῖν. καίτοι σχεδὸν τό γε πλῆθος τῆς πό-
λεως, τὸ τῶν ἄλλων πολιτῶν γίνεται πλῆθος. περὶ ὧν οὐδὲν
διώρισται, πότερον καὶ τοῖς γεωργοῖς κοινὰς εἶναι δεῖ τὰς κτή-
σεις, ἢ καὶ καθ' ἕκαστον ἰδίας. ἔτι δὲ καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας
ἰδίους ἢ κοινούς. εἰ μὲν γὰρ τὸν αὐτὸν τρόπον κοινὰ πάντα πάν-
των, τί διοίσουσιν οὗτοι ἐκείνων τῶν φυλάκων. ἢ τί πλεῖον τοῖς
ὑπομένουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν. ἢ τί μαθόντες ὑπομενοῦσι τὴν
ἀρχὴν, ἐὰν μή τι σοφίζωνται τοιοῦτον, οἷον κρῆτες. ἐκεῖνοι γὰρ 2
τἆλλα ταὐτὰ τοῖς δούλοις ἐφέντες, μόνον ἀπειρήκασι τὰ
γυμνάσια καὶ τὴν τῶν ὅπλων κτῆσιν. εἰ δὲ καθάπερ ἐν ταῖς
ἄλλαις πόλεσι καὶ παρ' ἐκείνοις ἔσται τὰ τοιαῦτα, τίς ὁ τρόπος
ἔσται τῆς κοινωνίας. ἐν μιᾷ γὰρ πόλει δύο πόλεις ἀναγκαῖον
εἶναι καὶ ταύτας ὑπεναντίας ἀλλήλαις. ποιεῖ γὰρ τοὺς μὲν φύ-
λακας. οἷον φρουρούς. τοὺς δὲ γεωργοὺς, καὶ τοὺς τεχνίτας, καὶ
τοὺς ἄλλους πολίτας. ἐγκλήματα δὲ καὶ δίκαι καὶ ὅσα ἄλλα
ταῖς πόλεσιν ὑπάρχειν φησὶ κακά, πάνθ' ὑπάρξει καὶ τούτοις. 3
καίτοι λέγει ὁ σωκράτης, ὡς οὐ πολλῶν δεήσονται νομίμων
διὰ τὴν παιδείαν, οἷον ἀστυνομικῶν καὶ ἀγορανομικῶν, καὶ
τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. ἀποδιδοὺς μόνον τὴν παιδείαν τοῖς
φύλαξιν. ἔτι δὲ κυρίους ποιεῖ τῶν κτημάτων τοὺς γεωργοὺς ἀπο-
φορὰν φέροντας. ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον εἰκὸς εἶναι χαλεποὺς καὶ
φρονημάτων πλήρεις, ἢ τὰς παρ' ἐνίοις εἱλωτείας τε καὶ πε-
νεστείας καὶ δουλείας. ἀλλὰ γὰρ εἴτ' ἀναγκαῖα ταῦθ' ὁμοίως,
εἴτε μὴ, νῦν γ' οὐδὲν διώρισται. καὶ περὶ τῶν ἐχομένων τίς ὁ τρό- 4

τῶν τε πολιτεία καὶ παιδεία, καὶ νόμοι τινές. ἔστι δ' οὔθ' εὑρεῖν
ῥᾴδιον, οὔτε τὸ διαφέρον μικρόν, τὸ ποίους τινὰς εἶναι του-
τους πρὸς τὸ σώζεσθαι τὴν τῶν φυλάκων κοινωνίαν. ἀλλὰ μὴν
εἴγε τὰς μὲν γυναῖκας ποιήσει κοινάς, τὰς δὲ κτήσεις ἰδίας. τίς
οἰκονομήσει. ὥσπερ τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οἱ ἄνδρες αὐτῶν. κἂν
εἰ κοιναὶ αἱ κτήσεις, καὶ αἱ τῶν γεωργῶν γυναῖκες. ἄτοπον δὲ
καὶ τὸ ἐκ τῶν θηρίων ποιεῖσθαι τὴν παραβολήν. ὅτι δεῖ τὰ
1 αὐτὰ ἐπιτηδεύειν τὰς γυναῖκας τοῖς ἀνδράσιν. οἷς οἰκονο-
μίας οὐδὲν μέτεστιν. ἐπισφαλὲς δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας, ὡς
καθίστησιν ὁ σωκράτης. ἀεὶ γὰρ ποιεῖ τοὺς αὐτοὺς ἄρχοντας. τοῦ-
το δὲ στάσεως αἴτιον γίνεται, καὶ παρὰ τοῖς μηδὲν ἀξίωμα κε-
κτημένοις, ἤπουθεν δὴ παρά γε θυμοειδέσι καὶ πολεμικοῖς
ἀνδράσιν. ὅτι δ' ἀναγκαῖον αὐτῷ ποιεῖν τοὺς αὐτοὺς ἄρχον-
» τας, φανερόν. οὐ γὰρ ὁτὲ μὲν, ἄλλοις. ὁτὲ δὲ, ἄλλοις μέμι-
» κται ταῖς ψυχαῖς ὁ παρὰ τοῦ θεοῦ χρυσός, ἀλλ' ἀεὶ τοῖς αὐ-
2 τοῖς. φησὶ δὲ τοῖς μὲν, εὐθὺ γινομένοις μῖξαι χρυσόν. τοῖς
δ' ἄργυρον. χαλκὸν δὲ καὶ σίδηρον τοῖς τεχνίταις μέλλου-
σιν ἔσεσθαι καὶ γεωργοῖς. ἔτι δὲ καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἀφαι-
ρούμενος τῶν φυλάκων, ὅλην φησὶ δεῖν εὐδαίμονα ποι-
εῖν τὴν πόλιν τὸν νομοθέτην. ἀδύνατον δὲ εὐδαιμονεῖν ὅλην,
» μὴ τῶν πλείστων ἢ μὴ πάντων μερῶν, ἢ τινῶν ἐχόντων τὴν εὐ-
» δαιμονίαν. οὐ γὰρ τῶν αὐτῶν τὸ εὐδαιμονεῖν, ὧνπερ τὸ ἄρ-
4 τιον. τοῦτο μὲν γὰρ ἐνδέχεται τῷ ὅλῳ ὑπάρχειν, τῶν δὲ μερῶν,
3 μηδετέρῳ. τὸ δὲ εὐδαιμονεῖν ἀδύνατον. ἀλλὰ μὴν εἰ οἱ φύλα-
κες μὴ εὐδαίμονες, τίνες ἕτεροι. οὐ γὰρ δὴ οἵ γε τεχνῖται καὶ
τὸ πλῆθος, τὸ τῶν βαναύσων. ἡ μὲν οὖν πολιτεία, περὶ ἧς ὁ
σωκράτης εἴρηκε, ταύτας τε τὰς ἀπορίας ἔχει, καὶ τούτων
οὐκ ἐλάττους ἑτέρας. σχεδὸν δὲ παραπλησίως καὶ περὶ τοὺς
νόμους ἔχει τοὺς ὕστερον γραφέντας. διὸ καὶ περὶ τῆς ἐν-
ταῦθα πολιτείας, ἐπισκέψασθαι μικρὰ βέλτιον. καὶ
γὰρ ἐν τῇ πολιτείᾳ περὶ ὀλίγων πάμπαν διώρισεν ὁ σω-
κράτης. περί τε γυναικῶν καὶ τέκνων κοινωνίας πῶς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἔχειν δεῖ καὶ περὶ κτήσεως, καὶ τῆς πολιτείας τὴν τάξιν.
διαιρεῖται γὰρ εἰς δύο μέρη τὸ πλῆθος τῶν οἰκούντων. τὸ μὲν
εἰς τοὺς γεωργούς. τὸ δὲ, εἰς τὸ προπολεμοῦν μέρος. τρίτον
δ' ἐκ τούτων τὸ βουλευόμενον καὶ κύριον τῆς πόλεως. περὶ δὲ
τῶν γεωργῶν καὶ τῶν τεχνιτῶν οὐδεμιᾶς, ἢ μετέχουσί τινος ἀρ-
χῆς. καὶ πότερον ὅπλα δεῖ κεκτῆσθαι καὶ τούτους, καὶ συμ-
πολεμεῖν, ἢ μή, περὶ τούτων οὐδὲν διώρικεν ὁ σωκράτης, ἀλ-
λὰ τὰς μὲν γυναῖκας οἴεται δεῖν συμπολεμεῖν, καὶ παιδείας 1
μετέχειν τῆς αὐτῆς τοῖς φύλαξι. τὰ δ' ἄλλα τοῖς ἔξωθεν λό-
γοις πεπλήρωκε τὸν λόγον. καὶ περὶ τῆς παιδείας, ποίαν
τινὰ δεῖ γίνεσθαι τῶν φυλάκων. τῶν δὲ νόμων τὸ μὲν πλεῖ-
στον μέρος, νόμοι τυγχάνουσιν ὄντες. ὀλίγα δὲ, περὶ τῆς πο-
λιτείας εἴρηκε, καὶ ταύτην βουλόμενος κοινοτέραν ποιεῖν ταῖς
πόλεσι. κατὰ μικρὸν περιάγει πάλιν πρὸς τὴν ἑτέραν πο-
λιτείαν. ἔξω γὰρ τῆς τῶν γυναικῶν κοινωνίας καὶ τῆς κτή-
σεως, τὰ ἄλλα ταυτὰ ἀποδίδωσιν ἀμφοτέραις ταῖς πολιτείαις. 2
καὶ γὰρ παιδείαν τὴν αὐτὴν, καὶ τὸ τῶν ἔργων τῶν ἀναγκαίων
ἀπεχομένους ζῆν. καὶ περὶ συσσιτίων ὡσαύτως. πλὴν ἐν
ταύτῃ φησὶ δεῖν εἶναι συσσίτια καὶ γυναικῶν. καὶ τὴν μὲν, χι-
λίων τῶν ὅπλα κεκτημένων. ταύτην δὲ πεντακισχιλίων. τὸ μὲν
οὖν περιττὸν ἔχουσι πάντες οἱ τοῦ σωκράτους λόγοι, καὶ τὸ
κομψὸν, καὶ τὸ καινοτόμον καὶ τὸ ζητητικόν. καλῶς δὲ πάν-
τα ἴσως χαλεπόν. ἐπεὶ καὶ τὸ νῦν εἰρημένον πλῆθος, δεῖ μὴ
λανθάνειν. ὅτι χώρας δεήσει τοῖς τοσούτοις βαβυλωνίας, ἤ- 3
τινος ἄλλης ἀπεράντου τὸ πλῆθος, ἐξ ἧς ἀργοὶ πεντακισχί-
λιοι θρέψονται. καὶ περὶ τούτους γυναικῶν καὶ θεραπόντων
» ἕτερος ὄχλος πολλαπλάσιος. δεῖ μὲν οὖν ὑποτίθεσθαι
» κατ' εὐχὴν, μηδὲν μέντοι ἀδύνατον. λέγεται δὲ, ὡς δεῖ τὸν νο-
» μοθέτην πρὸς δύο βλέποντα τιθέναι τοὺς νόμους, πρός τε τὴν
χώραν καὶ τοὺς ἀνθρώπους. ἔτι δὲ καλῶς ἔχει πρός τε θεῖναι
καὶ πρὸς τοὺς γειτνιῶντας τόπους. εἰ δεῖ τὴν πόλιν ζῆν βίον
πολιτικόν. καὶ γὰρ μόνον ἀναγκαῖόν ἐστιν αὐτὴν τοιούτοις χρῆ- 4
σθαι πρὸς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

θαι πρὸς τὸν πόλεμον ὅπλοις, ἃ χρήσιμα κατὰ τὴν οἰκείαν
χώραν ἐστίν. ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἔξω τόπους. εἰ δέ τις μὴ τοιοῦτον
ἀποδέχεται βίον. μήτε τὸν ἴδιον, μήτε τὸν κοινὸν τῆς πόλεως,
ὅμως οὐδὲν ἧττον δεῖ φοβεροὺς εἶναι τοῖς πολεμίοις, μὴ μό-
νον ἐλθοῦσιν εἰς τὴν χώραν, ἀλλὰ καὶ ἀπελθοῦσι. καὶ τὸ πλῆ-
» θος δὲ τῆς κτήσεως ὁρᾶν δεῖ. μήποτε βέλτιον ἑτέρως διορί-
» σαι, τῷ σαφῶς μᾶλλον. τοσαύτην γὰρ εἶναί φησι δεῖν, ὥστε
1 ζῆν σωφρόνως. ὥσπερ ἂν εἴ τις εἶπεν ὥστε ζῆν εὖ. τοῦτο γάρ
ἐστι καθόλου μᾶλλον. ἔτι δ' ἐστὶ σωφρόνως μὲν, ταλαιπώρως
δὲ ζῆν. ἀλλὰ βελτίων ὅρος τὸ σωφρόνως καὶ ἐλευθερίως. χω-
ρὶς γὰρ ἑκάτερον. τὸ μὲν, τῷ τρυφᾶν ἀκολουθήσει. τὸ δὲ τῷ
ἐπιπόνως. ἐπεὶ μόναι γ' εἰσὶν ἕξεις αἱρεταὶ περὶ τὴν τῆς οὐ-
σίας χρῆσιν αὗται. οἷον, οὐσίᾳ πράως ἢ ἀνδρείως χρῆσθαι
οὐκ ἔστι. σωφρόνως δὲ καὶ ἐλευθερίως ἐστίν. ὥστε καὶ τὰς χρή-
σεις ἀναγκαῖον περὶ αὐτὴν εἶναι ταύτας. ἄτοπον δὲ καὶ τὸ τὰς
2 κτήσεις ἰσάζοντα, τὸ περὶ τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν μὴ κατα-
σκευάζειν, ἀλλ' ἀφεῖναι τὴν τεκνοποιίαν ἀόριστον, ὡς ἱκανῶς
ἂν ὁμαλισθησομένην εἰς τὸ αὐτὸ πλῆθος διὰ τὰς ἀτεκνίας
ὁσωνοῦν γεννωμένων. ὅτι δοκεῖ τοῦτο καὶ νῦν συμβαίνειν περὶ
τὰς πόλεις. δεῖ δὲ τοῦτ' οὐχ ὁμοίως ἀκριβῶς ἔχειν περὶ τὰς
πόλεις τότε καὶ νῦν. νῦν μὲν γὰρ οὐδεὶς ἀπορεῖ διὰ τὸ μερί-
ζεσθαι τὰς οὐσίας εἰς ὁποσονοῦν πλῆθος. τότε δ' ἀδιαιρέτων
οὐσῶν, ἀνάγκη τοὺς παράζυγας μηδὲν ἔχειν. ἐάν τ' ἐλάττους
3 ὦσι τὸ πλῆθος, ἐάν τε πλείους. μᾶλλον δὲ δεῖν ὑπολάβοι
τις ἂν ὡρίσθαι τῆς οὐσίας τὴν τεκνοποιίαν. ὥστε ἀριθμοῦ
τινος μὴ πλείονα γεννᾶν, τοῦτο δὲ τιθέναι τὸ πλῆθος ἀπο-
βλέποντα πρὸς τὰς τύχας, ἂν συμβαίνῃ τελευτᾶν τινὰς τῶν
γεννηθέντων, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ἀτεκνίαν. τὸ δ' ἀφεῖ-
» σθαι καθάπερ ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσι πενίας ἀναγκαῖον
αἴτιον γίνεσθαι τοῖς πολίταις. ἡ δὲ πενία, στάσιν ἐμποιεῖ καὶ κα-
κουργίαν. Φείδων μὲν οὖν ὁ Κορίνθιος ὢν νομοθέτης τῶν ἀρ-
4 χαιοτάτων τοὺς οἴκους ἴσους ᾠήθη δεῖν διαμένειν, καὶ τὸ πλῆ

θος τῶν πολιτῶν. καὶ εἰ πρότερον τοὺς κλήρους ἀνίσους εἶχον
πάντες κατὰ μέγεθος. ἐν δὲ τοῖς νόμοις τούτοις, τοὐναντίον
ἐστί. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων πῶς οἰόμεθα βέλτιον ἂν ἔχειν, λε
κτέον ὕστερον. ἐλλέλειπται δὲ τοῖς νόμοις τούτοις καὶ τὰ περὶ
τοὺς ἄρχοντας. ὅπως ἔσονται διαφέροντες τῶν ἀρχομένων.
φησὶ γὰρ δεῖν ὥσπερ ἐξ ἑτέρου τὸ στημόνιον ἐρίου γίνεται τῆς
κρόκης. οὕτω καὶ τοὺς ἄρχοντας ἔχειν δεῖν πρὸς τοὺς ἀρχομέ-
νους. ἐπεὶ δὲ τὴν πᾶσαν οὐσίαν ἐφίησι γίνεσθαι μείζονα μέ- 1
χρι πενταπλασίας, διατί τοῦτ' οὐκ ἂν εἴη ἐπὶ τῆς γῆς μέχρι
τινὸς καὶ τὴν τῶν οἰκοπέδων δὲ διαίρεσιν δεῖ σκοπεῖν, μή ποτ'
οὐ συμφέρει πρὸς οἰκονομίαν, δύο γὰρ οἰκόπεδα ἑκάστῳ ἔνει
με διελὼν χωρίς. χαλεπὸν δὲ οἰκίας δύο οἰκεῖν. ἡ δὲ σύνταξις
ὅλη βούλεται μὲν εἶναι μήτε δημοκρατία, μήτε ὀλιγαρχία.
μέση δὲ τούτων, ἣν καλοῦσι πολιτείαν. ἐκ γὰρ τῶν ὁπλιτευ-
όντων ἐστί. εἰ μὲν οὖν ὡς κοινοτάτην ταύτην κατασκευάζει
ταῖς πόλεσι τῶν ἄλλων πολιτειῶν, καλῶς εἴρηκεν ἴσως. εἰ δ' 2
ὡς ἀρίστην μετὰ τὴν πρώτην πολιτείαν, οὐ καλῶς. τάχα
γὰρ τὴν τῶν λακώνων ἄν τις ἐπαινέσειε μᾶλλον. ἢ κἂν ἄλλην
τινὰ ἀριστοκρατικωτέραν. ἔνιοι μὲν οὖν λέγουσιν, ὡς δεῖ τὴν
ἀρίστην πολιτείαν, ἐξ ἁπασῶν εἶναι τῶν πολιτειῶν μεμιγμέ-
νην. διὸ καὶ τὴν τῶν λακεδαιμονίων ἐπαινοῦσιν. εἶναι γὰρ αὐ
τὴν οἱ μὲν ἐξ ὀλιγαρχίας καὶ μοναρχίας καὶ δημοκρατίας
φασί, λέγοντες τὴν μὲν βασιλείαν μοναρχίαν. τὴν δὲ τῶν
γερόντων ἀρχὴν, ὀλιγαρχίαν. δημοκρατεῖσθαι δὲ κατὰ 3
τὴν τῶν ἐφόρων ἀρχήν. διὰ τὸ ἐκ τοῦ δήμου εἶναι τοὺς ἐφόρους.
οἱ δὲ τὴν μὲν ἐφορείαν εἶναι τυραννίδα. δημοκρατεῖσθαι δὲ,
κατά τε τὰ συσσίτια καὶ τὸν ἄλλον βίον τὸν καθ' ἡμέραν. ἐν
δὲ τοῖς νόμοις εἴρηται τούτοις, ὡς δέον συγκεῖσθαι τὴν ἀρί-
στην πολιτείαν ἐκ δημοκρατίας καὶ τυραννίδος. ἃς ἢ τὸ πα-
ράπαν οὐκ ἄν τις θείη πολιτείας, ἢ χειρίστας πασῶν. βέλτιον
» οὖν λέγουσιν οἱ πλείους μιγνύντες. ἡ γὰρ ἐκ πλειόνων συγ
» κειμένη πολιτεία, βελτίων. ἔπειτ' οὐδ' ἔχουσα φαίνεται 4

μοναρχικὸν οὐδὲν, ἀλλ' ὀλιγαρχικὰ καὶ δημοκρατικά.
μᾶλλον δ' ἐγκλίνειν βούλεται πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν. δῆ-
λον δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀρχόντων καταστάσεως. τὸ μὲν γὰρ ἐξ αἱ-
ρετῶν κληρωτοὺς, κοινὸν ἀμφοῖν. τὸ δὲ τοῖς μὲν εὐπορω-
τέροις ἐπάναγκες ἐκκλησιάζειν εἶναι καὶ φέρειν ἄρχοντας,
ἤ τι ποιεῖν ἄλλο τῶν πολιτικῶν. τοὺς δ' ἀφεῖσθαι, τοῦτο δ'
ὀλιγαρχικόν. καὶ τὸ πειρᾶσθαι πλείους ἐκ τῶν εὐπόρων
1 εἶναι τοὺς ἄρχοντας. καὶ τὰς μεγίστας ἐκ τῶν μεγίστων τι-
μημάτων. ὀλιγαρχικὴν δὲ ποιεῖ καὶ τὴν τῆς βουλῆς αἵ-
ρεσιν. αἱροῦνται μὲν γὰρ πάντες ἐπάναγκες, ἀλλ' ἐκ τοῦ
πρώτου τιμήματος. εἶτα πάλιν ἴσους ἐκ τοῦ δευτέρου. εἶτ'
ἐκ τῶν τρίτων. πλὴν οὐ πᾶσιν ἐπάναγκες ἦν τοῖς ἐκ τῶν τρί-
των, ἢ τετάρτων. ἐκ δὲ τοῦ τετάρτου, τῶν τετάρτων μόνοις
ἐπάναγκες τοῖς πρώτοις καὶ τοῖς δευτέροις. εἶτ' ἐκ τούτων
ἴσον ἀφ' ἑκάστου τιμήματος ἀποδεῖξαί φησι δεῖν ἀριθμόν.
2 ἔσονται δὴ πλείους οἱ ἐκ τῶν μεγίστων τιμημάτων καὶ βελ-
τίους, διὰ τὸ μὴ ἐπάναγκες. ὡς μὲν οὖν οὐκ ἐκ δημοκρα-
τίας καὶ μοναρχίας δεῖ συνιστάναι τὴν τοιαύτην πολι-
τείαν, ἐκ τούτων φανερὸν καὶ ἐκ τῶν ῥηθησομένων, ὅταν ἐπι-
βάλλῃ περὶ τῆς τοιαύτης πολιτείας ἡ σκέψις. ἔχει δὲ καὶ
περὶ τὴν αἵρεσιν τῶν ἀρχόντων τὸ ἐξ αἱρετῶν αἱρετοὺς, ἐπι-
κίνδυνον. εἰ γάρ τινες συστῆναι θέλουσι καὶ μέτριοι τὸ πλῆ-
θος, αἰεὶ κατὰ τὴν τούτων αἱρεθήσονται βούλησιν. τὰ μὲν
3 οὖν περὶ τὴν πολιτείαν τὴν ἐν τοῖς νόμοις, τοῦτον ἔχει τὸν
τρόπον. εἰσὶ δέ τινες πολιτεῖαι καὶ ἄλλαι. αἱ μὲν, ἰδιωτῶν.
αἱ δὲ, φιλοσόφων καὶ πολιτικῶν. πᾶσαι δὲ τῶν καθεστη-
κυιῶν καὶ καθ' ἃς πολιτεύονται νῦν, ἐγγύτερόν εἰσι τού-
των ἀμφοτέρων. οὐδεὶς γὰρ οὔτε τὴν περὶ τὰ τέκνα κοι-
νότητα καὶ τὰς γυναῖκας ἄλλος κεκαινοτόμηκεν, οὔτε
περὶ τὰ συσσίτια τῶν γυναικῶν. ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀναγκαίων
ἄρχονται μᾶλλον. δοκεῖ γάρ τισι τὸ περὶ τὰς οὐσίας εἶναι
4 μέγιστον τετάχθαι καλῶς. περὶ γὰρ τούτων ποιεῖσθαι

φασι τὰς στάσεις πάντας. διὸ φαλέας ὁ χαλκηδόνιος τοῦτ' εἰσή-
νεγκε πρῶτος. φησὶ γὰρ δεῖν ἴσας εἶναι τὰς κτήσεις τῶν πολι-
τῶν. τοῦτο δὲ κατοικιζομέναις μὲν εὐθὺς, οὐ χαλεπὸν ᾤετο
ποιεῖν. τὰς δ' ἤδη κατοικουμένας, ἐργωδέστερον μὲν, ὅμως δὲ
τάχιστ' ἂν ὁμαλισθῆναι, τῷ τὰς προῖκας τοὺς μὲν πλουσίους δι-
δόναι μὲν, λαμβάνειν δὲ μή. τοὺς δὲ πένητας, μὴ διδόναι μὲν,
λαμβάνειν δέ. πλάτων δὲ τοὺς νόμους γράφων, μέχρι μέν τινος
ᾤετο δεῖν ἐᾶν. πλεῖον δὲ τῆς πενταπλασίαν εἶναι τῆς ἐλαχί- 1
στης, μηδενὶ τῶν πολιτῶν ἐξουσίαν εἶναι κτήσασθαι, καθάπερ
εἴρηται καὶ πρότερον. δεῖ δὲ μὴ δὲ τοῦτο λανθάνειν τοὺς οὕτω
νομοθετοῦντας, ὃ λανθάνει νῦν. ὅτι τὸ τῆς οὐσίας τάττοντας
πλῆθος, προσήκει καὶ τῶν τέκνων τὸ πλῆθος τάττειν. ἐὰν γὰρ
ὑπεραίρῃ τῆς οὐσίας τὸ μέγεθος ὁ τῶν τέκνων ἀριθμὸς, ἀ-
νάγκη τόν γε νόμον λύεσθαι, καὶ χωρὶς τῆς λύσεως φαῦλον
τὸ πολλοὺς ἐκ πλουσίων γίνεσθαι πένητας. ἔργον γὰρ μὴ νεωτε-
ροποιοὺς εἶναι τοὺς τοιούτους. διότι μὲν οὖν ἔχει τινὰ δύναμιν 2
εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν ἡ τῆς οὐσίας ὁμαλότης, καὶ τῶν
πάλαι τινὲς φαίνονται διεγνωκότες. οἷον καὶ σόλων ἐνομο-
θέτησε. καὶ παρ' ἄλλοις ἐστὶ νόμος. ὃς κωλύει κτᾶσθαι γῆν. ὁπό-
σην ἂν βούληταί τις. ὁμοίως δὲ καὶ τὴν οὐσίαν πωλεῖν οἱ νόμοι
κωλύουσιν. ὥσπερ ἐν λοκροῖς νόμος ἐστὶ μὴ πωλεῖν, ἐὰν μὴ
φανερὰν ἀτυχίαν δείξῃ συμβεβηκυῖαν. ἔτι δὲ τοὺς παλαιοὺς
κλήρους διασώζειν. τοῦτο δὲ λυθὲν καὶ περὶ λευκάδα, δημο-
τικὴν ἐποίησε λίαν τὴν πολιτείαν αὐτῶν. οὐ γὰρ ἔτι συνέβαι- 3
νεν ἀπὸ τῶν ὡρισμένων τιμημάτων εἰς τὰς ἀρχὰς βαδίζειν.
ἀλλ' ἔστι τὴν ἰσότητα μὲν ὑπάρχειν τῆς οὐσίας. ταύτην δ' ἢ
λίαν εἶναι πολλὴν, ὥστε τρυφᾶν. ἢ λίαν ὀλίγην ὥστε ζῆν
γλίσχρως. δῆλον οὖν, ὡς οὐχ ἱκανὸν τὸ τὰς οὐσίας ἴσας ποιῆ-
σαι τὸν νομοθέτην. ἀλλὰ τοῦ μέσου στοχαστέον. ἔτι δ' εἴ τις καὶ
» τὴν μετρίαν τάξειεν οὐσίαν πᾶσιν, οὐδὲν ὄφελος. μᾶλλον γὰρ
» δεῖ τὰς ἐπιθυμίας ὁμαλίζειν, ἢ τὰς οὐσίας. τοῦτο δ' οὐκ ἔστι,
» μὴ παιδευομένοις ἱκανῶς ὑπὸ τῶν νόμων. ἀλλ' ἴσως εἴποι ἂν 4

ὁ φαλίας, ὅτι ταῦτα τυγχάνει λέγων αὐτός. οἴεται γὰρ δυοῖν
τούτοιν ἰσότητα δεῖν ὑπάρχειν ταῖς πόλεσι, κτήσεως καὶ παι-
δείας. ἀλλὰ τήν, τε παιδείαν ἥτις ἔσται, δεῖ λέγειν. καὶ τὸ
μίαν εἶναι καὶ τὴν αὐτήν, οὐδὲν ὄφελος. ἔστι γὰρ τὴν αὐτὴν
μὲν εἶναι καὶ μίαν. ἀλλὰ ταύτην εἶναι τοιαύτην, ἐξ ἧς ἔσον-
ται προαιρετικοὶ τοῦ πλεονεκτεῖν, ἢ χρημάτων ἢ τιμῆς. ἢ συ-
ναμφοτέρων. ἔτι στασιάζουσιν οὐ μόνον διὰ τὴν ἀνισότητα τῆς
1 κτήσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τῶν τιμῶν. τοὐναντίον δὲ περὶ
ἑκάτερον, οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ διὰ τὸ περὶ τὰς κτήσεις ἄνισον.
οἱ δὲ χαρίεντες, περὶ τῶν τιμῶν, ἐὰν ἴσαι. ὅθεν καὶ ἐν δὲ ἰῇ
τιμῇ ἠμὲν κακὸς, ἠδὲ καὶ ἐσθλός. οὐ μόνον δ' οἱ ἄνθρωποι
διὰ τἀναγκαῖα ἀδικοῦσιν, ὧν ἄκος εἶναι νομίζει τὴν ἰσότητα
τῆς οὐσίας. ὥστε μὴ λωποδυτεῖν, διὰ τὸ ῥιγοῦν ἢ πεινῆν.
ἀλλὰ καὶ ὅπως χαίρωσι. καὶ μὴ ἐπιθυμῶσιν. ἐὰν γὰρ μείζω
ἔχωσιν ἐπιθυμίαν τῶν ἀναγκαίων, διὰ τὴν ταύτης ἰατρείαν
2 ἀδικήσουσιν. οὐ τοίνυν διὰ ταύτην μόνον, ἀλλὰ καὶ ἂν ἐπιθυ-
μοῖεν. ἵνα χαίρωσι ταῖς ἄνευ λυπῶν ἡδοναῖς. τί οὖν ἄκος τῶν
τριῶν τούτων. τοῖς μὲν, οὐσία βραχεῖα καὶ ἐργασία. τοῖς δὲ,
σωφροσύνη. τρίτον δ' εἴ τινες βούλοιντο δι' αὑτῶν χαίρειν, οὐκ ἂν
ἐπιζητοῖεν, εἰ μὴ παρὰ φιλοσοφίας ἄκος. αἱ γὰρ ἄλλαι, ἀν-
θρώπων δέονται. ἐπεὶ ἀδικοῦσί γε τὰ μέγιστα διὰ τὰς ὑπερ-
βολάς, ἀλλ' οὐ διὰ τὰ ἀναγκαῖα. οἷον τυραννοῦσιν, οὐχ
ἵνα μὴ ῥιγῶσι. διὸ καὶ αἱ τιμαὶ μεγάλαι, ἂν ἀποκτείνῃ τις οὐ
3 κλέπτην, ἀλλὰ τύραννον. ὥστε πρὸς τὰς μικρὰς ἀδικίας
βοηθητικὸς μόνον ὁ τρόπος τῆς φαλέου πολιτείας. ἔτι τὰ
πολλὰ βούλεται κατασκευάζειν, ἐξ ὧν τὰ πρὸς αὑτοὺς πο-
λιτεύσονται καλῶς. δεῖ δὲ καὶ πρὸς τοὺς γειτνιῶντας καὶ τοὺς
ἔξωθεν πάντας. ἀναγκαῖον ἄρα τὴν πολιτείαν συντετάχθαι
πρὸς τὴν πολεμικὴν ἰσχύν. περὶ ἧς ἐκεῖνος οὐδὲν εἴρηκεν. ὁ-
μοίως δὲ καὶ περὶ τῆς κτήσεως. δεῖ γὰρ οὐ μόνον πρὸς τὰς πο-
λιτικὰς χρήσεις ἱκανὴν ὑπάρχειν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἔξω
4 κινδύνους. διόπερ οὔτε τοσοῦτον δεῖ πλῆθος ὑπάρχειν,

ὧν οἱ πλησίον καὶ κρείττους ἐπιθυμήσουσιν. οἱ δὲ ἔχοντες ἀμύ-
νειν οὐ δυνήσονται τὴν ἐπιόντας. οὔθ' οὕτως ὀλίγην, ὥστε μὴ
δύνασθαι πόλεμον ὑπενεγκεῖν. μηδὲ τῶν ἴσων καὶ τῶν ὁμοίων.
ἐκεῖνος μὲν οὖν οὐδὲν διώρικε. δεῖ δὲ τοῦτο μὴ λανθάνειν, ὅτι
συμφέρει πλῆθος οὐσίας. ἴσως οὖν ἄριστος ὅρος τὸ μὴ λυσι-
τελεῖν τοῖς κρείττοσι διὰ τὴν ὑπερβολὴν πολεμεῖν. ἀλλ' οὕ-
τως, ὡς ἂν καὶ μὴ ἐχόντων τοσαύτην οὐσίαν. οἷον εὔβουλος,
αὐτοφραδάτου μέλλοντος ἀταρνέα πολιορκεῖν, ἐκέλευσεν αὐ- 1
τὸν σκεψάμενον, ἐν πόσῳ χρόνῳ λήψεται τὸ χωρίον, λογίσα-
σθαι τοῦ χρόνου τούτου τὴν δαπάνην. ἐθέλειν γὰρ ἔλαττον τού-
του λαβὼν ἐκλιπεῖν ἤδη τὸν ἀταρνέα. ταῦτα δ' εἰπὼν, ἐποίησε
τὸν αὐτοφραδάτην σύννουν γενόμενον, παύσασθαι τῆς πο-
λιορκίας. ἔστι μὲν οὖν τι τῶν συμφερόντων. τὸ τὰς οὐσίας εἶναι
ἴσας τοῖς πολίταις, πρὸς τὸ μὴ στασιάζειν πρὸς ἀλλήλους. οὐ
μὴν μέγ' οὐδὲν ὡς εἰπεῖν. καὶ γὰρ ἂν οἱ χαρίεντες ἀγανακτοῖεν
ἂν ὡς οὐκ ἴσων ὄντες ἄξιοι. διὸ καὶ φαίνονται πολλάκις ἐπιτιθέ- 2
μενοι καὶ στασιάζοντες. ἔτι δ' ἡ πονηρία τῶν ἀνθρώπων ἄπληστον.
» καὶ τὸ πρῶτον μὲν ἱκανὸν διωβολία μόνον. ὅταν δ' ἤδη τοῦτ'
» ᾖ πάτριον, ἀεὶ δέονται τοῦ πλείονος, ἕως εἰς ἄπειρον ἔλθωσιν.
» ἄπειρος γὰρ ἡ τῆς ἐπιθυμίας φύσις. ἧς πρὸς τὴν ἀναπλήρω-
σιν οἱ πολλοὶ ζῶσι. τῶν οὖν τοιούτων ἀρχὴ μᾶλλον τοῦ τὰς οὐ-
σίας ὁμαλίζειν, τὸ τοὺς μὲν ἐπιεικεῖς τῇ φύσει, τοιούτους πα-
ρασκευάζειν. ὥστε μὴ βούλεσθαι πλεονεκτεῖν. τοὺς δὲ φαύλους,
ὥστε μὴ δύνασθαι. τοῦτο δ' ἐστὶν, ἂν ἥττους τε ὦσι, καὶ μὴ ἀδι- 3
κῶνται. οὐ καλῶς δ' οὐδὲ τὴν ἰσότητα τῆς οὐσίας εἴρηκε. πε-
ρὶ γὰρ τὴν τῆς γῆς κτῆσιν ἰσάζει μόνον. ἔστι δὲ καὶ δούλων καὶ
βοσκημάτων πλοῦτος καὶ νομίσματος. καὶ κατασκευὴ πολλὴ
τῶν καλουμένων ἐπίπλων. ἢ πάντων οὖν τούτων ἰσότητα ζη-
τητέον. ἢ τάξιν τινὰ μετρίαν. ἢ πάντα ἐατέον. φαίνεται δ' ἐκ
τῆς νομοθεσίας κατασκευάζων τὴν πόλιν μικράν. εἴ γ' οἱ
τεχνῖται πάντες δημόσιοι ἔσονται. καὶ μὴ πληρώματι πα-
ρέξονται τῆς πόλεως. ἀλλ' εἴπερ δεῖ δημοσίους εἶναι, τοὺς τὰ 4

κοινὰ ἐργαζομένους, δεῖ καθάπερ ἐν ἐπιδάμνῳ τε καὶ διό-
φαντός ποτε κατεσκεύαζεν ἀθήνησι, τοῦτον ἔχειν τὸν τρόπον.
περὶ μὲν οὖν τῆς φαλέου πολιτείας, σχεδὸν ἐκ τούτων ἄν-
τις θεωρήσειεν, εἴ τι τυγχάνει καλῶς εἰρηκὼς ἢ μὴ καλῶς.
ἱππόδαμος δὲ εὐρυφῶντος μιλήσιος, ὃς καὶ τὴν τῶν πόλεων
διαίρεσιν εὗρε, καὶ τὸν πειραιᾶ κατέτεμε γενόμενος καὶ πε-
ρὶ τὸν ἄλλον βίον περιττότερος διὰ φιλοτιμίαν οὕτως, ὥστε
1 δοκεῖν ἐνίοις ζῆν περιεργότερον τριχῶν τε πλήθει καὶ κόσμῳ
πολυτελεῖ. ἔτι δὲ ἐσθῆτος εὐτελοῦς μὲν, ἀλεεινῆς δέ. οὐκ ἐν
τῷ χειμῶνι μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τοὺς θερινοὺς χρόνους. λόγιος
δὲ καὶ περὶ τὴν ὅλην φύσιν εἶναι βουλόμενος, πρῶ-
τος τῶν μὴ πολιτευομένων, ἐνεχείρησέ τι περὶ πολιτείας
εἰπεῖν τῆς ἀρίστης. κατεσκεύαζε δὲ τὴν πόλιν, τῷ πλήθει μὲν,
μυριάνδρον. εἰς τρία δὲ μέρη διῃρημένην. ἐποίει γὰρ ἓν μὲν μέ-
ρος τεχνίτας. ἓν δὲ, γεωργούς. τρίτον δὲ τὸ προπολεμοῦν, καὶ
2 τὸ ὅπλα ἔχον. διῄρει δ᾽ εἰς τρία μέρη τὴν χώραν. τὴν μὲν, ἱεράν,
τὴν δὲ, δημοσίαν. τὴν δ᾽ ἰδίαν. ὅθεν μὲν τὰ νομιζόμενα ποιή-
σουσι πρὸς τοὺς θεοὺς, ἱεράν. ἀφ᾽ ὧν δ᾽ οἱ προπολεμοῦντες βιώ-
σονται, κοινήν. τὴν δὲ τῶν γεωργῶν, ἰδίαν. ᾤετο δ᾽ εἴδη καὶ τῶν
νόμων εἶναι τρία μόνον. περὶ ὧν γὰρ αἱ δίκαι γίνονται, τρία ταῦ-
τ᾽ εἶναι τὸν ἀριθμὸν, ὕβριν, βλάβην, θάνατον. ἐνομοθέτει δὲ
καὶ δικαστήριον ἓν τὸ κύριον. εἰς ὃ πάσας ἀνάγεσθαι δεῖν τὰς
μὴ καλῶς κεκρίσθαι δοκούσας δίκας. τοῦτο δὲ κατεσκεύα-
3 ζεν ἔκ τινων γερόντων αἱρετῶν. τὰς δὲ κρίσεις ἐν τοῖς δικαστη-
ρίοις, οὐ διὰ ψηφοφορίας γίνεσθαι δεῖν. ἀλλὰ φέρειν ἕκαστον
πινάκιον, ἐν ᾧ γράφειν, εἰ καταδικάζοι ἁπλῶς τὴν δίκην, εἰ
δ᾽ ἀπολύοι ἁπλῶς, κενόν. εἰ δὲ τὸ μὲν, τὸ δὲ μὴ, τοῦτο διορί-
ζειν. νῦν γὰρ οὐκ ᾤετο νενομοθετῆσθαι καλῶς. ἀναγκάζειν γὰρ
ἐπιορκεῖν, ἢ ταῦτα δικάζοντας. ἐτίθει δὲ νόμον περὶ τῶν εὑρι-
σκόντων τι τῇ πόλει συμφέρον ὅπως τυγχάνωσι τιμῆς. καὶ
τοῖς παισὶ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ τελευτώντων ἐκ δημοσίου γί-
4 νεσθαι τὴν τροφὴν, ὡς οὔπω τοῦτο παρ᾽ ἄλλοις νενομοθετη-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μένον. ἔστι δὲ καὶ ἐν ἀθήναις, οὕτως ὁ νόμος νῦν, καὶ ἐν ἑτέραις
τῶν πόλεων. τοὺς δ' ἄρχοντας αἱρετοὺς ὑπὸ τοῦ δήμου εἶναι πάν-
τας. δῆμον δ' ἐποίει τὰ τρία μέρη τῆς πόλεως. τοὺς δ' αἱρεθέν-
τας ἐπιμελεῖσθαι κοινῶν καὶ ξενικῶν, καὶ ὀρφανικῶν. τὰ μὲν
οὖν πλεῖστα καὶ τὰ μάλιστα ἀξιόλογα τῆς ἱπποδάμου τά-
ξεως ταῦτ' ἐστίν. ἀπορήσειε δ' ἄν τις πρῶτον μὲν τὴν διαίρεσιν
τοῦ πλήθους τῶν πολιτῶν. οἵ τε γὰρ τεχνῖται καὶ οἱ γεωργοὶ καὶ
οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες, κοινωνοῦσι τῆς πολιτείας πάντες. οἱ 1
μὲν γεωργοὶ οὐκ ἔχοντες ὅπλα. οἱ δὲ τεχνῖται, οὔτε ὅπλα,
ὥστε γίνονται σχεδὸν δοῦλοι τῶν τὰ ὅπλα κεκτημένων. μετέ-
χειν μὲν οὖν πασῶν τῶν τιμῶν ἀδύνατον, ἀνάγκη γὰρ ἐκ τῶν τὰ
ὅπλα ἐχόντων, καθίστασθαι καὶ στρατηγοὺς καὶ πολιτοφύ-
λακας, καὶ τὰς κυριωτάτας ἀρχὰς ὡς εἰπεῖν. μὴ μετέχον-
τας δὲ τῆς πολιτείας πῶς οἷόν τε φιλικῶς ἔχειν πρὸς τὴν
πολιτείαν. ἀλλὰ δεῖ κρείττους εἶναι τοὺς τὰ ὅπλα γε κεκτη-
μένους ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. τοῦτο δ' οὐ ῥᾴδιον μὴ πολλοὺς 2
ὄντας. εἰ δὲ τοῦτ' ἔσται, τί δεῖ τοὺς ἄλλους μετέχειν τῆς πολι-
τείας, καὶ κυρίους εἶναι τῆς τῶν ἀρχόντων καταστάσεως.
ἔτι οἱ γεωργοὶ τί χρήσιμοι τῇ πόλει. τεχνίτας μὲν γὰρ ἀναγ-
καῖον εἶναι. πᾶσα γὰρ δεῖται πόλις τεχνιτῶν. καὶ δύνανται
διαγίνεσθαι καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ἀπὸ τῆς τέχ-
νης. οἱ δὲ γεωργοὶ πορίζοντες μὲν τοῖς τὰ ὅπλα κεκτημένοις
τὴν τροφὴν, εὐλόγως ἂν ἦσάν τι τῆς πόλεως μέρος. νῦν δ' ἰ-
δίαν ἔχουσι. καὶ ταύτην ἰδίᾳ γεωργήσουσιν. ἔτι δὲ τὴν κοινὴν, 3
ἀφ' ἧς οἱ προπολεμοῦντες ἕξουσι τὴν τροφὴν, εἰ μὲν αὐτοὶ γεωρ-
γήσουσι, οὐκ ἂν εἴη τὸ μάχιμον ἕτερον καὶ τὸ γεωργοῦν. βού-
λεται δ' ὁ νομοθέτης, οἱ δ' ἕτεροι τινὲς ἔσονται τῶν τὰ ἴδια
γεωργούντων καὶ τῶν μαχίμων. τέταρτον οὖν μόριον ἔσται
τοῦτο τῆς πόλεως, οὐδενὸς μετέχον, ἀλλὰ ἀλλότριον τῆς
πολιτείας. ἀλλὰ μὴν εἴ τις τοὺς αὐτοὺς θήσει τούς τε τὴν
ἰδίαν καὶ τοὺς τὴν κοινὴν γεωργοῦντας, τό τε πλῆθος ἄ-
πορον ἔσται τῶν καρπῶν, ἐξ ὧν ἕκαστος γεωργήσει δύο οἰ- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

κίας. καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ εὐθὺς ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τῆς αὐ-
τῶν κλήρων αὐτοῖς τε τὴν τροφὴν λήψονται, καὶ τοῖς μα-
χίμοις παρέξουσι. ταῦτα δὴ πάντα πολλὴν ἔχει ταραχήν. οὐ
καλῶς δ' οὐδ' ὁ περὶ τῆς κρίσεως ἔχει νόμος, τὸ κρίνειν ἀξιοῦν
διαιροῦντα τῆς κρίσεως ἁπλῶς γεγραμμένης, καὶ γίνεσθαι
τὸν δικαστὴν διαιτητήν. τοῦτο δ' ἐν μὲν τῇ διαίτῃ, καὶ πλείοσιν
ἐνδέχεται. κοινολογοῦνται γὰρ ἀλλήλοις περὶ τῆς κρίσεως.
1 ἐν δὲ τοῖς δικαστηρίοις οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον τούτων
νομοθετῶν οἱ πολλοὶ παρασκευάζουσιν, ὅπως οἱ δικασταὶ μὴ
κοινολογῶνται πρὸς ἀλλήλους. ἔπειτα πῶς οὐκ ἔσται ταρα-
χώδης ἡ κρίσις, ὅταν ὀφείλειν ὁ μὲν δικαστὴς οἴηται μὴ τοσοῦ-
τον δ', ὅσον ὁ δικαζόμενος. ὁ μὲν γὰρ εἴκοσι μνᾶς. ὁ δὲ δικα-
στὴς κρίνει δέκα μνᾶς. ἢ ὁ μὲν, πλέον. ὁ δ' ἔλασσον. ἄλλος δὲ
πέντε. ὁ δὲ τέτταρας. καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον δηλονότι με-
ριοῦσιν. οἱ δὲ, πάντα καταδικάσουσιν. οἱ δ' οὐδέν. τίς οὖν ὁ τρό-
2 πος ἔσται τῆς διαλογῆς τῶν ψήφων. ἔτι δ' οὐδεὶς ἐπιορκεῖν
ἀναγκάζει, τὸν ἁπλῶς ἀποδικάσαντα ἢ καταδικάσαντα. εἴπερ
ἁπλῶς τὸ ἔγκλημα γέγραπται δικαίως. οὐ γὰρ μηδὲν ὀφεί-
λειν ὁ ἀποδικάσας κρίνει, ἀλλὰ τὰς εἴκοσι μνᾶς. ἀλλ' ἐκεῖνος
ἤδη ἐπιορκεῖ ὁ καταδικάσας μὴ νομίζων ὀφείλειν τὰς εἴκοσι
μνᾶς. πρὸς δὲ τούτοις εὑρίσκουσί τι τῇ πόλει συμφέρον, ὡς
δεῖ γίνεσθαί τινα τιμήν. οὐκ ἔστιν ἀσφαλὲς τὸ νομοθετεῖν, ἀλ-
λ' εὐόφθαλμον ἀκοῦσαι μόνον. ἔχει γὰρ συκοφαντίας καὶ
3 κινήσεις, ἂν τύχῃ πολιτείας. ἐμπίπτει δ' εἰς ἄλλο πρόβλη-
μα καὶ σκέψιν ἑτέραν. ἀποροῦσι γάρ τινες. πότερον βλα-
βερὸν, ἢ συμφέρον ταῖς πόλεσι, τὸ μὴ κινεῖν τοὺς πατρίους νό-
μους. ἂν ᾖ τις ἄλλος βελτίων. διόπερ οὐ ῥᾴδιον τῷ λεχθέν-
τι ταχὺ συγχωρεῖν. εἴπερ μὴ συμφέρει κινεῖν. ἐνδέχεται δ' εἰ-
σηγεῖσθαι τινὰς νόμων λύσιν, ἢ πολιτείας, ὡς κοινὸν ἀγαθόν.
ἐπεὶ δὲ πεποιήμεθα μνείαν, ἔτι μικρὰ περὶ αὐτοῦ διαστείλα-
σθαι βέλτιον. ἔχει γὰρ ὥσπερ εἴπομεν ἀπορίαν. καὶ δόξειεν
4 ἂν βέλτιον εἶναι τὸ κινεῖν. ἐπεὶ γοῦν τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν, τοῦτο

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

συμβέβηκεν. οἷον, ἰατρικὴ κινηθεῖσα παρὰ τὰ πάτρια, καὶ γυμ
ναστική. καὶ ὅλως αἱ τέχναι πᾶσαι καὶ αἱ δυνάμεις. ὥστ' ἐπεὶ
μίαν τούτων θετέον καὶ τὴν πολιτικὴν δῆλον ὅτι, καὶ περὶ
ταύτην ἀναγκαῖον ὁμοίως ἔχειν. σημεῖον δ' ἂν γεγονέναι φαίη
τις ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων. τοὺς γὰρ ἀρχαίους νόμους λίαν ἁπλοῦς
εἶναι καὶ βαρβαρικούς. ἐσιδηροφοροῦντό, τε γὰρ οἱ Ἕλληνες. καὶ
τὰς γυναῖκας ἐωνοῦντο παρὰ ἀλλήλων. ὅσα τε λοιπὰ τῶν ἀρ-
χαίων ἐστί που νομίμων, εὐήθη πάμπαν ἐστί. οἷον ἐν κύμῃ περὶ 1
τὰ φονικὰ νόμος ἐστί, ἂν πλῆθός τι παράσχηται μαρτύρων ὁ
διώκων τὸν φόνον τῶν αὑτοῦ συγγενῶν, ἔνοχον εἶναι τῷ φόνῳ
» τὸν φεύγοντα. ζητοῦσι δ' ὅλως οὐ τὸ πάτριον, ἀλλὰ τἀγαθὸν
» πάντες. εἰκός τε τοὺς πρώτους εἴτε γηγενεῖς ἦσαν, εἴτ' ἐκ φορᾶς
» τινος ἐσώθησαν, ὁμοίους εἶναι καὶ τοὺς τυχόντας καὶ τοὺς ἀνοή-
τους. ὥσπερ καὶ λέγεται κατὰ τῶν γηγενῶν. ὥστε ἄτοπον μέ-
νειν τοῖς τούτων δόγμασι. πρὸς δὲ τούτοις, οὐδὲ τοὺς γεγραμμέ-
» νους ἐᾶν ἀκινήτους βέλτιον. ὥσπερ γὰρ καὶ περὶ τὰς ἄλλας 2
» τέχνας καὶ τὴν πολιτικὴν τάξιν ἀδύνατον ἀκριβῶς πάντα
» γραφῆναι. καθόλου γὰρ ἀναγκαῖον γραφῆναι. αἱ δὲ πρά-
ξεις περὶ τῶν καθ' ἕκαστόν εἰσιν. ἐκ μὲν οὖν τούτων φανερόν,
ὅτι κινητέοι. καὶ τινὲς καὶ ποτὲ τῶν νόμων εἰσίν. ἄλλον δὲ τρό-
πον ἐπισκοποῦσιν, εὐλαβείας ἂν δόξειεν εἶναι πολλῆς. ὅταν
γὰρ ᾖ τὸ μὲν βέλτιον, μικρόν. τὸ δ' ἐθίζειν εὐχερῶς λύειν
τοὺς νόμους φαῦλον, φανερὸν ὡς ἐατέον ἐνίας ἁμαρτίας
» καὶ τῶν νομοθετῶν τῶν ἀρχόντων. οὐ γὰρ τοσοῦτον ὠφελή- 3
» σεται κινήσας, ὅσον βλαβήσεται τοῖς ἄρχουσιν ἀπειθεῖν ἐθι-
» σθείς. ψεῦδος δὲ καὶ τὸ παράδειγμα τὸ περὶ τῶν τεχνῶν.
οὐ γὰρ ὅμοιον τὸ κινεῖν τέχνην καὶ νόμον. ὁ γὰρ νόμος ἰσχὺν
οὐδεμίαν ἔχει πρὸς τὸ πείθεσθαι, πλὴν παρὰ τὸ ἔθος.
τοῦτο δ' οὐ γίνεται εἰ μὴ διὰ χρόνου πλῆθος. ὥστε τὸ ῥᾳδίως
μεταβάλλειν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων νόμων εἰς ἑτέρους νόμους
καινούς, ἀσθενῆ ποιεῖν ἐστι τὴν τοῦ νόμου δύναμιν. ἔτι δὲ εἰ
καὶ κινητέον, πότερον πάντες καὶ ἐν πάσῃ πολιτείᾳ, ἢ οὔ. 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καὶ πότερον τῷ τυχόντι, ἢ ποιῷ. ταῦτα γὰρ ἔχει μεγάλην δια
φοράν. διὸ νῦν μὲν, ἀφῶμεν ταύτην τὴν σκέψιν. ἄλλων γὰρ
ἐστὶ καιρῶν. περὶ δὲ τῆς λακεδαιμονίων πολιτείας καὶ τῆς
κρητικῆς, σχεδὸν δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν, δύο
εἰσὶν αἱ σκέψεις. μία μὲν, εἴ τι καλῶς ἢ μὴ καλῶς πρὸς
τὴν ἀρίστην νενομοθέτηται τάξιν. ἑτέρα δ', εἴ τι πρὸς τὴν
ὑπόθεσιν καὶ τὸν τρόπον ὑπεναντίως τῆς προκειμένης αὐ-
1 τοῖς πολιτείας. ὅτι μὲν οὖν δεῖ τῇ μελλούσῃ καλῶς πο-
» λιτεύεσθαι τὴν τῶν ἀναγκαίων ὑπάρχειν σχολὴν, ὁμολο-
» γούμενόν ἐστι. τίνα δὲ τρόπον ὑπάρχειν, οὐ ῥᾴδιον λαβεῖν. ἥ τε
γὰρ θετταλῶν πενεστεία, πολλάκις ἐπέθετο τοῖς θετταλοῖς.
ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς λάκωσιν οἱ εἵλωτες. ὥσπερ γὰρ ἐφε-
δρεύοντες τοῖς ἀτυχήμασι διατελοῦσι. περὶ δὲ τοὺς κρῆτας,
οὐδέν πω τοιοῦτον συμβέβηκεν. αἴτιον δ' ἴσως, τὸ τὰς γειτνιώ
σας πόλεις καίπερ πολεμούσας ἀλλήλαις, μηδεμίαν εἶναι
2 σύμμαχον τοῖς ἀφισταμένοις. διὰ τὸ μὴ συμφέρειν, καὶ αὐταῖς
κεκτημέναις περιοίκους. τοῖς δὲ λάκωσιν, οἱ γειτνιῶντες
ἐχθροὶ πάντες ἦσαν, ἀργεῖοι καὶ μεσσήνιοι καὶ ἀρκάδες. ἐπεὶ
καὶ τοῖς θετταλοῖς κατ' ἀρχὰς ἀφίσταντο, διὰ τὸ πολεμεῖν ἔτι
τοῖς προσχώροις, ἀχαιοῖς καὶ περραιβοῖς καὶ μάγνησιν. ἔοικε
δὲ καὶ εἰ μηδὲν ἕτερον, ἀλλὰ τό γε τῆς ἐπιμελείας ἐργῶδες
εἶναι. τίνα δεῖ πρὸς αὐτοὺς ὁμιλῆσαι τρόπον. ἀνιέμενοί τε
γὰρ ὑβρίζουσι, καὶ τῶν ἴσων ἀξιοῦσιν ἑαυτοὺς τοῖς κυρίοις.
3 καὶ κακοπαθῶς ζῶντες, ἐπιβουλεύουσι καὶ μισοῦσι. δῆ-
λον οὖν, ὡς οὐκ ἐξευρίσκουσι τὸν βέλτιστον τρόπον. οἷς τοῦτο
συμβαίνει περὶ τὴν εἱλωτείαν. ἔτι δὴ περὶ τὰς γυναῖκας
ἄνεσις, καὶ πρὸς τὴν προαίρεσιν τῆς πολιτείας βλαβερὰ
» καὶ πρὸς εὐνομίαν πόλεως. ὥσπερ γὰρ οἰκίας μέρος, ἀνὴρ
» καὶ γυνή. δῆλον ὅτι καὶ πόλιν ἐγγὺς τοῦ δίχα διῃρῆσθαι δεῖ
» νομίζειν εἴς τε τὸ τῶν ἀνδρῶν πλῆθος καὶ τὸ τῶν γυναικῶν.
» ὥστ' ἐν ὅσαις πολιτείαις φαύλως ἔχει τὸ περὶ τὰς γυναῖ-
4 κας, τὸ ἥμισυ τῆς πόλεως εἶναι δεῖ νομίζειν ἀνομοθέτητον.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.3.5.11

ὅπερ ἐκεῖ συμβέβηκεν. ὅλην γὰρ τὴν πόλιν ὁ νομοθέτης εἶναι
βουλόμενος καρτερικήν, κατὰ μὲν τοὺς ἄνδρας φανερός ἐστι
τοιοῦτος ὤν. ἐπὶ δὲ τῶν γυναικῶν ἐξημέληκε. ζῶσι γὰρ ἀκολά-
στως πρὸς ἅπασαν ἀκολασίαν, καὶ τρυφερῶς. ὥστ' ἀναγκαῖον
ἐν τῇ τοιαύτῃ πολιτείᾳ τιμᾶσθαι τὸν πλοῦτον. ἄλλως τε
κἂν τυγχάνωσι γυναικοκρατούμενοι. καθάπερ τὰ πολλὰ τῶν
στρατιωτικῶν καὶ πολεμικῶν γενῶν, ἔξω κελτῶν ἢ κἂν εἴ τι-
νες ἕτεροι φανερῶς τετιμήκασι τὴν πρὸς τοὺς ἄρρενας συ- 1
» νουσίαν. ἔοικε γὰρ ὁ μυθολογήσας πρῶτος, οὐκ ἀλόγως συζεῦ-
» ξαι τὸν ἄρη πρὸς τὴν ἀφροδίτην. ἢ γὰρ πρὸς τὴν τῶν ἀρρέ-
» νων ὁμιλίαν ἢ πρὸς τὴν τῶν γυναικῶν, φαίνονται κατακώχι-
μοι πάντες οἱ τοιοῦτοι. διὸ παρὰ τοῖς λάκωσι τοῦθ' ὑπῆρχε.
καὶ πολλὰ διῳκεῖτο ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐ-
τῶν. καίτοι τί διαφέρει γυναῖκας ἄρχειν, ἢ τοὺς ἄρχοντας ὑπὸ
τῶν γυναικῶν ἄρχεσθαι. ταὐτὸ γὰρ συμβαίνει. χρησίμου
δ' οὔσης τῆς θρασύτητος πρὸς οὐδὲν τῶν ἐγκυκλίων. ἀλλ' εἴπερ 2
πρὸς τὸν πόλεμον βλαβερώταται, καὶ πρὸς ταῦθ' αἱ τῶν λα-
κώνων ἦσαν. ἐδήλωσαν δ' ἐπὶ τῆς θηβαίων ἐμβολῆς. χρήσιμοι
μὲν γὰρ οὐδὲν ἦσαν, ὥσπερ ἐν ἑτέραις πόλεσι. θόρυβον δὲ πα-
ρεῖχον πλείω τῶν πολεμίων. ἐξ ἀρχῆς μὲν οὖν ἔοικε συμβε-
βηκέναι τοῖς λάκωσιν εὐλόγως ἡ τῶν γυναικῶν ἄνεσις. ἔξω γὰρ
τῆς οἰκείας διὰ τὰς στρατείας ἀπεξενοῦντο πολὺν χρόνον,
πολεμοῦντες τόν, τε πρὸς ἀργείους πόλεμον, καὶ πάλιν τὸν
πρὸς ἀρκάδας καὶ μεσσηνίους. σχολάσαντες δὲ, αὐτοὺς μὲν 3
παρεῖχον τῷ νομοθέτῃ προωδοπεποιημένους, διὰ τὸν στρατιω-
» τικὸν βίον. πολλὰ γὰρ ἔχει μέρη τῆς ἀρετῆς. τὰς δὲ γυναῖκας
φασὶ μὲν ἄγειν ἐπιχειρῆσαι τὸν λυκοῦργον ἐπὶ τοὺς νόμους. ὡς
δ' ἀντέκρουον, ἀποστῆναι πάλιν. αἰτίαι μὲν οὖν εἰσὶν αὗται
τῶν γενομένων. ὥστε δῆλον, ὅτι καὶ ταύτης τῆς ἁμαρτίας.
ἀλλ' ἡμεῖς οὐ τοῦτο σκοποῦμεν, τίνι δεῖ συγγνώμην ἔχειν ἢ μὴ
ἔχειν. ἀλλὰ περὶ τοῦ ὀρθῶς. τὰ δὲ περὶ τὰς γυναῖκας ἔχοντα
μὴ καλῶς, ἔοικεν ὥσπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον, οὐ μόνον ἀπρε- 4

πειν ἵνα ποιεῖν τῆς πολιτείας αὐτὴν καθ' αὑτὴν, ἀλλὰ συμ
βάλλεσθαί τι πρὸς τὴν φιλοχρηματίαν. μετὰ γὰρ τὰ νῦν ῥη-
θέντα, τοῖς περὶ τὴν ἀνωμαλίαν τῆς κτήσεως, ἐπιτιμήσειεν
ἄν τις. τοῖς μὲν γὰρ αὐτῶν συμβέβηκε κεκτῆσθαι πολλὴν λίαν
οὐσίαν. τοῖς δὲ, πάμπαν μικράν. διόπερ εἰς ὀλίγους ἧκεν ἡ
χώρα. τοῦτο δὲ καὶ διὰ τῶν νόμων τέτακται φαύλως. ὠνεῖσθαι
μὲν γὰρ ἢ πωλεῖν τὴν ὑπάρχουσαν, ἐποίησεν οὐ καλὸν, ὀρθῶς
1 ποιήσας. διδόναι δὲ καὶ καταλείπειν ἐξουσίαν ἔδωκε τοῖς βου
λομένοις. καίτοι ταὐτὸ συμβαίνειν ἀναγκαῖον ἐκείνως τε καὶ οὕ-
τως. ἔστι δὲ καὶ τῶν γυναικῶν σχεδὸν τῆς πάσης χώρας τῶν πέν
τε μερῶν τὰ δύο. τῶν τ' ἐπικλήρων πολλῶν γινομένων, καὶ διὰ
τὸ προῖκας διδόναι μεγάλας. καίτοι βέλτιον ἦν, μηδεμίαν,
ἢ ὀλίγην ἢ καὶ μετρίαν τετάχθαι. νῦν δ' ἔξεστι δοῦναί τε τὴν
ἐπίκληρον, ὅτῳ ἂν βούληται. κἂν ἀποθάνῃ μὴ διαθέμενος, ὃν
ἂν καταλίπῃ κληρονόμον, οὗτος ᾧ ἂν θέλῃ δίδωσι. τοιγαροῦν
2 δυναμένης τῆς χώρας χιλίους ἱππεῖς τρέφειν καὶ πεντακο-
σίους, καὶ ὁπλίτας τρισμυρίους, οὐδὲ χίλιοι τὸ πλῆθος ἦσαν.
γέγονε δὲ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν δῆλον, ὅτι φαύλως αὐτοῖς εἶ-
χε τὰ περὶ τὴν τάξιν ταύτην. μίαν γὰρ πληγὴν οὐχ ὑπήνεγ-
κεν ἡ πόλις, ἀλλ' ἀπώλετο διὰ τὴν ὀλιγανθρωπίαν. λέγουσι
δὲ, ὡς ἐπὶ μὲν τῶν προτέρων βασιλέων, μετεδίδοσαν τῆς πο-
λιτείας. ὥστ' οὐ γίνεσθαι τότε ὀλιγανθρωπίαν πολεμού-
των πολὺν χρόνον. καὶ φασὶν εἶναί ποτε τοῖς σπαρτιάταις, καὶ
3 μυρίους. οὐ μὴν ἀλλ' εἴτ' ἐστὶν ἀληθῆ ταῦτα, εἴτε μὴ, βέλτιον τὸ
διὰ τῆς κτήσεως ὡμαλισμένης πληθύειν ἀνδρῶν τὴν πόλιν.
ὑπεναντίος δὲ καὶ ὁ περὶ τὴν τεκνοποιίαν νόμος, πρὸς ταύ-
την τὴν διόρθωσιν. βουλόμενος γὰρ ὁ νομοθέτης ὡς πλεί-
στους εἶναι τοὺς σπαρτιάτας, προάγεται τοὺς πολίτας ὅτι πλεί-
στους ποιεῖσθαι παῖδας. ἔστι γὰρ αὐτοῖς νόμος, τὸν μὲν γεννήσαντα
τρεῖς υἱοὺς, ἄφρουρον εἶναι. τὸν δὲ τέτταρας, ἀτελῆ πάν-
των. καίτοι φανερὸν, ὅτι, πολλῶν γινομένων, τῆς δὲ χώρας
4 οὕτω διῃρημένης, ἀναγκαῖον πολλοὺς γίνεσθαι πένητας. ἀλλὰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μὴν καὶ τὰ περὶ τὴν ἐφορείαν ἔχει φαύλως. ἡ γὰρ ἀρχὴ κυ-
ρία μὲν αὐτὴ τῶν μεγίστων αὐτοῖς ἐστι. γίνονται δ' ἐκ τοῦ δήμου
πάντες. ὥστε πολλάκις ἐμπίπτουσιν ἄνθρωποι σφόδρα πένη-
τες εἰς τὸ ἀρχεῖον, οἳ διὰ τὴν ἀπορίαν ὤνιοι ἦσαν. ἐδήλωσαν δὲ
πολλάκις μὲν καὶ πρότερον καὶ νῦν δὲ, ἐν τοῖς ἀνδρίοις. διαφ-
θαρέντες γὰρ ἀργυρίῳ τινὲς, ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅλην τὴν πό-
λιν ἀπώλεσαν. καὶ διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν εἶναι λίαν μεγάλην καὶ
ἰσοτύραννον, δημαγωγεῖν αὐτοὺς ἠναγκάζοντο καὶ οἱ βασιλεῖς. 1
ὥστε καὶ ταύτῃ συνεπιβλάπτεσθαι τὴν πολιτείαν. δημοκρα-
τία γὰρ ἐξ ἀριστοκρατίας συνέβαινε. συνέχει μὲν οὖν τὴν πο-
λιτείαν τὸ ἀρχεῖον τοῦτο. ἡσυχάζει γὰρ ὁ δῆμος διὰ τὸ μετέ-
» χειν τῆς μεγίστης ἀρχῆς. ὥστ' εἴτε διὰ τὸν νομοθέτην, εἴτε διὰ
» τύχην τοῦτο συμπέπτωκε, συμφερόντως ἔχει τοῖς πράγμασι.
» δεῖ γὰρ τὴν πολιτείαν τὴν μέλλουσαν σώζεσθαι, πάντα βού-
λεσθαι τὰ μέρη τῆς πόλεως εἶναι, καὶ διαμένειν ταυτά. οἱ μὲν
οὖν βασιλεῖς διὰ τὴν αὐτῶν τιμὴν, οὕτως ἔχουσιν. οἱ δὲ, καλοὶ 2
κἀγαθοὶ, διὰ τὴν γερουσίαν. ἆθλον γὰρ ἡ ἀρχὴ αὕτη τῆς ἀρε-
τῆς ἐστί. ὁ δὲ δῆμος διὰ τὴν ἐφορείαν. καθίσταται γὰρ ἐξ ἁπάν-
των. ἀλλ' αἱρετὴν ἔδει τὴν ἀρχὴν εἶναι ταύτην ἐξ ἁπάντων μὲν,
μὴ τὸν τρόπον δὲ τοῦτον, ὃν νῦν. παιδαριώδης γάρ ἐστι λίαν. ἔτι
δὲ καὶ κρίσεων εἰσὶ μεγάλων κύριοι ὄντες οἱ τυχόντες. διόπερ
οὐκ αὐτογνώμονας βέλτιον κρίνειν, ἀλλὰ κατὰ τὰ γράμμα-
τα καὶ τοὺς νόμους. ἔστι δὲ καὶ ἡ δίαιτα τῶν ἐφόρων οὐχ ὁμο-
λογουμένη τῷ βουλήματι τῆς πόλεως. αὐτὴ μὲν γὰρ ἀνει- 3
μένη λίαν ἐστίν. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις μᾶλλον ὑπερβάλλει ἐπὶ τὸ
σκληρόν. ὥστε μὴ δύνασθαι καρτερεῖν, ἀλλὰ λάθρα τὸν νό-
μον ἀποδιδράσκοντας ἀπολαύειν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν. ἔχει
δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν τῶν γερόντων ἀρχὴν, οὐ καλῶς αὐτοῖς.
ἐπιεικῶν μὲν γὰρ ὄντων καὶ πεπαιδευμένων ἱκανῶς πρὸς ἀν-
δραγαθίαν, τάχ' ἂν εἴποι τι συμφέρειν τῇ πόλει. καίτοι
τό γε διὰ βίου κυρίους εἶναι κρίσεων μεγάλων, ἀμφισβητήσι-
μον. ἔστι γὰρ ὥσπερ καὶ σώματος, καὶ διανοίας γῆρας. τὸν 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τρόπον δὲ τοῦτόν τι πεπαιδευμένων, ὥστε καὶ τὸν νομοθέτην αὐ-
τὸν ἀπιστεῖν, ὡς οὐκ ἀγαθοῖς ἀνδράσιν, οὐκ ἀσφαλές. φαίνον-
ται δὲ καὶ καταδωροδοκούμενοι καὶ καταχαριζόμενοι πολλὰ
τῶν κοινῶν οἱ κεκοινωνηκότες τῆς ἀρχῆς ταύτης. διόπερ βέλ-
τιον αὐτοὺς μὴ ἀνευθύνους εἶναι. νῦν δ' εἰσί. δόξειε δ' ἂν ἡ τῶν
ἐφόρων ἀρχὴ, πάσας εὐθύνειν τὰς ἀρχάς. τοῦτο δὲ, τῇ ἐφορείᾳ
μέγα λίαν τὸ δῶρον. καὶ τὸν τρόπον οὐ τοῦτον λέγομεν διδόναι
1 δεῖν τὰς εὐθύνας. ἔτι δὲ καὶ τὴν αἵρεσιν, ἣν ποιοῦνται τῶν γε-
ρόντων κατά τε τὴν κρίσιν ἐστὶ παιδαριώδης. καὶ τὸ αὐτὸν αἰτεῖ-
σθαι τὸν ἀξιωθησόμενον τῆς ἀρχῆς, οὐκ ὀρθῶς ἔχει. δεῖ γὰρ καὶ
» βουλόμενον καὶ μὴ βουλόμενον ἄρχειν τὸν ἄξιον τῆς ἀρχῆς.
» νῦν δ' ὅπερ καὶ περὶ τὴν ἄλλην πολιτείαν ὁ νομοθέτης φαί-
νεται ποιῶν. φιλοτίμους γὰρ κατασκευάζων τοὺς πολίτας τούτοις
κέχρηται πρὸς τὴν αἵρεσιν τῶν γερόντων. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἄρχειν αἰ-
» τήσαιτο, μὴ φιλότιμος ὤν. καίτοι τῶν γ' ἀδικημάτων ἑκουσίων
2 τὰ πλεῖστα συμβαίνει σχεδὸν διὰ φιλοτιμίαν καὶ διὰ φιλοχρη-
ματίαν τοῖς ἀνθρώποις. περὶ δὲ βασιλείας, εἰ μὲν μὴ βέλτιον
ἐστὶν ὑπάρχειν ταῖς πόλεσιν, ἢ βέλτιον, ἄλλος ἔστω λόγος. ἀλ-
λὰ μὴν βέλτιόν γε μὴ καθάπερ νῦν. ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ
βίον ἕκαστον κρίνεσθαι τῶν βασιλέων. ὅτι δ' ὁ νομοθέτης οὐ
δ' αὐτὸς οἴεται δύνασθαι ποιεῖν καλοὺς κἀγαθούς, δῆλον.
ἀπιστεῖ γοῦν ὡς οὐκ οὖσιν ἱκανῶς ἀγαθοῖς ἀνδράσι. διόπερ
ἐξέπεμπον συμπρεσβευτὰς τοὺς ἐχθρούς, καὶ σωτηρίαν ἐνό-
3 μιζον τῇ πόλει εἶναι τὸ στασιάζειν τοὺς βασιλεῖς. οὐ καλῶς
δ' οὐδὲ περὶ τὰ συσσίτια τὰ καλούμενα φιδίτια νενομοθέ-
τηται, τῷ καταστήσαντι πρῶτον. ἔδει γὰρ ἀπὸ κοινοῦ μᾶλ-
λον εἶναι τὴν σύνοδον, καθάπερ ἐν κρήτῃ. παρὰ δὲ τοῖς λά-
κωσιν, ἕκαστον δεῖ φέρειν, καὶ σφόδρα πενήτων ἐνίων ὄντων,
καὶ τοῦτο τὸ ἀνάλωμα οὐ δυναμένων δαπανᾶν. ὥστε συμβαί-
νει τοὐναντίον τῷ νομοθέτῃ τῆς προαιρέσεως. βούλεται μὲν γὰρ, δη-
μοκρατικὸν εἶναι τὸ κατασκεύασμα τῶν συσσιτίων. γίνεται δ' ἥκι-
4 στα δημοκρατικὸν οὕτω νενομοθετημένον. μετέχειν μὲν γὰρ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

οὐ ῥᾴδιον τοῖς λίαν πένησιν. ὅρος δὲ τῆς πολιτείας οὗτός
ἐστιν αὐτοῖς ὁ πάτριος, τὸν μὴ δυνάμενον τοῦτο τὸ τέλος φέρειν,
μὴ μετέχειν αὐτῆς. τῷ δὲ περὶ τοὺς ναυάρχους νόμῳ, καὶ ἕτε-
ροί τινες ἐπιτετιμήκασιν ὀρθῶς ἐπιτιμῶντες. στάσεως γὰρ γί-
νεται αἴτιος. ἐπεὶ γὰρ τοῖς βασιλεῦσιν οὖσι στρατηγοῖς ἀϊδίοις
ἡ ναυαρχία, σχεδὸν ἑτέρα βασιλεία καθέστηκε. καὶ ὧδε δὲ, τῇ
ὑποθέσει τοῦ νομοθέτου ἐπιτιμήσειεν ἄν τις. ὅπερ καὶ πλά-
των ἐν τοῖς νόμοις ἐπιτετίμηκε. πρὸς γὰρ μέρος ἀρετῆς ἡ 1
πᾶσα σύνταξις νόμων ἐστὶ τὴν πολεμικήν. αὕτη γὰρ χρησί-
μη πρὸς τὸ κρατεῖν. τοιγαροῦν ἐσώζοντο μὲν πολεμοῦντες.
ἀπώλλυντο δὲ ἄρξαντες, διὰ τὸ μὴ ἐπίστασθαι σχολάζειν, μὴ
δὲ ἠσκηκέναι μηδεμίαν ἄσκησιν ἑτέραν κυριωτέραν τῆς πο-
λεμικῆς. τούτου δὲ ἁμάρτημα οὐκ ἔλαττον. νομίζουσι μὲν γὰρ
γίνεσθαι τἀγαθὰ τὰ περιμάχητα, δι' ἀρετῆς μᾶλλον ἢ κα-
κίας. καὶ τοῦτο μὲν καλῶς. ὅτι μέντοι ταῦτα κρείττω τῆς ἀ-
ρετῆς ὑπολαμβάνουσιν, οὐ καλῶς. φαύλως δ' ἔχει καὶ περὶ 2
τὰ κοινὰ χρήματα τοῖς σπαρτιάταις. οὔτε γὰρ ἐν τῷ κοινῷ τῆς
πόλεως ἐστὶν οὐδὲν πολέμους μεγάλους ἀναγκαζομένους πο-
λεμεῖν, εἰσφέρουσί τε κακῶς. διὰ γὰρ τὸ τῶν σπαρτιατῶν εἶναι
τὴν πλείστην γῆν, οὐκ ἐξετάζουσιν ἀλλήλων τὰς εἰσφοράς. ἀπο-
βέβηκέ τε τοὐναντίον τῷ νομοθέτῃ τοῦ συμφέροντος. τὴν μὲν
γὰρ πόλιν πεποίηκεν ἀχρήματον, τοὺς δ' ἰδιώτας φιλοχρημά-
τους. περὶ μὲν οὖν τῆς λακεδαιμονίων πολιτείας, ἐπὶ τοσοῦ-
τον εἰρήσθω. ταῦτα γάρ ἐστιν, ἃ μάλιστ' ἄν τις ἐπιτιμήσειεν. ἡ δὲ 3
κρητικὴ πολιτεία, πάρεγγυς μέν ἐστι ταύτης. ἔχει δὲ μικρὰ μὲν,
οὐ χεῖρον. τὸ δὲ πλέον ἧττον γλαφυρῶς. καὶ γὰρ ἔοικε καὶ
λέγεται δὲ τὰ πλεῖστα μεμιμῆσθαι τὴν κρητικὴν πολιτείαν
ἡ τῶν λακώνων. τὰ δὲ πλεῖστα τῶν ἀρχαίων ἧττον διήρθρωται
τῶν νεωτέρων. φασὶ γὰρ τὸν λυκοῦργον, ὅτε τὴν ἐπιτροπείαν
τὴν χαρίλλου τοῦ βασιλέως καταλιπὼν ἀπεδήμησε, τότε τὸν
πλεῖστον διατρῖψαι χρόνον περὶ τὴν κρήτην διὰ τὴν συγγενεί-
αν. ἄποικοι γὰρ οἱ λύκτιοι τῶν λακώνων ἦσαν. κατέλαβον 4
δ' οἱ πρὸς

δ' οἱ πρὸς τὴν ἀποικίαν ἐλθόντες, τὴν τάξιν τῶν νόμων ὑπάρ-
χουσαν ἐν τοῖς τότε κατοικοῦσι. διὸ καὶ νῦν οἱ περίοικοι τὸν
αὐτὸν τρόπον χρῶνται αὐτοῖς, ὡς κατασκευάσαντος μίνω πρώ-
του τὴν τάξιν τῶν νόμων. δοκεῖ δ' ἡ νῆσος καὶ πρὸς τὴν ἀρ-
χὴν τὴν ἑλληνικὴν πεφυκέναι καὶ κεῖσθαι καλῶς. πάσῃ γὰρ
ἐπίκειται τῇ θαλάσσῃ. σχεδὸν τῶν ἑλλήνων, ἱδρυμένων περὶ
τὴν θάλασσαν πάντων. ἀπέχει γὰρ τῇ μὲν, ὀλίγον τῆς πε-
1 λοποννήσου. τῇ δὲ τῆς ἀσίας τοῦ περὶ τριόπιον τόπου καὶ ῥό-
δου. διὸ καὶ τὴν τῆς θαλάσσης ἀρχὴν κατέσχεν ὁ μίνως. καὶ
τὰς νήσους, τὰς μὲν ἐχειρώσατο. τὰς δ' ᾤκισε. τέλος δὲ ἐπι-
θέμενος τῇ σικελίᾳ τὸν βίον ἐτελεύτησεν ἐκεῖ περὶ κάμικον.
ἔχει δ' ἀνάλογον ἡ κρητικὴ τάξις πρὸς τὴν λακωνικήν. γεωρ-
γοῦσί τε γὰρ τοῖς μὲν, εἵλωτες. τοῖς δὲ κρησὶν, οἱ περίοικοι. καὶ
συσσίτια παρ' ἀμφοτέροις ἐστί. καὶ τό γε ἀρχαῖον ἐκάλουν οἱ
λάκωνες οὐ φιδίτια, ἀλλὰ ἀνδρεῖα, καθάπερ οἱ κρῆτες. ᾗ καὶ
2 δῆλον. ὅτι ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν. ἔτι δὲ τῆς πολιτείας ἡ τάξις.
οἱ μὲν γὰρ ἔφοροι τὴν αὐτὴν ἔχουσι δύναμιν, τοῖς ἐν τῇ κρήτῃ
καλουμένοις κόσμοις. πλὴν οἱ μὲν ἔφοροι πέντε τὸν ἀριθμόν.
οἱ δὲ κόσμοι, δέκα εἰσί. οἱ δὲ γέροντες τοῖς γέρουσιν, οὓς κα-
λοῦσιν οἱ κρῆτες βουλὴν ἴσοι. βασιλεία δὲ πρότερον μὲν
ἦν. εἶτα κατέλυσαν οἱ κρῆτες. καὶ τὴν ἡγεμονίαν οἱ κόσμοι
τὴν κατὰ πόλεμον ἔχουσιν. ἐκκλησίας δὲ μετέχουσι πάντες.
κυρία δ' οὐδενός ἐστιν ἀλλ' ἢ συνεπιψηφίσαι τὰ δόξαντα τοῖς
3 γέρουσι καὶ τοῖς κόσμοις. τὰ μὲν οὖν τῶν συσσιτίων ἔχει βέλ-
τιον τοῖς κρησὶν, ἢ τοῖς λάκωσιν. ἐν μὲν γὰρ λακεδαίμονι κατὰ
κεφαλὴν ἕκαστος εἰσφέρει τὸ τεταγμένον. εἰ δὲ μὴ, μετέχειν
νόμος κωλύει τῆς πολιτείας, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότε-
ρον. ἐν δὲ κρήτῃ κοινοτέρως. ἀπὸ πάντων γὰρ τῶν γινομέ-
νων καρπῶν τε καὶ βοσκημάτων ἐκ τῶν δημοσίων καὶ φόρων,
οὓς φέρουσιν οἱ περίοικοι, τέτακται μέρος. τὸ μὲν πρὸς τοὺς
θεοὺς καὶ τὰς κοινὰς λειτουργίας. τὸ δὲ τοῖς συσσιτίοις, ὥστε
4 ἐκ κοινοῦ τρέφεσθαι πάντας καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας καὶ ἄν-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

δρας. πρὸς δὲ τὴν ὀλιγοσιτίαν ὡς ὠφέλιμον πολλὰ πεφι-
λοσόφηκεν ὁ νομοθέτης, καὶ πρὸς τὴν διάζευξιν τῶν γυναι-
κῶν, ἵνα μὴ πολυτεκνῶσι, τὴν πρὸς τοὺς ἄρρενας ποιήσας ὁμι-
λίαν. περὶ ἧς εἰ φαύλως ἢ μὴ φαύλως, ἕτερος ἔσται τοῦ δια-
σκέψασθαι καιρός. ὅτι δὲ τὰ περὶ τὰ συσσίτια βέλτιον τέ-
τακται τοῖς Κρησὶν ἢ τοῖς Λάκωσι, φανερόν. τὰ δὲ περὶ τοὺς κό-
σμους, ἔτι χεῖρον τῶν ἐφόρων. ὃ μὲν γὰρ ἔχει κακὸν τὸ τῶν ἐφό-
ρων ἀρχεῖον, ὑπάρχει καὶ τούτων. γίνονται γὰρ οἱ τυχόντες. 1
ὃ δ' ἐκεῖ συμφέρει πρὸς τὴν πολιτείαν, ἐνταῦθ' οὐκ ἔστιν. ἐκεῖ
μὲν γὰρ διὰ τὸ τὴν αἵρεσιν ἐκ πάντων εἶναι, μετέχων ὁ δῆμος
τῆς μεγίστης ἀρχῆς βούλεται μένειν τὴν πολιτείαν. ἐνταῦ-
θα δ' οὐκ ἐξ ἁπάντων αἱροῦνται τοὺς κόσμους, ἀλλ' ἐκ τινῶν γε-
νῶν. καὶ τοὺς γέροντας ἐκ τῶν κεκοσμηκότων. περὶ ὧν τοὺς αὐ-
τοὺς ἄν τις εἴποι λόγους καὶ περὶ ὧν ἐν Λακεδαίμονι γινο-
μένων. τὸ γὰρ ἀνυπεύθυνον καὶ τὸ διὰ βίου, μεῖζον ἐστὶ γέ-
ρας τῆς ἀξίας αὐτοῖς. καὶ τὸ μὴ κατὰ γράμματα ἄρχειν 2
ἀλλ' αὐτογνώμονας, ἐπισφαλές. τὸ δ' ἡσυχάζειν μὴ μετέχον-
τα τὸν δῆμον, οὐδὲν σημεῖον τοῦ τετάχθαι καλῶς. οὐδὲν γὰρ
λήμματός τι τοῖς κόσμοις ὥσπερ τοῖς ἐφόροις πόρρω γ' ἀποι-
κοῦσιν ἐν νήσῳ τῶν διαφθερούντων. ἣν δὲ ποιοῦνται τῆς ἁ-
μαρτίας ταύτης ἰατρείαν, ἄτοπος καὶ οὐ πολιτική, ἀλλὰ δυ-
ναστευτική. πολλάκις γὰρ ἐκβάλλουσι συστάντες τινὲς, τοὺς κό-
σμους, ἢ τῶν συναρχόντων αὐτῶν ἢ τῶν ἰδιωτῶν. ἔξεστι δὲ καὶ
μεταξὺ τοῖς κόσμοις ἀπειπεῖν τὴν ἀρχήν. ταῦτα δὴ πάντα 3
βέλτιον γίνεσθαι κατὰ νόμον, ἢ κατὰ ἀνθρώπων βούλησιν.
οὐ γὰρ ἀσφαλὴς ὁ κανών. πάντων δὲ φαυλότατον, τὸ τῆς ἀ-
κοσμίας τῶν δυνατῶν. ἣν συστᾶσι πολλάκις, ὅταν μὴ δίκας
βούλωνται δοῦναι. ἢ καὶ δῆλον, ὡς ἔχει τι πολιτείας ἡ τά-
ξις. ἀλλ' οὐ πολιτεία ἐστὶν, ἀλλὰ δυναστεία μᾶλλον. εἰώθασι
δὲ διαλαμβάνοντες τὸν δῆμον καὶ τοὺς φίλους, μοναρχίαν
ποιεῖν καὶ στασιάζειν καὶ μάχεσθαι πρὸς ἀλλήλους. καίτοι
διαφέρει τὸ τοιοῦτον. ἢ διά τινος χρόνου μηκέτι πόλιν εἶναι τὴν 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τοιαύτην, ἀλλὰ λύεσθαι τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν. ἔστι δ' ἐπι-
κίνδυνος οὕτως ἔχουσα πόλις τῶν βουλομένων ἐπιτίθεσθαι
καὶ δυναμένων. ἀλλὰ καθάπερ εἴρηται, σώζεται διὰ τὸν τόπον.
ξενηλασίας γὰρ τὸ πόρρω πεποίηκε. διὸ καὶ τὸ τῶν περιοίκων
μένει τοῖς κρησίν. οἱ δ' εἵλωτες ἀφίστανται πολλάκις. οὔτε γὰρ
ἐξωτερικῆς ἀρχῆς κοινωνοῦσιν οἱ κρῆτες. νεωστί τε πόλεμος
ξενικὸς διαβέβηκεν εἰς τὴν νῆσον, ὃς πεποίηκε φανερὰν τὴν
1 ἀσθένειαν τῶν ἐκεῖ νόμων. περὶ μὲν οὖν ταύτης εἰρήσθω τοσαῦ-
θ' ἡμῖν τῆς πολιτείας. πολιτεύεσθαι δὲ δοκοῦσι καὶ καρχη-
δόνιοι καλῶς. καὶ πολλὰ περιττῶς πρὸς τοὺς ἄλλους. μάλι-
στα δ' ἔνια παραπλησίως τοῖς λάκωσιν. αὗται γὰρ αἱ πολιτεῖαι
τρεῖς. ἀλλήλαις τε σύνεγγύς πώς εἰσι, καὶ τῶν ἄλλων πολὺ
διαφέρουσιν, ἥ τε κρητικὴ καὶ ἡ λακωνικὴ καὶ τρίτη τούτων ἡ
τῶν καρχηδονίων. καὶ πολλὰ τῶν τεταγμένων ἔχει παρ' αὐ-
τοῖς καλῶς. σημεῖον δὲ πολιτείας συντεταγμένης, τὸ τὸν δῆ-
2 μον ἔχουσαν διαμένειν ἐν τῇ τάξει τῆς πολιτείας. καὶ μήτε
στάσιν, ὅτι καὶ ἄξιον εἰπεῖν γεγενῆσθαι, μήτε τύραννον. ἔχει δὲ
παραπλήσια τῇ λακωνικῇ πολιτείᾳ. τὰ μὲν συσσίτια τῶν ἑται-
ριῶν, τοῖς φιδιτίοις. τὴν δὲ τῶν ἑκατὸν καὶ τεσσάρων ἀρχήν, τοῖς
ἐφόροις. πλὴν οὐ χεῖρον. οἱ μὲν, ἐκ τῶν τυχόντων εἰσί. ταύτην δ' αἱ-
ροῦνται τὴν ἀρχὴν ἀριστίνδην. τοὺς δὲ βασιλεῖς καὶ τὴν γερουσίαν
» ἀνάλογον τοῖς ἐκεῖ βασιλεῦσι καὶ γέρουσι. καὶ βέλτιον δὲ τοὺς
» βασιλεῖς μήτε κατὰ τὸ αὐτὸ εἶναι γένος, μηδὲ τοῦτο τὸ τυχόν.
3 εἴ τε διαφέρον ἐκ τούτων αἱρετοὺς ἢ καθ' ἡλικίαν. μεγάλων γὰρ
κύριοι καθεστῶτες, ἂν εὐτελεῖς ὦσι, μεγάλα βλάπτουσι, καὶ
ἔβλαψαν ἤδη τὴν πόλιν τὴν τῶν λακεδαιμονίων. τὰ μὲν οὖν
πλεῖστα τῶν ἐπιτιμηθέντων ἂν διὰ τὰς παρεκβάσεις κοινὰ τυγ-
χάνει πάσαις ὄντα ταῖς εἰρημέναις πολιτείαις. τῶν δὲ πρὸς τὴν
ὑπόθεσιν τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τῆς πολιτείας, τὰ μὲν εἰς δῆ-
μον ἐκκλίνει μᾶλλον. τὰ δ' εἰς ὀλιγαρχίαν. τοῦ μὲν γὰρ, τὰ μὲν,
προσάγειν, τὰ δὲ μὴ προσάγειν πρὸς τὸν δῆμον. οἱ βασιλεῖς κύριοι
4 μετὰ τῶν γερόντων ἂν ὁμογνωμονῶσι πάντες. εἰ δὲ μὴ, καὶ τούτων ὁ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

δῆμον. ἃ δ' ἂν εἰσφέρουσιν οὗτοι, οὐ διακοῦσαι μόνον ἀποδι-
δόασι τῷ δήμῳ τὰ δόξαντα τοῖς ἄρχουσιν. ἀλλὰ κύριοι κρί-
νειν εἰσί. καὶ τῷ βουλομένῳ τοῖς φερομένοις ἀντειπεῖν ἔξεστι.
ὅπερ ἐν ταῖς ἑτέραις πολιτείαις οὐκ ἔστι. τὸ δὲ τὰς πενταρ-
χίας κυρίας οὔσας πολλῶν καὶ μεγάλων ὑφ' αὑτῶν αἱρε-
τὰς εἶναι, καὶ τὴν τῶν ἑκατὸν ταύτας αἱρεῖσθαι τὴν μεγίστην
ἀρχήν. ἔτι δὲ ταύτας πλείονα ἄρχειν χρόνον τῶν ἄλλων. καὶ
γὰρ ἐξεληλυθότες ἄρχουσι καὶ μέλλοντες, ὀλιγαρχικόν. τὸ 1
δ' ἀμίσθους καὶ μὴ κληρωτὰς, ἀριστοκρατικὸν θετέον. καὶ εἴ τι
τοιοῦτον ἕτερον. καὶ τὸ τὰς δίκας ὑπὸ τῶν ἀρχείων δικάζε-
σθαι πάσας. καὶ μὴ ἄλλας ὑπ' ἄλλων, καθάπερ ἐν λακε-
δαίμονι. παρεκβαίνει δὲ τῆς ἀριστοκρατίας ἡ τάξις τῶν καρ-
χηδονίων μάλιστα πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν κατά τινα διάνοιαν,
ἣ συνδοκεῖ τοῖς πολλοῖς. οὐ γὰρ μόνον ἀριστίνδην ἀλλὰ καὶ
» πλουτίνδην οἴονται δεῖν αἱρεῖσθαι τοὺς ἄρχοντας. ἀδύνατον
» γὰρ τὸν ἀποροῦντα καλῶς ἄρχειν καὶ σχολάζειν. εἴπερ οὖν 2
τὸ μὲν αἱρεῖσθαι πλουτίνδην ὀλιγαρχικὸν, τὸ δὲ κατ' ἀρε-
τὴν, ἀριστοκρατικὸν, αὕτη τις ἂν εἴη τάξις τρίτη, καθ' ἥνπερ
συντέτακται καὶ τοῖς καρχηδονίοις τὰ περὶ τὴν πολιτείαν.
αἱροῦνται γὰρ εἰς δύο ταῦτα βλέποντες καὶ μάλιστα τὰς με-
γίστας, τούς τε βασιλεῖς καὶ τοὺς στρατηγούς. δεῖ δὲ νομίζειν
ἁμάρτημα νομοθέτου, τὴν παρέκβασιν εἶναι τῆς ἀριστοκρα-
τείας ταύτην. ἐξ ἀρχῆς γὰρ τοῦθ' ὁρᾶν ἐστι τῶν ἀναγκαιοτά-
των, ὅπως οἱ βέλτιστοι δύνωνται σχολάζειν, καὶ μηδὲν ἀσχη- 3
μονεῖν μὴ μόνον ἄρχοντες, ἀλλὰ μηδ' ἰδιωτεύοντες. εἰ δὲ
δεῖ βλέπειν καὶ πρὸς εὐπορίαν χάριν σχολῆς, φαῦλον τὸ τὰς
μεγίστας ὠνητὰς εἶναι τῶν ἀρχῶν, τήν τε βασιλείαν καὶ τὴν
στρατηγίαν. ἔντιμον γὰρ ὁ νόμος οὗτος ποιεῖ τὸν πλοῦτον
μᾶλλον τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν πόλιν ὅλην φιλοχρήματον.
ὅτι δ' ἂν ὑπολάβῃ τίμιον εἶναι τὸ κύριον, ἀνάγκη καὶ τὴν
» τῶν ἄλλων πολιτῶν δόξαν ἀκολουθεῖν τούτοις, ὅπου δὲ μὴ
» μάλιστα ἀρετὴ τιμᾶται, ταύτην οὐχ οἷόν τε εἶναι βεβαίως 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἀριστοκρατικὴν πολιτείαν. ἐθίζεσθαι δ' εὔλογον κερδαίνειν τοὺς ὠνουμένους, ὅταν δαπανήσαντες ἄρχωσιν. ἄτοπον γὰρ, εἰ πένης μὲν ὢν ἐπιεικὴς δὲ, βουλήσεται κερδαίνειν. φαυλότερος δ' ὢν, οὐ βουλήσεται δαπανήσας. διὸ δεῖ τοὺς δυναμένους ἀρισταρχεῖν, τούτους ἄρχειν. βέλτιον δ', εἰ καὶ προεῖτο τὴν εὐπορίαν τῶν ἐπιεικῶν ὁ νομοθέτης. ἀλλὰ ἀρχόντων γε ἐπιμελεῖσθαι τῆς σχολῆς. φαῦλον δ' ἂν δόξειεν εἶναι, καὶ τὸ

1 πλείους ἀρχὰς τὸν αὐτὸν ἄρχειν, ὅπερ εὐδοκιμεῖ παρὰ τοῖς καρχηδονίοις. ἓν γὰρ ὑφ' ἑνὸς ἔργον, ἄριστ' ἀποτελεῖται. δεῖ δ' ὅπως γίνεται τοῦθ' ὁρᾶν, τὸν νομοθέτην καὶ μὴ προστάττειν τὸν αὐτὸν αὐλεῖν, καὶ σκυτοτομεῖν. ὥσθ' ὅπου μὴ μικρὰ πόλις, πολιτικώτερον, πλείονας μετέχειν τῶν ἀρχῶν καὶ δημοτικώτερον. κοινότερόν τε καθάπερ εἴπομεν καὶ κάλλιον ἕκαστον ἀποτελεῖται τῶν αὐτῶν καὶ θᾶττον. δῆλον δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν πολεμικῶν καὶ τῶν ναυτικῶν. ἐν τούτοις γὰρ ἀμφο-

2 τέροις διὰ πάντων ὡς εἰπεῖν διελήλυθε τὸ ἄρχειν καὶ τὸ ἄρχεσθαι. ὀλιγαρχικῆς δ' οὔσης τῆς πολιτείας, ἄριστα ἐκφεύγουσι, τῷ πλουτεῖν αἰεί τι τοῦ δήμου μέρος ἐκπέμποντες ἐπὶ τὰς πόλεις. τούτῳ γὰρ ἰῶνται, καὶ ποιοῦσι μόνιμον τὴν πολιτείαν. ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τύχης ἔργον. δεῖ δὲ ἀστασιάστους εἶναι διὰ τὸν νομοθέτην. νῦν δὲ ἂν ἀτυχία γένηταί τις, καὶ τὸ πλῆθος ἀποστῇ τῶν ἀρχομένων, οὐδέν ἐστι φάρμακον διὰ τῶν νόμων τῆς ἡσυχίας. περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν λακεδαιμονίων

3 πολιτείας καὶ κρητικῆς καὶ τῆς καρχηδονίων, αἵπερ δικαίως εὐδοκιμοῦσι, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. τῶν δὲ ἀποφηναμένων τι περὶ πολιτείας, ἔνιοι μὲν, οὐκ ἐκοινώνησαν πράξεων πολιτικῶν, οὐδ' ὁντινωνοῦν. ἀλλὰ διετέλεσαν ἰδιωτεύοντες τὸν βίον. περὶ ὧν εἴ τι ἀξιόλογον, εἴρηται σχεδὸν περὶ πάντων. ἔνιοι δὲ νομοθέται γεγόνασιν. οἱ μὲν, ταῖς οἰκείαις πόλεσιν. οἱ δὲ καὶ τῶν ὀθνείων τισὶ πολιτευθέντες αὐτοί. καὶ τούτων οἱ μὲν νόμων ἐγένοντο δημιουργοὶ μόνον. οἱ δὲ καὶ πο-

4 λιτείας. οἷον, καὶ λυκοῦργος καὶ σόλων. οὗτοι καὶ γὰρ νό-

μίσας καὶ πολιτείας καταστήσας. περὶ μὲν οὖν τῆς λακεδαι-
μονίων εἴρηται. σόλωνα δ' ἔνιοι μὲν οἴονται νομοθέτην γενέσθαι
σπουδαῖον. ὀλιγαρχίαν τε γὰρ καταλῦσαι λίαν ἄκρατον οὖ-
σαν. καὶ δουλεύοντα τὸν δῆμον παῦσαι. καὶ δημοκρατίαν κατα-
στῆσαι τὴν πάτριον, μίξαντα καλῶς τὴν πολιτείαν. εἶναι γὰρ
τὴν μὲν ἐν ἀρείῳ πάγῳ βουλὴν, ὀλιγαρχικόν. τὸ δὲ τὰς ἀρ-
χὰς αἱρετὰς, ἀριστοκρατικόν. τὰ δὲ δικαστήρια, δημοτικόν. ἔοι-
κε δὲ σόλων ἐκεῖνα μὲν ὑπάρχοντα πρότερον, οὐ καταλῦσαι 1
τήν τε βουλὴν καὶ τὴν τῶν ἀρχῶν αἵρεσιν. τὸν δὲ δῆμον κατα-
στῆσαι τὰ δικαστήρια ποιήσας ἐκ πάντων. διὸ καὶ μέμφονται
τινὲς αὐτῷ. λῦσαι γὰρ θάτερον, κύριον ποιήσαντα τὸ δικαστή-
ριον πάντων κληρωτὸν ὄν. ἐπεὶ γὰρ τοῦτ' ἴσχυσεν. ὥσπερ τυράν-
νῳ τῷ δήμῳ χαριζόμενοι τὴν πολιτείαν, εἰς τὴν νῦν δημοκρα-
τίαν κατέστησαν. καὶ τὴν μὲν ἐν ἀρείῳ πάγῳ βουλὴν ἐφιάλ-
της ἐκόλουσε καὶ περικλῆς. τὰ δὲ δικαστήρια μισθοφόρα κα-
τέστησε περικλῆς. καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον ἕκαστος τῶν δημα- 2
γωγῶν προήγαγεν αὔξων εἰς τὴν νῦν δημοκρατίαν. φαίνεται
δ' οὐ κατὰ τὴν σόλωνος γενέσθαι τοῦτο προαίρεσιν, ἀλλὰ μᾶλ-
λον ἀπὸ συμπτώματος. τῆς ναυαρχίας γὰρ ἐν τοῖς μηδικοῖς
ὁ δῆμος αἴτιος γενόμενος, ἐφρονηματίσθη. καὶ δημαγωγοὺς
ἔλαβε φαύλους ἀντιπολιτευομένων τῶν ἐπιεικῶν. ἐπεὶ σό-
λων γε ἔοικε τὴν ἀναγκαιοτάτην ἀποδιδόναι τῷ δήμῳ δύνα-
μιν, τὸ τὰς ἀρχὰς αἱρεῖσθαι καὶ εὐθύνειν. μηδὲ γὰρ τούτου
κύριος ὢν ὁ δῆμος, ἂν εἴη καὶ πολέμιος. τὰς δ' ἀρχὰς ἐκ τῶν 3
γνωρίμων καὶ τῶν εὐπόρων κατέστησε πάσας ἐκ τῶν πεντακο-
σιομεδίμνων καὶ ζευγιτῶν καὶ τρίτου τέλους τῆς καλουμέ-
νης ἱππάδος. τὸ δὲ τέταρτον θητικόν. οἷς οὐδεμιᾶς ἀρχῆς
μετῆν. νομοθέται δ' ἐγένοντο ζάλευκός τε λοκροῖς τοῖς ἐπι-
ζεφυρίοις. καὶ χαρώνδας ὁ καταναῖος τοῖς αὐτοῦ πολίταις
καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς χαλκιδικαῖς πόλεσι, ταῖς περὶ ἰταλίαν
καὶ σικελίαν. πειρῶνται δὲ καὶ τινὲς καὶ συνάγειν ὡς ὀνομα-
κρίτου μὲν γενομένου πρώτου δεινοῦ περὶ νομοθεσίαν, γυμνα- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

θῆναι δ' αὐτὸν ἐν κρήτῃ λοκρὸν ὄντα, καὶ ἐπιδημοῦντα κα-
τὰ τέχνην μαντικήν. τούτου δὲ γενέσθαι θάλητα ἑταῖρον.
θάλητος δ' ἀκροατὴν λυκοῦργον, καὶ ζάλευκον. ζαλεύκου δὲ,
χαρώνδαν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν λέγουσιν ἀσκεπτότερον τῶν χρόνων
λέγοντες. ἐγένετο δὲ καὶ φιλόλαος ὁ κορίνθιος, νομοθέτης
θηβαίοις. ἦν δ' ὁ φιλόλαος τὸ μὲν γένος, τῶν βακχιαδῶν.
ἐραστὴς δὲ γενόμενος διοκλέους τοῦ νικήσαντος ὀλυμπίασιν,
1 ὡς ἐκεῖνος τὴν πόλιν ἔλιπε διαμισήσας τὸν ἔρωτα τὸν τῆς μη-
τρὸς ἀλκυόνης ἀπῆλθεν εἰς θήβας. κἀκεῖ τὸν βίον ἐτελεύτη-
σαν ἀμφότεροι. καὶ νῦν ἔτι δεικνύουσι τοὺς τάφους αὐτῶν, ἀλ-
λήλοις μὲν, εὐσυνόπτους ὄντας. πρὸς δὲ τὴν τῶν κορινθίων
χώραν, τοῦ μὲν, συνόπτου τοῦ δ' οὐ συνόπτου. μυθολογοῦσι
γὰρ αὐτοὺς οὕτω τάξασθαι τὴν ταφήν. τὸν μὲν διοκλέα
διὰ τὴν ἀπέχθειαν τοῦ πάθους, ὅπως μὴ ἄποπτος ἔσται ἡ κοριν-
θία ἀπὸ τοῦ χώματος. τὸν δὲ φιλόλαον, ὅπως ἄποπτος. ᾤκη-
2 σαν μὲν οὖν διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν παρὰ τοῖς θηβαίοις. νο-
μοθέτης δ' αὐτοῖς ἐγένετο φιλόλαος, περί τ' ἄλλων τινῶν, καὶ
περὶ τῆς παιδοποιίας. οὓς καλοῦσιν ἐκεῖνοι νόμους θετι-
κούς. καὶ τοῦτ' ἐστὶν ἰδίως ὑπ' ἐκείνου νενομοθετημένον, ὅπως
ὁ ἀριθμὸς σώζηται τῶν κλήρων. χαρώνδου δ' ἴδιον μὲν οὐδέν
ἐστι. πλὴν αἱ δίκαι τῶν ψευδομαρτύρων. πρῶτος γὰρ ἐποίη-
σε τὴν ἐπίσκεψιν. τῇ δ' ἀκριβείᾳ τῶν νόμων ἐστὶ γλαφυρώ-
τερος καὶ τῶν νῦν νομοθετῶν. φιλολάου δ' ἴδιον ἡ τῶν οὐ-
3 σιῶν ἀνωμάλωσις. πλάτωνος δ' ἥ τε τῶν γυναικῶν καὶ παί-
δων καὶ τῆς οὐσίας κοινότης, καὶ τὰ συσσίτια τῶν γυναικῶν. ἔτι
δ' ὁ περὶ τὴν μέθην νόμος. τὸ τοὺς νήφοντας συμποσιαρχεῖν, καὶ
τὴν ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἄσκησιν. ὅπως ἀμφιδέξιοι γίνωνται κα-
τὰ τὴν μελέτην. ὡς δέον μὴ τὴν μὲν, χρήσιμον εἶναι τοῖν χεροῖν.
τὴν δὲ, ἄχρηστον. δράκοντος δὲ νόμοι μέν εἰσι. πολιτείᾳ δ' ὑ-
παρχούσῃ τοὺς νόμους ἔθηκεν. ἴδιον δ' ἐν τοῖς νόμοις οὐδέν ἐστιν,
ὅ τι καὶ μνείας ἄξιον, πλὴν ἡ χαλεπότης διὰ τὸ τῆς ζημίας
4 μέγεθος. ἐγένετο δὲ καὶ πιττακὸς νόμων δημιουργὸς, ἀλλ' οὐ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

» πολιτείας. νόμος δ' ἴδιος αὐτοῦ, τὸ τοὺς μεθύοντας ἂν τυ-
» πτήσωσι, πλείω ζημίαν ἀποτίνειν τῶν νηφόντων. διὰ γὰρ τὸ
πλείους ὑβρίζειν μεθύοντας ἢ νήφοντας, οὐ πρὸς τὴν συγγνώ
μην ἀπέβλεψεν, ὅτι δεῖ μεθύουσιν ἔχειν μᾶλλον, ἀλλὰ πρὸς
τὸ συμφέρον. ἐγένετο δὲ καὶ ἀνδροδάμας ῥηγῖνος νομοθέτης
χαλκιδεῦσι τοῖς ἐπὶ θρᾴκης. οὗ περί τε τὰ φονικὰ καὶ
τὰς ἐπικλήρους ἐστίν. οὐ μὴν, ἀλλὰ ἴδιόν γε οὐδὲν
αὐτοῦ λέγειν ἔχοι τις ἄν. τὰ μὲν οὖν περὶ 1
τὰς πολιτείας τάς τε κυρίας καὶ
τὰς ὑπό τινων εἰρημένας, ἔστω
τε θεωρημένα τὸν τρόπον
τοῦτον.

ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ Β. 2

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩ͂Ν ΤΟ͂ Γ.

Τῷ περὶ πολιτείας ἐπισκοποῦντι, καὶ
τίς ἑκάστη, καὶ ποία τις, σχεδὸν πρώτη
σκέψις περὶ πόλεως ἰδεῖν, τί ποτέ ἐστιν
1 ἡ πόλις. νῦν γὰρ ἀμφισβητοῦσιν. οἱ μὲν,
φάσκοντες τὴν πόλιν πεπραχέναι τὴν
πρᾶξιν. οἱ δ' οὐ τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὴν ὀ-
λιγαρχίαν, ἢ τὸν τύραννον. τοῦ δὲ πολι
τικοῦ, καὶ τοῦ νομοθέτου, πᾶσαν ὁρῶμεν τὴν πραγματείαν
οὖσαν περὶ πόλιν. ἡ δὲ πολιτεία τῶν τὴν πόλιν οἰκούντων ἐστὶ
τάξις τις. ἐπεὶ δ' ἡ πόλις τῶν συγκειμένων καθάπερ ἄλλο-
τι τῶν ὅλων μὲν, συνεστώτων δ' ἐκ πολλῶν μορίων, δῆλονό-
2 τι πρότερον ὁ πολίτης ζητητέος, ἡ γὰρ πόλις πολιτῶν τι πλῆ
θος ἐστίν. ὥστε τίνα χρὴ καλεῖν πολίτην, καὶ τίς ὁ πολίτης
ἐστὶ, σκεπτέον. καὶ γὰρ ὁ πολίτης ἀμφισβητεῖται πολλάκις.
οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦσι πάντες εἶναι πολίτην. ἔστι γάρ-
τις, ὃς ἐν δημοκρατίᾳ πολίτης ὤν, ἐν ὀλιγαρχίᾳ πολλά-
κις οὐκ ἔστι πολίτης. τοὺς μὲν οὖν ἄλλως πως τυγχάνοντας
ταύτης τῆς προσηγορίας, οἷον τοὺς ποιητοὺς πολίτας, ἀφετέον.
ὁ δὲ πολίτης, οὐ τῷ οἰκεῖν που πολίτης ἐστί. καὶ γὰρ μέτοικοι
3 καὶ δοῦλοι κοινωνοῦσι τῆς οἰκήσεως, οὐδ' οἱ τῶν δικαίων με-
τέχοντες οὕτως, ὥστε καὶ δίκην ὑπέχειν καὶ δικάζεσθαι.
τοῦτο γὰρ ὑπάρχει καὶ τοῖς ἀπὸ συμβόλων κοινωνοῦσι. καὶ
γὰρ ταῦτα τούτοις ὑπάρχει. πολλαχοῦ μὲν οὖν, οὐδὲ τούτων
τελέως οἱ μέτοικοι μετέχουσι τῆς τοιαύτης κοινωνίας, ἀλλὰ
καθάπερ καὶ παῖδας τοὺς μήπω δι' ἡλικίαν ἐγγεγραμμένους
καὶ τοὺς γέροντας τοὺς ἀφειμένους φατέον εἶναι μέν πως πολί-
τας, οὐχ ἁπλῶς δὲ λίαν, ἀλλὰ προστιθέντας τοὺς μὲν, ἀτε-
4 λεῖς τοὺς δὲ, παρηκμακότας, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον. οὐδὲν γὰρ

διαφέρει. δῆλον γὰρ τὸ λεγόμενον. ζητοῦμεν γὰρ τὸν ἁπλῶς πο-
λίτην, καὶ μηδὲν ἔχοντα τοιοῦτον ἔγκλημα διορθώσεως δεό-
μενον. ἐπεὶ καὶ περὶ τῶν ἀτίμων καὶ φυγάδων ἔστι τὰ τοιαῦ-
τα καὶ διαπορεῖν καὶ λύειν. πολίτης δ' ἁπλῶς οὐδενὶ τῶν ἄλ-
λων ὁρίζεται μᾶλλον, ἢ τῷ μετέχειν κρίσεως καὶ ἀρχῆς. τῶν
δ' ἀρχῶν, αἱ μέν εἰσι διῃρημέναι κατὰ χρόνον, ὥστ' ἐνίας μὲν
ὅλως δὶς τὸν αὐτὸν οὐκ ἔξεστιν ἄρχειν, ἢ διά τινων ὡρισμένων.
χρόνων, ὁ δ' ἀόριστος, οἷον ὁ δικαστὴς, καὶ ἐκκλησιαστής. τάχα μὲν 1
οὖν ἄν τι φαίη τις, οὐδ' ἄρχοντας εἶναι τοὺς τοιούτους, οὐδὲ με-
τέχειν διὰ ταῦτ' ἀρχῆς. καίτοι γελοῖον τοὺς κυριωτάτους ἀπο-
στερεῖν ἀρχῆς. ἀλλὰ διαφερέτω μηδέν. περὶ ὀνόματος γὰρ ὁ λό-
γος. ἀνώνυμον γὰρ τὸ κοινὸν, ἐπὶ δικαστοῦ καὶ ἐκκλησιαστοῦ τί
δεῖ ταῦτ' ἄμφω καλεῖν. ἔστω δὴ διορισμοῦ χάριν, ἀόριστος
ἀρχή. τίθεμεν δὴ πολίτας τοὺς οὕτω μετέχοντας. ὁ μὲν οὖν μά-
λιστ' ἂν ἐφαρμόσας πολίτης ἐπὶ πάντας τοὺς λεγομένους πο-
λίτας, σχεδὸν τοιοῦτος ἐστι. δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι τῶν πραγ- 2
μάτων ἐν οἷς τὰ ὑποκείμενα διαφέρει τῷ εἴδει, καὶ τὸ μὲν αὐ-
τῶν ἐστι πρῶτον, τὸ δὲ, δεύτερον. τὸ δ' ἐχόμενον. ἢ τὸ παράπαν
οὐδέν ἐστιν, ἢ τοιαῦτα, τὸ κοινὸν, ἢ γλίσχρως. τὰς δὲ πολιτείας
ὁρῶμεν, εἴδει διαφερούσας ἀλλήλων, καὶ τὰς μὲν, ὑστέρας.
τὰς δὲ, προτέρας οὔσας. τὰς γὰρ ἡμαρτημένας καὶ παρεκ-
βεβηκυίας ἀναγκαῖον ὑστέρας εἶναι τῶν ἀναμαρτήτων. τὰς δὲ παρεκ-
βεβηκυίας πῶς λέγομεν, ὕστερον ἔσται φανερόν. ὥστε καὶ τὸν
πολίτην ἕτερον ἀναγκαῖον εἶναι τὸν καθ' ἑκάστην πολιτείαν. 3
διόπερ ὁ λεχθεὶς, ἐν μὲν δημοκρατίᾳ μάλιστ' ἐστὶ πολίτης. ἐν
δὲ ταῖς ἄλλαις, ἐνδέχεται μὲν, οὐ μὴν ἀναγκαῖον. ἐνίαις γὰρ,
οὐκ ἔστι δῆμος, οὐδ' ἐκκλησίαν νομίζουσιν, ἀλλὰ συγκλήτους. καὶ
τὰς δίκας δικάζουσι κατὰ μέρος. οἷον ἐν λακεδαίμονι τὰς τῶν
συμβολαίων δικάζει τῶν ἐφόρων ἄλλος ἄλλας. οἱ δὲ γέρον-
τες τὰς φονικάς. ἑτέρα δ' ἴσως ἀρχή τις ἑτέρας. τὸν αὐτὸν δὲ
τρόπον, καὶ περὶ καρχηδόνα. πᾶσαι γὰρ ἀρχαί τινες κρίνου-
σι τὰς δίκας. ἀλλ' ἔχει γὰρ διόρθωσιν ὁ τοῦ πολίτου διορισμός. 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις πολιτείαις, οὐχ ὁ ἀόριστος ἄρχων ἐκκλη-
σιαστής ἐστι καὶ δικαστής, ἀλλὰ ὁ κατὰ τὴν ἀρχὴν ὡρισμέ-
νος. τούτων γὰρ ἢ πᾶσιν ἢ τισὶν ἀποδέδοται τὸ βουλεύεσθαι καὶ
δικάζειν ἢ περὶ πάντων, ἢ περὶ τινῶν. τίς μὲν οὖν ἐστιν ὁ πολί-
της, ἐκ τούτων φανερόν. ᾧ γὰρ ἐξουσία κοινωνεῖν ἀρχῆς βου-
« λευτικῆς ἢ κριτικῆς, πολίτην ἤδη λέγομεν εἶναι ταύτης τῆς
« πόλεως. πόλις δὲ τὸ τῶν τοιούτων πλῆθος ἱκανὸν πρὸς αὐ-
1 τάρκειαν ζωῆς ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν. ὁρίζονται δὴ πρὸς τὴν χρῆ-
σιν πολίτην τὸν ἐξ ἀμφοτέρων πολιτῶν καὶ μὴ θατέρου μό-
νον, οἷον πατρὸς ἢ μητρός. οἱ δὲ καὶ τοῦτ' ἐπὶ πλεῖον ζητοῦσιν,
οἷον, ἐπὶ πάππους δύο, ἢ τρεῖς, ἢ πλείους. οὕτω δὴ ὁριζομέ-
νων πολιτικῶς καὶ ταχέως, ἀποροῦσί τινες, τὸν τρίτον ἐκεῖ-
νον ἢ τέταρτον, πῶς ἔσται πολίτης. Γοργίας μὲν οὖν ὁ Λεον-
τῖνος, τὰ μὲν, ἴσως ἀπορῶν, τὰ δ' εἰρωνευόμενος, ἔφη, κα-
θάπερ ὅλμους εἶναι τοὺς ὑπὸ τῶν ὁλμοποιῶν πεποιημένους.
2 οὕτω καὶ Λαρισσαίους τοὺς ὑπὸ τῶν δημιουργῶν πεποιη-
μένους. εἶναι γάρ τινας λαρισσοποιούς. ἔστι δ' ἁπλοῦν. εἰ γὰρ
μετεῖχον κατὰ τὸν ῥηθέντα διορισμὸν τῆς πολιτείας, ἦσαν
πολῖται. καὶ γὰρ οὐδὲ δυνατὸν ἐφαρμόττειν τὸ ἐκ πολί-
του ἢ ἐκ πολίτιδος ἐπὶ τῶν πρώτων οἰκησάντων ἢ κτισάντων.
ἀλλ' ἴσως ἐκεῖνο μᾶλλον ἔχει ἀπορίαν. ὅσοι μετέσχον, με-
ταβολῆς γενομένης πολιτείας, οἷον, Ἀθήνησιν ἐποίησε Κλει-
σθένης μετὰ τὴν τῶν τυράννων ἐκβολήν. πολλοὺς γὰρ ἐφυ-
3 λέτευσε ξένους, καὶ δούλους μετοίκους. τὸ δ' ἀμφισβήτημα
πρὸς τούτους ἐστὶν, οὐ τίς πολίτης, ἀλλὰ πότερον ἀδίκως ἢ
δικαίως, καίτοι καὶ τοῦτό τις ἔτι προσαπορήσειεν. ἆρ' εἰ μὴ δι-
καίως πολίτης, οὐ πολίτης, ὥσπερ τὸ δυναμένου τοῦ ἀδίκου
καὶ τοῦ ψευδοῦς. ἐπεὶ δ' ὁρῶμεν καὶ ἄρχοντάς τινας ἀδίκως, οὓς
ἄρχειν μὲν φήσομεν, ἀλλ' οὐ δικαίως. ὁ δὲ πολίτης ἀρχῇ τινι
διωρισμένος ἐστίν. ὁ γὰρ κοινωνῶν τῆς τοιᾶσδε ἀρχῆς, πολίτης
ἐστὶν, ὡς ἔφαμεν. δῆλον ὅτι πολίτας μὲν εἶναι φατέον καὶ
4 τούτους. περὶ δὲ τοῦ δικαίως ἢ μὴ δικαίως, συνάπτει τὴν

εἰρημένην πρότερον ἀμφισβήτησιν. ἀποροῦσι γάρ τινες, πό-
θ᾽ ἡ πόλις ἔπραξε. καὶ πότε οὐχ ἡ πόλις. οἷον ὅταν ἐξ ὀλι-
γαρχίας ἢ τυραννίδος γένηται δημοκρατία. τότε γὰρ οὔτε
τὰ συμβόλαια ἔνιοι βούλονται διαλύειν, ὡς οὐ τῆς πόλεως
ἀλλὰ τοῦ τυράννου λαβόντος. οὔτ᾽ ἄλλα τῶν τοιούτων, ὡς
ἐνίας τῶν πολιτειῶν τῷ κρατεῖν οὔσας, ἀλλὰ οὐ διὰ τὸ κοι-
νῇ συμφέρον. εἴπερ οὖν καὶ δημοκρατοῦνταί τινες, κατὰ τὸν
τρόπον τοῦτον ὁμοίως τῆς πόλεως φατέον εἶναι ταύτης τὰς τῆς 1
πολιτείας ταύτης πράξεις, καὶ τὰς ἐκ τῆς ὀλιγαρχίας καὶ
τῆς τυραννίδος. ἔοικε δ᾽ οἰκεῖος ὁ λόγος εἶναι τῆς ἀπορίας
ταύτης, πῶς ποτε χρὴ λέγειν τὴν πόλιν εἶναι τὴν αὐτὴν ἢ
μὴ τὴν αὐτὴν ἀλλ᾽ ἑτέραν. ἡ μὲν οὖν ἐπιπολαιοτάτη τῆς ἀ-
πορίας ζήτησις, περὶ τὸν τόπον καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐστίν. ἐν-
δέχεται γὰρ διαζευχθῆναι τὸν τόπον καὶ τοὺς ἀνθρώπους. καὶ
τοὺς μὲν, ἕτερον, τοὺς δ᾽ ἕτερον οἰκῆσαι τόπον. ταύτην μὲν οὖν
πρᾳοτέραν θετέον τὴν ἀπορίαν. πολλαχῶς γὰρ τῆς πόλεως 2
λεγομένης, ἔστι πως εὐμάρεια τῆς τοιαύτης ζητήσεως. ὁμοίως
δὲ καὶ τὸν τόπον κατοικούντων ἀνθρώπων, πότε δεῖ νομί-
ζειν μίαν εἶναι τὴν πόλιν. οὐ γὰρ δὴ τοῖς τείχεσιν. εἴη γὰρ ἂν
Πελοποννήσῳ περιβαλεῖν ἓν τεῖχος. τοιαύτη δ᾽ ἴσως ἐστὶ καὶ
Βαβυλὼν καὶ πᾶσα ἥτις ἔχει περιγραφὴν μᾶλλον ἔθνους ἢ
πόλεως, ἧς γέ φασιν ἑαλωκυίας τρίτην ἡμέραν, οὐκ αἰσθέ-
σθαι τι μέρος τῆς πόλεως, ἀλλὰ περὶ μὲν ταύτης τῆς ἀπο-
ρίας, εἰς ἄλλον καιρὸν χρήσιμος ἡ σκέψις. περὶ γὰρ μεγέ- 3
θους τῆς πόλεως, τό τε πόσον, καὶ πότερον ἓν ἢ πλείω συμ-
φέροι, δεῖ μὴ λανθάνειν τὸν πολιτικόν. ἀλλὰ τῶν αὐτῶν κα-
τοικούντων τὸν αὐτὸν τόπον, πότερον ἕως ἂν ᾖ τὸ γένος ταυ-
τὸ τῶν κατοικούντων, τὴν αὐτὴν εἶναι φατέον πόλιν, καίπερ
αἰεὶ τῶν μὲν φθειρομένων, τῶν δὲ, γινομένων, ὥσπερ καὶ πο-
ταμοὺς εἰώθαμεν λέγειν τοὺς αὐτοὺς, καὶ κρήνας τὰς αὐτάς.
καίπερ ἀεὶ τοῦ μὲν, ἐπιγινομένου νάματος. τοῦ δ᾽ ὑπεξιόντος.
ἢ τοὺς μὲν ἀνθρώπους φατέον εἶναι τοὺς αὐτοὺς διὰ τὴν τοιαύτην 4

Cap. ii.

1a questio, de coloniis

2a de quantitate civitatis

3a An socies in ... eadem civitate faciat unam civitatem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

αἰτίαν, τὴν δὲ πόλιν ἑτέραν. εἴπερ γάρ ἐστι κοινωνία τις ἡ πό-
λις. ἔστι δὲ κοινωνία πολιτῶν, πολιτείας γινομένης ἑτέρας
τῷ εἴδει, καὶ διαφερούσης τῆς πολιτείας ἀναγκαῖον εἶναι
δόξειεν ἂν καὶ τὴν πόλιν εἶναι μὴ τὴν αὐτήν, ὥσπερ γε καὶ χο-
ρὸν ὁτὲ μὲν, κωμικόν. ὁτὲ δὲ τραγικὸν, ἕτερον εἶναί φαμεν,
τῶν αὐτῶν πολλάκις ἀνθρώπων ὄντων. ὁμοίως δὲ καὶ πᾶσαν
ἄλλην κοινωνίαν καὶ σύνθεσιν ἑτέραν, ἂν εἶδος ἕτερον ᾖ τῆς
1 συνθέσεως. οἷον, ἁρμονίαν, τῶν αὐτῶν φθόγγων ἑτέραν εἶναι
λέγοιμεν ἄν. ὁτὲ μὲν ᾖ δώριος. ὁτὲ δὲ, φρύγιος. εἰ δὴ τοῦτον
ἔχει τὸν τρόπον, φανερὸν ὅτι μάλιστα λεκτέον τὴν αὐτὴν πό-
λιν εἰς τὴν πολιτείαν βλέποντας. ὄνομα δὲ καλεῖν ἕτερον,
ἢ ταυτὸν, ἔξεστι καὶ τῶν αὐτῶν κατοικούντων αὐτὴν, καὶ πάμ-
παν ἑτέρων ἀνθρώπων. εἰ δὲ δίκαιον διαλύειν, ἢ μὴ διαλύειν.
ὅταν εἰς ἑτέραν μεταβάλλῃ πολιτείαν ἡ πόλις, λόγος ἕτε-
ρος. τῶν δὲ νῦν εἰρημένων ἐχόμενον ἐστὶν ἐπισκέψασθαι, πότε-
2 ρον τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ πολίτου σπου-
δαίου θετέον, ἢ μὴ τὴν αὐτήν. ἀλλὰ μὴν εἴ γε τοῦτο τυχεῖν δεῖ
ζητήσεως, τὴν τοῦ πολίτου τύπῳ τινὶ πρότερον σκεπτέον. ὥσπερ
οὖν ὁ πλωτὴρ, εἷς τις τῶν κοινωνῶν ἐστι, οὕτω καὶ τὸν πολίτην
φαμέν. τῶν δὲ πλωτήρων, καίπερ ἀνομοίων ὄντων τὴν δύνα-
μιν. ὁ μὲν γάρ ἐστιν ἐρέτης. ὁ δὲ κυβερνήτης. ὁ δὲ, πρωρεύς. ὁ δ᾽
ἄλλην τιν᾽ ἔχων τοιαύτην ἐπωνυμίαν, δῆλον ὡς ὁ μὲν ἀκρι-
βέστατος ἑκάστου λόγος, ἴδιος ἔσται τῆς ἀρετῆς. ὁμοίως δὲ καὶ
3 κοινός τις ἐφαρμόσει πᾶσιν. ἡ γὰρ σωτηρία τῆς ναυτιλίας,
ἔργον ἐστὶν αὐτῶν πάντων. τούτου γὰρ ἕκαστος ὀρέγεται τῶν πλω-
τήρων. ὁμοίως τοίνυν καὶ τῶν πολιτῶν καίπερ ἀνομοίων ὄντων,
ἡ σωτηρία τῆς κοινωνίας ἔργον ἐστί. κοινωνία δ᾽ ἐστὶν ἡ πολιτεία.
διὸ τὴν ἀρετὴν ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ πολίτου, πρὸς τὴν πολι-
τείαν. εἴπερ οὖν ἔστι πλείω πολιτείας εἴδη, δῆλον ὡς οὐκ ἐν-
δέχεται τοῦ σπουδαίου πολίτου μίαν ἀρετὴν εἶναι τὴν τελείαν.
ὅτι μὲν οὖν ἐνδέχεται πολίτην ὄντα σπουδαῖον, μὴ κεκτῆσθαι
4 τὴν ἀρετὴν, καθ᾽ ἣν σπουδαῖος ἀνὴρ, φανερόν. οὐ μὴν, ἀλλὰ

+ an mutata statim suada priora.

Cap. iii

καὶ κατ' ἄλλον τρόπον ἔστι διαπορoῦντας ἐπελθεῖν τὸν αὐτὸν
λόγον περὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας. εἰ γὰρ ἀδύνατον ἐξ ἁπάν-
των σπουδαίων ὄντων εἶναι πόλιν. δεῖ δ' ἕκαστον τὸ καθ' αὑ-
τὸν ἔργον εὖ ποιεῖν. τοῦτο δὲ ἀπ' ἀρετῆς. ἐπεὶ δὲ ἀδύνατον
ὁμοίους εἶναι πάντας τοὺς πολίτας, οὐκ ἂν εἴη μία ἀρετὴ πο-
λίτου καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. τὴν μὲν γὰρ τοῦ σπουδαίου πολί-
» του, δεῖ πᾶσιν ὑπάρχειν. οὕτω γὰρ ἀρίστην ἀναγκαῖον εἶναι
» τὴν πόλιν. τὴν δὲ τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ἀγαθοῦ ἀδύνατον, εἰ μὴ πάν- 1
τας ἀναγκαῖον ἀγαθοὺς εἶναι τοὺς ἐν τῇ σπουδαίᾳ πόλει πολί-
τας. ἔτι ἐπεὶ ἐξ ἀνομοίων ἡ πόλις, ὥσπερ ζῷον εὐθὺς ἐκ ψυ-
χῆς καὶ σώματος, καὶ ψυχὴ ἐκ λόγου καὶ ὀρέξεως. καὶ οἰκία
ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναικός. καὶ κτῆσις ἐκ δεσπότου καὶ δούλου,
τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ πόλις ἐξ ἁπάντων τε τούτων. καὶ πρὸς
τούτοις ἐξ ἄλλων ἀνομοίων συνέστηκεν εἰδῶν. ἀνάγκη μὴ μίαν
εἶναι τὴν τῶν πολιτῶν πάντων ἀρετήν. ὥσπερ οὐδὲ τῶν χορευ-
τῶν κορυφαίου, καὶ παραστάτου. διότι μὲν τοίνυν ἁπλῶς οὐχ 2
ἡ αὐτή, φανερὸν ἐκ τούτων. ἀλλ' ἆρα ἔσται τινὸς ἡ αὐτὴ ἀρε-
τὴ πολίτου τε σπουδαίου καὶ ἀνδρὸς σπουδαίου, φαμὲν δὴ τὸν
ἄρχοντα τὸν σπουδαῖον ἀγαθὸν εἶναι καὶ φρόνιμον. τὸν δὲ πο-
λιτικὸν, ἀναγκαῖον εἶναι φρόνιμον. καὶ τὴν παιδείαν δ' εὐθὺς ἑτέ-
ραν εἶναι λέγουσί τινες ἄρχοντος. ὥσπερ καὶ φαίνονται οἱ τῶν βα-
σιλέων υἱεῖς ἱππικὴν καὶ πολιτικὴν παιδευόμενοι. καὶ εὐριπί-
» δης φησὶ μή μοι τὰ κόμψ' ἀλλ' ὧν πόλει δεῖ ὡς οὖσάν τινα ἀρ-
» χοντος παιδείαν. εἰ δὲ ἡ αὐτὴ ἀρετὴ ἄρχοντός τε ἀγαθοῦ, καὶ 3
ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. πολίτης δ' ἐστὶ καὶ ὁ ἀρχόμενος, οὐχ ἡ αὐτὴ ἁ-
πλῶς ἂν εἴη πολίτου καὶ ἀνδρός. τινὸς μέντοι πολίτου, οὐ γὰρ
ἡ αὐτὴ ἄρχοντος καὶ πολίτου. καὶ διὰ τοῦτ' ἴσως ἰάσων ἔφη πει-
νῆν ὅτε μὴ τυραννοῖ, ὡς οὐκ ἐπιστάμενος ἰδιώτης εἶναι ἀλλὰ
μὴν ἐπαινεῖταί γε τὸ δύνασθαι ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι, καὶ πολί-
» του δοκίμου ἡ ἀρετὴ εἶναι τὸ δύνασθαι καὶ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι
» καλῶς. εἰ οὖν τὴν μὲν τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρὸς τίθεμεν ἀρχικήν.
τὴν δὲ τοῦ πολίτου ἄμφω, οὐκ ἂν εἴη ἄμφω ἐπαινετὰ ὁμοίως. 4

ἐπεὶ δ' οὖν ποτὲ δοκεῖ ἀμφότερα, καὶ οὐ ταὐτὰ δεῖν τὸν ἄρχοντα
μανθάνειν καὶ τὸν ἀρχόμενον, τὸν δὲ πολίτην ἀμφότερ' ἐπίστα-
σθαι καὶ μετέχειν ἀμφοῖν, τοὐντεῦθεν ἂν κατίδοι τις. ἔστι γὰρ
ἀρχὴ δεσποτική. ταύτην δὲ τὴν περὶ τἀναγκαῖα λεγόμενα,
ποιεῖν ἐπίστασθαι τὸν ἄρχοντ' οὐκ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ χρῆσθαι
» μᾶλλον. θάτερον δὲ καὶ ἀνδραποδῶδες. λέγω δὲ θάτερον,
» τὸ δύνασθαι καὶ ὑπηρετεῖν τὰς διακονικὰς πράξεις. δούλου
1 δ' εἴδη πλείω λέγομεν. αἱ γὰρ ἐργασίαι πλείους. ὧν ἓν μέρος
κατέχουσιν οἱ χερνῆτες. οὗτοι δ' εἰσὶν ὥσπερ σημαίνει καὶ τοὔ-
νομ' αὐτούς, οἱ ζῶντες ἀπὸ τῶν χειρῶν. ἐν οἷς ὁ βάναυσος τεχνί-
της ἐστί. διὸ παρ' ἐνίοις οὐ μετεῖχον οἱ δημιουργοὶ τὸ παλαιὸν
ἀρχῶν, πρὶν δῆμον γενέσθαι τὸν ἔσχατον. τὰ μὲν οὖν ἔργα
τῶν ἀρχομένων, οὕτως οὐ δεῖ τὸν ἀγαθόν, οὐδὲ τὸν πολιτικὸν
οὐδὲ τὸν πολίτην τὸν ἀγαθὸν μανθάνειν. εἰ μή ποτε χρείας χά-
» ριν αὐτῷ πρὸς αὐτόν. οὐ γὰρ ἔτι συμβαίνει γίνεσθαι τὸν μὲν,
2 δεσπότην. τὸν δὲ, δοῦλον. ἀλλ' ἔστι τις ἀρχὴ καθ' ἣν ἄρχει τῶν
» ὁμοίων τῷ γένει, καὶ τῶν ἐλευθέρων. ταύτην γὰρ λέγομεν εἶναι
» τὴν πολιτικὴν ἀρχήν, ἣν δεῖ τὸν ἄρχοντα ἀρχόμενον μα-
» θεῖν. οἷον, ἱππαρχεῖν ἱππαρχηθέντα. στρατηγεῖν στρατηγη-
» θέντα καὶ ταξιαρχήσαντα καὶ λοχαγήσαντα, διὸ λέγεται καὶ
» τοῦτο καλῶς, ὡς οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξαι, μὴ ἀρχθέντα. τούτων δὲ,
» ἀρετὴ μὲν ἑτέρα. δεῖ δὲ τὸν πολίτην τὸν ἀγαθόν, ἐπίστασθαι καὶ
δύνασθαι, καὶ ἄρχεσθαι, καὶ ἄρχειν. καὶ αὕτη ἀρετὴ πολί-
3 του, τὸ τὴν τῶν ἐλευθέρων ἀρχὴν ἐπίστασθαι ἐπ' ἀμφότερα.
καὶ ἀνδρὸς δὴ ἀγαθοῦ ἄμφω. καὶ εἰ ἕτερον εἶδος σωφροσύ-
νης καὶ δικαιοσύνης ἀρχικῆς. καὶ γὰρ ἀρχομένου μὲν, ἐλευθέ-
» ρου δὲ, δῆλον ὅτι οὐ μία ἂν εἴη τοῦ ἀγαθοῦ ἀρετή. οἷον δικαιο-
» σύνη, ἀλλ' εἴδη ἔχουσα, καθ' ἃ ἄρξει καὶ ἄρξεται, ὥσπερ ἀν-
» δρὸς καὶ γυναικὸς ἑτέρα σωφροσύνη καὶ ἀνδρία. δόξαι γὰρ
» ἂν εἶναι δειλὸς ἀνήρ, εἰ οὕτως ἀνδρεῖος εἴη, ὥσπερ γυνὴ ἀν-
» δρεία. καὶ γυνὴ ἄλλως εἰ οὕτω κοσμία εἴη, ὥσπερ ὁ ἀνὴρ ὁ ἀ-
4 γαθός. ἐπεὶ καὶ οἰκονομία ἑτέρα ἀνδρὸς καὶ γυναικός.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τῶν μὲν γὰρ κτᾶσθαι. τῆς δὲ, φυλάττειν ἔργον ἐστίν. ἡ δὲ φρόνησις
ἄρχοντος ἴδιος ἀρετὴ μόνη. τὰς γὰρ ἄλλας ἔοικεν ἀναγκαῖον
εἶναι κοινὰς καὶ τῶν ἀρχομένων καὶ τῶν ἀρχόντων. ἀρχομένου
δέγε οὐκ ἔστιν ἀρετὴ φρόνησις, ἀλλὰ δόξα ἀληθής. ὥσπερ αὐ-
λοποιὸς γὰρ ὁ ἀρχόμενος. ὁ δ' ἄρχων αὐλητὴς ὁ χρώμενος.
πότερον μὲν οὖν ἡ αὐτὴ ἀρετὴ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, καὶ πολίτου
σπουδαίου, ἢ ἑτέρα. καὶ πῶς ἡ αὐτὴ καὶ πῶς ἑτέρα, φανερὸν
ἐκ τούτων. περὶ δὲ τὸν πολίτην ἔτι λείπεταί τις τῶν ἀποριῶν. 1
ὡς ἀληθῶς γάρ, πότερον πολίτης ἐστὶν, ᾧ κοινωνεῖν ἔξεστιν ἀρ-
χῆς. ἢ καὶ τοὺς βαναύσους πολίτας θετέον. εἰ μὲν οὖν καὶ τού-
τους θετέον, οἷς μὴ μέτεστιν ἀρχῶν, οὐχ οἷόν τε παντὸς εἶναι
πολίτου τὴν τοιαύτην ἀρετὴν, οὗτος γὰρ πολίτης. εἰ δὲ μη-
δεὶς τῶν τοιούτων πολίτης, ἐν τίνι μέρει θετέος ἕκαστος, οὐδὲ
γὰρ μέτοικος οὐδὲ ξένος. ἢ διά γε τοῦτον τὸν λόγον, οὐδὲν φήσο-
μεν συμβαίνειν ἄτοπον. οὐδὲ γὰρ οἱ δοῦλοι τῶν εἰρημένων οὐδὲν,
οὐδ' οἱ ἀπελεύθεροι. τοῦτο γὰρ ἀληθὲς, ὡς οὐ πάντας θετέον 2
πολίτας, ὧν ἄνευ οὐκ ἂν εἴη πόλις. ἐπεὶ οὐδ' οἱ παῖδες ὡ-
σαύτως πολῖται καὶ οἱ ἄνδρες. ἀλλ' οἱ μὲν ἁπλῶς, οἱ δ' ἐξ
ὑποθέσεως. πολῖται μὲν γάρ εἰσιν, ἀλλ' ἀτελεῖς. ἐν μὲν οὖν
τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις παρ' ἐνίοις ἦν δοῦλον, τὸ βάναυσον ἢ
» ξενικόν. διόπερ οἱ πολλοὶ τοιοῦτοι καὶ νῦν. ἡ δὲ βελτίστη πό-
» λις, οὐ ποιήσει βάναυσον πολίτην, εἰ δὲ καὶ οὗτος πολίτης, ἀλ-
λὰ πολίτου ἀρετὴν ἣν εἴπομεν, λεκτέον οὐ παντὸς, οὐδ' ἐλευ-
θέρου μόνον. ἀλλ' ὅσοι τῶν ἔργων εἰσὶν ἀφειμένοι τῶν ἀναγκαί- 3
ων. τῶν δ' ἀναγκαίων οἱ μὲν ἑνὶ λειτουργοῦντες τὰ τοιαῦτα,
δοῦλοι. οἱ δὲ κοινοὶ, βάναυσοι καὶ θῆτες. φανερὸν δὲ ἐντεῦ-
θεν μικρὸν ἐπισκεψαμένοις, πῶς ἔχει περὶ αὐτῶν. αὐτὸ γὰρ
φανὲν τὸ λεχθὲν ποιεῖ δῆλον. ἐπεὶ γὰρ πλείους εἰσὶν αἱ πολι-
τεῖαι, καὶ εἴδη πολίτου ἀναγκαῖον εἶναι πλείω. καὶ μάλι-
στα τοῦ ἀρχομένου πολίτου. ὥστ' ἐν μὲν τινὶ πολιτείᾳ τὸν βά-
ναυσον ἀναγκαῖον εἶναι καὶ τὸν θῆτα πολίτας. ἐν τισὶ δ' ἀδύ-
» νατον. οἷον εἴ τις ἐστὶν, ἣν καλοῦσιν ἀριστοκρατικὴν. καὶ ἐν ᾗ 4

κατ'

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

κατ' ἀρετὴν αἱ τιμαὶ δίδονται καὶ κατ' ἀξίαν. οὐ γὰρ οἷόν τ'
ἐπιτηδεῦσαι τὰ τῆς ἀρετῆς ζῶντα βίον βάναυσον ἢ θητικόν.
ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις, θῆτα μὲν οὐκ ἐνδέχεται εἶναι πολί-
την. ἀπὸ τιμημάτων γὰρ μακρῶν, αἱ μεθέξεις τῶν ἀρχῶν. βά-
» ναυσον δ' ἐνδέχεται. πλουτοῦσι γὰρ καὶ οἱ πολλοὶ τῶν τεχνιτῶν.
ἐν Θήβαις δὲ νόμος ἦν τὸν δέκα ἐτῶν μὴ ἀπεσχημένον τῆς ἀγο-
ρᾶς, μὴ μετέχειν ἀρχῆς. ἐν πολλαῖς δὲ πολιτείαις προσεφέλ-
1 κεται καὶ τῶν ξένων ὁ νόμος. ὁ γὰρ ἐκ πολίτιδος, ἔν τισι δημο-
κρατίαις πολίτης ἐστί. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ τὰ περὶ τοὺς
νόθους παρὰ πολλοῖς. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπεὶ δι' ἔνδειαν τῶν γνησίων
πολιτῶν ποιοῦνται πολίτας τοὺς τοιούτους. διὰ γὰρ ὀλιγανθρω-
πίαν οὕτω χρῶνται τοῖς νόμοις. εὐποροῦντες δ' ὄχλου, κα-
τὰ μικρὸν παραιροῦνται τοὺς ἐκ δούλου πρῶτον ἢ δούλης, εἶ-
τα τοὺς ἀπὸ γυναικῶν. τέλος δὲ μόνον τοὺς ἐξ ἀμφοῖν ἀστῶν πο-
λίτας ποιοῦσιν. ὅτι μὲν οὖν εἴδη πλείω πολίτου, φανερὸν ἐκ
2 τούτων. καὶ ὅτι λέγεται μάλιστα πολίτης ὁ μετέχων τῶν τι-
» μῶν ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησεν. ἀλλ' ὅπου τὸ τοιοῦτον ἐπικε-
» κρυμμένον ἐστίν, ἀπάτης χάριν τῶν συνοικούντων ἐστίν. ὡς εἴ τιν'
ἀτίμητον μετανάστην. ὥσπερ μέτοικος γάρ ἐστιν, ὁ τῶν τιμῶν μὴ
μετέχων. πότερον μὲν οὖν ἑτέραν, ἢ τὴν αὐτὴν θετέον καθ' ἣν
ἀνὴρ ἀγαθός ἐστι καὶ πολίτης σπουδαῖος, δῆλον ἐκ τῶν εἰρη-
μένων, ὅτι τινὸς μὲν πόλεως ὁ αὐτός, τινὸς δ' ἕτερος. κἀκεῖνος,
οὐ πᾶς, ἀλλ' ὁ πολιτικὸς καὶ κύριος. ἢ καθ' αὑτὸν ἢ μετ' ἄλ-
3 λων, τῆς τῶν κοινῶν ἐπιμελείας. ἐπεὶ δὲ ταῦτα διώρισται. Cap. 4.m
τὸ μετὰ ταῦτα σκεπτέον. πότερον μίαν θετέον πολιτείαν,
ἢ πλείους. καὶ εἰ πλείους, τίνες, καὶ πόσαι. καὶ διαφοραὶ τί-
νες αὐτῶν εἰσιν. ἔστι δὲ πολιτεία πόλεως τάξις, τῶν τε ἄλλων
» ἀρχῶν, καὶ μάλιστα τῆς κυρίας πάντων. κύριον μὲν γὰρ παν-
» ταχοῦ τὸ πολίτευμα τῆς πόλεως. πολίτευμα δ' ἐστίν, ἡ πο-
λιτεία. λέγω δ' οἷον ἐν μὲν ταῖς δημοκρατικαῖς, κύριος ὁ δῆ-
μος. οἱ δ' ὀλίγοι τοὐναντίον ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις. φαμὲν δὲ
4 καὶ πολιτείαν ἑτέραν εἶναι τούτων. τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον ἐροῦ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μὲν λόγον καὶ περὶ τῶν ἄλλων. ὑποθετέον δὴ πρῶτον, τίνος
χάριν συνέστηκε πόλις. καὶ τῆς ἀρχῆς εἴδη πόσα τῆς περὶ
ἄνθρωπον καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς ζωῆς, εἴρηται δὴ κατὰ τοὺς
πρώτους λόγους, ἐν οἷς περὶ οἰκονομίας διωρίσθη καὶ δε-
σποτείας. καὶ ὅτι φύσει μέν ἐστιν ἄνθρωπος, ζῶον πολιτικόν.
διὸ καὶ μηδὲν δεόμενοι τῆς παρ' ἀλλήλων βοηθείας οὐκ ἔ-
λαττον ὀρέγονται τοῦ συζῆν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ κοινῆ συμφέ-
» ρον συνάγει, καθ' ὅσον ἐπιβάλλει μέρος ἑκάστῳ τοῦ ζῆν κα- 1
» λῶς. μάλιστα μὲν οὖν τοῦτ' ἐστὶ τέλος καὶ κοινῆ πᾶσι καὶ χω-
» ρίς. συνέρχονται δὲ καὶ τοῦ ζῆν ἕνεκεν αὐτοῦ. ἴσως γὰρ ἔνεστί τι
» τοῦ καλοῦ μόριον. καὶ συνέχουσι τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν. κἂν
κατὰ τὸ ζῆν αὐτὸ μόνον, ἂν μὴ τοῖς χαλεποῖς κατὰ τὸν βίον
ὑπερβάλλῃ λίαν. δῆλον δ', ὡς καρτεροῦσι πολλὴν κακο-
πάθειαν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων γλιχόμενοι τοῦ ζῆν, ὡς ἐνού-
σης τινὸς εὐημερίας ἐν αὐτῷ καὶ γλυκύτητος φυσικῆς. ἀλ-
λὰ μὴν καὶ τῆς ἀρχῆς τοὺς λεγομένους τρόπους ῥάδιον διε- 2
λεῖν. καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις διοριζόμεθα περὶ
αὐτῶν πολλάκις, ἡ μὲν γὰρ δεσποτεία, καίπερ ὄντος κατ' ἀ-
λήθειαν τῷ τε φύσει δούλῳ. καὶ τῷ φύσει δεσπότῃ ταὐτοῦ συμ-
φέροντος, ὅμως ἄρχει πρὸς τὸ τοῦ δεσπότου συμφέρον οὐ-
δὲν ἧττον. πρὸς δὲ τοῦ δούλου, κατὰ συμβεβηκός. οὐ γὰρ ἐν-
δέχεται φθειρομένου τοῦ δούλου σώζεσθαι τὴν δεσποτείαν. ἡ
δὲ τέκνων ἀρχὴ καὶ γυναικὸς καὶ τῆς οἰκίας πάσης, ἣν δὴ
καλοῦμεν οἰκονομικήν, ἤτοι τῶν ἀρχομένων χάριν ἐστὶν, ἢ 3
κοινοῦ τινος ἀμφοῖν. καθ' αὑτὸ μὲν τῶν ἀρχομένων. ὥσπερ
ὁρῶμεν καὶ τὰς ἄλλας τέχνας· οἷον, ἰατρικὴν καὶ γυμναστι-
κήν, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ κἂν αὐτῶν εἶεν. οὐδὲν γὰρ κωλύει
τὸν παιδοτρίβην ἕνα τῶν γυμναζομένων ἐνίοτ' εἶναι καὶ αὐ-
τόν. ὥσπερ ὁ κυβερνήτης εἷς ἐστιν ἀεὶ τῶν πλωτήρων. ὁ μὲν
οὖν παιδοτρίβης, ἢ κυβερνήτης σκοπεῖ τὸ τῶν ἀρχομένων ἀ-
» γαθόν. ὅταν δὲ τούτων εἷς γένηται καὶ αὐτὸς, κατὰ συμβε-
» βηκὸς μετέχει τῆς ἀσφαλείας. ὁ μὲν γὰρ, πλωτήρ. ὁ δὲ, 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τῶν γυμναζομένων εἷς γίνεται παιδοτρίβης ὤν. διὸ καὶ τὰς πο-
λιτικὰς ἀρχὰς ὅταν ᾖ κατ' ἰσότητα τῶν πολιτῶν συνεστη-
κυῖα καὶ καθ' ὁμοιότητα, κατὰ μέρος ἀξιοῦσιν ἄρχειν. πρό-
τερον μὲν ᾗ πέφυκεν ἀξιοῦντες, ἐν μέρει λειτουργεῖν καὶ σκο-
» πεῖν τινὰ πάλιν τὸ αὐτοῦ ἀγαθόν. ὥσπερ πρότερον αὐτὸς
ἄρχων ἐσκόπει τὸ ἐκείνου συμφέρον. νῦν δὲ διὰ τὰς ὠφελίας
τὰς ἀπὸ τῶν κοινῶν, καὶ τὰς ἐκ τῆς ἀρχῆς βούλονται συνε-
1 χῶς ἄρχειν. οἷον, εἰ συνέβαινεν ὑγιαίνειν ἀεὶ τοῖς ἄρχουσι
νοσακεροῖς οὖσι. καὶ γὰρ ἂν οὕτως ἴσως ἐδίωκον τὰς ἀρ-
χάς. φανερὸν τοίνυν, ὡς ὅσαι μὲν πολιτεῖαι τὸ κοινῇ συμ-
» φέρον σκοποῦσιν, αὗται μὲν ὀρθαὶ τυγχάνουσιν οὖσαι κα-
» τὰ τὸ ἁπλῶς δίκαιον. ὅσαι δὲ τὸ σφέτερον μόνον τῶν ἀρ-
» χόντων, ἡμαρτημέναι πᾶσαι. καὶ παρεκβάσεις τῶν ὀρθῶν
πολιτειῶν. δεσποτικαὶ γάρ. ἡ δὲ πόλις, κοινωνία τῶν ἐλευ-
θέρων ἐστί. Διωρισμένων δὲ τούτων, ἐχόμενόν ἐστι τὰς πολι- Cap. 5
2 τείας ἐπισκέψασθαι, πόσαι τὸν ἀριθμὸν, καὶ τίνες εἰσί. καὶ
πρῶτον τὰς ὀρθὰς αὐτῶν, καὶ γὰρ αἱ παρεκβάσεις ἔσον-
ται φανεραὶ τούτων διορισθεισῶν. ἐπεὶ δὲ πολιτεία μὲν καὶ Republica
» πολίτευμα σημαίνει ταυτόν. πολίτευμα δ' ἐστὶ τὸ κύριον Reggimento.
τῶν πόλεων. ἀνάγκη δ' εἶναι κύριον ἢ ἕνα ἢ ὀλίγους ἢ τοὺς
πολλούς, ὅταν μὲν ὁ εἷς ἢ οἱ ὀλίγοι, ἢ οἱ πολλοὶ πρὸς τὸ κοι-
νὸν συμφέρον ἄρχωσι, ταύτας μὲν ὀρθὰς ἀναγκαῖον εἶναι
τὰς πολιτείας. τὰς δὲ πρὸς τὸ ἴδιον, ἢ τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν ὀλί-
γων ἢ τοῦ πλήθους, παρεκβάσεις. ἢ γὰρ οὐ πολίτας φατέον
3 εἶναι τοὺς μετέχοντας, ἢ δεῖ κοινωνεῖν τοῦ συμφέροντος. καλεῖν leg. 347.
δ' εἰώθαμεν, τῶν μὲν μοναρχιῶν τὴν πρὸς τὸ κοινὸν ἀπο-
βλέπουσαν συμφέρον, βασιλείαν. τὴν δὲ τῶν ὀλίγων μὲν,
πλειόνων δ' ἑνός, ἀριστοκρατίαν, ἢ διὰ τὸ τοὺς ἀρίστους ἄρ-
χειν, ἢ διὰ τὸ πρὸς τὸ ἄριστον τῇ πόλει καὶ τοῖς κοινωνοῦσιν
αὐτῆς. ὅταν δὲ τὸ πλῆθος πρὸς τὸ κοινὸν πολιτεύηται συμ-
φέρον. καλεῖται τὸ κοινὸν ὄνομα πασῶν τῶν πολιτειῶν,
4 πολιτεία. συμβαίνει δ' εὐλόγως. ἕνα μὲν γὰρ διαφέ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ρειν κατ' ἀρετὴν ἢ ὀλίγους ἐνδέχεται. πλείους δ' ἤδη χαλε-
πὸν ἠκριβῶσθαι πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν, ἀλλὰ μάλιστα τὴν πο-
λεμικήν. αὕτη γὰρ ἐν πλήθει γίγνεται. διόπερ κατὰ ταύτην
τὴν πολιτείαν, κυριώτατον τὸ προπολεμοῦν. καὶ μετέχουσιν
αὐτῆς οἱ κεκτημένοι τὰ ὅπλα. παρεκβάσεις δὲ τῶν εἰρημένων,
τυραννὶς μὲν βασιλείας. ὀλιγαρχία δὲ, ἀριστοκρατείας. δη-
μοκρατία δὲ, πολιτείας. ἡ μὲν γὰρ τυραννίς ἐστι, μοναρχία,
» πρὸς τὸ συμφέρον τὸ τοῦ μοναρχοῦντος. ἡ δ' ὀλιγαρχία, 1
» πρὸς τὸ τῶν εὐπόρων· ἡ δὲ δημοκρατία, πρὸς τὸ συμφέρον
» τὸ τῶν ἀπόρων. πρὸς δὲ τὸ τῷ κοινῷ λυσιτελοῦν, οὐδὲ μία
αὐτῶν. δεῖ δὲ μικρὸν διὰ μακροτέρων εἰπεῖν, τίς ἑκάστη τού-
των τῶν πολιτειῶν ἐστι. καὶ γὰρ ἔχει τινὰς ἀπορίας. τῷ δὲ περὶ
ἑκάστην μέθοδον φιλοσοφοῦντι, καὶ μὴ μόνον ἀποβλέποντι
» πρὸς τὸ πράττειν, οἰκεῖόν ἐστι, τὸ μὴ παρορᾶν μηδέ τι καταλεί-
» πειν, ἀλλὰ δηλοῦν τὴν περὶ ἕκαστον ἀλήθειαν. ἔστι δὲ τυραννὶς
» μὲν, μοναρχία καθάπερ εἴρηται δεσποτικὴ, τῆς πολιτικῆς κοι- 2
νωνίας. ὀλιγαρχία δ', ὅταν ὦσι κύριοι τῆς πολιτείας, οἱ τὰς
οὐσίας ἔχοντες. δημοκρατία δὲ, τοὐναντίον, ὅταν οἱ μὴ κε-
κτημένοι πλῆθος οὐσίας, ἀλλ' ἄποροι. πρώτη δ' ἀπορία πρὸς
τὸν διορισμόν ἐστιν. εἰ γὰρ εἶεν οἱ πλείους ὄντες εὔποροι, κύριοι
τῆς πόλεως. δημοκρατία δ' ἐστὶν, ὅταν ᾖ κύριον τὸ πλῆθος. ὁ-
μοίως δὲ πάλιν κἂν εἴ που συμβαίνῃ, τοὺς ἀπόρους ἐλάττους μὲν
εἶναι τῶν εὐπόρων. κρείττους δ' ὄντας, κυρίους εἶναι τῆς πολι-
τείας. ὅπου δ' ὀλίγον κύριον πλῆθος ὀλιγαρχίαν εἶναί φασιν. 3
οὐκ ἂν καλῶς δόξειεν διωρίσθαι περὶ τῶν πολιτειῶν. ἀλλὰ
μὴν. κἄν τις συνθεὶς τῇ μὲν εὐπορίᾳ τὴν ὀλιγότητα, τῇ δ' ἀπο-
ρίᾳ τὸ πλῆθος, οὕτω προσαγορεύῃ τὰς πολιτείας. ὀλιγαρ-
χίαν μὲν, ἐν ᾗ τὰς ἀρχὰς ἔχουσιν οἱ εὔποροι ὀλίγοι τὸ πλῆθος
ὄντες. δημοκρατίαν δὲ, ἐν ᾗ ἄποροι πολλοὶ τὸ πλῆθος ὄντες,
ἄλλην ἀπορίαν ἔχει. τίνας γὰρ ἐροῦμεν τὰς ἄρτι λεχθείσας
πολιτείας. τὴν, ἐν ᾗ πλείους εὔποροι. καὶ ἐν ᾗ ἐλάττους οἱ
ἄποροι. κύριοι δ' ἑκάτεροι τῶν πολιτειῶν. εἴπερ μηδὲ μία ἄλ 4

λη πολιτεία, παρὰ τὰς εἰρημένας ἐστίν. ἔοικε τοίνυν ὁ λόγος ποι-
εῖν δῆλον ὅτι τὸ μὲν ὀλίγους ἢ πολλοὺς εἶναι κυρίους, συμβεβη-
κός ἐστι. τὸ μὲν, ταῖς ὀλιγαρχίαις. τὸ δὲ, ταῖς δημοκρατίαις,
διὰ τὸ τοὺς μὲν εὐπόρους, ὀλίγους. πολλοὺς δ' εἶναι τοὺς ἀπόρους
πανταχοῦ. διὸ καὶ οὐ συμβαίνει τὰς ῥηθείσας αἰτίας γίνε-
σθαι διαφορᾶς, ᾧ δὲ διαφέρουσιν ἥ τε δημοκρατία καὶ ἡ ὀλιγαρ-
χία ἀλλήλων, πενία καὶ πλοῦτός ἐστι. καὶ ἀναγκαῖον μὲν, ὅ-
1 που ἂν ἄρχωσι διὰ πλοῦτον. ἄν τ' ἐλάττους, ἄν τε πλείους, εἶναι
ταύτην ὀλιγαρχίαν. ὅπου δ' οἱ ἄποροι, δημοκρατίαν. ἀλλὰ
συμβαίνει καθάπερ εἴπομεν τοὺς μὲν, ὀλίγους εἶναι. τοὺς δὲ, πολ-
λούς. εὐποροῦσι μὲν γὰρ ὀλίγοι. τῆς δ' ἐλευθερίας μετέχου-
σι πάντες. δι' ἃς αἰτίας ἀμφισβητοῦσιν ἀμφότεροι τῆς πολι-
τείας. Ληπτέον δὲ πρῶτον, τίνας ὅρους λέγουσι τῆς ὀλιγαρ-
χίας καὶ δημοκρατίας. καὶ τί τὸ δίκαιον. τό, τε ὀλιγαρχι-
κὸν καὶ δημοκρατικόν. πάντες γὰρ ἅπτονται δικαίου τινός.
2 ἀλλὰ μέχρι τινὸς προέρχονται. καὶ λέγουσιν οὐ πᾶν τὸ κυρίως
» δίκαιον, οἷον, δοκεῖ ἴσον τὸ δίκαιον εἶναι καὶ γάρ ἐστιν, ἀλλ' οὐ-
» πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἴσοις. καὶ τὸ ἄνισον δοκεῖ δίκαιον εἶναι. καὶ
γάρ ἐστιν, ἀλλ' οὐ πᾶσιν. ἀλλὰ τοῖς ἀνίσοις. οἱ δὲ, τοῦτ' ἀφαιροῦ-
σι. τὸ οἷς, καὶ κρίνουσι κακῶς. τὸ δ' αἴτιον, ὅτι περὶ αὐτῶν ἡ
κρίσις. σχεδὸν δ' οἱ πλεῖστοι, φαῦλοι κριταὶ περὶ τῶν οἰκείων,
ὥστ' ἐπεὶ τὸ δίκαιον τισὶ καὶ διῄρηται τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπί τε
τῶν πραγμάτων καὶ οἷς. καθάπερ εἴρηται πρότερον ἐν τοῖς
3 ἠθικοῖς. τὴν μὲν τοῦ πράγματος ἰσότητα ὁμολογοῦσι. τὴν δὲ
οἷς, ἀμφισβητοῦσι, μάλιστα μὲν, διὰ τὸ λεχθὲν ἄρτι. διότι κρί-
νουσι τὰ περὶ αὐτοὺς κακῶς. ἔπειτα δὲ. καὶ διὰ τὸ λέγειν μέ-
χρι τινὸς ἑκατέρους δίκαιόν τι νομίζουσι δίκαιον λέγειν ἁ-
πλῶς. οἱ μὲν γὰρ ἂν κατά τι ἄνισοι ὦσιν, οἷον χρήμασιν, ὅλως
οἴονται ἄνισοι εἶναι. οἱ δ' ἂν κατά τι ἴσοι, οἷον, ἐλεύθεροι, ὅλως
ἴσοι. τὸ δὲ κυριώτατον οὐ λέγουσιν. εἰ μὲν γὰρ τῶν κτημάτων
χάριν ἐκοινώνησαν καὶ συνῆλθον, τοσοῦτον μετέχουσι τῆς πό-
4 λεως, ὅσον περ τὸ τῆς κτήσεως. ὥσθ' ὁ τῶν ὀλιγαρχικῶν λό-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τος δόξειεν ἂν ἰσχύειν. οὐ γὰρ εἶναι δίκαιον ἴσον μετέχειν τῆς ἑ-
κατὸν μνῶν, τὸν εἰσενέγκαντα μίαν μνᾶν. τῷ δόντι τὸ λοι-
» πὸν πᾶν. οὔτε τῆς ἀρχῆς, οὔτε τῶν ἐπιγινομένων. εἰ δὲ μή-
» τε τοῦ ζῆν μόνον ἕνεκεν, ἀλλὰ μᾶλλον τοῦ εὖ ζῆν. καὶ γὰρ ἂν
» δούλων καὶ τῶν ἄλλων ζώων ἦν πόλις. νῦν δ' οὐκ ἔστι, διὰ τὸ
μὴ μετέχειν εὐδαιμονίας μὴ δὲ τοῦ ζῆν κατὰ προαίρεσιν,
μήτε συμμαχίας ἕνεκεν, ὅπως ὑπὸ μηδενὸς ἀδικῶνται. μή-
τε διὰ τὰς ἀλλαγὰς καὶ τὴν χρῆσιν τὴν πρὸς ἀλλήλους. καὶ 1
γὰρ ἂν τυῤῥηνοὶ καὶ καρχηδόνιοι καὶ πάντες, οἷς ἐστὶ σύμβο-
λα πρὸς ἀλλήλους, ὡς μιᾶς ἂν πολῖται πόλεως ἦσαν. εἰσὶ
γοῦν αὐτοῖς συνθῆκαι περὶ τῶν εἰσαγωγίμων σύμβολα περὶ
τοῦ μὴ ἀδικεῖν, καὶ γραφαὶ περὶ συμμαχίας. ἀλλ' οὔτ' ἀρ-
χαὶ πᾶσιν ἐπὶ τούτοις κοιναὶ καθεστᾶσιν. ἀλλ' ἕτεραι παρ' ἑ-
κατέροις, οὔτε τοῦ ποιούς τινας εἶναι δεῖ, φροντίζουσιν ἅ-
τεροι τοὺς ἑτέρους, οὐδ' ὅπως μηδεὶς ἄδικος ἔσται τῶν ὑπὸ
τὰς συνθήκας, μὴ δὲ μοχθηρίαν ἕξειν μηδὲ μίαν, ἀλλὰ μό-
νον, ὅπως μηδὲν ἀδικήσωσιν ἀλλήλους. περὶ δ' ἀρετῆς καὶ 2
κακίας πολιτικῆς διασκοποῦσιν, ὅσοι φροντίζουσιν εὐνο-
» μίας. ᾗ καὶ φανερὸν, ὅτι δεῖ περὶ ἀρετῆς ἐπιμελὲς εἶναι
» τῇ γ' ὡς ἀληθῶς ὀνομαζομένῃ πόλει, μὴ λόγου χάριν. γίνεται
» γὰρ ἡ κοινωνία συμμαχία τῶν ἄλλων, τόπῳ διαφέρουσα μόνον,
τῶν ἄποθεν συμμάχων. καὶ ὁ νόμος συνθήκη, καθάπερ ἔ-
φη λυκόφρων ὁ σοφιστὴς, ἐγγυητὴς ἀλλήλοις τῶν δικαίων,
ἀλλ' οὐχ οἷος ποιεῖν ἀγαθοὺς καὶ δικαίους τοὺς πολίτας. ὅ- 3
τι δὲ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, φανερόν. εἰ γάρ τις καὶ συνά-
γοι τοὺς τόπους εἰς ἕν, ὥστε ἅπτεσθαι τὴν μεγαρέων πόλιν
καὶ κορινθίων τοῖς τείχεσιν, ὅμως οὐ μία πόλις, οὐδ' εἰ
πρὸς ἀλλήλους ἐπιγαμίας ποιήσαιντο. καίτοι τοῦτο τῶν ἰ-
δίων ταῖς πόλεσι κοινωνημάτων ἐστὶν, ὁμοίως δ' οὐδ' εἴ τινες
οἰκοῖεν χωρὶς μὲν, μὴ μέντοι τοσοῦτον ἄποθεν ἦσαν, ὥστε μὴ
κοινωνεῖν. ἀλλ' εἰ εἶεν αὐτοῖς νόμοι τοῦ μὴ σφᾶς αὐτοὺς ἀδικεῖν
περὶ τὰς μεταδόσεις. οἷον, ὁ μὲν εἴη τέκτων. ὁ δὲ γεωργός. 4

ὁ δὲ σκυτοτόμος. ὁ δ᾽ ἄλλό τι τοιοῦτον. καὶ τὸ πλῆθος εἶεν
μυρίοι. μὴ μέντοι κοινωνοῖεν ἄλλου μηδενὸς ἢ τῶν τοιούτων.
οἷον, ἀλλαγῆς, καὶ συμμαχίας, οὐδ᾽ οὕτω πω πόλις, διὰ
τίνα δή ποτ᾽ αἰτίαν. οὐ γὰρ δὴ διὰ τὸ μὴ σύνεγγυς τῆς κοινω-
νίας. εἰ γὰρ καὶ συνέλθοιεν οὕτω κοινωνοῦντες, ἕκαστος μέν-
τοι χρῷτο τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ, ὥσπερ πόλει καὶ σφίσιν αὐτοῖς ὡς
ἐπιμαχίας οὔσης βοηθοῦντες ἐπὶ τοὺς ἀδικοῦντας μόνον, οὐ
1 δ᾽ οὕτως ἂν εἶναι δόξειε πόλις τοῖς ἀκριβῶς θεωροῦσιν, εἴ-
περ ὁμοίως ὁμιλοῖεν συνελθόντες καὶ χωρίς. φανερὸν
τοίνυν, ὅτι ἡ πόλις οὐκ ἔστι κοινωνία τόπου καὶ τοῦ μὴ ἀδι-
κεῖν σφᾶς αὐτοὺς, καὶ τῆς μεταδόσεως χάριν. ἀλλὰ ταῦτα
μὲν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, εἴπερ ἔσται πόλις. οὐ μὴν οὐδ᾽
» ὑπαρχόντων τούτων ἁπάντων, ἤδη πόλις. ἀλλ᾽ ἡ τοῦ εὖ ζῆν
» κοινωνία, καὶ ταῖς οἰκίαις καὶ τοῖς γένεσι ζωῆς τελείας χά-
» ριν καὶ αὐτάρκους. οὐκ ἔσται μέντοι τοῦτο μὴ τὸν αὐτὸν καὶ
2 ἕνα κατοικούντων τόπον καὶ χρωμένων ἐπιγαμίαις. διὸ κη-
δεῖαί τ᾽ ἐγένοντο, κατὰ τὰς πόλεις καὶ φατρίαι, καὶ θυσίαι,
καὶ διαγωγαὶ τοῦ συζῆν. τὸ δὲ τοιοῦτον φιλίας ἔργον. ἡ γὰρ
» τοῦ συζῆν προαίρεσις, φιλία. τέλος μὲν οὖν πόλεως, τὸ εὖ
» ζῆν. ταῦτα δὲ τοῦ τέλους χάριν. πόλις δὲ, ἡ γενῶν καὶ κω-
» μῶν κοινωνία, ζωῆς τελείας καὶ αὐτάρκους. τοῦτο δ᾽ ἐστὶν
ὡς φαμὲν, τὸ ζῆν εὐδαιμόνως καὶ καλῶς. τῶν καλῶν ἄρα
πράξεων χάριν θετέον εἶναι τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, ἀλλ᾽
3 οὐ τοῦ συζῆν. διόπερ ὅσοι συμβάλλονται πλεῖστον εἰς τὴν τοι-
αύτην κοινωνίαν, τούτοις τῆς πόλεως μέτεστι πλεῖον ἢ τοῖς κα-
τὰ μὲν ἐλευθερίαν καὶ γένος ἴσοις ἢ μείζοσι. κατὰ δὲ τὴν πο-
λιτικὴν ἀρετὴν ἀνίσοις, ἢ τοῖς κατὰ πλοῦτον ὑπερέχουσι,
κατ᾽ ἀρετὴν δ᾽ ὑπερεχομένοις. ὅτι μὲν οὖν πάντες οἱ περὶ
τῶν πολιτειῶν ἀμφισβητοῦντες, μέρος τι τοῦ δικαίου λέγου-
σι, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων. ἔχει δ᾽ ἀπορίαν, τί δεῖ τὸ κύ- 7
ριον εἶναι τῆς πόλεως. ἢ γάρ τοι τὸ πλῆθος, ἢ τοὺς πλου-
4 σίους, ἢ τοὺς ἐπιεικεῖς, ἢ τὸν βέλτιστον ἕνα πάντων ἢ τύραννον,

ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἔχειν φαίνεται δυσκολίαν. τί γὰρ ἂν οἱ
πένητες διὰ τὸ πλείους εἶναι διανέμωνται τὰ τῶν πλουσίων,
τοῦτ' οὐκ ἄδικόν ἐστιν. ἔδοξε γὰρ νὴ δία τῷ κυρίῳ δικαίως. τὴν οὖν
ἀδικίαν τί χρὴ λέγειν τὴν ἐσχάτην. πάλιν τε πάντων ληφθέν-
των οἱ πλείους τὰ τῶν ἐλαττόνων ἂν διανέμωνται, φανερὸν ὅ-
τι φθείρουσι τὴν πόλιν, ἀλλὰ μὴν οὐχ ἥ γ' ἀρετὴ φθείρει τὸ ἔχον
αὐτήν. οὐδὲ τὸ δίκαιον πόλεως φθαρτικόν. ὥστε δῆλον, ὅτι
καὶ τὸν νόμον τοῦτον οὐχ οἷόν τ' εἶναι δίκαιον. ἔτι καὶ τὰς πρά- 1
ξεις ὅσας ὁ τύραννος ἔπραξεν, ἀναγκαῖον εἶναι πάσας δι-
καίας. βιάζεται γὰρ ὢν κρείττων, ὥσπερ καὶ τὸ πλῆθος τοὺς
πλουσίους. ἀλλ' ἆρα τοὺς ἐλάττους δίκαιον ἄρχειν καὶ τοὺς πλου
σίους. ἂν οὖν κἀκεῖνοι ταῦτα ποιῶσι καὶ διαρπάζωσι καὶ τὰ
κτήματα ἀφαιρῶνται τοῦ πλήθους, τοῦτ' ἐστὶ δίκαιον, καὶ θά-
» τερον ἄρα, ταῦτα μὲν τοίνυν ὅτι πάντα φαῦλα καὶ οὐ δίκαια,
» φανερόν. ἀλλὰ τοὺς ἐπιεικεῖς ἄρχειν δεῖ, καὶ κυρίους εἶναι πάν-
των. οὐκοῦν ἀνάγκη τοὺς ἄλλους ἀτίμους εἶναι πάντας μὴ τιμω- 2
μένους ταῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς. τιμὰς γὰρ λέγομεν εἶναι τὰς
ἀρχάς. ἀρχόντων δ' αἰεὶ τῶν αὐτῶν, ἀναγκαῖον εἶναι τοὺς ἄλ-
» λους ἀτίμους. ἀλλ' ἕνα τὸν σπουδαιότατον ἄρχειν βέλτιον,
ἀλλ' ἔτι τοῦτο ὀλιγαρχικώτερον. οἱ γὰρ ἄτιμοι πλείους. ἀλλ' ἴ-
σως φαίη τις ἂν τὸ κύριον, ὅλως ἄνθρωπον εἶναι, ἀλλὰ μὴ νό-
μον φαῦλον ἔχοντά γε συμβαίνοντα πάθη περὶ τὴν ψυχήν.
ἂν οὖν ᾖ νόμος μὲν, ὀλιγαρχικὸς δὲ ἢ δημοκρατικός, τί διοί-
σει περὶ τῶν ἠπορημένων. συμβήσεται γὰρ ὁμοίως τὰ λεχθέν- 3
τα πρότερον. περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων, ἔστω τις ἕτερος λόγος.
ὅτι δὲ δεῖ κύριον εἶναι μᾶλλον τὸ πλῆθος, ἢ τοὺς ἀρίστους μὲν,
ὀλίγους δὲ, δόξειεν ἂν λύεσθαι καί τιν' ἔχειν ἀπορίαν, τάχα
δὲ κἂν ἀλήθειαν. τοὺς γὰρ πολλοὺς ὧν ἕκαστός ἐστιν οὐ σπουδαῖος
ἀνήρ, ὅμως ἐνδέχεται συνελθόντας εἶναι βελτίους ἐκείνων, οὐχ
ὡς ἕκαστον, ἀλλ' ὡς σύμπαντας. οἷον τὰ συμφορητὰ δεῖπνα, τῶν
ἐκ μιᾶς δαπάνης χορηγηθέντων. πολλῶν γὰρ ὄντων, ἕκαστον μό-
ριον ἔχειν ἀρετῆς καὶ φρονήσεως. καὶ γίνεσθαι συνελθόντας, ὥσπερ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἕνα ἄνθρωπον τὸ πλῆθος, πολύποδα καὶ πολύχειρα, πολλὰς ἔχοντα
αἰσθήσεις, οὕτω καὶ περὶ τὰ ἤθη καὶ τὴν διάνοιαν. διὸ καὶ κρίνου
σιν ἄμεινον οἱ πολλοὶ καὶ τὰ τῆς μουσικῆς ἔργα καὶ τὰ τῶν ποιη
τῶν. ἄλλοι γὰρ, ἄλλο τι μόριον. πάντα δὲ πάντες. ἀλλὰ τού
τῳ διαφέρουσιν οἱ σπουδαῖοι τῶν ἀνδρῶν ἑκάστου τῶν πολ-
λῶν. ὥσπερ καὶ τῶν μὴ καλῶν, τοὺς καλούς φασι. καὶ τὰ γε-
γραμμένα διὰ τέχνης τῶν ἀληθινῶν, τῷ συνῆχθαι τὰ διεσπαρ
1 μένα χωρὶς εἰς ἕν. ἐπεὶ κεχωρισμένων γε κάλλιον ἔχειν τοῦ
γεγραμμένου τουδὶ μὲν τὸν ὀφθαλμόν, ἑτέρου δέ τινος ἕτε-
ρον μόριον. εἰ μὲν οὖν περὶ πάντα δῆμον καὶ περὶ πᾶν πλῆ
θος, ἐνδέχεται ταύτην εἶναι τὴν διαφορὰν τῶν πολλῶν πρὸς
τοὺς ὀλίγους σπουδαίους, ἄδηλον. ἴσως δὲ νὴ Δία δῆλον, ὅτι
περὶ ἐνίων ἀδύνατον. ὁ γὰρ αὐτὸς κἂν ἐπὶ τῶν θηρίων ἁρμό-
σειε λόγος. καίτοι τί διαφέρουσιν ἔνιοι τῶν θηρίων ὡς ἔπος
εἰπεῖν. ἀλλὰ περί τι πλῆθος οὐδὲν εἶναι κωλύει τὸ λεχθὲν
2 ἀληθές. διὸ καὶ τὴν πρότερον εἰρημένην ἀπορίαν λύσειεν
ἄν τις διὰ τούτων, καὶ τὴν ἐχομένην αὐτῆς. τίνων δεῖ κυρίους
εἶναι τοὺς ἐλευθέρους, καὶ τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν. τοιοῦτοι
δ᾽ εἰσίν, ὅσοι μήτε πλούσιοι μήτε ἀξίωμα ἔχουσιν ἀρετῆς μη-
δέν, τὸ μὲν γὰρ μετέχειν αὐτοὺς τῶν ἀρχῶν τῶν μεγίστων, οὐκ
ἀσφαλές. διά τε γὰρ ἀδικίαν καὶ δι᾽ ἀφροσύνην, τὰ μὲν ἀδι-
κεῖν ἄν, τὰ δ᾽ ἁμαρτάνειν αὐτούς. τὸ δὲ μὴ μεταδιδόναι, μὴ δὲ
μετέχειν, φοβερόν. ὅταν γὰρ ἄτιμοι πολλοὶ καὶ πένητες ὑπάρ-
3 χωσι, πολεμίων ἀναγκαῖον εἶναι πλήρη τὴν πόλιν ταύτην. λεί-
πεται δὴ τοῦ βουλεύεσθαι καὶ κρίνειν μετέχειν αὐτούς. διόπερ
καὶ Σόλων καὶ τῶν ἄλλων τινὲς νομοθετῶν, τάττουσιν ἐπί τε
» τὰς ἀρχαιρεσίας καὶ τὰς εὐθύνας τῶν ἀρχόντων. ἄρχειν δὲ
» κατὰ μόνας οὐκ ἐῶσι. πάντες μὲν γὰρ ἔχουσι συνελθόντες,
» ἱκανὴν αἴσθησιν. καὶ μιγνύμενοι τοῖς βελτίοσι, τὰς πόλεις ὠ-
φελοῦσι καθάπερ ἡ μὴ καθαρὰ τροφὴ μετὰ τῆς καθαρᾶς τὴν
πᾶσαν ποιεῖ χρησιμωτέραν τῆς ὀλίγης. χωρὶς δ᾽ ἕκαστος ἀτε-
4 λὴς περὶ τὸ κρίνειν ἐστίν. ἔχει δ᾽ ἡ τάξις αὕτη τῆς πολιτείας

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἀπορίαν. πρώτην μὲν, ὅτι δόξειεν ἂν τοῦ αὐτοῦ εἶναι τὸ κρῖναι,
τίς ὀρθῶς ἰάτρευκεν, οὗπερ καὶ τὸ ἰάσασθαι καὶ ποιῆσαι ὑγιᾶ
τὸν κάμνοντα, τῆς νόσου τῆς παρούσης. οὗτος δ' ἐστὶν ἰατρός. ὁ-
μοίως δὲ τοῦτο καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἐμπειρίας καὶ τέχνας.
ὥσπερ οὖν ἰατρὸν δεῖ διδόναι τὰς εὐθύνας ἐν ἰατροῖς, οὕτω καὶ
τοὺς ἄλλους, ἐν τοῖς ὁμοίοις. ἰατρὸς δ' ὅ, τε δημιουργὸς καὶ ὁ ἀρ-
χιτεκτονικός. καὶ τρίτος, ὁ πεπαιδευμένος περὶ τὴν τέχνην.
εἰσὶ γάρ τινες τοιοῦτοι καὶ περὶ πάσας ὡς εἰπεῖν τὰς τέχνας. 1
ἀποδίδομεν δὲ τὸ κρίνειν, οὐδὲν ἧττον τοῖς πεπαιδευμένοις, ἢ
τοῖς εἰδόσιν. ἔπειτα καὶ περὶ τὴν αἵρεσιν, τὸν αὐτὸν ἂν δόξειεν
ἔχειν τρόπον. καὶ γὰρ τὸ ἑλέσθαι ὀρθῶς, τῶν εἰδότων ἔργον ἐστίν.
οἷον, γεωμέτρην τε τῶν γεωμετρικῶν. καὶ κυβερνήτην, τῶν κυβερ-
νητικῶν. εἰ γὰρ καὶ περὶ ἐνίων ἔργων καὶ τεχνῶν μετέχουσι καὶ
» τῶν ἰδιωτῶν τινές, ἀλλ' οὔ τι τῶν εἰδότων γε μᾶλλον. ὥστε κα-
» τὰ μὲν τοῦτον τὸν λόγον, οὐκ ἂν εἴη τὸ πλῆθος ποιητέον κύριον
» οὔτε τῶν ἀρχαιρεσιῶν, οὔτε τῶν εὐθυνῶν. ἀλλ' ἴσως οὐ πάν 2
τα ταῦτα λέγεται καλῶς, διά τε τὸν πάλαι λόγον, ἂν ᾖ τὸ
πλῆθος μὴ λίαν ἀνδραποδῶδες. ἔσται γὰρ ἕκαστος μὲν χείρων
κριτὴς τῶν εἰδότων. ἅπαντες δὲ συνελθόντες, ἢ βελτίους ἢ οὐ
χείρους. καὶ ὅτι περὶ ἐνίων, οὔτε μόνον ὁ ποιήσας, οὔτ' ἄριστ'
ἂν κρίνειεν, ὅσων τὰ ἔργα γιγνώσκουσι καὶ οἱ μὴ ἔχοντες τὴν
τέχνην. οἷον οἰκίαν, οὐ μόνον ἐστὶ γνῶναι τοῦ ποιήσαντος, ἀλλὰ καὶ
βέλτιον ὁ χρώμενος αὐτῇ κρινεῖ. χρῆται δ' ὁ οἰκονόμος καὶ
πηδάλιον. κυβερνήτης τέκτονος. καὶ θοίνην ὁ δαιτυμὼν, ἀλλ' οὐχ 3
ὁ μάγειρος. ταύτην μὲν οὖν τὴν ἀπορίαν τάχα δόξειέ τις ἂν οὕ-
τω λύειν ἱκανῶς. ἄλλη δ' ἐστὶν ἐχομένη ταύτης. δοκεῖ γὰρ ἄτο-
πον εἶναι, τὸ μειζόνων εἶναι κυρίους τοὺς φαύλους τῶν ἐπιεικῶν.
αἱ δ' εὐθῦναι καὶ αἱ τῶν ἀρχῶν αἱρέσεις εἰσὶ μέγιστον. ἃς ἐν
ἐνίαις πολιτείαις ὥσπερ εἴρηται τοῖς δήμοις ἀποδιδόασιν. ἡ γὰρ
ἐκκλησία κυρία πάντων τῶν τοιούτων ἐστί. καίτοι τῆς μὲν ἐκκλη-
σίας μετέχουσι καὶ βουλεύουσι καὶ δικάζουσιν ἀπὸ μικρῶν
τιμημάτων καὶ τῆς τυχούσης ἡλικίας. ταμιεύουσι δὲ, καὶ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

στρατηγοῦσι. καὶ τὰς μεγίστας ἀρχὰς ἔχουσιν ἀπὸ μεγάλων.
ὁμοίως δή τις ἂν λύσειε καὶ ταύτην τὴν ἀπορίαν. ἴσως γὰρ ἔχει
καὶ ταῦτ' ὀρθῶς. οὐ γὰρ ὁ δικαστὴς, οὐδ' ὁ βουλευτὴς, οὐδ' ὁ
ἐκκλησιαστὴς ἄρχων ἐστὶν, ἀλλὰ τὸ δικαστήριον καὶ ἡ βουλὴ καὶ ὁ
δῆμος. τῶν δὲ ῥηθέντων ἕκαστος μόριόν ἐστι τούτων. λέγω δὲ μό-
ριον τὸν βουλευτὴν καὶ τὸν ἐκκλησιαστὴν, καὶ τὸν δικαστὴν, ὥστε
δικαίως κύριον μειζόνων τὸ πλῆθος. ἐκ γὰρ πολλῶν ὁ δῆμος καὶ
1 ἡ βουλὴ καὶ τὸ δικαστήριον. καὶ τὸ τίμημα δὲ πλεῖον τὸ πάντων
τούτων, ἢ τὸ τῶν καθ' ἕνα, καὶ κατ' ὀλίγους μεγάλας ἀρχὰς
ἐχόντων. ταῦτα μὲν οὖν διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον. ἡ δὲ πρώ-
» τη λεχθεῖσα ἀπορία ποιεῖ φανερὸν, οὐδὲν οὕτως ἕτερον ὡς, ὅτι
» δεῖ τοὺς νόμους εἶναι κυρίους κειμένους ὀρθῶς. τὸν ἄρχοντα
δὲ ἄν τε εἷς, ἄν τε πλείους ὦσι, περὶ τούτων εἶναι κυρίους, περὶ
ὅσων ἐξαδυνατοῦσιν οἱ νόμοι λέγειν ἀκριβῶς, διὰ τὸ μὴ ῥᾴδιον
εἶναι καθόλου δηλῶσαι περὶ πάντων. ὁποίους μέντοι τινὰς εἶναι
2 δεῖ τοὺς ὀρθῶς κειμένους νόμους, οὐδέν πω δῆλον. ἀλλ' ἔτι μένει
τὸ πάλαι διαπορηθέν. ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁμοίως ταῖς πολιτείαις, ἀνάγ-
κη καὶ τοὺς νόμους φαύλους, ἢ σπουδαίους εἶναι, καὶ δικαίους ἢ ἀδί-
» κους. πλὴν τοῦτό γε φανερὸν, ὅτι δεῖ πρὸς τὴν πολιτείαν κεῖ-
» σθαι τοὺς νόμους. ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο, δῆλον ὅτι τοὺς μὲν κατὰ τὰς ὀρ-
θὰς πολιτείας, ἀναγκαῖον εἶναι δικαίους. τοὺς δὲ κατὰ τὰς παρεκ-
» βεβηκυίας οὐ δικαίους. ἐπεὶ δ' ἐν πάσαις μὲν ταῖς ἐπιστήμαις
» καὶ τέχναις ἀγαθὸν τὸ τέλος, μέγιστον δὲ καὶ μάλιστα ἐν τῇ κυ-
3 ριωτάτῃ πασῶν. αὕτη δ' ἐστὶν ἡ πολιτικὴ δύναμις, ἔστι δὲ πο-
» λιτικὸν ἀγαθὸν, τὸ δίκαιον. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ κοινῇ συμφέρον, δο-
κεῖ δὲ πᾶσιν ἴσον τι τὸ δίκαιον εἶναι. καὶ μέχρι γέ τινος ὁμολογοῦσι
τοῖς κατὰ φιλοσοφίαν λόγοις, ἐν οἷς διώρισται περὶ τῶν ἠθικῶν.
τί γὰρ καὶ τισὶ τὸ δίκαιον. καὶ δεῖν τοῖς ἴσοις ἴσον εἶναί φασι. ποίων δ' ἰσό-
της ἐστὶ καὶ ποίων ἀνισότης, δεῖ μὴ λανθάνειν. ἔχει γὰρ τοῦτ' ἀπορίαν
καὶ φιλοσοφίαν πολιτικήν. ἴσως γὰρ ἂν φαίη τις κατὰ παντὸς ὑπε-
ροχὴν ἀγαθοῦ, δεῖν ἀνίσως νενεμῆσθαι τὰς ἀρχάς. εἰ πάντα τὰ
4 λοιπὰ μηδὲν διαφέροιεν, ἀλλ' ὅμοιοι τυγχάνοιεν ὄντες. τοῖς γὰρ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

διαφέρουσιν ἕτερον εἶναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ κατ' ἀξίαν. ἀλλὰ
μὴν εἰ τοῦτ' ἀληθές, ἔσται καὶ κατὰ χρῶμα καὶ κατὰ μέγε-
θος καὶ καθ' ὁποιοῦν τῶν ἀγαθῶν, πλεονεξία τις τῶν πολιτικῶν
δικαίων τοῖς ὑπερέχουσιν. ἢ τοῦτο ἐπιπόλαιον τὸ ψεῦδος. φα-
νερὸν δ' ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν καὶ δυνάμεων. τῶν γ' ὁμοίων
αὐλητῶν τὴν τέχνην, οὐ δοτέον πλεονεξίαν τῶν αὐλῶν τοῖς
εὐγενεστέροις. οὐδὲν γὰρ αὐλήσουσι βέλτιον. δεῖ δὲ τῷ κατὰ
τὸ ἔργον ὑπερέχοντι, διδόναι καὶ τῶν ὀργάνων τὴν ὑπεροχήν. 1
εἰ δὲ μήπω δῆλον τὸ λεγόμενον, ἔτι μᾶλλον αὐτὸ προαγαγοῦ-
σιν ἔσται φανερόν. εἰ γὰρ εἴη τις ὑπερέχων μὲν κατὰ τὴν αὐ-
λητικήν, πολὺ δ' ἐλλείπων κατ' εὐγένειαν ἢ κάλλος, εἰ καὶ
μεῖζον ἕκαστον ἐκείνων ἀγαθόν ἐστι τῆς αὐλητικῆς, λέγω δὲ τήν
τ' εὐγένειαν καὶ τὸ κάλλος, καὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ὑπερέ-
χουσι πλέον τῆς αὐλητικῆς, ἢ ἐκεῖνος κατὰ τὴν αὐλητικήν,
ὅμως τούτῳ δοτέον τῶν διαφερόντων τῶν αὐλῶν. δεῖ γὰρ εἰς
τὸ ἔργον συμβάλλεσθαι τὴν ὑπεροχὴν καὶ τοῦ πλούτου καὶ 2
τῆς εὐγενείας, συμβάλλονται δ' οὐδέν. ἔτι κατά γε τοῦτον τὸν
λόγον πᾶν ἀγαθὸν πρὸς πᾶν ἂν εἴη συμβλητόν. εἰ γὰρ μᾶλλον
τὸ τὶ μέγεθος, καὶ ὅλως ἂν τὸ μέγεθος ἐνάμιλλον εἴη καὶ πρὸς
πλοῦτον καὶ πρὸς ἐλευθερίαν. ὥστ' εἰ πλεῖον ὁδὶ διαφέρει
κατ' ἀρετὴν καὶ πλεῖον ὑπερέχειν ὅλως ἀρετῆς μέγεθος,
εἴη ἂν συμβλητὰ πάντα. τοσόνδε γὰρ μέγεθος εἰ κρεῖττον το-
σοῦδε, τοσόνδε δῆλον, ὡς ἴσον. ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἀδύνατον, δῆλον
ὡς καὶ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν, εὐλόγως οὐ κατὰ πᾶσαν ἀνισότη- 3
τα ἀμφισβητοῦσι τῶν ἀρχῶν. εἰ γὰρ οἱ μὲν, βραδεῖς. οἱ δὲ τα-
χεῖς. οὐδὲν διὰ τοῦτο δεῖ τοὺς μὲν, πλεῖον. τοὺς δ' ἔλαττον ἔχειν.
ἀλλ' ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν, ἡ τούτων διαφορὰ λαμβάνει
τὴν τιμήν. ἀλλ' ἐξ ὧν πόλις συνέστηκεν, ἐν τούτοις ἀναγκαῖον
ποιεῖσθαι τὴν ἀμφισβήτησιν. διόπερ εὐλόγως ἀντιποιοῦνται
τῆς τιμῆς, οἱ εὐγενεῖς καὶ ἐλεύθεροι καὶ πλούσιοι. δεῖ γὰρ
ἐλευθέρους τ' εἶναι καὶ τίμημα φέροντας. οὐ γὰρ ἂν εἴη πό-
λις ἐξ ἀπόρων πάντων, ὥσπερ οὐδ' ἐκ δούλων. ἀλλὰ μὴν εἰ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

δεῖ τούτων δηλονότι καὶ δικαιοσύνης, καὶ τῆς πολεμικῆς ἀρε-
τῆς. οὐδὲ γὰρ ἄνευ τούτων οἰκεῖσθαι πόλιν δυνατόν. πλὴν
ἄνευ μὲν τῶν προτέρων, ἀδύνατον εἶναι πόλιν, ἄνευ δὲ τού-
των οἰκεῖσθαι καλῶς. πρὸς μὲν οὖν τὸ πόλιν εἶναι δόξειεν ἄν,
ἢ πάντα ἢ ἔνιά γε τούτων ὀρθῶς ἀμφισβητεῖν. πρὸς μέντοι
» ζωὴν ἀγαθὴν ἡ παιδεία καὶ ἡ ἀρετή, μάλιστα δικαίως ἂν ἀμ-
φισβητοίησαν, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον. ἐπεὶ δ' οὔτε
1 πάντων ἴσον ἔχειν δεῖ τοὺς ἴσους ἕν τι μόνον ὄντας. οὔτε ἄνισον
τοὺς ἀνίσους καθ' ἕν, ἀνάγκη πάσας εἶναι τὰς τοιαύτας πολι-
τείας παρεκβάσεις. εἴρηται μὲν οὖν καὶ πρότερον, ὅτι διαμ-
φισβητοῦσι τρόπον τινὰ δικαίως πάντες, ἁπλῶς δ' οὐ πάντες
δικαίως. οἱ πλούσιοι μέν, ὅτι πλεῖον μέτεστι τῆς χώρας αὐ-
τοῖς. ἡ δὲ χώρα κοινόν. ἔτι πρὸς τὰ συμβόλαια πιστοὶ μᾶλ-
λον ὡς ἐπὶ τὸ πλέον. οἱ δὲ ἐλεύθεροι καὶ εὐγενεῖς, ὡς ἐγγὺς
» ἀλλήλων. πολῖται γὰρ μᾶλλον οἱ γενναιότεροι τῶν ἀγεννῶν.
2. ἡ δ' εὐγένεια, παρ' ἑκάστοις οἴκοι τίμιος. ἔτι διότι βελτίους,
» εἰκὸς τοὺς ἐκ βελτιόνων. εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους. ὁμοίως
δὴ φήσομεν δικαίως καὶ τὴν ἀρετὴν ἀμφισβητεῖν. κοινωνι-
κὴν γὰρ ἀρετὴν εἶναί φαμεν τὴν δικαιοσύνην. ᾗ πάσας ἀ-
ναγκαῖον ἀκολουθεῖν τὰς ἄλλας. ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ πλείους
πρὸς τοὺς ἐλάττους. καὶ γὰρ κρείττους καὶ πλουσιώτεροι καὶ
βελτίους εἰσίν, ὡς λαμβανομένων τῶν πλειόνων πρὸς τοὺς ἐ-
λάττους. ἆρ' οὖν εἰ πάντες εἶεν ἐν μιᾷ πόλει. λέγω, οἷον, οἵ
3 τ' ἀγαθοὶ καὶ οἱ πλούσιοι καὶ εὐγενεῖς, ἔτι δὲ πλῆθος ἄλλο τι
πολιτικόν. πότερον ἀμφισβήτησις ἔσται, τίνας ἄρχειν δεῖ ἢ
οὐκ ἔσται. καθ' ἑκάστην μὲν οὖν πολιτείαν τῶν εἰρημένων, ἀναμ-
φισβήτητος ἡ κρίσις, τίνας ἄρχειν δεῖ. τούτοις γὰρ κυρίοις δια-
φέρουσιν ἀλλήλων. οἷον ἡ μέν, τῷ διὰ πλουσίων. ἡ δὲ τῷ διὰ
τῶν σπουδαίων ἀνδρῶν εἶναι καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστη τὸν αὐτὸν
τρόπον. ἀλλ' ὅμως σκοποῦμεν, ὅταν περὶ τὸν αὐτὸν ταῦθ' ὑπάρ-
χῃ χρόνον, πῶς διοριστέον. εἰ δὴ τὸν ἀριθμὸν ὀλίγοι πάμπαν
4 οἱ τὴν ἀρετὴν ἔχοντες, τίνα δεῖ διελεῖν τρόπον. ἢ τὸ ὀλίγοι,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

πρὸς τὸ ἔργον δεῖ σκοπεῖν, εἰ δυνατοὶ διοικεῖν τὴν πόλιν. ἢ το-
σοῦτοι τὸ πλῆθος, ὥστ' εἶναι πόλιν ἐξ αὐτῶν. Ἔστι δὲ ἀπορία
τις πρὸς ἅπαντας τοὺς διαμφισβητοῦντας περὶ τῶν πολιτικῶν
τιμῶν. δόξαιεν γὰρ οὐδὲν λέγειν δίκαιον οἱ διὰ τὸν πλοῦτον
ἀξιοῦντες ἄρχειν, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ κατὰ γένος. δῆλον γὰρ
ὡς εἴ τις πάλιν εἷς πλουσιώτερος ἁπάντων ἐστὶ, δῆλον ὅτι κα-
τὰ τὸ αὐτὸ δίκαιον τοῦτον ἄρχειν τὸν ἕνα ἁπάντων δεήσει. ὁ-
μοίως δὲ καὶ τὸν εὐγενείᾳ διαφέροντα, τῶν ἀμφισβητούντων 1
δι' ἐλευθερίαν. ταυτὸ δὲ τοῦτ' ἴσως συμβήσεται καὶ περὶ τὰς
ἀριστοκρατίας ἐπὶ τῆς ἀρετῆς. εἰ γάρ τις εἷς ἀμείνων ἀνὴρ εἴη
τῶν ἄλλων, τῶν ἐν τῷ πολιτεύματι σπουδαίων ὄντων, τοῦτον
εἶναι δεῖ κύριον κατὰ ταυτὸ δίκαιον. οὐκοῦν εἰ καὶ τὸ πλῆ-
θος εἶναί γε δεῖ κύριον, διότι κρείττους εἰσὶ τῶν ὀλίγων. κἂν εἷς
ἢ πλείους μὲν τοῦ ἑνὸς. ἐλάττους δὲ τῶν πολλῶν κρείττους
ὦσι τῶν ἄλλων, τούτους ἂν δέοι κυρίους εἶναι μᾶλλον, ἢ τὸ πλῆ-
θος. πάντα δὴ ταῦτ' ἔοικε φανερὸν ποιεῖν, ὅτι τούτων τῶν ὅρων 2
οὐδεὶς ὀρθός ἐστι, καθ' ὃν ἀξιοῦσιν αὐτοὶ μὲν ἄρχειν. τοὺς δ' ἄλ-
λους ὑπὸ σφῶν ἄρχεσθαι πάντας, καὶ γὰρ δὴ καὶ πρὸς τοὺς
κατ' ἀρετὴν ἀξιοῦντας κυρίους εἶναι τοῦ πολιτεύματος, ὁμοί-
ως δὲ καὶ τοὺς κατὰ πλοῦτον ἔχοιεν ἂν λέγειν τὰ πλήθη λό-
γον τινὰ δίκαιον. οὐδὲν γὰρ κωλύει ποτὲ τὸ πλῆθος εἶναι βέλ-
τιον τῶν ὀλίγων καὶ πλουσιώτερον, οὐχ ὡς καθ' ἕκαστον, ἀλ-
λ' ὡς ἀθρόους. διὸ καὶ πρὸς τὴν ἀπορίαν ἣν ζητοῦσι καὶ προ-
βάλλουσί τινες, ἐνδέχεται τοῦτον τὸν τρόπον ἀπαντᾶν. ἀπο- 3
ροῦσι γάρ τινες, πότερον τῷ νομοθέτῃ νομοθετητέον βουλο-
μένῳ τίθεσθαι τοὺς ὀρθοτάτους νόμους πρὸς τὸ τῶν βελτιόνων
συμφέρον, ἢ πρὸς τὸ τῶν πλειόνων. ὅταν συμβαίνῃ τὸ λεχθέν.
τὸ δ' ὀρθὸν ληπτέον ἴσως. τὸ δ' ἴσως ὀρθὸν πρὸς τὸ τῆς πό-
λεως ὅλης συμφέρον καὶ πρὸς τὸ κοινὸν τὸ τῶν πολιτῶν. πο-
λίτης δὲ κοινῇ μὲν ὁ μετέχων τοῦ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαί ἐστι. κα-
θ' ἑκάστην δὲ πολιτείαν ἕτερος, πρὸς δὲ τὴν ἀρίστην ὁ δυνάμε-
νος καὶ προαιρούμενος ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν πρὸς τὸν βίον 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὸν κατ' ἀρετήν. εἰ δέ τις ἐστὶν εἷς, τοσοῦτον διαφέρων κατ' ἀρε-
τῆς ὑπερβολήν, ἢ πλείους μὲν ἑνὸς μὴ μέντοι δυνατοὶ πλή-
ρωμα παρασχέσθαι πόλεως. ὥστε μὴ συμβλητὴν εἶναι τὴν τῶν
ἄλλων ἀρετὴν πάντων. μηδὲ τὴν δύναμιν αὐτῶν τὴν πολι-
τικὴν πρὸς τὴν ἐκείνων, εἰ πλείους. εἰ δ' εἷς, τὴν ἐκείνου μόνον,
οὐκέτι θετέον τούτους μέρος πόλεως. ἀδικήσονται γὰρ ἀξιούμε-
νοι τῶν ἴσων, ἄνισοι τοσοῦτον κατ' ἀρετὴν ὄντες, καὶ τὴν πολι-
1 τικὴν δύναμιν. ὥσπερ γὰρ θεὸν ἐν ἀνθρώποις εἰκὸς εἶναι τὸν τοιοῦ-
τον. ὅθεν δῆλον ὅτι καὶ τὴν νομοθεσίαν ἀναγκαῖον εἶναι περὶ τοὺς
ἴσους καὶ τῷ γένει καὶ τῇ δυνάμει. κατὰ δὲ τῶν τοιούτων οὐκ
ἔστι νόμος. αὐτοὶ γάρ εἰσι νόμος. καὶ γὰρ γελοῖος ἂν εἴη νομο-
θετεῖν τις πειρώμενος κατ' αὐτῶν. λέγοιεν γὰρ ἂν ἴσως, ἅπερ
Ἀντισθένης ἔφη τοὺς λέοντας δημηγορούντων τῶν δασυπόδων,
καὶ τὸ ἴσον ἀξιούντων πάντας ἔχειν. διὸ καὶ τίθενται τὸν ὀστρα-
κισμὸν αἱ δημοκρατούμεναι πόλεις διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν.
2 αὗται γὰρ δὴ δοκοῦσι διώκειν τὴν ἰσότητα μάλιστα πάντων.
ὥστε τοὺς δοκοῦντας ὑπερέχειν δυνάμει διὰ πλοῦτον ἢ πολυ-
φιλίαν, ἢ τινὰ ἄλλην πολιτικὴν ἰσχύν, ὠστράκιζον καὶ μεθίστα-
σαν ἐκ τῆς πόλεως χρόνους ὡρισμένους. μυθολογεῖται δὲ καὶ
τοὺς Ἀργοναύτας τὸν Ἡρακλέα καταλιπεῖν διὰ τοιαύτην αἰ-
τίαν. οὐ γὰρ ἐθέλειν αὐτὸν ἄγειν τὴν Ἀργὼ μετὰ τῶν ἄλλων, ὡς
ὑπερβάλλοντα πολὺ τῶν πλωτήρων. διὸ καὶ τοὺς ψέγοντας
τὴν τυραννίδα καὶ τὴν Περιάνδρου Θρασυβούλῳ συμβουλίαν
3 οὐχ ἁπλῶς οἰητέον ὀρθῶς ἐπιτιμᾶν. φασὶ γὰρ τὸν Περίανδρον
εἰπεῖν μὲν οὐδὲν πρὸς τὸν πεμφθέντα κήρυκα περὶ τῆς συμ-
βουλίας. ἀφαιροῦντα δὲ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν σταχύων ὁμαλῦ-
ναι τὴν ἄρουραν. ὅθεν ἀγνοοῦντος μὲν τοῦ κήρυκος τοῦ γινομένου
τὴν αἰτίαν, ἀπαγγείλαντος δὲ τὸ συμπεσόν, συννοῆσαι τὸν Θρα-
σύβουλον, ὅτι δεῖ τοὺς ὑπερέχοντας ἄνδρας ἀναιρεῖν. τοῦτο γὰρ
οὐ μόνον συμφέρει τοῖς τυράννοις, οὐδὲ μόνον οἱ τύραννοι ποιοῦσιν,
ἀλλ' ὁμοίως ἔχει καὶ περὶ τὰς ὀλιγαρχίας καὶ τὰς δημοκρατίας.
4 ὁ γὰρ ὀστρακισμὸς τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν τρόπον τινὰ τῷ κω-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

λύειν τοὺς ὑπερέχοντας καὶ φυγαδεύειν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ περὶ τὰς
πόλεις καὶ τὰ ἔθνη ποιοῦσιν οἱ κύριοι τῆς δυνάμεως. οἷον,
ἀθηναῖοι μὲν περὶ σαμίους καὶ χίους καὶ λεσβίους. ἐπεὶ γὰρ
θᾶττον ἐγκρατῶς ἔσχον τὴν ἀρχήν, ἐταπείνωσαν αὐτοὺς παρὰ
τὰς συνθήκας. ὁ δὲ περσῶν βασιλεὺς μήδους καὶ βαβυλω-
νίους καὶ τῶν ἄλλων τοὺς πεφρονηματισμένους διὰ τὸ γενέσθαι
ποτ' ἐπ' ἀρχῆς ἐπέκοπτε πολλάκις. τὸ δὲ πρόβλημα καθόλου
περὶ πάσας ἐστὶ τὰς πολιτείας καὶ τὰς ὀρθάς. αἱ μὲν γὰρ 1
παρεκβεβηκυῖαι πρὸς τὸ ἴδιον ἀποσκοποῦσαι τοῦτο δρῶσιν. οὐ
μὴν ἀλλὰ περὶ τὰς τὸ κοινὸν ἀγαθὸν ἐπισκοπούσας, τὸν αὐτὸν
ἔχει τρόπον. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν, καὶ ἐπι-
στημῶν. οὔτε γὰρ γραφεύς, ἐάσειεν ἂν τὸν ὑπερβάλλοντα
πόδα τῆς συμμετρίας ἔχειν τὸ ζῶον. οὐδ' εἰ διαφέροι τὸ κάλ-
λος, οὔτε ναυπηγὸς πρύμναν, ἢ τῶν ἄλλων τι μορίων τῶν τῆς
νεώς. οὐδὲ δὴ χοροδιδάσκαλος τόν, μεῖζον καὶ κάλλιον τοῦ
παντὸς χοροῦ φθεγγόμενον ἐάσει συγχορεύειν. ὥστε διὰ τοῦτο 2
μὲν, οὐδὲν κωλύει τοὺς μονάρχους συμφωνεῖν ταῖς πόλεσιν, εἰ
τῆς οἰκείας ἀρχῆς ὠφελίμου ταῖς πόλεσιν οὔσης τοῦτο δρῶ-
σι. διὸ κατὰ τὰς ὁμολογουμένας ὑπεροχάς, ἔχει τι δίκαιον
πολιτικὸν ὁ λόγος, ὁ περὶ τὸν ὀστρακισμόν. βέλτιον μὲν οὖν
τὸν νομοθέτην ἐξ ἀρχῆς οὕτω συστῆναι τὴν πολιτείαν, ὥστε
μὴ δεῖσθαι τοιούτῳ τινὶ διορθώματι διορθοῦν. ὅπερ οὐκ ἐγί-
νετο περὶ τὰς πόλεις. οὐ γὰρ ἔβλεπον πρὸς τὸ τῆς πολιτείας
τῆς οἰκείας συμφέρον, ἀλλὰ στασιαστικῶς ἐχρῶντο τοῖς ὀστρα- 3
κισμοῖς. ἐν μὲν οὖν ταῖς παρεκβεβηκυίαις πολιτείαις, ὅτι μὲν
ἰδίᾳ συμφέρει καὶ δίκαιόν ἐστι, φανερόν. ἴσως δὲ καὶ ὅτι οὐχ
ἁπλῶς δίκαιον, καὶ τοῦτο φανερόν. ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀρίστης πολι-
τείας ἔχει πολλὴν ἀπορίαν οὐ κατὰ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν τὴν
ὑπεροχήν, οἷον ἰσχύος καὶ πλούτου καὶ πολυφιλίας, ἀλλὰ
ἄν τις γένηται διάφορος κατὰ ἀρετήν, τί χρὴ ποιεῖν. οὐ γὰρ
δὴ φαῖεν ἂν δεῖν ἐκβάλλειν καὶ μεθιστάναι τὸν τοιοῦτον. ἀλλὰ
μὴν οὐδ' ἄρχειν γε τοῦ τοιούτου. παραπλήσιον γάρ, κἂν εἰ τοῦ 4

Διὸς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

» διὸς ἄρχειν ἀξιοῖεν μερίζοντες τὰς ἀρχάς. λείπεται τοίνυν
» ὅπερ ἔοικε, πεφυκέναι πείθεσθαι τῷ τοιούτῳ πάντας ἀσμέ-
» νως. ὥστε βασιλέας εἶναι τοὺς τοιούτους ἀϊδίους ἐν ταῖς πόλεσιν.

Ἴσως δὲ καλῶς ἔχει μετὰ τοὺς εἰρημένους λόγους μεταβῆναι καὶ
σκέψασθαι περὶ βασιλείας. φαμὲν γὰρ τῶν ὀρθῶν πολιτειῶν 10.
μίαν εἶναι ταύτην. σκεπτέον δὲ, πότερον συμφέρει τῇ μελλού- Species REGNI.
σῃ καλῶς οἰκήσεσθαι, καὶ πόλει καὶ χώρᾳ βασιλεύεσθαι, ἢ οὔ,
1 ἀλλ' ἄλλη τις πολιτεία μᾶλλον; ἢ τισὶ μὲν συμφέρει, τισὶ δ' οὐ
συμφέρει; δεῖ δὲ πρῶτον διελέσθαι, πότερον ἕν τι γένος ἐστὶν
αὐτῶν, ἢ πλείους ἔχει διαφοράς; ῥᾴδιον δὴ τοῦτό γε καταμα-
θεῖν, ὅτι πλείω τε γένη περιέχει: καὶ τῆς ἀρχῆς ὁ τρόπος ἐστὶν,
οὐχ εἷς πασῶν. ἡ γὰρ ἐν τῇ λακωνικῇ πολιτείᾳ δοκεῖ εἶναι βα- 1^a regni spes
σιλεία μάλιστα τῶν κατὰ νόμον. οὐκ ἔστι δὲ κυρία πάντων. ἀλ-
λ' ὅταν ἐξέλθῃ τὴν χώραν, ἡγεμών ἐστι τῶν πρὸς τὸν πόλεμον.
ἔτι δὲ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ἀποδέδοται τοῖς βασιλεῦσιν. αὕτη
2 μὲν οὖν ἡ βασιλεία οἷον στρατηγία τις αὐτοκρατόρων, καὶ ἀΐ-
διός ἐστι. κτεῖναι γὰρ οὐ κύριος, εἰ μὴ ἔν τινι βασιλείᾳ, καθά-
περ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐν ταῖς πολεμικαῖς ἐξόδοις ἐν χειρὸς
νόμῳ. δηλοῖ δ' Ὅμηρος. ὁ γὰρ Ἀγαμέμνων κακῶς μὲν ἀκούων
ἠνείχετο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. ἐξελθόντων δὲ, καὶ κτεῖναι κύ-
» ριος ἦν. λέγει γοῦν, ὃν δέ κ' ἐγὼν ἀπάνευθε μάχης φύγον-
» τα κιχείω. οὔ οἱ ἄρκιον ἐσσεῖται φυγέειν κύνας, ἠδ' οἰωνούς.
» πὰρ γὰρ ἐμοὶ θάνατος. ἓν μὲν οὖν τοῦτ' εἶδος βασιλείας στρα-
3 τηγεία διὰ βίου. τούτων δ' αἱ μὲν, κατὰ γένος εἰσίν. αἱ δ' αἱρε-
ταί. παρὰ ταύτην δ' ἄλλο μοναρχίας εἶδος, οἷαι παρ' ἐνίοις 2^a
εἰσὶ βασιλεῖαι τῶν βαρβάρων. ἔχουσι δ' αὗται τὴν δύναμιν
πᾶσαι παραπλησίαν τυραννικῇ, εἰσὶ δ' ὅμως κατὰ νόμον καὶ
πάτριαι. διὰ γὰρ τὸ δουλικώτερα εἶναι τὰ ἤθη φύσει, οἱ μὲν
βάρβαροι τῶν ἑλλήνων. οἱ δὲ περὶ τὴν ἀσίαν τῶν περὶ τὴν
εὐρώπην, ὑπομένουσι τὴν δεσποτικὴν ἀρχὴν οὐδὲ δυσχεραί-
νοντες. τυραννικαὶ μὲν οὖν διὰ τοιοῦτόν εἰσιν. ἀσφαλεῖς δὲ,
4 διὰ τὸ πάτριαι καὶ κατὰ νόμον εἶναι. καὶ ἡ φυλακὴ δὲ βασι-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

λικὴ καὶ οὐ τυραννικὴ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. οἱ γὰρ πολῖται
φυλάττουσιν ὅπλοις τοὺς βασιλεῖς. τοὺς δὲ τυράννους ξενικόν.
οἱ μὲν γὰρ κατὰ νόμον, καὶ ἑκόντων. οἱ δ' ἀκόντων ἄρχουσιν.
ὥσθ' οἱ μὲν, παρὰ τῶν πολιτῶν. οἱ δ' ἐπὶ τοὺς πολίτας ἔχουσι τὴν
φυλακήν. δύο μὲν οὖν εἴδη ταῦτα μοναρχίας. ἕτερον δ', ὅ-
περ ἦν ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἕλλησιν, οὓς καλοῦσιν αἰσυμνήτας.
ἔστι δὲ τοῦθ' ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν αἱρετὴ τυραννίς, διαφέρουσα δὲ
τῆς βαρβαρικῆς. οὐ τῷ μὴ κατὰ νόμον. ἀλλὰ τῷ μὴ πάτριος 1
εἶναι μόνον. ἦρχον δὲ οἱ μὲν διὰ βίου τὴν ἀρχὴν ταύτην. οἱ δὲ
μέχρι τινῶν ὡρισμένων χρόνων ἢ πράξεων. οἷον, εἵλοντό πο-
τε μιτυληναῖοι πιττακὸν πρὸς τοὺς φυγάδας, ὧν προειστήκε-
σαν ἀντιμενίδης καὶ ἀλκαῖος ὁ ποιητής: δηλοῖ δ' ἀλκαῖος,
ὅτι τύραννον εἵλοντο τὸν πιττακὸν, ἔν τινι τῶν σκολιῶν. ἐπιτι-
μᾷ γὰρ, ὅτι τὸν κακοπάτριδα πιττακὸν πόλεως τᾶς ἀχόλω καὶ
βαρυδαίμονος ἐστάσαντο τύραννον μέγ' ἐπαινέοντες ἀολλέες.
αὗται μὲν οὖν εἰσί τε καὶ ἦσαν, διὰ μὲν τὸ τυραννικαὶ εἶναι, 2
δεσποτικαί. διὰ δὲ τὸ, αἱρεταὶ καὶ ἑκόντων, βασιλικαί. τέταρ-
τον δ' εἶδος μοναρχίας βασιλικῆς, αἱ κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρό-
νους ἑκούσιαί τε καὶ πάτριαι γιγνόμεναι κατὰ νόμον. διὰ γὰρ
τὸ τοὺς πρώτους γενέσθαι τοῦ πλήθους εὐεργέτας κατὰ τέ-
χνας, ἢ πόλεμον, ἢ διὰ τὸ συναγαγεῖν, ἢ πορίσαι χώραν, ἐγί-
γνοντο βασιλεῖς ἑκόντων, καὶ τοῖς παραλαμβάνουσι πάτριοι.
κύριοι δὲ ἦσαν τῆς τε κατὰ πόλεμον ἡγεμονίας καὶ τῶν θυ-
σιῶν, ὅσαι μὴ ἱερατικαὶ· καὶ πρὸς τούτοις τὰς δίκας ἔκρινον. 3
τοῦτο δ' ἐποίουν, οἱ μὲν, οὐκ ὀμνύοντες. οἱ δ' ὀμνύοντες. ὁ δ' ὅρ-
κος ἦν τοῦ σκήπτρου ἐπανάτασις. οἱ μὲν οὖν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων
χρόνων, καὶ τὰ κατὰ πόλιν, καὶ τὰ ἔνδημα, καὶ τὰ ὑπερόρια
συνεχῶς ἦρχον. ὕστερον δὲ, τὰ μὲν, αὐτῶν παριέντων τῶν βασι
λέων, τὰ δὲ τῶν ὄχλων παραιρουμένων. ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις
πόλεσι θυσίαι κατελείφθησαν τοῖς βασιλεῦσι μόνον. ὅπου
δ' ἄξιον εἰπεῖν εἶναι βασιλείαν ἐν τοῖς ὑπερορίοις τῶν πολε-
μικῶν, τὴν ἡγεμονίαν μόνον εἶχον. βασιλείας μὲν οὖν εἴδη 4

ταῦτα, τέτταρα τὸν ἀριθμόν. μία μὲν, ἡ περὶ τοὺς ἡρωικοὺς
χρόνους. αὕτη δ' ἦν ἑκόντων μὲν, ἐπί τισι δ' ὡρισμένων. στρα
τηγὸς γὰρ ἦν καὶ δικαστὴς ὁ βασιλεὺς. καὶ τῶν πρὸς τοὺς θεοὺς
κύριος. δευτέρα δὲ ἡ βαρβαρική. αὕτη δ' ἐστὶν ἐκ γένους ἀρ
χὴ δεσποτικὴ κατὰ νόμον. τρίτη δὲ, ἣν αἰσυμνητείαν προσα-
γορεύουσιν. αὕτη δ' ἐστὶν αἱρετὴ τυραννίς. τετάρτη δ' ἡ λα-
κωνικὴ τούτων. αὕτη δ' ἐστὶν ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς στρατηγία κατὰ
1 γένος ἀΐδιος. αὗται μὲν οὖν τοῦτον τὸν τρόπον διαφέρουσιν
ἀλλήλων. πέμπτον δ' εἶδος βασιλείας, ὅταν ᾖ πάντων κύριος
εἷς ὤν, ὥσπερ ἕκαστον ἔθνος, καὶ πόλις ἑκάστη τῶν κοινῶν τε-
ταγμένη κατὰ τὴν οἰκονομικήν. ὥσπερ γὰρ ἡ οἰκονομικὴ βα
σιλεία τις οἰκίας ἐστὶν, οὕτως ἡ βασιλεία πόλεως καὶ ἔθνους
ἑνὸς ἢ πλειόνος οἰκονομίας. σχεδὸν δὴ δύο ἐστὶν ὡς εἰπεῖν εἴδη
βασιλείας, περὶ ὧν σκεπτέον. αὕτη τε καὶ ἡ λακωνική: τῶν γὰρ
ἄλλων αἱ πολλαὶ μεταξὺ τούτων εἰσίν. ἐλαττόνων μὲν γὰρ
2 κύριοι τῆς παμβασιλείας, πλειόνων δ' εἰσὶ τῆς λακωνικῆς.
ὥστε τὸ σκέμμα σχεδὸν περὶ δυοῖν ἐστιν. ἓν μὲν, πότερον συμ-
φέρει ταῖς πόλεσι στρατηγὸν ἀΐδιον εἶναι, καὶ τοῦτον ἢ κατὰ
γένος, ἢ κατὰ μέρος, ἢ οὐ συμφέρει; ἓν δὲ, πότερον ἕνα συμ
φέρει κύριον εἶναι πάντων, ἢ οὐ συμφέρει. τὸ μὲν οὖν περὶ
τῆς τοιαύτης στρατηγίας ἐπισκοπεῖν, νόμων ἔχει μᾶλλον
εἶδος ἢ πολιτείας. ἐν ἁπάσαις γὰρ ἐνδέχεται γίνεσθαι τοῦ-
το ταῖς πολιτείαις. ὥστ' ἀφείσθω τὴν πρώτην: ὁ δὲ λοιπὸς
3 τρόπος τῆς βασιλείας, πολιτείας εἶδός ἐστιν. ὥστε περὶ
τούτου δεῖ θεωρῆσαι, καὶ τὰς ἀπορίας ἐπιδραμεῖν τὰς ἐνού-
σας. ἀρχὴ δ' ἐστὶ τῆς ζητήσεως αὕτη. πότερον συμφέρει μᾶλ
λον ὑπὸ τοῦ ἀρίστου ἀνδρὸς ἄρχεσθαι, ἢ ὑπὸ τῶν ἀρίστων
νόμων; δοκεῖ δὴ τοῖς νομίζουσι συμφέρειν βασιλεύεσθαι, τὸ
καθόλου μόνον οἱ νόμοι λέγειν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὰ προσπίπτον
τα ἐπιτάττειν, ὥστ' ἐν ὁποιᾳοῦν τέχνῃ, τὸ κατὰ γράμμα-
τα ἄρχειν, ἠλίθιον. καὶ ἐν αἰγύπτῳ μετὰ τὴν τετρήμε-
4 ρον κινεῖν ἔξεστι τοῖς ἰατροῖς. ἐὰν δὲ πρότερον, ἐπὶ τῷ

αὐτοῦ κινδύνῳ. φανερὸν τοίνυν, ὡς οὐκ ἔστιν ἡ κατὰ γράμματα καὶ νόμους, ἀρίστη πολιτεία διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνον δεῖ ὑπάρχειν τὸν λόγον τὸν καθόλου τοῖς ἄρχουσι. κρεῖττον δ' ᾧ μὴ πρόσεστι τὸ παθητικὸν ὅλως, ἢ ᾧ συμφυές. τῷ μὲν οὖν νόμῳ τοῦτο οὐχ ὑπάρχει. ψυχὴν δ' ἀνθρωπίνην, ἀνάγκη τοῦτ' ἔχειν πᾶσαν. ἀλλ' ἴσως ἂν φαίη τις, ὡς ἀντὶ τούτου βουλεύσεται περὶ τῶν καθέκαστα κάλλιον, ὅτι μὲν τοίνυν ἀνάγκη νομοθέτην αὐτὸν εἶναι, δῆλον. καὶ κεῖσθαι νόμους,
1
ἀλλὰ μὴ κυρίους, ᾗ παρεκβαίνουσιν. ἐπεὶ περὶ τῶν γ' ἄλλων εἶναι δεῖ κυρίους, ὅσα δὲ μὴ δυνατὸν τὸν νόμον κρίνειν ἢ ὅλως, ἢ εὖ, πότερον ἕνα τὸν ἄριστον δεῖ ἄρχειν ἢ πολλοὺς; καὶ γὰρ νῦν συνιόντες δικάζουσι, καὶ βουλεύονται, καὶ κρίνουσιν. αὗται δ' αἱ κρίσεις εἰσὶ πᾶσαι περὶ τῶν καθέκαστον. καθ' ἕνα μὲν οὖν συμβαλλόμενος ὁστισοῦν ἴσως χείρων. ἀλλ' ἔστιν ἡ πόλις ἐκ πολλῶν, ὥσπερ ἑστίασις συμφορητὸς, καλλίων μιᾶς καὶ ἁπλῶς. διὰ τοῦτο καὶ κρίνειν ἀμείνων ὄχλος πολλὰ, ἢ εἷς 2
ὁστισοῦν. ἔτι μᾶλλον ἀδιάφθορον τὸ πολὺ καθάπερ ὕδωρ τὸ πλεῖον, οὕτω καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὀλίγων ἀδιαφθορώτερον. τοῦ δ' ἑνὸς ὑπ' ὀργῆς κρατηθέντος, ἢ τινὸς ἑτέρου πάθους τοιούτου, ἀναγκαῖον διεφθάρθαι τὴν κρίσιν, ἐκεῖ δ' ἔργον ἅμα πάντας ὀργισθῆναι καὶ ἁμαρτεῖν. ἔστω δὲ τὸ πλῆθος οἱ ἐλεύθεροι μηδὲν παρὰ τὸν νόμον πράττοντες, ἀλλ' ἢ περὶ ὃν ἐκλείπειν ἀναγκαῖον αὐτόν. εἰ δὲ δὴ τοῦτο μὴ ῥᾴδιον ἐν πολλοῖς, ἀλλ' εἰ πλείους εἶεν ἀγαθοὶ καὶ ἄνδρες καὶ πολῖται. πότερον ὁ εἷς 3
ἀδιαφθορώτερος ἄρχων, ἢ μᾶλλον οἱ πλείους μὲν τὸν ἀριθμὸν, ἀγαθοὶ δὲ πάντες, ἢ δῆλον ὡς οἱ πλείους; ἀλλ' οἱ μὲν στασιάσουσιν. ὁ δὲ εἷς ἀστασίαστος. ἀλλὰ πρὸς τοῦτ' ἀντιθετέον ἴσως, ὅτι σπουδαῖοι τὴν ψυχὴν, ὥσπερ κἀκεῖνος ὁ εἷς. εἰ δὴ τὴν μὲν τῶν πλειόνων ἀρχὴν, ἀγαθῶν δ' ἀνδρῶν πάντων ἀριστοκρατίαν θετέον. τὴν δὲ τοῦ ἑνὸς βασιλείαν, αἱρετώτερον ἂν εἴη ταῖς πόλεσιν ἀριστοκρατία βασιλείας, καὶ μετὰ δυνάμεως καὶ χωρὶς δυνάμεως οὔσης τῆς ἀρχῆς, ἂν ᾖ λαβεῖν πλείους ὁμοίως. καὶ διὰ 4

Melior respub. bonorum quam unius boni viri.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τοῦτ' ἴσως ἐβασιλεύοντο πρότερον, ὅτι σπάνιον ἦν εὑρεῖν ἄν-
δρας πολὺ διαφέροντας κατ' ἀρετὴν, ἄλλως τε καὶ τότε μι-
κρὰς οἰκοῦντας πόλεις. ἔτι δ' ἀπ' εὐεργεσίας καθίστασαν
τοὺς βασιλεῖς, ὅπερ ἐστὶν ἔργον τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν. ἐπεὶ δὲ
συνέβαινε γίγνεσθαι πολλοὺς ὁμοίους πρὸς ἀρετὴν, οὐκέτι
ὑπέμενον, ἀλλ' ἐζήτουν κοινόν τι, καὶ πολιτείαν καθίστασαν.
ἐπεὶ δὲ χείρους γιγνόμενοι ἐχρηματίζοντο ἀπὸ τῶν κοινῶν, ἐν-
1 τεῦθεν ποθὲν εὔλογον γενέσθαι τὰς ὀλιγαρχίας· ἔντιμον γὰρ
ἐποίησαν τὸν πλοῦτον. ἐκ δὲ τούτων, πρῶτον εἰς τυραννίδας
μετέβαλλον. ἐκ δὲ τῶν τυραννίδων εἰς δημοκρατίαν. αἰεὶ γὰρ
εἰς ἐλάττους ἄγοντες δι' αἰσχροκέρδειαν, ἰσχυρότερον τὸ πλῆ-
θος κατέστησαν, ὥστ' ἐπιθέσθαι καὶ γενέσθαι δημοκρατίας.
ἐπεὶ δὲ καὶ μείζους εἶναι συμβέβηκε τὰς πόλεις, ἴσως οὐδὲ ῥᾴ-
διον ἔτι γίνεσθαι πολιτείαν ἑτέραν, παρὰ δημοκρατίαν. εἰ δὲ
δή τις ἄριστον θείη τὸ βασιλεύεσθαι ταῖς πόλεσι, πῶς ἕξει τὰ
2 περὶ τῶν τέκνων; πότερον καὶ τὸ γένος δεῖ βασιλεύειν ἀλλὰ
γιγνομένων ὁποίων τινῶν ἔτυχον, βλαβερόν. ἀλλ' οὐ παραδώ-
σει κύριος ὢν τοῖς τέκνοις; ἀλλ' οὐκέτι τοῦτο ῥᾴδιον πιστεῦσαι.
χαλεπὸν γὰρ καὶ μείζονος ἀρετῆς ἢ κατ' ἀνθρωπίνην φύσιν.
ἔχει δ' ἀπορίαν καὶ περὶ τῆς δυνάμεως. πότερον ἔχειν δεῖ
τὸν μέλλοντα βασιλεύειν ἰσχύν τινα περὶ αὑτὸν, ᾗ δυνήσεται
βιάζεσθαι τοὺς μὴ βουλομένους πειθαρχεῖν; ἢ πῶς ἐνδέχεται
τὴν ἀρχὴν διοικεῖν; εἰ γὰρ καὶ κατὰ νόμον εἴη κύριος μηδὲν
3 πράττων κατὰ τὴν αὑτοῦ βούλησιν παρὰ τὸν νόμον, ὅμως ἀ-
ναγκαῖον ὑπάρχειν αὐτῷ δύναμιν, ᾗ φυλάξει τοὺς νόμους. τά-
χα μὲν οὖν τὰ περὶ τὸν βασιλέα τὸν τοιοῦτον, οὐ χαλεπὸν διο
ρίσαι. δεῖ γὰρ αὐτὸν μὲν ἔχειν ἰσχὺν, εἶναι δὲ τοσαύτην τὴν ἰσχὺν,
ὥστε ἑκάστου μὲν καὶ ἑνὸς καὶ συμπλειόνων, κρείττω. τοῦ δὲ
πλήθους ἥττω. καθάπερ οἵ τ' ἀρχαῖοι τὰς φυλακὰς ἐδίδο-
σαν, ὅτε καθισταῖεν τινὰ τῆς πόλεως, ὃν ἐκάλουν αἰσυμνήτην
ἢ τύραννον. καὶ Διονυσίῳ τις, ὅτ' ᾔτει τοὺς φύλακας, συνεβού-
4 λευε τοῖς Συρακουσίοις διδόναι τοσούτους τοὺς φύλακας.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

XII. περὶ δὲ τοῦ βασιλέως τοῦ κατὰ τὴν αὑτοῦ βούλησιν πάντα
πράττοντος, ὅ,τε λόγος ἐφέστηκε νῦν, καὶ ποιητέον τὴν σκέ-
ψιν. ὁ μὲν γὰρ κατὰ νόμον λεγόμενος βασιλεὺς, οὐκ ἔστιν εἶ-
δος καθάπερ εἴπομεν βασιλείας. ἐν πάσαις γὰρ ὑπάρχειν
ἐνδέχεται στρατηγίαν ἀΐδιον: οἷον ἐν δημοκρατίᾳ, καὶ ἀρι-
στοκρατίᾳ. καὶ πολλοὶ ποιοῦσιν ἕνα κύριον τῆς διοικήσεως.
τοιαύτη γὰρ ἀρχή τίς ἐστι καὶ περὶ ἐπίδαμνον, καὶ περὶ ὀ-
ποῦντα δὲ, κατά τι μέρος ἔλαττον. περὶ δὲ τῆς παμβασι- 1
λείας καλουμένης, αὕτη δ' ἐστὶ, καθ' ἣν ἄρχει πάντα κατὰ
τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν ὁ βασιλεύς. δοκεῖ δέ τισιν οὐδὲ κατὰ
φύσιν εἶναι τὸ κύριον ἕνα πάντων εἶναι τῶν πολιτῶν, ὅπου
συνέστηκεν ἐξ ὁμοίων ἡ πόλις. τοῖς γὰρ ὁμοίοις φύσει τὸ αὐ-
» τὸ δίκαιον, ἀναγκαῖον καὶ τὴν αὐτὴν ἀξίαν κατὰ φύσιν εἶναι.
» ὥστ' εἴπερ καὶ τὸ ἴσην ἔχειν τοὺς ἀνίσους τροφὴν ἢ ἐσθῆτα, βλα-
βερὸν τοῖς σώμασιν, οὕτως ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς τιμάς. ὁμοίως
τοίνυν, καὶ τὸ ἄνισον τοὺς ἴσους. διόπερ οὐδὲν μᾶλλον ἄρχειν 2
ἢ ἄρχεσθαι δίκαιον. καὶ τὸ ἀνὰ μέρος τοίνυν ὡσαύτως. τοῦτο
» δ' ἤδη νόμος. ἡ γὰρ τάξις νόμος. τὸν ἄρα νόμον ἄρχειν αἱρε-
» τώτερον, μᾶλλον ἢ τῶν πολιτῶν ἕνα τινά. κατὰ τὸν αὐτὸν
δὲ λόγον τοῦτον κἂν εἴ τινας ἄρχειν βέλτιον, τούτους καταστα-
τέον, νομοφύλακας καὶ ὑπηρέτας τοῖς νόμοις. ἀναγκαῖον
γὰρ εἶναι τινὰς ἀρχὰς, ἀλλ' οὐχ ἕνα τοῦτον εἶναί φασι δίκαιον,
ὁμοίως γε ὄντων πάντων. ἀλλὰ μὴν ὅσα γε μὴ δοκεῖ δύνα-
σθαι διορίζειν ὁ νόμος, οὐδ' ἄνθρωπος ἂν δύναιτο γνωρίζειν. 3
ἀλλ' ἐπίτηδες παιδεύσας ὁ νόμος, ἐφίστησι τὰ λοιπὰ τῇ δι-
καιοτάτῃ γνώμῃ κρίνειν, καὶ διοικεῖν τοὺς ἄρχοντας. ἔτι δ' ἐπα-
νορθοῦσθαι δίδωσιν, ὅτι ἂν δόξῃ, πειρωμένοις ἄμεινον εἶναι τῶν
» κειμένων. ὁ μὲν οὖν τὸν νόμον κελεύων ἄρχειν, δοκεῖ κελεύειν
» ἄρχειν τὸν θεὸν καὶ τοὺς νόμους, ὁ δ' ἄνθρωπον κελεύων, προ-
» στίθησι καὶ θηρίον. ἥ,τε γὰρ ἐπιθυμία τοιοῦτον, καὶ ὁ θυμὸς
» ἄρχοντας διαστρέφει, καὶ τοὺς ἀρίστους ἄνδρας. διόπερ ἄνευ
» ὀρέξεως νοῦς ὁ νόμος ἐστί. τὸ δὲ τῶν τεχνῶν εἶναι δοκεῖ παρά- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

δειγμα ψεῦδος, ὅτι τὸ κατὰ γράμματα ἰατρεύεσθαι, φαῦ-
λον. ἀλλὰ καὶ αἱρετώτερον χρῆσθαι τοῖς ἔχουσι τὰς τέχνας.
οἱ μὲν γὰρ, οὐδὲν διὰ φιλίαν παρὰ τὸν λόγον ποιοῦσιν, ἀλλ' ἄρ-
νυνται τὸν μισθὸν τοὺς κάμνοντας ὑγιάσαντες. οἱ δ' ἐν ταῖς πο-
λιτικαῖς ἀρχαῖς, πολλὰ πρὸς ἐπήρειαν καὶ χάριν εἰώθασι
πράττειν. ἐπεὶ καὶ τοὺς ἰατροὺς ὅταν ὑποπτεύωσι πισθέν-
τας τοῖς ἐχθροῖς διαφθείρειν διὰ κέρδος, τότε τὴν ἐκ τῶν γραμ-
1 μάτων θεραπείαν ζητήσαιεν ἂν μᾶλλον. ἀλλὰ μὴν εἰσάγον-
ταί γε ἐφ' ἑαυτοὺς οἱ ἰατροὶ κάμνοντες, ἄλλους ἰατροὺς, καὶ
οἱ παιδοτρίβαι γυμναζόμενοι παιδοτρίβας, ὡς οὐ δυνάμενοι
κρίνειν τὸ ἀληθὲς διὰ τὸ κρίνειν περί τε οἰκείων καὶ ἐν πάθει
ὄντες. ὥστε δῆλον, ὅτι τὸ δίκαιον ζητοῦντες, τὸ μέσον ζητοῦ-
σιν. ὁ γὰρ νόμος τὸ μέσον. ἔτι κυριώτεροι καὶ περὶ κυριωτέ-
ρων τῶν κατὰ γράμματα νόμων. οἱ κατὰ τὰ ἔθη εἰσίν. ὥστε
τῶν κατὰ γράμματα ἄνθρωπος ἄρχων ἀσφαλέστερος, ἀλλ' οὐ
2 τῶν κατὰ τὸ ἔθος. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ῥᾴδιον ἐφορᾶν τὸν ἕνα. δεή-
σει ἄρα πλείονας εἶναι τοὺς ὑπ' αὐτοῦ καθισταμένους ἄρχον-
τας. ὥστε τί διαφέρει τοῦτο ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς ὑπάρχειν, ἢ τὸν
ἕνα καταστῆσαι τοῦτον τὸν τρόπον. ἔτι ὃ πρότερον εἰρημένον ἐστὶν,
εἴπερ ὁ ἀνὴρ ὁ σπουδαῖος διότι βελτίων, ἄρχειν δίκαιος. τοῦ
δὲ ἑνὸς οἱ δύο ἀγαθοὶ βελτίους, τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, σύν τε δύ' ἐρ-
» χομένω. καὶ ἡ εὐχὴ τοῦ Ἀγαμέμνονος. τοιοῦτοι δέκα μοι συμ-
» φράδμονες. εἰσὶ δὲ καὶ νῦν περὶ ἐνίων αἱ ἀρχαὶ κύριαι κρί-
3 νειν, ὥσπερ ὁ δικαστὴς, περὶ ὧν ὁ νόμος ἀδυνατεῖ διορίζειν, ὡς
οὐκ ἂν ἄριστα ὁ νόμος ἄρξειε καὶ κρίνειεν. ἐπεὶ περὶ ὧν δυνα-
τὸς, οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ περὶ τούτων. ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ μὲν, ἐνδέ-
χεται περιληφθῆναι τοῖς νόμοις. τὰ δὲ ἀδύνατα, ταῦτ' ἐστὶν,
ἃ ποιεῖ διαπορεῖν καὶ ζητεῖν, πότερον τὸν ἄριστον νόμον ἄρχειν αἱ-
ρετώτερον, ἢ τὸν ἄνδρα τὸν ἄριστον. περὶ ὧν γὰρ βουλεύονται νομο-
θετῆσαι, τῶν ἀδυνάτων ἐστίν. οὐ τοίνυν τοῦτό γ' ἀντιλέγουσιν,
ὡς οὐκ ἀναγκαῖον ἄνθρωπον εἶναι τὸν κρινοῦντα περὶ τῶν τοιού-
4 των. ἀλλ' ὅτι οὐχ ἕνα μόνον, ἀλλὰ πολλούς. κρίνει γὰρ ἕκαστος

ii iiii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

» ἄρχων τε παιδευθεὶς ὑπὸ τοῦ νόμου καλῶς. ἄτοπον δ' ἴ-
» σως ἂν εἶναι δόξειεν, εἰ βέλτιον ἴδοι τις δυοῖν ὄμμασι καὶ δυσὶν
» ἀκοαῖς κρίνων καὶ πράττων δυσὶ ποσὶ καὶ χερσίν, ἢ πολλοὶ πολ-
» λοῖς. ἐπεὶ καὶ νῦν ὀφθαλμοὺς πολλοὺς οἱ μόναρχοι ποιοῦ-
» σιν αὑτῶν καὶ ὦτα καὶ χεῖρας καὶ πόδας. τοὺς γὰρ τῇ ἀρχῇ καὶ
» αὑτοῦ φίλους ποιοῦνται συνάρχους. μὴ φίλοι μὲν οὖν ὄντες
» ποιήσουσι κατὰ τὴν τοῦ μονάρχου προαίρεσιν. εἰ δὲ φίλοι
κἀκείνου καὶ τῆς ἀρχῆς, ὅ γε φίλος ἴσος καὶ ὅμοιος. ὥστ' εἰ 1
τούτους οἴεται δεῖν ἄρχειν, τοὺς ἴσους καὶ ὁμοίους ἄρχειν, οἴεται
δεῖν ὁμοίως. ἃ μὲν οὖν οἱ διαμφισβητοῦντες πρὸς τὴν βασι-
λείαν λέγουσι, σχεδὸν ταῦτ' ἐστίν. ἀλλ' ἴσως ταῦτ' ἐπὶ μὲν τινῶν
ἔχει τὸν τρόπον τοῦτον. ἐπὶ δὲ τινῶν, οὐχ οὕτως. ἔστι γάρ τι φύ-
σει δεσποτὸν, καὶ ἄλλο βασιλευτὸν. καὶ ἄλλο πολιτικὸν, καὶ
δίκαιον. καὶ συμφέρον. τυραννικὸν δ' οὐκ ἔστι κατὰ φύσιν. οὐ-
δὲ τῶν ἄλλων πολιτειῶν ὅσαι παρεκβάσεις εἰσί. ταῦτα γὰρ γίνε-
» ται παρὰ φύσιν. ἀλλ' ἐκ τῶν εἰρημένων γε φανερὸν, ὡς ἐν μὲν 2
» τοῖς ὁμοίοις καὶ ἴσοις οὔτε συμφέρον ἐστὶν, οὔτε δίκαιον ἕνα
» κύριον εἶναι πάντων. οὔτε μὴ νόμων ὄντων, οὔτε ἀγαθὸν ἀγα-
» θῶν, οὔτε μὴ ἀγαθῶν, μὴ ἀγαθόν. οὐδ' ἂν κατ' ἀρετὴν ἀμεί-
νων ᾖ, εἰ μὴ τρόπον τινά. τίς δ' ὁ τρόπος, λεκτέον. εἴρηται δέ πως
ἤδη καὶ πρότερον. πρῶτον δὲ διοριστέον, τί τὸ βασιλευτόν. καὶ
τί τὸ ἀριστοκρατικόν. καὶ τί τὸ πολιτικόν. βασιλευτὸν μὲν οὖν
τὸ τοιοῦτόν ἐστι πλῆθος, ὃ πέφυκε φέρειν γένος ὑπερέχον κα-
τ' ἀρετὴν πρὸς ἡγεμονίαν πολιτικήν. ἀριστοκρατικὸν δὲ, 3
πλῆθος ὃ πέφυκε φέρειν πλῆθος, ἄρχεσθαι δυνάμενον τὴν
τῶν ἐλευθέρων ἀρχὴν ὑπὸ τῶν κατ' ἀρετὴν ἡγεμονικῶν πρὸς
πολιτικὴν ἀρχήν. πολιτικὸν δὲ πλῆθος, ἐν ᾧ πέφυκε καὶ ἐν-
γίνεσθαι πλῆθος πολεμικὸν, δυνάμενον ἄρχεσθαι καὶ ἄρ-
χειν κατὰ νόμον τὸν κατ' ἀξίαν διανέμοντα τοῖς ἀπόροις τὰς
» ἀρχάς. ὅταν οὖν ἢ γένος ὅλον, ἢ καὶ τῶν ἄλλων ἕνα τινὰ συμ-
» βῇ διαφέροντα γενέσθαι κατ' ἀρετὴν τοσοῦτον, ὥσθ' ὑπερέ-
» χειν τὴν ἐκείνου τῆς τῶν ἄλλων πάντων, τότε δίκαιον τὸ γένος 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

εἶναι τοῦτο βασιλικὸν, καὶ κύριον πάντων καὶ βασιλέα τὸν ἕνα
τοῦτον. καθάπερ γὰρ εἴρηται πρότερον· οὐ μόνον οὕτως ἔχει
κατὰ τὸ δίκαιον, ὃ προφέρειν εἰώθασιν οἱ τὰς πολιτείας κα-
θιστάντες, οἵ τε τὰς ἀριστοκρατικὰς, καὶ οἱ τὰς ὀλιγαρχικάς.
καὶ πάλιν οἱ τὰς δημοκρατικὰς, πάντες γὰρ καθ᾽ ὑπεροχὴν
ἀξιοῦσιν, ἀλλ᾽ ὑπεροχὴν, οὐ τὴν αὐτὴν, ἀλλὰ κατὰ τὸ πρό-
τερον λεχθέν. οὔτε γὰρ κτείνειν, ἢ φυγαδεύειν οὐδ᾽ ὀστρακί-
1 ζειν δή που τὸν τοιοῦτον πρέπον ἐστὶν, οὔτ᾽ ἀξιοῦν ἄρχεσθαι κα-
τὰ μέρος, οὐ γὰρ πέφυκε τὸ μέρος ὑπερέχειν τοῦ παντός. τῷ
δὲ τὴν τηλικαύτην ὑπερβολὴν ἔχοντι, τοῦτο συμβέβηκεν. ὥς-
τε λείπεται μόνον καὶ πείθεσθαι τῷ τοιούτῳ. καὶ κύριον εἶναι
μὴ κατὰ μέρος τοῦτον, ἀλλ᾽ ἁπλῶς. περὶ μὲν οὖν βασιλείας
τίνας ἔχει διαφορὰς, καὶ πότερον οὐ συμφέρει ταῖς πόλεσιν,
ἢ συμφέρει, καὶ τίσι, καὶ πῶς, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. ἐπεὶ
» δὲ τρεῖς φαμὲν εἶναι τὰς ὀρθὰς πολιτείας, τούτων δ᾽ ἀναγκαῖον
2 ἀρίστην εἶναι τὴν ὑπὸ τῶν ἀρίστων οἰκονομουμένην, τοιαύτη δ᾽ ἐστὶν,
» ἐν ᾗ συμβέβηκεν ἢ ἕνα τινὰ συμπάντων, ἢ γένος ὅλον, ἢ πλῆ-
» θος ὑπερέχειν εἶναι κατ᾽ ἀρετὴν, τῶν μὲν ἄρχεσθαι δυναμέ-
» νων, τῶν δ᾽ ἄρχειν, πρὸς τὴν αἱρετωτάτην ζωὴν, ἐν δὲ τοῖς πρώ-
» τοις ἐδείχθη λόγοις, ὅτι τὴν αὐτὴν ἀναγκαῖον ἀνδρὸς ἀρετὴν
εἶναι καὶ πολίτου τῆς πόλεως τῆς ἀρίστης, φανερὸν ὅτι τὸν
αὐτὸν τρόπον καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ἀνήρ τε γίνεται σπουδαῖος, καὶ
πόλιν συστήσειεν αὐτῆς ἀριστοκρατουμένην, ἢ βασιλευομένην.
3 ὥστ᾽ ἔσται καὶ παιδεία καὶ ἔθη ταυτὰ σχεδὸν τὰ ποιοῦντα σπου-
» δαῖον ἄνδρα, καὶ τὰ ποιοῦντα πολιτικὸν. καὶ βασιλικόν. διω-
» ρισμένων δὲ τούτων, περὶ τῆς πολιτείας ἤδη πειρατέον λέγειν
» τῆς ἀρίστης. τίνα πέφυκε γίνεσθαι τρόπον καὶ καθίστασθαί
πως. ἀνάγκη δὴ τὸν μέλλοντα περὶ αὐτῆς ποιήσασθαι τὴν
προσήκουσαν σκέψιν.

ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ Γ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩ͂Ν ΤῸ Δ´.

Ν ἁπάσαις ταῖς τέχναις καὶ ταῖς ἐπι-
στήμαις ταῖς μὴ κατὰ μόριον γινομέ-
ναις, ἀλλὰ περὶ γένος ἕν τι τελείαις οὔ-
σαις, μιᾶς ἐστι θεωρῆσαι τὸ περὶ ἕκαστον 1
γένος ἁρμόττον. οἷον, ἄσκησις σώματι,
ποία τε ποίῳ συμφέρει. καὶ τίς ἀρίστη.
τῷ γὰρ κάλλιστα πεφυκότι, καὶ κεχορη-
γημένῳ, τὴν ἀρίστην ἀναγκαῖον ἁρμόττειν. καὶ τίς τοῖς πλείστοις μία
πᾶσι. καὶ γὰρ τοῦτο τῆς γυμναστικῆς ἐστιν. ἔτι δ᾽ ἐάν τις μὴ τῆς
ἱκνουμένης ἐπιθυμῇ μήθ᾽ ἕξεως μήτ᾽ ἐπιστήμης τῶν περὶ τὴν
ἀγωνίαν, μηδὲν ἧττον τοῦ παιδοτρίβου καὶ τοῦ γυμναστικοῦ πα-
ρασκευάσαι τε, καὶ ταύτην ἐστὶ τὴν δύναμιν. ὁμοίως δὲ τοῦτο 2
καὶ περὶ ἰατρικὴν καὶ περὶ ναυπηγίαν καὶ ἐσθῆτα καὶ περὶ
πᾶσαν ἄλλην τέχνην ὁρῶμεν συμβαῖνον. ὥστε δῆλον, ὅτι καὶ
πολιτείαν τῆς αὐτῆς ἐστιν ἐπιστήμης τὴν ἀρίστην θεωρῆσαι, τίς
ἐστι. καὶ ποία τις ἂν οὖσα μάλιστ᾽ εἴη κατ᾽ εὐχήν, μηδενὸς ἐμ-
ποδίζοντος τῶν ἐκτός. καὶ τίς τίσιν ἁρμόττουσα. πολλοῖς γὰρ
τῆς ἀρίστης τυχεῖν ἴσως ἀδύνατον. ὥστε τὴν κρατίστην τε ἁ-
πλῶς, καὶ τὴν ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἀρίστην, οὐ δεῖ λεληθέναι
τὸν νομοθέτην καὶ τὸν ὡς ἀληθῶς πολιτικόν. ἔτι δὲ τρίτην τὴν 3
ἐξ ὑποθέσεως. δεῖ γὰρ καὶ τὴν δοθεῖσαν δύνασθαι θεωρεῖν,
ἐξ ἀρχῆς τε πῶς ἂν γένοιτο. καὶ γενομένη τίνα τρόπον ἂν σώ-
ζοιτο πλεῖστον χρόνον. λέγω δέ, οἷον εἴ τινι πόλει συμβέβηκε
μήτε τὴν ἀρίστην πολιτεύεσθαι πολιτείαν, ἀχορήγητόν τε εἶναι
καὶ τῶν ἀναγκαίων. μήτε τὴν ἐνδεχομένην ἐκ τῶν ὑπαρχόν-
των, ἀλλά τινα φαυλοτέραν. παρὰ πάντα δὲ ταῦτα, τὴν
μάλιστα πάσαις ταῖς πόλεσιν ἁρμόττουσαν δεῖ γνωρίζειν. ὡς
οἱ πλεῖστοι τῶν ἀποφαινομένων περὶ πολιτείας καὶ εἰ τἆλ- 4

λα λέγουσι καλῶς, τῶν γε χρησίμων διαμαρτάνουσιν. οὐ γὰρ
μόνον τὴν ἀρίστην δεῖ θεωρεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν δυνατὴν, ὁμοίως
δὲ καὶ τὴν ῥάω καὶ κοινοτέραν ἁπάσαις. νῦν δ' οἱ μὲν τὴν ἀ-
κροτάτην καὶ δεομένην πολλῆς χορηγίας ζητοῦσι μόνον. οἱ
δὲ, μᾶλλον κοινήν τινα λέγοντες, τὰς ὑπαρχούσας ἀναιροῦν-
τες πολιτείας, τὴν λακωνικὴν ἤ τινα ἄλλην ἐπαινοῦσι. χρὴ
» δὲ τοιαύτην εἰσηγεῖσθαι τάξιν, ἣν ῥᾳδίως ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν,
1 καὶ πεισθήσονται καὶ δυνήσονται κοινωνεῖν. ὡς ἔστιν οὐκ ἔλατ-
» τον ἔργον, τὸ ἐπανορθῶσαι πολιτείαν, ἢ κατασκευάζειν ἐξ ἀρ-
» χῆς. ὥσπερ καὶ τὸ μεταμανθάνειν, τῷ μανθάνειν ἐξ ἀρχῆς.
διὸ πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ ταῖς ὑπαρχούσαις πολιτείαις δεῖ
δύνασθαι βοηθεῖν τὸν πολιτικὸν, καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότε-
ρον, τοῦτο δὲ ἀδύνατον ἀγνοοῦντα, πόσα πολιτείας ἐστὶν εἴδη.
νῦν δὲ μίαν δημοκρατίαν οἴονταί τινες εἶναι καὶ μίαν ὀλιγαρ-
χίαν. οὐκ ἔστι δὲ τοῦτ' ἀληθές. ὥστε δεῖ τὰς διαφορὰς μὴ λαν-
2 θάνειν τὰς τῶν πολιτειῶν, πόσαι καὶ συντίθενται ποσαχῶς. μετὰ
δὲ τῆς αὐτῆς φρονήσεως ταύτης, καὶ νόμους τοὺς ἀρίστους ἰδεῖν,
» καὶ τοὺς ἑκάστῃ τῶν πολιτειῶν ἁρμόττοντας. πρὸς γὰρ τὰς πολι-
» τείας τοὺς νόμους δεῖ τίθεσθαι, καὶ τίθενται πάντες, ἀλλ' οὐ τὰς
» πολιτείας πρὸς τοὺς νόμους. πολιτεία μὲν γάρ ἐστι τάξις ταῖς
πόλεσιν ἡ περὶ τὰς ἀρχάς. τίνα τρόπον νενέμηνται, καὶ τί τὸ κύ-
ριον τῆς πολιτείας, καὶ τί τὸ τέλος ἑκάστης τῆς κοινωνίας ἐστί.
νόμοι δὲ, κεχωρισμένοι τῶν δηλούντων τὴν πολιτείαν. καθ'
3 οὓς δεῖ τοὺς ἄρχοντας ἄρχειν, καὶ φυλάττειν τοὺς παραβαίνον-
τας αὐτούς. ὥστε δῆλον, ὅτι τὰς διαφορὰς ἀναγκαῖον καὶ τὸν
ἀριθμὸν ἔχειν τῆς πολιτείας ἑκάστης, καὶ πρὸς τὰς τῶν νόμων
θέσεις. οὐ γὰρ οἷόν τε τοὺς αὐτοὺς νόμους συμφέρειν ταῖς ὀλιγαρ-
χίαις, οὐδὲ ταῖς δημοκρατίαις πάσαις, εἴπερ δὴ πλείω καὶ
μὴ μία δημοκρατία. μὴ δ' ὀλιγαρχία μόνον ἐστίν. ἐπεὶ δ' ἐν τῇ
πρώτῃ μεθόδῳ περὶ τῶν πολιτειῶν διειλόμεθα, τρεῖς μὲν τὰς
ὀρθὰς πολιτείας, βασιλείαν, ἀριστοκρατίαν, πολιτείαν.
4 τρεῖς δὲ, τὰς τούτων παρεκβάσεις, τυραννίδα μὲν βασιλείας.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ὀλιγαρχίαν δὲ, ἀριστοκρατίας. δημοκρατίαν δὲ πολιτείας.
καὶ περὶ μὲν ἀριστοκρατίας καὶ βασιλείας εἴρηται. τὸ γὰρ
περὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας θεωρῆσαι, ταυτὸ καὶ περὶ τού-
των ἐστὶν εἰπεῖν τῶν ὀνομάτων. βούλεται γὰρ ἑκατέρα κατ' ἀ-
ρετὴν συνεστάναι κεχορηγημένην. ἔτι δὲ τί διαφέρουσιν ἀλλή-
λων ἀριστοκρατία καὶ βασιλεία, καὶ πότε δεῖ βασιλείαν νο-
μίζειν, διώρισται πρότερον. λοιπὸν περὶ πολιτείας διελ-
θεῖν τῆς τῷ κοινῷ προσαγορευομένης ὀνόματι. καὶ περὶ τῶν 1
ἄλλων πολιτειῶν, ὀλιγαρχίας τε καὶ δημοκρατίας, καὶ τυ
ραννίδος. φανερὸν μὲν οὖν, καὶ τούτων τῶν παρεκβάσεων τίς
χειρίστη καὶ δευτέρα τίς. ἀνάγκη γὰρ τὴν μὲν τῆς πρώτης καὶ
θειοτάτης παρέκβασιν, εἶναι χειρίστην. τὴν δὲ βασιλείαν ἀναγ
καῖον, ἢ τοὔνομα μόνον ἔχειν οὐκ οὖσαν. ἢ διὰ πολλὴν ὑπερο
χὴν εἶναι τὴν τοῦ βασιλεύοντος. ὥστε τὴν τυραννίδα χειρίστην
οὖσαν, πλεῖστον ἀπέχειν πολιτείας. δεύτερον δὲ, τὴν ὀλιγαρ
χίαν. ἡ γὰρ ἀριστοκρατία, διέστηκεν ἀπὸ ταύτης πολὺ τῆς πο- 2
λιτείας. μετριωτάτην δὲ τὴν δημοκρατίαν. ἤδη μὲν οὖν τις
ἀπεφήνατο καὶ τῶν πρότερον οὕτως, οὐ μὴν εἰς ταυτὸ βλέ-
πων ἡμῖν. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἔκρινε, πασῶν μὲν οὐσῶν ἐπιεικῶν,
οἷον, ὀλιγαρχίας τε χρηστῆς καὶ τῶν ἄλλων, χειρίστην δημοκρα
τίαν, φαύλων δὲ ἀρίστην. ἡμεῖς δὲ ὅλως ταύτας ἐξημαρτημέ-
νας εἶναί φαμεν, καὶ βελτίω μὲν ὀλιγαρχίαν ἄλλην ἄλλης,
οὐ καλῶς ἔχει λέγειν. ἧττον δὲ φαύλην. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς
τοιαύτης κρίσεως, ἀφείσθω τανῦν. ἡμῖν δὲ, πρῶτον μὲν διαι- 3
ρετέον, πόσαι διαφοραὶ τῶν πολιτειῶν. εἴπερ ἐστὶν εἴδη πλείο-
να τῆς τε δημοκρατίας καὶ τῆς ὀλιγαρχίας. ἔπειτα τίς
κοινοτάτη, καὶ τίς αἱρετωτάτη μετὰ τὴν ἀρίστην πολιτείαν. κἂν
εἴ τις ἄλλη τετύχηκεν ἀριστοκρατικὴ, καὶ συνεστῶσα καλῶς.
ἀλλὰ ταῖς πλείσταις ἁρμόττουσα πόλεσι τίς ἐστιν. ἔπειτα καὶ
τῶν ἄλλων τίς τίσιν αἱρετή. τάχα γὰρ τοῖς μὲν, ἀναγκαία δη-
μοκρατία μᾶλλον ὀλιγαρχίας. τοῖς δ' αὕτη μᾶλλον ἐκεί-
νης. μετὰ δὲ ταῦτα τίνα τρόπον δεῖ καθιστάναι τὸν βουλόμενον 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ταύτας τὰς πολιτείας, λέγω δὲ δημοκρατίας τε καθ' ἕκα-
στον εἶδος, καὶ πάλιν ὀλιγαρχίας. τέλος δὲ πάντων τούτων,
ὅταν ποιησώμεθα συντόμως τὴν ἐνδεχομένην μνείαν, πει-
ρατέον ἐπελθεῖν, τίνες φθοραὶ, καὶ τίνες σωτηρίαι τῶν πολι-
τειῶν, καὶ κοινῇ καὶ χωρὶς ἑκάστου, καὶ διὰ τίνας αἰτίας ταῦ-
τα μάλιστα γίνεσθαι πέφυκε. τοῦ μὲν οὖν εἶναι πλείους πολι-
τείας αἴτιον, ὅτι πάσης ἐστὶ μέρη πλείω πόλεως τὸν ἀριθμόν.
1 πρῶτον μὲν γὰρ ἐξ οἰκιῶν συγκειμένας πάσας ὁρῶμεν τὰς πό-
λεις. ἔπειτα πάλιν τούτου τοῦ πλήθους τοὺς μὲν, εὐπόρους
ἀναγκαῖον εἶναι. τοὺς δ' ἀπόρους. τοὺς δὲ μέσους. καὶ τῶν εὐπό-
ρων δὲ καὶ τῶν ἀπόρων, τὸ μὲν, ὁπλιτικὸν, τὸ δὲ, ἄνοπλον. καὶ
τὸν μὲν, γεωργικὸν δῆμον ὁρῶμεν ὄντα, τὸν δ' ἀγοραῖον. τὸν
δὲ, βάναυσον. καὶ τῶν γνωρίμων εἰσὶ διαφοραὶ καὶ κατὰ τὸν
πλοῦτον καὶ τὰ μεγέθη τῆς οὐσίας, οἷον, ἱπποτροφίας. τοῦτο
γὰρ οὐ ῥᾴδιον μὴ πλουτοῦντας ποιεῖν. διόπερ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων
2 χρόνων ὅσαις πόλεσιν ἐν τοῖς ἵπποις ἡ δύναμις ἦν, ὀλιγαρ-
χίαι παρὰ ταύταις ἦσαν. ἐχρῶντο δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους ἵπ-
ποις πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας, οἷον, ἐρετριεῖς καὶ χαλκιδεῖς καὶ
μάγνητες οἱ ἐπὶ μαιάνδρῳ, καὶ τῶν ἄλλων πολλοὶ περὶ τὴν
ἀσίαν. ἔτι πρὸς ταῖς κατὰ πλοῦτον διαφοραῖς, ἔστιν ἡ μὲν κα-
τὰ γένος, ἡ δὲ κατ' ἀρετήν. κἂν εἴ τι δὴ τοιοῦτον ἕτερον εἴρη-
ται πόλεως εἶναι μέρος ἐν τοῖς περὶ τὴν ἀριστοκρατίαν. ἐκεῖ
γὰρ διειλόμην, ἐκ πόσων μερῶν ἀναγκαίων ἐστὶ πᾶσα πόλις.
3 τούτων γὰρ τῶν μερῶν ὁτὲ μὲν πάντα μετέχει τῆς πολιτείας,
ὁτὲ δὲ, ἐλάττω. ὁτὲ δὲ, πλείω. φανερὸν τοίνυν, ὅτι πλείους
ἀναγκαῖον εἶναι πολιτείας εἴδει διαφερούσας ἀλλήλων. καὶ
» γὰρ ταῦτ' εἴδει διαφέρει τὰ μέρη σφῶν αὐτῶν. πολιτεία μὲν
» γὰρ ἡ τῶν ἀρχῶν τάξις ἐστί. ταύτην δὲ διανέμονται πάντες ἢ
κατὰ τὴν δύναμιν τῶν μετεχόντων, ἢ κατά τιν' αὐτῶν ἰσότη-
τα κοινήν. λέγω, δ' οἷον τῶν ἀπόρων. ἢ τῶν εὐπόρων. ἢ κοινήν
τιν' ἀμφοῖν. ἀναγκαῖον ἄρα πολιτείας εἶναι τοσαύτας, ὅσαι
4 περ τάξεις κατὰ τὰς ὑπεροχάς εἰσι καὶ κατὰ τὰς διαφορὰς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τῶν μερῶν. μάλιστα δὲ δοκοῦσιν εἶναι δύο. καθάπερ ἐπὶ τῶν
πνευμάτων λέγεται τὰ μὲν, βόρεια. τὰ δὲ, νότια. τὰ δ' ἄλ-
λα τούτων παρεκβάσεις. οὕτω καὶ τῶν πολιτειῶν, δύο. δῆ-
μος καὶ ὀλιγαρχία. τὴν γὰρ ἀριστοκρατίαν τῆς ὀλιγαρχίας
εἶδος τιθέασιν ὡς οὖσαν ὀλιγαρχίαν τινά, καὶ τὴν καλουμέ-
νην πολιτείαν, δημοκρατίαν ὥσπερ ἐν τοῖς πνεύμασι. τὸν
μὲν ζέφυρον τοῦ βορέου. τοῦ δὲ νότου τὸν εὖρον. ὁμοίως δ' ἔ-
χει καὶ περὶ τὰς ἁρμονίας, ὥς φασί τινες. καὶ γὰρ ἐκεῖ τί- 1
θενται εἴδη δύο. τὴν δωριστὶ. καὶ φρυγιστί. τὰ δ' ἄλλα συν-
τάγματα, τὰ μὲν, δώρια. τὰ δὲ φρύγια καλοῦσι. μάλιστα
μὲν οὖν εἰώθασιν οὕτως ὑπολαμβάνειν περὶ τῶν πολιτειῶν.
ἀληθέστερον δὲ καὶ βέλτιον ὡς ἡμεῖς διείλομεν, δυοῖν ἢ μιᾶς
οὔσης τῆς καλῶς συνεστηκυίας, τὰς ἄλλας εἶναι παρεκβάσεις.
τὰς μὲν, τῆς εὖ κεκραμένης ἁρμονίας. τὰς δὲ, τῆς ἀρίστης
πολιτείας. ὀλιγαρχικὰς μὲν τὰς συντονωτέρας καὶ δε-
σποτικωτέρας. τὰς δ' ἀνειμένας καὶ μαλακὰς, δημοτικάς. 2
οὐ δεῖ δὲ τιθέναι δημοκρατίαν, καθάπερ εἰώθασί τινες νῦν
ἁπλῶς οὕτως, ὅπου κύριον τὸ πλῆθος. καὶ γὰρ ἐν ταῖς ὀλι-
γαρχίαις καὶ πανταχοῦ τὸ πλέον μέρος κύριον. εἰ γὰρ εἴη-
σαν οἱ πάντες χίλιοι καὶ τριακόσιοι, καὶ τούτων οἱ χίλιοι πλού-
σιοι, καὶ μὴ μεταδιδοῖεν ἀρχῆς τοῖς τριακοσίοις καὶ πένησιν
ἐλευθέροις οὖσι καὶ τἄλλα ὁμοίοις, οὐδεὶς ἂν φαίη δημο-
κρατεῖσθαι τούτους. οὐδ' ὀλιγαρχίαν, ὅπου κύριοι ὀλίγοι
τῆς πολιτείας. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ πένητες μὲν ὀλίγοι εἶεν. 3
κρείττους δὲ τῶν εὐπόρων πλειόνων ὄντων, οὐδεὶς ἂν ὀλιγαρ-
χίαν προσαγορεύσειεν. οὐδὲ τὴν τοιαύτην, εἰ τοῖς ἄλλοις οὖσι
πλουσίοις μὴ μετείη τῶν τιμῶν. μᾶλλον τοίνυν λεκτέον, ὅτι
δῆμος μέν ἐστιν, ὅταν οἱ ἐλεύθεροι κύριοι ὦσιν. ὀλιγαρχία
δ' ὅταν οἱ πλούσιοι. ἀλλὰ συμβαίνει τοὺς μὲν, πολλοὺς εἶναι.
τοὺς δ', ὀλίγους. ἐλεύθεροι μὲν γὰρ πολλοί. πλούσιοι δ' ὀλί-
γοι. καὶ γὰρ ἂν εἰ κατὰ μέγεθος διενέμοντο τὰς ἀρχάς, ὥσπερ
ἐν αἰθιοπίᾳ φασί τινες, ἢ κατὰ κάλλος, ὀλιγαρχία ἦν ἄν. 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ὀλίγον γὰρ τὸ πλῆθος καὶ τὸ τῶν καλῶν καὶ τὸ τῶν μεγάλων.
οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τούτοις μόνον ἱκανῶς ἔχει διωρίσθαι τὰς πο-
λιτείας ταύτας. ἀλλ' ἐπεὶ πλείονα μόρια καὶ τοῦ δήμου καὶ
τῆς ὀλιγαρχίας εἰσὶν, ἔτι διαληπτέον, ὡς οὔτ' ἂν εἰ ἐλεύθε-
ροι ὀλίγοι ὄντες πλειόνων καὶ μὴ ἐλευθέρων ἄρχωσι, δῆμος.
οἷον, ἐν ἀπολλωνίᾳ τῇ ἐν τῷ ἰονίῳ, καὶ ἐν θήρᾳ. ἐν τούτων
γὰρ ἑκατέρα τῶν πόλεων, ἐν ταῖς τιμαῖς ἦσαν οἱ διαφέρον-
1 τες κατ' εὐγένειαν, καὶ πρῶτοι κατασχόντες τὰς ἀποικίας
ὀλίγοι ὄντες πολλῶν. οὔτε ἂν εἰ πλούσιοι διὰ τὸ κατὰ πλῆ-
θος ὑπερέχειν, δῆμος. οἷον ἂν ἐν κολοφῶνι τὸ παλαιόν. ἐ-
κεῖ γὰρ ἐκέκτηντο μακρὰν οὐσίαν οἱ πλείους, πρὶν γενέσθαι
τὸν πόλεμον τὸν πρὸς λυδούς. ἀλλ' ἔστι δημοκρατία μὲν, ὅ-
ταν οἱ ἐλεύθεροι καὶ ἄποροι πλείους ὄντες, κύριοι τῆς ἀρ-
χῆς ὦσιν. ὀλιγαρχία δὲ, ὅταν οἱ πλούσιοι καὶ εὐγενέστεροι
ὀλίγοι ὄντες. ὅτι μὲν οὖν πολιτεῖαι πλείους, καὶ δι' ἣν αἰ-
2 τίαν, εἴρηται. διότι δὲ πλείους τῶν εἰρημένων, καὶ τίνες, καὶ
διὰ τί, λέγωμεν ἀρχὴν λαβόντες τὴν εἰρημένην πρότερον. ὁ-
μολογοῦμεν γὰρ οὐχ ἓν μέρος. ἀλλὰ πλείω πάσαν ἔχειν πό-
λιν. ὥσπερ οὖν εἰ ζῴου προῃρούμεθα λαβεῖν εἴδη. πρῶτον
ἂν ἀπεδιωρίζομεν, ὅπερ ἀναγκαῖον πᾶν ἔχειν ζῷον. οἷον, ἔνιά
τε τῶν αἰσθητηρίων καὶ τὸ τῆς τροφῆς ἐργαστικὸν καὶ δεκτικόν.
οἷον, στόμα καὶ κοιλίαν. πρὸς δὲ τούτοις οἷς κινεῖται μορίοις
ἕκαστον αὐτῶν. εἰ δὴ τοσαῦτα εἴδη μόνον. τούτων δ' εἰσὶ δια-
3 φοραί. λέγω δ' οἷον στόματός τινα πλείω γένη καὶ κοιλίας,
καὶ τῶν αἰσθητηρίων. ἔτι δὲ καὶ τῶν κινητικῶν μορίων ὁ
τῆς συζεύξεως τῆς τούτων ἀριθμὸς. ἐξ ἀνάγκης ποιήσει
πλείω γένη ζῴων. οὐ γὰρ οἷόν τε ταυτὸν ζῷον ἔχειν πλεί-
ους στόματος διαφορὰς, ὁμοίως δὲ οὐδ' ὤτων. ὥσθ' ὅταν
ληφθῶσι τούτων πάντες οἱ ἐνδεχόμενοι συνδυασμοί,
ποιήσουσιν εἴδη ζῴου. καὶ τοσαῦτ' εἴδη τοῦ ζῴου, ὅσαι
περ αἱ συζεύξεις τῶν ἀναγκαίων μορίων εἰσί. τὸν αὐτὸν δὲ
4 τρόπον καὶ τῶν εἰρημένων πολιτειῶν. καὶ γὰρ αἱ πόλεις

οὐκ ἐξ ἑνὸς, ἀλλ' ἐκ πολλῶν σύγκειται μερῶν, ὥσπερ εἴρηται
πολλάκις. ἓν μὲν οὖν ἐστὶ τὸ περὶ τὴν τροφὴν πλῆθος, οἱ κα-
λούμενοι γεωργοί. δεύτερον δὲ, τὸ καλούμενον βάναυσον.
ἔστι δὲ τοῦτο περὶ τὰς τέχνας. ὧν ἄνευ πόλιν ἀδύνατον οἰκεῖ-
σθαι. τούτων δὲ τῶν τεχνῶν τὰς μὲν, ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν δεῖ.
τὰς δὲ εἰς τρυφὴν, ἢ τὸ καλῶς ζῆν. τρίτον δ' ἀγοραῖον. λέγω
δὲ ἀγοραῖον, τὸ περὶ τὰς πράσεις καὶ τὰς ὠνὰς καὶ τὰς ἐμπο-
ρείας καὶ καπηλείας διατρῖβον. τέταρτον δὲ τὸ θητικόν. πέμ- 1
πτον δὲ γένος, τὸ προπολεμῆσον. ὃ τούτων οὐθὲν ἧττόν ἐστιν ἀ-
ναγκαῖον ὑπάρχειν, εἰ μέλλουσι μὴ δουλεύσειν τοῖς ἐπιοῦσι.
μὴ γὰρ ἓν τῶν ἀδυνάτων ἢ πόλιν ἄξιον εἶναι καλεῖν, τὴν φύσει
δούλην. αὐτάρκης γὰρ ἡ πόλις. τὸ δὲ δοῦλον, οὐκ αὔταρ-
κες. διόπερ ἐν τῇ πολιτείᾳ κομψῶς τοῦτο, οὐχ ἱκανῶς δὲ
εἴρηται. φησὶ γὰρ ὁ Σωκράτης ἐκ τεττάρων τῶν ἀναγκαιοτά-
των πόλιν συγκεῖσθαι. λέγει δὲ τούτους ὑφάντην, καὶ γεωρ-
γὸν καὶ σκυτοτόμον καὶ οἰκοδόμον. πάλιν δὲ προστίθησιν ὡς 2
οὐκ αὐτάρκων τούτων, χαλκέα καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς ἀναγκαίοις βο-
σκήμασιν. ἔτι δὲ ἔμπορόν τε καὶ κάπηλον. καὶ πάντα ταῦτα
γίνεται πλήρωμα τῆς πρώτης πόλεως. ὡς τῶν ἀναγκαίων γε
χάριν πᾶσαν πόλιν συνεστηκυῖαν, ἀλλ' οὐ τοῦ καλοῦ μᾶλλον,
ἴσον τε δεομένην σκυτέων καὶ γεωργῶν. τὸ δὲ προπολεμοῦν οὐ
πρότερον ἀποδίδωσι μέρος, πρὶν ἢ τῆς χώρας αὐξομένης καὶ
τῆς τῶν πλησίων ἁπτομένης, εἰς πόλεμον καταστῶσιν. ἀλλὰ
μὴν καὶ ἐν τοῖς τέτταρσι καὶ τοῖς ὁποσοισοῦν κοινωνοῖς, ἀναγ- 3
καῖον εἶναί τινα τὸν ἀποδώσοντα, καὶ κρινοῦντα τὸ δίκαιον,
εἴπερ οὖν καὶ ψυχὴν αὖ τις θείη ζώου μόριον μᾶλλον ἢ σῶμα.
καὶ πόλεων τὰ τοιαῦτα μᾶλλον θετέον, τῶν εἰς τὴν ἀναγκαίαν
χρῆσιν συντεινόντων. τὸ πολεμικὸν καὶ τὸ μετέχον δικαιοσύ-
νης δικαστικῆς. πρὸς δὲ τούτοις τὸ βουλευόμενον, ὅπερ ἐστὶ συ-
νέσεως πολιτικῆς ἔργον. καὶ ταῦτ' εἴτε κεχωρισμένως ὑπάρ-
χει τισὶν, εἴτε τοῖς αὐτοῖς, οὐθὲν διαφέρει πρὸς τὸν λόγον. καὶ
γὰρ ὁπλιτεύειν καὶ γεωργεῖν συμβαίνει τοῖς αὐτοῖς πολλάκις. 4

ὥστε

ἴσ. θηλυκόν, ἢ ὁ καὶ πειθαρχότερον, θαλάσσιον.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ὥστε εἴπερ καὶ ταῦτα καὶ ἐκεῖνα θετέα μόρια τῆς πόλεως, φα-
νερὸν ὅτι τό γε ὁπλιτικὸν ἀναγκαῖόν ἐστι μόριον τῆς πόλεως.
ἕβδομον δὲ, τὸ ταῖς οὐσίαις λειτουργοῦν. ὃ καλοῦμεν εὐπό-
ρους. ὄγδοον δὲ, τὸ δημιουργικόν, καὶ τὸ περὶ τὰς ἀρχὰς λει
» τουργοῦν. εἴπερ ἄνευ ἀρχόντων ἀδύνατον εἶναι πόλιν. ἀναγ-
» καῖον οὖν εἶναί τινας τοὺς δυναμένους ἄρχειν καὶ λειτουργοῦν
τας, ἢ συνεχῶς, ἢ κατὰ μέρος τῇ πόλει ταύτην τὴν λειτουρ-
1 γίαν. λοιπὰ δὲ, περὶ ὧν τυγχάνομεν διωρικότες ἀρτίως. τὸ
βουλευόμενον καὶ κρῖνον περὶ τῶν δικαίων τοῖς ἀμφισβητοῦ
σιν. εἴπερ οὖν ταῦτα δεῖ γενέσθαι ταῖς πόλεσι, καὶ καλῶς γί
νεσθαι καὶ δικαίως, ἀναγκαῖον καὶ μετέχοντας εἶναί τινας
ἀρετῆς τῶν πολιτικῶν. τὰς μὲν οὖν ἄλλας δυνάμεις τοῖς
αὐτοῖς ὑπάρχειν ἐνδέχεσθαι δοκεῖ πολλοῖς. οἷον τοὺς αὐτοὺς
εἶναι τοὺς προπολεμοῦντας, καὶ γεωργοῦντας καὶ τεχνίτας, ἔτι
δὲ τοὺς βουλευομένους τε καὶ κρίνοντας. ἀντιποιοῦνται δὲ καὶ
2 τῆς ἀρετῆς πάντες. καὶ τὰς πλείστας ἀρχὰς ἄρχειν οἴονται δύνασθαι.
ἀλλὰ πένεσθαι καὶ πλουτεῖν τοὺς αὐτοὺς, ἀδύνατον. διὸ ταῦτα μέ
ρη μάλιστα εἶναι δοκεῖ πόλεως οἱ εὔποροι, καὶ οἱ ἄποροι. ἔτι δὲ διὰ
τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τοὺς μὲν, ὀλίγους εἶναι, τοὺς δὲ πολλοὺς, ταῦ-
τα ἐναντία μέρη φαίνεται τῶν τῆς πόλεως μορίων. ὥστε καὶ
τὰς πολιτείας κατὰ τὰς ὑπεροχὰς τούτων καθιστᾶσι. καὶ
δύο πολιτεῖαι δοκοῦσιν εἶναι, δημοκρατία καὶ ὀλιγαρχία.
ὅτι μὲν οὖν εἰσὶ πολιτεῖαι πλείους, καὶ διὰ τίνας αἰτίας, εἴ-
3 ρηται πρότερον. ὅτι δ᾽ ἔστι καὶ δημοκρατίας εἴδη πλείω καὶ
ὀλιγαρχίας, λέγωμεν. φανερὸν δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων.
εἴδη γὰρ πλείω τοῦ τε δήμου καὶ τῶν λεγομένων γνωρίμων
ἐστίν. οἷον, δήμου μὲν εἴδη, ἓν μὲν οἱ γεωργοί. ἕτερον δὲ, τὸ περὶ
τὰς τέχνας. ἄλλο δὲ, τὸ ἀγοραῖον. τὸ περὶ ὠνὴν καὶ πρᾶσιν
διατρῖβον. ἄλλο δὲ, τὸ περὶ τὴν θάλατταν. καὶ τούτου, τὸ μὲν,
πολεμικόν. τὸ δὲ, χρηματιστικόν. τὸ δὲ πορθμευτικόν. τὸ δ᾽ ἁ-
λιευτικόν. πολλαχοῦ γὰρ ἕκαστα τούτων πολύοχλα. οἷον, ἁλιεῖς
4 μὲν, ἐν Τάραντι καὶ Βυζαντίῳ. τριηρικὸν δὲ Ἀθήνησιν. ἐμπορι-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.3.5.11

κὸν δὲ ἐν αἰγίνῃ. καὶ χίῳ. πορθμικὸν, ἐν τενέδῳ. πρὸς δὲ τού-
τοις, τὸ χερνητικὸν, καὶ τὸ μικρὰν ἔχον οὐσίαν, ὥστε μὴ δύνα-
σθαι σχολάζειν. ἔτι τὸ μὴ ἐξ ἀμφοτέρων πολιτῶν ἐλεύθερον.
κἂν εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον πλήθους εἶδος. τῶν δὲ γνωρίμων,
πλοῦτος, εὐγένεια, ἀρετὴ, παιδεία, καὶ τὰ τούτοις λεγόμε-
να κατὰ τὴν διαφοράν. δημοκρατία μὲν οὖν ἐστι, πρώτη μὲν
ἡ λεγομένη, μάλιστα κατὰ τὸ ἴσον. ἴσον γάρ φησιν ὁ νόμος ὁ τῆς
τοιαύτης δημοκρατίας. τὸ μηδὲν μᾶλλον ὑπάρχειν τοὺς ἀπό- 1
ρους, ἢ τοὺς εὐπόρους. μὴ δὲ κυρίους εἶναι ὁποτερωσοῦν, ἀλ-
λ' ὁμοίους ἀμφοτέρους. εἴπερ γὰρ ἐλευθερία μάλιστ' ἐστὶν ἐν
δημοκρατίᾳ, καθάπερ ὑπολαμβάνουσί τινες, καὶ ἰσότης,
οὕτως ἂν εἴη μάλιστα, κοινωνούντων ἁπάντων μάλιστα τῆς πο-
λιτείας ὁμοίως. ἐπεὶ δὲ πλείων ὁ δῆμος, κύριον δὲ τὸ δόξαν
τοῖς πλείοσιν, ἀνάγκη δημοκρατίαν εἶναι ταύτην. ἐν μὲν οὖν εἶδος
δημοκρατίας τοῦτο. ἄλλο δὲ, τὸ τὰς ἀρχὰς ἀπὸ τιμημάτων εἶναι.
βραχέων δὲ τούτων ὄντων. δεῖ δὲ τῷ κτωμένῳ ἐξουσίαν εἶναι 2
μετέχειν, καὶ τὸν ἀποβάλλοντα μὴ μετέχειν. ἕτερον εἶδος δη-
μοκρατίας, τὸ μετέχειν ἅπαντας τοὺς πολίτας, ὅσοι ἀνυπεύ-
θυνοι, ἄρχειν δὲ τὸν νόμον. ἕτερον δὲ εἶδος δημοκρατίας, τὸ
πᾶσι μετεῖναι τῶν ἀρχῶν, ἐὰν μόνον ᾖ πολίτης. ἄρχειν δὲ τὸν
νόμον. ἕτερον δ' εἶδος δημοκρατίας, τἄλλα μὲν εἶναι ταυτά.
κύριον δ' εἶναι τὸ πλῆθος καὶ μὴ τὸν νόμον. τοῦτο δὲ γίνεται,
ὅταν τὰ ψηφίσματα κύρια ᾖ ἀλλὰ μὴ ὁ νόμος. συμβαίνει δὲ
τοῦτο, διὰ τοὺς δημαγωγούς. ἐν μὲν γὰρ ταῖς κατὰ νόμον δη- 3
μοκρατουμέναις, οὐ γίνεται δημαγωγός. ἀλλ' οἱ βέλτιστοι τῶν
πολιτῶν εἰσιν ἐν προεδρίᾳ. ὅπου δ' οἱ νόμοι μὴ εἰσι κύριοι,
ἐνταῦθα γίνονται δημαγωγοί. μόναρχος γὰρ ὁ δῆμος γίνε-
ται σύνθετος εἷς ἐκ πολλῶν. οἱ γὰρ πολλοὶ κύριοί εἰσιν, οὐχ
» ὡς ἕκαστος, ἀλλὰ πάντες. ὅμηρος δὲ ποίαν λέγει οὐκ ἀγαθὸν
» εἶναι πολυκοιρανίην. πότερον ταύτην, ἢ ὅταν πλείους ὦσιν οἱ
ἄρχοντες ὡς ἕκαστος, ἄδηλον. ὁ δ' οὖν τοιοῦτος δῆμος ἅτε
μόναρχος ὢν, ζητεῖ μοναρχεῖν, διὰ τὸ μὴ ἄρχεσθαι ὑπὸ νό- 4

μου. καὶ γίνεται δεσποτικός. ὥστε οἱ κόλακες, ἔντιμοι. καὶ
ἔστιν ὁ τοιοῦτος δῆμος, ἀνάλογον τῆς μοναρχίας τῇ τυραννί-
δι. διὸ καὶ τὸ ἦθος τὸ αὐτό. καὶ ἄμφω δεσποτικὰ τῶν βελτιό-
νων. καὶ τὰ ψηφίσματα, ὥσπερ ἐκεῖ τὰ ἐπιτάγματα. καὶ ὁ
δημαγωγὸς καὶ ὁ κόλαξ οἱ αὐτοὶ καὶ ἀνάλογον. καὶ μάλιστα
δ' ἑκάτεροι ἰσχύουσιν, οἱ μὲν κόλακες παρὰ τυράννοις. οἱ δὲ
δημαγωγοί, τοῖς δήμοις τοῖς τοιούτοις. αἴτιοι δέ εἰσι τοῦ εἶναι
1 τὰ ψηφίσματα κύρια ἀλλὰ μὴ τοὺς νόμους, οὗτοι πάντα ἀνά-
γοντες εἰς τὸν δῆμον. συμβαίνει γὰρ αὐτοῖς γίνεσθαι μεγά-
λοις, διὰ τὸ τὸν μὲν δῆμον εἶναι κύριον, τῆς δὲ τοῦ δήμου δόξης
τούτους. πείθεται γὰρ τὸ πλῆθος τούτοις. ἔτι δὲ οἱ ταῖς ἀρ-
χαῖς ἐγκαλοῦντες τὸν δῆμον φασὶ δεῖν κρίνειν. ὁ δέ, ἀσμένως
δέχεται τὴν πρόκλησιν. ὥστε καταλύονται πᾶσαι αἱ ἀρχαί.
εὐλόγως δὲ ἂν δόξειεν ἐπιτιμᾶν ὁ φάσκων τὴν τοιαύτην εἶναι
» δημοκρατίαν οὐ πολιτείαν. ὅπου γὰρ μὴ νόμοι ἄρχουσιν,
2 οὐκ ἔστι πολιτεία. δεῖ γὰρ τὸν μὲν νόμον ἄρχειν πάντων. τῶν
» δὲ καθέκαστα, τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν πολιτείαν κρίνειν. ὥστ' εἴ-
περ ἐστὶ δημοκρατία μία τῶν πολιτειῶν, φανερὸν ὡς ἡ τοιαύ-
τη κατάστασις, ἐν ᾗ ψηφίσμασι πάντα διοικεῖται, οὐδὲ δη-
μοκρατία κυρίως. οὐδὲν γὰρ ἐνδέχεται ψήφισμα εἶναι καθό-
λου. τὰ μὲν οὖν τῆς δημοκρατίας εἴδη, διωρίσθω τὸν τρό-
πον τοῦτον. ὀλιγαρχίας δὲ εἴδη, ἓν μὲν τὸ ἀπὸ τιμημάτων
εἶναι τὰς ἀρχὰς τηλικούτων. ὥστε τοὺς ἀπόρους μὴ μετέ-
3 χειν πλείους ὄντας. ἐξεῖναι δὲ τῷ κτωμένῳ μετέχειν τῆς
πολιτείας. ἄλλο δέ, ὅταν ἀπὸ τιμημάτων μακρῶν ὦσιν
αἱ ἀρχαί. καὶ αἱρῶνται αὐτοὶ τοὺς ἐλλείποντας. ἂν μὲν
οὖν ἐκ πάντων τούτων τοῦτο ποιῶσι, δοκεῖ τοῦτ' εἶναι
μᾶλλον ἀριστοκρατικόν. ἐὰν δὲ ἔκ τινων ἀφωρισμένων, ὀ-
λιγαρχικόν. ἕτερον εἶδος ὀλιγαρχίας, ὅταν παῖς ἀντὶ
πατρὸς εἰσίῃ. τέταρτον δ', ὅταν ὑπάρχῃ τό, τε νῦν λεχθὲν
καὶ ἄρχῃ, καὶ ὁ νόμος, ἀλλ' οἱ ἄρχοντες. καὶ ἔστιν ἀντί-
4 στροφος αὕτη ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις. ὥσπερ ἡ τυραννὶς ἐν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ταῖς μοναρχίαις. καὶ περὶ ἧς τελευταίας, εἴπομεν δημο-
κρατίας ἐν ταῖς δημοκρατίαις. καὶ καλοῦσι δὴ τὴν τοιαύ-
την ὀλιγαρχίαν, δυναστείαν. ὀλιγαρχίας μὲν οὖν εἴδη το-
σαῦτα καὶ δημοκρατίας. οὐ δεῖ δὲ λανθάνειν, ὅτι πολλαχοῦ
συμβέβηκεν, ὥστε τὴν μὲν πολιτείαν τὴν κατὰ τοὺς νόμους μὴ
δημοτικὴν εἶναι. διὰ δὲ τὸ ἦθος καὶ τὴν ἀγωγὴν πολιτεύεσθαι
δημοτικῶς. ὁμοίως δὲ πάλιν παρ' ἄλλοις, τὴν μὲν κατὰ τοὺς
νόμους εἶναι πολιτείαν, δημοτικωτέραν. τῇ δ' ἀγωγῇ καὶ τοῖς 1
ἔθεσιν ὀλιγαρχεῖσθαι μᾶλλον. συμβαίνει δὲ τοῦτο μάλιστα
μετὰ τὰς μεταβολὰς τῶν πολιτειῶν. οὐ γὰρ εὐθὺς μεταβαί-
νουσιν, ἀλλὰ ἀγαπῶσι τὰ πρῶτα, μικρὰ πλεονεκτοῦντες
παρ' ἀλλήλων. ὥσθ' οἱ μὲν νόμοι διαμένουσιν οἱ προϋπάρχον-
τες. κρατοῦσι δ' οἱ μεταβάλλοντες τὴν πολιτείαν. ὅτι δ' ἐστὶ
τοσαῦτα εἴδη δημοκρατίας καὶ ὀλιγαρχίας, ἐξ αὐτῶν τῶν
εἰρημένων φανερόν ἐστιν. ἀνάγκη γὰρ ἢ πάντα τὰ εἰρημένα μέρη
τοῦ δήμου κοινωνεῖν τῆς πολιτείας. ἢ τὰ μὲν, τὰ δὲ μή. ὅταν 2
μὲν οὖν τὸ γεωργικὸν καὶ τὸ κεκτημένον μετρίαν οὐσίαν κύ-
ριον ᾖ τῆς πολιτείας, πολιτεύονται κατὰ νόμους. ἔχουσι γὰρ
ἐργαζόμενοι ζῆν. οὐ δύνανται δὲ σχολάζειν. ὥστε τὸν νόμον
ἐπιστήσαντες, ἐκκλησιάζουσι τὰς ἀναγκαίας ἐκκλησίας. τοῖς
δὲ ἄλλοις μετέχειν ἔξεστιν, ὅταν κτήσωνται τὸ τίμημα τὸ διω-
ρισμένον ὑπὸ τῶν νόμων. ὅλως μὲν γὰρ τὸ μὲν μὴ ἐξεῖναι πᾶ-
σιν, ὀλιγαρχικόν. τὸ δὲ δὴ ἐξεῖναι σχολάζειν, ἀδύνατον μὴ προ-
σόδων οὐσῶν. τοῦτο μὲν οὖν εἶδος ἓν δημοκρατίας διὰ ταύ- 3
τας τὰς αἰτίας. ἕτερον δὲ εἶδος διὰ τὴν ἐχομένην αἵρεσιν.
ἔστι γὰρ καὶ πᾶσιν ἐξεῖναι τοῖς ἀνυπευθύνοις κατὰ τὸ γένος,
μετέχειν μέντοι δυναμένοις, σχολάζειν. διόπερ ἐν τῇ τοιαύ-
τῃ δημοκρατίᾳ οἱ νόμοι ἄρχουσι, διὰ τὸ μὴ εἶναι πρόσοδον.
τρίτον δ' εἶδος τὸ πᾶσιν ἐξεῖναι, ὅσοι ἂν ἐλεύθεροι ὦσι, μετέ-
χειν τῆς πολιτείας, μὴ μέντοι μετέχειν διὰ τὴν προειρημένην
αἰτίαν. ὥστ' ἀναγκαῖον καὶ ἐν ταύτῃ ἄρχειν τὸν νόμον. τέταρ-
τον δὲ εἶδος δημοκρατίας ἡ τελευταία τοῖς χρόνοις, ἐν ταῖς 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

πόλεσι γεγενημένη. διὰ γὰρ τὸ μείζους γεγονέναι πολὺ, τὰς
πόλεις τῶν ἐξ ὑπαρχῆς καὶ προσόδων ὑπάρχειν εὐπορίας,
μετέχουσι μὲν πάντες τῆς πολιτείας διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ
πλήθους. κοινωνοῦσι δὲ καὶ πολιτεύονται, διὰ τὸ δύνασθαι
σχολάζειν, καὶ τοὺς ἀπόρους λαμβάνοντας μισθόν. καὶ μάλιστα
δὲ σχολάζει τὸ τοιοῦτον πλῆθος. οὐ γὰρ ἐμποδίζει αὐτοὺς οὐ-
θὲν ἡ τῶν ἰδίων ἐπιμέλεια. τοὺς δὲ πλουσίους ἐμποδίζει. ὥστε
1 πολλάκις οὐ κοινωνοῦσι τῆς ἐκκλησίας, οὔτε τοῦ δικάζειν. διὸ
γίνεται τὸ τῶν ἀπόρων πλῆθος, κύριον τῆς πολιτείας, ἀλλ' οὐχ
οἱ νόμοι. τὰ μὲν οὖν τῆς δημοκρατίας εἴδη τοσαῦτα καὶ τοιαῦ-
τα διὰ ταύτας τὰς ἀνάγκας ἐστί. τὰ δὲ, τῆς ὀλιγαρχίας, ὅταν
μὲν πλείους ἔχωσιν οὐσίαν. ἐλάττω δὲ καὶ μὴ πολλὴν λίαν,
τὸ τῆς πρώτης ὀλιγαρχίας εἶδός ἐστι. ποιοῦσι γὰρ ἐξουσίαν με-
τέχειν τῷ κτωμένῳ. καὶ διὰ τὸ πλῆθος εἶναι τῶν μετεχόντων
τοῦ πολιτεύματος, ἀνάγκη μὴ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸν νόμον
2 εἶναι κύριον. ὅσῳ γὰρ ἂν πλεῖον ἀπέχωσι τῆς μοναρχίας, καὶ
μήτε τοσαύτην ἔχωσιν οὐσίαν, ὥστε σχολάζειν ἀμελοῦντας,
μήθ' οὕτως ὀλίγην, ὥστε τρέφεσθαι ἀπὸ τῆς πόλεως, ἀνάγκη τὸν
νόμον ἀξιοῦν αὐτοῖς ἄρχειν ἀλλὰ μὴ αὐτούς. ἐὰν δὲ δὴ ἐλάτ-
τους ὦσιν οἱ τὰς οὐσίας ἔχοντες, εἰ μὲν τὸ πρότερον, πλείω δὲ,
τὸ τῆς δευτέρας ὀλιγαρχίας γίνεται εἶδος. μᾶλλον γὰρ ἰσχύον-
τες πλεονεκτεῖν ἀξιοῦσι. διὸ αὐτοὶ μὲν, αἱροῦνται ἐκ τῶν ἄλ-
λων τοὺς εἰς τὸ πολίτευμα βαδίζοντας, διὰ τὸ μήπω οὕτως
3 ἰσχυρὸν εἶναι. ὥστ' ἄνευ νόμου ἄρχειν τὸν νόμον τίθενται τοιοῦ-
τον. ἐὰν δ' ἐπιτείνωσι τῷ ἐλάττονες ὄντες μείζονας οὐσίας ἔ-
χειν, ἡ τρίτη ἐπίδοσις γίνεται τῆς ὀλιγαρχίας. τὸ δι' αὐτῶν μὲν
τὰς ἀρχὰς ἔχειν, κατὰ νόμον δὲ τὸν κελεύοντα τῶν τελευτών-
των διαδέχεσθαι τοὺς υἱεῖς. ὅταν δὲ ἤδη πολὺ ὑπερτείνωσι ταῖς
οὐσίαις καὶ ταῖς πολυφιλίαις, ἐγγὺς ἡ τοιαύτη δυναστεία μο-
ναρχίας ἐστί. καὶ κύριοι γίνονται οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' οὐχ ὁ νό-
νόμος. καὶ τὸ τέταρτον εἶδος τῆς ὀλιγαρχίας, τοῦτ' ἐστιν ἀντί-
4 στροφον τῷ τελευταίῳ τῆς δημοκρατίας. ἔτι δ' εἰσὶ δύο πο-

λιτεῖαι παρὰ δημοκρατίαν τε καὶ ὀλιγαρχίαν. ὧν τὴν μὲν
ἑτέραν λέγουσί τε πάντες καὶ εἴρηνται, τῶν τεττάρων πολι-
τειῶν εἶδος ἕν. λέγουσι δὲ τέτταρας, μοναρχίαν, ὀλιγαρ-
χίαν, δημοκρατίαν. τέταρτον δὲ τὴν καλουμένην ἀριστοκρα
τίαν. πέμπτη δ' ἐστὶν, ἣ προσαγορεύεται τὸ κοινὸν ὄνομα πα-
σῶν. πολιτείαν γὰρ καλοῦσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ πολλάκις γίνε-
σθαι, λανθάνει τοὺς πειρωμένους ἀριθμεῖν τὰ τῶν πολιτειῶν εἴ-
δη. καὶ χρῶνται ταῖς τέτταρσι μόνον. ὥσπερ πλάτων ἐν ταῖς 1
πολιτείαις. ἀριστοκρατίαν μὲν οὖν καλῶς ἔχει καλεῖν, περὶ ἧς
διήλθομεν ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις. τὴν γὰρ ἐκ τῶν ἀρίστων ἁ-
πλῶς κατ' ἀρετὴν πολιτείαν, καὶ μὴ πρὸς ὑπόθεσιν τινὰ
ἀγαθῶν ἀνδρῶν, μόνην δίκαιον προσαγορεύειν ἀριστοκρα-
τίαν. ἐν μόνῃ γὰρ ἁπλῶς ὁ αὐτὸς ἀνὴρ καὶ πολίτης ἀγαθός ἐστιν.
οἱ δ' ἐν ταῖς ἄλλαις ἀγαθοὶ, πρὸς τὴν πολιτείαν εἰσὶ τὴν αὐ-
τῶν. οὐ μὴν, ἀλλ' εἰσί τινες, αἳ πρός τε τὰς ὀλιγαρχουμένας ἔχου
σι διαφορὰς, καὶ καλοῦνται ἀριστοκρατίαι, καὶ πρὸς τὴν κα- 2
λουμένην πολιτείαν. ὅπου γε μὴ μόνον πλουτίνδην, ἀλλὰ καὶ
ἀριστίνδην αἱροῦνται τὰς ἀρχάς. αὕτη ἡ πολιτεία διαφέρει τε
ἀμφοῖν, καὶ ἀριστοκρατικὴ καλεῖται. καὶ γὰρ ἐν ταῖς μὴ ποιου
μέναις κοινὴν ἐπιμέλειαν ἀρετῆς, εἰσὶν ὅμως τινὲς οἱ εὐδοκι
μοῦντες καὶ δοκοῦντες εἶναι ἐπιεικεῖς. ὅπου οὖν ἡ πολιτεία
βλέπει εἴς τε πλοῦτον καὶ ἀρετὴν καὶ δῆμον, οἷον, ἐν Καρχηδό
νι, αὕτη ἀριστοκρατική ἐστι. καὶ ἐν αἷς εἰς τὰ δύο μόνον, οἷον ἡ
λακεδαιμονίων εἰς ἀρετήν τε καὶ δῆμον. καὶ ἔστι μίξις τῶν δύο 3
τούτων, δημοκρατίας τε καὶ ἀρετῆς. ἀριστοκρατίας μὲν οὖν
παρὰ τὴν πρώτην τὴν ἀρίστην πολιτείαν, ταῦτα δύο εἴδη. καὶ
τρίτον ὅσαι τῆς καλουμένης πολιτείας ῥέπουσι πρὸς τὴν ὀλι
γαρχίαν μᾶλλον. λοιπὸν δ' ἐστὶν ἡμῖν περί τε τῆς νομιζομέ-
νης πολιτείας εἰπεῖν καὶ περὶ τυραννίδος. ἐτάξαμεν δ' οὕτως,
οὐκ οὖσαν, οὔτε ταύτην παρέκβασιν, οὔτε τὰς ἄρτι ῥηθείσας ἀρι
στοκρατίας. ὅτι τὸ μὲν ἀληθὲς, πᾶσαι διημαρτήκασι τῆς ὀρθο
τάτης πολιτείας. ἔπειτα καταριθμοῦνται μετὰ τούτων. 4

εἶτ' ἄλλας αὐτῶν παρεκβάσεις, ὥσπερ ἐν τοῖς κατ' ἀρχὴν εἴπο-
μεν. τελευταῖον δὲ περὶ τυραννίδος εὔλογον ἐστὶ ποιήσασθαι
μνείαν, διὰ τὸ πασῶν ἥκιστα ταύτην εἶναι πολιτείαν. ἡμῖν δὲ τὴν
μέθοδον εἶναι περὶ πολιτείας. δι' ἣν μὲν οὖν αἰτίαν τέτα-
κται τὸν τρόπον τοῦτον, εἴρηται. νῦν δὲ δεικτέον ἡμῖν περὶ πολι-
τείας. φανερωτέρα γὰρ ἡ δύναμις αὐτῆς διωρισμένων τῶν
περὶ ὀλιγαρχίας, καὶ δημοκρατίας. ἔστι γὰρ ἡ πολιτεία
1 ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, μίξις ὀλιγαρχίας καὶ δημοκρατίας. εἰώ-
θασι δὲ καλεῖν τὰς μὲν, ἀποκλινούσας ὡς πρὸς τὴν δημοκρα-
τίαν, πολιτείας. τὰς δὲ πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν μᾶλλον, ἀρι-
στοκρατίας, διὰ τὸ μᾶλλον ἀκολουθεῖν παιδείαν καὶ εὐγέ-
νειαν τοῖς εὐπορωτέροις. ἔτι δὲ δοκοῦσιν οἱ εὔποροι ἔχειν, ὧν
ἕνεκεν οἱ ἀδικοῦντες ἀδικοῦσιν. ὅθεν καὶ καλοὺς κἀγαθοὺς καὶ
γνωρίμους τούτους προσαγορεύουσιν. ἐπεὶ οὖν ἡ ἀριστοκρα-
τία βούλεται τὴν ὑπεροχὴν ἀπονέμειν τοῖς ἀρίστοις τῶν πολι-
2 τῶν, καὶ τὰς ὀλιγαρχίας εἶναί φασιν ἐκ τῶν καλῶν κἀγαθῶν
μᾶλλον, δοκεῖ δ' εἶναι τῶν ἀδυνάτων· τὸ μὴ εὐνομεῖσθαι τὴν
ἀριστοκρατουμένην πόλιν, ἀλλὰ πονηροκρατουμένην. ὁμοίως
» δὲ καὶ ἀριστοκρατεῖσθαι τὴν μὴ εὐνομουμένην. οὐκ ἔστι δὲ εὐ-
» νομία τὸ εὖ κεῖσθαι τοὺς νόμους, μὴ πείθεσθαι δέ. διὸ μίαν μὲν
» εὐνομίαν ὑποληπτέον εἶναι, τὸ πείθεσθαι τοῖς κειμένοις. ἑτέ-
» ραν δὲ, τὸ καλῶς κεῖσθαι τοὺς νόμους, οἷς ἐμμένουσιν. ἔστι γὰρ
πείθεσθαι καὶ καλῶς κειμένοις. τοῦτο δὲ ἐνδέχεται διχῶς. ἢ
3 γὰρ τοῖς ἀρίστοις τῶν ἐνδεχομένων αὐτοῖς, ἢ τοῖς ἁπλῶς ἀρί-
στοις. δοκεῖ δὲ ἀριστοκρατία μὲν εἶναι μάλιστα, τὸ τὰς τιμὰς νε-
νεμῆσθαι κατ' ἀρετήν. ἀριστοκρατίας μὲν γὰρ ὅρος, ἀρετή.
ὀλιγαρχίας δὲ, πλοῦτος. δήμου δ', ἐλευθερία. τὸ δ' ὅτι
ἂν δόξῃ τοῖς πλείοσιν, ἐν πάσαις ὑπάρχει. καὶ γὰρ ἐν ὀλι-
γαρχίᾳ καὶ ἐν ἀριστοκρατίᾳ καὶ ἐν δήμοις, ὅ, τι ἂν δόξῃ τῷ
πλείονι μέρει τῶν μετεχόντων τῆς πολιτείας, τοῦτ' ἐστὶ κύ-
ριον. ἐν μὲν οὖν ταῖς πλείσταις πόλεσι, τὸ τῆς πολιτείας εἶδος
4 καλεῖται. μόνον γὰρ ἡ μίξις στοχάζεται, τῶν εὐπόρων καὶ τῶν

ἀπόρων πλούτου καὶ ἐλευθερίας. σχεδὸν γὰρ παρὰ τοῖς πλεί-
στοις οἱ εὔποροι τῶν καλῶν κἀγαθῶν δοκοῦσι κατέχειν χώραν.
ἐπεὶ δὲ τρία ἐστὶ τὰ ἀμφισβητοῦντα τῆς ἰσότητος τῆς πολιτείας,
ἐλευθερία, πλοῦτος, ἀρετή. τὸ γὰρ τέταρτον, ὃ καλοῦσιν εὐ-
» γένειαν, ἀκολουθεῖ τοῖς δυσίν. ἡ γὰρ εὐγένειά ἐστιν ἀρχαῖος
πλοῦτος καὶ ἀρετή, φανερὸν, ὅτι τὴν μὲν τοῖν δυοῖν μίξιν, τῶν
εὐπόρων καὶ τῶν ἀπόρων, πολιτείαν λεκτέον. τὴν δὲ τῶν τριῶν,
ἀριστοκρατίαν μάλιστα τῶν ἄλλων παρὰ τὴν ἀληθινὴν καὶ 1
πρώτην. ὅτι μὲν οὖν ἔστι καὶ ἕτερα πολιτείας εἴδη παρὰ μο-
ναρχίαν τε, καὶ δημοκρατίαν, καὶ ὀλιγαρχίαν, εἴρηται. καὶ
ποῖα ταῦτα, καὶ τί διαφέρουσιν ἀλλήλων αἵ τ' ἀριστοκρατίαι
καὶ αἱ πολιτεῖαι, τῆς ἀριστοκρατίας. καὶ ὅτι οὐ πόρρω αὗ-
ται ἀλλήλων, φανερόν. τίνα δὲ τρόπον γίνεται παρὰ δημοκρα-
τίαν καὶ ὀλιγαρχίαν, ἡ καλουμένη πολιτεία, καὶ πῶς αὐτὴν
δεῖ καθιστάναι, λέγωμεν ἐφεξῆς τοῖς εἰρημένοις. ἅμα δὲ δῆ-
λον ἔσται, καὶ οἷς ὁρίζονται τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν ὀλιγαρ- 2
χίαν. ληπτέον γὰρ τὴν τούτων διαίρεσιν. εἶτα ἐκ τούτων ἀφ' ἑ-
κατέρας ὥσπερ σύμβολον λαμβάνοντας συνθετέον. εἰσὶ δὲ
ὅροι τρεῖς τῆς συνθέσεως καὶ μίξεως. ἢ γὰρ ἀμφότερα ληπτέον,
ὧν ἑκάτεραι νομοθετοῦσιν, οἷον, περὶ τοῦ δικάζειν. ἐν μὲν γὰρ
ταῖς ὀλιγαρχίαις τοῖς εὐπόροις ζημίαν τάττουσιν, ἂν μὴ δικά-
ζωσι. τοῖς δ' ἀπόροις, οὐδένα μισθόν. ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις,
τοῖς μὲν ἀπόροις μισθόν. τοῖς δ' εὐπόροις, οὐδεμίαν ζημίαν.
κοινὸν δὲ καὶ μέσον τούτων, ἀμφότερα ταῦτα. διὸ καὶ πολιτι- 3
κόν. μέμικται γὰρ ἐξ ἀμφοῖν. εἷς μὲν οὗτος τοῦ συνδυασμοῦ
τρόπος. ἕτερος δὲ, τὸ μέσον λαμβάνειν. ὧν ἑκάτεροι τάττου-
σιν οἷον, ἐκκλησιάζειν. οἱ μὲν, ἀπὸ τιμήματος οὐθενὸς ἢ μικροῦ
πάμπαν. οἱ δ' ἀπὸ μακροῦ τιμήματος. κοινὸν δέ γε οὐδέτε-
ρον, ἀλλὰ τὸ μέσον ἑκατέρου τιμήματος τούτων. τρίτον δ' ἐκ
δυοῖν ταγμάτοιν. τὰ μὲν ἐκ τοῦ ὀλιγαρχικοῦ νόμου, τὰ δ' ἐκ
τοῦ δημοκρατικοῦ. λέγω δ', οἷον δοκεῖ δημοκρατικὸν μὲν εἶναι,
τὸ κληρωτὰς εἶναι τὰς ἀρχάς. τὸ δ' αἱρετὰς ὀλιγαρχικόν. καὶ 4

δημοκρατικὸν μὲν, τὸ μὴ ἀπὸ τιμήματος. ὀλιγαρχικὸν δὲ, τὸ
ἀπὸ τιμήματος. ἀριστοκρατικὸν τοίνυν καὶ πολιτικὸν, τὸ ἐξ ἑκα-
τέρας ἑκάτερον λαβεῖν. ἐκ μὲν τῆς ὀλιγαρχίας, τὸ αἱρετὰς
ποιεῖν τὰς ἀρχάς. ἐκ δὲ τῆς δημοκρατίας, τὸ μὴ ἀπὸ τιμή-
ματος. ὁ μὲν οὖν τρόπος τῆς μίξεως, οὗτος. τοῦ δ' εὖ μεμῖχθαι
δημοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν ὅρος, ὅταν ἐνδέχηται λέγειν
τὴν αὐτὴν πολιτείαν, δημοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν. δῆ-
1 λον γὰρ, ὅτι τοῦτο πάσχουσιν οἱ λέγοντες, διὰ τὸ μεμῖχθαι κα-
λῶς. πέπονθε δὲ τοῦτο καὶ τὸ μέσον. ἐμφαίνεται γὰρ ἑκάτε-
ρον ἐν αὐτῷ τῶν ἄκρων. ὅπερ συμβαίνει περὶ τὴν λακεδαι-
μονίων πολιτείαν. πολλοὶ γὰρ ἐγχειροῦσι λέγειν ὡς δημο-
κρατίας οὔσης, διὰ τὸ δημοκρατικὰ πολλὰ τὴν τάξιν ἔχειν.
οἷον, πρῶτον τὸ περὶ τὴν τροφὴν τῶν παίδων. ὁμοίως γὰρ οἱ
τῶν πλουσίων τρέφονται τοῖς τῶν πενήτων. καὶ παιδεύονται
τὸν τρόπον τοῦτον, ὃν ἂν δύναιντο καὶ τῶν πενήτων οἱ παῖδες.
2 ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐχομένης ἡλικίας. καὶ ὅταν ἄνδρες
γένωνται, τὸν αὐτὸν τρόπον, οὐθὲν γὰρ ἄδηλος ὁ πλούσιος καὶ
ὁ πένης. οὕτω τὰ περὶ τὴν τροφὴν ταυτὰ πᾶσιν ἐν τοῖς συσσι-
τίοις. καὶ τὴν ἐσθῆτα οἱ πλούσιοι τοιαύτην, οἵαν ἄν τις παρα-
σκευάσαι δύναιτο καὶ τῶν πενήτων ὁστισοῦν. ἔτι τῶν δύο τὰς
μεγίστας ἀρχὰς, τὴν μὲν, αἱρεῖσθαι τὸν δῆμον. τῆς δὲ μετέ-
χειν. τοὺς μὲν γὰρ γέροντας αἱροῦνται. τῆς δ' ἐφορείας μετέ-
χουσι. οἱ δ' ὀλιγαρχίαν, διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν ὀλιγαρχικά. οἷον,
3 τὸ πάσας αἱρετὰς εἶναι, καὶ μηδεμίαν κληρωτήν. καὶ ὀλίγους
κυρίους θανάτου καὶ φυγῆς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλά. δεῖ
δ' ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ μεμιγμένῃ, καλῶς ἀμφότερα δοκεῖν
εἶναι, καὶ μηδέτερον. καὶ σώζεσθαι δι' αὑτῆς καὶ μὴ ἔξωθεν,
καὶ δι' αὑτῆς μὴ τῷ πλείους ἔξωθεν εἶναι τοὺς βουλομένους.
εἴη γὰρ ἂν καὶ πονηρὰ πολιτεία τοῦθ' ὑπάρχον. ἀλλὰ τὸ μὴ
δ' ἂν βούλεσθαι πολιτείαν ἑτέραν μηθὲν τῶν τῆς πόλεως μο-
ρίων ὅλως. τίνα μὲν οὖν τρόπον δεῖ καθιστάναι πολιτείαν, ὁ-
4 μοίως δὲ καὶ τὰς ὀνομαζομένας ἀριστοκρατίας, νῦν εἴρηται.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

περὶ δὲ τυραννίδος ἦν ἡμῖν λοιπὸν εἰπεῖν, οὐχ ὡς ἐνούσης
πολυλογίας περὶ αὐτήν. ἀλλ' ὅπως λάβῃ τῆς μεθόδου τὸ
μέρος. ἐπειδὴ καὶ ταύτην τίθεμεν τῶν πολιτειῶν τι μέρος. πε-
ρὶ μὲν οὖν βασιλείας διωρίσαμεν ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις. ἐν
οἷς περὶ τῆς μάλιστα λεγομένης βασιλείας ἐποιούμεθα τὴν
σκέψιν. πότερον ἀσύμφορον, ἢ συμφέρει ταῖς πόλεσι. καὶ
τίνα, καὶ πόθεν δεῖ καθιστάναι, καὶ πῶς. τυραννίδος δ' εἴδη
δύο μὲν διείλομεν, ἐν οἷς περὶ βασιλείας ἐπεσκοποῦμεν, διὰ 1
τὸ τὴν δύναμιν ἐπαλλάττειν πως αὐτῶν, καὶ πρὸς τὴν βασι-
λείαν διὰ τὸ κατὰ νόμον εἶναι ἀμφοτέρας ταύτας ἀρχάς.
ἔν τε γὰρ τῶν βαρβάρων τισὶν αἱροῦνται αὐτοκράτορας μο-
νάρχους. καὶ τὸ παλαιὸν, ἐν τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἐγίγνον-
τό τινες μόναρχοι τὸν τρόπον τοῦτον. οὓς ἐκάλουν αἰσυμνή-
τας. ἔχουσι δέ τινας πρὸς ἀλλήλας αὗται διαφοράς. ἦσαν
δὲ διὰ μὲν τὸ κατὰ νόμον, βασιλικαὶ, καὶ διὰ τὸ μοναρχεῖν
ἑκόντων, τυραννικαὶ δὲ διὰ τὸ δεσποτικῶς ἄρχειν κατὰ τὴν 2
αὑτῶν γνώμην. τρίτον δὲ εἶδος τυραννίδος. ἥπερ μάλιστ' εἶναι
δοκεῖ τυραννίς, ἀντίστροφος οὖσα τῇ βασιλείᾳ. τοιαύτην δ' ἀ-
ναγκαῖον εἶναι τυραννίδα, τὴν μοναρχίαν. ἥτις ἀνυπεύθυνος
ἄρχει τῶν ὁμοίων καὶ βελτιόνων πάντων, πρὸς τὸ σφέτερον
αὐτῆς συμφέρον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ τῶν ἀρχομένων. διόπερ
ἀκούσιος. οὐθεὶς γὰρ ἑκὼν ὑπομένει τῶν ἐλευθέρων τὴν τοιαύ-
την ἀρχήν. τυραννίδος μὲν οὖν εἴδη ταῦτα καὶ τοσαῦτα διὰ
τὰς εἰρημένας αἰτίας. τίς δ' ἀρίστη πολιτεία, καὶ τίς ἄριστος 3
βίος ταῖς πλείσταις πόλεσι καὶ τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρώπων,
μήτε πρὸς ἀρετὴν συγκρίνουσι τὴν ὑπὲρ τοὺς ἰδιώτας, μήτε
πρὸς παιδείαν, ἃ φύσεως δεῖται καὶ χορηγίας τυχηρᾶς, μή-
τε πρὸς πολιτείαν τὴν κατ' εὐχὴν γινομένην, ἀλλὰ βίον τε
τὸν τοῖς πλείστοις κοινωνῆσαι δυνατὸν καὶ πολιτείαν, ἧς
τὰς πλείστας πόλεις ἐνδέχεται μετασχεῖν. καὶ γὰρ ἃς κα-
λοῦσιν ἀριστοκρατίας, περὶ ὧν νῦν εἴπομεν, τὰ μὲν, ἐξωτέρω
πίπτουσι ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων. τὰ δὲ, γειτνιῶσι τῇ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καλουμένη πολιτεία. διὸ περὶ ἀμφοῖν ὡς μιᾶς λεκτέον. ἡ δὲ
δὴ κρίσις περὶ ἁπάντων τούτων ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων ἐστίν.
» εἰ γὰρ καλῶς ἐν τοῖς ἠθικοῖς εἴρηται, τὸ τὸν εὐδαίμονα βίον
» εἶναι τὸν κατ' ἀρετὴν ἀνεμπόδιστον, μεσότητα δὲ τὴν ἀρε-
» τὴν, τὸν μέσον ἀναγκαῖον εἶναι βίον βέλτιστον, τῆς ἑκάστοις ἐν-
δεχομένης τυχεῖν μεσότητος. τοὺς δὲ αὐτοὺς τούτους ὅρους,
ἀναγκαῖον εἶναι καὶ πόλεως ἀρετῆς καὶ κακίας καὶ πολι-
1 τείας. ἡ γὰρ πολιτεία, βίος τίς ἐστι πόλεως. ἐν ἁπάσαις δὴ
» ταῖς πόλεσιν ἔστι τρία μέρη τῆς πόλεως. οἱ μὲν εὔποροι σφό-
» δρα. οἱ δὲ ἄποροι σφόδρα. οἱ δὲ τρίτοι, οἱ μέσοι τούτων. ἐπεὶ
» τοίνυν ὁμολογεῖται τὸ μέτριον ἄριστον καὶ τὸ μέσον, φανερὸν ὅτι
» καὶ τῶν εὐτυχημάτων ἡ κτῆσις ἡ μέση βελτίστη πάντων. ῥάστη
γὰρ τῷ λόγῳ πειθαρχεῖν. ὑπέρκαλον δὲ, ἢ ὑπερίσχυρον, ἢ
ὑπερευγενῆ, ἢ ὑπερπλούσιον, ἢ τἀναντία τούτοις ὑπέρπτω-
χον, ἢ ὑπερασθενῆ, καὶ σφόδρα ἄτιμον, χαλεπὸν τῷ λόγῳ ἀκο-
2 λουθεῖν. γίγνονται γὰρ οἱ μὲν, ὑβρισταὶ καὶ μεγαλοπόνηροι μᾶλ-
λον. οἱ δὲ, κακοῦργοι καὶ μικροπόνηροι λίαν. τῶν δ' ἀδικημά-
των τὰ μὲν γίγνεται, δι' ὕβριν. τὰ δὲ διὰ κακουργίαν. ἔτι δ' ἥκι-
στα οὗτοι φυλαρχοῦσι καὶ βουλαρχοῦσι. ταῦτα δ' ἀμφότερα
βλαβερὰ ταῖς πόλεσι. πρὸς δὲ τούτοις οἱ μὲν ἐν ὑπεροχαῖς
εὐτυχημάτων ὄντες, ἰσχύος καὶ πλούτου καὶ φίλων καὶ τῶν
ἄλλων τῶν τοιούτων, ἄρχεσθαι οὔτε βούλονται οὔτε ἐπίσταν-
ται. καὶ τοῦτ' εὐθὺς οἴκοθεν ὑπάρχει παισὶν οὖσι. διὰ γὰρ
3 τὴν τρυφὴν οὐδ' ἐν τοῖς διδασκαλείοις ἄρχεσθαι σύνηθες
αὐτοῖς. οἱ δὲ καθ' ὑπερβολὴν ἐν ἐνδείᾳ τούτων, ταπεινοὶ
λίαν. ὥσθ' οἱ μὲν ἄρχειν οὐκ ἐπίστανται, ἀλλ' ἄρχεσθαι δου-
λικὴν ἀρχήν. οἱ δ' ἄρχεσθαι μὲν οὐδεμιᾷ ἀρχῇ, ἄρχειν δὲ
δεσποτικὴν ἀρχήν. γίνεται οὖν καὶ δούλων καὶ δεσποτῶν
πόλις, ἀλλ' οὐκ ἐλευθέρων. καὶ τῶν μὲν, φθονούντων, τῶν δὲ,
καταφρονούντων. ἃ πλεῖστον ἀπέχει φιλίας καὶ κοινωνίας
» πολιτικῆς. ἡ γὰρ κοινωνία, φιλικόν. οὐδὲ γὰρ ὁδοῦ βούλονται
4 κοινωνεῖν τοῖς ἐχθροῖς. βούλεται δέ γε ἡ πόλις ἐξ ἴσων εἶναι καὶ

ὁμοίων ὅτι μάλιστα. τοῦτο δ' ὑπάρχει μάλιστα τοῖς μέσοις.
ὥστ' ἀναγκαῖον ἄριστα πολιτεύεσθαι ταύτην τὴν πόλιν ἐστὶν, ἐξ
ὧν φαμὲν φύσει τὴν σύστασιν εἶναι τῆς πόλεως. καὶ σώζονται
δ' ἐν ταῖς πόλεσιν οὗτοι μάλιστα τῶν πολιτῶν. οὔτε γὰρ αὐ-
τοὶ τῶν ἀλλοτρίων ὥσπερ οἱ πένητες ἐπιθυμοῦσιν, οὔτε τῆς τού-
των ἕτεροι, καθάπερ τῆς τῶν πλουσίων οἱ πένητες ἐπιθυμοῦ-
σι. καὶ διὰ τὸ μήτ' ἐπιβουλεύεσθαι μήτ' ἐπιβουλεύειν, ἀκιν-
» δύνως διάγουσι. διὰ τοῦτο καλῶς ηὔξατο Φωκυλίδης πολλὰ 1
» μέσοισιν ἄριστα, μέσος θέλων ἐν πόλει εἶναι. δῆλον ἄρα,
» ὅτι καὶ ἡ κοινωνία ἡ πολιτικὴ ἀρίστη, ἡ διὰ τῶν μέσων. καὶ τὰς
» τοιαύτας ἐνδέχεται εὖ πολιτεύεσθαι πόλεις. ἐν αἷς δὴ πο-
λὺ τὸ μέσον καὶ κρεῖττον, μάλιστα μὲν ἀμφοῖν. εἰ δὲ μὴ, θα-
τέρου μέρους. προστιθέμενον γὰρ ποιεῖ ῥοπὴν, καὶ κωλύει γίνε-
» σθαι τὰς ἐναντίας ὑπερβολάς. διόπερ εὐτυχία μεγίστη τοὺς
» πολιτευομένους οὐσίαν ἔχειν μέσην καὶ ἱκανήν. ὡς ὅπου οἱ
μὲν πολλὰ σφόδρα κέκτηνται. οἱ δὲ μηθὲν, ἢ δῆμος ἔσχατος 2
γίνεται. ἢ ὀλιγαρχία ἄκρατος. ἢ τυραννὶς, δι' ἀμφοτέρας
τὰς ὑπερβολάς. καὶ γὰρ ἐκ δημοκρατίας τῆς νεανικωτά-
της καὶ ἐξ ὀλιγαρχίας, γίνεται τυραννίς. ἐκ δὲ τῶν μέσων καὶ
τῶν συνέγγυς, πολὺ ἧττον. τὴν δ' αἰτίαν ὕστερον ἐν τοῖς περὶ
τὰς μεταβολὰς τῶν πολιτειῶν ἐροῦμεν. ὅτι δ' ἡ μέση βελτί-
στη, φανερόν. μόνη γὰρ ἀστασίαστος, ὅπου γὰρ πολὺ τὸ διὰ μέσου,
ἥκιστα στάσεις καὶ διαστάσεις γίγνονται τῶν πολιτειῶν. καὶ αἱ
μεγάλαι πόλεις ἀστασιαστότεραι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ὅτι 3
πολὺ τὸ μέσον. ἐν δὲ ταῖς μικραῖς, ῥᾴδιόν τε διαλαβεῖν εἰς
δύο πάντας, ὥστε μηθὲν καταλιπεῖν μέσον. καὶ πάντες σχε-
δὸν ἄποροι ἢ εὔποροί εἰσι. καὶ αἱ δημοκρατίαι δὲ ἀσφαλέστε-
ραι τῶν ὀλιγαρχιῶν εἰσι, καὶ πολυχρονιώτεραι διὰ τοὺς μέ-
σους. πλείους τε γὰρ εἰσὶ, καὶ μᾶλλον μετέχουσι τῶν τιμῶν
ἐν ταῖς δημοκρατίαις ἢ ταῖς ὀλιγαρχίαις. ἐπεὶ ὅταν ἄνευ
τούτων τῷ πλήθει ὑπερτείνωσιν οἱ ἄποροι, κακοπραγία γί-
νεται, καὶ ἀπόλλυνται ταχέως. σημεῖον δὲ δεῖ νομίζειν, καὶ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὸ τοὺς βελτίστους νομοθέτας εἶναι τῶν μέσων πολιτῶν. σόλων
τε γὰρ ἦν τούτων. δηλοῖ δ' ἐκ τῆς ποιήσεως καὶ λυκοῦργος. οὐ
γὰρ ἦν βασιλεύς. καὶ χαρώνδας, καὶ σχεδὸν οἱ πλεῖστοι τῶν ἄλ
λων. φανερὸν δ' ἐκ τούτων, καὶ διότι αἱ πλεῖσται πολιτεῖαι,
αἱ μὲν, δημοκρατικαί εἰσιν. αἱ δ' ὀλιγαρχικαί· διὰ γὰρ τὸ ἐν
ταύταις πολλάκις ὀλίγον εἶναι τὸ μέσον αἰεὶ ὁπότεροι ἂν ὑ-
περέχωσιν, οἵθ' αὖ τὰς οὐσίας ἔχοντες, εἴθ' ὁ δῆμος, οἱ τὸ μέσον
1 ἐκβαίνοντες καθ' αὑτοὺς ἄγουσι τὴν πολιτείαν. ὥστε ἢ δῆμος
γίνεται, ἢ ὀλιγαρχία. πρὸς δὲ τούτοις διὰ τὸ στάσεις γίνεσθαι
καὶ μάχας πρὸς ἀλλήλους τῷ δήμῳ καὶ τοῖς εὐπόροις. ὁπο
τέροις ἂν μᾶλλον συμβῇ κρατῆσαι τῶν ἐναντίων, οὐ καθιστᾶ
σι κοινὴν πολιτείαν οὐδ' ἴσην. ἀλλὰ τῆς νίκης ἆθλον τὴν ὑ-
περοχὴν τῆς πολιτείας λαμβάνουσι. καὶ οἱ μὲν, δημοκρα-
τίαν. οἱ δ' ὀλιγαρχίαν ποιοῦσιν. ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐν ἡγεμονίᾳ
γενομένων τῆς ἑλλάδος, πρὸς τὴν παρ' αὑτοῖς ἑκάτεροι πολι
2 τείαν ἀποβλέποντες. οἱ μὲν, δημοκρατίας ἐν ταῖς πόλεσι
καθίστασαν. οἱ δ' ὀλιγαρχίας, οὐ πρὸς τὸ τῶν πόλεων συμ-
φέρον σκοποῦντες, ἀλλὰ πρὸς τὸ σφέτερον αὐτῶν. ὥστε διὰ
ταύτας τὰς αἰτίας ἢ μηδέποτε τὴν μέσην γίνεσθαι πολιτείαν,
ἢ ὀλιγάκις καὶ παρ' ὀλίγοις. εἷς γὰρ ἀνὴρ συνεπείσθη μόνος τῶν
πρότερον ἐφ' ἡγεμονίᾳ γενομένων, ταύτην ἀποδοῦναι τὴν τά
ξιν. ἤδη δὲ καὶ τοῖς ἐν ταῖς πόλεσιν ἔθος καθέστηκε, μὴ δὲ βού
λεσθαι τὸ ἴσον. ἀλλ' ἢ ἄρχειν ζητεῖν. ἢ κρατουμένους ὑπο-
3 μένειν. τίς μὲν οὖν ἀρίστη πολιτεία, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, ἐκ τού-
των φανερόν. τῶν δ' ἄλλων πολιτειῶν, ἐπειδὴ πλείους δημο
κρατίας καὶ πλείους ὀλιγαρχίας φαμὲν εἶναι, ποίαν πρώ-
την θετέον καὶ δευτέραν, καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον ἐχομένην. τῷ
τὴν μὲν, εἶναι βελτίω. τὴν δὲ, χείρω, διωρισμένης τῆς ἀρίστης,
οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν. ἀεὶ γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι βελτίω τὴν ἐγγύ-
τατα ταύτης. χείρω δὲ, τὴν ἀφεστηκυῖαν τοῦ μέσου πλεῖον, ἂν
μὴ πρὸς ὑπόθεσιν κρίνῃ τις. λέγω δὲ τὸ πρὸς ὑπόθεσιν, ὅτι
4 πολλάκις οὔσης ἄλλης πολιτείας αἱρετωτέρας, ἐνίοις οὐθὲν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

κωλύσει συμφέρει ἑτέραν μᾶλλον εἶναι πολιτείαν. τίς δὲ
πολιτεία τίσι, καὶ ποία συμφέρει ποίοις, ἐχόμενον ἐστὶ τῶν εἰρη
» μένων διελθεῖν. ληπτέον δὴ πρῶτον περὶ πασῶν καθόλου,
» ταυτόν. δεῖ γὰρ κρεῖττον εἶναι τὸ βουλόμενον μέρος τῆς πό-
» λεως τοῦ μὴ βουλομένου μένειν τὴν πολιτείαν. ἔστι δὲ πᾶσα
πόλις ἔκ τε τοῦ ποιοῦ καὶ ποσοῦ. λέγω δὲ ποιὸν μὲν, ἐλευθε-
ρίαν, πλοῦτον, παιδείαν, εὐγένειαν. ποσὸν δὲ, τὴν τοῦ πλήθους
ὑπεροχήν. ἐνδέχεται δὲ, τὸ μὲν ποιὸν ὑπάρχειν ἑτέρῳ μέρει τῆς 1
πόλεως, ἐξ ὧν συνέστηκε μερῶν ἡ πόλις. ἄλλῳ δὲ μέρει τὸ πο
σόν. οἷον, πλείους τὸν ἀριθμὸν εἶναι τῶν γενναίων τοὺς ἀγεννεῖς,
ἢ τῶν πλουσίων τοὺς ἀπόρους. μὴ μέντοι τοσοῦτον ὑπερέχειν
τῷ ποσῷ, ὅσον λείπεσθαι τῷ ποιῷ. διὸ ταῦτα πρὸς ἄλληλα
συγκριτέον. ὅπου μὲν οὖν ὑπερέχει τὸ τῶν ἀπόρων πλῆθος
τὴν εἰρημένην ἀναλογίαν, ἐνταῦθα πέφυκεν εἶναι δημοκρατίαν.
καὶ ἕκαστον εἶδος δημοκρατίας κατὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ δήμου
ἑκάστου. οἷον, ἐὰν μὲν τὸ τῶν γεωργῶν ὑπερτείνῃ πλῆθος, τὴν 2
πρώτην δημοκρατίαν. ἐὰν δὲ τὸ τῶν βαναύσων καὶ μισθαρνού
των, τὴν τελευταίαν. ὁμοίως δὲ, καὶ τὰς ἄλλας τὰς μεταξὺ
τούτων. ὅπου δὲ τὸ τῶν εὐπόρων καὶ γνωρίμων ὑπερτείνει τῷ
ποιῷ, ἢ λείπεται τῷ ποσῷ, ἐνταῦθα δὲ, ὀλιγαρχίαν, καὶ
τῆς ὀλιγαρχίας τὸν αὐτὸν τρόπον ἕκαστον εἶδος κατὰ τὴν ὑπε
» ροχὴν τοῦ ὀλιγαρχικοῦ πλήθους. δεῖ δ' ἀεὶ τὸν νομοθέτην ἐν
» τῇ πολιτείᾳ προσλαμβάνειν τοὺς μέσους. ἄν τε γὰρ ὀλιγαρ-
χικοὺς τοὺς νόμους τιθῇ, στοχάζεσθαι χρὴ τῶν μέσων. ἐάν τε 3
δημοκρατικούς, προσάγεσθαι τοῖς νόμοις τούτους. ὅπου δὲ τὸ
τῶν μέσων ὑπερτείνει πλῆθος, ἢ συναμφοτέρων τῶν ἄκρων,
ἢ καὶ θατέρου μόνον, ἐνταῦθ' ἐνδέχεται πολιτείαν εἶναι μόνι
μον. οὐθὲν γὰρ φοβερὸν, μή ποτε συμφωνήσωσιν οἱ πλού-
σιοι τοῖς πένησιν ἐπὶ τούτους. οὐδέ ποτε γὰρ ἅτεροι βουλήσον
ται δουλεύειν τοῖς ἑτέροις. κοινοτέραν δ' ἂν ζητῶσιν, οὐδὲ μίαν
εὑρήσουσιν ἄλλην ταύτης. ἐν μέρει γὰρ ἄρχειν οὐκ ἂν ὑπομεί
νειαν, διὰ τὴν ἀπιστίαν τὴν πρὸς ἀλλήλους. πανταχοῦ δὲ πι- 4

» ςότατος ὁ διαιτητής. διαιτητὴς δ' ὁ μέσος. ὅσῳ δ' ἂν ἄμεινον
» ἡ πολιτεία μιχθῇ, τοσούτῳ μονιμωτέρα. διαμαρτάνουσι δὲ
πολλοὶ καὶ τῶν τὰς ἀριστοκρατικὰς βουλομένων ποιεῖν πολι-
τείας, οὐ μόνον ἐν τῷ πλεῖον νέμειν τοῖς εὐπόροις, ἀλλὰ καὶ
» ἐν τῷ παρακρούεσθαι τὸν δῆμον. ἀνάγκη γὰρ χρόνῳ ποτὲ ἐκ
» τῶν ψευδῶν ἀγαθῶν ἀληθὲς συμβῆναι κακόν. αἱ γὰρ πλεονε-
ξίαι τῶν πλουσίων ἀπολλύουσι μᾶλλον τὴν πολιτείαν, ἢ αἱ
1 τοῦ δήμου. ἔστι δ' ὅσα προφάσεως χάριν ἐν ταῖς πολιτείαις σο-
φίζονται πρὸς τὸν δῆμον, πέντε τὸν ἀριθμόν, περὶ ἐκκλησίαν,
περὶ τὰς ἀρχὰς, περὶ δικαστήρια, περὶ ὅπλισιν, περὶ γυμνα-
σίαν. περὶ ἐκκλησίαν μὲν, τὸ ἐξεῖναι ἐκκλησιάζειν πᾶσι. ζη-
μίαν δὲ ἐπικεῖσθαι τοῖς εὐπόροις, ἐὰν μὴ ἐκκλησιάζωσιν,
ἢ μόνοις, ἢ μείζω πολλῷ. περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς, τοῖς μὲν ἔ-
χουσι τίμημα μὴ ἐξεῖναι ἐξόμνυσθαι. τοῖς δ' ἀπόροις ἐξεῖναι.
καὶ περὶ τὰ δικαστήρια, τοῖς μὲν εὐπόροις εἶναι ζημίαν, ἂν
2 μὴ δικάζωσι. τοῖς δ' ἀπόροις ἄδειαν. ἢ τοῖς μὲν, μεγάλην.
τοῖς δὲ, μικρὰν, ὥσπερ ἐν τοῖς χαρώνδου νόμοις. ἐνιαχοῦ
δ' ἔξεστι μὲν πᾶσιν ἀπογραψαμένοις, ἐκκλησιάζειν καὶ δικά-
ζειν. ἐὰν δὲ ἀπογραψάμενοι, μήτε ἐκκλησιάζωσι, μήτε δι-
κάζωσιν, ἐπίκεινται μεγάλαι ζημίαι τούτοις. ἵνα διὰ μὲν
τὴν ζημίαν, φεύγωσι τὸ ἀπογράφεσθαι. διὰ δὲ τὸ μὴ ἀ-
πογράφεσθαι μὴ δικάζωσι, μὴ δ' ἐκκλησιάζωσι. τὸν αὐ-
τὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ τοῦ ὅπλα κεκτῆσθαι, καὶ τοῦ γυμ-
3 νάζεσθαι νομοθετοῦσι. τοῖς μὲν γὰρ ἀπόροις ἔξεστι κεκτῆ-
σθαι. τοῖς δ' εὐπόροις ἐπιζήμιον μὴ κεκτημένοις, κἂν μὴ
γυμνάζωνται. τοῖς μὲν, οὐδεμία ζημία. τοῖς δ' εὐπόροις
ἐπιζήμιον. ὅπως οἱ μὲν, διὰ τὴν ζημίαν μετέχωσιν. οἱ δὲ,
διὰ τὸ μὴ φοβεῖσθαι μὴ μετέχωσι. ταῦτα μὲν οὖν ὀλιγαρ-
χικὰ σοφίσματα τῆς νομοθεσίας. ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις,
πρὸς ταῦτ' ἀντισοφίζονται. τοῖς μὲν γὰρ ἀπόροις μισθὸν
πορίζουσιν ἐκκλησιάζουσι καὶ δικάζουσιν, τοῖς δ' εὐπόροις
4 οὐδὲ μίαν τάττουσι ζημίαν. ὥστε φανερὸν, ὅτι εἴ τις βούλεται

μεμιγμένα δικαίως, δεῖ τὰ παρ' ἑκατέροις συνάγειν. καὶ τοῖς
μὲν μισθὸν πορίζειν. τοῖς δὲ, ζημίαν. οὕτω γὰρ ἂν κοινωνοῖεν
ἅπαντες. ἐκείνως δ' ἡ πολιτεία γίνεται τῶν ἑτέρων μόνον.
δεῖ δὲ τὴν πολιτείαν εἶναι μὲν ἐκ τῶν τὰ ὅπλα ἐχόντων μόνον.
τοῦ δὲ τιμήματος τὸ πλῆθος, ἁπλῶς μὲν ὁρισαμένους οὐκ
ἔστιν εἰπεῖν τοσοῦτον ὑπάρχειν. ἀλλὰ σκεψαμένους τὸ, ποῖον
ἐπιβάλλει μακρότατον, ὥστε τοὺς μετέχοντας τῆς πολιτείας
εἶναι πλείους τῶν μὴ μετεχόντων, τοῦτο τάττειν. ἐθέλουσι γὰρ 1
οἱ πένητες καὶ μὴ μετέχοντες τῶν τιμῶν ἡσυχίαν ἔχειν, ἐὰν μὴ
ὑβρίζῃ τις αὐτοὺς, μήτε ἀφαιρῆται μηθὲν τῆς οὐσίας, ἀλλὰ
τοῦτο οὐ ῥᾴδιον. οὐ γὰρ ἀεὶ συμβαίνει χαρίεντας εἶναι τοὺς με-
τέχοντας τοῦ πολιτεύματος. καὶ εἰώθασι δὲ ὅταν πόλεμος
ᾖ, ὀκνεῖν ἂν μὴ λαμβάνωσι τροφήν. ἄποροι δὲ ὦσιν. ἐὰν δὲ πο-
ρίζῃ τις τροφὴν, βούλονται πολεμεῖν. ἔστι δ' ἡ πολιτεία παρ' ἐ-
νίοις, οὐ μόνον ἐκ τῶν ὁπλιτευόντων ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὡπλιτευ-
κότων. ἐν μαλιεῦσι δὲ, ἡ μὲν πολιτεία ἦν ἐκ τούτων. τὰς δὲ 2
ἀρχὰς ᾑροῦντο ἐκ τῶν στρατευομένων. καὶ ἡ πρώτη δὲ πολι-
τεία ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἐγένετο μετὰ τὰς βασιλείας, ἐκ τῶν πολε-
μούντων. ἡ μὲν ἐξ ἀρχῆς, ἐκ τῶν ἱππέων. τὴν γὰρ ἰσχὺν καὶ τὴν
ὑπεροχὴν ἐν τοῖς ἱππεῦσιν, ὁ πόλεμος εἶχεν. ἄνευ μὲν γὰρ
συντάξεως, ἄχρηστον τὸ ὁπλιτικόν. αἱ δὲ περὶ τῶν τοιούτων
ἐμπειρίαι καὶ τάξεις, ἐν τοῖς ἀρχαίοις οὐχ ὑπῆρχον, ὥστ' ἐν
τοῖς ἱππεῦσιν εἶναι τὴν ἰσχύν. αὐξανομένων δὲ τῶν πόλεων, καὶ
τῶν ἐν τοῖς ὅπλοις ἰσχυσάντων μᾶλλον, πλείους μετεῖχον τῆς 3
πολιτείας. διόπερ ἃς νῦν καλοῦμεν πολιτείας, οἱ πρότε-
ρον ἐκάλουν δημοκρατίας, ἦσαν δὲ αἱ ἀρχαί, πολιτεῖαι εὐ-
λόγως ὀλιγαρχικαὶ καὶ βασιλικαί. δι' ὀλιγανθρωπίαν γὰρ
οὐκ εἶχον πολὺ τὸ μέσον. ὥστ' ὀλίγοι τε ὄντες τὸ πλῆθος καὶ
κατὰ τὴν σύνταξιν μᾶλλον ὑπέμενον τὸ ἄρχεσθαι. διὰ τίνα
μὲν οὖν εἰσιν αἰτίαν αἱ πολιτεῖαι πλείους, καὶ διὰ τί παρὰ
τὰς λεγομένας ἕτεραι, δημοκρατία τε γὰρ, οὐ μία τὸν ἀριθμόν
ἐστι καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως, ἔτι δὲ τίνος αἱ διαφοραὶ, καὶ διὰ 4

τίνα

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τίνα αἰτίαν συμβαίνει, πρὸς δὲ τούτοις τίς αἱρετὴ τῶν πολι-
τειῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰπεῖν, καὶ τῶν ἄλλων τίνα ποίοις ἁρ-
μόττει τῶν πολιτειῶν, εἴρηται. πάλιν δὲ καὶ κοινῇ καὶ χωρὶς περὶ
ἑκάστης λέγωμεν, περὶ τῶν ἐφεξῆς λαβόντες ἀρχὴν τὴν προ-
» σήκουσαν αὐτῶν. ἔστι δὴ τρία μόρια τῶν πολιτειῶν πασῶν. περὶ
» ὧν δεῖ θεωρεῖν τὸν σπουδαῖον νομοθέτην, ἑκάστῃ τὸ συμφέρον.
» ὧν ἐχόντων καλῶς, ἀνάγκη τὴν πολιτείαν ἔχειν καλῶς, καὶ τὰς
1 πολιτείας ἀλλήλων διαφέρειν, ἐν τῷ διαφέρειν ἕκαστον τού-
των. ἔστι δὲ τῶν τριῶν τούτων, ἓν μέν τι τὸ βουλευόμενον περὶ τῶν
κοινῶν. δεύτερον δὲ, τὸ περὶ τὰς ἀρχάς. τοῦτο δ' ἐστὶν, ἃς δεῖ, καὶ
τίνων εἶναι κυρίας. καὶ ποίαν τινὰ δεῖ γίνεσθαι τὴν αἵρεσιν αὐ-
τῶν. τρίτον δὲ, τί τὸ δικάζον. κύριον δ' ἐστὶ τὸ βουλευόμενον περὶ
πολέμου καὶ εἰρήνης καὶ συμμαχίας καὶ διαλύσεως καὶ περὶ
νόμων καὶ περὶ θανάτου καὶ φυγῆς καὶ δημεύσεως καὶ τῶν
εὐθυνῶν. ἀναγκαῖον δ' ἤτοι πᾶσι τοῖς πολίταις ἀποδεδόσθαι
2 πάσας ταύτας τὰς κρίσεις, ἢ τισὶ πάσας. οἷον ἀρχῇ τινὶ μιᾷ,
ἢ πλείοσιν ἑτέραις ἢ ἑτέρας. ἢ τινὰς μὲν αὐτῶν πᾶσι. τινὰς
δὲ, τισί. τὸ μὲν οὖν πάντας καὶ περὶ ἁπάντων, δημοτικόν. τὴν
τοιαύτην γὰρ ἰσότητα ζητεῖ ὁ δῆμος. εἰσὶ δὲ οἱ τρόποι, τοῦ πάντας
πλείους, εἷς μὲν, τὸ κατὰ μέρος. ἀλλὰ μὴ πάντας ἀθρόους, ὥς
περ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ τοῦ Τηλεκλέους ἐστὶ τοῦ Μιλησίου. καὶ
ἐν ἄλλαις δὲ πολιτείαις βουλεύονται αἱ συναρχίαι συνιοῦ-
σαι. εἰς δὲ τὰς ἀρχὰς βαδίζουσι πάντες κατὰ μέρος ἐκ τῶν
3 φυλῶν καὶ τῶν μορίων τῶν ἐλαχίστων παντελῶς, ἕως ἂν διέλ-
θῃ διὰ πάντων. συνιέναι δὲ μόνον περί τε νόμων θέσεως, καὶ
τῶν περὶ τῆς πολιτείας. καὶ τὰ παραγγελλόμενα ἀκουσομέ-
νους ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. ἄλλος δὲ τρόπος, τὸ πάντας ἀθρόους.
συνιέναι δὲ μόνον πρός τε τὰς ἀρχαιρεσίας αἱρησομένους,
καὶ πρὸς τὰς νομοθεσίας, καὶ περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ
πρὸς εὐθύνας. τὰ δ' ἄλλα τὰς ἀρχὰς βουλεύεσθαι τὰς ἐφ' ἑ-
κάστοις τεταγμένας, αἱρετὰς οὔσας ἐξ ἁπάντων ἢ κληρωτάς.
4 ἄλλος δὲ τρόπος, τὸ περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς εὐθύνας ἅπαντας

τοὺς πολίτας. καὶ περὶ πολέμου βουλευομένους, καὶ συμ-
μαχίας. τὰ δ' ἄλλα τὰς ἀρχὰς διοικεῖν αἱρετὰς οὔσας, ὅσας
ἐνδέχεται. τοιαῦται δ' εἰσὶν, ὅσας ἄρχειν ἀναγκαῖον τοὺς ἐπι-
σταμένους. τέταρτος δὲ τρόπος, τὸ πάντας περὶ πάντων βου-
λεύεσθαι συνιόντας. τὰς δ' ἀρχὰς περὶ μηδενὸς κρίνειν. ἀλ-
λὰ μόνον προανακρίνειν, ὅνπερ ἡ τελευταία δημοκρατία
νῦν διοικεῖται τρόπον. ἣν ἀνάλογον φαμὲν εἶναι ὀλιγαρχίᾳ τε
δυναστευτικῇ καὶ μοναρχίᾳ τυραννικῇ. οὗτοι μὲν οὖν οἱ τρό- 1
ποι δημοκρατικοὶ πάντες. τὸ δὲ τινὰς περὶ πάντων, ὀλι-
γαρχικόν. ἔχει δὲ καὶ τοῦτο διαφορὰς πλείους. ὅταν μὲν γὰρ
ἀπὸ τιμημάτων μετριωτέρων αἱρετοί τε ὦσι καὶ πλείους διὰ
τὴν μετριότητα τοῦ τιμήματος, καὶ περὶ ὧν ὁ νόμος ἀπαγο-
ρεύει μὴ κινῶσιν, ἀλλ' ἀκολουθῶσι. καὶ ἐξῇ κτωμένῳ τὸ τί-
μημα μετέχειν, ὀλιγαρχία μὲν. πολιτικὴ δ' ἐστὶν ἡ τοιαύτη διὰ
τὸ μετριάζειν. ὅταν δὲ μὴ πάντες τοῦ βουλεύεσθαι μετέχω-
σιν, ἀλλ' αἱρετοὶ, κατὰ νόμον δ' ἄρχωσιν ὥσπερ καὶ πρότε- 2
ρον, ὀλιγαρχικόν. ὅταν δὲ καὶ αἱρῶνται αὐτοὶ αὐτοὺς οἱ κύ-
ριοι τοῦ βουλεύεσθαι. καὶ ὅταν παῖς ἀντὶ πατρὸς εἰσίῃ. καὶ
κύριοι τῶν νόμων ὦσιν, ὀλιγαρχικὴν ἀναγκαῖον εἶναι τὴν τά-
ξιν ταύτην. ὅταν δὲ τινῶν τινὲς οἷον, πολέμου μὲν καὶ
εἰρήνης καὶ εὐθυνῶν πάντες, τῶν δὲ ἄλλων ἄρχοντες, καὶ
οὗτοι αἱρετοὶ ἢ κληρωτοὶ, ἀριστοκρατία ἢ πολιτεία. ἐὰν δ' ἐ-
νίων μὲν αἱρετοὶ, ἐνίων δὲ κληρωτοὶ, καὶ κληρωτοὶ ἢ ἁπλῶς ἢ
ἐκ προκρίτων. ἢ κοινῇ αἱρετοὶ καὶ κληρωτοὶ τὰ μὲν, πολι- 3
τείας, ἀριστοκρατικῆς ἐστι τούτων. τὰ δὲ, πολιτείας αὐτῆς.
διήρηται μὲν οὖν τὸ βουλευόμενον πρὸς τὰς πολιτείας τοῦτον
τὸν τρόπον. καὶ διοικεῖ ἑκάστη πολιτεία κατὰ τὸν εἰρημένον διο-
ρισμόν. συμφέρει δὲ δημοκρατίᾳ τε τῇ μάλιστ' εἶναι δοκούσῃ
δημοκρατίᾳ νῦν. λέγω δὲ τοιαύτην, ἐν ᾗ κύριος ὁ δῆμος καὶ
τῶν νόμων ἐστὶ πρὸς τὸ βουλεύεσθαι, βέλτιόν τε αὐτὸ ποιεῖν,
ὅπερ ἐπὶ τῶν δικαστηρίων ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις. τάττουσι γὰρ
ζημίαν τούτοις, οὓς βούλονται δικάζειν, ἵνα δικάζωσιν. οἱ δὲ 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

δημοτικοῖ, μισθὸν τοῖς ἀπόροις. ταὐτὸ δὲ καὶ περὶ τὰς ἐκκλησίας ποιεῖν. βουλεύσονται γὰρ βέλτιον κοινῇ βουλευόμενοι πάντες. ὁ μὲν δῆμος μετὰ τῶν γνωρίμων, οὐχὶ δὲ μετὰ τοῦ πλήθους. συμφέρει δὲ καὶ αἱρετοὺς εἶναι τοὺς βουλευομένους, ἢ κληρωτοὺς, ἴσως ἐκ τῶν μορίων. συμφέρει δὲ, κἂν ὑπερβάλλωσι πολὺ κατὰ τὸ πλῆθος οἱ δημοτικοὶ τῶν πολιτικῶν, ἢ μὴ πᾶσι διδόναι μισθὸν, ἀλλ' ὅσοι σύμμετροι πρὸς τὸ τῶν γνω-

1 ρίμων πλῆθος. ἢ ἀποκληροῦν τοὺς πλείους. ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις ἢ προαιρεῖσθαι τινὰς ἐκ τοῦ πλήθους. ἢ κατασκευάσαντας ἀρχεῖον οἷον, ἐνίαις πολιτείαις ἐστὶν, οὓς καλοῦσι προβούλους καὶ νομοφύλακας, καὶ περὶ τούτων χρηματίζειν, περὶ ὧν ἂν οὗτοι προβουλεύσωσιν. οὕτω γὰρ μεθέξει ὁ δῆμος τοῦ βουλεύεσθαι. καὶ λύειν οὐθὲν δυνήσεται τῶν περὶ τὴν πολιτείαν. ἔτι ἢ ταυτὰ ψηφίζεσθαι τὸν δῆμον, ἢ μηθὲν ἐναντίον εἰς φερομένοις, ἢ τοῖς συμβουλῆς μὲν μετα-

2 διδόναι πᾶσι, βουλεύεσθαι δὲ τοὺς ἄρχοντας. καὶ τὸ ἀντικείμενον δὲ τοῦ ἐν ταῖς πολιτείαις γιγνομένου δεῖ ποιεῖν τὸ πλῆθος. καταψηφιζόμενον δὲ μὴ κύριον. ἀλλ' ἐπαναγέσθω πάλιν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας. ἐν γὰρ ταῖς πολιτείαις, ἀνεστραμμένως ποιοῦσιν. οἱ γὰρ ὀλίγοι ἀποψηφισάμενοι μὲν, κύριοι. καταψηφισάμενοι δὲ, οὐ κύριοι. ἀλλ' ἐπανάγεται εἰς τοὺς πλείστου αἰεί. περὶ μὲν οὖν τοῦ βουλευομένου καὶ τοῦ κυρίου δεῖ τῆς πολιτείας, τοῦτον διωρίσθαι τὸν τρόπον. ἐχομένη δὲ τούτων

3 ἐστὶν ἡ περὶ τὰς ἀρχὰς διαίρεσις. ἔχει γὰρ καὶ τοῦτο τὸ μόριον τῆς πολιτείας πολλὰς διαφοράς. πόσαι τε ἀρχαὶ καὶ κύριαι τίνων. καὶ περὶ χρόνου, πόσος ἑκάστης ἀρχῆς. οἱ μὲν γὰρ ἑξαμήνους. οἱ δὲ, δι' ἐλάττονος. οἱ δ' ἐνιαυσίας. οἱ δὲ, πολυχρονιωτέρας ποιοῦσι τὰς ἀρχάς. καὶ πότερον εἶναι δεῖ τὰς ἀρχὰς ἀϊδίους, ἢ πολυχρονίους, ἢ μηδέτερον, ἀλλὰ πλεονάκις τοὺς αὐτοὺς, ἢ μὴ τὸν αὐτὸν δὶς, ἀλλ' ἅπαξ μόνον, ἔτι δὲ περὶ τὴν κατάστασιν τῶν ἀρχῶν ἐκ τίνων δεῖ γί-

4 νεσθαι καὶ ὑπὸ τίνων, καὶ πῶς. περὶ πάντων γὰρ τούτων δεῖ

δύναται διελεῖν, καὶ τὰ πόσα ἐνδέχεται γίνεσθαι τὸν ἀριθμόν.
κἄπειτα προσαρμόσαι, ποίαις ποῖαι πολιτείαις συμφέρουσιν.
ἔστι δὲ οὐδὲ τοῦτο διορίσαι ῥᾴδιον, ποίας δεῖ καλεῖν ἀρχάς.
πολλῶν γὰρ ἐπιστατῶν ἡ πολιτικὴ κοινωνία δεῖται. διόπερ πάν
τας, οὔτε τοὺς αἱρετοὺς, οὔτε τοὺς κληρωτοὺς ἄρχοντας θετέον,
οἷον τοὺς ἱερεῖς πρῶτον. τοῦτο γὰρ ἕτερόν τι παρὰ τὰς πολιτικὰς
ἀρχὰς θετέον. ἔτι δὲ χορηγοὶ καὶ κήρυκες. αἱροῦνται δὲ καὶ
πρεσβευταί. εἰσὶ δὲ αἱ μὲν, πολιτικαὶ τῶν ἐπιμελειῶν. ἢ πάν 1
των, τῶν πολιτῶν πρός τινα πρᾶξιν. οἷον, στρατηγὸς στρατευο-
μένων, ἢ κατὰ μέρος. οἷον, ὁ γυναικονόμος. ἢ παιδονόμος. αἱ
δ' οἰκονομικαί. πολλάκις γὰρ αἱροῦνται σιτομέτρας. αἱ δ' ὑπη
ρετικαὶ καὶ πρὸς ἅς, ἂν εὐπορῶσι τάττουσι δούλους, μάλι-
» στα δ' ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν ἀρχὰς λεκτέον ταύτας. ὅσαις ἀποδέ-
» δοται βουλεύσασθαί τε περί τινων, καὶ κρῖναι, καὶ ἐπιτάξαι
» καὶ μάλιστα τοῦτο. τὸ γὰρ ἐπιτάττειν ἀρχικώτερόν ἐστιν. ἀλλὰ
ταῦτα διαφέρει πρὸς μὲν τὰς χρήσεις οὐθὲν ὡς εἰπεῖν. οὐ γάρ 2
πω κρίσις γέγονεν ἀμφισβητούντων περὶ τοῦ ὀνόματος. ἔχει
δέ τιν' ἄλλην διανοητικὴν πραγματείαν. ποῖαι δ' αἱ ἀρχαὶ
καὶ πόσαι ἀναγκαῖαι, εἰ ἔσται πόλις. καὶ ποῖαι ἀναγκαῖαι μὲν,
οὐ χρήσιμοι δὲ πρὸς σπουδαίαν πολιτείαν, μᾶλλον ἄν τις
ἀπορήσειε, πρὸς ἅπασάν τε δὴ πολιτείαν, καὶ δὴ καὶ τὰς μι-
κρὰς πόλεις. ἐν μὲν γὰρ δὴ ταῖς μεγάλαις, ἐνδέχεταί τε καὶ
δεῖ μίαν τετάχθαι πρὸς ἓν ἔργον. πολλούς τε γὰρ εἰς τὰ ἀρ-
χεῖα ἐνδέχεται βαδίζειν, διὰ τὸ πολλοὺς εἶναι τοὺς πολίτας. ὥστε 3
τὰς μὲν, διαλείπειν πολὺν χρόνον, τὰς δ' ἅπαξ ἄρχειν. καὶ βέλ
» τιον ἕκαστον ἔργον τυγχάνει τῆς ἐπιμελείας μονοπραγμα-
» τούσης, ἢ πολυπραγμονούσης. ἐν δὲ ταῖς μικραῖς, ἀνάγκη
συνάγειν εἰς ὀλίγους πολλὰς ἀρχάς. διὰ γὰρ ὀλιγανθρωπίαν,
οὐ ῥᾴδιόν ἐστι πολλοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς εἶναι. τίνες γὰρ οἱ τούτους
ἔσονται διαδεξόμενοι πάλιν. δέονται δ' ἐνίοτε τῶν αὐτῶν ἀρχῶν
καὶ νόμων αἱ μικραὶ ταῖς μεγάλαις. πλὴν αἱ μὲν, δέονται
πολλάκις τῶν αὐτῶν. ταῖς δ' ἐν πολλῷ χρόνῳ τοῦτο συμβαίνει. 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

διόπερ οὐθὲν κωλύει πολλὰς ἐπιμελείας ἅμα προστάττειν. οὐ γὰρ ἐμποδίζουσιν ἀλλήλαις. καὶ πρὸς τὴν ὀλιγανθρωπίαν ἀναγκαῖον τὰ ἀρχεῖα, οἷον, ὀβελισκολύχνια ποιεῖν. ἐὰν οὖν ἔχωμεν λέγειν, πόσας ἀναγκαῖον ὑπάρχειν πάσῃ πόλει, καὶ πόσας οὐκ ἀναγκαῖον, δεῖ δ' ὑπάρχειν, ῥᾷον ἄν τις εἰδὼς ταῦτα συνάγοι, ποίας ἁρμόττει συνάγειν ἀρχὰς, εἰς μίαν ἀρχήν. ἁρμόττει δὲ καὶ τοῦτο μὴ λεληθέναι, ποῖα δεῖ κατὰ τόπον ἀρχεῖα,

1 πολλῶν ἐπιμελεῖσθαι. καὶ ποίων πανταχοῦ μίαν ἀρχὴν εἶναι κυρίαν. οἷον, εὐκοσμίας. πότερον ἐν ἀγορᾷ μὲν ἀγορανόμον. ἄλλον δὲ κατ' ἄλλον τόπον, ἢ πανταχοῦ τὸν αὐτόν. καὶ πότερον κατὰ τὸ πρᾶγμα δεῖ διαιρεῖν, ἢ κατὰ τοὺς ἀνθρώπους. λέγω δ' οἷον ἕνα τῆς εὐκοσμίας, ἢ παίδων ἄλλον, καὶ γυναικῶν. καὶ κατὰ τὰς πολιτείας δὲ, πότερον διαφέρει καθ' ἑκάστην καὶ τὸ τῶν ἀρχῶν γένος ἢ οὐθέν. οἷον, ἐν δημοκρατίᾳ καὶ ὀλιγαρχίᾳ, καὶ ἀριστοκρατίᾳ καὶ μοναρχίᾳ. πότερον αἱ αὐταὶ μὲν εἰσιν

2 ἀρχαὶ κύριαι. οὐκ ἐξ ἴσων οὐδ' ἐξ ὁμοίων, ἀλλ' ἑτέρων ἐν ἑτέραις. οἷον ἐν μὲν ταῖς ἀριστοκρατίαις ἐκ πεπαιδευμένων. ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις, ἐκ τῶν πλουσίων. ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις, ἐκ τῶν ἐλευθέρων. ἢ τυγχάνουσι μέν τινες οὖσαι καὶ κατ' αὐτὰς τὰς διαφορὰς τῶν ἀρχῶν. ἔστι δ' ὅπου συμφέρουσιν αἱ αὐταὶ, καὶ ὅπου διαφέρουσιν. ἔνθα μὲν γὰρ ἁρμόττει μεγάλας. ἔνθα δ' εἶναι μικρὰς τὰς αὐτάς. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἴδιαι τινὲς εἰσὶν οἷον, ἡ τῶν προβούλων. αὕτη γὰρ οὐ δημοκρατική. βουλὴ

3 δὲ δημοτικόν. δεῖ μὲν γὰρ εἶναί τι τοιοῦτον, ᾧ ἐπιμελὲς ἔσται,
» τοῦ δήμου προβουλεύειν. ὅπως ἀσχολῶν ἔσται. τοῦτο δ' ἂν ὀλί-
» γοι τὸν ἀριθμὸν ὦσιν, ὀλιγαρχικόν. τοὺς δὲ προβούλους ὀλίγους ἀναγκαῖον εἶναι τὸ πλῆθος. ὥστ' ὀλιγαρχικόν. ἀλλ' ὅπου ἄμφω αὗται αἱ ἀρχαὶ, οἱ πρόβουλοι καθεστᾶσιν ἐπὶ τοῖς βουλευταῖς. ὁ μὲν γὰρ βουλευτὴς, δημοτικόν. ὁ δὲ πρόβουλος, ὀλιγαρχικόν. καταλύεται δὲ καὶ τῆς βουλῆς ἡ δύναμις ἐν ταῖς τοιαύταις δημοκρατίαις, ἐν αἷς αὐτὸς συνιὼν ὁ δῆμος χρηματίζει

4 περὶ πάντων. τοῦτο δὲ συμβαίνειν εἴωθεν, ὅταν εὐπορία τις ἢ

ἢ μισθὸς τοῖς ἐκκλησιάζουσι. σχολάζοντες γὰρ συλλέγονταί
τε πολλάκις. καὶ ἅπαντα αὐτοὶ κρίνουσι. παιδονόμος δὲ καὶ
γυναικονόμος, καὶ εἴ τις ἄλλος ἄρχων κύριός ἐστι τοιαύτης
ἐπιμελείας, ἀριστοκρατικόν. δημοκρατικὸν δ' οὔ. πῶς γὰρ
οἷόν τε κωλύειν ἐξιέναι τὰς τῶν ἀπόρων. οὐδ' ὀλιγαρχικόν.
τρυφῶσι γὰρ αἱ τῶν ὀλιγαρχούντων. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων,
ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω νῦν. Περὶ δὲ τὰς τῶν ἀρχῶν καταστάσεις,
πειρατέον ἐξ ἀρχῆς διελθεῖν. εἰσὶ δ' αἱ διαφοραὶ ἐν 1
τρισὶν ὅροις. ὧν συντιθεμένων ἀναγκαῖον πάντας εἰλῆφθαι
τοὺς τρόπους. ἔστι δὲ τῶν τριῶν τούτων, ἓν μὲν, τίνες οἱ καθι-
στάντες τὰς ἀρχάς. δεύτερον δ' ἐκ τίνων. λοιπὸν δὲ, τίνα τρό-
πον. ἑκάστου δὲ τῶν τριῶν τούτων διαφοραὶ τρεῖς εἰσίν. ἢ γὰρ
πάντες οἱ πολῖται καθιστᾶσιν, ἢ τινὲς, καὶ ἢ ἐκ πάντων, ἢ ἐκ
τινῶν ἀφωρισμένων. οἷον, ἢ τιμήματι, ἢ γένει, ἢ ἀρετῇ, ἢ τι-
νὶ τοιούτῳ ἄλλῳ. ὥσπερ ἐν μεγάροις ἐκ τῶν συγκατελθόν-
των καὶ συμμαχεσαμένων πρὸς τὸν δῆμον. καὶ ταῦτα ἢ αἱ- 2
ρέσει, ἢ κλήρῳ, πάλιν ταῦτα συνδυαζόμενα. λέγω δὲ, τὰς μὲν,
τινές. τὰς δὲ, πάντες, καὶ τὰς μὲν, ἐκ πάντων. τὰς δὲ δ' ἐκ τι-
νῶν. καὶ τὰς μὲν, αἱρέσει. τὰς δὲ, κλήρῳ. τούτων δ' ἑκάστης ἔ-
σονται τῆς διαφορᾶς, τρόποι τέσσαρες. ἢ γὰρ πάντες ἐκ πάν-
των αἱρέσει. ἢ πάντες ἐκ πάντων κλήρῳ. καὶ ἢ ἐξ ἁπάντων,
ἢ ὡς ἀνὰ μέρος. οἷον, κατὰ φυλὰς καὶ δήμους καὶ φρατρίας,
ἕως ἂν διέλθῃ διὰ πάντων τῶν πολιτῶν. ἢ ἀεὶ ἐξ ἁπάντων. καὶ
τὰ μὲν, οὕτω. τὰ δὲ, ἐκείνως. πάλιν εἰ τινὲς οἱ καθιστάντες 3
ἢ ἐκ πάντων αἱρέσει. ἢ ἐκ πάντων κλήρῳ. ἢ ἐκ τινῶν αἱρέσει,
ἢ ἐκ τινῶν κλήρῳ. ἢ τὰ μὲν οὕτω. τὰ δ' ἐκείνως. λέγω δὲ τὰ
μὲν ἐκ πάντων αἱρέσει. τὰ δὲ, κλήρῳ. ὥστε δώδεκα οἱ τρόποι
γίνονται χωρὶς τῶν δύο συνδυασμῶν. τούτων δ' αἱ μὲν δύο
καταστάσεις, δημοτικαί. τὸ πάντας ἐκ πάντων αἱρέσει, ἢ κλή-
ρῳ γίνεσθαι, ἢ ἀμφοῖν. τὰς μὲν κλήρῳ. τὰς δ' αἱρέσει τῶν ἀρ-
χῶν. τὸ δὲ, μὴ πάντας ἅμα μὲν καθιστάναι, ἐξ ἁπάντων δ' ἢ
ἐκ τινῶν, ἢ κλήρῳ. ἢ αἱρέσει, ἢ ἀμφοῖν. ἢ τὰς μὲν ἐκ πάντων. 4

τὰς δ᾽ ἐκ τίνων ἀμφοῖν. τὸ δὲ ἀμφοῖν λέγω, τὰς μὲν, κλήρῳ.
τὰς δ᾽ αἱρέσει, πολιτικόν. καὶ τὸ τινὰς ἐκ πάντων. τὰς μὲν, αἱ-
ρέσει καθιστάναι. τὰς δὲ κλήρῳ. ἢ ἀμφοῖν, τὰς μὲν, κλήρῳ. τὰς
δ᾽ αἱρέσει, ὀλιγαρχικόν. ὀλιγαρχικώτερον δὲ καὶ τὸ ἐξ ἀμ-
φοῖν. τὸ δὲ τὰς μὲν, ἐκ πάντων, τὰς δ᾽ ἐκ τινων, πολιτικὸν ἀ-
ριστοκρατικῶς. ἢ τὰς μὲν, αἱρέσει. τὰς δὲ, κλήρῳ. τὸ δὲ, τι-
νὰς ἐκ τινων, ὀλιγαρχικόν. καὶ τὸ, τινὰς ἐκ τινων. μὴ γινόμε-
1 νον δ᾽ ὁμοίως καὶ τὸ τινὰς ἐκ τινων ἀμφοῖν. τὸ δὲ τινὰς ἐξ ἁ-
πάντων, τὸ δ᾽ ἐκ τινων αἱρέσει πάντας, ἀριστοκρατικόν. οἱ μὲν
οὖν τρόποι τῶν περὶ τὰς ἀρχὰς, τοσοῦτοι τὸν ἀριθμὸν εἰσί.
καὶ διῄρηνται κατὰ τὰς πολιτείας οὕτω. τίνα δὲ τίσι συμφέ
ρει, ἢ πῶς δεῖ γίνεσθαι τὰς καταστάσεις ἅμα δυνάμεσι τῶν
ἀρχῶν, καὶ τίνες εἰσὶν, ἔσται φανερόν. λέγω δὲ δύναμιν ἀρ-
χῆς, οἷον τὴν κυρίαν τῶν προσόδων, καὶ τὴν κυρίαν τῆς φυ-
λακῆς. ἄλλο γὰρ εἶδος δυνάμεως, οἷον, στρατηγίας, καὶ τῆς
2 τῶν περὶ τὴν ἀγορὰν συμβολαίων κυρίας. λοιπὸν δὲ τῶν τριῶν
τὸ δικαστικὸν εἰπεῖν. ληπτέον δὲ καὶ τούτων τοὺς τρόπους κατὰ
τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. ἔστι δὲ διαφορὰ τῶν δικαστηρίων ἐν τρισὶν
ὅροις. ἐξ ὧν τε, καὶ περὶ ὧν, καὶ πῶς. λέγω δὲ ἐξ ὧν μὲν, πό-
τερον ἐκ πάντων ἢ ἐκ τινων. περὶ ὧν δὲ, πόσα εἴδη δικαστη-
ρίων. τὸ δὲ πῶς, πότερον κλήρῳ, ἢ αἱρέσει. πρῶτον οὖν διαι-
ρείσθω, πόσα εἴδη δικαστηρίων. ἔστι δὲ τὸν ἀριθμὸν, ὀκτώ. ἓν μὲν
εὐθυντικόν. ἄλλο δὲ, εἴ τις τι τὸ κοινὸν ἀδικεῖ. ἕτερον, ὅσα εἰς
3 τὴν πολιτείαν φέρει. τέταρτον καὶ ἄρχουσι καὶ ἰδιώταις, ὅσα
περὶ ζημιώσεων ἀμφισβητοῦσι. πέμπτον, τὸ περὶ τῶν ἰδίων συ
ναλλαγμάτων, καὶ ἐχόντων μέγεθος. καὶ παρὰ ταῦτα, τό, τε
φονικὸν, καὶ τὸ ξενικόν. φονικοῦ μὲν εἴδη, ἄν τ᾽ ἐν τοῖς αὐτοῖς
δικασταῖς, ἄν τ᾽ ἐν ἄλλοις. περί τε τῶν ἐκ προνοίας καὶ περὶ
τῶν ἀκουσίων. καὶ ὅσα μὲν, ὁμολογεῖται. ἀμφισβητεῖται δὲ
περὶ τοῦ δικαίου. τέταρτον δὲ, ὅσα τοῖς φεύγουσι φόνου, ἐπὶ κα-
θόδῳ ἐπιφέρεται. οἷον, ἀθήνησι λέγεται καὶ τὸ ἐν φρεαττοῖ δικα-
4 στήριον. συμβαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ, ὀλίγα καὶ

ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσι. τὸ δὲ ξενικόν, ἐν μὲν ξένοις πρὸς
ξένους. ἄλλο ξένοις πρὸς ἀστούς. ἔτι δὲ παρὰ πάντα ταῦτα πε
ρὶ τῶν μικρῶν συναλλαγμάτων. ὅσα δραχμιαῖα, καὶ πεντά
δραχμα, καὶ μικρῷ πλείονος. δεῖ μὲν γὰρ καὶ περὶ τούτων γί
νεσθαι κρίσιν. οὐκ ἐμπίπτει δὲ εἰς δικαστῶν πλῆθος. ἀλλὰ περὶ
μὲν τούτων ἀφείσθω καὶ τῶν φονικῶν καὶ τῶν ξενικῶν. περὶ
δὲ τῶν πολιτικῶν, λέγωμεν. περὶ ὧν μὴ γινομένων καλῶς, δια-
στάσεις γίνονται καὶ τῶν πολιτειῶν αἱ κινήσεις. ἀνάγκη δ' ἤτοι 1
πάντας περὶ πάντων κρίνειν τῶν διῃρημένων αἱρέσει ἢ κλήρῳ,
ἢ πάντας περὶ πάντων. τὰ μὲν κλήρῳ. τὰ δ' αἱρέσει. ἢ περὶ
ἐνίων τῶν αὐτῶν. τοὺς μὲν, κλήρῳ. τοὺς δ' αἱρετούς. οὗτοι μὲν οὖν
οἱ τρόποι τέτταρες τὸν ἀριθμόν. τοσοῦτοι δ' ἕτεροι καὶ οἱ κα-
τὰ μέρος. πάλιν γὰρ ἐκ τινῶν καὶ οἱ δικάζοντες περὶ πάντων
αἱρέσει. ἢ ἐκ τινῶν περὶ πάντων κλήρῳ. ἢ τὰ μὲν, κλήρῳ. τὰ
δὲ, αἱρέσει. ἢ ἔνια δικαστήρια περὶ τῶν αὐτῶν ἐκ κληρωτῶν καὶ
αἱρετῶν. οὗτοι μὲν οὖν ὡς πρὸ ἐλέχθησαν, οἱ τρόποι τοῖς εἰρη- 2
μένοις. ἔτι δὲ τὰ αὐτὰ συνδυαζόμενα. λέγω δ' οἷον, τὰ μὲν, ἐκ
πάντων. τὰ δ' ἐκ τινων. τὰ δ' ἐξ ἀμφοῖν. οἷον, εἰ τοῦ αὐτοῦ δι-
καστηρίου εἶεν. οἱ μὲν, ἐκ πάντων, οἱ δ' ἐκ τινων. καὶ ἢ κλήρῳ, ἢ
αἱρέσει ἢ ἀμφοῖν. ὅσους μὲν οὖν ἐνδέχεται τρόπους εἶναι τὰ
δικαστήρια, εἴρηται. τούτων δὲ, τὰ μὲν πρῶτα δημοτι-
κά, ὅσα ἐκ πάντων ἢ περὶ πάντων. τὰ δεύτερα,
ὀλιγαρχικά. ὅσα ἐκ τινων περὶ πάντων.
τὰ δὲ τρίτα, ἀριστοκρατικά, καὶ πο- 3
λιτικά. ὅσα τὰ μὲν, ἐκ πάν-
των. τὰ δ' ἐκ
τινων.

ΤΈΛΟΣ, ΤΟΥ̃ Δ.

4

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Ε.

ΠΕΡΙ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ὧν προειλό-
μεθα, σχεδὸν εἴρηται περὶ πάντων. ἐκ
τίνων δὲ μεταβάλλουσιν αἱ πολιτεῖαι
1 καὶ πόσων, καὶ ποίων, καὶ τίνες ἑκάστης
πολιτείας φθοραὶ, καὶ ἐκ ποίων εἰς
ποίας μάλιστα μεθίστανται, ἔτι δὲ σω-
τηρίαι τίνες, καὶ κοινῇ καὶ χωρὶς ἑκά-
στης εἰσὶν, ἔτι δὲ διὰ τίνων ἂν μάλιστα σώζοιτο τῶν πολιτειῶν
ἑκάστη, σκεπτέον ἐφεξῆς τοῖς εἰρημένοις. δεῖ δὲ πρῶτον ὑπο-
λαβεῖν τὴν ἀρχὴν, ὅτι πολλαὶ γεγένηνται πολιτεῖαι. πάν-
των μὲν ὁμολογούντων τὸ δίκαιον, καὶ τὸ κατ' ἀναλογίαν
2 ἴσον. τούτου δ' ἁμαρτανόντων, ὥσπερ εἴρηται καὶ πρότερον.
δῆμος μὲν γὰρ ἐγένετο, ἐκ τοῦ ἴσους ὁποιοῦν ὄντας, οἴεσθαι ἁ-
* πλῶς ἴσους εἶναι νομίζουσιν. ὀλιγαρχία δὲ, ἐκ τοῦ ἀνίσους
ἕν τι ὄντας, ὅλως εἶναι ἀνίσους ὑπολαμβάνειν· κατ' οὐσίαν
γὰρ ἄνισοι ὄντες, ἁπλῶς ἄνισοι ὑπολαμβάνουσιν εἶναι. εἶ-
τα οἱ μὲν, ὡς ἴσοι ὄντες, πάντων τῶν ἴσων ἀξιοῦσι μετέχειν.
οἱ δ' ὡς ἄνισοι ὄντες, πλεονεκτεῖν ζητοῦσι. τὸ γὰρ πλεῖον ἄνι-
σον. ἔχουσι μὲν οὖν τι πᾶσαι δίκαιον. ἡμαρτημέναι δ' ἁπλῶς
3 εἰσι. καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ὅταν μὴ κατὰ τὴν ὑπόλη-
ψιν ἑκάτεροι τυγχάνωσιν ἔχοντες καὶ μετέχωσι τῆς πολι-
τείας, στασιάζουσι. πάντων δὲ, δικαιότατα μὲν ἂν στασιάζοιεν,
ἥκιστα δὲ, τοῦτο πράττουσιν οἱ κατ' ἀρετὴν διαφέροντες. μά-
λιστα γὰρ εὔλογον ἀνίσους ἁπλῶς εἶναι τούτους μόνον. εἰσὶ δὲ
τινες, οἱ κατὰ γένος ὑπερέχοντες οὐκ ἀξιοῦσι τῶν ἴσων αὑ-
» τοὺς διὰ τὴν ἀνισότητα ταύτην. εὐγενεῖς γὰρ εἶναι δοκοῦσιν,
» οἷς ὑπάρχει προγόνων ἀρετὴ, καὶ πλοῦτος. ἀρχαὶ μὲν οὖν
4 ὡς εἰπεῖν αὗται, καὶ πηγαὶ τῶν στάσεών εἰσιν, ὅθεν στασιάζουσι·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

διὸ καὶ αἱ μεταβολαὶ γίγνονται δικαίως. ὁτὲ μὲν γὰρ πρὸς
τὴν πολιτείαν, ὅπως ἐκ τῆς καθεστηκυίας ἄλλην μεταστήσω-
σιν. οἷον, ἐκ δημοκρατίας ὀλιγαρχίαν. ἢ δημοκρατίαν, ἐξ
ὀλιγαρχίας, ἢ πολιτείαν καὶ ἀριστοκρατίαν ἐκ τούτων. ἢ ταύ-
τας ἐξ ἐκείνων. ὁτὲ δ' οὐ πρὸς τὴν καθεστηκυῖαν πολιτείαν. ἀλ-
λὰ τὴν μὲν κατάστασιν προαιροῦνται τὴν αὐτὴν, δι' αὑτῶν δ' εἶ-
ναι βούλονται ταύτην. οἷον, τὴν ὀλιγαρχίαν ἢ τὴν μοναρχίαν.
ἔτι περὶ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον, οἷον, ἢ ὀλιγαρχίαν οὖσαν, εἰς 1
τὸ μᾶλλον ὀλιγαρχεῖσθαι, ἢ εἰς τὸ ἧττον. ἢ δημοκρατίαν οὖ-
σαν, εἰς τὸ μᾶλλον δημοκρατεῖσθαι. ἢ εἰς τὸ ἧττον. ὁμοίως δὲ
καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν πολιτειῶν, ἢ ἵνα ἐπιταθῶσιν, ἢ ἀνεθῶσιν.
ἔτι πρὸς τὸ μέρος τι κινῆσαι τῆς πολιτείας. οἷον, ἀρχήν τινα
καταστῆσαι, ἢ ἀνελεῖν. ὥσπερ ἐν Λακεδαίμονί φασι Λύσανδρόν
τινὰς ἐπιχειρῆσαι καταλῦσαι τὴν βασιλείαν. καὶ Παυσανίαν
τὸ βασιλέα τὴν ἐφορείαν. καὶ ἐν ἐπιδάμνῳ δὲ μετέβαλλεν
ἡ πολιτεία κατὰ μόριον. ἀντὶ γὰρ τῶν φυλάρχων, βουλὴν 2
ἐποίησαν. εἰς δὲ τὴν ἡλιαίαν ἐπάναγκές ἐστιν. ἔτι τῶν ἐν τῷ πο-
λιτεύματι βαδίζειν τὰς ἀρχὰς, ὅταν ἐπιψηφίζηται ἀρχή τις.
ὀλιγαρχικὸν δὲ, καὶ ὁ ἄρχων ὁ εἷς ἦν ἐν τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ.
» πάντων γὰρ διὰ τὸ ἄνισον ἡ στάσις. οὐ μὴν τοῖς ἀνίσοις ὑπάρχει
» ἀνάλογον. ἀΐδιος γὰρ βασιλεία, ἄνισος ἐὰν ᾖ ἐν ἴσοις. ὅλως
» γὰρ τὸ ἴσον ζητοῦντες στασιάζουσιν. ἔστι δὲ διττὸν τὸ ἴσον. τὸ μὲν
» γὰρ ἀριθμῷ. τὸ δὲ κατ' ἀξίαν ἐστί. λέγω δὲ ἀριθμῷ μὲν, τὸ πλή-
θει ἢ μεγέθει ταυτὸ καὶ ἴσον. κατ' ἀξίαν δὲ τὸ τῷ λόγῳ. οἷον 3
ὑπερέχει κατ' ἀριθμὸν μὲν ἴσον τὰ τρία τοῖν δυοῖν. καὶ ταῦτα
τοῦ ἑνός. λέγω δὲ τὰ τέτταρα τοῖν δυοῖν. καὶ ταῦτα τοῦ ἑνός. ἴσον γὰρ
μέρος τὰ δύο τῶν τεττάρων. καὶ τὸ ἓν τοῖν δυοῖν. ἄμφω γὰρ ἡμί-
ση. ὁμολογοῦντες δὲ τὸ ἁπλῶς εἶναι δίκαιον, τὸ κατ' ἀξίαν δια-
φέρονται, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον. οἱ μὲν, ὅτι ἐὰν κατά τι
ἴσοι ὦσιν, ὅλως ἴσοι νομίζουσιν εἶναι. οἱ δ', ὅτι ἐὰν κατά τι ἄνι-
σοι, πάντων ἀνίσων ἀξιοῦσιν ἑαυτούς. διὸ καὶ μάλιστα δύο γί-
νονται πολιτεῖαι, δῆμος καὶ ὀλιγαρχία. εὐγένεια γὰρ καὶ ἀρε 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τῇ ἐν ὀλίγοις. ταῦτα δ' ἐν πλείοσιν. εὐγενεῖς γὰρ καὶ ἀγαθοὶ
οὐδαμοῦ ἑκατόν. εὔποροι δὲ πολλοὶ πολλαχοῦ. τὸ δὲ ἁπλῶς
πάντῃ καθ' ἑκατέραν τετάχθαι τὴν ἰσότητα φαῦλον. φανε-
ρὸν δ' ἐκ τοῦ συμβαίνοντος. οὐδεμία γὰρ μόνιμος ἐκ τῶν τοιούτων
» πολιτειῶν. τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ἀδύνατον ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ
» τοῦ ἐν ἀρχῇ ἡμαρτημένου, μὴ ἀπαντᾶν εἰς τὸ τέλος κακόν τι.
διὸ δεῖ τὰ μὲν, ἀριθμητικῇ ἰσότητι χρῆσθαι. τὰ δὲ, τῇ κατ' ἀ-
1 ξίαν. ὅμως δὲ ἀσφαλεστέρα καὶ ἀστασίαστος μᾶλλον ἡ δημο-
κρατία, τῆς ὀλιγαρχίας. ἐν μὲν γὰρ ταῖς ὀλιγαρχίαις ἐγγί-
γνονται δύο, ἥ τε πρὸς ἀλλήλους στάσις, καὶ ἔτι ἡ πρὸς τὸν δῆ-
μον. ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις, ἡ πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν μό-
νον. αὐτῷ δὲ πρὸς αὑτὸν, ὅτι καὶ ἄξιον εἰπεῖν, οὐκ ἐγγίγνεται
τῷ δήμῳ στάσις. ἔτι δὲ ἡ ἐκ τῶν μέσων πολιτεία ἐγγυτέρω τοῦ
δήμου, ἢ ἡ τῶν ὀλίγων, ἥπερ ἐστὶν ἀσφαλεστάτη τῶν τοιούτων πο-
λιτειῶν. ἐπεὶ δὲ σκοποῦμεν, ἐκ τίνων αἵ τε στάσεις γίγνονται καὶ
2 αἱ μεταβολαὶ περὶ τὰς πολιτείας, ληπτέον καθόλου πρῶ-
τον τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν. εἰσὶ δὲ σχεδὸν ὡς εἰπεῖν
τρεῖς τὸν ἀριθμόν. ἃς διοριστέον καθ' αὑτὰς τύπῳ πρῶτον. δεῖ
γὰρ λαβεῖν, πῶς τε ἔχοντες στασιάζουσι, καὶ τίνων ἕνεκεν. καὶ
τρίτον, τίνες ἀρχαὶ γίνονται τῶν πολιτικῶν ταραχῶν καὶ τῶν
πρὸς ἀλλήλους στάσεων. τοῦ μὲν οὖν αὐτοὺς ἔχειν πως πρὸς
τὴν μεταβολὴν αἰτίαν καθόλου μάλιστα θετέον, περὶ ἧς
ἤδη τυγχάνομεν εἰρηκότες. οἱ μὲν γὰρ ἰσότητος ἐφιέμενοι στα-
3 σιάζουσιν, ἂν νομίζωσιν ἔλαττον ἔχειν ὄντες ἴσοι τοῖς πλεο-
νεκτοῦσιν. οἱ δὲ τῆς ἀνισότητος καὶ τῆς ὑπεροχῆς, ἂν ὑπο-
λαμβάνωσιν ὄντες ἄνισοι μὴ πλέον ἔχειν, ἀλλ' ἴσον ἢ ἔλατ-
τον. τούτων δ' ἔστι μὲν ὀρέγεσθαι δικαίως, ἔστι δὲ καὶ ἀδίκως.
ἐλάττους τε γὰρ ὄντες ὅπως ἴσοι ὦσι, στασιάζουσι. καὶ ἴσοι
ὄντες, ὅπως μείζους. πῶς μὲν οὖν ἔχοντες στασιάζουσιν,
εἴρηται. περὶ ὧν δὲ στασιάζουσιν, ἐστὶ κέρδος καὶ τιμὴ καὶ
τἀναντία τούτοις. καὶ γὰρ ἀτιμίαν φεύγοντες καὶ ζημίαν,
4 ἢ ὑπὲρ αὑτῶν ἢ τῶν φίλων, στασιάζουσιν ἐν ταῖς πόλεσιν.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

αἱ δ' αἰτίαι καὶ ἀρχαὶ τῶν κινήσεων, ὅθεν αὐτοί τε διατίθεν-
ται τὸν εἰρημένον τρόπον καὶ περὶ τῶν λεχθέντων, ἔστι μὲν, ὡς
τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ τυγχάνουσιν οὖσαι. ἔστι δ' ὡς πλείους. ὧν
δύο μέν ἐστι ταὐτὰ τοῖς εἰρημένοις. ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως. διὰ
κέρδος γὰρ καὶ διὰ τιμὴν παροξύνονται πρὸς ἀλλήλους. οὐχ
ἵνα κτήσωνται σφίσιν αὐτοῖς ὥσπερ εἴρηται πρότερον. ἀλλ' ἑτέ-
ρους ὁρῶντες, τοὺς μὲν, δικαίως. τοὺς δ' ἀδίκως πλεονεκτοῦντας
τούτων. ἔτι διὰ ὕβριν, διὰ φόβον, διὰ ὑπεροχήν, διὰ καταφρό- 1
νησιν, διὰ αὔξησιν τὴν παρὰ τὸ ἀνάλογον. ἔτι δὲ ἄλλον τρόπον,
δι' ἐριθείαν, δι' ὀλιγωρίαν, διὰ μικρότητα, δι' ἀνομοιότητα.
τούτων δὲ, ὕβρις μὲν καὶ κέρδος, τίνα ἔχουσι δύναμιν, καὶ πῶς
αἴτια, σχεδόν ἐστι φανερόν. ὑβριζόντων τε γὰρ τῶν ἐν ταῖς ἀρ-
χαῖς καὶ πλεονεκτούντων, στασιάζουσι καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ
πρὸς τὰς πολιτείας τὰς διδούσας τὴν ἐξουσίαν. ἡ δὲ πλεονε-
ξία γίνεται, ὁτὲ μὲν, ἀπὸ τῶν ἰδίων. ὁτὲ δὲ, ἀπὸ τῶν κοινῶν. δῆ-
λον δὲ, καὶ ἡ τιμὴ καὶ τί δύναται, καὶ πῶς αἰτία στάσεως. καὶ 2
γὰρ αὐτοὶ ἀτιμαζόμενοι καὶ ἄλλους ὁρῶντες τιμωμένους, στα-
σιάζουσι. ταῦτα δὲ ἀδίκως μὲν γίνεται, ὅταν παρὰ τὴν ἀξίαν
ἢ τιμῶνταί τινες, ἢ ἀτιμάζωνται. δικαίως δὲ, ὅταν κατὰ τὴν
ἀξίαν. δι' ὑπεροχὴν δὲ, ὅταν τίς ᾖ τῇ δυνάμει μείζων, ἢ εἷς, ἢ
πλείους, ἢ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ πολιτεύμα-
τος. γίνεσθαι γὰρ εἴωθεν ἐκ τῶν τοιούτων μοναρχία, ἢ δυνα-
στεία. διὸ ἐνιαχοῦ εἰώθασιν ὀστρακίζειν. οἷον, ἐν ἄργει καὶ ἀ-
θήνησι. καίτοι βέλτιον ἐξ ἀρχῆς ὁρᾶν, ὅπως μὴ ἐνέσονται το- 3
σοῦτον ὑπερέχοντες. ἢ ἐάσαντας γενέσθαι ἰᾶσθαι ὕστερον.
διὰ δὲ φόβον στασιάζουσιν οἵ τε ἠδικηκότες, δεδιότες, μὴ δῶσι
δίκην. καὶ οἱ μέλλοντες ἀδικεῖσθαι, βουλόμενοι φθάσαι πρὶν
ἀδικηθῆναι. ὥσπερ ἐν ῥόδῳ συνέστησαν οἱ γνώριμοι ἐπὶ τὸν
δῆμον διὰ τὰς ἐπιφερομένας δίκας. διὰ καταφρόνησιν δὲ καὶ
στασιάζουσι, καὶ ἐπιτίθενται. οἷον, ἔν τε ταῖς ὀλιγαρχίαις, ὅ-
ταν πλείους ὦσιν οἱ μὴ μετέχοντες τῆς πολιτείας. κρείττους
γὰρ οἴονται εἶναι. καὶ ἐν ταῖς δημοκρατίαις, οἱ εὔποροι καταφρ- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

φρονήσαντες τῆς ἀταξίας καὶ ἀναρχίας. οἷον, καὶ ἐν θήβαις
μετὰ τὴν ἐν οἰνοφύτοις μάχην. κακῶς πολιτευομένων, ἡ δη-
μοκρατία διεφθάρη. καὶ ἡ μεγαρέων δι' ἀταξίαν καὶ ἀναρ-
χίαν ἡττηθέντων. καὶ ἐν συῤῥακούσαις, πρὸ τῆς γέλωνος
τυραννίδος. καὶ ἐν ῥόδῳ ὁ δῆμος πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως. γί-
νονται δὲ καὶ δι' αὔξησιν τὴν παρὰ τὸ ἀνάλογον, μεταβολαὶ
» τῶν πολιτειῶν. ὥσπερ γὰρ σῶμα ἐκ μερῶν σύγκειται, καὶ δεῖ
1 αὐξάνεσθαι ἀνάλογον, ἵνα μένῃ συμμετρία. εἰ δὲ μή, φθείρε-
» ται. ὅταν ὁ μὲν ποὺς τεττάρων πηχῶν ᾖ, τὸ δ' ἄλλο σῶμα
» δυοῖν σπιθαμῶν. ἐνίοτε δέ, κἂν εἰς ἄλλου ζώου μεταβάλλοι
» μορφὴν εἰ μὴ μόνον κατὰ τὸ ποσόν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ποιὸν αὐ-
» ξάνοιτο παρὰ τὸ ἀνάλογον, οὕτω καὶ πόλις σύγκειται ἐκ με-
» ρῶν, ὧν πολλάκις λανθάνοι τι αὐξανόμενον. οἷον, τὸ τῶν ἀπό-
» ρων πλῆθος, ἐν ταῖς δημοκρατίαις καὶ πολιτείαις. συμβαί-
νει δ' ἐνίοτε τοῦτο καὶ διὰ τύχας. οἷον, ἐν τάραντι ἡττηθέντων καὶ
2 ἀπολομένων πολλῶν γνωρίμων ὑπὸ τῶν ἰαπύγων. μικρὸν
ὕστερον τῶν μηδικῶν, δημοκρατία ἐγένετο ἐκ πολιτείας. καὶ
ἐν ἄργει τῶν ἐν τῇ ἑβδόμῃ ἀπολομένων ὑπὸ κλεομένους τοῦ
λάκωνος, ἠναγκάσθησαν παραδέξασθαι τῶν περιοίκων τινάς. καὶ
ἐν ἀθήναις ἀτυχούντων πεζῇ, οἱ γνώριμοι ἐλάττους ἐγένοντο,
διὰ τὸ ἐκ καταλόγου στρατεύεσθαι ὑπὸ τὸν λακωνικὸν πόλε-
μον. συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ ἐν ταῖς δημοκρατίαις. ἧττον δέ.
πλειόνων γὰρ τῶν εὐπόρων γινομένων ἢ τῶν οὐσιῶν αὐξανο-
3 μένων μεταβάλλουσιν εἰς ὀλιγαρχίας καὶ δυναστείας. με-
ταβάλλουσι δ' αἱ πολιτεῖαι καὶ ἄνευ στάσεως, διά τε τὰς ἐρι-
θείας ὥσπερ ἐν ἡραίᾳ. ἐξ αἱρετῶν γὰρ διὰ τοῦτο ἐποίησαν κλη-
ρωτάς, ὅτι ᾕρουν τοὺς ἐριθευομένους. καὶ δι' ὀλιγωρίαν, ὅταν
ἐάσωσιν εἰς τὰς ἀρχὰς τὰς κυρίας παριέναι τοὺς μὴ τῆς πολι-
τείας φίλους, ὥσπερ ἐν ὠρεῷ κατελύθη ἡ ὀλιγαρχία τῶν
ἀρχόντων γενομένου ἡρακλεοδώρου. ὃς ἐξ ὀλιγαρχίας πολι-
τείαν καὶ δημοκρατίαν κατεσκεύασεν. ἔτι διὰ τὸ παρὰ μι-
4 κρόν. λέγω δὲ παρὰ μικρόν, ὅτι πολλάκις λανθάνει μεγάλη

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

γινομένη μετάβασις τῶν νομίμων. ὅταν παρορῶσι τὸ μικρόν,
ὥσπερ ἐν ἀμβρακίᾳ μικρὸν ἦν τὸ τίμημα. τέλος δ' οὐθενὸς
ἦρχον. ὡς ἐγγὺς ὂν ἢ μηθὲν διαφέρον τοῦ μηθὲν τὸ μικρόν. στα-
σιωτικὸν δὲ καὶ τὸ μὴ ὁμόφυλον, ἕως ἂν συμπνεύσῃ. ὥσπερ
γὰρ οὐδ' ἐκ τοῦ τυχόντος πλήθους πόλις γίνεται, οὕτως οὐ
δ' ἐν τῷ τυχόντι χρόνῳ. διὸ ὅσοι ἤδη συνοίκους ἐδέξαντο ἢ
ἐποίκους, οἱ πλεῖστοι ἐστασίασαν. οἷον, τροιζηνίοις ἀχαιοὶ συνῴ-
κισαν σύβαριν. εἶτα πλείους οἱ ἀχαιοὶ γενόμενοι ἐξέβαλον 1
τοὺς τροιζηνίους. ὅθεν τὸ ἄγος συνέβη τοῖς συβαρίταις. καὶ ἐν
θουρίοις συβαρῖται τοῖς συνοικήσασι. πλεονεκτεῖν γὰρ ἀξιοῦν-
τες, ὡς σφετέρας τῆς χώρας, ἐξέπεσον. καὶ βυζαντίοις οἱ ἔ-
ποικοι ἐπιβουλεύοντες φωραθέντες, ἐξέπεσον διὰ μάχης. καὶ
ἀντισσαῖοι τοὺς χίων φυγάδας εἰσδεξάμενοι, διὰ μάχης ἐξέ-
βαλον. ζαγκλαῖοι δὲ σαμίους ὑποδεξάμενοι, ἐξέπεσον καὶ
αὐτοί. καὶ ἀπολλωνιᾶται οἱ ἐν τῷ εὐξείνῳ πόντῳ, ἐποίκους
ἐπαγαγόμενοι ἐστασίασαν. καὶ συρακούσιοι μετὰ τὰ τυραν- 2
νικὰ, τοὺς ξένους καὶ τοὺς μισθοφόρους πολίτας ποιησάμενοι,
ἐστασίασαν, καὶ εἰς μάχην ἦλθον. καὶ ἀμφιπολῖται δεξάμε-
νοι χαλκιδέων ἀποίκους, ἐξέπεσον ὑπὸ τούτων οἱ πλεῖστοι
αὐτῶν. στασιάζουσι δ' ἐν μὲν ταῖς ὀλιγαρχίαις οἱ πολλοὶ ὡς
ἀδικούμενοι, ὅτι οὐ μετέχουσι τῶν ἴσων, καθάπερ εἴρηται
πρότερον, ἴσοι ὄντες. ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις οἱ γνώρι-
μοι, ὅτι μετέχουσι τῶν ἴσων οὐκ ἴσοι ὄντες. στασιάζουσι δὲ
ἐνίοτε αἱ πόλεις καὶ διὰ τοὺς τόπους, ὅταν μὴ εὐφυῶς ἔχῃ 3
ἡ χώρα πρὸς τὸ μίαν εἶναι πόλιν. οἷον, ἐν κλαζομεναῖς. οἱ
ἐπὶ χύτρῳ, πρὸς τοὺς ἐν νήσῳ. καὶ κολοφώνιοι καὶ νοτιεῖς.
καὶ ἀθήνησιν οὐχ ὁμοίως εἰσὶν, ἀλλὰ μᾶλλον δημοτικοὶ οἱ
» τὸν πειραιᾶ οἰκοῦντες, τῶν τὸ ἄστυ. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς πο-
» λέμοις, αἱ διαβάσεις τῶν ὀχετῶν καὶ τῶν πάνυ σμικρῶν δια-
» σπῶσι τὰς φάλαγγας, οὕτως ἔοικε πᾶσα διαφορὰ ποιεῖν διά-
» στασιν. μεγίστη μὲν οὖν ἴσως διάστασις, ἀρετὴ καὶ μοχθηρία.
» εἶτα πλοῦτος καὶ πενία. καὶ οὕτω δὴ ἑτέρα ἑτέρας μᾶλλον. 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

» ἐν μία καὶ ἡ εἰρημένη ἐστί. γίγνονται μὲν οὖν αἱ στάσεις οὐ πε-
» ρὶ μικρῶν, ἀλλ' ἐκ μικρῶν. στασιάζουσι δὲ περὶ μεγάλων.
μάλιστα δὲ καὶ αἱ μικραὶ ἰσχύουσιν, ὅταν ἐν τοῖς κυρίοις γί-
νωνται. οἷον συνέβη καὶ ἐν συρακούσαις ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρό-
νοις. μετέβαλε γὰρ ἡ πολιτεία ἐκ δύο νεανίσκων στασιασάντων
ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντων, περὶ ἐρωτικὴν αἰτίαν. θατέρου γὰρ
ἀποδημοῦντος, ἑταῖρος ὤν τις, τὸν ἐρώμενον αὐτοῦ ὑπεποιή-
1 σατο. πάλιν δὲ ἐκεῖνος τούτῳ χαλεπήνας, τὴν γυναῖκα αὐ-
τοῦ ἀνέπεισεν ὡς αὐτὸν ἐλθεῖν. ὅθεν προσλαμβάνοντες τοὺς
ἐν τῷ πολιτεύματι διεστασίασαν πάντας. διόπερ ἀρχομένων
εὐλαβεῖσθαι δεῖ τῶν τοιούτων, καὶ διαλύειν τὰς τῶν ἡγεμό-
» νων καὶ δυναμένων στάσεις. ἐν ἀρχῇ γὰρ γίγνεται τὸ ἁμάρ-
» τημα. ἡ δ' ἀρχὴ λέγεται ἥμισυ εἶναι παντός. ὥστε καὶ τὸ ἐν
» αὐτῇ μικρὸν ἁμάρτημα, ἀνάλογόν ἐστι πρὸς τὰ ἐν τοῖς ἄλ-
» λοις μέρεσιν. ὅλως δὲ αἱ τῶν γνωρίμων στάσεις συναπολαύειν
2 ποιοῦσι καὶ τὴν ὅλην πόλιν. οἷον, ἐν ἑστιαίᾳ συνέβη μετὰ τὰ
δημοτικά, δύο ἀδελφῶν περὶ τῆς πατρῴων νομῆς διενεχθέν-
των. ὁ μὲν γὰρ ἀπορώτερος, ὡς οὐκ ἀποφαίνοντος θατέρου
τὴν οὐσίαν οὐδὲ τὸν θησαυρὸν, ὃν εὗρεν ὁ πατὴρ, προσήγετο
τοὺς δημοτικούς. ὁ δ' ἕτερος ἔχων οὐσίαν πολλὴν, τοὺς εὐπό-
ρους. καὶ ἐν δελφοῖς, ἐκ κηδείας γενομένης διαφορᾶς, ἀρχὴ
πασῶν ἐγένετο τῶν στάσεων τῶν ὕστερον. ὁ μὲν γὰρ οἰωνισάμε-
νός τι σύμπτωμα, ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὴν νύμφην, οὐ λαβὼν ἀ-
3 πῆλθεν. οἱ δ' ὡς ὑβρισθέντες, ἐνέβαλον τῶν ἱερῶν χρημά-
των θύοντος. κἄπειτα ὡς ἱερόσυλον ἀπέκτειναν. καὶ περὶ
μυτιλήνην δὲ ἐξ ἐπικλήρων στάσεως γενομένης, πολλῶν ἐ-
γένετο ἀρχὴ κακῶν, καὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς ἀθηναί-
ους, ἐν ᾧ πάχης ἔλαβε τὴν πόλιν αὐτῶν. τιμοφάνους γὰρ
τῶν εὐπόρων τινὸς καταλιπόντος δύο θυγατέρας, ὁ πε-
ριωσθεὶς καὶ οὐ λαβὼν τοῖς υἱέσιν αὐτοῦ, δόξανδρος ἦρ-
ξε τῆς στάσεως. καὶ τοὺς ἀθηναίους παρώξυνε πρόξενος ὢν
4 τῆς πόλεως. καὶ ἐν φωκεῦσιν ἐξ ἐπικλήρου στάσεως γενο-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μένης περὶ μνασέαν τὸν μνήσωνος πατέρα καὶ εὐθυκρά-
τη τὸν ὀνομάρχου. στάσις αὕτη, ἀρχὴ τοῦ ἱεροῦ πολέμου κα-
τέστη τοῖς φωκεῦσι. μετέβαλε δὲ καὶ ἐν ἐπιδάμνῳ ἡ πολιτεία
ἐκ γαμικῶν. ὑπομνηστευσάμενος γάρ τις θυγατέρα, ὡς ἐζη-
μίωσεν αὐτὸν ὁ τοῦ ὑπομνηστευθέντος πατὴρ, γενόμενος τῶν
ἀρχόντων ἅτερος συμπαρέλαβε τοὺς ἐκτὸς τῆς πολιτείας ὡς
ἐπηρεασθείς. μεταβάλλουσι δὲ καὶ εἰς ὀλιγαρχίαν καὶ εἰς δῆ-
μον καὶ εἰς πολιτείαν, ἐκ τοῦ εὐδοκιμῆσαί τι ἢ αὐξηθῆναι ἢ ἀρ- 1
χεῖον ἢ μόριον τῆς πόλεως. οἷον, ἡ ἐν ἀρείῳ πάγῳ βουλὴ εὐ-
δοκιμήσασα ἐν τοῖς μηδικοῖς, ἔδοξε συντονωτέραν ποιῆσαι
τὴν πολιτείαν. καὶ πάλιν ὁ ναυτικὸς ὄχλος γενόμενος αἴτιος
τῆς περὶ σαλαμῖνα νίκης. καὶ διὰ ταύτης τῆς ἡγεμονίας, καὶ
διὰ τὴν κατὰ θάλατταν δύναμιν, τὴν δημοκρατίαν ἰσχυρο-
τέραν ἐποίησε. καὶ ἐν ἄργει οἱ γνώριμοι εὐδοκιμήσαντες πε-
ρὶ τὴν ἐν μαντινείᾳ μάχην τὴν πρὸς λακεδαιμονίους, ἐπεχεί-
ρησαν καταλύειν τὸν δῆμον. καὶ ἐν συρακούσαις ὁ δῆμος αἴ- 2
τιος γενόμενος τῆς νίκης τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς ἀθηναίους, ἐκ
πολιτείας εἰς δημοκρατίαν μετέβαλε. καὶ ἐν χαλκίδι φό-
ξον τὸν τύραννον μετὰ τῶν γνωρίμων ὁ δῆμος ἀνελὼν, εὐθὺς
εἴχετο τῆς πολιτείας. καὶ ἐν ἀμβρακίᾳ πάλιν ὡσαύτως πε-
ρίανδρον συνεκβαλὼν τοῖς ἐπιθεμένοις ὁ δῆμος τὸν τύραν-
νον, εἰς ἑαυτὸν περιέστησε τὴν πολιτείαν. καὶ ὅλως δὴ δεῖ
τοῦτο μὴ λανθάνειν, ὡς οἱ δυνάμεως αἴτιοι γενόμενοι καὶ ἰδιῶ-
ται καὶ ἀρχαὶ καὶ φυλαὶ, καὶ ὅλως μέρος καὶ ὁποιονοῦν πλῆ- 3
θος, στάσιν κινοῦσιν. ἢ γὰρ οἱ τούτοις φθονοῦντες τιμωμένοις
ἄρχουσι τῆς στάσεως, ἢ οὗτοι διὰ τὴν ὑπεροχὴν οὐ θέλουσι μέ-
νειν ἐπὶ τῶν ἴσων. κινοῦνται δ' αἱ πολιτεῖαι, καὶ ὅταν τἀναντία
εἶναι δοκοῦντα μέρη τῆς πόλεως, ἰσάζῃ ἀλλήλοις, οἷον οἱ πλού-
σιοι καὶ ὁ δῆμος. μέσον δ' ᾖ μικρὸν ἢ μηθὲν πάμπαν. ἂν γὰρ
πολὺ ὑπερέχῃ ὁποτερονοῦν τῶν μερῶν πρὸς τὸ φανερῶς
κρεῖττον, τὸ λοιπὸν οὐ θέλει κινδυνεύειν. διὸ καὶ οἱ κατ' ἀρε-
τὴν διαφέροντες οὐ ποιοῦσι στάσιν ὡς εἰπεῖν. ὀλίγοι γὰρ γίγνονται 4

πρὸς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

πρὸς ἀλλήλους. καθόλου μὲν οὖν περὶ πάσας τὰς πολιτείας
αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ τῶν στάσεων καὶ τῶν μεταβολῶν, τοῦτον ἔχουσι
τὸν τρόπον. κινοῦσι δὲ τὰς πολιτείας, ὁτὲ μὲν διὰ βίας. ὁτὲ
δὲ δι' ἀπάτης. διὰ βίας μὲν, ἢ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἢ ὕστερον ἀναγ-
κάζοντες. καὶ γὰρ ἡ ἀπάτη διττή. ὁτὲ μὲν γὰρ ἐξαπατήσαντες,
τὸ πρῶτον ἑκόντων μεταβάλλουσι τὴν πολιτείαν. εἶθ' ὕστερον
βίᾳ κατέχουσιν ἀκόντων, οἷον ἐπὶ τῶν τετρακοσίων, τὸν δῆμον
1 ἐξηπάτησαν φάσκοντες τὸν βασιλέα χρήματα παρέξειν πρὸς
τὸν πόλεμον τὸν πρὸς λακεδαιμονίους. ψευσάμενοι δὲ, κα-
τέχειν ἐπειρῶντο τὴν πολιτείαν. ὁτὲ δὲ ἐξ ἀρχῆς τε πείσαν-
τες, καὶ ὕστερον πάλιν πεισθέντων ἑκόντων ἄρχουσιν αὐτῶν. ἁ-
πλῶς μὲν οὖν περὶ πάσας τὰς πολιτείας, ἐκ τῶν εἰρημένων
συμβέβηκε γίγνεσθαι τὰς μεταβολάς. καθ' ἕκαστον δ' εἶδος πο-
λιτείας ἐκ τούτων μερίζοντας, τὰ συμβαίνοντα δεῖ θεωρεῖν.
αἱ μὲν οὖν δημοκρατίαι μάλιστα μεταβάλλουσι διὰ τὴν τῶν
2 δημαγωγῶν ἀσέλγειαν. τὰ μὲν γὰρ ἰδίᾳ συκοφαντοῦντες τοὺς
» τὰς οὐσίας ἔχοντας, συστρέφουσιν αὐτούς. συνάγει γὰρ καὶ τοὺς
» ἐχθίστους ὁ κοινὸς φόβος. τὰ δὲ, κοινῇ, τὸ πλῆθος ἐπάγοντες.
καὶ τοῦτο ἐπὶ πολλῶν ἄν τις ἴδοι γιγνόμενον οὕτω. καὶ γὰρ ἐν
κῷ, ἡ δημοκρατία μετέβαλε πονηρῶν ἐγγενομένων δημαγω-
γῶν. οἱ γὰρ γνώριμοι συνέστησαν. καὶ ἐν ῥόδῳ. μισθοφοράν
τε γὰρ, οἱ δημαγωγοὶ ἐπόριζον. καὶ ἐκώλυον ἀποδιδόναι τὰ
ὀφειλόμενα τοῖς τριηράρχοις, οἱ δὲ διὰ τὰς ἐπιφερομένας δί-
3 κας ἠναγκάσθησαν συστάντες καταλῦσαι τὸν δῆμον. κατελύ-
θη δὲ καὶ ἐν ἡρακλείᾳ ὁ δῆμος μετὰ τὸν ἀποικισμὸν εὐθὺς διὰ
τοὺς δημαγωγούς. ἀδικούμενοι γὰρ ὑπ' αὐτῶν οἱ γνώριμοι ἐξέ-
πιπτον. ἔπειτα ἀθροισθέντες οἱ ἐκπίπτοντες, κατελθόντες κα-
τέλυσαν τὸν δῆμον. παραπλησίως δὲ καὶ ἡ ἐν μεγάροις κατε-
λύθη δημοκρατία. οἱ γὰρ δημαγωγοί, ἵνα χρήματα ἔχωσι δη-
μεύειν, ἐξέβαλον πολλοὺς τῶν γνωρίμων. ἕως πολλοὺς ἐποίη-
σαν τοὺς φεύγοντας. οἱ δὲ κατιόντες ἐνίκησαν μαχόμενοι τὸν δῆ-
4 μον, καὶ κατέστησαν τὴν ὀλιγαρχίαν. συνέβη δὲ ταὐτὸν καὶ

περὶ κύμην ἐπὶ τῆς δημοκρατίας, ἣν κατέλυσε θρασύμα-
χος. σχεδὸν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἄν τις ἴδοι θεωρῶν τὰς μετα-
βολὰς τοῦτον ἐχούσας τὸν τρόπον. ὁτὲ μὲν γὰρ ἵνα χαρίζωνται,
ἀδικοῦντες τοὺς γνωρίμους συνιστᾶσιν. ἢ τὰς οὐσίας ἀναδάστους
ποιοῦντες ἢ τὰς προσόδους ταῖς λειτουργίαις. ὁτὲ δὲ διαβάλ-
λοντες, ἵν᾽ ἔχωσι δημεύειν τὰ κτήματα τῶν πλουσίων. ἐπὶ δὲ
τῶν ἀρχαίων, ὅτε γένοιτο ὁ αὐτὸς δημαγωγὸς καὶ στρατηγὸς,
εἰς τυραννίδα μετέβαλλον. σχεδὸν γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαίων 1
τυράννων ἐκ δημαγωγῶν γεγόνασιν. αἴτιον δὲ τοῦ τότε μὲν γί-
γνεσθαι, νῦν δὲ μὴ, ὅτι τότε μὲν οἱ δημαγωγοὶ ἦσαν ἐκ τῶν στρα-
τηγούντων. οὐ γάρ πω δεινοὶ ἦσαν λέγειν. νῦν δὲ τῆς ῥητορικῆς
ηὐξημένης, οἱ δυνάμενοι λέγειν δημαγωγοῦσι μὲν. δι᾽ ἀπειρίαν
δὲ τῶν πολεμικῶν, οὐκ ἐπιτίθενται. πλὴν εἴπου βραχύ τι γέ-
γονε τοιοῦτον. ἐγίγνοντο δὲ τυραννίδες πρότερον μᾶλλον ἢ νῦν,
καὶ διὰ τὸ μεγάλας ἀρχὰς ἐγχειρίζεσθαι τισὶν ὥσπερ ἐν μιλή-
τῳ ἐκ τῆς πρυτανείας. πολλῶν γὰρ ἦν καὶ μεγάλων κύριος ὁ 2
πρύτανις. ἔτι δὲ διὰ τὸ μὴ μεγάλας εἶναι τότε τὰς πόλεις, ἀλλ᾽
ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οἰκεῖν τὸν δῆμον ἄσχολον ὄντα πρὸς τοῖς ἔργοις,
οἱ προστάται τοῦ δήμου ὅτε πολεμικοὶ γένοιντο, τυραννίδι ἐπε-
τίθεντο. πάντες δὲ τοῦτο ἔδρων ὑπὸ τοῦ δήμου πιστευθέντες.
ἡ δὲ πίστις ἦν ἡ ἀπέχθεια ἡ πρὸς τοὺς πλουσίους, οἷον ἀθήνησί τε
πεισίστρατος στασιάζων πρὸς τοὺς πεδιακούς. καὶ θεαγένης ἐν
μεγάροις τῶν εὐπόρων τὰ κτήνη ἀποσφάξας λαβὼν παρὰ τὸν
ποταμὸν ἐπινέμοντας. καὶ διονύσιος κατηγορῶν δαφναίου καὶ 3
τῶν πλουσίων, ἠξιώθη τῆς τυραννίδος, διὰ τὴν ἔχθραν πιστευ-
θεὶς ὡς δημοτικὸς ὤν. μεταβάλλουσι δὲ καὶ ἐκ τῆς πατρίας
δημοκρατίας εἰς τὴν νεωτάτην. ὅπου γὰρ αἱρεταὶ μὲν αἱ ἀρ-
χαὶ, μὴ ἀπὸ τιμημάτων δὲ. αἱρεῖται δὲ ὁ δῆμος, δημαγωγοῦν-
τες οἱ σπουδαρχιῶντες, εἰς τοῦτο καθιστᾶσιν ὡς κύριον εἶναι
τὸν δῆμον καὶ τῶν νόμων. ἄκος δὲ, τοῦ ἢ μὴ γίνεσθαι, ἢ τοῦ γί-
νεσθαι ἧττον, τὸ τὰς φυλὰς φέρειν τοὺς ἄρχοντας, ἀλλὰ μὴ
πάντα τὸν δῆμον. τῶν μὲν οὖν δημοκρατιῶν αἱ μεταβολαὶ 4

γίγνονται πᾶσαι σχεδὸν διὰ ταύτας τὰς αἰτίας. αἱ δ' ὀλιγαρ-
χίαι μεταβάλλουσι διὰ δύο μάλιστα τρόπους τοὺς φανερωτά-
τους. ἕνα μὲν, ἐὰν ἀδικῶσι τὸ πλῆθος. πᾶς γὰρ ἱκανὸς γί-
νεται προστάτης μάλιστα δ', ὅταν ἐξ αὐτῆς συμβῇ τῆς ὀλιγαρ-
χίας γίνεσθαι τὸν ἡγεμόνα. καθάπερ ἐν νάξῳ λύγδαμις.
ὃς καὶ ἐτυράννησεν ὕστερον τῶν ναξίων. ἔχει δὲ καὶ ἡ ἐξ ἄλλων
ἀρχὴ στάσεως διαφοράς. ὁτὲ μὲν γὰρ ἐξ αὐτῶν τῶν εὐπόρων οὐ
1 τῶν ὄντων δ' ἐν ταῖς ἀρχαῖς γίγνεται κατάλυσις, ὅταν ὀλίγοι
σφόδρα ὦσιν οἱ ἐν ταῖς τιμαῖς. οἷον, ἐν μασσαλίᾳ, καὶ ἐν ἴστρῳ
καὶ ἐν ἡρακλείᾳ καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι συμβέβηκεν. οἱ γὰρ μὴ
μετέχοντες τῶν ἀρχῶν ἐκίνουν, ἕως μετέλαβον οἱ πρεσβύτε-
ροι πρότερον τῶν ἀδελφῶν, ὕστερον δ' οἱ νεώτεροι πάλιν. οὐ γὰρ
ἄρχουσιν, ἐνιαχοῦ μὲν ἅμα πατήρ τε καὶ υἱός. ἐνιαχοῦ δὲ ὁ
πρεσβύτερος καὶ ὁ νεώτερος ἀδελφός. καὶ ἔνθα μὲν πολι-
τικωτέρα ἐγένετο ὀλιγαρχία. ἐν ἴστρῳ δ' εἰς δῆμον ἀπετε-
2 λεύτησεν. ἐν ἡρακλείᾳ δ' ἐξ ἐλαττόνων εἰς ἑξακοσίους ἦλθε.
μετέβαλε δὲ καὶ ἐν κνίδῳ ἡ ὀλιγαρχία στασιασάντων τῶν γνω-
ρίμων αὐτῶν πρὸς αὐτοὺς διὰ τὸ ὀλίγους μετέχειν. καὶ καθά-
περ εἴρηται, εἰ πατὴρ, υἱὸν μὴ μετέχειν, μὴ δ' εἰ πλείους ἀδελ-
φοὶ, ἀλλ' ἢ τὸν πρεσβύτατον. ἐπιλαβόμενος γὰρ στασιαζόν-
των ὁ δῆμος, καὶ λαβὼν προστάτην ἐκ τῶν γνωρίμων, ἐπιθέμε-
» νος ἐκράτησεν. ἀσθενὲς γὰρ τὸ στασιάζον. καὶ ἐν ἐρυθραῖς δὲ
ἐπὶ τῆς τῶν βασιλιδῶν ὀλιγαρχίας, ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρό-
3 νοις. καίπερ καλῶς ἐπιμελουμένων τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ. ὅμως
διὰ τὸ ὑπ' ὀλίγων ἄρχεσθαι ἀγανακτῶν ὁ δῆμος μετέβαλε τὴν
πολιτείαν. κινοῦνται δ' αἱ ὀλιγαρχίαι ἐξ αὐτῶν, καὶ διὰ φι-
λονεικίαν δημαγωγούντων. ἡ δημαγωγία δὲ, διττή. ἡ μὲν, ἐν
αὐτοῖς τοῖς ὀλίγοις. ἐγγίνεται γὰρ δημαγωγὸς, κἂν πάνυ ὀλί-
γοι ὦσιν. οἷον, ἐν τοῖς τριάκοντα ἀθήνησιν, οἱ περὶ χαρικλέα
ἴσχυσαν τοὺς τριάκοντα δημαγωγοῦντες. καὶ ἐν τοῖς τετρα-
κοσίοις οἱ περὶ φρύνιχον τὸν αὐτὸν τρόπον. ἢ ὅταν τὸν ὄχλον
4 δημαγωγῶσιν οἱ ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ ὄντες. οἷον, ἐν λαρίσῃ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

οἱ πολιτοφύλακες διὰ τὸ αἱρεῖσθαι, αὐτοὺς, τὸν ὄχλον ἐδημα-
γώγουν. καὶ ἐν ὅσαις ὀλιγαρχίαις οὐχ οὗτοι αἱροῦνται τὰς
ἀρχάς, ἐξ ὧν οἱ ἄρχοντές εἰσιν. ἀλλ' αἱ μὲν ἀρχαὶ ἐκ τιμημά-
των μεγάλων εἰσὶν ἢ ἑταιρειῶν. αἱροῦνται δ' οἱ ὁπλῖται ἢ ὁ δῆ-
μος, ὅπερ ἐν Ἀβύδῳ συνέβαινε. καὶ ὅπου τὰ δικαστήρια μὴ
ἐκ τοῦ πολιτεύματός ἐστι. δημαγωγοῦντες γὰρ πρὸς τὰς κρί-
σεις, μεταβάλλουσι τὴν πολιτείαν, ὅπερ καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ ἐγέ-
νετο τῇ ἐν τῷ Πόντῳ. ἔτι δ' ὅταν ἔνιοι εἰς ἐλάττους ἕλκωσι τὴν 1
ὀλιγαρχίαν. οἱ γὰρ τὸ ἴσον ζητοῦντες ἀναγκάζονται βοηθὸν
ἐπαγαγέσθαι τὸν δῆμον. γίνονται δὲ μεταβολαὶ τῆς ὀλιγαρ-
χίας, καὶ ὅταν ἀναλώσωσι τὰ ἴδια ζῶντες ἀσελγῶς. καὶ γὰρ
οἱ τοιοῦτοι καινοτομεῖν ζητοῦσι. καὶ ἢ τυραννίδι ἐπιτίθενται
αὐτοί. ἢ κατασκευάζουσιν ἕτερον, ὥσπερ Ἱππαρῖνος Διονύσιον
ἐν Συρακούσαις καὶ ἐν Ἀμφιπόλει. ᾧ ὄνομα ἦν Κλεότιμος,
τοὺς ἐποίκους τοὺς Χαλκιδέων ἤγαγε. καὶ ἐλθόντων διεστασίασεν
αὐτοὺς πρὸς τοὺς εὐπόρους. καὶ ἐν Αἰγίνῃ ὁ τὴν πρᾶξιν τὴν 2
πρὸς Χάρητα πράξας ἐνεχείρησε μεταβαλεῖν τὴν πολιτείαν
διὰ τοιαύτην αἰτίαν. ὁτὲ μὲν οὖν ἐπιχειροῦσί τι κινεῖν. ὁτὲ δέ,
κλέπτουσι τὰ κοινά. ὅθεν πρὸς αὐτοὺς στασιάζουσιν ἢ οὗτοι ἢ
οἱ πρὸς τούτους μαχόμενοι κλέπτοντας. ὅπερ ἐν Ἀπολλωνίᾳ
συνέβη τῇ ἐν τῷ Πόντῳ. ὁμονοοῦσα δὲ ὀλιγαρχία οὐκ εὐδιά-
φθορος ἐξ αὑτῆς. σημεῖον δέ, ἡ ἐν Φαρσάλῳ πολιτεία. ἐκεῖ-
νοι γὰρ ὀλίγοι ὄντες, πολλῶν κύριοί εἰσι διὰ τὸ χρῆσθαι σφίσιν
αὐτοῖς καλῶς. καταλύονται δέ, καὶ ὅταν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ 3
ἑτέραν ὀλιγαρχίαν ἐμποιῶσι. τοῦτο δ' ἐστίν, ὅταν τοῦ παντὸς
πολιτεύματος ὀλίγου ὄντος, τῶν μεγίστων ἀρχῶν μὴ μετέχω-
σιν οἱ ὀλίγοι πάντες. ὅπερ ἐν Ἤλιδι συνέβη ποτέ. τῆς πολι-
τείας γὰρ δι' ὀλίγων οὔσης τῶν γερόντων, ὀλίγοι πάμπαν ἐγί-
νοντο διὰ τὸ ἀϊδίους εἶναι ἐνενήκοντα ὄντας. τὴν δ' αἵρεσιν δυ-
ναστευτικὴν εἶναι καὶ ὁμοίαν. τῇ τῶν ἐν Λακεδαίμονι γερόν-
των. γίνεται δὲ μεταβολὴ τῶν ὀλιγαρχιῶν καὶ ἐν πολέμῳ
καὶ ἐν εἰρήνῃ. ἐν μὲν πολέμῳ, διὰ τὴν πρὸς τὸν δῆμον ἀπι- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

στίαν, στρατιώταις ἀναγκαζομένων χρῆσθαι. ᾧ γὰρ ἂν ἐγχειρί-
σωσιν, οὗτος πολλάκις γίγνεται τύραννος. ὥσπερ ἐν κορίνθῳ
τιμοφάνης. ἂν δὲ πλείους οὗτοι, αὐτοῖς περιποιοῦνται δυνα-
στείαν. ὁτὲ δὲ ταῦτα δεδιότες, μεταδιδόασι τῷ πλήθει τῆς
πολιτείας, διὰ τὸ ἀναγκάζεσθαι τῷ δήμῳ χρῆσθαι. ἐν δὲ τῇ
εἰρήνῃ διὰ τὴν ἀπιστίαν τὴν πρὸς ἀλλήλους, ἐγχειρίζουσι τὴν
φυλακὴν στρατιώταις καὶ ἄρχοντι μεσιδίῳ, ὃς ἐνίοτε γίνεται
1 κύριος ἀμφοτέρων. ὅπερ συνέβη ἐν λαρίσῃ ἐπὶ τῆς τῶν ἀ-
λευάδων ἀρχῆς τῶν περὶ σάμον. καὶ ἐν ἀβύδῳ ἐπὶ τῶν ἑται-
ρειῶν. ὧν ἦν μία ἡ ἰφιάδου. γίνονται δὲ στάσεις καὶ ἐκ τοῦ πε-
ριωθεῖσθαι ἑτέρους ὑφ' ἑτέρων τῶν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ αὐτῶν. καὶ
καταστασιάζεσθαι κατὰ γάμους, ἢ δίκας. οἷον, ἐκ γαμικῆς μὲν
αἰτίας, αἱ εἰρημέναι πρότερον. καὶ τὴν ἐν ἐρετρίᾳ δ' ὀλιγαρ-
χίαν τὴν τῶν ἱππέων. διαγόρας δὲ κατέλυσεν ἀδικηθεὶς πε-
ρὶ γάμον. ἐκ δὲ δικαστηρίου κρίσεως, ἡ ἐν ἡρακλείᾳ στάσις ἐγέ-
2 νετο καὶ ἐν θήβαις ἐπ' αἰτίᾳ μοιχείας, δικαίως μὲν, στασιωτι-
κῶς δὲ ποιησαμένων τὴν κόλασιν, τῶν μὲν ἐν ἡρακλείᾳ, κατ' εὐ-
ρυτίωνος. τῶν δ' ἐν θήβαις κατ' ἀρχίου. ἐφιλονείκησαν γὰρ
αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ, ὥστε δεθῆναι ἐν ἀγορᾷ ἐν τῷ κύφωνι. πολ-
λαὶ δὲ καὶ διὰ τὸ ἄγαν δεσποτικὰς εἶναι τὰς ὀλιγαρχίας,
ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ τινῶν δυσχερανάντων κατελύθησαν.
ὥσπερ ἡ ἐν κνίδῳ καὶ ἡ ἐν χίῳ ὀλιγαρχία. γίγνονται δὲ καὶ
ἀπὸ συμπτώματος μεταβολαὶ καὶ τῆς καλουμένης πολιτείας
3 καὶ τῶν ὀλιγαρχιῶν. ἐν ὅσαις ἀπὸ τιμήματος βουλεύουσι καὶ
δικάζουσι, καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς ἄρχουσι. πολλάκις γὰρ τὸ
ταχθὲν πρῶτον τίμημα πρὸς τοὺς παρόντας καιρούς. ὥστε με-
τέχειν, ἐν μὲν τῇ ὀλιγαρχίᾳ ὀλίγους. ἐν δὲ τῇ πολιτείᾳ τοὺς
μέσους, εὐετηρίας γιγνομένης δι' εἰρήνην ἢ δι' ἄλλην τινὰ εὐ-
τυχίαν, συμβαίνει πολλαπλασίου γίγνεσθαι τιμήματος ἀξίας
τὰς αὐτὰς κτήσεις. ὥστε πάντας πάντων μετέχειν. ὁτὲ μὲν,
ἐκ προσαγωγῆς. καὶ κατὰ μικρὸν γινομένης τῆς μεταβολῆς,
4 ἢ λανθανούσης. καὶ ὁτὲ δὲ καὶ θᾶττον. αἱ μὲν οὖν ὀλιγαρχίαι

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μεταβάλλουσι καὶ στασιάζουσι διὰ τοιαύτας αἰτίας. ὅλως
δὲ καὶ αἱ δημοκρατίαι καὶ ὀλιγαρχίαι, ἐξίστανται ἐνίοτε οὐκ
εἰς τὰς ἐναντίας πολιτείας, ἀλλ' εἰς τὰς ἐν τῷ αὐτῷ γένει.
οἷον, ἐκ τῶν ἐννόμων δημοκρατιῶν καὶ ὀλιγαρχιῶν, εἰς τὰς
κυρίους. καὶ ἐκ τούτων εἰς ἐκείνας. ἐν δὲ ταῖς ἀριστοκρατίαις
γίγνονται αἱ στάσεις, αἱ μὲν, διὰ τὸ ὀλίγους τῆς τιμῆς μετέχειν.
ὅπερ εἴρηται κινεῖν, καὶ τὰς ὀλιγαρχίας, διὰ τὸ καὶ τὴν ἀρι-
στοκρατίαν, ὀλιγαρχίαν εἶναί πως. ἐν ἀμφοτέραις γὰρ, ὀλί- 1
γοι οἱ ἄρχοντες, οὐ μέντοι διὰ ταὐτὸν ὀλίγοι. ἐπεὶ δοκεῖ γε
διὰ ταῦτα καὶ ἡ ἀριστοκρατία εἶναι. μάλιστα δὲ τοῦτο συμβαί-
νειν ἀναγκαῖον. ὅταν ᾖ τὸ πλῆθος τῶν πεφρονηματισμένων,
ὡς ὅμοιον κατ' ἀρετήν. οἷον, ἐν λακεδαίμονι, οἱ λεγόμενοι
παρθενίαι. ἐκ τῶν ὁμοίων γάρ ἦσαν, οὓς φωράσαντες ἐπιβου-
λεύσαντας, ἀπέστειλαν τάραντος οἰκιστάς. ἢ ὅταν τινὲς ἀτιμά-
ζωνται μεγάλοι ὄντες, καὶ μηδενὸς ἥττους κατ' ἀρετὴν, ὑπό-
τινων ἐντιμοτέρων. οἷον, λύσανδρος ὑπὸ τῶν βασιλέων. ἢ 2
ὅταν ἀνδρώδης τις ὤν, μὴ μετέχῃ τῶν τιμῶν οἷον, κινάδων ὁ
τὴν ἐπ' ἀγησιλάῳ συστήσας ἐπίθεσιν, ἐπὶ τοὺς σπαρτιάτας.
ἔτι ὅταν οἱ μὲν ἀπορῶσι λίαν. οἱ δ' εὐπορῶσι. μάλιστα ἐν τοῖς
πολέμοις τοῦτο γίνεται. συνέβη δὲ καὶ τοῦτο ἐν λακεδαίμονι
ὑπὸ τὸν μεσσηνιακὸν πόλεμον. δῆλον δὲ καὶ τοῦτο ἐκ τῆς τυρ-
ταίου ποιήσεως τῆς καλουμένης εὐνομίας. θλιβόμενοι γάρ
τινες διὰ τὸν πόλεμον, ἠξίουν ἀνάδαστον ποιεῖν τὴν χώραν. ἔτι
ἐάν τις μέγας ᾖ, καὶ δυνάμενος ἔτι μείζων εἶναι, ἵνα μοναρχῇ. 3
ὥσπερ ἐν λακεδαίμονι δοκεῖ παυσανίας ὁ στρατηγήσας κατὰ
» τὸν μηδικὸν πόλεμον. καὶ ἐν καρχηδόνι ἄννων. λύονται δὲ μά-
» λιστα αἵ τε πολιτεῖαι καὶ αἱ ἀριστοκρατίαι διὰ τὴν ἐν αὐτῇ τῇ
» πολιτείᾳ τοῦ δικαίου παρέκβασιν. ἀρχὴ γὰρ τὸ μὴ μεμῖ-
» χθαι καλῶς ἐν μὲν τῇ πολιτείᾳ, δημοκρατίαν καὶ ὀλιγαρ-
χίαν. ἐν δὲ τῇ ἀριστοκρατίᾳ, ταῦτά τε καὶ τὴν ἀρετήν. μά-
λιστα δὲ, τὰ δύο. λέγω δὲ τὰ δύο, δῆμον, καὶ ὀλιγαρχίαν.
ταῦτα γὰρ αἱ πολιτεῖαί τε πειρῶνται μιγνύναι, καὶ αἱ πολ- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καὶ τῶν καλουμένων ἀριστοκρατιῶν. διαφέρουσι γὰρ τῶν ὀνο
μαζομένων πολιτειῶν αἱ ἀριστοκρατίαι τούτῳ καὶ διὰ τοῦτ' εἰ
σὶν αἱ μὲν, ἧττον. αἱ δὲ, μᾶλλον μόνιμοι αὐτῶν. τὰς γὰρ ἀπο-
κλινούσας μᾶλλον πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν, ἀριστοκρατίας κα
λοῦσι. τὰς δὲ πρὸς τὸ πλῆθος, πολιτείας. διόπερ ἀσφαλέ
» στεραι αἱ τοιαῦται, τῶν ἑτέρων εἰσί. κρεῖττόν τε γὰρ τὸ πλεῖον,
» καὶ μᾶλλον ἀγαπῶσιν ἴσον ἔχοντες. οἱ δ' ἐν ταῖς εὐπορίαις,
1 ἂν ἡ πολιτεία διδῷ τὴν ὑπεροχήν, ὑβρίζειν ζητοῦσι καὶ πλεο-
νεκτεῖν. ὅλως δ' ἐφ' ὁπότερον ἂν ἐγκλίνῃ ἡ πολιτεία, ἐπὶ
ταῦτα μεθίσταται, ἑκατέρων τὸ σφέτερον αὐξανόντων. οἷον, ἡ
μὲν πολιτεία, εἰς δῆμον. ἀριστοκρατία δ' εἰς ὀλιγαρχίαν, ἢ
εἰς τἀναντία. οἷον, ἡ μὲν ἀριστοκρατία, εἰς δῆμον. ὡς ἀδικού-
μενοι γὰρ περισπῶσιν εἰς τοὐναντίον οἱ ἀπορώτεροι. αἱ δὲ πο-
» λιτεῖαι, εἰς ὀλιγαρχίαν. μόνον γὰρ μόνιμον τὸ κατ' ἀξίαν ἴσον,
» καὶ τὸ ἔχειν τὰ αὑτῶν. συνέβη δὲ τὸ εἰρημένον ἐν Θουρίοις. διὰ
2 μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ πλείονος τιμήματος εἶναι τὰς ἀρχάς, εἰς ἔλαττον
μετέβη καὶ εἰς ἀρχεῖα πλείω. διὰ δὲ τὸ τὴν χώραν ὅλην τοὺς
γνωρίμους συγκτήσασθαι παρὰ τὸν νόμον. ἡ γὰρ πολιτεία, ὀλι
γαρχικωτέρα ἦν, ὥστε ἐδύναντο πλεονεκτεῖν. ὁ δὲ δῆμος
γυμνασθεὶς ἐν τῷ πολέμῳ, τῶν φρουρῶν ἐγένετο κρείττων, ἕως
ἀφεῖσαν τῆς χώρας, ὅσοι πλείω ἦσαν ἔχοντες. ἔτι διὰ τὸ πά-
σας τὰς ἀριστοκρατικὰς πολιτείας, ὀλιγαρχικὰς εἶναι, μᾶλ
λον πλεονεκτοῦσιν οἱ γνώριμοι. οἷον, καὶ ἐν Λακεδαίμονι εἰς
3 ὀλίγους αἱ οὐσίαι ἔρχονται. καὶ ἔξεστι ποιεῖν ὅ τι ἂν θέλωσι τοῖς
γνωρίμοις μᾶλλον, καὶ κηδεύειν ὅτῳ θέλωσι διὸ καὶ ἡ Λοκρῶν
πόλις ἀπώλετο ἐκ τῆς πρὸς Διονύσιον κηδείας. ὃ ἐν δημοκρα
τίᾳ οὐκ ἂν ἐγένετο. οὐδ' ἂν ἐν ἀριστοκρατίᾳ εὖ μεμιγμένῃ. μά
λιστα δὲ λανθάνουσιν αἱ ἀριστοκρατίαι μεταβάλλουσαι, τῷ λύε
σθαι κατὰ μικρόν, ὅπερ εἴρηται ἐν τοῖς πρότερον καθόλου κα
» τὰ πασῶν τῶν πολιτειῶν, ὅτι αἴτιον τῶν μεταβολῶν, καὶ τὸ μικρόν
» ἐστιν. ὅταν γάρ τι προῶνται τῶν πρὸς τὴν πολιτείαν, μετὰ τοῦτο
4 καὶ ἄλλο μικρῷ μεῖζον εὐχερέστερον κινοῦσιν. ἕως ἂν πάντα

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

κινήσωσι τὸν κόσμον. συνέβη δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς Θουρίων πο-
λιτείας. νόμου γὰρ ὄντος διὰ πέντε ἐτῶν στρατηγεῖν, γενόμε-
νοί τινες πολεμικοὶ τῶν νεωτέρων, καὶ παρὰ τῷ πλήθει τῶν
φρουρῶν εὐδοκιμοῦντες, καὶ καταφρονήσαντες τῶν ἐν τοῖς πράγ-
μασι, καὶ νομίζοντες ῥᾳδίως κατασχήσειν, τοῦτον τὸν νόμον
λύειν ἐπεχείρησαν πρῶτον, ὥστ' ἐξεῖναι τοὺς αὐτοὺς συνεχῶς
στρατηγεῖν, ὁρῶντες τὸν δῆμον αὐτοὺς χειροτονήσοντα προθύ-
μως. οἱ δ' ἐπὶ τούτῳ τεταγμένοι τῶν ἀρχόντων οἱ καλούμε- 1
νοι σύμβουλοι, ὁρμήσαντες τὸ πρῶτον ἐναντιοῦσθαι, συνεπεί-
σθησαν, ὑπολαμβάνοντες τοῦτον κινήσαντας τὸν νόμον, ἐάσειν
τὴν ἄλλην πολιτείαν. ὕστερον δὲ βουλόμενοι κωλύειν, ἄλλων
κινουμένων, οὐκέτι πλέον ἐποίουν οὐθέν. ἀλλὰ μετέβαλλεν
ἡ τάξις πᾶσα τῆς πολιτείας εἰς δυναστείαν, τῶν ἐπιχειρησάν-
των νεωτερίζειν. πᾶσαι δ' αἱ πολιτεῖαι λύονται ὁτὲ μὲν, ἐξ αὑ-
τῶν. ὁτὲ δ' ἔξωθεν, ὅταν ἐναντία πολιτεία ᾖ. ἢ πλησίον, ἢ πόρ-
ρω μὲν, ἔχουσα δὲ δύναμιν. ὅπερ συνέβαινεν ἐπ' Ἀθηναίων 2
καὶ Λακεδαιμονίων. οἱ μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι πανταχοῦ τὰς ὀλιγαρ-
χίας. οἱ δὲ Λάκωνες τοὺς δήμους κατέλυον. ὅθεν μὲν οὖν αἱ
μεταβολαὶ γίνονται τῶν πολιτειῶν καὶ αἱ στάσεις, εἴρηται σχε-
δόν. περὶ δὲ σωτηρίας καὶ κοινῇ καὶ χωρὶς ἑκάστης πολιτείας
ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν. πρῶτον μὲν οὖν δῆλον, ὅτι εἴπερ ἔχομεν
» δι' ὧν φθείρονται αἱ πολιτεῖαι, ἔχομεν καὶ δι' ὧν σώζονται. τῶν
» γὰρ ἐναντίων, τὰ ἐναντία ποιητικά. φθορὰ δὲ, σωτηρίᾳ ἐναν-
» τίον. ἐν μὲν οὖν ταῖς εὖ κεκραμέναις πολιτείαις, ὥσπερ ἄλλο 3
» τι δεῖ τηρεῖν, ὅπως μηθὲν παρανομῶσι. καὶ μάλιστα τὸ μικρὸν
φυλάττειν. λανθάνει γὰρ ἡ δαπάνη διὰ τὸ μὴ ἀθρόα γίγνεσθαι.
παραλογίζεται γὰρ ἡ διάνοια ὑπ' αὐτῶν ὥσπερ ὁ σοφιστικὸς λό-
γος. εἰ ἕκαστον μικρὸν, καὶ πάντα. τοῦτο δ' ἔστι μὲν, ὥς. ἔστι
δ' ὥς, οὔ. τὸ γὰρ ὅλον καὶ τὰ πάντα, οὐ μικρόν. ἀλλὰ σύγκει-
ται ἐκ μικρῶν. μίαν μὲν οὖν φυλακὴν πρὸς ταύτην τὴν ἀρ-
χὴν δεῖ ποιεῖσθαι. ἔπειτα μὴ πιστεύειν τοῖς σοφίσματος χάριν
πρὸς τὸ πλῆθος συγκειμένοις. ἐξελέγχεται γὰρ ὑπὸ τῶν ἔργων. 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ποῖα δὲ λέγομεν τῶν πολιτειῶν σοφίσματα, πρότερον εἴρη=
ται. ἔτι δ' ὁρᾶν, ὅτι ἔνιαι μένουσιν οὐ μόνον ἀριστοκρατίαι, ἀλ
λὰ καὶ ὀλιγαρχίαι, οὐ διὰ τὸ ἀσφαλεῖς εἶναι τὰς πολιτείας,
ἀλλὰ διὰ τὸ εὖ χρῆσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς γινομένους καὶ
τοῖς ἔξω τῆς πολιτείας, καὶ τοῖς ἐν τῷ πολιτεύματι. τοὺς μὲν
μὴ μετέχοντας, τῷ μὴ ἀδικεῖν. καὶ τῷ τοὺς ἡγεμονικοὺς αὐτῶν
εἰσάγειν εἰς τὴν πολιτείαν. καὶ τοὺς μὲν φιλοτίμους μὴ ἀδι=
1 κεῖν εἰς ἀτιμίαν. τοὺς δὲ πολλοὺς εἰς κέρδος. πρὸς αὐτοὺς δὲ
καὶ τοὺς μετέχοντας τῷ χρῆσθαι ἀλλήλοις δημοτικῶς. ὃ γὰρ
ἐπὶ τοῦ πλήθους ζητοῦσιν οἱ δημοτικοὶ τὸ ἴσον, τοῦτ' ἐπὶ τῶν ὁ=
μοίων οὐ μόνον δίκαιον, ἀλλὰ καὶ συμφέρον ἐστί. διὸ ἐὰν πλείους
ὦσιν ἐν τῷ πολιτεύματι, πολλὰ συμφέρει τῶν δημοτικῶν νο
μοθετημάτων. οἷον, τὸ ἑξαμήνους τὰς ἀρχὰς εἶναι, ἵνα πάν-
τες οἱ ὅμοιοι μετέχωσιν. ἔστι γὰρ ὥσπερ δῆμος ἤδη οἱ ὅμοιοι.
διὸ καὶ ἐν τούτοις ἐγγίνονται δημαγωγοὶ πολλάκις, ὥσπερ εἴ
2 ρηται πρότερον. ἔπειθ' ἧττον εἰς δυναστείας ἐμπίπτουσιν αἱ
ὀλιγαρχίαι καὶ ἀριστοκρατίαι. οὐ γὰρ ὁμοίως ῥᾴδιον κακουρ
γῆσαι ὀλίγον χρόνον ἄρχοντας καὶ πολύν. ἐπεὶ διὰ τοῦτο ἐν
ταῖς ὀλιγαρχίαις καὶ δημοκρατίαις γίγνονται τυραννίδες.
ἢ γὰρ οἱ μέγιστοι ἐν ἑκατέρᾳ ἐπιτίθενται τυραννίδι. ἔνθα μὲν,
οἱ δημαγωγοί. ἔνθα δ' οἱ δυνάσται. ἢ οἱ τὰς μεγίστας ἔχοντες
» ἀρχάς, ὅταν πολὺν χρόνον ἄρχωσι. σώζονται δ' αἱ πολιτεῖαι,
» οὐ μόνον διὰ τὸ πόρρω εἶναι τῶν διαφθειρόντων, ἀλλ' ἐνίοτε
3 καὶ διὰ τὸ ἐγγύς. φοβούμενοι γὰρ διὰ χειρῶν ἔχουσι μᾶλλον
» τὴν πολιτείαν. ὥστε δεῖ τοὺς τῆς πολιτείας φροντίζοντας,
» φόβους παρασκευάζειν. ἵνα φυλάττωσι, καὶ μὴ καταλύωσιν
ὥσπερ νυκτερινὴν φυλακὴν τὴν τῆς πολιτείας τήρησιν. καὶ
τὸ πόρρω, ἐγγὺς ποιεῖν. ἔτι τὰς τῶν γνωρίμων φιλονεικίας
καὶ στάσεις. καὶ διὰ τῶν νόμων πειρᾶσθαι δεῖ φυλάττειν καὶ
τοὺς ἔξω τῆς φιλονεικίας ὄντας, πρὶν παρειληφέναι καὶ αὐ=
τούς, ὡς τὸ ἀρχῇ γινόμενον κακὸν γνῶναι οὐ τοῦ τυχόντος, ἀλ
4 λὰ πολιτικοῦ ἀνδρός. πρὸς δὲ τὴν διὰ τὰ τιμήματα γινο=

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μὲν τὴν μεταβολὴν, ἐξ ὀλιγαρχίας καὶ πολιτείας. ὅταν συμ-
βαίνει τοῦτο μενόντων μὲν τῶν αὐτῶν τιμημάτων, εὐπορίας
δὲ νομίσματος γινομένης συμφέρει τοῦ τιμήματος ἐπισκοπεῖν
τοῦ κοινοῦ τὸ πλῆθος, πρὸς τὸ παρελθὸν κατὰ τοῦτον τὸν χρό-
νον, ἐν ὅσαις μὲν πόλεσι τιμῶνται κατ' ἐνιαυτόν. ἐν δὲ ταῖς μεί-
ζοσι, διὰ τριετηρίδος, ἢ πενταετηρίδος, καὶ ἢ πολλαπλάσιον ἢ
πολλοστημόριον, τοῦ πρότερον, ἐν ᾧ αἱ τιμήσεις κατέστησαν τῆς
πολιτείας, νόμον εἶναι. καὶ τὰ τιμήματα ἐπιτείνειν ἢ ἀνιέναι. 1
ἐὰν μὲν ὑπερβάλλῃ, ἐπιτείνοντας κατὰ τὴν πολλαπλασίω-
σιν. ἐὰν δὲ ἐλλείπῃ, ἀνιέντας καὶ ἐλάττω ποιοῦντας τὴν τί-
μησιν. ἐν μὲν γὰρ ταῖς ὀλιγαρχίαις καὶ ταῖς πολιτείαις μὴ
ποιούντων μὲν οὕτως. ἔνθα μὲν ὀλιγαρχίαν, ἔνθα δὲ δυνα-
στείαν γίνεσθαι συμβαίνει. ἐκείνως δέ, ἐκ μὲν πολιτείας δημο-
κρατίαν. ἐκ δ' ὀλιγαρχίας, πολιτείαν ἢ δῆμον. κοινὸν δὲ καὶ
ἐν δήμῳ καὶ ὀλιγαρχίᾳ καὶ πάσῃ πολιτείᾳ, μήτ' αὐξάνειν
λίαν μηδένα παρὰ τὴν συμμετρίαν. ἀλλὰ μᾶλλον πειρᾶσθαι 2
μικρὰς καὶ πολυχρονίους διδόναι τιμὰς ἢ ταχὺ μεγάλας,
διαφθείρονται γάρ. καὶ φέρειν οὐ παντὸς ἀνδρὸς, εὐτυχίαν.
εἰ δὲ μή, μήτοι γ' ἀθρόας δόντας, ἀφαιρεῖσθαι πάλιν ἀθρόας.
ἀλλ' ἐκ προσαγωγῆς, μάλιστα μὲν πειρᾶσθαι τοῖς νόμοις οὕ-
τως ἄγειν, ὥστε μηδένα ἐγγίνεσθαι πολὺ ὑπερέχοντα δυ-
νάμει μήτε φίλων μήτε χρημάτων. εἰ δὲ μή, ἀποδημητικὰς
ποιεῖσθαι τὰς παραστάσεις αὐτῶν. ἐπεὶ δέ, καὶ διὰ τοὺς ἰδίους
βίους νεωτερίζουσι, δεῖ ἐμποιεῖν ἀρχήν τινα τὴν ἐποψομένην 3
τοὺς ζῶντας ἀσυμφόρως πρὸς τὴν πολιτείαν. ἐν μὲν δημο-
κρατίᾳ, πρὸς τὴν δημοκρατίαν. ἐν δὲ ὀλιγαρχίᾳ, πρὸς
τὴν ὀλιγαρχίαν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν ἑκά-
στῃ. καὶ τὸ εὐημεροῦν δὲ τῆς πόλεως ἀνὰ μέρος φυλάττεσθαι
διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. τούτου δ' ἄκος τὸ αἰεὶ τοῖς ἀντικειμένοις
μορίοις ἐγχειρίζειν τὰς πράξεις καὶ τὰς ἀρχάς. λέγω δ' ἀντι-
κεῖσθαι τοὺς ἐπιεικεῖς τῷ πλήθει. καὶ τοὺς ἀπόρους τοῖς εὐπό-
ροις. καὶ τὸ πειρᾶσθαι ἢ συμμιγνύναι τὸ τῶν ἀπόρων πλῆ- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

θος καὶ τὸ τῶν εὐπόρων, ἢ τὸ μέσον αὔξειν. τοῦτο γὰρ δια-
λύει τὰς διὰ τὴν ἀνισότητα στάσεις. μέγιστον δὲ ἐν πάσῃ πολι-
» τείᾳ, τὸ καὶ τοῖς νόμοις καὶ τῇ ἄλλῃ οἰκονομίᾳ, οὕτω τετά-
» χθαι, ὥστε μὴ εἶναι τὰς ἀρχὰς κερδαίνειν. τοῦτο δὲ μάλιστα ἐν
ταῖς ὀλιγαρχικαῖς δεῖ τηρεῖν. οὐ γὰρ οὕτως ἀγανακτοῦσιν
εἰργόμενοι τοῦ ἄρχειν οἱ πολλοί. ἀλλὰ καὶ χαίρουσιν, ἐάν τις
ἐᾷ πρὸς τοῖς ἰδίοις σχολάζειν, ὡς ἐὰν οἴωνται τὰ κοινὰ κλέ-
1 πτειν τοὺς ἄρχοντας. τότε δ' ἀμφότερα λυπεῖ. τό, τε τῶν τι-
μῶν μὴ μετέχειν, καὶ τὸ τῶν κερδῶν. μοναχῶς δὲ καὶ ἐνδέχε-
ται ἅμα εἶναι δημοκρατίαν καὶ ἀριστοκρατίαν, εἰ τοῦτο κα-
τασκευάσειέ τις. ἐνδέχοιτο γὰρ ἂν καὶ τοὺς γνωρίμους καὶ τὸ
πλῆθος ἔχειν, ἃ βούλονται, ἀμφοτέρους. τὸ μὲν γὰρ ἐξεῖ-
ναι πᾶσιν ἄρχειν, δημοκρατικόν. τὸ δὲ τοὺς γνωρίμους εἶναι
ἐν ταῖς ἀρχαῖς, ἀριστοκρατικόν. τοῦτο δ' ἔσται. ὅταν μὴ ᾖ κερ
δαίνειν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν. οἱ γὰρ ἄποροι οὐ βουλήσονται ἄρχειν
2 τῷ μηδὲν κερδαίνειν, ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἰδίοις εἶναι μᾶλλον. οἱ
δὲ εὔποροι, δυνήσονται διὰ τὸ μηδενὸς προσδεῖσθαι τῶν κοι
νῶν. ὥστε συμβήσεται τοῖς μὲν ἀπόροις γίνεσθαι εὐπόροις,
διὰ τὸ διατρίβειν πρὸς τοῖς ἔργοις. τοῖς δὲ γνωρίμοις μὴ ἄρ-
χεσθαι ὑπὸ τῶν τυχόντων. τοῦ μὲν οὖν μὴ κλέπτεσθαι τὰ κοι
νά, ἡ παράδοσις γιγνέσθω τῶν χρημάτων, παρόντων πάντων
τῶν πολιτῶν. καὶ ἀντίγραφα κατὰ φατρίας καὶ λόχους καὶ
φυλὰς τιθέσθωσαν. τοῦ δὲ ἀκερδῶς ἄρχειν, τιμὰς εἶναι δεῖ νε-
3 νομοθετημένας τοῖς εὐδοκιμοῦσι. δεῖ δ' ἐν μὲν ταῖς δημο-
κρατίαις τῶν εὐπόρων φείδεσθαι, μὴ μόνον τὰς κτήσεις μὴ
ποιεῖν ἀναδάστους, ἀλλὰ μὴ δὲ τοὺς καρπούς. ὃ ἐν ἐνίαις τῶν πο
λιτειῶν, λανθάνει γιγνόμενον. βέλτιον δὲ καὶ βουλομένους κω-
λύειν λανθάνειν, λειτουργεῖν τὰς δαπανηρὰς μέν, μὴ χρησί-
μους δὲ λειτουργίας, οἷον χορηγίας καὶ λαμπαδαρχίας, καὶ ὅσαι
ἄλλαι τοιαῦται. ἐν δ' ὀλιγαρχίᾳ τῶν ἀπόρων ἐπιμέλειαν
ποιεῖσθαι πολλὴν καὶ τὰς ἀρχάς. ἀφ' ὧν λήμματα τούτοις ἀπο-
4 νέμειν. κἄν τις ὑβρίσῃ τῶν εὐπόρων, εἰς τούτους μείζω τὰ ἐπιτί

μα εἶναι, ἢ ἂν σφῶν αὐτῶν. καὶ τὰς κληρονομίας μὴ κατὰ
δόσιν εἶναι ἀλλὰ κατὰ γένος. μὴ δὲ πλειόνων ἢ μιᾶς τὸν αὐ-
τὸν κληρονομεῖν. οὕτω γὰρ ἂν ὁμαλώτεραι αἱ οὐσίαι εἶεν. καὶ
τῶν ἀπόρων εἰς εὐπορίαν ἂν καθίσταιντο πλείους. συμφέρει
δὲ καὶ ἐν δημοκρατίᾳ καὶ ἐν ὀλιγαρχίᾳ, τῶν ἄλλων ἢ ἰσότη
τα, ἢ προεδρίαν νέμειν τοῖς ἧττον κοινωνοῦσι τῆς πολιτείας.
ἐν μὲν δήμῳ, τοῖς εὐπόροις. ἐν δ' ὀλιγαρχίᾳ, τοῖς ἀπόροις.
πλὴν ὅσαι ἀρχαὶ κύριαι τῆς πολιτείας. ταύτας δὲ τοῖς ἐκ 1
τῆς πολιτείας ἐγχειρίζειν μόνοις ἢ πλείοσι. τρία δέ τινα χρὴ
» ἔχειν τοὺς μέλλοντας ἄρξειν τὰς κυρίας ἀρχάς. πρῶτον μὲν,
» φιλίαν πρὸς τὴν καθεστῶσαν πολιτείαν. ἔπειτα δύναμιν με
» γίστην τῶν ἔργων τῆς ἀρχῆς. τρίτον δ' ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην
» ἐν ἑκάστῃ πολιτείᾳ τὴν πρὸς τὴν πολιτείαν. εἰ γὰρ μὴ ταυ-
τὸν τὸ δίκαιον κατὰ πάσας τὰς πολιτείας, ἀνάγκη καὶ τῆς
δικαιοσύνης εἶναι διαφοράς. ἔχει δ' ἀπορίαν, ὅταν μὴ συμβαί
νῃ ταῦτα πάντα περὶ τὸν αὐτὸν, πῶς χρὴ ποιεῖσθαι τὴν αἵρε- 2
σιν. οἷον, εἰ στρατηγικὸς μέν τις εἴη, πονηρὸς δὲ, καὶ μὴ τῇ πολι-
τείᾳ φίλος. ὁ δὲ, δίκαιος καὶ φίλος ἀστρατήγητος δὲ, πῶς
δεῖ ποιεῖσθαι τὴν αἵρεσιν. ἔοικε δὲ δεῖν βλέπειν εἰς δύο. τίνος
πλεῖον μετέχουσι πάντες. καὶ τίνος ἔλαττον. διὸ ἐν στρατη-
γίᾳ μὲν, εἰς τὴν ἐμπειρίαν μᾶλλον τῆς ἀρετῆς. ἔλαττον γὰρ
στρατηγίας μετέχουσι. τῆς δ' ἐπιεικείας πλεῖον. ἐν δὲ φυλα-
κῇ καὶ ταμιείᾳ, τἀναντία. πλείονος γὰρ ἀρετῆς δεῖται, ἢ ὅ-
σην οἱ πολλοὶ ἔχουσιν, ἡ δὲ ἐπιστήμη, κοινὴ πᾶσιν. ἀπορήσειε δ'- 3
ἄν τις, κἂν δύναμις ὑπάρχῃ τῆς πολιτείας καὶ φιλία, τί
δεῖ τῆς ἀρετῆς. ποιήσει γὰρ τὰ συμφέροντα κατὰ δύο. ἢ ὅτι
ἐνδέχεται τοὺς τὰ δύο ταῦτα ἔχοντας, ἀκρατεῖς εἶναι. ὥστε
καθάπερ καὶ αὑτοῖς οὐχ ὑπηρετοῦσιν εἰδότες καὶ φιλοῦντες
» αὑτοὺς, οὕτω καὶ πρὸς τὸ κοινὸν οὐθὲν κωλύει ἔχειν ἐνίους.
» ἁπλῶς δὲ ὅσα ἐν τοῖς νόμοις, ὡς συμφέροντα λέγομεν ταῖς
» πολιτείαις, ἅπαντα ταῦτα σώζει τὰς πολιτείας. καὶ τὸ πολ
» λάκις εἰρημένον μέγιστον στοιχεῖον τὸ τηρεῖν, ὅπως κρεῖττον 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἔσται τὸ βουλόμενον τὴν πολιτείαν πλῆθος τοῦ μὴ βουλο-
μένου. παρὰ πάντα δὲ ταῦτα δεῖ μὴ λανθάνειν, ὃ νῦν λανθά-
νει τὰς παρεκβεβηκυίας πολιτείας τὸ μέσον. πολλὰ γὰρ τῶν
δοκούντων δημοτικῶν, λύει τὰς δημοκρατίας. καὶ τῶν ὀλι-
γαρχικῶν, τὰς ὀλιγαρχίας. οἱ δ᾽ οἰόμενοι ταύτην εἶναι μίαν
ἀρετὴν, ἕλκουσιν εἰς τὴν ὑπερβολὴν ἀγνοοῦντες, ὅτι κα-
θάπερ ῥίς ἐστι παρεκβεβηκυῖα μὲν τὴν εὐθύτητα τὴν καλλί-
1 στην, πρὸς τὸ γρυπὸν ἢ τὸ σιμὸν, ἀλλ᾽ ὅμως ἔτι καλὴ καὶ χά-
ριν ἔχουσα πρὸς τὴν ὄψιν. οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐὰν ἐπιτείνῃ τις ἔτι
μᾶλλον εἰς τὴν ὑπερβολὴν, πρῶτον μὲν ἀποβάλλει τὴν με-
τριότητα τοῦ μορίου. τέλος δ᾽ οὕτως, ὥστε μὴ δὲ ῥῖνα ποιήσει
φαίνεσθαι, διὰ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἐναντίων.
τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ περὶ τῶν ἄλλων μορίων. συμβαί-
νει δὴ τοῦτο καὶ περὶ τὰς ἄλλας πολιτείας. καὶ γὰρ ὀλι-
γαρχίαν καὶ δημοκρατίαν ἐστὶν, ὥστ᾽ ἔχειν ἱκανῶς, καίπερ
2 ἐξεστηκυίας τῆς βελτίστης τάξεως. ἐὰν δέ τις ἐπιτείνῃ μᾶλλον
ἑκατέραν αὐτῶν, πρῶτον μὲν χείρω ποιήσει τὴν πολιτείαν.
τέλος δ᾽ οὐδὲ πολιτείαν. διὸ δεῖ τοῦτο μὴ ἀγνοεῖν τὸν νομο-
θέτην καὶ τὸν πολιτικὸν, ποῖα σώζει τὸν δημοτικόν. καὶ ποῖα
φθείρει τὴν δημοκρατίαν. καὶ ποῖα τῶν ὀλιγαρχικῶν τὴν ὀ-
λιγαρχίαν. οὐδετέραν μὲν γὰρ ἐνδέχεται αὐτῶν εἶναι καὶ δια-
μένειν ἄνευ τῶν εὐπόρων, καὶ τοῦ πλήθους. ἀλλ᾽ ὅταν ὁμαλό-
της γένηται τῆς οὐσίας, ἄλλην ἀνάγκη εἶναι ταύτην τὴν
3 πολιτείαν. ὥστε φθείροντες τοῖς καθ᾽ ὑπεροχὴν νόμοις, φθεί-
ρουσι τὰς πολιτείας. ἁμαρτάνουσι δὲ καὶ ἐν ταῖς δημοκρα-
τίαις καὶ ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις. ἐν μὲν ταῖς δημοκρατίαις
οἱ δημαγωγοὶ, ὅπου τὸ πλῆθος κύριον τῶν νόμων. δύο γὰρ
ποιοῦσιν ἀεὶ τὴν πόλιν μαχόμενοι τοῖς εὐπόροις. δεῖ δὲ τοὐ-
ναντίον, αἰεὶ δοκεῖν λέγειν ὑπὲρ εὐπόρων. ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρ-
χίαις, ὑπὲρ τοῦ δήμου τοὺς ὀλιγαρχικοὺς. καὶ τοὺς ὅρκους ἐ-
ναντίους ἢ νῦν ὀμνύναι τοὺς ὀλιγαρχικοὺς. νῦν μὲν γὰρ ἐν ἐ-
4 νίαις ὀμνύουσι. καὶ τῷ δήμῳ κακόνους ἔσομαι, καὶ βουλεύ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

σω ὅτι ἂν ἔχω κακόν. χρὴ δὲ καὶ ὑπολαμβάνειν καὶ ὑποκρί-
νεσθαι τοὐναντίον, ἐπισημαινομένους ἐν τοῖς ὅρκοις, ὅτι οὐκ
» ἀδικήσω τὸν δῆμον. μέγιστον δὲ πάντων τῶν εἰρημένων πρὸς τὸ
» διαμένειν τὰς πολιτείας, οὗ νῦν ὀλιγωροῦσι πάντες, τὸ παι-
» δεύεσθαι πρὸς τὰς πολιτείας. ὄφελος γὰρ οὐδὲν τῶν ὠφε-
» λιμωτάτων νόμων, καὶ συνδεδοξασμένων ὑπὸ πάντων τῶν
πολιτευομένων, εἰ μὴ ἔσονται εἰθισμένοι καὶ πεπαιδευμέ-
νοι ἐν τῇ πολιτείᾳ. εἰ μὲν οἱ νόμοι δημοτικοί, δημοτικῶς. εἰ 1
δ' ὀλιγαρχικοί, ὀλιγαρχικῶς. εἴπερ γάρ ἐστιν ἐφ' ἑνὸς ἀκρα-
σία, ἔστι καὶ ἐπὶ πόλεως. ἔστι δὲ τὸ πεπαιδεῦσθαι πρὸς τὴν
πολιτείαν, οὐ τοῦτο τὸ ποιεῖν οἷς χαίρουσιν οἱ ὀλιγαρχοῦν-
τες, ἢ οἱ δημοκρατίαν βουλόμενοι. ἀλλ' οἷς δυνήσονται. οἱ
μὲν, ὀλιγαρχεῖν. οἱ δὲ, δημοκρατεῖσθαι. νῦν δ' ἐν μὲν ταῖς ὀλι-
γαρχίαις οἱ τῶν ἀρχόντων υἱοὶ τρυφῶσιν. οἱ δὲ τῶν ἀπόρων γί-
γνονται γεγυμνασμένοι καὶ πεπονηκότες. ὥστε καὶ βούλον-
ται μᾶλλον, καὶ δύνανται νεωτερίζειν. ἐν δὲ ταῖς δημοκρα- 2
τίαις ταῖς μάλιστα εἶναι δοκούσαις δημοκρατικαῖς, τοὐναν-
τίον τοῦ συμφέροντος καθέστηκεν. αἴτιον δὲ τούτου, ὅτι κακῶς
ὁρίζονται τὸ ἐλεύθερον. δύο γάρ ἐστιν, οἷς ἡ δημοκρατία δοκεῖ
ὡρίσθαι, τῷ τὸ πλεῖον εἶναι κύριον. καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ. τὸ μὲν
γὰρ δίκαιον, ἴσον δοκεῖ εἶναι. ἴσον δ' ὅτι ἂν δόξῃ τῷ πλήθει, τοῦ-
τ' εἶναι κύριον. ἐλεύθερον δὲ καὶ ἴσον τὸ, ὅτι ἂν βούληταί τις
ποιεῖν, ὥστε ζῇ ἐν ταῖς τοιαύταις δημοκρατίαις ἕκαστος, ὡς
βούλεται, καὶ εἰς ὃ χρῄζων, ὥς φησιν Εὐριπίδης. τοῦτο δ' ἐστὶ φαῦ- 3
λον. οὐ γὰρ δεῖ οἴεσθαι δουλείαν εἶναι τὸ ζῆν πρὸς τὴν πολιτείαν.
ἀλλὰ σωτηρίαν. ἐξ ὧν μὲν οὖν αἱ πολιτεῖαι μεταβάλλουσι καὶ
φθείρονται, καὶ διὰ τίνων σώζονται καὶ διαμένουσιν, ὡς ἁπλῶς
εἰπεῖν, τοσαῦτά ἐστι. λείπεται δ' ἐπελθεῖν καὶ περὶ μοναρχίας,
ἐξ ὧν τε φθείρεται, καὶ δι' ὧν σώζεσθαι πέφυκε. σχεδὸν δὲ παρα-
πλήσια τοῖς εἰρημένοις περὶ τὰς πολιτείας ἐστὶ, καὶ τὰ συμ-
βαίνοντα περὶ τὰς βασιλείας καὶ τὰς τυραννίδας. ἡ μὲν γὰρ
βασιλεία, κατὰ τὴν ἀριστοκρατίαν ἐστίν. ἡ δὲ τυραννὶς, ἐξ ὀλι- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

γαρχίας τῆς ὑστάτης σύγκειται, καὶ δημοκρατίας. διὸ δὴ καὶ
βλαβερωτάτη τοῖς ἀρχομένοις ἐστὶν, ἅτε ἐκ δυοῖν συγκειμένη
κακῶν, καὶ τὰς παρεκβάσεις καὶ τὰς ἁμαρτίας ἔχουσα τὰς
παρ' ἀμφοτέρων τῶν πολιτειῶν. ὑπάρχει δ' ἡ γένεσις εὐθὺς
ἐξ ἐναντίων, ἑκατέρᾳ τῶν μοναρχιῶν. ἡ μὲν γὰρ βασιλεία,
πρὸς βοήθειαν τὴν ἀπὸ τοῦ δήμου τοῖς ἐπιεικέσι γέγονε. καὶ
καθίσταται βασιλεὺς ἐκ τῶν ἐπιεικῶν καθ' ὑπεροχὴν ἀρετῆς
1 ἢ πράξεων τῶν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, ἢ καθ' ὑπεροχὴν τοιούτου γέ-
νους. ὁ δὲ τύραννος ἐκ τοῦ δήμου καὶ τοῦ πλήθους ἐπὶ τοὺς γνω-
ρίμους. ὅπως ὁ δῆμος ἀδικῆται μηθὲν ὑπ' αὐτῶν. φανερὸν δ'
ἐκ τῶν συμβεβηκότων. σχεδὸν γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν τυράννων γεγό-
νασιν ἐκ δημαγωγῶν, ὡς εἰπεῖν, πιστευθέντες ἐκ τοῦ διαβάλλειν
τοὺς γνωρίμους. αἱ μὲν γὰρ τοῦτον τὸν τρόπον κατέστησαν τῶν τυ-
ραννίδων, ἤδη τῶν πόλεων ηὐξημένων. αἱ δὲ πρὸ τούτων, ἐκ τῶν
τῶν βασιλέων παρεκβαινόντων τὰ πάτρια, καὶ δεσποτικωτέ-
2 ρας ἀρχῆς ὀρεγομένων. αἱ δὲ ἐκ τῶν αἱρετῶν ἐπὶ τὰς κυρίας ἀρ-
χάς. τὸ γὰρ ἀρχαῖον οἱ δῆμοι καθίστασαν πολυχρονίους τὰς δη-
μιουργίας καὶ τὰς θεωρίας. αἱ δ' ἐκ τῶν ὀλιγαρχιῶν αἱρουμέ-
νων ἕνα τινὰ κύριον ἐπὶ τὰς μεγίστας ἀρχάς. πᾶσι γὰρ ὑπῆρχε
τοῖς τρόποις τούτοις τὸ κατεργάζεσθαι ῥᾳδίως, εἰ μόνον βουληθεῖεν
διὰ τὸ δύναμιν προϋπάρχειν. τοῖς μὲν, βασιλικῆς ἀρχῆς.
τοῖς δὲ, τὴν τῆς τιμῆς οἷον, φείδων μὲν περὶ ἄργος, καὶ ἕτε-
ροι τύραννοι κατέστησαν βασιλείας ὑπαρχούσης. οἱ δὲ περὶ
3 τὴν ἰωνίαν καὶ φάλαρις, ἐκ τῶν τιμῶν. παναίτιος δὲ ἐν λεον-
τίνοις. καὶ κύψελος ἐν κορίνθῳ. καὶ πεισίστρατος, ἀθήνησι. καὶ
διονύσιος ἐν συρακούσαις. καὶ ἕτεροι τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκ δη-
μαγωγίας. καθάπερ οὖν εἴπομεν, ἡ βασιλεία τέτακται κατὰ
τὴν ἀριστοκρατίαν. κατ' ἀξίαν γάρ ἐστιν, ἢ κατ' ἰδίαν ἀρετήν.
ἢ κατὰ γένους. ἢ κατ' εὐεργεσίας. ἢ κατὰ ταῦτά τε καὶ δύνα-
μιν. ἅπαντες γὰρ εὐεργετήσαντες, ἢ δυνάμενοι τὰς πόλεις ἢ
τὰ ἔθνη εὐεργετεῖν, ἐτύγχανον τῆς τιμῆς ταύτης οἱ μὲν κατὰ
4 πόλεμον κωλύσαντες δουλεύειν, ὥσπερ κόδρος. οἱ δ' ἐλευθερώ-

σαντες, ὥσπερ κῦρος. ἢ κτίσαντες, ἢ κτησάμενοι χώραν, ὥσ-
περ οἱ λακεδαιμονίων βασιλεῖς καὶ μακεδόνων καὶ μολοτ-
» τῶν. βούλεται δ' ὁ βασιλεὺς εἶναι φύλαξ. ὅπως οἱ μὲν κεκτη-
» μένοι τὰς οὐσίας μηθὲν ἄδικον πάσχωσιν. ὁ δὲ δῆμος μὴ ὑβρί-
» ζηται μηθέν, ἡ δὲ τυραννὶς ὥσπερ εἴρηται πολλάκις, πρὸς οὐ-
» δὲν ἀποβλέπει κοινόν. εἰ μὴ τῆς ἰδίας ὠφελείας χάριν. ἔστι
δὲ σκοπὸς τυραννικὸς μὲν, τὸ ἡδύ. βασιλικὸς δὲ, τὸ καλόν.
διὸ καὶ τῶν πλεονεκτημάτων τὰ μὲν, χρήματα τυραννικά. 1
τὰ δ' εἰς τιμὴν, βασιλικὰ μᾶλλον. καὶ φυλακὴ βασιλικὴ μὲν,
πολιτική. τυραννικὴ δὲ, διὰ ξένων. ὅτι δ' ἡ τυραννὶς ἔχει κα-
κὰ, καὶ τὰ τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ὀλιγαρχίας, φανε-
ρόν. ἐκ μὲν ὀλιγαρχίας, τὸ τὸ τέλος εἶναι πλοῦτον. οὕτω γὰρ
καὶ διαμένειν ἀναγκαῖον μόνως τήν τε φυλακὴν, καὶ τὴν τρυ-
φήν. καὶ τὸ τῷ πλήθει μηδὲν πιστεύειν. διὸ καὶ τὴν παραίρε-
σιν ποιοῦνται τῶν ὅπλων. καὶ τὸ κακοῦν τὸν ὄχλον, καὶ τὸ ἐκ
τοῦ ἄστεος ἀπελαύνειν καὶ διοικίζειν, ἀμφοτέρων κοινὸν καὶ 2
τῆς ὀλιγαρχίας καὶ τῆς τυραννίδος. ἐκ δημοκρατίας δὲ, τὸ
πολεμεῖν τοῖς γνωρίμοις καὶ διαφθείρειν λάθρα καὶ φανερῶς
καὶ φυγαδεύειν ὡς ἀντιτέχνους καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐμπο-
δίους. ἐκ γὰρ τούτων συμβαίνει γίγνεσθαι καὶ τὰς ἐπιβουλάς,
τῶν μὲν ἄρχειν αὐτῶν βουλομένων, τῶν δὲ μὴ δουλεύειν. ὅθεν
καὶ τὸ περιάνδρου πρὸς θρασύβουλον συμβούλευμα ἐστὶν,
ἡ τῶν ὑπερεχόντων σταχύων κόλουσις. ὡς δέον ἀεὶ τοὺς ὑπερέ-
χοντας τῶν πολιτῶν ἀναιρεῖν. καθάπερ οὖν σχεδὸν ἐλέχθη, 3
τὰς αὐτὰς ἀρχὰς δεῖ νομίζειν περί τε τὰς πολιτείας εἶναι
τῶν μεταβολῶν καὶ περὶ τὰς μοναρχίας. διά τε γὰρ ἀδι-
κίαν καὶ διὰ φόβον καὶ διὰ καταφρόνησιν, ἐπιτίθενται πολ-
λοὶ τῶν ἀρχομένων ταῖς μοναρχίαις. τῆς δὲ ἀδικίας μάλι-
στα δι' ὕβριν, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ τὴν τῶν ἰδίων στέρησιν. ἔστι δὲ καὶ
τὰ τέλη ταῦτα καθάπερ κἀκεῖ, καὶ περὶ τὰς τυραννίδας καὶ
τὰς βασιλείας. μέγεθος γὰρ ὑπάρχει πλούτου καὶ τιμῆς τοῖς
μονάρχοις, ὧν ἐφίενται πάντες. τῶν δ' ἐπιθέσεων, αἱ μὲν, ἐπὶ 4

τὸ σῶμα

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

γίγνονται τῶν ἀρχόντων. αἱ δ' ἐπὶ τὴν ἀρχήν. αἱ μὲν οὖν δι'-
ὕβριν, ἐπὶ τὸ σῶμα. τῆς δ' ὕβρεως οὔσης πολυμεροῦς, ἕκαστον
αὐτῶν αἴτιον γίγνεται τῆς ὀργῆς. τῶν δ' ὀργιζομένων σχεδὸν οἱ
πλεῖστοι τιμωρίας χάριν ἐπιτίθενται ἀλλ' οὐχ ὑπεροχῆς.
οἷον, ἡ μὲν τῶν πεισιστρατιδῶν διὰ τὸ προπηλακίσαι μὲν τὴν
ἁρμοδίου ἀδελφήν. ἐπηρεάσαι δ' ἁρμόδιον. ὁ μὲν γὰρ ἁρ-
μόδιος διὰ τὴν ἀδελφήν. ὁ δὲ ἀριστογείτων, διὰ τὸν ἁρμό-
1 διον. ἐπεβούλευσαν δὲ καὶ περιάνδρῳ τῷ ἐν ἀμβρακίᾳ τυ-
ράννῳ διὰ τὸ συμπίνοντα μετὰ τῶν παιδικῶν, ἐρωτῆσαι αὐτόν,
εἰ ἤδη ἐξ αὐτοῦ κύει. ἡ δὲ φιλίππου ὑπὸ παυσανίου διὰ τὸ
ἐᾶσαι ὑβρισθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν περὶ ἄτταλον, καὶ ἡ ἀμύν-
του τοῦ μικροῦ ὑπὸ δέρδα διὰ τὸ καυχήσασθαι εἰς τὴν ἡλι-
κίαν αὐτοῦ. καὶ ἡ τοῦ εὐνούχου εὐαγόρᾳ τῷ κυπρίῳ. διὰ γὰρ
τὸ τὴν γυναῖκα παρελέσθαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἀπέκτεινεν ὡς ὑ-
βρισμένος. πολλαὶ δ' ἐπιθέσεις γεγένηνται, καὶ διὰ τὸ εἰς τὸ
2 σῶμα αἰσχύνεσθαι τῶν μονάρχων τινάς. οἷον, καὶ ἡ κραταίου εἰς
ἀρχέλαον. ἀεὶ γὰρ βαρέως εἶχε πρὸς τὴν ὁμιλίαν. ὥστε ἱ-
κανὴ καὶ ἐλάττων ἐγένετο πρόφασις. ἢ διότι τῶν θυγατέρων
οὐδεμίαν ἔδωκεν ὁμολογήσας αὐτῷ. ἀλλὰ τὴν μὲν προτέ-
ραν, κατεχόμενος ὑπὸ πολέμου πρὸς σίρραν καὶ ἀρράβαιον,
ἔδωκε τῷ βασιλεῖ τῷ τῆς ἐλιμείας. τὴν δὲ νεωτέραν τῷ υἱεῖ
» ἀμύντα, οἰόμενος οὕτως ἂν ἐκεῖνον ἥκιστα διαφέρεσθαι καὶ τὸν
ἐκ τῆς κλεοπάτρας. ἀλλὰ τῆς γε ἀλλοτριότητος ὑπῆρχεν ἀρ-
3 χή, τὸ βαρέως φέρειν πρὸς τὴν ἀφροδισιαστικὴν χάριν. συνε-
πέθετο δὲ καὶ ἑλλανοκράτης ὁ λαρισσαῖος διὰ τὴν αὐτὴν αἰ-
τίαν. ὡς γὰρ χρώμενος αὐτοῦ τῇ ἡλικίᾳ, οὐ κατῆγεν ὑποσχό-
μενος. δι' ὕβριν καὶ οὐ δι' ἐρωτικὴν ἐπιθυμίαν ᾤετο εἶναι τὴν
γεγενημένην ὁμιλίαν. πάρων δὲ καὶ ἡρακλείδης οἱ αἴνιοι κότυν
διέφθειραν τῷ πατρὶ τιμωροῦντες. ἀδάμας δ' ἀπέστη κότυος,
διὰ τὸ ἐκτμηθῆναι παῖς ὢν ὑπ' αὐτοῦ, ὡς ὑβρισμένος. πολλοὶ
δὲ καὶ διὰ τὸ εἰς τὸ σῶμα αἰκισθῆναι πληγαῖς ὀργισθέντες. οἱ μὲν
4 διέφθειραν. οἱ δέ, ἐνεχείρησαν ὡς ὑβρισθέντες. καὶ τῶν περὶ

τὰς ἀρχὰς καὶ βασιλικὰς δυναστείας. οἷον, ἐν μιτυλήνῃ τοὺς
πενθαλίδας μεγακλῆς περιιόντας, καὶ τύπτοντας ταῖς κο-
ρύναις, ἐπιθέμενος μετὰ τῶν φίλων ἀνεῖλε, καὶ ὕστερον σμέρ-
δις πένθιλον πληγὰς λαβὼν καὶ παρὰ τῆς γυναικὸς ἐξελ-
κυσθεὶς, διέφθειρε. καὶ τῆς ἀρχελάου δ' ἐπιθέσεως δεκάμνι-
χος ἡγεμὼν ἐγένετο παροξύνων τοὺς ἐπιθεμένους πρῶτος. αἴ-
τιον δὲ τῆς ὀργῆς, ὅτι αὐτὸν ἐξέδωκε μαστιγῶσαι εὐριπίδῃ τῷ
ποιητῇ. ὁ δ' εὐριπίδης ἐχαλέπαινεν εἰπόντος τι αὐτοῦ εἰς δυ- 1
σωδίαν τοῦ στόματος. καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ διὰ τοιαύτας αἰ-
τίας, οἱ μὲν ἀνῃρέθησαν. οἱ δ' ἐπεβουλεύθησαν. ὁμοίως δὲ
καὶ διὰ φόβον. ἓν γάρ τι τοῦτο τῶν αἰτιῶν ἦν, ὥσπερ καὶ πε-
ρὶ τὰς πολιτείας καὶ τὰς μοναρχίας. οἷον, ξέρξην ἀρτα-
πάνης φοβούμενος τὴν διαβολὴν τὴν περὶ δαρεῖον, ὅτι ἐκρέ-
μασεν οὐ κελεύσαντος ξέρξου. ἀλλ' οἰόμενος συγγνώσεσθαι
ὡς ἀμνημονοῦντα διὰ τὸ δειπνεῖν. αἱ δὲ διὰ καταφρόνησιν.
ὥσπερ σαρδανάπαλον ἰδών τις ξαίνοντα μετὰ τῶν γυναικῶν, 2
εἰ ἀληθῆ ταῦτα οἱ μυθολογοῦντες λέγουσιν. εἰ δὲ μὴ ἐπ' ἐκεί-
νου, ἀλλ' ἐπ' ἄλλου γε ἂν γένοιτο ἀληθές. καὶ διονυσίῳ τῷ
ὑστέρῳ δίων ἐπέθετο διὰ τὸ καταφρονεῖν, ὁρῶν τούς τε πολί-
τας οὕτως ἔχοντας καὶ αὐτὸν ἀεὶ μεθύοντα. καὶ τῶν φίλων
δέ τινες ἐπιτίθενται διὰ καταφρόνησιν. διὰ γὰρ τὸ πιστεύε-
σθαι καταφρονοῦσιν ὡς λήσοντες. καὶ οἱ οἰόμενοι δύνασθαι
κατασχεῖν τὴν ἀρχὴν, τρόπον τινὰ διὰ τὸ καταφρονεῖν ἐπιτί-
θενται. ὡς δυνάμενοι γὰρ καὶ καταφρονοῦντες τοῦ κινδύνου 3
διὰ τὴν δύναμιν, ἐπιχειροῦσι ῥαδίως. ὥσπερ οἱ στρατηγοῦν-
τες τοῖς μονάρχοις οἷον, κῦρος ἀστυάγῃ, καὶ τοῦ βίου κατα-
φρονῶν καὶ τῆς δυνάμεως, διὰ τὸ τὴν μὲν δύναμιν ἐξηργη-
κέναι, αὐτὸν δὲ τρυφᾶν. καὶ σεύθης ὁ θρᾷξ ἀμαδόκῳ, στρατη-
γὸς ὤν. οἱ δὲ, καὶ διὰ πλείω τούτων ἐπιτίθενται. οἷον, καὶ
καταφρονοῦντες καὶ διὰ κέρδος. ὥσπερ ἀριοβαρζάνῃ μι-
θριδάτης. μάλιστα δὲ, διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἐγχειροῦσιν
οἱ τὴν φύσιν μὲν θρασεῖς, τιμὴν δ' ἔχοντες πολεμικὴν πα- 4

ἐν τοῖς μονάρχοις. ἀνδρεία γὰρ δύναμιν ἔχουσα, θράσος ἐ-
στί. δι' ἃς ἀμφοτέρας ὡς ῥᾳδίως κρατήσοντες, ποιοῦνται
τὰς ἐπιθέσεις. τῶν τε διὰ φιλοτιμίαν ἐπιτιθεμένων, ἕτε-
ρος τρόπος ἐστὶ τῆς αἰτίας παρὰ τοὺς εἰρημένους πρότερον. οὐ
γὰρ ὥσπερ ἔνιοι τοῖς τυράννοις ἐπιχειροῦσιν, ὁρῶντες κέρ-
δη τε μεγάλα καὶ τιμὰς μεγάλας οὔσας αὐτοῖς, οὕτω καὶ
τῶν διὰ φιλοτιμίαν ἐπιτιθεμένων ἕκαστος προαιρεῖται κιν-
1 δυνεύειν. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν. οὗτοι δ'
ὥσπερ καὶ ἄλλης τινὸς γινομένης πράξεως περιττῆς. καὶ
δι' ἣν ὀνομαστοὶ γίγνονται καὶ γνώριμοι τοῖς ἄλλοις, οὕτω καὶ
τοῖς μονάρχοις ἐγχειροῦσιν, οὐ κτήσασθαι βουλόμενοι μο-
ναρχίαν, ἀλλὰ δόξαν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐλάχιστοί γε τὸν ἀριθ-
μόν εἰσιν, οἱ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ὁρμῶντες. ὑποκεῖσθαι
γὰρ δεῖ τὸ τοῦ σωθῆναι μηδὲν φροντίζειν, ἂν μὴ μέλλῃ κα-
τασχήσειν τὴν πρᾶξιν. οἷς ἀκολουθεῖν μὲν δεῖ τὴν δίωνος ὑ-
2 πόληψιν. οὐ ῥᾴδιον δ' αὐτὴν ἐγγενέσθαι πολλοῖς. ἐκεῖνος γὰρ
μετ' ὀλίγων ἐστράτευσεν ἐπὶ διονύσιον οὕτως ἔχειν φάσκων,
ὡς ὁπόσον περ ἂν δύνηται προελθεῖν, ἱκανὸν αὐτῷ τοσοῦτον με-
τασχεῖν τῆς πράξεως. οἷον, εἰ μικρὸν ἐπιβάντα τῆς γῆς εὐθὺς
συμβαίη τελευτῆσαι, τοῦτον, καλῶς ἔχειν αὐτῷ τὸν θάνατον.
φθείρεται δὲ τυραννὶς ἕνα μὲν τρόπον, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων
ἑκάστη πολιτειῶν ἔξωθεν. ἐὰν ἐναντία τις ᾖ πολιτεία κρείτ-
των. τὸ μὲν γὰρ βούλεσθαι δῆλον ὡς ὑπάρξει διὰ τὴν ἐναντιό-
3 τητα τῆς προαιρέσεως. ἃ δὲ βούλονται δυνάμενοι, πράττου-
» σι πάντες. ἐναντίαι δ' αἱ πολιτεῖαι. δῆμος μὲν τυραννίδι κα-
» θ' ἡσίοδον, ὡς κεραμεῖ κεραμεύς. καὶ γὰρ ἡ δημοκρατία, ἡ τελευ-
ταία, τυραννίς ἐστι. βασιλεία δὲ καὶ ἀριστοκρατία, διὰ τὴν ἐ-
ναντιότητα τῆς πολιτείας, διὸ λακεδαιμόνιοι πλείστας κα-
τέλυσαν τυραννίδας. καὶ συρακούσιοι κατὰ τὸν χρόνον, ὃν ἐ-
πολιτεύοντο καλῶς. ἕνα δ' ἐξ αὑτῆς, ὅταν οἱ μετέχοντες
στασιάζωσιν. ὥσπερ ἡ τῶν περὶ γέλωνα. καὶ νῦν ἡ τῶν περὶ διο-
4 νύσιον. ἡ μὲν γέλωνος, θρασυβούλου τοῦ ἱέρωνος ἀδελφοῦ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὸν υἱὸν τοῦ γέλωνος δημαγωγοῦντος, καὶ πρὸς ἡδονὰς ὁρμῶντος, ἵν' αὐτὸς ἄρχῃ. τῶν δὲ οἰκείων συστησάντων, ἵνα μὴ τυραννὶς ὅλως καταλυθῇ, ἀλλὰ θρασύβουλος. οἱ δὲ συστάντες αὐτῶν ὡς καιρὸν ἔχοντες ἐξέβαλον ἅπαντας αὐτούς. διονύσιον δὲ δίων στρατεύσας κηδεστὴς ὢν καὶ προσλαβὼν τὸν δῆμον, ἐκεῖνον ἐκβαλὼν διεφθάρη. δύο δὲ οὐσῶν αἰτιῶν, δι' ἃς μάλιστ' ἐπιτίθενται ταῖς τυραννίσι, μίσους καὶ καταφρονήσεως, θάτερον μὲν δεῖ τούτων ὑπάρχειν τοῖς τυράννοις, τὸ 1
μῖσος. ἐκ δὲ τοῦ καταφρονεῖσθαι, πολλαὶ γίνονται τῶν καταλύσεων. σημεῖον δὲ, τῶν μὲν γὰρ κτησαμένων οἱ πλεῖστοι, καὶ διεφύλαξαν τὰς ἀρχάς. οἱ δὲ παραλαβόντες, εὐθὺς ὡς εἰπεῖν, ἀπολλύασι πάντες. ἀπολαυστικῶς γὰρ ζῶντες, εὐκαταφρόνητοί τε γίνονται. καὶ πολλοὺς καιροὺς παραδιδόασι τοῖς ἐπιτιθεμένοις. μόριον δέ τι τοῦ μίσους, καὶ τὴν ὀργὴν δεῖ τιθέναι. τρόπον γάρ τινα τῶν αὐτῶν αἰτία γίνεται πράξεων. πολλάκις δὲ καὶ πρακτικώτερον τοῦ μίσους. συν- 2
τονώτερον γὰρ ἐπιτίθενται, διὰ τὸ μὴ χρῆσθαι λογισμῷ τὸ πάθος. μάλιστα δὲ συμβαίνει τοῖς θυμοῖς ἀκολουθεῖν, διὰ τὴν ὕβριν. δι' ἣν αἰτίαν ἥ τε τῶν πεισιστρατιδῶν κατελύθη τυραννὶς καὶ πολλαὶ τῶν ἄλλων. ἀλλὰ μᾶλλον τὸ μῖσος. ἡ μὲν γὰρ ὀργὴ μετὰ λύπης πάρεστιν. ὥστε οὐ ῥᾴδιον λογίζεσθαι. ἡ δ' ἔχθρα, ἄνευ λύπης. ὡς δὲ ἐν κεφαλαίοις εἰπεῖν, ὅσας αἰτίας εἰρήκαμεν τῆς τε ὀλιγαρχίας τῆς ἀκράτου καὶ τελευταίας, καὶ τῆς δημοκρατίας τῆς ἐσχάτης, τοσαύ- 3
τας καὶ τὰς τυραννίδος θετέον. καὶ γὰρ αὗται τυγχάνουσιν οὖσαι διαιρεταὶ τυραννίδες. βασιλεία δ' ὑπὸ μὲν τῶν ἔξωθεν, ἥκιστα φθείρεται. διὸ καὶ πολυχρόνιός ἐστιν, ἐξ αὑτῆς δ' αἱ πλεῖσται φθοραὶ συμβαίνουσι. φθείρεται δὲ κατὰ δύο τρόπους. ἕνα μὲν, στασιασάντων τῶν μετεχόντων τῆς βασιλείας. ἄλλον δὲ τρόπον τυραννικώτερον πειρωμένων διοικεῖν, ὅταν εἶναι κύριοι πλειόνων ἀξιῶσι καὶ παρὰ τὸν νόμον. οὐ γίγνονται δ' ἔτι βασιλεῖαι νῦν. ἀλλ' ἄνπερ γίγνωνται, μοναρχίαι 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καὶ τυραννίδος μᾶλλον, διὰ τὸ τὴν βασιλείαν ἑκούσιον μὲν
ἀρχὴν εἶναι, μειζόνων δὲ κυρίαν. πολλοὺς δ' εἶναι τοὺς ὁμοί-
ους. καὶ μηδένα διαφέροντα τοσοῦτον. ὥστε ἀπαρτίζειν πρὸς
τὸ μέγεθος καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχῆς. ὥστε διὰ μὲν τοῦτο
ἑκόντες οὐχ ὑπομένουσιν. ἂν δὲ δι' ἀπάτης ἄρξῃ τις ἢ
βίας, ἤδη δοκεῖ τοῦτο εἶναι τυραννίς. ἐν δὲ ταῖς κατὰ γένος
βασιλείαις, τιθέναι δεῖ τῆς φθορᾶς αἰτίαν πρὸς ταῖς εἰρη-
1 μέναις, καὶ τὸ γίνεσθαι πολλοὺς εὐκαταφρονήτους. καὶ τὸ
δύναμιν μὴ κεκτημένους τυραννικὴν, ἀλλὰ βασιλικὴν τι-
μὴν, ὑβρίζειν. ῥᾳδία γὰρ ἐγίνετο ἡ κατάλυσις. μὴ βουλο-
μένων γὰρ εὐθὺς οὐκ ἔσται βασιλεία, ἀλλ' ὁ τύραννος καὶ μὴ βου-
λομένων. φθείρονται μὲν οὖν αἱ μοναρχίαι, διὰ ταύτας καὶ
τοιαύτας ἑτέρας αἰτίας. σώζονται δὲ δῆλον ὡς ἁπλῶς
» μὲν εἰπεῖν ἐκ τῶν ἐναντίων. ὡς δὲ καθ' ἕκαστον, τῷ τὰς μὲν βα-
» σιλείας ἄγειν ἐπὶ τὸ μετριώτερον, ὅσῳ γὰρ ἂν ἐλαττόνων ὦ-
2 σι κύριοι, πλείω χρόνον ἀναγκαῖον μένειν πᾶσαν τὴν ἀρχήν.
» αὐτοί τε γὰρ ἧττον γίνονται δεσποτικοὶ, καὶ τοῖς ἤθεσιν ἴσοι
» μᾶλλον. καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχομένων φθονοῦνται ἧττον. διὰ γὰρ
» τοῦτο καὶ ἡ περὶ μολοττοὺς πολὺν χρόνον βασιλεία διέμει-
νε. καὶ ἡ λακεδαιμονίων, διὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς τε εἰς δύο μέρη
διαιρεθῆναι τὴν ἀρχήν. καὶ πάλιν θεοπόμπου μετριάσαντος
τοῖς τε ἄλλοις, καὶ τὴν τῶν ἐφόρων ἀρχὴν ἐπικαταστήσαντος.
τῆς γὰρ δυνάμεως ἀφελὼν, ηὔξησε τῷ χρόνῳ τὴν βασι-
3 λείαν. ὥστε τρόπον τινὰ ἐποίησεν οὐκ ἐλάττονα, ἀλλὰ μείζο-
να αὐτήν. ὅπερ καὶ πρὸς τὴν γυναῖκα ἀποκρίνασθαί φασιν
αὐτὸν εἴρυσαν, εἰ μηδὲν αἰσχύνεται τὴν βασιλείαν ἐλάττω
παραδιδοὺς τοῖς υἱέσιν ἢ παρὰ τοῦ πατρὸς παρέλαβεν, οὐ δῆτα
φάναι. παραδίδωμι γὰρ πολυχρονιωτέραν. αἱ δὲ τυραννί-
δες σώζονται κατὰ δύο τρόπους τοὺς ἐναντιωτάτους. ὧν ἅτε-
ρός ἐστιν, ὁ παραδεδομένος. καὶ καθ' ὃν διοικοῦσιν οἱ πλεῖστοι
τῶν τυράννων τὴν ἀρχήν. τούτων δὲ τὰ πολλὰ φασὶ καταστῆ-
4 σαι περίανδρον τὸν κορίνθιον. πολλὰ δὲ καὶ παρὰ τῆς τῶν πέρ-

σῶν ἀρχῆς ἐστι τοιαῦτα λαβεῖν. ἔστι δὲ τά τε πάλαι λεχθέντα
» πρὸς σωτηρίαν, ὡς οἷόν τε τῆς τυραννίδος· τὸ τοὺς ὑπερέχον-
» τας κολούειν, καὶ τοὺς φρονηματίας ἀναιρεῖν, καὶ μήτε συσσί-
τια ἐᾶν, μήτε ἑταιρείαν, μήτε παιδείαν, μήτε ἄλλο μηθὲν τοιοῦ-
τον. ἀλλὰ φυλάττειν. ὅθεν εἴωθε γίνεσθαι δύο, φρόνημά τε
καὶ πίστις. καὶ μήτε σχολὰς μήτε ἄλλους συλλόγους ἐπιτρέ-
πειν γίνεσθαι σχολαστικοὺς, καὶ πάντα ποιεῖν, ἐξ ὧν ὅτι μάλιστα
ἀγνῶτες ἀλλήλοις ἔσονται πάντες. ἡ γὰρ γνῶσις πίστιν ποιεῖ 1
μᾶλλον πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὸ τοὺς ἐπιδημοῦντας ἀεὶ φανε-
ροὺς εἶναι, καὶ διατρίβειν περὶ θύρας. οὕτω γὰρ ἂν ἥκιστα λαν
θάνοιεν, τί πράττουσι. καὶ φρονεῖν ἂν ἐθίζοιντο μικρὸν, ἀεὶ
δουλεύοντες. καὶ τἆλλα ὅσα τοιαῦτα περσικὰ καὶ βάρβαρα,
τυραννικά ἐστι. πάντα γὰρ ταυτὸν δύναται. καὶ τὸ μὴ λανθά
νειν πειρᾶσθαι, ὅσα τυγχάνει τις λέγων, ἢ πράττων τῶν ἀρχο
μένων. ἀλλ᾽ εἶναι κατασκόπους, οἷον, περὶ συρακούσας αἱ ποτα
γωγίδες καλούμεναι. καὶ τοὺς ὠτακουστὰς ἐξέπεμπεν ἱέρων, ὅ- 2
που τις εἴη συνουσία καὶ σύλλογος. παῤῥησιάζονταί τε γὰρ ἧττ
τον φοβούμενοι τοὺς τοιούτους, κἂν παῤῥησιάζωνται, λανθάνου
σιν ἧττον. καὶ τὸ διαβάλλειν ἀλλήλοις καὶ συγκρούειν. καὶ φί-
λοις φίλοις. καὶ τὸν δῆμον τοῖς γνωρίμοις. καὶ τοὺς πλουσίους
ἑαυτοῖς. καὶ τὸ πένητας ποιεῖν τοὺς ἀρχομένους, τυραννικὸν, ὅ-
πως μήτε φυλακὴ τρέφηται. καὶ πρὸς τῷ καθημέραν ὄντες.
ἄσχολοι ὦσιν ἐπιβουλεύειν. παράδειγμα δὲ τούτου αἵ τε πυρα
μίδες, αἱ περὶ αἴγυπτον. καὶ τὰ ἀναθήματα τῶν κυψελιδῶν, καὶ 3
τοῦ ὀλυμπίου ἡ οἰκοδόμησις ὑπὸ τῶν πεισιστρατιδῶν. καὶ τῶν πε
ρὶ σάμον ἔργα πολυκράτεια. πάντα γὰρ ταῦτα δύναται ταυ-
τὸν ἀσχολίαν καὶ πενίαν τῶν ἀρχομένων. καὶ ἡ εἰσφορὰ τῶν τε-
λῶν. οἷον, ἐν συρακούσαις. ἐν πέντε γὰρ ἔτεσιν, ἐπὶ διονυσίου τὴν
οὐσίαν ἅπασαν εἰσενηνοχέναι συνέβαινεν. ἔστι δὲ, καὶ πολεμο-
ποιὸς ὁ τύραννος. ὅπως ἄσχολοί τε ὦσι, καὶ ἡγεμόνος ἐν χρείᾳ
διατελῶσιν ὄντες. καὶ ἡ μὲν βασιλεία σώζεται διὰ τῶν φίλων.
τυραννικὸν δὲ, τὸ μάλιστ᾽ ἀπιστεῖν τοῖς φίλοις. ὡς βουλομένων 4

μὲν πάντων, δυναμένων δὲ μάλιστα τούτων αὐτὸν καθελεῖν.
καὶ τὰ περὶ τὴν δημοκρατίαν δὲ γιγνόμενα τὴν τελευταίαν,
τυραννικὰ πάντα. γυναικοκρατία τε περὶ τὰς οἰκίας, ἵν' ἐ-
ξαγγέλωσι κατὰ τῶν ἀνδρῶν. καὶ δούλων ἄνεσις διὰ τὴν αὐ-
τὴν αἰτίαν. οὔτε γὰρ ἐπιβουλεύουσιν οἱ δοῦλοι καὶ αἱ γυναῖ- «
κες τοῖς τυράννοις. εὐημεροῦντάς τε ἀναγκαῖον εὔνους εἶναι «
καὶ ταῖς τυραννίσι καὶ ταῖς δημοκρατίαις. καὶ γὰρ ὁ δῆμος,
1 εἶναι βούλεται μόναρχος. διὸ, καὶ ὁ κόλαξ παρ' ἀμφοτέροις ἔν
τιμος, παρὰ μὲν τοῖς δήμοις ὁ δημαγωγός. ἔστι γὰρ ὁ δημαγω-
γὸς, τοῦ δήμου κόλαξ. παρὰ δὲ τοῖς τυράννοις, οἱ ταπεινῶς ὁμι
λοῦντες. ὅπερ ἐστὶν ἔργον κολακείας. καὶ γὰρ διὰ τοῦτο πονηρό-
» φιλον ἡ τυραννίς. κολακευόμενοι γὰρ χαίρουσι. τοῦτο δ' οὐδ' =
» ἂν εἷς ποιήσειε φρόνημα ἔχων ἐλεύθερον. ἀλλὰ φιλοῦσιν οἱ
» ἐπιεικεῖς, ἢ οὐ κολακεύουσι. καὶ χρήσιμοι οἱ πονηροὶ εἰς τὰ πο-
» νηρά. ἥλῳ γὰρ ὁ ἧλος ὥσπερ ἡ παροιμία. καὶ τὸ μηδενὶ χαίρειν
2 σεμνῷ, μηδ' ἐλευθέρῳ, τυραννικόν. αὐτὸν γὰρ εἶναι μόνον ἀ-
ξιοῖ τοιοῦτον ὁ τύραννος. ὁ δ' ἀντισεμνυνόμενος ἐλευθεριά-
ζων ἀφαιρεῖται τὴν ὑπεροχὴν, καὶ τὸ δεσποτικὸν τῆς τυραν
νίδος. μισοῦσιν οὖν ὥσπερ καταλύοντας τὴν ἀρχήν. καὶ τὸ
χρῆσθαι συσσίτοις καὶ συνημερευταῖς ξενικοῖς μᾶλλον ἢ πολι
τικοῖς, τυραννικόν. ὡς τοὺς μὲν πολεμίους. τοὺς δ' οὐκ ἀντι=
ποιουμένους, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τυραννικὰ μὲν καὶ σω-
τήρια τῆς ἀρχῆς. οὐθὲν δ' ἐλλείπει μοχθηρίας. ἔστι δ' ὡς εἰ
3 πεῖν πάντα ταῦτα περιειλημμένα τρισὶν εἴδεσι. στοχάζεται γὰρ
ἡ τυραννὶς τριῶν. ἑνὸς μὲν, τοῦ μικρὰ φρονεῖν τοὺς ἀρχομέ-
νους. οὐδενὶ γὰρ ἂν μικρόψυχος ἐπιβουλεύσειε. δευτέρου
δὲ, τοῦ διαπιστεῖν ἀλλήλοις. οὐ καταλύεται γὰρ πρότερον τυ
ραννὶς πρὶν ἢ πιστεύσωσί τινες αὑτοῖς. διὸ καὶ τοῖς ἐπιεικέσι
πολεμοῦσιν ὡς βλαβεροῖς πρὸς τὴν ἀρχὴν, οὐ μόνον διὰ
τὸ μὴ ἀξιοῦν ἄρχεσθαι δεσποτικῶς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πιστοὺς
καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις εἶναι, καὶ μὴ κατηγορεῖν μή=
4 τε ἑαυτῶν, μήτε τῶν ἄλλων. τρίτον δ' ἀδυναμία τῶν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

» πραγμάτων. οὐθεὶς γὰρ ἐπιχειρεῖ τοῖς ἀδυνάτοις. ὥστε οὐ
δὲ τυραννίδα καταλύειν, μὴ δυνάμεως ὑπαρχούσης. εἰς οὓς
μὲν ὅρους ἀνάγεται τὰ βουλήματα τῶν τυράννων, οὗτοι τρεῖς
τυγχάνουσιν ὄντες. πάντα γὰρ ἀναγάγοι τις ἂν, τὰ τυραννι-
» κὰ πρὸς ταύτας τὰς ὑποθέσεις. τὰ μὲν ὅπως μὴ πιστεύωσιν
» ἀλλήλοις. τὰ δ' ὅπως μὴ δύνωνται. τὰ δ' ὅπως μικρὸν φρο-
» νῶσιν. ὁ μὲν οὖν εἷς τρόπος οὗ γίνεται σωτηρία ταῖς τυραννί-
σι, τοιοῦτός ἐστιν. ὁ δ' ἕτερος σχεδὸν ἐξ ἐναντίας ἔχει τοῖς εἰρη- 1
μένοις τὴν ἐπιμέλειαν. ἔστι δὲ λαβεῖν αὐτὸν ἐκ τῆς φθορᾶς τῆς
τῶν βασιλειῶν. ὥσπερ γὰρ τῆς βασιλείας εἷς τρόπος τῆς φθο
ρᾶς, τὸ ποιεῖν τὴν ἀρχὴν τυραννικωτέραν, οὕτω τῆς τυραννί
δος σωτηρία, ποιεῖν αὐτὴν βασιλικωτέραν, ἓν φυλάττοντα
μόνον, τὴν δύναμιν. ὅπως ἄρχῃ μὴ μόνον βουλομένων, ἀλλὰ
καὶ μὴ βουλομένων. προϊέμενος γὰρ καὶ τοῦτο προΐεται καὶ τὸ τυραν
νεῖν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ὥσπερ ὑπόθεσιν δεῖ μένειν. τὰ δ' ἄλλα τὰ
μὲν ποιεῖν, τὰ δὲ, δοκεῖν ὑποκρινόμενον τὸν βασιλικὸν καλῶς. 2
πρῶτον μὲν δοκεῖν φροντίζειν τῶν κοινῶν. μήτε δαπανῶντα
δωρεὰς τοιαύτας, ἐφ' αἷς τὰ πλήθη χαλεπαίνουσιν, ὅταν ἀ-
π' αὐτῶν μὲν λαμβάνουσιν ἐργαζομένων καὶ πονούντων γλί-
σχρως. διδῶσι δ' ἑταίραις καὶ ξένοις καὶ τεχνίταις ἀφθόνως.
λόγον τε ἀποδιδόντα τῶν λαμβανομένων καὶ δαπανωμένων,
ὅπερ ἤδη πεποιήκασί τινες τῶν τυράννων. οὕτω γὰρ ἄν τις
διοικῶν οἰκονόμος, ἀλλ' οὐ τύραννος εἶναι δόξει. οὐ δεῖ δὲ φο-
βεῖσθαι, μήποτε ἀπορήσῃ χρημάτων κύριος ὢν τῆς πόλεως, 3
ἀλλὰ τοῖς γ' ἐκτοπίζουσι τυράννοις ἀπὸ τῆς οἰκείας, καὶ συμ-
φέροι τοῦτο μᾶλλον ἢ καταλιπεῖν, ἀθροίσαντας. ἧττον γὰρ
ἂν οἱ φυλάττοντες ἐπιτιθοῖντο τοῖς πράγμασιν. εἰσὶ δὲ φο-
βερώτεροι τῶν τυράννων τοῖς ἀποδημοῦσιν οἱ φυλάττον-
τες τῶν πολιτῶν. οἱ μὲν, γὰρ συναποδημοῦσιν. οἱ δὲ, ὑπο-
λαμβάνουσιν. ἔπειτα τὰς εἰσφορὰς καὶ τὰς λειτουργίας
δεῖ φαίνεσθαι τῆς τε οἰκονομίας ἕνεκα συνάγοντα καὶ ἄν ποτε
δεηθῇ χρῆσθαι πρὸς τοὺς πολεμικοὺς καιρούς. ὅλως τε αὐ- 4

τὸν παρασκευάζειν φύλακα καὶ ταμίαν ὡς κοινῶν ἀλλὰ μὴ
ὡς ἰδίων. καὶ φαίνεσθαι μὴ χαλεπὸν, ἀλλὰ σεμνόν. ἔτι δὲ τοιοῦ-
τον, ὥστε μὴ φοβεῖσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας, ἀλλὰ μᾶλλον
αἰδεῖσθαι. τούτου μέντοι τυγχάνειν οὐ ῥᾴδιον, ὄντα εὐκατα-
φρόνητον. διὸ δεῖ κἂν μὴ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἐπιμέλειαν ποιῆ-
ται, ἀλλὰ τῆς πολιτικῆς. καὶ δόξαν ἐμποιεῖν περὶ αὑτοῦ τοιαύ-
την. ἔτι δὲ μὴ μόνον αὐτὸν φαίνεσθαι μηδένα τῶν ἀρχομένων
1 ὑβρίζοντα, μήτε νέον, μήτε νέαν. ἀλλὰ μηδ᾽ ἄλλον μηδένα
» τῶν περὶ αὐτόν. ὁμοίως δὲ καὶ τὰς οἰκείας ἔχειν γυναῖκας
» πρὸς τὰς ἄλλας. ὡς καὶ διὰ γυναικῶν ὕβρεις, πολλαὶ τυραν-
» νίδες ἀπολώλασι. περί τε τὰς ἀπολαύσεις τὰς σωματικὰς
τοὐναντίον ποιεῖν, ἢ νῦν τινὲς τῶν τυράννων ποιοῦσιν. οὐ γὰρ μό-
νον εὐθὺς ἕωθεν τοῦτο δρῶσι, καὶ συνεχῶς πολλὰς ἡμέρας.
ἀλλὰ καὶ φαίνεσθαι τοῖς ἄλλοις βούλονται τοῦτο πράττον-
τες, ἵν᾽ ὡς εὐδαίμονας καὶ μακαρίους θαυμάσωσιν. ἀλλὰ
2 μάλιστα μὲν, μετριάζειν τοῖς τοιούτοις. εἰ δὲ μή, τό γε φαίνε-
» σθαι τοῖς ἄλλοις διαφεύγειν. οὔτε γὰρ εὐεπίθετος, οὔτ᾽ εὐκα-
» ταφρόνητος ὁ νήφων, ἀλλ᾽ ὁ μεθύων, οὐδ᾽ ὁ ἄγρυπνος, ἀλλ᾽ ὁ
» καθεύδων. τοὐναντίον τε ποιητέον τῶν πάλαι λεχθέντων σχε-
» δὸν πάντων. κατασκευάζειν γὰρ δεῖ καὶ κοσμεῖν τὴν πόλιν,
ὡς ἐπίτροπον ὄντα καὶ μὴ τύραννον. ἔτι δὲ τὰ πρὸς τοὺς θεούς,
φαίνεσθαι ἀεὶ σπουδάζοντα διαφερόντως. ἧττόν τε γὰρ φοβοῦν-
ται τὸ παθεῖν τι παράνομον ὑπὸ τῶν τοιούτων, ἐὰν δεισιδαί-
3 μονα νομίζωσιν εἶναι τὸν ἄρχοντα, καὶ φροντίζειν τῶν θεῶν.
καὶ ἐπιβουλεύουσιν ἧττον, ὡς συμμάχοις ἔχοντι καὶ τοὺς θεούς.
δεῖ δὲ ἄνευ ἀβελτηρίας φαίνεσθαι τοιοῦτον. τούς τε ἀγα-
θοὺς περί τι γιγνομένους τιμᾶν οὕτως, ὥστε μὴ νομίζειν ἄν πο-
τε τιμηθῆναι μᾶλλον, ὑπὸ τῶν πολιτῶν αὐτονόμων. καὶ τὰς
μὲν τοιαύτας τιμὰς ἀπονέμειν αὐτόν. τὰς δὲ κολάσεις δι᾽ ἑτέ-
ρων ἀρχόντων καὶ δικαστηρίων. κοινὴ δὲ φυλακὴ πάσης μο-
ναρχίας, τὸ μηδένα ποιεῖν ἕνα μέγαν. ἀλλ᾽ εἴπερ, πλείους.
4 τηρήσουσι γὰρ ἀλλήλους. ἐὰν δ᾽ ἄρα τινὰ δέῃ ποιῆσαι μέγαν,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μήτοι τόγε ἦθος θρασύ. ἐπιθετικώτατον γὰρ τὸ τοιοῦτον ἦ-
θος περὶ πάσας τὰς πράξεις, κἂν τῆς δυνάμεως τινὰ δοκῇ πα-
ραλύειν, ἐκ προσαγωγῆς τοῦτο δρᾶν. καὶ μὴ πᾶσαν ἀθρόον ἀ-
φαιρεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν. ἔτι δὲ πάσης μὲν ὕβρεως εἴργεσθαι.
παρὰ πάσας δὲ δυοῖν. τῆς τε εἰς τὰ σώματα κολάσεως, καὶ
τῆς εἰς τὴν ἡλικίαν. μάλιστα δὲ ταύτην ποιητέον τὴν εὐλάβειαν
περὶ τοὺς φιλοτίμους. τὴν μὲν γὰρ εἰς τὰ χρήματα ὀλιγω-
ρίαν, οἱ φιλοχρήματοι φέρουσι βαρέως. τὴν δὲ εἰς ἀτιμίαν, 1
οἵ τε φιλότιμοι καὶ οἱ ἐπιεικεῖς τῶν ἀνθρώπων. διόπερ ἢ μὴ
χρῆσθαι δεῖ τοῖς τοιούτοις, ἢ τὰς μὲν κολάσεις πατρικῶς φαί-
νεσθαι ποιούμενον, καὶ μὴ δι' ὀλιγωρίαν. τὰς δὲ πρὸς τὴν ἡλι
κίαν ὁμιλίας, δι' ἐρωτικὰς αἰτίας, ἀλλὰ μὴ δι' ἐξουσίαν. ὅ-
λως δὲ τὰς δοκούσας ἀτιμίας ἐξωνεῖσθαι μείζοσι τιμαῖς. τῶν
δ' ἐπιχειρούντων ἐπὶ τὴν τοῦ σώματος διαφθορὰν, οὗτοι φοβε
ρώτατοι. καὶ δέονται πλείστης φυλακῆς, ὅσοι μὴ προαιροῦν-
ται περιποιεῖσθαι τὸ ζῆν διαφθείραντες. διὸ μάλιστα εὐλα- 2
βεῖσθαι δεῖ τοὺς ὑβρίζεσθαι νομίζοντας, ἢ αὐτοὺς. ἢ ὧν κηδόμε
» νοι τυγχάνουσιν. ἀφειδῶς γὰρ ἑαυτῶν ἔχουσιν οἱ διὰ θυμὸν ἐπι
» χειροῦντες, καθάπερ καὶ ἡράκλειτος εἶπε, χαλεπὸν φάσκων
» εἶναι, θυμῷ μάχεσθαι. ψυχῆς γὰρ ὠνεῖσθαι. ἐπεὶ δ' αἱ πό-
λεις ἐκ δύο συνεστήκασι μορίων, ἔκ τε τῶν ἀπόρων ἀνθρώπων
καὶ τῶν εὐπόρων, μάλιστα μὲν ἀμφοτέρους ὑπολαμβάνειν
δεῖ σώζεσθαι διὰ τὴν ἀρχὴν, καὶ τοὺς ἑτέρους ὑπὸ τῶν ἑτέρων
ἀδικεῖσθαι μηδὲν ὁπότεροι δ' ἂν ὦσι κρείττους, τούτους ἰδίους 3
μάλιστα ποιεῖσθαι τῆς ἀρχῆς. ὡς ἂν ὑπάρξῃ τοῦτο τοῖς πρά-
γμασιν, οὔτε δούλων ἐλευθέρωσιν ἀνάγκη ποιεῖσθαι τὸν τύ-
ραννον, οὔτε ὅπλων παραίρεσιν. ἱκανὸν γὰρ θάτερον μέρος,
πρὸς τῇ δυνάμει προστιθέμενον, ὥστε κρείττους εἶναι τῶν ἐπι
τιθεμένων. περίεργον δὲ τὸ λέγειν καθέκαστον τῶν τοιούτων.
ὁ γὰρ σκοπὸς φανερὸς, ὅτι δεῖ μὴ τυραννικὸν ἀλλ' οἰκονό-
μον καὶ βασιλικὸν εἶναι φαίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις, καὶ μὴ
σφετεριστὴν, ἀλλ' ἐπίτροπον. καὶ τὰς μετριότητας τοῦ βίου 4

ὑβρίζειν, μὴ τὰς ἀποβολάς. ἔτι δὲ, τοὺς μὲν γνωρίμους κα-
θομιλεῖν. τοὺς δὲ πολλοὺς δημαγωγεῖν. ἐκ γὰρ τούτων ἀναγ-
καῖον, οὐ μόνον τὴν ἀρχὴν εἶναι καὶ καλλίω καὶ ζηλωτοτέ-
ραν, τῷ βελτιόνων ἄρχειν, καὶ μὴ τεταπεινωμένων. μηδὲ
μισούμενον καὶ φοβούμενον διατελεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρ-
χὴν εἶναι πολυχρονιωτέραν. ἔτι δ' αὐτὸν διακεῖσθαι κατὰ τὸ
ἦθος. ἤτοι καλῶς πρὸς ἀρετὴν, ἢ ἡμίχρηστον ὄντα. καὶ μὴ
1 πονηρὸν, ἀλλ' ἡμιπόνηρον. καίτοι πασῶν ὀλιγοχρονιώτεραι
τῶν πολιτειῶν εἰσὶν, ὀλιγαρχία καὶ τυραννίς. πλεῖστον γὰρ
ἐγένετο χρόνον ἡ περὶ σικυῶνα τυραννὶς ἡ τῶν ὀρθαγόρου παί-
δων καὶ αὐτοῦ ὀρθαγόρου. ἔτη δ' αὕτη διέμεινεν ἑκατόν. τοῦ-
του δ' αἴτιον, ὅτι τοῖς ἀρχομένοις ἐχρῶντο μετρίως. καὶ πολ-
λὰ τοῖς νόμοις ἐδούλευον. καὶ διὰ τὸ πολεμικὸς γενέσθαι
κλεισθένης, οὐκ ἦν εὐκαταφρόνητος. καὶ τὰ πολλὰ ταῖς ἐπι-
μελείαις ἐδημαγώγουν. λέγεται γοῦν κλεισθένης, τὸν ἀποκρί-
2 ναντα τῆς νίκης αὐτὸν, ὡς ἐστεφάνωσεν. ἔνιοι δ' εἰκόνα φασὶν
εἶναι τοῦ κρίναντος οὕτως, τὸν ἀνδριάντα τὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ κα-
θήμενον. φασὶ δὲ καὶ πεισίστρατον ὑπομεῖναι ποτὲ προσκλη-
θέντα δίκην εἰς ἄρειον πάγον. δευτέρα δὲ περὶ κόρινθον ἡ
τῶν κυψελιδῶν. καὶ γὰρ αὕτη διετέλεσεν ἔτη τρία, καὶ ἑβδο-
μήκοντα καὶ ἓξ μῆνας. κύψελος μὲν γὰρ ἐτυράννησεν ἔτη
τριάκοντα. περίανδρος δὲ, τετταράκοντα καὶ τέτταρα. ψαμ-
μήτιχος δ' ὁ γορδίου τρία ἔτη. τὰ δ' αἴτια, ταῦτα καὶ ταύτης.
3 ὁ μὲν γὰρ κύψελος δημαγωγὸς ἦν. καὶ τὴν ἀρχὴν διετέ-
λεσεν ἀδορυφόρητος. περίανδρος δ' ἐγένετο μὲν τυραννι-
κὸς, ἀλλὰ πολεμικός. τρίτη δ' ἡ τῶν πεισιστρατιδῶν, ἀθή-
νησιν. οὐκ ἐγένετο δὲ συνεχής. δὶς γὰρ ἔφυγε πεισίστρατος
τυραννῶν. ὥστε ἐν ἔτεσι τριάκοντα καὶ τρισὶν, ἑπτακαίδεκα
ἔτη τούτων ἐτυράννευσεν. ὀκτωκαίδεκα δὲ οἱ παῖδες. ὥστε
τὰ πάντα ἐγένετο ἔτη τριάκοντα καὶ πέντε. τῶν δὲ λοιπῶν,
ἡ περὶ ἱέρωνα καὶ γέλωνα περὶ συρακούσας ἔτη δ' οὐδ'
4 αὕτη πολλὰ διέμεινεν, ἀλλὰ τὰ σύμπαντα δυοῖν δέοντα

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

εἴκοσι. γέλων μὲν γὰρ ἑπτὰ τυραννεύσας τῷ ὀγδόῳ τὸν βίον
ἐτελεύτησε. δέκα δ' ἱέρων. θρασύβουλος δὲ τῷ ἑνδεκάτῳ
μηνὶ ἐξέπεσεν. αἱ δὲ πολλαὶ τῶν τυραννίδων ὀλιγοχρόνιαι
πᾶσαι γεγόνασι παντελῶς. τὰ μὲν οὖν περὶ τὰς πολιτείας
καὶ τὰ περὶ τὰς μοναρχίας ἐξ ὧν τε φθείρονται, καὶ πάλιν
σώζονται, σχεδὸν εἴρηται περὶ πάντων. ἐν δὲ τῇ τοῦ πλάτωνος
πολιτείᾳ λέγεται μὲν περὶ τῶν μεταβολῶν ὑπὸ τοῦ σωκρά
τους. οὐ μέντοι λέγεται καλῶς. τῆς τε γὰρ ἀρίστης πολι- 1
» τείας καὶ πρώτης οὔσης, οὐ λέγει τὴν μεταβολὴν ἰδίως.
» φησὶ γὰρ αἴτιον εἶναι τὸ μὴ μένειν μηθὲν, ἀλλ' ἔν τινι περιόδῳ
μεταβάλλειν. ἀρχὴν δ' εἶναι τούτων, ὧν ἐπίτριτος πυθμὴν πεμ
πάδι συζυγεὶς δύο ἁρμονίας παρέχεται. λέγων, ὅταν ὁ τοῦ
διαγράμματος ἀριθμὸς τούτου γένηται, στερεὸς, ὡς τῆς φύ-
σεως ποτὲ φυούσης φαύλους καὶ κρείττους τῆς παιδείας.
τοῦτο μὲν οὖν αὐτὸ λέγων ἴσως οὐ κακῶς. ἐνδέχεται γὰρ εἶναί
τινας. οὓς παιδευθῆναι καὶ γενέσθαι σπουδαίους, ἄν- 2
δρας, ἀδύνατον. ἀλλ' αὕτη τί ἂν ἴδιος εἴη μεταβολὴ τῆς ὑ-
π' ἐκείνου λεγομένης ἀρίστης πολιτείας μᾶλλον ἢ τῶν ἄλλων
» πασῶν καὶ τῶν γιγνομένων πάντων. καὶ διά τε τοῦ χρόνου; δι' ὃν
» λέγει πάντα μεταβάλλειν, καὶ τὰ μὴ ἅμα ἀρξάμενα γίγνε-
σθαι, ἅμα μεταβάλλει. οἷον εἰ τῇ προτέρᾳ ἡμέρᾳ ἐγένετο
τῆς τροπῆς, ἅμα ἄρα μεταβάλλει. πρὸς δὲ τούτοις διὰ τίν'
αἰτίαν ἐκ ταύτης εἰς τὴν λακωνικὴν μεταβάλλει. πλεονάκις
γὰρ εἰς τὴν ἐναντίαν μεταβάλλουσι πᾶσαι αἱ πολιτεῖαι, ἢ 3
τὴν σύνεγγυς. ὁ δ' αὐτὸς λόγος, καὶ περὶ τῶν ἄλλων μετα-
βολῶν. ἐκ γὰρ τῆς λακωνικῆς φησι μεταβάλλει εἰς τὴν ὀλι-
γαρχίαν. ἐκ δὲ ταύτης, εἰς δημοκρατίαν. εἰς τυραννίδα δὲ,
ἐκ δημοκρατίας. καίτοι καὶ ἀνάπαλιν, μεταβάλλουσιν.
οἷον, ἐκ δήμου, εἰς ὀλιγαρχίαν καὶ μᾶλλον ἢ εἰς μοναρχίαν.
ἔτι δὲ τυραννίδος οὐ λέγει οὔτ' εἰ ἔσται μεταβολὴ, οὔτ' εἰ μὴ
ἔσται, διὰ τίν' αἰτίαν, καὶ εἰς ποίαν πολιτείαν. τούτου δ' αἴ-
τιον, ὅτι οὐ ῥαδίως ἂν εἶχε λέγειν. ἀόριστον γάρ. ἐπεὶ κατ' ἐκεῖ 4

νον δεῖ εἰς τὴν πρώτην καὶ τὴν ἀρίστην. οὕτω γὰρ ἂν ἐγίγνε-
το συνεχῶς καὶ κύκλος. ἀλλὰ μεταβάλλει καὶ εἰς τυραννί-
δα τυραννίς. ὥσπερ ἡ σικυῶνος ἐκ τῆς μύρωνος εἰς τὴν κλει-
σθένους. καὶ εἰς ὀλιγαρχίαν, ὥσπερ ἡ ἐν χαλκίδι, ἡ ἀντι-
λέοντος. καὶ εἰς δημοκρατίαν, ὥσπερ ἡ τῶν γέλωνος ἐν συ-
ρακούσαις. καὶ εἰς ἀριστοκρατίαν. ὥσπερ ἡ χαριλάου, ἐν
λακεδαίμονι, καὶ ἐν καρχηδόνι. καὶ εἰς τυραννίδα μετα-
1 βάλλει ἐξ ὀλιγαρχίας. ὥσπερ ἐν σικελίᾳ. σχεδὸν αἱ πλεῖ-
σται τῶν ἀρχαίων ἐν λεοντίνοις εἰς τὴν παναιτίου τυραννίδα.
καὶ ἐν γέλᾳ εἰς τὴν κλεάνδρου. καὶ ἐν ῥηγίῳ, εἰς τὴν ἀναξι-
λάου. καὶ ἐν ἄλλαις πολλαῖς πόλεσιν ὡσαύτως. ἄτοπον
δὲ, καὶ τὸ οἴεσθαι εἰς ὀλιγαρχίαν διὰ τοῦτο μεταβάλλειν, ὅτι
φιλοχρήματοι καὶ χρηματισταὶ οἱ ἐν ταῖς ἀρχαῖς. ἀλλ' οὐχ
ὅτι οἱ πολὺ ὑπερέχοντες ταῖς οὐσίαις οὐ δίκαιον οἴονται εἶ-
ναι ἴσον μετέχειν τῆς πόλεως τοὺς κεκτημένους μηθὲν, τοῖς κε-
2 κτημένοις. ἐν πολλαῖς τε ὀλιγαρχίαις οὐκ ἔξεστι χρηματίζε-
σθαι. ἀλλὰ νόμοι εἰσὶν οἱ κωλύοντες. ἐν καρχηδόνι δὲ δημο-
κρατουμένῃ χρηματίζονται. καὶ οὔπω μεταβεβλήκασιν. ἄ-
τοπον δὲ καὶ τὸ φάναι δύο πόλεις εἶναι τὴν ὀλιγαρχικὴν,
πλουσίων καὶ πενήτων, τί γὰρ αὕτη μᾶλλον τῆς λακωνικῆς
πέπονθεν. ἢ ὁποιασοῦν ἄλλης, οὗ μὴ πάντες κέκτηνται ἴσα.
ἢ μὴ πάντες ὁμοίως εἰσὶν ἀγαθοὶ ἄνδρες. οὐδενὸς δὲ πενεστέ-
ρου γενομένου ἢ πρότερον οὐδὲν ἧττον μεταβάλλουσιν εἰς
3 δῆμον ἐξ ὀλιγαρχίας, ἂν γίνωνται πλείους οἱ ἄποροι. καὶ
ἐκ δήμου εἰς ὀλιγαρχίαν, ἐὰν κρεῖττον ᾖ τοῦ πλήθους τὸ εὔ-
πορον. καὶ οἱ μὲν, ἀμελῶσιν. οἱ δὲ προσέχωσι τὸν νοῦν. πολ-
λῶν τε οὐσῶν αἰτιῶν, δι' ὧν γίγνονται αἱ μεταβολαί, οὐ λέ-
γει, ἀλλὰ μίαν, ὅτι ἀσωτευόμενοι κατατοκιζόμενοι γίγνον-
ται πένητες. ὡς ἐξ ἀρχῆς πλουσίων ὄντων πάντων, ἢ τῶν
πλείστων. τοῦτο δ' ἐστὶ ψεῦδος. ἀλλ' ὅταν μὲν τῶν ἡγεμόνων
τινὲς ἀπολέσωσι τὰς οὐσίας, καινοτομοῦσιν. ὅταν δὲ τῶν
4 ἄλλων, οὐδὲν γίγνεται δεινόν. καὶ μεταβάλλουσιν οὐδὲν μᾶλ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

λον οὐδὲ τότε εἰς δῆμον, ἢ εἰς ἄλλην πολιτείαν. ἔτι δὲ, κἂν τιμῶν μὴ μετέχωσι, κἂν ἀδικῶνται, ἢ ὑβρίζωνται, στασιάζουσι, καὶ μεταβάλλουσι τὰς πολιτείας. κἂν μὴ καταδαπανήσωσι τὴν οὐσίαν, διὰ τὸ ἐξεῖναι ὅ τι ἂν βούλωνται ποιεῖν. οὗ αἰτίαν, τὴν ἄγαν ἐλευθερίαν εἶναί φασι. πλειόνων δ' οὐσῶν ὀλιγαρχιῶν, καὶ δημοκρατιῶν, ὡς μιᾶς οὔσης ἑκατέρας, λέγει τὰς μεταβολὰς ὁ Σωκράτης.

ΤΈΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Έ.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩ͂Ν ΤῸ Ζ'.

ΠΌΣΑΙ μὲν οὖν διαφοραὶ, καὶ τίνες
τοῦ τε βουλευτικοῦ καὶ κυρίου τῆς πο-
λιτείας καὶ τῆς περὶ τὰς ἀρχὰς τά-
1 ξεως, καὶ περὶ δικαστηρίων, καὶ ποία
πρὸς ποίαν συντέτακται πολιτείαν. ἔτι
δὲ περὶ φθορᾶς τε καὶ σωτηρίας τῶν
πολιτειῶν, ἐκ ποίων τε γίνεται καὶ διὰ
τίνας αἰτίας, εἴρηται πρότερον. ἐπεὶ δὲ τετύχηκεν εἴδη πλείω
δημοκρατίας ὄντα, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως πολιτειῶν, ἅμα
τε περὶ ἐκείνων εἴ τι λοιπὸν, οὐ χεῖρον ἐπισκέψασθαι. καὶ τὸν
οἰκεῖον καὶ τὸν συμφέροντα τρόπον ἀποδοῦναι πρὸς ἑκάστην.
2 ἔτι δὲ καὶ τὰς συναγωγὰς αὐτῶν τῶν εἰρημένων ἐπισκεπτέον πάν
των τῶν τρόπων. ταῦτα γὰρ συνδυαζόμενα, ποιεῖ τὰς πολιτείας
ἐπαλλάττειν. ὥστε ἀριστοκρατίας τε ὀλιγαρχικὰς εἶναι.
καὶ πολιτείας δημοκρατικωτέρας. λέγω δὲ τοὺς συνδυα-
σμούς. οὓς δεῖ μὲν ἐπισκοπεῖν. οὐκ ἐσκεμμένοι δ' εἰσὶν νῦν.
οἷον, ἂν τὸ μὲν βουλευόμενον. καὶ τὸ περὶ τὰς ἀρχαιρεσίας
ὀλιγαρχικῶς ᾖ συντεταγμένον. καὶ τὸ περὶ τὸ βουλευόμενον,
ὀλιγαρχικῶς. ἀριστοκρατικῶς δὲ τὸ περὶ τὰς ἀρχαιρεσίας.
3 ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον μὴ πάντα συντεθῇ τὰ τῆς πολιτείας
οἰκεῖα. ποία μὲν οὖν δημοκρατία πρὸς ποίαν ἁρμόττει πό-
λιν. ὡσαύτως δὲ καὶ ποία τῶν ὀλιγαρχιῶν ποίῳ πλήθει.
καὶ τῶν λοιπῶν δὲ πολιτειῶν, τίς συμφέρει τισίν, εἴρηται πρό-
τερον. ὅμως δὲ δεῖ γενέσθαι δῆλον, μὴ μόνον ποία τούτων τῶν
πολιτειῶν ἀρίστη ταῖς πόλεσιν. ἀλλὰ καὶ πῶς δεῖ κατασκευά
ζειν, καὶ ταύτας καὶ τὰς ἄλλας ἐπέλθωμεν συντόμως. καὶ πρῶ
τον περὶ δημοκρατίας εἴπωμεν. ἅμα γὰρ καὶ περὶ τῆς ἀντικειμένης
4 πολιτείας φανερόν. αὕτη δ' ἐστὶν, ἣν καλοῦσι τινὲς, ὀλιγαρ-

χίαν.

λοιπὸν δὲ πρὸς ταύτην τὴν μέθοδον πάντα τὰ δημοτικὰ, καὶ τὰ δοκοῦντα ταῖς δημοκρατίαις ἀκολουθεῖν. ἐκ γὰρ τούτων συντιθεμένων, τὰ τῆς δημοκρατίας εἴδη γίνεσθαι συμβαίνει. καὶ πλείους δημοκρατίας μιᾶς εἶναι καὶ διαφόρους. δύο γὰρ εἰσὶν αἰτίαι, δι' ἅσπερ αἱ δημοκρατίαι πλείους εἰσί. πρῶτον μὲν ἡ λεχθεῖσα πρότερον, ὅτι διάφοροι οἱ δῆμοι. γίνεται γὰρ τὸ μὲν, γεωργικὸν πλῆθος. τὸ δὲ βάναυσον. καὶ θητικόν. ὧν
1 τοῦ πρώτου τῷ δευτέρῳ προσλαμβανομένου. καὶ τοῦ τρίτου
πάλιν τοῖς ἀμφοτέροις, οὐ μόνον διαφέρει τῷ βελτίω καὶ χείρω γίνεσθαι τὴν δημοκρατίαν, ἀλλὰ καὶ τῷ μὴ τὴν αὐτήν. δευτέρα δὲ, περὶ ἧς νῦν λέγομεν. τὰ γὰρ ταῖς δημοκρατίαις ἀκολουθοῦντα, καὶ δοκοῦντα εἶναι τῆς πολιτείας οἰκεῖα ταύτης, ποιεῖ συντιθέμενα τὰς δημοκρατίας ἑτέρας. τῇ μὲν γὰρ, ἐλάττω. τῇ δ' ἀκολουθήσει πλείονα. τῇ δ' ἅπαντα ταῦτα. χρήσιμον δ' ἕκαστον αὐτῶν γνωρίζειν πρός τε τὸ κατασκευά-
2 ζειν, ἣν ἄν τις αὐτῶν τύχῃ βουλόμενος, καὶ πρὸς τὰς διορθώ-
σεις. ζητοῦσι μὲν γὰρ οἱ τὰς πολιτείας καθιστάντες ἅπαντα τὰ οἰκεῖα συναγαγεῖν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν. ἁμαρτάνουσι δὲ τοῦτο ποιοῦντες, καθάπερ ἐν τοῖς περὶ τὰς φθορὰς καὶ τὰς σωτηρίας τῶν πολιτειῶν εἴρηται πρότερον. νυνὶ δὲ τὰ ἀξιώματα καὶ τὰ ἤθη, καὶ ὧν ἐφίενται, λέγομεν. ὑπόθεσις μὲν οὖν τῆς
» δημοκρατικῆς πολιτείας, ἐλευθερία. τοῦτο γὰρ λέγειν εἰώ-
» θασιν, ὡς ἐν μόνῃ τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ μετέχοντας ἐλευθερίας.
» 3 τούτου γὰρ στοχάζεσθαι φασὶ πᾶσαν δημοκρατίαν. ἐλευθε-
ρίας δὲ, ἓν μὲν, τὸ ἐν μέρει ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν. καὶ γὰρ τὸ δίκαιον τὸ δημοτικὸν, τὸ ἴσον ἔχειν ἐστὶ κατὰ ἀριθμὸν, ἀλλὰ μὴ κατ' ἀξίαν. τούτου δ' ὄντος τοῦ δικαίου, τὸ πλῆθος ἀναγκαῖον εἶναι κύριον. καὶ ὅ τι ἂν δόξῃ τοῖς πλείοσι, τοῦτ' εἶναι καὶ τέλος, καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ δίκαιον. φασὶ γὰρ δεῖν ἴσον ἔχειν ἕκαστον τῶν πολιτῶν, ὥστε ἐν ταῖς δημοκρατίαις συμβαίνει κυριωτέρους εἶναι τοὺς ἀπόρους τῶν εὐπόρων. πλείους γάρ εἰσι. κύριον δὲ, τὸ τοῖς πλείοσι δόξαν. ἓν μὲν οὖν τῆς ἐλευθερίας 4

σημεῖον

σημεῖον τοῦτο, ὃν τιθένται πάντες οἱ δημοτικοὶ τῆς πολιτείας
ὅρον. ἓν δὲ, τὸ ζῆν ὡς βούλεταί τις. τοῦτο γὰρ τῆς ἐλευθε-
ρίας ἔργον εἶναί φασιν. εἴπερ τοῦ δούλου ὄντος, τὸ ζῆν μὴ ὡς
βούλεται. τῆς μὲν οὖν δημοκρατίας ὅρος, οὗτος δεύτερος.
ἐντεῦθεν δ' ἐλήλυθε τὸ μὴ ἄρχεσθαι μάλιστα μὲν ὑπὸ μη-
θενός. εἰ δὲ μὴ, κατὰ μέρος. καὶ συμβάλλεται ταύτῃ πρὸς
τὴν ἐλευθερίαν τὴν κατὰ τὸ ἴσον. τούτων δ' ὑποκειμένων,
1 καὶ τοιαύτης οὔσης τῆς ἀρχῆς, τὰ τοιαῦτα δημοτικά. τὸ αἱ-
ρεῖσθαι τὰς ἀρχὰς πάντας ἐκ πάντων. τὸ ἄρχειν πάντας μὲν,
ἑκάστου ἕκαστον δ' ἐν μέρει πάντων, τὸ κληρωτὰς εἶναι τὰς ἀρ-
χὰς, ἢ πάσας. ἢ ὅσαι μὴ ἐμπειρίας δέονται καὶ τέχνης, τὸ μὴ
ἀπὸ τιμήματος μηθενὸς εἶναι τὰς ἀρχὰς, ἢ ὅτι μικροτάτου.
τὸ μὴ δὶς τὸν αὐτὸν ἄρχειν μηδεμίαν. ἢ ὀλιγάκις. ἢ ὀλίγας,
ἔξω τῶν κατὰ πόλεμον. τὸ ὀλιγοχρονίους τὰς ἀρχὰς ἢ πά-
σας ἢ ὅσας ἐνδέχεται. τὸ δικάζειν πάντας, καὶ ἐκ πάντων καὶ
2 περὶ πάντων, ἢ περὶ τῶν πλείστων καὶ τῶν μεγίστων καὶ τῶν κυ-
ριωτάτων, οἷον περὶ εὐθυνῶν καὶ πολιτείας καὶ τῶν ἰδίων
συναλλαγμάτων, τὸ τὴν ἐκκλησίαν κυρίαν εἶναι πάντων. ἀρ-
χὴν δὲ μηδεμίαν μηθενός. ἢ ὅτι ὀλιγίστων ἢ τῶν μεγίστων κυ-
ρίαν. τῶν δ' ἀρχῶν, δημοτικώτατον βουλή. ὅπου μὴ μισθοῦ
εὐπορία πᾶσιν. ἐνταῦθα γὰρ ἀφαιροῦνται καὶ ταύτης τῆς ἀρ-
χῆς τὴν δύναμιν. εἰς αὑτὸν γὰρ ἀνάγει τὰς κρίσεις πάσας ὁ
δῆμος εὐπορῶν μισθοῦ, καθάπερ εἴρηται πρότερον ἐν τῇ με-
3 θόδῳ, τῇ πρὸ ταύτης. ἔπειτα τὸ μισθοφορεῖν, μάλιστα μὲν
πάντας. ἐκκλησίαν, δικαστήρια, ἀρχάς. εἰ δὲ μὴ, τὰς ἀρχὰς
καὶ τὰ δικαστήρια, καὶ βουλὴν, καὶ τὰς ἐκκλησίας τὰς κυρίας.
ἢ τῶν ἀρχῶν, ἃς ἀνάγκη συσσιτεῖν μετ' ἀλλήλων. ἔτι ἐπειδὴ
ὀλιγαρχία καὶ γένει καὶ πλούτῳ καὶ παιδείᾳ ὁρίζεται, τὰ δη-
μοτικὰ δοκεῖ τἀναντία τούτων εἶναι, ἀγένεια, πενία, βαναυσία.
ἔτι δὲ τῶν ἀρχῶν, τὸ μηδεμίαν ἀΐδιον εἶναι. ἐὰν δέ τις καταλει-
φθῇ ἐξ ἀρχαίας μεταβολῆς, τό γε περιαιρεῖσθαι τὴν δύνα-
4 μιν αὐτῆς. καὶ ἐξ αἱρετῶν κληρωτοὺς ποιεῖν. τὰ μὲν οὖν κοινὰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τοῖς δημοκρατικοῖς, τοῦτ' ἐστί. συμβαίνει δ' ἐκ τοῦ δικαίου τοῦ
ὁμολογουμένου εἶναι δημοκρατικοῦ. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἴσον ἔ-
χειν ἅπαντας κατ' ἀριθμόν, ἣ μάλιστ' εἶναι δοκοῦσα δημοκρα-
τία καὶ δῆμος. ἴσον γὰρ τὸ μηθὲν μᾶλλον ἄρχειν τοὺς ἀπό-
ρους, ἢ τοὺς εὐπόρους. μηδὲ κυρίους εἶναι μόνους, ἀλλὰ πάν-
τας ἐξ ἴσου κατ' ἀριθμόν. οὕτω γὰρ ἂν ὑπάρχειν νομίζοιεν
τήν τ' ἰσότητα τῇ πολιτείᾳ καὶ τὴν ἐλευθερίαν. τὸ δὲ μετὰ
τοῦτο ἀπορεῖται, πῶς ἕξουσι τὸ ἴσον. πότερον δεῖ τὰ τιμή- 1
ματα διελεῖν χιλίοις τὰ τῶν πεντακοσίων, καὶ τοὺς χιλίους
ἴσον δύνασθαι τοῖς πεντακοσίοις, ἢ οὐχ οὕτω δεῖ τιθέναι τὴν
κατὰ τοῦτο ἰσότητα. ἀλλὰ διελεῖν μὲν οὕτως. ἔπειτα ἐκ τῶν
πεντακοσίων ἴσους λαβόντα καὶ ἐκ τῶν χιλίων τούτους κυρίους
εἶναι τῶν αἱρέσεων καὶ τῶν δικαστηρίων. πότερον οὖν αὕτη ἡ
πολιτεία, δικαιοτάτη κατὰ τὸ δημοτικὸν δίκαιον, ἢ μᾶλλον
ἡ κατὰ τὸ πλῆθος. φασὶ γὰρ οἱ δημοτικοὶ τοῦτο δίκαιον, ὅτι
ἂν δόξῃ τοῖς πλείοσιν. οἱ δ' ὀλιγαρχικοί, ὅτι ἂν δόξῃ τῇ πλείο- 2
νι οὐσίᾳ. κατὰ πλῆθος γὰρ οὐσίας φασὶ κρίνεσθαι δεῖν. ἔχει
δ' ἀμφότερα ἀνισότητα καὶ ἀδικίαν. εἰ μὲν γὰρ ὅτι ἂν οἱ ὀλί-
γοι, τυραννίς. καὶ γὰρ ἐὰν εἷς ἔχῃ πλείω τῶν ἄλλων εὐπόρων
κατὰ τὸ ὀλιγαρχικὸν δίκαιον, ἄρχει δίκαιος μόνος. εἰ δ' ὅτι
ἂν οἱ πλείους κατ' ἀριθμὸν ἀδικήσουσι, δημεύοντες τὰ τῶν πλου-
σίων καὶ ἐλαττόνων, καθάπερ εἴρηται πρότερον, τίς ἂν οὖν εἴη
ἰσότης, ἣν ὁμολογήσουσιν ἀμφότεροι. σκεπτέον, ἐξ ὧν ὁρίζον-
ται δικαίων ἀμφότεροι. λέγουσι γὰρ, ὡς ὅτι ἂν δόξῃ τοῖς πλείο- 3
σι τῶν πολιτῶν, τοῦτο εἶναι δεῖ κύριον. ἔστω δὴ τοῦτο, μὴ μέν-
τοι πάντως. ἀλλ' ἐπειδὴ δύο μέρη τετύχηκεν, ἐξ ὧν ἡ πόλις,
πλούσιοι καὶ πένητες, ὅτι ἂν ἀμφοτέροις δόξῃ ἢ τοῖς πλείο-
σι, τοῦτο κύριον ἔστω. ἐὰν δὲ τἀναντία δόξῃ, ὅτι ἂν οἱ πλείους.
καὶ ὧν τὸ τίμημα πλεῖον. οἷον, οἱ μὲν δέκα. οἱ δὲ, εἴκοσιν.
ἔδοξε δὲ, τῶν μὲν πλουσίων τοῖς ἕξ. τῶν δ' ἀπορωτέρων τοῖς
πεντεκαίδεκα. προσγένωνται τοῖς μὲν πένησι, τέτταρες
τῶν πλουσίων. τοῖς δὲ πλουσίοις πέντε τῶν πενήτων. ὁπο- 4

τούτων ὅσων τὸ τίμημα ὑπερτείνει συναριθμουμένων ἀμφοτέρων ἑκατέροις, τοῦτο κύριον. ἐὰν δὲ ἴσοι συμπέσωσι, κοινὴν εἶναι ταύτην νομιστέον ἀπορίαν. ὥσπερ νῦν ἐὰν δίχα ἡ ἐκκλησία γένηται, ἢ τὸ δικαστήριον. ἢ γὰρ ἀποκληρωτέον. ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον ποιητέον. ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ ἴσου καὶ τοῦ δικαίου κἂν ᾖ, πάνυ χαλεπὸν εὑρεῖν τὴν ἀλήθειαν περὶ αὐτῶν, ὅμως ῥᾷον τυχεῖν, ἢ συμπεῖσαι τοὺς δυναμένους πλεο-
1 νεκτεῖν. ἀεὶ γὰρ ζητοῦσι τὸ ἴσον καὶ τὸ δίκαιον οἱ ἥττους. οἱ δὲ κρατοῦντες οὐδὲν φροντίζουσι. δημοκρατιῶν δ' οὐσῶν τεττάρων, βελτίστη μὲν ἡ πρώτη τάξει καθάπερ ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἐλέχθη λόγοις. ἔστι δὲ καὶ ἀρχαιοτάτη πασῶν αὕτη. λέγω δὲ πρώτην, ὥσπερ ἄν τις διέλοι τοὺς δήμους. βέλτιστος γὰρ δῆμος ὁ γεωργικός ἐστιν. ὥστε καὶ ποιεῖν ἐνδέχεται δημοκρατίαν, ὅπου ζῇ τὸ πλῆθος ἀπὸ γεωργίας ἢ νομῆς. διὰ μὲν γὰρ τὸ μὴ πολλὴν οὐσίαν ἔχειν, ἄσχολος.
2 ὥστε μὴ πολλάκις ἐκκλησιάζειν. διὰ δὲ τὸ μὴ ἔχειν τἀναγκαῖα, πρὸς τοῖς ἔργοις διατρίβουσι. καὶ τῶν ἀλλοτρίων οὐκ ἐπιθυμοῦσιν. ἀλλ' ἥδιον τὸ ἐργάζεσθαι τοῦ πολιτεύεσθαι καὶ ἄρχειν, ὅπου ἂν μὴ ᾖ λήμματα μεγάλα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν. οἱ γὰρ πολλοὶ μᾶλλον ὀρέγονται τοῦ κέρδους, ἢ τῆς τιμῆς. σημεῖον δὲ, καὶ γὰρ καὶ τὰς ἀρχαίας τυραννίδας ὑπέμενον. καὶ τὰς ὀλιγαρχίας ὑπομένουσιν, ἐάν τις αὐτοὺς ἐργάζεσθαι μὴ κωλύῃ. μὴ δ' ἀφαιρῆται μηθέν. ταχέως γὰρ
3 οἱ μὲν πλουτοῦσιν αὐτῶν, οἱ δ' οὐκ ἀποροῦσιν. ἔτι δὲ τὸ κυρίους εἶναι τοῦ ἑλέσθαι, καὶ εὐθύνειν ἀναπληροῖ τὴν ἔνδειαν. εἴ τι φιλοτιμίας ἔχουσιν. ἐπεὶ παρ' ἐνίοις δήμοις, κἂν μὴ μετέχωσι τῆς αἱρέσεως τῶν ἀρχῶν, ἀλλά τινες αἱρετοὶ κατὰ μέρος ἐκ πάντων, ὥσπερ ἐν μαντινείᾳ, τοῦ δὲ βουλεύεσθαι κύριοι ὦσιν, ἱκανῶς ἔχει τοῖς πολλοῖς. καὶ δεῖ νομίζειν καὶ τοῦτ' εἶναι σχῆμά τι δημοκρατίας, ὥσπερ ἐν μαντινείᾳ ποτ' ἦν. διὸ δὴ καὶ συμφέρον ἐστὶ τῇ πρότερον ῥηθείσῃ
4 δημοκρατίᾳ. καὶ ὑπάρχειν εἴωθεν αἱρεῖσθαι μὲν τὰς ἀρχὰς καὶ

εὐθύνειν καὶ δικάζειν πάντας. ἄρχειν δὲ τὰς μεγίστας αἱρε-
τοὺς. καὶ ἀπὸ τιμημάτων τὰς μείζους, ἀπὸ μειζόνων. ἢ καὶ ἀπὸ
τιμημάτων μὲν μηδεμίαν, ἀλλὰ τοὺς δυναμένους. ἀνάγκη δὲ
πολιτευομένους οὕτω, πολιτεύεσθαι καλῶς. αἵ τε γὰρ ἀρ-
χαὶ ἀεὶ διὰ τῶν βελτίστων ἔσονται τοῦ δήμου βουλομένου, καὶ
τοῖς ἐπιεικέσιν οὐ φθονοῦντος. καὶ τοῖς ἐπιεικέσι καὶ γνωρί-
μοις ἀρκοῦσαν εἶναι ταύτην τὴν τάξιν. ἄρξονται γὰρ οὐχ ὑπ' ἀλ-
λων χειρόνων. καὶ ἄρξουσι δικαίως, διὰ τὸ τῶν εὐθυνῶν εἶναι 1
» κυρίους ἑτέρους. τὸ γὰρ ἐπανακρέμασθαι, καὶ μὴ πᾶν ἐξεῖναι ποιεῖν
» ὅ τι ἂν δόξῃ, συμφέρον ἐστίν. ἡ γὰρ ἐξουσία τοῦ πράττειν ὅ τι ἂν
ἐθέλῃ τις, οὐ δύναται φυλάττειν τὸ ἐν ἑκάστῳ τῶν ἀνθρώπων
φαῦλον. ὥστε ἀναγκαῖον συμβαίνειν ὅπερ ἐστὶν ὠφελιμώτα-
τον ἐν ταῖς πολιτείαις, ἄρχειν τοὺς ἐπιεικεῖς ἀναμαρτήτους ὄν-
τας, μηδὲν ἐλαττουμένου τοῦ πλήθους. ὅτι μὲν οὖν αὕτη τῶν δη-
μοκρατιῶν ἀρίστη, φανερόν. καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, ὅτι διὰ τὸ ποιόν
τινα εἶναι τὸν δῆμον. πρὸς δὲ τὸ κατασκευάζειν γεωργὸν τὸν δῆ- 2
μον, τῶν τε νόμων τινὲς τῶν παρὰ τοῖς πολλοῖς κειμένων τὸ ἀρ-
χαῖον, χρήσιμοι πάντες. ἢ τὸ ὅλως μὴ ἐξεῖναι κεκτῆσθαι πλείω
γῆν μέτρου τινός. ἢ ἀπό τινος τόπου, πρὸς τὸ ἄστυ, καὶ τὴν πό-
λιν. ἦν δὲ τόγε ἀρχαῖον ἐν πολλαῖς πόλεσι νενομοθετημένον,
μηδὲ πωλεῖν ἐξεῖναι τοὺς πρώτους κλήρους. ἔστι δὲ καὶ ὃν λέ-
γουσιν ὀξύλου νόμον εἶναι, τοιοῦτόν τι δυνάμενος, τὸ μὴ δανεί-
ζειν εἴς τι μέρος τῆς ὑπαρχούσης ἑκάστῳ γῆς. νῦν δὲ δεῖ διορ-
θοῦν, καὶ τῷ ἀφυτάλων νόμῳ. πρὸς γὰρ ὃ λέγω μὲν, ἐστὶ χρή- 3
σιμος. ἐκεῖνοι γὰρ καίπερ ὄντες πολλοὶ κεκτημένοι δὲ γῆν ὀλί-
γην, ὅμως πάντες γεωργοῦσι. τιμῶνται γὰρ οὐχ ὅλας τὰς κτή-
σεις, ἀλλὰ κατὰ τηλικαῦτα μόρια διαιροῦντες, ὥστ' ἔχειν ὑ-
περβάλλειν ταῖς τιμήσεσι καὶ τοὺς πένητας. μετὰ δὲ τὸ γεωργι-
κὸν πλῆθος, βέλτιστος δῆμος ἐστίν, ὅπου νομεῖς εἰσί, καὶ ζῶσιν
ἀπὸ βοσκημάτων. πολλὰ γὰρ ἔχει τῇ γεωργίᾳ παραπλησίως.
καὶ τὰ πρὸς τὰς πολεμικὰς πράξεις μάλιστ' οὗτοι γεγυμνα-
σμένοι τὰς ἕξεις καὶ χρήσιμοι τὰ σώματα, καὶ δυνάμενοι θυ- 4

ραυλεῖν. τὰ δ' ἄλλα πλήθη πάντα σχεδὸν, ἐξ ὧν αἱ λοιπαὶ δη
μοκρατίαι συνεστᾶσι, πολλῷ φαυλότερα τούτων. ὁ γὰρ βίος
φαῦλος. καὶ οὐθὲν ἔργον μετ' ἀρετῆς, ὧν μεταχειρίζεται
τὸ πλῆθος. τό, τε τῶν βαναύσων, καὶ τὸ τῶν ἀγοραίων ἀνθρώ
πων, καὶ τὸ θητικόν. ἔτι δὲ διὰ τὸ περὶ τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ ἄστυ
κυλίεσθαι πᾶν τὸ τοιοῦτον γένος, ὡς εἰπεῖν ῥαδίως ἐκκλησιά-
ζει. οἱ δὲ γεωργοῦντες διὰ τὸ διεσπάρθαι κατὰ τὴν χώραν,
1 οὔτ' ἀπαντῶσιν, οὐθ' ὁμοίως δέονται τῆς συνόδου ταύτης. ὅπου
δὲ καὶ συμβαίνει τὴν χώραν τὴν θέσιν ἔχειν τοιαύτην, ὥστε
τὴν χώραν πολὺ τῆς πόλεως ἀπηρτῆσθαι, ῥᾴδιον καὶ δημο-
κρατίαν ποιεῖσθαι χρηστὴν καὶ πολιτείαν. ἀναγκάζεται γὰρ
τὸ πλῆθος, ἐπὶ τῶν ἀγρῶν ποιεῖσθαι τὰς ἀποικίας. ὥστε δεῖ
κἂν ἀγοραῖος ὄχλος ᾖ, μὴ ποιεῖν ἐν ταῖς δημοκρατικαῖς ἐκ-
κλησίας, ἄνευ τοῦ κατὰ τὴν χώραν πλήθους. πῶς μὲν οὖν
δεῖ κατασκευάζειν τὴν βελτίστην καὶ πρώτην δημοκρατίαν,
2 εἴρηται. φανερὸν δὲ, καὶ πῶς τὰς ἄλλας. ἑπομένως γὰρ δεῖ
παρεκβαίνειν καὶ τὸ χεῖρον ἀεὶ πλῆθος χωρίζειν. τὴν δὲ τε-
λευταίαν, διὰ τὸ πάντας κοινωνεῖν, οὔτε πάσης ἐστὶ πόλεως
φέρειν. οὔτε ῥᾴδιον διαμένειν, μὴ τοῖς νόμοις καὶ τοῖς ἔθεσιν
εὖ συγκειμένην. ἃ δὲ φθείρειν συμβαίνει ταύτην καὶ τὰς ἄλλας
πολιτείας, εἴρηται πρότερον τὰ πλεῖστα σχεδόν. πρὸς δὲ τὸ
καθιστάναι ταύτην τὴν δημοκρατίαν καὶ τὸν δῆμον ποιεῖν ἰσχυ
ρόν, εἰώθασιν οἱ προεστῶτες τῷ προσλαμβάνειν ὡς πλείστους,
3 καὶ ποιεῖν πολίτας, μὴ μόνον τοὺς γνησίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ
ὁποτερουοῦν πολίτου, λέγω δὲ οἷον πατρὸς ἢ μητρὸς, ἅπαν γὰρ
οἰκεῖον τοῦτο τῷ τοιούτῳ δήμῳ μᾶλλον, εἰώθασι μὲν οὖν οἱ δη-
μαγωγοὶ κατασκευάζειν οὕτω. δεῖ μέντοι προσλαμβάνειν,
μέχρις ἂν ὑπερτείνῃ τὸ πλῆθος τῶν γνωρίμων καὶ τῶν μέ-
σων, καὶ τούτου μὴ πέρα προβαίνειν. ὑπερβάλλοντες γὰρ ἀτακτο
τέραν τε ποιοῦσι τὴν πολιτείαν. καὶ τοὺς γνωρίμους, πρὸς τὸ
χαλεπῶς ὑπομένειν τὴν δημοκρατίαν, παροξύνουσι μᾶλλον,
4 ὅπερ συνέβη τῆς στάσεως αἴτιον γενέσθαι περὶ κυρήνην. ὀλίγον

μὲν γὰρ πονηρὸν, περιορᾶται. πολὺ δὲ γινόμενον, ἐν ὀφθαλμοῖς
μᾶλλον ἐστίν. ἔτι δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα κατασκευάσματα χρήσιμα
πρὸς τὴν δημοκρατίαν τὴν τοιαύτην. οἷς κλεισθένης τε ἀθήνη-
σιν ἐχρήσατο βουλόμενος αὐξῆσαι τὴν δημοκρατίαν, καὶ περὶ
κυρήνην οἱ τὸν δῆμον καθιστάντες. φυλαί τε ἕτεραι ποιητέαι
πλείους καὶ φρατρίαι καὶ τὰ τῶν ἰδίων ἱερῶν συνακτέον εἰς ὀλίγα
καὶ κοινά. καὶ πάντα σοφιστέον, ὅπως ἂν ὅτι μάλιστα ἀναμιχθῶ-
σι πάντες ἀλλήλοις. αἱ δὲ συνήθειαι διαζευχθῶσιν αἱ πρότε- 1
ρον. ἔτι δὲ καὶ τὰ τυραννικὰ κατασκευάσματα δημοτικὰ δοκεῖ
πάντα. λέγω δ' οἷον ἀναρχία τε δούλων. αὕτη δ' ἂν εἴη μέχρι
τοῦ συμφέρουσα. καὶ γυναικῶν καὶ παίδων. καὶ τὸ ζῆν ὅπως τις βού-
λεται περιορᾶν. πολὺ γὰρ ἔσται τὸ τῇ τοιαύτῃ πολιτείᾳ βοηθοῦν.
» ἥδιον γὰρ τοῖς πολλοῖς, τὸ ζῆν ἀτάκτως ἢ τὸ σωφρόνως. ἔστι δ' ἔρ-
» γον τοῦ νομοθέτου καὶ τῶν βουλομένων συνιστάναι τινὰ τοιαύτην
» πολιτείαν, οὐ τὸ καταστῆσαι μέγιστον ἔργον οὐδὲ μόνον, ἀλλ' ὅ-
» πως σώζηται μᾶλλον. μίαν γὰρ ἢ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας οὐ χαλε- 2
» πὸν μεῖναι πολιτευομένους ὁπωσοῦν. διὸ δεῖ περὶ ὧν τεθεώ-
» ρηται πρότερον, τίνες σωτηρίαι καὶ φθοραὶ τῶν πολιτειῶν, ἐκ
» τούτων πειρᾶσθαι κατασκευάζειν τὴν ἀσφάλειαν, εὐλαβου-
» μένους μὲν τὰ φθείροντα. τιθεμένους δὲ τοιούτους νόμους καὶ
» τοὺς ἀγράφους καὶ τοὺς γεγραμμένους, οἳ περιλήψονται μά-
» λιστα τὰ σώζοντα τὰς πολιτείας, καὶ μὴ νομίζειν τοῦτ' εἶναι
δημοτικὸν μὴ δ' ὀλιγαρχικὸν, ὃ ποιήσει τὴν πόλιν ὅτι μάλι-
στα δημοκρατεῖσθαι ἢ ὀλιγαρχεῖσθαι, ἀλλ' ὃ πλεῖστον χρόνον. 3
οἱ δὲ νῦν δημαγωγοὶ χαριζόμενοι τοῖς δήμοις πολλὰ δημεύου-
σι διὰ τῶν δικαστηρίων. διὸ δεῖ πρὸς ταῦτα ἀντιπράττειν τοὺς κη-
δομένους τῆς πολιτείας, νομοθετοῦντας μηδὲν εἶναι δημό-
σιον τῶν καταδικαζομένων καὶ φερόντων πρὸς τὸ κοινὸν, ἀλ-
λ' ἱερόν. οἱ μὲν γὰρ ἀδικοῦντες, οὐδὲν ἧττον εὐλαβεῖς ἔσονται.
ζημιώσονται γὰρ ὁμοίως. ὁ δ' ὄχλος ἧττον καταψηφιεῖται τῶν
κρινομένων, λήψεσθαι μηδὲν μέλλων. ἔτι δὲ τὰς γινομένας
δημοσίας δίκας ὡς ὀλιγίστας ἀεὶ ποιεῖν, μεγάλοις ἐπιτιμίοις 4

τῶν εἰκῇ γραφομένους κωλύοντας. οὐ γὰρ τοὺς δημοτικούς, ἀλ
» λὰ τοὺς γνωρίμους εἰώθασιν εἰσάγειν. δεῖ δὲ καὶ τῇ πολιτείᾳ,
» πάντας μάλιστα μὲν εὔνους εἶναι τοὺς πολίτας. εἰ δὲ μή, μή τοι γε
» ὡς πολεμίους νομίζειν τοὺς κυρίους. ἐπεὶ δ᾽ αἱ τελευταῖαι δη-
μοκρατίαι πολυάνθρωποί τέ εἰσι, καὶ χαλεπὸν ἐκκλησιάζειν
ἀμίσθους, τοῦτο δ᾽ ὅπου πρόσοδοι μὴ τυγχάνουσιν οὖσαι, πολέ-
μιον τοῖς γνωρίμοις. ἀπό τε γὰρ εἰσφορᾶς καὶ δημεύσεως ἀναγ-
1 καῖον γίνεσθαι καὶ δικαστηρίων φαύλων, ἃ πολλὰς ἤδη δημο-
κρατίας ἀνέτρεψεν. ὅπου μὲν οὖν πρόσοδοι μὴ τυγχάνουσιν οὖ-
σαι, δεῖ ποιεῖν ὀλίγας ἐκκλησίας, καὶ δικαστήρια, πολλῶν μέν,
ὀλίγας δ᾽ ἡμέρας. τοῦτο γὰρ φέρει μὲν καὶ πρὸς τὸ μὴ φοβεῖ-
σθαι τοὺς πλουσίους τὰς δαπάνας. ἐὰν οἱ μὲν εὔποροι μὴ λαμ-
βάνωσι δικαστικόν. οἱ δ᾽ ἄποροι.. φέρει δὲ καὶ πρὸς τὸ κρίνε-
σθαι τὰς δίκας πολὺ βέλτιον. οἱ γὰρ εὔποροι, πολλὰς μὲν ἡμέ-
ρας οὐκ ἐθέλουσιν ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀπεῖναι. βραχὺν δὲ χρόνον
2 ἐθέλουσιν. ὅπου δ᾽ εἰσὶ πρόσοδοι, μὴ ποιεῖν, ὃ νῦν οἱ δημαγω-
» γοὶ ποιοῦσι. τὰ γὰρ περιόντα νέμουσι. λαμβάνουσι δὲ ἅμα.
» καὶ πάλιν δέονται τῶν αὐτῶν. ὁ τετρημένος γάρ ἐστι πίθος ἡ
» τοιαύτη βοήθεια τοῖς ἀπόροις. ἀλλὰ δεῖ τὸν ἀληθινῶς δη-
» μοτικὸν ὁρᾶν, ὅπως τὸ πλῆθος μὴ λίαν ἄπορον ᾖ. τοῦτο γὰρ
» αἴτιον τοῦ μοχθηρὰν εἶναι τὴν δημοκρατίαν. τεχναστέον οὖν,
ὅπως ἂν εὐπορία γένοιτο χρόνιος. ἐπεὶ δὲ συμφέρει τοῦτο καὶ
τοῖς εὐπόροις, τὰ μὲν ἀπὸ τῶν προσόδων γινόμενα, συναθροίζον-
3 τας, ἀθρόα χρὴ διανέμειν τοῖς ἀπόροις, μάλιστα μὲν εἴ τις δύναι-
το τοσοῦτον ἀθροίζων, ὅσον εἰς γηδίου κτῆσιν. εἰ δὲ μή, πρὸς ἀ-
φορμὴν ἐμπορίας καὶ γεωργίας. καὶ εἰ μὴ πᾶσιν δυνατόν, ἀλλὰ
κατὰ φυλάς, ἤ τι μέρος ἕτερον ἐν μέρει διανέμειν. ἐν δὲ τούτῳ
πρὸς τὰς ἀναγκαίας συνόδους τοὺς εὐπόρους εἰσφέρειν τὸν μισθόν,
ἀφειμένους τῶν ματαίων λειτουργιῶν. τοιοῦτον δέ τινα τρόπον καρ-
χηδόνιοι πολιτευόμενοι φίλον κέκτηνται τὸν δῆμον. ἀεὶ γὰρ
τινὰς ἐκπέμποντες τοῦ δήμου πρὸς τὰς περιοικίας, ποιοῦ-
4 σιν εὐπόρους. χαριέντων δ᾽ ἐστὶ καὶ νοῦν ἐχόντων γνωρίμων, καὶ

διαλαμβάνοντας τοὺς ἀπόρους, ἀφορμὰς διδόντας, τρέπειν ἐπ'
ἐργασίας. καλῶς δ' ἔχει μιμεῖσθαι καὶ τὰ Ταραντίνων. ἐκεῖ-
νοι γὰρ κοινὰ ποιοῦντες τὰ κτήματα τοῖς ἀπόροις, ἐπὶ τὴν χρῆ-
σιν εὔνουν παρασκευάζουσι τὸ πλῆθος, ἔτι δὲ τὰς ἀρχὰς πά-
σας ἐποίησαν διττάς. τὰς μὲν αἱρετάς. τὰς δὲ, κληρωτάς. τὰς μὲν
κληρωτὰς, ὅπως ὁ δῆμος αὐτῶν μετέχῃ. τὰς δ' αἱρετὰς, ἵνα
πολιτεύωνται βέλτιον. ἔστι δὲ τοῦτο ποιῆσαι, καὶ τῆς ἀρχῆς αὐ-
τῆς μερίζοντας. τοὺς μὲν κληρωτοὺς, τοὺς δ' αἱρετούς. πῶς μὲν 1
οὖν δεῖ τὰς δημοκρατίας κατασκευάζειν, εἴρηται. σχεδὸν δὲ,
καὶ περὶ τὰς ὀλιγαρχίας πῶς δεῖ, φανερὸν ἐκ τούτων. ἐκ τῶν
ἐναντίων γὰρ δεῖ συνάγειν ἑκάστην ὀλιγαρχίαν πρὸς τὴν ἐναν-
τίαν δημοκρατίαν, ἀναλογιζόμενον τὴν εὔκρατον μάλιστα
τῶν ὀλιγαρχιῶν καὶ πρώτην. αὕτη δ' ἐστὶν ἡ σύνεγγυς τῇ κα-
λουμένῃ πολιτείᾳ, ᾗ δεῖ τὰ τιμήματα διαιρεῖν. τὰ μὲν ἐλάτ-
τω. τὰ δὲ, μείζω ποιοῦντας. ἐλάττω μὲν, ἀφ' ὧν τῶν ἀναγ-
καίων μεθέξουσιν ἀρχῶν. μείζω δ', ἀφ' ὧν τῶν κυριωτέρων, 2
τῷ τε κτωμένῳ τὸ τίμημα μετέχειν ἐξεῖναι τῆς πολιτείας.
τοσοῦτον εἰσαγομένου τοῦ δήμου πλῆθος διὰ τοῦ τιμήματος,
μεθ' οὗ κρείττονες ἔσονται τῶν μὴ μετεχόντων. ἀεὶ δὲ δεῖ
παραλαμβάνειν ἐκ τοῦ βελτίονος δήμου τοὺς κοινωνούς. ὁμοίως
δὲ καὶ τὴν ἐχομένην ὀλιγαρχίαν ἐπιτείνοντας δεῖ μικρὸν
κατασκευάζειν. τῇ δ' ἀντικειμένῃ τῇ τελευταίᾳ δημοκρατίᾳ
τῇ δυναστικωτάτῃ καὶ τυραννικωτάτῃ τῶν ὀλιγαρχιῶν, ὅσῳ
» περ χειρίστη, τοσούτῳ δεῖ πλείονος φυλακῆς. ὥσπερ γὰρ, τὰ 3
» μὲν σώματα διακείμενα πρὸς ὑγίειαν, καὶ πλοῖα τὰ πρὸς
» ναυτιλίαν καλῶς ἔχοντα τοῖς πλωτῆρσιν, ἐπιδέχεται πλεί-
» ους ἁμαρτίας, ὥστε μὴ φθείρεσθαι δι' αὐτὰς, τὰ δὲ νοσερῶς
» ἔχοντα τῶν σωμάτων, καὶ τὰ τῶν πλοίων ἐκλελυμένα, καὶ
» πλωτήρων τετυχηκότα φαύλων, οὐδὲ τὰς μικρὰς δύνα-
ται φέρειν ἁμαρτίας, οὕτω καὶ τῶν πολιτειῶν αἱ χείρισται
πλείστης δέονται φυλακῆς. τὰς μὲν οὖν δημοκρατίας ὅλως
ἡ πολυανθρωπία σώζει. τοῦτο γὰρ ἀντίκειται πρὸς τὸ δίκαιον 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὸ κατὰ τὴν ἀξίαν. τὴν δ' ὀλιγαρχίαν, δηλονότι τοὐναν-
τίον ἀπὸ τῆς εὐταξίας δεῖ τυγχάνειν τῆς σωτηρίας. ἐπεὶ
δὲ, τέτταρα μέν ἐστι μέρη μάλιστα τοῦ πλήθους, γεωργικὸν, βα
ναυσικὸν, ἀγοραῖον, θητικόν. τέτταρα δὲ τὰ χρήσιμα πρὸς
πόλεμον, ἱππικὸν, ὁπλιτικὸν, ψιλὸν, ναυτικόν. ὅπου μὲν συμ
βέβηκε τὴν χώραν εἶναι ἱππάσιμον, ἐνταῦθα μὲν εὐφυῶς ἔχει
κατασκευάζειν τὴν ὀλιγαρχίαν ἰσχυράν. ἡ γὰρ σωτηρία τοῖς
1 οἰκοῦσι διὰ ταύτης ἐστὶ τῆς δυνάμεως. αἱ δ' ἱπποτροφίαι τῶν
μακρὰς οὐσίας κεκτημένων εἰσίν. ὅπου δ' ὁπλιτικὴν, τὴν ἐχο
μένην ὀλιγαρχίαν. τὸ γὰρ ὁπλιτικὸν τῶν εὐπόρων ἐστὶ μᾶλ
λον, ἢ τῶν ἀπόρων. ἡ δὲ ψιλὴ δύναμις καὶ ναυτικὴ δημο-
κρατικὴ πάμπαν. νῦν μὲν οὖν ὅπου τοιοῦτον πολὺ πλῆθος
ἐστὶν, ὅταν διαστῶσι πολλάκις, ἀγωνίζονται χεῖρον. δεῖ δὲ πρὸς
τοῦτο φάρμακον παρὰ τῶν πολεμικῶν λαμβάνειν στρατη-
γῶν. οἱ συνδυάζουσι πρὸς τὴν ἱππικὴν δύναμιν, καὶ τὴν ὁ
2 πλιτικὴν τὴν ἁρμόττουσαν τῶν ψιλῶν. ταύτῃ δ' ἐπικρατοῦ-
σιν ἐν ταῖς διαστάσεσιν οἱ δῆμοι τῶν εὐπόρων. ψιλοὶ γὰρ ὄντες
πρὸς ἱππικὴν καὶ ὁπλιτικὴν ἀγωνίζονται ῥᾳδίως, τὸ μὲν οὖν
ἐκ τούτων καθιστάναι ταύτην τὴν δύναμιν, ἐφ' ἑαυτοὺς ἐστι
καθιστάναι. δεῖ δὲ διῃρημένης τῆς ἡλικίας, καὶ τῶν μὲν, ὄντων
πρεσβυτέρων, τῶν δὲ, νέων. ἔτι μὲν ὄντας νέους τοὺς αὑτῶν
υἱεῖς διδάσκεσθαι τὰς κούφας καὶ τὰς ψιλὰς ἐργασίας. ἐκ-
κεκριμμένους δὲ ἐκ παίδων, ἀθλητὰς εἶναι αὐτοὺς τῶν ἔργων.
3 τὴν δὲ μετάδοσιν γίνεσθαι τῷ πλήθει τοῦ πολιτεύματος, ἤ-
τοι καθάπερ εἴρηται πρότερον. τοῖς τὸ τίμημα κτωμένοις, ἢ
καθάπερ Θηβαίοις ἀποσχομένοις χρόνον τινὰ τῶν βαναύσων
ἔργων. ἢ καθάπερ ἐν μασσαλίᾳ κρίσιν ποιουμένους τῶν ἀ-
ξίων τῶν ἐν τῷ πολιτεύματι καὶ τῶν ἔξωθεν. ἔτι δὲ καὶ ταῖς
ἀρχαῖς ταῖς κυριωτάταις, ἃς δεῖ τοὺς ἐν τῇ πολιτείᾳ κατέ-
χειν, δεῖ προσκεῖσθαι λειτουργίας. ἵν' ἑκὼν ὁ δῆμος μὴ με-
τέχῃ, καὶ συγγνώμην ἔχῃ τοῖς ἄρχουσιν ὡς μισθὸν πολὺν δι-
4 δοῦσι τῆς ἀρχῆς. ἁρμόττει δὲ θυσίας τε εἰσιόντας ποιεῖ-

θαι μεγαλοπρεπεῖς, καὶ κατασκευάζειν τι τῶν κοινῶν. ἵνα
τῶν περὶ τὰς ἑστιάσεις μετέχων ὁ δῆμος, καὶ τὴν πόλιν ὁρῶν
κοσμουμένην, τὰ μὲν, ἀναθήμασι. τὰ δὲ, οἰκοδομήμασιν, ἄ-
σμενος ὁρᾷ μένουσαν τὴν πολιτείαν. συμβήσεται δὲ καὶ τοῖς
γνωρίμοις εἶναι μνημεῖα τῆς δαπάνης. ἀλλὰ τοῦτο νῦν οἱ πε-
ρὶ τὰς ὀλιγαρχίας οὐ ποιοῦσιν, ἀλλὰ τοὐναντίον. τὰ λήμμα-
τα γὰρ ζητοῦσιν οὐχ ἧττον ἢ τὴν τιμήν. διόπερ εὖ ἔχει λέγειν
ταύτας εἶναι δημοκρατίας μικράς. πῶς μὲν οὖν χρὴ κα- 1
θιστάναι τὰς δημοκρατίας καὶ τὰς ὀλιγαρχίας. διωρίσθω
τὸν τρόπον τοῦτον. ἀκόλουθον δὲ τοῖς εἰρημένοις ἐστὶ, τὸ διῃρῆ-
σθαι καλῶς τὰ περὶ τὰς ἀρχὰς, πόσαι, καὶ τίνες, καὶ τί-
» νων, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον. τῶν μὲν γὰρ ἀναγκαίων
» ἀρχῶν χωρὶς, ἀδύνατον εἶναι πόλιν. τῶν δὲ πρὸς εὐταξίαν
» καὶ κόσμον, ἀδύνατον οἰκεῖσθαι καλῶς. ἔτι δ᾽ ἀναγκαῖον ἐν
μὲν ταῖς μικραῖς ἐλάττους εἶναι τὰς ἀρχάς. ἐν δὲ ταῖς με-
γάλαις, πλείους. ὥσπερ τυγχάνει πρότερον εἰρημένον. ποίας 2
οὖν ἁρμόττει συνάγειν, καὶ ποίας χωρίζειν, δεῖ μὴ λανθά-
νειν. πρῶτον μὲν οὖν ἐπιμέλεια τῶν ἀναγκαίων ἡ περὶ τὴν
ἀγορὰν, ἐφ᾽ ᾗ δεῖ τινα ἀρχὴν εἶναι τὴν ἐφορῶσαν περί τε τὰ
συμβόλαια καὶ τὴν εὐκοσμίαν. σχεδὸν γὰρ ἀναγκαῖον πά-
σαις ταῖς πόλεσι τὰ μὲν, ὠνεῖσθαι. τὰ δὲ, πωλεῖν πρὸς τὴν
ἀλλήλων ἀναγκαίαν χρείαν. καὶ τοῦτ᾽ ἐστὶν ὑπογυιότατον
πρὸς αὐτάρκειαν, δι᾽ ἣν δοκοῦσιν εἰς μίαν πολιτείαν συνελ-
θεῖν. ἑτέρα δὲ ἐπιμέλεια ταύτης ἐχομένη καὶ σύνεγγυς, ἡ τῶν 3
περὶ τὸ ἄστυ δημοσίων καὶ ἰδίων. ὅπως εὐκοσμία ᾖ καὶ τῶν
πιπτόντων οἰκοδομημάτων, καὶ ὁδῶν σωτηρία καὶ διόρθω-
σις, καὶ τῶν ὁρίων τῶν πρὸς ἀλλήλους. ὅπως ἀνεγκλήτως ἔ-
χωσι, καὶ ὅσα τούτοις ἄλλα τῆς ἐπιμελείας ὁμοιότροπα. κα-
λοῦσι δ᾽ ἀστυνομίαν οἱ πλεῖστοι τὴν τοιαύτην ἀρχήν. ἔχει δὲ
μόρια πλείω τὸν ἀριθμόν. ὧν ἑτέρους ἐφ᾽ ἕτερα καθιστῶσιν
ἐν ταῖς πολυανθρωποτέραις πόλεσιν. οἷον, τειχοποιοὺς, καὶ
κρηνῶν ἐπιμελητὰς, καὶ λιμένων φυλακάς. ἄλλη δ᾽ ἀναγ- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καί τι καὶ παραπλησία ταύτῃ, περὶ τὴν αὐτὴν μὲν γάρ, ἀλ-
λὰ περὶ τὴν χώραν ἐστὶ καὶ τὰ περὶ τὰ ἔξω τοῦ ἄστεος. καλοῦ-
σι δὲ τοὺς ἄρχοντας τούτους οἱ μὲν, ἀγρονόμους. οἱ δ' ὑλωρούς.
αὗται μὲν οὖν ἐπιμέλειαί εἰσι τούτων τρεῖς. ἄλλη δ' ἀρχὴ, πρὸς
ἣν αἱ πρόσοδοι τῶν κοινῶν ἀναφέρονται. παρ' ὧν φυλαττόν-
των μερίζονται πρὸς ἑκάστην διοίκησιν. καλοῦσι δ' ἀποδέκτας
τούτους καὶ ταμίας. ἑτέρα δ' ἀρχὴ, πρὸς ἣν ἀναγράφεσθαι
1 δεῖ τά τε ἴδια συμβόλαια καὶ τὰς κρίσεις ἐκ τῶν δικαστηρίων.
παρὰ δὲ τοῖς αὐτοῖς καὶ τὰς γραφὰς τῶν δικῶν γίνεσθαι δεῖ καὶ
τὰς εἰσαγωγάς. ἐνιαχοῦ μὲν οὖν μερίζουσι καὶ ταύτην εἰς
πλείους. ἔστι δὲ μία κυρία τούτων πάντων. καλοῦνται δὲ ἱε-
ρομνήμονες καὶ ἐπιστάται, καὶ μνήμονες. καὶ τούτοις ἄλλα ὀ-
νόματα σύνεγγυς. μετὰ δὲ ταύτην ἐχομένη μὲν, ἀναγκαιο-
τάτη δὲ σχεδὸν καὶ χαλεπωτάτη τῶν ἀρχῶν ἐστιν, ἡ περὶ τὰς
πράξεις τῶν καταδικασθέντων καὶ τῶν προτιθεμένων κατὰ
2 τὰς ἐγγραφάς, καὶ περὶ τὰς φυλακὰς τῶν σωμάτων. χαλε-
πὴ μὲν οὖν ἐστι διὰ τὸ πολλὴν ἔχειν ἀπέχθειαν. ὥστε ὅπου μὴ
μεγάλα ἐστὶ κερδαίνειν, οὔτ' ἄρχειν ὑπομένουσιν αὐτήν. οὔθ'
ὑπομένοντας ἐθέλουσι πράττειν κατὰ νόμους. ἀναγκαία
δ' ἐστίν, ὅτι οὐδὲν ὄφελος γίνεσθαι μὲν δίκας περὶ τῶν δικαίων,
ταύτας δὲ μὴ λαμβάνειν τέλος. ὥστ' εἰ μὴ, γιγνομένων κοι-
νωνεῖν ἀδύνατον ἀλλήλοις, καὶ πράξεων μὴ γιγνομένων.
διὸ βέλτιον μὴ μίαν εἶναι ταύτην τὴν ἀρχὴν, ἀλλ' ἄλ-
3 λας ἐξ ἄλλων δικαστηρίων. καὶ περὶ τὰς προθέσεις τῶν ἀ-
ναγεγραμμένων ὡσαύτως πειρᾶσθαι διαιρεῖν. ἔτι δ' ἔνια
πράττεσθαι καὶ τὰς ἀρχὰς τάς τε ἄλλας καὶ τὰς τῶν
νέων μᾶλλον τὰς νέας. καὶ τὰς τῶν ἐνεστώτων ἑτέρας
καταδικασάσης, ἑτέραν εἶναι τὴν πραττομένην. οἷον, ἀστυ-
νόμους τὰς παρὰ τῶν ἀγορανόμων. τὰς δὲ παρὰ τούτων ἑτέ-
ρους. ὅσῳ γὰρ ἂν ἐλάττων ἀπέχθεια ἐνῇ τοῖς πραττομένοις,
τοσούτῳ μᾶλλον λήψονται τέλος αἱ πράξεις. τὸ μὲν οὖν
4 τοὺς αὐτοὺς εἶναι τοὺς καταδικάζοντας καὶ πραττομένους,

ἀπέχθειαν ἔχει διπλῆν. τὸ δὲ περὶ πάντων τοὺς αὐτοὺς, πο-
λεμίους πᾶσι. πολλαχοῦ δὲ διῄρηται καὶ ἡ φυλάττουσα πρὸς
τὴν πραττομένην. οἷον, ἀθήνησι τῶν ἕνδεκα καλουμένων, διὸ
βέλτιον καὶ ταύτην χωρίζειν καὶ τὸ σόφισμα ζητεῖν, καὶ πε-
ρὶ ταύτην. ἀναγκαία μὲν γάρ ἐστιν οὐχ ἧττον τῆς εἰρημένης.
συμβαίνει δὲ τοὺς μὲν ἐπιεικεῖς φεύγειν μάλιστα ταύτην τὴν
ἀρχήν. τοὺς δὲ μοχθηροὺς οὐκ ἀσφαλὲς ποιεῖν κυρίους. αὐτοὶ
γὰρ δέονται φυλακῆς μᾶλλον, ἢ φυλάττειν ἄλλους δύναν- 1
ται. διὸ δεῖ μὴ μίαν ἀποτεταγμένην ἀρχὴν εἶναι πρὸς αὐ-
τοῖς. μὴ δὲ συνεχῶς τὴν αὐτήν, ἀλλὰ τῶν τε νέων ὅπου τις ἐ-
φήβων ἢ φρουρῶν ἐστι τάξις. καὶ τῶν ἀρχῶν δεῖ κατὰ μέρη
ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν ἑτέρους. ταύτας μὲν οὖν τὰς ἀρ-
χὰς ὡς ἀναγκαιοτάτας θετέον εἶναι πρώτας. μετὰ δὲ ταύ-
τας. τὰς ἀναγκαίας μὲν οὐθὲν ἧττον, ἐν σχήματι δὲ μείζονι
τεταγμένας. καὶ γὰρ ἐμπειρίας καὶ πίστεως δέονται πολ-
λῆς. τοιαῦται δ' εἶεν αἵ τε περὶ τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως, 2
καὶ ὅσαι τάττονται πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας. δεῖ δὲ καὶ
ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ, πυλῶν τε καὶ τειχῶν φυλακῆς ὁ-
μοίως ἐπιμελητὰς εἶναι καὶ ἐξετάσεως καὶ συντάξεως τῶν πο-
λιτῶν. ἔνθα μὲν οὖν ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἀρχαὶ πλείους εἰσί.
ἔνθα δ' ἐλάττους. οἷον, ἐν ταῖς μικραῖς πόλεσι μία περὶ
πάντων. καλοῦσι δὲ στρατηγοὺς καὶ πολεμάρχους τοὺς τοιού-
τους. ἔτι δὲ κἂν ὦσιν ἱππεῖς. ἢ ψιλοί. ἢ τοξόται. ἢ ναυτικόν.
καὶ ἐπὶ τούτων ἑκάστων ἐνίοτε καθίσταται ἀρχή. αἳ καλοῦν- 3
ται ναυαρχίαι καὶ ἱππαρχίαι καὶ ταξιαρχίαι. καὶ κατὰ
μέρος δὲ αἱ ὑπὸ ταύτας τριηραρχίαι καὶ λοχαγίαι καὶ φυ
λαρχίαι, καὶ ὅσα τούτων μόρια. τὸ δὲ πᾶν ἐστι τούτων ἓν
εἶδος ἐπιμελείας πολεμικῶν. περὶ μὲν οὖν ταύτην τὴν
ἀρχὴν ἔχει τὸν τρόπον τοῦτον. ἐπεὶ δὲ ἔνιαι τῶν ἀρχῶν εἰ καὶ
μὴ πᾶσαι, διαχειρίζουσι πολλὰ τῶν κοινῶν, ἀναγκαῖον ἑτέ-
ραν, εἶναι τὴν ληψομένην λογισμὸν καὶ προσευθύνουσαν
αὐτὴν, μηθὲν διαχειρίζουσαν ἕτερον. καλοῦσι δὲ τούτους οἱ 4

μὲν εὐθύνους. οἱ δὲ λογιστάς, οἱ δὲ ἐξεταστάς. οἱ δὲ συνηγό-
ρους. παρὰ πάσας δὲ ταύτας τὰς ἀρχάς, ἡ μάλιστα κυρία
πάντων ἐστίν. ἡ γὰρ αὐτὴ πολλάκις ἔχει τὸ τέλος καὶ τὴν εἰς-
φοράν, ἢ προκάθηται τοῦ πλήθους. ὅπου κύριός ἐστιν ὁ δῆ-
μος. δεῖ γὰρ εἶναι τὸ συνάγον, τὸ κύριον τῆς πολιτείας. κα-
λεῖται δὲ ἔνθα μὲν πρόβουλοι διὰ τὸ προβουλεύειν. ὅπου
δὲ τὸ πλῆθος ἐστί βουλὴ μᾶλλον. αἱ μὲν οὖν πολιτικαὶ τῶν
1 ἀρχῶν, σχεδὸν τοσαῦταί τινές εἰσιν. ἄλλο δ' εἶδος ἐπιμελείας
ἡ περὶ τοὺς θεούς. οἷον, ἱερεῖς τε καὶ ἐπιμεληταὶ τῶν περὶ τὰ
ἱερά, τοῦ σώζεσθαι τὰ ὑπάρχοντα καὶ ἀνορθοῦσθαι τὰ πί-
πτοντα τῶν οἰκοδομημάτων καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα τέτακται
πρὸς τοὺς θεούς. συμβαίνει δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ταύτην ἐνια-
χοῦ μὲν εἶναι μίαν. οἷον ἐν ταῖς μικραῖς πόλεσιν. ἐνιαχοῦ
δὲ πολλὰς καὶ κεχωρισμένας τῆς ἱερωσύνης. οἷον, ἱεροποιοὺς
καὶ ναοφύλακας καὶ ταμίας τῶν ἱερῶν χρημάτων. ἐχομέ-
2 νη δὲ ταύτης ἡ πρὸς τὰς θυσίας ἀφωρισμένη τὰς κοινὰς πά-
σας, ὅσας μὴ τοῖς ἱερεῦσιν ἀποδίδωσιν ὁ νόμος. ἀλλ' ἀπὸ τῆς
κοινῆς ἑστίας ἔχουσι τὴν τιμήν. καλοῦσι δ' οἱ μέν, ἄρχοντας
τούτους. ὁ δὲ βασιλεῖς. οἱ δέ, πρυτάνεις. αἱ μὲν οὖν ἀναγ-
καῖαι ἐπιμέλειαι εἰσὶ περὶ τούτων ὡς εἰπεῖν συγκεφαλαιω-
σαμένους περί τε τὰ δαιμόνια καὶ τὰ πολεμικά, καὶ περὶ
τὰς προσόδους, καὶ περὶ τὰ ἀναλισκόμενα, καὶ περὶ ἀγοράν,
καὶ περὶ τὸ ἄστυ, καὶ λιμένας, καὶ τὴν χώραν. ἔτι τὰ περὶ
3 τὰ δικαστήρια καὶ συναλλάγματα, ἀναγραφάς, καὶ πρά-
ξεις, καὶ φυλακάς, καὶ ἐπιλογισμούς τε καὶ ἐξετάσεις, καὶ
πρὸς εὐθύνας τῶν ἀρχόντων. καὶ τέλος αἱ περὶ τὸ βουλευό-
μενον εἰσὶ τῶν κοινῶν. ἴδιαι δέ, ταῖς σχολαστικωτέραις, καὶ μᾶλ-
λον εὐημερούσαις πόλεσιν, ἔτι δὲ φροντιζούσαις εὐκοσμίας
γυναικονομία, νομοφυλακία, παιδονομία, γυμνασιαρχία.
πρὸς δὲ ταύταις περὶ ἀγῶνας ἐπιμέλεια γυμνικοὺς καὶ διο-
νυσιακούς. καὶ εἴ τινας ἑτέρας συμβαίνει τοιαύτας γίνεσθαι
4 θεωρίας. τούτων δ' ἔνιαι φανερῶς εἰσὶν οὐ δημοτικαὶ τῶν

ἀρχῶν οἷον, γυναικονομία καὶ παιδονομία. τοῖς γὰρ ἀπόροις, ἀνάγκη χρῆσθαι καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶν ὥσπερ ἀκολούθοις διὰ τὴν ἀδουλίαν. τριῶν δ' οὐσῶν ἀρχῶν, καθ' ἃς αἱροῦνταί τινες ἀρχὰς τὰς κυρίους, νομοφυλάκων, προβούλων, βουλῆς. οἱ μὲν νομοφύλακες, ἀριστοκρατικόν. ὀλιγαρχικὸν δ', οἱ πρόβουλοι. βουλὴ δὲ, δημοτικόν. περὶ μὲν οὖν τῶν ἀρχῶν, ὡς ἐν τύπῳ σχεδὸν εἴρηται περὶ πασῶν.

ΤΈΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Ζ.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΠΟΛΙ-
ΤΙΚΩ̃Ν ΤῸ Ή.

ΠΕΡῚ πολιτείας ἀρίστης τὸν μέλλον-
τα ποιήσασθαι τὴν προσήκουσαν ζή-
τησιν, ἀνάγκη διορίσασθαι πρῶτον,
1 τίς αἱρετώτατος βίος. ἀδήλου γὰρ
ὄντος τούτου, καὶ τὴν ἀρίστην ἀναγ-
καῖον ἄδηλον εἶναι πολιτείαν. ἄρι-
στα γὰρ πράττειν προσήκει τοὺς ἄρι-
στα πολιτευομένους ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς. ἐὰν μή τι γί-
γνηται παράλογον. διὸ δεῖ πρῶτον ὁμολογεῖσθαι, τίς ὁ πᾶ-
σιν ὡς εἰπεῖν αἱρετώτατος βίος. μετὰ δὲ τοῦτο, πότερον κοι-
νῇ καὶ χωρὶς ὁ αὐτὸς ἢ ἕτερος. νομίσαντας οὖν ἱκανῶς
2 πολλὰ λέγεσθαι, καὶ τῶν ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις περὶ
τῆς ἀρίστης ζωῆς, καὶ νῦν χρηστέον αὐτοῖς. ὡς ἀληθῶς γὰρ
» πρός γε μίαν διαίρεσιν οὐδεὶς ἀμφισβητήσειεν ἄν. ὡς οὐ
» τριῶν οὐσῶν μερίδων τῶν, τε ἐκτὸς, καὶ τῶν ἐν σώματι, καὶ
» τῶν ἐν τῇ ψυχῇ, πάντα ταῦτα ὑπάρχειν τοῖς μακαρίοις. οὐ-
» δεὶς γὰρ ἂν φαίη μακάριον τὸν μηθὲν μόριον ἔχοντα ἀν-
» δρίας, μὴ δὲ σωφροσύνης, μὴ δὲ δικαιοσύνης, μὴ δὲ φρο-
» νήσεως. ἀλλὰ δεδιότα μὲν τὰς παραπετομένας μυίας. ἀπε-
3 χόμενον δὲ μηθενὸς, ἂν ἐπιθυμήσῃ τοῦ φαγεῖν ἢ πιεῖν, τῶν
ἐσχάτων. ἕνεκα δὲ τεταρτημορίου διαφθείροντα τοὺς φιλ-
τάτους φίλους. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν διάνοιαν οὕτως
ἄφρονα καὶ διεψευσμένον, ὥσπερ τι παιδίον ἢ μαινόμενον.
ἀλλὰ ταῦτα μὲν λεγόμενα ὥσπερ πάντες ἂν συγχωρή-
σειαν. διαφέρονται δ᾽ ἐν τῷ ποσῷ, καὶ ταῖς ὑπεροχαῖς. τῆς
μὲν γὰρ ἀρετῆς ἔχειν ἱκανὸν νομίζουσιν ὁποσονοῦν. πλού-
του δὲ καὶ χρημάτων καὶ δυνάμεως καὶ δόξης καὶ πάν-
4 των τῶν τοιούτων εἰς ἄπειρον ζητοῦσι τὴν ὑπερβολήν. ἡ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μένοις δὲ αὐτοῖς ἐροῦμεν, ὅτι ῥᾴδιον μὲν περὶ τούτων καὶ διὰ
τῶν ἔργων διαλαμβάνειν τὴν πίστιν ὁρῶντας, ὅτι κτῶνται καὶ φυ-
λάττουσιν οὐ τὰς ἀρετὰς τοῖς ἐκτός. ἀλλ' ἐκεῖνα ταύταις, καὶ
τὸ ζῆν εὐδαιμόνως. εἴτ' ἐν τῷ χαίρειν ἐστίν. εἴτ' ἐν ἀρετῇ τοῖς
ἀνθρώποις, εἴτ' ἐν ἀμφοῖν, ὅτι μᾶλλον ὑπάρχει τοῖς τὸ ἦθος
μὲν καὶ τὴν διάνοιαν κεκοσμημένοις εἰς ὑπερβολήν. περὶ
δὲ τὴν ἔξω κτῆσιν τῶν ἀγαθῶν μετριάζουσιν, ἢ τοῖς ἐκεῖνα μὲν
κεκτημένοις πλείω τῶν χρησίμων. ἐν δὲ τούτοις ἐλλείπουσιν. 1
οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν λόγον σκοπουμένοις εὐσύνοπτόν
ἐστι. τὰ μὲν γὰρ ἐκτὸς ἔχει πέρας, ὥσπερ ὄργανόν τι. πᾶν δὲ
τὸ χρήσιμόν ἐστιν, ὧν τὴν ὑπερβολὴν ἢ βλάπτειν ἀναγκαῖον,
ἢ μηθὲν ὄφελος εἶναι αὐτῶν τοῖς ἔχουσι. τῶν δὲ περὶ ψυχὴν
ἕκαστον ἀγαθῶν ὅσῳ περ ἂν ὑπερβάλλῃ, τοσούτῳ μᾶλλον
χρήσιμον εἶναι. εἰ δεῖ καὶ τούτοις ἐπιλέγειν, μὴ μόνον τὸ κα-
λὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ χρήσιμον. ὅλως δὲ δῆλον, ὡς ἀκολουθεῖν
φήσομεν τὴν διάθεσιν τὴν ἀρίστην ἑκάστου πράγματος πρὸς 2
ἄλληλα κατὰ τὴν ὑπεροχὴν, ἥνπερ εἴληφε διάστασιν. ὧν φα-
μὲν αὐτὰς εἶναι διαθέσεις ταύτας. ὥστ' εἴπερ ἐστὶν ἡ ψυχὴ καὶ
τῆς κτήσεως καὶ τοῦ σώματος τιμιώτερον, καὶ ἁπλῶς καὶ ἡ-
μῖν, ἀνάγκη καὶ τὴν διάθεσιν τὴν ἀρίστην ἑκάστου, ἀνάλογον
τούτων ἔχειν. ἔτι δὲ τῆς ψυχῆς ἕνεκεν ταῦτα πέφυκεν αἱρετά.
καὶ δεῖ πάντας αἱρεῖσθαι τοὺς εὖ φρονοῦντας, ἀλλ' οὐκ ἐκεί-
νων ἕνεκεν τὴν ψυχήν. ὅτι μὲν οὖν ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας
ἐπιβάλλει τοσοῦτον, ὅσον περ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως καὶ τοῦ 3
πράττειν κατὰ ταύτας, ἔστω συνωμολογημένον ἡμῖν, μάρ-
τυρι τῷ θεῷ χρωμένοις. ὃς εὐδαίμων μέν ἐστι καὶ μακάριος
δι' οὐθὲν δὲ τῶν ἐξωτερικῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ δι' αὑτὸν αὐτὸς,
καὶ τῷ ποιός τις εἶναι τὴν φύσιν. ἐπεὶ καὶ τὴν εὐτυχίαν τῆς
εὐδαιμονίας διὰ ταῦτ' ἀναγκαῖον ἑτέραν εἶναι. τῶν μὲν γὰρ
ἐκτὸς ἀγαθῶν τῆς ψυχῆς, αἴτιον ταὐτόματον καὶ ἡ τύχη. δί-
καιος δ' οὐδεὶς οὐ δὲ σώφρων ἀπὸ τύχης, οὐ δὲ διὰ τὴν τύχην
ἐστίν. ἐχόμενον δ' ἐστὶ καὶ τῶν αὐτῶν λόγων δεόμενον καὶ πόλιν 4
εὐδαί-

» εὐδαίμονα τὴν ἀρίστην εἶναι καὶ πράττουσαν καλῶς. ἀδύνα-
» τον δὲ καλῶς πράττειν τοῖς μὴ τὰ καλὰ πράττουσιν. οὐθὲν δὲ
» καλὸν ἔργον οὔτ' ἀνδρὸς οὔτε πόλεως χωρὶς ἀρετῆς καὶ
» φρονήσεως. ἀνδρία δὲ πόλεως, καὶ δικαιοσύνη καὶ φρόνησις
τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν καὶ μορφήν. ὧν μετασχὼν ἕκαστος
τῶν ἀνθρώπων λέγεται δίκαιος καὶ φρόνιμος καὶ σώφρων.
ἀλλὰ γὰρ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον ἔστω πεφροιμιασμένα τῷ λό-
1 γῳ. οὔτε γὰρ μὴ θιγγάνειν αὐτῶν δυνατόν. οὔτε πάντας τοὺς
οἰκείους ἐπεξελθεῖν ἐνδέχεται λόγους. ἑτέρας γάρ ἐστιν ἔρ-
» γον σχολῆς ταῦτα. νῦν δὲ ὑποκείσθω τοσοῦτον, ὅτι βίος μὲν ἄ-
» ριστος καὶ ἰδίως ἑκάστῳ κοινῇ ταῖς πόλεσιν, ὁ μετ' ἀρετῆς κεχο-
» ρηγημένος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μετέχειν τῶν κατ' ἀρετὴν πρά-
ξεων. πρὸς δὲ τοὺς ἀμφισβητοῦντας ἐάσαντας ἐπὶ τῆς νῦν με-
θόδου διασκεπτέον ὕστερον, εἴ τις τοῖς εἰρημένοις τυγχάνει μὴ
πειθόμενος. πότερον δὲ, τὴν εὐδαιμονίαν τὴν αὐτὴν εἶναι
2 φατέον, ἑνός τε ἑκάστου τῶν ἀνθρώπων καὶ πόλεως, ἢ μὴ τὴν
αὐτήν, λοιπόν ἐστιν εἰπεῖν. φανερὸν δὲ καὶ τοῦτο. πάντες γὰρ ἂν
ὁμολογήσειαν εἶναι τὴν αὐτήν, ὅσοι γὰρ ἐν πλούτῳ τὸ ζῆν εὖ τί-
θενται ἐφ' ἑνός, οὗτοι καὶ τὴν πόλιν ὅλην, ἐὰν ᾖ πλουσία, μακα-
ρίζουσιν. ὅσοι τε τὸν τυραννικὸν βίον μάλιστα τιμῶσιν, οὗτοι καὶ
πόλιν τὴν πλείστων ἄρχουσαν εὐδαιμονεστάτην ἂν εἶναι φαῖεν.
εἴ τε τις τὸν ἕνα δι' ἀρετὴν ἀποδέχεται, καὶ πόλιν εὐδαιμονεστέ-
ραν φήσει τὴν σπουδαιοτέραν. ἀλλὰ ταῦτα ἤδη δύο ἐστὶν, ἃ δεῖ-
3 ται σκέψεως. ἓν μὲν, πότερος αἱρετώτερος βίος ὁ διὰ τοῦ συμ-
πολιτεύεσθαι καὶ κοινωνεῖν πόλεως, ἢ μᾶλλον ὁ ξενικὸς καὶ τῆς
πολιτικῆς κοινωνίας ἀπολελυμένος. ἔτι δὲ τίνα πολιτείαν θε-
τέον, καὶ ποίαν διάθεσιν πόλεως ἀρίστην. εἴτε πᾶσιν ὄντος αἱρε-
τοῦ κοινωνεῖν πόλεως. εἴτε καὶ τισὶ μὲν μή. τοῖς δὲ πλείστοις. ἐπεὶ
δὲ τῆς πολιτικῆς διανοίας καὶ θεωρίας τοῦτ' ἐστὶν ἔργον. ἀλλ' οὐ τὸ
περὶ ἕκαστον αἱρετόν. ἡμεῖς δὲ ταύτην προῃρήμεθα νῦν τὴν
σκέψιν. ἐκεῖνο μὲν γὰρ πάρεργον ἂν εἴη. τοῦτο δὲ ἔργον τῆς μεθό-
4 δου ταύτης, ὅτι μὲν οὖν ἀναγκαῖον εἶναι πολιτείαν ἀρίστην ταύ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

την, καθ' ἣν τάξιν, κἂν ὁστισοῦν ἄριστα πράττοι καὶ ζῴη μακα-
ρίως, φανερόν ἐστιν. ἀμφισβητεῖται δὲ παρ' αὐτῶν τῶν ὁμολο-
γούντων τὸν μετ' ἀρετῆς εἶναι βίον αἱρετώτατον, πότερον ὁ πο-
λιτικὸς καὶ πρακτικὸς βίος αἱρετὸς, ἢ μᾶλλον ὁ πάντων τῶν
ἐκτὸς ἀπολελυμένος. οἷον, θεωρητικός τις, ὃν μόνον τινές φασιν
εἶναι φιλόσοφον. σχεδὸν γὰρ τούτους τοὺς δύο βίους τῶν ἀνθρώ-
πων οἱ φιλοτιμότατοι πρὸς ἀρετὴν φαίνονται προαιρούμε-
νοι, καὶ τῶν προτέρων καὶ τῶν νῦν. λέγω δὲ δύο, τόν τε πολιτι- 1
κὸν καὶ τὸν φιλόσοφον. διαφέρει δὲ οὐ μικρὸν, ποτέρως ἔχει
τὸ ἀληθές. ἀνάγκη γὰρ τόν, γε εὖ φρονοῦντα πρὸς τὸν βελτίω
σκοπὸν συντάττεσθαι καὶ τῶν ἀνθρώπων ἕκαστον, καὶ κοινῇ τὴν
πολιτείαν. νομίζουσι δ' οἱ μὲν, τὸ τῶν πέλας ἄρχειν, δεσποτικῶς
μὲν γιγνόμενον, μετ' ἀδικίας τινὸς εἶναι τῆς μεγίστης. πολιτι-
κῶς δὲ, τὸ μὲν ἄδικον οὐκ ἔχειν. ἐμπόδιον δὲ ἔχειν τῇ περὶ αὑ-
τὸν εὐημερίᾳ. τούτων δ' ὥσπερ ἐξ ἐναντίας ἕτεροι τυγχάνουσι
δοξάζοντες. μόνον γὰρ ἀνδρὸς τὸν πρακτικὸν εἶναι βίον καὶ πο- 2
λιτικόν. ἐφ' ἑκάστης γὰρ ἀρετῆς οὐκ εἶναι πράξεις μᾶλλον τοῖς
ἰδιώταις, ἢ τοῖς τὰ κοινὰ πράττουσι καὶ πολιτευομένοις. οἱ
μὲν οὖν οὕτως ὑπολαμβάνουσιν οἱ δὲ, τὸν δεσποτικὸν καὶ τυ-
ραννικὸν τρόπον τῆς πολιτείας εἶναι μόνον εὐδαίμονα φασί.
παρ' ἐνίοις δὲ καὶ τῆς πολιτείας οὗτος ὅρος τῶν νόμων, ὅπως
δεσπόζωσι τῶν πέλας. διὸ καὶ τῶν πλείστων νομίμων χύδην
ὡς εἰπεῖν κειμένων παρὰ τοῖς πλείστοις, ὅμως εἴπου τι πρὸς
ἓν οἱ νόμοι βλέπουσι, τοῦ κρατεῖν στοχάζονται πάντες. ὥσπερ 3
ἐν Λακεδαίμονι καὶ Κρήτῃ πρὸς τοὺς πολέμους συντέτακται
σχεδὸν ἥ, τε παιδεία καὶ τὸ τῶν νόμων πλῆθος, ἔτι δ' ἐν τοῖς
ἔθνεσι πᾶσι τοῖς δυναμένοις πλεονεκτεῖν, ἡ τοιαύτη τετίμη-
ται δύναμις. οἷον, ἐν Σκύθαις καὶ Πέρσαις καὶ Θρᾳξὶ καὶ Κελ-
τοῖς. ἐν ἐνίοις γὰρ καὶ νόμοι τινές εἰσι παροξύνοντες πρὸς
τὴν ἀρετὴν ταύτην, καθάπερ ἐν Καρχηδόνι φασὶ, τὸν ἐκ
τῶν κρίκων κόσμον λαμβάνειν, ὅσας ἂν στρατεύσωνται στρα-
τείας. ἦν δέ ποτε καὶ περὶ Μακεδονίαν νόμος τὸν μηθένα 4

ἀπεκτακότα πολέμιον ἄνδρα, περιεζῶσθαι τὴν φορβειάν.
ἐν δὲ σκύθαις οὐκ ἐξῆν πίνειν ἐν ἑορτῇ τινὶ σκύφον περιφε-
ρόμενον τῷ μηδένα ἀπεκτακότι πολέμιον. ἐν δὲ τοῖς ἴβηρ-
σιν ἔθνει πολεμικῷ, τοσούτους τὸν ἀριθμὸν ὀβελίσκους κα-
ταπηγνύουσι περὶ τὸν τάφον, ὅσους ἂν διαφθείρῃ τῶν πο-
λεμίων. καὶ ἕτερα δὴ παρ' ἑτέροις ἐστὶ τοιαῦτα πολλά, τὰ
μὲν, νόμοις κατειλημμένα. τὰ δὲ, ἔθεσι. καίτοι δόξειεν ἂν
1 ἄγαν ἄτοπον ἴσως εἶναι τοῖς βουλομένοις ἐπισκοπεῖν. εἰ τοῦ-
τ' ἐστὶν ἔργον τοῦ πολιτικοῦ, τὸ δύνασθαι θεωρεῖν, ὅπως ἄρ-
χῃ καὶ δεσπόζῃ τῶν πλησίον καὶ βουλομένων καὶ μὴ βουλο-
μένων. πῶς γὰρ ἂν εἴη τοῦτο πολιτικὸν, ἢ νομοθετικόν. ὅ γε
μὴ δὲ νόμιμον ἐστίν. οὐ νόμιμον δὲ, τὸ μὴ μόνον δικαίως, ἀλ-
λὰ καὶ ἀδίκως ἄρχειν. κρατεῖν δ' ἐστὶ καὶ μὴ δικαίων. ἀλ-
λὰ μὴν οὐδ' ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις τοῦτο ὁρῶμεν. οὔ-
τε γὰρ τοῦ ἰατροῦ, οὔτε τοῦ κυβερνήτου ἔργον ἐστὶ, τὸ ἢ πεῖσαι
2 ἢ βιάσασθαι, τοὺς μὲν, τοὺς θεραπευομένους. τοὺς δὲ, τοὺς πλω-
τῆρας. ἀλλ' ἐοίκασιν οἱ πολλοὶ τὴν δεσποτικὴν, πολιτικὴν
οἴεσθαι εἶναι. καὶ ὅπερ αὐτοῖς ἕκαστοι οὔ φασιν εἶναι δίκαιον
οὐδὲ συμφέρον, τοῦτ' αἰσχύνονται πρὸς τοὺς ἄλλους ἀσκοῦν-
τες. αὐτοὶ μὲν γὰρ παρ' αὐτοῖς τὸ δικαίως ἄρχειν ζητοῦσι.
πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους οὐδὲν μέλει τῶν δικαίων. ἄτοπον δὲ εἰ
μὴ φύσει. τὸ μὲν, δεσποστὸν ἐστί. τὸ δὲ, οὐ δεσποστόν. ὥστε εἴ-
περ ἔχει τὸν τρόπον τοῦτον, οὐ δεῖ πάντων πειρᾶσθαι δεσπό-
3 ζειν. ἀλλὰ τῶν δεσποστῶν ὥσπερ οὐδὲ θηρεύειν ἐπὶ θοίνην ἢ
θυσίαν ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸ πρὸς τοῦτο θηρευτόν. ἔστι δὲ θη-
ρευτὸν ὃ ἂν ἄγριον ᾖ, ἐδεστὸν ζῷον. ἀλλὰ μὴν, εἴη γ' ἂν καὶ καθ' ἑ-
αυτὴν μία πόλις εὐδαίμων, ἡ πολιτευομένη δηλονότι κα-
λῶς. εἴπερ ἐνδέχεται πόλιν οἰκεῖσθαί που καθ' ἑαυτὴν νόμοις
χρωμένην σπουδαίοις. ἧς τῆς πολιτείας ἡ σύνταξις οὐ πρὸς πό-
λεμον, οὐδὲ πρὸς τὸ κρατεῖν ἔσται τῶν πολεμίων. μηθὲν γὰρ ὑπάρ-
χέτω τοιοῦτον. δῆλον ἄρα ὅτι πάσας τὰς πρὸς τὸν πόλεμον ἐπι-
4 μελείας, καλὰς μὲν θετέον. οὐχ ὡς τέλος δὲ πάντων ἀκρότατον

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἀλλὰ ἐκείνου χάριν ταύτας. τοῦ δὲ νομοθέτου τοῦ σπουδαίου
ἐστὶ, τὸ θεάσασθαι πόλιν καὶ γένος ἀνθρώπων καὶ πᾶσαν ἄλ-
λην κοινωνίαν, ζωῆς ἀγαθῆς πῶς μεθέξουσι καὶ τῆς ἐνδε-
χομένης αὐτοῖς εὐδαιμονίας. διοίσει μὲν τι τῶν ταττομένων
ἔνια νομίμων. καὶ τοῦτο τῆς νομοθετικῆς ἐστιν ἰδεῖν, ἐάν τι-
νες ὑπάρχωσι γειτνιῶντες, ποῖα πρὸς ποίους ἀσκητέον. ἢ
πῶς τοῖς καθήκουσι πρὸς ἑκάστους χρηστέον. ἀλλὰ τοῦτο μὲν,
κἂν ὕστερον τύχῃ τῆς προσηκούσης σκέψεως, πρὸς τί τέλος 1
δεῖ τὴν ἀρίστην πολιτείαν συντείνειν. πρὸς δὲ τοὺς ὁμολο-
γοῦντας μὲν, τὸν μετ' ἀρετῆς εἶναι βίον αἱρετώτατον, διαφε-
ρομένους δὲ περὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ, λεκτέον ἡμῖν πρὸς ἀμ-
φοτέρους αὐτοὺς. οἱ μὲν γὰρ ἀποδοκιμάζουσι τὰς πολιτικὰς
ἀρχὰς, νομίζοντες τόν τε τοῦ ἐλευθέρου βίον ἕτερόν τινα εἶναι
» τοῦ πολιτικοῦ, καὶ πάντων αἱρετώτατον. οἱ δὲ, τοῦτον ἄριστον. ἀ-
» δύνατον γὰρ τὸν μηθὲν πράττοντα πράττειν εὖ. τὴν δ' εὐπρα-
γίαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν εἶναι ταυτὸν, ὅτι τὰ μὲν, ἀμφότε- 2
ροι λέγουσιν ὀρθῶς. τὰ δὲ οὐκ ὀρθῶς. οἱ μὲν, ὅτι ὁ τοῦ ἐλευ-
θέρου βίος τοῦ δεσποτικοῦ ἀμείνων, τοῦτο γὰρ ἀληθές. οὐθὲν
γὰρ τό γε δούλῳ, ᾗ δοῦλος χρῆσθαι σεμνόν. ἡ γὰρ ἐπίταξις ἡ
περὶ τῶν ἀναγκαίων, οὐδενὸς μετέχει τῶν καλῶν. τὸ μέντοι
νομίζειν πᾶσαν ἀρχὴν εἶναι δεσποτείαν, οὐκ ὀρθόν. οὐ γὰρ ἔ-
λαττον διέστηκεν ἡ τῶν ἐλευθέρων ἀρχὴ τῆς τῶν δούλων, ἢ αὐ-
τὸ φύσει ἐλεύθερον, τοῦ φύσει δούλου. διώρισται δὲ περὶ αὐ-
» τῶν ἱκανῶς ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις. τὸ δὲ μᾶλλον ἐπαινεῖν τὸ 3
» ἀπρακτεῖν τοῦ πράττειν, οὐκ ἀληθές. ἡ γὰρ εὐδαιμονία πρᾶ-
ξίς ἐστιν. ἔτι δὲ πολλῶν καὶ καλῶν τέλος ἔχουσιν αἱ τῶν δικαίων
καὶ σωφρόνων πράξεις. καίτοι τάχ' ἂν ὑπολάβοι τις τούτων
οὕτω διωρισμένων, ὅτι τὸ κύριον εἶναι πάντων, ἄριστον. οὕτω
γὰρ ἂν πλείστων καὶ καλλίστων κύριος εἴη πράξεων. ὥστε οὐ
δεῖ τὸν δυνάμενον ἄρχειν παριέναι τῷ πλησίον. ἀλλὰ μᾶλ-
λον ἀφαιρεῖσθαι, καὶ μήτε πατέρα παίδων. μήτε παῖδας πα-
τρὸς. μήθ' ὅλως φίλον φίλου μηθένα ὑπολογεῖν. μηδὲ πρὸς 4

» τοῦτο φροντίζειν. τὸ γὰρ ἄριστον αἱρετώτατον. τὸ δ' εὖ πράτ-
» τειν ἄριστον. τοῦτο μὲν οὖν ἀληθῶς ἴσως λέγουσιν. εἴπερ ὑ-
πάρξει τοῖς ἀποστεροῦσι καὶ βιαζομένοις, τὸ τῶν ὄντων αἱρετώ-
τατον. ἀλλ' ἴσως οὐχ οἷόν τε ὑπάρχειν. ἀλλ' ὑποτίθενται τοῦ-
το ψεῦδος. οὐ γὰρ ἔτι καλὰς τὰς πράξεις ἐνδέχεται εἶναι τῷ
μὴ διαφέροντι τοσοῦτον, ὅσον ἀνὴρ γυναικός. ἢ πατὴρ τέκ-
νων. ἢ δεσπότης δούλων. ὥστε ὁ παραβαίνων, οὐθὲν ἂν τηλι-
1 κοῦτον κατορθώσειεν ὕστερον, ὅσον ἤδη παρεκβέβηκε τῆς ἀρε-
» τῆς. τοῖς γὰρ ὁμοίοις τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον ἐν τῷ μέρει. τοῦ-
» το γὰρ ἴσον καὶ ὅμοιον. τὸ δὲ μὴ ἴσον τοῖς ἴσοις, καὶ τὸ μὴ ὅ-
» μοιον τοῖς ὁμοίοις, παρὰ φύσιν. οὐδὲν δὲ τῶν παρὰ φύσιν κα-
» λόν. διὸ κἂν ἄλλος τις ᾖ κρείττων κατ' ἀρετὴν καὶ κατὰ δύ-
» ναμιν τὴν πρακτικὴν τῶν ἀρίστων, τούτῳ καλὸν ἀκολουθεῖν.
» καὶ τούτῳ πείθεσθαι δίκαιον. δεῖ δ' οὐ μόνον ἀρετήν, ἀλλὰ
» καὶ δύναμιν ὑπάρχειν, καθ' ἣν ἔσται πρακτικός. ἀλλ' εἰ ταῦτα
2 λέγεται καλῶς, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν εὐπραγίαν θετέον.
» καὶ κοινῇ πάσης πόλεως ἂν εἴη καὶ καθ' ἕκαστον ἄριστος βίος,
» ὁ πρακτικός. ἀλλὰ τὸν πρακτικὸν οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς
ἑτέρους καθάπερ οἴονταί τινες, οὐδὲ τὰς διανοίας εἶναι
μόνας ταύτας πρακτικάς, τὰς τῶν ἀποβαινόντων χάριν γι-
γνομένας ἐκ τοῦ πράττειν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τὰς αὐτοτε-
λεῖς καὶ τὰς αὑτῶν ἕνεκεν θεωρίας καὶ διανοήσεις. ἡ γὰρ εὐ-
πραξία τέλος. ὥστε καὶ πρᾶξίς τις. μάλιστα δὲ καὶ πράττειν
3 λέγομεν κυρίως καὶ τῶν ἐξωτερικῶν πράξεων τοὺς ταῖς δια-
νοίαις ἀρχιτέκτονας. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀπρακτεῖν ἀναγ-
καῖον τὰς καθ' αὑτὰς πόλεις ἱδρυμένας καὶ ζῆν οὕτω προῃ-
ρημένας. ἐνδέχεται γὰρ καὶ κατὰ μέρη καὶ τοῦτο συμβαίνειν.
πολλαὶ γὰρ κοινωνίαι πρὸς ἄλληλα τοῖς μέρεσι τῆς πόλεως
εἰσίν. ὁμοίως δὲ τοῦτο ὑπάρχει καὶ καθ' ἑνὸς ὁτουοῦν τῶν ἀν-
» θρώπων. σχολῇ γὰρ ἂν ὁ θεὸς ἔχοι καλῶς καὶ πᾶς ὁ κόσμος,
» οἷς οὐκ εἰσὶν ἐξωτερικαὶ πράξεις παρὰ τὰς οἰκείας τὰς αὐτῶν.
4 ὅτι μὲν οὖν τὸν αὐτὸν βίον ἀναγκαῖον εἶναι τὸν ἄριστον, ἑκά-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

στω τε τῶν ἀνθρώπων, καὶ κοινῇ ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς ἀνθρώποις, φανερόν ἐστιν. ἐπεὶ δὲ πεφροιμίασται τὰ νῦν εἰρημένα περὶ αὐτῶν, καὶ περὶ τὰς ἄλλας πολιτείας ἡμῖν τεθεώρηται πρότερον, ἀρχὴ τῶν λοιπῶν εἰπεῖν πρῶτον. ποίας τινὰς δεῖ τὰς ὑποθέ-
» σεις εἶναι τῆς μελλούσης κατ' εὐχὴν συνεστάναι πόλεως. οὐ γὰρ
» οἷόν τε πολιτείαν γενέσθαι τὴν ἀρίστην ἄνευ συμμέτρου χορηγίας.
» διὸ δεῖ πολλὰ προϋποτεθεῖσθαι καθάπερ εὐχομένους. εἶναι μέν-
τοι μηθὲν τούτων ἀδύνατον. λέγω δὲ οἷον περί τε πλήθους πο- 1
λιτῶν, καὶ χώρας. ὥσπερ γὰρ καὶ τοῖς ἄλλοις δημιουργοῖς. οἷον, ὑφάντῃ καὶ ναυπηγῷ δεῖ τὴν ὕλην ὑπάρχειν ἐπιτηδείαν οὖσαν πρὸς τὴν ἐργασίαν, ὅσῳ γὰρ ἂν αὕτη τυγχάνῃ παρεσκευασμένη βέλτιον, ἀνάγκη καὶ τὸ γιγνόμενον ὑπὸ τῆς τέχνης εἶναι κάλλιον, οὕτω καὶ τῷ πολιτικῷ καὶ τῷ νομοθέτῃ δεῖ τὴν οἰκείαν ὕλην ὑπάρχειν ἐπιτηδείως ἔχουσαν. ἔστι δὲ πολιτικῆς χορηγίας πρῶτον, τό, τε πλῆθος τῶν ἀνθρώπων. πόσους τε καὶ ποίους τινὰς
ὑπάρχειν δεῖ φύσει. καὶ κατὰ τὴν χώραν ὡσαύτως, ὅσην τε εἶναι 2
καὶ ποίαν τινὰ ταύτην. οἴονται μὲν οὖν οἱ πλεῖστοι προσήκειν μεγάλην εἶναι τὴν εὐδαίμονα πόλιν. εἰ δὲ τοῦτ' ἀληθές, ἀγνοοῦσι, ποία μεγάλη καὶ μικρὰ πόλις κατ' ἀριθμοῦ γὰρ πλῆθος τῶν ἐνοικούντων κρίνουσι τὴν μεγάλην. δεῖ δὲ μᾶλλον μὴ εἰς τὸ πλῆθος, εἰς δὲ δύναμιν ἀποβλέπειν. ἔστι γάρ τι καὶ πόλεως ἔργον ὥστε τὴν δυναμένην τοῦτο μάλιστ' ἀποτελεῖν, ταύτην οἰητέον εἶναι μεγίστην. οἷον, ἱπποκράτην, οὐκ ἄνθρωπον, ἀλλ' ἰα-
τρὸν, εἶναι μείζω φήσειεν ἄν τις τοῦ διαφέροντος κατὰ τὸ μέ- 3
γεθος τοῦ σώματος. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἰ δεῖ κρίνειν πρὸς τὸ πλῆθος ἀποβλέποντας, οὐ κατὰ τὸ τυχὸν πλῆθος τοῦτο ποιητέον. ἀναγκαῖον γὰρ ἐν ταῖς πόλεσιν ἴσως ὑπάρχειν καὶ δούλων ἀριθμὸν πολλῶν καὶ μετοίκων καὶ ξένων. ἀλλ' ὅσοι πόλεώς εἰσι μέρος, καὶ ἐξ ὧν συνίσταται πόλις οἰκείων μορίων. ἡ γὰρ τούτων ὑπεροχὴ τοῦ πλήθους, μεγάλης πόλεως σημεῖον. ἐξ ἧς δὲ βάναυσοι μὲν ἐξέρχονται πολλοὶ τὸν ἀριθμὸν, ὁπλῖ-
ται δὲ ὀλίγοι, ταύτην ἀδύνατον εἶναι μεγάλην. οὐ γὰρ ταὐ- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὸν μεγάλην τὴν πόλιν καὶ πολυάνθρωπον. ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ-
τό γε ἐκ τῶν ἔργων φανερόν, ὅτι χαλεπόν. ἴσως δ' ἀδύνατον
εὐνομεῖσθαι τὴν λίαν πολυάνθρωπον. τῶν γοῦν δοκουσῶν πο-
λιτεύεσθαι καλῶς, οὐδεμίαν ὁρῶμεν οὖσαν ἀνειμένην
πρὸς τὸ πλῆθος. τοῦτο δὲ δῆλον καὶ διὰ τῆς τῶν λόγων πί-
» στεως. ὅτε γὰρ νόμος τάξις τίς ἐστι, καὶ τὴν εὐνομίαν ἀναγ-
» καῖον εὐταξίαν εἶναι. ὁ δὲ λίαν ὑπερβάλλων ἀριθμὸς οὐ
1 δύναται μετέχειν τάξεως. θείας γὰρ δὴ τοῦτο δυνάμεως ἔρ-
» γον. ἥτις καὶ τόδε συνέχει τὸ πᾶν. ἐπεὶ τό γε καλόν, ἐν πλή-
θει καὶ μεγέθει εἴωθε γίνεσθαι. διὸ καὶ πόλις, ἧς μετὰ μεγέθους
ὁ λεχθεὶς ὅρος ὑπάρχει, ταύτην εἶναι καλλίστην ἀναγκαῖον. ἀλ
λ' ἔστι τι καὶ πόλεσι μεγέθους μέτρον. ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων
πάντων, ζῴων, φυτῶν, ὀργάνων. καὶ γὰρ τούτων ἕκαστον οὔτε
λίαν μικρόν, οὔτε κατὰ μέγεθος ὑπερβάλλον ἕξει τὴν αὐ-
τοῦ δύναμιν. ἀλλ' ὁτὲ μέν, ὅλως ἐστερημένον ἔσται τῆς φύσεως.
2 ὁτὲ δέ, φαύλως ἔχον. οἷον, πλοῖον σπιθαμιαῖον μέν, οὐκ ἔσται
πλοῖον ὅλως. οὐδὲ δυοῖν σταδίοιν. εἰς δέ τι μέγεθος ἐλθὸν ὁτὲ
μὲν διὰ μικρότητα φαύλην ποιήσει τὴν ναυτιλίαν. ὁτὲ δέ,
διὰ τὴν ὑπερβολήν. ὁμοίως δὲ καὶ πόλις, ἡ μὲν ἐξ ὀλίγων
λίαν, οὐκ αὐτάρκης. ἡ δὲ ἐκ πολλῶν ἄγαν, ἐν μὲν τοῖς ἀναγ-
καίοις αὐτάρκης ὥσπερ ἔθνος, ἀλλ' οὐ πόλις. πολιτείαν γὰρ οὐ
ῥᾴδιον ὑπάρχειν. τίς γὰρ στρατηγὸς ἔσται τοῦ λίαν ὑπερβάλ-
λοντος πλήθους. ἢ τίς κῆρυξ μὴ στεντόρειος. διὸ πρώτην μὲν
3 εἶναι πόλιν ἀναγκαῖον τὴν ἐκ τοσούτου πλήθους, ὃ πρῶτον πλῆ-
θος αὐταρκὲς πρὸς τὸ εὖ ζῆν ἐστι κατὰ τὴν πολιτικὴν κοινω-
νίαν. ἐνδέχεται δὲ καὶ τὴν ταύτης ὑπερβάλλουσαν κατὰ πλῆ-
θος, εἶναι μείζω πόλιν. ἀλλὰ τοῦτ' οὐκ ἔστιν ὥσπερ εἴπομεν ἀόριστον.
τίς δ' ἐστὶν ὁ τῆς ὑπερβολῆς ὅρος, ἐκ τῶν ἔργων ἰδεῖν ῥᾴδιον. εἰσὶ
γὰρ αἱ πράξεις τῆς πόλεως. τῶν μέν, ἀρχόντων. τῶν δ' ἀρχομένων. ἄρ-
χοντος δ' ἐπίταξις καὶ κρίσις, ἔργον. πρὸς δὲ τὸ κρίνειν περὶ τῶν δι-
καίων καὶ πρὸς τὸ τὰς ἀρχὰς διανέμειν κατ' ἀξίαν, ἀναγκαῖον γνω-
4 ρίζειν ἀλλήλους, ποῖοί τινές εἰσι, τοὺς πολίτας. ὡς ὅπου τοῦτο μὴ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

συμβαίνει γίγνεσθαι, φαύλως ἀνάγκη γίγνεσθαι τὰ περὶ τὰς
ἀρχὰς καὶ τὰς κρίσεις. περὶ ἀμφότερα γὰρ οὐ δίκαιον αὐτο-
σχεδιάζειν, ὅπερ ἐν τῇ πολυανθρωπίᾳ τῇ λίαν ὑπάρχει φανε-
ρῶς. ἔτι δὲ ξένοις καὶ μετοίκοις ῥᾴδιον μεταλαμβάνειν τῆς πο-
λιτείας. οὐ γὰρ χαλεπὸν τὸ λανθάνειν διὰ τὴν ὑπερβολὴν
» τοῦ πλήθους. δῆλον τοίνυν, ὡς οὗτος ἐστι πόλεως ὅρος ἄριστος,
» ἡ μεγίστη τοῦ πλήθους ὑπερβολὴ πρὸς αὐτάρκειαν ζωῆς εὐ-
σύνοπτος. περὶ μὲν οὖν μεγέθους πόλεως διωρίσθω τὸν τρό- 1
c. VI πον τοῦτον. Παραπλησίως δὲ καὶ τὰ περὶ τῆς χώρας ἔχει. πε-
ρὶ μὲν γὰρ τοῦ ποίαν τινά, δῆλον ὅτι τὴν αὐταρκεστάτην. πᾶς τις
ἂν ἐπαινέσειε. τοιαύτην δὲ ἀναγκαῖον εἶναι τὴν παντοφόρον.
τὸ γὰρ πάντα ὑπάρχειν καὶ δεῖσθαι μηθενός, αὔταρκες. πλή-
θει δὲ καὶ μεγέθει τοσαύτην, ὥστε δύνασθαι τοὺς οἰκοῦντας
ζῆν σχολάζοντας ἐλευθερίως ἅμα καὶ σωφρόνως. τοῦτο δὲ εἰ
καλῶς ἢ μὴ καλῶς λέγομεν, ὕστερον ἐπισκεπτέον ἀκριβέστε-
ρον, ὅταν ὅλως περὶ κτήσεως καὶ τῆς περὶ τὴν οὐσίαν εὐπο- 2
ρίας συμβαίνῃ ποιεῖσθαι μνείαν. πῶς δεῖ καὶ τίνα τρόπον ἔ-
χειν πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτήν. πολλαὶ γὰρ περὶ τὴν σκέψιν ταύ-
την εἰσὶν ἀμφισβητήσεις, διὰ τοὺς ἕλκοντας ἐφ᾽ ἑκατέραν τοῦ
βίου ὑπερβολήν. τοὺς μὲν, ἐπὶ τὴν γλισχρότητα. τοὺς δέ, ἐπὶ τὴν
τρυφήν. τὸ δ᾽ εἶδος τῆς χώρας οὐ χαλεπὸν εἰπεῖν. δεῖ δ᾽ ἔνια
πείθεσθαι καὶ τοῖς περὶ τὴν στρατηγίαν ἐμπείροις. ὅτι χρὴ μὲν
τοῖς πολεμίοις εἶναι δυσέμβολον, αὐτοῖς δ᾽ εὐέξοδον. ἔτι δ᾽ ὥσπερ
τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων εὐσύνοπτον ἔφαμεν εἶναι δεῖν, οὕτω 3
καὶ τὴν χώραν. τὸ δ᾽ εὐσύνοπτον, τὸ εὐβοήθητον εἶναι τὴν χώ-
ραν ἐστί. τῆς δὲ πόλεως τὴν θέσιν εἰ χρὴ ποιεῖν κατ᾽ εὐχήν, πρός
τε τὴν θάλατταν προσήκει κεῖσθαι καλῶς, πρός τε τὴν χώ-
ραν. εἷς μὲν ὁ λεχθεὶς ὅρος. δεῖ γὰρ πρὸς τὰς ἐκβοηθείας κοι-
νὴν εἶναι τῶν τόπων ἁπάντων. ὁ δὲ λοιπὸς πρὸς τὰς τῶν γινο-
μένων καρπῶν παραπομπάς. ἔτι δὲ τῆς περὶ ξύλα ὕλης, κἂν
εἴ τινα ἄλλην ἐργασίαν ἡ χώρα τυγχάνοι κεκτημένη τοιαύτην,
c. VI εὐπαρακόμιστον. περὶ δὲ τῆς πρὸς τὴν θάλατταν κοινωνίας, 4

πότερον ὠφέλιμος ταῖς εὐνομουμέναις πόλεσιν ἢ βλαβερά,
πολλὰ τυγχάνουσιν ἀμφισβητοῦντες. τό τε γὰρ ἐπιξενοῦσθαί
τινὰς ἐν ἄλλοις τεθραμμένους νόμοις, ἀσύμφορον εἶναί φασι
πρὸς τὴν εὐνομίαν καὶ τὴν πολυανθρωπίαν. γίνεσθαι μὲν
γὰρ ἐκ τοῦ χρῆσθαι τῇ θαλάσσῃ, διαπέμποντας καὶ δεχομένους
ἐμπόρων πλῆθος. ὑπεναντίαν δ' εἶναι πρὸς τὸ πολιτεύε-
σθαι καλῶς. ὅτι μὲν οὖν εἰ ταῦτα μὴ συμβαίνει, βέλτιον καὶ
1 πρὸς ἀσφάλειαν καὶ πρὸς εὐπορίαν τῶν ἀναγκαίων μετέ-
χειν τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν τῆς θαλάττης, οὐκ ἄδηλον. καὶ
γὰρ πρὸς τὸ ῥᾷον φέρειν τοὺς πολεμίους εὐβοηθήτους, εἶναι δεῖ
κατ' ἀμφότερα τοὺς σωθησομένους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ
θάλατταν. καὶ πρὸς τὸ βλάψαι τοὺς ἐπιτιθεμένους, εἰ μὴ κα-
τ' ἄμφω δυνατόν, ἀλλ' εἰ κατὰ θάτερον, ὑπάρξει μᾶλλον, ἀμ-
φοτέρων μετέχουσιν. ὅσα τ' ἂν μὴ τυγχάνῃ παρ' αὐτοῖς ὄντα,
δέξασθαι ταῦτα, καὶ τὰ πλεονάζοντα τῶν γιγνομένων ἐκπέμψα-
2 σθαι τῶν ἀναγκαίων ἐστίν. αὐτῇ γὰρ ἐμπορικήν, ἀλλ' οὐ τοῖς ἄλ-
λοις δεῖ εἶναι τὴν πόλιν, οἱ δὲ παρέχοντες σφᾶς αὐτοὺς πᾶ-
σιν ἀγορὰν, προσόδου χάριν ταῦτα πράττουσι. ἣν δὲ μὴ δεῖ
πόλιν τοιαύτης μετέχειν πλεονεξίας, οὐδ' ἐμπόριον δεῖ κε-
κτῆσθαι τοιοῦτον. ἐπειδὴ καὶ νῦν ὁρῶμεν πολλαῖς ὑπάρχον
καὶ χώραις καὶ πόλεσιν ἐπίνεια καὶ λιμένας, εὐφυῶς κείμε-
να πρὸς τὴν πόλιν. ὥστε μήτε τὸ αὐτὸ νέμειν ἄστυ, μήτε πόρ-
ρω λίαν, ἀλλὰ κρατεῖσθαι τείχεσι καὶ τοιούτοις ἄλλοις ἐρύ-
3 μασι, φανερόν. ὡς εἰ μὲν ἀγαθόν τι συμβαίνει γίνεσθαι διὰ
τῆς κοινωνίας αὐτῶν, ὑπάρξει τῇ πόλει τοῦτο τὸ ἀγαθόν. εἰ δέ
τι βλαβερόν, φυλάξασθαι ῥᾴδιον τοῖς νόμοις φράζοντας καὶ διο-
ρίζοντας, τίνας οὐ δεῖ καὶ τίνας ἐπιμίγνυσθαι δεῖ πρὸς ἀλ-
λήλους. περὶ δὲ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, ὅτι μὲν βέλτιστον
ὑπάρχειν μέχρι τινὸς πλήθους, οὐκ ἄδηλον. οὐ γὰρ μόνον αὐ-
τοῖς ἀλλὰ καὶ τῶν πλησίον τισὶ δεῖ καὶ φοβεροὺς εἶναι καὶ δύνα-
σθαι βοηθεῖν, ὥσπερ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. περὶ δὲ
4 πλήθους ἤδη καὶ μεγέθους τῆς δυνάμεως ταύτης πρὸς τὸν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

βίον σκεπτέον τῆς πόλεως. εἰ μὲν γὰρ ἡγεμονικὸν καὶ πολιτι-
κὸν ζήσεται βίον, ἀναγκαῖον καὶ ταύτην τὴν δύναμιν ὑπάρχειν
πρὸς τὰς πράξεις σύμμετρον. τὴν δὲ πολυανθρωπίαν τὴν γι-
γνομένην περὶ τὸν ναυτικὸν ὄχλον οὐκ ἀναγκαῖον ὑπάρχειν
ταῖς πόλεσιν. οὐθὲν γὰρ αὐτοὺς εἶναι δεῖ τῆς πόλεως. τὸ μὲν
γὰρ ἐπιβατικὸν, ἐλεύθερον. καὶ τῶν πεζευόντων ἐστὶν, ὃ κύριον
ἐστὶ καὶ κρατεῖ τῆς ναυτιλίας. πλήθους δὲ ὑπάρχοντος πε-
ριοίκων καὶ τῶν τὴν χώραν γεωργούντων, ἀφθονίαν ἀναγκαῖον 1
εἶναι καὶ ναυτῶν. ὁρῶμεν δὲ καὶ τοῦτο καὶ νῦν ὑπάρχον τισὶν.
οἷον τῇ πόλει τῶν ἡρακλεωτῶν. πολλὰς γὰρ ἐκπληροῦσι τριή-
ρεις κεκτημένοι τῷ μεγέθει πόλιν ἑτέρων ἐμμελεστέραν. περὶ
μὲν οὖν χώρας καὶ λιμένων καὶ πόλεων καὶ θαλάττης καὶ πε-
ρὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ἔστω διωρισμένον τὸν τρόπον, περὶ
δὲ τοῦ πολιτικοῦ πλήθους, τίνα μὲν ὅρον ὑπάρχειν χρὴ, πρό-
C. VII. τερον εἴπομεν. ποίους δέ τινας τὴν φύσιν εἶναι δεῖ, νῦν λέγω-
μεν. σχεδὸν δὴ κατανοήσειεν ἄν τις τοῦτό γε βλέψας ἐπί τε τὰς 2
εὐδοκιμούσας τῶν ἑλλήνων. καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην
ὡς διείληπται τοῖς ἔθνεσι. τὰ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ψυχροῖς τόποις
ἔθνη, καὶ τὰ περὶ τὴν εὐρώπην θυμοῦ μέν ἐστι πλήρη. διανοίας
δὲ ἐνδεέστερα καὶ τέχνης. διόπερ ἐλεύθερα μὲν διατελεῖ μᾶλ-
λον. ἀπολίτευτα δὲ καὶ τῶν πλησίον ἄρχειν οὐ δυνάμενα.
τὰ δὲ περὶ τὴν ἀσίαν, διανοητικὰ μὲν καὶ τεχνικὰ τὴν ψυ-
χὴν. ἄθυμα δέ. διόπερ ἀρχόμενα καὶ δουλεύοντα διατελεῖ.
τὸ δὲ τῶν ἑλλήνων γένος ὥσπερ μεσεύει κατὰ τοὺς τόπους, οὕ- 3
τως ἀμφοῖν μετέχει. καὶ γὰρ ἔνθυμον καὶ διανοητικόν ἐστι. διό-
περ ἐλεύθερόν τε διατελεῖ καὶ βέλτιστα πολιτευόμενον καὶ
δυνάμενον ἄρχειν πάντων, μιᾶς τυγχάνον πολιτείας. τὴν
αὐτὴν δὲ ἔχει διαφορὰν καὶ τὰ τῶν ἑλλήνων ἔθνη καὶ πρὸς
ἄλληλα. τὰ μὲν γὰρ ἔχει τὴν φύσιν μονόκωλον. τὰ δὲ εὖ τε
» κέκραται πρὸς ἀμφοτέρας τὰς δυνάμεις ταύτας. φανερὸν
» τοίνυν, ὅτι δεῖ διανοητικούς τε εἶναι καὶ θυμοειδεῖς τὴν φύ-
» σιν, τοὺς μέλλοντας εὐαγώγους ἔσεσθαι τῷ νομοθέτῃ πρὸς τὴν 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἀρετήν. ὅπερ γάρ φασί τινες δεῖ ὑπάρχειν τοῖς φύλαξι τὸ
φιλητικοὺς μὲν εἶναι τῶν γνωρίμων, πρὸς δὲ τοὺς ἀγνῶτας ἀ-
γρίους, ὁ θυμός ἐστιν ὁ ποιῶν τὸ φιλητικόν. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ τῆς ψυ-
χῆς δύναμις, ᾗ φιλοῦμεν. σημεῖον δέ, πρὸς γὰρ τοὺς συνήθεις καὶ
φίλους ὁ θυμὸς αἴρεται μᾶλλον ἢ πρὸς τοὺς ἀγνῶτας ὀλιγω-
ρεῖσθαι νομίσας. διὸ καὶ ἀρχίλοχος προσηκόντως τοῖς φί-
λοις ἐγκαλῶν διαλέγεται πρὸς τὸν θυμόν. οὐ γὰρ δὴ περὶ φί-
1 λων ἀπάγχεο. καὶ τὸ ἄρχον δὲ καὶ τὸ ἐλεύθερον ἀπὸ τῆς
» δυνάμεως ταύτης ὑπάρχει πᾶσιν. ἀρχικὸν γὰρ καὶ ἀήττητον
ὁ θυμός. οὐ καλῶς δ' ἔχει λέγειν χαλεποὺς εἶναι πρὸς τοὺς
ἀγνῶτας. πρὸς οὐδένα γὰρ εἶναι χρὴ τοιοῦτον. οὐδέ εἰσιν οἱ
μεγαλόψυχοι τὴν φύσιν, ἄγριοι πλὴν πρὸς τοὺς ἀδικοῦντας.
τοῦτο δὲ μᾶλλον ἔτι πρὸς τοὺς συνήθεις πάσχουσιν ὅπερ εἴρηται
πρότερον, ἂν ἀδικεῖσθαι νομίσωσι. καὶ τοῦτο συμβαίνει κατὰ
λόγον. παρ' οἷς γὰρ ὀφείλεσθαι δεῖν τὴν εὐεργεσίαν ὑπολαμ-
2 βάνουσι, πρὸς τῇ βλάβῃ καὶ ταύτης ἀποστερεῖσθαι νομίζου-
» σιν. ὅθεν εἴρηται. χαλεποὶ γὰρ πόλεμοι ἀδελφῶν. καὶ οἵ, τοι
» πέρα στέρξαντες, οἱ δὲ καὶ πέρα μισοῦσι. περὶ μὲν οὖν τῶν
πολιτευομένων πόσους τε ὑπάρχειν δεῖ καὶ ποίους τινὰς τὴν
φύσιν, ἔτι δὲ τὴν χώραν πόσην τέ τινα, καὶ ποίαν τινά, διώρι-
» σται σχεδόν. οὐ γὰρ τὴν αὐτὴν ἀκρίβειαν δεῖ ζητεῖν διά τε τῶν
» λόγων καὶ τῶν γινομένων διὰ τῆς αἰσθήσεως. ἐπεὶ δ' ὥσπερ C. VIII
τῶν κατὰ φύσιν συνεστώτων, οὐ ταῦτά ἐστι μόρια τῆς ὅλης συ-
3 στάσεως, ὧν ἄνευ τὸ ὅλον οὐκ ἂν εἴη, δῆλον ὡς οὐδὲ πόλεως μέρη θε-
τέον, ὅσα ταῖς πόλεσιν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν. οὐδ' ἄλλης κοινω-
νίας οὐδὲ μιᾶς, ἐξ ἧς ἕν τι τὸ γένος. ἓν γάρ τι καὶ κοινὸν εἶναι
δεῖ καὶ ταυτὸ τοῖς κοινωνοῖς. ἄν τε ἴσον, ἄν τε ἄνισον μετα-
λαμβάνωσιν οἷον, εἴτε τροφὴ τοῦτ' ἐστιν εἴτε χώρας πλῆθος. εἴ
» τι ἄλλο τι τῶν τοιούτων ἐστὶν ὅταν δ' ᾖ τὸ μὲν τοῦδε ἕνεκεν. τὸ δ' οὗ
» ἕνεκεν, οὐθὲν ἔν γε τούτοις κοινόν. ἀλλ' ἢ τῷ μὲν, ποιῆσαι. τῷ δὲ,
» λαβεῖν. λέγω δ' οἷον ὀργάνῳ τε παντὶ πρὸς τὸ γινόμενον ἔργον
4

καὶ τοῖς δημιουργοῖς. οἰκία γὰρ πρὸς οἰκοδόμον, οὐθέν ἐστιν ὃ γί-
νεται κοινόν. ἀλλ' ἔστι τῆς οἰκίας χάριν ἡ τῶν οἰκοδόμων τέχνη.
διὸ κτήσεως μὲν δεῖ ταῖς πόλεσιν. οὐδὲν δ' ἐστὶν ἡ κτῆσις μέρος
τῆς πόλεως. πολλὰ δ' ἔμψυχα, μέρη τῆς κτήσεως ἐστίν. ἡ δὲ
πόλις, κοινωνία τίς ἐστι τῶν ὁμοίων. ἕνεκεν δὲ ζωῆς τῆς ἐνδε-
» χομένης ἀρίστης. ἐπεὶ δ' ἐστὶν εὐδαιμονία τὸ ἄριστον. αὕτη δὲ
» ἀρετῆς ἐνέργεια καὶ χρῆσις τις τέλειος, συμβέβηκε δὲ οὕτως,
ὥστε τοὺς μὲν ἐνδέχεσθαι μετέχειν αὐτῆς, τοὺς δὲ μικρὸν ἢ μη- 1
δέν, δῆλον ὡς τοῦτ' αἴτιον τοῦ γίγνεσθαι πόλεως εἴδη καὶ δια-
φορὰς καὶ πολιτείας πλείους. ἄλλον γὰρ τρόπον καὶ δι' ἄλ-
λων ἕκαστοι τοῦτο θηρεύοντες, τούς τε βίους ἑτέρους ποιοῦνται
καὶ τὰς πολιτείας. ἐπισκεπτέον δὲ, καὶ πόσα ταυτί ἐστιν, ὧν
ἄνευ πόλις οὐκ ἂν εἴη. καὶ γὰρ ἃ λέγομεν εἶναι μέρη πόλεως,
ἐν τούτοις ἂν εἴη ἀναγκαῖον ὑπάρχειν. ληπτέον τοίνυν τῶν ἔρ-
γων τὸν ἀριθμόν. ἐκ τούτων γὰρ ἔσται δῆλον. πρῶτον μὲν οὖν
ὑπάρχειν δεῖ τροφὴν, ἔπειτα τέχνας. πολλῶν γὰρ ὀργάνων 2
δεῖται τὸ ζῆν. τρίτον δὲ ὅπλα. τοὺς γὰρ κοινωνοῦντας ἀναγκαῖον
καὶ ἐν αὐτοῖς ἔχειν ὅπλα πρός τε τὴν ἀρχὴν, τῶν ἀπειθούν-
των χάριν, καὶ πρὸς τοὺς ἔξωθεν ἀδικεῖν ἐπιχειροῦντας. ἔτι χρη-
μάτων τινὰ εὐπορίαν ὅπως ἔχωσι καὶ πρὸς τὰς καθ' αὑτοὺς
» χρείας καὶ πρὸς πολεμικάς. πέμπτον δὲ καὶ πρῶτον τὴν
» περὶ τὸ θεῖον ἐπιμέλειαν, ἣν καλοῦσιν ἱερατείαν. ἕκτον δὲ
τὸν ἀριθμὸν καὶ πάντων ἀναγκαιότατον, κρίσιν περὶ τῶν συμ-
φερόντων καὶ τῶν δικαίων τῶν πρὸς ἀλλήλους. τὰ μὲν οὖν ἔρ- 3
γα ταῦτ' ἐστὶν, ὧν δεῖται πᾶσα πόλις ὡς εἰπεῖν. ἡ γὰρ πόλις
πλῆθός ἐστιν οὐ τὸ τυχὸν ἀλλὰ πρὸς ζωὴν αὔταρκες ὥς φα-
μεν. ἐὰν δέ τι τυγχάνῃ τούτων ἐκλεῖπον, ἀδύνατον ἁπλῶς
αὐτάρκη τὴν κοινωνίαν εἶναι ταύτην. ἀνάγκη τοίνυν κατὰ τὰς
ἐργασίας ταύτας συνεστάναι πόλιν. δεῖ ἄρα γεωργῶν τ' εἶναι
πλῆθος, οἳ παρασκευάσουσι τὴν τροφὴν, καὶ τεχνίτας καὶ τὸ
μάχιμον καὶ τὸ εὔπορον καὶ ἱερεῖς καὶ κριτὰς τῶν ἀναγκαίων
c. IX καὶ συμφερόντων. διωρισμένων δὲ τούτων λοιπὸν σκέψασθαι, 4

πότερον πᾶσι κοινωνητέον πάντων τούτων. ἐνδέχεται γὰρ τοὺς
αὐτοὺς ἅπαντας εἶναι καὶ γεωργοὺς καὶ τεχνίτας καὶ τοὺς βου-
λευομένους καὶ δικάζοντας, ἢ καθ' ἕκαστον ἔργον τῶν εἰρημένων
ἄλλους ὑποθετέον. ἢ τὰ μὲν, ἴδια. τὰ δὲ, κοινὰ τούτων ἐξ ἀνάγ-
κης ἐστὶν, οὐκ ἐν πάσῃ δὲ τοῦτο πολιτείᾳ. καθάπερ γὰρ εἴπο-
μεν, ἐνδέχεται καὶ πάντας κοινωνεῖν πάντων, καὶ μὴ πάντας
πάντων. ἀλλὰ τινὰς τινῶν. ταῦτα γὰρ καὶ ποιεῖ τὰς πολιτείας
1 ἑτέρας. ἐν μὲν γὰρ ταῖς δημοκρατίαις μετέχουσι πάντες
πάντων. ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις, τοὐναντίον. ἐπεὶ δὲ τυγ-
χάνομεν σκοποῦντες περὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας, αὕτη δ' ἐστὶ,
» καθ' ἣν ἡ πόλις ἂν εἴη μάλιστ' εὐδαίμων, τὴν δὲ εὐδαιμονίαν
» ὅτι χωρὶς ἀρετῆς ἀδύνατον ὑπάρχειν, εἴρηται πρότερον, φα-
» νερὸν ἐκ τούτων, ὡς ἐν τῇ κάλλιστα πολιτευομένῃ πόλει, καὶ τῇ
κεκτημένῃ δικαίους ἄνδρας ἁπλῶς, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὴν ὑπό-
θεσιν, οὔτε βάναυσον βίον, οὔτ' ἀγοραῖον δεῖ ζῆν τοὺς πολίτας.
2 ἀγεννὴς γὰρ ὁ τοιοῦτος βίος καὶ πρὸς ἀρετὴν ὑπεναντίος. οὐ-
δὲ δεῖ γεωργοὺς εἶναι τοὺς μέλλοντας ἔσεσθαι πολίτας. δεῖ γὰρ
σχολῆς καὶ πρὸς τὴν γένεσιν τῆς ἀρετῆς καὶ πρὸς τὰς πρά-
ξεις τὰς πολιτικάς. ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ πολεμικὸν καὶ τὸ βουλευό-
μενον περὶ τῶν συμφερόντων καὶ κρῖνον περὶ τῶν δικαίων ἐνυ-
πάρχει. καὶ μέρη φαίνεται τῆς πόλεως μάλιστα ὄντα πότε-
ρον ἕτερα καὶ ταῦτα θετέον ἢ τοῖς αὐτοῖς ἀποδοτέον ἄμφω. φα-
νερὸν δὲ καὶ τοῦτο, διότι τρόπον μέν τινα τοῖς αὐτοῖς. τρόπον δέ
3 τινα καὶ ἑτέροις. ᾗ μὲν γὰρ ἑτέρας ἀκμῆς, ἑκάτερον τῶν ἔργων.
καὶ τὸ μὲν, δεῖται φρονήσεως, τὸ δὲ, δυνάμεως ἑτέροις. ᾗ δὲ
τῶν ἀδυνάτων ἐστὶ τοὺς δυναμένους βιάζεσθαι καὶ κωλύειν,
τούτους ὑπομένειν ἀρχομένους ἀεί. ταύτῃ δὲ τοὺς αὐτούς. οἱ
γὰρ τῶν ὅπλων κύριοι καὶ μένειν καὶ μὴ μένειν κύριοι τὴν πο-
λιτείαν. λείπεται τοίνυν τοῖς αὐτοῖς μὲν ἀμφοτέροις ἀποδι-
δόναι τὴν πολιτείαν ταύτην. μὴ ἅμα δὲ ἀλλ' ὥσπερ πέφυκεν.
» ἡ μὲν δύναμις, ἐν νεωτέροις. ἡ δὲ φρόνησις, ἐν πρεσβυτέροις
4 ἐστίν. οὐκοῦν οὕτως ἀμφοῖν νενεμῆσθαι συμφέρει καὶ δίκαιον

εἶναι. ἔχει γὰρ αὕτη ἡ διαίρεσις τὸ κατ' ἀξίαν. ἀλλὰ μὴν καὶ
τὰς κτήσεις δεῖ περὶ τούτους. ἀναγκαῖον γὰρ εὐπορίαν ὑπάρ-
χειν τοῖς πολίταις. πολῖται δὲ οὗτοι. τὸ γὰρ βάναυσον οὐ με-
τέχει τῆς πόλεως, οὐδ' ἄλλο οὐθὲν γένος. ὃ μὴ τῆς ἀρετῆς δη
» μιουργόν ἐστι. τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τῆς ὑποθέσεως. τὸ μὲν γὰρ εὐ-
» δαιμονεῖν, ἀναγκαῖον ὑπάρχειν μετὰ τῆς ἀρετῆς. εὐδαίμονα
» δὲ πόλιν οὐκ εἰς μέρος τι βλέψαντας δεῖ λέγειν αὐτῆς, ἀλλ'
» εἰς πάντας τοὺς πολίτας. φανερὸν δὲ, καὶ ὅτι δεῖ τὰς κτήσεις 1
εἶναι τούτων, εἴπερ ἀναγκαῖον εἶναι τοὺς γεωργοὺς, δούλους ἢ
βαρβάρους ἢ περιοίκους. λοιπὸν δ' ἐκ τῶν καταριθμηθέντων
τὸ τῶν ἱερέων γένος. φανερὰ δὲ καὶ ἡ τούτων τάξις. οὔτε γὰρ
» γεωργὸν οὔτε βάναυσον ἱερέα καταστατέον. ὑπὸ γὰρ τῶν πολι
» τῶν πρέπει τιμᾶσθαι τοὺς θεούς. ἐπεὶ δὲ διῄρηται τὸ πολιτικὸν
» εἰς δύο μέρη, τοῦτ' ἔστι τό,τε ὁπλιτικὸν, καὶ τὸ βουλευτικόν. πρέ-
» πει δὲ τήν τε θεραπείαν ἀποδιδόναι τοῖς θεοῖς, καὶ τὴν ἀνά-
» παυσιν ἔχειν περὶ αὐτοὺς, τοὺς διὰ τὸν χρόνον ἀπειρηκότας, τού 2
τοις ἂν εἴη τὰς ἱερωσύνας ἀποδοτέον. ὧν μὲν τοίνυν ἄνευ πό-
λις οὐ συνίσταται, καὶ ὅσα μέρη πόλεως, εἴρηται. γεωργοὶ μὲν
γὰρ καὶ τεχνῖται καὶ πᾶν τὸ θητικὸν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν ταῖς πό-
λεσι. μέρη δὲ τῆς πόλεως τό,τε ὁπλιτικὸν καὶ βουλευτικόν.
καὶ κεχώρισται δὴ τούτων ἕκαστον, τὸ μὲν ἀεί. τὸ δὲ, κατὰ μέρος.
Ἔοικε δὲ οὐ νῦν οὐδὲ νεωστὶ τοῦτ' εἶναι γνώριμον τοῖς περὶ πολι
» τείας φιλοσοφοῦσιν, ὅτι δεῖ διῃρῆσθαι χωρὶς κατὰ γένη τὴν
» πόλιν, καὶ τό,τε μάχιμον ἕτερον εἶναι, καὶ τὸ γεωργοῦν. ἐν αἰ- 3
γύπτῳ τε γὰρ ἔχει τὸν τρόπον τοῦτον ἔτι καὶ νῦν. τά,τε περὶ τὴν
κρήτην. τὰ μὲν οὖν περὶ αἴγυπτον σεσώστριος ὥς φησιν οὕτω νο
μοθετήσαντος, μίνω δὲ τὰ περὶ κρήτην. ἀρχαία δὲ ἔοικεν εἶναι
καὶ τῶν συσσιτίων ἡ τάξις. τὰ μὲν περὶ κρήτην, γενόμενα περὶ
τὴν μίνω βασιλείαν. τὰ δὲ περὶ τὴν ἰταλίαν πολλῷ παλαιό
τερα τούτων. φασὶ γὰρ οἱ λόγιοι τῶν ἐκεῖ κατοικούντων, ἰτα-
λόν τινα γενέσθαι βασιλέα τῆς οἰνωτρίας ἀφ' οὗ τό,τε ὄνομα
μεταβαλόντας, ἰταλοὺς ἀντ' οἰνωτρῶν κληθῆναι. καὶ τὴν ἀκτὴν 4

ταύτην τῆς εὐρώπης, ἰταλίαν τοὔνομα λαβεῖν, ὅση τε τετύχηκεν
ἐντὸς οὖσα τοῦ κόλπου τοῦ σκυλλητικοῦ, καὶ τοῦ λαμητικοῦ.
ἀπέχει γὰρ ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων ὁδὸν ἡμισείας ἡμέρας. τοῦτον
δὴ λέγουσι τὸν ἰταλὸν, νομάδας τοὺς οἰνώτρους ὄντας ποιῆσαι
γεωργούς. καὶ νόμους ἄλλους τε αὐτοῖς θέσθαι καὶ τὰ συσσίτια
καταστῆναι πρῶτον. διὸ καὶ νῦν ἔτι τῶν ἀπ' ἐκείνου τινὲς χρῶν-
ται τοῖς συσσιτίοις καὶ τῶν νόμων ἐνίοις. ᾤκουν δὲ τὸ μὲν πρὸς
1 τὴν τυῤῥηνίαν ὀπικοὶ, καὶ πρότερον καὶ νῦν καλούμενοι τὴν
ἐπωνυμίαν αὔσονες. τὸ δὲ πρὸς τὴν ἰαπυγίαν καὶ τὸν ἰόνιον
χάωνες τὴν καλουμένην σύρτιν. ἦσαν δὲ καὶ οἱ χάωνες οἰνω-
τροὶ τὸ γένος. ἡ μὲν οὖν τῶν συσσιτίων τάξις, ἐντεῦθεν γέγονε πρῶ-
τον. ὁ δὲ χωρισμὸς ὁ κατὰ γένος τοῦ πολιτικοῦ πλήθους, ἐξ
αἰγύπτου. πολὺ γὰρ ὑπερτείνει τοῖς χρόνοις τὴν μίνω βασι-
» λείαν ἡ σεσώστριος. σχεδὸν μὲν οὖν καὶ τὰ ἄλλα δεῖ νομίζειν εὑρῆ-
» σθαι πολλάκις ἐν τῷ πολλῷ χρόνῳ, μᾶλλον δ' ἀπειράκις. τὰ
2 μὲν γὰρ ἀναγκαῖα τὴν χρείαν διδάσκειν εἰκὸς αὐτήν. τὰ δὲ εἰς
εὐσχημοσύνην καὶ περιουσίαν, ὑπαρχόντων ἤδη τούτων εὔλο-
γον λαμβάνειν τὴν αὔξησιν. ὥστε καὶ τὰ περὶ τὰς πολιτείας οἴε-
σθαι δεῖ τὸν αὐτὸν ἔχειν τρόπον, ὅτι δὲ πάντως ἀρχαῖα, σημεῖον
τὰ περὶ αἴγυπτον ἐστίν. οὗτοι γὰρ ἀρχαιότατοι μὲν δοκοῦσιν
» εἶναι. νόμων δὲ τετυχήκασι καὶ τάξεως πολιτικῆς. διὸ δεῖ τοῖς
» μὲν εἰρημένοις ἱκανῶς χρῆσθαι. τὰ δὲ παραλελειμμένα πει-
ρᾶσθαι ζητεῖν. ὅτι μὲν οὖν δεῖ τὴν χώραν εἶναι τῶν ὅπλα κεκτη-
3 μένων καὶ τῶν τῆς πολιτείας μετεχόντων, εἴρηται πρότερον.
καὶ διότι τοὺς γεωργοῦντας αὐτῶν ἑτέρους εἶναι δεῖ. καὶ πόσην
τινὰ χρὴ καὶ ποίαν εἶναι τὴν χώραν. περὶ δὲ τῆς διανομῆς καὶ τῶν
γεωργούντων τίνας καὶ ποίους εἶναι χρὴ, λεκτέον πρῶτον. ἐπειδὴ
οὔτε κοινὴν φαμὲν εἶναι δεῖν τὴν κτῆσιν, ὥσπερ τινὲς εἰρήκασιν,
ἀλλὰ τῇ χρήσει φιλικῶς γινομένην κοινὴν, οὔτ' ἀπορεῖν οὐδέ-
να τῶν πολιτῶν τροφῆς. περὶ συσσιτίων τε συνδοκεῖ πᾶσι χρήσι-
μον εἶναι ταῖς εὖ κατεσκευασμέναις πόλεσιν ὑπάρχειν. δι' ἣν
4 δ' αἰτίαν συνδοκεῖ καὶ ἡμῖν, ὕστερον ἐροῦμεν. δεῖ δὲ τούτων

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

κοινωνεῖν πάντας τοὺς πολίτας. οὐ ῥᾴδιον δὲ τοὺς ἀπόρους ἀπὸ
τῶν ἰδίων τε εἰσφέρειν τὸ συντεταγμένον καὶ διοικεῖν τὴν ἄλ-
λην οἰκίαν. ἔτι δὲ, τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς δαπανήματα κοινὰ πά-
σης τῆς πόλεώς ἐστιν. ἀναγκαῖον τοίνυν εἰς δύο μέρη διῃρῆσθαι
τὴν χώραν. καὶ τὴν μὲν, εἶναι κοινὴν, τὴν δὲ, τῶν ἰδιωτῶν. καὶ
τούτων ἑκατέραν διῃρῆσθαι δίχα πάλιν. τῆς μὲν κοινῆς, τὸ μὲν
ἕτερον μέρος εἰς τὰς πρὸς τοὺς θεοὺς λειτουργίας. τὸ δὲ ἕτε-
ρον, εἰς τὴν τῶν συσσιτίων δαπάνην. τῆς δὲ τῶν ἰδιωτῶν τὸ ἕτε- 1
ρον μέρος, τὸ πρὸς τὰς ἐσχατιάς. ἕτερον δὲ τὸ πρὸς τὴν πόλιν,
ἵνα δύο κλήρων καθ' ἕκαστον νεμηθέντων, ἀμφοτέρων τῶν τόπων
πάντες μετέχωσι. τό τε, γὰρ ἴσον οὕτως ἔχει καὶ τὸ δίκαιον
καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας πολέμους ὁμονοητικώτερον.
ὅπου γὰρ μὴ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, οἱ μὲν, ὀλιγωροῦσι τῆς πρὸς
τοὺς ὁμόρους ἔχθρας. οἱ δὲ, λίαν φροντίζουσι καὶ παρὰ τὸ κα-
λόν. διὸ παρ' ἐνίοις νόμος ἐστὶ τοὺς γειτνιῶντας τοῖς ὁμόροις μὴ
συμμετέχειν βουλῆς τῆς πρὸς αὐτοὺς πολέμων, ὡς διὰ τὸ 2
ἴδιον οὐκ ἂν δυναμένους βουλεύσασθαι καλῶς. τὴν μὲν οὖν
χώραν ἀνάγκη διῃρῆσθαι τὸν τρόπον τοῦτον διὰ τὰς προειρημένας
αἰτίας. τοὺς δὲ γεωργήσοντας μάλιστα μὲν εἰ δεῖ κατ' εὐχὴν
δούλους εἶναι, μήτε ὁμοφύλων πάντων, μήτε θυμοειδῶν.
οὕτω γὰρ ἂν πρός τε τὴν ἐργασίαν εἶεν χρήσιμοι καὶ πρὸς
τὸ μηδὲν νεωτερίζειν ἀσφαλεῖς. δεύτερον δὲ βαρβάρους πε-
ριοίκους παραπλησίους τοῖς εἰρημένοις τὴν φύσιν. τούτων δὲ,
τοὺς μὲν ἰδίους ἐν τοῖς ἰδίοις εἶναι ἰδίους τῶν κεκτημένων τὰς οὐ- 3
σίας. τοὺς δὲ, ἐπὶ τῇ κοινῇ γῇ, κοινούς. τίνα δὲ δεῖ τρόπον χρῆ-
σθαι δούλοις, καὶ διότι βέλτιον πᾶσι τοῖς δούλοις ἆθλον προ-
C. XI. κεῖσθαι τὴν ἐλευθερίαν, ὕστερον ἐροῦμεν. τὴν δὲ πόλιν, ὅτι μὲν
δεῖ κοινὴν εἶναι τῆς ἠπείρου τε καὶ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς χώ-
ρας ἁπάσης ὁμοίως, ἐκ τῶν ἐνδεχομένων εἴρηται πρότερον.
αὐτῆς δὲ πρὸς αὑτὴν εἶναι τὴν θέσιν εὔχεσθαι δεῖ κατατυγ-
χάνειν πρὸς τέτταρα βλέποντας. πρῶτον μὲν, ὡς ἀναγκαῖον
πρὸς ὑγίειαν. αἵ τε γὰρ πρὸς ἕω τὴν ἔγκλισιν ἔχουσαι καὶ πρὸς 4

τὰ πνεύ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

τὰ πνεύματα τὰ πνέοντα ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ὑγιεινότερα.
δεύτερον δὲ, κατὰ βορέαν. εὐχείμεροι γὰρ αὗται μᾶλλον.
τῶν δὲ λοιπῶν πρός τε τὰς πολιτικὰς πράξεις καὶ πολεμι-
κὰς, καλῶς ἔχειν. πρὸς μὲν οὖν τὰς πολεμικὰς, αὐτοῖς μὲν
εὐέξοδον εἶναι χρή. τοῖς δ' ἐναντίοις, δυσπρόσοδον καὶ δυσπε-
ρίληπτον. ὑδάτων τε καὶ ναμάτων μάλιστα μὲν ὑπάρχειν πλῆ-
θος οἰκεῖον. εἰ δὲ μή, τοῦτό γ' εὕρηται διὰ τοῦ κατασκευάζειν ὑ-
1 ποδοχὰς ὀμβρίοις ὕδασιν ἀφθόνους καὶ μεγάλας, ὥστε μη-
δέ ποτε ὑπολείπειν εἰργομένους τῆς χώρας διὰ πόλεμον.
ἐπεὶ δὲ δεῖ περὶ ὑγιείας φροντίζειν τῶν ἐνοικούντων, τοῦτο
δ' ἐστὶν ἐν τῷ κεῖσθαι τὸν τόπον, ἔν τε τοιούτῳ καὶ πρὸς τοιοῦ-
τον καλῶς. δεύτερον δὲ ὕδασιν ὑγιεινοῖς χρῆσθαι. καὶ τούτου
τὴν ἐπιμέλειαν ἔχειν μὴ παρέργως. οἷς γὰρ πλείστοις χρώμε-
θα πρὸς τὸ σῶμα καὶ πλειστάκις, ταῦτα πλεῖστον συμβάλλε-
ται πρὸς τὴν ὑγίειαν. ἡ δὲ τῶν ὑδάτων καὶ τοῦ πνεύματος δύ-
2 ναμις τοιαύτην ἔχει τὴν φύσιν. διόπερ ἐν ταῖς εὖ φρονούσαις
δεῖ διωρίσθαι πόλεσιν. ἐὰν μὴ πάνθ' ὅμοια. μήτ' ἀφθονία
τούτων ἢ ναμάτων. χωρὶς τά, τε εἰς τροφὴν ὕδατα, καὶ τὰ
πρὸς τὴν ἄλλην χρείαν. περὶ δὲ τόπων τῶν ἐρυμνῶν, οὐ πά-
σαις ὁμοίως ἔχει τὸ συμφέρον ταῖς πολιτείαις. οἷον, ἀκρόπο-
λις, ὀλιγαρχικὸν, καὶ μοναρχικόν. δημοκρατικὸν δὲ ὁμα-
λότης. ἀριστοκρατικὸν δὲ, οὐδέτερον. ἀλλὰ μᾶλλον ἰσχυροὶ
τόποι πλείους. ἡ δὲ τῶν ἰδίων οἰκήσεων διάθεσις, ἡδίων μὲν νο-
3 μίζεται καὶ χρησιμωτέρα πρὸς τὰς ἄλλας πράξεις, ἂν εὔ-
τομος ᾖ καὶ κατὰ τὸν νεώτερον καὶ τὸν ἱπποδάμειον τρόπον.
πρὸς δὲ τὰς πολεμικὰς ἀσφαλείας, τοὐναντίον, ὡς εἶχον κα-
τὰ τὸν ἀρχαῖον χρόνον. δυσέξοδος γὰρ ἐκείνη τοῖς ξενικοῖς, καὶ
δυσεξερεύνητος τοῖς ἐπιτιθεμένοις. διὸ δεῖ τούτων ἀμφοτέ-
ρων μετέχειν, ἐνδέχεται γάρ, ἄν τις οὕτω κατασκευάζῃ, καθά-
περ ἐν τοῖς γεωργοῖς, ἃς καλοῦσί τινες τῶν ἀμπέλων συστάδας,
καὶ τὴν μὲν ὅλην μὴ ποιεῖν πόλιν εὔτομον. κατὰ μέρη δὲ καὶ
4 τόπους. οὕτω γὰρ καὶ πρὸς ἀσφάλειαν καὶ κόσμον ἕξει κα-

λῶς. περὶ δὲ τειχῶν οἱ μὴ φάσκοντες δεῖν ἔχειν τὰς τῆς ἀρε-
τῆς ἀντιποιουμένας πόλεις, λίαν ἀρχαίως ὑπολαμβάνου-
σι καὶ ταῦθ᾽ ὁρῶντες ἐλεγχομένας ἔργῳ τὰς ἐκείνως καλλω-
πισαμένας. ἔστι δὲ, πρὸς μὲν τοὺς ὁμοίους καὶ μὴ πολὺ τῷ πλή-
θει διαφέροντας, οὐ καλὸν τὸ πειρᾶσθαι σῴζεσθαι διὰ τῆς
τειχῶν ἐρυμνότητος. ἐπεὶ δὲ καὶ συμβαίνει καὶ ἐνδέχεται πλείω
τὴν ὑπεροχὴν γίγνεσθαι τῶν ἐπιόντων καὶ τῆς ἀνθρωπίνης καὶ
τῆς ἐν τοῖς ὀλίγοις ἀρετῆς, εἰ δεῖ σῴζεσθαι καὶ μὴ πάσχειν κα- 1
κῶς μηδὲ ὑβρίζεσθαι, τὴν ἀσφαλεστάτην ἐρυμνότητα τῶν τει-
χῶν οἰητέον εἶναι πολεμικωτάτην. ἄλλως τε καὶ νῦν εὑρημέ-
νων τῶν περὶ τὰ βέλη καὶ τὰς μηχανὰς εἰς ἀκρίβειαν πρὸς
τὰς πολιορκίας. ὅμοιον γὰρ τὸ τείχη μὴ περιβάλλειν ταῖς
πόλεσιν ἀξιοῦν, καὶ τὸ τὴν χώραν εὐέμβολον ζητεῖν, καὶ πε-
ριαιρεῖν τοὺς ὀρεινοὺς τόπους. ὁμοίως δὲ καὶ ταῖς οἰκήσεσι ταῖς
ἰδίαις μὴ περιβάλλειν τοίχους, ὡς ἀνάνδρων ἐσομένων τῶν κα-
τοικούντων. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦτό γε δεῖ λανθάνειν, ὅτι τοῖς 2
μὲν περιβεβλημένοις τείχη περὶ τὴν πόλιν, ἔξεστιν ἀμφοτέ-
ρως χρῆσθαι ταῖς πόλεσιν, καὶ ὡς ἐχούσαις τείχη καὶ ὡς μὴ
ἐχούσαις. ταῖς δὲ μὴ κεκτημέναις οὐκ ἔξεστιν. εἰ δὴ τοῦτον ἔχει
τὸν τρόπον, οὐχ ὅτι τείχη μόνον περιβλητέον, ἀλλὰ καὶ τού-
των ἐπιμελητέον, ὅπως καὶ πρὸς κόσμον ἔχῃ τῇ πόλει πρε-
πόντως καὶ πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας, τάς τε ἄλλας,
καὶ τὰς νῦν ἐπεξευρημένας. ὥσπερ γὰρ τοῖς ἐπιτιθεμένοις
ἐπιμελές ἐστι δι᾽ ὧν τρόπων πλεονεκτήσουσιν, οὕτω τὰ μὲν, εὕ- 3
ρηται. τὰ δὲ, δεῖ ζητεῖν καὶ φιλοσοφεῖν, καὶ τοὺς φυλαττομέ-
νους. ἀρχὴν γὰρ οὐδ᾽ ἐπιχειροῦσιν ἐπιτίθεσθαι τοῖς εὖ πα-
XII. ρεσκευασμένοις | ἐπεὶ δὲ δεῖ τὸ μὲν πλῆθος τῶν πολιτῶν ἐν
συσσιτίοις κατανενεμῆσθαι. τὰ δὲ τείχη διειλῆφθαι φυλα-
κτηρίοις καὶ πύργοις κατὰ τόπους ἐπικαίρους, δῆλον ὡς
αὐτὰ προκαλεῖται παρασκευάζειν ἔνια τῶν συσσιτίων ἐν τού-
τοις τοῖς φυλακτηρίοις. καὶ ταῦτα μὲν δὴ τοῦτον ἄν τις δια-
κοσμήσειε τὸν τρόπον. τὰς δὲ τοῖς θείοις ἀποδεδομένας οἰκή- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

σιοι, καὶ τὰ κυριώτατα τῶν ἀρχῶν συσσίτια ἁρμόττει τό-
πον ἐπιτήδειόν τε ἔχειν καὶ τὸν αὐτὸν, ὅσα μὴ τῶν ἱερῶν ὁ νό-
μος ἀφορίζει χωρίς. ἤτοι μαντεῖον ἄλλο πυθόχρηστον. εἴη
δ' ἂν τοιοῦτος ὁ τόπος, ὅστις ἐπιφάνειάν τε ἔχει πρὸς τὴν
τῆς ἀρετῆς θέσιν ἱκανῶς, καὶ πρὸς τὰ γειτνιῶντα μέρη τῆς
πόλεως ἐρυμνοτέρως. πρέπει δὲ ὑπὸ μὲν τοῦτον τὸν τόπον
τοιαύτης ἀγορᾶς εἶναι κατασκευὴν, οἵαν καὶ περὶ θεττα-
1 λίαν ὀνομάζουσιν, ἣν ἐλευθέραν καλοῦσιν. αὕτη δ' ἐστὶν,
ἣν δεῖ καθαρὰν εἶναι τῶν ὠνίων πάντων, καὶ μήτε βάναυ-
σον μήτε γεωργὸν, μήτ' ἄλλον μηδένα τοιοῦτον παραβάλλειν,
μὴ καλούμενον ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. εἴη δ' ἂν εὔχαρις ὁ τό-
πος, εἰ καὶ τὰ γυμνάσια τῶν πρεσβυτέρων ἔχοι τὴν τάξιν
ἐνταῦθα. πρέπει γὰρ διῃρῆσθαι κατὰ τὰς ἡλικίας καὶ τοῦτον
τὸν κόσμον. καὶ παρὰ μὲν τοῖς νεωτέροις ἄρχοντάς τινας δια-
» τρίβειν. τοὺς δὲ πρεσβυτέρους παρὰ τοῖς ἄρχουσιν. ἡ γὰρ ἐν
2 ὀφθαλμοῖς τῶν ἀρχόντων παρουσία μάλιστα ἐμποιεῖ τὴν ἀ-
» ληθινὴν αἰδῶ, καὶ τὸν τῶν ἐλευθέρων φόβον. τὴν δὲ τῶν
» ὠνίων ἀγορὰν ἑτέραν τε δεῖ ταύτης εἶναι, καὶ χωρὶς ἔχουσαν
τόπον εὐσυνάγωγον τοῖς τε ἀπὸ τῆς θαλάττης πεμπομένοις
καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς χώρας πᾶσιν. ἐπεὶ δὲ τὸ πλῆθος διαιρεῖται
τῆς πόλεως εἰς ἱερεῖς, εἰς ἄρχοντας, πρέπει καὶ τῶν ἱερέων τὰ
συσσίτια περὶ τὴν τῶν ἱερῶν οἰκοδομημάτων ἔχειν τὴν τά-
ξιν. τῶν δ' ἀρχείων ὅσα περὶ τὰ συμβόλαια ποιεῖται τὴν
3 ἐπιμέλειαν, περί τε γραφὰς δικῶν, καὶ τὰς κλήσεις, καὶ
τὴν ἄλλην τὴν τοιαύτην διοίκησιν. ἔτι δὲ περὶ τὴν ἀγορανο-
μίαν καὶ τὴν καλουμένην ἀστυνομίαν, πρὸς ἀγορᾷ μὲν δεῖ
καὶ συνόδῳ τινὶ κοινῇ κατεσκευάσθαι. τοιοῦτος δ' ὁ περὶ
τὴν ἀναγκαίων ἀγορὰν ἐστὶ τόπος. ἐνσχολάζειν μὲν γὰρ τὴν
ἄνω τίθεμεν. ταύτην δὲ πρὸς τὰς ἀναγκαίας πράξεις. μεμι-
μῆσθαι δὲ χρὴ τὴν εἰρημένην τάξιν, καὶ τὰ περὶ τὴν χώραν. καὶ
γὰρ ἐκεῖ τοῖς ἄρχουσιν, οὓς καλοῦσιν, οἱ μὲν, ὑλωροὺς, οἱ δὲ,
4 ἀγρονόμους, καὶ φυλακτήρια καὶ συσσίτια πρὸς φυλακὴν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ἀναγκαῖον ὑπάρχειν. ἔτι δὲ ἱερὰ κατὰ τὴν χώραν εἶναι νενε-
μημένα. τὰ μὲν, θεοῖς. τὰ δὲ, ἥρωσιν. ἀλλὰ τὸ διατρίβειν νῦν
ἀκριβολογουμένους καὶ λέγοντας περὶ τῶν τοιούτων, ἀργόν
» ἐστιν. οὐ γὰρ χαλεπόν ἐστι τὰ τοιαῦτα νοῆσαι, ἀλλὰ ποιῆσαι
» μᾶλλον. τὸ μὲν γὰρ λέγειν, εὐχῆς ἔργον ἐστί. τὸ δὲ συμβῆναι,
C. XIII τύχης. διὸ περὶ μὲν τῶν τοιούτων τὸ ἐπιπλεῖον ἀφείσθω-
τανῦν. περὶ δὲ τῆς πολιτείας αὐτῆς ἐκ τίνων καὶ ἐκ ποίων
δεῖ συνεστάναι τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι πόλιν μακαρίαν, καὶ 1
» πολιτεύεσθαι καλῶς, λεκτέον. ἐπεὶ δὲ δύ' ἐστὶν ἐν οἷς γίγνε-
» ται τὸ εὖ πᾶσιν. τούτοιν δ' ἐστὶν ἓν μὲν, ἐν τῷ τὸν σκοπὸν κεῖ-
» σθαι. καὶ τὸ τέλος τῶν πράξεων ὀρθῶς. ἓν δὲ τὰς πρὸς τὸ
» τέλος φερούσας πράξεις εὑρίσκειν. ἐνδέχεται γὰρ ταῦτα καὶ
» διαφωνεῖν ἀλλήλοις καὶ συμφωνεῖν. ἐνίοτε γὰρ ὁ μὲν σκοπὸς
» ἔκκειται καλῶς. ἐν δὲ τῷ πράττειν τοῦ τυχεῖν αὐτοῦ διαμαρ-
» τάνουσιν. ὁτὲ δὲ, τῶν μὲν πρὸς τὸ τέλος πάντων ἐπιτυγχά-
» νουσιν. ἀλλὰ τὸ τέλος ἔθεντο φαῦλον. ὁτὲ δὲ ἑκατέρου δια- 2
μαρτάνουσιν. οἷον, περὶ ἰατρικήν. οὔτε γὰρ ποιόν τι δεῖ τὸ ὑγιαῖ-
νον εἶναι σῶμα, κρίνουσιν ἐνίοτε καλῶς, οὔτε πρὸς τὸν ὑπο-
» κείμενον αὐτοῖς ὅρον τυγχάνουσι τῶν ποιητικῶν. δεῖ δ' ἐν ταῖς
» τέχναις καὶ ἐπιστήμαις ταῦτα ἀμφότερα κρατεῖσθαι τὸ τέ-
» λος, καὶ τὰς εἰς τὸ τέλος πράξεις. ὅτι μὲν οὖν τοῦ τ' εὖ ζῆν
καὶ τῆς εὐδαιμονίας ἐφίενται πάντες, φανερόν. ἀλλὰ τού-
των τοῖς μὲν, ἐξουσία τυγχάνειν, τοῖς δὲ οὔ, διά τινα τύχην ἢ
φύσιν. δεῖται γὰρ καὶ χορηγίας τινὸς τὸ ζῆν καλῶς. τούτου 3
δὲ, ἐλάττονος μὲν τοῖς ἄμεινον διακειμένοις. πλείονος δὲ τοῖς
χεῖρον. οἱ δ' εὐθὺς οὐκ ὀρθῶς ζητοῦσι τὴν εὐδαιμονίαν ἐξου-
σίας ὑπαρχούσης. ἐπεὶ δὲ τὸ προκείμενον ἐστὶ τὴν ἀρίστην πολι-
τείαν ἰδεῖν. αὕτη δ' ἐστὶ, καθ' ἣν ἄριστ' ἂν πολιτεύοιτο πόλις,
ἄριστα δ' ἂν πολιτεύοιτο καθ' ἣν εὐδαιμονεῖν μάλιστα ἐνδέ-
» χεται τὴν πόλιν, δηλονότι τὴν εὐδαιμονίαν δεῖ τί ἐστι μὴ λαν-
» θάνειν. φαμὲν δὲ καὶ ἐν τοῖς ἠθικοῖς εἴ τι τῶν λόγων ἐκείνων ὄφε-
» λος, ἐνέργειαν εἶναι καὶ χρῆσιν ἀρετῆς τελείαν. καὶ ταύτην, 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

οὐκ ἐξ ὑποθέσεως, ἀλλ' ἁπλῶς. λέγω δ' ἐξ ὑποθέσεως τ' ἀ-
ναγκαῖα. τὸ δ' ἁπλῶς, τὸ καλῶς. οἷον, τὰ περὶ τὰς δικαίας
πράξεις αἱ δίκαιαι τιμωρίαι καὶ κολάσεις ἀπ' ἀρετῆς μὲν εἰ-
σίν, ἀναγκαῖαι δὲ, καὶ τὸ καλῶς ἀναγκαίως ἔχουσιν. αἱρετώτε-
ρον μὲν γὰρ μηδενὸς δεῖσθαι τῶν τοιούτων μήτε τὸν ἄνδρα μήτε
τὴν πόλιν. αἱ δ' ἐπὶ τὰς τιμὰς καὶ τὰς εὐπορίας ἁπλῶς
εἰσὶ κάλλισται πράξεις. τὸ μὲν γὰρ ἕτερον, κακοῦ τινος αἱρε-
1 σίς ἐστιν. αἱ τοιαῦται δὲ πράξεις, τοὐναντίον. κατασκευαὶ γάρ
ἀγαθῶν εἰσι καὶ γεννήσεις. χρήσαιτο δ' ἂν ὁ σπουδαῖος ἀνὴρ
καὶ πενίᾳ καὶ νόσῳ καὶ ταῖς ἄλλαις τύχαις ταῖς φαύλαις κα-
λῶς. ἀλλὰ τὸ μακάριον ἐν τοῖς ἐναντίοις ἐστί. καὶ γὰρ τοῦτο
διώρισται κατὰ τοὺς ἠθικοὺς λόγους, ὅτι τοιοῦτός ἐστιν ὁ σπου-
» δαῖος. ᾧ διὰ τὴν ἀρετὴν τὰ ἀγαθά ἐστι τὰ ἁπλῶς ἀγαθά. δῆ-
» λον δ', ὅτι καὶ τὰς χρήσεις ἀναγκαῖον σπουδαίας καὶ καλὰς
» εἶναι ταύτας ἁπλῶς. διὸ καὶ νομίζουσιν ἄνθρωποι τῆς εὐδαιμο-
2 νίας αἴτια τὰ ἐκτὸς εἶναι τῶν ἀγαθῶν. ὥσπερ εἰ τοῦ κιθαρίζειν
» λαμπρὸν καὶ καλῶς αἰτιῷτο τὴν λύραν μᾶλλον τῆς τέχνης.
ἀναγκαῖον τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, τὰ μὲν, ὑπάρχειν. τὰ δὲ, πα-
ρασκευάσαι τὸν νομοθέτην. διὸ κατ' εὐχὴν εὐχόμεθα τὴν τῆς
» πόλεως σύστασιν, ὧν ἡ τύχη κυρία. κυρίαν γὰρ αὐτὴν ὑπάρ-
» χειν τίθεμεν. τὸ δὲ σπουδαίαν εἶναι τὴν πόλιν οὐκέτι τύχης
» ἔργον, ἀλλ' ἐπιστήμης καὶ προαιρέσεως. ἀλλὰ μὴν σπουδαία πό-
» λις ἐστὶ, τῷ τοὺς πολίτας τοὺς μετέχοντας τῆς πολιτείας εἶναι
3 σπουδαίους. ἡμῖν δὲ πάντες οἱ πολῖται μετέχουσι τῆς πολι-
τείας. τοῦτ' ἄρα σκεπτέον, πῶς ἀνὴρ γίνεται σπουδαῖος. καὶ
γὰρ εἰ πάντας ἐνδέχεται σπουδαίους εἶναι μὴ καθ' ἕκαστον δὲ
» τῶν πολιτῶν, οὕτως αἱρετώτερον. ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ καθ' ἕ-
» καστον καὶ τὸ πάντας. ἀλλὰ μὴν ἀγαθοί γε καὶ σπουδαῖοι γί-
» γνονται διὰ τριῶν. τὰ τρία δὲ ταῦτά ἐστι, φύσις, ἔθος, λόγος.
καὶ γὰρ φῦναι δεῖ πρῶτον οἷον, ἄνθρωπον ἀλλὰ μὴ τῶν ἄλλων
τι ζώων. οὕτω, καὶ ποιόν τινα τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. ἔνια δὲ
4 οὐθὲν ὄφελος φῦναι. τὰ γὰρ ἔθη μεταβαλεῖν ποιεῖ. ἔνια γάρ ἐστι

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

διὰ τῆς φύσεως ἐπαμφοτερίζοντα διὰ τῶν ἐθῶν ἐπὶ τὸ χεῖρον
καὶ τὸ βέλτιον. τὰ μὲν οὖν ἄλλα τῶν ζώων μάλιστα μὲν τῇ
φύσει ζῇ. μικρὰ δ' ἔνια καὶ τοῖς ἔθεσιν. ἄνθρωπος δὲ καὶ λό-
» γῳ. μόνον γὰρ ἔχει λόγον. ὥστε δεῖ ταῦτα συμφωνεῖν ἀλλήλοις
» πολλὰ γὰρ παρὰ τοὺς ἐθισμοὺς καὶ τὴν φύσιν πράττουσι διὰ
» τὸν λόγον. ἐὰν πεισθῶσιν ἄλλως ἔχειν βέλτιον. τὴν μὲν τοί-
νυν φύσιν οἵους εἶναι δεῖ τοὺς μέλλοντας εὐχειρώτους ἔσεσθαι
τῷ νομοθέτῃ, διωρίσμεθα πρότερον. τὸ δὲ λοιπὸν ἔργον ἤδη 1
παιδείας. τὰ μὲν γὰρ ἐθιζόμενα μανθάνουσι. τὰ δ' ἀκούον-
τες. ἐπεὶ δὲ πᾶσα πολιτικὴ κοινωνία συνέστηκεν ἐξ ἀρχόντων
καὶ ἀρχομένων, τοῦτο δὴ σκεπτέον, εἰ ἑτέρους εἶναι δεῖ τοὺς ἄρ-
χοντας καὶ τοὺς ἀρχομένους ἢ τοὺς αὐτοὺς διὰ βίου. δῆλον γὰρ,
ὡς ἀκολουθεῖν δεήσει καὶ τὴν παιδείαν κατὰ τὴν διαίρεσιν
ταύτην. εἰ μὲν τοίνυν εἴησαν τοσοῦτον διαφέροντες ἅτεροι τῶν
ἄλλων, ὅσον τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας ἡγούμεθα τῶν ἀνθρώ-
πων διαφέρειν, εὐθὺς πρῶτον κατὰ τὸ σῶμα πολλὴν ἔχοντας 2
ὑπερβολὴν εἶτα κατὰ τὴν ψυχὴν, ὥστε ἀναμφισβήτητον
εἶναι καὶ φανερὰν τὴν ὑπεροχὴν τοῖς ἀρχομένοις τὴν τῶν ἀρ-
χόντων, δῆλον ὅτι βέλτιον ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς τοὺς μὲν ἄρχειν, τοὺς
δ' ἄρχεσθαι καθάπαξ. ἐπεὶ δὲ τοῦτ' οὐ ῥᾴδιον λαβεῖν, οὐδὲ
ἔστιν ὥσπερ ἐν Ἰνδοῖς φησι Σκύλαξ εἶναι τοὺς βασιλέας τοσοῦτον
διαφέροντας τῶν ἀρχομένων, φανερὸν ὅτι διὰ πολλὰς αἰ-
τίας ἀναγκαῖον πάντας ὁμοίως κοινωνεῖν τοῦ κατὰ μέρος ἄρ-
χειν καὶ ἄρχεσθαι. τό τε γὰρ ἴσον ταυτὸν τοῖς ὁμοίοις. καὶ χα- 3
λεπὸν μένειν τὴν πολιτείαν τὴν συνεστηκυῖαν παρὰ τὸ δίκαιον.
μετὰ γὰρ τῶν ἀρχομένων ὑπάρχουσι νεωτερίζειν βουλόμενοι
πάντες οἱ κατὰ τὴν χώραν. τοσούτους τε εἶναι τοὺς ἐν τῷ πο-
λιτεύματι τὸ πλῆθος ὥστ' εἶναι κρείττους πάντων τούτων,
ἕν τι τῶν ἀδυνάτων ἐστίν. ἀλλὰ μὴν ὅτι γε δεῖ τοὺς ἄρχοντας
διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀναμφισβήτητον. πῶς οὖν ταῦ-
τ' ἔσται καὶ πῶς μεθέξουσι, δεῖ σκέψασθαι τὸν νομοθέτην.
εἴρηται δὲ πρότερον περὶ αὐτοῦ. ἡ γὰρ φύσις δέδωκε τὴν 4

διαίρεσιν ποιοῦσα αὐτῷ τῷ γένει ταυτό. τὸ μὲν, νεώτερον.
τὸ δὲ πρεσβύτερον. ὧν τοῖς μὲν, ἄρχεσθαι πρέπει, τοῖς δ᾿ ἄρ-
χειν. ἀγανακτεῖ δὲ οὐδεὶς καθ᾿ ἡλικίαν ἀρχόμενος. οὐδὲ νομί-
ζει εἶναι κρείττων ἄλλως τε καὶ μέλλων ἀντιλαμβάνειν τοῦτο
τὸν ἔρανον, ὅταν τύχῃ τῆς ἱκνουμένης ἡλικίας. ἔστι μὲν ἄρα,
ὡς τοὺς αὐτοὺς ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι φατέον. ἔστι δὲ, ὡς ἑτέ-
ρους, ὥστε καὶ τὴν παιδείαν ἔστιν ὡς τὴν αὐτὴν ἀναγκαῖον,
1 ἔστι δ᾿ ὡς ἑτέραν εἶναι. τόν τε γὰρ μέλλοντα καλῶς ἄρχειν,
ἀρχθῆναί φασι δεῖν πρῶτον. ἔστι δὲ ἀρχὴ καθάπερ ἐν τοῖς
πρώτοις εἴρηται λόγοις, ἡ μὲν τοῦ ἄρχοντος χάριν. ἡ δὲ τοῦ ἀρ-
χομένου. τούτων δὲ τὴν μὲν, δεσποτικὴν εἶναι φαμέν. τὴν δὲ,
τῶν ἐλευθέρων. διαφέρει δ᾿ ἔνια τῶν ἐπιταττομένων οὐ τοῖς
ἔργοις, ἀλλὰ τῷ τίνος ἕνεκα. διὸ πολλὰ τῶν εἶναι δοκούντων
διακονικῶν ἔργων, καὶ τῶν νέων τοῖς ἐλευθέροις καλὸν διακο-
νεῖν. πρὸς γὰρ τὸ καλὸν καὶ τὸ μὴ καλὸν οὐχ οὕτω διαφέ-
2 ρουσιν αἱ πράξεις καθ᾿ αὑτὰς, ὡς ἐν τῷ τέλει καὶ τῷ τίνος ἕνε-
κεν. ἐπεὶ δὲ πολίτου καὶ ἄρχοντος τὴν αὐτὴν ἀρετὴν εἶναι
φαμὲν, καὶ τοῦ ἀρίστου ἀνδρὸς, τὸν δ᾿ αὐτὸν ἀρχόμενόν τε δεῖν
γίγνεσθαι πρότερον καὶ ἄρχοντα ὕστερον, τοῦτ᾿ ἂν εἴη τῷ νομο-
θέτῃ πραγματευτέον, ὅπως ἄνδρες ἀγαθοὶ γίγνωνται καὶ
διὰ τίνων ἐπιτηδευμάτων. καὶ τί τὸ τέλος τῆς ἀρίστης ζωῆς.
διῄρηται δὲ δύο μέρη τῆς ψυχῆς. ὧν τὸ μὲν, ἔχει λόγον καθ᾿
αὑτό. τὸ δ᾿ οὐκ ἔχει μὲν καθ᾿ αὑτὸ, λόγῳ δ᾿ ὑπακούειν δυνά-
3 μενον. ὧν φαμὲν τὰς ἀρετὰς εἶναι, καθ᾿ ἃς ἀνὴρ ἀγαθὸς λέ-
γεταί πως. τούτων δὲ ἐν ποτέρῳ μᾶλλον τὸ τέλος. τοῖς
μὲν οὕτω διαιροῦσιν ὡς ἡμεῖς φαμὲν οὐκ ἄδηλον, πῶς λε-
κτέον. ἀεὶ γὰρ τὸ χεῖρον τοῦ βελτίονος ἐστὶν ἕνεκεν. καὶ τοῦτο
φανερὸν ὁμοίως ἔν τε τοῖς κατὰ τέχνην καὶ τοῖς κατὰ φύ-
σιν. βέλτιον δὲ τὸ λόγον ἔχον. διῄρηταί τε διχῆ. καθ᾿ ὅνπερ
εἰώθαμεν τρόπον διαιρεῖν. ὁ μὲν γὰρ πρακτικός ἐστι λόγος.
ὁ δὲ, θεωρητικός. ὡσαύτως οὖν ἀνάγκη διῃρῆσθαι καὶ τοῦ-
4 το τὸ μέρος, καὶ τὰς πράξεις δ᾿ ἀνάλογον ἐροῦμεν ἔχειν.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

καὶ δεῖ ταῖς τῇ φύσει βελτίονος αἱρετωτέρας εἶναι τοῖς δυνα
» μένοις τυγχάνειν ἢ πασῶν, ἢ τοῖν δυοῖν. ἀεὶ γὰρ ἑκάστῳ τοῦθ' αἱ
» ρετώτατον, οὗ τυχεῖν ἐστὶν ἀκροτάτου. διῄρηται δὲ καὶ πᾶς ὁ
» βίος εἰς ἀσχολίαν καὶ εἰς σχολὴν, καὶ πόλεμον καὶ εἰρήνην. καὶ
τῶν πρακτῶν τὰ μὲν εἰς τὰ ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα. τὰ δὲ, εἰς
τὰ καλά. περὶ ὧν ἀνάγκη τὴν αὐτὴν αἵρεσιν εἶναι καὶ τοῖς τῆς
ψυχῆς μέρεσι καὶ ταῖς πράξεσιν αὐτῶν. πόλεμον μὲν, εἰρήνης
χάριν. ἀσχολίαν δὲ σχολῆς. τὰ δ' ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα τῶν
καλῶν ἕνεκεν. πρὸς πάντα μὲν τοίνυν τῷ πολιτικῷ βλέποντι 1
νομοθετητέον καὶ κατὰ τὰ μέρη τῆς ψυχῆς καὶ κατὰ τὰς πρά
ξεις αὐτῶν. μᾶλλον δὲ πρὸς τὰ βελτίω καὶ τὰ τέλη. τὸν αὐ-
τὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ τοὺς βίους καὶ τὰς τῶν πραγμάτων δια
ρέσεις. δεῖ μὲν γὰρ ἀσχολεῖν δύνασθαι καὶ πολεμεῖν. μᾶλλον
δ' εἰρήνην ἄγειν καὶ σχολάζειν. καὶ τἀναγκαῖα καὶ τὰ χρήσι-
μα δὲ πράττειν. τὰ δὲ καλὰ δεῖ μᾶλλον. ὥστε πρὸς τούτους
τοὺς σκοποὺς καὶ παῖδας ἔτι ὄντας παιδευτέον καὶ τὰς ἄλλας 2
ἡλικίας, ὅσαι δέονται παιδείας. οἱ δὲ νῦν ἄριστα δοκοῦντες
πολιτεύεσθαι τῶν ἑλλήνων καὶ τῶν νομοθετῶν οἱ ταύτας κα
ταστήσαντες τὰς πολιτείας, οὔτε πρὸς τὸ βέλτιον τέλος φαί
νονται συντάξαντες τὰ περὶ τὰς πολιτείας, οὔτε πρὸς πά-
σας τὰς ἀρετὰς, τοὺς νόμους καὶ τὴν παιδείαν. ἀλλὰ φορτι-
κῶς ἀπέκλιναν πρὸς τὰς χρησίμους εἶναι δοκούσας καὶ πλεο
νεκτικωτέρας. παραπλησίως δὲ τούτοις καὶ τῶν ὕστερον τινὲς
γεγραφότων ἀπεφήναντο τὴν αὐτὴν δόξαν. ἐπαινοῦντες γὰρ 3
τὴν λακεδαιμονίων πολιτείαν, ἄγανται τοῦ νομοθέτου τὸν
σκοπὸν, ὅτι πάντα πρὸς τὸ κρατεῖν καὶ πρὸς πόλεμον ἐνο-
μοθέτησεν. ἃ καὶ κατὰ τὸν λόγον ἐστὶν εὐέλεγκτα. καὶ τοῖς ἔρ-
γοις ἐξελήλεγκται νῦν. ὥσπερ γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων
ζηλοῦσιν τὸ πολλῶν δεσπόζειν, ὅτι πολλὴ χορηγία γίνεται τῶν
εὐτυχημάτων, οὕτω καὶ θίβρων ἀγάμενος φαίνεται τὸν τῶν
λακώνων νομοθέτην καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος τῶν γραφόντων
περὶ πολιτείας αὐτῶν, ὅτι διὰ τὸ γεγυμνάσθαι πρὸς τοὺς κιν- 4

δύο πολλῶν ἦρχον. καίτοι δῆλον, ὡς ἐπειδὴ νῦν γε οὐκέ-
τι ὑπάρχει τοῖς Λάκωσι τὸ ἄρχειν, οὐκ εὐδαίμονες οὐδ' ὁ
νομοθέτης ἀγαθός. ἔτι δὲ τοῦτο γελοῖον, εἰ μένοντες ἐν τοῖς
νόμοις αὐτοῦ καὶ μηδενὸς ἐμποδίζοντος πρὸς τὸ χρῆσθαι τοῖς
νόμοις, ἀποβεβλήκασι τὸ ζῆν καλῶς. οὐκ ὀρθῶς δ' ὑπολαμ-
βάνουσιν οὐδὲ περὶ τῆς ἀρχῆς, ἣν δεῖ τιμῶντα φαίνεσθαι
τὸν νομοθέτην. τὸ γὰρ δεσποτικῶς ἄρχειν, ἢ τῶν ἐλευθέρων
1 ἀρχὴ καλλίων καὶ μᾶλλον μετ' ἀρετῆς. ἔτι δὲ οὐ διὰ τοῦτο
» δεῖ τὴν πόλιν εὐδαίμονα νομίζειν, καὶ τὸν νομοθέτην ἐπαι-
νεῖν, ὅτι κρατεῖν ἤσκησεν ἐπὶ τὸ τῶν πέλας ἄρχειν. ταῦτα γὰρ
μεγάλην ἔχει βλάβην. δῆλον γὰρ ὅτι καὶ τῶν πολιτῶν τῷ
δυναμένῳ, τοῦτο πειρατέον διώκειν, ὅπως δύνηται τῆς οἰκείας
πόλεως ἄρχειν. ὅπερ ἐγκαλοῦσιν οἱ Λάκωνες Παυσανίᾳ τῷ
βασιλεῖ καίπερ ἔχοντι τηλικαύτην τιμήν. οὔτε δὴ πολιτι-
κὸς τῶν τοιούτων λόγων καὶ νόμων οὐθεὶς, οὔτε ὠφέλιμος οὔ-
2 τε ἀληθής ἐστι, ταῦτα γὰρ ἄριστα καὶ ἴδια καὶ κοινῇ τὸν νομο-
θέτην ἐμποιεῖν δεῖ, ταῦτα ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων. τήν-
τε τῶν πολεμικῶν ἄσκησιν οὐ τούτου χάριν δεῖ μελετᾶν, ἵνα
καταδουλώσωνται τοὺς ἀναξίους. ἀλλ' ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὶ
μὴ δουλεύσωσιν ἑτέροις. ἔπειτα ὅπως ζητῶσι τὴν ἡγεμο-
νίαν τῆς ὠφελείας ἕνεκα τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ μὴ πάντων
δεσποτείας. τρίτον δὲ τὸ δεσπόζειν τῶν ἀξίων δουλεύειν. ὅτι
δὲ δεῖ τὸν νομοθέτην μᾶλλον σπουδάζειν, ὅπως καὶ τὴν πε-
3 ρὶ τὰ πολεμικὰ καὶ τὴν ἄλλην νομοθεσίαν τοῦ σχολάζειν ἕ-
νεκεν τάξῃ καὶ τῆς εἰρήνης, μαρτυρεῖ τὰ γινόμενα τοῖς λό-
γοις. αἱ γὰρ πλεῖσται τῶν τοιούτων πόλεων πολεμοῦσαι μὲν
σώζονται. κατακτησάμεναι δὲ τὴν ἀρχὴν, ἀπόλλυνται. τὴν
γὰρ βαφὴν ἀφιᾶσιν ὥσπερ ὁ σίδηρος εἰρήνην ἄγοντες. αἴ-
τιος δ' ὁ νομοθέτης οὐ παιδεύσας δύνασθαι σχολάζειν. ἐπεὶ
» δὲ τὸ αὐτὸ τέλος εἶναι φαίνεται καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ τοῖς ἀν-
» θρώποις, καὶ τὸν αὐτὸν ὅρον ἀναγκαῖον εἶναι τῷ τε ἀρίστῳ ἀν-
4 δρὶ καὶ τῇ ἀρίστῃ πολιτείᾳ, φανερὸν ὅτι δεῖ τὰς εἰς τὴν σχο-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

λὴν ἀρετὰς ὑπάρχειν. τέλος γὰρ ὥσπερ εἴρηται πολλάκις, εἰ-
ρήνη μὲν πολέμου. σχολὴ δ' ἀσχολίας. χρήσιμοι δὲ τῶν ἀρε-
τῶν εἰσὶ πρὸς τὴν σχολὴν καὶ διαγωγήν, ὧν τε ἐν τῇ σχολῇ τὸ
ἔργον, καὶ ὧν ἐν τῇ ἀσχολίᾳ. δεῖ γὰρ πολλὰ τῶν ἀναγκαίων ὑ-
πάρχειν, ὅπως ἐξῇ σχολάζειν. διὸ σώφρονα τὴν πόλιν εἶναι προ-
σήκει καὶ ἀνδρείαν καὶ καρτερικήν. κατὰ γὰρ τὴν παροιμίαν,
οὐ σχολὴ δούλοις. οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι κινδυνεύειν ἀνδρείως,
δοῦλοι τῶν ἐπιόντων εἰσίν. ἀνδρείας μὲν οὖν καὶ καρτερίας 1
δεῖ πρὸς τὴν ἀσχολίαν. φιλοσοφίας δὲ πρὸς τὴν σχολήν. σω-
φροσύνης δὲ καὶ δικαιοσύνης, ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χρόνοις,
καὶ μᾶλλον εἰρήνην ἄγουσι καὶ σχολάζουσιν. ὁ μὲν γὰρ πό-
» λεμος ἀναγκάζει δικαίους εἶναι καὶ σωφρονεῖν, ἡ δὲ τῆς εὐτυ-
» χίας ἀπόλαυσις καὶ τὸ σχολάζειν μετ' εἰρήνης, ὑβριστὰς ποιεῖ
» μᾶλλον. πολλῆς οὖν δεῖ δικαιοσύνης καὶ πολλῆς σωφροσύ-
» νης τοὺς ἄριστα δοκοῦντας πράττειν, καὶ πάντων τῶν μακαρι-
ζομένων ἀπολαύοντας. οἷον, εἴ τινές εἰσιν ὥσπερ οἱ ποιηταί φα- 2
σιν ἐν μακάρων νήσοις. μάλιστα γὰρ οὗτοι δεήσονται φιλοσο-
φίας καὶ σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης, ὅσῳ μᾶλλον σχολά-
ζουσιν ἐν ἀφθονίᾳ τῶν τοιούτων ἀγαθῶν. διότι μὲν οὖν τὴν
μέλλουσαν εὐδαιμονήσειν καὶ σπουδαίαν ἔσεσθαι πόλιν,
τούτων δεῖ τῶν ἀρετῶν μετέχειν, φανερόν. αἰσχροῦ γὰρ ὄντος
μὴ δύνασθαι χρῆσθαι τοῖς ἀγαθοῖς. ἀλλ' ἀσχολοῦντας μὲν καὶ
πολεμοῦντας φαίνεσθαι ἀγαθούς. εἰρήνην δ' ἄγοντας καὶ
σχολάζοντας ἀνδραποδώδεις. διὸ δεῖ μὴ καθάπερ ἡ λακε- 3
δαιμονίων πόλις, τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ οὐ ταύ-
τῃ διαφέρουσι τῶν ἄλλων, τῷ μὴ νομίζειν ταυτὰ τοῖς ἄλλοις
μέγιστα τῶν ἀγαθῶν. ἀλλὰ τῷ γίνεσθαι ταῦτα μᾶλλον διά τι-
νος ἀρετῆς. ἐπεὶ δὲ μείζω τε ἀγαθὰ ταῦτα, καὶ τὴν ἀπόλαυ-
σιν τὴν τούτων, ἢ τὴν τῶν ἀρετῶν, καὶ ὅτι δι' αὐτήν, φανερὸν
ἐκ τούτων. πῶς δὲ καὶ διὰ τίνων ἔσται, τοῦτο δὴ θεωρητέον. τυγ-
χάνομεν δὴ διῃρημένοι πρότερον, ὅτι φύσεως καὶ ἔθους καὶ λό-
γου δεῖ. τούτων δὲ ποίους μὲν τινας εἶναι χρὴ τὴν φύσιν, διώ- 4

εισαι πρότερον. λοιπὸν δὲ θεωρῆσαι, πότερον παιδευτέοι τῷ
λόγῳ ἢ τοῖς ἔθεσι. ταῦτα γὰρ δεῖ πρὸς ἄλληλα συμφωνεῖν συμ-
φωνίαν τὴν ἀρίστην. ἐνδέχεται γὰρ διημαρτηκέναι καὶ τὸν λό-
γον τῆς βελτίστης ὑποθέσεως. καὶ διὰ τῶν ἐθῶν ὁμοίως ἦχθαι.
» φανερὸν τοῦτό γε. πρῶτον μὲν καθάπερ ἐν τοῖς ἄλλοις, ὡς ἡ
» γένεσις ἀπ' ἀρχῆς ἐστὶ καὶ τὸ τέλος ἀπό τινος ἀρχῆς ἄλλου
» τέλους. ὁ δὲ λόγος ἡμῖν καὶ ὁ νοῦς, τῆς φύσεως τέλος. ὥστε
1 πρὸς τούτους τὴν γένεσιν καὶ τὴν τῶν ἐθῶν δεῖ παρασκευά-
» ζειν μελέτην. ἔπειτα ὥσπερ ψυχὴ καὶ σῶμα δύ' ἐστίν, οὕτω καὶ
» τῆς ψυχῆς ὁρῶμεν δύο μέρη. τό, τε ἄλογον, καὶ τὸ λόγον ἔ-
χον. καὶ τὰς ἕξεις τὰς τούτων δύο τὸν ἀριθμόν, ὧν τὸ μέν ἐστιν ὄ-
ρεξις. τὸ δέ, νοῦς. ὥσπερ δὲ τὸ σῶμα πρότερον τῇ γενέσει τῆς
» ψυχῆς, οὕτω καὶ τὸ ἄλογον τοῦ λόγον ἔχοντος. φανερὸν δὲ καὶ
» τοῦτο. θυμὸς γὰρ καὶ βούλησις. ἔτι δὲ ἐπιθυμία καὶ γενομέ-
» νοις εὐθὺς ὑπάρχει τοῖς παιδίοις. ὁ δὲ λογισμὸς καὶ ὁ νοῦς
2 προϊοῦσιν ἐγγίνεσθαι πέφυκε. διὸ πρῶτον μὲν τοῦ σώματος
τὴν ἐπιμέλειαν ἀναγκαῖον εἶναι προτέραν, ἢ τὴν τῆς ψυ-
χῆς. ἔπειτα τὴν τῆς ὀρέξεως, ἕνεκα μέντοι τοῦ νοῦ τὴν τῆς ὀ-
ρέξεως. τὴν δὲ τοῦ σώματος, τῆς ψυχῆς. εἴπερ οὖν ἀπ' ἀρχῆς
τὸν νομοθέτην ὁρᾶν δεῖ, ὅπως βέλτιστα τὰ σώματα γένηται
τῶν τρεφομένων, πρῶτον μὲν ἐπιμελητέον περὶ τὴν σύζευξιν.
πότε καὶ ποίους τινὰς ὄντας χρὴ ποιεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους
τὴν γαμικὴν ὁμιλίαν. δεῖ δ' ἀποβλέποντα νομοθετεῖν ταύ-
3 την τὴν κοινωνίαν, πρὸς αὐτοὺς καὶ τὸν τοῦ ζῆν χρόνον. ἵνα
συγκαταβαίνωσι ταῖς ἡλικίαις ἐπὶ τὸν αὐτὸν καιρόν. καὶ μὴ
διαφωνῶσιν αἱ δυνάμεις. τοῦ μέν, ἔτι δυναμένου γεννᾶν. τῆς
δέ, μὴ δυναμένης. ἢ ταύτης μέν, τοῦ δ' ἀνδρὸς μή. ταῦτα γὰρ
ποιεῖ καὶ στάσεις πρὸς ἀλλήλους καὶ διαφοράς. ἔπειτα καὶ πρὸς
τὴν τῶν τέκνων διαδοχήν. δεῖ γὰρ οὔτε λίαν ὑπολείπεσθαι ταῖς
ἡλικίαις τὰ τέκνα τῶν πατέρων, ἀνόνητος γὰρ τοῖς μὲν πρεσ-
βυτέροις ἡ χάρις παρὰ τῶν τέκνων. ἡ δὲ παρὰ τῶν πατέ-
4 ρων βοήθεια τοῖς τέκνοις, οὔτε λίαν πάρεγγυς εἶναι. πολ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

λὴν γὰρ ἔχει δυσχέρειαν. ἧττον γὰρ αἰδὼς ἧττον ὑπάρχει τοῖς τοι-
ούτοις ὥσπερ ἡλικιώταις. καὶ περὶ τὴν οἰκονομίαν ἔγκλημα-
τικὸν τὸ πάρεγγυς. ἔτι δ᾽ ὅθεν ἀρχόμενοι δεῦρο μετέβημεν, ὅ-
πως τὰ σώματα τῶν γεννωμένων ὑπάρχῃ πρὸς τὴν τοῦ νομο-
θέτου βούλησιν. σχεδὸν δὴ πάντα ταῦτα συμβαίνει κατὰ μίαν
ἐπιμέλειαν. ἐπεὶ γὰρ ὥρισται τέλος τῆς γεννήσεως ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον εἰπεῖν, ἀνδράσι μὲν, ὁ τῶν ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἀριθ-
μὸς ἔσχατος. πεντήκοντα δὲ γυναιξὶν, δεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς συ- 1
» ζεύξεως κατὰ τὴν ἡλικίαν εἰς τοὺς χρόνους καταβαίνειν τού-
» τους. ἔστι δ᾽ ὁ τῶν νέων συνδυασμὸς φαῦλος πρὸς τεκνοποιΐαν.
» ἐν γὰρ πᾶσι ζώοις ἀτελῆ τὰ τῶν νέων ἔγγονα. καὶ θηλυτόκα
» μᾶλλον καὶ μικρὰ τὴν μορφήν. ὥστ᾽ ἀναγκαῖον ταυτὸ τοῦ-
το συμβαίνειν καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. τεκμήριον δὲ, ἐν ὅσαις
γὰρ τῶν πόλεων ἐπιχωριάζεται τὸ νέους συζευγνύναι καὶ νέας,
ἀτελεῖς καὶ μικροὶ τὰ σώματά εἰσιν. ἔτι δὲ ἐν τοῖς τόκοις αἱ
νέαι πονοῦσί τε μᾶλλον καὶ διαφθείρονται πλείους. διὸ καὶ 2
τὸν χρησμὸν γενέσθαι τινές φασι διὰ τοιαύτην αἰτίαν τοῖς τροι-
ζηνίοις. ὡς πολλῶν διαφθειρομένων διὰ τὸ γαμίσκεσθαι τὰς
νεωτέρας, ἀλλ᾽ οὐ πρὸς τὴν τῶν καρπῶν κομιδήν. ἔτι δὲ καὶ
πρὸς σωφροσύνην συμφέρει τὰς ἐκδόσεις ποιεῖσθαι πρεσβυ-
τέραις. ἀκολαστότεραι γὰρ εἶναι δοκοῦσι νέαι χρησάμεναι ταῖς
συνουσίαις. καὶ τὰ τῶν ἀρρένων δὲ σώματα βλάπτεσθαι δο-
κεῖ πρὸς τὴν αὔξησιν. ἐὰν ἔτι τοῦ σπέρματος αὐξανομένου
ποιῶνται τὴν συνουσίαν. καὶ γὰρ τούτου τις ὡρισμένος χρό- 3
» νος. ὃν οὐχ ὑπερβαίνει πληθῦον ἔτι. διὸ τὰς μὲν, ἁρμόττει
» περὶ τὴν ὀκτωκαίδεκα ἐτῶν ἡλικίαν συζευγνύναι. τοὺς δ᾽ ἑπτὰ
» καὶ τριάκοντα ἢ μικρόν. ἐν τούτῳ γὰρ ἀκμάζουσί τε τοῖς σώ-
μασι σύζευξις ἔσται. καὶ πρὸς τὴν παῦλαν τῆς τεκνοποιΐας
συγκαταβήσεται τοῖς χρόνοις εὐκαίρως. ἔτι δὲ ἡ διαδοχὴ τῶν
τέκνων, τοῖς μὲν ἀρχομένοις ἔσται τῆς ἀκμῆς. ἐὰν γίγνηται κα-
τὰ λόγον εὐθὺς ἡ γένεσις. τοῖς δὲ, ἤδη καταλελυμένης τῆς ἡ-
λικίας πρὸς τὸν τῶν ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἀριθμόν. περὶ μὲν 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

ὅσον τε πότε δεῖ ποιεῖσθαι τὴν σύζευξιν, εἴρηται. τοῖς δὲ περὶ
τὴν ὥραν χρόνοις, ὡς οἱ πολλοὶ χρῶνται καλῶς καὶ νῦν ὁρί-
ζοντες, χειμῶνος τὴν συναυλίαν ποιεῖσθαι ταύτην. δεῖ δὲ
καὶ αὐτοὺς ἤδη θεωρεῖν πρὸς τὴν τεκνοποιίαν, τά, τε παρὰ
τῶν ἰατρῶν λεγόμενα καὶ τὰ παρὰ τῶν φυσικῶν. οἵ τε γὰρ ἰατροὶ
τοὺς καιροὺς τῶν σωμάτων ἱκανῶς λέγουσι. καὶ περὶ τῶν πνευ-
μάτων οἱ φυσικοί, τὰ βόρεια τῶν νοτίων ἐπαινοῦντες μᾶλ-
1 λον. ποίων δέ τινων τῶν σωμάτων ὑπαρχόντων μάλιστα ὄφε-
λος ἂν εἴη τοῖς γεννωμένοις, ἐπιστήσασι μὲν μᾶλλον λεκτέον ἐν τοῖς
περὶ τῆς παιδονομίας. τύπῳ δὲ ἱκανὸν εἰπεῖν καὶ νῦν. οὔτε
γὰρ ἡ τῶν ἀθλητῶν χρήσιμος ἕξις πρὸς πολιτικὴν εὐεξίαν, οὔ
τε πρὸς ὑγίειαν καὶ τεκνοποιίαν, οὔτε ἡ θεραπευτικὴ καὶ κα
κοπονητικὴ λίαν ἀλλ᾽ ἡ μέση τούτων. πεπονημένην μὲν οὖν ἔ-
χειν δεῖ τὴν ἕξιν, πεπονημένην δὲ πόνοις μὴ βιαίοις. μὴ δὲ πρὸς
ἕνα μόνον, ὥσπερ ἡ τῶν ἀθλητῶν ἕξις, ἀλλὰ πρὸς τὰς τῶν ἐ-
2 λευθερίων πράξεις. ὁμοίως δὲ δεῖ ταῦτα ὑπάρχειν ἀνδράσι
καὶ γυναιξί. χρὴ δὲ καὶ τὰς ἐγκύους ἐπιμελεῖσθαι τῶν σωμά
των μὴ ῥᾳθυμούσας, μὴ δ᾽ ἀραιᾷ τροφῇ χρωμένας. τοῦτο δὲ
ῥᾴδιον τῷ νομοθέτῃ ποιῆσαι προστάξαντι καθ᾽ ἡμέραν τινὰ
ποιεῖσθαι πορείαν πρὸς θεῶν ἀποθεραπείαν τῶν εἰληχότων
τὴν περὶ τῆς γενέσεως τιμήν. τὴν μέντοι διάνοιαν τοὐναντίον
τῶν σωμάτων ῥᾳθυμοτέρως ἁρμόττει διάγειν. ἀπολαύοντα
γὰρ φαίνεται τὰ γεννώμενα τῆς ἐχούσης, ὥσπερ καὶ τὰ φυό-
3 μενα τῆς γῆς. περὶ δὲ ἀποθέσεως καὶ τροφῆς τῶν γιγνομένων
ἔστω νόμος μηδὲν πεπηρωμένον τρέφειν. διὰ δὲ πλῆθος τέκνων
ἐὰν ἡ τάξις τῶν ἐθῶν κωλύῃ, μηδὲν ἀποτίθεσθαι τῶν γιγνο-
μένων. ὥρισται γὰρ δὴ τῆς τεκνοποιίας τὸ πλῆθος. ἐὰν δέ τι-
σι γίγνηται παρὰ ταῦτα συνδυασθέντων πρὶν αἴσθησιν ἐγγενέ-
σθαι καὶ ζωήν, ἐμποιεῖσθαι δεῖ τὴν ἄμβλωσιν. τὸ γὰρ ὅσιον
καὶ τὸ διωρισμένον τῇ αἰσθήσει καὶ τῷ ζῆν ἔσται. ἐπεὶ δ᾽ ἡ μὲν
ἀρχὴ τῆς ἡλικίας ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ διώρισται, πότε ἄρ-
4 χεσθαι χρὴ τῆς συζεύξεως, καὶ πόσον χρόνον λειτουργεῖν ἁρ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11

μέχρι τῆς πρὸς τεκνοποιίαν, ὥσπερ εἴρηται. τὰ γὰρ τῶν πρεσβυτέρων ἔκ-
γονα καθάπερ τὰ τῶν νεωτέρων, ἀτελῆ γίνεται καὶ τοῖς σώμα-
σι καὶ ταῖς διανοίαις. τὰ δὲ τῶν γεγηρακότων, ἀσθενῆ. διὸ κα-
τὰ τὴν τῆς διανοίας ἀκμήν. αὕτη δ' ἐστὶν ἐν τοῖς πλείστοις, ἥν-
περ τῶν ποιητῶν τινὲς εἰρήκασιν οἱ μετροῦντες ταῖς ἑβδομά-
σι τὴν ἡλικίαν, περὶ τὸν χρόνον τὸν τῶν πεντήκοντα ἐτῶν, ὥσ-
τε τέτταρσιν ἢ πέντε ἔτεσιν ὑπερβάλλοντα τὴν ἡλικίαν ταύ-
την ἀφεῖσθαι δεῖ τῆς εἰς τὸ φανερὸν γεννήσεως. τὸ δὲ λοιπὸν 1
ὑγιείας χάριν ἢ τινὸς ἄλλης τοιαύτης αἰτίας, φαίνεσθαι δεῖ
ποιουμένους τὴν ὁμιλίαν. περὶ δὲ τῆς πρὸς ἄλλην ἢ πρὸς
ἄλλον, ἔστω μὲν ἁπλῶς μὴ καλὸν ἁπτόμενον φαίνεσθαι μηδα-
μῆ μηδαμῶς, ὅταν ᾖ καὶ προσαγορευθῇ πόσις. περὶ δὲ τὸν
χρόνον τὸν τῆς τεκνοποιίας, ἐάν τις φαίνηται τοιοῦτόν τι δρῶν.
ἀτιμίᾳ ζημιούσθω πρεπούσῃ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν. γενομένων
δὲ τῶν τέκνων οἴεσθαι μεγάλην εἶναι διαφορὰν πρὸς τὴν τῶν σω-
μάτων δύναμιν, τὴν τροφήν. ὁποία τις ἂν ᾖ. φαίνεται δὲ διά- 2
τε τῶν ἄλλων ζώων ἐπισκοποῦσι καὶ διὰ τῶν ἐθνῶν. οἷς ἐπιμελές
ἐστι ἀεὶ τὴν πολεμικὴν ἕξιν, ἡ τοῦ γάλακτος πλήθουσα τροφὴ μά-
λιστα οἰκεία τοῖς σώμασιν. ἀοινοτέρα δὲ διὰ τὰ νοσήματα. ἔτι
δὲ καὶ κινήσεις ὅσας ἐνδέχεται ποιεῖσθαι τηλικούτων συμφέρει.
πρὸς δὲ τὸ μὴ διαστρέφεσθαι τὰ μέλη δι' ἁπαλότητα, χρῶνται
καὶ νῦν ἔνια τῶν ἐθνῶν ὀργάνοις τισὶ μηχανικοῖς. ἃ τὸ σῶμα ποιεῖ
τῶν τοιούτων ἀστραβές. συμφέρει δὲ εὐθὺς καὶ πρὸς τὰ ψύχη
συνεθίζειν ἐκ μικρῶν παίδων. τοῦτο γὰρ καὶ πρὸς ὑγίειαν καὶ 3
πρὸς πολεμικὰς πράξεις εὐχρηστότατον. διὸ παρὰ πολλοῖς ἐστι
τῶν βαρβάρων ἔθος τοῖς μὲν εἰς ποταμὸν ἀποβάπτειν τὰ γι-
νόμενα ψυχρόν. τοῖς δὲ, σκέπασμα μικρὸν ἀμπίσχειν, οἷον κελ-
τοῖς. πάντα γὰρ ὅσα δυνατὸν ἐθίζειν εὐθὺς ἀρχομένων, βέλ-
τιον μὲν ἐθίζειν, ἐκ προσαγωγῆς δ' ἐθίζειν. εὐφυὴς δ' ἡ τῶν
παίδων ἕξις διὰ θερμότητα πρὸς τὴν τῶν ψυχῶν ἄσκησιν. πε-
ρὶ μὲν οὖν τὴν πρώτην συμφέρει ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν
τοιαύτην τέ καὶ τὴν ταύτῃ παραπλησίαν. τὴν δ' ἐχομένην ταύ- 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.5.11